

Llibre blanc

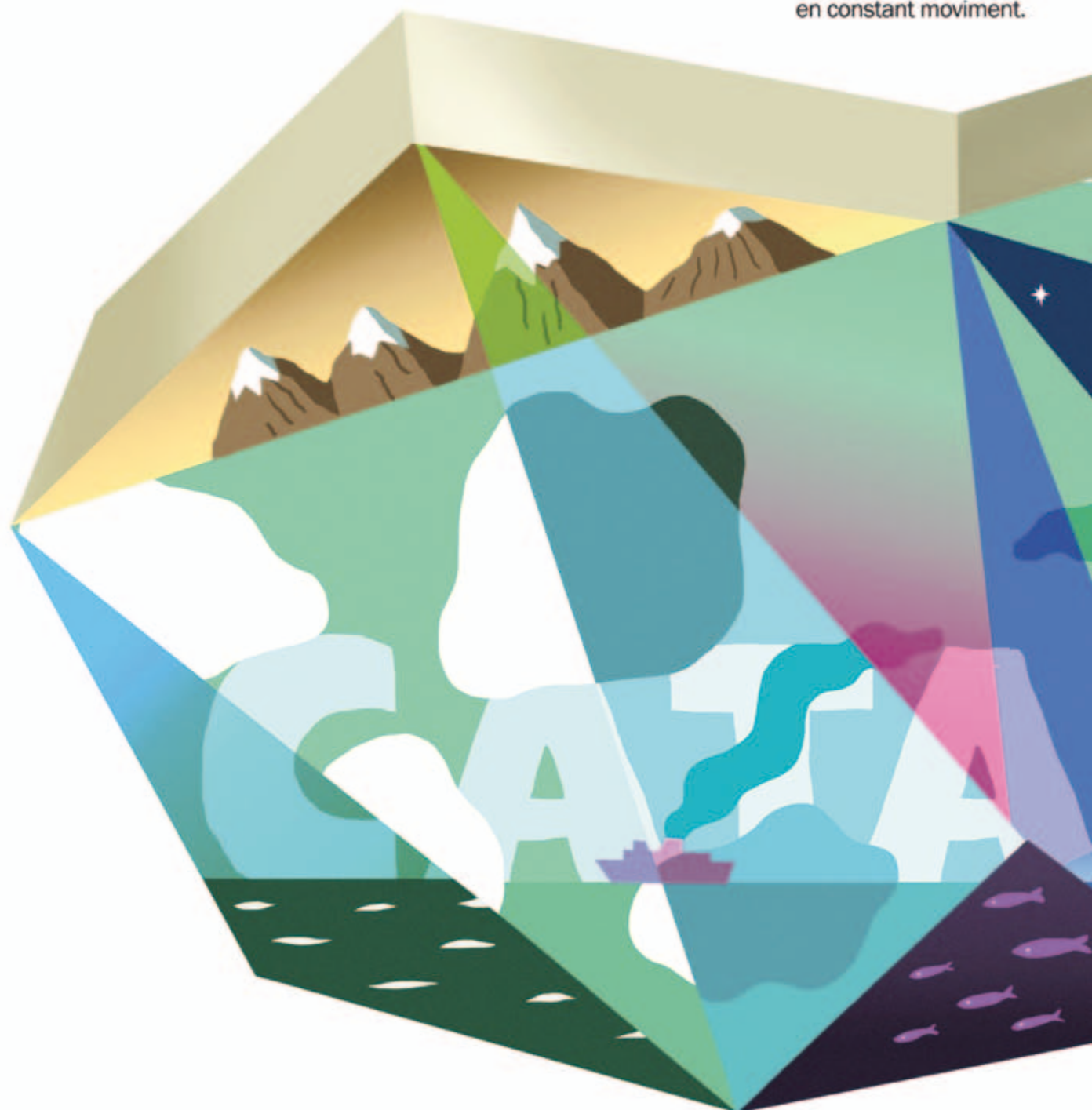
**Barcelona,
capital
d'un nou
estat**

Llibre blanc

**Barcelona,
capital
d'un nou
estat**

Barcelona (*capital*), motor de Catalunya (*estat*)

Barcelona, capital dinamitzadora
d'un territori viu i complex
que configura un país
culturalment ric, divers i
en constant moviment.

LEWIS BEHN 2014

FLORIDA

Edita

Ajuntament de Barcelona

**Consell d'Edicions i Publicacions
de l'Ajuntament de Barcelona**

Jaume Ciurana i Llevadot

Marc Puig i Guàrdia

Jordi Martí i Galbis

Jordi Joly i Lena

Vicent Guallart i Furió

Àngels Miret i Serra

Marta Clari i Padrós

Miquel Guiot i Rocamora

Albert Ortas Serrano

Josep Lluís Alay i Rodríguez

José Pérez i Freijo

Pilar Roca i Viola

Direcció

Miquel Guiot i Rocamora

Director editorial

José Pérez Freijo

Coordinació

Oriol Guiu

Francesc Soto

Producció

Maribel Baños

Correcció

Carme Breco

Joan Ferrarons

Francesc Soto

Linkgua

Tau Traduccions

L'Apòstrof, SCCL

Disseny gràfic

Carlos Ortega i Jaume Palau

Edició i producció

Imatge i Serveis Editorials

www.bcn.cat/barcelonallibres

L'Ajuntament de Barcelona no es fa responsable
de les informacions i opinions manifestades
pels autors dels textos i il·lustracions.

Llibre blanc

Barcelona, capital d'un nou estat

**Ajuntament
de Barcelona**

Sumari

Presentació

Xavier Trias
Alcalde de Barcelona
13

Introducció

Moltes respostes
a una pregunta
15

Estat de la ciutat

**Gabinet Tècnic
de Programació.
Ajuntament de Barcelona**
18

Governança

Josep Vicent Boira
Barcelona: espais i política
al segle XXI. El repte de la
reterritorialització d'una capital
286

Núria Bosch i Marta Espasa
Grau de descentralització i
organització territorial d'una
Catalunya independent.
El paper de la ciutat de
Barcelona
60

Francesc Canosa Farran
Barcelunyes: la relació
Barcelona-Catalunya
70

Àngel Castiñeira
La capitalitat de Barcelona:
els valors
78

Joan Costa i Font
Barcelona: la capital europea
d'un estat propi
84

Joan B. Culla i Clarà
Després de suplir un estat,
encapçalar-lo
90

Joan Delort
De la seguretat pública
a la seguretat de l'estat:
un nou model
92

Alfons Durán-Pich
Recuperar la capitalitat
100

Martí Estruch Axmacher
Barcelona: de capital europea
a capital de país
102

Ramon Folch
La mitjana gran capital
d'un petit gran territori
108

Ramon Gomis
Barcelona, capital
d'una Catalunya ciutat
110

Marc Guinjoan
Barcelona i la macrocefàlia
urbana: Reptes i amenaces
de la nova capital
112

Miquel Guiot i Rocamora

Una capital amb una governança del coneixement al servei del país
124

Alfred Lacasa Tribó

El règim jurídic de la ciutat de Barcelona en el nou Estat català
134

Fèlix Martí

Diplomàcia culta, extravertida i lleugera
142

Montserrat Mas Vilella

Barcelona capital d'un nou estat, líder esportiu
144

Miquel Puig Raposo

Catalunya, capital Manresa
152

Josep Ramoneda

Barcelona, sempre capital
160

Josep Maria Rosanas i Martí

Capitalitat i govern: alguns condicionants des del punt de vista organitzatiu
162

Mònica Sabata

Barcelona: futura capital de la Catalunya estat
170

Antoni Segura i Mas

Barcelona cap i casal
176

Francesc Serés

La Catalunya ciutat i la Barcelona nació. Notes sobre interseccions i divergències culturals
186

Andreu Ulied

L'imperatiu cosmopolita
194

Santiago Vidal Marsal

Barcelona: capital de la justícia del nou Estat català
816

Enric Vila

Barcelona i la decadència d'Occident
204

Urbs

Daniel Albalate del Sol

Situació i reptes del transport ferroviari a la Regió Metropolitana de Barcelona
214

Germà Bel

Infraestructures i mobilitat en una capital europea del segle XXI
222

Martí Boada

Barcelona, capital de Catalunya. Reflexions a l'entorn de la ciutat, la biodiversitat, els boscos i la sostenibilitat
232

Oriol Bohigas

Noves possibilitats per a Barcelona
284

Josep Vicent Boira

Barcelona: espais i política al segle XXI. El repte de la reterritorialització d'una capital
286

Eduard Bru

Barcelona: Passat i futur dels tres espais de poder i de representació
294

Adam Casals

Impacte de la capitalitat d'un nou estat en l'evolució del mercat immobiliari a la ciutat de Barcelona i la seva àrea metropolitana
306

Toni Comín i Oliveras

La representació simbòlica de la capitalitat en l'era de la postmodernitat política
316

Xavier Fageda

L'aeroport de Barcelona en el context de Catalunya com a estat independent
334

Marta Gonzalez-Aregall

El port de Barcelona: perspectives i reptes dins una Catalunya independent
342

Vicente Guallart

Barcelona capital d'un estat metropolità
350

Joan-Lluís Lluís

Quan Barcelona inquieta
360

Ramon Massaguer i Meléndez

La plataforma econòmica del Delta del Llobregat. Realitat i futur. Potencial estratègic i de capitalitat de Barcelona.
362

Josep Pagès Massó

i Ferran Armengol Ferrer
Barcelona capital metropolitana: ciutat-regió o ciutat-land
370

Vicent Partal

Barcelona, la capital de la Catalunya global
380

Isabel Sucunza

Es fa capital caminant
386

Mateu Turró

Els efectes de capitalitat de Barcelona sobre les infraestructures i el seu finançament
394

Antoni Vilanova i Omedas

Barcelona es reconeix a través de l'urbanisme, l'arquitectura i el patrimoni
398

Frederic Ximeno

Capital de l'economia verda del sud d'Europa i la Mediterrània
534

Economia

Daniel Albalate del Sol

Situació i reptes del transport ferroviari a la Regió Metropolitana de Barcelona
214

Oriol Amat

La inversió estrangera a Barcelona
404

Joan Angulo i Arrese

Barcelona, capital referent de la inversió publicitària
412

Miquel Barceló Roca

Barcelona, capital de l'economia del coneixement
416

Germà Bel

Infraestructures i mobilitat en una capital europea del segle XXI
222

Núria Bosch i Marta Espasa

Les finances de l'Ajuntament de Barcelona com a capital d'un nou Estat
224

Lluís Cabrera i Sánchez

Barcelona, ciutat referència en cultura i art
424

Adam Casals

Impacte de la capitalitat d'un nou estat en l'evolució del mercat immobiliari a la ciutat de Barcelona i la seva àrea metropolitana
306

Montserrat Casanovas Ramon

Barcelona, plaça financera
432

Albert Castellanos Maduell

Barcelona, competitivitat i capitalitat
442

Albert Castellón

Ser capital és capital
450

Antoni Castells

Barcelona
458

Bonaventura Clotet, Manel

Balcells, Antoni Bayés de Luna, Pere-Joan Cardona, Manel Esteller i Roger Paredes

Proposta per a una recerca d'excel·lència a Catalunya
612

Marcel Coderch i Collell

Barcelona, capital d'un estat emprenedor i sostenible
460

Xavier Cuadras Morató

Factors de competitivitat de Barcelona: una visió comparativa a escala internacional
462

Francesc Escribano

El sector audiovisual davant la perspectiva d'un país nou
470

Xavier Fageda

L'aeroport de Barcelona en el context de Catalunya com a estat independent
334

Joan Font

Barcelona, capital empresarial
482

Juan Antonio Giner

Barcelona pot i ha de ser una *global multi-media city*
648

Pere Ginès, Marta Aymerich, Antoni Bayés-Genís, Antonio Dávalos, David García-Dorado, Josep Maria Grinyó, Jaume Kulisevsky i Joan Montaner

La retenció i captació de talent científic a Catalunya. Reflexions i propostes per al futur
654

Marta Gonzalez-Aregall

El port de Barcelona: perspectives i reptes dins una Catalunya independent
342

Modest Guinjoan

Estimació dels canvis en l'oferta en una Barcelona capital d'estat
484

Joan Hortalà

La borsa a Barcelona
494

Jordi Joly i Lena

Barcelona, motor de competitivitat. Gestió i finances públiques al servei d'un model de futur
496

Guillem López i Casasnovas

Barcelona al capdavant
506

Gregorio Luri

La meua utopia escolar raonable
768

Ramon Massaguer i Meléndez

La plataforma econòmica del Delta del Llobregat. Realitat i futur. Potencial estratègic i de capitalitat de Barcelona
362

Fabián Mohedano

Barcelona, capital de la reforma horària
786

Ramon J. Moles Plaza

La intel·ligència econòmica i competitiva és capital
508

Jordi Nadal

Barcelona, empori mediterrani, atlàntic, asiàtic (?), successivament
514

Elisenda Paluzie

La globalització, la independència de Catalunya i la ciutat de Barcelona
518

Manel Sanromà i Jordi López Benasat

De BCN.CAT a BARCELONA.CT: Les Tecnologies de la Informació en un nou Estat d'Europa
680

Antoni Trilla

Barcelona, capital sanitària de Catalunya
814

Antonio Turiel Martínez

Barcelona i el repte de l'energia
524

Mateu Turró

Els efectes de capitalitat de Barcelona sobre les infraestructures i el seu finançament
394

Joan Vallvé i Ribera

Els col·lectius de professionals: els col·legis professionals. Representació
532

Frederic Ximeno

Capital de l'economia verda del sud d'Europa i la Mediterrània
534

Coneixement

Toni Aira Foix

Una nova (i millor) comunicació institucional per a una Barcelona capital d'estat
544

Xavier Antich

Barcelona: els dos reptes de la capitalitat cultural
552

Ignasi Aragay

Pensar i explicar Europa i el món des de Barcelona
554

Carles Armengol Siscares

Barcelona, capital d'un estat compromès amb l'educació
716

Jaume Ayats, Joaquim Garrigosa i Joan Oller

Barcelona, els reptes d'una capital de la música
556

Antoni Bassas Onieva

Una capital per a la pròxima mutació del 'hipster'
562

Miquel Bassols Puig

Barcelona, una Altra per a ella mateixa
564

Laura Borràs Castanyer

La Barcelona del futur: capital literària, capital de cultura
568

Joaquim Borràs Gómez

Barcelona del coneixement i la cultura. L'Arxiu de la Ciutat, una peça clau
576

Jordi Cabré

Cultura i identitat a la capital d'una nació estat
582

Esther Casademont

Barcelona, la capital del talent
592

Jaume Casals

Barcelona i l'avenir de la universitat
594

Sergi Casanelles Abella

Reptes i oportunitats per al sector musical en una capital d'estat d'un món globalitzat
598

Marta Clari

Barcelona, capital cultural
606

Bonaventura Clotet, Manel Balcells, Antoni Bayés de Luna, Pere-Joan Cardona, Manel Esteller i Roger Paredes

Proposta per a una recerca d'excel·lència a Catalunya
612

Víctor Curto

La publicitat institucional de Barcelona com a eina i actiu de país: èxits i reptes
620

Francesc de Dalmaes i Thió

Barcelona, una capital europea de referència per a la cooperació i l'educació per al desenvolupament
726

Gabriel Ferraté i Pascual

Barcelona, capital del coneixement
624

Joan Fontserè i Pujol

L'esport d'alt nivell i els grans esdeveniments: punta de llança de Barcelona com a capital de l'esport
742

Enric Fossas Colet

La universitat més enllà de les fronteres
626

Patrícia Gabancho

Cultura: l'eclosió del cosmopolitisme arrelat
632

Miquel Giménez Gómez

La ciutat de les idees
640

Juan Antonio Giner

Barcelona pot i ha de ser una *global multi-media city*
648

Pere Ginès, Marta Aymerich, Antoni Bayés-Genís, Antonio Dávalos, David García-Dorado, Josep Maria Grinyó, Jaume Kulisevsky i Joan Montaner

La retenció i captació de talent científic a Catalunya. Reflexions i propostes per al futur
654

Miquel Guiot i Rocamora

Una capital amb una governança del coneixement al servei del país
124

Gregorio Luri

La meua utopia escolar raonable
768

Isona Passola

Quatre aportacions del món de la cultura al 'Llibre blanc' de Barcelona
662

Eva Peruga Sales

Modernitat és una paraula femenina
664

Josep A. Planell

Barcelona
666

Damià Pons

Barcelona, impulsora de la cultura catalana de tot el territori lingüístic
668

Josep Oriol Pujol i Humet

Educació, el foment del futur i de les persones
798

Albert Pujol

Barcelona, capital d'un país, aparador de la literatura catalana
670

Dídac Ramírez Sarrió

Barcelona sense universitat
676

Martí Sales

Una gran oportunitat
678

Manel Sanromà i Jordi López Benasat

De BCN.CAT a BARCELONA.CT: Les Tecnologies de la Informació en un nou Estat d'Europa
680

Xavi Sarrià

Barcelona: llengua i cultura en el context dels Països Catalans
688

Quim Torra

Barcelona, capital de la cultura i la memòria
690

Francesc Torralba

Capital del pensament i del diàleg interreligiós
694

Montserrat Vendrell i Adela Farré

Un país amb el coneixement com a motor de canvi
700

Vicenç Villatoro

Barcelona: capital de país, capital de cultura, capital al món
702

Equitat

Francina Alsina i Canudas i Eulàlia Mas i Conde

El voluntariat a Barcelona
712

Salvador Alsius

Torna la pana?
714

Carles Armengol Siscars

Barcelona, capital d'un estat compromès amb l'educació
716

Enric Canet

Què farem per l'equitat?
724

Jaume Casals

Barcelona i l'avenir de la universitat
594

Francesc de Dalmaes i Thió

Barcelona, una capital europea de referència per a la cooperació i l'educació per al desenvolupament
726

Manuel Delgado

Una ciutat d'immigrants. El paper de les avingudes migratòries en el passat, el present i el futur de Barcelona
734

Joan Fontserè

L'esport d'alt nivell i els grans esdeveniments: punta de llança de Barcelona com a capital de l'esport
742

Enric Fossas Colet

La universitat més enllà de les fronteres
626

Pere Ginès, Marta Aymerich, Antoni Bayés-Genís, Antonio Dávalos, David García-Dorado, Josep Maria Grinyó, Jaume Kulisevsky i Joan Montaner

La retenció i captació de talent científic a Catalunya. Reflexions i propostes per al futur
654

Àngels Guiteras i Mestres

Barcelona i el nou benestar social
748

Josep Maria Llop

Aposta compromesa al servei de l'autonomia personal i de la inclusió
750

Jordi López Camps

Barcelona, capital per a tothom
760

Gregorio Luri

La meua utopia escolar raonable
768

Àlex Masllorens

La capital de la igualtat d'oportunitats
772

Àngel Miret i Serra

Barcelona, capital social
776

Fabián Mohedano

Barcelona, capital de la reforma horària
786

M. Victòria Molins

La Barcelona capital d'un nou estat, la qual somio
794

Montserrat Oliveras i Bagués

Barcelona, ciutat orientadora
796

Josep A. Planell

Barcelona
666

Josep Oriol Pujol i Humet

Educació, el foment del futur i de les persones
798

Lluís Rabell

Una capital mediterrània
810

Dídac Ramírez Sarrió

Barcelona sense universitat
676

Antoni Trilla

Barcelona, capital sanitària de Catalunya
814

Suso de Toro

Capital d'una ciutadania somiadora
734

Antonio Turiel Martínez

Barcelona i el repte de l'energia
524

Santiago Vidal Marsal

Barcelona: capital de la justícia del nou Estat català
816

Il·lustracions

Antoni Arola

480

Toni Batllori

542

Leonard Beard

4

Jordi Calvís Burgués

212

Jaume Capdevila (Kap)

402

Jordi Duró

826

Ferreres

58

Javier Jaén

832

Joan Antoni Poch

314

Javier Royo (Javirroyo)

16

Juanjo Sáez

710

Índex onomàstic d'autors

829

Presentació

Com a alcalde em plau molt presentar-vos aquesta publicació en forma de *Llibre blanc*, que inclou un conjunt d'opinions i propostes per ajudar-nos a reflexionar sobre què pot representar per a Barcelona el fet d'esdevenir la capital d'un nou estat.

Barcelona encarna un símbol de catalanitat i de llibertat que la transcendeix. Un símbol de solidaritat, acolliment, benestar i qualitat de vida que irradia una gran força, més enllà de la mateixa ciutat i de l'entorn metropolità. La força de Barcelona ha estat sempre determinant —i continua essent-ho— per vertebrar i definir el futur polític de Catalunya.

En el procés polític en què es troba Catalunya, la seva capital vol contribuir decisivament a fer realitat les aspiracions legítimes dels catalans i de les catalanes de viure en un futur millor. Com a metge, sempre he defensat fermament el dret dels pacients a prendre decisions informades. Com a polític, també ho faig. El dret a decidir va indissolublement vinculat al dret a conèixer, i per això és indispensable disposar de la màxima informació sobre els possibles escenaris de futur.

Amb aquesta voluntat de coneixement i prospectiva, vam demanar a persones representatives d'àmbits molt diversos i perspectives molt diferents que ens ajudessin a identificar quins eren aquests escenaris. La seva participació en aquest llibre contribuirà, sens dubte, al debat i a la reflexió sobre el procés tan extraordinari que estem vivint. Cadascuna d'elles ens ofereix una aportació molt personal al voltant d'un tema que ha triat i que defineix els reptes i oportunitats de futur que s'ofereixen a Barcelona.

Dels seus textos es desprèn que Barcelona és una ciutat admirada i estimada arreu del món. Una ciutat que és capital de Catalunya i de la catalanitat, capital econòmica del sud d'Europa i capital europea de la Mediterrània. I una ciutat que es troba a l'avantguarda de les urbs mundials en termes de cultura, coneixement, creativitat, innovació i benestar.

Des d'aquí vull agrair totes les aportacions i convidar-vos a fer que aquesta reflexió no s'aturi aquí. Aquest és un llibre obert, que convida a iniciar un diàleg al voltant de molts temes sobre els quals caldrà parlar. En aquests temps complexos, però també d'il·lusió i d'esperança, aquest llibre vol ajudar a construir un projecte de futur perquè Catalunya, amb Barcelona al capdavant, sigui un país més just, més lliure, i on la gent visqui millor.

Xavier Trias

Alcalde de Barcelona

Moltes respostes a una pregunta

Format i classificació dels documents

El *Llibre blanc* recull les reflexions de tècnics, experts, referents cívics i professionals, als quals s'ha demanat que analitzin i aportin la seva opinió sobre «què pot representar per a Barcelona el fet d'esdevenir la capital d'un nou estat» en un aspecte concret que considerin rellevant i del qual siguin coneixedors i experts.

S'ha proposat a tots els autors encapçalar el seu text amb un títol que ajudi a singularitzar-lo respecte al tema que tracta.

Els textos llargs també incorporen al començament una «Introducció» breu que presenta al lector el tema que s'analitza a l'article, i finalitzen amb un apartat de «Conclusions», que sintetitza els punts principals o les idees amb més força que l'autor considera rellevants com a resum dels aspectes tractats al text.

El *Llibre blanc* inclou un capítol anomenat «Estat de la ciutat», elaborat pel Gabinet d'Estudis del mateix Ajuntament, en el qual es recull la fitxa tècnica de la ciutat de Barcelona.

El lector disposa d'un «Índex onomàstic d'autors», que recull tots els autors per ordre alfabètic —a partir del primer cognom— amb el títol del seu text.

Per facilitar l'aproximació del lector al contingut del *Llibre blanc*, també hi ha sis índexs temàtics on apareixen els autors i el títol del seu text, el contingut del qual desenvolupa algun aspecte d'aquests sis conceptes.

El *Llibre blanc*, a més d'articles, també ha convidat a participar professionals que expressen les seves opinions per mitjà del dibuix, la imatge o el disseny gràfic.

Hi ha sis índexs temàtics:

- Governança
- Urbs
- Economia
- Coneixement
- Equitat
- Il·lustracions

Òbviament, cada text expressa l'opinió del seu autor i pot o no haver-hi coincidències entre els respectius punts de vista.

Agraint a tots els autors la seva participació, us convidem a gaudir dels textos amb el desig que contribueixin a enriquir el debat en el procés extraordinari que vivim, el qual pot fer que Barcelona esdevingui la capital d'un estat independent.

EL DIA DESPRÉS DE
DECLARAR LA
INDEPENDÈNCIA
NO VA PASSAR
RES.

JAVIRRO.Y.

Estat de la ciutat

**Gabinet Tècnic de Programació
Ajuntament de Barcelona**

Barcelona és una gran urbs, on tot és molt dimensionat. Per poder posar el focus de manera encertada sobre cadascun dels temes, ens ha semblat d'utilitat la inclusió en aquest llibre d'un seguit de dades que puguin facilitar al lector la intel·lecció i quantificació dels principals aspectes de la vida de la ciutat. Les dades que s'inclouen són les disponibles a l'Ajuntament en el moment de tancar l'edició del llibre, i corresponen majoritàriament a l'any 2013.

L'any 2013 ha estat un any marcat per una situació de crisi econòmica generalitzada però que s'ha atenuat a partir del darrer trimestre, cosa que ha fet que les previsions de cara al 2014 siguin més optimistes pel que fa a recuperar taxes de creixement positives. De fet, els principals indicadors de conjuntura econòmica estan registrant una evolució positiva durant els primers mesos del 2014.

Per als ciutadans de Barcelona, les principals preocupacions durant el 2013 han estat relacionades amb l'atur i les condicions econòmiques, però al darrer baròmetre municipal de juny de 2014 un 42 % dels ciutadans pensa que la situació econòmica de la seva família millorarà, enfront del 38 % del juny de 2013. Tot i aquest context, la satisfacció de viure a Barcelona continua essent molt positiva, un 7,7 sobre 10 (dues dècimes més que el 2012).

Població

Barcelona és la capital de Catalunya.

Amb una superfície de 100 km² i 1,6 milions d'habitants, és una de les ciutats més denses d'Europa.

Barcelona representa el 0,3 % del territori de Catalunya però concentra el 21 % de la població catalana.

Any 2013	Població	Superfície (km ²)	Densitat (hab/km ²)
Barcelona	1.611.822	102	15.777
AMB	3.228.569	636	5.076
Catalunya	7.553.650	32.108	235
Espanya	47.129.783	505.968	93

Font: INE

Barcelona és el nucli central de la regió metropolitana de Barcelona, una regió entre les deu primeres aglomeracions urbanes europees en termes de població i ocupació.

Segons les xifres oficials publicades per l'INE, la població de Barcelona a data d'1 de gener de 2013 era de 1,6 milions d'habitants, fet que mostrava una tendència a l'estabilització durant els últims anys. No obstant això, durant aquest últim decenni, la població ha experimentat un creixement del 7,7 %, i això ha trencat la tendència històrica anterior de reducció de la població.

Població total: xifres oficials a 1 de gener

2000	2004	2008	2009	2010	2011	2012	2013	% variació 2000-13	% variació 2012-13
1.496.266	1.578.546	1.615.908	1.621.537	1.619.337	1.615.448	1.620.943	1.611.822	7,7%	-0,6%

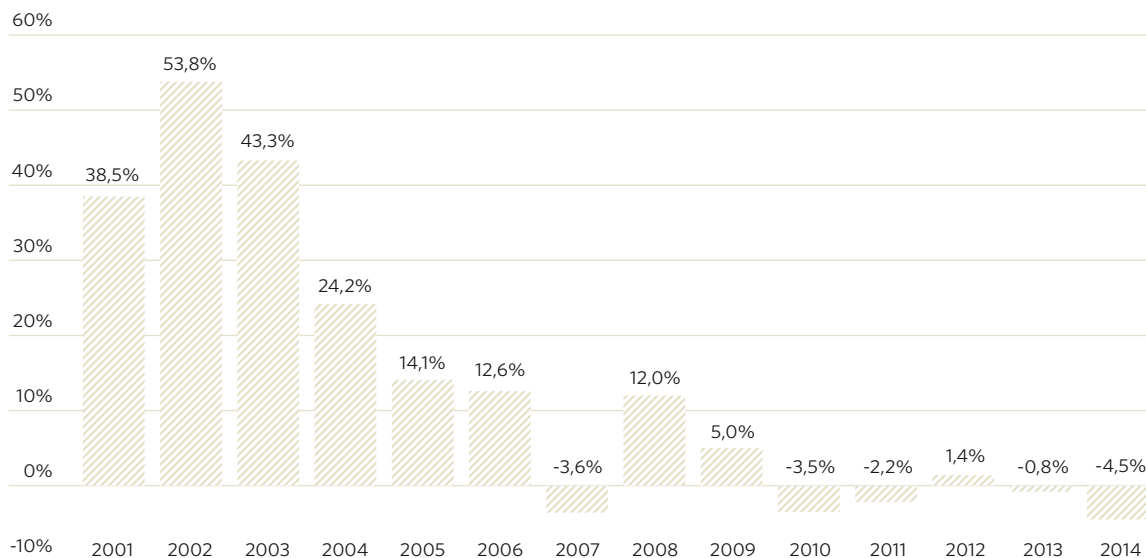
Aquest canvi de tendència en el creixement poblacional s'explica fonamentalment per l'augment significatiu de la immigració, en especial durant els primers anys del període, quan les entrades van ser molt intenses. La lectura del padró continu a 1 de gener de 2014 dona un total de 267.578 residents estrangers a la ciutat, que representa un 16,7% del total de la població, xifra que s'ha quintuplicat des de l'any 2000. Respecte a l'any anterior, el nombre total d'estrangers ha disminuït un 4,5 %.

Població estrangera: explotació del padró continu a data 1 de gener

	2000*	2004	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	% Var 14/00	% Var 14/13
Població	53.428	202.489	280.817	294.918	284.632	278.320	282.178	280.047	267.578	400,8%	-4,5%
% s/total	3,5%	12,8%	17,3%	18,1%	17,6%	17,3%	17,4%	17,4%	16,7%		

* Per a l'any 2000, dades a 1 de març

Increment anual de la població estrangera a Barcelona en %

La distribució de la població estrangera no és homogènia a tota la ciutat. Ciutat Vella, l'Eixample, Sants-Montjuïc i Sant Martí concentren el 60% del total d'estrangers residents. Amb excepció de Sant Martí, aquests districtes mantenen percentatges de població estrangera superiors a la mitjana de la ciutat, mentre que Sarrià - Sant Gervasi i les Corts mantenen un pes al voltant de l'11%.

Població estrangera per districtes. Gener de 2014

	2014	% s/total estrangers	% s/total població
Ciutat Vella	42.492	15,9% ^e	42,4%
Eixample	47.981	17,9%	18,2%
Sants-Montjuïc	34.036	12,7%	18,9%
Les Corts	8.829	3,3%	10,9%
Sarrià - Sant Gervasi	16.180	6,0%	11,1%
Gràcia	17.963	6,7%	15,0%
Horta-Guinardó	19.929	7,4%	12,0%
Nou Barris	24.602	9,2%	15,0%
Sant Andreu	16.936	6,3%	11,6%
Sant Martí	35.263	13,2%	15,2%
No consta	3.367	1,3%	

El creixement demogràfic dels darrers anys ha suposat un rejuveniment de la població de la ciutat, que ha tingut dues conseqüències destacades: la reducció del pes de la població gran en termes relatius i l'augment de la població infantil en la franja de 0-14 anys i de la població adulta. La població de més de 65 anys ha passat del 22,1% l'any 2000 al 21,1% el 2013; això no obstant, en termes absoluts el nombre de persones grans és lleugerament més alt que el 2000.

Evolució de la població per edats: xifres oficials a 1 de gener

				Pes sobre la població	
	2000	2013	% 2000-13	2000	2013
0-14	170.874	199.278	16,6%	11,4%	12,4%
15-24	181.359	142.025	-21,7%	12,1%	8,8%
25-64	813.296	929.800	14,3%	54,4%	57,7%
65 i més	330.737	340.719	3,0%	22,1%	21,1%

Envelliment i solitud de la gent gran 2000-2013

	BCN	Ciutat Vella	Eixample	Sants-Montjuïc	Les Corts	Sarrià - Sant Gervasi	Gràcia	Horta-Guinardó	Nou Barris	Sant Andreu	Sant Martí
2000											
Esperança de vida en néixer	79,1	75,7	80,6	78,8	79,9	80,9	79,9	79,4	78,8	80,2	79,1
Índex d'envelliment	176,0	231,3	211,7	171,1	141,2	142,8	207,7	174,9	183,8	152,2	155,4
Índex de sobreenvelliment	46,2	50,4	51,7	44,7	45,1	49,6	50,7	42,6	39,3	43,5	43,2
Índex de solitud + 65 anys	23,8	32,0	26,4	25,2	20,7	22,5	26,2	20,8	20,4	21,7	21,6
Índex de solitud + 75 anys	30,6	39,1	32,6	33,4	26,3	28,6	32,1	27,2	28,3	28,0	28,2
2013											
Esperança de vida en néixer*	83,3	80,6	83,7	82,8	85,6	84,6	83,9	83,2	82,7	83,7	83,6
Índex d'envelliment	160,3	128,8	190,6	159,7	187,0	127,3	173,3	181,5	170,3	147,7	140,7
Índex de sobreenvelliment	54,8	57,6	57,1	55,0	50,5	54,9	55,5	54,2	54,9	52,6	54,1
Índex de solitud + 65 anys	25,7	32,5	28,0	26,3	23,0	24,6	28,2	23,8	24,6	24,3	24,3
Índex de solitud + 75 anys	31,4	37,7	33,0	32,2	28,8	29,0	33,4	29,5	30,8	31,2	30,2

Índex d'envelliment = (Població de 65 i més anys / població de 0-15 anys) x 100

Índex de sobreenvelliment = (Població de 75 i més anys / població de 65 i més anys) x 100

Índex de solitud 65 i més anys = (Població de 65 i més anys que viu sola / població total de 65 i més anys) x 100

Índex de solitud 75 i més anys = (Població de 75 i més anys que viu sola / població total de 75 i més anys) x 100

* Última dada disponible 2011

L'esperança de vida ha passat de 79,1 l'any 2000 a 83,3 anys el 2011, i també per l'augment dels índex de solitud.

Activitat econòmica. Economia diversificada

Barcelona genera el 30% del PIB de Catalunya i ocupa el 34% dels treballadors.

El PIB de la ciutat és un 39% superior a la mitjana de Catalunya, mentre que en termes de renda per capita és un 14% superior.

	Barcelona	Catalunya	%BCN/CAT
PIB (milions €)	61.915	205.315	30
PIB per capita	38.500	27.700	139
Renda (milions €)	31.038	125.141	25
Renda per càpita	19.300	16.900	114

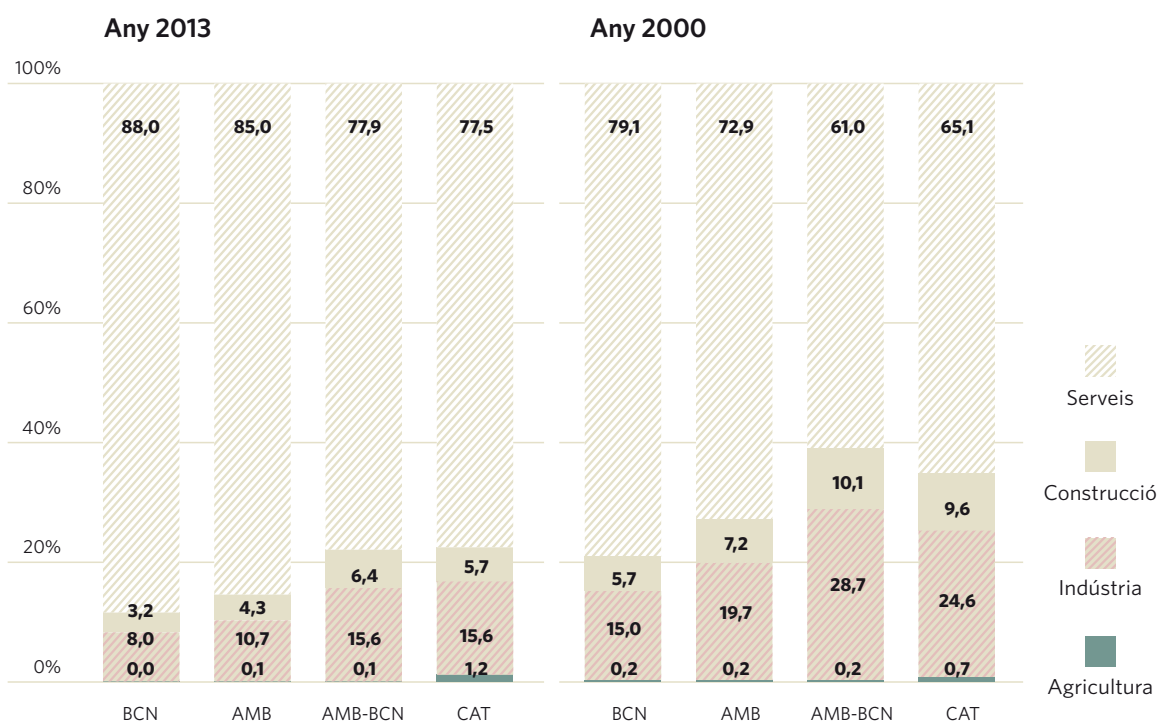
Renda = renda familiar bruta disponible. Dades de 2010

Ocupats*	970.021	2.862.396	34%
----------	---------	-----------	-----

* treballadors afiliats a la Seguretat Social

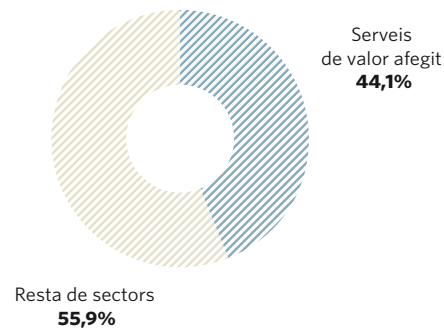
Font: INSS. Desembre 2013

Com altres grans nuclis urbans, la ciutat central manté una elevada especialització en el sector serveis, que representa el 88% dels ocupats. La indústria suposa el 8% de l'ocupació mentre que la construcció el 3%. La resta de l'àmbit metropolità ha anat evolucionant cap a una major terciarització de l'economia al llarg de la darrera dècada tot i que manté un pes del sector industrial més elevat.

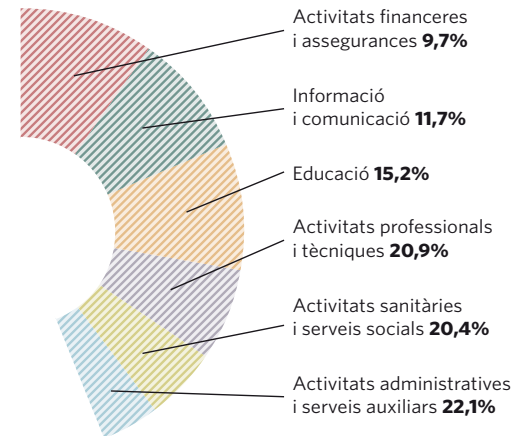

Dins del sector serveis, destaca el pes que tenen els sectors relacionats amb les activitats administratives i serveis auxiliars, el subsector sanitari i de serveis socials, així com les activitats professionals i tècniques.

Distribució de l'ocupació 2013

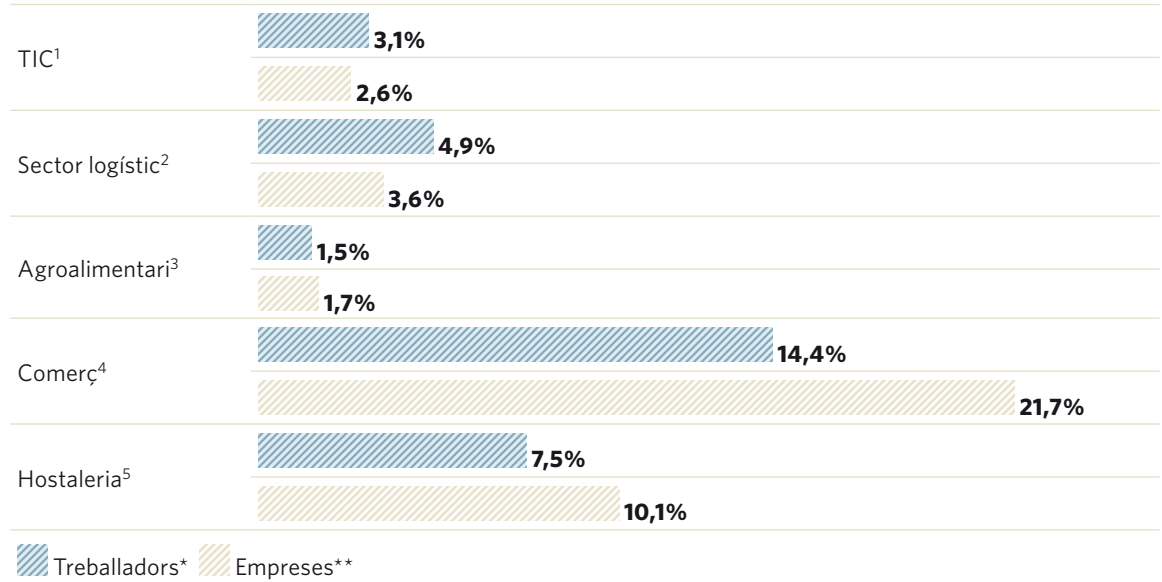
Serveis de valor afegit (%) 2013

La ciutat promou el desenvolupament de sectors estratègics com les TIC, la logística, el comerç i el turisme i els nous sectors punters com el biomèdic i el vehicle elèctric.

Els sectors estratègics a l'economia de Barcelona

Pes dels sectors estratègics a l'economia de Barcelona. 4t trimestre 2012 (en % s/total)

* Afiliats a la Seguretat Social (Règim General + Autònoms) **Centres de cotització a la Seguretat Social

1. Manufactures i serveis, inclòs comerç a l'engròs TIC

2. S'inclou tot el grup de transports i emmagatzematge

3. Indústria alimentària i comerç a l'engròs agroalimentari

4. Excepte comerç a l'engròs agroalimentari i TIC

Font: Departament d'Estadística. Ajuntament de Barcelona a partir de dades de l'INSS.

Barcelona, capital mundial del mòbil, contribueix a associar la ciutat amb un sector tan potent com el de les noves tecnologies mòbils, amb fites destacades com: la celebració del Mobile World

Congress, amb 72.000 visitants el 2013, un 8% més que l'any anterior; la inauguració del Mobile World Center i la instal·lació de la Fundació Mobile World Capital a l'edifici Media-TIC.

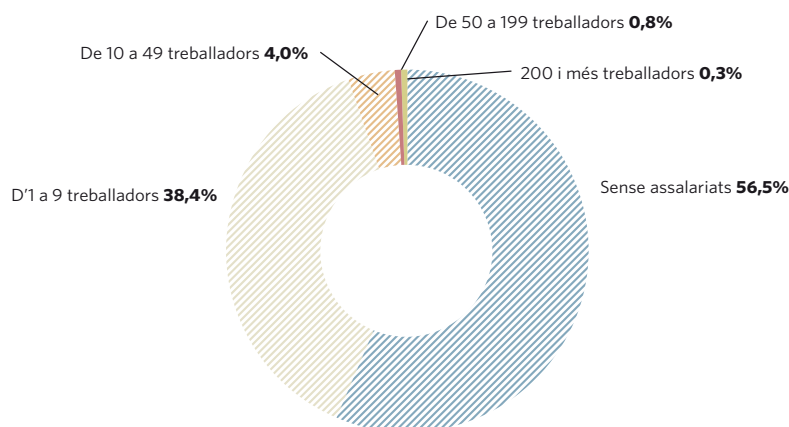
En aquest marc s'han desenvolupat projectes de foment sectorial, com per exemple el centre de competència en salut, així com accions de *network* per promoure la incorporació de la tecnologia a sectors estratègics com turisme, educació, comerç, aeroespacial, logística o mobilitat, i també pilots tecnològics com per exemple el Barcelona Contactless Tour, en el marc de la NFC Experience del GSMA i sota el paraigua del Mobile World Congress.

Barcelona es consolida com a **capital de congressos relacionats amb les ciències de la salut: més del 30%** dels congressos i jornades que es fan a la ciutat hi estan relacionats. Igualment, a Barcelona la salut té un pes específic molt important dins de la **Mobile**. L'equip de la Mobile World Capital Barcelona treballa en dos projectes enquadrats en l'àmbit mHealth: el Personal Health Folder i una plataforma de control per a malalts cardíacs, entre altres projectes.

En el marc de la promoció de la **mobilitat sostenible**, al novembre de 2013 es va celebrar l'Expoelèctric Fórmula-e, així com l'Electric Vehicle Symposium (EVS27). L'Expoelèctric Fórmula-e va aplegar més de trenta-cinc expositors entre els quals es comptem importants fabricants com Nissan, Renault, Wolkswagen, Green Go i BMW. També s'hi va presentar el primer taxi elèctric, produït a la planta de Nissan de Barcelona. Se'n fabricaran 20.000 unitats anuals a la Zona Franca, cosa que suposa una inversió de 100 milions d'euros i la creació d'uns set-cents llocs de treball. L'EVS27 és l'esdeveniment itinerant més important a escala mundial del sector del vehicle elèctric que aquest any ha acollit Barcelona, coorganitzat per Fira de Barcelona, WEVA, amb el suport de l'Ajuntament.

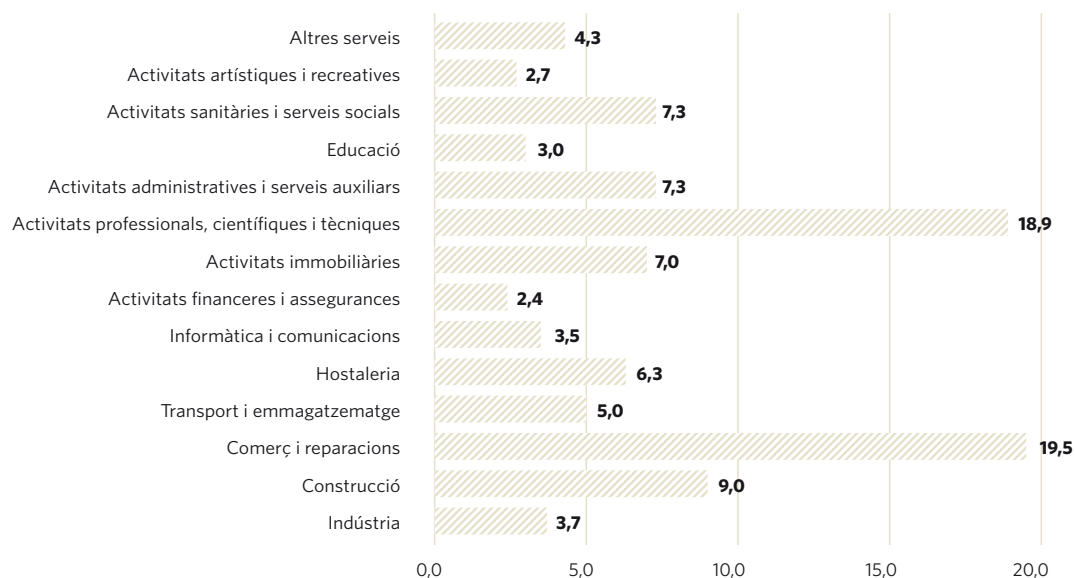
Pel que fa al teixit empresarial, d'acord amb les darreres dades del Directori Central d'Empreses (DIRCE) de l'INE, a Barcelona hi havia **169.777 empreses el 2013**, un 1,2% menys que el 2012. El teixit empresarial són majoritàriament empreses sense treballadors o amb menys de deu treballadors, una estructura molt semblant a la del conjunt de Catalunya.

Dimensió de les empreses. Any 2013

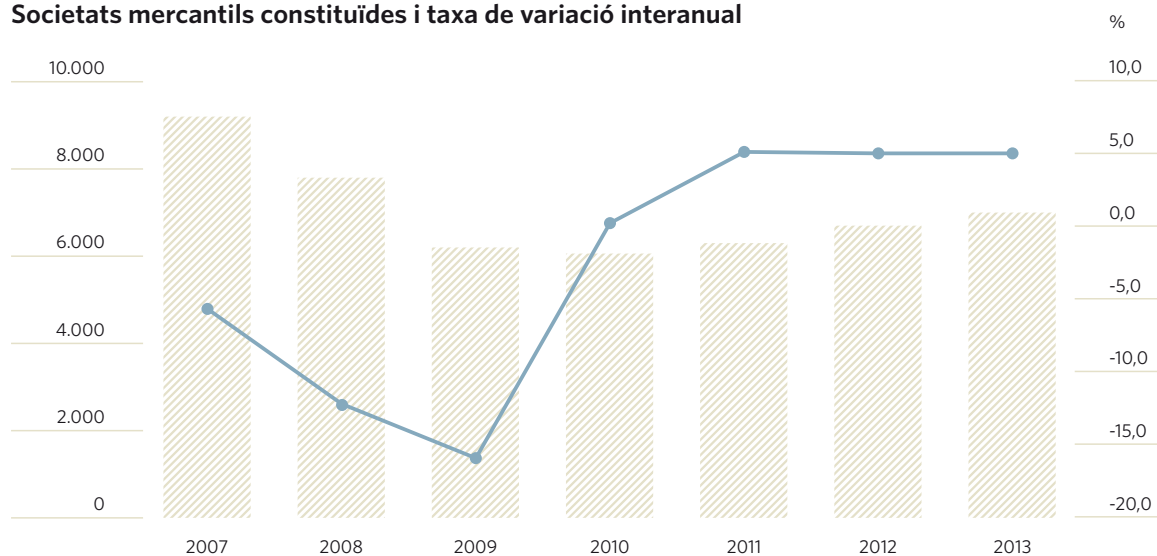
El 19% de les empreses pertanyen al sector del comerç i reparacions, i un altre 19% al d'activitats professionals, científiques i tècniques.

Empreses per sectors d'activitat (%) 2013

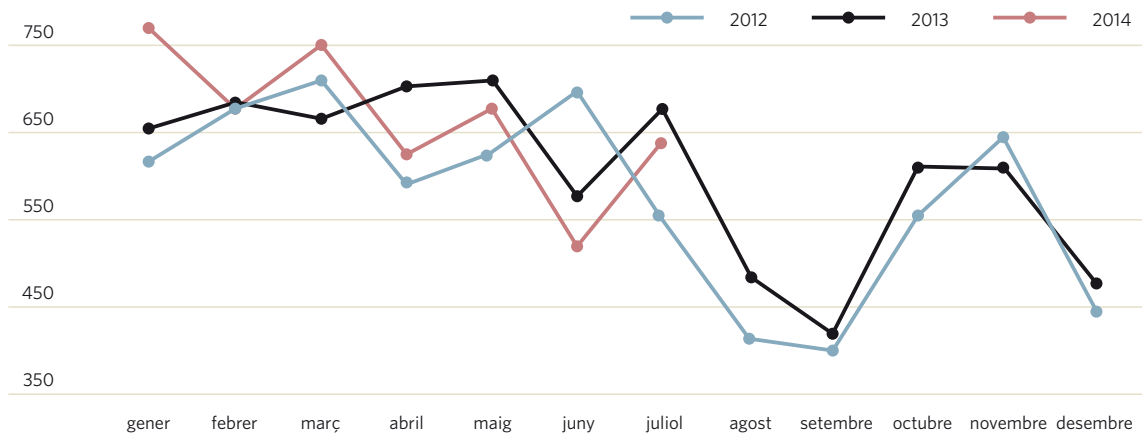
Al desembre del 2013, el nombre de **societats mercantils creades** ha estat un 5 % superior al de l'any anterior, i s'ha situat en més de 7.000 noves societats. El nombre de societats mercantils creades s'ha anat recuperant des del 2010.

Societats mercantils constituïdes i taxa de variació interanual

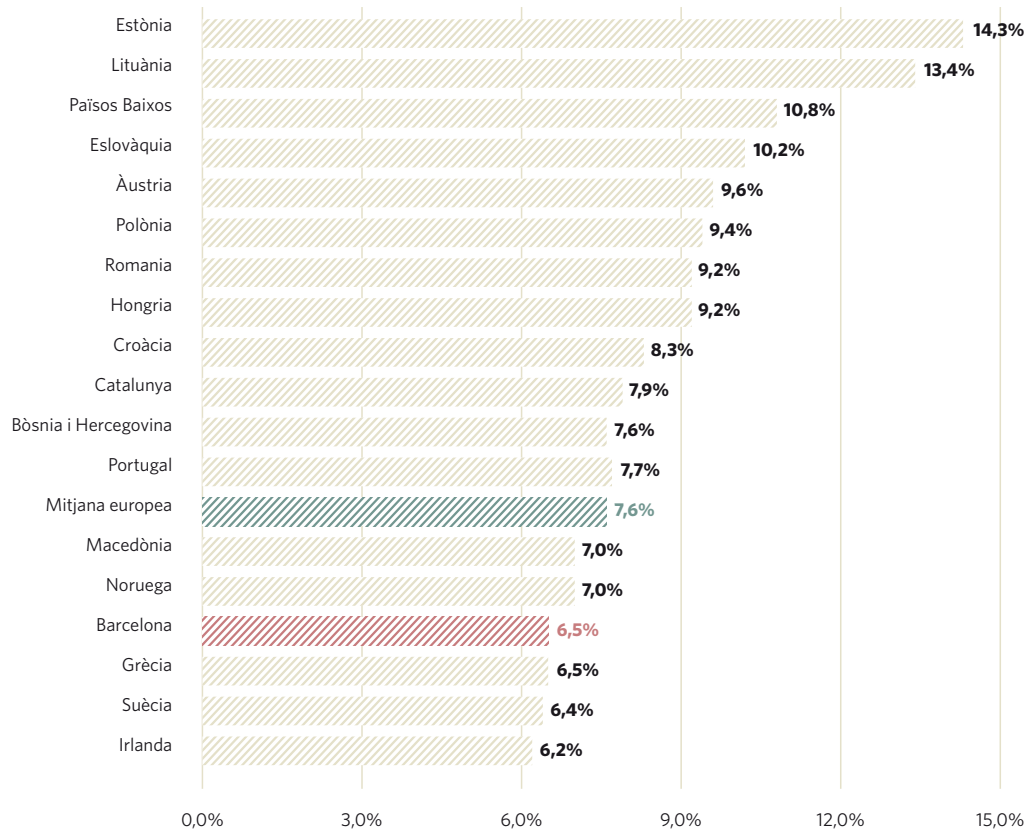
Durant el període gener-juliol de 2014, el dinamisme empresarial s'ha mantingut a un nivell semblant al d'un any enrere, amb més de 4.500 noves societats creades (-0,3 % interanual).

Societats mercantils constituïdes

Però la demarcació de Barcelona mostra una activitat emprenedora per sota de la mitjana de la UE.

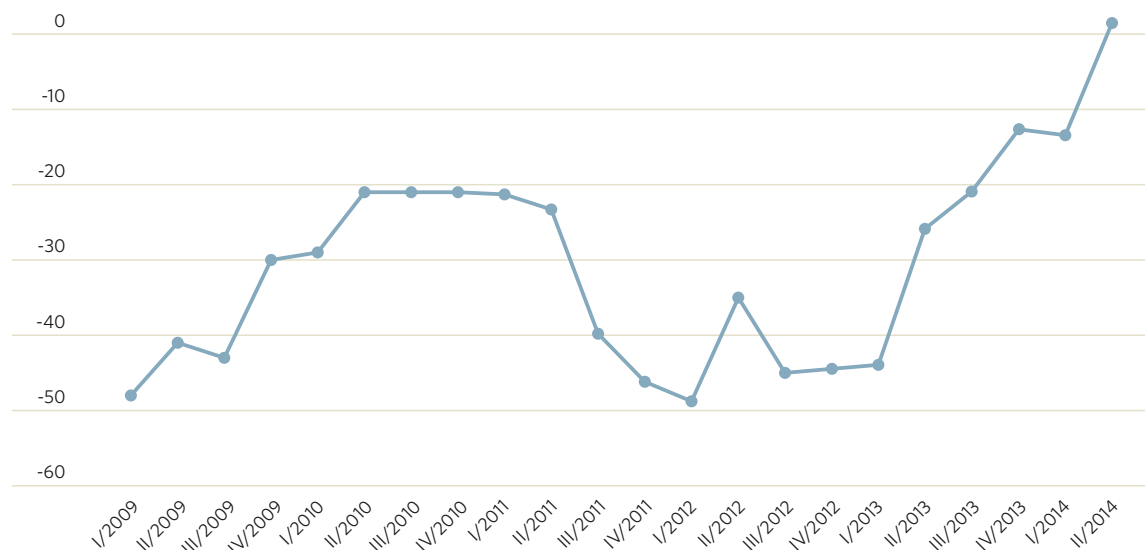
Activitat emprenedora a la UE 2012

Taxa d'emprenedora: % població entre 18-64 anys involucrada en la posada en marxa d'un negoci.

L'enquesta de clima empresarial del segon trimestre del 2014 reflecteix una confiança més elevada en la millora de la situació econòmica els propers mesos, i tal com s'observa en el gràfic, per primer cop des de l'inici de la sèrie el saldo entre respostes positives i negatives sobre la marxa dels negocis és positiu.

Clima empresarial. Situació de la marxa dels negocis a l'àrea metropolitana

Mercat de treball i nivell de formació

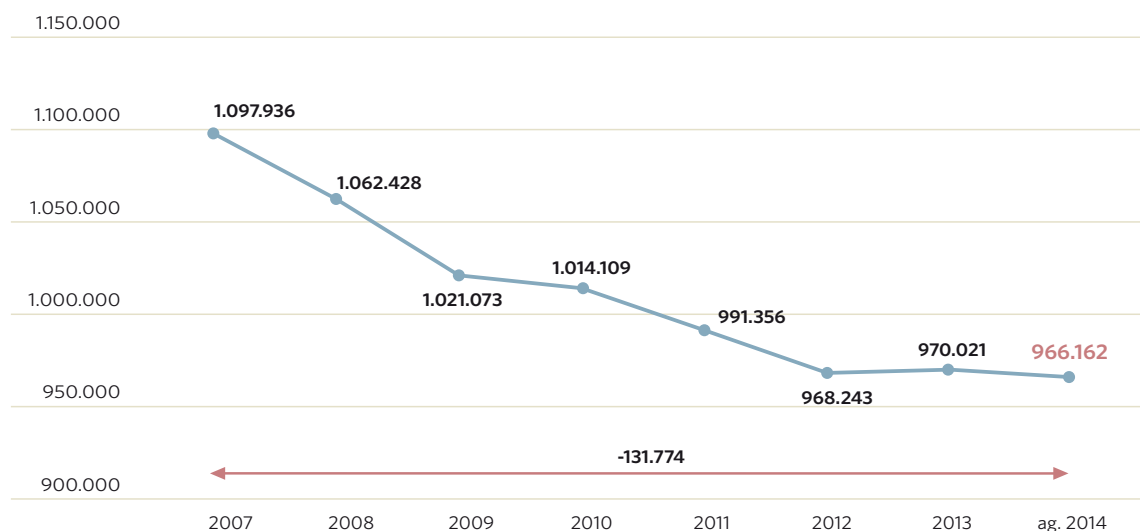
Barcelona registra unes taxes d'activitat i d'ocupació superiors a la mitjana catalana i espanyola, tot i que la crisi ha tingut un gran impacte en el mercat de treball.

La taxa d'atur (EPA) del segon trimestre de 2014 ha estat del 17,2%, un punt menys que la d'un any enrere. Aquesta taxa segueix essent força inferior a la d'altres àmbits: un 20,4% a Catalunya i un 24,6% a Espanya. La taxa d'ocupació ha estat del 65,9%, més alta que el conjunt català i espanyol.

	Taxa d'activitat	Taxa d'ocupació	Taxa d'atur
Barcelona	79,7%	65,9%	17,2%
Catalunya	79,1%	63,0%	20,4%
Espanya	75,3%	56,8%	24,6%

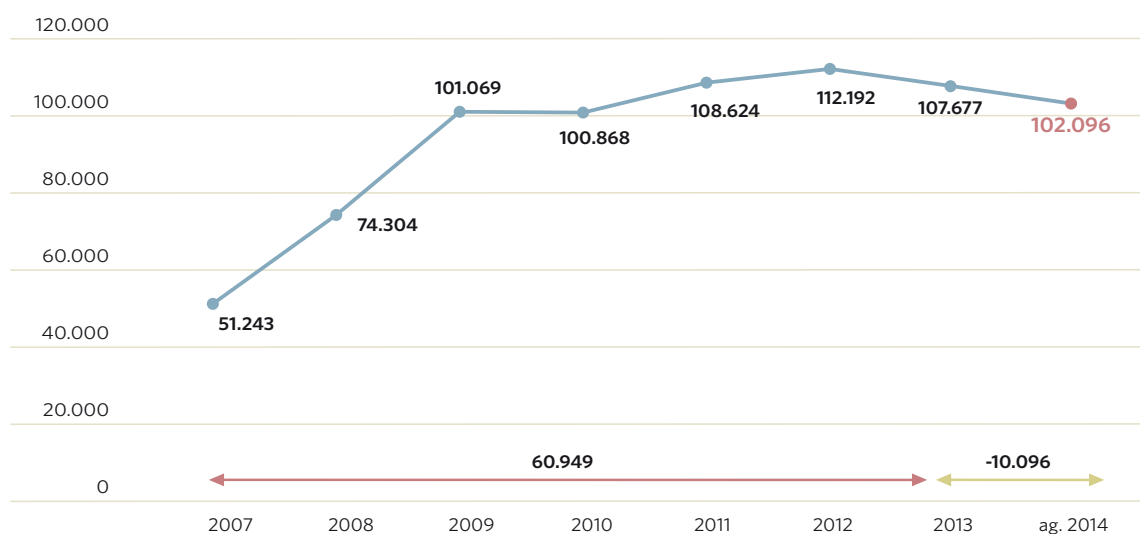
El nombre de treballadors afiliats a la Seguretat Social va disminuir entre els anys 2007 i 2012, però el 2013 va tancar ja amb un lleuger creixement del 0,2% en relació amb l'any anterior, i malgrat la lleu reducció dels darrers mesos d'estiu, enfilem el darrer terç de 2014 amb 15,580 llocs de treball més que a l'agost de 2013 (augment de l'1,6% interanual).

Treballadors afiliats a la seguretat social

Al llarg dels primers mesos del 2013 la crisi va continuar impactant fortament en el mercat de treball, però a partir del mes de maig, el nombre d'aturats registrats va començar a disminuir i aquesta trajectòria descendent s'ha mantingut al llarg dels darrers setze mesos, de manera que les 102.096 persones aturades a l'agost de 2014 suposen un 6% menys que un any enrere. La contractació, que va finalitzar l'any 2013 amb un modest creixement positiu (0,8%), presenta una evolució durant el període gener-agost de 2014 encara més favorable, amb un increment del 8,9% que respon a l'impuls dels contractes de caràcter temporal (7,5%), però també dels indefinits (20%), que representen el 12% del total.

Atur registrat (desembre de cada any)

En termes de salaris i costos laborals, Barcelona és una ciutat competitiva en el context internacional.

Segons The Economist Intelligence Unit, **Barcelona** se situa en el lloc **29** en nivell de qualitat del capital humà de 120 ciutats del món

Dins del rànquing de nivell salarial en 72 ciutats del món elaborat per la banca UBS, **Barcelona** se situa en la posició **29**

Disposa de capital humà qualificat i d'una oferta universitària, escoles de negocis i màsters d'excel·lència reconeguts internacionalment: cinc universitats públiques, tres de privades i 205.000 alumnes universitaris.

Millors escoles de negocis europees:
3a Esade
6a IESE

Segons Financial Times

UB: entre les 75 millors universitats del món en ciències de la salut

Universitat Jiao Tong de Xangai

UB, UAB, entre les 200 millors universitats del món. UPF entre les 300 millors. UPC entre les 350 millors

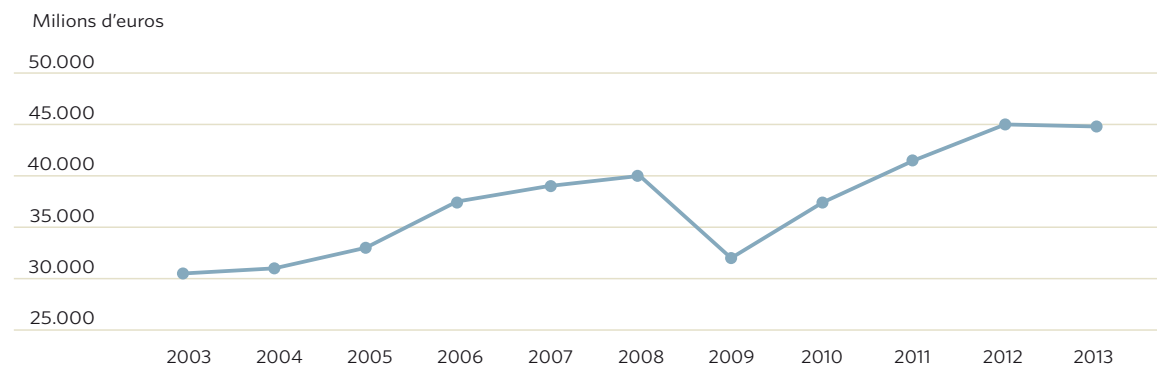
QS World University Ranking

Obertura i projecció exterior

Barcelona representa el 20% de les exportacions espanyoles i el 25% de les exportacions de contingut tecnològic alt i mitjà-alt.

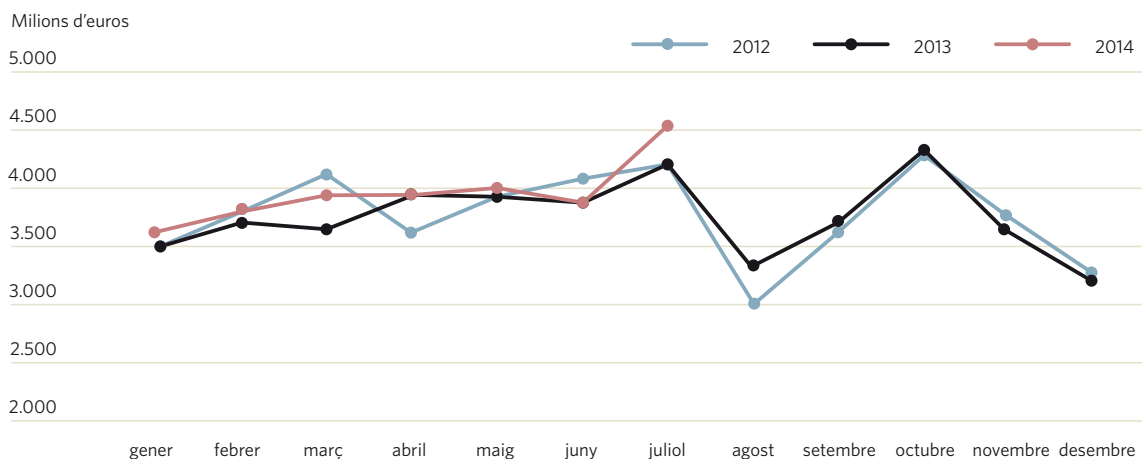
Prop del 60% s'exporta a països de la UE: França, Alemanya, Itàlia, Portugal i Regne Unit, majoritàriament, i un 10% addicional als països europeus no comunitaris.

Exportacions província de Barcelona

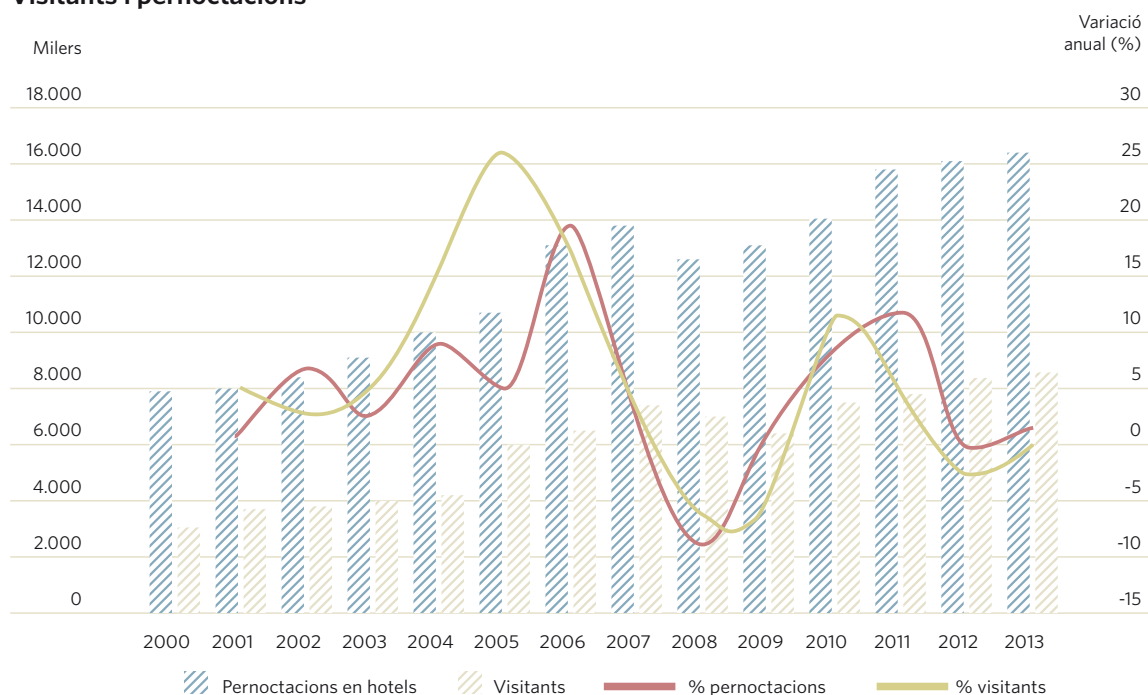
Després de tancar el 2013 amb un cert estancament (un -0,4% interanual), l'acumulat de gener a juliol de 2014 presenta un increment del 3,6% per l'impuls del comerç amb la UE.

Exportacions

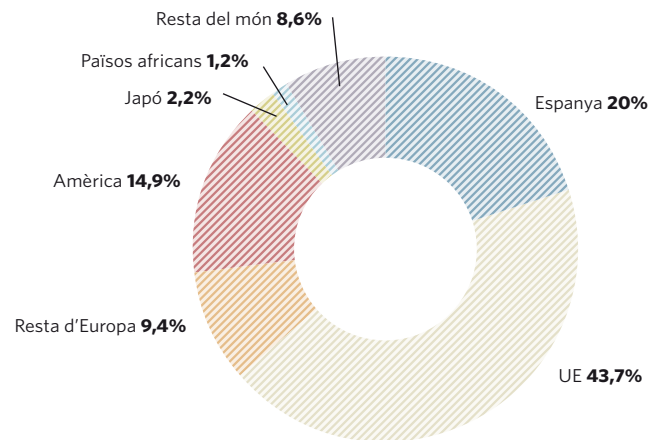
Barcelona és una de les principals destinacions de turisme urbà a Europa i un focus d'atracció de visitants per motius de negoci, amb 7,6 milions de visitants i 16,5 milions de pernoctacions en hotels el 2013. El **turisme** ha estat un sector amb una tònica positiva al llarg de tot l'any passat, amb un augment en relació amb el 2012 de l'1,8% i el 3,5%, respectivament. L'augment de turistes i pernoctacions durant els cinc primers mesos de 2014, superior al 5% en ambdós casos, perllonga la trajectòria ascendent del 2013.

Visitants i pernoctacions

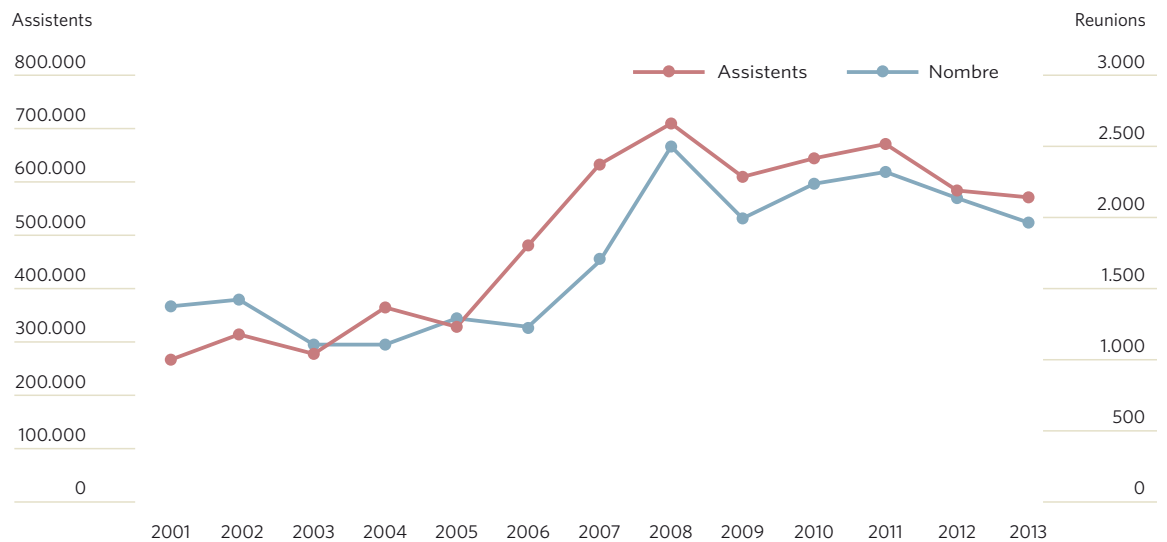
El 80 % dels turistes són estrangers.

Procedència dels turistes

La ciutat és la quarta del món pel que fa a l'organització de reunions internacionals.

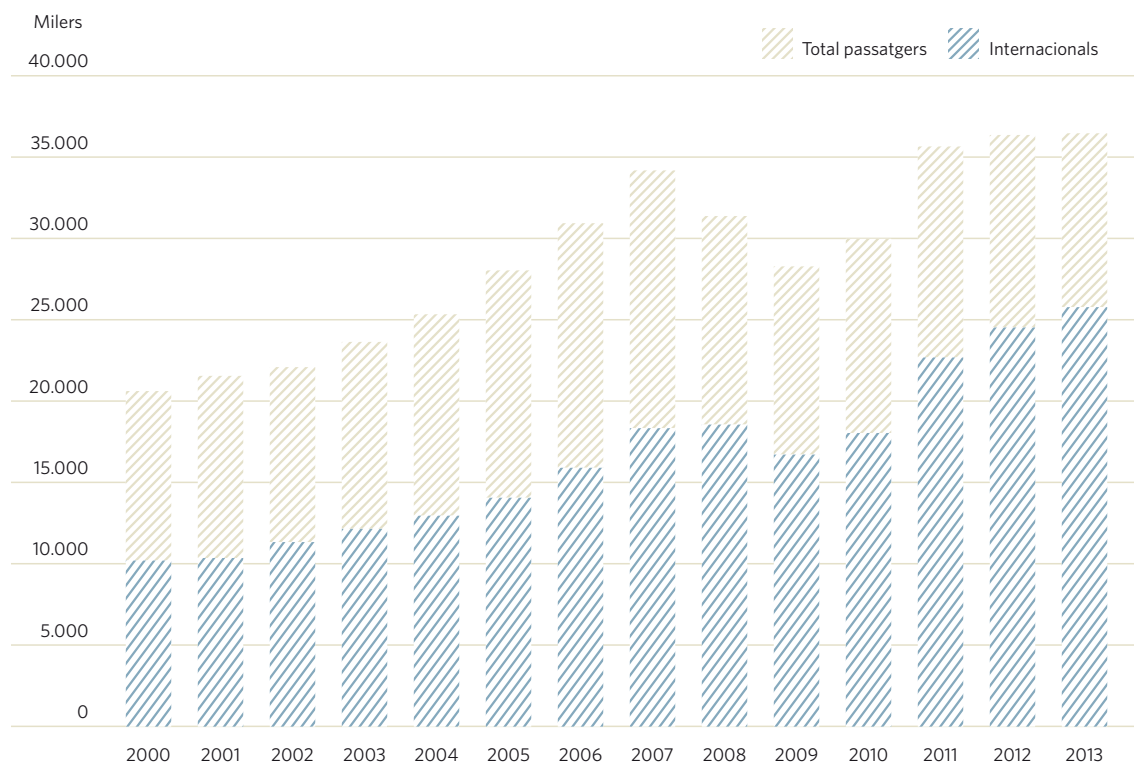
Reunions celebrades i delegats assistents

A la ciutat han tingut lloc grans esdeveniments esportius d'escala internacional durant el 2013, com: la celebració del Campionat del Món d'Handbol; els X Games Barcelona o els 15ns FINA - Campionats del Món de Natació.

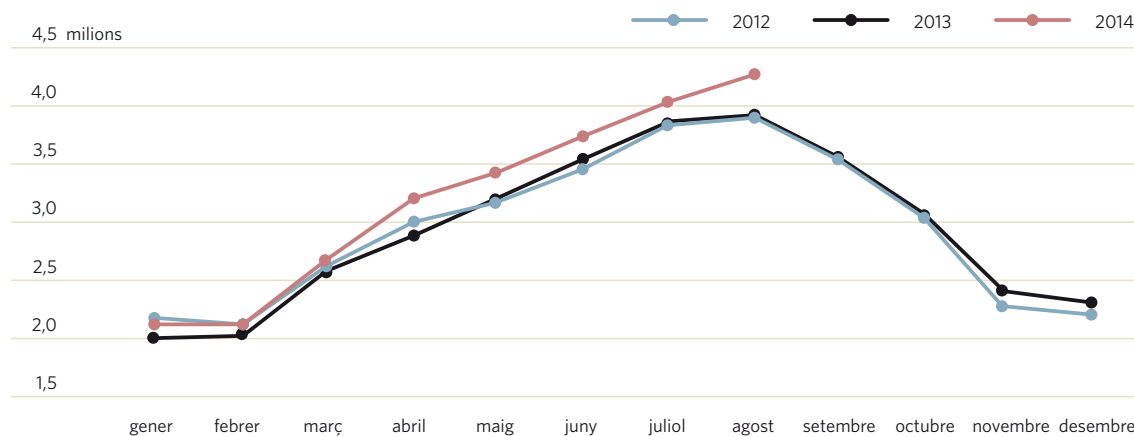
L'aeroport del Prat és el desè aeroport europeu en nombre de passatgers. El 2013 va assolir un nou rècord superant el 35,2 milions de passatgers (un 0,2% més que la xifra del 2012, una taxa superior a l'assolida per Barajas i el conjunt d'aeroports espanyols).

Passatgers de l'aeroport

La intensificació de la trajectòria alcista al llarg del període gener-agost de 2014, amb un augment del 6,8% interanual, s'alimenta pel trànsit amb la UE i l'intercontinental.

Passatgers per l'aeroport

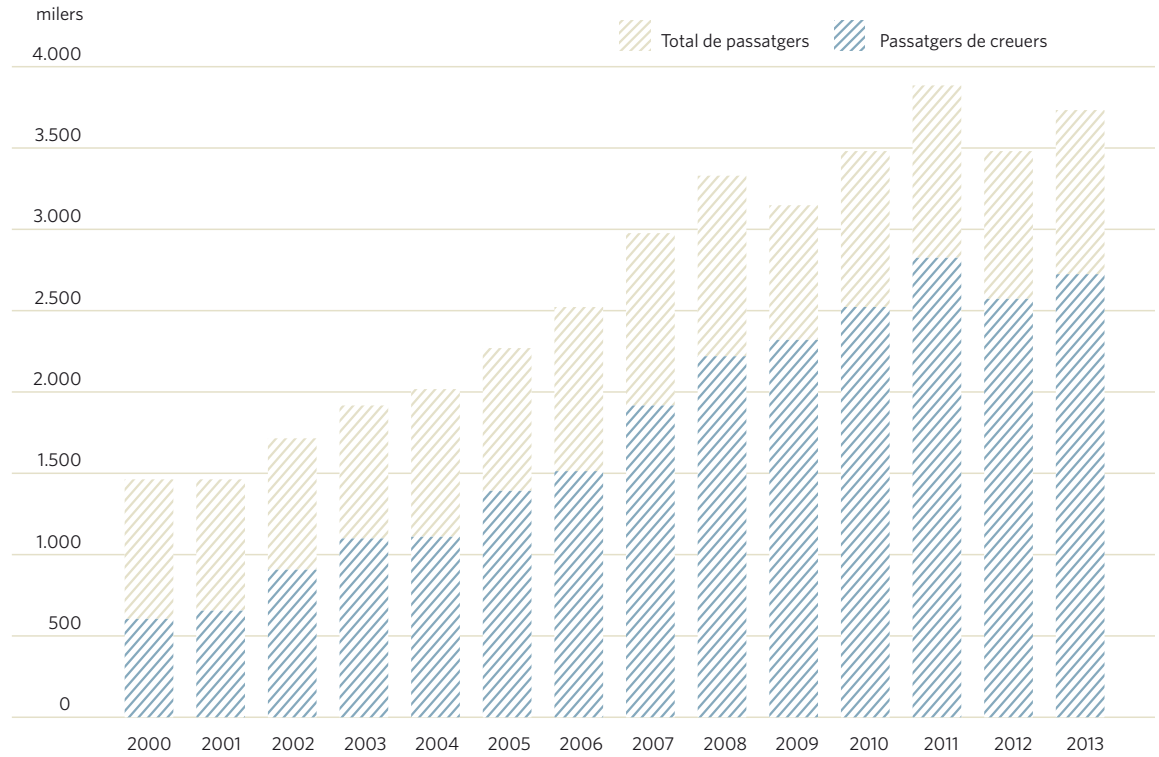
L'aeroport de Barcelona disposa des del 2013 de:

- **Vuit noves rutes aèries intecontinentals**, que uneixen Barcelona amb Istanbul i també amb Chicago, Fes (Ryanair i Vueling), Montevideo, Toronto, Banjul (Gàmbia) i Beirut.
- **L'increment net de vint-i-set freqüències o capacitats dels vols** respecte al 2012; la incorporació de l'Airbus A380 a la ruta Dubai-Barcelona d'Emirates Airline; tres freqüències setmanals

més en el vol a Doha de Qatar Airways; l'establiment d'un vol diari amb Buenos Aires d'Aerolineas Argentinas i l'ampliació de la temporada del vol amb Filadèlfia tot l'any.

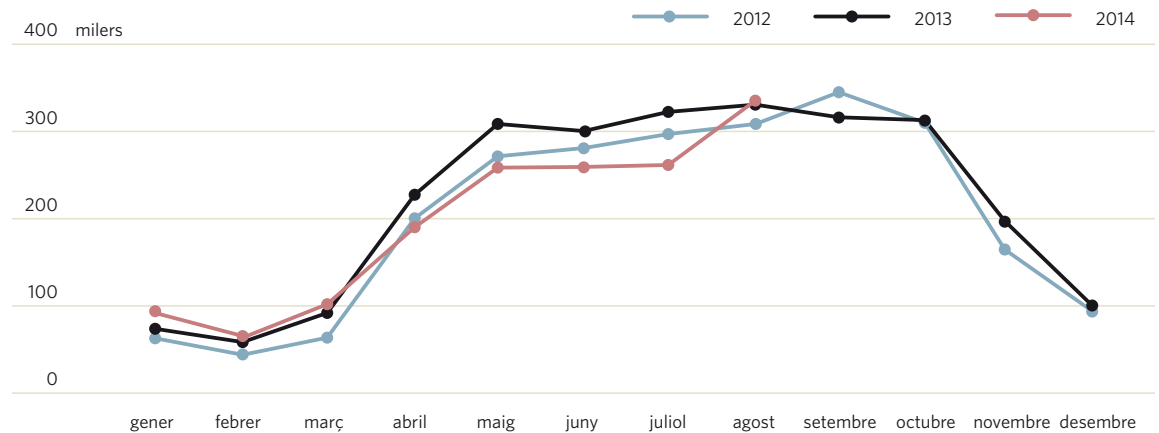
Amb 2,6 milions de passatgers en creuers, el port és la primera destinació en passatgers de creuers als ports mediterranis.

Passatgers i creueristes al port

Però al llarg del 2014 les xifres de creueristes han anat a la baixa per una reducció de les places per part de les navilieres, i el balanç de gener a l'agost és una reducció del 9,7%.

Passatgers de creuers

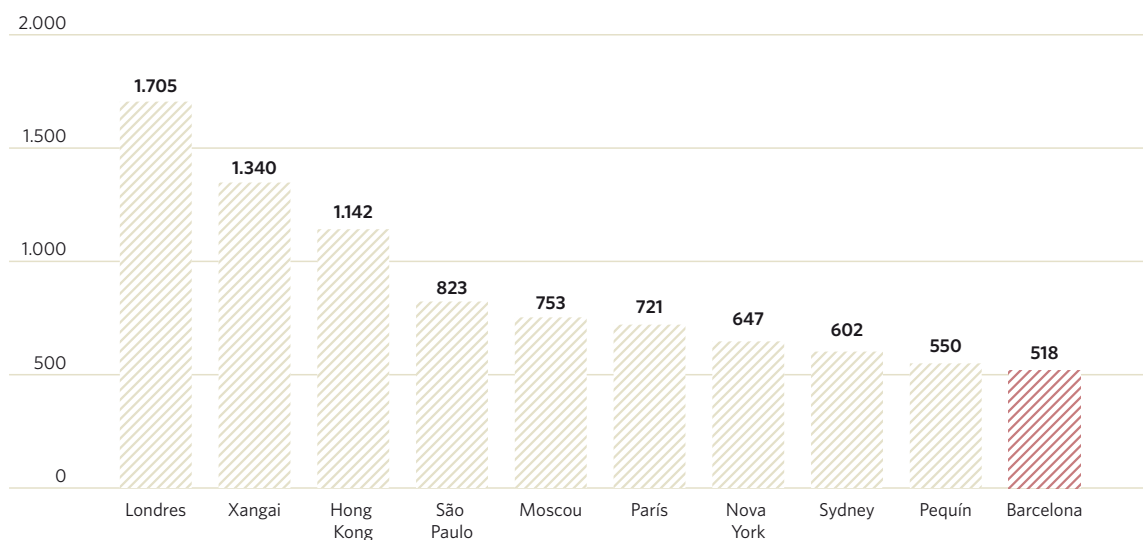

Barcelona figura cada vegada en més rànquings internacionals.

6a millor ciutat europea per als negocis 2a ciutat europea que millor es promou 1a en qualitat de vida Cushman & Wakefield	Millors escoles de negocis europees: 3a ESADE, 6a IESE Financial Times L'única ciutat del món amb 9 edificis declarats Patrimoni de la Humanitat Unesco
No està entre les 50 ciutats del món més cares Mercer Human Resource Consulting	UB: entre les 100 millors universitats del món en ciències de la salut Universitat Jiao Tong de Xangai
Ciutat del món més admirada pel seu model de desenvolupament urbà Ernst & Young	4a ciutat del món on se celebren més reunions internacionals International Congress and Convention Association

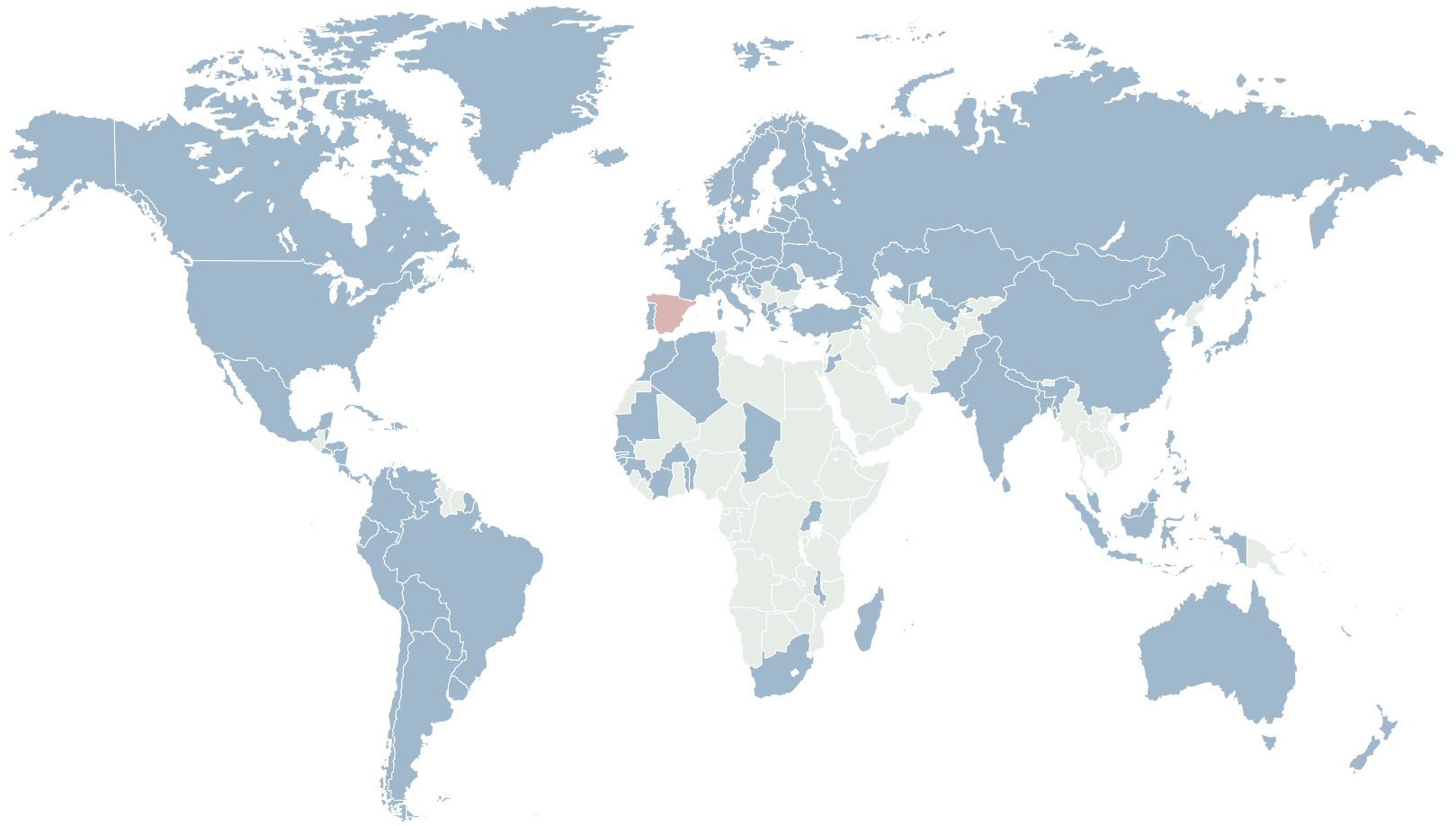
Segons el Global Investment Monitor KPMG, Barcelona ocupa la desena posició entre les principals àrees urbanes del món en recepció de projectes d'inversió estrangera *greenfield* (sense socis locals o en nous emplaçaments).

Nombre de projectes d'inversió estrangera, 2009-2013

Font: Global Cities Investment Monitor 2014, KPMG.

Consolats a Barcelona: Barcelona és una de les ciutats amb més consolats (98).

Cohesió social

L'estimació de la **renda familiar disponible**¹ (RFD) per capita a Barcelona per a l'any 2012 reflecteix igualment el to contractor generalitzat que han patit les rendes familiars per la feblesa de la situació econòmica general, que ha impactat en les rendes salarials, els beneficis empresarials o les prestacions socials. En conjunt, s'estima que la renda per capita ha disminuït un 1,1 % interanual en termes nominals, una taxa semblant a la del conjunt del país.

La **distribució de la renda per districtes dins de Barcelona** mostra una fotografia similar a la d'anys anteriors, amb una marcada estabilitat de nivells i posicions: Sarrià - Sant Gervasi i les Corts a la part alta, i Nou Barris i Sant Andreu a la baixa. El 2012 s'ha frenat el procés d'augment de les desigualtats dels darrers anys: la distància entre els barris de l'extrem superior (Pedralbes)

-
1. La renda familiar disponible és el conjunt d'ingressos de què disposen els habitants d'un territori per destinar-los a consum o estalvi. L'indicador de renda familiar disponible per capita de Barcelona és un indicador teòric que es construeix a partir de diverses variables (atur, nivell d'estudis, evolució i potència del parc de turismes i preus al mercat immobiliari) que s'actualitzen periòdicament. Permet conèixer la posició relativa de cadascun dels barris en relació amb la mitjana de la ciutat, fixada en un valor igual a cent.

i l'inferior (Ciutat Meridiana) s'ha reduït lleugerament. En comparació amb el 2007, la distribució de la renda és menys equitativa.

Com en anys anteriors, s'observa una gran concentració de barris que tenen una renda al voltant de la mitjana o a prop, però sempre per sota, mentre que els valors que més s'allunyen d'aquesta mitjana corresponen a barris amb renda molt alta.

Un any més, es consolida la millora de Ciutat Vella, un districte que ha registrat un llarg i intens procés de renovació urbanística i de transformació econòmica i cultural. No passa el mateix amb Nou Barris, que torna a retrocedir, mentre que Gràcia continua essent el barri més proper a la mitjana.

En termes generals, les rendes mitjanes mantenen la seva hegemonia però estan perdent cada any una petita part del terreny que ocupen, ja que la dinàmica econòmica dels darrers anys ha portat a un desplaçament en cadena d'una part de la població des de les rendes mitjanes-altes fins als estrats immediatament inferiors de renda. D'aquest procés de desplaçament a la baixa —que no ha estat generalitzat però sí continu— ha quedat exclòs el segment de renda més alt.

Renda familiar disponible per capita 2012

Districtes	Població resident 2012	RFD/capita (€/any) 2012	Índex RFD BCN=100		
			2007	2011	2012
1. Ciutat Vella	105.220	14.481	73,5	76,4	76,6
2. Eixample	265.592	20.914	115,8	111,8	110,6
3. Sants-Montjuïc	183.700	14.430	82,5	76,3	76,3
4. Les Corts	82.238	26.412	138,6	139,0	139,7
5. Sarrià - Sant Gervasi	145.413	33.469	178,7	176,1	177,0
6. Gràcia	121.550	19.647	104,6	104,9	103,9
7. Horta-Guinardó	168.525	15.128	86,5	79,1	80,0
8. Nou Barris	167.175	10.799	70,8	59,4	57,1
9. Sant Andreu	146.963	13.790	84,3	73,0	72,9
10. Sant Martí	233.463	15.057	87,7	80,7	79,6
Barcelona	1.619.839	18.912	100,0	100,0	100,0

Nota: El càlcul dels índexs de l'any 2012 incorpora novetats metodològiques en disposar de noves dades per barris. A fi de permetre una comparació homogènia, s'han recalculat els valors de 2011 aplicant els nous criteris. Per a exercicis anteriors, aquestes noves variables no estan disponibles i, per tant, la comparativa pot no ser suficientment acurada.

Renda familiar disponible per capita. Any 2012. Barris de Barcelona

Ciutat Vella

01	el Raval
02	el Barri Gòtic
03	la Barceloneta
04	Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera

Eixample

05	el Fort Pienc
06	la Sagrada Família
07	la Dreta de l'Eixample
08	l'Antiga Esquerra de l'Eixample
09	la Nova Esquerra de l'Eixample
10	Sant Antoni

Sants-Montjuïc

11	el Poble-Sec
12	la Marina del Prat Vermell
13	la Marina de Port
14	la Font de la Guatlla
15	Hostafrancs
16	la Bordeta
17	Sants-Badal
18	Sants

Les Corts

19	les Corts
20	la Maternitat i San Ramon
21	Pedralbes

Sarrià - Sant Gervasi

22	Vallvidrera, el Tibidabo i les Planes
23	Sarrià
24	les Tres Torres
25	Sant Gervasi - la Bonanova
26	Sant Gervasi - Galvany
27	el Putxet i el Farró

Gràcia

28	Vallcarca i Penitents
29	el Coll
30	la Salut
31	Vila de Gràcia
32	el Camp d'en Grassot i Gràcia Nova

Horta-Guinardó

33	el Baix Guinardó
34	Can Baró
35	el Guinardó
36	la Font d'en Fargues
37	el Carmel
38	la Teixonera
39	Sant Genís dels Agudells
40	Montbau
41	la Vall d'Hebron
42	la Clota
43	Horta

Nou Barris

44	Vilapicina i la Torre Llobeta
45	Porta
46	el Turó de la Peira
47	Can Peguera
48	la Guineueta
49	Canyelles
50	les Roquetes
51	Verdum
52	la Prosperitat
53	la Trinitat Nova
54	Torre Baró
55	Ciutat Meridiana
56	Vallbona

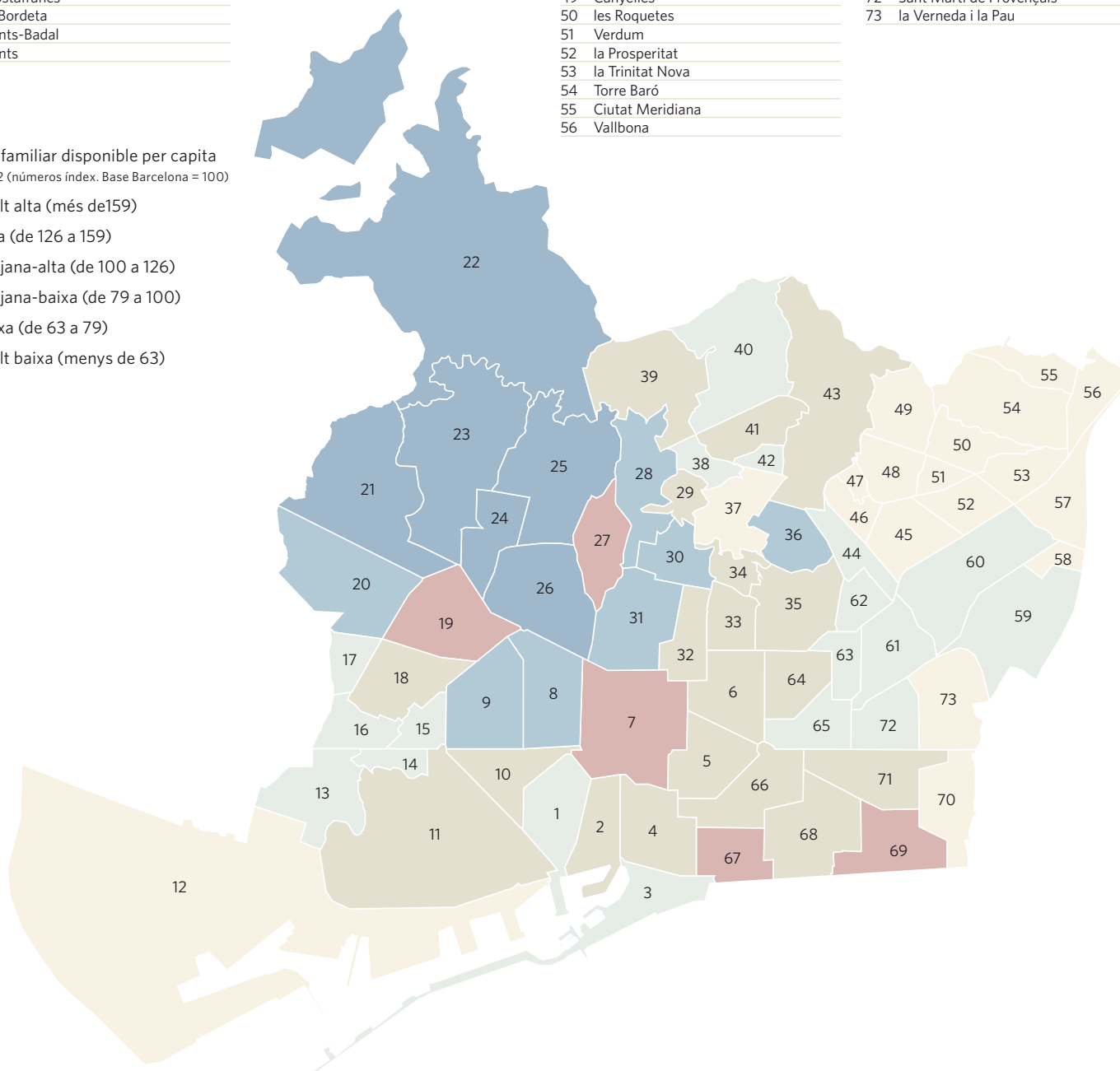
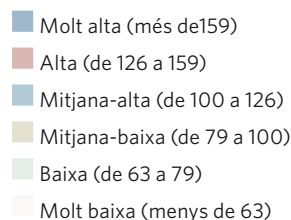
Sant Andreu

57	la Trinitat Vella
58	Baró de Viver
59	el Bon Pastor
60	Sant Andreu de Palomar
61	la Sagrera
62	el Congrés i els Indians
63	Navas

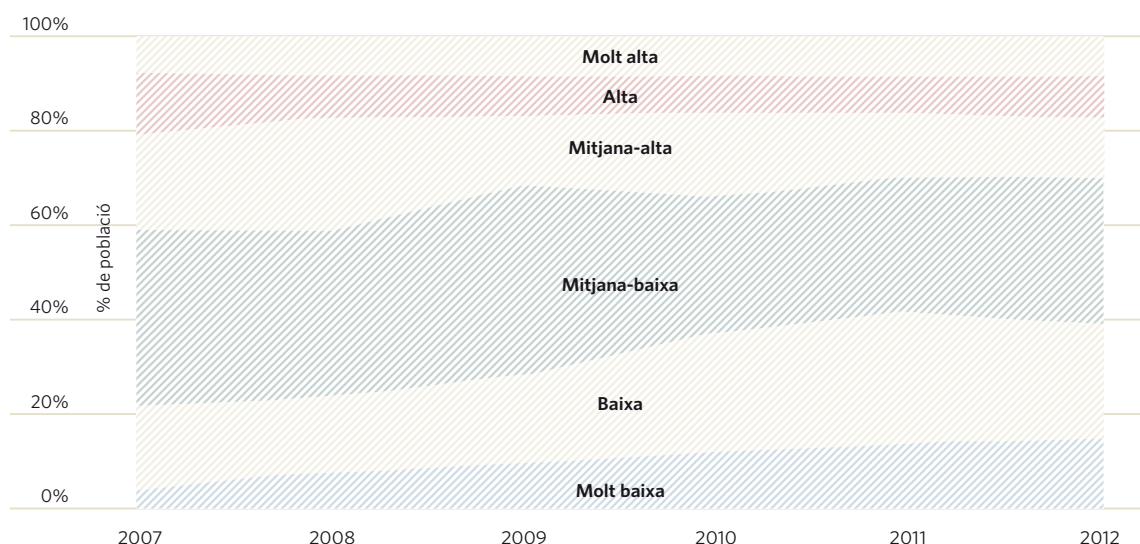
Sant Martí

64	el Camp de l'Arpa del Clot
65	el Clot
66	el Parc i la Llacuna del Poblenou
67	la Vila Olímpica del Poblenou
68	el Poblenou
69	Diagonal Mar i el Front Marítim del Besòs
70	el Besòs i el Maresme
71	Provençals del Poblenou
72	Sant Martí de Provençals
73	la Verneda i la Pau

Renda familiar disponible per capita
Any 2012 (números índex. Base Barcelona = 100)

Evolució de la població de Barcelona per grans grups d'RFD

Educació no universitària

El nombre d'alumnes d'ensenyaments de règim general en el curs 2013-14 s'inicià amb 229.849, la qual cosa significa un increment de 1.298 alumnes en relació amb el curs anterior, l'augment més important entre l'alumnat d'ensenyaments postobligatoris, especialment en els cicles de formació professional, que suposen la meitat d'aquest increment.

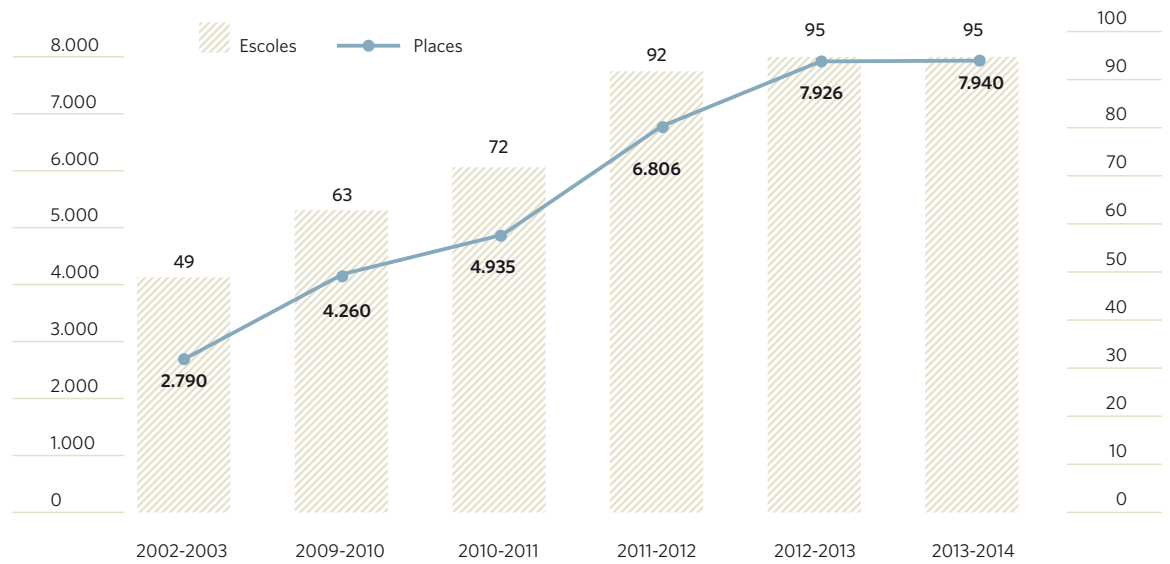
Alumnes d'ensenyament de règim general en centres públics, concertats i privats

	Curs 2013-2014	Curs 2012-2013	Variació absoluta	Variació %
Educació infantil (3-6 anys)	41.460	41.693	-233	-0,6%
Educació primària (6-12 anys)	80.628	79.985	643	0,8%
Educació secundària obligatòria	53.282	53.214	68	0,1%
Total ensenyaments bàsics (3-16 anys)	175.370	174.892	478	0,3%
Batxillerat	21.973	21.864	109	0,5%
Formació professional de grau mitjà	11.616	11.344	272	2,4%
Total ensenyaments secundaris (16-18 anys)	33.589	33.208	381	1,1%
Formació professional de grau superior	18.657	18.292	365	2,0%
Educació especial	2.333	2.159	74	3,4%
Total Barcelona	229.849	228.551	1.298	0,6%

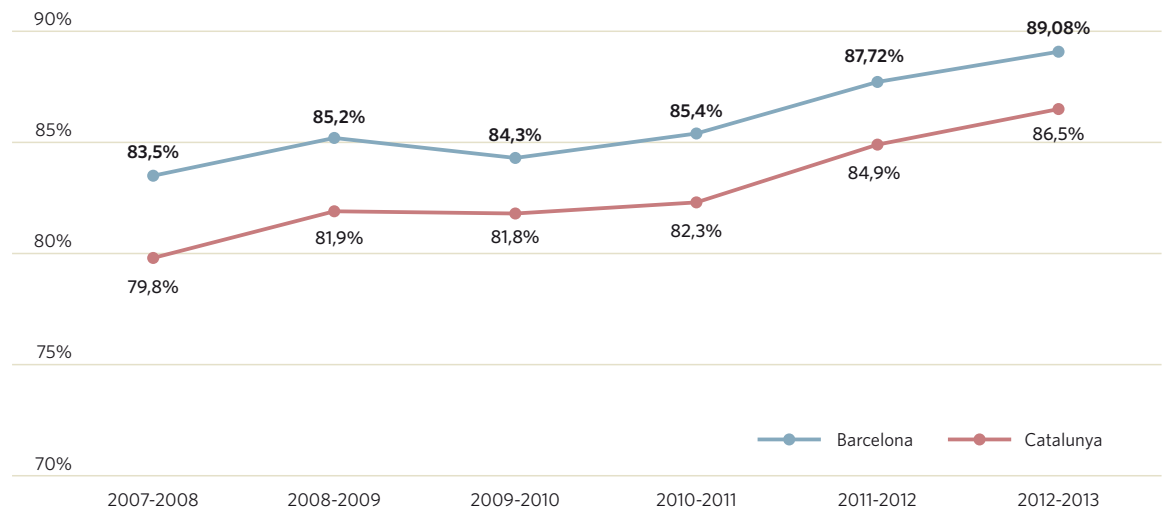
Pel que fa a les escoles bressol, el curs 2013-14 es va iniciar amb un total de 7.940 alumnes matriculats a les noranta-cinc escoles bressol municipals. Aquesta oferta permet cobrir el 59% de les sol·licituds de plaça presentades (el 60% al curs 2012-13 i el 52% al curs 2011-12). El total d'alum-

nes matriculats a les escoles bressol i llars d'infants de la ciutat ha estat de 17.941, un 0,8% més que el curs anterior.

Evolució places / escoles bressol

Pel que fa als indicadors d'èxit escolar, cal destacar la millora de la taxa de graduats de l'ESO a la ciutat durant els darrers anys.

Cultura

La ciutat compta amb més de cinquanta museus i grans centres d'exposicions, una xarxa de trenta-nou biblioteques, cinquanta-un centres cívics, més de cinquanta sales de teatre i tres grans auditoris.

Museus i centres d'exposicions	2010	2011	2012	2013	2013/2012
Equipaments	37	41	46	48	4,3%
Visitants (milers)	11.520	12.443	12.537	12.713	1,4%
Museus i centres municipals i consorciats	5.288	5.471	5.397	6.077	12,6%
Altres museus i centres públics	983	1.015	1.082	928	-14,2%
Museus i centres privats	5.248	5.958	6.059	5.707	-5,8%
Visites a les exposicions (milers)	14.847	15.718	15.113	15.136	0,2%
Usuaris (milers)	16.554	17.380	16.948	16.735	-1,3%

Espais d'interès arquitectònic	2010	2011	2012	2013	2013/2012
Equipaments	8	8	8	9	12,5%
Visitants (milers)	6.021,0	7.135,6	7.051,9	8.224,8	16,6%

Font: Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona.

*Els equipaments que es relacionen són aquells que han facilitat dades que tenen més de 5.000 visitants l'any.

*L'increment del 16,6% en els espais d'interès arquitectònic obeeix a què per primer cop s'han inclòs les dades del Poble Espanyol.

El total de visitants als equipaments museístics, centres d'exposicions i espais d'interès arquitectònic de la ciutat ha arribat el 2013 als 20,9 milions de persones, que suposa un 6,9% més que un any enrere.

En concordança amb la conjuntura, es detecta un cert estancament en l'assistència als museus i centres privats (-5,8%), però en el cas dels museus i centres d'exposicions municipals i consorciats, i gràcies a l'obertura del Born Centre Cultural i a noves propostes com ara el conjunt d'accions engegades al MNAC per facilitar l'accés al centre o les de La Virreina Centre de la Imatge, el 2013 hi ha hagut un important creixement de visitants: el 12,6% en relació amb l'any anterior. El primer semestre de 2014, les dades d'assistència als museus municipals i consorciats segueixen essent molt positives, amb un total de 3,9 milions de visitants (dades provisionals) i un increment de més del 40% interanual.

No són tan favorables les dades del 2013 en l'àmbit de la música.

Si bé el nombre d'espectadors de les sales de música en viu es manté estable el 2013, el de macroconcerts (més de 5.000 espectadors) es redueix un 16% i el dels grans auditoris musicals presenta un descens global de l'11%, més acusat al Liceu que al Palau i l'Auditori.

Tot i això, els percentatges d'ocupació dels tres grans equipaments musicals no han variat de manera significativa el darrer any i, per tant, la reducció d'espectadors respon a una oferta més baixa, que s'ha adaptat a la disminució de la demanda possiblement per l'increment de l'IVA aplicat a partir del setembre de 2012 (del 8% al 21%). De fet, l'*Anuari de la Música 2014*, elaborat per Enderrock i l'Associació Professional de Representants, Promotors i Mànagers de Catalunya (ARC), recull que l'impacte de la pujada de l'IVA en el sector de la música en viu ha suposat una reducció d'ingressos de l'ordre del 13,7% durant l'any 2013, una pèrdua de més de 10 milions d'euros.

Música	2010	2011	2012	2013	2013/2012
Espectadors					
Grans auditoris	1.081.481	1.152.500	987.598	876.025	-11%
- L'Auditori	431.409	426.154	354.226	330.102	-7%
% ocupació	77	76	74	73	-1*
- Palau de la Música Catalana	403.572	421.726	350.646	311.927	-11%
% ocupació	67	64	59	60	1*
- Gran Teatre del Liceu	246.500	304.620	282.726	233.996	-17%
% ocupació	86	81	80	82	2*
Macroconcerts	239.913	214.130	283.920	238.569	-16%
Sales de música en viu	1.024.637	902.816	1.067.340	1.069.371	0%
Espais	20	22	23	25	8,7%

* variació en punts percentuals.

D'altra banda, al primer quadrimestre de 2014 ja s'observa una certa recuperació del nombre d'espectadors i els 400.000 assistents als espectacles dels tres grans auditoris musicals suposen un increment del 5,3 % en relació amb el mateix període de 2013.

Arts escèniques	2010	2011	2012	2013	2013/2012
Nombre de sales ¹	49	58	58	57	-1,7%
Espectadors (milers)	2.538,9	2.816,3	2.609,0	2.318,6	-11,1%
% d'ocupació	54	54	53	52	-1*

(1) Inclous espais singulars. | * variació en punts percentuals.

Dins l'àmbit musical, també destaquen els festivals San Miguel Primavera Sound, amb 171.000 assistents, un dels esdeveniments musicals amb més ressò internacional de Barcelona i que no para de créixer, i el Sónar, amb més de 121.000 assistents.

En el cas de les arts escèniques, àmbit que també s'ha vist afectat per l'increment de l'IVA, el nombre d'espectadors (2,3 milions el 2013) ha disminuït un 11,1 %, de forma equivalent al nombre de representacions (-10,3 %), que han estat en total 11.338 al llarg de l'any, mentre que el percentatge d'ocupació de les sales tampoc presenta una reducció significativa i s'ha mantingut per sobre el 50 %. Al primer semestre de 2014 també s'observa ja una certa recuperació del nombre d'espectadors (1,4 %).

Seguint la línia dels darrers anys a tot l'Estat, el cinema de circuit comercial ha continuat perdent públic, i les 203 sales i 757 pel·lícules exhibides han comptat amb un total de 5,1 milions d'espectadors l'any 2013, un 21 % menys que l'any anterior.

La ciutat és any rere any l'escenari escollit per dur-hi a terme un bon nombre de rodatges audiovisuals. El 2013 n'han arribat prop de 2.500, un 16,5 % més que el 2012, dels quals destaquen els llargmetratges (50 produccions) i curtmetratges (324), els programes d'entreteniment televisiu (433) i els espots publicitaris (1.203). Els espais més sol·licitats de la ciutat es localitzen als districtes de Ciutat Vella (680 permisos), Sant Martí (594), Sants-Montjuïc (371), i l'Eixample (343). El parc de la Ciutadella es manté com el principal parc triat per a les filmacions, seguit del

Laberint d'Horta. Un 81 % de les produccions realitzades són catalanes o amb participació catalana, un 4 % són de la resta de l'Estat i el 15 % restant són d'origen internacional, entre les quals detaquen les procedents del Japó i del Regne Unit.

Entre els festivals multidisciplinaris cal destacar el Grec, amb 66.585 espectadors a l'estiu de 2013, un 5,1 % més que un any enrere. A l'estiu de 2014 s'han venut 67.600 entrades, 12.000 més que el 2013, l'ocupació mitjana ha estat superior al 50% i la meitat dels espectacles han superat el 70%.

Quant a les biblioteques, el nombre de visites presenta el 2013 un cert estancament a causa del tancament per reformes durant uns quants mesos de la Biblioteca Esquerra de l'Eixample - Agustí Centelles. Però el nombre de carnets no ha deixat de créixer any rere any, i el 2013 va arribar als 905.000 titulars, un 12 % més que tres anys abans. Durant el primer semestre de 2014 les visites, un total de 3,6 milions, ja tornen a créixer (5,1 %).

Biblioteques de Barcelona	2010	2011	2012	2013	2013/2012
Equipaments	36	37	38	39	2,6%
Visites (milers)	5.982.936	6.178.297	6.439.112	6.343.803	-1,5%
Punts de lectura i servei	5.688	5.960	6.274	6.544	4,3%
Carnets (milers)	810.431	837.392	880.434	905.060	2,8%
Documents prestats (milers)	4.439.460	4.467.274	4.639.242	4.229.213	-8,8%

D'altra banda, la ciutat continua destacant com a espai urbà de forta capacitat creativa, i a l'enquesta «Survey on the Barcelona City Brand», impulsada per Barcelona Centre de Disseny, es posiciona com a quarta gran ciutat més creativa del món, després de San Francisco, Londres i Nova York.

Esports

La ciutat es consolida com a escenari d'esdeveniments esportius, amb un total de noranta-dos actes durant l'any 2013, que han aplegat més de 296.000 participants. L'èxit dels Mundials de Natació ha tingut un important impacte econòmic i mediàtic, i un estudi recent situa Barcelona en segon lloc en el rànquing mundial de ciutats esportives, només després de Londres.

Esports	2009	2010	2011	2012	2013
Abonats a instal·lacions esportives municipals	182.367	187.719	194.656	178.880	176.744
Nombre d'espais esportius públics	1.671	1.809	1.776	1.796	1.796

(Les dades d'espais esportius públics del 2013 corresponen al 2012)

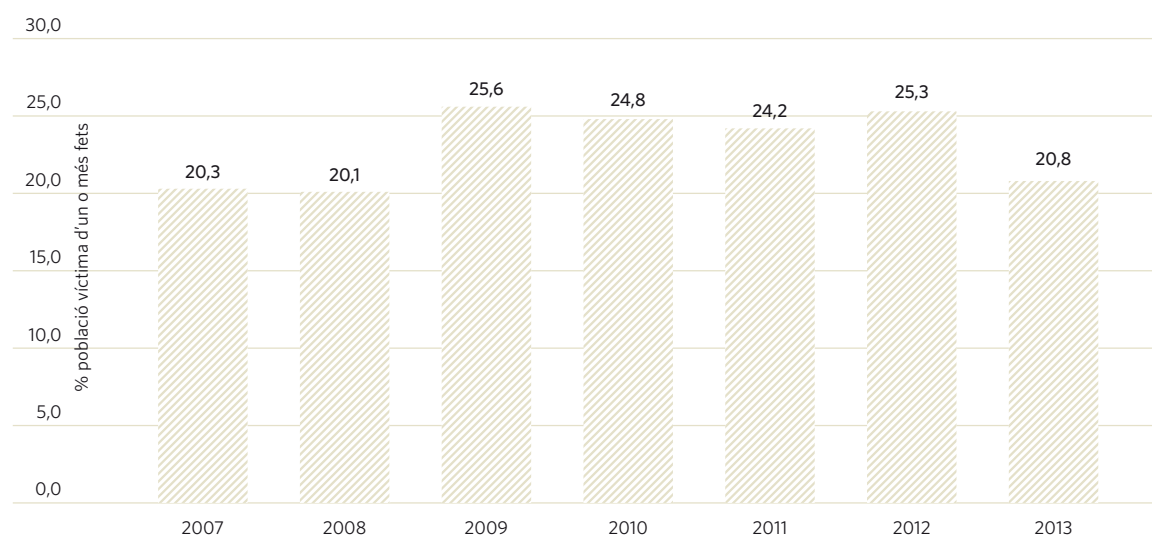
L'any s'ha tancat amb una lleugera disminució en relació amb el 2012 pel que fa al nombre d'abonats a les instal·lacions esportives municipals (-1,2%), amb 176.744 persones, que representen gairebé l'11 % de la població de Barcelona.

S'han organitzat per primer cop la **Cursa DiR - Guàrdia Urbana** i la **cursa nocturna Barcelona Desigual Night Run**. La 35a Cursa d'El Corte Inglés va aplegar més de 72.000 corredors i la **Marató de Barcelona**, 18.389, la qual es consolida com la quarta marató europea. El total de participants en curses de l'any 2013 supera les 220.860 persones inscrites.

Seguretat ciutadana

Segons la darrera enquesta de victimització de 2014, l'índex de victimització disminueix en relació amb els anys anteriors. L'índex se situa en valors semblants als dels anys 2007-2008. L'índex disminueix a tots els districtes excepte a Sant Andreu, tot i que aquest districte se situa per sota de la mitjana de la ciutat (20,8%). Ciutat Vella és el districte amb el nivell més alt (26,3%), mentre que Horta-Guinardó és el districte amb menor índex de victimització (16,6%). En relació amb l'índex de denúncia, es registra un augment de denúncies dels entrevistats (el 46,4% en relació amb el 35,6% de l'any anterior).

Evolució de l'índex de victimització

Font: Enquesta de victimització. Ajuntament de Barcelona.

Qualitat ambiental

L'espai verd a la ciutat ha anat creixent de manera sostinguda i també el metre quadrat de verd urbà per habitant, i s'ha situat a l'agost de 2014 en 29,1 milions de metres quadrats, que representa 1.808 m² per 100 habitants. El nombre d'hectàrees de parcs urbans a la ciutat és de 577,4.

Verd urbà	Unitat	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Zona verda	Superfície m ²	28.707.181	28.721.312	28.766.563	28.931.127	28.971.419	29.107.514
Per habitant	m ² /100 hab.	1.776,5	1.771,3	1.776,5	1.790,9	1.784,9	1.805,9

Barcelona és una ciutat conscient de l'impacte ambiental de les ciutats en el territori i les seves repercussions socials, i aplica des de fa anys els principis i valors de la cultura de la sostenibilitat en la seva política ambiental. Aquest compromís amb el medi ambient l'ha dut a terme no solament el Govern de la ciutat, sinó que s'hi ha implicat la ciutadania. L'impuls per part de l'Ajuntament de l'Agenda 21 Local, l'aprovació del Compromís Ciutadà per la Sostenibilitat l'any 2002

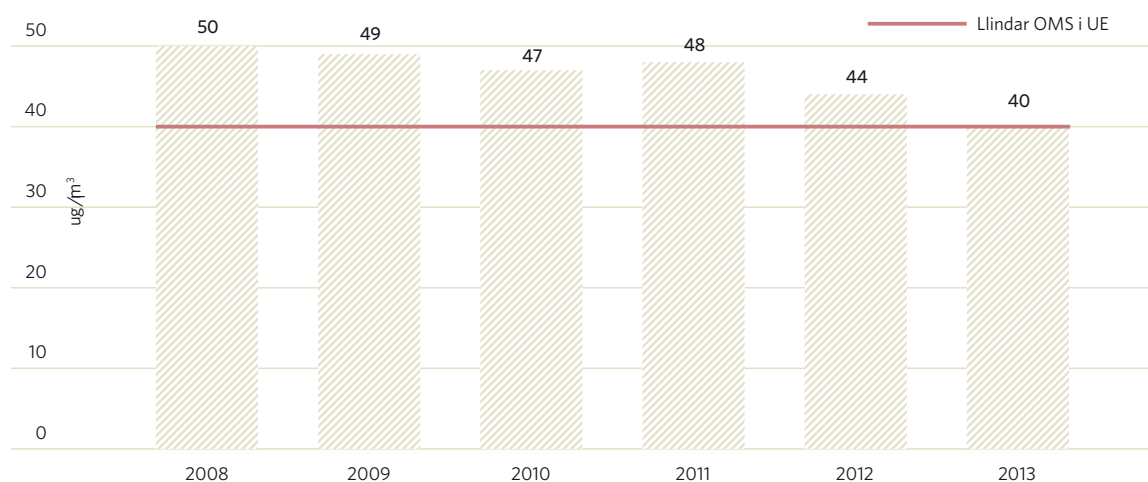
i la signatura el 2012 del Compromís Ciutadà per la Sostenibilitat 2012-2022 són exemples de la participació ciutadana en activitats orientades a millorar la qualitat ambiental. El nombre d'entitats signants de l'Agenda 21 ha passat de 431 l'any 2005 a prop de 787 l'agost de 2014. La meitat d'aquestes entitats corresponen a centres educatius, i estenen així la preocupació ambiental a les noves generacions amb una perspectiva de futur.

La preocupació i implicació ciutadana en la sostenibilitat mediambiental i, en especial, en l'estalvi dels recursos naturals escassos com l'aigua, es posa de manifest en l'evolució dels indicadors de consum d'aigua a la ciutat. El consum d'aigua total per habitant ha registrat el 2013 valors que representen un 5 % menys que el consum registrat el 2008. L'esforç en l'estalvi en el consum d'aigua ha anat acompanyat d'una millora en la gestió de l'aigua, en especial pel que fa a la utilització d'aigua freàtica, que s'ha incrementat en un 30,2% respecte als valors del 2008. La utilització de l'aigua freàtica pels serveis municipals ha passat del 18,5% el 2008 al 19,9% el 2013.

Consum d'aigua	Unitat	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Total per habitant	Litres/habitant i dia	169,9	164,9	164,8	165,3	163,2	160,9
Consum domèstic	Litres/habitant i dia	112,9	110,1	109,8	109,5	108,2	108,4
Consum d'aigua freàtica	mil m ³	943	946	1.100	1.033	1.260	1.228
Consum d'aigua freàtica per serveis municipals	%	18,5	16,9	16,6	16,6	19,2	19,9

Un dels factors que més impacten en la qualitat mediambiental d'una ciutat provenen dels efectes derivats del transport i la mobilitat. Per tal de minimitzar aquest impacte s'ha ampliat la xarxa de metro i el servei d'autobusos, s'han incorporat autobusos híbrids menys contaminants, es fomenta activament la utilització dels vehicles elèctrics i l'ús de la bicicleta, amb l'augment de les places d'aparcament per a bicicletes, de les quals actualment n'hi ha 22.350 en superfície i 1.187 en els aparcaments soterranis municipals i els de l'empresa SABA.

Nivells mitjans de NO₂. Mitjana anual de les dades validades

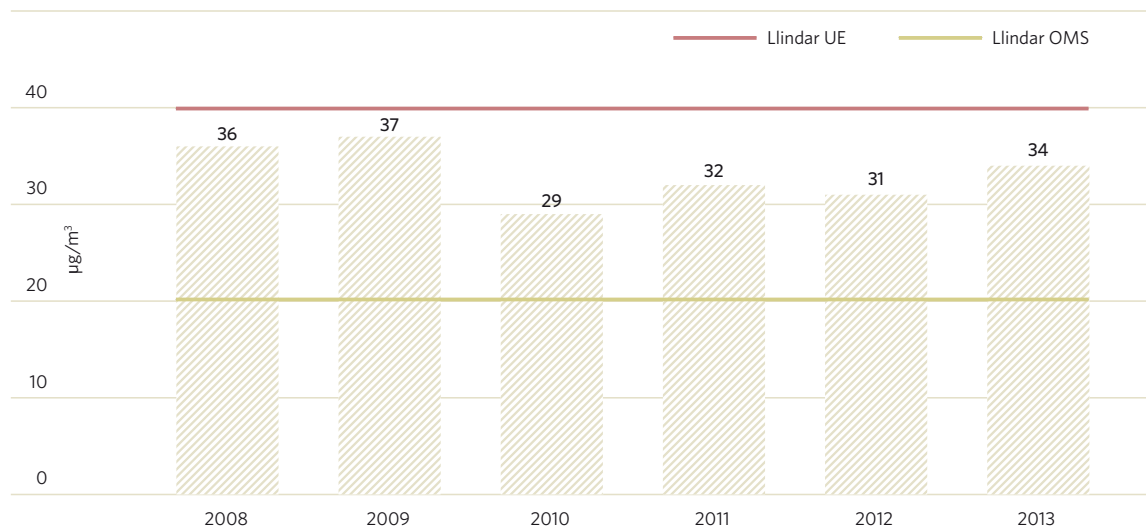

Les actuacions en l'àmbit del transport públic i la mobilitat a la ciutat, el foment de l'estalvi energètic i la utilització de fonts d'energia renovables han contribuït a la reducció de les emissions de gasos d'efecte hivernacle i a la lluita contra el canvi climàtic, i a una millora en el nivell

de qualitat de l'aire, com ho posa de manifest l'evolució dels principals indicadors de qualitat de l'aire, que presenten tots una evolució positiva en relació amb els nivells de l'any 2008. A l'agost de 2014, els indicadors de qualitat de l'aire s'han mantingut en els nivells registrats el 2013.

Índexs de qualitat de l'aire	Unitat	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Diòxid de nitrogen	micrograms / m ³	50	49	47	48	44	40
Monòxid de carboni	mil·ligrams / m ³	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,4
Partícules PM10	micrograms / m ³	36	37	29	32	31	24

Nivells mitjans de PM10. Nivells mitjans de totes les dades validades

Font: Agència de Salut Pública de Barcelona

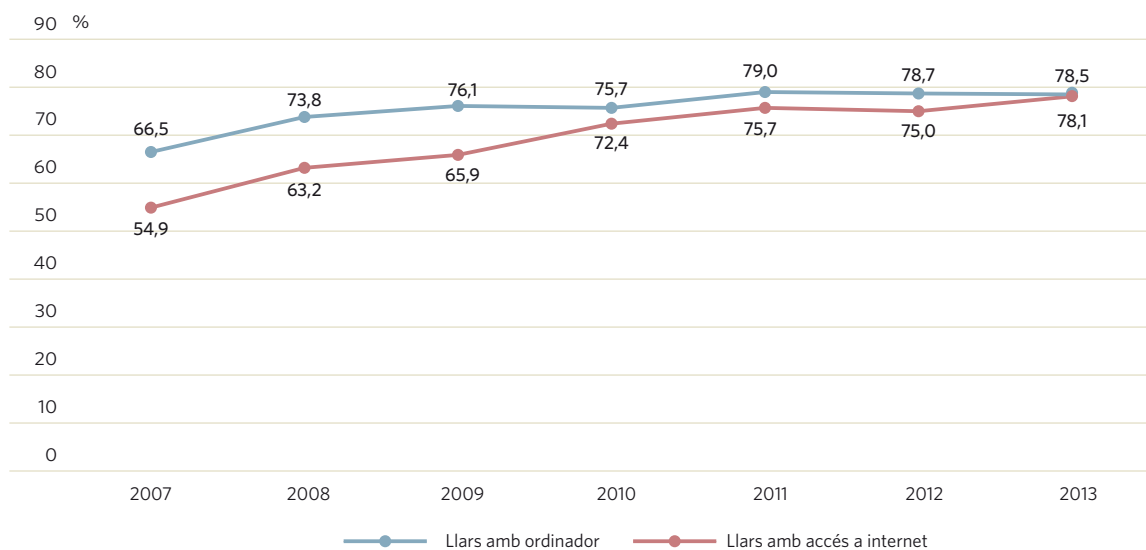
Pel que fa a la recollida de residus urbans, els indicadors mostren una evolució positiva durant els darrers cinc anys. Es poden destacar la contenció en el volum de generació de residus urbans, amb una disminució sostinguda des de l'any 2008 i que s'ha mantingut el 2014, i també l'augment de quatre punts en el percentatge de recollida selectiva, que passa del 32,4% el 2008 al 36,2% el 2013, i arriba al 36,4% el 31 de juliol de 2014.

Recollida de residus	Unitat	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Sòlids urbans	tones	894.738	864.758	844.140	806.368	753.737	730.286
Generació de residus sòlids	Kg / habitant dia	1,5	1,5	1,4	1,4	1,3	1,2
Recollida selectiva sobre total	%	32,4	32,3	39,5	38,0	37,1	36,2
Vidre	tones/any	31.285	31.674	32.845	32.894	32.543	32.592
Paper	tones/any	97.803	87.536	86.756	67.302	58.107	48.639
Envasos	tones/any	18.462	18.749	20.812	20.560	19.735	18.990
Matèria orgànica	tones/any	85.431	84.552	140.427	133.217	122.508	117.477

TIC

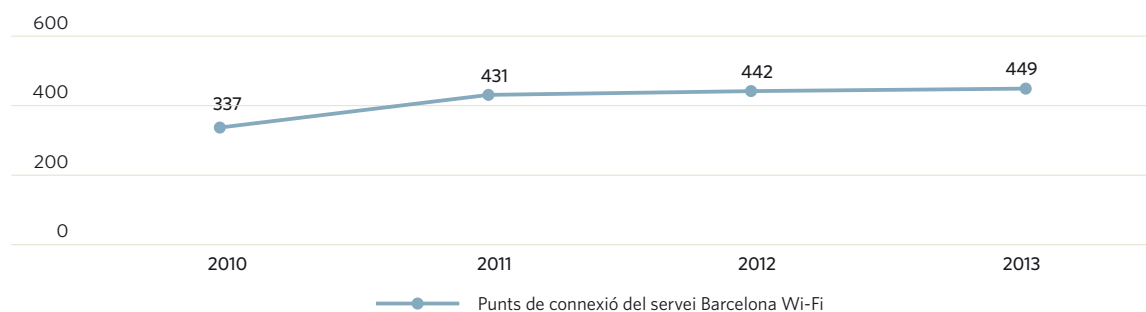
La presència de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) en tots els àmbits de la societat és un fet consumat i representa una part essencial de les vides de la gran majoria de les persones. La innovació tecnològica és cada cop més present i es produeix de forma més accelerada. Barcelona disposa d'una extraordinària xarxa d'internet d'alta velocitat, amb més de 460.000 línies de banda ampla l'any 2012, un 52,6% del total de línies de la ciutat.

Enquesta TIC en les llars. (% s/llars de 16 a 74 anys)

La concessió a Barcelona de la condició de Mobile World Capital (MWC) per part de la GSMA per al període 2012-2018 és una oportunitat per a Barcelona i Catalunya. Més enllà de consolidar la presència anual a la ciutat del Mobile World Congress —que porta a la ciutat desenes de milers de professionals que generen grans moviments d'oportunitats de negocis i aporten centenars de milions d'euros a l'economia local—, la MWC ofereix una oportunitat de convertir Barcelona en un referent mundial de la indústria de la gestió de la ciutat i la mobilitat, que va més enllà de la telefonia mòbil.

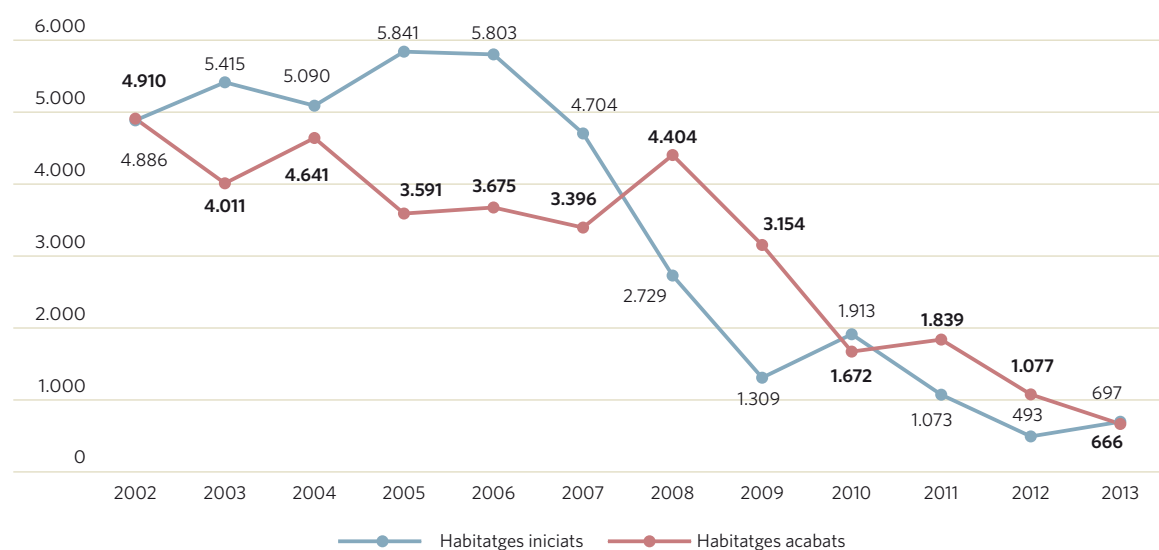
Punts de connexió Barcelona Wi-Fi

Habitatge

Les dades de 2013 permeten constatar algun canvi positiu en el llarg procés de caiguda de la construcció residencial, si més no pel que fa al nombre d'habitatges iniciats, després de tocar fons a Barcelona el 2012. A diferència de la resta de l'àmbit metropolità i de Catalunya, on la trajectòria el 2013 segueix essent contractiva, el nombre d'habitatges iniciats a la ciutat s'ha acostat a les 700 unitats, fet que suposa un augment del 41 % en relació amb els mínims registres del 2012, quan no es va superar el llindar de 500 habitatges. No obstant això, altres indicadors de construcció com ara els habitatges de nova planta previstos a les llicències d'obres aprovades han tornat a reduir-se sensiblement el 2013 i els habitatges acabats de nou han marcat mínims i han fet que l'oferta nova disponible sigui escassa i fins i tot inexistent a molts barris de la ciutat.

Construcció d'habitatges a Barcelona

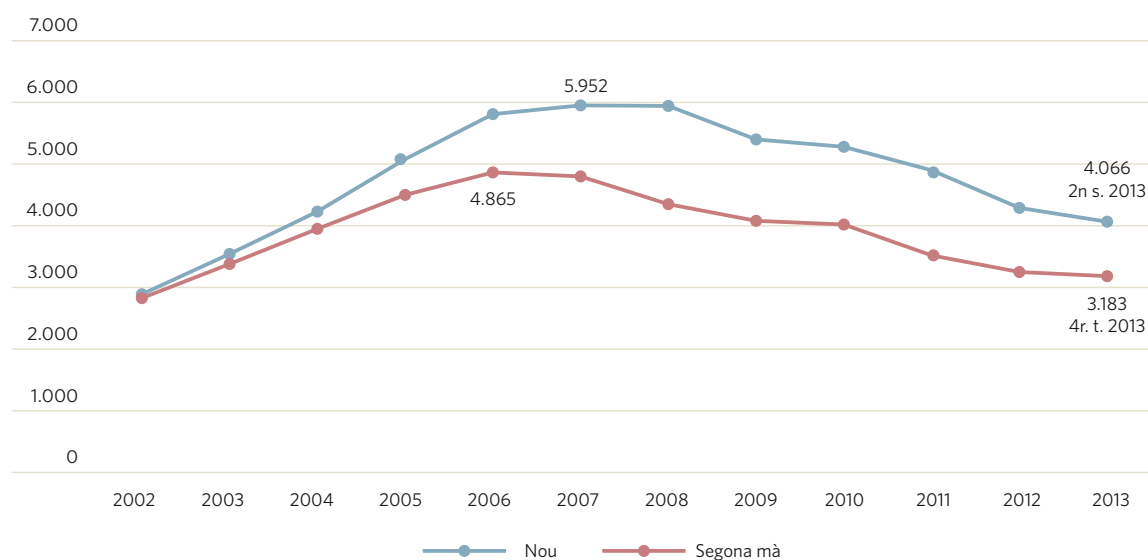
D'altra banda, i com passa a altres grans urbs, a Barcelona hi ha una demanda latent de primer habitatge que fa que l'estoc d'obra nova per vendre, a més de ser relativament petit, es vagi reduint: els 1.183 habitatges en oferta que restaven a la venda durant el segon semestre de 2013 representaven el 18,2% del total de les noves promocions, sis punts percentuals menys que un any enrere.

El baix nivell de transmissions d'habitatges nous per compra-venda, un total de 1.393 el 2013 (un 11,8% menys que de l'any anterior), és conseqüència d'aquesta manca d'oferta, així com també del seu elevat preu, sobretot en relació amb el segment de segona mà, molt més abundant. El total de transmissions per compra-venda el 2013 va ser de 8.839 habitatges a la ciutat, amb un creixement del 21% en relació amb els minsos valors de 2012, per l'augment que van experimentar les operacions al segment de segona mà (30%), que van superar les 7.400 unitats.

Els preus unitaris de l'habitatge (euros/m²) han continuat baixant el 2013. En el cas dels d'obra nova, el preu/m² construït s'ha situat durant el segon semestre de l'any en els 4.066 euros, amb una reducció del 6,8% en relació amb el 2012 i de més del 30% en termes nominals en relació amb els valors màxims assolits el bienni 2007-2008. No obstant això, l'augment l'any 2013 de

la superfície mitjana construïda fins als 108,4 m² ha fet que el preu mitjà de venda d'un habitatge nou s'hagi tornat a incrementar lleugerament durant el darrer any (1,8%), situant-se en els 453.200 euros, un nivell semblant al de 2004.

Evolució del preu dels habitatges (euros/m²)

Pel que fa a la segona mà, el retrocés dels preus el 2013 no ha estat tan intens com el d'anys anteriors i els preus fins i tot poden haver tocat fons durant el primer semestre de 2013, ja que s'observa una certa recuperació a la segona meitat de l'any, de manera que el quart trimestre tanca amb nivells propers als 3.200 euros/m² de mitjana, tan sols un 1,1 % inferiors als de 2012. Amb tot, des dels màxims assolits als inicis de 2007, el retrocés ha estat de l'ordre del 35 % en termes nominals, i els preus han tornat a situar-se als nivells del 2003.

En el mercat de lloguer, les fluctuacions de preus han estat més modestes que al mercat de compra-venda, i des dels màxims assolits el 2008, els preus s'han reduït de mitjana un 16%. Els preus mitjans unitaris s'han situat el 2013 en els 10,3 euros/m²/mes, un 5,1 % per sota de l'any anterior, en què el lloguer mitjà mensual era de 681,6 euros (-5,3 %). Les dificultats econòmiques de les llars en els darrers anys i les restriccions financeres i creditícies s'han traduït en un creixement molt significatiu dels nous contractes de lloguer. Durant el 2013 s'han assolit de nou valors màxims en formalitzar-se més de 44.800 nous contractes, un 9,2 % més que un any enrere.

La crisi econòmica també ha impactat de forma important sobre la despesa pública, i les limitacions pressupostàries de les administracions han ocasionat una davallada de la protecció oficial quan més demanda hi ha d'aquest tipus d'habitatge. Barcelona també ha patit aquesta mancança de recursos i crèdit, que ha portat a nivells mínims la construcció d'habitatges protegits el 2013, amb només 225 unitats amb visat inicial i 172 amb certificat final.

D'altra banda, un total de 28.585 unitats de convivència eren vigents el 31 de desembre de 2013 al registre de sol·licitants d'habitatge protegit de Barcelona. Actualment, Barcelona compta amb 10.311 habitatges protegits de lloguer, dels quals més de 2.000 formen el parc de lloguer social per a gent gran, emergències i col·lectius vulnerables.

Transport públic i mobilitat

Les pautes de mobilitat de la Regió Metropolitana de Barcelona (RMB) i de la ciutat s'han vist afectades per la crisi econòmica. Entre el 2007 i el 2013, la població ha tendit a créixer lleugerament fins al 2012 (4,6% a la RMB i 1,6% a Barcelona) per passar a decreixer el 2013 (-0,2% i -0,6%, respectivament). La taxa de motorització ha disminuït un 6,7% i fins al 2013 no hi ha hagut indicis de recuperació en les matriculacions de vehicles, confirmada al llarg del primer semestre del 2014.

Les dades de l'enquesta de mobilitat en dia feiner (EMEF)² indiquen que del 2007 al 2011 els desplaçaments diaris de la RMB van augmentar intensament per decreixer un 3% (480.000 desplaçaments) els darrers dos anys. L'any 2013 s'estimen en 15,89 milions. Si el 2007 el 40,5% eren per motius ocupacionals (feina, estudi) i la resta personals (compres, lleure, gestions pròpies, etc.), el 2013 tan sols el 28% correspon a mobilitat obligada.

El mitjà de transport més utilitzat és el no motoritzat, que s'ha incrementat (del 42% al 49%), seguit del transport públic (del 19% al 21%), en detriment del transport privat (del 39% al 30%).

En aquest període, els desplaçaments interns han augmentat del 83% al 85% i s'han reduït els desplaçaments entre corones (de 15% a 13%). Els desplaçaments amb l'exterior s'han mantingut constants.

Desplaçaments diaris a la RMB 2007-2013

Majors de 16 anys i sense comptar professionals del transport

		2007	2013	inc. 2013/07
Desplaçaments diaris (milions)		14,687	15,895	8,2%
Motius	Ocupacional	40,5%	28,4%	-12 punts
	Personal	59,5%	71,6%	12 punts
Mitjans	No motoritzat	41,8%	49,0%	7,2 punts
	Transport públic	19,5%	21,2%	1,7 punts
	Transport privat	38,7%	29,9%	-8,8 punts
Fluxos	Interns	83,5%	85,4%	1,9 punts
	Connexió de corones	14,8%	13,1%	-1,7 punts
	Externs a RMB	1,8%	1,5%	-0,3 punts

Font: EMEF 2007-2013

Relacionats amb la ciutat de Barcelona, es calcula que el 2013 es fan 6,7 milions de desplaçaments diaris. Com que un desplaçament pot constar de diferents etapes en funció dels mitjans de transport necessaris, s'estima que les etapes de desplaçament el 2013 han estat 7,7 milions, el mínim del període 2007-2013 (-3,3%). Igual que a l'àmbit metropolità, el descens és especialment intens els dos darrers anys.

Els desplaçaments interns a la ciutat han augmentat un 0,2% (són el 64% del total) mentre que els de connexió s'han reduït un 9%. La preponderància de trajectes més locals afavoreix l'ús

2. L'EMEF quantifica com es mouen les persones al territori, preguntant als residents de l'àrea metropolitana quins han estat els seus desplaçaments, en quines etapes i quin mitjà de transport han utilitzat.

de mitjans no motoritzats (augmenten un 6,4%) en detriment del transport privat (-12%) i en menor mesura del transport públic (-4,3%). Tanmateix, el transport públic és el mitjà preponderant (el 39% dels desplaçaments) i ha guanyat pes en els desplaçaments de connexió, en què el 50% dels trajectes es fan amb aquest mitjà. Dins de Barcelona, el transport públic manté la quota del 39% dels desplaçaments i guanyen pes els mitjans no motoritzats.

Nombre d'etapes de desplaçaments diaris a Barcelona 2007-2013

Totals	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Distr. 2013	2013/07
T. públic	3.149	3.146	3.076	3.099	3.127	3.011	3.012	39%	-4,3%
T. privat	2.308	2.228	2.153	2.147	2.088	2.057	2.028	26%	-12,1%
No motoritzat	2.465	2.477	2.500	2.554	2.618	2.642	2.622	34%	6,4%
Total	7.922	7.851	7.729	7.799	7.833	7.710	7.662	100%	-3,3%

Interns	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013		
T. públic	1.736	1.712	1.680	1.691	1.700	1.628	1.629	33%	-6,2%
T. privat	948	931	907	907	888	882	867	18%	-8,6%
No motoritzat	2.211	2.226	2.246	2.346	2.412	2.434	2.411	49%	9,0%
Total	4.896	4.869	4.833	4.944	4.999	4.944	4.907	100%	0,2%

Connexió	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013		
T. públic	1.412	1.434	1.396	1.408	1.427	1.383	1.383	50%	-2,1%
T. privat	1.360	1.297	1.246	1.240	1.200	1.174	1.161	42%	-14,6%
No motoritzat	254	251	254	207	207	208	211	8%	-16,9%
Total	3.026	2.982	2.896	2.855	2.834	2.765	2.755	100%	-9,0%

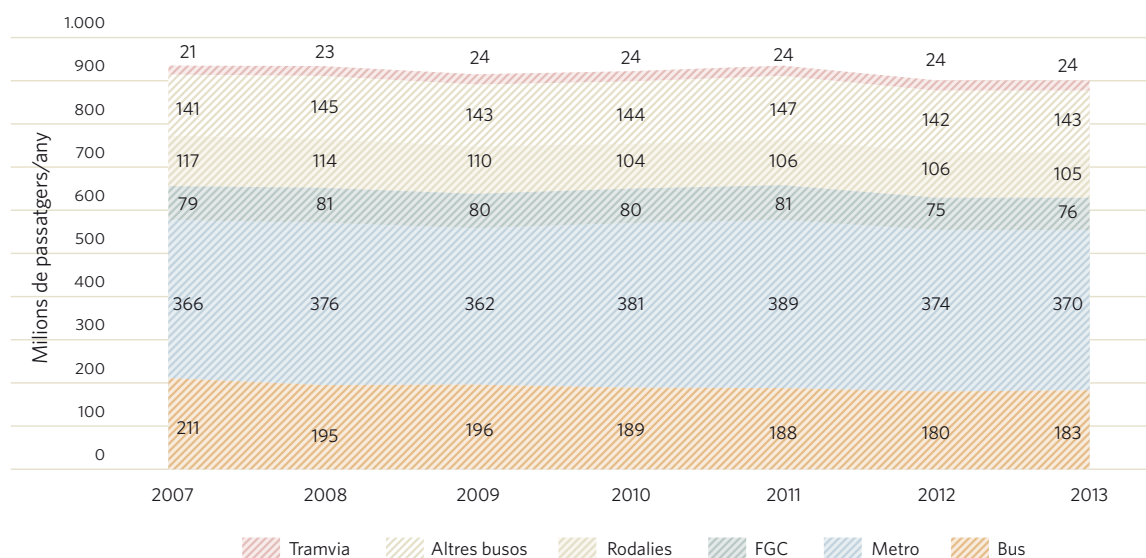
Les estadístiques de validacions dels diferents mitjans públics de transport col·lectiu confirmen una disminució del 3,7% entre 2007 i 2013, que es produeix essencialment durant els dos darrers anys. Els mitjans de transport públic més afectats en aquest període han estat el bus TMB (-13%), Rodalies RENFE (-10%) i FGC (-4,5%). La resta de mitjans públics s'han mantingut i han guanyat quota. Tanmateix, els dos darrers anys els mitjans ferroviaris han patit una davallada de passatge significativa.

El 2013 el mitjà més utilitzat va ser el metro (40%), seguit dels autobusos (un 20% corresponent a TMB i un 16% a d'altres) i Rodalies RENFE (12%).

El primer semestre de 2014 no s'han produït variacions significatives i el transport públic col·lectiu estaria augmentant en conjunt un 0,8%, amb un augment superior al 2% del tramvia i els autobusos no TMB i una disminució de Rodalies RENFE de l'1,4%.

A excepció de l'extensió del carril bus, la resta de mitjans de transport públics no han tingut variacions en les condicions d'oferta en el darrer any.

Transport públic de Barcelona. Validacions

Els mitjans de transport no motoritzats són els que més han augmentat des del 2007 segons l'EMEF (6,4%). Els desplaçaments a peu creixen un 4%, impulsats per l'augment de la mobilitat interna a la ciutat, a excepció del 2013. I els efectuats en bicicleta incrementen un 46,4%, en què cal destacar la introducció del Bicing i l'augment de carrils bici.

Desplaçaments no motoritzats

	2007	2012	2013	inc.13/07
A peu	2.400.266	2.517.702	2.495.843	4,0%
En bici	86.406	124.333	126.502	46,4%
Total	2.486.672	2.642.035	2.622.345	5,5%
Bicing	2.007	2012	2013	inc.13/07
Abonats	101.575	113.787	98.786	-2,7%
Viatges	3.781.855	16.165.000	14.211.750	275,8%
Estacions	194	420	420	116,5%
Nre.bicicletes	3.000	6.000	6.000	100,0%
Km carril bici	129,8	186,7	s.d.	
Km carril bici (en un sol sentit)		97,0	104,9	

Pel que fa al Bicing, el servei es va consolidar ràpidament des de l'inici i va assolir el seu màxim el 2012, amb 16 milions de viatges i 113.000 abonats. El 2013 els abonats van baixar a 98.000 i els viatges a 14 milions, i el primer semestre de 2014 es manté el nombre d'abonats però els viatges s'han reduït un 5% més.

El transport privat ha estat el mitjà de transport més afectat aquests anys de crisi. La reducció de la mobilitat amb aquests mitjans ha estat contínua, de l'ordre del 12% en sis anys. Coincideix

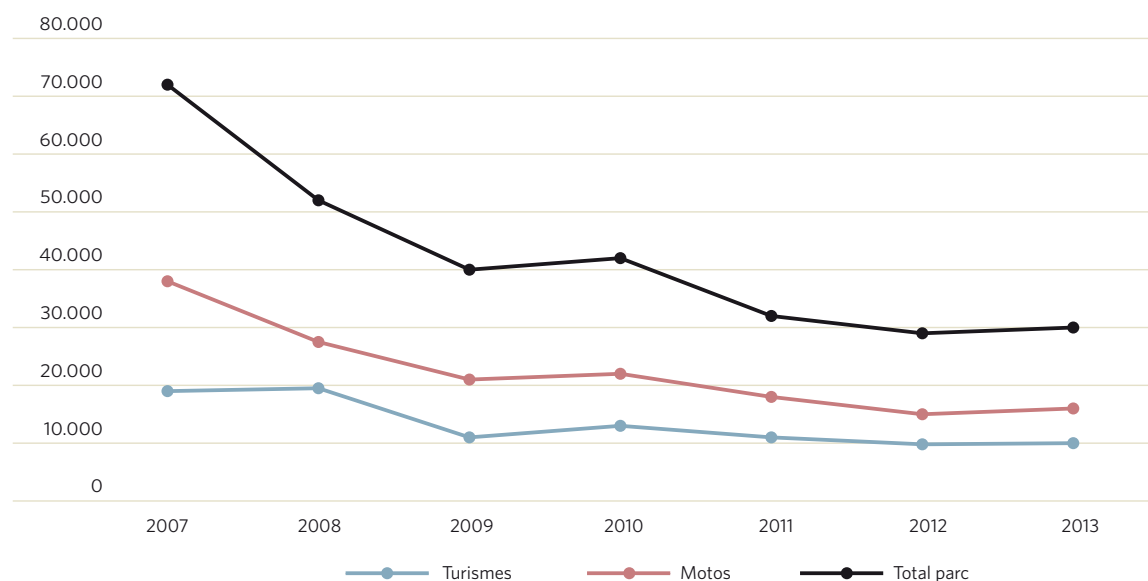
amb la davallada del parc de vehicles de Barcelona, el seu envelliment i la gran caiguda de les matriculacions.

El parc de vehicles ha disminuït un 2,3%, especialment les furgonetes i els camions, i en menys mesura els ciclomotors (-11,8%) i els turismes (-5,2%). En canvi, les motos han crescut un 15,7%.

Composició del parc de vehicles de Barcelona

	2007	2012	inc.12/07	distrib. 2012
Turismes	617.022	584.848	-5,2%	60,4%
Motos	184.888	213.875	15,7%	22,1%
Ciclomotors	93.783	82.743	-11,8%	8,5%
Furgonetes	42.234	29.810	-29,4%	3,1%
Camions	31.257	25.094	-19,7%	2,6%
Altres vehicles	21.967	31.962	45,5%	3,3%
Total	991.151	968.332	-2,3%	100,0%

Matriculació de vehicles 2007-2013

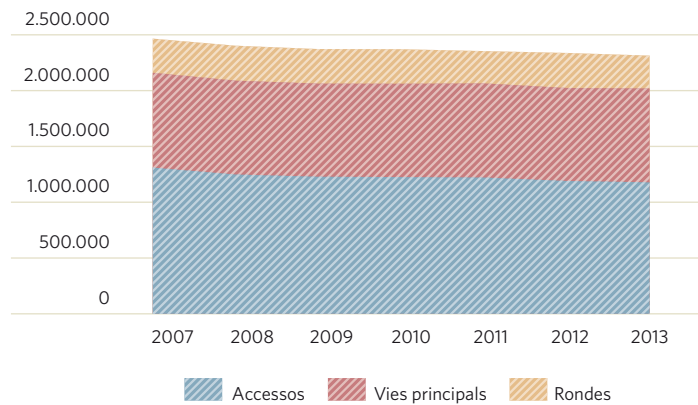

La compra de vehicles ha disminuït un 59% entre 2007 i 2013, cosa que ha afectat totes les tipologies. La de turismes s'ha reduït un 56% i les motos i ciclomotors un 45%. El parc de vehicles es troba cada vegada més envellit: tenen més de deu anys el 43% dels turismes, el 54% dels camions i el 46% de les furgonetes.

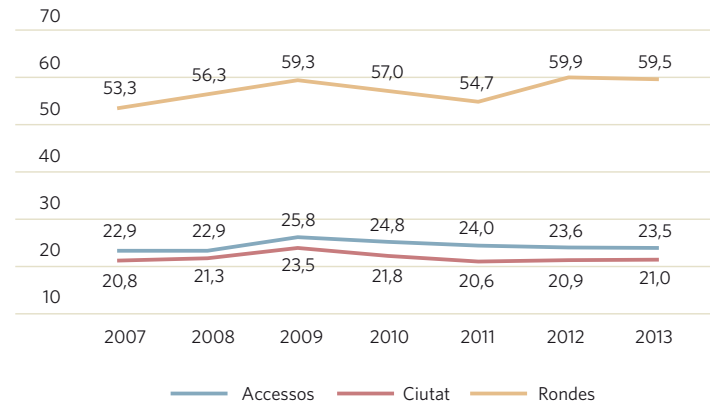
Tanmateix, el 2013 s'ha produït —per primera vegada— un repunt positiu del 3,2% en les matriculacions, que s'ha vist confirmat els primers sis mesos de 2014 amb un augment de l'11,9%, en què destaca l'increment dels turismes (13,5%) i de les furgonetes (53%).

Les dades de gestió de trànsit il·lustren com des del 2007 s'han reduït les **intensitats mitjanes diàries (IMD)** tant dels accessos a la ciutat (mobilitat de connexió) com a les principals vies de la trama urbana de la ciutat, i en menor mesura a les rondes.

IMD vehicles/dia

Velocitat comercial km/h

A més, en els darrers anys els elements de gestió de trànsit també han continuat millorant: centrals de regulació, metaforització, càmeres, panells informatius, etc. Com a resultat de tot plegat, les velocitats respecte al 2007 han augmentat als accessos, rondes i ciutat. Però, en general, el 2009 es van assolir els millors registres de velocitat i des d'aleshores s'ha iniciat una disminució, a excepció de les rondes.

Una altra vessant de la gestió del trànsit és la **política d'estacionament**. Des del 2007 s'han perdut unes 48.500 places de turisme en calçada, compensades en part per les 40.700 noves places fora de calçada.

En calçada s'ha potenciat l'àrea verda preferent i les places reservades, a costa de sacrificar l'estacionament lliure (61.600 places) i en menor mesura la resta de categories, inclosa la càrrega/descàrrega. A finals de 2013, de les 141.700 places en calçada per turismes el 53% són places lliures, un 8% són per càrrega i descàrrega i la resta són un 28% d'àrea verda, un 7% d'àrea blava i un 4% d'altres àrees reservades (incloent-hi l'estacionament per a discapacitats). Cal destacar que l'espai per a motos ha augmentat un 57% i ara compta amb 60.000 places.

Quant a l'aparcament fora de calçada, l'augment correspon a l'aparcament reservat (hospitals, oficines, hotels...) i a places per a veïns.

Estacionament en calçada

	2007	2013	inc. 2013/07	distrib. 2013
A. blava	10.322	9.280	-10,1%	6,5%
A. verda preferent	25.184	36.527	45,0%	25,8%
A. verda residencial	4.976	3.461	-30,4%	2,4%
C/D	12.730	11.252	-11,6%	7,9%
No regulat	137.119	75.446	-45,0%	53,2%
Reservats		5.781		4,1%
Total	190.331	141.747	-25,5%	100,0%
Motos	38.040	59.723	57,0%	

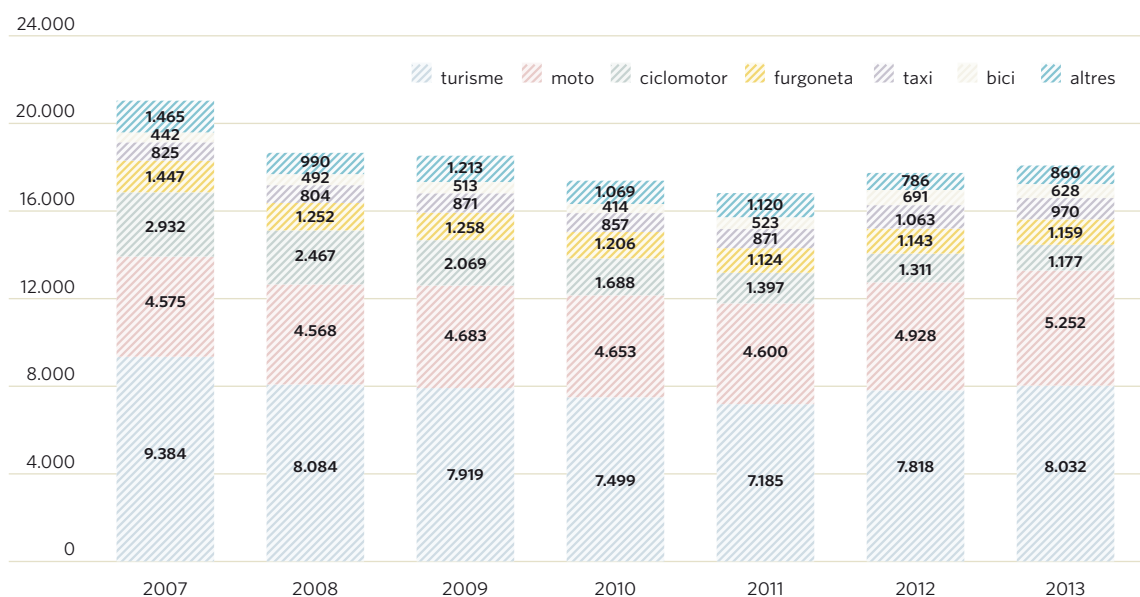
Font: Ajuntament de Barcelona, dades bàsiques de mobilitat 2007- 2013

Pel que fa a l'**accidentalitat**, s'ha reduït un 14% com s'hauria d'esperar dels elements anteriors. Cal distingir la reducció d'accidents en la circulació dins la ciutat (-15,8%) de l'augment d'accidents a les rondes (14,8%), i assenyalar el repunt d'accidents durant els dos darrers anys i els primers vuit mesos del 2014.

De la mateixa manera, els ferits per accident han disminuït en proporcions similars a l'accidentalitat. En canvi, cal destacar la reducció contínua de morts en accidents, que ha disminuït un 48,8% i assoleix mínims el 2013 (vint-i-dues defuncions).

En el 80% dels accidents, els implicats són turismes (un 44% dels accidents, més del 60% del parc de vehicles dels residents a Barcelona), motos (un 29% dels accidents i un 22% del parc) i ciclomotors (un 7% d'accidents i un 8,5% del parc)³.

Nombre d'accidents per tipus de vehicle

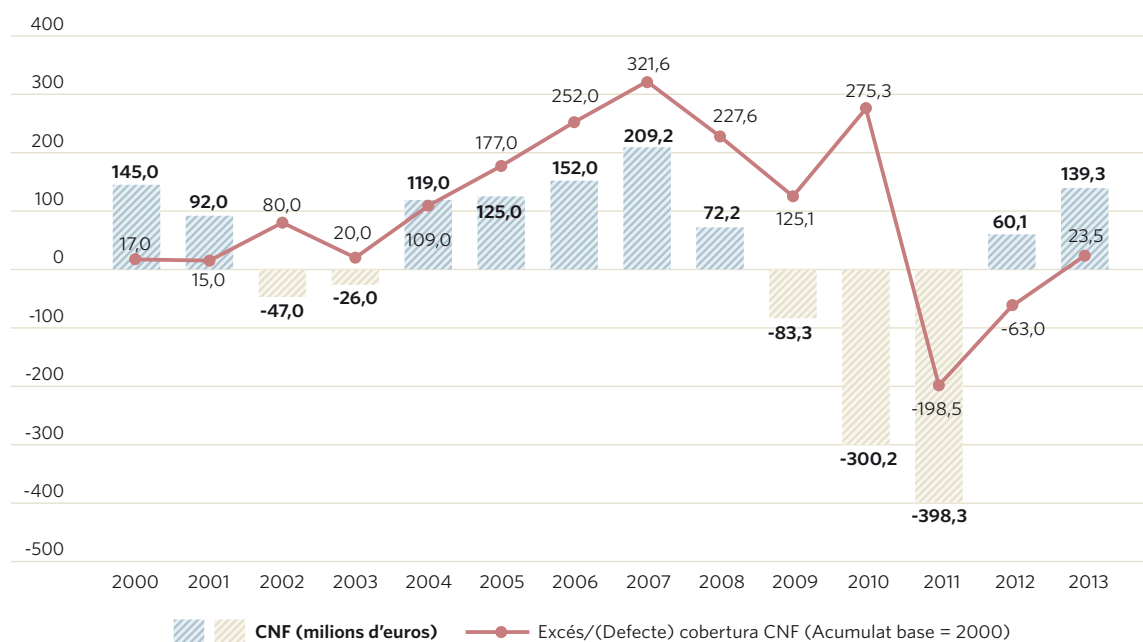
3. Percentatges d'accidents referits al 2013 i del parc de vehicles referits al 2012 (darreres dades disponibles).

Des de 2007 ha baixat l'accidentalitat de ciclomotors (-60%), furgonetes (-20%) i turismes (-14%), i ha augmentat la de bicicletes (42%), taxis (18%) i motos (15%). Els principals motius directes de l'accidentalitat el 2013 són la distracció del conductor, els girss indeguts, no respectar les distàncies i desobeir els semàfors.

Recursos de l'Ajuntament de Barcelona

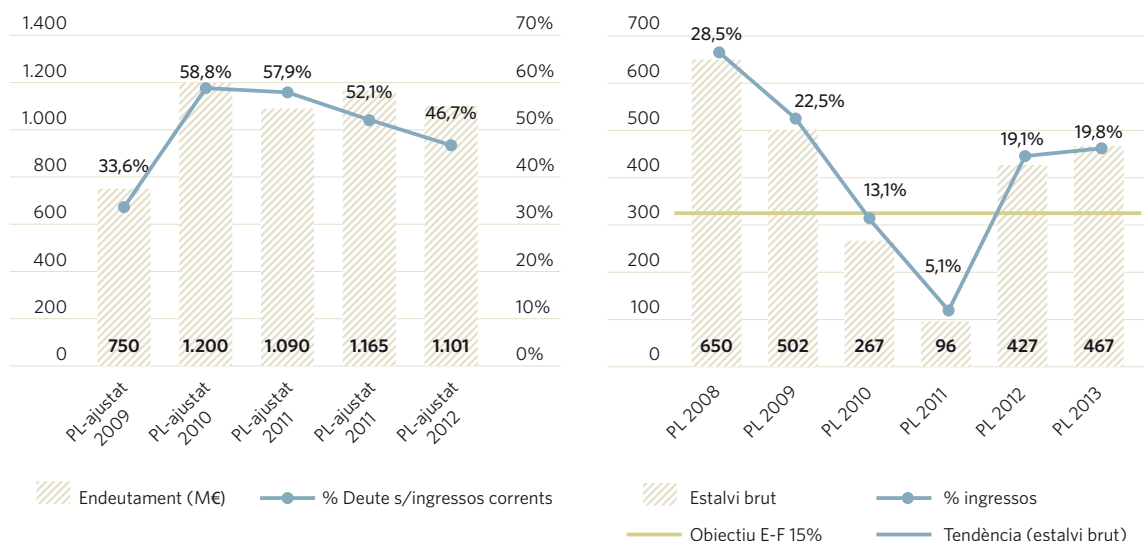
En relació amb l'estat de les finances municipals, pel que fa a l'Ajuntament, després d'assolir el 2012 un resultat de capacitat de finançament —superàvit en termes del Sistema Europeu de Comptes (SEC)— de 60,1 milions d'euros, el 2013 s'ha realitzat un altre important **resultat positiu**, concretament de **139,3 milions d'euros**. Aquests resultats evidencien el retorn cap a l'estabilitat pressupostària i permeten corregir els desequilibris financers acumulats durant el període 2009-2011 —el 2013 el resultat acumulat (incorporant-hi resultats d'anys anteriors i d'operacions financeres i prenent com a base l'exercici 2000) torna a prendre valors positius (23,5 milions d'euros).

D'aquesta forma, el 2012 i el 2013 es compleix amb la normativa actual d'estabilitat pressupostària i s'assoleixen els objectius financers propis de l'Ajuntament:

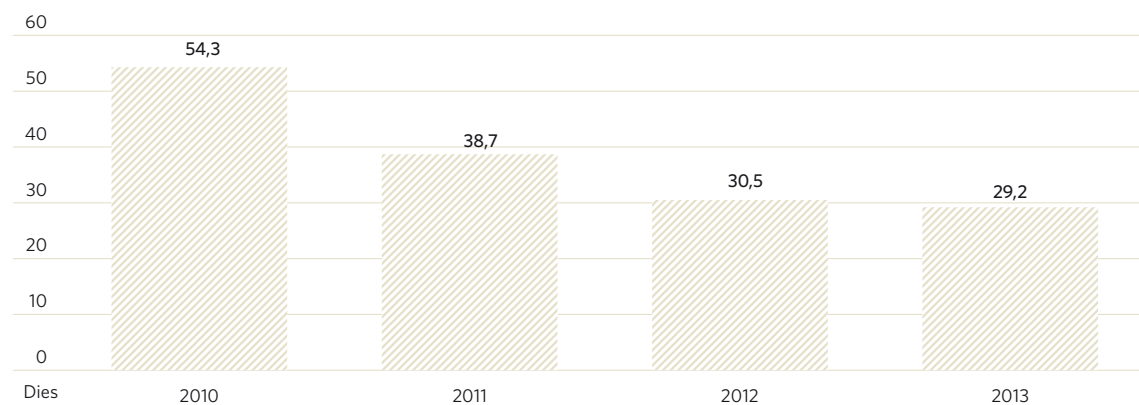

- Sostenibilitat: el deute no pot superar el 60% dels ingressos corrents → s'ha obtingut un valor del 46,7% en l'exercici 2013.
- Estabilitat: l'Ajuntament de Barcelona no pot incórrer en dèficit → en el pressupost 2013 s'ha obtingut finalment un resultat (superàvit) de 139,3 milions d'euros.
- Capacitat d'inversió: el pressupost ha de preveure un estalvi corrent anual d'almenys el 15% dels ingressos corrents per finançar una política pròpia d'inversions → el 2013 s'ha assolit un valor del 19,8%.

- **Liquiditat:** l'Ajuntament de Barcelona ha de pagar els seus proveïdors en un termini màxim de trenta dies → el valor mitjà anual acumulat del 2013 ha estat d'un termini de 29,2 dies.

Període promig de pagament de l'Ajuntament a proveïdors

El volum d'endeutament de l'Ajuntament de Barcelona a 31 de desembre de 2013 se situa en **1.101,4 milions d'euros**, un 5,5% inferior a l'endeutament a 31 de desembre de 2012. Així mateix, el cost mitjà del deute (interessos, etc.) es redueix lleugerament envers el 2012 (del 2,85% del 2012 al 2,77% del 2013).

Manteniment de la qualificació creditícia de l'Ajuntament (al mateix nivell que la de l'Estat) per les tres principals agències de qualificació. Standard & Poor's (BBB-), Fitch (BBB) i Moody's (Baa3). Totes tres agències han millorat la perspectiva del ràting (*outlook*) de negatiu a estable. S&P manté l'ICL de Barcelona en 'aa'.

Cal destacar que en l'exercici 2013 no es va aprovar de forma definitiva cap pressupost (tot i que el Govern va presentar un projecte de pressupostos per al 2013), havent-se prorrogat, per tant, les previsions i crèdits de l'exercici 2012. Tanmateix, al llarg de l'exercici es van aprovar a plenari dues importants modificacions pressupostàries (26 abril i 31 de maig), les quals van per-

metre finalment poder posar gran part de la capacitat financera de l'Ajuntament al servei dels seus ciutadans.

Les dades pressupostàries mostren una execució dels **ingressos** (drets liquidats) de l'Ajuntament d'un total de 2.500,2 milions d'euros, dels quals 2.430,5 milions corresponen a les operacions corrents (impostos, taxes, preus, transferències corrents, ingressos patrimonials,..), 28,4 milions a les operacions de capital i 41,2 a les operacions financeres (principalment endeutament).

Paral·lelament a les **despeses**, les dades d'execució de l'exercici 2013 mostren un reconeixement d'obligacions per valor total de 2.285,3 milions d'euros, dels quals 1.838,4 milions corresponen a operacions corrents (despeses de personal, compra de béns i serveis, interessos del deute i transferències corrents), 334,1 milions d'euros a operacions de capital (inversions) i 112,8 milions d'euros a operacions financeres (retorn del deute, principalment).

Tot i els efectes de la pròrroga pressupostària, s'han aconseguit executar en un molt alt grau les despeses relatives a l'exercici 2013. Concretament, s'han executat el 97,6% dels crèdits definitius, especialment l'execució de les operacions de capital (94,4%), la qual, tot i els efectes de la pròrroga, han assolit una magnitud d'execució fins i tot superior a la de períodes anteriors.

MÉS INFORMACIÓ A:

<http://www.observatoribarcelona.org>

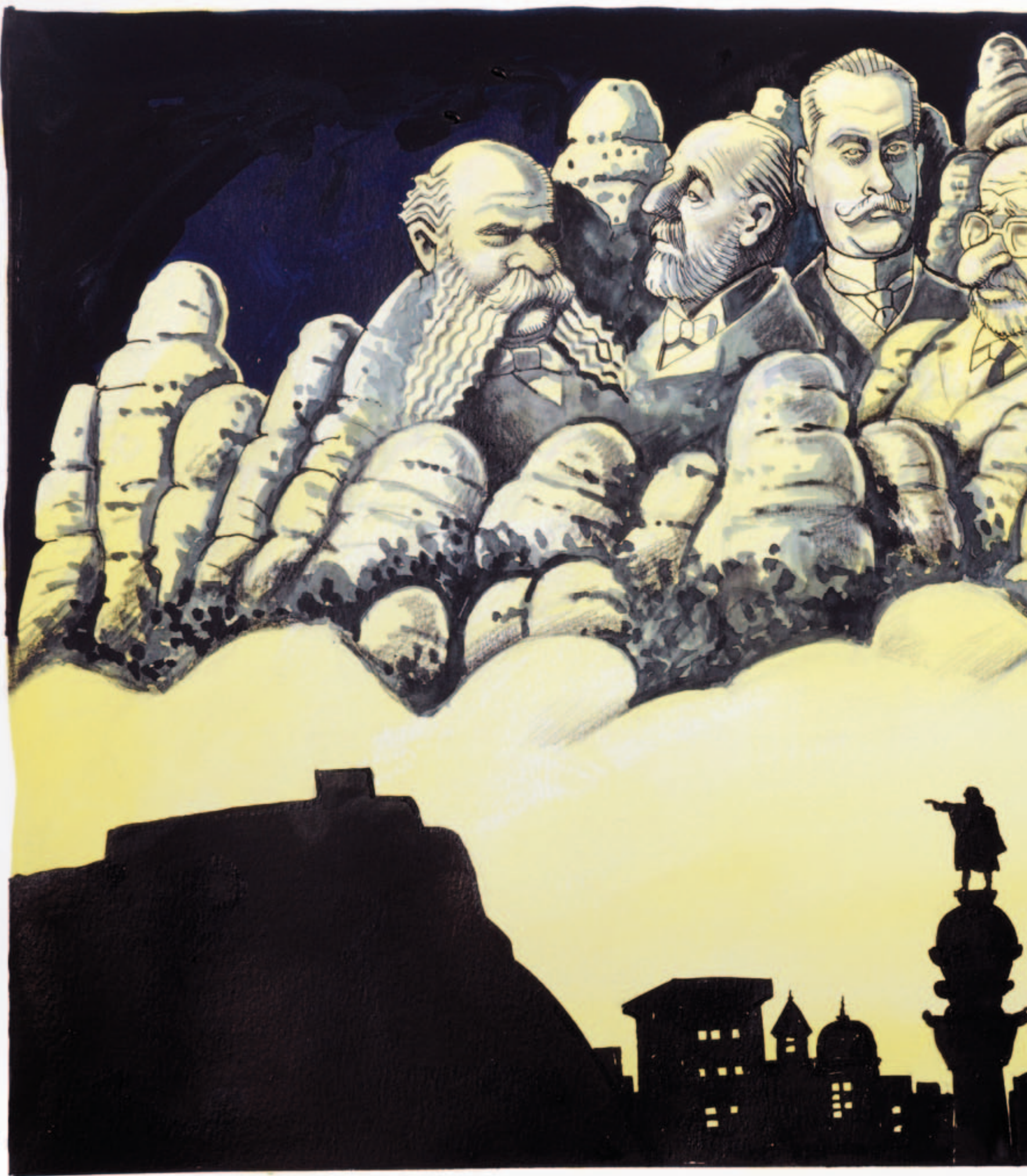
<http://barcelonaeconomia.bcn.cat/sites/default/files/02-Evoluci%C3%B3%20de%20l%27economia%20de%20Barcelona%202013.pdf>

<http://barcelonaeconomia.bcn.cat/ca/renda-familiar/renda-familiar/distribucio-territorial-de-la-renda-familiar-disponible-capita>

<http://barcelonaeconomia.bcn.cat>

<http://www.bcn.cat/estadistica>

https://dl.dropboxusercontent.com/u/21198626/Barcelona%20Creixement%20-%20catal%C3%A0/BarcelonaEnXifres_cat.pdf

Grau de descentralització i organització territorial d'una Catalunya independent

El paper de la ciutat de Barcelona

Núria Bosch

Marta Espasa

Institut d'Economia de Barcelona
Universitat de Barcelona

Introducció

Un aspecte important de l'organització de l'Administració pública d'una Catalunya independent és com aquesta s'organitza territorialment: quants nivells de govern tindrà i quin serà el seu grau de descentralització.

La ciència econòmica té diverses teories que donen suport a la descentralització del poder de govern i fiscal. El comú denominador de totes és que la descentralització comporta guanys d'eficiència. D'altra banda, els països europeus que Catalunya pot prendre com a model per similituds en la grandària i economia són tots descentralitzats. Per tant, l'objectiu d'aquest article és proporcionar les principals característiques que hauria de tenir l'organització territorial d'una Catalunya independent i el seu grau de descentralització, així com el paper de la ciutat de Barcelona en aquesta organització.

L'article consta de cinc apartats: el primer és aquesta introducció; el segon fa una breu referència als arguments que des d'un punt de vista econòmic s'utilitzen per justificar la descentralització política i fiscal; en el tercer apartat s'examina l'organització territorial i el grau de descentralització dels països que es prenen com a referència: Àustria, Bèlgica, Dinamarca, Suècia i Suïssa; el quart exposa com es podria aconseguir una Catalunya descentralitzada i el paper que hi hauria de tenir la ciutat de Barcelona, i finalment, el cinquè és de conclusions i explica com s'hauria de tractar la conurbació i ciutat de Barcelona.

Arguments econòmics a favor de la descentralització

Des d'un punt de vista econòmic, la descentralització del poder polític i del sector públic d'un país es pot argumentar sobre la base de diversos aspectes. Seguidament, s'ofereixen els principals d'una manera resumida:¹

- Els governs locals estan més pròxims als ciutadans que el central i, per tant, poden tenir un coneixement millor de les seves demandes de serveis públics i de les funcions de costos d'aquests serveis. El Govern central també podria informar-se, però mitjançant un cost molt més elevat, la qual cosa fa que no estigui interessat en aquest coneixement.
- El Govern central, per restriccions polítiques, no pot variar el nivell dels serveis públics entre territoris i la seva provisió és uniforme. En canvi, els governs locals poden oferir diferents nivells d'*output* i, d'aquesta manera, donar satisfacció a les demandes diferenciades que hi ha entre els diferents territoris.
- Els individus tenen diversos governs locals que subministren nivells diferents de serveis públics. Per tant, els ciutadans poden escollir on localitzar-se basant-se en les seves preferències, la qual cosa porta a una assignació millor dels recursos.
- La descentralització permet una millor rendició de comptes dels polítics cap als ciutadans (*accountability*), ja que la proximitat a la ciutadania comporta que aquesta pugui tenir una informació més àmplia i un major control sobre els polítics. Fins i tot, es poden trobar estudis empírics que demostren que en un context descentralitzat tots aquests factors condueixen a una menor corrupció.

1. Per a una visió més extensa d'aquestes teories, vegeu Bosch (2013).

- La descentralització implica una major fragmentació de l'Administració pública, fet que pot portar competència entre les diferents unitats administratives, i la competència genera eficiència. Hi ha alguns estudis que constaten que aquests factors eviten increments de la despesa pública ineficients. Cal dir, però, que també hi ha estudis que constaten que la descentralització incrementa la despesa per l'existència de més burocràcia o de problemes d'il·lusió fiscal. Aquesta pot generar-se quan es financen els governs subcentrals mitjançant transferències de recursos del Govern central, ja que els ciutadans subestimen el cost dels serveis públics i en fan una demanda més gran.

Països de referència ²

La independència de Catalunya vol dir que hi haurà la necessitat de construir un estat. Per tant, és obvi que hom es preguntí a quins països hauríem d'aspirar a assemblar-nos dins de l'espai europeu. Per les seves dimensions i característiques socioeconòmiques, s'han triat cinc països europeus: Àustria, Bèlgica, Dinamarca, Suècia i Suïssa. Catalunya té potencialitats per poder arribar a assemblar-se a aquests països pel que fa al nivell econòmic i de benestar.

Aspectes socioeconòmics

El quadre 1 mostra algunes dades socioeconòmiques d'aquests països. Pel que fa a la població, Catalunya és més gran que Dinamarca i semblant a Suïssa i Àustria. En canvi, Suècia i Bèlgica tenen una població lleugerament superior.

Pel que fa al PIB *per capita* en poder de paritat de compra (PPC), Catalunya es situa a la darrera posició, amb 29.992 euros. No obstant, llevat del cas de Suïssa, que té un PIB *per capita* alt (40.700 euros), els altres es troben al voltant dels 31.000-33.000 euros, no gaire per sobre de Catalunya.

El quadre 1 també ens mostra la competitivitat d'aquests països. En un rànquing de 148 països feta pel World Economic Forum, veiem que tots ocupen posicions molt avançades. En concret, Suïssa ocupa la primera posició i Suècia la sexta. Cal posar en relleu que l'Estat espanyol ocupa la posició 35.

Quadre 1. Dades socioeconòmiques de països petits europeus

	(a) Població 2013	(b) PIB <i>per capita</i> (PPC), euros 2013	(c) Competitivitat 2013-2014	(d) Taxa de desocupació 2012
Àustria	8.451.860	33.200	16	4,3
Bèlgica	11.161.642	30.500	17	7,5
Dinamarca	5.602.628	32.000	15	7,5
Suècia	9.555.893	32.700	6	8,0
Suïssa	8.039.060	40.700	1	4,2
Catalunya	7.553.650	29.992		22,6

Font: (a) i (b) Eurostat i Idescat.

(c) The Global Competitiveness Index 2013-2014. World Economic Forum

(d) Guinjoan, Cuadras i Puig (2013), pàg. 15.

2. Vegeu Bosch i Espasa (2014a) i (2014b).

Finalment, tots aquests països presenten una taxa d'atur molt per sota de la de Catalunya. La més alta és la de Suècia (8%) i la més baixa la de Suïssa (4,2%). Aquestes xifres s'han de comparar amb el 22,6% de Catalunya.

El que cal dir aquí és que Catalunya té les potencialitats per arribar a presentar els nivells de PIB, competitivitat i atur que presenten aquests països analitzats. Els avantatges de formar part d'un gran mercat interior per vendre productes i serveis s'han reduït enormement a causa de la globalització i dels acords de lliure comerç. Això fa que els països petits puguin vendre a altres països amb la mateixa facilitat amb què els països grans venen en el seu mercat interior.

L'evidència empírica demostra que la dimensió d'un país no té gaire influència en el creixement econòmic. Altres factors com la política econòmica i la qualitat de les institucions socials hi tenen més influència. Així mateix, l'anàlisi empírica demostra que es poden aconseguir efectes d'escala en el creixement per una major dimensió del mercat interior o bé per una major obertura comercial, la qual cosa succeiria en els països petits. Per tant, en general, l'impacte de la mida d'un país en el creixement econòmic és menor per als països més oberts i, al mateix temps, l'impacte de l'obertura comercial en el creixement és menor a mesura que augmenta la dimensió dels països.³

A més a més, una manera de veure la competitivitat d'un país és analitzar l'evolució de les seves exportacions. Així doncs, les exportacions de Catalunya en béns i serveis, que el 1992 representaven el 17,2% del PIB, el 2002 ja eren del 33,4%. Posteriorment, les exportacions van baixar i el 2007 constituïen el 31,2% del PIB, però en aquests últims anys s'han recuperat fins a representar el 37,2% del PIB el 2012. Això ha comportat una millora progressiva del saldo comercial exterior fins a ser positiu, 5,2% del PIB el 2012.

Per aconseguir mantenir aquesta tendència, és important incrementar la productivitat i la competitivitat de l'economia catalana. En els últims anys la productivitat del treball ha recuperat una dinàmica similar a la de la UE, però amb un cost molt elevat de destrucció d'ocupació. També milloren els indicadors de competitivitat en preus i costos respecte als mercats exteriors. Aquesta millora de la competitivitat ha de venir a mitjà i llarg termini per increments en el capital humà i en les inversions en R+D. En aquest sentit, és molt important que el guany fiscal de la independència de Catalunya es canalitzi adequadament cap a sectors estratègics que portin a una millora de l'economia catalana. És una oportunitat històrica de construir un nou país que no es pot desaproveitar.

Grau de descentralització i organització territorial⁴

Entre els països analitzats, n'hi ha tres que són federals (Àustria, Bèlgica i Suïssa) i dos que tenen un caràcter unitari (Dinamarca i Suècia). Això fa que els tres primers tinguin tres nivells de govern (central, estatal i local), mentre que els segons només dos (central i local). El que sí que es constata és que tots són països descentralitzats. Per mesurar el grau de descentralització, es sol prendre el percentatge de despesa que gestiona cada nivell de govern, malgrat que aquesta mesura té limitacions, ja que no té en compte el poder polític real que els nivells subcentrals de govern disposen. Així doncs, de mitjana, la despesa dels governs subcentrals representa apro-

3. Aquesta qüestió ha estat estudiada per Alesina, Spolaore i Wacziarg (2005).

4. Vegeu Dexia (2008).

ximadament la meitat de la despesa total, si bé en alguns d'ells la supera. De tota manera, hi ha certes diferències entre els cinc països.

Quadre 2. Grau de descentralització (Despesa total en % per nivells de govern)

	Nivell central	Nivell intermedi	Nivell local	Total
Àustria, 2009	68,6	17,1	14,3	100
Bèlgica, 2009	63,4	23,9	12,7	100
Dinamarca, 2009	37,1		62,9	100
Suècia, 2009	46,1		53,9	100
Suïssa, 2008	42,5	37,7	19,9	100
Mitjana	51,5	15,7	32,7	100

Font: IMF: *Government Finance Statistics Yearbook 2010*, Washington, 2011

Àustria

Àustria és el país menys descentralitzat. La distribució percentual de la despesa pública per nivells de govern és la següent: 68,6% nivell central, 17,1% nivell estatal i 14,3% nivell local.

Pel que fa a l'organització territorial, Àustria és un estat federal compost per nou estats (*länder*) i on el govern local té un únic esglaó d'administració, els municipis. Reformes successives han reduït el nombre de municipis a prop d'un 40%. L'objectiu d'aquestes ha estat crear municipis més grans amb una major capacitat de gestió dels serveis públics d'àmbit local. Malgrat tot, continua havent-hi un gran nombre de municipis petits.

Per tal de millorar l'efectivitat i l'eficàcia en la prestació dels principals serveis locals, s'han creat una gran quantitat d'organitzacions intermunicipals amb propòsits específics. La majoria d'aquestes organitzacions les ha creat l'Estat i les formacions voluntàries han estat menys freqüents. Els tipus més importants són: a) comunitats administratives que s'utilitzen per a la gestió conjunta de les funcions pròpies i delegades dels municipis, i b) associacions amb propòsits específics que s'utilitzen per dur a terme funcions locals essencials, com el subministrament i tractament d'aigua i la gestió dels residus sòlids, entre d'altres.

D'altra banda, les ciutats de més de 20.000 habitants poden demanar la concessió d'un estatus especial (ciutats estatutàries), la qual cosa els dóna dret a definir les seves pròpies cartes municipals i les seves estructures administratives. La principal diferència amb la resta de municipis és que també assumeixen la funció de districte administratiu (divisió administrativa dels *länder* o estats).

La capital, Viena, és el municipi més gran, amb una població de prop d'1,7 milions, i és el centre d'una àrea metropolitana de 2,4 milions d'habitants. Viena és a la vegada estat de la federació i ciutat estatutària.

Bèlgica

Bèlgica és el segon país menys descentralitzat dels cinc. La distribució percentual de la despesa pública per nivells de govern és la següent: 63,4% nivell central, 23,9% nivell intermedi i 12,7% nivell local.

Bèlgica és un país que des dels anys setanta ha sofert un fort procés de transformació en deixar de ser un país unitari i fortament centralitzat per convertir-se en un país federal. Una de les característiques a destacar és el fet que es tracta d'un país estructurat amb un doble nivell de govern intermedi compost per tres regions (la flamenca, la valona i la de Brussel·les-capital) i tres comunitats (flamenca, francesa i alemanya). Aquesta organització pretén fer compatibles les tres comunitats lingüístiques i culturals que integren el país i l'especificitat de la capital (Brussel·les).

Les regions tenen competències en la planificació territorial en el sentit més ampli del terme, per exemple: economia, ocupació, aigua, habitatge, obres públiques, energia, transport, medi ambient i planificació territorial i urbana. Per la seva part, les comunitats tenen competències en cultura, educació (incloent-hi la universitària i recerca), llengües, política sanitària (prevenció i serveis mèdics) i assistència social.

Pel que fa al Govern local, aquest està compost per deu províncies i 589 municipis. La transformació organitzativa del país ha tingut conseqüències sobre les entitats locals. En concret, la tutela que abans era del Govern central s'ha transferit a les noves institucions federades, especialment a les regions. Aquestes són actualment responsables de competències com el canvi de sistema electoral local, dels límits municipals i també del finançament local. Per tant, el futur dels governs locals a Bèlgica pot ser diferent en cadascuna de les regions.

Quant als municipis, Bèlgica va dur a terme una gran reforma que va generar un fort procés de fusions, de manera que 2.669 es van convertir en tan sols 589. La reforma es va fer en dues etapes i, si bé la primera (1961) va ser voluntària, la segona (1971) va ser obligatòria. Això ha suposat que els municipis tinguin una grandària bastant considerable. Només el 15% dels municipis tenen menys de 5.000 habitants.

La ciutat de Brussel·les compta amb uns 145.000 habitants i la regió de Brussel·les-capital amb 1,1 milions aproximadament, que engloba dinou municipis, incloent-hi Brussel·les. A més de ser la capital del regne, també és la capital de la UE i de les comunitats francesa i flamenca. Així mateix, cal dir que la regió de Brussel·les-capital, a més de les competències pròpies d'una regió, també ostenta les de bombers, serveis mèdics d'emergència i residus domèstics.

Suècia

Suècia, Suïssa i Dinamarca presenten un grau de descentralització elevat, principalment aquest últim. Es constata que en aquests tres països el Govern central gestiona menys del 50% de la despesa pública. A Suècia la distribució percentual de la despesa pública per nivells de govern és del 46,1%, el Govern central, i 53,9%, el Govern local.

El Govern local suec compta amb dos esglaons d'administració: els municipis i els comtats. Els municipis són relativament grans a causa de dues importants reformes de fusió que hi va haver el segle passat. Així doncs, prop del 60% de municipis tenen entre 10.000 i 50.000 habitants, i només prop del 5% menys de 5.000. Els governs locals disposen com a principals competències de la prestació de serveis propis de l'estat del benestar: sanitat, serveis socials i educació. La sanitat (hospitals, atenció primària i ambulatoris) està assignada als comtats, mentre que l'educació (des de la preescolar fins a la secundària) i els serveis socials als municipis.

La capital de Suècia, Estocolm, té prop de 900.000 habitants; no obstant això, la seva àrea metropolitana, que forma el comtat d'Estocolm, arriba als dos milions.

Dinamarca

Dinamarca és un país amb una estructura organitzativa molt semblant a Suècia i encara està més descentralitzat. El Govern central gestiona el 37,1% de la despesa pública, i el Govern local, la resta, el 62,9%.

Igual que a Suècia, fins al 2007 el Govern local estava compost per comtats i municipis. Tanmateix, el 2007 hi va haver una profunda reforma territorial, la qual va abolir els comtats, que van ser substituïts per cinc regions, mentre que el nombre de municipis va passar de 271 a 98. Els municipis danesos tenen una dimensió gran (uns 55.000 habitants), ja que la reforma establia com a mínim crear municipis de 20.000 habitants; per tant, hi va haver moltes fusions. Han quedat molt pocs petits municipis, els quals han de cooperar en la provisió dels serveis amb municipis grans, de manera que la cooperació compregui uns 30.000 habitants.

Les regions tenen les competències següents: sanitat, incloent-hi l'atenció hospitalària; desenvolupament regional; benestar social, i transport regional. D'altra banda, s'ha assignat als municipis competències importants, entre les quals destaquen escoles bressol, escoles primàries i programes per a la gent gran.

La capital, Copenhaguen (mig milió d'habitants), forma part de la regió anomenada «Regió Capital de Dinamarca», que inclou uns 1,6 milions d'habitants.

Suïssa

Suïssa és una república federal —per tant, amb tres nivells de govern— integrada per vint-i-sis cantons (govern intermedi) i un nivell de govern local format bàsicament pels municipis, encara que en la majoria de cantons també hi ha els districtes (segon nivell d'administració local) que gestionen serveis públics concrets. Suïssa és un país també fortament descentralitzat i la distribució de la despesa pública per nivells de govern és aquesta: 42,5% Govern central, 37,7% cantons i 19,9% municipis. En comparació amb els països nòrdics, a Suïssa els municipis tenen unes dimensions extremadament petites: la meitat tenen menys de 900 habitants.

Els governs cantonals gestionen, entre altres àmbits, educació universitària i no universitària, assistència sanitària (essencialment hospitals), ordre públic i carreteres. Els municipis tenen un paper molt rellevant en la provisió de serveis relatius a l'assistència social.

La futura organització territorial de Catalunya i el paper de la ciutat de Barcelona

En l'apartat anterior s'ha vist com els països que es poden prendre com a referència per a la construcció d'un futur estat independent per a Catalunya són molt descentralitzats, és a dir, tenen uns governs subcentrals potents. D'altra banda, la teoria econòmica també presenta la descentralització com un aspecte rellevant per aconseguir més eficiència i benestar social.

En aquesta línia, una Catalunya independent hauria de tenir un sector públic descentralitzat en la línia dels països europeus que hem examinat. Segurament, Suècia i Dinamarca són els que poden servir més com a referència, ja que només tenen dos nivells de govern, és a dir, no són països federals com els altres tres i no sembla oportuna una Catalunya federal per la seva idiosincràsia i història.

Així doncs, una Catalunya independent hauria de tenir dos nivells de govern: el central, format per la Generalitat, i el local, on el paper rellevant l'haurien de tenir les vegueries i els municipis. La vegueries haurien de ser els governs que subministressin els serveis que la Generalitat descentralitzés. Podrien rebre competències en sanitat i ensenyament, en la línia dels governs locals de Dinamarca i Suècia.

La Llei 30/2010, de 3 d'agost, és la norma de desenvolupament bàsic de l'Estatut de Catalunya pel que fa a les vegueries. S'estableixen set vegueries: Alt Pirineu, Barcelona, Catalunya Central, Girona, Lleida, Camp de Tarragona i Terres de l'Ebre. Així mateix, es reconeix una entitat singular dins de Catalunya, com és la corresponent a l'Aran, que ve governada pel Conselh Generau d'Aran.

La Llei 30/2010 preveu l'elecció indirecta dels consellers de vegueria a partir dels resultats de les eleccions municipals. Aquest fet pot ser un inconvenient si es volen potenciar les vegueries com a institucions que subministrin competències que impliquen un volum important de despesa pública. Arguments democràtics i d'una millor rendició de comptes aconsellarien que els representants polítics a les vegueries fossin elegits per elecció directa. Per tant, aquest seria un aspecte a canviar en el futur.

Per sota de les vegueries hi hauria les comarques i els municipis. Tanmateix, al nostre entendre, la comarca té més sentit en àrees rurals, subministrant serveis de suport als municipis petits que moltes vegades per la seva grandària es veuen amb poca capacitat per prestar. En canvi, a les zones urbanes no es fa tan necessària l'existència de la comarca, i així s'evitaria que hi hagués un nombre excessiu d'administracions locals. Els països nòrdics han fet reformes per eliminar el nombre de governs locals i la pràctica habitual ha estat la fusió de municipis. Catalunya posseeix un nombre important de municipis petits (el 80% tenen menys de 5.000 habitants, aproximadament un 60% en tenen menys de 2.000 i el 35%, menys de 500), els quals tenen dificultats per prestar certs serveis públics amb eficiència i amb un nivell alt de qualitat. No obstant això, la cultura del nostre país fa difícil la fusió de municipis per la pèrdua d'identitat que això representa. En conseqüència, la cooperació municipal, per exemple mitjançant la constitució de mancomunitats, pot ser una via per tractar el problema del minifundisme, a més a més del paper que hi pot tenir la comarca.

Pel que fa a l'organització de la conurbació de Barcelona, s'ha vist que aquests països fan coincidir un nivell d'administració amb la regió o àrea metropolitana de la capital del país, que sol ser la ciutat més gran de l'Estat. De fet, la Llei de Vegueries ja preveu la vegueria de Barcelona formada per les comarques de l'Alt Penedès, el Baix Llobregat, el Barcelonès, el Garraf, el Maresme, el Vallès Occidental i el Vallès Oriental, que comprenen tota l'àrea d'influència més directa de Barcelona ciutat. Dins d'aquesta vegueria hi hauria la conurbació de Barcelona, que ja està reconeguda mitjançant una entitat metropolitana. Aquesta entitat s'hauria de conservar, però no es considera necessària l'existència de l'administració comarcal del Barcelonès en aquesta zona, ja que les altres administracions existents a l'àrea poden assumir les seves competències, i així es redueix el nombre d'aquestes.

També s'ha vist que els països nòrdics tenen competències en educació (preescolar, primària i, fins i tot, secundària, com és el cas de Suècia). Doncs bé, la ciutat de Barcelona podria fer-se càrrec d'aquestes competències, ja que per la seva grandària les podria gestionar perfectament. L'educació és una competència municipal a molts països; el problema és que el minifundisme municipal impedeix descentralitzar-la a tots els municipis. Una opció seria traspassar-la només

als municipis d'una certa grandària, i òbviament Barcelona seria el primer a poder-la tenir. Així mateix, la ciutat de Barcelona podria assumir altres competències de les vegueries. Per tant, Barcelona ciutat, a més de ser la capital de Catalunya, seria la capital de la vegueria del Barcelonès, i ostenta una sèrie de competències traspassades de l'administració de la vegueria; la més representativa seria l'educació. D'altra banda, l'entitat metropolitana ha de ser la institució que gestioni els problemes propis de la conurbació de Barcelona.

Conclusions

- La ciència econòmica té diverses teories que donen suport a la descentralització del poder de govern i fiscal. El comú denominador de totes és que la descentralització comporta guanys d'eficiència.
- La independència de Catalunya vol dir que hi haurà la necessitat de construir un estat. Per tant, és obvi que hom es pregunti en quins països hauria d'aspirar a assemblar-se dins de l'espai europeu. Per les seves dimensions i característiques socioeconòmiques, s'han triat cinc països europeus: Àustria, Bèlgica, Dinamarca, Suècia i Suïssa.
- Els països mencionats són tots molt descentralitzats. Així doncs, de mitjana la despesa dels governs centrals representa aproximadament la meitat de la despesa total, i en alguns d'ells la supera.
- Segurament, Suècia i Dinamarca són els que poden servir més com a referència, ja que només tenen dos nivells de govern; és a dir, no són països federals com els altres tres i no sembla oportú una Catalunya federal per la seva idiosincràsia i història.
- Així doncs, una Catalunya independent hauria de tenir dos nivells de govern: el central, format per la Generalitat, i el local, on el paper rellevant l'haurien de tenir les vegueries i els municipis. La vegueries haurien de ser els governs que subministressin els serveis que la Generalitat descentralitzés. Podrien rebre competències en sanitat i ensenyament, en la línia dels governs locals de Dinamarca i Suècia.
- Pel que fa a l'organització de la conurbació de Barcelona, s'ha vist que aquests països fan coincidir un nivell d'administració amb la regió o àrea metropolitana de la capital del país, que sol ser la ciutat més gran de l'Estat. De fet, la Llei de Vegueries ja preveu la vegueria de Barcelona.
- Per tant, Barcelona ciutat, a més de ser la capital de Catalunya, seria la capital de la vegueria del Barcelonès, i ostentaria una sèrie de competències traspassades de l'administració de la vegueria, la més representativa de les quals seria l'educació. D'altra banda, l'entitat metropolitana ha de ser la institució que gestioni els problemes propis de la conurbació de Barcelona.

BIBLIOGRAFIA

ALESINA, A.; SPOLAORE, E., i WACZIARG, R. «Trade, Growth and the Size of Countries». A: Aghion, P., i Durlauf, S. (eds.). *Handbook of Economic Growth*, volum 1B. Amsterdam: Elsevier B.V., 2005.

- BOSCH, N. «Algunas reflexiones en torno al gasto autonómico. ¿Han gastado demasiado las comunidades autónomas?». A: Lago, S., i Martínez-Vázquez, J. *La consolidación fiscal en España: el papel de las comunidades autónomas y los municipios*. Instituto de Estudios Fiscales, pp. 15-38. 2013.
- BOSCH, N., i ESPASA, M. «Un estat del benestar com el d'Àustria o Suïssa». A: 1714-2014. *El camí cap a la independència*, vol. IV, *Fundant un nou país*. Ara Llibres, pp. 103-113. 2014.
- BOSCH, N., i ESPASA, M. *12 arguments econòmics per a la independència*. Barcelona: Ed. Pòrtic, 2014.
- DEXIA (2008). *Sub-national governments in the European Union. Organisation, responsibilities and finance*. París: Dexia Editions, 2008.

Barcelunyes: la relació Barcelona- Catalunya

Francesc Canosa Farran

Periodista i escriptor

Un repàs per la història de Barcelona i Catalunya serveix per fer un mapa aproximatiu de les seves relacions. Partint del (re)naixement de Barcelona a partir de l'Exposició de 1888 hi ha un emmirallament, i també trencaments, des de tots els punts de vista, de capital i de país. Mirades humanes, econòmiques, polítiques i socials, que arriben al segle XXI, amb la necessitat d'una nova relació entre Barcelona i Catalunya. Una necessària doble mirada per poder mirar en una direcció si Catalunya esdevé un nou estat.

L'Exposició Universal de Barcelona de 1888 no és només un «moment zero» per a Barcelona. També ho és per a Catalunya. L'Exposició té dos valors: simbòlic i real. Barcelona mira i la miren. Per això, la ciutat, aixeca el dit global perquè tothom la vegi: vol començar a formar part de la lliga de metròpolis del nou segle. Si aixeca el dit és perquè Barcelona es mou. S'ha mogut. Del ventre de la Barcelona emmurallada (1854) surt una ciutat. És nova, jove, té tot el futur davant seu. La ciutat de 1888 és moderna. Una mena de contrasenya màgica associada a tot tipus de paraules: tecnologia, higiene, progrés, educació... «Modern» és un adjectiu que s'enganxa a Barcelona. Però amb l'Exposició neix una altra mitologia: l'ideal d'anar a viure a Barcelona. El somni.

El 1888 és el tret de sortida perquè milers de persones, fins als anys trenta, desembarquin a la ciutat. Primer, de Catalunya, després, de la resta de l'estat. Les xifres parlen per elles mateixes. Barcelona tenia 533.000 habitants el 1900 i el 1930 ja arriba a 1.005.565. Els factors que expliquen aquests processos migratoris són força clars: Barcelona és sinònim d'oportunitats. La ciutat és industrial; això vol dir trobar feina, guanyar diners, comprar coses, progressar, aprendre, també gaudir de la vida, tenir un demà per a un mateix i per a la família. Barcelona és un ascensor social. Aquest ascensor arrenca el 1888. Va pujant fins a la prosperitat dels dies de la Primera Guerra Mundial (on la neutralitat espanyola fa que la ciutat esdevingui una gran fàbrica econòmica). I puja més i més fins a l'Exposició de 1929: la consolidació. La fita d'aquesta *nova nova* Barcelona: les obres del metro, de Montjuïc, dels carrers, lesavingudes... L'altra gran transformació urbanística de la ciutat, que empalmarà amb la il·lusió de la República. Fins a la Guerra Civil.

Hi ha un aire a tot arreu que ens transforma en aquesta energia que ho enlaira tot: el catalanisme. Des de la primera pedra de la Renaixença de mitjans del segle XIX, passant per les Bases de Manresa (1892), el naixement del primer partit modern que trenca les regles de joc del sistema polític espanyol, la Lliga Regionalista (1901), fins al domini d'Esquerra Republicana durant la República, el catalanisme és hegemònic (tret del període de la dictadura de Primo de Rivera de 1923 a 1930), és la central nuclear de tots aquests canvis nacionals, socials, econòmics culturals que muden Barcelona i Catalunya. Barcelona, i Catalunya, es transformen perquè volen ser més lliures. El catalanisme és ciment i esperit, i el desig de llibertat (existencial, nacional, social, cultural) passa per veure clarament una nova realitat. Es veu i la capital ho veu clar: Barcelona és la ciutat lluminosa. Barcelona passa del llum de gas al llum elèctric. De la ciutat fosca a la ciutat resplendent. Barcelona acabarà sent una de les ciutats més ben il·luminades d'Europa. La ciutat és elèctrica. Conquereix la nit. La llum elèctrica multiplica el planeta per dos. Guanya temps a la vida: a sortir de nit, a veure noves coses... Noves oportunitats mai vistes en una ciutat que per a tothom és un bufet lliure. Veure i ser vist. Veure-hi també transforma les relacions entre Barcelona i el país.

L'últim quart de segle XIX, el 1888, és el testimoni del pas d'una Catalunya rural a una urbana. Persones de tots els indrets del país corren cap a Barcelona. Hi ha una mutació demogràfica, geogràfica, econòmica, social, política. Tornen a parlar les dades. La província de Barcelona passa de 1.054.511 habitants a 1.800.563 el 1930. Girona de 299.287 a 325.551; Lleida de 274.590 a 314.247 i Tarragona de 337.964 a 350.668. En total Catalunya corre de 1,9 milions d'habitants el 1900 a 2,8 el 1930. Barcelona és l'únic lloc de l'estat on el mite de l'home fet a si mateix és possible. La ciutat és un lloc per començar. Quilòmetre zero existencial. Els catalans arribats s'hi troben bé. Barcelona és una mena de zona franca: un terreny de neutralitat entre la Catalunya vella i la Catalunya nova. Dóna oportunitats per igual als de muntanya, de la plana, de la costa.... Apareix una mena de *dobla nacionalitat* a la ciutat per als vinguts de fora: esdevenen barcelonins a l'instant, però no abandonen el passaport emocional i real amb el seu poble. Això es veu al comerç: a les botigues, als bars, els negocis que es munten i que sempre tenen un referent nominal, de productes, de clients, a la terra. Però també a les xarxes socials: la gent dels pobles crea comunitats de lligam entre els arribats a Barcelona. Es troben als bars i als comerços, es diverteixen junts. Són granes de la gran magrana. Barcelona és Catalunya. No pot ser d'una altra manera.

L'historiador Vicens Vives ja apuntava, a *Notícia de Catalunya*, que Catalunya és un poble de pagesos. Això vol dir que l'estructura de la societat és permeable, mòbil, dinàmica, nerviosa... Sempre a la intempèrie, sempre en canvi, però per continuar. Aquest és un fet cabdal per a les

relacions Barcelona-país de tots aquests anys. Fixem-nos-hi. A un poble, l'hereu, el fill gran, es queda a casa, a cuidar les terres, el ramat, el negoci. El segon fill, el fadrí, emigra, per guanyar-se la vida. Els fadrins, fadrines, en bona part, són els que omplen la Barcelona de 1888 a 1929. Això crea una comunicació nova i bidireccional entre Barcelona i el país; entre ciutat i poble; entre món urbà i rural. Darrere hi ha tot tipus de relacions de doble sentit, especialment econòmiques i polítiques, però també ocioses, de vacances, de caps de setmana... Neix la Catalunya ciutat.

La Barcelona que comença el segle xx també estrena nou vestit: el noucentisme. El nou segle, lo nou. El moviment noucentista (1906) suma tot: política i cultura. Un nou país. La posada de llarg és la creació de la Mancomunitat de Catalunya (1914). És senzill d'entendre-ho: «Volem per a Catalunya un cos d'estat», va dir el primer president de la Mancomunitat, Enric Prat de la Riba. La Mancomunitat és un desig de llibertat total. Novament les aspiracions nacionals de Catalunya van de la mà de les socials, de les grans transformacions. La Mancomunitat és la construcció del no res: l'arribada a tot el país de carreteres, escoles, biblioteques, telèfons, hospitals... Nacional i social. Tota Catalunya en una. És el somni dels noucentistes: el territori imaginat, ideal, endreçat, enraonat... Catalunya és Europa. Estructurada per una concepció hàbil del país (les quatre diputacions mancomunades) i liderada per una capital reconeguda com Barcelona. Els pobles responen quan veuen que des de la ciutat es preocupen d'ells. I té un punt real i simbòlic en la modernització de l'agricultura. Fins ara ni la capital, ni ningú, s'havia preocupat de la resta del país. Hi ha una consciència de país únic, però feta partir d'aquest compartir entre Barcelona i Catalunya. La bidireccionalitat (hereu-fadrí) ara esdevé real, tangible, comprovable. És el pas de l'esperit a la matèria.

Però Barcelona cada cop es fa més gran i supera al país. Alguns ho adverteixen. El líder de la Lliga Regionalista Francesc Cambó ja fa veure que Catalunya té el cap —Barcelona— massa gros amb relació a les dimensions i a la densitat del cos. Qui serà més contundent serà el periodista Agustí Calvet (Gaziel), amb molts articles sobre el tema: «Cataluña debe padecer, forzosamente, de macrocefalia. Esta cabeza [Barcelona] es excesiva para un cuerpo tan pequeño. Los miembros restantes no pueden menos que sufrir el estrago causado en el organismo entero por una desproporción semejante. ¡Alerta, catalanes! Barcelona es, para Cataluña, un verdadero peligro», escrivia el 1923. Neix la macrocefàlia. Un dels conceptes que s'han arrossegat més al llarg de tots els temps per definir la relació entre Barcelona i el país. Hi ha discussió.

El polític i periodista Antoni Rovira i Virgili (tarragoní a Barcelona) afirma que plantejar de forma antagònica la relació Barcelona-Catalunya és un debat fals: tot el país esdevé societat urbana i tothom és usuari directe o indirecte del territori. Per a ell, la Catalunya ciutat esdevé realitat. De fet, el debat, també mostra una bidireccionalitat discursiva que s'emmiralla amb la realitat. Jaume Bofill i Mates (gironí a Barcelona), un dels destacats intel·lectuals noucentistes, fa veure: «Un hom parla de l'hegemonia de Barcelona i també podria un hom parlar de l'hegemonia de les comarques a Barcelona» i «La concepció de Catalunya ciutat és la consagració d'aquell equilibri sentimental. Equival a posar Catalunya en peu de civilitat». És el mateix Gaziel (gironí a Barcelona) qui si adverteix de la macrocefàlia, és perquè veu sucumbir «les viles espirituals», veu que els pobles i les ciutats del país s'empetiteixen, s'apaguen, desnerides. Cal assenyalar que som al 1923: comença la dictadura de Primo de Rivera. Barcelona i Catalunya perden novament la interacció de llibertat.

La República empalmarà la discussió i el model de la Catalunya ciutat. Hi ha un punt d'inici i un de final d'un gran simbolisme. El Parlament català comença a discutir la nova divisió territo-

rial des del 1931, conscient d'aquesta actualització de país. Però el decret no s'aprova fins el 23 de desembre de 1936. En plena guerra. Catalunya esdevé 9 regions, 38 comarques, 1.070 municipis. Precisament com a «Signe de la submissió a un centralisme que repugnava a la nostra ànima col·lectiva, les quatre províncies amb què era dividida Catalunya d'ençà de l'any 1833 foren suprimides per donar lloc a la reestructuració de la unitat catalana [...]. Per governar Catalunya des de Barcelona calen unes divisions noves adaptades a les característiques de la nostra autonomia i basades en les realitats naturals i econòmiques de la terra.»

La discussió s'acaba de cop i volta. Una de les grans víctimes de la guerra és la pèrdua de la capitalitat de Barcelona, com assenyala encertadament el professor de la Universitat d'Stanford, Joan Ramon Resina, a *La vocació de modernitat de Barcelona*. La Catalunya ciutat queda esquarterada i Barcelona esdevé una ciutat on s'esborren de sobte quaranta anys d'història de consolidació de gran capital. La dictadura de 1939 el que fa és anul·lar, submergir, esbarriar la memòria compartida dels barcelonins i dels catalans. La derrota, per a tots, és retirar-se a una mena de terra de ningú per intentar mantenir el lligam entre el passat i el futur. La Barcelona que vol ser lliure des del 1888, el 1929, el 1931 perd, precisament, aquesta capitalitat de llibertat amb el desembarcament de la dictadura. Sense llibertat, Barcelona i Catalunya perden la connexió. Fixem-nos en un fenomen que brota compartit.

La Barcelona de la dictadura, aïllada, sense llum, fosca, el que fa ara és militar en un «barcelonisme». No deixar de ser una autarquia urbana. Melic endins. Només es veu a ella mateixa. No mira enlloc més. Però paradoxalment, i en altres sentits, aquest «barcelonisme» també és una manera d'assenyalar la manca de llibertat inherent a la ciutat. El «barcelonisme» és també parlar dels problemes de la ciutat: mal estat dels carrers, manca de recollida de les escombraries... Assenyalar els greuges propers és una altra manera de fer veure que la dictadura no es cuida de les necessitats dels ciutadans i de la ciutat. Si ens hi fixem, aquest no és un fenomen exclusiu de Barcelona. Per exemple, a la resta del país també passa, però en un altre sentit. A Lleida, des de la postguerra, neix el «leridanismo», que pretén des d'una ficció irreal separar Lleida de Catalunya i annexionar-la territorialment a l'Aragó. Les raons són econòmiques: Lleida és una potència agrària. La dictadura és conscient de la bidireccionalitat de relacions Barcelona-Lleida i pretén esquarterar-ho. Això ens permet veure que durant el franquisme la relació Barcelona-Catalunya és d'una gran incomunicació. És de supervivència, autònoma, aïllada, precisament per aquesta manca de llibertat.

Fins i tot la segona fase dels processos migratoris, dels cinquanta als setanta, que arriben a Barcelona és diferent. Certament tenen característiques en comú a les de principis de segle. Barcelona, gran capital, èxodes vitals per a un món rural moribund, desig de futur... Moltes persones vingudes de la resta de l'estat, però també de tots els indrets de Catalunya. Però les connexions entre capital i país ja no són les de la Catalunya ciutat. De fet, les relacions tenen més fluïdesa en aspectes culturals: fenòmens com la nova cançó permeten concerts pel país i estableixen aquest lligam d'interessos comuns entre Barcelona i país. O les primeres onades d'universitaris de comarques que desembarquen a les facultats barcelonines als anys seixanta i setanta. No són anecdòtics, ja que permeten un vincle permanent que des de finals del segle XIX tenen Barcelona i el país: la cultura, la cultura compartida.

L'arribada de la democràcia i els nous ajuntaments sí que dibuixen un nou mapa. És clar que des dels ajuntament democràtics es comença a construir un nou país. Poble a poble, ciutat a ciutat, s'edifiquen els serveis bàsics: escoles, parcs, jardins, enllumenats, asfaltats, etc. I, és clar,

l'autonomia catalana és el gran paradigma politico-social per a tot això. Un altre nou nivell de relació. Torna a brotar el concepte *macrocefàlia*. Barcelona s'ha tornat a fer gran. Barcelona és Barcelona, però també és concebuda com la gran àrea metropolitana. Neixen a l'imaginari dos territoris dins del país: aquesta mena de regió metropolitana eminentment barcelonina i un país que acaba sent comarques, territori... La diferència entre una Barcelona que es va enlairant independentment i unes comarques a mig camí entre la modernitat i la ruralitat marca unes fronteres que s'allarguen. El camí és lent. El govern autonòmic té eco d'actuació de la Catalunya ciutat. Sona permanentment una paraula màgica: el «reequilibri territorial». Carreteres, escoles, centres d'assistència primària, facultats... un formigueig que s'estendrà pel territori. Mentrestant hi ha un altre dels punts d'inflexió històrics per a Barcelona, però també per al país: els Jocs Olímpics de 1992.

Després del 1888 i el 1929, el 1992 és la tercera reivindicació global de Barcelona. La ciutat torna a veure el món i el món la veu. És cert que el fet que hi hagi subseus olímpiques pel país (la Seu d'Urgell; Badalona, Banyoles, Terrassa, Castelldefels, l'Hospitalet, Mollet, Montmeló, Reus, Sabadell, Sant Sadurní d'Anoia, Seva, Vic, Viladecans) mostra una voluntat de país, però també és cert que els Jocs són per a l'imaginari global Barcelona en majúscules. No són els jocs de Catalunya, ni tan sols d'Espanya, són els jocs de Barcelona. Barcelona és ja una ciutat que demana pas al segle XXI.

El 1992 és una frontissa, perquè darrere dels Jocs torna a néixer quin tipus de relació han de tenir Barcelona i país. Economistes, urbanistes, sociòlegs, geògrafs, historiadors, etc., comencen a reflexionar sobre el repte. Barcelona s'ha fet gran, però el país, també. Hi ha una munió de realitats que viuen a l'ombra, a tocar del segle XXI. Ho explica molt bé en aquests anys el geògraf Ignasi Aldomà al seu llibre *Amb el permís de Barcelona. L'altra societat urbana*. La síntesis és que partint de la base del reconeixement i de la capitalitat de Barcelona no s'ha d'eludir l'existència de les altres realitats del país. Hi ha un xoc de mirades, d'estereotips i de coses que no es veuen. La superació de la mirada barcelonina del país com una geografia associada a un món bucòlic, paisatgístic, ple de recursos (aigua, matèries primeres...), o postal estiuenca o de cap de setmana. I, tanmateix, al país passen coses: decadències demogràfiques i econòmiques en moltes comarques i alhora urbanitzacions massives que multipliquen les poblacions dels pobles i ciutats; pas d'una pagesia vella a una moderna; el naixement de la indústria del turisme; el cooperativisme; els nous negocis dels sectors més diversos; el professional, l'autònom, també com a nova forma de guanyar-se la vida; el consum desenfrenat dels recursos limitats del país; la nova barreja humana per tot el país (barcelonins i no barcelonins; neorurals, europeus, estrangers...) que canvia totalment les dinàmiques i relacions dels pobles; el renaixement cultural (fires, festes, música, literatura...) no adscrit a l'hegemonia cultural de Barcelona; les noves infraestructures (carreteres, TGV.); tot això, i molt més, passa al país d'una manera viva i paral·lela a l'ascensió total de Barcelona.

Aquest xoc de mirades arriba al final del tobogan del segle XXI. El moment on ens trobem i on Catalunya té plantejat un interrogant per resoldre: esdevenir un nou estat. També en aquest final de tobogan històric, polític i social hi ha el mateix interrogant clavat al territori: un nou estat també ha de tenir una altra relació capital-país. Hi ha, com hem vist, entre Barcelona i el país una qüestió oftalmològica a resoldre, de mirada. Barcelona, a vegades, ha estat estràbica (ha mirat a París, a Madrid, al món) i la resta del país, a voltes, ha estat miop (no ha sabut, no ha pogut, veure més enllà). Un nou país ha de tenir una mirada conjunta. Dos ulls que miren

en la mateixa direcció. Els dos ulls de Catalunya són un la capital, Barcelona, i l'altre, el país, el territori, comarques, els pobles.

Així, avui, hi ha diversos factors que fan que Barcelona, com a capital d'un nou estat, pugui establir una nova relació amb Catalunya. Les mirades i realitats de Barcelona i Catalunya estan a l'aire, però també a la terra, impulsar aquesta mirada compartida és també convertir aquestes potencialitats en energia de futur. Són conclusions i apunts, no només històrics, sinó de present.

- Sempre que Catalunya ha tingut llibertat, les relacions entre Barcelona i el país s'han anat definint i han tingut una visió amb voluntat compartida. I, també, en la mesura adequada a cada moment, han suposat un progrés o avançament social, cultural, tècnic.
- Barcelona i Catalunya han de tenir una relació compartida. No es poden separar l'una de l'altra. Barcelona és Catalunya i Catalunya també és Barcelona. El model d'una Catalunya ciutat (amb tots els matisos, adaptacions, gradacions...) és manté perquè hi ha intercanvis en tots els sentits: des dels humans fins als econòmics. Catalunya és també *Barcelunyes*. Per això una Catalunya estat marca l'inici d'una obligatòria nova relació per definir.
- És cert que hi ha una base, però també és cert que la relació Barcelona i país està marcada per connexions i interrupcions. Com un interruptor: s'ha obert i tancat al llarg de més d'un segle. Ha circulat energia i ha deixat de circular. Aquest *coitus interruptus* també ha desembocat en un desconeixement molt més generalitzat. Podem dir que Catalunya no es coneix a si mateixa. Hi ha un gran desconeixement. Potencialment no coneixem tot el que hauríem de conèixer com a país. Hi ha un desconeixement barceloní cap al país i també al revés. Aquesta és també una base per construir noves relacions: l'oportunitat del desconeixement. Barcelona i Catalunya s'han de reconèixer mútuament.
- Barcelona també s'hauria de preguntar quins són elements que l'uneixen al país. En tots els camps. Si acceptem que podem tenir una relació d'imant i magnetita, estem d'acord que l'imant barceloní és poderós, gran, però també necessita la magnetita del país per a l'atracció. I, al revés, és clar.
- Actualment, a Barcelona hi viuen i hi treballen moltes persones del país que, com a principis del segle xx, també són ambaixadors de la resta del territori i que poden esdevenir els principals prescriptors per a la bidireccionalitat comunicativa de Barcelona i Catalunya. Són persones que han estudiat —la majoria— a universitats de Barcelona, que després s'hi han quedat a treballar, o professionals que han vingut a la capital i que, tanmateix, mantenen el lligam amb el seu poble o ciutat. Els nous barcelonins tornen més que mai a casa: els caps de setmana, les vacances. Aquest és un canal de comunicació humà per on poden circular aquestes noves relacions. Tenir identificats aquests professionals és una bona manera de tenir unes noves relacions. L'actualització dels fadrins del segle XXI és necessària perquè circuli una informació que es pot traduir en relacions socials, econòmiques, polítiques, culturals, etc. És vital aquesta doble nacionalitat del talent barceloní-català perquè repercuteixi en els dos sentits. Aquesta energia humana cal que esdevingui fusió per al país.
- És permanent la discussió sobre si Barcelona és macrocefàlica, però també és una evidència que si Barcelona és la singular majoria, a Catalunya hi viuen les immenses minories. Aquestes immenses minories avui tenen una capacitat professional, econòmica, social... molt gran. Són prescriptors repartits pel país. Si hi ha un nou mapa del país, des de tots els punts de vista, també hi ha un nou mapa humà. Les relacions s'estableixen per múltiples canals (reals, vir-

tuals) i aquest fet confegeix, ja, una nova geografia de contactes, intercanvis, comunicacions entre el país i la capital.

- Hi ha una qüestió d'orgull també. L'orgull té dues accepcions: o excés d'estima per un mateix, o sentiment legítim d'estima d'un mateix. La relació Barcelona amb Catalunya també depèn de l'orgull. Molts cops el sentiment de la resta del país ha estat d'infravaloració respecte a una Barcelona amb un *crescendo* d'orgull. La relació Barcelona-país també ha de passar per un sentiment compartit d'orgull. Orgull de Barcelona com a capital catalana i orgull per tot el que succeeix a la resta del país. Barcelona, com a capital, també hauria de poder insuflar, i recollir, aquest orgull que és al país.
- Barcelona ha de buscar pactes bilaterals amb la resta del país. La Barcelona i la Catalunya de finals del segle XIX, a tall d'exemple, van fer un dels pactes més fructífers per a aquest país: la construcció del Canal d'Urgell. Convertir Lleida en la zona regada més gran de Catalunya. Pacte ciutat-camp; pagesos-burgesos. Ponent esdevenia, amb els cereals i després amb la fruita, el rebost de Catalunya. Cal detectar des de Barcelona les zones econòmiques, però també culturals, o de tot tipus, on es pugui establir aquesta via de doble sentit i aquests pactes, que són pactes de país i amb beneficis compartits.
- En aquest sentit, si Barcelona és on viu la major part de la població i aprofita molts recursos (naturals, energètics...) del país, també hi hauria d'haver una inversió en tots aquests aspectes. Si el país dóna, Barcelona també ha de respondre al país. L'exemple d'una Mancomunitat que dibuixa un nou país per a tots, i a tot arreu, és més vàlid que mai. Barcelona liderant aquest dibuix però amb un esbós per a tots. L'aigua podria ser un exemple. Necessària per a tots, i que pot unir a tots. La Catalunya costanera —que concentra el 90% de la població— s'abasteix de les conques internes gestionades per l'ACA (Agència Catalana de l'Aigua), les quals contenen només el 20% de l'aigua que hi ha al nostre país. A la Catalunya interior, l'aigua pertany a la conca de l'Ebre (gestionada per la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre) i aplega un 10% de la població i compta amb el 80% de l'aigua. La nova gestió d'aquesta necessitat per a la capital, així com els recursos que se'n deriven (per exemple, els productes de la indústria agroalimentària) és bàsic per als objectius comuns. Inversió barcelonina en infraestructures (benefici per al país, els pagesos, els professionals, els pobles) i retorn no només en aigua, sinó també en productes alimentaris i en medi ambient.
- Des d'un punt de vista internacional, hi ha una necessitat mútua de compartir aquesta relació en els camps que pertoquin. Albert Castellón, director general de Moritz Barcelona, defensa un *cobranding* Barcelona-Catalunya. La doble marca. Partim d'un fet ja repetit: Barcelona és catalana i Catalunya és barcelonina. Tenen valors comuns, compartits. Separar Barcelona de Catalunya és un error. Barcelona té com a esquena Catalunya i Barcelona és el rostre de Catalunya: un mateix cos. Barcelona és motor per a Catalunya. Catalunya és gasolina per a Barcelona. Barcelona pot ser aparador de Catalunya.

La capitalitat de Barcelona: els valors

Àngel Castiñeira

Professor del Departament de Ciències Socials d'ESADE-URI

Cap a finals de l'any 2009, la comissió de valors del Pla Estratègic Metropolità de Barcelona va presentar un breu document de treball on s'indicaven algunes de les línies de futur que la ciutat de Barcelona podria tenir en compte a l'hora de definir la seva visió i actuació.

Llavors encara no hi havia entre la ciutadania una consciència real de les potencialitats de Barcelona com a capital d'un eventual nou estat català. Ni tampoc del paper que hi podrien tenir els valors si s'assumís aquesta nova funció.

Ara voldria, doncs, recuperar algunes de les conclusions expressades en aquell document per defensar-ne la vigència i, sobretot, per justificar-ne la idoneïtat en el moment de pensar aquesta capitalitat i preveure'n els potencials.

Barcelona és percebuda arreu del món com una ciutat oberta i acollidora, una ciutat emprenedora, creativa, innovadora i inclusiva, que s'esforça per generar espais de convivència i oportunitats per tal d'aconseguir una excel·lent qualitat de vida per als seus habitants.

Aquesta percepció i aquest reconeixement internacionals seran més exigents en el moment que Barcelona esdevingui formalment la capital de l'Estat català. Per tant, aquest repte pot ser una oportunitat magnífica per a identificar i reforçar les seves capacitats reals i els seus valors propis i distintius, de tal manera que la capitalitat serveixi de catalitzador per a renovar el seu projecte futur de ciutat.

Un projecte és el compromís temporal que hom assumeix per planejar i llançar quelcom cap endavant amb esforç (*projicere*), ja sigui una idea, un pla d'actuació, uns objectius específics, etc., d'acord amb fases graduals o etapes d'execució. La capitalitat de Barcelona reuneix sens dubte tots els al·licients per a impulsar una nova tasca emprenedora col·lectiva, perquè ens obliga a respondre a les preguntes següents: com haurem d'actuar com a capital de Catalunya? Quines responsabilitats i compromisos voldrem assumir davant del món? Sota quina imatge i valor de marca voldrem que se'ns identifiqui en la nostra manera d'interactuar amb els organismes internacionals? Etc.

Els valors no són el que fem, sinó el que som. Els valors són inseparables de la idea de projecte. El que ens dóna sentit en el món és el nostre projecte de vida. Un projecte de vida en comú és més que tenir objectius i estratègies. Un projecte de vida dóna resposta a dues preguntes: en quin món volem viure i treballar? I com volem viure i treballar en el món? El que defineix i dóna qualitat a un projecte de vida col·lectiva són els valors.

Barcelona té una gran oportunitat per a convertir-se en un referent euromediterrani i internacional com a capital capaç d'abordar amb creativitat, imaginació i eficàcia alguns dels reptes i problemes que afronten Europa i el món. Barcelona pot aportar nous valors globals al món sense perdre en cap moment l'atractiu de la seva particularitat. A continuació esmento vuit eixos axiològics per a la Barcelona-capital; són els valors que, des de la comissió de valors, vàrem proposar ja fa uns anys i que crec que continuen sent vigents.

Oberta i acollidora

Barcelona s'ha caracteritzat tradicionalment per ser una ciutat receptiva a noves tendències, noves idees, noves propostes. La capitalitat reforçarà la nostra condició de ciutat fronterera amb Europa.

Parlem d'una ciutat respectuosa i integradora, on han tingut cabuda, s'han barrejat i s'han integrat tot tipus de persones, nacionalitats, idees i cultures, en un espai únic de convivència.

(En els últims anys, Barcelona ha passat del 2% de residents estrangers a prop del 20%, la qual cosa ha transformat la ciutat, incorporant-hi llengües, religions, cultures i tradicions diferents.)

Barcelona és una ciutat plural, diversa —socialment i culturalment— i cosmopolita. Una ciutat sempre oberta a la captació d'idees i sectors emergents. Barcelona-capital ha de continuar apostant per ser una ciutat acollidora, diversa i oberta a captar, rebre i retenir el millor talent. Ha de projectar el valor de la diversitat en el seu tarannà i esdevenir un referent en la manera de donar resposta i aprofitar els reptes, el potencial i les complexitats derivades d'aquesta diversitat. Barcelona és i pot ser encara més un model d'integració i convivència per al món.

Emprenedora i creativa

Barcelona és i ha estat sempre una ciutat emprenedora. Una ciutat inquieta, inconformista, vital, dinàmica i proactiva. Una ciutat desperta, on constantment passen coses.

Així mateix, Barcelona s'ha caracteritzat per ser una ciutat creativa, avançada, innovadora, atrevida, transgressora i progressista en les seves propostes, les seves iniciatives, les seves polítiques, les seves relacions i la seva gestió. Una ciutat canviant, en constant moviment, en evolució i renovació permanent. Que es reinventa i es transforma dia a dia.

Com a capital, Barcelona ha de continuar reforçant el seu potencial com a ciutat emprenedora i innovadora, apostant pel talent, la creació de coneixement i fomentant i canalitzant la creativitat i la innovació en tots els àmbits. Així, entre tots, es tornarà diferent, atractiva, serà a l'avantguarda de les noves idees, un referent, capdavantera, anirà un pas per davant.

Inclusiva i solidària

Malgrat la greu crisi que estem patint, Barcelona és una ciutat inclusiva, que fa de la diferència una oportunitat d'innovació, que acull i acomoda els nouvinguts, i que busca construir amb ells nous marcs de convivència.

La Barcelona-capital pot liderar en el futur un model original, únic, de civisme compartit i responsable, respectuós amb les normes de convivència i amb un espai públic accessible i diversificat. Una ciutat que aposta per la cohesió social i lluita contra l'exclusió i les desigualtats.

Innovadora

Barcelona ha de mantenir i reforçar el seu potencial com a ciutat creativa i innovadora. Ara, per a ser referents i competitiu, cal innovar i també ser àgils.

Barcelona pot, com a capital, ser una ciutat capaç de marcar tendències i d'oferir solucions creatives, oportunitats i possibilitats per a tothom. Una ciutat on es pot experimentar i es poden crear empreses i altres maneres de generar valor. On el capital, el talent i les persones se sentin atretes. On els professionals vulguin ser. Assegurant que no només s'hi forma el talent, sinó que se n'hi atreu, se n'hi reté, buscant formes de compartir i de potenciar.

Barcelona pot assolir un «model propi» de capitalitat, lligat al talent, la creativitat, el coneixement, l'excel·lència, la participació i la convivència. Un model innovador i genuí, creatiu i renovador.

Interconnectada i participativa

Barcelona és una ciutat amb arrels i ales. Zelosa de la seva identitat i cultura i orgullosa del seu caràcter local propi. Però també oberta al món, connectada amb l'exterior i amb la voluntat de ser un agent mundial i d'influir en el destí del seu temps.

Com a capital de Catalunya, Barcelona podrà establir i fomentar les relacions multiradials. Una capital de xarxes i en xarxes. Perquè això sigui possible, haurà de dissenyar, establir i fomentar les infraestructures, els mecanismes i les plataformes adequades perquè els seus ciutadans, empreses, entitats i institucions estiguin interconnectats, es comuniquin i intercanviïn idees, propostes i experiències entre si i amb la resta del món, i perquè treballin junts en el disseny i desenvolupament de la seva ciutat, de les seves iniciatives i projectes.

A diferència d'altres ciutats, Barcelona pot ser una capital propera, que impliqui els seus habitants i els de la resta de Catalunya en el present i el futur de la seva vida en comú. Una ciutat que aposti per una vida ciutadana compartida per tothom. Que situï els ciutadans al centre de les seves decisions.

Pot ser una ciutat que practiqui un lideratge relacional, que impliqui a tothom. On hi hagi diàleg, participació i consens. Una ciutat amb tothom i per a tothom. Una ciutat diversa que fomenti el diàleg, el debat i l'intercanvi per a crear un espai de convivència compartit entre tots.

Excel·lent, competent i competitiva

Barcelona haurà d'avançar en l'excel·lència en tot el que faci, en les seves iniciatives i projectes, en les seves propostes, en els seus sectors estratègics, en els seus productes i serveis, en la resolució dels seus problemes, en la gestió dels seus recursos.

Des d'un punt de vista aspiracional, la qualitat i l'obra ben feta seran la millor eina de prestigi i competitivitat com a capital de Catalunya.

Per aquest motiu, Barcelona ha d'apostar per la formació, el coneixement i la inversió en capital humà basat en el talent i el multilingüisme.

Barcelona ha d'aspirar a ser àgil, eficaç i eficient en la resolució dels seus problemes, en la prestació de serveis, en la creació d'oportunitats, en la gestió dels seus recursos, en l'oportunitat de fer negocis i de crear i captar empreses.

Barcelona ja té les bases per a crear un model de referència basat en la col·laboració pública-privada, caracteritzat per:

- Un lideratge relacional i implicatiu.
- La visió compartida per part de tots els actors clau de la ciutat.
- La coparticipació i coresponsabilitat (diagnòstic, disseny, gestió, finançament, avaluació).
- L'eficàcia i l'eficiència en la gestió.
- La transparència i el rendiment de comptes en la gestió pública.
- La generació d'oportunitats per a tothom i en tots els àmbits.

Compromesa i responsable

Barcelona ha de ser una capital globalment compromesa. Un referent en la defensa dels drets socials universals (com els drets de la dona i la infància) i dels nous drets de tercera generació (la pau, la sostenibilitat, l'accés digital, la biodiversitat de les espècies, etc.), creant un «model propi».

Barcelona ha d'apostar per un creixement i un desenvolupament sostenibles. Per un equilibri entre creixement econòmic, desenvolupament social i qualitat de vida. Per ser una ciutat amb una qualitat de vida més humana.

Amb una administració i un empresariat socialment i mediambientalment responsables. Amb empresaris i empreses ètiques, ciutadanes, implicades.

Això vol dir optar per tecnologies no contaminants, pel medi ambient, pel reciclatge. Amb una arquitectura i un urbanisme sensibles a aquesta dimensió.

El compromís i la sostenibilitat han de ser al centre de la seva visió i actuació.

Pròspera i amb qualitat de vida

Barcelona ha apostat per la qualitat de vida present i futura de tots els ciutadans, i s'ha caracteritzat sempre com una ciutat referent en qualitat de vida, un dels actius clau per a atreure i retenir talent, empreses, professionals, estudiants, turistes, etc.

El grau de qualitat de vida de la ciutat és el resultat de les diferents polítiques, inversions i actuacions que es porten a terme en els diferents àmbits com l'urbanisme i el disseny, la política social, d'habitatge, educativa, cultural, etc.

Perquè continuï gaudint d'un elevat nivell de qualitat de vida per a tothom, Barcelona-capital ha de mantenir i enfortir una sèrie de característiques:

- La mediterraneïtat com a forma de vida, ocupació i ús de l'espai públic.
- La dimensió humana en tot el que es pensi i es faci.
- La qualitat i l'accés dels espais públics. Espais de convivència per a tothom i amb tothom. Llocs de trobada i intercanvi.
- Una bona connexió, amb accés universal.
- Unes infraestructures excel·lents.
- La satisfacció d'inquietuds intel·lectuals, culturals i necessitats materials.
- Uns serveis universals i de qualitat.
- Una sanitat i educació de qualitat.
- Una oferta cultural, gastronòmica, d'oci i esportiva.
- Les oportunitats que ofereix per a tothom.

Barcelona: la capital europea d'un estat propi?

Joan Costa i Font

London School of Economics and Political Science (LSE), Londres, Anglaterra, Regne Unit

Resum

Aquesta nota és una reflexió que es planteja quin paper pot tenir una Barcelona capital d'un estat propi europeu. Argumentaré que la posició estratègica a Europa ha estat més important que no pas la pertinença a l'estat espanyol per a la dinamització de Barcelona. Barcelona té un valor posicional significatiu dins d'Europa i és sens dubte el principal actiu de Catalunya. No obstant això, per millorar la competitivitat de Barcelona, el repte és passar de ser la «porta d'entrada» de les idees d'Europa a ser la «porta de sortida» d'idees cap a Europa. Per assolir aquests objectius, el desenvolupament de les institucions d'un estat propi a Catalunya (en tant que permeten redissenyar activitats i aspiracions) pot ser «el detonant de la millora de les seves condicions competitives». El repte (assolible) és el de situar Barcelona entre les deu primeres ciutats globals europees i fer-ne el principal eix d'innovació del sud-oest d'Europa.

Paraules clau: Barcelona, Europa, capital posicional, aglomeració empresarial, competència, eix de socialització.

Introducció

Les ciutats són agents essencials d'activitat econòmica arreu del món. Aquelles que creixen i esdevenen «ciutats globals» són les que han esdevingut agents de canvi socioeconòmic, fet que sovint ve precedit per un canvi polític i institucional. No hi ha ciutats globals que no tinguin el suport institucional dels estats de què formen part.

Les antigues ciutats capitals, seus de corones i imperis, ja no defineixen els processos de metropolització. Els límits territorials urbans tradicionals esdevenen obsolets. Per posar-ne un cas, comparativament, el Greater London de la capital del Regne Unit seria l'estat més pròsper d'Europa. En aquest sentit, les ciutats deixen de ser centres aïllats d'atracció concèntrica per esdevenir punts neuràlgics d'un territori més ampli, d'una regió econòmica que sovint les sobrepassa. És a dir, passen a ser «ciutats globals».

Per tal que una ciutat sigui global, cal que sigui competitiva en aquelles dimensions més prominents. Entre elles cal destacar el paper del suport institucional. Les institucions han de jugar el paper d'impulsor i de suport determinant que pot fer que una ciutat creixi i atragui activitat econòmica i talent¹ o, al contrari, es «provincianitzi». La «provincianització» es produeix quan una ciutat no és capaç d'atraure la inversió i el talent per diverses raons, ja siguin pròpies (per exemple fer falta de meritocràcia) o bé externes (per exemple quan la ciutat capital exerceix un efecte de monopolització que dificulta una competència enriquidora).

Una altra de les dimensions de les ciutats ve determinada per la seva identitat. La identitat d'una ciutat és especialment important pel seu valor «posicional». Les ciutats, especialment aquelles que no són capitals, sovint s'associen amb la gent que hi ha viscut (com ara Picasso, Miró, Pau Casals o Gaudí), les empreses que hi tenen seu (per exemple Grifols, Roca etc.), i naturalment els punts d'atracció turístics, entre altres aspectes que es van afegint i modificant amb el temps. Aquests sovint se sobreposen a d'altres dimensions de la competitivitat més objectives, com ara la qualitat de vida i les oportunitats, les universitats, l'acollida dels nousvinguts i el perfil emprenedor de la població per arrossegar nou talent potencial.

Un cop una ciutat ha assolit una posició, si les dimensions objectives reforcen la seva identitat i fan que empreses i emprenedors escullin Barcelona com a lloc de localització, això pot alhora atraure d'altres a seguir el mateix exemple. En aquest sentit, Barcelona es troba en una posició geogràfica privilegiada al costat de França i a la Mediterrània que redueix els competidors a poques ciutats com ara Madrid o Marsella. El seu passat industrial, que va comportar el desenvolupament d'una burgesia i una cultura cívica en el passat, és un avantatge pel que fa a l'adopció de valors de llibertats econòmiques i socials. Així doncs, es pot argumentar que la posició estratègica a Europa ha estat el més determinant per a la dinamització de Barcelona, i no pas la pertinença a l'Estat espanyol.

Barcelona avui forma part dels actius d'Europa, però alhora hi ha dimensions objectives de competitivitat que impedeixen que creixi i sigui més competitiva en aquest entorn, com ara l'accessibilitat (aeroport) i la rigidesa de l'educació universitària, per citar-ne algunes de ben òbvies. En aquest sentit aquesta nota és una reflexió al voltant del paper que pot tenir una Barcelona capital d'un estat propi europeu, on algunes d'aquestes rigideses es podrien superar. Certament,

1. Richard Florida (2005). *The Flight of the Creative Class. The New Global Competition for Talent*, 2005. HarperBusiness, HarperCollins.

això no vol dir que ser capital d'un estat propi fos suficient. Però, sens dubte, un estat propi podria ser el catalitzador del canvi, la oportunitat de Barcelona de fer les reformes institucionals per passar a ser una de les principals ciutats globals d'Europa.

La següent secció la dediquem a documentar algunes d'aquestes idees. Seguidament destacarem el paper de Barcelona com a ciutat global, per després reflexionar sobre el paper de Barcelona a Europa. Dedicaré una petita secció a discutir l'evidència disponible i acabaré amb una reflexió sobre els principals actius i reformes que Barcelona hauria de liderar en el marc d'un estat propi.

Barcelona: ciutat global?

Les ciutats encara prenen decisions que són fonamentals per als grups de negocis, els consumidors i el benestar dels seus habitants. Hi ha prou evidència actualment per poder dir que el món, i particularment Europa², en els pròxims anys, s'organitzarà a les ciutats. Segons l'Eurobaròmetre, la principal enquesta d'opinió a Europa, els ciutadans es defineixen més per les seves identitats locals que no pas per les dels seus estats. La major participació en la presa de decisions en el afers locals fa que la satisfacció amb els governs locals sigui més elevada que no pas amb els governs nacionals. Si prenem aquestes dades seriosament, podem afirmar, doncs, que el futur pertany a les ciutats. Les ciutats són el motlle del cosmopolitanisme, en què la comunicació té un cost generalment més baix i la distància social és per tant més petita.

Barcelona és avui coneguda arreu més que no pas Catalunya. Barcelona és la ciutat menys perifèrica de la resta de les principals ciutats espanyoles. Seria la primera ciutat del Mediterrani europeu en capacitat econòmica. Això és així pel que fa a les dimensions, però també pel que fa a les seves principals infraestructures. Barcelona gaudeix de les característiques turístiques i culturals (ciutat romana) de les ciutats mediterrànies, però a més compta amb institucions pròpies que daten de l'edat mitjana. Avui Barcelona és la seu de la Unió per la Mediterrània, fet que suposa el reconeixement del seu paper.

Algunes ciutats europees —Londres, París, Frankfurt— han assolit gairebé estatus de ciutats-estat esdevenint ciutats globals, fent que les ciutats de la perifèria s'hagin hagut de redefinir, tancant d'aquesta manera l'esclatxa amb les ciutats centrals principals. Aquest és el cas de Barcelona, que, malgrat no ser una capital d'estat fins ara, és un dels nuclis de referència al sud d'Europa. Així ho destaca *The Economist*, afirmant que, mentre que les ciutats més grans ofereixen una major reserva de mà d'obra i una major demanda i economia d'escala, la congestió i altres problemes poden impedir activament la seva competitivitat (*The Economist*, 2012).³ Sense ser capital, Barcelona és avui seu de 98 consolats i produeix en la seva província el 20% de les exportacions de l'Estat espanyol⁴. És previsible, doncs, que tindria una creixement substancial en el cas de ser una capital d'estat.

2. Dimitris Ballas, Danny Dorling and Benjamin Hennig (2014). European politics and policy blog. London School of Economics. <http://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2014/08/12/there-are-benefits-to-viewing-europe-as-a-collection-of-cities-and-regions-rather-than-as-a-group-of-nation-states/>

3. *The Economist* (2012). «Hot spots Benchmarking global city competitiveness». www.citigroup.com/citi/citiforcities/pdfs/hotspots2025.pdf

4. *Estat de la Ciutat*. Ajuntament de Barcelona, 2014.

Un estat propi permetria un marc institucional que fomentaria que Barcelona competís en un espai dimensional més ampli que el de les ciutats espanyoles. Per exemple, Barcelona podria ser present des de les planes del temps dels gran diaris del món fins a les conferències internacionals, així com en els productes, marques i empreses del país. La provincianització, en canvi, vol dir no ser-hi. Si les ciutats que s'esmenten són les capitals dels estats, Barcelona ha de ser capital d'estat, en tant que l'estat nació no desapareix totalment.⁵ En aquest sentit, la crisi econòmica espanyola no ha fet més que empètir la marca Barcelona. Certament, hi ha vida fora de les capitals, com demostren Milà o Munic, però perquè això fos possible Espanya hauria d'haver-se constituït en estat federal fa temps, o bé ser Barcelona la que dirigís l'Estat espanyol. Sens dubte, avui cap de les dues alternatives a un estat propi no és viable.

Un estat propi és una de les precondicions per ser una ciutat global competitiva. Per millorar la competitivitat de Barcelona, el repte és passar de ser la «porta d'entrada» de les idees d'Europa a ser-ne la «porta de sortida». Un estat propi hauria de venir associat a un canvi de mentalitat. En altres paraules, la «des-espanyolització» i el canvi d'inèrcies associada a la creació d'un estat propi és una oportunitat que Barcelona no pot deixar perdre.

Barcelona: capital Europea?

Barcelona té un valor posicional independent dins la «marca Europa» que es mostra, per exemple, en les rutes turístiques i en les activitats universitàries. En aquests moments, l'Espanya post-crisi no només no afegeix res al posicionament de Barcelona, sinó que li resta valor. No obstant això, en el marc espanyol, Barcelona competeix (amb una clara desigualtat) amb Madrid per la preponderància com a ciutat global del sud-oest d'Europa. La manca de capitalitat d'estat, però, és una de les debilitats de Barcelona. Les empreses multinacionals que depenen de la regulació s'han anat deslocalitzant a poc a poc.⁶

Una altre apunt important a fer és que, en cas de ser capital d'un estat, aquest seria relativament petit. Per tant, la creació d'un nou estat a Europa suposaria un canvi d'objectiu: deixar de ser «una segona ciutat d'un estat gran», per passar a tenir la oportunitat de ser la ciutat de referència al sud-oest d'Europa. Tot plegat passa per aprofundir en algunes reformes. No ser «una segona ciutat d'un estat gran» implica la necessitat de consolidar i replantejar nous valors europeus de cooperació entre empresa-estat- societat que es tradueix en un model d'estat del benestar propi com ja és el català, en què els hospitals i les escoles, sovint iniciades per la societat civil, cooperen amb l'administració independentment de la seva titularitat. De la mateixa manera que en la gestió del serveis públics un model social liberal ens fa europeus, per exemple el reconeixement (i la promoció del talent associat als valors) de la llibertat efectiva, on l'estat té com a missió compensar la manca d'oportunitats, és un actiu davant d'estats menys tolerants per tal d'atraure talent. Un exemple és el paper central de la comunitat gai, on avui Barcelona només és comparable a Londres, amb tot el que aquesta comunitat aporta pel que fa a activitat urbana, així com la innovació i la dinamització de les ciutats. La societat civil ha estat determinant en la

5. Rodrik, D (2013). National Governments, Global Citizens. Project Syndicate <http://www.project-syndicate.org/commentary/how-to-globalize-a-national-authority-by-dani-rodrik>

6. Certament hi ha ciutats que no són capital amb un dinamisme empresarial remarcable, com ara Munic o Milà. Aquestes haurien de ser les ciutats amb les quals Barcelona es pot comparar.

materialització de les seves fites principals (els Joc Olímpics), les institucions (FC Barcelona) i els èxits de la seva gent.

Econòmicament, Barcelona exporta principalment a Europa i atrau principalment turisme europeu. Tradicionalment, ha estat el pont d'entrada de valors de reforma a la Península, i per tant «porta d'Europa», però, en part, en formar part d'un Estat espanyol amb un retard en la democratització, no va poder participar en la fundació de la Unió Europea. Políticament, Barcelona ha estat una ciutat liberal (en moments d'expansió econòmica), i sovint llibertària (en moments de crisi). En gran mesura més pendent del que passa a altres països europeus que no pas pendent del desplegament econòmic d'Espanya. Aquesta mirada a Europa explica que el paper de Barcelona al continent passaria per enfortir el seu actiu de seu de socialització d'elits i de localització empresarial, així com eix de la recerca i puntal estratègic de la distribució i la logística del sud-oest d'Europa.

Així doncs, es pot afirmar que allò que ha estat clau per a la dinamització de Barcelona no ha estat la seva pertinença a Espanya, sinó els ponts d'obertura amb Europa, i en segon terme la seva localització a prop de França i al Mediterrani.

Barcelona a Europa: una mica d'evidència?

Atracció de població

Barcelona ha esdevingut una ciutat amb una progressiva capacitat d'atraure població. Com altres ciutats arreu del món, experimenta processos de reestructuració arran de la globalització. El 2014, el 17% de la població és nascuda fora d'Espanya, quan aquest percentatge era del 3,5% el 2000. La població és proporcionalment més jove i ha rejuenit la ciutat, fet que suposa una actiu a la seva competitivitat. Això és produït juntament amb una reducció de la població local que es trasllada a altres municipis, fenomen similar al de la majoria de ciutats globals.

Competitivitat

La darrera estimació de l'índex de competitivitat de *The Economist* que hem esmentat suggereix que Barcelona és per sota de Madrid, al lloc 41. En altres dimensions, com ara capital físic, es troba entre les millors posicions del món (per sobre de Madrid). Pel que fa al *global appeal* apareix en el 9è lloc, per sota de Nova York (per sobre de Madrid, que es troba al 12è lloc). Un dels aspectes a millorar és precisament l'institucional, en què Barcelona és a la posició 50. Així doncs, *Catalunya té encara molt espai per millorar posicions. I aquesta és precisament la dimensió en què Barcelona pot millorar si es constitueix com a capital d'un estat propi.*

Una de les dimensions a fer notar és el coneixement de l'anglès, que és millor que a la resta de l'Estat. Tanmateix, el nivell encara és limitat, i potser aquesta és una de les assignatures pendents en la gran majoria de ciutats mediterrànies. Una ciutat global ha de parlar la llengua global.

Qualitat de vida

Barcelona ocupa una posició intermèdia a Europa en qualitat de vida, segons l'enquesta de l'Eurobaròmetre de 2013⁷. Tot i així, un 42% diu estar molt satisfet amb la ciutat i un 50% diu estar bastant satisfet. Per als ciutadans, sanitat i educació són els principals serveis públics, però els aspectes on Barcelona ha de millorar són el soroll i la seguretat.

Conclusions

Barcelona és una ciutat que aspira a ser global però encara té mancances per situar-se com a ciutat capdavantera del sud-oest d'Europa. Entre les principals debilitats destaca la institucional, en no ser una capital d'estat, amb tot el que això comporta. En aquest sentit, el paper clau per un nou estat consistirà a dissenyar institucions (i també lleis, valors, costums, etc.) que garanteixin que Barcelona sigui una ciutat d'oportunitats com ho són les gran ciutats europees. Un estat nou ha de comportar una «Barcelona nova». Barcelona haurà de liderar un paquet de reformes que no ha estat possible d'implementar en el marc d'una Barcelona espanyola. Alhora, un estat sobirà obligaria a tenir el govern d'un estat a la ciutat de Barcelona, i per tant suposaria una millora de la capacitat d'influència i la possibilitat d'autogovernar-se. Finalment, la capitalitat d'un estat propi obriria la possibilitat de noves inversions i, el que és més important, comportaria una canvi de model de país, més sensible a les necessitats de la ciutat.

Des de la perspectiva econòmica, una Barcelona capital d'estat tindria més capacitat de reacció davant dels xocs turístics, amb la possibilitat d'adoptar més flexibilitat en les regulacions, al mateix temps que pot ser més sensible a les demandes ciutadanes. Atès que la grandària limitada d'un estat porta un efecte expansiu en el creixement econòmic⁸, una capital d'estat atrauria més població de la resta del món. Barcelona per tant escalaria posicions entre les ciutats globals europees.

Potser el principal repte és el de la gestió de la multiculturalitat, així com allunyar-se de la imatge de ciutat espanyola tradicional. En aquest sentit caldria encabir la construcció d'una mesquita (és l'única ciutat global sense un gran temple musulmà) i impulsar els avenços assolits en drets socials de l'Estat espanyol davant de l'actual onada conservadora. La «Greater Barcelona» hauria de seguir impulsant les activitats de promoció de la localització empresarial i del turisme cultural i paisatgístic per tal de ser l'eix a partir del qual es dinamitzi Catalunya. Sobretot, Barcelona ha de ser lloc d'atracció de talent. Ha de deixar de ser la «ciutat més europea d'Espanya» per tal de passar a ser l'eix d'innovació del sud-oest d'Europa.

Actualment Barcelona es troba en la necessitat d'escollir entre ser una ciutat no global espanyola, o passar a ser la capital d'un estat europeu amb possibilitats de ser «la principal ciutat global del sud-oest d'Europa».

7. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/urban/survey2013_en.pdf

8. Alesina, A and Spolaore, E (2003). *The Size of Nations* (with Enrico Spolaore). MIT Press.

Després de suplir un estat, encapçalar-lo

Joan B. Culla i Clarà

Universitat Autònoma de Barcelona

Al llarg dels últims tres segles, des que arran de la desfeta del 1714 Catalunya deixà de ser un estat sobirà, la ciutat de Barcelona es va anar erigint en una mena de succedani, de substitutiu, d'estructura suplent d'aquell Estat català arrabassat per Felip V.

En primer lloc, per una qüestió de mida: si la Barcelona del 1714 tenia tot just 37.000 habitants (menys d'un 10% del total del Principat), la de 1798 ja en tenia 130.000 (un 14%), que esdevingueren 533.000 el 1900 (un 26%), un milió llarg el 1930 (un 36%), etcètera. Aquestes xifres van configurar, certament, una Catalunya macrocèfala, un país *capgròs*; però també van dotar aquest país —que el centralisme espanyol pretenia convertir en una simple província— d'un nucli demogràficament prou fort, d'una concentració d'activitat econòmica i de dinamisme social prou ric i potent, d'un focus de creació cultural i d'innovació intel·lectual amb prou empenta per plantar cara i resistir amb èxit la voluntat provincianitzadora del Madrid oficial.

En el cas de nacions de mida mitjana-petita (com ara Dinamarca, o Noruega, o Irlanda, o Holanda...), de què els serveix tenir un estat propi? Per preservar la identitat lingüísticocultural, per situar la nació en el mapa del món, per projectar-ne internacionalment ja siguin les empreses o els creadors artístics... Doncs bé, al llarg dels darrers tres-cents anys Barcelona ha fet sostingudament la suplència d'aquests papers que haurien correspost a un Estat català; no pas amb les mateixes eines ni amb recursos idèntics, és clar, però amb una eficàcia sense la qual la catalanitat no hauria arribat al segle XXI amb la vitalitat que té avui.

Si la Catalunya contemporània hagués tingut una capital més petita, mancada de l'empenta fabril, de la concentració burgesa i proletària, de l'efervescència ideològica com ha tingut la ciutat de Barcelona, la identitat catalana tindria avui un perfil semblant al de l'occitana, la bretona o la gal·lesa, i no hauria estat capaç de desafiar mai el centralisme de l'Estat espanyol. És el que volia dir aquell general franquista que, al matí del 26 de gener de 1939, en descobrir Barcelona des d'un revolt de Collserola, es va deturar, contemplà la gran urbs en silenci i, per fi, exclamà indignat: «*Pero, ¿quién ha sido el traidor que ha permitido esto?*»

De fet, pràcticament sempre que el món ha fixat els ulls en Catalunya, ho ha fet a través de Barcelona o per esdeveniments que hi han ocorregut. Va ser l'empenta econòmica de la ciutat la que féu decidir els joveíssims Estats Units d'Amèrica a obrir-hi un dels seus primers consolats, ja el 1797, i la que va atraure els països europeus a acudir a les Exposicions de 1888 i de 1929. Van ser les convulsions sociopolítiques barcelonines les que ocuparen les portades de la premsa internacional el juliol de 1909 i també l'estiu del 1936. Van ser els èxits organitzatius i esportius dels Jocs Olímpics de Barcelona, el 1992, els que enlluernaren les televisions del món, abans que ho fessin les exemplars i enormes mobilitzacions cíviques dels darrers Onzes de Setembre.

Amb aquests antecedents històrics, què representaria per a Barcelona tornar a ser la capital d'un estat? La prospectiva és sempre un gènere problemàtic, però resulta plausible pensar que, alliberada de la funció de suplència que ha hagut de fer durant tres centúries, la ciutat podria exercir una capitalitat normalitzada. Una capitalitat que no li faria perdre cap dels seus atractius ni dels seus atributs actuals, però que li permetria exercir el seu lideratge natural d'una manera menys macrocèfala, més en xarxa, més col·laborativa amb la resta de les ciutats catalanes. I projectar-se al món d'una manera natural i plena, sense que res no amagués ni dissimulés la condició que posseeix des de fa més d'un mil·lenni: la de cap i casal de la nació catalana.

Per dir-ho amb unes altres paraules, a una Barcelona capital d'estat ja no caldria consagrar-li aquells anuncis que la Generalitat va haver de publicar a la premsa internacional el juliol de 1992 i que deien: «*On és Barcelona? In Catalonia, of course.*»

De la seguretat pública a la seguretat de l'estat: un nou model

Joan Delort

Ha estat cap de diferents cossos de policia local, entre els quals el de Girona, director del Servei Català de Trànsit, secretari de Seguretat Pública de la Generalitat, i actualment és gerent de Prevenció, Seguretat i Mobilitat a l'Ajuntament de Barcelona

La ciutat de Barcelona ofereix i presta als seus ciutadans i a tothom que la visita serveis de protecció i seguretat que tenen com a finalitat la seva tranquil·litat, una convivència pacífica i amigable, evitar la victimització d'un delictes i l'exposició al risc de patir un accident. I, arribat el cas, respondre amb rapidesa, diligència i qualitat a les urgències i les incidències que ens puguin afectar individualment i col·lectivament, siguin de l'ordre que siguin. El conjunt de tota aquesta activitat, tant en el seu estadi preventiu —evitar, anticipar-se— com reactiu —resposta urgent, subministrament de recursos pal·liatius—, configura el que hom entén com a seguretat pública.

En un altre ordre —de magnitud, prioritat i interès— se situa l'anomenada seguretat de l'Estat: la protecció i l'assegurament del correcte funcionament de les institucions de l'Estat, les seves estructures i infraestructures, llurs compromisos institucionals i internacionals, i la seva seguretat entesa en sentit estricte.

Són dos àmbits de seguretat amb dimensió pròpia i és evident que la finalitat i els objectius de cadascun té una naturalesa específica i diferent, tot i que els recursos emprats per garantir-les siguin compartits: la policia, principalment.

En aquest tràfec intens del procés català per a la consulta que ha d'obrir la possibilitat que Catalunya esdevingui un estat, hi ha molts debats, articles i opinions sobre la mateixa consulta i també, tot i que amb menys dimensió i contingut ara per ara, del que significaria una Catalunya independent en termes concrets. En aquest sentit, s'exposen i s'exhibeixen arguments, explicacions i justificacions de caire econòmic, d'altres tenen un rerefons més ideològic o emocional. En canvi, l'opinió pública no disposa de gaire més informació que les dades econòmiques i tampoc d'un coneixement exhaustiu sobre les alternatives que se'ns poden obrir —i que se'ns han d'obrir— en la construcció d'un nou estat, i en tots i cadascun dels àmbits que, al cap i a la fi, són els que justificaran en bona part la seva existència. De treballs i estudis n'hi ha, de ben segur, però immersos com estem a observar o actuar més en l'assoliment de les fites immediates, el conjunt de la ciutadania no té a l'abast totes les propostes i opcions que es presenten al país per al nou estat.

Algú podria interpretar erròniament que del que es tracta és fer un traspàs de les competències de l'Estat espanyol al nou Estat català, amb tota la senzillesa o complexitat que pugui suposar. Tot al contrari, aquest trànsit provocarà canvis profunds, tant en el contingut com en les formes d'organitzar, estructurar i dur a terme les funcions pròpies de l'Estat. Una d'aquestes, la seguretat —que ens ha de garantir un país on podem viure lliures i segurs—, no ha estat objecte de difusió ni debat. Potser és que en aquest àmbit hi ha qui opina que ja és prou complex per plantejar-se gaire canvis, i que n'hi ha prou amb una simple transposició del model actual i l'assumpció de les competències i funcions que ara exerceix l'Estat en exclusiva. Amb aquest plantejament, que és limitador perquè no afronta el repte de dotar-se d'instruments nous i models més eficients que els actuals, n'hi hauria prou que la Generalitat assumís les competències actuals del Govern espanyol i que l'Administració de la Generalitat les exercís. Això suposaria, principalment, que els Mossos d'Esquadra assumissin i exercissin les funcions pròpies de les forces de seguretat de l'Estat. Per entendre-ho fàcil, ras i curt, el més visible podria ser que a l'aeroport i al port de Barcelona hi veiéssim els Mossos, i poca cosa més. Seguint en aquesta tesi, també aniríem a fer-nos el document d'identitat i el passaport a una comissaria de Mossos? La llicència per a una escopeta de caça també? Hauríem canviat uniformes i edificis on adreçar-nos, no massa cosa més. La resta, el sistema de seguretat pública del país, les seves estructures, funcionament i composició, seguiria igual. És això el que el nou estat oferirà a la ciutadania, un canvi d'uniformes?

El model de seguretat vigent

Una anàlisi exhaustiva del sistema de seguretat espanyol conclou, entre altres, que la superposició de cossos policials és cara i ineficient, que la distribució de competències entre autoritats de diferents administracions és insatisfactòria i francament millorable, i que els esforços i la despesa per dotar-se d'instruments de coordinació i sistemes d'informació compartits no compensen els resultats obtinguts.

A Catalunya, la Generalitat —amb els Mossos d'Esquadra— i els ajuntaments —amb la policia local— són els responsables d'assegurar el servei bàsic i ordinari de policia. Els Mossos, a més, duen a terme totes les activitats de policia especialitzada en la investigació criminal, la lluita contra la delinqüència organitzada, el terrorisme i l'ordre públic. Les forces de seguretat de l'Estat exerceixen en exclusiva les de resguard fiscal, control d'armes i explosius, serveis d'estrangeria, vigilància i control de fronteres i l'expedició del document d'identitat i el passaport.

Així, doncs, els tres nivells d'administració pública —Estat, Generalitat i ajuntaments— tenen competències en seguretat, i alhora disposen d'instruments propis per dur-les a terme —cossos policials—, si bé en el cas dels ajuntaments aquesta circumstància s'ha de matisar. En 213 municipis —prop del 75% de la població catalana— els ajuntaments disposen d'un cos de policia local propi, fet que implica que el servei de patrullatge el realitzen els Mossos i la policia local. En canvi, en els 734 municipis restants sense policia local el servei el presten en exclusiva els Mossos. En el primer grup, les autoritats locals disposen d'un recurs propi per atendre els requeriments ciutadans que afecten la tranquil·litat i la seguretat; en el segon, han de canalitzar aquestes demandes a través d'un cos que depèn d'una altra administració: els Mossos.

El cas de Barcelona té especial rellevància i és significatiu per diferents motius. Té un pes molt significat per al conjunt del país, ja que exerceix de baròmetre de la seva qualitat i internacionalment és una referència de primer ordre. A més, l'Ajuntament de Barcelona disposa de la força de seguretat local —la Guàrdia Urbana—, amb més potencial i capacitat operacional del país. La Guàrdia Urbana i els Mossos d'Esquadra sumen la major concentració estable de policies en un mateix municipi.¹ Si la seguretat de Barcelona es veu compromesa, la de Catalunya també.

Des del desplegament dels Mossos d'Esquadra a Barcelona, l'any 2005, s'han fet importants esforços per avançar en els mecanismes de cooperació i coordinació, i per esquivar les inevitables i esperables disfuncions que tenen lloc en tot model de concurrència múltiple territorial. Es comparteix informació i sistemes, i més recentment s'han adoptat mecanismes per distribuir més ràpidament les demandes que requereixen d'una resposta policial urgent, indistintament del cos policial que faci la primera intervenció.

En les feines prèvies al desplegament dels Mossos a Barcelona, la Generalitat i l'Ajuntament van pactar que el desplegament territorial respectaria els deu districtes municipals i els seus límits administratius, i que en cadascun s'hi instal·laria una comissaria de policia, seguint el model amb què estava desplegada la Guàrdia Urbana i facilitant que un districte disposés, a més dels recursos municipals desplegats, també dels policials, cosa que facilita i millora la cooperació entre serveis al públic. Al mateix temps, la Guàrdia Urbana i els Mossos d'Esquadra disposarien

1. La dotació de Guàrdia Urbana i Mossos d'Esquadra a Barcelona s'apropa als 6.000 policies, dels quals cada cos n'aporta la meitat. A més, els Mossos d'Esquadra despleguen efectius de caràcter especialitzat i central quan els dispositius ho requereixen, principalment de la Brigada Mòbil.

d'una central d'operacions conjunta. Tot i que no deixa de ser un model basat en la multiconcurrencia del patró espanyol, va suposar i ha estat un gran avenç. Però no resol els problemes que són intrínsecs a aquests models, aquí i arreu del món. Són més cars —infraestructures policials duplicades—, requereixen més recursos de *back-office*² —els de cadascun dels cossos—, necessiten duplicar les estructures de direcció i planificació. Però també té dificultats per incorporar a cadascuna de les administracions una visió holística dels conflictes i les seves causes, i això, en alguns casos, facilita que es puguin fer propostes d'abordatge diferents i, a voltes, contradictòries. Des d'aquesta perspectiva, el model podria ser eficaç —o no—, però és clar que seria ineficient.

Enfront d'aquesta visió que titlla el model d'ineficient, hi ha qui resta importància a la situació i posa l'accent en el fet que la policia amb majúscules —en aquest cas s'hauria d'interpretar els Mossos— tingui un alt nivell de capacitat operativa i qualitat tècnica en els àmbits funcionals més especialitzats. I que la policia local —en el nostre cas, la Guàrdia Urbana— hauria de centrar-se quasi exclusivament a atendre els problemes de convivència i el trànsit. Visió anacrònica i antiquada, totalment allunyada de la realitat, que resultaria encara més greu en el cas de Barcelona. En primer lloc, perquè la seguretat i la tranquil·litat de la comunitat no es poden compartimentar, i no és gens desitjable que els conflictes, tant l'anticipació com la prevenció, la intervenció o la reparació, s'encarin a trossos, amb visions diferents i respostes segregades; i, en segon lloc, i en el cas més concret de Barcelona, algú pot imaginar o desitjar que la Guàrdia Urbana deixi d'actuar en el 28% dels delictes i faltes en què intervé actualment? De ben segur que la percepció de seguretat se'n veuria ressentida, i la victimització també.

El nou model: un territori, una policia

«Distribució eficient dels recursos disponibles, qualitat dels serveis públics, proximitat a la comunitat, optimització dels serveis ...» De ben segur que aquests són alguns dels principis que hom exigiria dels poders públics en fer el pas cap a la construcció d'un estat nou. En definitiva, quin model —o sistema— de seguretat. És desitjable i possible un altre model policial? Una altra distribució que, amb els mateixos recursos —fins i tot inferiors—, millori la presència territorial, la capacitat de resposta i sigui més simple i eficient? Sí, evidentment. El repte és dotar-nos de serveis de qualitat i alhora eficients, i seria un error donar per bo el model actual i limitar-nos a la seva simple transposició.

No es tracta que els Mossos assumeixin sense més ni més el resguard fiscal, el control d'armes i explosius, els serveis d'estrangeria, la vigilància de fronteres, l'expedició del document d'identitat i el control fronterer que fins ara exerceixen les forces de seguretat de l'Estat, i amb això donar per enllestit el model de seguretat i policial de Catalunya. Cal un replantejament global que adequi el servei de policia a les necessitats del país i als ciutadans, a la diversitat i heterogeneïtat territorial, i que garanteixi la prestació de serveis policials comparables i homologables arreu del territori. En el seu disseny i construcció, el que esdevingui per a la Barcelona capital és clau. Efectivament, en resoldre les incògnites i les incerteses d'un nou model de seguretat per a Barcelona,

2. Es consideren recursos policials de *back-office* els que no estan relacionats amb la prestació de serveis directes al públic: protecció i custòdia d'institucions, policia científica, trasllat de presos, sistemes d'informació, unitats de comandament i planificació...

s'aclarirà quin haurà de ser el model que es pretén per al conjunt del país i, alhora, s'abordaran les dificultats polítiques, administratives i tècniques que s'hauran de resoldre.

Al meu parer, la totalitat de les funcions policials les hauria d'assumir una sola policia, assegurant i establint els mecanismes de supervisió i direcció de les diferents autoritats territorials (polítiques, judicials i administratives). És un paradigma nou que resol la complexitat dels models amb múltiples administracions i autoritats i que evita l'existència del mateix nombre de serveis policials independents. Perquè la qüestió és recurrent i la pregunta que se'n deriva també: Catalunya necessitarà els Mossos d'Esquadra i més de dos-cents cossos de policia local o un altre model, més simple, equitatiu i eficient, és possible? Barcelona —i Catalunya— haurà de continuar amb dues policies desplegades —Guàrdia Urbana i Mossos d'Esquadra— amb els corresponents sobre costos i dificultats de coordinació, o ha d'optar per una única força policial desplegada arreu? Dissenyar i construir el que serà nou té la responsabilitat de mirar el futur, sense llast ni motxilles. El país, en el seu conjunt, requereix una força de policia, de qualitat, suficient i molt eficient, que presti serveis equiparables i homologables arreu, a Barcelona també. La parcel·lació actual va en sentit contrari.

Necessitem una policia que operi en tots els àmbits funcionals i que assumeixi les funcions de les agendes polítiques, administratives i també judicials de les diferents administracions catalanes. Molt ben descentralitzada i desconcentrada en la base local, tot establint els principis i procediments que permeti a alcaldes i alcaldesses requerir la prestació de serveis policials i participar àmpliament en la planificació, direcció i supervisió de la seguretat local. Coresponsabilitat en la seguretat pública que ha de comprometre les autoritats locals amb les de la Generalitat. Amb un sol instrument policial que assumeix aquesta dependència política diversa. No és un plantejament nou ni estrafolari. Els models policials basats en el principi d'«un territori, una policia» existeixen, igual que els de concurrència múltiple. Les reformes dels sistemes policials holandès i belga, a la fi del segle passat, es van orientar sota aquests paràmetres, amb resultats ben satisfactoris. Són dos models propers i alhora diferents, tots dos basats en la superació d'un model múltiple que ha donat pas a un model de policia territorial única. Probablement, qui millor va afrontar la superació del model de múltiples cossos va ser Bèlgica, precisament pels nombrosos cossos que existien superposats territorialment i funcionalment i amb dependències ben diverses.

A Catalunya, la possibilitat que hi hagi una sola policia mai ha format part de les agendes polítiques, tot i que en cercles corporatius algunes veus s'hi han pronunciat. Veient els pronunciaments favorables i contraris, sí que es pot intuir que pot generar un debat apassionat, tant polític com corporatiu, en part a causa d'algunes visions reduccionistes que es tenen de la seguretat, del concepte d'autoritat, de les competències i de la policia com a servei públic. En resum, en l'àmbit polític local es pot percebre que es deixarà de tenir el control sobre l'instrument —la policia— i no quedarà prou garantit com es continuarà prestant el servei per la nova policia, que depèn, financerament i administrativa, del Govern; des de la perspectiva política governamental es pot percebre de manera negativa precisament en sentit totalment contrari: «posem la policia en mans dels alcaldes i en perdem el control»; i en el camp corporatiu, policies locals que ho poden veure com una oportunitat de desenvolupament professional —servir en una policia integral— i altres negativament pel mateix, i des dels Mossos d'Esquadra com una oportunitat per al país o una intrusió dels policies locals, que els restarà oportunitats.

La qüestió fonamental, però, no és la policia. És quin serà el model —el sistema— que voldrem per superar el present sota els principis d'eficiència i proximitat que han d'emmarcar el futur. Des d'aquesta perspectiva, és tant o més important estructurar bé les competències de seguretat de les autoritats del Govern i de les autoritats locals que la mateixa policia. Si només s'afrontés una reforma policial sense resoldre les dificultats de caràcter polític no hauríem avançat gens. Les incògnites de l'equació són més senzilles de resoldre del que aparenten. En primer lloc, les dimensions de la seguretat. Si admetem que en té diverses, com si parléssim d'escalas cartogràfiques, des de la més local del barri, el poble i la ciutat, passant per la de la regió o un sector específic, fins a la més global del país o la internacional, veiem com també l'abordatge de les competències polítiques han de respondre a aquestes diferents escalas. És a dir, les autoritats en matèria de seguretat, perquè siguin eficients en la seva dimensió de proximitat al que han de gestionar, també han de respondre a aquesta diversitat d'escalas.

Les autoritats locals, els alcaldes i les alcaldesses, podent dirigir el tram de la seguretat que li correspon en el seu municipi —el barri, el districte, el poble, la ciutat— i probablement diferents trams de competència en funció de la dimensió local. Però sempre amb la capacitat de poder donar resposta a les demandes quotidianes de la comunitat. I el Govern amb la responsabilitat de garantir i vetllar perquè els ciutadans de Catalunya rebin serveis de seguretat equiparables i homologables arreu, proveint l'instrument, és a dir la policia, també als electes locals. L'instrument és comú, les autoritats de seguretat, diverses. L'adequació de l'instrument —la policia— a aquest model no serà simple, de ben segur. Però el desplegament dels Mossos d'Esquadra entre 1994 i 2008 i el model territorial emprat seran un bon punt de partida amb un resultat que milloraria el present. La incorporació dels cossos policials locals augmentaria significativament els recursos però també les bases territorials —comissaries, estacions de policia— en indrets on actualment els Mossos d'Esquadra no tenen presència més enllà de les patrulles que hi fan el seu recorregut diari. Pel cap baix, el manteniment en els municipis de les actuals infraestructures policials de policies locals i Mossos d'Esquadra suposaria un increment de les bases locals de la nova policia en més de 150 municipis.

Aquest plantejament és especialment significatiu en el cas de Barcelona. Una sola policia —la Policia de Catalunya— desplegada arreu de la ciutat. Amb prerrogatives molt àmplies del Govern municipal en la direcció i planificació de la seguretat de la ciutat i la prioritització dels serveis. Una policia que alhora ret comptes davant el Govern de Catalunya, i també, com qual-sevol altra policia, al poder judicial. I un concepte de seguretat que no es circumscriu al delictes i incorpora la convivència i la tranquil·litat ciutadana com a bé a obtenir, garantir i protegir. Un model, doncs, per al país i per a la seva capital.

El problema de les dotacions policials

En l'actualitat, les administracions públiques catalanes —Generalitat i ajuntaments— disposen d'uns 28.000 efectius policials (Mossos d'Esquadra i policies locals). A més, es calcula que a Catalunya el Govern espanyol hi té desplegats prop de 7.000 efectius de les forces i cossos de seguretat de l'Estat (Guàrdia Civil i Policia Nacional). Un total de 35.000 policies per dur a terme totes les funcions policials. La qüestió és quin seria el nombre de policies necessari en una Catalunya sobirana: els mateixos que hi ha ara? Depèn.

Dur a terme funcions de seguretat que ara no realitzen ni la Generalitat ni ajuntaments requerirà més policies, és obvi. La pregunta és: quants? La resposta dependrà de si ens limitem a la transposició del model vigent, ja exposat a bastament, o construïm el nou model. Si l'opció és d'un cos únic, podem afirmar que els 28.000 mossos i policies locals estaran en condicions de dur a terme més funcions i activitats que en l'actualitat. Però en cap cas es podrà pretendre que facin totes les noves amb un estàndard mínim de qualitat i servei. Faran falta més policies, és clar, però amb una ràtio per al conjunt del país al voltant dels quatre policies per mil habitants,³ i ens situaríem a l'entorn d'uns 32.000 policies, significativament inferior als 35.000 actuals. Caldrà, doncs, preveure un increment de 4.000 policies addicionals als actuals. Això significa convocatòries en les quals es prevegin les noves incorporacions i alhora la reposició del decreixement de les plantilles ja madures.⁴

En el cas de Barcelona, la capital de Catalunya tindrà necessitats de seguretat diferents de les actuals? Necessitarà una dotació policial més gran? La resposta és senzilla: haurà d'atendre nous requeriments de seguretat derivats, precisament, de la seva condició de capital d'estat, a més de les que ja ha d'afrontar ordinàriament. Principalment, els compromisos internacionals de protecció de les legacions diplomàtiques, l'assegurament i protecció de les infraestructures de l'Estat i la seguretat de totes les activitats que l'Estat duu a terme a la seva capital. Gens menyspreable. Implica disposar d'un nombre important de recursos immobilitzats. I com en tota capital d'estat, la dotació policial depassarà amb escreix la mitjana del país.⁵ Hem de considerar, però, que ja ara la principal infraestructura policial de la Generalitat, el complex central dels Mossos d'Esquadra, està localitzat a Sabadell, on hi ha la major part dels recursos policials centrals que en altres països estan localitzats a la capital i fan augmentar la ràtio. Fetes aquestes consideracions, podem situar el futur contingent policial de Barcelona al voltant dels 7.500 policies, fet que suposa una ràtio de 4,65 policies per 1.000 habitants, i uns 1.500 policies, que suposa un increment del 25% actual.

L'autoritat de seguretat de Barcelona

Definits els trets principals del model, els requeriments nous de seguretat que tindrà la capital de l'estat i la policia única com a concepte, ens cal una major concreció de la funció d'autoritat de seguretat que en aquest context haurà de correspondre a l'alcalde o alcaldessa de Barcelona i la relació amb les autoritats de seguretat del Govern. Al cap i a la fi, com he exposat anteriorment, la policia serà única i finançada per la Generalitat, però les competències de seguretat continuaran repartides entre diverses autoritats, locals i del Govern.

El Govern municipal no pot ni podrà renunciar a intervenir en els afers que afecten la comunitat perquè forma part de la seva raó de ser i dels deures que ha contret amb la ciutadania. En

3. Des de fa anys, la ràtio que hom calcula per al conjunt espanyol és de 4,5 policies per 1.000 habitants. Però és una ràtio calculada d'acord amb un model de multiconcurrència. En un model de policia única, la ràtio ha de ser sensiblement inferior.

4. Les policies locals tenen un comportament demogràficament madur, amb decreixements anuals significatius per jubilacions i altres baixes definitives. Els Mossos d'Esquadra encara no han arribat al seu cicle de maduresa i el decreixement, tot i que existeix, no és significatiu.

5. Les ciutats de París, Londres i Madrid superen la ràtio de 10 policies per 1.000 habitants.

particular, garantir la convivència d'acord amb els principis que regeixen la ciutat per la seva història, cultura, tarannà i maneres de fer; i en la resolució de conflictes que es donen a la gran urbs, que també tenen característiques diferents d'una ciutat a una altra; i afrontar els reptes d'inseguretat que atemoreixen la comunitat o amenacen la llibertat de la ciutadania, i el disseny i la gestió d'un espai públic apropiat per viure i conviure.

Tots i cadascun d'aquests punts formen part de la responsabilitat i capacitat que té el Govern municipal i que ha adquirit amb la ciutadania. I disposa de les competències i recursos per afrontar-los i fer-ho possible. Seguretat entesa en sentit ampli, també. Precisament per això, el Govern municipal haurà de disposar d'àmplies prerrogatives en el disseny, direcció i gestió d'aquesta seguretat local, que no es pot compartimentar ni és divisible.

L'alcalde o alcaldessa, doncs, haurà de tenir capacitat per influir en la selecció del comandament de la policia a Barcelona, planificar les infraestructures i recursos policials a la ciutat, establir els criteris d'intervenció davant els conflictes i prioritzar i concretar per quina seguretat i tranquil·litat es treballarà en cadascun dels barris i dels districtes.

En definitiva, una Barcelona actora i protagonista del benestar i la seguretat dels seus ciutadans.

Recuperar la capitalitat

Alfons Durán-Pich

Empresari

Ha estat president i conseller delegat d'empreses d'alimentació, químiques, distribució, responsabilitat social corporativa, consultoria estratègica, publicitat i altres.

Actualment és conseller no executiu d'un grup industrial i inversor en renda variable al mercat americà.

És membre de l'American Marketing Association des del 1980, de l'Academy of Management i de la South Place Ethical Society.

Barcelona va ser fins al 1714 capital d'una nació sobirana d'un estat plurinacional, dotada d'aquelles institucions bàsiques que la feien viable, tant en el pla polític com en el jurídic i en el social. Els tres-cents anys passats des de llavors només han significat un llarg parèntesi d'asfíxia per part de l'estat invasor, que no ha pogut liquidar les bases de la nació sotmesa.

Barcelona no va ser fruit de l'atzar ni de les decisions arbitràries de «la creu i l'espasa», que van marcar territoris i van crear ciutats entelèquia en funció de les seves vel·leïtats, del seu estat de salut o dels seus interessos a curt termini.

Barcelona, ancorada en el Mediterrani, va servir d'enllaç marítim per afavorir el comerç des del primer capitalisme mercantil. Els estralls de la natura (en particular les epidèmies) no van poder enfosquir del tot els seus projectes d'expansió, que no va ser mai una expansió amb ànim de dominar i sotmetre, sinó de propiciar l'intercanvi i l'activitat econòmica.

És per això que un acostament rigorós a la realitat permet declarar que en el cas de Barcelona es donaven i es donen les condicions objectives per ser la capital d'una nació que havia estat segrestada per les armes.

Barcelona va caure i van caure les seves «Constitucions», que descrivien amb codis molt elaborats —fruit de l'experiència— la manera de comprendre el món (el seu «Weltanschauung») que tenien els seus ciutadans i, per extensió, tots els catalans.

Però, malgrat l'opressió, els successius processos de castellanització, la destrucció de barris sencers de la ciutat per construir una fortalesa (la Ciutadella) que atemoria la població, els bombardejos indiscriminats des del castell de Montjuïc per recordar qui manava, la salvatge matança de civils per part de l'aviació feixista en plena Guerra Civil, els habitants de Barcelona no van defallir. Les formes de vida catalana —que tan magistralment descriu Ferrater Móra— van seguir vives i van mantenir l'esperit que havien heretat dels seus progenitors, i que aquests alhora havien rebut com un llegat històric.

En termes antropològics, aquell trenat de «continuitat, seny, mesura i ironia» ha estat sempre l'última trinxera a defensar enfront de la voluntat de transformar la nostra capital en una unitat administrativa. Barcelona sempre ha trobat maneres per superar les envestides d'un enemic més poderós en termes de recursos. Va ser per això que va desplegar en el seu moment —a través de la Mancomunitat— un gran pla en el camp de la ciència, l'educació i la tècnica, que el cop d'estat de Primo de Rivera no va poder aniquilar. Va ser per això que els primers industrials van enviar els seus fills a Anglaterra, perquè aprenguessin els nous oficis i trasladessin els seus coneixements a la nostra ciutat, fet que determinaria l'enlairament d'una tímida Revolució Industrial —sempre menyspreada per les classes extractives—, que van fer de Barcelona la fàbrica d'Espanya. Va ser per això que el despertar de les noves tecnologies no va enxampar desprevingut el col·lectiu d'emprenedors, que ràpidament va connectar amb les noves fonts del saber.

Barcelona no ha estat mai una ciutat de rendistes. És una ciutat pragmàtica, orientada a l'acció, més calvinista que catòlica, que no renuncia fins a aconseguir els seus objectius. A Barcelona, que no té recursos naturals, li encaixa la cita de Mark Twain, quan deia: «*They didn't know it was impossible, so they did it.*»

Ara ja només ens queda deixar anar el llast, dotar-nos de les infraestructures que ens falten o que s'han de completar (xarxes viàries, serveis ferroviaris, ports, aeroports, etc.) i seguir l'estela que ens marca la nostra trajectòria històrica.

Hem sabut generar riquesa. Ara hem d'administrar-la degudament. L'esforç de molts ha fet que el nostre grau de notorietat sigui elevadíssim. Hem de fer certs ajustos per canviar el nostre posicionament en algunes variables. Però, per sobre de tot, hem de potenciar la idea que Barcelona i Catalunya constitueixen un tàndem molt ben cohesionat, i que Barcelona és la primera capital del nou estat recuperat.

Aquest és el gran desafiament, el nucli del nostre pla estratègic. Barcelona necessita Catalunya, com Catalunya necessita Barcelona. El joc dialèctic dels fluxos centrípets i centrífugs ha d'estar molt ben greixat, per no caure en els vicis dels estats centralistes. En aquesta ocasió històrica no podem defallir. És potser la nostra última i gran oportunitat. I és que, malgrat que Catalunya no va poder continuar essent Estat, Barcelona mai no va deixar de ser Capital.

Barcelona: de capital europea a capital de país

Martí Estruch Axmacher

Nascut a Lovaina (Bèlgica). Filòleg i periodista. Responsable de Comunicació Internacional del Consell de Diplomàcia Pública de Catalunya (DIPLOCAT). Anteriorment ha estat cap de Comunicació Internacional de la Generalitat de Catalunya (2012-2014) i delegat de la Generalitat a Alemanya (2008-2012). Va treballar per als Jocs Olímpics de Barcelona de 1992 i per al Fòrum Universal de les Cultures Barcelona 2004. Té un màster en Diplomàcia i Acció Exterior de l'IBEI-UPF.

Introducció

Ja fa anys que Barcelona juga a la primera divisió de les ciutats del món i apareix en llocs capdavanters dels rànquings més diversos, ja siguin turístics, econòmics o de producció científica. Si haguéssim de posar una data, segurament coincidiríem que els Jocs Olímpics de 1992 no només van canviar la fesomia urbanística de la ciutat, sinó que la van situar al món. En aquests moments, Barcelona es troba entre la desena de ciutats europees que qualsevol persona vol visitar en un moment o altre, sigui per motius professionals o de lleure. La majoria d'aquestes ciutats són capitals d'estat, com Londres, París i Berlín, però també n'hi ha d'altres, com Milà, que no ho és. Fora d'Europa, el cas de Nova York és el paradigma de les capitals no estatals. Ara, Barcelona pot passar del segon grup al primer.

Com afectarà la independència de Catalunya a la internacionalització de la ciutat de Barcelona? Quins beneficis n'obtéindrà? Hi haurà perjudicis, també? Serà molt diferent una Barcelona capital d'estat de la ciutat que tots coneixem? S'omplirà de seus corporatives i comitatives de cotxes oficials? Acollirà encara més congressos i creuers? Hi haurà organitzacions mundials que hi instal·laran la seva seu? El text que segueix mira de donar resposta a aquestes preguntes a partir d'una premissa clara: Barcelona ja exerceix de capital europea i de capital mundial. Ara cal veure com l'afecta ser, també, capital d'un país que formarà part de la UE i serà reconegut internacionalment.

Situació actual

Des d'una perspectiva internacional, la situació de la capital de Catalunya és excel·lent. La marca Barcelona és reconeguda arreu del món i la ciutat és el pol més potent del sud d'Europa. Segons l'informe Observatori Barcelona 2014, elaborat conjuntament per l'Ajuntament i la Cambra de Comerç de la capital catalana, Barcelona és la setena ciutat del món amb millors perspectives de futur, per davant de Berlín i Amsterdam. Aquest informe compara anualment la capital catalana amb les principals ciutats del món a partir d'un conjunt d'indicadors econòmics i socials procedents de fonts oficials i agrupats en sis àrees temàtiques: negociis, coneixement, turisme, sostenibilitat i qualitat de vida, preus i costos, i mercat laboral i formació. Barcelona escala quinze posicions en dos anys i destaca en aspectes com els negociis, el turisme i la marca global.

La ciutat se situa entre les deu primeres ciutats del món en aspectes clau per al desenvolupament de negociis a la ciutat i les dades dels diferents indicadors milloren positivament respecte a anys anteriors. En aquest àmbit és una de les que registren una millor evolució, ja que se situa en la tercera posició europea segons el prestigiós *Financial Times*. A més, la consultora KPMG atorga a Barcelona la posició número deu al món com a receptora d'inversió estrangera de nous emplaçaments durant el 2013, una dada que també millora respecte al 2012. El Ministeri d'Economia espanyol manté que les inversions estrangeres a Catalunya el 2014 han baixat un 60% en comparació amb l'any anterior, però això es deu al fet que computen la inversió en funció d'on és la seu social de l'empresa, que majoritàriament és a Madrid, i no on es fa la inversió, que molt sovint és a Catalunya. Entre els projectes recents a la ciutat de Barcelona hi ha el de les empreses nord-americanes Alphanumeric, que han creat un centre d'atenció al client amb setanta llocs de treball, i Ebay, que ha ampliat la seva presència amb cent llocs de treball suplementaris.

Si comptabilitzem el nombre de congressos internacionals, Barcelona se situa, per darrere de París, Madrid i Viena, en la quarta posició mundial amb 179, entre els quals n'hi ha alguns de tan emblemàtics com el World Mobile Congress. En l'àmbit del turisme, Barcelona va superar per primera vegada el 2013 la xifra de 7,5 milions de turistes allotjats en hotels, la majoria (80%) procedents de mercats internacionals. L'aeroport del Prat es manté en el *top ten* europeu en nombre de passatgers (35,2 milions), mentre que el port es converteix en el primer d'Europa i el quart del món en passatgers de creuers. Barcelona és una ciutat verda i sostenible, reconeguda com a quarta *smart city* d'Europa, i aconsegueix la sisena plaça del món com a millor marca global. Pel que fa al coneixement, se situa en la cinquena posició en producció científica a Europa i onzena al món, i augmenten significativament les patents tecnològiques. En aspectes com la formació i el treball, Barcelona destaca per disposar de dues de les deu millors escoles de negociis d'Europa, a la vegada que les seves universitats fan que creixi el percentatge de treballadors amb estudis universitaris al conjunt de Catalunya.

Estat a favor o en contra

Aquests i altres indicadors mostren la bona situació de la ciutat en el tauler d'escacs de les metròpolis internacionals. Ara bé, què significarà per a Barcelona el trànsit de capital no estatal a capital estatal? En l'àmbit de les relacions internacionals estrictes, podríem pensar que no serà cap canvi radical. L'alcalde de Barcelona continuarà encapçalant missions empresarials a la Xina,

Mercats de Barcelona mantindrà la seva xarxa de contactes amb mercats d'arreu del món, i els intendants de la Guàrdia Urbana continuaran participant en fòrums internacionals i intercanviant experiències d'èxit amb altres cossos policials estrangers, per posar alguns exemples. En aquest sentit, és evident que s'hi notarà molt més Catalunya, que canviarà de cop el seu estatus polític de regió espanyola a estat sobirà, amb tot el que això comporta. En termes futbolístics, seria com si Catalunya pugés de tercera regional a segona divisió. A primera divisió no, perquè aquesta, no ens enganyem, és la dels països del G20 i Catalunya no en formarà part.

Barcelona, en canvi, no pujarà de divisió, perquè ja ocupa el rang que li pertoca. Però mantenint el símil futbolístic, li passarà una cosa molt més important: deixarà de tenir un àrbitre que sempre li xiula en contra. Ciutats com París i Londres són grans ciutats per si soles, però també és evident que una part del seu prestigi i el seu potencial es deu al fet que són capitals estatals. Les grans infraestructures, des dels aeroports fins als museus, passant pels ministeris i les seus dels organismes públics, tenen tendència a concentrar-se a la capital. Aquestes ciutats aprofiten, ben legítimament, el pes polític, econòmic i social que el seu estat els atorga. En el cas de Barcelona, però, la situació actual és just a la inversa: l'Estat espanyol no solament no li atorga el pes polític, econòmic i social que concedeix a Madrid, sinó que massa sovint fa els possibles per restar-n'hi.

El cas de la xarxa de tren d'alta velocitat o el traçat del Corredor Mediterrani són els casos més punyents i recents de decisions de l'Estat que perjudiquen clarament l'economia catalana, reconeguts i denunciats des de fa anys per la classe empresarial del país. N'hi ha molts més, és clar, i d'igualment importants, com ara la lentitud a l'hora de construir els accessos viaris i sobretot ferroviaris al port de Barcelona, que posen en perill la inversió de l'empresa xinesa Hutchinson, o el nul interès per part d'AENA de convertir l'aeroport del Prat en *hub* internacional. Economistes com Ramon Tremosa i Germà Bel ho han estudiat amb detall i n'han escrit llibres sencers. Aquests dèficits en infraestructures cabdals per a la ciutat i per a l'economia de Catalunya són impensables en una Barcelona que sigui capital d'estat. L'Estat espanyol, que segueix un model altament centralista i radial, ho concentra tot a Madrid. No a tot arreu és igual. A països de tradició genuïnament federal, com Alemanya, aquest fenomen és molt menys intens. Allà, per exemple, l'aeroport més important del país és el de Frankfurt, que d'altra banda disposa d'un model de gestió descentralitzat amb participació dels governs regional i local.

Un altre exemple de federalisme alemany: la seu d'un organisme tan important com el Tribunal Constitucional és a Karlsruhe. A Espanya, en canvi, la decisió de traslladar de Madrid a Barcelona la seu d'una entitat com la Comissió del Mercat de les Telecomunicacions (CMT), pactada el 2004 entre Pasqual Maragall i Rodríguez Zapatero, va aixecar un autèntic rebombori polític. El que hauria pogut ser considerat com una mostra de descentralització va acabar derivant en una batalla als tribunals. Menys bona acollida va tenir encara el possible trasllat de la seu d'Endesa arran d'una Opa de Gas Natural l'any 2005. La presidenta de la Comunitat de Madrid, Esperanza Aguirre, va arribar a dir que seria una mala notícia que la seu marxés del «territori nacional» i d'altres van declarar que preferien abans una Endesa alemanya que catalana.

Per tant, en la mentalitat de molts dirigents polítics del Govern espanyol, d'un i altre color, passats i presents, Barcelona no forma part del «territori nacional» i, per tant, no és destinatària prioritària d'inversions o candidata a acollir seus d'organismes, siguin estatals o internacionals. Com a capital d'un estat independent i tenint en compte la desaparició del dèficit fiscal actual, aquesta situació es capgiraria i un tema tan primordial com el de les infraestructures podria resoldre's positivament en un termini de temps relativament breu. El port, l'aeroport, la Zona

Franca, la Fira i Mercabarna podrien desenvolupar plenament el seu potencial logístic i econòmic i conformar un nou model productiu de futur. Amb aquestes infraestructures posades al dia i una economia sanejada, les inversions estrangeres i la instal·lació de noves multinacionals són un escenari molt més probable que els escenaris catastrofistes que anuncien avui dia algunes veus malintencionades. La ciutat es beneficiaria igualment de la quota estatal d'esdeveniments i organismes internacionals que correspongui a un país de la mida de Catalunya, similar a Suècia, Dinamarca, Finlàndia o Àustria; però, no ho oblidem, amb unes condicions geogràfiques, climàtiques i de mercat de treball més atractives que les d'aquests països.

Alguns escenaris de futur

Barcelona ja és avui la quarta ciutat que no és capital d'estat amb més representació consular del món, per darrere de Hong Kong, Nova York i Hamburg. Concretament hi ha noranta-vuit consolats, que són actors clau a l'hora d'establir relacions bilaterals amb els estats respectius. En una Catalunya independent reconeguda internacionalment, aquests consolats passaran de manera automàtica a tenir el rang d'ambaixades, amb un previsible augment del personal que hi treballa i, en alguns pocs casos, potser amb un canvi de seu. Les ambaixades incorporaran oficines comercials, turístiques i culturals, amb l'augment d'activitat i de dinamisme corresponent, que repercutirà bàsicament a Barcelona. Des d'un punt de vista geoestratègic, les ambaixades més importants seran les de França i Espanya en primer lloc, Alemanya i Portugal en segon, i les dels països mediterranis com Marroc, Israel i Turquia en tercer. Si hi incorporem la vessant econòmica i comercial, cal afegir a la llista països com el Japó, la Xina, el Brasil i Rússia. Aquestes ambaixades seran les encarregades de col·laborar amb el futur Ministeri d'Afers Exteriors català en les visites de caps d'estat, que de manera esporàdica ompliran la ciutat de Barcelona de banderes i comitives oficials.

Com qualsevol altre estat sobirà, Catalunya tindrà dret a participar, amb major o menor influència i més o menys directament, en les grans organitzacions supranacionals i a convertir-se en un actor més de les relacions internacionals, ja sigui a la Unió Europea, les Nacions Unides, el Fons Monetari Internacional o l'OTAN. A més d'intervenir-hi, podrà postular-se amb més opcions que actualment a acollir alguna seu europea o oficina sectorial d'aquests organismes. No totes les seus són a Brussel·les, Estrasburg o Ginebra. L'oficina regional per a Europa de l'Organització Mundial de la Salut (OMS), per exemple, és a Copenhaguen, i una petita branca d'aquesta és a Barcelona: l'Oficina per a l'Enfortiment dels Sistemes de Salut. Amb un aeroport gestionat de manera professional i que faci de *hub* del sud d'Europa, Barcelona tindrà totes les característiques necessàries per acollir alguna d'aquestes seus. Actualment, l'única seu internacional de primer nivell a Barcelona és la de la Unió per la Mediterrània (UpM), al Palau de Pedralbes, amb un elevat potencial de futur si algun dia la situació de tensió a l'Orient Pròxim es calma.

De fet, des de fa uns quants mesos, Barcelona disposa d'un espai on ja s'han començat a instal·lar alguns organismes internacionals importants. Es tracta del remodelat Recinte Modernista Barcelona - Sant Pau, un espai únic al món inaugurat el passat mes de febrer. En aquests moments, hi conviuen la Casa Àsia, l'Institut Forestal Europeu (EFI), la Global University Network for Innovation (GUNI), el Secretariat de la Global Water Operators' Partnerships Alliance (GWOPA), l'esmentada l'Oficina per a l'Enfortiment dels Sistemes de Salut de l'OMS, el

Programa de Perfils de Ciutats Resilients del Programa de Nacions Unides per als Assentaments Humans (UN-HABITAT) i l'Institut sobre Globalització, Cultura i Mobilitat de la Universitat de les Nacions Unides (UNU). Conscient de les possibilitats i les sinergies que es poden crear en aquest entorn, el Govern de la Generalitat prepara un projecte de llei per reforçar-lo. El reforç definitiu, però, arribarà quan Catalunya sigui un estat sobirà, en què als pavellons que encara romanen buits i per remodelar no els mancaran pretendents. També hi ha entitats internacionals fora de Sant Pau, com la United Cities and Local Governments (UCLG), una xarxa de ciutats i governs locals i regionals que és a Ciutat Vella.

Barcelona acull igualment una sèrie d'entitats catalanes que destaquen per la seva activitat internacional. L'Institut Europeu de la Mediterrània (IEMed), el CIDOB, el Consell de Diplomàcia Pública de Catalunya (DIPLOCAT), l'Institut Català Internacional per la Pau (ICIP) i el PEN Català en serien alguns exemples clars, però n'hi ha molts més, atesa la llarga tradició europeista i de mirar més enllà de les nostres fronteres que hi ha a Catalunya. N'hi ha moltes d'agrupades a la FOCIR, la Federació d'Organitzacions Catalanes Internacionalment Reconegudes. L'activitat d'aquest seguit d'entitats en una Catalunya independent no faria més que augmentar, amb un Ministeri d'Afers Exteriors català encarregat també de promoure Catalunya al món, i amb un pressupost de ben segur més ampli.

Un sector en què el vaticinat increment pressupostari es pot notar especialment és el de la recerca i la innovació. La crisi econòmica ha frenat parcialment la ràpida evolució positiva dels centres i programes com l'ICREA que el Govern de la Generalitat va posar en marxa fa una dotzena d'anys. Tal com mostren les beques de l'European Research Council i altres indicadors com les publicacions científiques o les patents, Catalunya s'ha posicionat en un lloc capdavanter sobretot en l'àmbit de la biomedicina i la biotecnologia, amb el clúster BioCat com a buc insígnia i amb centres de prestigi internacional com el Parc de Recerca Biomèdica de Barcelona (PRBB), el Centre de Regulació Genòmica (CRG) i l'Institut d'Investigacions Biomèdiques Pi i Sunyer (IDIBAPS). Altres centres i instal·lacions que ja ara contribueixen a la internacionalització de Barcelona i que poden fer-ho encara més en el futur si disposen de més mitjans són l'Institut de Ciències Fotòniques (ICFO) de Castelldefels, el superordinador MareNostrum del Centre de Supercomputació de Barcelona (BSC) i, no gaire allunyat de la ciutat, el Sincrotró ALBA de Cerdanyola.

Pel que fa als grans esdeveniments mundials, sovint de caire esportiu, la independència de Catalunya obrirà un nou marc d'oportunitats per a la seva capital. En efecte, un cop superada una primera fase previsiblement breu, en què caldrà consolidar l'economia i demostrar al món que el país pot respondre com ja feia abans a grans reptes logístics, Catalunya tindrà el comptador a zero a l'hora d'aspirar a acollir un Mundial de futbol, una Exposició Universal o el festival d'Eurovisió, per posar tres exemples de nivells diferents. L'excepció òbvia són els Jocs Olímpics, que recauen en ciutats i on Barcelona ja va tenir ocasió d'enlluernar el món l'any 1992. La ciutat, però, opta ara a ser la seu dels Jocs Olímpics d'hivern el 2026, amb un projecte que ja està dissenyat. Saber si la independència de Catalunya afavorirà o perjudicarà aquesta candidatura és impossible, ja que els camins de la diplomàcia olímpica són molt complexos. Igual que es va traslladar el repte del 2022 al 2026, l'opció de retardar-ho fins al 2030 sempre hi serà. No cal insistir en l'impacte econòmic que tenen aquest tipus d'esdeveniments, amb xifres milionàries en múltiples sectors i la creació de milers de llocs de treball ja des d'alguns anys abans. A aquest impacte directe cal afegir-hi una publicitat impagable pel que fa a imatge turística i de marca.

El repte de la marca de país és, precisament, un dels que Catalunya no tindrà més remei que afrontar amb la independència. Fins ara no s'ha resolt satisfactòriament, per motius diversos i massa complicats d'analitzar aquí. Cada país té una sèrie de símbols, monuments o elements gastronòmics que el caracteritzen i el projecten internacionalment. Algunes ciutats també tenen una marca ben definida i consolidada i és evident que Barcelona està entre aquestes. La combinació de Gaudí i el FC Barcelona fa que la marca Barcelona sigui una marca molt poderosa, difícil de batre. Que Gaudí i el Barça en són els elements més característics ho demostra, entre d'altres, una cerca a Google de les imatges associades amb Barcelona. La mateixa cerca amb la paraula *Catalonia*, en canvi, ens ofereix una barreja d'imatges que demostra que la feina està per fer. Els castells i la gastronomia tenen molts números per formar-ne part, però segurament el més intel·ligent i senzill serà acceptar que Barcelona és, justament, l'element més atractiu que pot oferir la marca Catalunya. En tot cas, les sinergies i la convivència harmoniosa entre les dues marques són un clar repte de futur, per no dir de present.

Conclusió

Amb la independència de Catalunya, la internacionalització de Barcelona només farà que augmentar. Barcelona ocupa ja avui, per mèrits propis i sense ser capital d'estat, un lloc molt destacat entre les ciutats europees i mundials. Diferents rànquings i indicadors solvents ho certifiquen. Barcelona ha assolit aquesta posició malgrat pertànyer a un estat centralista com l'espanyol, que concentra inversions i seus d'organismes a Madrid. A més, en un sector tan estratègic per a l'economia com són les infraestructures, hi ha mostres evidents que Espanya ha perjudicat els interessos empresarials catalans per motius polítics. En una Catalunya independent, les grans infraestructures de país, com l'aeroport, el port i els accessos viaris i ferroviaris, permetrien a Barcelona exercir tot el seu potencial logístic i econòmic i la convertirien en el gran pol que connecti el món amb el sud d'Europa i en centre d'intercanvi de mercaderies amb els països emergents.

Catalunya mai no ha considerat els Pirineus com una barrera natural, sinó com el pont cap a una Europa que molt sovint li ha permès situar-se a l'avantguarda de corrents socials i culturals. En un estat sobirà i en ple exercici de les seves competències i recursos, que formi part de la Unió Europea i sigui reconegut internacionalment, la simbiosi amb la resta del continent serà més fàcil i fructífera que mai. Barcelona està destinada a convertir-se en una metròpoli tan atractiva com influent, seu d'empreses multinacionals i d'organismes internacionals. Aquests darrers tenen en el recentment inaugurat Recinte Modernista Barcelona - Sant Pau una ubicació única i singular. Sense dèficit fiscal, les entitats catalanes que es dediquen a les relacions internacionals disposaran de més recursos per desenvolupar la seva tasca i els grans centres dedicats a la recerca biomèdica, situats a Barcelona, podran competir a escala mundial.

Barcelona, amb una marca potent i ben definida, exerceix des de fa molt de temps de capital europea. Com a capital d'un estat independent no sols ajudarà a construir de manera automàtica la marca Catalunya, sinó que tindrà el camí obert per convertir-se en capital mundial.

La mitjana gran capital d'un petit gran territori

Dr. Ramon Folch

Socioecòleg, director general d'ERF

Barcelona no ha estat mai capital d'un estat modern. Ha estat capital d'un regne medieval, això sí. També capital d'un regne renaixentista, i després barroc, supeditat a una monarquia polisinodial que el preteria sistemàticament. Tampoc no ha estat, encara menys, capital d'un estat industrial independent. Però ha estat sempre la capital del seu país. És una situació singular que es reflecteix en la configuració urbana de la ciutat. Té nombrosos edificis civils notables, fins i tot palaus reials, però està mancada de la característica arquitectura de capital del XVIII, del XIX i fins del XX. Aquesta arquitectura (palaus reials neoclàssics, parlaments o assemblees nacionals, seus del Govern, ministeris, etc.), amb gran aparat o de manera discreta, és present a París o a Amsterdam, a Madrid, a Londres o a Budapest, però no pas a Barcelona. L'esplèndid eixample vuitcentista d'Ildefons Cerdà accentuà aquest fenomen en desplegar una ciutat igualitària i isòtropa que defugia camps de Mart, palaus representatius i avingudes per a desfilades. Una gran ciutat, una capital escarida.

Barcelona ha sabut treure partit de la seva condició. És una ciutat diferent, acollidora i molt atractiva; basta veure l'aclaparador nombre de visitants que acull anualment. Algunes de les seves característiques seran indiscutibles avantatges competitius en la nova situació de capitalitat que presumiblement haurà d'assumir, però és oportú que sigui també conscient de les limitacions heretades. Les funcions de capital d'un estat europeu modern exigeixen elements urbans de què Barcelona encara no disposa. Alguns són elements físics, d'altres són sistemes funcionals. Convé que es doti ben aviat d'uns i d'altres i, també, que exploti amb habilitat els avantatges que ja té.

Com a capital d'estat, Barcelona haurà de ser governada d'una altra manera. Haurà de resoldre els seus reptes urbans domèstics, siguin urbanístics, socioeconòmics o ambientals, però també haurà d'encarar els seus reptes nacionals. Caldrà que es miri el món d'una altra manera, perquè no es representarà a ella mateixa, sinó a tot Catalunya. Sempre ho ha fet, però per defecte; com a capital, haurà de fer-ho proactivament. Tres dècades d'autonomia catalana hauran representat un tímid assaig d'aquest nou rol. Per entendre'ns: els consolats administratius esdevindran ambaixades polítiques i els departaments de la Generalitat, ministeris. Caldrà inventar espai per acollir organismes internacionals, i també noves seves corporatives.

Això obligarà a abordar d'una vegada per totes una antiga assignatura pendent: com anomenarem Barcelona? El terme municipal de la ciutat és funcionalment ple des de fa temps. On residiran les noves funcions? La plaça de Sant Jaume pot acollir l'ajuntament de la ciutat, però no pas el Govern de l'Estat (ja amb la Generalitat només hi cap la Presidència...). El terme municipal de Barcelona té només 100 km² (la meitat no urbana, a la serra de Collserola) i acull 1,6 milions d'habitants; la ciutat real s'estén pels 633 km² de l'àrea metropolitana, on viuen 3,2 milions de persones. La capital del nou estat serà aquesta àrea, no pot ser de cap altra manera. Els actuals trenta-sis municipis de l'àrea metropolitana podrien constituir la nova Barcelona DF que la nova Catalunya necessitarà.

Un DF de 3,2 milions d'habitants per a un estat de 7,5 milions en un territori de 32.000 km²: són unes dimensions modestes. La seva rellevància haurà de ser, com ja és avui, més qualitativa que quantitativa. Per això aquesta Barcelona DF haurà de ser una mitjana gran capital d'un petit gran territori. Amb un port i un aeroport d'escala europea. Materialment ja els té. Aleshores podran funcionar com a tals. Haurà de ser una ciutat eficient, perquè els temps ho demanen i perquè el seu limitat espai li ho exigeix. Eficient en l'ús del territori i eficient en l'ús dels recursos. També ja ha començat a avançar en aquesta direcció. Hi haurà d'excel·lir. Penso que podria esdevenir un referent global d'eficiència i d'equitat urbanes. Seria una manera oportuna d'assumir el rol de capital, justament. Fent de la necessitat virtut, pot liderar aquesta avançada concepció urbana. Si ho fa, haurà trobat la seva manera d'estar rellevantment al món, de sentir-se còmoda en la seva pell i de tibar del carro socioeconòmic català. És el que correspon a la capital de la Catalunya independent del segle XXI.

Barcelona, capital d'una Catalunya ciutat

Ramon Gomis

Metge i investigador endocrinòleg

Qualsevol intent de contestar aquesta pregunta hauria de tenir en compte de quin estat estem parlant. Podem dissenyar un estat centralista similar al model francès i espanyol, o podem pensar en un model més descentralitzat com l'alemany. A més del model, cal considerar altres reptes rellevants en el paper de Barcelona com a capital de Catalunya que són clau en l'organització d'un futur estat.

El primer d'aquests és l'econòmic. És difícil no tenir en compte que Barcelona ha de ser no sols la capital financera de Catalunya sinó també —en un futur estat— del sud d'Europa. Té en aquest sentit alguns elements que ja ho afavoreixen, com ser la seu de dues grans corporacions bancàries que, per força, en un nou estat, han de tenir una dimensió molt més internacional. Tanmateix, el model econòmic i social que ha de promoure la mateixa Barcelona —no en tinc dubte— és que Catalunya faci un aposta clara per la meritocràcia, per la qual cosa ha de potenciar encara més la recerca i la innovació, entenent que aquestes són claus de volta que ens han de permetre competir en el marc no només d'Europa, sinó de tot el món. Aquesta vocació de Barcelona, ja existent, s'ha de potenciar i s'ha de considerar com un eix vertebrador d'una Catalunya del futur.

Sobre aquesta base, un important pes financer i una gran capacitat creativa, Barcelona —com a capital d'estat— pot fer un salt qualitatiu en la carrera competitiva que ha establert amb altres ciutats d'Europa, en aspectes tals com fires, esdeveniments econòmics i socials i congressos. En cap cas ser capital d'estat li hauria de suposar un *handicap*, ben al contrari, li hauria de permetre potenciar el seu aeroport com un *hub* intercontinental, i el seu port com a centre impulsor del comerç a l'oest de la mediterrània.

El segon repte és social i cultural. El país, Catalunya, no entendria que Barcelona com a capital d'un nou estat no fos capaç de dinamitzar la resta del territori català, i l'aposta clara seria establir un model descentralitzat que, sense fer perdre el potencial que com a capital Barcelona ha de tenir, tingués la generositat suficient per facilitar que altres àrees del país esdevinguessin també nusos importants, no sols de creixement econòmic sinó també social i cultural. Per això cal que Barcelona aposti decididament per la descentralització, sense voler —en un nou estat— esdevenir una megaurbs a la manera que ho han fet altres ciutats del món en esdevenir capitals d'un nou estat. Voler créixer en qualitat, en valor afegit, més que en quantitat, evitant un procés d'immigració interna que podria comprometre la mateixa cohesió social de Barcelona. Si el disseny fos aquest, caldria potenciar la indústria cultural, sobretot aquella que exigeix tenir al seu voltant un gran volum de massa crítica, afavorint la captació de talent internacional que en potenciés aquest dinamisme. Ser una capital d'un nou estat, si es vol esdevenir capital d'un estat província, reclama aquest plus que ens dóna el fet de ser capaç d'acceptar sense limitacions els fluxos externs. Per descomptat, exigeix a la mateixa ciutat res que sigui nou, que no tingui assumit en la seva pròpia història.

Tanmateix, aquest és un repte difícil: compaginar el necessari equilibri econòmic, cultural i social amb la resta del país, construir un territori descentralitzat, dinamitzador en si mateix, alhora que obrir-se al món per tal d'esdevenir no sols capital d'un estat, sinó referència urbana en l'Europa del segle XXI. I el procés en si mateix és un repte.

Però ara, és el moment en el qual la gent d'aquest país reclama una gran capacitat imaginativa per construir un esdevenidor millor per a les noves generacions de catalans i, per descomptat, també de tots els barcelonins.

Barcelona i la macrocefàlia urbana

Reptes i amenaces de la nova capital

Marc Guinjoan¹

Universitat Pompeu Fabra

1. Departament de Ciències Polítiques i Socials. C/ de Ramon Trias Fargas, 25-27, (08005, Barcelona).
Adreça electrònica: marc.guinjoan@upf.edu.

Introducció

Barcelona i la seva conurbació conformen un conglomerat urbà de grans dimensions. Als més d'1,6 milions de persones que viuen actualment a la ciutat de Barcelona, se'ls n'han d'afegir 1,6 milions més que viuen en l'anomenada Àrea Metropolitana de Barcelona, i encara 1,8 milions addicionals que habiten en l'anomenat Àmbit Metropolità. Tot plegat configura un territori que, si bé representa poc més del 10% de l'àrea del país, acull dues tercers parts dels seus habitants. Un territori que, per raons que transcendeixen els objectius d'aquest estudi, està vertebrat de manera desequilibrada, amb una gran xarxa de centres urbans molt poblats en contraposició amb la resta del país, en què hi ha un fort predomini dels espais rurals.

Els problemes relacionats amb aquesta macrocefàlia urbana en la Barcelona capital d'una comunitat autònoma (CA) espanyola no han aflorat: el poder limitat que acumulen les CA i la presència d'unes diputacions provincials amb un pressupost menys ajustat que el de la resta d'òrgans de govern no central de l'Estat han sigut probablement elements que ho han impedit. La bel·ligerància de les polítiques de Madrid envers Catalunya en els darrers anys poden haver-hi acabat de contribuir.

La consecució d'un Estat català configuraria, però, un nou escenari totalment diferenciat. Els greuges actuals envers Madrid desapareixerien i la nova capital de l'Estat, Barcelona, acumularia una sèrie de nous poders (vegeu la resta de capítols del llibre per fer-vos una idea de com la Ciutat Comtal podria veure's transformada) que podrien obrir noves línies de conflicte entre el nou centre decisor i la resta del país.

En aquest article, doncs, abordarem fins a quin punt representaria una amenaça la nova concentració de poders a la ciutat de Barcelona i quins serien els criteris i decisions polítiques que podrien evitar-la. El capítol està estructurat de la següent manera: en el següent apartat presentem unes quantes dades sobre la distribució de la població a Catalunya per, tot seguit, posar el cas català en perspectiva comparada, tant a nivell internacional com europeu. En el següent apartat analitzarem dos casos que poden servir de referència per a Barcelona i Catalunya: els Països Baixos i Àustria. Finalment, la darrera secció presentarà de manera breu les conclusions de l'article.

El cas català

El debat sobre el model territorial català no és, ni de bon tros, recent. Jaume Alzina i Joan Antoni Vandellós ja havien alertat, en el període de preguera, de la baixa natalitat de la població autòctona i que això causava el despoblament del camp català (Nel·lo, 1991), en contraposició amb una elevada aflluència d'immigrants a Barcelona i els seus entorns atrets pel procés d'industrialització i l'especialització funcional de les diverses parts del territori català (Giral i Lluch Carreras, 1971).

Josep Iglésies (1961) denominaria per primera vegada aquesta concentració de població com a «macrocefàlia» en el que podria ser entès com «el problema de la concentració de poder polític que es deriva» —en un sistema polític representatiu— «de la concentració de gran part de la població catalana en l'àrea barcelonina» (Nel·lo, 1991: 85). Aquest concepte s'origina de «la constatació del gran pes relatiu que la ciutat de Barcelona (i la seva àrea metropolitana) té sobre

el conjunt de Catalunya», i que «seria nociu [...] per a les potencialitats de desenvolupament de la resta del país, per a la funcionalitat de la mateixa àrea concentracionària i fins i tot per a l'evolució cultural i política de Catalunya» (*ibidem*: 83).²

Les problemàtiques derivades d'aquest model macrocefàlic de país, però, no van ultrapassar mai els límits del debat acadèmic. Probablement com a conseqüència del costós desenvolupament del procés autonòmic, el debat territorial ha estat centrat pràcticament de manera única en les disjuntives Barcelona-Madrid més que no pas entre Barcelona i la resta del país. No obstant això, la independència de Catalunya esborraria progressivament del mapa el primer conflicte, mentre que podria —potencialment— fer aflorar el segon.

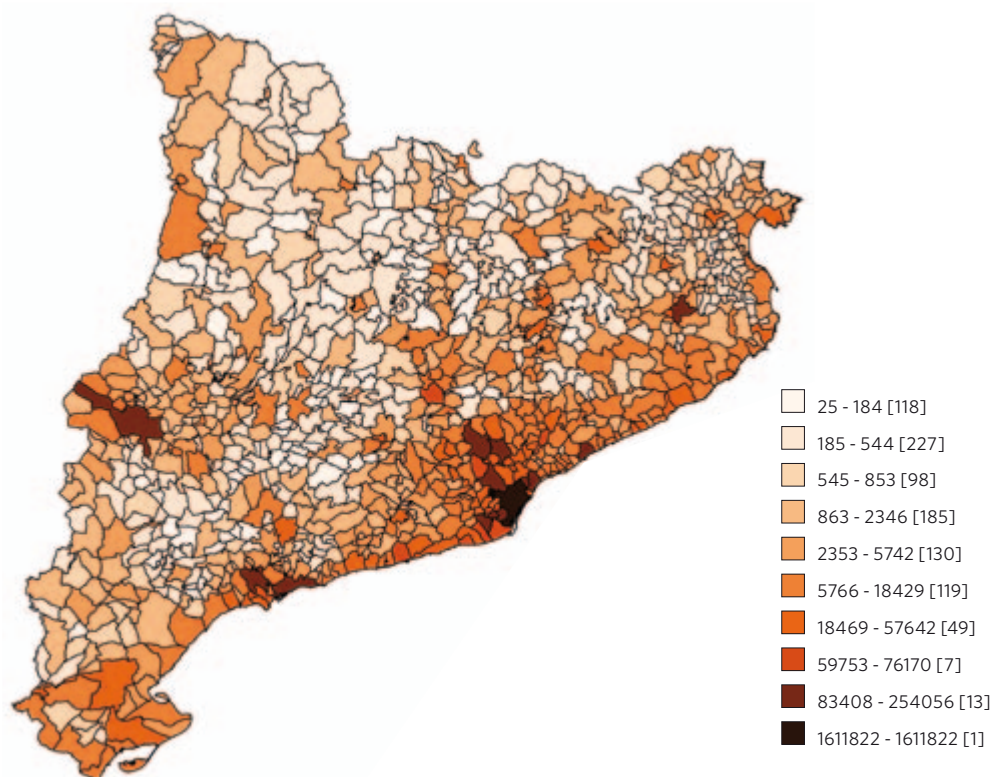

Figura 1. Distribució de la població a Catalunya

Les condicions demogràfiques del país dibuixen, en tot cas, un escenari en el qual es fa possible pensar en aquest possible conflicte territorial. En efecte, l'any 2013 Catalunya tenia un total de 7.553.650 d'habitants, dels quals 1.611.822 —el 21,3% del total del país— residien a la ciutat de Barcelona (el 0,3% del total del seu territori).³ Les xifres de concentració urbana, però, no es limiten ni de lluny a la ciutat de Barcelona: en el seu entorn més immediat, a la comarca del Barcelonès, hi habiten fins a 2,3 milions de persones, un territori que representa tan sols el 0,4% del total del país; a l'Àrea Metropolitana de Barcelona —una aglomeració de trenta-sis municipis a l'entorn de la Ciutat Comtal i que representa el 2% de la superfície del país— n'hi viuen 3,2; i a

2. Per a més informació sobre els orígens i l'evolució del debat sobre el paper de la capital en l'evolució del país durant els primers anys de democràcia consulteu Casassas (1977) o Roca (1980).

3. Dades provinents de l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT). Disponibles a: www.idescat.cat.

les set comarques que configuren l'Àmbit Metropolità de Barcelona⁴ —el 10% de la superfície del país— hi viuen fins a 5 milions de persones, el 66% dels habitants del Principat. Fora d'aquest àmbit només les tres capitals de demarcació restants i la ciutat de Reus tenen un nombre d'habitants comparable al de les principals ciutats de l'Àmbit Metropolità.

La figura 1 presenta la distribució de la població a Catalunya per municipis. El mapa ens mostra aquest país clarament macrocefàlic, amb un entorn metropolità molt més poblat que la resta del país. Els municipis amb colors més foscos estan ubicats a la franja central barcelonina i en el seu entorn més immediat, així com al llarg de la costa catalana. Només a l'entorn de Lleida i de Girona hi ha concentracions de població equivalents al de les immediateses de Barcelona.

Ara bé, aquesta figura no ens permet identificar amb la precisió necessària les dimensions d'aquesta macrocefàlia urbana de Barcelona i el seu entorn sobre la resta del país. La figura 2 ens presenta el cartograma de Catalunya, on les dades de població serveixen com a base per configurar la dimensió de cada municipi. En aquest nou mapa es pot comprovar clarament la magnitud de la Ciutat Comtal sobre la resta del país —és sis vegades més poblada que la segona ciutat, l'Hospitalet de Llobregat— i com l'Àmbit Metropolità de Barcelona acaba de configurar aquesta gran macrocefàlia.

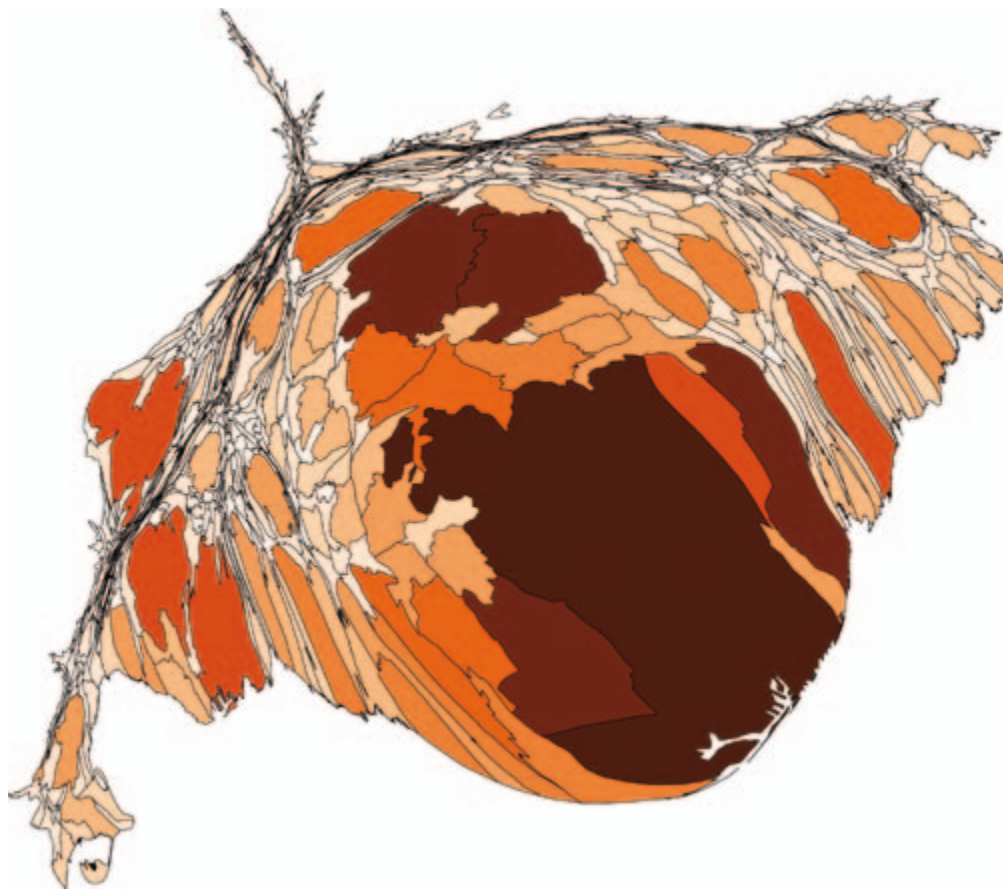

Figura 2. Cartograma de Catalunya

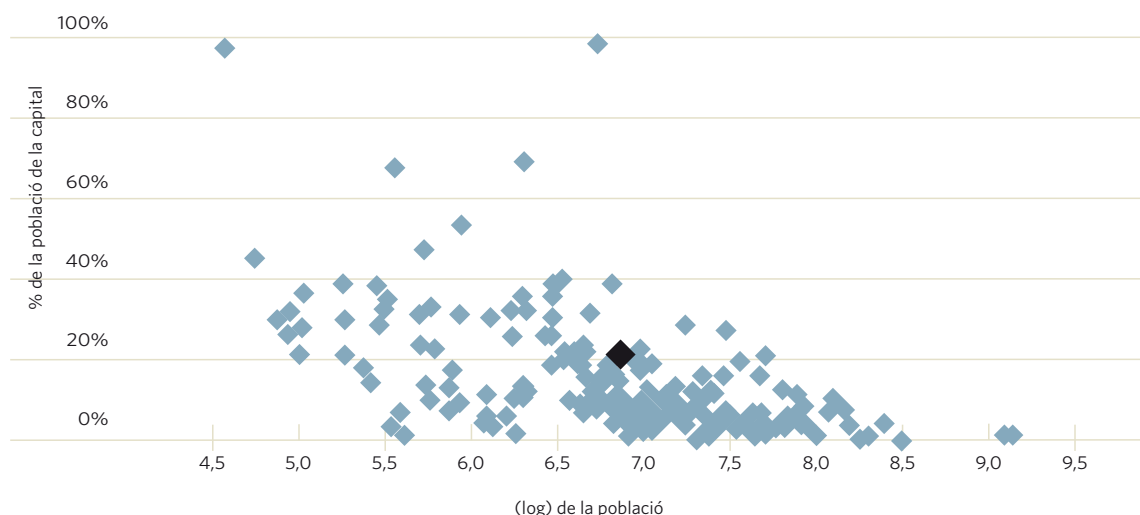
4. L'Alt Penedès, el Baix Llobregat, el Barcelonès, el Garraf, el Maresme, el Vallès Occidental i el Vallès Oriental.

Sens dubte, i com apuntàvem ja en la introducció del present capítol, la consecució d'un Estat català (amb capital a Barcelona) desactivaria —potser de manera progressiva— els continuats greuges soferts amb Madrid i el Govern central espanyol. El país hauria d'assumir una colla de noves competències que ara recauen a Madrid, i Barcelona esdevindria un nou i potent centre de poder. Més enllà de la hipotètica organització territorial del nou estat més o menys descentralitzada, ens hem de plantejar fins a quin punt aquesta nova estructura podria suposar una amenaça per a la «pau territorial». Per respondre a aquesta pregunta, en el proper apartat ens fixarem fins a quin punt aquesta macrocefàlia urbana de Barcelona representa una anomalia en el context europeu i internacional.

Capitals i estats arreu del món

La dimensió d'un estat —en termes poblacionals— és un factor clau al moment d'explicar el percentatge de població que viu a la seva capital. En concret, en els estats més petits el percentatge de persones que viuen a la capital és molt menor que en els estats més grans. D'una banda, per exemple, ens trobem amb Letònia, un país amb 2 milions d'habitants, on el 36% de la població viu a Riga; o a Irlanda, amb 4,5 milions d'individus, on el 23% viu a Dublín. D'altra banda, ens trobem amb grans estats com Indonèsia (250 milions d'habitants) amb el 4% de les persones vivint a la capital, Jakarta, o Pequín, que només acull l'1,5% dels 1.200 milions de persones que viuen a la Xina.

Figura 3. Població i percentatge d'habitants residents a la capital del país

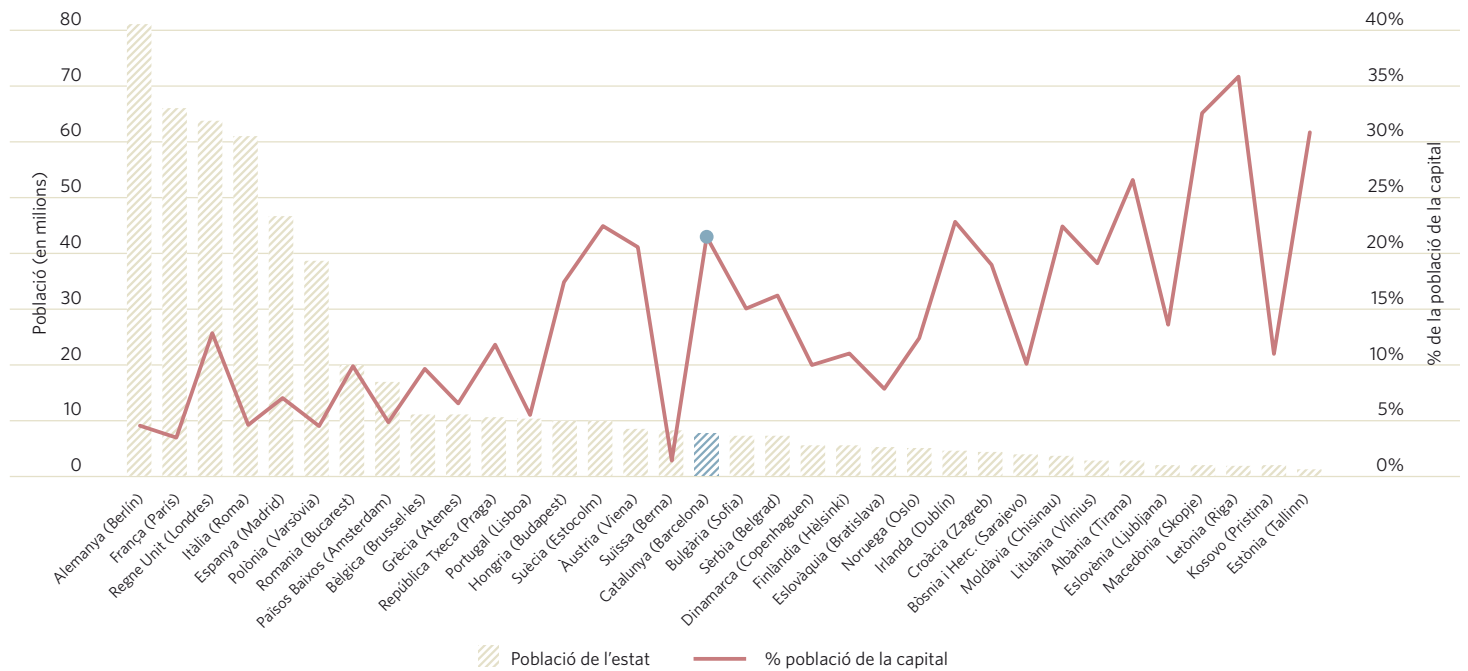
En termes comparats, on se situa el 21,3% d'habitants de Catalunya que viuen a la seva capital? La figura 3 ens presenta la relació negativa entre la població d'un estat (a l'eix de les abscisses) i el percentatge de persones que viuen a la seva capital (a l'eix de les ordenades).⁵ El punt negre ens assenjala on està situada Barcelona respecte de Catalunya. Tal com es desprèn del gràfic, el 21,3% català està per sobre de la majoria de països amb una població similar, superada, però,

5. La variable de la població ha sigut transformada mitjançant el seu logaritme atès que la relació entre el percentatge d'habitants de la capital i la població de l'Estat, més que ser lineal, es va atenuant a mesura que ens apropem a valors elevats de població.

per alguns estats com Jordània, que amb 6,6 milions d'habitants concentra gairebé el 40% de la població a Amman; o el cas extrem de la ciutat-estat de Singapur, on gairebé la totalitat dels seus 5,4 milions d'habitants viu a la capital. Amb tot, hi ha casos també de països més poblats i amb percentatges superiors d'habitants a la capital: el 28,7% dels 17,7 milions d'habitants de Xile i el 27,5% dels 30,8 milions del Perú.

Ara bé, és Catalunya una *rara avis* dins del continent europeu? Les dades ens demostren un altre cop que, si bé en la banda alta de la forquilla, hi ha casos molt similars al català dins mateix d'Europa. En concret, a Àustria (8,5 milions d'habitants) el 20,5% de la seva població es concentra a Viena, i a Suècia (9,7 milions) el percentatge de residents a Estocolm arriba fins al 22,4%. Entre els països amb més habitants, força d'aquests superen el llindar català.

Figura 4. Població i percentatge d'habitants residents a la capital del país a Europa

En termes comparats també es fa interessant donar un cop d'ull als casos de capitals ubicades en ciutats que no són les més poblades de l'estat. Alguns exemples ben coneguts són els de Washington als EUA, Ottawa al Canadà o Brasília al Brasil. La taula 1 ens en mostra alguns exemples addicionals no tan coneguts que posen de manifest que la pràctica d'ubicar la capital en una ciutat de menors dimensions és relativament habitual. La primera i segona columna indiquen el país i la seva capital, mentre que la tercera columna ens assenyalava en quina posició en termes de població es troba la capital sobre el conjunt de l'estat.

De la taula 1 se'n poden desprendre dues conclusions interessants per al cas que ens interessa: en primer lloc, que molts dels països que apliquen aquest tipus de pràctica són excolònies britàniques (estan assenyalats amb una «a» volada els països membres de la Commonwealth) i, en segon lloc, que aquesta pràctica no és gens habitual a Europa, si en descomptem els microestats i el cas particular de la Confederació Suïssa.

De l'anàlisi comparada en concloem, d'una banda, que si bé Catalunya per la dimensió de la seva població tindria una capital amb un percentatge de població per sobre de la mitjana tant internacional com europea, hi ha casos propers geogràficament amb unes dades molt similars (com ara Suècia i Àustria). D'altra banda, també hem vist com la pràctica de situar la capital en una ciutat secundària no és gens habitual dins de les fronteres europees.

Taula 1. Estats amb ciutats més poblades que la capital

País	Capital	Rànquing
Austràlia	Canberra	8
Benín	Porto-Novo (oficial) / Cotonou (administrativa)	2
Bolívia	Sucre (oficial) / La Paz (administrativa)	3
Brasil	Brasília	9
Myanmar	Naypyidaw	3
Camerun ^a	Yaoundé	2
Canadà ^a	Ottawa	5
Xina	Pequín	2
Equador	Quito	2
Índia ^a	Nova Delhi	180
Costa d'Ivori	Yamoussoukro (oficial) / Abidjan (administrativa)	2
Kazakhstan	Astana	3
Liechtenstein	Vaduz	2
Malta ^a	La Valletta	29
Marroc	Rabat	2
Nova Zelanda ^a	Wellington	3
Nigèria ^a	Abuja	7
Pakistan ^a	Islamabad	10
Filipines	Manila	2
San Marino	San Marino	4
Sud-àfrica ^a	Pretòria (oficial, admtiva. i executiva), Ciutat del Cap (legislativa), Bloemfontein (judicial)	4
Sudan	Khartum	2
Suïssa	Berna	5
Tanzània ^a	Dodoma (oficial) / Dar es Salaam (administrativa)	3
Turquia	Ankara	2
Estats Units	Washington, DC	23
Vietnam	Hanoi	2

^a Països membres de la Commonwealth.

Anàlisi de casos

En aquest apartat analitzarem dos casos de països europeus que poden servir de referència per entendre com una Catalunya independent podria enfocar el fenomen de la macrocefàlia urbana. Abans de començar és important mencionar que l'existència d'aquest fenomen és un fet idiosincràtic de cada país i que la seva solució no passa, en cap cas, pel «trasllat» d'individus des de les zones més poblades a les menys poblades del país. Així, començarem presentant un cas totalment a les antípodes de la macrocefàlia urbana per veure com, amb una estructura de la població adequadament repartida al llarg del país, gestionen la dispersió poblacional. Aquest cas és el dels Països Baixos. Seguidament analitzarem el cas d'Àustria, que té tant una població com una capital de dimensions similars a Catalunya i Barcelona.

Els Països Baixos

Amb una població de 16,9 milions d'habitants, els Països Baixos són un exemple paradigmàtic de dispersió territorial. La capital del país —al mateix temps que la seva ciutat més poblada—, Amsterdam, té poc menys de 750.000 habitants, i Rotterdam i l'Haia, la segona i la tercera ciutat en població, tenen 589.000 i 475.000 habitants, respectivament. Per sota, fins a vint-i-cinc ciutats (el 5,4% del total de municipis) tenen més de 100.000 habitants i 394 (el 86%) en tenen més de 10.000. La figura 5 mostra la distribució de la població del país.

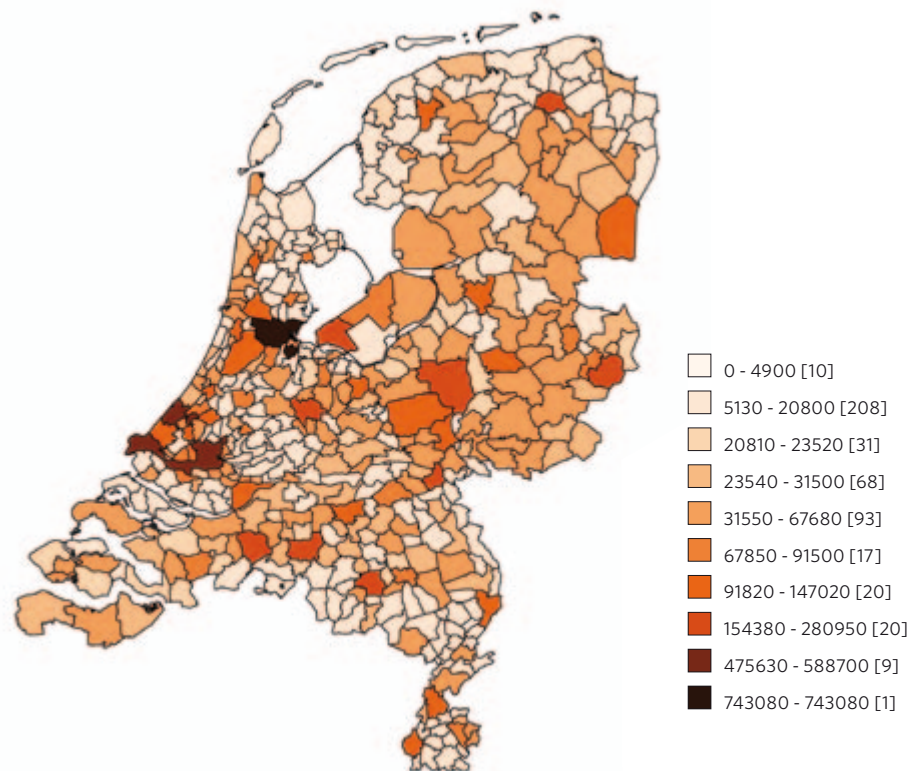

Figura 5. Distribució de la població als Països Baixos

Ateses aquestes característiques, no ha estat complicat per als Països Baixos evitar la concentració de poder a Amsterdam. De fet, el mateix disseny institucional ja ha fet que, des de temps

remots, Amsterdam sigui la capital del país mentre que l'Haia fos la seu del parlament neerlandès, del seu govern i de les principals institucions judicials. Així mateix, Rotterdam, per la seva situació estratègica —al punt de confluència dels rius Rin i Mosa—, ha esdevingut el port més important d'Europa i el segon més important del món després de Xangai. Fora de l'eix que configuren Amsterdam - l'Haia - Rotterdam, el país té importants concentracions urbanes al sud (Eindhoven i Maastricht), a l'oest (Nijmegen i Enschede) i al nord (Groningen).

Amb una població tan repartida i amb la capital oficial, politicoadministrativa i econòmica del país en tres seus diferenciades, el cas neerlandès queda certament allunyat de la macrocefàlia barcelonina. No obstant això, la descentralització de certs centres de poder ens poden donar una primera idea de cara a l'organització del futur Estat català. Ho veurem més endavant.

Àustria

El cas austríac, com hem vist en l'apartat anterior, és molt més proper al català. Àustria és un país de poc més de 8,5 milions d'habitants, el 20,7% dels quals viuen a la capital, Viena, i fins al 28% ho fan en la seva àrea metropolitana. Viena —situada a l'extrem est del país i amb una posició geoestratègica excepcional— té una història molt marcada per haver sigut durant segles la capital d'un gran imperi com l'Austrohongarès (Nitsch, 2003), i per haver sigut capaç de mantenir aquest estatus un cop l'imperi es va dissoldre i Àustria va esdevenir un nou estat.

Ateses aquestes circumstàncies, no és d'estranyar, doncs, l'existència d'una macrocefàlia urbana a Àustria: la segona ciutat del país, Graz, al sud i propera a Eslovènia, té menys de 270.000 habitants (415.000 si hi incloem l'àrea d'influència). Per sota, trobem tan sols tres ciutats amb més de 100.000 habitants: Linz i Salzburg, al nord del país, i a l'oest i ja a l'altra banda dels Alps austríacs, Innsbruck.

Per tot això, Viena —de manera anàloga a Barcelona— no és només la capital política i administrativa del país, sinó que també n'és el principal centre cultural i econòmic. Paral·lelament, Viena és la seu d'una sèrie d'organismes de l'Organització de les Nacions Unides (ONU), com ara l'Agència Internacional de l'Energia Atòmica (AIEA), l'Oficina de les Nacions Unides per les Drogues i el Crim (ONUDDC), així com altres organitzacions intergovernamentals com l'Organització de Països Exportadors de Petrol (OPEP) o l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE). I mentre Viena ha esdevingut una «supercapital» en la major part dels aspectes, només Graz li projecta una certa ombra en el món de l'educació superior, amb els seus 50.000 estudiants (encara molt per sota dels 170.000 de Viena).⁶ La figura 6 mostra la distribució de la població per províncies a Àustria.

6. Les dades provenen de Statistics Austria (http://www.statistik.at/web_en/).

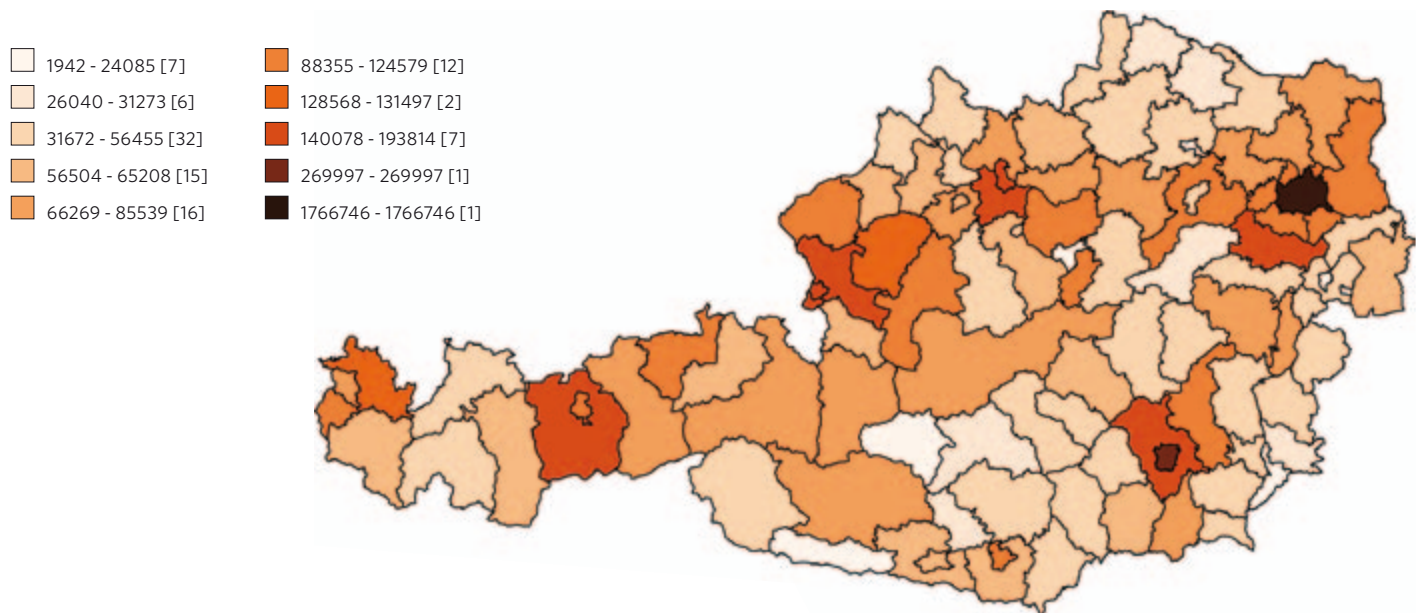

Figura 6. Distribució de la població a Àustria

Ara bé, malgrat la gran concentració de la població a Viena, a Àustria no hi ha hagut conflictes remarcables entre la capital i la resta del territori. Hi ha almenys quatre factors que poden explicar aquest fet: en primer lloc, Àustria és una societat considerablement homogènia⁷ i, per tant, una de les principals fonts de conflicte dintre dels països queda desactivada. En segon lloc, tot i l'elevada dispersió de la població, tant la xarxa de carreteres i d'autopistes com la xarxa de ferrocarrils presenten una estructura ben allunyada de la radialitat de Madrid o fins i tot de Barcelona. Les principals ciutats del país estan connectades entre si sense que necessàriament s'hagi de passar per la capital, fins i tot malgrat una orografia que sovint ho podria dificultar. En tercer lloc, i probablement el més rellevant, Àustria és un país federal. Tot i que en termes formals els Bundesländer austríacs tenen una capacitat legislativa pròpia —el conegut com a *self-rule*— menor que el d'una CA espanyola, el nivell de poders compartits entre cadascun dels *länder* i el Govern federal (*shared-rule*) és molt més gran (Hooghe, Marks i Schakel, 2010).⁸ Bona part de les polítiques del Govern central, doncs, es prenen de manera consensuada entre tots els estats federats, i s'evita així la confrontació entre territoris. Finalment, i molt lligat amb aquest darrer punt, Àustria està dividida en nou Bundesländer, un dels quals està integrat únicament per la seva capital: el nivell de descentralització política, conjuntament amb un model consensual de democràcia, i el fet que Viena constitueixi per si mateixa un estat federat dona més marge de maniobra, d'una banda, a la capital per legislar d'acord amb els seus propis interessos sense

7. D'acord amb Alesina *et al.* (2003), entre 0 (completament homogeni) i 1 (completament heterogeni), Àustria registra una puntuació de 0,15 en diversitat lingüística i 0,11 en diversitat ètnica (el valor d'Espanya, per exemple, és 0,41 i 0,42, respectivament).

8. Per a una explicació de les diferències entre ambdós conceptes consulteu Requejo (2007).

interposar-se amb els interessos de la resta del territori i, de l'altra, a la resta dels *länder* per dur a terme les seves pròpies polítiques sense ingerències del centre.⁹

Conclusions

En aquest capítol hem vist com Catalunya té una elevada concentració poblacional a l'entorn de Barcelona, fenomen que s'ha conegut com a macrocefàlia urbana. Malgrat aquest desequilibri poblacional dins de Catalunya, el debat sobre el fenomen s'ha restringit fins al moment de manera gairebé exclusiva al món acadèmic, mentre que no ha tingut cap translació al dia a dia polític del país. La preeminència del conflicte amb Madrid pot haver-hi contribuït.

La consecució d'un estat propi per a Catalunya faria de Barcelona la capital d'un nou país independent. En termes comparats, hem vist com Barcelona estaria en la banda alta de la forquilla quant a percentatge de població de l'Estat que habita a la capital, tant a nivell internacional com europeu. La recurrència a l'establiment d'una cocapitalitat o d'una capital en una ciutat de menors dimensions que Barcelona no són alternatives habituals en el nostre entorn ni semblen adequades a la idiosincràsia del cas català.

Mitjançant l'estudi de casos hem pogut detectar algunes bones pràctiques que facilitarien la cohesió interna del país i dificultarien l'emergència de conflictivitat inherent a aquesta macrocefàlia urbana. En primer lloc, caldria aprofundir en la descentralització dels centres decisors. Malgrat que el poder polític i econòmic estigui majoritàriament centralitzat a Barcelona, aquest no ha de ser exclusiu. Mentre que els principals centres decisors del país seguiran concentrats a la seva capital, caldria aprofundir en experiències de descentralització d'institucions i d'ens públics com ja es va fer fa uns quants anys amb el trasllat de la seu de la Conselleria d'Agricultura a Lleida.

En segon lloc, caldria repensar el model d'infraestructures que necessitem. La macrocefàlia urbana no ha de portar indefectiblement a la configuració d'un model radial com el que s'ha desenvolupat a Espanya i a la Catalunya autonòmica. Tal com l'exemple austríac ens mostra, es pot crear un model d'infraestructures que doni preeminència a la cohesió del territori i que permeti la connexió entre persones i mercaderies sense haver de passar per Barcelona. Aquest model no només faria el sistema més eficaç en termes econòmics sinó que permetria mantenir el conjunt del país socialment ben cohesionat.

Finalment, un nou Estat català també s'hauria de centrar en el model d'organització territorial que implanta. Tot i que l'heterogeneïtat social a Catalunya és inferior que la de l'Estat espanyol en conjunt, les estructures poblacionals, demogràfiques i econòmiques de les diferents àrees que configuren el país fan necessària la implantació d'un model polític descentralitzat que garanteixi una certa autonomia a les diferents demarcacions (vegueries) del nou estat. La futura vegueria de l'Àmbit Metropolità podria encaixar amb la idea de l'estat federat de Viena, a Àustria, sense que fos necessari, per tant, crear una vegueria específica per a la Ciutat Comtal.

9. La pràctica de tenir un estat propi per a la capital del país és molt habitual en estats federals. Aquest és el cas, per exemple, de Berlín, Washington DC o Mèxic DF.

BIBLIOGRAFIA

- ALESINA, A.; DEVLEESCHAUWER, A.; EASTERLY, W.; KURLAT, S. i WACZIARG, R. Fractionalization. *Journal of Economic Growth*, 8(2): 155-194. 2003.
- CARRERAS, J. M.; GIRAL, E. i LLUCH, E. «Gairebé un manifest comarcalista.» *Serra d'Or* 136: 23-24. 1971.
- CASASSAS, Ll. *Barcelona i l'espai català. El paper de Barcelona en la formació i l'ordenament del territori de Catalunya*. Barcelona: Curial, 1977.
- HOOGHE, L.; MARKS, G.; SCHAKEL, A. H. *The Rise of Regional Authority: A comparative study of 42 democracies (1950-2006)*. London: Routledge, 2010.
- IGLESIES, J. «El movimiento demográfico en Cataluña durante los últimos cien años.» *Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona*, 165: 319-435. 1961.
- NEL·LO, O. «Les teories sobre l'ordenament del territori a Catalunya. Els antecedents.» Ponència presentada al I Congrés Català de Geografia, Barcelona, març de 1991.
- NITSCH, V. «Does history matter for urban primacy? The case of Vienna.» *Regional Science and Urban Economics*, 33(4): 401-418. 2003.
- REQUEJO, F. «Federalisme, descentralització i pluralisme nacional. Teoria política i política comparada.» *Revista d'Estudis Autonòmics i Federals*, 2007: 35-63. 2007.
- ROCA, F. *Política econòmica i territori a Catalunya 1901-1939*. Barcelona: Ketres, 1979.

Una capital amb una governança del coneixement al servei del país

Miquel Guiot i Rocamora

Directiu (sector privat i sector públic). Advocat

Aconseguir que les coses passin

Introducció

El sector públic en general i l'administració pública en particular tenen en el coneixement el seu principal actiu. El coneixement resideix en les ments de les persones i en les dades registrades (ahir en paper, avui en els sistemes tecnològics). El repte del sector públic és i serà la gestió excel·lent d'aquest coneixement.

En aquest article es proposa un model de gestió d'aquest coneixement amb l'objectiu d'assolir un sector públic brillant que contribueixi al progrés econòmic i a la millora de la qualitat de vida de la ciutadania.

Aquest model de gestió del coneixement en sentit ampli es pot aplicar també com a model de gestió de la governança d'una organització concreta o com a model de gestió de la relació de la col·laboració entre diverses organitzacions, ja sigui públic-públic, públic-privat, privat-privat.

Barcelona ha estat una ciutat capdavantera en la revolució comercial i en la revolució industrial com ens ha explicat el Dr. Jordi Nadal i Oller. Estem convençuts que Barcelona igualment està en condicions de ser una ciutat capdavantera de la revolució del coneixement i que aconseguir-ho ens ajudarà a construir un país millor per viure-hi. La capitalitat ens donarà l'oportunitat i la responsabilitat de fer-ho realitat.

Sobirania

Assolir la independència ens ha de permetre com a factor més important disposar de la sobirania per prendre les nostres pròpies decisions. La independència de ben segur que ens permetrà deixar de tenir una administració estatal hostil a la nostra voluntat de ser. Els errors seran nostres i prou; la capacitat per corregir-los, també. La culpa ja només serà nostra. No tindrem excuses on amagar-nos.

Un dels desafiaments del nou estat serà assolir un sector públic excel·lent, i en això el paper de la capital serà factor decisiu del resultat final.

Simplificant-ho, podem dir que el nostre punt de partida serà un sector públic que comprèn un conjunt de competències i que disposa d'uns recursos personals, econòmics i materials per exercir-les. De com organitzem aquests elements i tots aquells que s'afegiran en la nova situació d'estat en dependrà en gran part la consecució del repte. No serà fàcil. Un sector públic eminent és la millor garantia de la sostenibilitat de l'estat del benestar.

Ser capaços d'optimitzar la relació de Barcelona capital (en les dimensions de la ciutat de Barcelona d'avui o d'una eventual Barcelona DF) amb l'estat Catalunya serà determinant de l'èxit del sector públic a Catalunya. I aquesta relació hauria de passar per un model de governança pública homogeni i connectable.

República

Quan fem la república catalana, haurem de reorganitzar l'administració i, si la reorganitzem, cal tenir clar per a què la reorganitzarem. Reorganitzar per reorganitzar no té gaire sentit; canviar per canviar, tampoc. Abans de reorganitzar, hem de pensar què volem canviar, perquè i per a què.

La reorganitzarem perquè a hores d'ara no és prou eficient i no podem perdre cap potencialitat davant l'escenari de construir un país tot reformulant el seu servei públic.

La reorganitzarem per tal que sigui motor i no llast, garantia i no amenaça, de tots i no al servei d'uns quants, per tal que esdevingui motiu d'orgull.

Veurem caure mites sobre el «caràcter català», la burocràcia i els serveis públics. La substitució d'un estat hostil per un estat al servei de la ciutadania aflorarà les vocacions de servei públic i atraurà el talent. Passarem del concepte buròcrata, al concepte servidor públic. I no es tractarà només d'un canvi de nom: serà un canvi de paradigma. Un canvi copernicà en formes i fons de treballar, d'accés i carrera professional dins la funció pública.

Avui a Catalunya hi concorren moltes administracions: les que tenen base territorial com l'estatal, l'autonòmica i la local (provincial, comarcal i municipal) i les que responen a base funcional. La simplificació i reducció és tan necessària com oportuna.

Una Catalunya independent n'hauria de tenir prou amb dues administracions territorials, Generalitat i municipi, una administració on el factor proximitat ha de ser determinant.

Donat el moment, cal destacar l'oportunitat única de fer d'un cop una administració pública eficient —la primera, en restaurar la Generalitat, es va deixar perdre fent una administració a imatge i semblança de l'espanyola.

La governança de les organitzacions sempre és embrollada, i la de les públiques encara ho és més. Són molts els factors que addicionen graus de complexitat a la del sector públic: la dimensió, l'aritmètica electoral, la comunicació, el poder difós, les rigideses del sistema, entre d'altres. Tots aquests són elements que introdueixen dificultat no solament política, sinó també tècnica, d'alta direcció i d'interacció entre aquests elements.

Les persones i la gestió de la informació són els elements més crítics i alhora claus per a la governança. Les persones sempre són un factor determinant en tots els sectors econòmics, però en el dels serveis més i en el dels públics, més encara.

És important no confondre el discurs polític amb la gestió. Una cosa és decidir, dir el que s'ha de fer, i una altra aconseguir que el que s'ha dit que s'ha de fer es faci, es faci bé i amb coherència. Ser en tot moment conscients del terreny on ens movem, i si ens movem en el camp del discurs o en el de la gestió. El discurs té una projecció pública, social, política, externa. En canvi, la gestió són faves comptades. El discurs porta bata blanca, la gestió va amb granota blau marí. Tenir molt clar a cada moment què és discurs i què és gestió ens pot evitar confondre desig amb realitat o embarcar l'organització en projectes d'impossible realització. Com més distància hi hagi entre el discurs i la gestió, més tensa serà la governança.

Model de gestió del coneixement: un model de gestió per a un nou país

Necessitem dotar-nos d'un model de governança que permeti i fomenti alhora la interconnexió del sector públic i la governança del seu coneixement entre si i amb la ciutadania amb l'objectiu d'assolir un sector públic excel·lent que contribueixi al progrés econòmic i a la millora de la qualitat de vida dels ciutadans.

Un model compatible a totes les administracions, que permeti conciliar les accions de govern, optimitzar els recursos i millorar la resposta a les necessitats de la societat.

Podem articular la governança del coneixement amb un model de gestió que es vertebra amb 3 eixos:

- Coresponsabilitat
- Dades/Informació/Coneixement
- Supervisió

Aquest model de gestió del coneixement en sentit ampli es pot aplicar també com a model de gestió de la governança d'una organització concreta o com a model de gestió de la relació de la col·laboració entre diverses organitzacions, ja sigui públic-públic, públic-privat, privat-privat. En funció del tipus d'organització o de relació, mantindrem els 3 eixos adaptant-hi els instruments que els articulen.

És un model que permetria posar en connexió totes les administracions de Catalunya.

Premisses

El model de gestió que es proposa parteix d'unes premisses a considerar que ens ajudaran a implementar-lo en els seus 3 eixos:

Cal fer foc amb la llenya que hi ha. Partirem d'on som ara. Això no és ni bo ni dolent, és el que hi ha. El que calgui fer ho haurem de fer amb la gent que som i els recursos disponibles.

Prioritzar. Tot alhora no es pot fer. Cal fixar prioritats. Una cosa darrere l'altra.

Persistir. Com afirma el professor Josep Maria Lozano, cal conviure amb problemes que s'haurien de resoldre, però que són difícils de solucionar a curt termini, i acceptar que tot el que és desitjable no sempre és factible simultàniament, i tenir l'honradesa de no convertir aquest fet en una coartada o en una renúncia.

Superfície o calat. Solució d'or de la gestió dels temps. El temps és el que és i és finit. Si volem abastar molt, podem aprofundir poc. Si volem aprofundir molt, tenim poca capacitat de cobrir molts fronts. Un bon sistema d'informació ens permet expandir en superfície i calat. La millor opció és una combinació de superfície i calat, cobrir molts temes però aprofundir només en allò que calgui, conscients que el temps no és elàstic i de la incapacitat de cobrir-ho tot.

Cursa de relleus. És fonamental que ho entengui el sector públic. Ser conscient que habitualment el que es presenta avui és fruit del treball precedent d'altres persones. Cal tenir clar que som en una cursa de relleus, que avui hi som i un dia no hi serem, que tothom és important però que ningú no és imprescindible.

Alçada o cabotatge. La navegació pot ser de llarga distància o de cabotatge. Combinar la navegació d'alçada amb el cabotatge, adoptant la més adient en funció del tema concret a abordar, ens minimitzarà el risc de fallar.

Acomboiar. Els directius hem d'acompanyar. Una gran part del nostre temps ha d'estar dedicat a donar confiança, a procurar que l'organització no es trenqui, a acompanyar els equips i a garantir que hi arriba tothom.

Innovar. Sense innovació no hi ha progrés ni hi ha millora. Ens hem d'atrevir a innovar, hem d'incentivar la innovació. Parafraçant-ho, podríem dir allò que qui vulgui innovar que s'agafi de la mà i qui no vulgui que s'aparti i no distregui els qui ho intenten.

Benchmarking. És un dels grans avantatges del sector públic respecte del sector privat. Podem compartir bones pràctiques, projectes exitosos, provar-los i exportar-los.

No confondre sector públic i sector privat. Cultures diferents. Com diu el professor Àngel Castiñeira, en el sector públic cal impulsar algun canvi enmig de la continuïtat; en l'empresa, cal assegurar una mínima continuïtat enmig del canvi.

Co-responsabilitat

Més enllà de les competències formals que confereixi la normativa en cada cas, la majoria de temes concrets es poden abordar des de diferents perspectives, fet que comporta que en moltes matèries en realitat hi hagi competència concurrent de molts serveis públics, funcionals i/o territorials, dins la mateixa organització o entre diverses organitzacions. En aquests casos, la visió global de conjunt sempre ofereix un valor superior al que resultaria de la mera suma de les parts que hi participen.

Cal que els serveis públics, funcionals i territorials, articulin la gestió del coneixement i l'exercici de les respectives funcions amb responsabilitat compartida a l'objecte de garantir la coordinació transversal amb la voluntat de:

- Minimitzar el risc de visió monocular.
- Empènyer la visió intel·lectual.
- Facilitar el treball en xarxa.
- Millorar la planificació i ***qualitat de les actuacions dels serveis públics.
- Fer seguiment eficient que avaluï les respectives funcions.
- Afavorir el compliment de les normes.
- Maximitzar el principi de proximitat.

No hi ha res més complicat que coordinar persones que no volen ser coordinades. És un tema molt complicat, es tracta d'anar insistint, és una feina de pluja fina. El model de co-responsabilitat intenta superar la premissa de «qui és què». Si és públic, és de tots, i cal implantar aquest principi.

L'exercici de la co-responsabilitat es pot articular per mitjà d'instruments que empenyen a superar les reticències a treballar junts, que facilitin el diàleg permanent, sincer i obert dels referents territorials i dels referents funcionals en cada matèria.

Instruments per articular la co-responsabilitat: espais de co-responsabilitat (taules, ponències, grups de treball), apoderament i treball en xarxa.

Els espais de co-responsabilitat han de poder donar capacitat d'interlocució a molta gent, i a més de gent de diferents nivells. Cal dotar cada nivell de l'estructura de capacitat d'interlocutar, cal evitar que hi hagi només un diàleg des de la cúpula de cada estructura. Cal que hi hagi una interlocució entre operadors per trobar les millors solucions. Cal intentar, en tot allò que puguem, compartir un sistema d'informació que sigui comú.

En l'**apoderament**, la regla d'or és: fes amb el teu equip el que vulguis que facin amb tu. Cal donar corda a la gent, cal deixar que els membres dels nostres equips participin a les reunions. S'ha d'apoderar i donar confiança a la gent. Cal confiar en les persones dels nostres equips. Es tracta de manar menys i influir més.

La moneda té dues cares: confiança i responsabilitat. No pots exigir responsabilitat sense donar confiança, i viceversa. Primer dóna confiança i després exigeix responsabilitat. No es pot fer una cosa sense l'altra.

Treballar en xarxa. Cal intentar fer entendre als directius que per sota d'ells hi ha gent amb tanta vàlua o més que ells. Cal deixar parlar i prendre acords als comandaments, cal deixar que funcioni la xarxa. El treball en xarxa permet donar visibilitat a molta gent, la coneixença de moltes persones, i no solament les cúpules de cada estructura. L'organització és viva i és dinàmica. Com més gent conegui les competències i les capacitats d'algú, millor. Això és un valor per a les organitzacions grans. La gent que avui és a segona fila, més endavant serà a un primer nivell; per això, val la pena tenir coneixement i donar joc a tothom. Com més gent conegui a tothom, millor; com més gent hi hagi en condicions de valorar la vàlua d'una persona, més democràtica i natural serà la presa de decisions respecte de les persones, i es podrà constatar com n'és, de coherent, que determinades persones accedeixin a determinats lloc.

El treball en xarxa és a la base del progrés de l'organització, del desenvolupament i del creixement professional de les persones.

Els espais de coresponsabilitat són aquells on s'hi ha de poder confluir tant pel càrrec que es té com per l'expertesa que es té en una matèria, ja que ambdós no tenen per què coincidir en una mateixa persona.

Diu el proverbi que si caminem sols, anem més ràpid, però que si caminem junts anem més lluny. Això ho estem comprovant cada dia. Si volem imposar la nostra solució és més ràpid i estem més satisfets. Però si ho hem de fer entre tots costa més, ha de fer més xup-xup. Però segurament les solucions que implantem d'aquesta manera són més sòlides i durables.

La coresponsabilitat és això: arribar junts al més lluny possible. Tot ha de ser prou ordenat i alhora tot ha de ser prou flexible.

El talent de les persones necessita un catalitzador, un estímul que provoqui que la gent opini, proposi, suggereixi a partir del que veu. Aquest catalitzador és un bon sistema d'informació que permet facilitar l'accés a les dades, la seva conversió en informació i l'aportació de coneixement, tant detalladament com globalment, de l'activitat o de l'organització. Que tot el temps que dedicàvem a desxifrar les dades diferents el puguem dedicar a compartir visions, anàlisis, negociar i discutir els temes.

Dades/Informació/Coneixement

El segon eix del model són les dades que es converteixen en informació que genera coneixement.

La informació és el catalitzador i la clau de volta del sistema de coresponsabilitat, i d'aquest en depèn la capacitat de supervisió. Necessitem construir un sistema que requereixi poc temps per processar les dades de manera que alliberem el temps per poder-lo dedicar a analitzar. La majo-

ria de les organitzacions consumeixen la major part del temps disponible a generar informació, de manera que els en queda poc per analitzar-la.

Quan aconseguixes activar la fórmula Dades/informació/coneixement + persones que en saben, el resultat sol ser debat, vulguis o no vulguis. El talent i la intel·ligència humana degudament alimentats amb informació multipliquen la seva creativitat.

La informació és palanca de canvi. De les dades que estan en els aplicatius transaccionals, si les explotem i les treballem bé, amb el coneixement afegit de persones que coneixen el tema, en podem obtenir la transformació i millora de l'organització, la clau de l'efectivitat.

Sense informació no és factible l'avaluació i resulten més dificultoses la progressió i les millores.

Calen algunes circumstàncies substantives perquè l'eix funcioni: que la informació estigui i sigui accessible en temps actual, forma adequada, qualitat garantida i adequats perímetres de distribució de la informació. És fàcil de dir, molt difícil d'assolir. Pensar que hi podem arribar de manera automàtica és una il·lusió. La meta a la qual s'ha d'arribar és la intel·ligència de negoci.

Els instruments que materialitzin aquest eix cal que responguin a les 3P: públic, periòdic i predefinit. Han de ser oberts, han de tenir una determinada periodicitat i una actualitat, i han de ser predefinit, amb un format conegut i fàcilment intel·ligible. Han de permetre fer el zoom i anar del global al detall, de tota l'organització a la unitat concreta. Han de permetre fer la mineria.

El sistema d'informació el podem construir amb quadres, gràfics, mapes, imatges. Una regla radical és assumir que tot allò que sigui geolocalitzable hauria d'incorporar sempre les coordenades X i Y a totes les dades.

La metodologia de construcció d'un bon sistema d'informació ha de ser modesta i prudent en l'execució: s'assaja un prototip, es prova durant un temps i, si funciona, es fabrica en cadena. Aquest és un dels canvis més importants que proposem respecte dels models actuals d'intel·ligència de negoci.

La informació deixa de ser un privilegi per esdevenir una eina bàsica de treball. Quan s'ha fet la llum, és difícil acceptar tornar a la foscor.

En les dinàmiques de grup, se solen complir determinades regles que un bon sistema d'informació estimula; els sistemes de *reporting*, amb indicadors clars, invoquen sempre les motivacions de millora:

- Preferim guanyar que perdre: d'entrada, quan encetem una tasca és amb la voluntat que funcioni i surti bé.
- La gent intenta fer-ho bé. La gent, d'entrada, no té voluntat de fer les coses malament. Per tant, si encarreguem alguna cosa a una persona que no estava en condicions de fer-la, la culpa no serà seva.
- Ningú vol ser el darrer. Les persones preferim guanyar, però si no pot ser, en tot cas, preferim no ser el darrer.
- Sempre es pot fer millor: hem d'evitar el cofoisme i, per més satisfets que estem dels nostres resultats, siguem conscients que encara es podrà millorar.
- El ritme és important: no ho hem de confiar en esforços finals, sinó que hem de millorar moment a moment, ser constants.
- Tothom vol sortir bé a la foto: si de tant en tant fem fotos, constatarem els esforços de la gent per procurar de sortir-hi bé.

- Els colors parlen per si sols: ens serveixen per indicar l'estat de la gestió, i ens han de servir per posar focus en els temes que ens interessin, perquè sobresurten positivament o negativament.

El sistema d'informació esdevé condició *sine qua non* i permet alimentar el tirabuixó:

Dades > Informació > Coneixement > Transparència > Cohesió > Compromís

La informació ens permetrà empènyer en aspectes com l'eficiència, l'eficàcia, la productivitat, la competitivitat, però també ens permetrà avançar en objectivitat, responsabilitat, rendició de comptes, sostenibilitat, igualtat d'oportunitats i democràcia.

La informació s'ha de distribuir, ha d'estar a disposició dels gestors, ser accessible. La informació ens permet atorgar més confiança i exigir més responsabilitat.

Un bon sistema d'informació exigeix:

- Qualitat de les dades. Si els usuaris veuen que la informació que se'ls presenta no és veritat, trencarem la confiança i recuperar-la serà molt difícil.
- Facilitat d'ús: si és difícil, la gent no l'utilitzarà. Els usuaris finals no seran experts en estructura de dades.
- Velocitat: la rapidesa també és clau; si va lent, la gent també se'n cansarà i ho acabarà deixant d'utilitzar.

La informació, amb la seva distribució, esdevé un catalitzador que permet:

- Trencar l'estructura de sitges, vertebrant l'organització.
- Descentralitzar i desconcentrar quan la proximitat i l'atenció singular aportin valor.
- Implicar l'equip, tant des del punt de vista tècnic com polític, incrementant-ne el compromís i la motivació.
- Incrementar la transparència, interna i externa.
- Transformar la cultura.

La informació ens fa millors a tots, als gestors, als directius i als polítics. I si som millors a títol individual, també tindrem la capacitat de ser-ho de manera col·lectiva. Col·legiada o no, la decisió segur que serà més responsable.

Supervisió

La supervisió i la revisió crítica del que es fa és fonamental per innovar, progressar, millorar i avaluar processos, decisions i resultats. Concloure si les coses funcionen com volíem que funcionessin, constatar si el resultat obtingut és l'esperat i si és millorable.

Avançar cap a la figura del supervisor que persegueix la detecció de la millora contínua, amb capacitat de qüestionar-se el que es fa, com es fa i el resultat que dona, buscant les millors pràctiques per: optimitzar els mètodes de gestió, polir el tracte amb la gent, simplificar tràmits i incrementar la motivació i professionalitat.

El dia a dia és tan absorbent que sovint no permet mirar-se els processos, les pautes de gestió, amb la perspectiva necessària per detectar les disfuncions i les oportunitats de millora. Això és el que aportarà el supervisor, aquesta visió crítica constructiva.

Una bona supervisió facilita:

- Transparència: visibilitat del quan i en què es gasta, així com dels resultats obtinguts.

- Prioritzar: en un estadi de tensió dels ingressos, disposar de la màxima informació de quan i en què es gasta ha de permetre poder adoptar millor les decisions de priorització.
- Eficàcia: constatar si els resultats obtinguts són els desitjats.
- Eficència: constatar a quin cost s'obtenen els resultats.
- Productivitat: visió conjunta de recursos destinats i resultats obtinguts.
- Procés participatiu: passar d'un procés monopolitzat pels actors concrets de les àrees econòmiques o de *controlling* a un procés amb interacció permanent entre tots els actors/gestors de l'organització.

Supervisió i transparència no són exactament el mateix: no confonguem la transparència a penjar la informació a Internet.

Al sector públic hi ha un nivell altíssim de responsabilitat i especialització, hi ha experts tan bons com els que hi ha al sector privat. La burocratització respon més a la necessitat de protegir-se que a una voluntat expressa d'entorpir els procediments. Hem de poder trobar una solució a això. Els protocols ens han d'ajudar a fer millor les coses, no a entorpir-les. La supervisió ens ha d'ajudar a millorar els protocols.

És important que ens protegem del corporativisme i defugim les seves amenaces.

La supervisió tracta d'objectivar, posar més l'accent en el què que no pas en el qui. Donar més relleu a les raons que als galons. Quan centrem l'atenció en el qui, perdem qualitat d'anàlisi. Tenir molts galons no vol dir sempre tenir més raó. Hem de procurar no equivocar-nos i fer servir un bon sistema d'anàlisi de dades i d'avaluació.

I la supervisió més important de totes és la supervisió de la ciutadania. Sense la supervisió de la ciutadania, el sector públic no té sentit al segle XXI en una societat que pretengui ser democràtica.

La democràcia no és binària. La democràcia té graus d'intensitat. Una bona supervisió millora el nivell democràtic d'una societat.

El directiu com a factor clau

En les posicions directives del sector públic, és bo combinar persones amb trajectòria personal i professional diversa.

Podem distingir tres perfils professionals:

- La carrera administrativa. La d'una persona que, en un moment donat, ingressa a una organització i va fent carrera dins l'organització fins a assolir una posició directiva.
- La carrera política. Persones que, per via d'una adscripció vinculada a un partit, tenint habilitats directives, acaba obtenint un càrrec a designació i en la confiança de la força política.
- La carrera directiva. Persones que, en l'àmbit públic o en el privat, ocupen llocs directius per les seves habilitats directives de manera no vinculada a una trajectòria en l'organització ni a la política.

La carrera administrativa, la carrera política, la carrera directiva, aporten diferents punts de vista a la gestió de l'organització. Totes les organitzacions grans que s'ho puguin permetre haurien de poder fer una combinació d'aquests tres perfils que complementen bagatges i perspectives fent millorar la visió del projecte.

Una organització pública on en les seves estructures directives manqui algun d'aquests tres perfils serà una organització cega o coixa en algun aspecte.

Conclusions

- La governança del sector públic en general i de l'administració pública en particular és complexa.
- Que la governança sigui complexa potser en dificulta la gestió, però també fa més interessant el seu impuls, motivador el repte i gratificant l'èxit.
- La innovació a l'administració pública és factible i és necessària. I per al nou estat, és imprescindible.
- Necessitem dotar-nos d'un model de governança que permeti i empenyi la interconnexió del sector públic i la governança del seu coneixement entre si mateix i amb la ciutadania.
- Podem articular la governança del coneixement amb 3 eixos:
 - Coresponsabilitat
 - Dades/Informació/Coneixement
 - Supervisió
- Importància de la funció pública i de la seva millora amb la implementació d'aquest model.
- El sistema d'informació configurat com a seqüència de Dades > Informació > Coneixement > Transparència > Cohesió > Compromís esdevé un motor de canvi poderosíssim.
- La clau de volta del sistema és disposar d'un sistema d'informació que permeti facilitar l'accés a les dades, la seva conversió en informació i l'aportació de coneixement, tant pel que fa al programa i/o unitat com a la visió global de l'organització.
- La informació ens permetrà atorgar més confiança i exigir més responsabilitat.
- La democràcia no és binària. La democràcia té graus d'intensitat. La transparència i una bona supervisió millora el nivell democràtic d'una societat i empeny a la millora contínua.
- Ens cal ser optimistes, hem de ser optimistes, podem ser optimistes.
 - Ens cal: per una banda, necessitem el sector públic i per l'altra, el seu pes en la nostra economia és massa determinant per permetre'ns el luxe d'abdicar, d'exigir-nos millorar-ne la productivitat.
 - Hem: la nostra professionalitat i responsabilitat com a directius públics ens empenyen a buscar la manera d'aconseguir que cada cop siguin més els disposats a implicar-se, a assumir riscos, a comprometre's.
 - Podem: al sector públic, hi ha molta gent amb talent innovador, amb ganes de millorar, de provar de fer coses diferents, de buscar i trobar solucions als problemes. Només depèn dels directius públics, polítics i tècnics activar aquest potencial per mitjà d'objectius concrets, màxima informació i transparència, i als ciutadans exigir-ho.
- Només depèn de nosaltres.
Prou senzill per no fer-ho.

El règim jurídic de la ciutat de Barcelona en el nou estat català

Alfred Lacasa Tribó

Advocat 2441 ICAG

Secretari d'Administració Local

Director dels Serveis Jurídics Centrals de l'Ajuntament de Barcelona

a) Introducció

En el disseny i l'elaboració del Llibre Blanc, aquest article respon a l'encàrrec d'esbossar traços jurídics i idees en el camp de la gestió de com podria ser el règim jurídic de Barcelona en el futur.

Partim de dues realitats: la primera és una llarga experiència de gestió municipal; fins i tot en les situacions més uniformitzades (any 1960), Barcelona sempre ha tingut menció especial en el seu règim. En el futur, seria reconèixer i millorar aquesta tradició que, com veurem ve, de molt de lluny. La segona és que Barcelona és símbol de bon govern. Enfront d'altres capitals que la gestió econòmica els ha deixat i es troben en situació difícil, Barcelona ha optat per un model de gestió eficaç i eficient que cal preservar, abundar i, si es pot, projectar en el futur.

Aquest èxit, del tot compartit, té dos grans protagonistes. En primer lloc, els nostres electes i els treballadors del sector públic local que, amb la seva passió per fer les coses bé, han aconseguit ja de fa anys que Barcelona sigui símbol de modernitat. L'exemple més excels va ser l'any 1992 amb les Olimpíades de Barcelona, però també, diguem-ho, amb la capacitat de contenció i estalvi que fa que l'Ajuntament no sigui deficitari. Tothom hi ha contribuït. D'altra banda, els màxims responsables d'aquest èxit són els ciutadans, molt participatius, implicats en els diferents ens (comissions, plenaris, audiències...) i sempre amatents a la gestió pública.

En el nou estat, Barcelona ha de seguir una línia i en el disseny, ocupar el lloc que es mereix.

Sense més atribucions de les que li escauen, però amb cap mancança competencial que impedeixi mantenir i aprofundir en el model.

Aquest humil article intenta fer pensar com anar en aquestes dues direccions.

b) Marc

1. Barcelona, la capital d'un país que és Catalunya, que esdevé nou estat d'Europa

Barcelona és i ha estat la capital de Catalunya i ho seria del futur estat.

Barcelona va ser refundada pels romans a finals del segle i aC i la van convertir en una fortificació militar, anomenada Iulia Augusta Paterna Faventia Barcino, que era situada sobre l'anomenat Mons Taber, una petita elevació on avui es troba el barri de la catedral i la plaça de Sant Jaume.

Troblem certes institucions de llarg recorregut. Així el 1265, la creació del Consell de Cent, per tal d'assistir els consellers i els oficials reials en casos referents a la defensa de la ciutat de Barcelona i les seves possessions, o el 1283, amb les constitucions catalanes de les Corts de Barcelona amb el Privilegium Magnum.

En definitiva, una particularitat evident que tindrà el futur estat és que el debat sobre la capitalitat no existirà, perquè per tradició, per història, per població, per acceptació, per reconeixement legal i, en definitiva, perquè ho és sense comparació, Barcelona és la capital de Catalunya i hauria de ser la capital del futur estat català.

2. La norma magna catalana: reconeixement i tractament de la capitalitat de Barcelona

En la configuració del nou estat, el marc normatiu del més alt nivell ha de reconèixer, en la línia de la majoria de textos normatius contemporanis, el qualificatiu de capital, i n'ha de fer una regulació expressa que, de forma piramidal (en el sentit kelsenianà), encapçali el que el marc legal infraconstitucional que l'ordenament jurídic català ha de desenvolupar.

Aquest qualificatiu ha de ser recollit tant en la Carta Magna o fundacional de l'estat com en els principals textos.

3. Barcelona com a seu de les institucions de l'estat

El fet que Barcelona sigui capital del nou estat comporta que sigui la seu de les principals institucions del país. Per tant, té doble naturalesa jurídica com a capital i com a seu.

La capitalitat és un règim especial de la ciutat en l'ordenament jurídic català que atribueix un règim autònom, singular i objecte de protecció i desenvolupament que en aquest text es tractarà d'esbossar.

La seu té la seva projecció en tots els camps de l'activitat normativa sense que en cap cas aquest fet impedeixi la descentralització futura o bé l'establiment de noves delegacions arreu del territori a fi i efecte de tenir un Estat cohesionat administrativament. El fet que sigui seu suposa per una banda un reconeixement futur en l'ordenament sectorial respecte de la ubicació de les seus nacionals i, per l'altra, el fet que Barcelona té una posició específica en el sistema de fonts en relació amb el futur, i per això cal constituir una comissió de relació interadministrativa que permeti un marc de relació específic (ajuntament-estat), sense perjudici de la seva ampliació a altres ens administratius (com poden ser la vegueria o una altra forma organitzativa, o bé l'Àrea Metropolitana o una altra forma organitzativa).

4. Barcelona com a seu de l'Àrea Metropolitana i capital de vegueria

Fetes les consideracions anteriors, la regulació de la futura capital del nou estat ha de ser capaç de tenir una visió de la gestió integrada del territori i projectar la seva capacitat d'influència més enllà del terme municipal.

Pel que fa a la «Gran Barcelona», aquesta ha de ser dissenyada per satisfer necessitats globals de 36 municipis amb una població de 3.239.337 habitants (Font: INE 2012), una extensió territorial de 636 km² i una densitat de 5.093 hab/km² (nucli central de l'àmbit metropolità amb una població de 5.012.961 habitants, una superfície de 3.236 km² i una densitat de població de 1.542 hab/km²). En definitiva, cal la superació de la fusió de les antigues Mancomunitat de municipis, l'Entitat del Medi Ambient i l'Entitat Metropolitana del Transport.

D'altra banda, la futura capitalitat també ha de recollir la posició en la futura vegueria (o ens similar) definint un àmbit territorial organitzatiu bàsic de tot el futur Estat.

5. El règim especial de Barcelona al sistema de fonts: capitalitat i llei especial

L'escut oficial de la ciutat de Barcelona s'inspira en el de Pere III el Cerimoniós, i la bandera oficial de la ciutat de Barcelona és quarterada i incorpora els quatre pals vermells als quarters superior dret i inferior esquerre sobre fons groc, i la creu de Sant Jordi als quarters superior esquerre i inferior dret sobre fons blanc.

L'autonomia local de Barcelona prové directament de la Carta Europea d'Autonomia Local feta a la ciutat d'Estrasburg el 15 d'octubre de 1985.

La capital ha d'ocupar un espai específic en la posició del sistema de fonts en el règim local i, per tant, el marc normatiu de Barcelona és especial (en el sentit que desplaça el general) i propi.

El seu contingut es projecta en tres grans àmbits d'actuació: en el règim especial en sentit estricte, en la projecció de Barcelona en camps de l'activitat estatal amb especificitats pròpies i en la participació de la ciutat en el procediment legislatiu del nou estat.

El nou estat ha de recollir des de la seva fundació el principi d'evitació de doble competència. En el cas de Barcelona, s'ha de materialitzar en el fet que la ciutat és la responsable de certs esdeveniments per delegació de l'Estat com pot ser, entre d'altres, l'organització dels actes protocol·laris d'abast nacional.

c) El règim especial

6. Naturalesa del règim especial de Barcelona¹

a) *Concepte*

Una llei del Parlament de Catalunya ha de regular el règim especial, la Llei de capitalitat, amb una doble naturalesa, que és bàsica i especial.

És una llei bàsica que forma part del cànon de control constitucional i atribueix competències a la ciutat pel davant i de forma prèvia a la legislació sectorial futura. En tant que llei bàsica, el Parlament de Catalunya condiona (excepciona, limita) la seva activitat futura reconeixent especificats de tot ordre a la capital.

És una llei especial perquè és un *corpus iuris* que se separa del règim local català, de manera que el règim català té un règim general per a tots els ens locals catalans i un règim especial per a la ciutat. En aquest context, la legislació de règim local ha d'incorporar paràmetres d'eficiència en la gestió pública i (una vegada hagi atribuït un marc comú de competències a tots els ens locals) atribuir competències als ens en funció de la seva capacitat de gestió de forma que la delegació condicionada sigui un element de flexibilitat en la gestió pública.

b) *Significat*

En tant que llei bàsica, Barcelona exerceix, a més de les competències que se citen més endavant, competències paralegals que l'assimilen parcialment a una ciutat-estat. Es concreten, per una banda, en atribucions legals directes a la ciutat de competències estatals (concreció del principi de no duplictat de competències en què l'activitat estatal la fa la ciutat) i, per una altra, de desenvolupament reglamentari que atorga àmplies competències als reglaments municipals aprovats pel Consell Plenari de Barcelona. L'ordenament jurídic català ha de deixar als reglaments aprovats per a la ciutat de Barcelona un espai ampli de delegació que permetin adaptar l'activitat regulatòria als canvis socials constants.

En tant que llei especial, el marc financer, d'organització i funcionament, així com el seu règim jurídic té particularitats de tot ordre que es projecten en diversos camps de l'activitat

1. En l'actualitat el règim a grans trets és el següent:

De conformitat amb allò establert a la disposició addicional sisena de la Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases del règim local (LBRL), i a l'article 89 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (EAC), aprovat per la Llei orgànica 6/2006, de 19 de juliol, la ciutat de Barcelona gaudeix del règim especial que s'integra per les disposicions contingudes a la Llei 22/1998, de 30 de desembre, de la Carta municipal de Barcelona (CMB) i a la Llei 1/2006, de 13 de març, per la qual es regula el règim especial del municipi de Barcelona (LREB). El municipi disposa així mateix del règim financer especial regulat en la pròpia LREB, en aplicació d'allò establert a l'article 161 del text refós de la Llei reguladora de les hisendes locals, aprovat per Reial decret legislatiu 2/2004, de 5 de març (TRLRHL).

El text legal ha estat objecte de dues modificacions: la primera —mitjançant la Llei 11/2006, de 19 de juliol— va recaure en els articles 3 i 11, sobre els símbols representatius de la ciutat de Barcelona, per tal d'adaptar-los a la normativa reguladora dels ens locals, i en l'article 66.5, referent a l'aprovació definitiva de plans que comportin una modificació de zones verdes, espais lliures o equipaments esportius; en virtut de la segona —feta per Llei 7/2010, del 21 d'abril—, es va addicionar al Text legal un nou Títol, el VIII, per tal d'incorporar-hi la regulació del Consell Econòmic i Social de Barcelona.

administrativa (el seu diari oficial és la Gasetta de Barcelona, el finançament és específic, participa directament dels tributs del futur estat, té procediments administratius específics: trànsit, sancionador...).

7. Elements del règim especial

Configuren tres eixos troncats el règim especial.

En primer lloc, la protecció del règim de la capitalitat que té un procediment legislatiu agreujat per la seva modificació.

En segon lloc, un mandat específic al legislador català de salvaguarda² d'aquest règim. I, en el marc de la futura configuració de la justícia constitucional catalana, cal reservar una posició específica de la ciutat de Barcelona per exercir accions de defensa de la seva autonomia local enfront de l'activitat del Parlament de Catalunya.

En tercer lloc, amb el mandat específic d'aprofundiment del règim especial en el desenvolupament futur del país.

8. Projectió administrativa del règim especial: l'Ajuntament de Barcelona

Menció expressa mereix el Reglament orgànic municipal de l'Ajuntament de Barcelona.

2. El darrer any ha estat una pugna constant entre el món local i l'estat, i en especial de l'Ajuntament de Barcelona, contra el llavors projecte de Llei de racionalització i sostenibilitat de l'administració local. En un primer moment, els diferents avantprojectes van optar per deixar sense efecte el tram estatal del règim estatal (fins al juliol de 2013) amb la supressió de la Llei 1/2006, del Règim Especial de Barcelona. Enfront d'aquesta regulació, l'Ajuntament de Barcelona presentà al·legacions i foren resoltes amb el Dictamen del Consell d'Estat 567/2013, que diu de forma literal: «La disposición adicional cuarta en conexión con la disposición derogatoria, presenta un contenido que, a juicio del Consejo de Estado, ha de ser reformulado. Lo natural es que las normas jurídicas de naturaleza particular difieran de las normas generales referidas a la misma materia. Por ello, la precisión según la cual las leyes particulares de los Municipios de Madrid y de Barcelona —cuya vigencia expresamente se mantiene— deben aplicarse en cuanto no se opongan a la nueva Ley constituye una determinación poco coherente y generadora de confusión. Por tal razón, se entiende necesario que en esta disposición adicional se suprima el inciso “en lo que no se oponga a la misma”. Por lo mismo, en la disposición derogatoria debería eliminarse su contenido final, referido a las Leyes 22/2006 y 1/2006. Esto es, cuanto sigue a partir de las palabras “... así como todas aquéllas...”».

Així, el redactat es modificà i definitivament ara s'afirma que la disposició addicional cinquena d'aquesta darrera norma estableix que les seves disposicions són d'aplicació al municipi de Barcelona, sense perjudici de les particularitats de la seva legislació específica i amb estricta subjecció als principis d'estabilitat pressupostària i sostenibilitat financera.

La lluita del consistori barceloní per salvaguardar el règim especial ha estat incessant.

Salvat el tram estatal del règim especial, l'Ajuntament de Barcelona, amb caràcter previ a formular un recurs en defensa de l'autonomia local de Barcelona, ha fet de representant dels municipis que han recorregut: són 2.393 municipis representatius de 16.996.884 habitants, i per això presentà al·legacions al Consell d'Estat i el Consell d'Estat, i d'entrada ens ha tornat a donar la raó (per segona vegada) a les tesis dels municipis contra la LRSAL (dictamen de 22 de maig de 2014):

«Existen fundamentos jurídicos suficientes para que el Ayuntamiento de Barcelona y los demás municipios interesados planteen conflicto en defensa de la autonomía local en relación con los artículos 26.2 i 116 TER i la D. Adicional 16 de la LRBRL.»

La Llei especial ha de reservar un seguit de matèries a aquest reglament que ha d'aprovar-se per majoria absoluta.

Feta aquesta regulació, la resta de matèries i competències s'haurien de caracteritzar per una quasi-parlamentarització del règim barceloní, i reservar escasses matèries al Consell Plenari però atribuint àmplies funcions de control.

Així, la separació de la funció de debat-control, funció de govern-executiva, ha de ser el pal de paller de la futura regulació per garantir el màxim control per part dels representants dels ciutadans, però apostant per la màxima capacitat de gestió i velocitat en la funció executiva.

Presidit per l'alcalde, aquest és el màxim representant de la funció executiva, acompanyat del Consell Plenari i de la Comissió de Govern, així com de la resta d'òrgans eminentment barcelonins i alguns ja recollits a la Carta, que compondrien la resta d'òrgans del règim especial.

A més de les clàssiques potestats del món local europeu continental, caldria afegir la potestat normativa agreujada en el sentit de proposar tramitació parlamentària, i per això es reserva la iniciativa de certes matèries al consistori barceloní.

L'exercici de les competències hauria d'estar subjecte, per Barcelona i per la resta d'ens locals de Catalunya, als principis de subsidiarietat i capacitat de gestió. En el cas particular barceloní, a més d'aquests principis, caldria tenir en compte la reserva del Consell Plenari per a la iniciativa legal de la modificació del seu propi règim.

L'estatut dels electes caldria sotmetre'l a unes fortes obligacions de béns i del registre d'interessos així com a un règim clar d'incompatibilitats.

El règim especial hauria de recollir certs paràmetres que ja caracteritzen parcialment el consistori barceloní. Així, el deure de bon govern i la transparència, la tutela i la millora del valor de la marca Barcelona en el context internacional, l'obligació de rendir comptes, l'anàlisi de costos, l'obligació de generar romanents de tresoreria positius, la supressió obligatòria del paper, la identificació digital en *smartphones* i altres dispositius, les carpetes electròniques ciutadanes, el desenvolupament de les multieficiències en l'*smartcity*...

Pel que fa al territori, es mantindria l'organització per districtes i barris.

Les relacions interadministratives assolirien un marc absolutament rellevant, de manera que la ciutat assoliria un règim preponderant en l'execució de competències en la línia marcada en l'aparat anterior.

Pel que fa a la prestació dels serveis públics, Barcelona es configura com un univers de personificacions locals, sumades a les clàssiques ja conegudes de la gestió directa i indirecta. Caldria que es recollissin altres fórmules a més de les ja existents, de manera específica, com les fundacions, les associacions, la gestió cívica i altres formes a estudiar.

En aquest context, i vist el potent tercer sector de què disposa la ciutat, cal que en l'adjudicació dels serveis públics per sota de les obligacions comunitàries de publicitat es faci una discriminació positiva en favor de les entitats sense ànim de lucre, s'ampliïn els contractes reservats als sectors de les persones discapacitades i, en especial, se separi lucre empresarial de lucre social (degudament auditat).

El règim jurídic electrònic ha de ser un dels elements centrals de l'activitat administrativa. Així, la supressió del paper i l'ús de les noves tecnologies ha de ser un dels elements que impulsin definitivament la modernització del país i de l'administració publicació. Amb la protecció de dades i la reutilització de la informació com a eixos centrals, en un context d'absoluta interoperabilitat, Barcelona ha d'esdevenir la capital de la immediatesa administrativa de tal forma que

cap procediment s'allargui més enllà de 4 mesos i sigui criteri general el tràmit i les comunicacions prèvies i declaracions responsables per sobre dels procediments. En aquest camp, cal recollir les particularitats de la ciutat per l'enorme volum d'estrangers que ens visiten i ser amatents a què els procediments despleguin efectes amb velocitat mentre els turistes es troben a la nostra ciutat.

En aquest règim jurídic, especial menció haurien de tenir els recursos administratius, que haurien de suposar una veritable segona revisió de l'acte i la possibilitat d'obrir procediments de mediació per intentar solucionar de manera pacífica les controvèrsies.

El finançament ha de ser un dels eixos que ha de garantir el bon funcionament dels serveis públics i ha de ser per un doble vessant. Per una banda, amb els tributs propis; per l'altra, amb la participació dels tributs de l'estat que, en tot cas, han de garantir un % d'inversió racional per al sosteniment i la millora dels serveis públics.

9. Projectió jurisdiccional i altres ordres

La ciutat de Barcelona ha de disposar de tribunals locals.

Formen part del poder judicial, però depenen de forma compartida de l'òrgan de Govern jurisdiccional i de l'Ajuntament de Barcelona.

Disposen de Jutges i fiscals que, en col·laboració amb els cossos i les forces de seguretat de l'estat, formen un tot que coneixen dels delictes menors i exerceixen judicis ràpids i execucions immediates. Així, la combinació sanció administrativa-sanció penal hauria d'estar més clara en el nou ordenament i caldria garantir una veritable reinserció i més en concret treballs per a la comunitat substitutius de certes penes. Sempre amb finalitat reeducativa.

En aquest camp, les vies de solució alternativa de conflictes haurien d'assolir un protagonisme principal, evitant temps, burocràcia i diners als ciutadans. Caldria desenvolupar figures com els laudes arbitrals del Tribunal Arbitral de Barcelona així com potenciar la Comissió de Mediació del Col·legi d'Advocats i altres vies similars en matèries diverses com per exemple ja s'ha fet amb l'actual Junta Arbitral de Consum.

La futura legislació civil ha de recollir certes especificitats d'elements relatius al Dret Civil i, més en concret a les relacions de bon veïnatge i la convivència i més en concret les molèsties (sorolls), els usos dels espais comuns, la prohibició de certes activitats i, en definitiva, ha d'atorgar un poder més democràtic a la legislació civil.

Barcelona ha de disposar de tribunals administratius per branques d'activitat de la ciutat. Bàsicament són 3: la jurisdicció contenciosa-administrativa ordinària, la jurisdicció contenciosa-administrativa econòmica i la jurisdicció local (que hauria de conèixer dels assumptes de personal i organitzatius de la ciutat).

d) Matèries estatals amb regulacions específiques (projectes de llei que recullen i amplien el règim especial)

10. Especificitats legals

Les normes que afecten el règim especial de Barcelona haurien de ser trameses a la ciutat en dos moments: en fase de projecte i abans de l'aprovació, i Barcelona hauria d'emetre un informe vinculant.

En la relació amb el compliment del principi de legalitat, el règim especial ha de poder completar les infraccions i sancions administratives sense necessitat d'una llei en el camp dels serveis públics i la convivència.

En el camp de les marques, Barcelona hauria de tenir un reconeixement específic, i la futura Llei de marques catalana i el dret de marques haurien de reconèixer el valor i la singularitat de la marca denominativa «Barcelona».

Les lleis sectorials haurien de reconèixer una posició especial de Barcelona en la gestió de les infraestructures: port, aeroport, ferrocarrils, carreteres. També en les costes, que hauria de ser el titular de la gestió en la seva màxima extensió.

Al mateix temps, nombroses especificacions tècniques haurien de ser recollides en la Llei d'urbanisme, i més en concret en la gestió del sòl urbà consolidat: les ciutats fortament i densament poblades han de poder disposar de més instruments per esponjar les ciutats. El mateix en el camp de les reparcel·lacions i d'altres mecanismes de distribució de beneficis i càrregues.

En el camp de les relacions virtuals, Barcelona ha de tenir especificitats de tot ordre, ja sigui en el camp dels dominis, de les telecomunicacions.

En el camp del patrimoni cultural català, la llei ha de permetre més mecanismes d'intervenció a la ciutat. El règim especial ha de poder limitar la proliferació de negocis invasors en llocs de forta concentració monumental. I garantir barris d'usos mixtos.

Barcelona hauria de tenir més especificitats en els camps següents: el medi ambient, l'atenció social, el comerç i el turisme, la indústria, la seguretat pública, l'educació, els béns públics, la cultura, la projecció internacional i la participació electoral i democràtica.

e) Conclusió

Tot i que només són unes notes, la definició del nou marc jurídic serà una peça estructural del nou país.

S'apunten motius més que suficients per no reproduir el model actual i conservant allò genuí o que ens ha aportat una bona experiència de gestió, apostar per una ciutat amb més competències i més relació amb l'entorn.

Diplomàcia cult, extravertida i lleugera

Fèlix Martí

Fundador d'UNESCO Catalunya i president honorari de Linguapax Internacional

rganitzar un nou estat suposa fer un salt qualitatiu en àmbits que no són competència directa de les ciutats ni de les regions. La creació d'un Estat català és una gran oportunitat per dissenyar nous models de forces armades, de seguretat, de fiscalitat, de desenvolupament, de sostenibilitat i d'articulació de la societat civil. Una ciutat com Barcelona, amb vocació innovadora i prestigi internacional, pot facilitar la construcció d'estructures estatals lliures de les velles inèrcies dels antics estats europeus. Com a centre polític, econòmic i cultural del nou estat podrà esdevenir una de les ciutats més actives en l'exercici de responsabilitats internacionals sense les limitacions que tenia com a ciutat subordinada als interessos de l'Estat espanyol. Barcelona experimentarà, després de molts segles, el risc i el goig de poder canalitzar la seva energia en intervencions efectives en els problemes globals d'Europa i de la comunitat mundial. La pregunta pertinent no és tant el benefici que en traurà Barcelona pel fet de ser capital d'estat sinó la qualitat que pot aconseguir el nou Estat català pel fet de comptar amb una capital com Barcelona. I també és bo preguntar quins accents s'han de posar en el futur de la ciutat per exercir com a capital.

La nova diplomàcia catalana hauria de reflectir el potencial cultural de Barcelona. En lloc d'un cos burocràtic seleccionat amb criteris de distinció familiar o de simpaties ideològiques, es pot optar per un servei de persones d'alt perfil cultural, formades a les universitats catalanes i estrangeres, parlants de les llengües adequades, capaces de treballar en xarxa i que facin compatible la defensa dels interessos de Catalunya amb l'exercici d'una solidaritat internacional efectiva i avançada. Per aconseguir aquest objectiu Barcelona ha de multiplicar els centres acadèmics, de recerca i de debat sobre política internacional. Els mitjans de comunicació han de facilitar més informació sobre el que passa més enllà de Catalunya i superar la tendència introvertida dels estats convencionals. El patriotisme català ha de ser simultàniament el de l'autoexigència nacional i el del cosmopolitisme no superficial. Probablement no hi ha cap ciutat com Barcelona que hagi reeixit a preservar una identitat cultural i lingüística pròpies amb una decidida obertura internacional. Ara podrà liderar un model de ciutats que resolguin amb intel·ligència el difícil equilibri entre l'afirmació d'una identitat particular i la benvinguda i la gestió de pluralismes de tot tipus.

La nova diplomàcia catalana no ha de funcionar ignorant les valuoses contribucions de la societat civil, tan present a la ciutat de Barcelona. Des de fa molts anys les entitats catalanes de projecció internacional s'han acreditat per les seves valuoses aportacions a la defensa dels drets humans, la pau, la protecció de la diversitat lingüística, la col·laboració amb les organitzacions del sistema de les Nacions Unides, la cooperació al desenvolupament, el diàleg interreligiós i la crítica a l'economia especulativa. Amb la creació del nou estat, naturalment, les organitzacions no governamentals catalanes ja no patiran el veto de les entitats espanyoles per ser reconegudes a les seus internacionals. I es pot imaginar que Barcelona es converteixi en seu d'antigues i noves entitats de la societat civil internacional, de creació catalana o no, que trobin en aquesta ciutat un acolliment jurídic, polític, econòmic i logístic que els permeti exercir millor les seves activitats globals. Barcelona pot esdevenir un centre de diplomàcia paral·lela mundial com ho són Ginebra o Nova York. La diplomàcia catalana hauria de comptar amb la força de la societat civil per funcionar amb responsabilitats compartides i evitar la creació d'un cos massa gran de funcionaris que és car i sovint poc eficaç. Barcelona facilitarà el funcionament d'una administració diplomàtica lleugera, extravertida i culta.

Barcelona, capital d'un nou estat, líder esportiu

Montserrat Mas Vilella

Presidenta de Gestiona, Associació Catalana de Gestors d'Instal·lacions Esportives Públiques.

Definir Barcelona com una ciutat cosmopolita, comercial, turística, industrial, amb la forta personalitat que li dona la seva llengua i cultura és del tot correcte. Però seria un error oblidar-se de dir que som una de les ciutats més esportives d'Europa i del món i, en conseqüència, una CAPITAL ESPORTIVA en majúscules.

Des de la celebració dels Jocs Olímpics, passant pels principals esdeveniments com la fórmula 1, el tennis, les motos, el futbol, el bàsquet, l'hoquei, la natació, l'atletisme, esports extrems, etc., ho hem organitzat pràcticament tot. Aquest reconeixement internacional, a part d'orgull de capital i país, també és negoci. Per exemple:

La importància del circuit de Barcelona-Catalunya, amb la celebració de diferents proves, començant per la fórmula 1, significa un impacte econòmic induït per al territori que està calculat amb 170 milions d'euros anuals.

Es destacava, en relació amb el mundial de natació, «que s'ha estimat en 43 milions d'euros la inversió que hauria hagut de fer la ciutat en publicitat per aconseguir el mateix retorn que les 13.000 notícies que, només a l'Estat espanyol, s'han publicat sobre l'esdeveniment» (notícia del canal 3/24 del 5 d'agost del 2013).

Algú creu de veritat que Barcelona hauria avançat el que ha avançat sense la celebració dels Jocs Olímpics? La inversió pròpiament en infraestructures esportives no va sobrepassar el 9%, la resta va servir per millorar la ciutat i el país

L'esport és també un gran negoci que, a més, reporta una gran repercussió mediàtica que fa créixer alhora el nostre reconeixement internacional i ens fa aparèixer als llocs més recòndits de la geografia mundial, als quals d'una altra manera hauria estat impossible d'arribar.

En aquest article parlem de la necessitat d'impulsar una Barcelona esportiva basada en la cooperació, el lideratge, els valors i el treball conjunt d'esportistes, entrenadors, directius, fabricants, distribuïdors, metges, terapeutes, *coaches*, professors, voluntaris, comunicadors i el llarg etcètera d'entitats, clubs, fundacions, empreses, hospitals i institucions que conformen el món de l'esport. I ho farem tenint en compte tots els actors implicats en aquest sector.

Caldrà, doncs, crear les sinergies necessàries entre els clubs, les entitats esportives de la ciutat i la indústria esportiva, aquelles empreses que ens subministren tot allò que cal per al bon funcionament de l'activitat esportiva, i que va des de l'equipament i material esportiu fins a les instal·lacions, passant pel calçat i el vestit o la medicina esportiva, entre d'altres. Sempre respectant els valors d'integració, formació, participació i cooperació propis de l'esport, la seva presència recurrent al llarg de tota la nostra vida, així com el seu gran potencial comunicatiu.

Amb tots i cadascun d'aquests valors, amb la retroalimentació de tots plegats i de les fortes dependències entre aquests, farem de Barcelona una ciutat líder mundial en aquest sector.

Tots coneixem la gran importància que des de sempre la societat catalana i barcelonina ha atorgat a l'esport. Esforç i empena han anat sovint de la mà i han fet de l'esport amateur un autèntic motor de superació, capaç d'impulsar el naixement de clubs, federacions i organitzacions esportives. La importància de la iniciativa privada a l'esport ha fet néixer clubs, que no haurien vist mai la llum sense l'empena de la societat civil.

És precisament el fet que l'esport ha estat ben rebut i potenciat, tant des de la vessant competitiva com des de la popular, que constatem que forma part de la idiosincràsia de la ciutat. Cada cop més, Barcelona acull tota mena de trobades, competicions i manifestacions populars, oficials i d'alt nivell esportiu. Cal, doncs, seguir col·laborant de forma proactiva per donar impuls a aquest sector.

L'esport ens ha donat molta notorietat mundialment. Tots sabem que de vegades, a l'estranger, hem hagut de situar el nostre país al mapa amb la coneguda frase «Barcelona Olímpic Games», o valent-nos del Barça i després, potser, podem afegir dades d'un altre caire, però la veritable targeta de visita sol venir de la mà d'alguna referència esportiva. Som al mapa internacional en bona part gràcies a l'esport.

Cal fer un esment especial del fenomen voluntariat: Catalunya i Barcelona han estat un exemple històric de voluntariat tant en la creació d'entitats, associacions i clubs com en els suports de tot tipus de convocatòries esportives, com a màxims exponents els voluntaris olímpics (Voluntaris 2000). Lluny de perdre vigència, aquest moviment es manifesta més viu que mai i Barcelona segueix essent un referent de voluntariat en cada convocatòria esportiva que ho requereix. Cal reconèixer aquest mèrit i fer-lo palès com un tret diferencial de la nostra ciutat.

La capacitat d'integració ha estat i és un tret diferencial del nostre país, i a Barcelona és capital. Ens trobem amb una ciutat cosmopolita, respectuosa i atenta, acollidora de les diverses i noves pràctiques esportives, així com de les diferents realitats personals i particulars dels seus practicants. La capacitat d'adaptació a aquestes realitats diverses i específiques requereix pràctiques d'urbanisme polivalents i integradores que garanteixin la convivència, incentivin la participació i fomentin la pràctica esportiva a l'aire lliure.

Si ja som, doncs, algú principal en el món de l'esport, si la nostra veu és coneguda i reconeguda en l'escena mundial, si sabem els beneficis que reporta tant al sector com a l'economia del país, és hora que posem altaveu a una veu certament escoltada.

Barcelona compta amb la seu d'una de les més importants empreses de producció i distribució d'esdeveniments esportius per televisió, i una llarga tradició en mitjans de comunicació escrits i professionals de la comunicació esportiva de reconegut prestigi. És, doncs, moment de potenciar tot el que aquests mitjans poden aportar a Barcelona com a capital d'un nou estat. Pot esdevenir un centre de producció i emissió de notícies esportives per a tot el món.

Com ja s'ha demostrat, Barcelona està preparada, en tots els àmbits, per acollir els més grans esdeveniments del món de l'esport, i cal potenciar-ho per seguir mostrant la nova capital amable i propera.

La situació geogràfica de Barcelona i el fet que sigui la ciutat europea amb millor qualitat de vida (European Cities Monitor 2011), condició que ha mantingut en els darrers catorze anys, la converteix en una de les ciutats preferides per als executius. Encara que actualment compta amb la seu de l'Eurolliga, podem potenciar que la nova capital aculli els *headquarters* dels principals organismes i institucions referents de l'esport europeu i mundial. Barcelona té el reconegut nivell de qualitat de vida, una climatologia privilegiada i un aeroport internacional.

Barcelona està entre les quatre primeres ciutats turístiques d'Europa, ateses les condicions d'equipaments convencionals amb els quals comptem, els equipaments especials amb els quals podem comptar o un bon calendari d'espectacles esportius o de competicions populars o d'alt nivell per oferir, podem ésser una de les principals ciutats d'Europa de destí esportiu popular i competitiu.

Com hem vist, els estris que en el passat s'utilitzaven eren certament molt bàsics i rudimentaris, amb una tecnologia moltes vegades inexistent. Això ha canviat molt en els darrers anys pels grans avenços que hem viscut en la indústria esportiva. La incorporació de la dona al món de l'esport i la democratització de la seva pràctica han afavorit la inversió en aquest sector.

El fet, a més, que el nivell de renda del nostre país s'hagi incrementat ha comportat una major demanda de productes relacionats amb el benestar i la salut, productes associats als nous serveis que es presten des del món de l'esport. Ara ja és usual parlar de la indústria del *fitness*, el *wellness* o dels esports d'aventura, entre d'altres, associant-los sense prejudicis al món de l'esport. Això fa que tinguem un dels índexs més alts del món en pràctica esportiva i un nivell d'instal·lacions, tant públiques com privades, de màxima qualitat, per davant d'altres països. Hem de continuar creixent en els àmbits convencionals, però també adequar la demanda a noves necessitats, com l'envelliment progressiu de la societat, que té com a conseqüència noves malalties on l'esport pot ser preventiu, pal·liatiu o terapèutic. Dins d'aquest alt nivell de qualitat de vida, la pràctica d'activitat física de salut n'és un dels pilars principals. Cal seguir treballant perquè durant tota la vida de la persona puguem oferir i practicar aquella activitat esportiva més adient que garanteixi una vida activa i saludable. Aquesta activitat física moderada, competitiva o no, amb controls i avaluacions mèdiques, guiada per professionals formats i atents i amb dietes adients, ens permetrà establir hàbits de salut, lluny de l'obesitat, el colesterol, la hipertensió, l'ansietat, l'estrès, i el llarg etcètera de riscos de salut de la nostra societat actual.

Assolir hàbits saludables requereix una intervenció atenta i constant al llarg de tota la vida de la persona. Per això ens calen professionals aptes i preparats que garanteixin l'assoliment dels nostres objectius i s'hi comprometin. L'ensenyament reglat ha de garantir la màxima transversalitat, homologació i vinculació entre les diverses vessants d'aquesta formació integral del professional de l'esport, de l'activitat física i la salut. El currículum formatiu d'aquest professional ha de permetre poder comptar amb personal preparat tant en l'àmbit de la formació professional (mòdul de grau mitjà i superior) com en l'àmbit universitari.

Per tal d'assegurar-nos els màxims resultats en matèria esportiva, és bàsic aconseguir que el sector públic i el sector privat, amb la col·laboració directa de tots els agents, treballin de manera conjunta. Avui en dia la gestió a Barcelona segueix un model de cooperació. En aquest sentit, i quan parlem de gestió, no hi ha una fórmula única per combinar ambdós sectors. No hem de parlar de gestió pública *versus* gestió privada, sinó de bona o mala gestió.

La col·laboració publicoprivada ha permès avançar més ràpid, construir més equipaments, més competència, ha donat lloc al naixement de gestors esportius, ha fomentat la modernització i, fins i tot, ha creat un model «Barcelona» que ha permès sortir de la gestió econòmica deficitària, i gaudeix ara de marges positius, socials, esportius i econòmics. Sense fer això no hauríem obtingut molts dels resultats esportius que hem aconseguit; un exemple clar és el món del waterpolo, on hem estat campions del món i olímpics. Ni gaudiríem de les cadenes de *fitness* que tenim ni el nivell de qualitat dels nostres equipaments esportius seria el que és. El nostre model de gestió sabem que ha estat exportat tant a l'Estat espanyol com a Europa o Amèrica del Sud. Per tant, es constata que es tracta d'un model de gestió d'èxit que ha permès l'expansió i el creixement.

Les xifres així ho indiquen: l'esport professional i amateur a Barcelona ha generat un volum de riquesa que equival aproximadament al 2,5% del PIB barceloní.

Fins ara, hem parlat d'un dels pilars bàsics del món de l'esport, el més mediàtic, el més conegut. Però perquè veritablement puguem convertir-nos en un sector potent, cal comptar amb la col·laboració dels altres agents implicats.

L'empresa, la indústria. Són un dels actius que fan i faran capdavantera Barcelona i Catalunya en la innovació i l'especialització en el món de l'esport. Hi coincideixen activitats tan diferents com el disseny industrial, el tèxtil, el calçat, la nutrició, la dietètica, la construcció, la

medicina, la tecnologia instrumental, la nàutica, l'enginyeria, el motor o els mitjans de comunicació, entre d'altres.

Només la construcció de nous equipaments esportius i la venda de material i roba per a la pràctica de l'esport sumen quasi dues terceres parts de l'activitat econòmica associada al món de l'esport. Això no significa que les altres no siguin rellevants, sinó que mostra que encara hi ha espai per ocupar i camí per recórrer, especialment en activitats relacionades amb productes intel·ligents i de més valor afegit. Per tant, aquesta diversitat, si bé dificulta la seva visibilitat, és també una *oportunitat* per articular i potenciar el sector.

Entre Barcelona i Catalunya es calcula que les 500 empreses del sector esportiu facturen més de 4.000 M€, i és on es concentra el major nombre d'empreses de l'esport a Europa. L'existència i l'èxit a Catalunya d'aquestes empreses són un exemple del dinamisme de la iniciativa privada. En aquests moments tenim empreses que estan especialitzades en el disseny i la construcció d'equipaments esportius de gran qualitat i que cobreixen totes les necessitats del sector, sense haver d'anar fora de Catalunya. Aquí podem trobar tant disseny com arquitectura o enginyeria d'altíssim nivell, passant per la construcció i arribant fins als més petits detalls i accessoris necessaris per al bon funcionament de les instal·lacions esportives. Dins d'aquest camp, disposem de multinacionals que operen en altres mercats amb un grau de penetració més que considerable.

Un altre exemple empresarial seria la indústria tèxtil i del calçat, on la innovació en materials, la creació de nous dissenys i marques pròpies es deixen sentir internacionalment.

L'àmbit farmacèutic esportiu també té rellevància. Els nostres laboratoris són pioners en productes adreçats a aquest món. Mostra d'això és el fet que empreses multinacionals de prestigi internacional relacionades amb la fabricació de suplementes alimentaris o components químics han decidit tenir seu a Barcelona per a la seves operacions, tant de producció com de recerca en laboratori. També hem de parlar dels productes dietètics, que compten amb una creixent demanda de la població pel fet d'estar associats a uns hàbits alimentaris millors.

Cal esmentar especialment el **món del motor**. La tradició industrial del nostre país en el sector de l'automoció i la gran afició dels catalans pel motor fa que disposem d'una bona representació d'empreses d'aquest sector, que abasteixen amb èxit el mercat d'automòbils, motocicletes i ciclomotors més enllà de les nostres fronteres. Sense oblidar la llarga i específica tradició pel que fa al disseny, la fabricació de bicicletes i la forta implantació d'aquesta pràctica esportiva en tot el territori i en les seves diverses modalitats.

El comerç de **material esportiu**, amb una infinitat de botigues distribuïdes per tota la ciutat, és un altre exemple de la gran transcendència econòmica que té el sector, a més, de practicants i fabricants. El gran potencial de demanda del mercat que ofereix Barcelona la converteix en un enclavament atractiu per a la comercialització de productes esportius. És per això que un nombre considerable de multinacionals tenen la nostra ciutat com a seu de distribució, comercialització o venda a Europa.

La societat de la comunicació i la internacionalització de les xarxes socials permet una comunicació constant, propera i immediata a tot el món. Una cosa que es produeix des de qualsevol petit racó pot estar presentada al món de forma global i immediata, obrint i presentant les possibilitats d'aquesta Barcelona capital consolidada i atractiva. És inqüestionable que hi ha sector, que hi ha indústria de l'esport, i noves oportunitats d'ocupació, de manera que la nova i creixent demanda per part del consumidor obliga i convida a afrontar nous reptes que es podran assolir amb èxit fruit d'un treball conjunt.

Barcelona té prestigi dins del panorama esportiu internacional. Ho sabem.

Hi ha molt pocs llocs al món que en un espai tan reduït siguin capaços d'organitzar un Campionat del Món de F1, un Campionat de Motociclisme i un Campionat del Món de Ral·li, amb les condicions tècniques, professionals i de qualitat com les que hi ha a Barcelona. El RACC és una entitat referent a escala internacional

D'altra banda, l'índex assolit per la ciutadania catalana en pràctica esportiva és molt alt: si la comparem amb altres grans ciutats, Barcelona es troba entre les tres primeres grans capitals mundials. Som forts també en esport popular. Un clar exemple n'és la Cursa El Corte Inglés, una de les més importants del món en nombre de participants, o la gran quantitat de curses i caminades que acull Barcelona al cap de l'any.

De la mateixa manera, quan parlem d'esports com el futbol, el bàsquet, l'handbol, el waterpolo, la natació i la natació sincronitzada, l'hoquei i l'hoquei patins, el motociclisme, l'escalada, el tennis, la gimnàstica, l'automobilisme, entre d'altres, tots som plenament conscients que el nostre nivell és altíssim. El FC Barcelona, el RCD Espanyol, el RC Tennis Barcelona, el RC de Polo, CEC, UEC, els clubs de natació, els clubs nàutics... i tots els clubs, entitats i associacions que han aportat nivell esportiu a la ciutat.

De la mateixa manera que en l'esport els rècords i resultats individuals o col·lectius són importants, també ho són per al país i la ciutat els resultats de les nostres principals marques i empreses en aquest àmbit. Per a Barcelona ha de ser un orgull que els ciutadans sàpiguen dir de memòria el nom de les empreses més destacades, i encara més que al món tothom sàpiga que aquestes són barcelonines i catalanes, entre les quals figuren noms com: **Astralpool, Basi, Buff, Circuit de Barcelona-Catalunya, Decoresport, Dir, Duetsport, Esteban, Eurofitness, Fundació Claror, Gas Gas, IGE BCN, Llop Gestió, Lleuresport, Mediapro, Mistral, Mundo Deportivo, Munich, Nou Esportiu, Nutrisport, Parkestil, Priwel, Rossignol, Salter, Santiveri, Seae, Seat, Solo Moto, Sport...** N'hi podríem afegir moltes més. Segurament més d'un se sorprendria en constatar el gran nivell de coneixement en l'àmbit nacional i internacional de què ja gaudeixen. Moltes de les *marques* que hem esmentat han començat de manera humil, amb molt pocs recursos, fins i tot de forma casual i, en molts casos, ni el més optimista dels seus fundadors no hauria pogut imaginar mai el volum de negoci que avui tenen i el gran potencial de mercat de què encara gaudeixen.

És evident que això no ha estat fruit de la casualitat. Sabem que la capacitat de treball, l'esperit de superació, l'enginy i la gran visió de futur de tots els emprenedors i emprenedores vinculats al món de l'esport català és el que ho ha fet possible. I són aquestes aptituds excepcionals les que ens empenyen a mirar el futur amb molt optimisme. Sabem que les nostres empreses encara poden créixer més; encara poden ser més competitives i encara poden sorprendre'ns amb la seva capacitat innovadora i de negoci. Barcelona i Catalunya, esportivament parlant, són un autèntic líder mundial. És una realitat que cal preservar i fer créixer amb projectes de futur.

Barcelona ha d'apostar per un model basat en la innovació i el desenvolupament del sector esportiu, que permeti fer créixer el seu teixit empresarial i que creï valor afegit als productes i serveis, al mateix temps que generarà noves oportunitats d'ocupació.

Tot això, sense una part del nostre sector, el del practicant, no és possible, de la mateixa manera que sense l'altra part, la del fabricant, no es podrà aconseguir mai el creixement competitiu de tot el sector. Cal buscar sinergies que ens beneficiïn mútuament. El creixement dels uns

provocarà el creixement exponencial dels altres. Volem construir el futur junts, en equip, per assegurar la sostenibilitat i la competitivitat esportiva i empresarial del sector.

Barcelona ha de:

- Impulsar la recerca i el desenvolupament, innovant en productes, en gestió, en materials, en salut, en activitats, en rendiment esportiu i en tecnologia. Crear projectes d'interès conjunt esport i empresa que permetin generar i transferir coneixement, i tecnologia aplicada a l'esport.
- Articular i potenciar les empreses del sector, és a dir, fent de la col·laboració empresarial i de la seva interacció amb els centres de recerca una font de competitivitat, per tal de fer efectiva també l'obertura de nous mercats.
- Projectar internacionalment l'esport català i les seves empreses.
- Construir un model de gestió que permeti reinvertir i beneficiar el sistema esportiu i empresarial.

Barcelona ha de ser la *Gran Factoria de l'Esport*.

En definitiva, Barcelona ha de ser l'espai on hi haurà una forta concentració d'empreses, laboratoris, serveis, seus corporatives, seus d'organismes oficials, oficines de gestió empresarial, equipaments esportius d'alt nivell i centres de formació que creïn més riquesa i llocs de treball.

Aquí hi guanyem tots:

- La ciutadania, perquè tindrà al seu abast els millors professionals, les millors instal·lacions i el millor material.
- Els clubs i federacions, perquè tindran els recursos i la massa crítica suficient per millorar la seva oferta.
- Els esportistes, perquè tindran al seu abast les condicions d'entrenament i instal·lacions tecnològicament més avançades, així com altres serveis exclusius vinculats al desenvolupament personal.
- La indústria esportiva, perquè tindrà al seu abast les infraestructures i les condicions per investigar amb garanties i podrà desenvolupar nous productes amb veritables oportunitats d'èxit.
- El país i la ciutat, perquè es faran forts en un dels sectors de més futur econòmic.

Cal que tothom treballi sabent que, si ho fem en equip, millorarem tots i cadascun de nosaltres i, en conseqüència, farem millorar Barcelona.

Catalunya, capital Manresa

Miquel Puig Raposo

Economista

Introducció

Aquest article explora en quina mesura i a través de quines accions la independència podria reforçar la posició de Barcelona en la jerarquia global de ciutats. Posteriorment, explora quina relació hi ha entre aquestes accions i la capitalitat administrativa del nou estat.

Barcelona és una de les ciutats més atractives d'Europa tant per al turista com per a l'inversor, però no tant per als seus ciutadans, segons que informen les enquestes sobre aquesta qüestió que elaboren diversos organismes. Aquesta distinció és important, perquè, tot i que el que és important és la satisfacció d'aquests últims, tendim a fer-nos ressò només de la dels altres.

Ara bé, l'entusiasme dels forasters sí que ens hauria d'esperonar a proposar-nos esdevenir una de les ciutats del món amb més vitalitat cultural, major prosperitat econòmica i millor qualitat de vida. Com veurem, la independència no sols hi pot ajudar, sinó que pot ser decisiva per aconseguir-ho.

M'apresso a dir que la independència podria fer-ho, però només si les cartes es juguessin bé. Els millors estats del món en termes de productivitat i d'equitat tenen la mida de Catalunya, però no tots els països de la mida de Catalunya es compten entre els millors del món.

Jugar bé les cartes exigeix, primer de tot, no errar els objectius. Excel·lent no és sinònim de gran. És important remarcar aquest punt perquè des de fa massa temps el referent dels barcelonins ha estat Madrid i la mesura ha estat la dimensió: a l'època dels meus avis, la qüestió era quina de les dues ciutats tenia més habitants (empatades fins a la postguerra); a la dels meus pares, quina tenia l'edifici més alt (tema resolt el 1953 amb la construcció de l'Edificio España i rematat el 1960 amb la Torre de Madrid); quan jo era un infant, quina província tenia més matrícules i quins subterfugis utilitzava el Govern per fer avantatjar les «M» sobre les «B»; ara, els diaris barcelonins ens informen puntualment de la pugna entre el nombre de passatgers al Prat i a Barajas/Adolfo Suárez, i els costa dissimular la satisfacció que els produeix cada *sorpasso* estival. Ens costarà molt treure'ns del cap que ja no es tracta de ser més, sinó de ser millors.

La posició de cada ciutat en la jerarquia global és la que determina l'oferta de llocs de treball per a les persones més qualificades i la prosperitat de l'entorn, perquè les ciutats concentren els serveis avançats (finances, consultoria, publicitat, etc.), R+D i innovació. En la nova societat globalitzada, és impossible mantenir la vitalitat cultural i la prosperitat econòmica sense mantenir o millorar la posició en aquesta jerarquia. El repte és millorar en la posició de Barcelona potenciant alhora la qualitat de vida dels seus habitants.

Sintèticament, una gran capital descansa sobre quatre pilars: un nus de comunicacions, un rerepaís industrial, atracció de talent i qualitat de vida. Examinem quin és el punt de partida en cada un d'ells, què cal per reforçar-los i què hi podria fer la independència.

Comunicada amb el món

Barcelona no és al centre del món; ni tan sols al centre d'Europa: ni és a la *blue banana* (la gran megalòpoli que va de Manchester a Milà), ni hi està prou ben connectada. Només ho està per aire, perquè l'aeroport del Prat té un dels majors trànsits d'Europa (el novè) i perquè les seves connexions ho són sobretot amb les ciutats europees. Però El Prat no juga a la lliga mundial, perquè el nombre de connexions intercontinentals és molt baix, i això constitueix una rèmora

per atraure activitat econòmica del màxim nivell. La independització del Prat respecte d'AENA facilitaria la persecució d'aquella mena de connexions, però no en garantiria l'èxit, perquè la dinàmica dels *hubs* porta a la concentració, no a l'aparició de nous. Calen més infraestructures al Prat? No necessàriament. Potser el dia de demà caldrà allargar la pista més propera al mar desplaçant els estanys, construir una terminal satèl·lit o, fins i tot, una nova pista sobre el mar, però falta molt per a això. I no oblidem que Zuric, Viena, Berlín, Estocolm o Milà tenen molts menys passatgers que Barcelona, i que els aeroports de Girona i Reus són susceptibles d'absorbir una part dels passatgers *low cost* que avui van al Prat. Un cop més, no ens obsessionem amb el nombre.

Pel que fa al trànsit ferroviari de passatgers, la desaparició del dèficit fiscal permetria racionalitzar les connexions de Barcelona amb la resta de Catalunya i en menor mesura amb el món. L'Estat espanyol ha estat extraordinàriament gasiu amb les inversions ferroviàries a Catalunya excepte en la línia d'AVE Madrid-Barcelona-França. La independència difícilment podrà abordar la gran assignatura pendent de la connexió amb València, sistemàticament negligida per l'Estat, però, en canvi, permetrà dedicar recursos a connectar d'una manera eficient Barcelona amb les ciutats mitjanes catalanes i totes elles amb l'aeroport del Prat. Una de les opcions és organitzar el transport ferroviari de passatgers amb dues estacions terminals, una al nord (Sagrera) i una altra al sud (El Prat), ben connectades entre si a través de les estacions de Catalunya, Sants i l'Hospitalet, amb una eficaç llançadora que uneixi la del Prat amb la Terminal 2 de l'aeroport, que està situada només a 3,5 km.

Allà on la independència pot revolucionar el paper de Barcelona és en la logística de mercaderies. La industrialització d'Àsia ha fet que el principal eix de transport de mercaderies per mar hagi esdevingut el del Pacífic-Suez-Gibraltar-Nord d'Europa. En conseqüència, la Unió Europea està impulsant la connexió ferroviària dels grans ports mediterranis amb el nord per tal de guanyar temps, reduir la contaminació produïda pel transport per carretera nord-sud i reequilibrar el territori. Els ports més ben situats en aquesta ruta són Gioia Tauro (Calàbria) i Algesires, però a tots dos els manca un *hinterland* potent de consum i producció: poden ser centres logístics on interactuïn els megaportacontenidors, els vaixells de cabotatge i el ferrocarril, però amb escassa activitat de valor afegit. Barcelona (amb Tarragona) constitueix el centre consumidor i productor més important de la Mediterrània i, per tant, té prou atractiu per desviar una part, modesta en termes relatius però quantitativament enorme, del tràfic Àsia-Europa i esdevenir la principal porta meridional d'Europa. Finalment, i per carambola, tenim l'oportunitat d'esdevenir, d'alguna manera, «l'Holanda de la Mediterrània». Aconseguir-ho exigeix primer de tot capgirar les reticències de l'Estat espanyol amb el denominat «Eix Mediterrani» de mercaderies: la línia Algesires-València-Tarragona-Barcelona-Europa que promou la Unió Europea i que tots els governs del PP i del PSOE han volgut supeditar a la línia Algesires-Madrid-no-se-sap-on (no es tracta d'una expressió gratuïta: els mapes oficials que els successius governs van anar enviant a Europa contenien una escandalosa ambigüitat pel que fa al pas dels Pirineus). Ara bé, l'èxit del projecte també exigeix que el corredor de mercaderies circuli per darrere de Collserola, alliberant la franja costanera per a la ciutat, com ja ha fet la indústria, i la creació d'un espai logístic molt potent en la connexió d'aquest eix amb el port. Dues decisions difícils perquè exigeixen una ocupació important de territori.

Capital d'un país pròsper

Barcelona serà més dinàmica com més pròspera sigui la resta de Catalunya. És cert que en l'economia globalitzada les ciutats tendeixen a independitzar-se del seu rerepaís, però aquesta tendència té un límit; aquest límit és més restrictiu en els cas de les ciutats que, com Barcelona, ocupen una posició «regional» i, finalment, encara ho és més en el cas específic de Barcelona, perquè més enllà de Catalunya hi ha poca activitat econòmica excepte en direcció al sud. Així doncs, la qualitat i la quantitat dels serveis que es prestin des de Barcelona dependran fonamentalment de la vitalitat i prosperitat de les empreses catalanes, i la capacitat de realització d'R+D i innovació a Barcelona dependrà del nivell de la manufactura catalana. Per tant, en la mesura que la independència de Catalunya impulsi la prosperitat de qualsevol racó del país, Barcelona se'n beneficiarà d'una manera o altra.

No és aquest el lloc per relacionar les mesures que un estat català raonablement gestionat faria per impulsar la prosperitat del país. N'hi ha prou de recordar quins són els neguits que han expressat reiteradament les multinacionals situades al polígon petroquímic de Tarragona: el preu de l'electricitat, l'abastiment d'aigua, la connexió ferroviària i la formació del personal de qualificació mitjana. Si Catalunya pateix per aquests colls d'ampolla, és perquè la política econòmica no s'ha focalitzat on ho havia de fer: en l'empresa exportadora i innovadora, que és la que és capaç de competir sense suport públic pagant salaris decents.

Un cop més, res no garanteix que l'Estat català segueixi una estratègia encertada, però almenys un factor ens hauria d'inclinar a l'optimisme. La fragilitat financera del naixement de l'Estat català ens vacunarà contra la temptació del dirigisme i de l'autosuficiència: no hi haurà ni ambiciosos programes d'energies renovables basats en la importació de maquinària estrangera per aprofitar subvencions, ni plans *Renove*. Tanmateix, la temptació d'insistir en una estratègia de creixement més quantitativu que qualitativu basada en els salaris baixos i mà d'obra poc qualificada serà tan potent o més que mai, precisament per aquelles dificultats. No cal ni dir que l'aposta per un model de baixa qualificació suposaria un llast per a les aspiracions de la capital.

Magnet per al talent

Barcelona és una ciutat atractiva per al passavolant i per a l'executiu, però amb això no n'hi ha prou. Perquè Barcelona se situï entre les ciutats més dinàmiques del món cal una acció d'estat, amb dos pols principals: la universitat i la recerca, d'una banda, i la cultura, d'altra banda.

Des del punt de vista quantitativu, la universitat a Catalunya és adient: hi estudia el 46,2% dels joves, a comparar amb l'objectiu per al 2020 de la UE, que és un 40%. Des del punt de vista qualitativu, el nivell és digne però no excel·lent. D'altra banda, aquest equilibri és fràgil per raons econòmiques, ja que els pressupostos són baixos (el sector públic hi dedica un 1,2% del PIB, quan la UE recomana un 2%) i les aportacions dels alumnes són excepcionalment elevades en el context de l'Europa continental, i per raons de gestió, ja que el model de governança és molt deficient, quan l'autonomia ha demostrat arreu ser una condició *sine qua non* per a la millora. No és improbable que la independència resolgués tots dos problemes.

Pel que fa a la recerca, el nivell català és alt, però també molt fràgil, amenaçat com ho està per les estretors pressupostàries: si la UE recomana que el sector públic hi dediqui un 1% del PIB i el privat un 2%, nosaltres només hi dediquem un 0,7% i un 0,9%, respectivament. La segona assignatura pendent és la transformació d'aquella recerca en activitat productiva, que exigeix uns recursos dels quals la Catalunya autonòmica mai no disposarà.

En la mesura que la universitat i la recerca catalanes estan concentrades a Barcelona, la seva millora beneficiaria decisivament la capacitat de generació i l'atracció de talent de la ciutat.

Qualitat de vida

La progressió de Barcelona com a ciutat global no hauria d'anar en detriment de la qualitat de vida dels seus ciutadans. De fet, aquesta qualitat de vida és encara avui un dels factors més importants a l'hora d'atraure inversions i talent.

Barcelona s'ha beneficiat d'una felicitat conjunció de factors: el clima, la proximitat al mar i a la muntanya, un urbanisme curós i una arquitectura excepcional, la gastronomia i un nivell de vida prou elevat per proporcionar confort i prou baix per oferir preus baixos.

Les principals amenaces al sosteniment d'aquesta qualitat de vida són la massificació turística (amb les conseqüències d'aglomeració i pèrdua de personalitat), l'incivisme i la nova pobresa. La responsabilitat de gestionar els dos primers recau en l'Ajuntament, i poc hi podria fer la independència. Pel que fa al tercer, sí que dependrà molt fonamentalment del model productiu i de benestar que triï el nou estat. No podem fer més que especular sobre quin serà aquest, però sí que podem estar segurs que el curs que està seguint Espanya porta indefectiblement a la degradació dels nivells d'equitat i, com a conseqüència, de convivència.

Barcelona, capital no administrativa del nou estat

Fins aquí hem considerat els factors a través dels quals la independència de Catalunya permetria catapultar Barcelona com a ciutat capdavantera mundial. Cap d'ells no exigeix que Barcelona hostatgi la presidència i la seu del govern de l'Estat, el seu parlament, els ministeris i els seus satèl·lits, el tribunal suprem, les agències regulatòries i les ambaixades estrangeres. Aquesta constatació comporta la necessitat de plantejar-se una pregunta que és molt rellevant però que em temo que està passant desapercibuda: convé que Barcelona sigui la capital administrativa del nou estat? La resposta, segons la meua manera de veure, és que no.

El primer que cal deixar clar és que a Barcelona no li cal guanyar els habitants que podria induir la capitalitat (que quantificarem immediatament), perquè Barcelona ja és una de les ciutats més grans d'Europa. En aquest sentit, la xifra d'1,7 milions que correspon a la població del municipi de Barcelona, que massa sovint s'ha comparat amb els 3,2 milions de Madrid, resulta enormement enganyosa. Com que comparar xifres de població de ciutats sempre és problemàtic, em basaré en les dades que proporciona Eurostat sobre les que denomina *larger urban zones*, un concepte definit per homogeneïtzar el tractament estadístic de les ciutats. D'acord amb aquest concepte, Barcelona, amb 4,9 milions d'habitants, és la sisena ciutat més gran d'Europa, just per sota de Berlín (5,1 milions) i per sobre de Milà i Roma (4,1 milions). Un cop més, cal insistir que el que cal a Barcelona no és créixer, sinó millorar.

El segon motiu és que Barcelona, ciutat burgesa i menestral, ni ha estat dissenyada per albergar aquelles infraestructures, ni disposa de capacitat d'expansió suficient. Unes poques dades ens permetran justificar aquesta afirmació.

S'ha calculat que les estructures d'estat exigeixen la creació d'uns 25.000 nous llocs de treball centralitzats. Potser és una estimació exagerada, però la ràtio de treballadors públics es mantindria per sota del 12%, dins dels paràmetres dels països mitjans de l'Europa central i molt per sota de l'Estat espanyol (16,3%).

L'eficiència de la maquinària central de l'Estat exigeix la concentració d'aquells efectius. Podem considerar dues alternatives extremes. La primera seguiria el model de la Ciutat de la Justícia de l'Hospitalet, un conjunt d'edificis que ocupen una superfície de 5,3 ha en el qual treballen unes 3.000 persones. Aquest model comportaria la creació d'un barri de gran densitat especialitzat en oficines, hotels i activitat comercial induïda, com els *downtowns* anglosaxons, equivalent a unes vuit ciutats de la justícia i que ocuparia l'equivalent a quaranta illes de l'Eixample. No és impossible ubicar una estructura com aquesta en les immediacions de Barcelona; per exemple, cabria dins el Centre Direccional de Cerdanyola, entre aquella ciutat, el campus de la UAB i la falda de Collserola, que ja va ser concebut per a aquesta mena de funcions. El planejament actual suposa la urbanització de 340 ha i preveu una gran reserva ecològica, la construcció d'algun miler d'habitatges i la concentració d'activitats productives relacionades amb la ciència. Alternativament, cabria a la Zona Franca, en els terrenys de l'antiga fàbrica SEAT (50 ha), on el Consorci planejava concentrar activitats agroalimentàries, tecnològiques i culturals, un projecte qüestionat des del port, que exigia reserva per a activitats logístiques. En definitiva, un model com aquest és imaginable, però suposaria sacrificar altres activitats productives i acceleraria la saturació de l'àrea metropolitana.

Podem considerar —i descartar— una segona opció. Consistiria en un parc especialitzat en oficines de baixa densitat, també sense edificis residencials i ubicat fora de la trama urbana, seguint el model, per exemple, de la de la Ciutat Financera del Banc de Santander, a Boadilla del Monte, que ocupa 250 ha i dóna feina a 8.000 treballadors (entre directes i prestadors de serveis). Aplicant el factor multiplicador corresponent en funció del nombre de llocs de treball, caldria dedicar-hi una superfície de 750 ha. Una solució d'aquesta naturalesa només és viable a les immediacions d'una gran ciutat on resideixin els treballadors i, per tant, prop de Barcelona; però prop de Barcelona és impossible ubicar un parc d'aquestes dimensions.

La conseqüència és que molt probablement caldria anar a una solució dins de la trama urbana actual o aprofitant petites capacitats d'expansió als voltants de les diferents ciutats. Una solució dispersa, per tant ineficient i, a més, cara, perquè hauria de competir amb altres usos en una metròpoli que ja té una de les densitats més altes d'Europa.

Efectivament, la densitat de Barcelona supera de llarg la de qualsevol capital d'Europa occidental. Tornant a utilitzar el concepte de *larger urban zones*, Barcelona tindria una densitat de 2.350 habitants/km², superant de molt els 1.700 de Lisboa o Amsterdam, que serien les capitals més denses d'Europa. Per donar només dos exemples més, les densitats de París (11,5 milions d'habitants) i Viena (2,2 milions) serien, respectivament, de 920 i 470 habitants/km².

La canibalització no es donaria només pel que fa a l'espai d'oficines. La capitalitat exigiria un espai de representativitat. Una de les poquíssimes opcions seria l'avinguda de Maria Cristina, però aquest ús exigiria sacrificar les opcions culturals i turístiques, que són avui el seu destí natural.

En definitiva, els costos de capitalitat, que sempre són superiors als ingressos induïts, es dispararien a Barcelona perquè és molt densa i perquè ja compta amb prou vectors de creixement com a ciutat de serveis empresarials, industrial, logística, comercial, turística, universitària i de recerca. El vector administratiu no li aportaria res de rellevant i entraria en contradicció amb els altres, com han posat de manifest els exemples anteriors.

Si des del punt de vista de Barcelona la capitalitat administrativa és innecessària i problemàtica, des del punt de vista català és inoportuna.

No aportaré res de nou al molt que s'ha escrit sobre la «macrocefàlia» de Barcelona, des d'Almirall fins a Oriol Nel·lo. Em limitaré a aportar dues dades. Barcelona aglutina prop del 60% de la població catalana, mentre que les capitals de països mitjans a Europa occidental (sempre en termes de *larger urban zones*, LUZ) concentren entre un 10% (Amsterdam) i un màxim d'un terç (Dublín, Copenhaguen) de la població total del país. No cal ni dir que les capitals dels països grans concentren proporcions a la banda més baixa: Londres, un de cada cinc britànics, i París, un de cada sis francesos. Així doncs, des del punt de vista demogràfic i en el context europeu, Barcelona seria una capital d'allò més anormal.

D'altra banda, el denominat «àmbit metropolità de Barcelona» no sols inclou la major part de l'activitat econòmica catalana en el camp dels serveis empresarials, com correspon a una capital, sinó també en indústria, turisme, universitat i recerca. Només l'activitat agropecuària de la resta de Catalunya és superior a la que es realitza en aquest 10% de la superfície de Catalunya.

La capitalitat aportaria poc a Barcelona, però podria ser decisiva per consolidar una altra ciutat catalana en donar-li no sols una població induïda rellevant, sinó un centre de poder significatiu. En aquest sentit, la dialèctica entre Barcelona i la capital seria un factor que enriquiria la vida cultural catalana i, per tant, la personalitat del nostre país, avui reduïda, havent desaparegut a efectes pràctics el món rural, al diàleg desequilibrat entre Barcelona i les «comarques». Una capital separada del litoral tindria, sens dubte, un impacte reequilibrador considerable, sense sacrificar el potencial de Barcelona ni la seva capitalitat econòmica i cultural.

Hem fet esment de la població induïda per la capitalitat i és el moment de calcular-ne el volum. Aplicant als 25.000 llocs de treball directes corresponents a les estructures centrals un múltiple de sis, la població induïda per la capitalitat seria d'unes 150.000 persones, l'equivalent a la ciutat de Tarragona.

Per organitzar aquest desenvolupament, potser la solució més lògica consistiria a crear una trama urbana compacta de les seues administratives i de la població induïda seguint el model del districte de Lakua, a Vitòria, que alberga la seu del Govern basc. Lakua té una superfície de 400 ha i una població de 50.000 habitants, que pot arribar fins als 75.000. L'Estat català requeriria una superfície el doble de gran, com la de l'Eixample, per hostatjar una població equivalent, com hem dit, a la de la ciutat de Tarragona.

Un projecte d'aquesta naturalesa pot semblar excessiu, però no està mancat de precedents. Suposem, per un moment, que la capital s'ubica a Manresa, a la cruïlla del vell eix del Llobregat i el nou eix Transversal. Manresa avui té 77.000 habitants, una xifra molt similar a la que tenia Vitòria l'any 1960. La població de la capital basca es va doblar en deu anys i es va triplicar en vint anys més, de tal manera que Vitòria, amb 240.000 habitants, avui té la mida que es pot esperar que arribaria a tenir Manresa si s'hi ubiqués la capital de l'Estat.

Acostumats a una Barcelona compacta dominant el concert català, la ubicació de la capital administrativa en un indret diferent de la metròpoli pot semblar disfuncional. Tanmateix, per

seguir amb l'exemple anterior, cal tenir present que Manresa està situada a 60 km de Barcelona i a entre 110 i 120 km de les altres tres capitals provincials, totes distàncies inferiors als 140 km que separen Sacramento de San Francisco (per no parlar dels 620 km que la separen de Los Angeles). No és sols una qüestió de distàncies, la interdependència del sistema de ciutats català és tan elevada que avui hem de considerar que totes formen part d'un únic conjunt metropolità dispers, amb nivells culturals i econòmics homogenis; una autèntica ciutat de ciutats.

Ara bé, aquesta proposta planteja un repte important pel que fa a infraestructures. Des de qualsevol punt de Catalunya resulta relativament fàcil arribar a Manresa amb cotxe, però la capitalitat exigeix el ferrocarril suburbà, i el ferrocarril a Catalunya és radial. Ara bé, quina millor raó que la connexió amb la capital de l'Estat per construir els 350 km de ferrocarril que exigeix la xarxa ferroviària en malla que Catalunya necessita per esdevenir un país més equilibrat territorialment?

Per acabar, una consideració històrica. La proposta d'ubicar la capital de l'Estat fora del «cap i casal» pot semblar massa rupturista. En aquest sentit, és oportú fer notar que, *stricto sensu*, Barcelona no ha estat mai la capital d'una Catalunya independent. En la mesura que es pot forçar el significat dels termes i parlar d'un estat independent en el món medieval, és curiós constatar que Barcelona no va esdevenir la capital del Principat fins a finals del segle XII, quan el rei Alfons I unificà el corpus legislatiu dels diferents comtats catalans en un conjunt únic definint el territori on seria d'aplicació, que anava «des de Salses fins Tortosa i Lleida». Ara bé, Alfons I ja no era només el príncep de Catalunya, sinó el primer sobirà de la Corona d'Aragó. Des d'aquest punt de vista, podem considerar que Barcelona haurà evitat, amb la seva potència, la dilució de Catalunya al llarg periple històric que l'ha portada a formar part de diverses unitats polítiques. Aconseguida la independència (un altre cop, en la mesura que aquest terme té sentit en l'Europa del segle XXI), pot abandonar el títol de capital de Catalunya i concentrar-se en l'únic repte que li pot resultar estimulants: esdevenir una de les ciutats capdavanteres del món.

Conclusió

Barcelona ocupa una posició regional en la xarxa global. En la mesura que el nou estat aposti per un model més productiu que l'actual i per fer de Barcelona un pol logístic europeu, aquesta posició es veuria reforçada. Pel que fa a la capitalitat administrativa del nou estat, ni és necessària perquè Barcelona escali posicions en la xarxa global de ciutats, ni és convenient per a Catalunya, que seria un dels estats més desequilibrats territorialment d'Europa i que pot aprofitar la capitalitat per esmenar aquesta situació.

Barcelona, sempre capital

Josep Ramoneda

Periodista i filòsof

Hi ha ciutats que deuen la seva condició de capital a una decisió administrativa. I n'hi ha d'altres que s'han guanyat aquesta condició per mèrits propis, que són reconegudes universalment com a capitals, independentment del seu rol en l'organització estatal. Washington i Nova York són l'exemple més comú: Nova York és una capital de referència mundial, malgrat que Washington és la que en té la condició formal. París, en canvi, és a la vegada capital política i capital simbòlica. Madrid avui dia és també una capital global, però va néixer com a capital administrativa i va tardar temps a assolir una dimensió simbòlica més enllà de la representació estatal. Barcelona és una capital independentment de la seva condició administrativa. I ho ha estat fins i tot en moments difícils. És probable que la consciència nacional de Catalunya hagi ajudat a donar-hi aquesta dimensió, però també es pot dir que la força de Barcelona, en els temps moderns, ha estat determinant per estructurar Catalunya. Barcelona potser no es pot pensar sense Catalunya, però és ben segur que Catalunya no seria el que és sense Barcelona. Però, en fi, deixem aquesta discussió, que no deixa de ser una mica bizantina i que ens retrau als anys vuitanta, a la pugna ideològica —d'altra banda prou interessant i prou determinant en la història recent del país, entre la Catalunya-nació de Jordi Pujol i la Catalunya-ciutat de Pasqual Maragall.

Què és una capital? Una ciutat que irradia prou força —social, cultural, política i fins i tot moral— per ser reconeguda com a referent més enllà del seu àmbit territorial d'influència directa. Barcelona és una capital en aquest sentit. Hi ha moltes capitals administratives que no tenen aquesta pegada. Barcelona sí. I si un dia arriba a ser la capital d'un estat independent serà un actiu molt important per a aquest nou país. Ara per ara, irradia més influència que Catalunya i, per tant, és un extraordinari vehicle per catapultar el país al món. Barcelona no ha de tenir por de ser portadora de més capital simbòlic que Catalunya (indestriable, d'altra banda, amb moltes coses). I seria terrible per a Barcelona i per a Catalunya voler-la enquadrar en un sistema rígid de paràmetres nacionals. Més aviat és el revés: la força de Barcelona ha d'irradiar sobre Catalunya, perquè si ens atenem al que —com deia Montesquieu— és la base de la política, la realitat natural i geogràfica dels llocs, què és Catalunya si no el primer gran cercle d'influència i d'incidència de Barcelona? De fet, Barcelona és una metròpoli de quatre milions i mig d'habitants, en un país de set i mig.

Per això, Barcelona no ha de tenir por de la seva singularitat. I ha de defensar sempre la seva autonomia com a capital plena i trobar les formes de responsabilitat compartida amb el seu entorn immediat. La seva relació amb les institucions nacionals catalanes ha de ser més dialèctica que submissa, més complementària que subalterna, i sense por d'imprimir el seu caràcter i la seva influència. La identitat nacional sempre té una dimensió excloent: nosaltres o els altres; la identitat urbana es caracteritza per ser oberta: nosaltres i els altres. I aquesta voluntat conjuntiva —tots vivim en llocs que abans han estat habitats per altres (Dipesh Chakrabarty)— és la que Barcelona ha d'estendre sobre un país que vol ser modern. Catalunya tindrà un estat o no el tindrà. Però Barcelona sempre serà capital, almenys mentre no perdi la por de ser ella mateixa.

Capitalitat i govern: alguns condicionants des del punt de vista organitzatiu

Josep Maria Rosanas i Martí

Professor de l'IESE

Càtedra «Crèdit Andorrà» de Mercats, Organitzacions i Humanisme

Doctor en Management (Northwestern University) - Doctor Enginyer (UPC)

Introducció

Per a qualsevol estat, la capital és indubtablement important. Però per a les nacions sense estat o que encara no en tenen, possiblement ho és fins i tot més. L'aglomeració urbana, amb tots els seus defectes i totes aquelles circumstàncies que fan que la vida sigui una mica més impersonal i anònima, dóna vida i personalitat a un conjunt humà que configura el país, que permet tenir-hi activitats i institucions que una població més petita no podria tenir, i per tant dóna a la nació una visibilitat que d'altra manera tampoc no tindria.

Però les relacions entre la capital i la resta del territori tenen uns costos. En aquest article, analitzarem els costos de governar, o d'organitzar, basant-nos en l'economia dels costos de les transaccions i en els treballs de tres economistes que han estat tots tres guardonats amb el Premi Nobel, la qual cosa ens permetrà donar algunes recomanacions sobre com haurien de ser les relacions entre la capital d'un estat i el seu territori.

Estats grans, estats petits i benestar

Pel que fa a les dimensions de la capital i la seva relació amb el territori, de bon principi i en un grau elevat, és la societat civil la que porta la iniciativa, la que dóna nom a la ciutat i fa que sigui coneguda com a marca. Tots estem d'acord que Barcelona és una «bona marca», principalment als darrers anys i com a conseqüència en part dels Jocs Olímpics del 92 primer, i després del Barça, del passeig de Gràcia, de la Sagrada Família, dels creuers i de cent coses més. Més bona marca que Catalunya, molt desconeguda encara, tot i que hem d'esperar que deixi de ser-ho, i millor que Espanya, que si bé és probablement més coneguda que Barcelona com prediquen moltes vegades els qui s'ocupen de promoure-la, no ho és necessàriament per raons positives: la disbauxa en la crisi actual, la corrupció i moltes altres circumstàncies no van precisament a favor de la marca que els qui se n'omplen la boca voldrien potenciar. Ens agradi o no, forma part del «PIGS», i el sol fet que aquest acrònim existeixi indica que es pot ser conegut per raons no desitjades. El conjunt humà que constitueix la capital, però, no s'explica sense la resta de poblacions, i el tracte entre aquestes i la capital ha de tenir algunes característiques que tractarem d'esbrinar. En qualsevol cas, l'existència d'una gran capital és la major part de les vegades allò que dóna una certa entitat, un nom i una personalitat a un país. Londres o París, per esmentar dos països relativament propers, són en molts aspectes, bons exemples del que acabem de dir en maneres completament diferents. Cert, al Midi francès a vegades no se senten massa ben tractats per la capital, però al cap i a la fi és la seva capital i se senten orgullosos dels seus èxits i que sigui un dels símbols del món occidental. Ciutats com Washington, que només és la setena o vuitena del país tot essent-ne la capital, o Canberra, que li passa el mateix, en són les excepcions.

Però ja advertíem que les relacions entre la capital i la resta del país han de ser d'una manera determinada si no volem que es creïn conflictes i volem que el país estigui mínimament integrat. És per això que, per analitzar el paper de la capital, ens convé primer passar revista a les dimensions dels estats i als problemes que les dimensions porten.

Un argument comunament esgrimit pels unionistes espanyols, d'aquí i d'allà (similars als utilitzats pel Regne Unit, i per altres llocs amb tensions secessionistes), és el «millor units», «units som més forts» o «els països petits no compten, avui en dia només compten els grans». Totes les

variants que a voltes poden semblar arguments diferents, es redueixen en realitat a un de sol: les grans dimensions d'un país són bones i condueixen a més benestar per part de la població; o, dit d'una altra manera, com més gran sigui un país, millor.

Aquest és un argument que, en un terreny diferent (el de l'existència i dimensions de les empreses), ha estat estudiat a fons pels economistes des de fa molts anys. En principi, com molt bé diu Williamson¹ sembla de sentit comú: semblaria que si dues unitats (dues empreses, dos països o dues organitzacions del tipus que sigui) s'uneixen i formen una sola unitat han de ser capaces de fer el mateix que podrien fer per separat i possiblement més. I, per tant, una empresa gran pot fer més que una empresa petita. Però no ho és. Depèn del que ell anomena «costos de les transaccions», que descriurem més avall, i que en aquest cas significa els costos de governar. Que inclouen, és clar, el que en solem dir «la burocràcia» d'una manera una mica despectiva i injusta, però que, sobretot, inclouen costos immaterials no quantificables, que no són menys importants que els quantificables ni molt menys.

De fet, qualsevol estadística que vulguem mirar ens desmentirà ràpidament aquesta idea intuïtiva: si mirem les variables econòmiques (PIB per càpita, per exemple, segons el Banc Mundial²) ens trobarem que als quinze primers llocs només hi ha un país realment gran (els Estats Units, evidentment) que ocupen el lloc 10, i just davant d'ells, un país mitjà com l'Àrab Saudita, que és on és pel petroli, evidentment. La mateixa raó per la qual ocupen un lloc distingit països molt més petits, com Qatar, els Emirats Àrabs (que, per cert, són una mena de confederació de monarques absoluts i no un país monolític) o Oman. Si traiem els del petroli, doncs, tenim països relativament petits i fins i tot algun de molt petit. Macau, Singapur, les Bermudes, Noruega, Luxemburg, Suïssa, Hong Kong, Dinamarca, Suècia i Àustria. Noruega pot ser un cas curiós, perquè té petroli, però quedaria alt en qualsevol llista, fins i tot si poguéssim excloure el petroli. Si continuéssim amb la llista (cosa que no fem per no allargar-nos), ens trobaríem amb resultats semblants, tot i que ja entrarien de seguida països relativament grans (Alemanya, França, Itàlia, Regne Unit i Japó), però barrejats entre altres mitjans i petits (Holanda, Finlàndia, Islàndia, Nova Zelanda, etc.). Per tant, les dades no mostren que hi hagi una relació unívoca entre dimensions i èxit econòmic, sinó més aviat al contrari: depèn de les circumstàncies de cada país, dels seus recursos naturals, de la seva estructura i de la productivitat de la seva població.

Si en lloc de mirar el PIB mirem l'índex de desenvolupament humà de les Nacions Unides³, que tot i incloure el PIB afegeix també altres variables (esperança de vida, anys d'escolarització), ens trobem amb resultats similars, tot i que els països del petroli desapareixen dels primers llocs i alguns dels països europeus «grans» hi apareixen. Però en qualsevol cas, hi ha països relativament petits i fins i tot alguns de molt petits que són a la llista: Noruega, Austràlia, Suïssa, Holanda, Estats Units, Alemanya, Nova Zelanda, Canadà, Singapur, Dinamarca, Irlanda, Suècia, Islàndia, Regne Unit, Hong Kong.

-
1. En diversos llocs, però d'una manera més assequible a Williamson 1996a i més completa a Williamson 1996b.
 2. Trobades a www.worldbank.org el 20/09/2014. S'utilitzen per ordenar països les dades corresponents a 2012, perquè no consten les dades de 2013 d'alguns dels països capdavaners.
 3. Human Development Report 2014, UNDP.

Podríem afegir que en aquestes llistes apareixen poc els micropaïsos (Andorra, per exemple, tot i que sí que hi ha a la primera llista les Bermudes), sovint per problemes de manca de dades, però que quan s'ha fet alguna estimació amb un mínim de garanties solen quedar molt amunt. Per tant, els grans avantatges de les dimensions que se'ns solen vendre no apareixen per enlloc, si mirem les dades de benestar. No és estrany: sovint el desenvolupament de la ciència (en aquest cas, la ciència econòmica) ha consistit a posar de manifest que certes nocions que semblen de sentit comú són en realitat falses. I això és el que passa en aquest cas.

Els costos de l'organització

La raó per la qual això passa és que els grans estats, com les grans empreses, tenen uns «costos d'organitzar» que no són gens menyspreables. Aquest terreny, en economia i direcció d'empreses, ha estat un dels més fèrtils de les darreres dècades sota el nom de «costos de les transaccions». Fa quasi bé vuitanta anys (1937), un economista dels millors de la història, Ronald Coase, mort l'any passat als 102 anys d'edat, es preguntava per la raó de l'existència de les empreses i de les seves dimensions, és a dir, quina és la raó per la qual les empreses existeixen en lloc que tot sigui mercat, ja que el mercat sembla assignar relativament bé els recursos econòmics. I la raó és que els costos d'operar al mercat poden ser en ocasions superiors als de muntar una organització (una «jerarquia», dirà més tard Williamson, incloent-hi no solament empreses, sinó qualsevol altra forma d'organització). Però si això és així, aleshores la pregunta següent és: «com és que amb una empresa en cada sector no n'hi ha prou?» o, en altres paraules, tal com dèiem una mica més amunt: és veritat que dues organitzacions «unides» poden fer almenys el mateix que podrien fer per separat, i probablement més, o no? I la resposta és que depèn. Contestar que sí sense més (que és el que se sol fer aquests dies des del centre de la Península) és ignorar que l'organització té uns costos. I que aquests costos creixen amb les dimensions, probablement de manera creixent. I, en aquest sentit, la capital, i com funcioni aquesta capital, hi juga un paper crucial.

Això és el que explica que no hi hagi per cada sector una sola empresa que ho faci tot. Si, per produir bombetes, posem per cas, fos cert que com més gran és l'empresa millors o més barates són les bombetes, ens trobaríem que només n'hi hauria una: el possible avantatge de la més gran aniria eliminant les petites. I això no passa. Igualment, això explica que al món no hi hagi un sol estat com ha estat a vegades somiat a les pel·lícules, cosa que, en una visió idíl·lica, evitaria les guerres i les injustícies. Si mirem els grans imperis de la història, veurem com cap d'ells ha tingut possibilitats de dominar tot el món; ans al contrari, tots s'han anat disgregant per les mateixes raons: els costos del govern de tot tipus, que ara ens disposem a analitzar, creixen de manera desproporcionada.

Seguint Coase (1937), en una línia de pensament que després prossegueix Williamson (1996a i 1996b), podríem dir que els costos d'una organització, els costos relacionats de dirigir-la, són amb molta freqüència de tipus immaterial. És a dir, no són costos visibles a primera vista, ni possibles de calcular amb precisió d'acord amb «factures i rebuts» com poden ser els de les primeres matèries o de serveis professionals, però són molt reals. Coase en distingeix tres tipus, que tractarem de descriure a continuació.

Primer, els costos de direcció pròpiament dits. És a dir, per començar, els costos de la transmissió d'informació que constitueixen la base de l'organització: sense transmissió d'informació,

l'organització no existiria. De fet, l'organització en si consisteix precisament en una circulació d'informació: hi ha una informació que va «cap amunt», des de les bases de l'organització cap a la direcció d'aquesta, que descriu quina és la realitat i quins són els problemes sobre els quals s'ha de prendre decisions, i una informació que va cap avall, de la direcció cap a les bases, que (principalment en un esquema centralitzat) consisteix en decisions preses a dalt. Simplificant una mica, la que va cap amunt és una informació sobre com són les bases de l'organització, quines necessitats tenen i què poden oferir, mentre que la que va cap avall consisteix en «ordres», és a dir, que la direcció transmeti a tothom el que cal fer. Als costos de produir i transmetre la informació, s'hi ha d'afegir els costos de prendre les decisions, que com més complex sigui el problema més grans seran: com més gran sigui l'organització, els costos d'analitzar i prendre una decisió, coordinant les diferents subunitats d'aquesta i les persones que la formen, creixeran; i, d'acord amb l'anàlisi de Coase, de manera creixent, més que proporcional. Els problemes complexos necessiten persones que tinguin les habilitats adequades, i aquestes no sempre existeixen, no són fàcils de trobar, ni són barates. En el llenguatge dels economistes, Coase deia que pot haver-hi «rendiments decreixents a la funció de l'emprenedor», que facin que sigui més econòmic que una part d'aquestes funcions les faci un altre emprenedor amb unes dimensions inferiors. No és difícil veure com hi ha un paral·lelisme al govern dels països: si pensem en un microestat, tant la presa de decisions com la transmissió d'informació és una cosa molt més senzilla i, si es fa bé, pot tenir per tant uns costos molt petits. I en estats de dimensions intermèdies, estarem a mig camí. Com veurem després, les coses es poden fer de manera que aquests costos no creixin tant, i aquesta serà una condició fonamental que haurà de tractar de satisfer una capital.

En segon lloc, hi ha els costos d'equivocar-se, de no ser capaç de transmetre o utilitzar informació de detall que pot ser molt rellevant per a les decisions, que resulten així subòptimes. Hayek, un dels autors clàssics del liberalisme, deia amb raó, en un dels seus articles més citats (1945), que si per a alguna cosa serveix el capitalisme és perquè les decisions les pren la persona que està directament en contacte amb la realitat i té una informació única de la qual pot fer un ús beneficiós si es compta amb la seva cooperació activa. Fets que poden ser importants per prendre una decisió, com són ara aprofitar les habilitats específiques d'una persona concreta (o d'un grup de persones), saber que en algun lloc hi ha recursos infrautilitzats o que en algun altre lloc hi ha un estoc d'un producte que es pot utilitzar si hi ha una interrupció del subministrament són sovint, des del punt de vista del govern d'una organització, més important que les estadístiques generals que no distingeixen entre casos particulars. Aquí cal afegir-hi que hi ha un risc de prendre decisions no basades en una informació real, sinó en una informació una mica «deformada» per una transmissió menys que perfecta, que fa que arribi a dalt simplificada, prescindint de detalls i, més important encara, de factors qualitius importants.

Finalment, hi ha altres costos menys fàcils d'analitzar, però molt reals: moltes persones prefereixen ser cap de ratolí a ser cua d'elefant i, en aquest sentit, les dimensions d'un estat gran en les quals una persona determinada pot tenir-hi un paper relativament petit en comparació d'un estat petit en què resulta més fàcil arribar a tenir certes responsabilitats, pot disminuir els costos d'organitzar. Estar sotmès a unitats més grans és, de manera òbvia, un cost important per a moltes persones.

Les conseqüències de l'anàlisi anterior per a la pràctica

El que tot això significa pel paper que ha de jugar una capital en un país de dimensions mitjanes com Catalunya és que tots aquests costos d'organitzar haurien de ser tan petits com fos possible. I en aquest cas no es tracta de fer més feina per menys diners o de tenir una burocràcia tan petita com sigui possible (que possiblement també sigui necessari), sinó de disminuir els costos fent les coses ben fetes. També caldria que fos així en un país més gran, però probablement ho tenim més fàcil pels arguments anteriors.

En primer lloc, per part de qui dirigeixi el país (on òbviament hi haurà persones de tot el territori, però on un bon nucli d'elles serien de Barcelona i/o viurien a Barcelona) a tots nivells, es necessita una obertura al país i un coneixement d'aquest que sovint no es dona. El coneixement en detall de tot el país, el diàleg amb la gent dels diferents territoris i el contacte sovintejat fa molt més fàcil que la utilització de la informació de què parlàvem, qualitativa i que no es pot usar sense la col·laboració activa de l'interessat, pugui existir i ser útil. La burocràcia, necessària, no és suficient: el coneixement i el contacte directe és imprescindible. De la mateixa manera, la informació «descendent» és més fàcil de transmetre, i sobretot més creïble, si aquest contacte directe existeix. Necessitem una capital abocada a la resta del país que hi estableixi lligams de confiança.

En segon lloc, seria molt convenient tenir un govern de tipus descentralitzat, perquè aquest (1) disminueix les necessitats de transmissió d'informació en la mesura que les decisions es prenen al lloc on sorgeix el problema, i (2) augmenta la disponibilitat de la informació local que fa que s'utilitzin bé els recursos i, per tant, disminueix la possibilitat de cometre errors. En qualsevol organització, caldria que les decisions es prenguessin al nivell més baix possible, però això és encara més cert en un estat. El factor en contra és que calen persones de la formació i habilitats adequades a tots els nivells de l'administració, i això a vegades no és fàcil de trobar. Per tant, ens caldria parlar una atenció especial a la formació necessària de les persones que formaran part dels diferents nivells de l'administració.

En tercer lloc, hauríem de tenir una mentalitat no reglamentista i rígida, sinó senzilla i flexible. A Espanya sovint l'hem tinguda de la primera mena, heretada probablement dels Borbons i de Napoleó. La mentalitat anglosaxona és molt diferent, i ens caldria organitzar un estat amb esperit anglosaxó en el qual les coses fossin fàcils. El desenvolupament de la informàtica ens pot ajudar des d'un punt de vista tècnic (disminueix els costos d'organització, com els d'obtenir, emmagatzemar i transmetre informació), però la qüestió fonamental és la de la mentalitat de les persones. Ja explicava Tàcit al segle I de la nostra era que en una *res publica* corruptíssima es multiplicaven les lleis, i a les investigacions actuals sobre la justícia a les organitzacions s'ha posat de manifest que les organitzacions legalistes condueixen a situacions de «lleï sense justícia». Haver d'adaptar-se a moltes normes només complica les coses, no les fa millors. Hi ha un exemple clàssic que treia Alain Peyrefitte fa uns cinquanta anys: a França hi havia una norma que obligava a fer els sanatoris amb la façana cap al sud per aprofitar el sol. La norma oblidava que hi ha territoris francesos d'ultramar que són a l'hemisferi sud, en els quals la norma era senzillament absurda. La realitat va més enllà de qualsevol norma i el contacte directe amb la realitat és el que ha de recomanar una actuació prudent.

Conclusions

Si Barcelona, doncs, esdevingués la capital d'un estat, li caldria intentar minimitzar els «costos de les transaccions» del sistema de govern, tot creant una cultura de confiança, d'integració i contacte directe amb el territori i d'un govern raonable no reglamentista ni intervencionista, sinó descentralitzat. La capital és el centre en el qual es prenen les grans decisions, però no cal que s'hi prenguin totes ni de bon tros, i, les que es prenguin, s'han de prendre tenint en compte les aspiracions de tot el territori, no solament les de la capital.

Esdevenir la capital d'un estat canvia qualitativament el paper que una ciutat pot jugar. Quan només s'és «cap i casal», tot i que la influència de la ciutat pugui ser gran en tots els aspectes, potser principalment en aquells que depenen de la societat civil, no es té la suficient autonomia de decisió per modificar els procediments pels quals es prenen decisions i aquestes decisions es porten a la pràctica. Formant part d'un estat més gran, aquest condiciona les maneres de fer, encara que es tingui un cert grau d'autonomia.

Els costos d'organització d'un estat propi, és a dir, els costos de les transaccions d'un estat més petit, no haurien de ser proporcionals als que es tenen formant part d'un estat més gran, sinó que haurien de ser menors. En això pot radicar un avantatge substancial tant per a una millor governança del país com perquè aquesta tingui uns costos substancialment inferiors, tant pel que fa als costos monetaris immediats de l'estructura organitzativa com pel que fa als costos immaterials de transmissió d'informació i de presa de decisions més acurada que permeti evitar errors. En aquest sentit, Barcelona hauria de racionalitzar la manera de portar a terme aquestes activitats, amb un esperit: (1) descentralitzador (que les decisions es prenguin tan a baix com es pugui); (2) de profund coneixement de la resta del territori, i de bona comunicació, tant en el sentit físic com en el sentit de bon enteniment i confiança; (3) poc reglamentista, diferenciant-se així del que és tradicional a casa nostra i que prové de la mentalitat borbònica i napoleònica manlevada del nostre veí del nord, i (4) potenciant els avantatges, els coneixements i les habilitats que tenen els diferents ens territorials per ajudar a fer-los competitius en el sentit econòmic amb la resta del món.

Composició del parc de vehicles de Barcelona

País	Població	2010	2011	2012	2013
Qatar	2.000.000	111,880	123,280	121,750	123,860
Macau SAR, Xina	570.000	86,620	101,840	112,180	
Singapur	5.300.000	70,030	73,520	74,110	76,850
Bermudes	65.000	69,340	66,640	66,390	
Noruega	5.000.000	58,420	62,560	66,220	66,520
Luxemburg	550.000	58,100	61,140	59,750	
Emirats Àrabs Units	9.500.000	56,260	56,390	58,090	
Suïssa	8.000.000	51,670	51,770	53,920	
Aràbia Saudita	30.000.000	45,900	49,940	52,790	53,780
Estats Units	320.000.000	48,880	50,860	52,620	53,960
Oman	3.600.000	40,170	39,440	52,170	
Hong Kong SAR, Xina	7.000.000	48,190	51,450	51,890	54,260
Dinamarca	5.500.000	41,860	42,960	43,200	44,440
Suècia	10.000.000	40,460	42,700	43,090	44,660
Àustria	8.500.000	40,430	42,600	42,990	43,81

Font: Banc Mundial, http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.PP.CD?order=wbapi_data_value_2012+wbapi_data_value&sort=desc.

REFERÈNCIES

COASE, Ronald. «The Nature of the Firm», *Economica*, novembre, 1937.

HAYEK, Friedrich A. «The use of Knowledge in Society», *American Economic Review*, 35(4), 1945.

WILLIAMSON, Oliver. «Economics and Organization: A Primer», *California Management Review*, gener de 1996a.

WILLIAMSON, Oliver. *The Mechanisms Of Governance*, Oxford University Press, 1996b.

Barcelona: futura capital de la Catalunya estat

Mònica Sabata

Directora executiva de la Càtedra Josep Termes de Lideratge, Ciutadania i Identitats
(Universitat de Barcelona)

Introducció

Catalunya viu un moment cabdal de la seva història. D'ençà de l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia l'any 2006, s'han produït nombrosos canvis. Ho veiem ja ara, però amb el temps se'n constatarà encara més la importància. D'una banda, perquè el procés català té unes peculiaritats i singularitats que el fan atractiu arreu del món: l'alta implicació de la societat civil; els constants menyspreus i incompliments de l'Estat espanyol que no ha volgut atendre el que està passant a Catalunya; la manca de diàleg; l'alt compromís de les organitzacions polítiques; la vinculació del món municipalista al procés, amb l'Ajuntament de Barcelona al capdavant; la unitat; el to festiu i pacífic de totes les mobilitzacions i, sobretot, la base de radicalitat democràtica que es desprèn de la reivindicació ciutadana. De l'altra, perquè en el cas d'assolir la independència apareixeran reptes polítics i socials nous als quals hauran de fer front tant l'administració nacional catalana com totes les administracions locals.

Aquests són uns quants dels motius que fan excepcional el moment que viu el nostre país i que expliquen per què desperta un interès ciutadà, polític, periodístic, acadèmic i sociològic com mai ningú no hauria pogut predir. Tant és així que temps enrere cap expert no hauria gosat afirmar que s'esdevindria el que avui ja és una realitat: que un 70,8% de la població —segons les dades del Centre d'Estudis d'Opinió de l'octubre del 2014— es declara favorable a la celebració d'una consulta per decidir sobre la independència del país. Caldrà identificar les condicions que permetran assolir un estat que sigui fruit d'una profunda regeneració democràtica. Si la ciutadania catalana vota a favor de la independència, aleshores caldrà seguir un full de ruta que ja ha estat definit extensament pel Consell Assessor de la Transició Nacional (CATN) en l'anomenat Llibre Blanc de la Transició Nacional.

La part que correspon a l'administració local (qüestions administratives, reguladores i de la posada en marxa de noves polítiques o accions) caldrà fer-la de bon principi des dels municipis. I és que l'estudi fet pels experts del CATN no defineix els canvis que el nou estat implicarà per a les ciutats. Per això, els municipis —i concretament Barcelona com a capital del nou estat— hauran d'afanyar-se per determinar quin serà el seu rol en el procés. Mentre arriba el moment, però, crec que és evident que la transformació de Barcelona en capital del nou estat català requerirà molts canvis. Això és així perquè, entre altres qüestions, la ciutat haurà d'acollir noves estructures d'estat, haurà de facilitar la redefinició d'algunes estructures que ja existeixen, haurà de fomentar la modificació dels serveis que alguns d'aquests organismes donen a la ciutadania i, al mateix temps, haurà de repensar i modificar algunes de les seves funcions, com, per exemple, les seves relacions internacionals, les quals hauran de ser substancialment diferents de les actuals.

El fet que l'Ajuntament de Barcelona promogui la redacció d'un llibre blanc sobre l'impacte que la independència implicarà per a la ciutat és una bona notícia. I ho és encara més perquè aquesta no sembla una pràctica habitual. És a dir, existeixen alguns estudis sobre l'impacte que la independència d'Escòcia hauria tingut sobre la ciutat d'Edimburg i també sobre l'impacte —en aquest cas, negatiu— que va tenir la reunificació alemanya per a la ciutat de Bonn, que va perdre la capitalitat perquè es va traslladar a Berlín, però en cap cas no es tracta d'una bibliografia extensa. En aquest text, em proposo avaluar què significarà per a Barcelona l'obtenció de la capitalitat de Catalunya en tres aspectes concrets: el nou concepte de marca Barcelona; les relacions internacionals dutes a terme des de la ciutat i la transformació o instauració de noves estructures d'estat a la nova capital.

La marca Barcelona

Barcelona és una ciutat amb un alt poder d'atracció des de fa molts anys. És una destinació consolidada per a turistes, però també per a inversors, acadèmics, agents culturals, creadors d'opinió i públic en general. Així ho indica l'estudi del professor Josep Maria Oroval de l'ESADE Brand Institute (2011) en el qual s'afirma: «Barcelona s'ha consolidat internacionalment com a capital del turisme cultural i es perfila com a centre d'innovació, per bé que ha d'enfortir una imatge pròpia i diferenciada com a ciutat de negocis». L'estudi també afirma que Barcelona és una ciutat atractiva per quedar-s'hi a viure. I és que és evident que Barcelona ha sabut vendre bé el seu esperit acollidor, creatiu, obert, innovador i modern alhora que s'ha postulat com a ciutat on fer-hi negocis, educar-se bé i innovar. Així doncs, el seu atractiu i el seu bon nom internacional és innegable. Tanmateix, aquest reconeixement no és casual, sinó que molt probablement és fruit d'un gran esforç per tal de projectar una imatge de ciutat vinculada a uns valors concrets i a una manera de fer molt específica de la ciutat i del país que, en el futur, caldrà reforçar. En aquest sentit, els esforços per no contraposar la marca Barcelona a la marca Catalunya i al contrari, establir un treball molt més col·laboratiu durant els darrers anys, han donat els seus fruits. Una altra constatació: segons la Cambra de Comerç de Barcelona, la ciutat ja és la sisena urbs del món amb millor marca global i se situa entre les 10 primeres ciutats europees i/o del món en aspectes clau com els negocis, els projectes estrangers rebuts o l'organització de reunions internacionals.

Però com haurà d'afectar la capitalitat a la marca? Haurà de canviar? Haurà d'incorporar nous valors? Doncs bé, una cosa està clara: amb la capitalitat, algunes característiques idiosincràtiques s'hauran de reforçar. És a dir, si Catalunya esdevé un estat, la ciutat només podrà ser l'altaveu. Així —i tenint en compte que el concepte de marca ens remet a una identitat concreta, tant en relació amb la seva personalitat com amb la seva imatge—, serà vital que Barcelona reforci i promogui els valors de la ciutat i es faci ressò i incorpori amb més fermesa els valors del país. En definitiva, haurà de ser als ulls del món la màxima expressió de la catalanitat, i per això haurà d'esdevenir un altaveu real i transparent d'aquests valors. I és que, malgrat la globalització en la qual estem immersos, els països tenen la seva identitat pròpia, la seva cultura, els seus valors i la seva manera de fer. Idealment, Barcelona hauria de promoure valors que ja es perceben com a valors propis de la catalanitat: la democràcia, la transparència, la tolerància, la integració, la generositat, el sentit de pertinença a Europa, la mediterraneïtat, els valors del voluntariat i la solidaritat, la cooperació, la participació, la innovació, la superació i l'esforç, l'emprenedoria, la genialitat i el rigor, entre d'altres aspectes. Ho haurà de fer desacomplexadament i de manera natural, com fan altres capitals d'estat, per aconseguir així que Barcelona esdevingui un altaveu real i transparent del país i dels seus valors. Barcelona té el seu lloc al món perquè la seva marca és pròpia i ja era incontestable, altament reconeguda i molt potent per tot el que promou. Amb la capitalitat, Barcelona haurà de posar el seu potencial al servei del país i enfortir-lo amb el seu nou estatus. Així, la imatge de Catalunya i Barcelona arreu del món es podran veure reforçades i complementades.

Les relacions internacionals

Un dels canvis importants que es produiran amb l'obtenció de l'estat serà el guany de competències en diferents àmbits, un dels quals és molt substancial: les relacions internacionals. Catalunya no té de moment les competències plenes en aquesta matèria perquè estan en gran part restringides al Ministerio de Asuntos Exteriores y Cooperación. Encara més si tenim en compte que en la darrera proposta d'Estatut d'Autonomia aprovada al Parlament de Catalunya el 30 de setembre de 2005 es proposava una certa ampliació de la presència de Catalunya a l'exterior que finalment va ser brutalment retallada i escapçada durant la negociació amb el govern espanyol i amb la sentència del Tribunal Constitucional. Malgrat tot, però, a Catalunya (i des de fa molts anys) moltes entitats de l'anomenada societat civil han tingut una voluntat convençuda i tossuda de ser presents a l'exterior. Aquesta manera de fer ha permès construir estratègies alternatives que han permès guanyar espai polític i social per portar Catalunya al món i el món a Catalunya. La presència de diferents actors a l'exterior ha esdevingut una font de riquesa i de pluralitat que ha estat beneficiosa per a Catalunya. Per això, des de fa molts anys, la projecció exterior de Catalunya està encapçalada per la tasca que es duu a terme des del govern català, però també existeixen moltes sinergies, complementarietats i col·laboracions entre tots els actors que duen al seu ADN la voluntat de ser presents al món. Són els ens locals, les universitats, les empreses, les ONG, les associacions sense afany de lucre i fins i tot de les persones individuals que tenen responsabilitats en altres països.

Aquest és, a la pràctica, un model que adopta els principis d'allò que es coneix com a diplomàcia pública mitjançant la qual diferents actors actuen a l'exterior del país compartint uns comuns denominadors. Aquest concepte parteix d'una constatació, explicitada, entre d'altres, pels professors Shaun Riordan i Joseph Nye, que ve a dir que la diplomàcia tradicional ha esdevingut poc eficient tant per afrontar els reptes supranacionals com per possibilitar la resolució dels reptes que planteja la globalització. És per això que aquests dos autors —i molts d'altres— defensen que les relacions internacionals del segle XXI ja no passen exclusivament per les estructures d'estat, sinó que han de comptar amb la participació d'aquesta diplomàcia multinivell o diplomàcia pública, també anomenada *softpower*.

A Catalunya, és especialment rellevant el fet que hi hagi 250 entitats que tenen reconeixement internacional —i que, per tant, tenen la capacitat de participar directament com a catalans en les seves xarxes europees o mundials—, promouen la presència de Catalunya a l'exterior i actuen, *de facto*, com a «ambaixadors» del nostre país amb una estratègia nacional. Unes 65 d'aquestes entitats formen part de la Federació Catalana d'Organitzacions Catalanes Internacionalment Reconegudes (FOCIR), entitat que s'ha convertit en el referent de la promoció del discurs de diplomàcia pública a Catalunya. Però també hi ha altres xifres sobre el potencial de Catalunya a l'exterior: unes 38.000 empreses a l'exterior; 300 multinacionals implantades en diversos països; 124 comunitats de catalans arreu del món; 150 universitats on s'ensenya català; 4.000 estudiants catalans a l'exterior i 6.000 estudiants estrangers a Catalunya.

Si parlem del model de diplomàcia que hauria de tenir el nou estat, m'inclino per un model de representació mixta on cadascú (entenent per cadascú les institucions governamentals nacionals i municipals, les entitats de la societat civil i tots els actors que actuen a l'exterior) actua en el seu àmbit corresponent, però on tots aquests actors són capaços de generar espais de coordinació i acordar estratègies conjuntes de país de manera generalitzada i sempre que siguin necessàries.

En aquest context té una especial rellevància la diplomàcia de les ciutats. Això és així perquè la globalització ha augmentat la capacitat d'incidència política de les ciutats i perquè cada cop més es produeixen i es fomenten acords entre actors diversos d'arreu del món. Per posar un exemple, a l'actualitat ja no és estrany que el Departament d'Estat americà signi un acord directe amb una ciutat —com ara São Paulo—, així com tampoc no ho és que ho facin altres organismes internacionals. I és que les ciutats ja s'han situat al bell mig de l'acció diplomàtica, malgrat que aquest poder local encara no ha estat reconegut pel dret internacional com un actor diplomàtic amb l'estatus de ple dret.

Tanmateix, durant els darrers anys les ciutats han incrementat la seva voluntat de gestionar internacionalment i de manera autònoma algunes matèries que abans eren competència exclusiva de l'estat. Així, i tal com esmentava la professora Teresa la Porte —professora titular de Comunicació Internacional a la Universitat de Navarra— durant la jornada de treball sobre «Projecció Internacional, Governos Locals i Societat Civil» organitzada per la FOCIR l'1 de febrer del 2014, hi ha molts motius pels quals les ciutats estan interessades a desenvolupar l'acció exterior. L'autora parla de causes econòmiques, socials i polítiques, les quals tenen una transcendència molt més àmplia i de més calat que la definició de *city-diplomacy* que facilita la United Cities and Local Governments (UCLG) amb seu a Barcelona: «la diplomàcia de les ciutats és l'eina dels governs locals i de les seves associacions per promoure la cohesió social i prevenir i resoldre conflictes amb l'objectiu de crear una estabilitat perquè els ciutadans puguin viure en pau, de manera democràtica i pròspera».

És d'aquesta manera que podem afirmar que Barcelona ja ha adoptat la tendència dibuixada per La Porte. Barcelona defensa els seus interessos econòmics mitjançant la promoció del desenvolupament —per exemple, amb la celebració de fires internacionals—, però també posant els mitjans per esdevenir una *smartcity* que promogui el benestar de la ciutadania, i arribant a acords amb altres ciutats o institucions internacionals. Així doncs, aquesta és una tendència que ja existeix i que s'hauria d'incrementar quan Barcelona esdevingui la capital del futur estat.

La creació d'estructures d'estat

Aquest és un dels àmbits que pot provocar un canvi dràstic —i molt visible— del que ha estat fins ara Barcelona. Catalunya —en conseqüència Barcelona— fins ara no és altra cosa que una comunitat autònoma. La creació d'un nou estat implicarà que Barcelona es converteixi en la capital d'un país independent on s'establiran ambaixades i organismes propis de les institucions europees i internacionals.

Situem-nos en aquest escenari. Serà llavors que el govern català —i també els governs locals— hauran de gaudir de totes les infraestructures i els cossos reguladors que li permeten administrar aquestes competències amb totes les garanties per a la ciutadania. Tornant als informes del CATN, és obvi que a Catalunya no existeix un Tribunal Constitucional ni un Tribunal Suprem, tampoc el Consell General del Poder Judicial, el Consell d'Estat, el Consell Econòmic i Social o el Banc d'Espanya, les Comissions Nacionals del Mercat de Valors o dels Mercats i la Competència, per exemple. Tanmateix, sí que existeixen el Tribunal Superior de Justícia, el Consell de Garanties Estatutàries, el Síndic de Greuges, la Sindicatura de Comptes, el Consell de l'Audiovisual de Catalunya, l'Agència Tributària de Catalunya (recentment creada), l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades o l'Autoritat Catalana de la Competència, entre d'altres. Així doncs, el procés

constituent implicarà la presa de decisió sobre quines estructures d'estat són necessàries i també sobre quins dels organismes ja existents poden desenvolupar les funcions que duïen a terme els antics òrgans de l'estat. Al mateix temps, caldrà regular quins han de ser de nova creació. Si parlem de l'impacte que aquest fet tindrà en la ciutat de Barcelona, hem de pensar que la majoria d'aquests organismes estaran ubicats a la capital i, per tant, tindrà conseqüències, per exemple, en l'establiment de noves seus socials així com les repercussions econòmiques, laborals, socials i polítiques.

En l'àmbit de la creació d'estructures a la ciutat de Barcelona, cal pensar en la presència a la ciutat de seus de representació d'altres estats. A Barcelona hi ha els consolats més importants d'Europa. Així ho acredita la Secretaria d'Afers Exteriors de la Generalitat de Catalunya, la qual argumenta que Barcelona és la tercera ciutat que no és capital d'estat, darrere de Hong Kong, Nova York i Hamburg, amb més representació consular. Aquestes oficines i agents consulars a Catalunya han estat per a la ciutat i per a Catalunya actors clau en el desplegament de les relacions bilaterals amb els estats respectius i han ofert una gran oportunitat per establir relacions polítiques, culturals i econòmiques amb els països que representen. En el futur, podem pensar que si Catalunya esdevé estat aquests països transformaran les oficines consulars en ambaixades i, per tant, el pes polític d'aquestes representacions serà superior a l'actual.

Finalment —per bé que no menys important—, si Catalunya esdevé estat haurà de decidir quin tipus de presència diplomàtica ha de tenir a l'exterior (ambaixades, oficines comercials o presències permanents en institucions internacionals com la UNESCO, per exemple). Potser a primer cop d'ull pot semblar que aquest fet no tindrà cap influència en la ciutat, però penso que pot esdevenir una gran oportunitat. M'explico: Catalunya necessitarà crear una escola diplomàtica, a l'estil de les que existeixen a tots els estats, que formi el personal de l'estat que desenvoluparà les tasques de representació. Barcelona podria ser la seu d'aquesta nova escola diplomàtica i adoptar una visió molt més actualitzada del que fins al moment ha estat la diplomàcia formal. Així, la nova escola podria oferir la formació més tradicional i generar sinergies amb entitats o universitats que en l'actualitat desenvolupen formacions vinculades a la diplomàcia pública o *soft power*. D'aquesta manera, la cosmovisió dels diplomàtics catalans podria ser molt més rica i transversal, preparada per a la globalització i per a les noves tendències en relacions internacionals. Barcelona podria esdevenir una ciutat impulsora de les noves formes de diplomàcia al món.

Conclusions

- La Barcelona capital del nou estat podria esdevenir capdavantera en la nova diplomàcia del segle XXI.
- La Barcelona del futur ha de ser un altaveu de la catalanitat al món.
- Els actors de la societat civil que treballen en diferents àmbits poden contribuir —i molt— a enriquir el discurs de la ciutat. Han d'esdevenir uns bons aliats per al consistori en tot allò que impliqui la veu de Barcelona i Catalunya a l'exterior.
- La marca Barcelona ha de renovar-se i enfortir-se amb el guany de la capitalitat.

Barcelona cap i casal

Antoni Segura i Mas

Catedràtic d'història contemporània
Universitat de Barcelona

Introducció

La possibilitat que Catalunya esdevingui un estat independent posa damunt la taula la pregunta sobre la capitalitat: està en condicions la ciutat de Barcelona de ser la capital d'una Catalunya independent? Per respondre, més enllà del fet objectiu que avui la marca *Barcelona* és més coneguda internacionalment que no pas la marca *Catalunya*, res de millor que un repàs breu a la història de la ciutat. A les pàgines següents s'intentarà, doncs, cercar la resposta a través de la història.

Dels primers pobladors a la ciutat romana

Limitat per la serra de Collserola, el mar Mediterrani i els rius Besòs i Llobregat, el pla de Barcelona ofereix un clima temperat i unes terres fèrtils properes al mar. La presència humana està datada fa desenes de milers d'anys. Formava part del territori dels laietans, que s'estenia per les actuals comarques del Maresme i el Vallès. Tenim constància de l'existència de diversos assentaments en els turons del pla i en els contraforts de Montjuïc i Collserola, esperonats per l'activitat comercial (grecs i púnics) a la costa, des de mitjans del primer mil·lenni a. de C., com el poblat del turó de la Rovira, que era emmurallat i on s'han trobat sitges per emmagatzemar gra, peces de ceràmica, àmfores, vasos italians envernissats de negre, estris de bronze (hams, anells, fibules...) i de ferro (espases, pics...). Tanmateix, hi ha indicis de coves utilitzades com a refugis i d'assentaments estacionals relacionats amb l'explotació de jaspi i de sílex a la muntanya de Montjuïc i amb l'activitat comercial a la desembocadura del Llobregat des del segle IV a. de C., o abans. Són jaciments dispersos per tot el pla que parlen de l'activitat agrícola i ramadera de la població, d'un comerç incipient i de les formes d'enterrament.

Ara bé, més enllà de la procedència llegendària del topònim (relacionat amb Amílcar o Anníbal Barca, o amb la mítica pèrdua de la novena barca —*barca nona*— d'Hèrcules), l'origen de la ciutat es vincula amb la millora de la xarxa viària litoral que portava al sud de la Gàl·lia. Així doncs, a finals del segle I a. de C., els romans establiren, segurament sobre un antic poblat ibèric (*Barkeno*), una colònia denominada *Iulia Augusta Paterna Faventia Barcino*, poblada per soldats romans que haurien rebut terres pel seu servei en l'exèrcit romà, probablement en les guerres cantàbriques.

Al començament del segle I, Barcelona s'havia consolidat com una de les dotze colònies de la *Hispania Citerior*. Era un petit nucli urbà envoltat de *villae* que molt aviat s'especialitzaria en la producció de vi i en la producció d'àmfores per a la seva comercialització. Els límits de la muralla se situaven als actuals carrer Regomir, plaça Nova, plaça de l'Àngel i carrers del Call i Ferran, on hi havia les quatre portes d'accés a la ciutat i d'on sortien les vies que comunicaven amb les *villae* o amb altres ciutats com *Baetulo* o *Tarraco*. Disposava d'un sistema d'aqüeductes per bastir d'aigua la ciutat i d'un canal, destinat al drenatge de les aigües brutes, que desembocava al mar. Entre els habitants hi havia famílies d'Itàlia, que vivien en cases decorades i de les quals es conserven algunes tombes.

La ciutat s'organitzava a partir de dos eixos, el *decumanus* (carrers del Bisbe, Ciutat i Regomir) i el *cardo* (carrers Llibreteria i del Call), que donaven lloc a una parcel·lació en carrers perpendiculars als dos eixos principals. A la part més elevada (el mont Tàber) hi havia el *forum* i els edificis oficials, així com el temple dedicat a August, del qual es conserven quatre columnes a la seu del Centre Excursionista de Catalunya (carrer Paradís). Durant els tres primers segles la població oscil·là entre 3.500 i 8.000 habitants.

La *Barcino* romana estava integrada en els circuits comercials. Va conèixer contínues reformes i ampliacions de les muralles a mesura que creixia la ciutat. A la cristianització es va construir, a cavall dels segles IV i V, de la basílica de la Santa Creu (abans n'havia existit una altra fora muralles) i fou capital dels visigots diverses vegades entre els segles V i VI.

Capital medieval

El període visigòtic acabà en enfrontaments. En el nord-est peninsular Àkhila II havia trencat amb Toledo i amb el rei Roderic i la conquesta àrab no es produí fins al 718, any en què, després d'un llarg setge, Barcelona capitulà. La ciutat fou un punt clau en l'expansió àrab cap a la Gàl·lia i revifà econòmicament. La reacció franca fou la conquesta de Barcelona el 801 i la seva integració a la Marca Hispànica com a capital del comtat de Barcelona. Esdevenia així una ciutat de frontera que havia de fer front a les escomeses musulmanes (el 985 fou saquejada per Al-Mansur). Això no obstant, Barcelona encarava el nou mil·lenni com a capital comtal, seu episcopal i centre econòmic amb un important burg fora muralles.

En el segle XI, la fidelitat de la ciutat al comte enfront de l'aristocràcia va permetre als barcelonins prendre part en les empreses comtals que, aprofitant la feblesa de Còrdova, s'estenien per terres musulmanes (1010, saqueig de la ciutat califal) i sotmetien a tribut (paries) els sobirans de Tortosa, Lleida i Saragossa, fet que afavoria les entrades d'or a Catalunya i la reactivació del comerç. Es reforçaren les muralles, s'inicià la construcció de la catedral romànica, es van fer reformes al palau comtal i es construïren nous edificis destinats a les classes benestants (rics propietaris de terres al pla que venien vi, oli i hortalisses en els mercats de Barcelona) i als cada cop més nombrosos artesans: ferrers, picapedrers, sabaters, paraires, mestres d'obres, teixidors... També s'urbanitzaren terres fora muralla.

El matrimoni del comte de Barcelona Ramon Berenguer IV amb Peronella d'Aragó el 1137 donà lloc a la formació de la Corona catalanoaragonesa, però la seu comtal continuà a Barcelona, que era la residència reial i on es centralitzava l'administració (Arxiu de la Corona d'Aragó). El 1114 hi havia hagut un primer intent fracassat de conquerir Mallorca. L'expedició organitzada per Pisa sortí de Barcelona comandada per Ramon Berenguer III, que una crònica de l'època denominava *duc català o de Catalunya*, i els seus súbdits, *catalans*. Tot i el fracàs, l'expedició serví per signar un tractat de comerç i de defensa mútua amb Gènova. De la mateixa manera, les conquestes posteriors d'Amposta i Tortosa (1148), en què participà l'esquadra de Barcelona, i Lleida (1149) anunciaven la futura expansió del segle XIII.

La vocació mediterrània de Barcelona és un dels llegats més sòlids de l'edat mitjana. La conquesta de Mallorca (1229), en què Barcelona invertí diners i vaixells; de València (1232-1248); de Sicília (1282), i de Sardenya (1323) van anar acompanyades d'una gran activitat comercial. Les antigues drassanes quedaren petites i, en temps de Pere el Gran (1276-1285), començaren a construir-se unes de noves situades al peu de Montjuïc (Museu Marítim). També s'amplià el perímetre de les muralles per encabir els assentaments exteriors i, en temps de Pere III el Cerimoniós, se n'inicià una nova ampliació resseguint les rondes actuals.

A mitjan segle XIII Barcelona s'havia convertit en un centre comercial important i els seus mercaders eren presents en tots els mercats destacats, des de Flandes fins a les fires de la Xampanya, des de Síria fins a Lisboa i el Marroc atlàntic. Hi havia consolats catalans a Alexandria, Constantinoble, Beirut, Marsella, Bruges, Palerm, Gènova, Nàpols, Sevilla, Granada, Almeria, Tunis, Càller... Alhora, el dret consuetudinari barceloní (*Usatges*) fou adaptat per tot el Principat, mentre el Consolat de Mar, una institució barcelonina que regulava el dret mercantil i de navegació, es convertia en la base del dret marítim de la Corona d'Aragó i, més tard, de la Mediterrània i de l'Atlàntic. També s'establiren a Barcelona la seu de la Generalitat (1364) i la Taula de Canvi (1401), que feia les funcions de banc públic.

En aquest llarg segle d'or (1200-1350) també es produïren canvis socials i polítics. Les famílies enriquides amb l'activitat comercial eren una de les principals fonts de crèdit del comte. Les pèrdues es compensaven amb càrrecs públics: com en altres ciutats europees, a Barcelona el poder econòmic i polític anaven plegats. Entre els delegats comtals i els *magistrats* de la ciutat i en el Consell de Cent (creat el 1265), que el 1284 aconseguia la supremacia del poder municipal sobre el poder reial (veguers i batlles), hi trobem membres d'aquestes famílies. Era la Barcelona dels prohoms, feta a cops de comerç i vaixells i de finançar guerres i conquestes. Al costat, un nombre molt més gran de barcelonins, però poc influents en el Consell de Cent, deixaven constància de la seva activitat donant noms als carrers on es concentraven per gremis, noms que encara avui perduren a Ciutat Vella i al barri de la Ribera.

A partir de la segona meitat del segle XIV s'inicià un període de decadència. En primer lloc, l'epidèmia de pesta negra que esclatà el 1348 —precedida de diverses crisis de subsistències i seguida de nous brots de pesta— delmà la població (dels gairebé 50.000 habitants es passà, un segle més tard, a 35.000 i cap a finals del segle XV, després d'una nova epidèmia, a 25.000). Se succeïren els pogroms contra els jueus i uns anys més tard, el 1391, un nou pogrom acabà amb el barri del Call i amb la comunitat jueva. En segon lloc, va esclatar la guerra. D'una banda, calien més impostos per finançar les campanyes reials (Mallorca, Sardenya, Gènova, Castella, Nàpols, Mediterrània oriental...) i, d'una altra, la guerra civil (1458-1479) comportà el setge i l'ocupació de la ciutat per Joan II el 1472. També la guerra dels Remences esquitxà indirectament Barcelona. Després del casament dels Reis Catòlics, la conquesta d'Amèrica —una empresa castellana— desplaçà l'eix comercial cap a l'Atlàntic, amb la conseqüent pèrdua de pes de Barcelona.

La decadència comercial produí fortes tensions socials a la ciutat, que es dividí en dos partits enfrontats: la Busca, format per petits mercaders i artesans, que durant uns anys (1451-1461) gestionà el poder municipal i intentà reactivar l'economia, i la Biga, que agrupava els notables (grans mercaders i ciutadans honrats). Finalment, s'imposà la Biga i el 1491 el rei recuperà la supremacia sobre les institucions barcelonines. Es revertia així el cicle d'autonomia municipal iniciat dos segles abans amb Jaume I. Poc després s'incrementava el nombre de ciutadans honrats, que el 1510 assolien els privilegis de la noblesa, i es donava entrada en el Consell a l'estament militar.

Una ciutat entre muralles

Va costar sobreposar-se a les crisis del segle XIV i XV i a l'allunyament de la Cort (la darrera estada reial de llarga durada fou la de Carles I, durant el període comprès entre els anys 1519 i 1520). Els 32.000 habitants del 1515 són poc més de 40.000 el 1613. Les epidèmies de pesta continuen presents a la primera meitat del segle XVI (1501, 1507, 1515), algunes molt virulentes (1520-21, 1530), i s'espaien a la segona meitat, tret de 1558 i el màxim secular de 1589-1590. Mancaven braços i sobrava feina al camp i a la ciutat. La immigració francesa va compensar en part, sobretot durant les dècades centrals del segle (1530-1570) i fins als anys 1620-1630, l'escassetat de mà d'obra: el 1637 el 16% dels barcelonins eren francesos. Pel que fa al tràfic marítim, va romandre estancat fins als anys 1520-1530, després va iniciar una recuperació lenta i irregular fins al 1570 i es va consolidar a partir de 1580, quan Barcelona es trobava de nou inserida en el gran comerç internacional.

Recuperació, però amb limitacions. D'una banda, a finals del segle XVI l'eix comercial principal és a l'Atlàntic en detriment del Mediterrani. El canvi d'orientació és obligat: les fires i mercats de Castella en comptes dels antics ports mediterranis de Sicília, Sardenya... Igualment, els blats castellans desplacen els italians. A canvi, a través dels mercats castellans es poden fer arribar productes de Barcelona a les Índies, cosa que afavoreix la menestralia, però no permet el ressorgiment de grans capitals. D'altra banda, també hi ha una certa recuperació del comerç mediterrani, sobretot després de Lepant (1571), però mai als nivells de la baixa edat mitjana. A més, ara les necessitats financeres reials les cobreix Gènova. De Barcelona surten els vaixells carregats de plata i de productes catalans cap a la ciutat italiana. Gènova aporta el capital i els banquers; Barcelona, els vaixells i la mà d'obra per construir-los. Les drassanes de Barcelona treballen ara —i força— per a l'armada reial. Més ocupació, però més lluny de la tradició comercial de la ciutat, que no coneix gaires canvis en aquests anys: construcció de la muralla de la Marina, d'edificis d'estil renaixentista (Casa de l'Ardiaca) i d'alguns palaus i convents; reformes al Palau Reial (la denominada torre del rei Martí), al Palau de la Generalitat (façana de Pere Blai, pati dels Taroners), a l'Ajuntament (sala del Trentenari), a l'Hospital de la Santa Creu i a l'antic convent dels Agustins.

A la primera meitat del segle XVII, la pesta (1629-1631, 1650-1654) i la guerra de Secessió (1640-1652) portaren la ciutat al seu nivell poblacional més baix: 15.000 habitants el 1652. Per arribar als valors anteriors a 1650 caldria esperar fins al segle següent. Les exaccions (en diners i en soldats) i la presència sobre el terreny de l'exèrcit imperial (guerra dels Trenta Anys) les patien, sobretot, els pagesos. Els segadors, que com cada juny acudien al pla de Barcelona per a la collita, es revoltaren, entraren a la ciutat i donaren mort al virrei i a altres oficials reials. Es va produir una amenaça d'invasió i la reacció de la Generalitat: república efímera, acord amb França, declaració de guerra contra Espanya i derrota. Barcelona capitulava l'octubre de 1652, després de patir els estralls de la pesta i del setge. Es mantenien els privilegis i les llibertats i s'obtenia un perdó general, però es perdia el comtat del Rosselló i part del de la Cerdanya.

La lenta recuperació econòmica era perceptible a finals del segle. Es basava més en l'exportació de productes agrícoles que no pas en manufactures, tot i la reducció de costos aconseguida amb l'ús de mà pagesa i no agremiada de la ciutat. Primer es recuperà el mercat interior; després, els vaixells barcelonins tornaren al comerç colonial a través dels ports de l'Espanya meridional. Tot plegat massa poc per esperar grans canvis a la ciutat, tret de la conducció d'aigües al Raval i d'enllestir les obres del nou port i d'algunes façanes que maridaven l'estil renaixentista amb el barroc.

Es va produir una nova sotragada en començar el segle: la guerra de Successió i el setge de Barcelona de 1714 delmaren de nou la població i l'economia. El 1716 el decret de Nova Planta eliminava les institucions de Catalunya i de la seva capital i militaritzava l'administració del Principat. Fins ben entrat el segle no tornaria el creixement.

El 1717 Barcelona tenia uns 34.000 habitants; el 1787 més de 110.000! Les exportacions de vi i aiguardent, les indies (la primera fàbrica és del 1737 i el 1750 n'hi havia vuit: més de tres-cents telers i uns vuit-cents obrers), el paper i els barrets alimenten un nou impuls productiu i l'activitat del port es multiplica per més de set entre 1760 i 1796. La immigració rural fa créixer Barcelona, mentre un sòlid mercat interior, integrat pel sistema de «botiga», que s'estendrà després a la resta de la península, permetrà participar cada cop més en el comerç colonial, que entre 1778 i 1792 es multiplica per vuit, amb productes catalans i peninsulars.

Aquest cop el creixement econòmic, basat en les indústries del cotó (indianes i filatura) i en una agricultura d'exportació, no s'estrancarà amb les dificultats de finals de segle, tot i la davallada de població: quatre guerres i tres crisis de subsistències en vint anys (1793-1812). Això no obstant, a partir del segon decenni del vuit-cents la ciutat coneix una recuperació econòmica amb clares connotacions modernes i innovadores: reunió de la filatura, el tissatge i la impressió en grans fàbriques amb centenars d'obriers; utilització de les innovacions angleses en el camp del tissatge, i direcció concentrada de les empreses.

Els canvis es reflectirien a la ciutat. Acabat el setge de 1714, s'enderrocà part dels barris de la Ribera i de Sant Pere, i s'hi construï el complex militar de la Ciutadella. Foren destruïdes prop de mil cases (un 17% del total). El control militar es completà amb la reconversió de Montjuïc en fortalesa (1751-1760) i el Fort Pienc. En compensació, el 1753 es construï un nou barri fora muralles, la Barceloneta, amb cases d'un sol pis i carrers en disposició lineal per no entorpir la visió des de la Ciutadella. Al darrer quart del segle s'inicià la urbanització del Raval i de la Rambla, on ja hi havia alguns palaus i d'altres en construcció (Moja, Virreina, Marc...), i s'obria el carrer Nou. L'Ajuntament enllumenà els carrers (1757) i es construïren convents d'estil barroc (la Mercè, Sant Felip Neri) i edificis de caràcter civil, corporatiu o particular: la Duana, cases de gremis, palaus i l'edifici neoclàssic que la Junta de Comerç féu bastir sobre l'antiga nau gòtica de la Llotja. Tanmateix, l'eix demogràfic de la ciutat es desplaçava cap al Raval, on hi havia les noves fàbriques amb treballadors assalariats; la manufactura tradicional es mantenia al barri de Sant Pere. A les àrees més poblades s'imposava la casa de veïns de tres plantes on vivien diverses famílies en règim de lloguer.

Capital industrial

El 1832 s'establí a Barcelona la fàbrica Bonaplata, Rull, Vilaregut i Cia., que donava feina a set-cents treballadors i combinava la filatura i el tissatge mecànic amb la producció de màquines de filar. És el començament de la mecanització de la indústria del cotó. L'ús del vapor afavorí la concentració de les fàbriques a Barcelona, on arribava fàcilment el carbó importat d'Anglaterra o d'Astúries. Catalunya és un dels *first comers* de la industrialització europea continental. El 1850 la filatura es trobava mecanitzada i el 1861 hom ja comptava uns 10.000 telers mecànics. També es van desenvolupar altres sectors industrials que usaven el vapor a les seves instal·lacions, com la metal·lúrgia i la mòlta de gra. El 1855-1857 es creava la Maquinista Terrestre i Marítima, precedida el 1839 per la Foneria de Valentí Esparó.

La industrialització modificà l'estructura de la població. Segons la *Monografia estadística de la classe obrera de Barcelona*, d'Ildefons Cerdà (1856), el sector primari havia desaparegut de la ciutat, mentre que el sector secundari representava el 72% de la població activa (tèxtil i metal·lúrgia) i el terciari el 28% (servei domèstic i transport). El treball femení representava el 41% de la mà d'obra assalariada i el treball infantil el 14%. La població de la ciutat es multiplicà per dos entre 1787 i 1857.

La industrialització també provocà altres canvis. A mitjan segle XIX, Barcelona era una ciutat industrial. Als conflictes derivats de la implantació del règim liberal s'hi afegien les tensions socials entre capital i treball. El 1840 es va crear el primer sindicat, l'Associació de Protecció Mútua de Teixidors de Cotó, i apareixien formes de ludisme local (crema de la fàbrica Bonaplata el 1835, conflicte de les selfactines el 1854). A partir de llavors les tensions socials formarien part

del paisatge urbà (el 1873 Friedrich Engels deia que Barcelona era la ciutat amb més lluites de barricades de tot el món). Tanmateix, l'increment de fàbriques i de població (vuit-cents habitants per hectàrea) necessitava nous espais dels quals la ciutat emmurallada no disposava. És per això que les noves instal·lacions fabrils s'estengueren pels pobles del pla, fet que contribuï a la seva urbanització. L'enderroc de les muralles —les quals des del 1714 els barcelonins vivien com una opressió que impedia el creixement— fou una reivindicació constant. El juliol de 1854 hom començà a enderrocar les muralles i cinc anys després havien desaparegut. En aquest període s'obriren el Passeig de Gràcia i nous carrers al Raval; s'inaugurà el Gran Teatre del Liceu a la Rambla (1847), la connexió entre la plaça de Sant Jaume amb la Rambla (carrer Ferran) i l'Esplanada (carrers de Jaume II i Princesa) i la façana neoclàssica de l'Ajuntament (estàtues del rei Jaume I del conseller Joan Fiveller); s'urbanitzà la plaça Reial; es construí la Casa dels Porxos de l'indià Josep Xifré i, fora muralles, a Sants, l'Espanya Industrial.

L'enderroc de les muralles va permetre l'expansió de la ciutat i la construcció de l'Eixample. El disseny de Cerdà es basava en una quadrícula de carrers amples, paral·lels i perpendiculars al mar. Cap a finals de segle, la burgesia traslladà les seves residències a l'Eixample, que van donar lloc al Quadrat d'Or del modernisme català: cases Batlló i Milà —la Pedrera— (Gaudí), cases Amatller, Terrades —Casa de les Punxes— i Macaya (Puig i Cadafalch), etc. El modernisme també és present a l'Hospital de Sant Pau i al Palau de la Música (Domènech i Montaner), la Sagrada Família i el Parc Güell (Gaudí). Era la ciutat moderna, industrial, de burgesos i proletaris, on el tren (la primera línia de tot l'Estat espanyol fou la de Barcelona-Mataró el 1848; el 1863 s'inaugurava el tren de Sàrria) i el tramvia desplaçaven els vells mitjans de transport. Per a l'Exposició Universal del 1888 es van fer l'Arc del Triomf i el Parc de la Ciutadella, es cobrí la riera d'en Malla, s'obrí el Portal de l'Àngel, s'urbanitzà el Paral·lel i es concloueren les obres del port. A començament del segle xx s'esponjava la ciutat vella amb l'obertura de la Via Laietana i s'obrien les primeres sales de cinema (139 el 1911). Era la ciutat en expansió que començava a integrar els pobles del pla: Gràcia, Sant Martí de Provençals, Sant Andreu de Palomar, les Corts, Sants i Sant Gervasi el 1897; Horta el 1904, i Sarrià el 1921. Amb les incorporacions es passava de poc més de 330.000 habitants a 720.000.

El pols de la Barcelona del tombant de segle es mesurava per l'agitació social i política. El moviment obrer desenvolupà una tradició associativa que aviat confluï amb el catalanisme popular d'adscripció federal. Són anys d'atemptats, vagues, locauts, pistolerisme de la patronal, que desembocaren en la Setmana Tràgica de 1909 arran de l'enviament de soldats al Marroc. Sorgiren institucions de la patronal (Foment del Treball Nacional, 1889) i del moviment obrer (fundació de la UGT el 1888 i de la CNT el 1910) i proliferaven els ateneus, els centres culturals i de lleure, les escoles laiques i racionalistes, les biblioteques populars, etc. Per damunt de tot destaca l'obra magna del catalanisme conservador, la Mancomunitat de Catalunya (1914-1925), que apareix com a renovadora, moderna i abocada a la societat, i formula el primer projecte d'Estatut d'Autonomia. L'Ajuntament de Barcelona va dur a terme iniciatives pedagògiques, com la creació el 1915 de l'Escola del Bosc de Montjuïc —i d'altres centres escolars inspirats en el mètode de la pedagoga Maria Montessori—, on s'impartien classes a l'aire lliure. També es consolidà una premsa diària amb tretze capçaleres i divuit setmanaris d'informació política i general, cinc de literaris artístics i quatre d'esportius.

La neutralitat d'Espanya a la Primera Guerra Mundial no s'aprofita per millorar una indústria tèxtil obsoleta. Amb la crisi de postguerra s'enfilen l'atur i la conflictivitat: la vaga ferroviària té

lloc el 1917 i la de La Canadenca el 1919. La crisi política, militar (desastre d'Annual, 1921) i social dona pas a la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930). El fet urbà més important és l'Exposició Universal de 1929. S'urbanitzen Montjuïc, el Paral·lel i les places de Catalunya i d'Espanya; es construeix la primera línia de metro i es soterra el ferrocarril de Sarrià. Les obres fomenten la immigració (dues-centes mil persones) procedent de València, Aragó, Múrcia i Andalusia oriental, la qual cosa agreuja el problema de l'habitatge: apareix el primer nucli de barraques entre el recinte de l'Exposició i el cementiri nou.

La Segona República fou un sospir de llibertat. S'aprovà l'Estatut d'Autonomia de 1932. Tanmateix, la guerra civil va causar estralls en alguns barris durament castigats pels bombardeigs feixistes (Barceloneta, Poble-sec, Ciutat Vella). Els barcelonins van construir refugis en el subsòl per protegir-se de les bombes. La destrucció dels carrers pròxims a la catedral s'aprofità per obrir l'avinguda del mateix nom i la plaça Nova. A la dècada dels quaranta hom encara podia veure les cases derruïdes; era una ciutat grisa, castigada per la repressió, el racionament, l'estraperlo i la fam. Les penúries contrastaven amb el luxe dels locals freqüentats pels vencedors. La postguerra fou molt llarga i els nivells de vida de 1936 no s'assolirien fins a principis dels cinquanta, quan es començà a recuperar un cert dinamisme: el Congrés Eucarístic Internacional (1952) obligà a urbanitzar diferents zones de la ciutat, com ara l'extrem sud de la Diagonal i el barri de les *Vivendes del Congrés*. També es recuperaven el pols econòmic —SEAT a la Zona Franca el 1952— i les tensions socials (vagues de tramvies de 1951 i 1957). Arribaren nous immigrants, que van anar a viure als barris perifèrics en *cases barates* i sense infraestructures o en barraques: el 1957 més de 66.000 persones, el 5% del total de la població, habitaven en barraques.

El 1957 José María de Porcioles fou nomenat alcalde. És indubtable que durant el seu llarg mandat la ciutat va conèixer una nova empremta urbanística: cobertura de la rasa del carrer Aragó, creació de la Zona Universitària a la Diagonal, ampliació de la xarxa del metro, obertura de la Ronda del Mig i de la Meridiana i la Diagonal com les grans vies d'entrada i sortida de la ciutat. Però la *Gran Barcelona* de Porcioles desembocà en l'especulació i el negoci fàcil. La Barcelona que deixà el 1973 tenia poc a veure amb la de 1957: la ciutat tenia més d'1.750.000 habitants, l'oposició era present a tot arreu (a la Universitat, les fàbriques, els barris...). El 1971 es creava a Barcelona l'Assemblea de Catalunya i la impunitat dels poders municipals s'enfrontava ara a unes associacions veïnals cada cop més potents. S'acabava la dictadura.

Amb la transició els barcelonins prengueren el carrer. La ciutat fou escenari de grans manifestacions, es recuperaren les festes populars i els noms dels carrers que havien estat rebatejats pel franquisme i s'afavorí la creació de centres cívics i de parcs. Així mateix, tornava a mirar el mar (moll de la Fusta, Marbella). L'impuls definitiu arribaria amb la designació el 1986 de Barcelona com a seu dels Jocs Olímpics de 1992, que canviarien la fisonomia de la ciutat i, sobretot, dels accessos amb la construcció de les rondes. L'acció urbanística se centrà en tres àrees olímpiques: Montjuïc, el Poble Nou i la Vall d'Hebron.

Conclusions

Barcelona avui és una ciutat moderna, catalana però alhora cosmopolita i multicultural, agradable (18 °C de temperatura mitjana anual i una qualitat de vida de les més ben considerades), humana (1.611.822 habitants el 2013), mediterrània, abocada a Europa i a les exportacions i amb un teixit productiu (8% indústria, 3% construcció, 88% serveis) que ja fa temps que no depèn del tèxtil. L'activitat econòmica s'ha diversificat en sectors d'activitats estratègiques, intensius en coneixement, innovadors i dinàmics: tecnologies de la informació i la comunicació, biotecnologia i ciències de la vida, disseny, energia, mitjans de comunicació, turisme, medicina i salut, mobilitat sostenible, aeronàutica, medi ambient, etc. Per afavorir noves iniciatives, l'Ajuntament ha habilitat el districte 22@Barcelona. És la quarta ciutat europea en producció científica i un 43% dels ocupats en el sector serveis produeixen valor afegit. La consolidació com a Capital Mundial del Mòbil (72.000 visitants del Mobile World Congress del 2013, un 8% més que l'any anterior) i com a capital dels congressos relacionats amb les ciències de la salut (la tercera part dels que es fan a la ciutat) resumeix prou bé la nova reorientació i reinvençió de Barcelona.

La seva història, present en molts racons de la ciutat —l'única del món amb nou edificis que són Patrimoni de la Humanitat—, i els seus habitants han configurat la Barcelona actual: la tercera ciutat d'Europa més visitada (el 2013 va rebre més de vuit milions de turistes, més de trenta-cinc passatgers a l'aeroport i 2,6 en els creuers) i un dels principals ports de la Mediterrània (el 2012 va moure 41,5 milions de tones de mercaderies, 1,8 milions de contenidors i 3,4 milions de passatgers). En definitiva, a pesar d'una certa macrocefàlia (Barcelona aplega el 21% de la població de Catalunya, i la regió metropolitana, el 63%), és una ciutat que reuneix totes les condicions per ser la capital de Catalunya, com, de fet, ha exercit des dels temps del comtat de Barcelona.

BIBLIOGRAFIA

- Barcelona en cifres 2013*. Àrea de Economia, Empresa y Ocupación. Barcelona: Barcelona Activa, Ajuntament de Barcelona, 2014.
- BENET, Josep, i MARTÍ, Casimir. *Barcelona a mitjan segle XIX*, 2 vols. Barcelona: Curial, 1976.
- COULON, Damien. *Barcelone et le grand commerce d'Orient au Moyen Âge*. Madrid/Barcelona: Casa Velázquez/Institut Europeu de la Mediterrània, 2004.
- DD.AA. *Barcelona vint segles/Barcelone vingt siècles*. Barcelona: Lunweg, 1991.
- ESPINÀS, Josep Maria. *Vuit segles de carrers de Barcelona*. Barcelona: Destino, 1974.
- Estat de la ciutat*. Ajuntament de Barcelona, 2014.
- GARCIA ESPUCHE, Albert. *El Quadrat d'Or*. Barcelona: Lunweg, 1990.
- PERMANYER, Lluís. *L'esplendor de la Barcelona burgesa*. Barcelona: Angle editorial/Ajuntament de Barcelona, 2008.
- SOBREQUÉS i CALLICÓ, Jaume (dir.). *Història de Barcelona*, 8 vols. Barcelona: Enciclopèdia Catalana/Ajuntament de Barcelona, 1991-1998.
- SOBREQUÉS i CALLICÓ, Jaume. *Història de Barcelona*. Barcelona: Plaza & Janés, 2008.
- VICENS VIVES, Jaume; LLORENS, Montserrat. *Industrials i Polítics*. Barcelona: Teide, 1958.
- VILAR, Pierre (dir.). *Història de Catalunya*, 7 vols. Barcelona: Edicions 62, 1988-2002.
- VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya moderna*. 4 vols. Barcelona: Edicions 62, 1964-1968.

La Catalunya ciutat i la Barcelona nació

Notes sobre interseccions i divergències culturals

Francesc Serés

Escriptor

Introducció

La relació que han mantingut Barcelona i Catalunya des del punt de vista cultural ha estat una relació complexa. Tan complexa com la recepció de les idees i els relats polítics i estètics que ha provocat. Els eixos que han fet girar aquestes dues grans realitats socials, culturals, econòmiques i polítiques, han mostrat espais d'intersecció uniformes i unitaris, però també alguns àmbits en què les distàncies eren constatables.

Tota relació implica consens i conflicte. Els vincles convoquen solucions i desacords. Aquest text informa de les conclusions que podem extreure dels principals escenaris que s'han pogut descriure fins ara, de les línies de continuïtat de les relacions culturals entre Barcelona i Catalunya. També, és clar, de les fractures territorials i històriques, però sobretot de projecte, discontinuïtats que s'han de tenir en compte a l'hora de planificar les futures relacions culturals entre la capital de Catalunya i una Catalunya independent.

En aquest apartat recordarem algunes de les idees que han guiat les discussions teòriques que elabora el noucentisme i que la història del segle xx ha anat modulant, amplificant o anul·lant. Les relacions culturals entre Barcelona i Catalunya s'han construït així i sense aquestes idees projecte de llarg abast com el MNAC o indústries com l'editorial, per posar-ne dos exemples, haurien estat impossibles. La capitalitat de Barcelona en una Catalunya independent modificarà les coordenades en què s'han produït aquestes relacions. No podem anticipar tots els problemes, però podem buscar els diagnòstics i les possibles solucions.

Es produiran molts canvis. I els primers els han de provocar els governs nacionals i les corporacions locals. El primer de tots és un de bàsic: el pressupost destinat a cultura per part de les institucions de govern ha d'arribar a la mitjana dels països que ens han de servir de referent. Això afecta també la despesa que hauran de fer les corporacions locals, totes. La despesa no garanteix l'èxit, però la manca de pressupost demostraria la poca credibilitat en les intencions.

En els següents apartats d'antecedents i diagnosi, es descriuen de manera resumida els punts que han marcat i que haurien de marcar en un futur les relacions de la cultura entre Barcelona i Catalunya. El principal factor de l'èxit serà no repetir els mateixos errors i considerar els encerts amb un elevat grau d'escepticisme. Passi el que passi, comença un temps nou que demana nous errors per aconseguir nous encerts.

Antecedents

Barcelona ha exercit, *de facto* i des de fa segles, amb virtuts i amb defectes, la capitalitat de Catalunya i de la seva àrea d'influència. Tenim prou informació per veure quines han estat les característiques d'aquesta relació. Ens interessa, sobretot, interpretar de quina manera Barcelona ha produït i provocat diversos discursos sobre la relació que havia de mantenir amb Catalunya o amb els seus sinònims, això és, el país, el territori.

El projecte noucentista és un projecte inacabat. S'ha interromput tantes vegades que no ha estat possible dotar-lo de la continuïtat necessària perquè es consolidés. Un dels encerts del noucentisme va ser recollir els corrents de pensament europeus i les seves accions i projectar-los sobre la realitat catalana. El noucentisme pot ser comparat amb altres moviments similars, però

les seves decisions, causes i conseqüències, el seu desenvolupament, són únics. Únic com a projecte cultural europeu, espanyol i català.

El segle xx ha estat molt complicat, i en ocasions, fatal. Durant els darrers anys, la Generalitat de Catalunya i les corporacions locals han construït una xarxa d'equipaments culturals que continua la feina de la Mancomunitat i que ha ocupat la totalitat de la geografia del país. Biblioteques i universitats, teatres i museus, centres polivalents i un seguit de programacions estables i una Barcelona capital de diverses indústries culturals: l'editorial, l'entreteniment, l'audiovisual i d'altres. **La relació de Catalunya amb Barcelona dibuixa un espai obert i variable.**

Dins d'aquest espai, la capitalitat de Barcelona s'exerceix de manera natural i des de fa segles. Hi ha diverses maneres d'entendre l'abast territorial d'aquesta capitalitat, de la primera corona metropolitana (el Baix Llobregat, el Vallès Occidental i el Maresme Sud) a la segona, que arribaria a municipis com Vilafranca del Penedès, Vilanova i la Geltrú, Igualada, Manresa, Vic o Mataró o a la totalitat del Principat. La distància variable que manté amb la resta de comarques ha de ser prou flexible per poder anar més enllà dels estrictes límits autonòmics.

Se'm demana que parli de les relacions culturals. Les relacions culturals no es poden deslligar de les relacions econòmiques, socials o polítiques. De vegades, la millor infraestructura cultural és una carretera o un cable de fibra òptica; a voltes, el millor resultat de la política cultural és un bon nivell de cohesió social... Quan parlem de cultura parlem de sistemes simbòlics complexos, els marges dels quals no tan sols no estan ben definits, sinó que s'endinsen en altres àmbits.

Hem de pensar que fins fa pocs anys la discussió s'enfocava encara a través de conceptes com *urbà* i *rural*. Aquests conceptes que fins fa poc eren relativament útils ja no ho són, si més no, tal com eren descrits per una part de la universitat, per l'opinió pública i publicada i, fins i tot o sobretot, per les institucions.

Cal abandonar les descripcions amablement neutres del territori. La mirada no ha d'estar al servei d'allò que hi volem veure. Aquesta és una realitat dinàmica, amb una successió d'imatges temporals. Unes instantànies que tenen poc a veure amb les que s'han produït en el marc anterior a l'arribada dels grans vectors que han modificat la societat catalana contemporània.

La distribució de la població a Catalunya mostra àrees amb una densitat i amb un PIB molt baixos, fins i tot a una hora de la ciutat hi ha comarques que pateixen una recessió econòmica perllongada. Si aquesta recessió esdevé irreversible es perdrà una part d'un país que, a causa de les seves dimensions, necessita la seva diversitat, la seva grandària interna. En un país de les dimensions de Catalunya, això també ha de formar part de les preocupacions de la seva capital.

Els canvis econòmics també han modificat la realitat de les comarques. El sector agrari s'ha transformat en agroalimentari; les variacions en el PIB entre els sectors secundari i terciari han transformat les ciutats mitjanes; l'obertura al món a través del turisme i l'exportació expressen un nou àmbit d'actuació... Tot això fa que sigui necessari considerar variables dinàmiques que afecten plenament les relacions culturals entre Barcelona i Catalunya.

Barcelona i la major part de comarques de Catalunya han canviat la seva estructura poblacional. Aquell cosmopolitisme barceloní, teòric, dels anys vuitanta i noranta, s'ha vist substituït per un altre, aquest real, que impugna una gran part dels discursos que produïa l'anterior. La quantitat d'immigrants i d'emigrats, de professionals estrangers i de turistes, fa que no puguem parlar de la mateixa manera de la necessitat d'obertura al món. Barcelona és coneguda arreu. El conjunt de ciutats i comarques catalanes participa, de diferent manera però no en menys intensitat, de canvis similars als que ha sofert —amb sofrença i sense sofrença— Barcelona. Alguns

municipis de Lleida, Tarragona o Girona tenen una taxa d'immigració molt més elevada que Barcelona.

La identitat serà un factor important per entendre l'encaix de la nova capitalitat. Hem de pensar que no estem parlant d'identitat en singular, sinó d'identitats, d'identitats diverses, d'introspecció i definició per poder prendre decisions. Associar el concepte d'identitat només a grups culturals —o encara pitjor, a grups ètnics— és inútil. Les identitats són diverses, complementàries i un vehicle bàsic de la relació. Si Barcelona intenta evitar, per incomoditat o per manca de comprensió, les identitats culturals, socials, polítiques o econòmiques, repetirà els mateixos errors que han generat conflictes al barri de Sants o al de la Barceloneta.

La definició de capitalitat tampoc no és la mateixa. Una cosa és ser capital i una altra —de vegades tan diferent— és exercir com a capital. La manca de polítiques de les urbs contemporànies per fer-se responsables del territori que diuen representar ha creat distàncies fins i tot allà on no n'hi ha de físiques. Si volem que la relació entre Barcelona i Catalunya no repeteixi els errors de moltes grans capitals mundials, és important recordar que només des del reconeixement de l'altra i de la seva identitat podem crear vincles de representació i responsabilitat, és a dir, en els drets i en els deures. Ser capital d'una àrea, per importants que siguin la capital o l'àrea, no garanteix aquell llindar de confort ciutadà que fa que la ciutat garanteixi un èxit sostingut en el temps per als seus habitants, per al país que representa, per a la gent que ve de fora i per a la seva percepció des d'un punt de vista internacional.

Diagnosi i direccions

La relació entre Barcelona i Catalunya no es pot permetre repetir alguns errors que s'han comès anteriorment. Els punts següents dibuixen un mapa dels principals elements de discussió. No és, òbviament, ni un mapa finit ni un mapa acabat.

La cultura no és despesa, la cultura és inversió. S'ha d'abandonar d'una vegada i per sempre el discurs que lliga la cultura amb despesa supèrflua. *Partida pressupostària* no és sinònim d'*èxit*, però la seva inexistència significa *fracàs*. Si les institucions polítiques perceben la cultura com un adversari, com una nosa o com un ornament, qualsevol altra consideració serà sobrera. La relació entre Barcelona i Catalunya trobarà en la cultura el lloc idoni per expressar-se i construir lligams.

Aquesta relació no pot repetir l'esquema radial que tants mals resultats ha donat a Espanya. Espanya té avui àmplies zones desèrtiques des del punt de vista cultural. Hi ha museus cemen-tiri en moltes capitals de província que han acabat essent la coartada perfecta per no fer gaire res més. La situació en algunes comarques catalanes imita i repeteix aquesta política de museus, centres d'interpretació o teatres que en no poques ocasions estan infrautilitzats i representen un percentatge enorme en la partida de cultura.

Barcelona no podrà continuar relacionant-se amb l'entorn ni amb els esquemes heretats de l'antiga ordenació territorial espanyola de la mateixa manera que ho ha fet durant l'etapa autonòmica. Els límits hi seran, inevitablement, se n'han de preveure les conseqüències i per això hem de tenir en compte que aquesta relació ha d'incloure també els Països Catalans. Barcelona continuarà exercint de capital, voluntàriament o involuntàriament, d'un territori que comprendrà la totalitat de terres de parla catalana. No obstant això, s'han d'articular les relacions entre

cadascun d'aquests territoris sense oblidar que aquesta relació també ha d'arribar a la regió econòmica europea de l'arc mediterrani.

Tampoc pot imitar la política de la infraestructura franquícia. El cas del museu Guggenheim de Bilbao ha representat un èxit per a la ciutat, però les característiques d'aquell Bilbao no tenen res a veure amb Catalunya. Tal vegada una operació com aquella no seria tan reeixida en el Bilbao d'avui; que funcionés una vegada no vol dir que funcioni sempre. Estem parlant de cultura, no tan sols d'impacte econòmic o d'imatge. Quan parlem de compromís amb el lloc, parlem de compromís també amb l'espai d'aquesta relació.

Barcelona ha de competir amb les grans capitals europees i mundials, però també ha de crear el context necessari per poder competir, encara que d'una altra manera, amb el seu entorn més proper, que és el que alimenta la seva singularitat. Si, finalment, Barcelona opta només per la dimensió internacional, és probable que aquella singularització que l'ha fet atractiva sigui cada vegada més petita i buida, la d'una marca propera al món de l'espectacle o de l'esport. Gaudí va néixer a Riudoms, el Bullí a l'Empordà i gran part del romànic del MNAC prové de les comarques de Lleida i de l'Aran: si Barcelona renuncia a crear un ambient òptim de relació, està perdent part de la identitat que l'ha fet atractiva a altres ciutats.

No es pot obviar la formació. No és un tòpic, és una constatació: hem de començar per l'escola i donar facilitats per a la mobilitat i l'intercanvi, des de l'escola fins a la universitat. Aquesta mobilitat no pot ser només unidireccional, és a dir, en qualsevol dels dos sentits de Barcelona a comarques. Els alumnes ceretans han de poder anar amb barcelonins a Tarragona i al delta de l'Ebre. De la mateixa manera que no es pot fer un repartiment homogeni de llicenciatures i graus, no es pot permetre una acumulació excessiva i monopolitzadora de titulacions a l'àrea de Barcelona.

Ha de ser una relació de fets, no de coses o llocs. El que crearà el vincle seran els actes culturals, els esdeveniments que siguin capaços de desplaçar els ciutadans o el focus d'interès d'un lloc a un altre. No els edificis, sinó allò que s'hi faci. Els teatres o centres de convencions no es mouen, es mouen les persones. Cal una política d'acords de programa i de programacions.

Hem de pensar en la unitat i en la varietat de l'acció. Barcelona i altres ciutats han redactat els seus plans estratègics de cultura. Revisats i llegits, els punts de coincidència són notables i també les línies d'actuació. Els epígrafs del Pla estratègic de cultura de Barcelona de l'any 2006, «Barcelona Laboratori», «Cultura, educació i proximitat», «Barcelona, ciutat lectora», «Programa per al diàleg intercultural», i els que segueixen, poden i han de tenir continuïtat en la resta d'ajuntaments o, si més no, s'ha de fer una feina de contrast que expliqui per què aquests marcs són aplicables o per què no ho són. La idea de xarxa i de contínuum cultural ha de prevaldre en els resultats, però també en els processos de presa de decisions.

Els criteris acceptats en el Pla estratègic de cultura Catalunya 2021 són prou amplis per acceptar-los com a principis rectors. Tant la valoració del patrimoni cultural o la creativitat artística com la promoció de la recerca científica i de l'accés a la cultura són llocs comuns. També són avaluable a través dels punts següents, quan es parla de promoure l'accés a la cultura o de facilitar la participació de totes les persones en la vida cultural. L'avaluació de l'impacte i del benefici cultural és una tasca difícil i, de vegades, prou flexible per ser tramposa. Els efectes de les falles al territori, tanmateix, de vegades són massa evidents per camuflar-los sota l'estadística.

En aquesta relació, hi ha hagut un criteri d'aportació que serà fonamental. La relació que hauran de mantenir Barcelona i Catalunya tindrà èxit en la mesura que sigui única. Hi ha

models de relació entre centre i perifèria que funcionen i n'hi ha d'altres que no, però ni tan sols acceptant les parts bones dels primers i evitant les dolentes dels segons es pot teoritzar un model general. Barcelona i Catalunya han vist projectada la seva relació a través del concepte binari de la Catalunya ciutat. Les característiques d'aquesta Catalunya ciutat es van descriure ara fa cent anys i es van començar a posar els fonaments perquè esdevingués plena.

L'urbanisme parla de les actuacions que han de tenir un compromís amb el lloc i amb la racionalitat del model cultural d'aquest lloc, en el cas que aquest model estigui definit. Ciutats com Lleida, Girona, Tarragona, Olot, Figueres o Reus han tingut models propis de desenvolupament cultural. Aquesta relació entre centre i perifèria demana flexibilitat i adaptabilitat i, sobretot, generositat. Altrament, la relació no podrà estar basada en moviments recíprocs, sinó que quedarà sotmesa a una desigualtat que posarà en qüestió, no tan sols la seva raó d'ésser, sinó la seva sostenibilitat. Les àrees menys poblades poden acabar essent víctimes d'un cercle viciós que les incapaciti per crear processos autònoms.

La relació entre Barcelona i el territori no serà una relació fàcil perquè, d'entrada, no estarà equilibrada. El saldo sempre serà positiu per a la ciutat. Aquesta és una dinàmica de dependència que es retroalimenta i que pot acabar perpetuant-se pel que fa a la política i a l'economia, però que té una derivada cultural claríssima: l'anul·lació dels discursos després que s'hagi anul·lat el poder. L'àrea esdevé irrecuperable i es perd diversitat cultural.

Cal fer una aposta clara i decidida per la creació de clústers culturals. De la mateixa manera que hi ha hagut una especialització econòmica, s'haurien de poder crear les condicions de possibilitat perquè també hi hagués una especialització cultural. No podem confiar el desenvolupament de propostes culturals arreu del país només en esdeveniments de caràcter anual, fires, mercats o festivals. Són fenòmens aïllats que tenen una repercussió limitada i discutible. La Fira del Teatre al Carrer de Tàrraga, per exemple, hauria de crear un context que ocupés un espai i un temps que anés més enllà de l'esdeveniment en qüestió i caldria establir un lligam amb la programació de festivals de cinema i teatre de Lleida. El pas següent d'una política coherent seria preguntar-nos, agafant aquest exemple, si es pot fomentar una indústria cultural que lligués aquestes propostes i s'estengués als camps editorial, audiovisual i universitari. La relació amb Barcelona podria ser, d'aquesta manera, dialògica, durable i simbiòtica.

La relació entre Barcelona i Catalunya serà, com no pot ser d'una altra manera, una relació de poder que estarà expressada a través dels discursos. Les institucions que hi participin tindran un paper cabdal i una gran responsabilitat en el resultat. Enmig d'aquesta dualitat entre Barcelona i Catalunya, entre el Govern de la Generalitat i el dels municipis, necessitem un context institucional que moduli les diferències de poder. Seran, per descomptat, institucions culturals, però perquè sigui tan equilibrada com sigui possible hem de situar també la ciutadania. Sense institucions, la ciutadania es queda sense marc de referències. Sense ciutadania, les institucions esdevenen totxanes i organigrames. La relació cultural ha d'estar fonamentada en els diversos nivells administratius.

Finalment, i lligant-ho amb l'encapçalament d'aquest tercer punt: **si no hi ha una voluntat sincera i creïble de crear un veritable estat cultural i socialment cohesionat i territorialment digne, tots els informes, plans estratègics i projectes, són paper mullat.** La tasca dels informes, de vegades, consisteix a parlar des de fora dels informes.

Conclusions

- Barcelona és Catalunya i Catalunya és Barcelona. Cometríem un error gravíssim si entenguéssim ciutat i país com dues entitats diferenciades. Barcelona és el que és gràcies també a Catalunya i viceversa. Tothom hi hauria de sortir guanyant, ningú hi hauria de perdre res.
- Cal generositat des de les dues parts, però, sobretot, des de Barcelona. El nivell d'empatia i complicitat que la relació sàpiga generar li aportarà un capital importantíssim. La ciutat competirà internacionalment, però es contrastarà de manera constant amb el país.
- Les velles dicotomies basades en el binomi rural-urbà han de ser reformulades constantment. Les definicions són dinàmiques.
- La immigració i els canvis poblacionals seran un factor clau. Pot semblar un tòpic benintencionat, però en el cas de Catalunya són una constatació històrica: no són mai un passiu, ans al contrari, sempre són un actiu, una aportació.
- Una bona gestió cultural dinamitza una zona. Una mala gestió cultural, a causa de la manca de marge de maniobra pressupostària, esterilitza culturalment tot el que toca.
- La relació entre Barcelona i Catalunya, pel que fa al foment de la cultura, ha de ser una relació igualitària i recíproca. Els beneficis d'aquesta relació han d'estar repartits de manera democràtica. No ens serveix la metàfora de la balança perquè no hi hem de pesar res, estem parlant d'una xarxa. Les desigualtats en aquesta relació seran també desigualtats socials i afectaran ciutadans que no se sentiran compromesos amb la societat de què formen part.
- El concepte de cultura com a base de la justícia i del progrés continua essent vàlid. La base d'aquesta relació ha de ser el caràcter obert i inclusiu de les actuacions i ha de mantenir el compromís de respecte envers el lloc.
- Cal crear les condicions perquè hi hagi una especialització cultural efectiva en algunes àrees del territori, que vagi més enllà d'un esdeveniment puntual en el calendari i en la geografia.
- No podem parlar d'identitat. Establir un bon marc de relacions ha de permetre parlar d'identitats, en plural, permeables i en evolució constant. Identitats personals i ciutadanes, culturals i socials, econòmiques i polítiques.
- Els límits d'aquesta relació no s'han de projectar pensant només en els límits estrictes del Principat. La capitalitat de Barcelona en una Catalunya independent ha de tenir en compte la totalitat dels Països Catalans.
- La relació entre Barcelona i Catalunya ha de ser singular i, perquè tingui èxit, ha de poder servir de model, ha de poder aportar una mirada nova a les relacions entre ciutat i territori.
- Cal una connexió programàtica entre l'Agenda 21, el Pla estratègic de cultura de Barcelona i el futur Pla de cultura de Catalunya, que finalment es concreti en accions que permetin avaluar l'efecte positiu en la relació entre Catalunya i Barcelona.
- El futur passa pel coneixement. Les ciutats han de ser ciutats del coneixement, els països i els seus ciutadans, també. De fet, què podem projectar per a les properes dècades que no tingui en compte les possibilitats de la xarxa?

- Cal plantejar aquesta relació en el marc d'un projecte avaluable, subjecte al canvi i de la reconstrucció crítica de tots els agents implicats, el sector, la ciutadania i les institucions.

Conclusió final: La retòrica és una part de la política, però no pot ser la part fonamental de la política. Els fets s'avaluen, les paraules es matisen. Si en el projecte de relacions entre Barcelona i Catalunya no hi ha una voluntat decidida de crear un marc de relacions estables i de qualitat, democràtiques i socials i, sobretot, avaluables, tornarem a parlar, passats uns quants anys, de les oportunitats perdudes.

BIBLIOGRAFIA

NEL·LO, Oriol. *Ciutat de ciutats. Reflexions sobre el procés d'urbanització a Catalunya*. Barcelona: Empúries, 2001

MUÑOZ, Francesc. *Local, local! La ciutat que ve*. Barcelona: Diputació de Barcelona i CCCB, 2010

PERAN, Martí; SUÁREZ, Alícia; VIDAL, Mercè. *El Noucentisme, un projecte de modernitat*. Barcelona: CCCB i Enciclopèdia Catalana, 1994

Pla estratègic de cultura. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2006

Pla estratègic de cultura 2021. Valoració del posicionament de la cultura catalana. Visió i marc general del diagnòstic per àmbits territorials. Presentació. Barcelona: Departament de Cultura, 2011

RIBAS I PIERA, Manuel. *Barcelona i la Catalunya-ciutat*. Barcelona: Angle Editorial, 2004

TRIAS, Eugenio. *La Catalunya ciutat i altres assaigs*. Barcelona: L'Avenç, 1984

L'imperatiu cosmopolita

Andreu Ulied¹

1. Andreu Ulied, director d'MCRIT S.L. (www.mcrit.com), doctor enginyer de camins, canals i ports (UPC), MDesS (GSD HU), ha escrit i/o editat recentment *Making Europe Open and Polycentric* (ESPON, EC), *La ciutat infinita*, *140 dies a Barcelona*, *Noves Barcelones* (Lunweg, Ajuntament de Barcelona) i *Catalunya 2020* (Generalitat de Catalunya), i ha col·laborat en nombroses publicacions i estudis sobre el futur de Barcelona, Catalunya i Europa, des d'una perspectiva urbana i regional. Treballa com a consultor en planificació estratègica per a institucions locals i internacionals i per a empreses del sector de les infraestructures i els serveis públics.

Escriu a l'avió —com tantes altres vegades—, volant a Brussel·les, antiga capital de Flandes, ciutat sense encís, gairebé antipàtica malgrat l'*art nouveau* i la Grande Place —o precisament—, el petit periodista Tintin i l'estàtua del nen nu que pixa, la xocolata feta amb el cacau del Congo colonitzat pel rei Leopold, de tan mal record; avui Brussel·les és el centre simbòlic d'una Europa sense projecte, perduda a mig camí d'enlloc. És el monstre, «el gentil monstre de Brussel·les», segons Hans Magnus, que protegeix el centre d'un laberint burocràtic. El president del Consell d'Europa —un personatge tan poc important que ningú no li sap ni el nom— ha declarat que Catalunya quedaria automàticament exclosa de la Unió si s'independitza d'Espanya; la realitat és que no hi ha precedents ni jurisprudència respecte a això, i que la decisió no dependria en tot cas del Consell d'Europa, sinó de la Cort de Justícia Europea.

Estem passant una àrea de turbulències, l'avió pateix una forta sacsejada de cop i volta, i una hostessa demana que tothom torni al seu seient, si us plau, i es cordi el cinturó.

Em ve al cap el millor llibre escrit recentment sobre Europa: *Turbulent and Mighty Continent*, d'Anthony Giddens, del qual subscriu el concepte de *cosmopolitan imperative*: l'exigència que tots tenim de saber viure en un món globalitzat on diferents creences i formes de vida es troben i es relacionen diàriament. Per a Ulrich Beck, autor de *l'Europa cosmopolita*, el cosmopolitanisme s'enfronta tant al universalisme uniformitzador com al nacionalisme, entès com «la vanitat de les petites diferències», en la cèlebre frase de Sigmund Freud.

A Europa hi ha magnífiques ciutats cosmopolites —ja ho sabem— exercint diferents tipus de capitalitat: Amsterdam, sense anar gaire lluny. Amsterdam és una ciutat oberta al món, amb una economia local forta, moltes petites i mitjanes empreses innovadores i exportadores, dues bones universitats que atrauen joves amb talent d'arreu; és una ciutat diversa i tolerant, i al mateix temps molt original, amb una identitat reconeguda. No sabria dir ben bé quina és la capital d'Holanda —un dels Estats més oberts i policèntrics d'Europa—; suposo que, políticament, l'Haia, però la capitalitat social, cultural, universitària, econòmica, comercial o logística es distribueix en diferents centres: Rotterdam, Delft, Utrecht, la mateixa Amsterdam... Holanda és una gran regió urbana —gran només en termes europeus— que anomenem *Randstad*, equivalent al Greater London, París-Île de France, el Rhur, la Comunidad de Madrid, la regió metropolitana de Milà, on es troben el port comercial més gran d'Europa —Rotterdam—, i un dels més grans aeroports intercontinentals —Schiphol—, amb un rerepaís d'una extensió limitada. Per això el *Randstad* holandès és un bon model de referència per a Barcelona i Catalunya, no només urbanísticament. Molts catalans s'han sentit els *holandesos del sud*, de la Mediterrània. A vegades m'he trobat a l'avió amb Ramon Tremosa, membre del Parlament Europeu, autor d'un bon llibre sobre aquest mateix tema.

Però Europa és una excepció. Més d'un investigador s'ha preguntat si la mida de les ciutats i regions europees no és excessivament petita amb relació a les ciutats de la resta del món. Fa uns mesos vaig participar en un seminari a Bombai organitzat pel World Bank, amb una delegació de l'Ajuntament de Barcelona presidida per Antoni Vives, regidor d'Hàbitat Urbà. Les megalòpolis emergents al món: Los Angeles i Ciutat de Mèxic, São Paulo, Lagos, Chennai, Guangzhou, Shanghai, Seul..., continuen creixent demogràficament a ritmes vertiginosos i acumulant dèficits escandalosos d'infraestructures i serveis urbans, i continuen tenint Barcelona —aquesta és la veritat— com a referent de procés reeixit de renovació urbana. Perquè a diferència d'Holanda, o del nord d'Europa, on existeix una tradició de bon govern, on mai va haver-hi un creixement

desmesurat, incontrolat, Barcelona sí que va patir un creixement caòtic durant els anys seixanta —l'època del *desarrollismo*, del barraquisme—, a una altra escala, però de natura semblant al que avui estan patint les grans megalòpolis del món. Després, des dels anys vuitanta, recuperada la democràcia, i l'autonomia, Barcelona va iniciar un procés de renovació urbana i de reconstrucció o reinvençió social i cultural extraordinari, que continua. Diria que resulta admirable perquè no ha tingut sempre el suport entusiasta de l'Estat espanyol: la renovació a la ciutat s'ha fet en gran part a partir de les pròpies energies i capacitats.

«Barcelona reforça el seu lideratge internacional», diu precisament avui el diari que ens han donat en entrar a l'avió. Metropolis, la xarxa mundial de ciutats, ha nomenat Xavier Trias, alcalde de Barcelona, copresident de la xarxa al congrés de Hyderabad, a l'Índia. Per la seva banda, Joan Clos, antic alcalde de Barcelona, dirigeix des de l'oficina de Nairobi l'agència de Nacions Unides que treballa sobre les ciutats del món. El que vam anomenar un dia «model Barcelona» —un procés radical de renovació urbana basat en projectes concrets d'espais i equipaments públics petits i grans distribuïts equilibradament a tots els barris de la ciutat— continua avui viu, actualitzat d'acord amb les possibilitats que poden oferir les noves tecnologies —d'informació, comunicació o energia— aplicades a una gestió més intel·ligent de la ciutat, i ha facilitar la participació més activa de la ciutadania en les decisions públiques.

Per ser una «ciutat global» —en els termes als quals es referien Saskia Sassen o Manuel Castells—, no cal tenir dotzenes de milions d'habitants, com no els té —ni els vol tenir—, ni el *Randstad* holandès ni cap altra ciutat o metròpolis europea. Tampoc no és indispensable, estrictament parlant, ostentar la capitalitat política d'un estat.

Fins a quin punt la recuperació del poder dels estats —tal i com pretenen avui tots els estats membres de la Unió Europea, en detriment de les institucions comunes europees, i de les ciutats i les regions—, és el cant del cigne d'una decadència inevitable, anunciada ja des de fa molts anys? Els estats nació decimonònics són massa grans per als problemes petits o locals (la prestació de serveis públics, la promoció econòmica) i massa petits per als grans problemes (les polítiques monetàries i fiscals, la defensa o la política exterior). Però els estats es resisteixen com a gats panxa enlaire a disminuir el seu poder, tant des de d'alt, per organismes internacionals com la Unió Europea, com des de baix, per les institucions locals i regionals. Al mateix temps, la identificació política i cultural entre estat i nació fa aigües en la globalització. L'enginyeria social en la base d'aquesta identificació —forçada a través de mitjans de comunicació de masses, del sistema educatiu obligatori i, a Europa, pel record de dues guerres mundials— no serà tan efectiva per a les properes generacions. Comencem, efectivament, a viure el que Giddens anomena «l'imperatiu cosmopolita», que no vol dir la simplificació banal de les nacions, ni la homogeneïtzació cultural, sinó la dessacralització de les fronteres polítiques i la major vinculació ciutadana a valors universals. Al mateix temps, l'emergència d'identitats múltiples i desterritorialitzades suposa un reforçament del localisme, de la vinculació al lloc, al barri, al poble, a la ciutat. Però l'organització administrativa i política del territori, les formes de govern, són rígides i es resisteixen a adaptar-s'hi: els municipis, les comarques, les províncies, les regions, els estats, els organismes internacionals multilaterals, evolucionen amb velocitats juràssiques amb relació als canvis tecnològics, socials i econòmics; les persones estableixen relacions i es comuniquen diferent, arreu del món; les empreses s'integren i se separen, canvien de nom i d'objecte, i les multinacionals ja s'estan convertint en *multilocals*, o *glocals* i mouen els seus recursos d'un dia a l'altre, d'un lloc

del món a un altre en els mercats financers volatilitzats. El món canvia més ràpid que la nostra capacitat d'imaginar-lo. Barcelona era una capital de província espanyola fa trenta anys, i avui és una ciutat global.

Ens ho explicava l'Albert Serratosa fa més de vint anys, i a la seva manera, quan treballàvem en la redacció del Pla Territorial Metropolità de Barcelona, pocs anys després dels Jocs Olímpics del 1992.

«No us equivoqueu» —ens deia ell— «la Regió Metropolitana de Barcelona és Catalunya!»

Gràcia o Sant Andreu o Sarrià tenen tanta personalitat com Gavà o Molins de Rei, Canet, Ripoll o Lloret de Mar.

Es veu a simple vista: Catalunya ja no és un «triangle tancat amb dos costats per civilitzar», com afirmaven els noucentistes a principis de segle xx. Catalunya ha aconseguit en bona part acomplir l'ideal civilitzador de la *Catalunya ciutat* de Gabriel Alomar, la Catalunya que volia ser «oberta, cosmopolita, reformada i original», va dir Joan Cortada en una d'aquelles fantàstiques festes modernistes a Sitges, el 1898. La macrocefàlia barcelonina, la malaltia que espantava tant els tècnics del primer Congrés de Cultura Catalana després del franquisme, l'hem superada: tot Catalunya és com Barcelona, una regió urbana de set milions i mig d'habitants, una mida raonable a escala europea i global. Som una ciutat global, però tenim el territori organitzat d'acord amb jurisdiccions medievals i decimonòniques a les quals se superposen moltes altres jurisdiccions sectorials. No és només l'encaix *exterior* polític i administratiu de Catalunya a l'Estat Espanyol i la Unió Europea el que cal resoldre, també l'encaix a l'*interior*. Al llarg dels anys 2005 i 2006 vaig tenir l'oportunitat de conversar a fons sobre la reorganització territorial de Catalunya i l'encaix metropolità de Barcelona amb moltíssimes persones directament implicades en la qüestió; les converses es van recollir al llibre *La ciutat infinita: a través de les Barcelones i Catalunyaes viscudes o imaginades*, publicat per l'Ajuntament de Barcelona. La conclusió continua sent vàlida per a mi quasi deu anys més tard: Barcelona i Catalunya necessiten organitzar d'una manera radicalment diferent l'estructura del govern del territori. L'encaix inadequat de Catalunya a Espanya i Europa és només un dels molts canvis de governança territorial que a hores d'ara són necessaris.

Sant Miquel de Balenyà, al municipi de Seva és només un exemple entre centenars, el que jo conec més —no en va el primer mort enterrat al cementiri del poble va ser el meu besavi.

La primera reunió amb els industrials del polígon industrial del poble per parlar del projecte de variant la va convocar fa unes setmanes l'alcalde, Eric Vila, i es va celebrar a Andreu's Toys, una empresa que distribueix a Europa les joguines que importa d'una empresa tailandesa i també les que ella mateixa elabora a la Xina amb disseny propi: *Designed in Barcelona*, hi diu a les capses. Amb la crisi, Andreu's Toys ha perdut la meitat de facturació, «però es manté» —em diu Salvador, el propietari—. «Seguim fent feina!»

La segona reunió es va celebrar al cap d'una setmana a la nau que hi ha al costat d'Andreu's Toys, Driving Events, l'empresa de Ramon, nascut a Tona, veí del Brull. Sovint s'hi poden trobar executius i enginyers d'empreses automobilístiques japoneses que li porten els prototipus de nous vehicles; ara té els nous Jeep Cherokee, entre Land Rover i Nissan, i planeja la logística necessària per dur a terme un actuació de màrqueting al Nepal.

Com pot ser que encara la entrada del poble sigui un pont estret de sis metres sobre la via del tren per on passen quasi vuit mil vehicles cada dia, dels quals quasi cinc mil segueixen cap a Seva travessant el poble i tres mil van cap a Taradell? La intersecció és una T sense canalitzar, en

contradicció flagrant amb totes les normatives i recomanacions sobre interseccions viàries. Però és que un dels problemes històrics de Sant Miquel de Balenyà és que no és la capital del municipi de Seva, sempre ha estat el barri nou de l'estació Balenyà-Tona-Seva. L'alcalde actual de Seva, Eric Vila, veí de Sant Miquel de Balenyà, ha començat a canviar les coses; aquesta tardor s'ha aprovat que el poble és constitueixi una Entitat Municipal Descentralitzada (EMD). Gràcies a l'EMD, el poble gaudirà a partir d'ara de certa capacitat institucional per passar de la queixa justificada, i la reivindicació, a la proposta i al projecte, per començar el projecte de nova intersecció i variant. Potser Osona estaria millor governada amb una cinquantena o seixantena d'EMD i un únic municipi, coincident amb el Consell Comarcal, amb seu a Vic. Per què no? Per augmentar la capacitat dels governs i les institucions públiques de millorar la vida diària de la gent, aquest mena de canvis a escala local són tan importants com altres canvis d'escala europea.

Es tracta d'això: de superar límits i fronteres, d'eliminar si és possible jurisdiccions ineficients, o de superar-les, de crear aquelles que ens resultin més útils per donar veu als pobles, als ciutadans, i per solucionar problemes comuns. Això té a veure també amb la identitat, és clar. Per tal que els ciutadans se sentin vinculats a les institucions polítiques, han de tenir-hi una relació afectiva, sentir propers els polítics que els representen. Potser més que mai, com més oberts al món tendim a ser, més ens importa ser fidels als orígens, *originals*. Aquesta condició és l'autèntic sentit del cosmopolitanisme: ni les jurisdiccions territorials ni les competències de les administracions públiques són sagrades, han d'ajustar-se a totes les escales, local, comarcal, regional, estatals, a les voluntats i necessitats socials, als projectes de futur que els ciutadans ens plantegem.

Per pensar en el futur de Barcelona i Catalunya com a regió urbana europea, o *Petita Europa*, ciutat global, i el que podria aportar-li constituir-se en estat, tinc mig obert damunt la tauleta plegable de l'avió un mapa recent d'Europa —«una imatge cartogràfica del futur d'Europa», per ser més precisos, tal i com la va anomenar Peter Melhbye, director del programa ESPON d'estudis regionals i urbans de la Comissió Europea, la institució que organitza els actes de debat a Brussel·les d'avui i de demà, en els quals participo.

El mapa el vam imaginar, de fet, com una representació del que podríem anomenar l'*Europa ciutat*, síntesi de la visió del futur d'Europa, a la qual una dotzena d'institucions d'arreu d'Europa hem dedicat més de tres anys de treballs i discussions en diferents comitès del Parlament Europeu, de la Comissió Europea o del Comitè de Regions. La visió que defensem és la d'una Europa oberta i policèntrica —*Making Europe Open and Polycentric*—; proposem l'Europa de les ciutats, avui ciutats regions, una visió genuïnament europea, de l'Europa central i transalpina, de l'Europa del Danubi, sobretot, perquè també és cert que les capitals dels grans imperis colonitzadors —Lisboa, Madrid, Londres, París, Moscou... fins i tot Brussel·les— són macrocefàliques amb relació a la resta de ciutats dels seus estats, encara que no amb relació a la resta de megalòpolis del món. Davant del creixement vertiginós i desmesurat de les megalòpolis del món, proposem que Europa es desenvolupi més aviat a partir de la seva xarxa de ciutats petites, mitjanes i grans, ja existent; com el *Randstad* a Holanda, o com Suïssa, un cas més extrem —una xarxa de ciutats mitjanes, de la mida de Zurich, Basilea o Ginebra, que té com a capital Berna—.

Però el més important del mapa és el que no s'hi ha representat, és clar.

En la llegenda del mapa es diu que no s'hi ha dibuixat cap límit administratiu ni frontera política perquè en la pràctica resulta impossible fixar-ne unes per a l'horitzó representat, el 2050.

Les actuals divisions territorials haurien de canviar el que fes falta —diem— per adaptar-se a les necessitats futures dels ciutadans europeus. Els límits administratius i les fronteres —també diem— no haurien d'impedir la cooperació entre persones, institucions públiques i empreses d'arreu Europa, ni limitar el progrés ni la qualitat de vida dels ciutadans europeus: les pròximes generacions no haurien de ser presoneres de les fronteres establertes després de la Segona Guerra Mundial, o de guerres precedents o posteriors, ni tampoc de límits municipals, comarcals, provincials o regionals. L'Europa sense fronteres explícites que es representa en el mapa és una Europa postnacionalista, per descomptat, i cosmopolita, organitzada més com a xarxa de ciutats regió que com un mosaic d'estats nació, i que es manté oberta —es diu— a ampliacions interiors i exteriors (i ampliació «interior» vol dir que Escòcia o Catalunya o Baviera o el Vèneto puguin esdevenir nous estats membres de la Unió sense cap més problema que alguns ajusts administratius interns). El fet és: les fronteres dels estats actuals s'han de considerar eternes, inviolables pels segles dels segles?

L'estació del nord de Brussel·les és més aviat sòrdida, recorda la vella Avenida de la Luz, aquell túnel més aviat fosc ple de petites botigues al metro de Barcelona. Al voltant de l'estació hi ha un barri nou amb grans edificis d'oficines, amb milers d'oficinistes de dia i només prostitutes, i rodamóns, de nit. La reunió és a una sala del ministeri de la regió de Brussel·les, molt lluminosa i moderna, al primer pis. Una vintena de persones, experts en polítiques urbanes i regionals vinguts de mig Europa, espera.

Els explico les idees bàsiques del *Making Europe Open and Polycentric*: les desigualtats entre regions augmenten a Europa, durant la crisi, i les polítiques de cohesió han de ser reformades — immediatament a partir del 2020— per esdevenir més sensibles a cada lloc i a la situació macroeconòmica de cada moment: invertir en la construcció de línies d'alta velocitat a Espanya durant un *boom* immobiliari no té el mateix impacte que invertir a Polònia durant la crisi. El Mercat Comú continua fragmentat, i Europa és excessivament difícil de governar, està excessivament separada de les regions veïnes —conflictes a Ucraïna, i Rússia, als països del sud de la Mediterrània, dels qual depèn en bona part el proveïment de gas i petroli—. Europa és més petita, en el món, i necessita institucions comunes més fortes. Però la resta del món està esdevenint ja tant o més important que el Mercat Comú per a les empreses europees. Amb tot, el teixit de petites i mitjanes ciutats europees —únic al món— es demostra no només adequat per afrontar els reptes de la inclusió social i la sostenibilitat, sinó també per facilitar el creixement econòmic. Això ens diuen els models de previsió de les economies regionals que hem desenvolupat amb la Universitat de Milà. Que les ciutats europees siguin petites amb relació a les megalòpolis mundials no limita el creixement econòmic si estan ben connectades en xarxa, d'acord amb una estructura policèntrica, i obertes al món.

Rebo un missatge per WhatsApp de Teresa, mentre parlo: «Cuando llegues mañana» —em diu—. «Serà cap a quarts de nou del vespre, amb Vueling» —li recordo—. «Nos iremos a Port de la Selva con Xavi y Anna.»

Aquesta visió d'una Europa oberta i policèntrica crec que és la mateixa visió d'una Barcelona com a «metròpolis de barris» que ens presentava Vicente Guallart, arquitecte en cap de Barcelona, al Consell Consultiu d'Hàbitat Urbà fa unes setmanes; Barcelona com a ciutat «hiperconnectada i amb barris productius de velocitat humana», «*smart i slow*, al mateix temps», «autosu-

ficient en xarxa». I aquí la paraula *Barcelona* pot substituir-se per *Catalunya*: Catalunya és una metròpoli de barris o de pobles i ciutats, hiperconnectada al món, i en xarxa.

El passeig a través de grans avingudes amb àmplies voreres arbrades és agradable, malgrat tot. Converso amb Marjam, holandesa, d'Amsterdam precisament, que treballa a la unitat de coordinació d'ESPON; parlem dels seus fills, l'un estudia criminologia a una universitat anglesa i l'altre geografia a Utrecht.

A Waterstone compro el llibre *Imagining Europe: Myth, Memory and Identity*, de Bottici i Challand, dos autors que no coneixia, l'únic llibre que no presenta una imatge negativa sobre Europa i que llegeixo sopant, sol, prop de l'hotel Metropole. Europa és un projecte que té poc més de mig segle. Potser acabarà sent la nostra última utopia —trencades moltes de les promeses de la modernitat, la dels estats nació decimonònics, entre d'altres—. Però Brussel·les no és la millor ciutat per sopar sol, les estufes que els restaurants tenen al carrer ja estan engegades i tens, al mateix temps, fred i calor.

L'endemà, al Comitè de Regions, se celebra la presentació/discussió dels resultats del programa ESPON de política urbana i regional. Pregunto si la narrativa dels fons estructurals i de cohesió continua servint-nos. A Europa no totes les regions estan *growing together* —l'objectiu polític promogut pel Comitè de Regions en aquests moments— i necessitem noves polítiques, o polítiques de veritat, més enllà de la transferència de fons entre regions.

«*They don't want to learn, that's all!*», em diu Adrian Healy, que ha passat dos anys investigant la resiliència de les regions en crisi, l'expansió de les economies informals a l'est i al sud d'Europa.

M'acomio de tothom, de la Sara Ferrara —casada amb un director d'orquestra cubà amb el que es veu una vegada cada sis setmanes, a l'Havana o a Luxemburg, alternativament—, de Kai Bohm, alemany que viu a Luxemburg... Quants anys fa que ens coneixem?, que treballem junts? Estem d'acord, després de tants anys: Europa, com a projecte, no viu precisament el seu millor moment. És la nostàlgia de la joventut, potser, el que sentim quan evoquem aquells anys ingenus a la fi dels vuitanta i principis dels noranta quan vam creure en el Tractat de Maastricht, en l'inici de la política comuna de transport, i de la política comuna de desenvolupament regional —finalment reduïda als criteris de distribució i gestió dels fons de cohesió i dels fons estructurals—. En realitat, d'aquella època, més que l'euro o els fons de cohesió, l'important va ser la reunificació alemanya i la guerra dels Balcans.

Menjo al Black Pearls, a l'aeroport de Brussel·les, de retorn a Barcelona. Els tovallons, d'un teixit de paper que té un tacte de roba, diria que els fan a una fàbrica que vaig visitar fa un any a Monistrol de Montserrat. Encara falta una hora llarga per embarcar i començo a estar cansat d'escriure, però em queda molt per dir, o per repetir, perquè res no és nou. Tornem doncs a l'origen de tot plegat.

«Encaminats a fer de Barcelona la ciutat futura —escriu Gabriel Alomar l'any 1904—, emprendrem la *barcelonització* de Catalunya, de la vella Catalunya muntanyana i pagesa. Fins que el poble català no reprengui el moviment de la seva òrbita a l'entorn de Barcelona, no hi haurà nació rediviva.»

Aquesta era la visió —profètica— de la *Catalunya ciutat* dels futuristes: Catalunya esdevenint una gran ciutat d'Europa, de la Mediterrània, del món. Justament en el moment en què Espanya —i la indústria i el comerç dels catalans— perdia les restes del seu imperi, Cuba, Puerto Rico i

Filipines, les elits econòmiques, intel·lectuals i artístiques catalanes plantejaren l'obertura, ara cap a l'Europa més pròxima, i l'ideal de la Mediterrània.

En l'evolució natural dels pobles, després del *regionalisme decimonònic* començà l'etapa del *nacionalisme modern* i, segons els futuristes com Alomar, finalment arribaríem, un dia, a l'època que avui ens correspon: l'*època cosmopolita*.

L'avió surt puntual —l'excepció que trenca la regla aeronàutica dels retards de tots els divendres al vespre!— i passo el viatge llegint el llibre sobre els mites i les narracions d'Europa: «Europa com a projecte d'un futur en pau i progrés per a tots» està fent aigües. No és rar que al centre i al nord d'Europa apareguin amb força partits antieuropeus, nacionalistes i populistes, mentre que al sud aparegui una nova esquerra que veu les institucions europees —el Banc Central Europeu, per no dir el Fons Monetari Internacional— sota permanent sospita. Els uns volen desmantellar Europa, i el altres potser també, per motius diferents i amb propòsits contradictoris. Qui defensa Europa? La defensaven els independentistes escocesos, els quals van perdre, i no tant els conservadors britànics al Govern, que van guanyar; molts dels ucraïnesos en guerra civil, milions de turcs que voldrien més democràcia i modernitat. Pensant-ho bé, diria que potser sempre ha estat així, que el millor d'Europa és el que està molt lluny de Brussel·les, no només en termes geogràfics. El que s'ha pogut construir ha estat en gran part en contra de les inèrcies polítiques o fins i tot de la voluntat dels propis europeus, gràcies a la Cort de Justícia Europea, espècie de tribunal constitucional que ha anat creant jurisprudència a través de les successives relectures dels tractats internacionals entre estats —des de Roma fins a Lisboa—. La Unió Europea és un objecte jurídic volador i no identificat, una institució internacional atrapada en un procés de constitucionalització massa problemàtic.

En arribar a Barcelona, en quinze minuts per la Ronda Litoral sóc a la Vila Olímpica, recullo la Teresa a casa i marxem directament cap a Port de la Selva, on ens esperen l'Anna i en Xavi. Són menys de dues hores en cotxe, per Llançà, però a mi m'agraden les corbes de Cadaqués i el Cap de Creus, fins i tot de nit.

Hi ha una gran bandera estelada onejant dalt d'una asta, al moll.

En Xavi és membre d'ERC, i està molt implicat en el procés del 9-N.

L'Anna s'ho mira tot des d'una certa distància. Ella va viure deu anys a Miami, casada amb un escriptor milionari de les Bahames, dóna classes de literatura espanyola i treballa per a una editorial. Té un fill estudiant als Estats Units.

La Teresa fa vint anys que viu a Barcelona: és barcelonina per elecció i porto-riquenya d'origen, la meitat de la seva família viu repartida entre Washington, Boston i San Juan, a l'illa. Mai no ha pogut votar en cap elecció, i li agradaria fer-ho per primera vegada en la consulta del 9-N. «Però no votaré “Sí” i “No”» —ens diu rient—; «només em faltaria marxar d'un *Estado Libre Asociado* per acabar en un altre!»

Sopem al porxo, amb el poble a l'altra banda de la badia; només l'església, d'arquitectura modesta i elegant, blanca, s'alça lleugerament per damunt dels teulats de les cases.

L'endemà al matí anem tots quatre d'excursió, seguint un caminet de ronda no del tot senyalitzat, fins a una cala diminuta anomenada Galera; parets de pedra seca inversemblants pujant pel pendent, boix i pins retorçats pel vent, roca tallada plana, gairebé a ganivet, torturada pels cops del mar, el vent i la pluja. Ens hem perdut i hem descobert alguns paisatges bellíssims, gorges

estretes i humides, petits turonets amb vistes magnífiques de la badia de Port de la Selva. És un dia fantàstic a principis d'octubre, fresc i solellós; poca gent, una o dues barques, a les petites cales. I l'aigua no és freda, encara, i ens banyem una bona estona.

«Aquest paisatge, i aquest clima, és tot el que li falta a Holanda» —em diu l'Anna.

«Papa, puc anar a veure *pel·lis* i quedar-me a dormir a casa d'un amic?» —em demana per WhatsApp en Dani.

«Ves-hi» —li dic—, «passaré a recollir-te cap a l'una, tornant de Port de la Selva. Demà juguem a futbol.»

«No, és que són moltes *pel·lis*. Millor em quedo a dormir. Puc?»

«Com va tot?» —li demano a Lucas, que aquest any comença a estudiar a ESADE—. «Et desporto demà per anar a futbol?»

No em contesta. Avui una amiga seva ha marxat a Israel per estar-s'hi un any estudiant a la Universitat Hebrea, i no deu estar de bon humor. Per primera vegada en anys, té el mòbil apagat, o sense bateria.

En fi, en només dues hores, amb l'autopista pràcticament buida un dissabte al vespre en direcció a Barcelona, arribem a casa.

Després del partit —al camp de gespa artificial al costat l'escola de primària de la Vila Olímpica; hem perdut 7-6, per variar—, torno a l'article, fins al migdia.

Què em queda per dir?

Es tractava de pensar el futur de Barcelona com a capital d'una Catalunya independent, i des d'un bon principi m'ha semblat que aquests conceptes eren més elusius del que semblen a primera vista. Perquè Barcelona —la *ciutat*—, i Catalunya —la *nació*— són avui una mateixa realitat superposada: Catalunya és una regió urbana d'Europa, i Barcelona una *ciutat nació*, o viceversa. Avui, Barcelona i Catalunya són imaginaris distints —el d'una *ciutat global* i el d'una *nació europea sense estat*—, però ofereixen vivències coincidents, en el dia a dia: són visions d'una mateixa realitat, també als ulls de la resta del món. Promocionar el turisme a Catalunya s'ha de fer promocionant Barcelona, fent bandera de la marca i de la bona imatge de Barcelona. Que Barcelona World estigui a un o un altre municipi, comarca o província, a qui li importa? Que el port de Barcelona, i el de Tarragona, competeixin, té algun sentit vist des de Shangai o Singapur? Que l'aeroport situat a la província de Girona, a la comarca de la Selva, prop de Cassà de la Selva, és pugui anomenar Barcelona-Costa Brava, a qui li pot molestar si amb aquest nom es posiciona millor al món i atrau més passatgers i té més negoci? La rivalitat interprovincial o intercomarcal és inútil, a hores d'ara. Recordo que la Universitat Politècnica de Catalunya abans es deia *de Barcelona*, i que a l'Orquestra de Barcelona se li va afegir i Nacional de Catalunya. No calia que ens enredéssim en jocs de paraules per substituir Barcelona per Catalunya. Albert Serratos es va jugar l'èxit de molts anys de feina quan va decidir —amb raó, crec jo—, fer justament el contrari: va anomenar Pla Territorial Metropolità de Barcelona el que abans es deia, oficialment, Pla territorial parcial de la Regió 1. Les paraules *metropolità* i de *Barcelona*, ja no són tabú a hores d'ara.

Des d'aquesta perspectiva, immediatament se'ns imposa el problema de la inadequada organització territorial —en municipis, comarques, províncies...— i la difícil governança que se'n deriva. No és només l'encaix —administratiu, simbòlic— de Barcelona a Catalunya i de Catalu-

nya a Espanya o a Europa, la solució ha de ser més general: hem de resoldre l'encaix entre totes les jurisdiccions territorials per respondre adequadament els reptes del segle 21.

El millor que s'ha escrit sobre Barcelona i Catalunya, ho ha escrit Joan Maragall, penso jo. Fa cent anys, el poeta anava cada any a Tona des de Sarrià acompanyat d'un seguici de carros i carretes amb tota la seva nombrosa família, i a Tona passava unes setmanes de repòs, prenent les aigües, fent muntanyisme, escrivint. Osona era una comarca de muntanya, i pagesa, però Vic era ja una ciutat comercial, i un centre intel·lectual, gràcies al seminari. El tradicionalisme vigatà —el regionalisme de Torres i Bages, o de Mossèn Cullell, la poesia mística de Verdaguer— estava molt lluny de qualsevol esperit tancat o reaccionari, ultramuntà. A mi em sembla que el catalanisme de l'època modernista —anterior al noucentisme, al nacionalisme de Prat de la Riba, o d'Eugeni d'Ors— és un pensament més orientat a projectar el futur que a evocar el passat, i per això avui ens pot continuar servint de referència. Aquell catalanisme divers, però de vocació futurista, es va acabar bruscament l'estiu del 1909 amb la Setmana Tràgica a Barcelona, com explica Joan Roca, director del Museu d'Història de Barcelona; per això, segurament, la síntesi més lúcida d'aquell pensament futurista la va aconseguir Joan Maragall glosant l'impacte d'aquella tragèdia social.

En l'article «La ciutat del perdó», escrit al turó de Monrodon, entre Tona, Sant Miquel de Balenyà i Taradell, l'estiu del 1909, Joan Maragall va proclamar els ideals civilitzadors d'aquell primer catalanisme que, anys després, a principis dels anys vuitanta, reivindicava Eugenio Trias en un magnífic llibre titulat *La Catalunya ciutat*.

En els últims trenta anys de democràcia i autonomia hem construït al mateix temps una nova nació, i una ciutat global.

Però no en tenim prou, immersos ja en plena època cosmopolita. Perquè més que regionalistes o nacionalistes, el que sempre hem estat és futuristes.

«Nosaltres som els que fem pàtries noves!», proclamava Joan Maragall.

Barcelona i la decadència d'Occident

Enric Vila

Escriptor i doctor en Periodisme i professor de la Universitat Ramon Llull.

Ha publicat la biografia *Companys, la veritat no necessita màrtirs*, *El nostre heroi Josep Pla* i *Breu història de la Rambla*

Aquest article situa la reaparició política de Barcelona en el marc de la decadència d'Occident i de l'estancament institucional d'Europa. L'autor explica el paper regenerador que la capital de Catalunya podria tenir al continent, en el cas d'aconseguir esdevenir capital d'estat.

Abans de posar-me a escriure he mirat una sèrie de televisió que es diu *Outlander*. Les sèries són els fulletons del nostre temps, resulten útils per detectar els corrents de fons que mouen la humanitat, el conjunt de pors i d'expectatives que els polítics tenen el deure de gestionar de la manera més constructiva possible.

Outlander explica la història d'una infermera anglesa que es retroba amb el marit acabada la Primera Guerra Mundial. Mentre Londres celebra la victòria, la parella marxa a Escòcia de vacances per mirar de reactivar el seu matrimoni. Tots dos han viscut les carnisseries del front i representen aquest amor pansit per uns records traumàtics, típic de l'Europa de la guerra freda i de la primera globalització.

El primer capítol retrata una relació estancada, amb un passat brillant. La parella fa pensar en l'Europa envellida dels nostres dies, en aquest continent que no troba forces per tornar a enfilarse al carro de la història, mentre la humanitat segueix avançant en d'altres parts del món. Els guionistes troben una solució força original, i amb un missatge polític evident, per revifar aquest amor que ja només s'aguanta pels plaers físics —segons confessa la protagonista.

A Escòcia, la parella entra en contacte amb un món màgic, que s'escapa dels paràmetres de l'Europa científica i racionalista de primers del segle xx. El procés de descoberta del folklore escocès ajuda la parella a anar passant. El matrimoni es distreu aprofundint en una tradició exò-

tica i una història subterrània, que no apareix ni als llibres ni als diaris. Un dia la noia posa les mans damunt una pedra embruixada i reapareix al mateix lloc, però al segle XVIII.

El destí no és triat a l'atzar. Tampoc no em sembla atzarós que el marit sigui un membre dels serveis d'intel·ligència britànics, reciclat com a professor d'història d'una universitat d'elit anglesa. En aterrar al segle XVIII, la protagonista es troba que el seu marit és un oficial de l'exèrcit reial, que participa en l'ocupació d'Escòcia i que el primer que fa quan se la troba al mig del bosc és intentar violar-la —després intentarà torturar-la.

Salvada per un escocès que lluita amb els rebels, la dona s'integra a la vida d'un castell que havia visitat uns dies abans com a turista. En el castell s'hi sent parlar gaèlic. En un dels episodis se'ns recorda que els anglesos van prohibir el gaèlic en els anys anteriors a la batalla de Culloden (1745) —és a dir, mentre Felip V reprimia Barcelona. Tot i així, el tema de la sèrie no és la guerra heroica d'un país contra l'invasor, com a *Braveheart*. La temàtica no és el nacionalisme, tot i el discurs que fan alguns polítics sobre les reivindicacions de les velles nacions europees sense estat.

El tema de la sèrie és la qualitat de les passions, la relació que hi ha entre la memòria i el talent. La sèrie explica que quan l'esperit dels homes decau, quan l'empenta i les ganes de tirar endavant fan figa, la capacitat de recuperar les forces arriba de les oportunitats que la realitat ens dona de canviar la nostra mirada sobre el món.

Si començo aquest article sobre la reaparició política de Barcelona parlant d'una sèrie com *Outlander* no és només perquè posa en relació el segle XVIII amb el segle XX, que han estat dos segles tan importants per la ciutat. El tema d'*Outlander* es repeteix en sèries sobre zombis, sobre extraterrestres, sobre virus i fins i tot sobre psicòpates.

The Walking Dead, *Z-Nation*, *Falling Skies*, *Last Ship* o *Dexter* també parlen de la relació entre el talent i la qualitat de les passions. També transmeten un neguit i un sentiment agut de decadència. Si més no en les històries de ficció, es pot dir que la civilització occidental busca la forma de renéixer a través de personatges lluitadors, que no tenen altre remei que aprendre a veure el món amb uns altres ulls per sobreviure.

A *From the Ruins of the Empire*, Pankaj Mishra escriu que Occident es podria arribar a trobar en una situació paradoxal —una situació que s'ha donat d'altres vegades a la història. Fa cent anys, tretze països occidentals controlaven tres quartes parts de la terra i el 79% de la població del món. Ara, diu Mishra, pot passar que aquestes potències acabin sotmeses a països d'una civilització forana, gràcies a la força dels mateixos valors que els van permetre assolir l'hegemonia.

Com diu Mishra, el que està en discussió no són els valors occidentals. Aquests valors no tenen alternativa clara. El que està en discussió és l'hegemonia d'Occident. I, per tant, el control que les velles potències colonials encara tenen sobre la interpretació del seu llegat històric. És aquesta situació de pèrdua de control sobre el propi futur, la que suscita el sentiment de decadència i el retrat del nou heroi occidental com un home que necessita reinventar-se per continuar endavant.

Explico això per assenyalar que la reaparició de Barcelona en el concert internacional hauria de treure partit d'aquest context. Jordi Pujol ja va advertir en ple franquisme d'una situació que s'ha anat exagerant d'ençà que va acabar la guerra freda. Pujol deia: «Som, potser, l'únic poble derrotat de l'Occident europeu. La joventut europea està empatxada de confort i de paraules. A pocs llocs d'Europa, com a Catalunya, hi ha tantes oportunitats que siguin més ben compreses les possibilitats del nostre temps i més ben servits els seus imperatius. A pocs llocs s'ha conservat d'Europa una idea tan noble i tan jove, tan plena de frescor matinal».

Al meu entendre, aquest és l'element que hauria de tenir més present Barcelona, si mai aconseguís esdevenir una capital d'estat. Barcelona només mantindrà una posició entre les grans ciutats del món si contribueix a la regeneració política i espiritual d'Europa. Ja sé que parlar d'espiritualitat és sospitós. Però abans de sospitar ens hauríem de fer aquesta pregunta: no són d'ordre immaterial els elements que conformen el malestar occidental? No és significatiu que Barcelona sigui l'única ciutat del continent que està construint un temple cristià? Un temple cristià que ha estat revaloritzat per l'admiració insistent dels turistes asiàtics. Si pensem que els turistes que han donat valor a la Sagrada Família formen part de l'aglomeració humana més dinàmica i puixant del món, això potser ens farà rumiar.

Els catalans tenim coses en comú amb els països asiàtics emergents. Tenim una profunda voluntat de ser i de demostrar al món que som una nació digna de ser tinguda en compte. Tenim una necessitat de redimir la nostra condició de poble vençut i humiliat. Com moltes excolònies emergents, vam trigar a entendre els mecanismes de l'estat nació i, durant molt temps, ens vam sentir fora de la història. Les cartes que els funcionaris xinesos enviaven a la reina Victòria advertint-la que els súbdits britànics feien contraban al port de Canton recorden, pel que fa a la ingenuïtat, les cartes i memorials de greuges que molts prohoms catalans han escrit al rei d'Espanya i els seus ministres els últims quatre segles.

Les tàctiques d'apaivagament de l'avarícia i la violència dels colonitzadors occidentals desenvolupades pels xinesos també fan pensar en algunes de les tàctiques emprades pel catalanisme amb l'Espanya castellana. Fins i tot la crítica que en el seu moment va rebre la Barcelona modernista de ser una ciutat fàl·lica, amb un gust extravagant, deformat per la frustració política i pel complex d'inferioritat, es podria utilitzar parlant d'algunes grans ciutats asiàtiques.

El despertar intel·lectual de l'Àsia comença durant les primeres dècades del segle XIX de manera tímida, una mica com passa a Catalunya amb la Renaixença. No és fins a primers del segle XX que es produeix, en tots dos casos, un salt qualitatiu que transforma la consciència política de manera irreversible.

El novembre de 1905, Barcelona viu els fets del *Cu-Cut*. Just quan els partits dinàstics acaben de perdre el control del Principat, un acudit aparegut a la premsa revolta les casernes de l'exèrcit espanyol de Barcelona, i les oficines de la Lliga i d'alguns diaris escrits en català són saquejades pels militars. La història és coneguda. El govern de Madrid premia l'acció vandàlica dels militars i Catalunya dona la primera resposta organitzada a la repressió espanyola amb una sèrie de mobilitzacions i una candidatura política unitària.

El mateix 1905, a l'Àsia també es produeix un fet decisiu. A la batalla naval de Tsushima els japonesos derroten l'armada russa. Era la primera vegada que un exèrcit oriental infligia una derrota decisiva a un país occidental. Com explica Mishra, les mostres d'alegria es van escampar per tot el món colonitzat. Aquell fet va canviar la manera com els pobles dominats per Occident es veien a si mateixos. Va transformar el sentiment d'inferioritat i de resignació en una font d'orgull i d'esperança. Amb els fets del *Cu-Cut* va passar una cosa semblant. Catalunya també va canviar la seva manera d'estar al món i d'imaginar-se el seu futur.

El 1906 és la data oficial que els historiadors donen al naixement del noucentisme. Si els fets del *Cu-Cut* van impulsar el noucentisme, la batalla de Tsushima es va convertir en la referència que va marcar el model polític que, des d'aleshores, han seguit els països asiàtics. Encara avui es pot dir que la resposta a l'hegemonia occidental de països com el Japó, la Xina, l'Índia o les dues

Corees, ha estat armar-se fins a les dents i enfortir la burocràcia. Avui els grans països orientals són rèpliques gegantines dels vells estats nació del segle XIX.

Hi ha una diferència essencial —occidental— en la resposta catalana. Si la resposta asiàtica va consistir a copiar els elements de disciplina i organització que donaven força militar als estats europeus, la catalana va consistir a aprofundir en els ideals cívics i democràtics implícits en les revolucions francesa i americana. I també en la història pròpia del país anterior al 1714. La resposta de Catalunya —encapçalada pel barcelonisme d'Eugeni d'Ors— no va ser bel·licista, va ser cultural.

En el trànsit del segle XIX al segle XX, Catalunya, que era un país violentíssim, d'una violència instintiva i medieval, va començar a forjar un model de país gairebé postmaterialista, basat en l'educació i en el civisme. Aquesta transformació va patir aturades i va tenir problemes. Així com el Japó va portar el militarisme expansionista massa lluny, enlluernat per l'exemple europeu, el culturalisme català es va col·lapsar davant la voràgine de violència que va portar la guerra civil i la dictadura. Tot i així, els obstacles no van aturar una evolució de caire històric de la qual estem veient els fruits.

Actualment ens trobem que molts països asiàtics han creat estats tan terribles o més que les grans potències occidentals; Catalunya, per la seva banda, ha impulsat una mobilització de ciutadans sense precedents en la història de les democràcies europees. Mentre aquest segle XXI sembla destinat a veure emergir països marcats per la humiliació i per la derrota, Barcelona no ha de tenir por de postular-se com una de les capitals que han d'impulsar la regeneració del Vell Continent.

La posició de marginalitat que Barcelona ha ocupat en la història moderna d'Europa és l'origen de la força que té per remoure les aigües estancades de l'imaginari occidental. Catalunya encarna la part més viva de la història europea. El fet que estiguem celebrant el Tricentenari no deixa de ser una mostra més que cap ciutat no ha conservat un record tan intens i tan apassionat de les llibertats perdudes pels nuclis urbans durant el procés de la formació dels vells estats nació europeus.

Com explica Lewis Mumford, des de la caiguda de Roma, dos poders han competit per l'hegemonia d'Occident: els estats i els municipis. Mentre que a la resta del món les ciutats i els països han acabat sent obra de les maquinàries estatals, a Catalunya han estat les ciutats, liderades per Barcelona, les que han forjat les bases de la consciència nacional i del progrés. Em sembla que aquest fet ajuda a entendre la fama de Barcelona a l'estranger —i el fet que el magnetisme de la ciutat vagi augmentant a mesura que les condicions per exercir la llibertat milloren a Espanya i al conjunt d'Europa.

Flocel Sabaté té un llibre dedicat a la percepció del territori en la Catalunya medieval que fa pensar en el model que Barcelona podria ajudar a articular dins la Unió Europea. Potser hauríem d'anar cap a una Europa entesa com una constel·lació de ciutats mútuament influïdes i dependents, però amb un projecte i un territori propi, que fos una evolució de la millor tradició urbana medieval i de les aportacions organitzatives dels francesos i l'antic imperi Hispànic.

En aquest sentit, la independència de països com Catalunya o com Escòcia o com Flandes permetria crear un model d'estat més a la mida de la Unió. Amb un sistema territorial que fes d'Europa una gran Suïssa, el continent s'estalviaria dividir el que no és divisible i podria aprofitar la força del localisme per tenir un paper més destacat al món. Ja al segle XIV s'escrivia que

Catalunya eren deu ciutats. Hi ha una línia teòrica que va des dels juristes del segle xv fins a Eugeni d'Ors per explicar el país com un sistema de ciutats en xarxa liderat per Barcelona.

A diferència del que va passar a França o a Castella, a Catalunya les fronteres amb el camp van quedar desdibuixades molt de pressa. El país de seguida es va constituir com una xarxa de sobiranes on cada ciutat funcionava com un petit estat. Això va donar un teixit comercial intensiu i ben travat, capaç de treure rendiment a un territori petitíssim.

La xarxa de jurisdiccions sobre la qual es va establir el poder polític va fomentar les querelles regionals, però va impedir que l'assimilacionisme castellà penetrés de manera irreversible en el país. L'articulació de petites capitals mútuament influïdes va lligar tan estretament la idea de país al territori que la va fer inexpugnable.

El model d'estat nació centralista i uniformitzador pot funcionar a l'Àsia o a l'Amèrica del Sud. En els continents que van patir més fortament la colonització queda molta vida per organitzar —i moltes ciutats grandiloqüents per construir. A Europa, però, hauríem de fer evolucionar el món, si no volem quedar aixafats per la força quantitativa dels nostres adversaris militars i econòmics. La gràcia de Barcelona és que té la història i la força necessària per oferir una alternativa a la decadència occidental des de dins d'Occident mateix.

Malgrat que no ho verbalitzin, jo crec que els estrangers que visiten Barcelona vénen a admirar-hi, a més del sol i la paella, els esforços que el país ha fet per sobreviure a les polítiques de despatx —també anomenades racionalistes. Avui, aquests esforços donen a Barcelona una patina d'autenticitat que les persones nascudes en les velles democràcies estandarditzades poden trobar a faltar. Em sembla que cap ciutat no encarna tan intensament com Barcelona els ideals moderns de llibertat que el procés de construcció dels vells estats nació va anar deixant pel camí.

Aquests últims anys, Barcelona ha fet, a través de diverses manifestacions multitudinàries, una pregunta a Europa. Una pregunta que determinarà el grau de cohesió i de qualitat institucional que el bloc occidental podrà assolir en el futur. El fet que un poble de la Unió Europea impulsi un procés d'independència organitzant referèndums amb caps de cartró contra la voluntat dels serveis jurídics de l'estat i els seus instruments de propaganda; el fet que pugui omplir els seus carrers més transitats amb grans manifestacions sense el més mínim incident; i el fet que ara preguntin a Brussel·les si és possible de canviar, per fi, les fronteres interiors del continent sense recórrer a la violència, només es pot entendre a partir de la resistència que el sistema urbà de Catalunya, liderat per Barcelona, ha ofert els últims segles a les dinàmiques uniformitzadores dels estats nació.

Enlloc com a Barcelona no es veu tan clar fins a quin punt les ciutats són fruit de la tensió que s'estableix entre els interessos del poder i els interessos de la gent. La reaparició de Barcelona té sentit ara que les fronteres econòmiques i militars estan canviant, i que la cultura política europea es troba estancada. Mentre que les velles estructures de poder utilitzen Europa com una excusa per mantenir els privilegis del passat, els mateixos ideals que han configurat la unitat del continent contribueixen a fer-los trontollar. Com d'altres vegades en la història, Barcelona es troba en l'ull de l'huracà d'una crisi de valors, que enfronta les forces tiràniques del món amb les tendències més democratitzadores.

Aquest enfrontament també es veu en les grans capitals, on els vells estats nació estan concentrant el seu antic poder. Després d'unes dècades d'abandonament i degeneració, la vida urbana torna a agafar força. Com en totes les èpoques de canvi, les ciutats han esdevingut el camp de batalla on es juguen els models hegemònics del futur. La reaparició política de Barcelona pot ser

un element valuós per a Occident, de cara a posar un contrapès al gegantisme i a les formes de capitalisme més grotesc, que promouen els poders menys sensibles a la democràcia.

Si res no els ho impedeix, la temptació de les grans metròpolis d'Europa i dels Estats Units serà imitar les ciutats asiàtiques, ni que sigui a còpia de sacrificar conquestes que, en els països democràtics, havíem donat per descomptat. Segons el *Financial Times*, l'economia de Londres ja és el doble de gran que la d'Escòcia i la de Gal·les juntes, i la seva població és igual que la de les dues nacions plegades. La ciutat té previst créixer de 8,4 milions a 10 milions el 2030. Londres és una capital generosa amb la resta del país, si es compara amb Nova York, Berlín, Roma o París. Però amb aquestes xifres és normal que les ciutats que no tenen un estat hagin de triar entre impulsar moviments separatistes o acceptar una degradació irreversible.

Això ajuda a entendre que a Itàlia, a Bèlgica, al Regne Unit, fins i tot a França, vegem emergir reivindicacions de caire nacional o regional, que demanen més autogovern. I no només per raons materials, també per dignitat humana. Les ideologies materialistes de la modernitat ens havien acostumat a creure que només la gana i la misèria podien portar la gent a revoltar-se. Últimament, però, a Catalunya i a Hong Kong veiem que no és exactament així. Els analistes s'omplen la boca de xifres i discursos econòmics, però a Barcelona les manifestacions dels indignats no han passat de 300.000, persones mentre que les pacifistes i les independentistes sempre han sobrepassat el milió de persones.

Les hipotètiques independències de Catalunya, d'Escòcia o de Flandes han d'oferir compensacions a la fragmentació del panorama polític europeu, si volen consolidar-se. Al meu entendre, la compensació que les nacions petites han d'oferir a la Unió Europea és la superació dels traumes de la història i de la cultura promoguda pels vells estats nació. Una Barcelona oberta al món hauria d'ajudar l'Occident europeu a tornar a prendre un contacte creatiu amb la seva història i els seus territoris —hauria de tenir el paper que fa l'Escòcia del segle XVIII en la personalitat de la infermera anglesa d'*Outlander*.

A *Postwar*, Tony Judt diu que Europa s'ha plantat al segle XXI amb l'experiència necessària per tornar a encarnar el ventall de virtuts universals, però que les carnisseries del passat encara ens pesen massa. A *Civilization*, Niall Ferguson diu que, durant els darrers trenta anys, els joves d'Occident han rebut una educació desproveïda de substància històrica; que han estat encoratjats a sentir empatia pels centurions romans i per les víctimes de l'Holocaust, però que no han rebut l'educació que cal per analitzar i entendre el món, per comprendre les actituds que van situar la nostra civilització al centre de la història.

Els governs han convertit la història en un parc temàtic, en una excusa per moralitzar i per marcar distàncies amb el passat. La història és una font de dolorisme complagut, més que no pas una eina per comprendre el món i per convidar els europeus a viure amb valentia i decisió —sense enganyar-se gaire. Després de tants anys, no hem trobat la manera de perdonar Hitler i els seus sicaris i Europa arrossega el seu record com un guerrer que es va dessagnant d'una ferida mal curada.

Les dues guerres mundials encara marquen un abans i un després massa important en la història del continent. Encara són una excusa per amagar el procés de nacionalització fraudulenta d'uns estats, que sovint es diuen plurinacionals, però que estan pensats per al benefici exclusiu d'un sol dels seus pobles. Mentre que la Unió Europea intenta encarnar davant del món els valors de la democràcia, de cara endins la seva estructura territorial respon encara als vells criteris de la força i de la guerra, més que no pas als de l'eficiència econòmica o cultural.

Barcelona pot contribuir a retornar a la història d'Europa l'univers que va crear els ideals occidentals de llibertat i dignitat humana. Barcelona és l'única de les grans ciutats mediterrànies medievals que va fer la Revolució Industrial a temps. És l'única que ha resistit l'empenta dels centres urbans del nord sense ser engolida —encara— pel turisme. Alguns carrers de Barcelona són exemplars des del punt de vista urbanístic —de la densitat, de l'accessibilitat, de la diversitat d'usos i de la imatge internacional. Els carrers no són només l'expressió de la vida quotidiana dels habitants d'una ciutat. També són la representació de la seva cultura política i de la seva manera d'entendre el món.

En els seus *Fonaments del pensament polític modern*, Quentin Skinner copia aquest passatge d'un paper antic: «Les ciutats italianes —escrivia un viatger alemany del segle XII— desitgen tant la llibertat que s'han tornat repúbliques independents i cadascuna és governada per un cònsol escollit per una assemblea, amb un mandat breu per contenir els excessos de poder». El passatge fa pensar en aquella modesta observació de Josep Pla que Catalunya era la part més occidental d'Itàlia, i també recorda els comentaris que Voltaire va fer sobre l'amor dels catalans a la llibertat, a propòsit del 1714.

El crític Robert Hughes, en el seu llibre sobre *Barcelona*, explica la sorpresa amb la qual va descobrir que no podia comprendre els monuments que han fet famosa la ciutat sense endinsar-se en la història de Catalunya i en l'impuls que va donar als seus creadors. Hughes es va adonar que era l'enyor del passat català —un passat per a ell desconegut, invisible en el relat de la cultura occidental— el que havia estat el motor dels millors arquitectes de la ciutat, i també de la resta d'artistes —músics, pintors, poetes, i prosistes.

En els carrers de Barcelona s'hi intueix la resposta que Occident podria donar al món, si Europa trobés valor per afrontar la seva història i canviar la seva mirada sobre el món —per posar-la més d'acord amb la seva situació actual i amb els valors que li convé promocionar per no perdre importància. Com he dit, la reaparició política de Barcelona hauria de permetre millorar la cohesió del Continent i impulsar una resposta occidental a l'occidentalització de l'Àsia. Hauríem de tenir sempre present que la relació que Barcelona té amb els ideals de llibertat que han forjat la nostra civilització explica, tant o més que la meteorologia i la gastronomia, la relació —sovint romàntica— que molts estrangers estableixen amb la ciutat.

BIBLIOGRAFIA

FERGUSON, Niall. *Civilization*. Penguin, 2011.

HUGHES, Robert. *Barcelona. The Great Enchantress*. National Geographic Society, 2004.

JUDT, Tony. *Postwar*. Penguin, 2006.

MISHRA, Pankaj. *From the ruins of the Empire. The Revolt Against the West*. Picador, 2013.

MUMFORD, Lewis. *The City in History*. MJF Books.

PUJOL, Jordi. *Des dels turons a l'altre banda del riu*. Ed. Pòrtic, 1978.

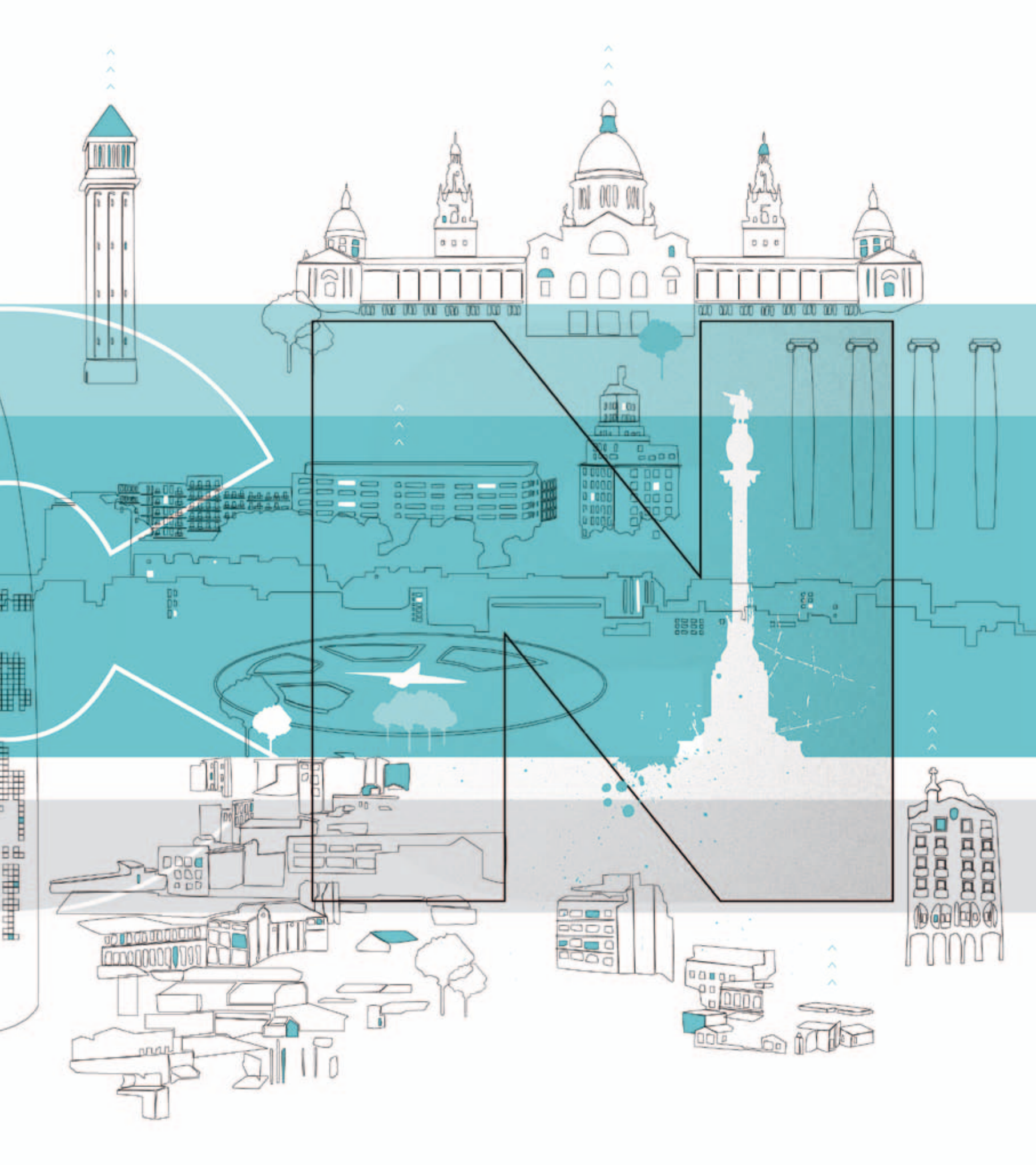
SABATÉ, Flocel. *El territori de la Catalunya Medieval. La percepció de l'Espai i de la divisió territorial al llarg de l'Edat Mitjana*. Ed. Fundació Salvador Vives i Casajoana, 1997.

SKINNER, Quentin. *Fundamentos del pensamiento político moderno*. Fondo de Cultura Económica, 1993.

UPLOADING

1 COUNTRY. 1 CAPITAL.

Situació i reptes del transport ferroviari a la Regió Metropolitana de Barcelona

Daniel Albalade del Sol

Doctor en Economia. Professor del Departament de Política Econòmica de la Universitat de Barcelona

Introducció

Les infraestructures de transport són essencials per garantir el desenvolupament econòmic futur de Barcelona i la seva internacionalització, així com per millorar la qualitat de vida de tots aquells vinculats a la vida econòmica, social, cultural, etc., i a la mobilitat de la capital catalana. Tenint en compte que la major part de les competències en infraestructures de transport es manté en mans del Govern central, la creació d'un estat propi permetria assumir noves competències, que en el seu exercici afavoririen una nova política de transport amb noves prioritats, però també amb reptes i esculls per superar que difícilment poden resoldre's amb els instruments actuals. Si bé la política d'infraestructures espanyola ha mantingut un caràcter marcat de desvinculació entre oferta i demanda, entre inversions i necessitats, la política d'infraestructures catalana, assumint les plenes competències, hauria de recuperar l'objectiu de fomentar un disseny que maximitzi l'impacte econòmic i social dels esforços fiscals col·lectius. En aquest sentit, aquest article defensa la necessitat d'aplicar els nous instruments d'estat i part dels recursos fiscals provinents del dividend fiscal de la independència per fer les millores imprescindibles, desplaçades històricament de les prioritats d'inversions, per proveir serveis de mobilitat ferroviària eficients i segurs per als viatgers —especialment en les relacions de mobilitat metropolitanes—, i per a la sortida ferroviària de les mercaderies del port de Barcelona.

Després de repassar els antecedents recents i els problemes i reptes actuals, l'article proposa algunes línies de millora dels serveis ferroviaris a la Regió Metropolitana de Barcelona fent èmfasi en el servei de rodalia i en el Corredor Mediterrani de mercaderies.

Antecedents

Catalunya ha rebut en els últims anys una forta inversió de l'Estat. Des del 2001, i després d'una dècada de baixes inversions, Catalunya ha rebut més de 21.400 milions d'euros des d'aquell any fins al 2012 per a les infraestructures de transport, en una mitjana propera als 1.800 milions d'euros anuals.¹ Aquesta xifra, tanmateix, és inferior al pes econòmic de Catalunya en el conjunt de l'economia espanyola en termes de PIB (18,7%), i no permet donar compliment a la disposició tercera de l'Estatut d'Autonomia. Tot i aquest esforç inversor, cal constatar que més de la meitat de la inversió s'ha destinat a només dos grans projectes. Un d'aquests, l'ampliació de l'aeroport del Prat (3.500 milions d'euros). L'altre, la connexió d'alta velocitat ferroviària amb Madrid i França (4.600 milions d'euros entre Lleida i Barcelona, i uns 4.200 entre Barcelona i Figueres).

Les dades indiquen que el ferrocarril s'ha emportat la major part de la inversió de l'Estat a Catalunya, malgrat que ho ha fet en l'execució d'un projecte d'alta velocitat que presenta xifres de mobilitat molt inferiors a les d'altres serveis de transport. Centrant l'anàlisi en la connectivitat de la ciutat de Barcelona, avui l'AVE dona servei a uns 8.700 usuaris diaris que viatgen punt a punt entre Barcelona i Madrid, uns 1.300 entre Barcelona i Saragossa i prop de 2.500 entre Barcelona i Andalusia. En el ramal nord, la nova línia d'alta velocitat és usada per uns 2.400 viatgers diaris entre Barcelona i les ciutats de Girona i Figueres. Mentre que l'Estat executava aquesta inversió per donar servei a pocs milers de passatgers diaris, els 400.000 usuaris diaris (en

1. La xifra d'inversions fa referència a inversions liquidades no pressupostades, només disponibles fins al 2012 en el moment de l'elaboració d'aquest article.

dies laborables) de Renfe Rodalies veien com aquest sistema de transport col·lapsava a la tardor de 2007. La manca històrica d'inversions i l'arribada de l'alta velocitat a l'estació de Sants n'eren els responsables. La manca d'inversió es concretava en l'existència encara de catenàries obsoletes instal·lades durant la Segona República, combois amb més de vint-i-cinc anys de vida, i en cap nova línia, cap desdoblament i cap nou intercanviador des de 1992. La resposta del Govern de Catalunya i de l'Estat va ser comprometre's a un nou Pla d'inversions ferroviàries 2008-2015 i la transferència de la competència en els serveis de rodalia que es derivava de l'Estatut d'Autonomia aprovat el 2006 i que va fer-se efectiva l'any 2010.

Pel que fa al ferrocarril de mercaderies, la connexió entre el port de Barcelona i França en ample de via internacional (1.435 mm) va produir-se durant el mes de desembre de 2010 després d'anys de reivindicacions. Aquesta connexió va materialitzar-se provisionalment en un tercer fil ferroviari que implicava una inversió (337 milions d'euros) molt inferior a l'ample internacional definitiu entre el port de Barcelona i Castellbisbal, i entre aquesta i Mollet. A partir de Mollet els serveis de ferrocarril de mercaderies aprofiten la via del ferrocarril d'alta velocitat (FAV) fins al túnel del Pertús. A més de l'ample mixt, s'hi suma també l'adequació del nus de Castellbisbal amb una variant de cinc quilòmetres que connecta els ramals del Vallès amb el port de Barcelona i les terminals del Morrot i Can Tunis, que connecten amb les terminals portuàries (TCB, Ter-cat). Amb tot, del total de 168 km de trajecte, 92 km utilitzen la solució del tercer fil.

L'addició del tercer rail entre el port i Castellbisbal i el pas pel túnel del Pertús suposava un estalvi potencial de fins a sis hores. Agilitza el pas fronterer sense el transbordament de les unitats de transport intermodal, i permet arribar a destinacions logístiques de referència continental situades al sud i centre d'Europa amb un augment significatiu de càrrega. Recentment, s'ha arribat a un acord entre el Ministeri de Foment i l'Autoritat Portuària de Barcelona per repartir-se les inversions necessàries, d'uns 100 milions d'euros, per avançar en la construcció de nous accessos viaris i ferroviaris.

Situació i reptes actuals del transport interurbà de viatgers

Rodalies Renfe dona avui servei a 105 milions de passatgers anuals, uns quasi 3 milions de passatgers per kilòmetre a la rodalia de Catalunya (ATM, 2013; Renfe, 2013). Tot i el Pla d'infraestructures ferroviàries 2008-2015 i la transferència de la gestió a la Generalitat de Catalunya, el servei continua mantenint problemes de qualitat i fiabilitat. Mentre que el Pla d'infraestructures 2008-2015 comprometia l'Estat a invertir 4.000 milions d'euros, l'execució d'aquest pla ha deixat la inversió liquidada en poc més del 8% d'aquesta xifra.² De fet, l'any 2012 la inversió en el servei de rodalia va caure un 95% —composada bàsicament per les inversions associades a l'estació per a l'alta velocitat de la Sagrera i l'inici d'estudis i projectes—, i no s'ha recuperat de forma significativa des d'aleshores. Al mateix temps, i en línia del que venia succeint en els anys previs, l'aportació de l'Estat al finançament del transport públic de l'Àrea Metropolitana de Barcelona va retallar-se un 30%. Només l'acord de novembre del 2013 entre la Generalitat i Foment per a la inversió d'actuacions prioritàries després de reiterades incidències en el servei, suposa un nou compromís del Govern central per fer inversions singulars per valor de 306 milions d'euros fins

2. El Pla establia la inversió de 3.050 milions d'euros en la millora de la infraestructura i uns 950 milions en l'àmbit de les estacions i els intercanviadors.

a l'any 2016. El mes de gener de 2014 aquest acord va estendre's a una reserva de 100 milions d'euros, que allargaran les actuacions fins a l'any 2017. Tanmateix, hi ha dubtes raonables sobre el compliment d'aquestes inversions per la lentitud en la seva execució i per la baixa taxa d'execució de les obres públiques pressupostades a Catalunya en els darrers anys.

D'altra banda, la transferència del servei a la Generalitat es mostra insuficient per resoldre els principals problemes diaris. La transferència de competències del 2010 es limita al canvi de titularitat i a la regulació, planificació, gestió, coordinació i inspecció del sistema. Té capacitat per influir en els horaris, les freqüències, la política d'informació i les tarifes, i pot obrir expedients i sancionar l'operador. En canvi, no té cap competència sobre les infraestructures, els trens, les estacions i el personal. A més, el traspàs i el marge de la Generalitat per actuar com a regulador s'ha trobat condicionat per l'incompliment de l'Estat en la modificació pactada de la Llei del sector ferroviari, que estableix la impossibilitat de facilitar la liberalització dels serveis o la substitució de Renfe com a operadora de la xarxa.

La qualitat del servei es veu enormement condicionada per la situació de les infraestructures. El sistema de rodalí només gaudeix de dos túnels que permetin creuar la ciutat. En l'actualitat, les circulacions de rodalí que utilitzen aquests túnels urbans es troben en un estat de saturació, fet que suposa un greu coll d'ampolla per al sistema. Aquesta situació fa impossible millorar el servei en termes de freqüència —o el canvi de pas per horaris a pas per freqüències— i manté el conjunt del sistema en una posició d'alta vulnerabilitat davant de qualsevol incidència, que s'estén amb facilitat al conjunt del sistema. Els túnels actuals no poden absorbir en condicions de seguretat un nombre superior de circulacions per sentit en hora punta i en coordinació amb la resta de serveis ferroviaris, per bé que l'arribada de l'alta velocitat i la reordenació del sistema permet un aprofitament millor del túnel del passeig de Gràcia. En canvi, el túnel de l'Eixample, inaugurat l'any 2013, no suposa cap canvi per a la rodalí ja que només estarà disponible per al servei d'alta velocitat. El nou intercanviador a la Sagrera-Meridiana pot permetre millores sense pressionar més el sistema, però només en les rutes d'entrada a Barcelona des del Vallès i des del Barcelonès nord. En qualsevol cas, l'augment de freqüències i la vulnerabilitat del sistema de rodalí continuarà topant amb el sostre que permetin els dos únics túnels de la ciutat.

D'altra banda, el sistema actual depèn en excés de la configuració de les bifurcacions que determinen els encaminaments i impedeixen més flexibilitat del servei. La manca de desdoblaments de línies, com la línia entre Montcada i Vic, posen en greu situació la capacitat del transport públic per competir amb la carretera en les distàncies de la Regió Metropolitana. De la mateixa manera, el sistema de rodalí es troba greument congestionat en hora punta en diversos trams centrals, com el del Barcelonès nord de l'R1, el de Montcada i Barcelona de l'R2, o l'entrada per Sant Andreu Arenal en connexió amb la Sagrera-Meridiana de l'R4. Aquesta situació dificulta la competència intermodal entre el ferrocarril i la carretera.

Les dades de l'enquesta de mobilitat en dia feiner de l'Autoritat del Transport Metropolità (EMEF, 2013) mostra com l'ús del transport públic decreix amb la distància entre Barcelona i la resta d'òrgens o destinacions situats fora de la ciutat. Es passa d'una ràtio d'1,8 en els desplaçaments interns a una de 0,95 en els trajectes amb origen o destinació a la resta de la Regió Metropolitana de Barcelona. El paper del vehicle privat augmenta a mesura que la residència s'allunya de la ciutat de Barcelona. Mentre que els barcelonins utilitzen el transport públic en el 28% dels seus desplaçaments, els ciutadans de la resta de la Regió Metropolitana només ho fan en un 9% dels seus desplaçaments. Aproximadament es fan uns 1,7 milions de desplaçaments

interurbans amb origen o destinació Barcelona dins de l'RMB. Mentre que en els moviments interns la mobilitat personal és la que predomina, la mobilitat ocupacional és la més rellevant en els moviments interurbans amb origen o destinació Barcelona. La comarca del Barcelonès és l'origen o destinació del 80% de desplaçaments intercomarcals a l'RMB, en què les relacions amb el Baix Llobregat i amb el Vallès Occidental són les de més intensitat.

El limitat esforç inversor al sistema de rodalia dels darrers anys s'ha fet en la millora dels sistemes de comunicació i senyalització, en la substitució de combois, en la reforma d'algunes estacions que permetin rebre combois de més longitud, en noves subestacions elèctriques i en la renovació parcial de la catenària i la seva electrificació. En l'àmbit de la gestió de la Generalitat, s'ha fet un esforç en la planificació i coordinació d'horaris, en la definició dels estàndards de qualitat i en la major exigència en els serveis oferts per l'operador. Tanmateix, la valoració del servei per part dels usuaris continua essent baixa —la pitjor de les notes atorgada pels usuaris, amb un 6,6 (EMEF, 2013), i el nombre d'incidències continua essent massa elevat.

Situació i reptes actuals del transport ferroviari de mercaderies

La quota de mercat del ferrocarril en el moviment de mercaderies a Espanya (2,59%) presenta el percentatge més baix de la UE, allunyat de la mitjana (11%). D'acord amb les prioritats de la Comissió Europea, les polítiques d'infraestructures i de mobilitat haurien de promoure l'ús del ferrocarril en relació amb la carretera, d'acord amb la consideració que es tracta d'un mitjà més eficient socialment i més sostenible. El disseny de la xarxa europea TEN-T, en la qual s'inclou el Corredor Mediterrani, promou la connectivitat ferroviària dels ports per tal de facilitar el canvi modal entre carretera i ferrocarril en la mobilitat de les mercaderies. La situació geogràfica de Barcelona com a porta d'entrada de mercaderies provinents del sud-est asiàtic, en constant creixement, suposa una potencialitat per a Barcelona i per al seu *hinterland*, que precisament per aquest motiu pot veure's ampliat. A més de l'avantatge de situació, el transport de contenidors des del canal de Suez al centre d'Europa es mostra molt més eficient mediambientalment respecte de l'itinerari a través dels ports del nord d'Europa gràcies a una reducció notable de les emissions de CO₂ en un escenari d'augment de les emissions amb el gran augment del transport marítim previst per als propers anys. Barcelona i el Mediterrani té l'oportunitat d'oferir solucions per a diversos reptes de la mobilitat europea en els propers anys.

Al port de Barcelona el trànsit de mercaderies per ferrocarril es troba avui en els 154.522 contenidors (TEUS) i en les 175.362 unitats d'automòbils. Pel que fa a la quota de mercat, només el 10,7% de les mercaderies que surten o entren al port ho fan mitjançant el ferrocarril. Aquesta quota, que havia augmentat notablement des de l'any 2006 —quan se situava en tan sols el 2,6%—, s'ha estancat des de l'any 2012 al voltant del 10%. L'escassa quota de mercat del ferrocarril al port de Barcelona contrasta amb la xifra d'altres ports europeus com els d'Hamburg-Bremen (30%) o el de Sines (97%).

En l'actualitat, el corredor ibèric (Barcelona-Saragossa-Madrid) continua essent el més utilitzat en la sortida i entrada de mercaderies, amb una quota del 72%. El corredor nord (Pamplona i Burgos), representa el 26%, i deixa tan sols el 2% restant per al corredor europeu. Aquesta realitat adverteix de les limitacions actuals del port de Barcelona per funcionar com a *hub* logístic i per fomentar el canvi modal desitjat. En canvi, aquestes xifres poden ser també interpretades en

funció de l'enorme potencial que té el port si disposés d'una alternativa eficient i competitiva a la carretera. La figura 1 mostra el nombre de serveis ferroviaris regulars entre el port de Barcelona i els centres logístics internacionals i de la península Ibèrica.

Figura 1. Serveis ferroviaris i de *short sea shipping* setmanals amb origen/destí al port de Barcelona

Font: Autoritat Portuària de Barcelona

El tercer fil ferroviari és una obra provisional que intenta donar solució a la sortida ferroviària cap a Europa en ample internacional. A Barcelona ha suposat un augment dels serveis i les freqüències de les connexions internacionals ja existents, i ha permès més projecció comercial del port a internacionalment. Malauradament, el corredor d'alta velocitat i la solució provisional del tercer fil no permeten esperar un gran impuls a la quota ferroviària i a l'ampliació del *hinterland* del port en les condicions actuals. El tercer fil permet l'ús de la xarxa fins a la via d'ample internacional, encara que ho fa a una velocitat inferior. La xarxa de l'alta velocitat es troba dissenyada principalment d'acord amb les necessitats del transport de viatgers. Tot i la seva consideració de línia mixta, que permet el pas de mercaderies, aquest transport es veu limitat en termes de longitud i pes dels combois, a més de trobar-se condicionat per un disseny de gradients i pendents no aptes per al transport eficient de mercaderies. A això cal sumar-hi la necessitat de disposar de locomotores tritensionals per als tres nivells de tensió elèctrica que es troba en el trajecte —i que són enormement costoses— i els problemes derivats de la coordinació amb els serveis de passatgers i amb els problemes logístics, laborals i de cost del túnel del Pertús. En aquest sentit, cal

apuntar que la sortida pel túnel del Pertús és cara, amb un peatge de pas elevat, que no ha evitat la dificultat financera de la concessió del túnel, i de grans dificultats logístiques en la coordinació amb els serveis de passatgers, així com problemes sindicals de regulació transfronterera.

Una de les conseqüències d'aquestes barreres, i en particular els problemes relacionats amb les locomotores, és un sobrecost que dificulta la competència amb la carretera i que, a la vegada, imposa barreres a l'entrada d'operadors privats, que es troben amb dificultats a l'hora de competir amb Renfe Mercancías.

Conclusions: Prioritats per a la política ferroviària

L'estat propi ofereix un nou marc polític i nous instruments per a una nova gestió de la política d'infraestructures. Aquests instruments es troben avui reservats a l'Administració central de l'Estat. Mentre la ciutat de Barcelona gaudeix d'un bon sistema de transport públic col·lectiu urbà, és necessària la millora de l'oferta pública en l'àmbit metropolità, especialment de les corones més allunyades de la capital catalana i on el pes del vehicle privat és encara elevat. Pel que fa a les mercaderies, cal una aposta decidida per potenciar la connexió ferroviària entre el port i els seus mercats a Europa i a la resta de la Península i per fomentar la seva competitivitat, la seva contribució al teixit industrial del país i el canvi modal entre ferrocarril i carretera.

Millora de les eines de gestió del servei de rodalia i inversions imprescindibles

Amb la independència, la Generalitat obtindrà les competències que no van ser traspassades l'any 2010, i donaria marge per invertir —gràcies també al dividend fiscal de la secessió— en les infraestructures ferroviàries, que suposen el principal obstacle actual per a la millora dels serveis de rodalia de l'entorn de la ciutat de Barcelona. D'altra banda, l'operador de la xarxa perdrà el seu monopoli amb la finalització del seu contracte de gestió l'any 2016, cosa que permet obrir la porta a la liberalització del servei, introduint-hi competència o pel contracte, amb l'expectativa de millorar la relació qualitat-cost i afavorint una relació més equilibrada entre el regulador i el regulat.

El Pla d'infraestructures ferroviàries 2008-2015 suposa un pla d'inversions de referència, ja que identifica els principals aspectes que cal millorar, i el document acordat entre la Generalitat i Foment durant el mes de novembre de 2013 suposa una prioritització d'actuacions urgents, per bé que en alguns casos les actuacions només suposen millores funcionals que no eliminen els problemes de fons. La renovació de les catenàries, el desdoblament de vies úniques i la implementació del sistema ERTMS (European Rail Traffic Management System), suposaria una millora en la fluïdesa, fiabilitat i seguretat dels serveis, i es maximitzaria l'ús de la capacitat de les infraestructures actuals. Més enllà d'aquestes actuacions, les infraestructures urbanes en el cas de Barcelona imposen límits físics al desenvolupament del sistema a llarg termini. La reordenació de línies, la major integració dels serveis de rodalia, regionals i metro, o les millores en la comunicació i senyalització, suposen només solucions parcials i temporals que poden esgotar les seves prestacions a mig termini si no es planteja la construcció d'un tercer túnel. Aquest tercer túnel permetria reduir la pressió dels actuals, resoldre problemes de configuració de la xarxa i guanyar fiabilitat permetent desviaments

de serveis sense que això suposi el bloqueig o la transferència de retards enormes al conjunt de la xarxa. Aquest túnel, però, hauria de permetre resoldre els problemes de saturació de les línies de més ús i entrada a la ciutat de Barcelona. Per això, l'elecció del traçat i de la seva connectivitat amb la resta de serveis com el metro i la llarga distància hauria de ser objecte d'estudi prioritari.

Promoció de la connectivitat ferroviària del port de Barcelona

Els obstacles descrits en aquest article, que dificulten l'impuls del ferrocarril com a alternativa real a la carretera, fan necessàries les actuacions decidides del nou estat quan gaudeixi dels instruments que ens manquen. El consens existent a Catalunya i a Barcelona sobre la importància del Corredor Mediterrani de mercaderies fa pensar que la política d'infraestructures del nou estat entendrà aquest projecte com a prioritari. Davant d'aquesta prioritat, s'obrirà un debat estratègic sobre el dilema entre el corredor d'alta velocitat mixt actual i l'antic traçat per Portbou. En primer lloc, el disseny de la xarxa actual d'alta velocitat i la situació de la concessió del túnel del Pertús, que requereix moltes circulacions a preus elevats per sostenir-se, posen en dubte la política actual de promoure aquest corredor per a l'ús mixt entre passatgers i mercaderies. De fet, un creixement del trànsit de mercaderies i de passatgers podria posar també límits a la capacitat del túnel per servir de forma eficient el trànsit mixt a mig termini. Com a mínim sense actuacions —d'altra banda molt costoses— sobre la infraestructura i sobre la gestió de l'actual traçat per adaptar la xarxa a les necessitats de les mercaderies. En segon lloc, l'alternativa basada en la recuperació del pas per Portbou amb l'adaptació necessària a l'ample internacional, que sacrificaria temps a canvi de no trobar-se limitat per la coordinació amb els serveis de viatgers, pels problemes en el túnel del Pertús o per la configuració costosa de l'actual traçat, que dificulta la seva competitivitat en termes de costos amb la carretera. Per contra, això requeriria aportar una solució de viabilitat o de liquidació de la concessió del túnel del Pertús, amb els costos que es derivin d'aquesta decisió.

Tot i la voluntat de mirar al nord, cal tenir en compte que la mirada a aquests mercats no té per què substituir l'ampliació del *hinterland* del port de Barcelona cap a la resta de la península Ibèrica. Conquerir el mercat europeu no es troba en contradicció amb l'actual aposta de l'Autoritat Portuària en les terminals interiors o ports secs i la connexió ferroviària del port amb aquests centres logístics. L'estratègia a la península Ibèrica ha de continuar essent competir amb el port de València per servir els mercats situats al corredor Barcelona-Saragossa-Madrid i en el corredor de l'Ebre entre Barcelona-Saragossa-Navarra, així com en les seves bifurcacions cap a Castella i Lleó i el País Basc. Esdevenir *hub* logístic en la cadena de distribució ibèrica i internacional, apostant pel valor afegit i la contribució a la reducció de costos logístics per a les empreses, semblen objectius ineludibles per a un port amb el potencial de Barcelona i amb la voluntat de contribuir a l'economia del seu país.

REFERÈNCIES

RENFE VIAJEROS, SA. *Cuentas anuales e informe de gestión 2013*. Renfe, Madrid, 2013.

EMEF. *La mobilitat a la Regió Metropolitana de Barcelona. Enquesta de mobilitat en dia feiner*. Autoritat del Transport Metropolità.

Infraestructures i mobilitat en una capital europea del segle XXI

Germà Bel

Catedràtic d'Economia de la Universitat de Barcelona

Barcelona ja és una capital europea, en sentit funcional i econòmic. La regió metropolitana de Barcelona és una de les grans àrees metropolitanes del sud d'Europa, juntament amb Madrid, Milà i Roma. Només els dos grans colossos europeus, el Gran Londres i París - Illa de França, tenen unes dimensions, una població i una riquesa netament superiors. Tanmateix, com Milà, Barcelona no té la condició de capital política d'estat. I és l'única ciutat important d'Europa en la qual les principals decisions d'inversió en infraestructures i de gestió dels equips de transport depenen d'unes autoritats estatals que, lluny de tenir un paper d'àrbitre o facilitador entre les principals ciutats del seu estat, tenen un paper de part. Això és, prenen decisions d'inversió i de gestió que subordinen els interessos sistemàticament a les conveniències de comunicació de la capital política de l'Estat. Això ha suposat tradicionalment una dificultat important per dotar d'unes infraestructures i una gestió d'aquestes que preparin de forma òptima a Barcelona per fer el que ha de fer el sistema de mobilitat d'una gran àrea metropolitana: connectar eficaçment amb el món, articular-la adequadament amb la seva àrea d'influència, i promoure una mobilitat eficient i sostenible dins la seva pròpia àrea.

Barcelona té ara i per al futur proper una dotació infraestructural adequada de les grans infraestructures de connectivitat global: l'aeroport per al trànsit de passatgers (i subsidiari per al de mercaderies) i el port per al trànsit de mercaderies. A això hi ha ajudat el fet que siguin infraestructures que no són finançades pels pressupostos públics, sinó per les taxes pagades pels seus usuaris. I en el cas de Barcelona, amb escreix, perquè ambdues infraestructures obtenen uns beneficis financers considerables, part dels quals són usats per les autoritats estatals en inversions i opera-

cions —moltes vegades mancades de propòsit de mobilitat— en altres instal·lacions. La condició de capital d'estat permetria fer realitat el que no ha estat viable (però sí que hauria estat possible i convenient): el control des de la proximitat de les decisions rellevants en matèria d'inversions, de preus i taxes, i de gestió comercial d'aquestes instal·lacions. I també permetria fer front molt més ràpidament i de manera eficaç a les seues principals mancances, les connexions de transport terrestre, especialment ferroviari, del port i l'aeroport, tant de temps necessitades i postergades.

Les infraestructures terrestres de comunicació a mitjana distància de Barcelona, autopistes i ferrocarril (de passatgers), presenten un nivell de dotació adequat per a les comunicacions radials amb Madrid. Però subsisteixen deficiències importants en les infraestructures terrestres transversals, les que articulen la mobilitat al llarg de la Mediterrània, tant cap al sud com cap al centre d'Europa. L'articulació regional amb ferrocarril, tot superant els dèficits en l'eix mediterrani tant per a passatgers com per a mercaderies, guanyaria prioritat en un estat independent i milloraria, per tant, l'articulació de Barcelona amb la seva àrea territorial d'influència. Els efectes, òbviamment, serien positius no només per a la capital del país, sinó per a tot el país.

La mobilitat interna de la regió metropolitana té un gran forat negre en el funcionament del ferrocarril de rodalies —especialment el de titularitat estatal—, que presenta uns nivells de modernització i de servei molt inferiors al d'altres urbs comparables a Europa, i inferior també al nivell de servei de l'oferta col·lectiva de mobilitat dins l'àrea metropolitana pròpiament dita. Les necessitats d'inversió en rodalies són importants, i aquest és un dèficit que perjudica l'eficiència de la gestió, per més canvi de titularitat formal de la competència gestora que s'hagi fet. I també té conseqüències distributives importants, ja que són serveis usats més habitualment per moltes persones de menor capacitat de despesa. Aquí hi ha, probablement, la principal prioritat inversora en un futur immediat, que inevitablement un estat propi abordaria de forma més decidida de la que s'ha observat fins ara.

En general, i això també és aplicable a la mobilitat metropolitana, la millora en la gestió d'infraestructures i serveis té un potencial molt més gran per augmentar el benestar que la inversió física incremental. També la gestió integral de la mobilitat. En aquest sentit, una capital europea del segle XXI ha d'abordar d'una forma més decidida i moderna els problemes de sostenibilitat física i ambiental de la mobilitat. S'ha de començar a reflexionar a fons, i avaluar beneficis i perjudicis de polítiques de pacificació del trànsit i reducció de la contaminació, com les taxes de congestió que ja s'han experimentat amb èxit a ciutats com Londres, Estocolm, Copenhagen o Milà. Certament, que hagi funcionat bé en aquests llocs no implica necessàriament que també hagi de funcionar bé a Barcelona. Tanmateix, seria apropiat començar aviat a analitzar-ho, perquè en algun moment s'acabarà la relativa pacificació del trànsit privat que ha provocat la crisi econòmica, i es tornaran a experimentar fortes tensions en termes de congestió i contaminació.

Finalment, però molt important també: una capital europea oberta al futur i al món necessita oferir espai perquè floreixi la innovació, perquè es puguin experimentar i consolidar els canvis. Això requereix menys restricció reguladora i més flexibilitat. L'elevat grau d'accés dels ciutadans als canvis tecnològics i a les aplicacions mòbils permet una relació més directa i flexible dels barcelonins, tant dels de tots els dies com dels que ho són de passada, amb els serveis de transport. Això comporta conflictes inevitables en els sectors tradicionals, protegits per les regulacions i perjudicats per les innovacions; conflictes que requereixen una gestió política que avaluï adequadament costos i beneficis. La prioritat ha de ser, tanmateix, obrir Barcelona als canvis i al futur, ja que aquest és un factor clau per atraure talent i dinamisme. Un repte imprescindible si, a més de vocació de capital d'estat, es té vocació de ser capital europea de primera.

Les finances de l'Ajuntament de Barcelona com a capital d'un nou Estat

Núria Bosch
Marta Espasa

Institut d'Economia de Barcelona
Universitat de Barcelona

Introducció

Si Catalunya esdevé un estat independent, afectarà aquest fet al finançament municipal i, en particular, al finançament de l'Ajuntament de Barcelona com a capital d'aquest nou estat? Aquesta és la pregunta a la qual pretenem respondre en aquest article.

Abans d'analitzar el sistema de finançament que podrà tenir l'Ajuntament de Barcelona, prèviament cal definir les noves competències que hauria o podria assumir. És a dir, primer cal establir les competències que s'han d'atribuir a la ciutat; en segon lloc, estimar quina despesa suposarà assumir aquestes competències, i finalment, dissenyar un marc de finançament adequat.

Hi ha un ampli acord en el món acadèmic que qualsevol sistema de finançament local ha de complir una sèrie de principis perquè el seu funcionament sigui satisfactori. D'una banda, ha de garantir els recursos necessaris per cobrir el cost de les polítiques de despesa que se li han traspassat; és l'anomenat principi de suficiència. D'altra banda, el Govern municipal ha de disposar d'autonomia financera per poder decidir, dins d'un marc normatiu ampli, l'estructura i composició dels seus ingressos, incloent-hi de manera especial els ingressos fiscals; són els anomenats principis d'autonomia fiscal i financera. Aquesta és una manera d'augmentar la coresponsabilitat fiscal dels municipis, la qual cosa millora la rendició de comptes dels polítics cap a la ciutadania perquè permet valorar l'actuació de govern en les seves dues vessants: la despesa i els ingressos.

Un aspecte concret que s'ha de tenir en compte són els costos associats a la capitalitat, que actualment ja existeixen perquè Barcelona és la capital de Catalunya, però el fet de convertir-se en capital d'un estat els pot fer incrementar (aquest seria el cas, per exemple, de serveis com seguretat ciutadana, protecció civil, neteja, parcs i jardins, urbanisme, manteniment d'espais públics, entre d'altres). També es poden ampliar els anomenats efectes desbordament en la prestació dels serveis municipals, fet que ocorre quan ciutadans no residents utilitzen els serveis municipals (per exemple, gestió del trànsit, neteja, manteniment de parcs i jardins, equipaments culturals i esportius, etc.). Un altre factor que cal considerar és la pèrdua d'ingressos municipals per substitució d'activitats privades per públiques. El sòl de la ciutat deixa de ser utilitzat per a activitats econòmiques o residencials per ser utilitzat per a activitats administratives, les quals, en la majoria de casos, tenen importants exempcions i bonificacions en els impostos municipals, cosa que redueix la recaptació dels actuals impostos municipals. En aquest sentit, és raonable defensar que els ciutadans de Barcelona puguin gaudir dels mateixos serveis públics suportant una pressió fiscal similar (principi d'equitat), fet que haurà de preveure el sistema de finançament municipal.¹

Finalment, és recomanable que hi hagi una coordinació elevada entre totes les administracions que intervenen en el model de finançament i, en aquest cas, entre la Generalitat i l'Ajuntament de la ciutat.

Aquest capítol s'estructura en cinc apartats: el primer és aquesta breu introducció; en el segon, s'analitza la despesa que actualment fa l'Ajuntament de Barcelona; en el tercer, es realitza una descripció i valoració del seu actual sistema de finançament per poder analitzar en el quart apartat les noves finances que podria tenir la ciutat si es convertís en capital d'un nou estat i, finalment, en el darrer apartat es presenten les principals conclusions.

1. Vegeu Bosch, Espasa i Montolio (2014).

La despesa de l'Ajuntament de Barcelona

Segons dades liquidades de l'exercici 2013, l'Ajuntament de Barcelona gestiona una despesa de 2.285,3 milions d'euros, xifra que suposa 1.418 euros per habitant. Segons dades del pressupost del 2013, s'ha previst destinar aquesta despesa fonamentalment a la prestació de serveis públics bàsics (un 45,5%), dels quals destaquen l'habitatge i l'urbanisme (construcció, millora i conservació d'habitatges; manteniment de la via pública; manteniment dels edificis oficials; enllumenat públic, etc.) i el benestar comunitari i medi ambient (recollida i tractament dels residus, neteja viària, abastament i distribució d'aigua, clavegueram, enllumenat públic, cementiri, etc.). La segona gran partida de despesa de l'Ajuntament era la relativa a actuacions de caràcter general, amb el 17,7% del total, seguida de la producció de béns públics de caràcter preferent, amb un 13,8%, de la qual destaca l'educació i la cultura. En quart i cinquè lloc es situen les despeses en actuacions de protecció i promoció social (10,0%) i les associades a actuacions de caràcter econòmic (6,4%). Finalment, cal assenyalar que la despesa derivada del deute públic de l'Ajuntament suposa el 6,6% del total del pressupost.

Aquestes xifres posen de manifest que l'Ajuntament de Barcelona i també el conjunt dels municipis catalans presten uns serveis que podríem classificar de «típicament locals» (urbanisme, enllumenat públic, manteniment de les vies públiques, recollida d'escombraries, benestar social bàsic, entre d'altres). Tal com s'ha analitzat en el capítol d'«organització territorial», si els comparem amb els serveis que presten els municipis del conjunt de països europeus, s'observa que els governs locals d'aquests països, a més de prestar serveis «típicament locals», també estan molt més implicats en la prestació de serveis vinculats a la sanitat, l'educació i la protecció social. En aquest sentit, si el nou Estat català pren com a referència països com Àustria, Bèlgica, Dinamarca, Suècia o Suïssa, a més d'augmentar la despesa en els àmbits propis de l'estat del benestar, caldria descentralitzar aquest tipus de serveis perquè també els prestessin les entitats locals,² en concret, a les vegueries i també als municipis d'una certa dimensió. El traspàs a tots els municipis no resulta factible per la petita dimensió de molts d'ells.

Òbviament, l'augment de competències comportarà més despesa i aquesta s'haurà de sufragar amb més ingressos. La qüestió és amb quins tipus d'ingressos (impostos, subvencions o altres) i, si és amb més impostos, quins podrien ser els més adequats, si s'haurien d'incrementar els existents, buscar noves figures, augmentar les participacions, compartir impostos. Per donar resposta a aquestes qüestions, caldrà analitzar prèviament el model actual de finançament.

Les finances actuals de l'Ajuntament de Barcelona

Actualment, les finances de l'Ajuntament de Barcelona estan regulades per normativa estatal; en concret, per la Llei 39/1988, de 28 de desembre, reguladora de les hisendes locals, i pel Reial decret legislatiu 2/2004, de 5 de març, pel qual s'aprova el text refós de la Llei reguladora de les hisendes locals. No obstant això, malgrat que el marc legislatiu és estatal, cal tenir present que l'Estatut d'Autonomia de Catalunya regula aspectes importants dels governs locals, tant pel que

2. Vegeu Bosch i Espasa (2014).

fa al marc competencial com quant al finançament. De fet, l'Estatut preveu que el Parlament de Catalunya aprovi la seva pròpia llei de finances locals.

Quadre 1. Ingressos de l'Ajuntament de Barcelona. Liquidació 2013

	Milers d'euros	% s/total
Impostos	977,054	39%
Impost sobre béns immobles (IBI)	600.466	24%
Impost sobre activitats econòmiques (IAE)	92.677	4%
Impost sobre vehicles de tracció mecànica (IVTM)	63.725	3%
Impost sobre l'increment del valor dels terrenys de naturalesa urbana (IIVTNU)	114.404	5%
Impost sobre construccions, instal·lacions i obres	21.924	1%
Altres impostos i impostos extingits	-3	0%
Total ingressos impositius	893,194	36%
Participació en l'IRPF	49.790	2%
Participació en l'IVA	27.347	1%
Participació en impostos especials	6.723	0%
Total participacions impositives	83.860	3%
Transferències	1.106.367	44%
Transferències corrents	1.085.427	43%
De l'Estat (Fons Complementari)	954.605	38%
Altres	130.822	5%
Transferències de capital	20.940	1%
Taxes, preus públics i altres	323.571	13%
Altres ingressos	51.923	2%
Ingressos patrimonials	44.454	2%
Venda d'inversions reals	7.469	0%
Total ingressos no financers	2.458.915	98%
Ingressos financers	41.248	2%
Total	2.500.163	100%

Font: Elaboració pròpia a partir de la liquidació del Pressupost 2013

Pel que fa al model de finançament de l'Ajuntament de Barcelona, el primer que cal assenyalar és que és el mateix que el de la resta de municipis catalans. Es basa en dos grans instruments: els impostos, que l'any 2013 van suposar el 39% dels ingressos no financers (977,1 milions d'euros), i les transferències, que representen el 44% del total (1.106,4 milions d'euros). Dins dels impostos, destaca pel volum de recaptació l'impost sobre béns immobles (IBI), que genera el 24% del total dels recursos; segueixen a molta més distància l'impost sobre l'increment del valor dels terrenys de naturalesa urbana (IIVTNU), amb el 5%; l'impost sobre activitats econòmiques (IAE), amb el 4%; l'impost sobre vehicles de tracció mecànica (IVTM), amb el 3%, i l'impost sobre construccions, instal·lacions i obres (ICIO), amb l'1%. Barcelona, com la resta de municipis de més

de 75.000 habitants, les capitals de província i de comunitats autònomes, disposa, a més, d'una participació en l'IRPF, en l'IVA i en els impostos especials (sobre hidrocarburs, tabac i alcohol). Aquestes participacions van generar conjuntament només el 3% dels ingressos totals (vegeu el quadre 1).

Pel que fa a les transferències, destaquen les corrents, que suposen el 43% dels ingressos totals (1.085,4 milions d'euros), mentre que les de capital tan sols constitueixen l'1%. Dins de les primeres, hi té un paper fonamental la transferència de l'Estat que s'articula a través de l'anomenat Fons Complementari de Finançament, el qual va suposar en l'exercici 2013 954,6 milions d'euros, el 39% del total dels ingressos.

Així doncs, el 2013 els impostos i les transferències aporten el 83% dels ingressos municipals. La resta de recursos prové de les taxes, preus públics i altres (13%), dels ingressos derivats dels rendiments del patrimoni més la venda d'inversions reals (2%) i dels ingressos financers (2%).

La simple descripció d'aquesta estructura d'ingressos posa de manifest que aquest model de finançament presenta problemes importants, entre els quals destaquen els següents:³

1. Una manca d'autonomia financera provocada per una dependència excessiva de les transferències, especialment del Fons Complementari de l'Estat, fet que comporta una falta de coresponsabilitat fiscal.
1. Dificultat de compliment del principi de suficiència financera, atès que l'actual marc competencial dels municipis dificulta el càlcul de quins són els recursos necessaris per fer front al cost de la prestació dels serveis que tenen assignats.
1. Manca d'autonomia fiscal, atesa la reduïda capacitat de decisió sobre els principals elements tributaris dels diferents impostos municipals, especialment els tipus impositius.
1. Inexistència d'un mecanisme anivellador dels recursos dels municipis que doni compliment a algun principi explícit d'equitat. S'observen diferències importants en el volum de recursos per habitant que tenen els municipis.
1. Manca de mecanismes de seguiment i actualització del model que assegurin l'estabilitat dels recursos municipals. La canviant situació social i econòmica fa necessària l'existència de mecanismes (tècnics i institucionals) que permetin adaptar el model a la nova realitat. En aquest sentit, cal aprofundir en l'anàlisi de les possibles vies d'actualització del model.
1. Manca de mecanismes de coordinació que facilitin la lleialtat institucional. La distribució de fonts d'ingressos i de despeses entre diferents nivells de govern comporta necessàriament una coordinació sistemàtica de les seves actuacions, de manera, per exemple, que el fet de crear noves necessitats de despesa a altres administracions vagi acompanyat dels recursos suficients per poder fer-hi front.

A més d'aquesta problemàtica, si Barcelona es convertís en la capital d'un nou estat, seria aquesta la millor estructura del sistema de finançament per a l'Ajuntament de Barcelona? Quins escenaris es poden explorar? A continuació intentarem donar resposta a aquestes qüestions.

3. Per a una anàlisi més detallada, vegeu Espasa i Vilalta (2013).

Models de finançament per a Barcelona com a capital d'un Estat

Tal com s'ha comentat, per dissenyar un nou model de finançament de l'Ajuntament de Barcelona, prèviament cal conèixer quines són les competències que haurà d'assumir i quin cost suposa proveir els nous serveis que se li puguin traspasar a fi de garantir el principi de suficiència, autonomia, coresponsabilitat i equitat.

A escala europea, l'estructura d'ingressos no financers varia substancialment entre els diferents països, depenent de quina sigui la seva principal font d'ingressos. Hi ha tres grans fonts de recursos no financers: impostos, subvencions i altres recursos, com ara taxes, preus públics, ingressos patrimonials, etc. En termes de la mitjana de la UE-15, el pes relatiu dels impostos és del 37% dels ingressos no financers; el de les subvencions, del 43%, i el dels altres ingressos no financers, del 20%.⁴

Els impostos són la primera font de finançament local als països nòrdics: Suècia (71% del total d'ingressos no financers), Dinamarca (52%) i Finlàndia (50%), però també a països com Àustria (56%), França (54%), Bèlgica (49%) i Alemanya (41%). A la resta de països, les subvencions tenen un pes relatiu més elevat, llevat del cas de Grècia, on ho són els altres ingressos no financers. Pel que fa referència al pes de les subvencions, destaquen Holanda i el Regne Unit, on representen el 67% i el 66% respectivament del total d'ingressos locals no financers.

En funció de la naturalesa dels impostos, es poden distingir quatre models: el dels països anglosaxons, el dels països nòrdics, el dels països federals i el dels països llatins.

El model anglosaxó, que englobaria el cas d'Irlanda i el Regne Unit, es caracteritza per basar la imposició local en una sola figura, l'impost sobre la propietat immoble. En aquests països és, doncs, l'única figura impositiva d'àmbit local. Un altre model destacable és el dels països nòrdics (Dinamarca, Finlàndia, Suècia). La característica principal d'aquest model és que la tributació local se centra en la imposició sobre la renda individual, que té un gran pes relatiu al costat d'altres figures impositives, com ara la imposició sobre la propietat immoble i la imposició sobre la renda de societats, que tenen una importància residual. A Suècia és l'única figura impositiva i als altres dos països representa al voltant del 90% dels ingressos impositius. La forma d'estructurar la imposició local sobre la renda es basa en un sistema de compartiment de bases imposables entre el Govern central i el nivell local de govern. És a dir, els governs locals (municipis i comtats) adopten la base imposable de l'impost central sobre la renda i sobre aquesta base apliquen el tipus impositiu que estableixen lliurement (no hi ha límits). Els tipus impositius són sempre proporcionals.

El tercer model és el que presenten els governs locals dels països federals europeus (Alemanya, Àustria i Bèlgica) i es caracteritza per ser una barreja dels dos models anteriors, l'escandinau i l'anglosaxó. Així doncs, hi trobem la imposició sobre la propietat immoble i la imposició sobre la renda individual, aquesta última amb més importància que la primera, llevat del cas de Bèlgica. El país on l'impost sobre la renda individual té més pes relatiu és Àustria, on representa el 49% dels ingressos impositius a escala local. El segueixen Alemanya i Bèlgica, amb el 41% i el 32% respectivament. A Bèlgica l'impost local sobre la renda consisteix a establir un tipus

4. Vegeu Bosch i Espasa (2006).

proporcional sobre la base imposable de l'impost central sobre la renda. Alemanya i Àustria gaudeixen d'aquesta font d'ingressos en forma de participació impositiva sobre l'impost federal sobre la renda; per exemple, els municipis alemanys participen en un 15% de la recaptació que obtenen per aquest impost en el seu territori. Al costat d'aquestes dues figures en trobem d'altres de menor importància relativa. Amb tot, cal destacar la imposició sobre l'activitat econòmica que es concreta amb un impost propi tant a Alemanya com a Àustria i grava els beneficis reals de les activitats econòmiques. També cal dir que els governs austríacs tenen participacions en una gran part dels impostos federals.

L'últim model a destacar és el llatí (Espanya, França, Grècia, Itàlia i Portugal), que es caracteritza per una estructura impositiva molt diversificada, l'escassa importància de la imposició sobre la renda individual i el pes apreciable de les transferències.

En vista d'aquestes diferents realitats i tenint en compte la situació actual, el nou model de finançament de la ciutat de Barcelona s'hauria de configurar de manera que els impostos tinguessin una importància molt més gran que la que tenen actualment i, en canvi, es reduís el pes de les transferències.

En relació amb els impostos, un disseny coherent seria el dels països federals europeus, on predominen dues figures: la imposició sobre la propietat immoble i la imposició sobre la renda personal, a les quals s'afegeixen altres impostos de segon ordre. Aquesta estructura és altament coherent amb el fet que Barcelona, dins d'aquest nou estat, hauria de prestar els serveis locals típics i, per tant, molt vinculats a la propietat immoble, però també altres serveis com l'educació, la sanitat o els serveis socials. Com que en aquest cas són serveis que es centren en les persones, sembla raonable que una part important dels ingressos de la ciutat provingui també de la imposició personal. En aquest sentit, una experiència interessant és el cas dels països nòrdics que comparteixen l'impost amb el Govern central. És a dir, els governs locals adopten la base imposable de l'impost central sobre la renda i sobre aquesta base apliquen el tipus impositiu que és de caràcter proporcional. Amb aquest disseny es garanteixen molt més l'autonomia financera i la coresponsabilitat fiscal que amb un disseny de participacions impositives en la recaptació d'aquest impost.

Quant a l'IBI, cal assenyalar que per les seves característiques d'estabilitat és l'impost municipal per excel·lència. Per tant, ha de ser un pilar bàsic de les finances municipals i tenir segurament un paper més important per la seva potencialitat recaptatòria. En aquest sentit, però, per millorar l'impost cal revisar profundament el sistema d'estimació dels valors cadastrals i augmentar l'autonomia fiscal en relació amb els tipus impositius que s'han d'aplicar, les deduccions i bonificacions.

La resta d'impostos tindrien un paper secundari i es podria aprofitar el moment de creació d'un nou Estat per redefinir-los (aquest seria el cas de l'IAE, que caldria dissenyar-lo de manera que gravés efectivament el benefici real de les empreses), reassignar-los entre les diferents administracions (en aquesta situació es troba l'impost sobre vehicles, que podria passar a ser de la Generalitat), eliminar-los (com l'impost sobre plusvàlues, que genera una doble imposició i actualment no té gaire sentit) o introduir-ne de nous i més moderns, com l'impost turístic.

Pel que fa a les transferències, provindran de la Generalitat i haurien de garantir el principi de suficiència. En concret, s'haurien de dissenyar de manera que cobrissin els costos de la prestació dels serveis traspassats a l'Ajuntament que no quedessin coberts per la recaptació dels impostos municipals associada a un esforç fiscal mitjà, així com els possibles costos de capitalitat que suposaria per a Barcelona ser la capital d'un nou Estat. En aquest sentit, seria necessari establir

un mètode de càlcul de les necessitats de despesa per poder calcular el volum de la transferència i el disseny de la seva distribució entre els diferents municipis.

La resta d'ingressos han de complementar aquests dos pilars del finançament municipal, però cal tenir en compte que als municipis, pel fet de ser unes administracions bàsicament subministradores de serveis públics, és on hi ha més possibilitats d'utilitzar els ingressos basats en el principi de contraprestació. Així doncs, les taxes, preus públics, contribucions especials i altres ingressos també tenen un cert recorregut i és probable que aquests instruments tinguin una utilització més intensa en el futur.

En relació amb l'accés al crèdit, caldria establir uns límits, però aquests s'haurien de fonamentar en la situació financera del municipi per evitar penalitzar els ajuntaments que tenen una situació totalment sanejada.

Finalment, la nova regulació sobre finançament local sorgida del nou Estat català hauria de garantir els principis de col·laboració entre les dues administracions (central i local), el principi de lleialtat institucional i el d'estabilitat, i considerar si Barcelona, com a capital d'un nou estat, hauria de gaudir d'un sistema especial de finançament municipal.

Conclusions

Davant la pregunta de quin impacte tindria per a les finances de l'Ajuntament de Barcelona que Catalunya esdevingués un estat independent, la resposta cal trobar-la en l'oportunitat de dissenyar un nou model de finançament local.

Aquest nou model hauria de donar resposta a les noves competències que s'haurien d'atribuir als grans municipis i també als costos de capitalitat que comporta tenir aquest nou estatus. Disposar de models de referència ens permet visualitzar un escenari de futur en el qual la ciutat de Barcelona assumís noves responsabilitats en l'àmbit de l'educació, la sanitat i els serveis socials, així com un sistema de finançament coherent amb aquesta nova realitat. En aquest sentit, el nou model de finançament s'ha de basar fonamentalment en els impostos, dins dels quals creiem que hi han de tenir un paper fonamental l'IBI i l'IRPF, però Barcelona hauria de comptar amb una major autonomia fiscal per poder modificar els elements més perceptibles d'aquests impostos, com són les tarifes i les deduccions. Com a recurs complementari, es preveu una transferència de la Generalitat que, a més de garantir el cost dels serveis bàsics, sufragués els costos de capitalitat. Finalment, cal establir un nou marc de relació entre la Generalitat i els ajuntaments en el qual es garanteixin els principis de col·laboració i lleialtat institucional.

BIBLIOGRAFIA

- BOSCH, N., i ESPASA, M. «Un estat del benestar com el d'Àustria o Suïssa». A: 1714-2014. *El camí cap a la independència*, vol. IV: *Fundant un nou país*. Ara Llibres, pp. 103-113. 2014.
- BOSCH, N.; ESPASA, M., i Montolio, D. «Should the Spanish big cities be financially compensated? Cost and benefits of being a capital/central city», *Hacienda Pública Española/Review of Public Economics* [en premsa], 2014.
- ESPASA, M., i VILALTA, M. «Una diagnosi de la situació actual de la hisenda dels municipis de Catalunya». *Nota d'Economia*, núm. 101, pp. 9-31. 2013.

Barcelona, capital de Catalunya Reflexions a l'entorn de la ciutat, la biodiversitat, els boscos i la sostenibilitat

Dr. Martí Boada

Professor titular, investigador
ICTA. Departament de Geografia. Universitat Autònoma de Barcelona
Forum Global 500 NNUU

Nova cultura de la sostenibilitat. Aspectes conceptuals

Fa uns anys, a Pretòria (Sud-àfrica) vaig tenir la fortuna de conèixer el malaguanyat Nelson Mandela, líder social, d'aquells que la història de la humanitat regala amb comptagotes. Ens va dir: «La gran causa del futur de la humanitat és la lluita pel medi ambient». La transcendència de la frase em va colpir i, sobretot, em va ajudar a comprendre la dimensió social de les qüestions mediambientals, allò que l'ecòleg mexicà Víctor Toledo anomena crisi civilitzadora. Això significa que els problemes ambientals no fan referència de forma estricta als problemes sectorials de contaminació o de determinats impactes al medi, sinó que van molt més enllà, ja que es tracta d'una crisi que afecta de forma transversal amb formes i intensitats diferents a totes les variables de civilització actuals, de manera que, tot i els innegables avenços científics, tecnològics i socials, s'hauria produït el que Stavrakakis defineix com una dislocació ambiental, que indicaria que hi ha límits per al creixement, l'expansió econòmica, la demanda energètica; uns límits imposats per l'escenari existencial, que representa el planeta.

Malgrat la tensió derivada de la crisi ambiental, aquesta podria tenir alguns components positius. Fa algunes dècades, un intel·lectual català notori, Duran Farell, definia la crisi ambiental i la formulació associada de desenvolupament sostenible com la tercera gran revolució de la humanitat. Aquesta nova revolució, gens cruenta i sense unívokes paternalitats filosòfiques al darrere, hauria de conduir a la consolidació social de la cultura de la sostenibilitat, l'assoliment de la qual requereix noves formes de participació/intervenció, en què fins i tot l'antagonisme i la discrepància poden esdevenir elements positius, que no s'han d'eludir com en qualsevol variable de confrontació, sinó que, ben al contrari, s'han d'incorporar en els processos de participació com a valors: aquesta és, sens dubte, una novetat important.

Aquesta nova cultura treballa per una nova ètica, per un futur sostenible —que no vol dir res més que durable—, des de l'equitat, però topa amb dificultats serioses. Una de les principals dificultats té a veure amb la impossibilitat d'assolir un futur ambientalment i socialment solidari a partir d'una equació tan simple com ara que amb el model de desenvolupament dominant això no és possible. En una suposició desitjable i utòpica, el tercer món —el 80% de la població mundial, que disposa escassament del 20% de recursos totals del planeta— hauria d'arribar a assolir els mateixos nivells de consum del primer món, que té una distribució completament invertida —és a dir, el 20% de la població s'apropia del 80% dels recursos totals. Així doncs, en aquest supòsit d'equitat distribucional, per mantenir la proporció caldrien dos planetes Terra més; una opció que posaria de manifest que l'equitat sincera a escala planetària no és possible, sinó que caldria canviar profundament les formes d'apropiació i de relació dels humans amb els recursos i el medi.

A l'hora de plantejar alternatives a la crisi ambiental, una altra de notòria és el que s'ha definit com a fenomen de babelisme conceptual, que no vol dir altra cosa que la utilització dispar i confusa de termes diferents per definir situacions semblants o, a l'inrevés, l'aparició de termes iguals o semblants per definir elements conceptuals diferents. Per superar aquesta falta de consens semàntic, Frijof Capra invoca l'alfabetització ambiental, és a dir, treballar l'establiment d'un consens semàntic i conceptual, així com una millora dels coneixements bàsics dels processos socioambientals.

Una primera dificultat apareix a l'hora de definir amb claredat el mateix concepte de medi ambient. Atesa la naturalesa relativament moderna de la seva definició, i a causa del seu caràcter complex i subjectiu, presenta definicions de naturalesa àmplia, parcials i/o sistèmiques.

Un exemple el trobem en Monod, que defineix el medi ambient com aquell concepte que serviria per descriure tota la societat: institucions, cultura, naturalesa, hàbitat, ciutat, economia, tècnica. Una altra definició sorgida d'un grup de treball de la Unesco parteix de la teoria dels sistemes, que usa el terme «medi ambient» com a concepte fonamental i el defineix com sistemes multidimensionals d'interrelacions complexos en estat continu de canvi. De les definicions àmplies, de manera especial es podria acceptar que el medi ambient és el marc o entorn vital, i s'hi desenvolupa tot el sistema de relacions essencials de l'individu i de la societat.

Els termes «medi» i «ambient», que presenten una sinonímia evident, signifiquen si fa no fa el mateix, són reiteratius. Nosaltres som partidaris de la definició de Monod, pel que comporta de globalitat i d'interdisciplinarietat obligada respecte a la seva anàlisi, interpretació i gestió, superant algunes tendències clàssiques, en certa manera corporativistes, en el sentit que la recerca ambiental procedia a fer-la essencialment des de les ciències experimentals, sense el concurs dels científics socials.

Una mostra d'aquest confusionisme semàntic la trobem consultant documentació. Fixem-nos en quatre definicions comunes de medi ambient:

Medi ambient:

- a. Conjunt d'elements que poden actuar sobre l'individu.
- b. Conjunt de factors:
 - físics;
 - químics;
 - biològics, als quals està sotmès un ésser viu.
- c. Conjunt de totes les formes o condicions externes que actuen sobre un organisme, una població, una comunitat.
- d. Serveix per definir tota la societat i la natura, hàbitat, ciutats, economia, institucions i cultura.

Tanmateix, però, alguns autors són crítics amb el que anomenen noció utòpica de la societat sostenible, organitzada al voltant d'una concepció «fantasmàtica» de la natura, com un punt suprem d'unitat, estabilitat i harmonia, com a garantia per fer possible acabar amb les divisions i discrepàncies. Consideren aquest propòsit una utopia que, com totes les visions utòpiques, s'assembla a les utopies anteriors i que probablement tindrà el mateix destí.

Amb aquests supòsits, la natura no és harmonia, equilibri i ordre; en el cas d'acceptar aquesta harmonia fins a les darreres conseqüències objectives, s'ha d'acceptar que la intervenció humana no pot destruir-la. Malgrat el que els humans poden fer —que és molt—, s'assolirà una(es) nova(es) harmonia(es). Aquesta visió de la natura planteja que cap fantasia ideològica no pot impedir que la natura retorni sempre al seu lloc.

L'ecologia ha derivat cap a una ecologia del caos. Alguns dels punts nodals que la sustenten són el fet que els canvis en la natura no tenen una direcció determinable: senzillament, continua sempre sense abastar un lloc estable. D'aquesta manera, el paradigma hegemònic és superat pel paradigma de la pertorbació i les teories de l'ordre i l'estabilitat ecològiques són substituïdes per les teories del canvi.

Arreu on hom busca constàncies, hom hi troba canvis. L'inesperat ens continua colpejant el rostre, en una clara manifestació de la irreductibilitat de la natura. Una natura que és en ella mateixa turbulenta i desequilibrada; sovint semblaria que, en lloc de reconèixer aquesta natura, hem optat per obtenir formulacions ideològiques a fi de simular formes postmodernes de confiança.

Alguns d'aquests recursos, com l'adoració als artefactes tecnològics, han provocat el que s'ha denominat la «síndrome d'autosuficiència excessiva de principis de mil·lenni», que situa la ciència i la tecnologia com una religió, les quals, enfront de les grans problemàtiques socioambientals, finalment podran superar qualsevol crisi. Alguns posicionaments actuals serien el resultat contemporani d'una fe que té molts segles, segons la qual a través del sistema tecnològic modern podem escapar de la condició humana, essent una reacció a les noves contradiccions, que es pot definir com l'adopció voluntària d'una il·lusió com si fos una realitat realment real; la realitat, però, a l'últim tornarà a irrompre.

Per entendre la crisi ambiental i apuntar línies de compromís, segurament es fa del tot necessària la incorporació de les noves aportacions conceptuals. Algunes han estat descrites modernament per diferents autors, com ara la **inseparabilitat** dels processos socioambientals que intervenen en el medi. Aquesta planteja la dificultat metodològica d'uns sistemes i d'una natura (com un tot), que expressen una part important de la manera de ser social i institucional. L'ecòleg Santos Casado ens diu que el medi ambient/ medi natural expressa una manera específica de realitat social i ambiental, on el temps històric i el temps ecològic formen una unitat, en un procés d'entropia accelerada, una entropia que imposa límits materials als fenòmens socials, però no els governa.

Malgrat la diferència dels temps geològic, biològic i històric, actualment tots ells convergrien a través d'una velocitat sense precedents introduïda per via exògena, per la intervenció humana cap al canvi ambiental. Per a Margalef, l'acceleració dels processos redueix la capacitat d'acció correctiva dels humans per esmenar processos que poden esdevenir fortament pertorbadors.

La civilització occidental, en gran part per tradició ptolomeica, ha posat l'espècie humana al centre de l'Univers, no com un homínid modest que forma part de les biocenosis, sinó com a obra de la Creació, sempre guanyador i dominador del món, observador i actor únic. Alguns autors sostenen que caldria abandonar les formulacions antropocentristes convencionals en relació amb la natura. Per a la interpretació del medi ambient/medi natural i els seus problemes cal conèixer els principis bàsics dels metabolisme dels ecosistemes, i els fluxos d'energia i la circulació de la matèria, així com els components humans i les formes socials de relació amb l'entorn.

Som de la natura i som a la natura; cap coneixement no pot fer-se esquiú a aquest desafiament: constituir un saber sobre la natura en la qual els humans ens reconeixem part integrant, i no instància de domini, estranya i hostil. Amb tot, la dinàmica de les societats difícilment es pot explicar tan sols amb les lleis de la natura: ni l'ecologia per ella sola pot explicar totes les modalitats de relació entre la societat i la natura, d'ací la necessària interdisciplinarietat. Cultura i ecosistemes formen part de la interacció entre dos sistemes complexos, que generen un grau superior de complexitat.

El paradigma de la sostenibilitat, una eina per al canvi

Malgrat el babelisme conceptual que genera la crisi ambiental, hi ha un important consens a acceptar que pot ser superada aplicant criteris de sostenibilitat. Un paradigma, la sostenibilitat, que d'arrel, com no podia ser d'una altra manera atesa la naturalesa humana, té constructors i destructors. Com se sap, es tracta d'un terme sociolingüísticament reeixit: va aparèixer l'any 1987 i en poc temps s'ha incorporat amb èxit al discurs social. De moment, l'èxit és sociolingüístic —la part més aparent—, fins i tot amb un cert efecte balsàmic. En el nivell més complex de la conceptualitat i en el seu trasllat a l'aplicació és on apareixen les dificultats.

La superació de la crisi ambiental es formula tot i una inobvia complexitat a partir del concepte de desenvolupament sostenible, que és aquell desenvolupament que satisfà les necessitats del present sense comprometre la capacitat de les generacions futures per satisfer les seves. Si una activitat és sostenible, virtualment es pot mantenir per un temps indefinit.

El fonament de la vida sostenible és una ètica basada en el respecte i la consideració per tots i cada un dels altres i per la Terra. El desenvolupament no es pot aconseguir a compte d'altres grups o de les generacions futures, ni pot constituir una dificultat per a la supervivència de les altres espècies.

Els costos i beneficis derivats de l'ús dels recursos i de les activitats de conservació ambiental els han de compartir equitativament les diferents comunitats, els rics i els pobres, i la nostra generació i les futures.

El principi de sostenibilitat té nombrosos detractors i una enorme dificultat d'implantació sincera. Es proposa plantar cara a l'aspecte més negligible i arriscat del nostre sistema de pensament econòmic modern: el dogma de la necessitat del creixement continu, que mitjançant l'anomenada línia postindustrial sostindria que no hi ha cap problema a tornar-se més ric, ja que així hi haurà més recursos per netejar el medi ambient i més demanda social de fer-ho.

Alhora, s'acusa la crítica a la bandera de desenvolupament sostenible d'estar amarada de la idea que per a una espècie tecnològica, com és l'home actual, no hi ha cap límit referit a la capacitat de sustentació de la Terra. Actualment el nostre model de vida no seria sostenible, tal com s'ha dit abans, si de manera sobtada es posés en marxa una utòpica i impossible solidaritat amb el tercer món i aquest, demà al matí, es despertés amb els nostres models de vida i índexs de consum; la capacitat de càrrega del Planeta no ho podria suportar.

En un nivell més prosaic, el principi de sostenibilitat ha estat present amb noms diferents — fins i tot sense nom— al llarg de la història humana. Era allò que sabien perfectament les nostres àvies: si volien tenir ous per alimentar-se, no havien de posar mai la gallina a la cassola.

Sostenibilitat: realitat o quimera?

La pertorbació del medi ambient mundial, la desigualtat d'ingressos i el medi de cultiu per al conflicte existeix avui per causa del sobreconsum i la sobrepoblació.

A la Cimera de la Terra de 1992 es va deixar prou clar que l'estil de vida dels països del Nord no era sostenible, si sostenibilitat volia dir que els estils de vida respectius i els índexs de consum podien ser copiats per sis mil milions de persones o més.

Tornant a la definició de desenvolupament sostenible, expressió central de l'Informe Brundtland, de vegades s'entén com una advertència al Sud perquè orienti el seu desenvolupament una mica més en la direcció d'un consum baix de recursos i també perquè aturi el creixement de la població. Segons el nostre humil parer, això és un malentès. Al llarg de la història no ha funcionat mai cap advertència als «desfavorits» en el sentit que no segueixin el camí dels «afavorits». Només hi ha dues maneres d'evitar que el Sud desenvolupi més insostenibilitat: o bé utilitzar la força i les barreres físiques per impedir que el Sud emuli el Nord, o bé canviar el Nord; per exemple, canviar-ne el model, de manera que pugui ser copiat. Si considerem la primera alternativa alhora immoral i poc realista, s'arriba a la conclusió que la sostenibilitat principalment és un problema del Nord.

Algú ha formulat el concepte de «neopietisme» o d'«escapisme ambiental» com aquelles pràctiques del primer món destinades a adherir-se a la conservació de l'etnisme i els paisatges intocats del tercer món. A través d'aquestes activitats, el primer món redimiríem la nostra intranquil·litat de consciència ambiental per les imparables agressions lligades al nostre model de creixement, amb una irrefrenable petjada ecològica, i èticament intentaríem sublimar el tercer món, posant una atenció elevada en els impactes que ha sofert.

En una experiència personal recent viscuda en una àrea indígena a Mèxic, vam tenir l'oportunitat de discutir amb joves indígenes de la zona, els quals desitjaven tenir el nivell de desenvolupament i les oportunitats dels nostres joves. Per exemple, volien portar unes vambes com nosaltres i no espartenyas de fibres vegetals de la selva. Aquesta consideració, lluny d'ésser una anècdota, és una metàfora que expressa amb molta claredat un greu problema d'equitat i els efectes d'una globalització esbiaixada i explotadora.

Hi ha, doncs, una realitat ambiental que posa de manifest una crisi que va més enllà d'una natura més o menys maltractada; una crisi que, si bé és superable, no és menys cert que per ser-ho ha de partir del compromís dels individus, en l'actitud personal i en el compromís pel canvi social.

Una via obligada de treball per no quedar-se en l'actitud evasiva de l'escapisme és el plantejament, quasi tòpic, de pensar globalment i actuar localment. No des de supòsits localistes i endogàmics sinó a partir de la premissa que la millor manera per ser ambientalment solidari i universal és actuar localment, no de manera tancada, però sí com a punt de partida per entendre el caràcter global dels problemes socioambientals.

En aquest repte, la ciutat sostenible hi té un paper essencial. La sostenibilitat s'ha d'assolir, tot i la complexitat, a les ciutats. Aquest és el gran repte de Barcelona, una ciutat que com a capital d'un país compromès amb el futur hauria de projectar el present i el futur en un escenari de sostenibilitat exemplar.

En aquesta línia exposada, allò que ha de fer possible un futur sostenible des del possibilisme és l'acció local a partir del conegut paradigma «pensar globalment i actuar localment»; no des d'un localisme tancat, sinó des d'una acció local compromesa encarada al futur, a partir de noves formes de desenvolupament basades en els principis de sostenibilitat.

La capital de Barcelona ha de poder liderar, atesa la seva posició novella, il·lusionada, les fórmules més convençudes de capitalitat en les noves formes de relació i d'intervenció en el territori, i de funcionament social, compromès amb el medi ambient

Canvi ambiental global

Enfront de la crisi ambiental, el debat entre ciències socials i ciències experimentals presenta diferents fronts, la majoria dels quals no semblen fàcilment reconciliables.

Una via d'optimisme respecte a una hipotètica superació es pot trobar tímidament anunciada en les modernes tendències d'anàlisi globalistes, inserides en les diferents variables del denominat canvi ambiental global. Com es veurà, des de perspectives disciplinàries diferents, algunes certament convergents, es plantegen fórmules d'investigació per a la comprensió dels múltiples i complicats canvis produïts a escala planetària. Alguns d'aquests canvis tendeixen a modificar la naturalesa dels mateixos sistemes que ens donen suport existencial. Els diferents estudis científics cada cop mostren amb més rigor que el factor fonamental d'aquests canvis —cada vegada més ràpids— va lligat a les seves activitats humanes. Justament va ser durant els anys vuitanta del segle passat que la comunitat científica que treballava en les anàlisis diverses de la crisi ambiental va començar a pressionar perquè s'investigués el factor humà com a causa del deteriorament de l'entorn. Com a conseqüència d'aquest procés, a principis dels anys noranta es va llençar un programa de recerca internacional destinat a analitzar com afecta l'activitat humana el deteriorament de l'entorn i els efectes d'aquest deteriorament en la societat, així com a estudiar les formes de mitigar aquests impactes.

Així sorgeix el Programa Dimensions Humanes del Canvi Global en el Medi Ambient (HDP), que, conjuntament amb el Programa Mundial del Clima (WCRP), de l'Organisme Mundial de Meteorologia, i el Programa Internacional Geosfer-Biofera (IGB), del Consell Internacional d'Unions Científiques (ICSU), representa els projectes d'investigació més notoris en les anàlisis del canvi ambiental global. La fusió dels dos projectes —HDP i IGBP— posa de manifest la voluntat d'integració de la dimensió humana amb la biofísica, de la qual sorgeix el grup de treball sobre el usos i les cobertes del sòl (LUCC).

Dimensió biofísica del canvi global

Per a Walker i Steffen, el terme «canvi global» sovint s'entén de forma confusa. Hi ha una tendència a simplificar i a relacionar el canvi global amb el canvi climàtic i amb el consegüent escalfament de la Terra, però veritablement el concepte comprèn molt més. Hi ha uns altres components més immediats, com ara la conversió i modificació directes dels ecosistemes terrestres, la pèrdua accelerada de biodiversitat i l'alteració química de l'atmosfera.

Alguns autors com Saurí i Breton sostenen que el canvi ambiental global sempre és presentat com un fenomen de connotacions negatives. Tot i acceptar l'objectivitat d'aquestes connotacions, reconeixen que són les característiques materials i morals les que guien definicions, valors i actituds davant les alteracions introduïdes en els sistemes ambientals i en els paisatges. Així doncs, segons aquests autors, convindria relativitzar la noció de canvi global i recordar que les accions humanes al llarg de la història pel que fa al medi i especialment als paisatges poden ser valorades negativament, però també positivament.

Aproximació biofísica al canvi global

Gairebé durant tota la seva existència, l'*Homo sapiens* ha estat un caçador recol·lector, i el nombre de la seva població, així com els seus moviments i el seu estil de vida, han estat controlats per les mateixes limitacions ecològiques que han controlat els altres grans mamífers. La població humana no arribava al milió quan es va iniciar l'activitat agrícola, fa uns 10.000 anys; des de llavors, la població s'ha disparat exponencialment fins a arribar a superar els 7.300 milions actuals.

Un exemple dels efectes del canvi d'energia (arribada dels hidrocarburs) en els nostres paisatges es fa palès de forma rellevant amb un increment molt notori de la superfície forestal, un aspecte d'altra banda escassament treballat des de la perspectiva de la correlació canvis d'ús - canvis de paisatge.

Amb la globalització econòmica, les «petjades ecològiques» de grups particulars de gent i nacions s'estan estenent a llocs distants. En el cas de Barcelona, la petjada ecològica individual dóna un valor d'unes 3,5 ha per persona i any, i la petjada global dóna una superfície aproximada sis-cents vegades superior al municipi total, segons Relea i Prat.

Amb el ràpid creixement de les poblacions humanes i de les seves activitats, aquestes petjades també creixen en intensitat, sobreposant-se en l'àrea i ampliant l'impacte. Si les agafem conjuntament, són tan considerables que afecten mesurablement els compartiments principals dels sistemes de la Terra com l'atmosfera, els sòls, els biomes terrestres i costaners i els fluxos de matèria i energia entre aquests compartiments. Aquesta és l'essència del canvi global.

Canvis en els usos del sòl i en les cobertes del sòl

Com acabem de veure, tant en l'àmbit local com a escala global, els canvis induïts per causes socioeconòmiques en els usos del sòl i en les cobertes del sòl són, amb diferència, el component més dominant del canvi global pel que fa a l'impacte en els ecosistemes terrestres. Segons Fisher, els canvis de la coberta del sòl estan directament relacionats amb les alteracions en el funcionament de la Terra, ja que:

- Tenen implicacions molt importants per a l'equilibri de la radiació global i els fluxos d'energia.
- Contribueixen als canvis dels cicles biogeoquímics.
- Modifiquen els cicles hidrològics.
- Influeixen en la complexitat ecològica.

Crutzen preveu un increment en la producció de gasos nocius per a l'atmosfera, i Pielke i Avissar, efectes directes en el clima regional. En la nostra escala, a Catalunya ja s'ha pogut detectar un increment de la mitjana de temperatura en els darrers cinquanta anys superior a 1 °C i alguns processos de bioinvasió significatius. A més, en general, els canvis produïts en el *land use*, en particular la regressió de l'activitat agrícola i ramadera, han representat una reducció de les superfícies de paisatges herbacis a favor d'un increment de paisatges llenyosos amb una reducció considerable, com s'ha dit, de mosaïcisme estructural i cromàtic.

Els efectes del canvi de les cobertes del sòl sobre la composició de la vegetació i l'estructura dels sòls són clarament visibles (són canvis en l'estructura de la superfície terrestre). Així mateix, hi ha efectes significatius en el funcionament i l'estructura física, química i biològica dels sòls que es deuen a aquests canvis. Al nostre país, alguns canvis d'ús relacionats amb l'abandona-

ment de superfícies agrícoles poden explicar el descens de la disponibilitat hídrica d'algunes conques, així com un increment de la càrrega de combustibilitat d'alguns sistemes forestals.

Dins dels canvis esdevinguts en l'estructura física de les cobertes del sòl, ens podem trobar amb una pèrdua total de les terres a causa de la substitució d'aquestes per unes altres amb un altre ús (per exemple, urbanització).

Canvis en la composició de l'atmosfera

El segon component important del canvi global és l'alteració de la composició química de l'atmosfera a causa de l'activitat humana. El canvi més conegut és el degut a la formació de diòxid de carboni, bàsicament a causa de la combustió del petroli orgànic. L'increment de la concentració de CO₂ és d'una rellevància particular per als ecosistemes terrestres, ja que el carboni obtingut de l'atmosfera a partir de la fotosíntesi és un filtre bàsic en la formació i producció de la vegetació.

El moviment que fan les substàncies químiques entre els diferents compartiments de la Terra (per exemple, atmosfera, oceans, biosfera terrestre) i les transformacions que pateixen durant aquests moviments normalment són anomenats «cicles biogeoquímics». El ciclisme d'aquestes substàncies és un fenomen que ha estat present durant tota la història de la Terra, però les activitats humanes s'han intensificat recentment fins al punt de tenir efectes sobre aquests cicles biogeoquímics.

Un dels grans esforços dins la recerca dels cicles biogeoquímics s'ha dirigit al ràpid i ben documentat fenomen de l'acumulació de carboni en l'atmosfera a causa de l'activitat humana. L'increment de CO₂ és de 250 a 410 parts per milió; en els darrers 130 anys, aquest increment, junt amb el de monòxid de carboni (CO) i el del metà (CH₄), és el principal responsable de l'anomenat efecte d'hivernacle, alhora responsable de l'increment de temperatura en una mitjana acceptada de 0,5 °C —en el cas de Catalunya, és de més d'1 °C— en els darrers cent anys a l'escala global. Aquest escalfament pot tenir conseqüències immediates en els cicles biològics de les plantes i animals (Llorente i Vilà).

Vitousek remarca que actualment l'activitat humana és la responsable de més fixació de nitrogen que cap altre procés natural i que la seva proporció creix impetuosament. Una altra vegada, considerant el creixement projectat de la població humana i les seves activitats econòmiques durant les properes dècades, aquesta alteració del nitrogen global esdevindrà, sens dubte, més severa. Una de les perturbacions importants en el nitrogen causada per les activitats humanes és l'emissió creixent de components volàtils (per exemple, N₂O, NO, NH₃) a l'atmosfera. Aquests gasos, com el CO₂, contribueixen a accelerar el canvi climàtic. Els cicles biogeoquímics del fòsfor i el sulfur també són importants.

Canvi climàtic

El canvi climàtic és el component més ben documentat del canvi global. Es preveu que els canvis en els compartiments dels cicles biogeoquímics globals afectaran el clima de la Terra perquè molts dels gasos formats bàsicament per N o C estan augmentant en la concentració atmosfèrica (per exemple, CO₂, CH₄, N₂O). Aquests absorbeixen la radiació d'ones llargues emeses per la superfície de la Terra i d'aquesta manera afecten activament i pertorben l'equilibri de la calor en

la superfície terrestre. Aquest destacat efecte d'hivernacle és el fonament més important de les prediccions de l'augment en la temperatura del planeta.

Tot i que avui dia hi ha un cert consens en la comunitat científica sobre les bases científiques del canvi climàtic, hi ha incertesa pel que fa a l'atribució a factors humans del creixement de la temperatura observat recentment. En l'avaluació més recent sobre el canvi en el clima, el Panell Intergovernamental del Canvi Climàtic conclou que «[...] el balanç d'evidències suggereix que hi ha una discernible influència humana en el clima global».

Un dels problemes a l'hora d'estudiar i determinar l'impacte que té l'activitat humana en el canvi de temperatura global i altres anomalies climàtiques és que el clima està sotmès a una variabilitat natural i és molt difícil separar exactament els factors humans dels factors naturals que hi ha al rerefons d'aquestes fluctuacions climàtiques. Un dels trets més difícils de predir és l'aparició de canvis ràpids i significants en el clima, com aparentment ha succeït en el passat. En treballs de recerca recents (Peñuelas, Piñol, Boada) sobre el canvi global es constata un increment tèrmic d'1,2 °C aproximadament en les darreres quatre dècades (Boada).

Canvis en la biodiversitat

L'alteració de la composició de la biota de la Terra és un element addicional molt significatiu del canvi global. Tanmateix, tot sovint es descarta com a procés «global» o component del canvi global. Hi ha un consens que el planeta és ara al mig de la sisena gran etapa d'extinció en la història de la vida.

Tot i que les causes de les extincions anteriors no es coneixen amb certesa, segurament aquestes van ser degudes a canvis sobtats en l'entorn físic provocats probablement per factors com ara impactes de meteorits, erupcions volcàniques, etc. El fenomen d'extinció actual és induït per les activitats humanes. La pèrdua d'espècies com a resultat d'extincions és única entre els grans canvis biòtics i globals perquè és irreversible. Per aquesta raó, entendre les causes i conseqüències de la pèrdua d'espècies és quelcom crític. Malgrat que no hi ha dubte que la pèrdua d'espècies té un valor quantitativament alt, és difícil de quantificar-ho d'una manera precisa.

Tot i reconèixer la incertesa en les estimacions numèriques, l'extinció actual és entre cent i mil vegades més gran que l'extinció en les etapes prehumanes, i es creu que pot arribar a multiplicar-se per deu. Hi ha una clara evidència que el valor, sense considerar quin és l'adequat, està accelerant: l'extinció d'aus i mamífers ha augmentat vertiginosament durant els últims cent anys i s'ha estimat que la meitat de les espècies terrestres poden desaparèixer durant els propers cinquanta anys. A més de les extincions totals, s'ha de tenir en compte que estan desapareixent moltes espècies a escala local. La pèrdua de biodiversitat es considerada un indicador d'insostenibilitat.

A més de la pèrdua intrínseca d'espècies (que no ha de ser subestimada, atès el fort interès arreu del món per la conservació de la biodiversitat i a causa de l'enorme valor de bioindicació associada), les conseqüències principals dels canvis en la biodiversitat són els seus efectes en el funcionament dels ecosistemes. Els pocs estudis fets fins ara indiquen que els canvis en el funcionament esdevenen canvis en la diversitat d'espècies, malgrat que hi ha variabilitat segons el tipus d'ecosistema.

Tot i que gran part de l'atenció que s'ha posat en la conservació de la biodiversitat s'ha centrat en ecosistemes rics en espècies, els resultats en sistemes més simples suggereixen que les conse-

qüències funcionals de la pèrdua o guany d'espècies s'expressen més ràpidament en ecosistemes pobres en espècies. D'aquesta manera, des de la perspectiva del funcionament dels ecosistemes, una lluita teòricament productiva pels efectes globals que comporta la pèrdua de biodiversitat no es correspon amb les àrees d'interès actuals en la conservació de la biodiversitat. Localment, al país, semblaria que els canvis de paisatge derivats dels canvis d'ús tendirien a una reducció significativa de la biodiversitat total.

Resposta dels paisatges al canvi global

Són diversos els autors que s'apressen a explicar les relacions del canvi global en el món biòtic. Destaquem una darrera contribució de Bazzaz que formula els efectes del canvi global en la successió i la regeneració ecosistèmica. Parteix de la premissa que les forces de la natura condueixen a innumerables canvis en el patró de les comunitats de plantes, tant a escala local com regional o global. Ja els primers humans indubtablement van observar canvis en la vegetació i l'ús que en podrien fer —en tenim un exemple en el foc— per transformar els ecosistemes segons les seves necessitats.

L'intercanvi de materials entre l'atmosfera, la biosfera i la hidrosfera ha estat regulat per esdeveniments naturals en el passat, però actualment està essent notablement modificat com a conseqüència de l'increment de les activitats humanes.

Amb independència de les causes i de la intensitat del canvi, els ecosistemes sovint són capaços de regenerar naturalment la majoria dels seus atributs a través de la successió natural i, sobretot, de la capacitat resilient. Així mateix, poden ser reparats mitjançant la intervenció humana amb activitats de restauració del paisatge. Actualment, amb el fort increment de població i del consum de recursos *per capita*, la Terra és ocupada per ecosistemes amb diversos nivells de successió. El modern interès per l'esdevenidor de la biosfera —l'aparició de la nova cultura de la sostenibilitat— i per les possibles conseqüències del canvi climàtic ha obert nous i esperançadors camins de les recerques socioambientals. L'enllaç entre l'humà i l'ambiental des del restringit camp del canvi dels usos de les cobertes del sòl requereix una atenció de les variacions com a clau per entendre els patrons o models generals del canvi global.

Els canvis en els usos del sòl expressen el que podríem definir com a forces inductores del canvi d'origen humà. Alguns exemples d'aquestes forces inductores serien el creixement demogràfic, la urbanització i el turisme.

Per il·lustrar molt superficialment aquest procés tan complex, podríem fer referència als incendis forestals que patim a Catalunya. Segons el marc conceptual plantejat, aquests incendis en certes comarques catalanes es podrien interpretar com un canvi en la coberta generada per un canvi d'ús (la substitució d'antics camps de conreu o pastures per comunitats de matolls i boscos sense gestió). L'increment de superfícies de vegetació piròfita pot desembocar en incendis que comporten l'erosió del sòl, per exemple, i el consegüent augment dels cabals sòlid i líquid dels corrents fluvials, i això pot donar lloc a inundacions que afectaran altres usos del sòl aigües avall amb afectacions a noves urbanitzacions construïdes prop de la llera dels rius, com és el cas dels aiguats produïts al riu Tenes l'any 1994.

Alguns autors com Peñuelas apunten que l'augment superficial de les masses forestals per abandonament del sector va acompanyat, a més, d'un increment de combustibilitat per augment de biomassa especialment foliar i herbàcia del sotabosc, així com de combustibilitat per increment

de producció de substàncies volàtils durant els episodis de més insolació a l'estiu. Ambdós fenòmens anirien associats, en una fracció rellevant, però encara per quantificar, a les emissions de diòxid de carboni, procedent majoritàriament dels cotxes i de les activitats industrials.

Un altre factor que condicionaria a escala local els paisatges forestals actuals associats al canvi ambiental ha estat que, com a conseqüència de la reducció de les pràctiques extractives, s'ha produït un increment de densitat d'arbres, que, tal com explica Sabaté, produiria una competència elevada dels recursos hídrics i nutrients.

Algun historiador ambiental ha suggerit, segurament amb raó, que els paisatges expressen història natural i història social des d'una perspectiva d'inseparabilitat.

Crisi ambiental, biodiversitat i societat. Reflexions

Fa uns quants anys, que vam treballar en una monografia sobre l'estat dels boscos ibèrics, vam dir: «Els que treballem en l'estudi i la divulgació posterior sobre coneixement del funcionament dels paisatges i dels anomenats sistemes naturals, quan amb innegable bona voluntat però amb una desinformació considerable presentem una naturalesa idíl·lica, intocada i sobretot intocable, donem una visió poc objectiva i allunyada del que ha sigut secularment la realitat dels nostres paisatges, que en el cas de Catalunya no hi ha un sol pam d'espai natural en el sentit estricte, i encara menys en els sistemes forestals, on la societat no hagi realitzat i/o realitzi alguna activitat de caràcter extractiu i/productiu».

La distribució mateixa de les masses forestals, sense obviar els factors ecològics, altitudinals i latitudinals, la seva presència i densitat en àrees de muntanya, té una relació directa amb la dificultat extractiva i la inexpugnabilitat. Per tant, si en l'anàlisi de la composició, estructura i funcionament d'aquests sistemes hom no incorpora la dimensió sociocultural i energètica, sense dubte mutila una fracció molt notòria del que podríem dir-ne realisme, en aquest cas, socioforestal.

Una altra cosa és si les activitats de l'apropiació humana al llarg de la història han estat realitzades de manera amable i/o sostenible. El que sí que es pot afirmar és que han estat la gran anomalia urbanística de la modernitat, que de forma oportunista ha colonitzat especulativament espais forestals com cap civilització històrica coneguda no ha fet mai.

Cal reconèixer que en el cas dels boscos s'han produït, a partir del canvi energètic, uns canvis d'ús realment rellevants i que la seva funció primària (en el sentit energètic i material) s'ha reduït de manera molt significativa i la seva funció terciària de serveis (ambientals, conservació, etc.) ha augmentat.

Biodiversitat i societat

La biodiversitat en alguns dels discursos circulants, en algunes de les seves variables, mostra una càrrega ideològica que transcendeix l'esfera estrictament científica, tot i que hi té les bases i les fonts; tanmateix, sempre es mostra com un valor biològic estricte. L'atenció que els acadèmics, estudiosos i gestors posen en la seva dimensió social sol ser escassa, sinó és en el sentit reactiu.

Els esforços per situar la biodiversitat com un bé que cal conservar com a objectiu central han estat advertits per alguns autors com Stavrakakis, el qual la considera un possible viver en un

futur, de plantejaments extrems. Alguns grups conservacionistes nord-americans sembla que apunten en aquesta direcció, que els ha portat a formular que l'espècie humana ha estat tan perniciosa per a la Terra que fins que aquesta no desaparegui no es podrà redimir dels mals causats a la biota.

En una altra escala, no exempta d'elements que indueixen a la reflexió crítica, fa relativament poc Aide i Grau publicaren a la revista *Science* l'article «Globalization, Migration, and Latin American Ecosystems», en el qual des de la formalitat acadèmica s'advertia de la bondat dels processos migratoris humans cap al Nord per part de poblacions de comunitats rurals d'Amèrica Llatina i el Carib. Un èxode (tots saben que penós) que segons els autors produïa un efecte beneficiós en els ecosistemes que deixaven enrere. Sostenen que sense els humans s'inicia un procés de millora i de recuperació d'aquests, i assoleixen formes més properes al clímax i al *wilderness*. Nosaltres hi afegim bondat en la biota, daltabaix en l'àmbit social.

Antropocentrisme – biocentrisme

Sembla que, oposadament al biocentrisme radical mostrat, la civilització occidental per tradició ptolomeica ha situat amb força l'espècie humana al centre de l'Univers, sempre guanyadora dominadora. El predomini d'aquest antropocentrisme en les seves diferents variables òbviament persisteix en el context de crisi civilitzatòria actual.

Tanmateix, al llarg de la història de la humanitat s'ha produït una binaritat prou coneguda manifestada de manera remota —que mostra diferents manifestacions concentrades amb tota la gamma de grisos intermedis que calguin— entre l'antropocentrisme i el bioecocentrisme. Segons Glacken, les arrels d'aquests darrers es trobarien en els tractats mèdics d'Hipòcrates de Cos, el qual descriu en els textos dedicats al futur metges que per diagnosticar la salut d'un malalt, abans de prospectar-li el cos, s'ha d'avaluar l'estat de l'entorn, entenent que el pacient i el medi formen un tot. Ens trobem davant del que podríem denominar una auditoria ambiental, òbviament en un context hermenèuticament precientífic.

En les arrels remotes de les fonts del pensament ambiental, Aristòtil s'aproxima a una visió oberta, remotament interdisciplinària; la seva escola peripatètica parla d'un sol món, un tot diferent en un. En oposició, Plató formula dos mons: el de les idees i el de les coses, una probable avantsala de la visió moderna de la binaritat naturalesa-cultura, com dos components separats, on podria radicar conceptualment la gènesi d'alguns dels corrents postmoderns de la biodiversitat.

Els nostres dies

La finalitat d'aquesta reflexió no és intentar fer un corpus descriptiu dels diferents processos històrics sobre les relacions i el pensament «societat medi». Modernament, la recerca ens mostra que els nous enfocaments que superen la binaritat són múltiples i estan lligats a l'obertura cap a fórmules discursives no convencionals. Des del camp de l'*actor-network theory* s'intenta reconceptualitzar les relacions entre la natura i la societat, dimensionant el compromís polític per la contribució en el disseny i acció per un futur socioambiental més just.

La «ciència postnormal», popularitzada per S. Funtowicz i J.R. Ravetz, seria un d'aquests enfocaments alternatius. Per a aquests autors, la intuïció des de la postnormalitat apunta que cap fantasia ideològica no pot impedir que la natura retorni sempre al seu lloc. Altrament, no seria possible trobar una tradició cultural que pugui aportar un coneixement suficient per al tipus de respostes predictibles que demanen els problemes ambientals globals.

Algunes dificultats d'aquesta complexitat radiquen en el caràcter elitista de la ciència, en la unívoca supremacia atorgada als científics, la qual cosa comporta unes propostes que resulten insuficients per donar sortides a la superació de la crisi ambiental. L'ideal de racionalitat de la ciència normal no tan sols seria suficient, sinó en alguns casos inapropiat. En part, la dita incapacitat es troba precisament en el fet que la metodologia científica imperant és en part responsable de la crisi ambiental actual. Per a aquests autors, el reconeixement dels riscos ambientals globals revela que l'ideal de racionalitat científica ja no seria universalment apropiat.

Des del nou postulat de la ciència postnormal o «ciència amb la gent», s'obre un estimulant camí cap a la democratització del coneixement i, també, es convoca la formulació de nous participants en els nous diàlegs i es dona cabuda a diferents perspectives i formes de coneixement, a un revolucionari «diàleg de sabers», com ratifica l'ecòleg Víctor Toledo. En aquest nou diàleg es reconeixen altres formes de coneixement, es formula l'oportunitat d'incorporar el saber empíric popular relatiu al medi, del qual són dipositaris rellevants les comunitats, els indígenes i les dones. En una línia també crítica, però de posició positiva, alguns autors destaquen que la tensió derivada de la crisi ambiental esdevé un escenari favorable, ja que genera noves formes de participació-acció i noves perspectives, com ara l'anàlisi multicritèria, amb la qual fins i tot l'antagonisme ideològic és un valor intel·lectualment motriu. La mateixa tensió portaria a noves formes de participació, obrint pas a nous processos innovadors de desfronterització sectorial amb la qual la interdisciplinarietat esdevé una eina de treball indispensable.

Sense sostreure la importància que es mereixen, les denominades lleis de la natura per elles mateixes difícilment poden explicar les dinàmiques socials, de la mateixa manera que l'ecologia per ella sola tampoc no pot explicar totes les modalitats de relació entre les societats humanes i el medi. Per això es fa necessària la interdisciplinarietat.

Els principis antròpics imposen límits materials als fenòmens socials, però no els governen. Proper a aquest enfocament, Toledo formula de manera esperançadora l'anomenat «*diálogo de saberes*», que hauria sorgit a contracorrent de la tendència predominant en la ciència contemporània, la qual promou una especialització excessiva i la parcel·lització extrema del coneixement. Un nou enfocament aspira a integrar les ciències de la natura en les ciències socials i humanes. Segons Naredo, això suposa una revolució conceptual alimentada per una nova visió geocèntrica i per una nova consciència global que intentaria superar un «neoobscurantisme» sense precedents, al qual condueix l'especialització científica en camps inconnexos.

Hi ha superació possible?

Cal reconèixer que la crisi ambiental és una crisi no de civilització, sinó civilitzatòria; d'ací la seva excepcionalitat pel seu caràcter transversal i planetari. Com s'ha citat anteriorment, situa el moment demogràfic i d'apropiació de recursos en un llindar que alguns autors han denominat «dislocació ambiental», el qual es concreta en la impossibilitat d'universalitzar el model de consum occidental a escala planetària. En aquest escenari, és impossible que l'equitat i la solidaritat

global no subverteixin el model de distribució imperant. Es reconeix que una de les primeres dificultats és l'anomenat «babelisme conceptual». Un exemple el trobem en el concepte de desenvolupament sostenible, que avui dia té més de 130 definicions. El mateix concepte de medi ambient és una anomalia com a construcció semàntica; és un veritable Baden-Baden lingüístic.

Els esforços per a la superació, tot i ser rellevants, són molt insuficients. Com s'ha indicat, pot resultar remarcable l'alfabetització ecològica de Fritjof Capra i el Center for Ecoliteracy, de Berkeley, en què es formula un nou pensament sistèmic en el qual es reconeix que els ecosistemes i les comunitats socials són sistemes que funcionen d'acord amb els principis d'interdependència, reciclatge, cooperació, flexibilitat i diversitat. Conèixer-los capacita per a «llegir» i interpretar les necessitats dels altres components de la xarxa de la vida. Aquest autor no es separa pel que fa als aspectes més essencials del neodarwinisme de Wilson, tot i que planteja una interdisciplinarietat més oberta que aquest darrer. L'aproximació metodològica capriniana es sustenta en la «teoria del sistema viu», que tindria les arrels en diversos camps, com la biologia dels organismes, la psicologia del gestaltisme, l'ecologia, la teoria dels sistemes i la cibernètica. Segons Capra, la superació de la crisi ambiental dependrà de la capacitat humana d'alfabetització per comprendre els processos essencials de la vida.

La biodiversitat, indicadora de qualitat

Segons el nostre parer, la dimensió social de la biodiversitat s'hauria de poder formular a la manera neohipocràtica. Lluny de considerar-la estrictament un univers de curiositats biològiques, productora de biofilia en més o menys intensitat, particularment pel que fa a aquells col·lectius especialitzats o motivats en matèria del medi ambient, ha de ser considerada pels seus valors de bioindicació, relativa a la qualitat i a la salut del medi, i de retruc, a la qualitat de vida d'una comunitat humana i el seu territori, sense renunciar, alhora, al valor que representa a escala de sensibilització. El coneixement del medi ha de poder representar una possibilitat de comprendre l'estat qualitatiu del territori i ésser un bon substrat crític que ajudi a alimentar la capacitat social de transformar els models socials imperants, provadament insostenibles.

La biodiversitat global s'entén com un suport existencial a la vida dels humans en el Planeta, com un component culturalment essencial i incommensurable, a vegades immaterial, en la cosmovisió i els valors culturals, atesa la dimensió tangible dels seus valors ambientals, tròfics, productius, curatius, definitivament essencials per a la humanitat.

Catalunya, un país biodivers

Una de les fórmules proposades per diagnosticar la qualitat ambiental d'un país és mesurar la seva biodiversitat. Aquest terme, que recentment ha fet fortuna —i de manera creixent—, tant dins com fora de la comunitat científica, va ser formulat per primera vegada per Elliot E. Norse als anys vuitanta.

Al Planeta, fins avui hi ha descrites 1,6 milions d'espècies i es calcula que el nombre total podria ser d'uns 15 milions. Tan sols es coneix aproximadament l'11% del total de les espècies i cada any se'n descriuen unes 20.000 de noves.

Segons Hawksworth i Aguirre-Hudson, per diversitat biològica s'entén la variabilitat entre els diversos organismes vius de tota mena d'origen, inclosos el sistema terrestre, el marí i altres sistemes aquàtics, així com els complexos ecològics dels quals aquests sistemes formen part; s'hi inclouen també la diversitat dins d'unes mateixes espècies, la diversitat entre les diferents espècies i la dels ecosistemes. Aquests tres nivells de biodiversitat es coneixen també pel mateix ordre, com nivell de diversitat genètica, de diversitat d'organismes i de diversitat ecològica. Cada una de les tres categories inclou alhora diversos nivells de variabilitat

Un argument tòpic respecte a la biodiversitat és que és impossible protegir allò que es desco-neix. Avui, però, no es tracta de conservar coses, sinó processos; en aquest sentit, les propostes de protecció d'espais naturals protegits estan encaminades, més que a la protecció directa de les espècies, a les mesures de protecció dels seus hàbitats.

L'impacte humà redueix la biodiversitat de forma directa o indirecta mitjançant diferents processos. A la Cimera de Rio (1992), 156 països i la Unió Europea van signar un Acord Internacional sobre Diversitat Biològica. Aquest pacte significa per primera vegada l'establiment d'un marc legal per emprendre accions per tal d'aturar la pèrdua de la biodiversitat.

Un país ric en biodiversitat

«Diga'm com és el teu país des del punt de vista de la biodiversitat, com la gestiona, i et diré on vius»: aquesta ja és una pregunta pròpia d'aquest inici de mil·lenni.

Es pot afirmar que Catalunya és un país relativament petit, però ric en sistemes naturals i en diversitat d'espècies de flora i de fauna, amb unes proporcions per damunt de les mitjanes europees.

El més destacat és que el nostre país, trobant-se latitudinalment a la regió mediterrània, per situació latitudinal, pel relleu, per climatologia, per evolució geohistòrica, presenta, en extensió i diversitat biogeogràfica, una fracció notòria dels paisatges i ecosistemes de l'Europa Occidental. Així doncs, constitueix un escenari biofísic caracteritzat per una elevada biodiversitat, ecosis-tèmica, biològica i germoplasmàtica, damunt del qual s'ha assentat i desenvolupat en diferents modalitats i variables històriques la societat catalana. L'aiguabarreig de les forces inductores bio-físiques amb les de caràcter sociocultural han modelat el paisatge resultant actual, de tal manera que el paisatge del país és l'expressió no d'una història natural per un costat i d'una història social per l'altre, sinó que és una expressió híbrida resultant dels dos processos. L'aproximació al paisatge permet entendre almenys en part una fracció notòria de la nostra història.

Dit de manera senzilla, un viatge des de les terres del Montsià fins a les del Pallars Sobirà ens donaria una panoràmica de diversitat semblant a la que trobaríem al sud de la península Ibèrica fins a la taigà eurosiberiana, encara que en proporcions diferents.

Actualment la protecció de la biodiversitat està regulada mitjançant figures de protecció, com es descriu més endavant. Són instruments a vegades insuficients, en vista dels processos activa-ment transformadors del nostre territori, sobre els quals els criteris de sostenibilitat sovint són difícils d'aplicar.

Nombre total d'espècies de Catalunya

Grup d'organismes	Nombre d'espècies
<i>Bacteris i arqueobacteris</i>	-
<i>Algues</i>	
D'aigua dolça	1.942
Marines planctòniques	574
Marines bentòniques	509
Fongs no liquenitzats	1.470
Líquens	1.305
Briòfits	817
Plantes vasculars	3.170
Invertebrats no artròpodes	4.400
Artròpodes	8.000
<i>Vertebrats</i>	
Peixos continentals	49
Peixos marins	454
Amfibis	14
Rèptils	35
Aus	297
Mamífers	78

Font: *L'estat del medi ambient a Catalunya, 1999.*

Tàxon	Nombre d'espècies
Flora	4.682
Briòfits	803
Fongs	5.574
Artròpodes	12.456
Vertebrats	1014
Invertebrats	2.838
Líquens	1.583
Algues	648
Total	29.598

Font: *Banc de dades de la biodiversitat a Catalunya, 2014.*
<http://biodiver.bio.ub.es/biocat/>.

Barcelona. Biodiversitat urbana

S'explica que Raquel Carson, considerada la mare de l'ambientalisme modern, va prendre consciència que el model hiperdesenvolupista que liderava el seu país, els EUA, conduïa a una crisi profunda, a un col·lapse social.

La seva reflexió la va iniciar mentre era de vacances en un dels estats productors de moresc, on tenia familiars. Els pagesos de l'indret coneixien la millor etapa de prosperitat de la seva història; ella va copsar, però, que entre la població rural hi havia aparegut un fenomen col·lectiu nou, que, sense crear pànic social, produïa angoixa: al mateix temps que les extensions de moresc augmentaven en volum i en quantitat d'espigues, en proporció semblant però invertida els paisatges s'omplien de silenci. No es sentien ni grills, ni cigales, ni llagostes, ni ocells. És a dir, el paisatge esdevingué silent i la gent va sotsobrar, no pas perquè fins aquell moment havia estat pendent de la sonoritat dels paisatges; era quelcom més important que això: la pèrdua de l'escenari sonor significava perdre una part de l'ànima d'aquella societat. La causa: l'elevada productivitat era conseqüència de l'ús a gran escala de fertilitzants i biocides del tipus DDT, organoclorats i orga-

nofosforats. Va ser a partir d'aquest fet que ella va treballar en el que s'ha considerat de manera generalitzada el punt d'inflexió històrica de l'ambientalisme, en el llibre *Silent Spring*.

A la ciutat, encara que la sonoritat ambiental està dominada per la remor dels motors, l'absència de fauna silvestre o espontània —si es produís— amb tota probabilitat d'alguna manera generaria inquietud.

El sistema ciutat, tot i el seu artifici, disposa d'una diversitat notòria de fauna silvestre, sovint poc aparent. En aquest sentit, es considera que la biodiversitat urbana, particularment la fauna, és un bon indicador de sostenibilitat, de qualitat paisatgística i ecosocial de la ciutat.

Hi ha una acceptació generalitzada que la crisi ambiental actual és una crisi civilitzadora d'ampli abast, que tan sols es pot superar aplicant criteris de sostenibilitat; altrament, allò que és complex és la determinació dels graus d'assoliment d'aquesta. La biodiversitat es reconeix com un bon indicador de sostenibilitat d'un territori.

En aquesta direcció, l'any 1999 el grup de treball de biodiversitat del Consell de Medi Ambient i Sostenibilitat de l'Ajuntament de Barcelona va formular la conclusió següent: si la ciutat volia avançar en el compromís d'un futur sostenible, calia avançar en la **seva naturalització**.

A la ciutat de Barcelona, un important nivell d'arrencada d'aquesta naturalització parteix del fet que la ciutat compta amb una tradició d'enjardinament notable. Les diferents estratègies de verd urbà al llarg de la història urbanosocial recent es poden considerar en general reeixides, per bé que amb alguns episodis negres, particularment durant el franquisme. Durant aquest període, alguns consistoris —sobretot en les dècades dels anys cinquanta i seixanta— van afavorir el creixement urbanístic especulatiu, que la van convertir en una megàpolis absent de verd, sobretot als nous barris obrers, que tenien unes condicions de vida realment difícils. Aquest fet va incitar bona part de la població a un èxode obligat els caps de setmana cap a territoris periurbans, procés que al seu torn va afavorir l'urbanisme especulatiu en espais naturals de gran vàlua.

Amb l'arribada de la democràcia, els moviments socials, que van tenir un paper molt notori; els Jardins Històrics, i progressivament l'empresa de serveis municipals Parcs i Jardins van treballar perquè la ciutat pugui disposar avui d'un patrimoni viu amb uns 150 jardins, el nou Jardí Botànic i el Parc de Collserola, aquest compartit amb el municipi de l'àrea metropolitana. Un canemàs que constitueix un important escenari per a l'acolliment d'una biodiversitat espontània remarcable.

La ciutat actual s'expressa en forma de petjada ecològica molt més enllà del que són els seus límits administratius. L'estimació de la petjada ecològica de Barcelona (Relea, Prat, 1999) dona un valor proper a 3,5 hectàrees per persona i any. Encara que aquest valor és orientatiu, la petjada ecològica global del municipi de Barcelona se situaria en unes sis-centes vegades la seva extensió.

En la cultura de la sostenibilitat no es tracta d'aconseguir allò que és impossible —l'autosuficiència de la ciutat—, sinó de reduir la seva petjada ecològica mantenint la qualitat de vida dels seus ciutadans. En aquest punt hi té un paper notori l'estudi i la difusió del coneixement de la **biodiversitat urbana**.

Per a alguns autors (Briz, 1999), s'ha d'augmentar progressivament la **naturització de la ciutat**, fomentant estratègies i accions destinades a incorporar o promoure la naturalesa a les nostres vides, i afavorint l'entrada de flora i fauna silvestre a la ciutat, que hauria de portar a una naturació sostenible.

En un treball recent sobre la biodiversitat de la ciutat de Barcelona (Boada, Capdevila, 2001), es posa de manifest el valor de la biodiversitat com a indicadora de qualitat de vida del sistema

urbà; una biodiversitat referida als hàbitats i organismes vius que formen part del sistema ciutat. Aquesta està estructuralment formada pel que podem considerar **biodiversitat captiva**, formada per espècies ubicades en hàbitats preurbans que la ciutat, en el seu creixement al llarg de la història, ha absorbit amb els nous paisatges resultants. És el cas d'alguns ocells de sotabosc i de bardissa, com la merla i els tallarols, i d'alguns amfibis.

Paral·lelament, hi ha una **biodiversitat induïda**, derivada d'algunes activitats i instal·lacions que han afavorit la presència i l'expansió d'espècies procedents d'altres hàbitats (algunes d'altres continents). Un exponent són les cotorretes escapades del captiveri o els bernats pescaires lliures, procedents del zoo. També hi ha una **biodiversitat atreta**, representada per espècies antropòfiles vinculades de forma comensal a l'activitat humana, com la rata comuna o el pardal comú.

Alguns nivells d'aquesta biodiversitat es suporten des d'un punt de vista dinàmic amb uns **hàbitats continentalitzats** a la serra de Collserola, connectats en un *continuum* amb més o menys permeabilitat amb sistemes de característiques semblants integrats a l'Anella Verda. Aquests hàbitats constitueixen un nòdul de recàrrega per als connectors que peninsulen la mixtura d'hàbitats urbans com l'arbrat viari o les illes arbrades i enjardinades de la ciutat.

El medi «natural» de la ciutat, contràriament al que pot semblar, no és gens fàcil d'estudiar; tradicionalment no ha estat gaire apreciat pels naturalistes, atrets per altres sistemes naturals més llamínens. És evident que la ciutat de forma clàssica, segurament amb una certa lògica, ha estat considerada un «mal» sistema natural. Aquest supòsit seria qüestionat pels discursos ambientals més renovats, que plantegen la ciutat com un sistema essencial en el qual pivoten la resta de sistemes. Ho veiem en la innovadora anàlisi de la petjada ecològica suara esmentada. De fet, autors com Nel·lo afirmen que la ciutat s'estén arreu del territori, de manera que el **territori ciutat** esdevé com un tot, en un *continuum* desfronteritzat. Paolo Bifani estima que el futur de qualsevol plantejament de societat sostenible de llarg abast depèn de com s'estructurin i funcionin les ciutats.

Sempre s'ha dit —ja en els exercicis més primerencs del compromís ambiental— que per defensar un medi cal conèixer-lo. Els treballs sobre la biodiversitat de Barcelona contribueixen a aquest coneixement en la dimensió de la sostenibilitat biològica, entesa com un dels valors emergents de la cultura de la sostenibilitat, i també com una manera de tabular el seu grau de sostenibilitat i, finalment, de valorar la qualitat de vida de la ciutat.

En el treball esmentat (Boada i Capdevila, 2000) s'han descrit tres macrosistemes: món gris, món verd i món blau. El món gris integra cinc biòtops: parets i murs; carrers i places; grans infraestructures viàries; edificis, i sistemes subterranis. El món verd integra cinc biòtops: medi rupícola; arbrat viari; erms i solars; medi forestal; i parcs i jardins, biòtop dividit en parcs i jardins urbans; i verd reduït i zoo. El món blau integra dos biòtops: estanys, fonts i llacs artificials, i platges, ports i esculleres.

El nombre d'espècies faunístiques inventariades (fins ara) al municipi de Barcelona són:

Nombre total d'espècies de Catalunya

Tipus		Tipus		Tipus	
Esponges	7	Artròpodes		Procordats	
Cnidaris		Crustacis	21	Tunicats	1
Meduses	4	Briozous	2	Cordats	
Hidrozoous	1	Mol·luscs		Peixos	52
Antozous	4	Gasteròpodes	14	Amfibis	8
Anèlids		Cefalòpodes	3	Rèptils	15
Poliquets	2	Bivalves	4	Aus	155
Oligoquets	3	Equinoderms		Mamífers	29
Hirudinoids	4	Asteroïdeus	5		
		Equinoïdeus	2		

El nombre total de tàxons no és gens menyspreable; el manteniment i millora de la biodiversitat de Barcelona constitueixen un indicador valuós cap a l'aproximació a la sostenibilitat de la ciutat.

Barcelona, capital compromesa amb la sostenibilitat

Un dels trets més definidors de la Barcelona actual és la seva compacitat. La densitat de la ciutat estricta —més de 15.000 habitants per km²— només és superada, entre les àrees centrals de les grans ciutats europees, pel municipi de París. Durant els darrers anys aquest procés no fa més que retrocedir, de manera que es produeix un traspàs de població del municipi de Barcelona als dels voltants.

Un dels objectius de l'Agenda 21 de Barcelona —Compromís Ciutadà per la Sostenibilitat— formula la necessitat de naturalitzar la ciutat per a una millora de la qualitat de vida dels seus ciutadans. L'augment del verd a partir de les iniciatives institucionals i ciutadanes pot contribuir a fer de la ciutat un espai més habitable i sostenible.

L'augment del verd a places, carrers i interiors d'illes, així com a façanes, terrasses i balcons, amb cobertes verdes i jardins produeix un enriquidor apropament dels ciutadans als sistemes naturals.

L'increment progressiu del verd en l'espai construït s'ha de fer sota criteris de sostenibilitat a partir d'unes formes d'intervenció basades en els principis d'una jardineria sostenible.

Els ciutadans de Barcelona poden contribuir a la naturalització de la ciutat tot creant, en la mesura de les possibilitats de cadascú, un petit racó verd adaptat al medi, que de ben segur pot ajudar a millorar el nostre espai vital i així repercutir positivament en la nostra qualitat de vida.

L'ecosistema urbà

En els darrers anys s'ha produït un canvi en la manera d'entendre les ciutats, especialment a l'hora d'estudiar-ne el funcionament, mitjançant una metodologia d'anàlisi ecològica dels siste-

mes que compara el funcionament d'una ciutat amb el d'un ecosistema natural. Alguns exemples són els estudis de J. Terradas i M. Parés, publicats per l'Ajuntament de Barcelona l'any 1985: *Ecologia d'una ciutat: Barcelona*, i l'actualització posterior d'aquest estudi amb *Barcelona 1985-1999. Ecologia d'una ciutat*; les aportacions de H. Barracó, A. Prat i F. Relea en el càlcul de la petjada ecològica de la ciutat; i el treball de S. Rueda sobre funcionalisme de la ciutat, els quals han permès disposar d'uns referents sobre el funcionament de l'ecosistema urbà barceloní.

Un **ecosistema** és una unitat funcional constituïda pel medi físic i per la comunitat d'organismes que hi viuen amb totes les relacions i els intercanvis de matèria i d'energia que hi tenen lloc.

A diferència d'un ecosistema no urbà, la ciutat presenta una estructura bàsicament construïda. Cal considerar aquest aspecte com un element que intervé i modifica els elements abiòtics que caracteritzen el medi físic (temperatura, règim de vents, concentració de gasos com l'ozó, partícules sòlides en suspensió, etc.) i condiciona les poblacions biològiques que s'hi poden desenvolupar. Per exemple, les ciutats tenen un microclima diferenciat dels ecosistemes no urbans originat pel fenomen de les *illes de calor*. Aquestes es caracteritzen per un increment de la temperatura en la ciutat respecte del seu voltant que provoca, a més, un tipus de moviment de l'aire que pot dificultar l'eliminació dels contaminants. Aquest efecte és més intens de nit que de dia i quan no fa vent.

El metabolisme d'una ciutat requereix grans entrades d'energia i matèria que provenen de l'exterior, a diferència dels sistemes naturals. El sistema ciutat és dependent d'entrades externes amb una mínima producció primària, però altament productiva quant a informació. Aquestes característiques fan de la ciutat un sistema molt complex i vulnerable a qualsevol canvi (M. Boada, M. i A. Zahonero, 1998).

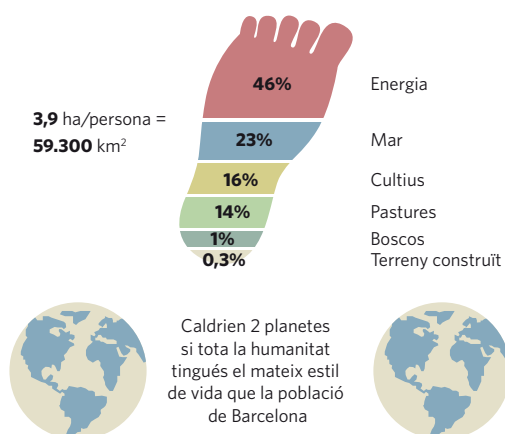
Pel que fa als intercanvis d'informació i mecanismes de regulació, l'increment de la complexitat del sistema urbà respecte als sistemes no urbans fa que aquest sigui molt complex i vulnerable a qualsevol canvi.

A escala urbana, si entenem el **desenvolupament sostenible** com aquell desenvolupament que mai no explotarà cap sistema per sobre de la seva capacitat de càrrega, convenim a identificar el sistema urbà com un ecosistema difícilment sostenible. Tanmateix, des de fa uns anys es treballa i s'endeguen diverses iniciatives i estratègies per adreçar les ciutats vers un procés que tendeixi cap a un ecosistema més sostenible o més autosuficient.

A mode d'il·lustració, per veure el grau de complexitat i de dependència de les entrades externes i, conseqüentment, de la vulnerabilitat del sistema urbà, podem prendre les dades de la relació entre consum i producció d'energia: un ciutadà mitjà del nostre país consumeix deu vegades més energia de la que en produeix i un de novaiorquès setanta vegades més (M. Boada i A. Zahonero, 1998).

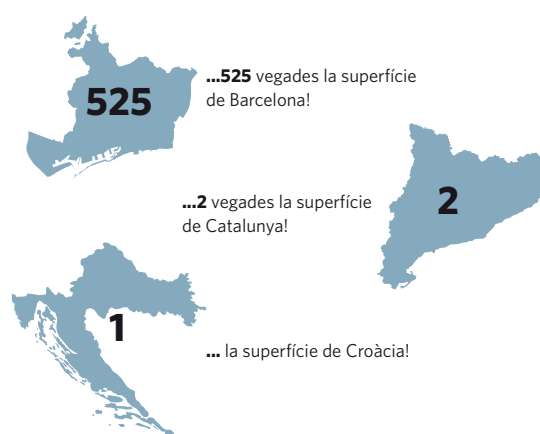
Petjada ecològica de Barcelona

Quina és la petjada ecològica a Barcelona?

Universitat de Barcelona, 2008.

La petjada ecològica de Barcelona equival a...

Petjada ecològica de Catalunya

3,92 ha/habitant (Mayor, Quintana i Belmonte, 2003).

Taula 2. Valor de les categories emprades per al càlcul de la petjada ecològica per habitant segons el mètode proposat per Weckernagel i Flees

Categories	PE (ha/hab)
Espai per a assentaments urbans i comunicacions	0,033
Espai per a producció d'aliments	2,03
Espai per a producció d'altres bens orgànics	-0,00037
Espai per a la producció forestal	0,043
Espai associat al consum d'energia	1,60
Espai associat a la imptació de béns	0,21
Total	3,92

Elaboració pròpia

Font: Mayor, Quintana i Belmonte, 2003

http://www15.gencat.cat/cads/AppPHP/images/stories/publicacions/documentsreerca/2005/n7_ddr_7_petjada_ecologica.pdf

Autosuficiència alimentària

Taula 1. Consum alimentari a les llars. Catalunya 2010

Grups d'aliments	Consum diari per persona (grams)	Consum anual per persona (kg)	Consum anual a Catalunya (tones)
Cereals i derivats Pa, pastisseria, arròs, pasta	151	55	412.500
Lleguminoses	11	4	30.000
Aliments animals Ous, carn, peix, llet, lactis	537	196	1.470.000
Hortalisses fresques	205	75	562.500
Fruita fresca	310	113	847.500
Fruits secs	8	3	22.500

Elaboració pròpia basada en estadístiques del DAAM (dades arrodonides).
Desconec si les dades estadístiques són només les corresponents a la població resident d'uns 7.500.000 persones o inclou també el consum dels turistes. Jo he considerat només la població resident.
Font: Tuson, 2014

Taula 3. Comparació del consum de 7,5 milions de persones amb la producció agrària anual. Catalunya

Grups d'aliments	Producció 2011 (tones)	Consum 2010 (tones)
Cereals	1.486.955	412.500
Lleguminoses	3.744	30.000
Aliments animals (sense peix)	2.638.517	1.263.175
Hortalisses	287.246	562.500
Fruita fresca (dolça i cítrics)	1.012.089	847.500
Fruits secs (llavors)	39.573	22.500

Elaboració pròpia basada en estadístiques del DAAM (dades arrodonides).
Font: Tuson, 2014

Importància del verd urbà a la ciutat sostenible

El verd urbà el conforma la vegetació de la nostra ciutat, que es fa present de diverses maneres, des dels parcs minuciosament dissenyats, passant per les plantes als petits balcons, fins als espais abandonats i coberts per vegetació espontània.

La composició de la flora de Barcelona està determinada, d'una banda, per la gestió que l'Institut Municipal de Parcs i Jardins fa del **verd urbà públic**. Aquí s'hi inclouen els parcs, jardins i altres espais verds presents en la trama urbana, que suposen més de mil hectàrees.

En una línia diferent, existeixen des de temps pretèrits els jardins familiars, amb moltes modalitats, que conformen el **verd urbà privat**. Sorgeixen a partir de motivacions personals i sovint poden ser una continuïtat familiar. La pràctica de la jardineria familiar o domèstica es pot entendre com una necessitat ancestral de tenir a prop elements naturals, que donen bellesa, marquen els cicles estacionals i ajuden a situar la condició humana en el seu status d'ésser viu vinculat a la natura.

Aquestes pràctiques presenten diverses variables, com ara les plantes enfiladisses arrapades a les façanes i els murs, les plantes en els petits balcons i a les terrasses, i les plantes dels jardins i badius de les cases. Aquests elements contribueixen a enverdir la ciutat i permeten als ciutadans retrobar-se amb els ambients naturals en el seu entorn més immediat. En aquest punt, caldria introduir dos conceptes similars però amb certes particularitats, com són la naturació i la naturalització.

La **naturació** és un procés més natural que s'afegeix a la jardineria tradicional per afavorir l'entrada de la natura a la vida quotidiana de les zones urbanes. Aquesta incorporació o foment de la natura es fa des de fora, incorporant més vegetació a la ciutat en forma de cobertes vegetals en els edificis: terrats, façanes, balcons, etc.

Però, a més d'incorporar més vegetació a la ciutat des de fora, també cal augmentar progressivament la **naturalització a partir del verd urbà**. És a dir, cal anar adaptant gradualment els espais verds als criteris ecològics, incorporant tant com sigui possible els cicles naturals sense reduir la qualitat estètica, amb el foment d'estratègies i accions destinades a afavorir la proximitat de la naturalesa als ciutadans, i facilitar així l'entrada de flora i fauna silvestre a la ciutat.

La naturalització és un procés que es sustenta bàsicament en el verd urbà construït, que ajuda a fer permeable el sistema ciutat a aquelles espècies principalment de fauna que retroben en l'arbrat viari i en altres estructures, tant si són de verd com si no ho són, condicions de vida iguals o millors que en el seu hàbitat originari.

Naturalitzant la ciutat, a més de posar a l'abast dels ciutadans de Barcelona espais de gran valor per la seva funció ornamental i paisatgística, s'incorporen tot un seguit de serveis beneficiosos propis dels espais naturals, que deriven de la presència d'arbres, arbusts i plantes de tota mena i que cal fomentar.

Uns dels aspectes més rellevants dels espais verds urbans són els següents:

- Són productors d'oxigen i absorbeixen partícules i elements químics contaminants.
- Augmenten la biodiversitat de la ciutat. Contenen una diversitat florística elevada comparada amb la de les zones naturals. Produeixen una immersió positiva dels ciutadans en la diversitat biològica.
- Són elements d'atracció faunística. La plantació d'arbrat potencia la presència d'ocells, per causes estructurals —punt de nidificació— i d'alimentació.
- Fan una funció de connectors entre el verd de les zones periurbanes i el de les zones urbanes.
- Proporcionen pantalles i esmorteïdors naturals que disminueixen les molèsties causades per soroll.
- Posen a l'abast dels ciutadans espais comuns d'esbarjo i de relació, i també per desenvolupar activitats de lleure.
- A més, són elements positius que ajuden a disminuir l'estrès, atès que les condicions de temperatura, humitat, ombra i vent que generen contribueixen a l'equilibri psicològic dels ciutadans. Al nostre clima, l'ombra és una necessitat, tant per als vianants com per a les construccions.

La ciutat de Barcelona, amb 150.000 arbres, és una de les ciutats europees amb més arbres

Els boscos, expressió socioecològica

*«[...] L'arbre que estén lluny de la seva ombra
damunt els qui passegen, al temps en què
començà a ésser plantat, era una tija.
Aleshores era a flor de terra i podia ésser
arrencat amb les mans; ara, que ha pres tota
la seva virior, s'aixeca fins a l'infinit [...]»*

Ovidi

Quan es parla de boscos, ens referim, tal com diu Margalef, a un dels ecosistemes més complexos del Planeta. En el cas de Catalunya, els boscos representen la forma de paisatge superficialment més extensa, amb un 60% de territori de superfície forestal.

Els boscos catalans no estan quietes, ja que la producció primària anual fa que creixin cada any espectacularment de dues maneres: en superfície, ocupant antigues zones de conreu i àmplies extensions de pastura, i en quantitat de fusta dreta, l'acumulació anual de la qual està molt ben estudiada pel CREA i el CTFC: sembla que s'aproxima a les cinc tones per habitant i any, en funció del tipus de bosc.

Aquesta expansió està lligada principalment al canvi energètic que es va produir a mitjans del segle xx amb l'arribada dels hidrocarburs fòssils com a font d'energia i com a matèria primera per al 70% dels processos productius del teixit industrial del país, la qual va representar un canvi profund en les formes d'apropiació dels dendrorecursos forestals, especialment pel que fa a llenya i carbó i, en una intensitat diferent, la fusta.

Aquest canvi explicaria almenys en part l'ensorrament de les economies primàries de muntanya, consistent en l'abandonament progressiu de masos i de les pràctiques associades a l'activitat forestal. Aquest procés no sols va provocar un canvi notori en la fesomia dels paisatges sobretot de muntanya, sinó l'inici d'una pèrdua cultural notòria: les formes de vida de la gent de bosc. Un sector productiu amb un teixit divers de silvicultors, empresaris forestals, rematants, bosquerols, carboners feixinaires, jornalers, roders, etc. Un sector primari-primari, amb unes formes d'apropiació directes, consistents en la retirada directa del producte sense un procés previ de dedicació, com és el cas del primari-agrícola i del primari-ramader. Unes formes de vida i de relació amb el medi rudes, directes, molt diferenciades de les cultures dels pastors o dels pagesos. Unes formes de relació ancestrals que, si bé podrien impressionar per les seves formes d'expressió, eren portadores d'unes formes de coneixement empíric popular del medi forestal, en absolut menyspreables.

Aquestes formes culturals i d'apropiació formaven part de la resiliència del sistema, des de dins del mateix sistema bosc, i hi intervenien i el modelaven, seleccionant espècies, estassant i aclarint, així com realitzant la retirada de la llenya o de la fusta en funció d'uns torns que, sense saber-ho en el llenguatge modern, havien de ser sostenibles, ja que, si no fos per ells, se'ls perdria el recurs vital, no el recurs estètic i/o perceptiu.

La forma de producció es fonamenta en una formulació tan primària, que amb molta probabilitat som davant d'un sector tan escassament transformador i amb un valor afegit tan nul en la seva producció que explica que actualment la seva unitat mínima de producció requereixi una superfície d'unes 500 ha, en funció del tipus de bosc. Fixem-nos en el que representa superficialment i en com es pot confondre un sistema productiu amb una forma abusiva de propietat. Un agricultor de secà pot treballar en una superfície de conreu de 30 ha i un hortolà en unes tres hectàrees. En un sistema terciari o de serveis, un dissenyador, per exemple, pot produir la seva creativitat en una superfície de 20 m². El sector forestal, al marge d'ideologies, sovint es troba socialment penalitzat per la seva unitat de producció.

En el context actual, la funció dels boscos es troba en un debat obert, sovint poc clar. Es parla d'una realitat tècnica i una de social; ambdues es poden subdividir: la primera, en la perspectiva ecològica i en la forestal, i la segona, en la perspectiva social urbana i en la social rural. En tots dos casos sembla que s'evidencien processos de desfronterització i d'acostament.

La mateixa societat rural i la crisi que l'acompanya mostren més d'una forma; es parla de gradients de ruralitat.

En relació amb les percepcions del bosc, en el V Fòrum Internacional de Política Forestal els experts van diagnosticar una taxonomia de cinc discursos relatius al bosc: conservacionista, agroruralista, utilitari, comunitats remotes i hedonista (romàntic urbà). El darrer coincideix amb una definició crítica de la cultura urbana, citada anteriorment per Chomsky, que parla de la inflació de l'hedonisme urbà, que coincidiria en part amb la visió de Cronnon. Aquest discurs considera que la cultura urbana, assentada en el més insostenible dels ecosistemes, desconeix l'esforç per a l'obtenció dels recursos bàsics i és un sistema molt eficient en la producció terciària i nul·la en producció primària, de manera que el desconeixement de processos productius primaris l'arribaria a fer crítica amb les formes de producció primària, el paradigma dels quals seria l'apropiació forestal, fet que situa el mite de la intocabilitat del bosc com un ideal. Un mite en el qual confessem que no deixem de veure una percepció reaccionària, que tindria parentiu amb el mite decimonònic de la donzella verge, molt més ben valorada socialment. El mateix passaria amb el bosc intocat com a ideal de maduresa i de climacitat fitocenològica, tot i que no necessàriament ecològica.

Bosc. Natura i cultura

Una de les característiques de la societat actual són les intenses dinàmiques de canvi en tots els nivells. Alguns autors reconeixen que s'ha produït una acceleració general dels processos, assaonada per un context de crisi civilitzadora, pel caràcter transversal en què s'expressa, que afecta els fonaments de la civilització actual. Aquests canvis es manifesten territorialment i ecosistèmicament en el llenguatge i les metodologies d'anàlisi: aquest seria el cas dels paisatges com a concepte.

Per a nosaltres, el concepte de paisatge tindria unes fortes coincidències amb la formulació de Turner *et al.* Seria, doncs, un híbrid; més ben dit, la resultant de l'equació: forces inductores de caràcter biofísic de les quals sorgeixen les denominades cobertes del sòl, menys les forces inductores de caràcter socioeconòmic, és a dir, l'apropiació i els usos del sòl. La resultant és allò que s'expressaria en el paisatge com a resultat final d'un procés assaonat de complexitat. D'aquesta manera, s'entendria com una expressió d'història natural i d'història social, de forma que en la

seva lectura, més enllà de poder interpretar processos naturals, hi ha una fracció notòria d'història social.

L'estudi dels canvis, modificacions i transformacions que pateixen els paisatges inclou necessàriament una recerca a dues bandes: la dimensió socioeconòmica i la dimensió natural. Així doncs, no té cap sentit aïllar dos mons que han estat en contínua interacció. Dos mons altrament en revisió, ja que les formulacions considerades avançades tendeixen a desfronteritzar el binomi natura-cultura.

L'«ordre natural» en els paisatges

L'existència d'un ordre natural ha estat repetidament utilitzada per il·lustrar la magnitud del canvi d'origen humà sobre els paisatges amb l'argument que la causa fonamental del canvi ambiental global és la ruptura d'aquests equilibris per part de l'acció humana i l'aparició de nous «ordres naturals». La crítica a aquesta concepció es pot fer des de dos punts de vista: la reflexió crítica sobre aquest «ordre natural» i el pes de la intervenció humana en els processos biofísics (Boada i Saurí, 2002). En primer lloc, el concepte d'ordre natural i les connotacions d'harmonia i estabilitat tendeixen a excloure la historicitat del món biofísic i, per tant, exclouen el conflicte i el canvi permanent en els sistemes naturals. Cal considerar la historicitat dels processos biofísics i tendir cap a una nova socioecologia que incorpori la dimensió social —d'aquí el paper de les noves ciències ambientals—, fonamentada en el caràcter històric dels fenòmens naturals, i que sigui crítica amb la teoria de la successió ecològica i la seva confiança en la predictibilitat dels processos ecològics. En segon lloc, la modificació humana dels processos biofísics qüestiona encara més el poder causal del suposat ordre natural.

Paisatge i dimensió humana

En els paisatges mediterranis, els processos naturals han estat modificats conscientment per les societats humanes fins al punt que difícilment es pot parlar d'una influència autònoma d'aquests processos en la configuració del paisatge. A més, la intervenció humana, que suposadament alteraria l'ordre natural, té en moltes societats tradicionals l'efecte d'introduir una major diversitat d'ambients i d'espècies, ja que enriqueix i diversifica els ecosistemes en fragmentar-los en múltiples estadis successius (Boada i Saurí, 2002).

Les cobertes terrestres han estat històricament modificades pels usos humans i en l'anàlisi dels seus canvis gairebé sempre cal partir d'un estadi on l'acció humana és una part indissoluble del paisatge. Ja des del neolític l'espècie humana és un element que modifica i regula les forces inductores de caràcter biofísic. A més, una densitat demogràfica elevada no sempre ha de significar una major alteració ambiental, i alguns paisatges que han suportat i suporten una presència humana elevada poden contenir un medi ric i divers. De fet, alguns paisatges on aquesta presència ha desaparegut es troben en condicions d'alteració ambiental, com gran part dels rerepaïsos muntanyencs de la regió mediterrània.

Els paisatges de Catalunya són un bon exemple de constructe socioambiental. Des del punt de vista biofísic, presenten unes característiques pròpies entre les quals destaquen dues pel seu caràcter clau en relació amb la configuració i el funcionament dels organismes i sistemes que

hi ha: una disponibilitat hídrica reduïda i una gran disponibilitat llumínica. A Catalunya, si les forces inductores de caràcter biofísic actuessin de manera solitària, la climacitat donaria majoritàriament bosc, llevat d'algunes zones de litoral estrictes, algunes superfícies verticals de paisatges encinglerats, petits espais estèpics de la depressió central i els ambients criòfils dels gespets i roquissars de l'Alt Pirineu. Tot plegat suposaria una coberta forestal que probablement superaria el 90% del territori català. Tot allò que actualment no és bosc, és la resultant d'unes formes d'apropiació i de transformació produïdes al llarg de la història.

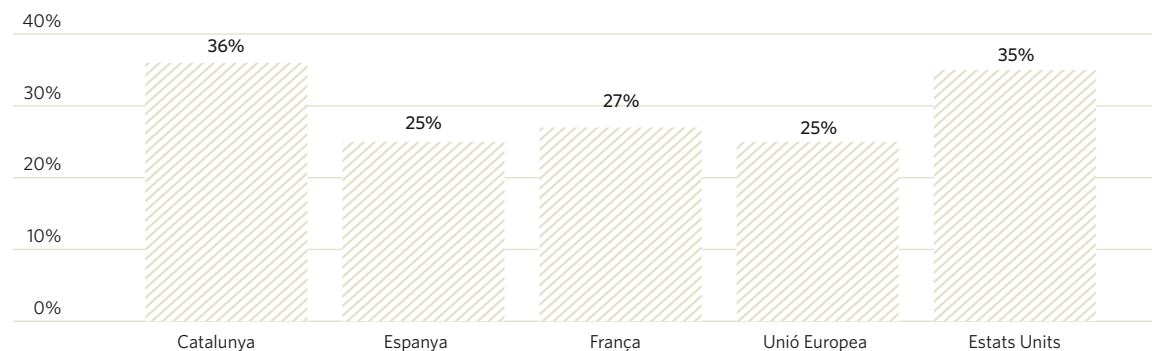
Catalunya, dimensió forestal

Catalunya ha estat un país de molta tradició forestal; la seva història ha estat completament lligada a aquesta realitat ambiental, a la fesomia muntanyenca que la caracteritza: coberta de boscos amb arbres de moltes espècies.

Convé tenir present que el conjunt de la superfície forestal del país és d'1.142.775 ha, segons dades del Departament de Medi Ambient; és a dir, un 60% del total del territori, damunt el qual s'escampen 105 espècies d'arbres i arbusts arboris autòctons i alguns altres de naturalitzats des de fa temps, procedents originàriament de diverses regions naturals. Aquesta superfície forestal (vegeu el quadre) és una de les més elevades que hi ha en un país de l'Europa occidental.

Tant les espècies com la superfície forestal han anat variant amb el pas del temps, d'una banda, per la dinàmica pròpia dels sistemes forestals i, d'altra banda, pels diversos interessos culturals i econòmics de la societat enfront dels boscos.

Quadre 1. Superfície arbrada

Breu aproximació històrica

Per entendre els boscos actuals, ens sembla interessant fer una breu aproximació històrica a partir dels punts d'inflexió més rellevants.

El neolític o l'inici de la transformació activa del paisatge

Abans del neolític, les relacions dels grups d'*Homo sapiens* amb el medi són de caràcter nòmada, recol·lector-caçador. Les mobilitats dels grups tendiran a obeir a factors tèrmics i tròfics: en les estacions amb més adversitat tèrmica, els desplaçaments seguiran la bonança tèrmica cap

al sud, i amb el fred hivernal, succeirà a l'inrevés. En ambdós casos es pot parlar de processos migratoris estacionals, coincidents amb altres grups de vertebrats, entre els quals hi ha els grans mamífers; és a dir, grans masses de proteïna, de greix i de pells. L'estacionalitat també determina un calendari de maduritat dels fruits silvestres. Vinculada a aquests processos de mobilitat estacional dels grups humans, es produirà la dispersió involuntària de llavors, que tindrà en l'espècie humana un difusor que progressivament actuarà d'escampador involuntari de biodiversitat.

El llarg i diversificat procés de neolitització en les seves diferents manifestacions representarà un canvi clau de les relacions de l'espècie humana amb el paisatge, ja que per primera vegada una espècie esdevindrà activament transformadora del paisatge. La sedentarització representarà el punt d'arrencada de les societats modernes; fins aleshores els paisatges han expressat formes madures i climàtiques i les variables d'apropiació han estat per dessota de la capacitat de càrrega dels paisatges. Ara els grups humans començaran a «desmuntar» o artigar els paisatges madurs —bosc— per convertir-los en àrees construïdes, conreus o pastures, iniciant un control progressiu del foc i de l'energia primària orientada cap a la producció de vegetals conreus.

Al pla de Barcelona hi ha evidències d'una gran freqüència d'incendis forestals en el període comprès entre el 7600 i el 5500 BP. Es creu que és indicadora d'una gran activitat humana de tala i crema dels boscos, que aleshores estaven dominats pel roure i l'alzina, però que en aquesta època incorporen pins, com a conseqüència d'un canvi climàtic que comporta una reducció de disponibilitat d'aigua. La finalitat d'aquesta activitat humana era disposar de prats humits per a pastura, en detriment dels boscos.

Durant la llarga transició neolítica, la «petjada ecològica» de la població humana és minsa; en tota la Mediterrània probablement no supera els tres milions de persones, amb una esperança de vida de poc més de vint anys i un consum per persona d'unes tres mil quilocalories.

Romanització

La matriu territorial de la Mediterrània nord i occidental i part de la sud té un punt d'arrencada rellevant durant la romanització, un procés que és la resultant d'un sumatori civilitzatori remot; alguns autors la documenten a la Mesopotàmia sumèria, a partir de la qual es generaria un *crescendo* que incorporarà les aportacions de la Grècia clàssica i dels destacats avenços tècnics i civilitzatoris egipcis. Altrament hi haurà aportacions en temps i intensitats diferents del mosaic de cultures que han caracteritzat la Mediterrània.

Tanmateix, hi ha alguns elements d'inflexió rellevants per a la comprensió de la conformació dels paisatges mediterranis, com són l'aparició dels primers tractats d'agricultura. Obres com la de Varro i la de Columela ens mostren l'organització de les pràctiques agrícoles, forestals i ramaderes. Columela mostra en el seu treball *De re rustica*, que és un compendi de coneixements previs, unes formes de tècniques agroecològiques realment interessants.

L'«ordenament» del territori: Horaci i Cató

Durant la romanització, el territori es vertebrava i s'ordena: s'estableixen les primeres qualificacions d'usos del sòl. La intervenció humana damunt del territori i del medi s'intensifica, fet que afavoreix un domini humà del territori.

Un text destacat sobre la transformació del medi és l'oda d'Horaci, crítica amb el model d'ocupació del territori.

A favor dels camps i en contra del luxe de les construccions

*«Amb tanta construcció, superbes moles
aviat ens faltaran terrenys per a llaurar.*

*Amb estanys s'adornen les mansions
quasi com el llac Lucrino de grandària.*

Substitueixen amb els plàtans l'om.

*Les violes i la murtra i altres plantes ornamentals
en acurades tanques supplanten l'olivera
que donava fruits als antics amos.*

*S'estenen els boscos, tant que impedeixen
que el sol penetri per les denses capçades...*

*«No fou pas així el que varen prescriure ni Cató ni Ròmul
ni el que feren els nostres ascendents:*

ells tenien vil·les més petites

i possessions públiques més grans;

cap particular es feia pòrtics

i la llei protegia els prats i les pastures.»

Horaci

Perfil territorial de Cató

Proposta de Cató: ordenació dels usos del sòl

La formulació de Cató es mantindrà al llarg de temps. La distribució espacial dels horts i dels camps es pot relacionar estretament amb el balanç energètic; així doncs, els horts, els regadius, els secans, les pastures i els boscos productors de llenya i carbó tindran una distància suficient perquè la quantitat d'energia consumida en el desplaçament per arribar-hi i en els processos productius no superi l'energia obtinguda en forma de producció. A partir de la globalització generalitzada dels mercats, es modifica completament l'estructura: el primari declinarà a favor d'una terciarització creixent a tota la Mediterrània europea.

Procés de feudalització

Durant el llarg procés de feudalització, els paisatges forestals del país viuen diferents formes d'apropiació. L'increment demogràfic i les formes d'accés a l'explotació de la terra signifiquen la reducció de paisatges «madurs» mitjançant la rompuda o transformació dels boscos en conreus i pastures. La fusteria de ribera per a la construcció de barques i vaixells, així com l'obtenció de pegues i quitrans per impermeabilitzar els vaixells, incrementen l'explotació forestal.

A la ratlla de l'inici del segle IX apareix un tractat primerenc sobre la necessitat de conservar i millorar els boscos. És una ordenança carolíngia per a les possessions reials, que manifesta la preocupació per la conservació dels recursos forestals. És interessant observar que les espècies a repoblar tenen significació alimentària, fustera i remeiera. Convé recordar que en l'àmbit alimentari fruits com la castanya i la poma són molt importants en les dietes de les societats preindustrials.

Catalunya carolíngia. Any 800. «Capitulare de villis»

- Nostres boscos i forests s'han de custodiar amb diligència.
- No es pot permetre que els boscos, on siguin necessaris, pateixin greuges per tallades excessives.
- A les hisendes reials s'han de plantar, entre d'altres:
 - ginebró
 - pomera
 - perera
 - prunera
 - moixera
 - nesprer
 - castanyer
 - avellaner
 - ametller
 - morera
 - llorer
 - pi
 - noguera
 - cirerer

Font: E. Bauer-Manderscheid. Revista Forestal Española 10:26

A finals del segle XV es produirà un fet molt rellevant que tindrà implicacions històriques i socials d'una gran rellevància: l'encontre entre Europa i Amèrica, a partir del qual s'iniciarà un imparable intercanvi actiu i passiu d'espècies vegetals. El 32% de la flora catalana actual procedeix d'Amèrica. De les espècies introduïdes voluntàriament que han tingut un paper social molt rellevant, destaquen el blat de moro i la patata. Tanmateix, cada pam de conreus guanyat ho serà en detriment d'un d'equivalent superficial de bosc.

Un exemple de canvi en els paisatges lligat a les noves pràctiques econòmiques derivades del comerç ultramarí és la substitució a les obagues de muntanya de rouredes de roure de fulla gran per plantacions de castanyer. Amb la fusta d'aquest arbre es fan les bótes per al transport marí, atesa la seva resistència a la salinitat. Per aquesta via arribaran els guanos i nitrats, que introduiran una modalitat d'intensificació de l'activitat agrícola.

Els boscos arriben als mínims

A Catalunya, a mitjans del segle XVII la sobreexplotació dels boscos per la creixent demanda social i l'intens consum de fusta per a la marina provoca l'aparició d'un document normatiu que vol posar ordre als abusos i que apunta l'organització d'una «administració forestal» incipient, les *Ordinacions forestals de Catalunya o Llei de Boscos de Solsona* (1627).

L'avenç dels coneixements provoca noves formes de producció. Ens trobem en els inicis de la industrialització, que comportarà el creixement demogràfic i l'inici d'una creixent estructuració de les formes urbanes. Una nova societat anirà augmentant de manera imparable la demanda de recursos energètics i alimentaris. Una conseqüència d'aquest nou procés és el fet que a finals del segle XVIII s'assoleix el mínim històric de superfície de boscos.

A mitjans del segle XVIII, amb l'intent de recuperar els boscos apareix *La ordenanza para el fomento, cultivo y conservación de montes*. S'imposa per primera vegada una obligació social de repoblar: «[...] Cada veí ha de plantar tres arbres per cada arbre tallat, a més del que li pertoca com a veí, per cada any».

Francisco de Zamora (1789) descriu en el seu diari de viatges una situació en què la llenya és escassa i els pobres es veuen obligats a robar-la. Assenyala com la vinya desplaça els boscos de pi. Al cap d'un segle es produeix un fet invers: amb l'arribada de la plaga de la fil·loxera, la vinya sofreix un gran declivi i en el seu lloc es produirà una activitat nova per al paisatge, plantacions d'arbres, especialment coníferes.

Un canvi intens en els paisatges forestals

Al llarg del segle XX, les transformacions en els paisatges com a conseqüència de les activitats humanàries assoleixen unes dimensions extraordinàries.

L'augment de la demanda energètica per al funcionament de la societat industrial introduirà l'ús d'energies fòssils. El canvi energètic provocarà uns canvis notables en l'estructura i dinàmica d'alguns paisatges forestals i agrícoles de muntanya. El consum de dendrocombustibles — llenya, carbó i carbonet— procedents dels arbres és substituït pel consum de derivats del petroli. El consum *per capita* històric ha estat quantificat en cinc tones de llenya per persona i any, una apropiació que es frena a partir de l'ús dels combustibles fòssils. Un primer efecte és la recuperació per resiliència de la superfície forestal, en detriment de superfícies agrícoles i pastures en àrees de muntanya.

La societat postindustrial canvia les formes d'ocupació del territori

Iniciat el segle XXI, el principal problema dels paisatges forestals ha estat la seva ràpida transformació en zones reclassificades com a urbanitzables. Així doncs, terrenys fèrtils formats per l'acció multiseular són ràpidament transformats en polígons industrials, equipaments, serveis i camps de golf. Són urbanitzats mitjançant un planejament urbanístic que ha tingut la servitud de ser la font principal per fornir de recursos municipals.

Actualment hom reconeix als boscos unes funcions essencials, com ara fornir d'uns serveis ambientals imprescindibles una societat que necessita com el pa que menja avançar cap a la sostenibilitat real del seu model.

El bosc en la cosmovisió dels pobles

Al llarg de la història hi ha hagut cultures dendrofòbiques, que han mostrat poc respecte envers el bosc i els arbres, i que fins i tot els ha considerat espais insalubres i refugis de foragits, mentre que d'altres han estat dendrofiliques, és a dir, han manifestat respecte pel bosc, i fins i tot l'han considerat sagrat. A Catalunya es pot parlar d'èpoques diferents, en les quals segons el moment cultural es servava fòbia o filia. Frazer parla d'adoració passiva, que en els temps postindustrials s'ha mantingut viva amb altres noms. A la Catalunya vella no era gens estrany, per exemple, que a l'hora de tancar pactes familiars, com el casament d'un fill o d'una filla, d'efectuar la venda d'un cap de bestiar o d'organitzar el repartiment de l'aigua de regar, el tracte es tanqués dessota d'un arbre centenari.

Aquest fet civilitzatori explica la presència força habitual davant del mas d'un arbre centenari coronat, generalment una alzina o un lledoner, tot i que en paisatges més muntanyencs pot ser un roure o un faig. Més enllà d'aquesta pràctica vinculada a la cosmovisió de la gent del lloc, el dessota de la capçada de l'arbre coronat esdevé l'amorriador, és a dir, una superfície coberta per l'ombra de la capçada on a l'estiu el ramat es refà de la calor reposant-hi a l'hora de més intensitat del sol.

Als peus dels cingles de la serra del Cadí, a la vessant cerdana, hi ha un boix en el qual els joves solters en la diada de la verge local cada any fan una dansa nupcial amb l'esperança que l'any vinent ja estaran casats. La llista de tradició cultural amb els arbres és llarga: alguns exemples són les falles d'Isil, el Pi de Sant Sebastià a Matadepera, el Pi de Centelles, etc.

Al nostre país el xiprer té el simbolisme de l'hospitalitat. A les cultures preindustrials, la presència d'aquest arbre davant de la casa ha estat portadora d'un missatge per als caminants i romeus: un exemplar solitari indicava que serien obsequiats amb «pa i trago»; dos exemplars, que tindrien una menja a taula, i quan n'hi havia tres, que tindrien dret a fer una nit al mas.

Aquesta vinculació amb els arbres no pot ser més natural: en els orígens històrics d'Europa, el vell continent estava cobert de boscos tancats, intransitables, i els més meridionals eren quasi selves. Frazer explica que a començament del segle I uns germànics van ser interrogats per Cèsar i li van dir que havien viatjat durant dos mesos a través de selves sense arribar al final. Uns segles més tard, l'emperador Julià va visitar la mateixa zona i va quedar profundament afectat per la seva foscor, la soledat i el silenci d'aquests boscos. El geògraf Estrabó va fer la mateixa definició a la seva *Geografia*, en què parla d'uns boscos tan tancats que són pràcticament intransitables a causa de la seva densitat. L'afirmació estraboniana dista molt de la citació que se li adjudica, de forma literàriament reeixida, però absent de rigor: «Un esquiol podria anar des dels Pirineus fins a l'estret de Gibraltar saltant de capçada en capçada», ja que, ben al contrari, parla de boscos densos.

En etapes històriques més o menys remotes, alguns boscos van adquirir el sentit de temple. En cultures centreeuropees s'ha documentat que els santuaris més antics van ser els boscos vells. El culte als arbres va assolir nivells impensables; fins i tot es va arribar a condemnar a penes ferotges qui arrancava l'escorça d'un arbre i a l'antiga Grècia, concretament a l'illa de Cos, estava prohibit tallar un xiprer sota multa d'un miler de dracmes. Plutarc cita un corner valorat com l'element més sagrat de Roma.

Les variables de culte a l'arbre són il·limitades en el temps i l'espai. Antany, quan els arbres iniciaven la floració, es deia que se'ls havia de tractar com a dones prenyades, i això significava

que no s'hi podia fer soroll a prop. Encara ara, la gent de bosc i els naturalistes, quan visitem un bosc, de manera natural abaixem la intensitat de la veu, talment com si haguéssim entrat en un temple o una catedral.

D'altra banda, també hi ha arbres carregats d'altres simbolismes, com el Roure de Guernika, als jardins del Parlament Basc a Vitòria-Gasteiz, o el Pi de les Tres Branques, a l'Alt Berguedà, tots dos ensenya de la identitat i la lluita d'un poble per la seva emancipació. Aquest any, el nostre Pi de les Tres Branques lamentablement ha sofert la mutilació intencionada d'una de les tres branques.

En el context de crisi ambiental actual, una crisi ja reconeguda com a civilitzatòria, el bosc i el seu component principal, l'arbre, ens ofereixen nous simbolismes com a expressió de resistència a un sistema globalitzador, caracteritzat per l'agressivitat i la capacitat d'anorrear sistemes intemporals. El bosc pren un simbolisme social que depassa els seus valors clàssics. L'arbre és consubstancial al bosc i, contràriament al tòpic, l'arbre ha d'ajudar-nos a veure el bosc, a comprendre'l. Una comprensió que no és res més que una forma agradable d'acostar-nos al coneixement dels processos que es produeixen en el medi que ens envolta.

Els boscos i els arbres representen una nova sacralitat; han esdevingut uns monuments naturals que ens recorden el que som i allò de què formem part. Quan els arbres han estat indultats i ens han arribat en formes monumentals, gegantines, és perquè hi ha hagut una causa cultural, pel seu simbolisme, pel valor de fita, per un esdeveniment, per la seva dimensió fins i tot màgica —les alzines de la por, les bellugadores—; han arribat als nostres dies com a expressió d'una cultura forestal, que al país probablement no ha tingut l'estatus merescut. Actualment aquest patrimoni disposa d'un senzill instrument legal, la declaració d'arbre monumental. N'hi ha uns quants escampats arreu del territori, entre els quals destaquen l'arbre més vell de Catalunya, l'olivera Lo Parot, localitzada a Horta de Sant Joan; el que té el tronc més ample, el castanyer de Can Cuc, al municipi de Cànoves i Samalús, al Baix Montseny, o els més alts, els plataners de la Devesa de Girona.

Pensant en aquest valor, és oportú recordar les paraules del mestre Ramon Margalef: «El bosc és l'ecosistema terrestre d'estructura més complexa. La peça cabdal és l'arbre, i cal un poeta per descriure apropiadament la complexitat de l'arbre».

L'acostament al bosc té un retorn generós en escriu, perquè ens embolcalla d'emocions i d'aprenentatges, i ens ajuda a veure la incommensurabilitat de la natura, així com les infinites variables de formes i de bellesa, en un estat de canvi constant.

Origen dels espais naturals protegits (ENP) Antecedents remots del conservacionisme

La protecció i conservació d'espais naturals tal com s'entén avui dia arrenca a la segona meitat del segle XIX amb la creació del Parc Nacional de Yellowstone, als Estats Units. A partir d'aquest esdeveniment, l'arrencada de les figures de protecció, amb temps, intensitats i situacions geohistòriques diferents, no pararà. La creació d'espais naturals protegits és una fita que en la història del conservacionisme té orígens remots i motivacions diverses. Els objectius dels més antics eren majoritàriament venatoris. A Catalunya trobem aquest origen en els espais de cacera dels comtes reis i en els tractats de falconeria. N'és un exemple la primera col·lecció zoològica documentada

del rei Joan I el Caçador, conservada en un tancat d'oliveres del palau. En un context civilitzatori diferent, però no aliè, Hernan Cortés comenta en el seu diari que en la seva primera visita al Palau de Moctezuma II a Tenochtitlán l'impressiona la representació viva de diferents hàbitats amb mostres de la flora i la fauna de l'imperi asteca.

La referència més antiga de creació d'unes certes «reserves» s'ha documentat a l'antiga Mesopotàmia, bressol de tres grans civilitzacions: sumèria, babilònica i assíria, amb uns coneixements importants sobre agricultura, jardineria, ramaderia i pesca. Alguns reis mesopotàmics implanten les primeres reserves d'animals per a la pràctica privilegiada de les seves caceres; segurament es tracta de les primeres «figures» d'un espai territorial sotmès a una ordenació per al seu ús lúdic (Boada, 1997).

Pel que fa al coneixement del medi natural i el paper que té en l'equilibri i la salut dels individus, és Hipòcrates (460-375 a. de C.) qui formula les «primeres auditories ambientals» plantejant que, per entendre la salut dels individus i del conjunt de la societat, cal estudiar la naturalesa del medi que els envolta: «Quan s'arriba a una ciutat o vila, s'ha d'observar la situació del lloc respecte dels vents, també les seves aigües, si són zones pantanoses, si són toves o dures, si es troba en una zona enlairada o plana, com és la floresta que l'envolta».

Durant la romanització, de resultes de l'augment de la mobilitat i de la capacitat de transformar el medi natural, sorgeix un primer ordenament urbanístic i del territori. Cató estableix les primeres qualificacions del sòl per tal d'ordenar i vertebrar el territori segons la seqüència via romana – vil·la romana – jardí irrigat – hort – prat – riberes – vinyes – oliverar – bosc per la tala – bosc per recollir aglans.

El geògraf i historiador Estrabó (63 a. de C. - 19 a. de C.), en la seva *Geografia*, probablement impressionat pel caràcter dens i tancat dels paisatges ibèrics, subratlla el caràcter extensivament selvàtic de la península Ibèrica. Fa unes primeres descripcions dels seus sistemes naturals: «Ibèria té molts cabirols i cavalls salvatges. Els d'Empòrion fabriquen lli i el seu país en part és bo i en part és dolent, amb jonc vast i inútil».

També són interessants les descripcions sobre el patrimoni natural ibèric recollides pel savi Plini el Vell quan va ser procurador de la Bètica. A la seva *Història natural* cita un dels primers exemples de «delicte ecològic»: diu que s'honora tant les cigonyes a causa de la quantitat de serps que capturen que es dóna pena de mort a qui les mata.

Ordenament i maltractament dels boscos

Una altra aportació notòria la constitueix l'obra *De re rustica*, de l'autor hispanoromà Columela, on queden recollits els coneixements dels clàssics en matèria agrària i forestal i que constitueix el que es pot considerar el primer tractat de bones pràctiques agrícoles i forestals.

Com s'ha mostrat, l'any 800 apareix un tractat primerenc sobre la necessitat de conservar i millorar els boscos, el *Capitulare de villis*, una ordenança visigòtica per a les possessions reials que manifesta la preocupació per la gestió i conservació dels recursos forestals: «Els nostres boscos s'han de custodiar amb diligència. No es pot permetre que els boscos, allà on siguin necessaris, pateixin greuges per tallades excessives. Ha de afavorir-se la plantació de ginebró, pomera, perera, prunera, moixera, nesprer, castanyer, avellaner, ametller, morera, llorer, pi, noguera i cirerer».

Durant el llarg procés de feudalització s'han produït episodis històrics on s'han promulgat mesures polítiques d'impacte negatiu en el medi. No ens allargarem en aquest punt, però que quedi com a exemple l'ordre promoguda pel virrei García de Toledo l'any 1561 per a la crema sistemàtica de tots els boscos situats prop dels camins de trànsit important i, si esqueia, de tots els altres boscos del Principat, ja que constituïen un refugi inexpugnable de bandolers. L'acció va ser congratulada per Felip II «*por el buen sosiego y quietud que puso en el principado y el condado*» (J. Reglà, 1962).

És amb l'augment demogràfic i de l'impacte humà en el territori que podríem datar els primers espais sotmesos a un cert «règim de protecció». La sobreexplotació dels boscos per la creixent demanda social i el fort consum de productes forestals tant en el sector domèstic com en l'artesà, de la marina i protoindustrial expliquen l'aparició d'un document normatiu que vol posar ordre als abusos i apunta l'organització d'una «administració forestal» incipient. Aquesta primera legislació per a «l'ordenació i conservació» dels boscos a Catalunya són les Ordenacions Forestals de Catalunya o la Llei de Boscos de Solsona (1627). El document comença així: «S'han fet molts grans excessos en aquesta extracció, excedint els límits [...] Sa excel·lència [...] prohibeix [...] que cap persona [...] no intenti llevar les marques i els senyals dels arbres [...] ni vulgui tallar aquests arbres senyalats». Aquest ampli document normatiu regula la tala, el carboneig i la fabricació de pegues, i penalitza els abusos: incendis i altres pràctiques considerades abusives.

Canvis en les relacions entre la societat i la natura

Tanmateix, cal considerar que, fins ben avançada la Il·lustració a les darreries del segle XVIII, la idea multiseular sobre els recursos naturals era que aquests eren inesgotables per raons divines o sobrenaturals; dominava la creença que el providencialisme emparava i regenerava els recursos naturals sotmesos a qualsevol forma d'explotació per part de la societat: la idea de límits era inexistente. L'explotació contínua dels boscos i la forta regressió associada de la superfície forestal durant el segle XVIII explicarien l'aparició del document del marquès de l'Ensenada signat el 31 de gener de 1748. Aquest document, en forma d'ordre reial, regula l'explotació i la conservació dels boscos. D'aquesta ordenança per al foment, cultiu i conservació dels boscos en destaca l'exigència, explícita, que cada veí a tot el país ha de plantar tres arbres per cada arbre tallat, a més del que li pertoca com a veí cada any; s'eximeix d'aquesta obligació solament les vídues pobres i els infants. Com hem pogut documentar, la implantació d'aquesta norma farà que en algunes viles, per acord municipal, el nombre d'arbres que cada ciutadà ha de plantar augmenti fins a cinc abans no finalitzi l'any.

El decret explicita que: «Per tal que les activitats de bosc es facin correctament, les plantades, les podes i les tallades es faran amb els mètodes més convenients, i es recomana que cada poble disposi d'un indret per a planter ben descobert al sud i protegit dels vents del nord on es plantin les fages i les glans més grosses i sanes dels arbres més robusts, que no s'arrenqui l'herba ni el gram, perquè mantinguin la humitat i les rosades d'estiu».

Pel que fa a les tallades i les podes, s'indica l'època de l'any adequada i com s'ha de tallar sense deixar ferides a l'arbre. Mana que es castiguin amb rigor els qui tallin o trosseguin sense permís o de manera grollera. Sempre caldrà el permís de tallada i es remarca la necessitat d'augmentar la plantació i el nombre de boscos. D'aquest destacat document se'n deriven els primers inventaris forestals, els quals gestionarà la que es pot considerar la primera guarderia forestal, que curiosa-

ment seran els denominats Comissionats de Marina, un cos d'agents que estarà present amb un representant a les principals viles forestals del Principat i que són els qui efectuen els controls, els inventaris forestals i, si escau, autoritzen la tala.

Ara bé, no serà fins a finals del segle XVIII que es donaran les primeres propostes més o menys ben construïdes orientades cap a plantejaments que es poden considerar precursors del conservacionisme. A escala europea, en els seus primers estadis, la revolució industrial ja tindrà uns impactes extraordinaris sobre els boscos. Apareix un canemàs conceptual de la natura en el pensament occidental que s'engloba sota tres grans visions generals (Glacken, 1967; Goudie, 1990): la visió teleològica, la visió determinista i la visió antropocèntrica.

La visió teleològica és la creença en una entitat suprema que governa els ritmes de la natura i els ritmes de la societat. Coincideix amb el providencialisme sobrenatural (Urteaga, 1993).

La visió determinista és la idea que les condicions naturals són responsables de l'evolució de les societats humanes. Aquest propòsit ja va ser formulat per Montesquieu.

Invertint l'ordre de la visió determinista, la visió antropocèntrica afirma que són les societats humanes les que influencien i en certa manera governen cada cop més els ritmes ambientals i no a l'inrevés. Aquesta visió sorgeix no tant de la reflexió filosòfica, com podria ser el cas de les dues anteriors, com de l'experiència pràctica, en observar-se els primers grans efectes de la desforestació.

No es pot passar per alt que Humboldt en la seva obra *Assaig sobre la geografia de les plantes i el quadre físic de les plantes* posarà en relleu algunes de les modificacions introduïdes pels humans en els sistemes naturals. Aquesta primera obra de geografia ambiental la dedicaria al seu contemporani Goethe, amb qui compartia algunes de les tertúlies que aquest darrer organitzava, en les quals es barrejaven artistes, poetes, escriptors i científics. A l'entorn d'aquests cenacles del romanticisme alemany, que encapçala Goethe, aquest tindria una influència notòria en el desvetllament dels estudis per a la gestió dels recursos naturals. D'aquest context sorgeix un personatge que tindrà un paper notori en l'establiment de les bases més incipients de les ciències de la conservació formulant la necessitat d'organitzar l'explotació racional dels recursos naturals: Heinrich Cotta (Boada i Saurí, 1999).

Cotta fou el fundador de l'Institut d'Ordenació de Tharandt, la primera escola forestal, on es formaria Agustín Pascual, fundador de l'Escola de Forests a Villaviciosa de Odón, als inicis del segle XIX (Gómez, 1992). Les primeres promocions d'aquestes institucions es nodreixen d'un alt percentatge de joves procedents del món rural català (Boada 1996). Un cop acabada la formació, alguns d'ells —Bosch i Julià, germans Josep i Ramon Jordana, Sebastià Soler, Primitiu Artigas, Joaquim Castellarnau— faran les primeres aportacions en la gestió de recursos forestals, la repoblació de capçaleres, la fixació de dunes, etc. La visita als EUA de Josep Jordana els anys 1876 i 1877 i posteriorment la de Rafael Puig i Valls el 1893 els posaria en contacte amb les primeres formulacions proteccionistes: la instauració de la Festa de l'Arbre a l'estat de Nebraska el 1872 i la creació el mateix any del primer parc nacional del món: Yellowstone.

Necessitat de protegir

Als Estats Units d'Amèrica, durant la segona meitat del segle XIX l'explotació indiscriminada de terres i boscos va motivar el sorgiment d'un corrent conservacionista en el si de les institucions federals del país. L'objectiu principal era preservar certes àrees de la pressió colonitzadora, amb

la idea de deixar de considerar que la natura és il·limitada i passar a concebre-la com un patrimoni que cal conservar per a les generacions posteriors (Saurí, 1993). L'espai protegit es concebia com un santuari de la natura, intocable per l'home per tal de mantenir-lo «verge». Sota aquest pensament es va crear el parc nacional més extens i més visitat dels Estats Units, Yellowstone.

Seguint la línia de Cotta, al nostre país la figura de l'enginyer forestal tarragoní Rafael Puig i Valls tindria un paper pioner amb les seves aportacions a la gestació del conservacionisme i la conscienciació ambiental. L'any 1884 aquest tarragoní, davant la contínua i intensa destrucció dels boscos, va formar part d'una comissió integrada per ell, un altre membre de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre i dos més de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, per organitzar una lliga per la defensa del medi natural, enfront de la tala abusiva de boscos, per tal que es creessin disposicions legals indispensables per a la protecció, conservació i recuperació dels paisatges forestals. El primer treball d'aquesta comissió va ser la redacció d'un projecte de repoblació de la serra de Collserola. Ens trobem amb la que constitueix, amb tota probabilitat, un dels primers agrupaments conservacionistes del país.

Fou ell qui el 21 de setembre de 1898 va donar a conèixer la Festa de l'Arbre en l'article «La Pàtria i l'arbre» publicat a *La Vanguardia*. Tanmateix, la idea d'instituir la repoblació des d'una perspectiva de vinculació social o popular ja l'hem citada anteriorment: l'ordre signada pel marquès de l'Ensenada l'any 1748.

La primera Festa de l'Arbre es va celebrar el 30 d'abril de 1899 a Barcelona. Aquest homenatge popular a l'arbre beu de diferents antecedents com el que hem esmentat del marquès de l'Ensenada i amb tota probabilitat és una conseqüència de la visita de Puig i Valls als EUA l'any 1893 amb motiu de l'Exposició Universal celebrada a Xicago. Durant la seva llarga estada, en la qual recorre diversos estats, sembla conèixer la celebració del Tree Day —celebrada per primera vegada el 10 d'abril de 1872 a l'estat de Nebraska. Aquesta festa té com a finalitat desplegar una iniciativa d'una àmplia implantació popular destinada, d'una banda, a la recuperació de superfície forestal i, d'altra banda, a estimular entre els ciutadans l'amor a l'arbre i el símbol d'arrelament a la nova pàtria (Boada, 1995).

Immediatament després de l'endegament de la Festa de l'Arbre, Puig i Valls enceta el camí de la protecció dels espais naturals i esdevé el precursor del conservacionisme a Catalunya i al conjunt de l'Estat espanyol amb la proposta de creació d'un espai natural protegit. Concretament, el 6 d'abril de l'any 1902 presenta les bases del projecte de Parc Nacional de la Muntanya de Montserrat i suggereix la necessitat d'aplicar la mateixa figura a les serres del Tibidabo i del Montseny; alhora, proposa la declaració d'indret d'interès el cap de Creus (Boada, 1995).

Primers referents proteccionistes

Els orígens de la política de conservació a l'Estat espanyol estan lligats a una esfera predominantment forestal, que és hereva de la tradició forestal vinculada al procés de desamortització del segle XIX. El forestalisme troba en la defensa de la integritat del paisatge i dels valors naturals un camp on desenvolupar les seves aspiracions naturalistes, conservacionistes, patrimonialistes i educadores. La idea dels espais naturals protegits es converteix en un dels llocs privilegiats de trobada d'un coneixement forestal tant científic com cultural i divulgador (Gómez, 1992).

La primera figura de protecció específica neix el 7 de desembre de 1916, data en la qual s'aprova a escala espanyola la Llei de Parcs Nacionals, en vigor fins al 1957.¹ El 23 de febrer de 1917 es crea per reial decret la Junta de Parcs Nacionals, l'organisme gestor. Aquesta etapa la protagonitza Pedro Pidal y Bernaldo de Quirós, marquès de Villaviciosa, d'Astúries, promotor de la llei i primer comissari del Servei de Parcs Nacionals d'Espanya. Pidal, que sintonitza amb les idees forestalistes del segle XIX, estableix una relació causal entre l'empobriment de la nació i la desaparició de les masses boscoses (Fernández, 1998). No és pas estrany que els primers parcs nacionals siguin originàriament reserves forestals i estiguin inspirats en certa manera pel moviment higienista i antiurbanista dels primers decennis d'aquest segle. El pare dels parcs nacionals espanyols sustenta «la virginitat de la natura conservada», ja que «és el que representen els parcs nacionals; com menys se'ls toqui, més verge serà».

La presentació i defensa de la Llei de Parcs Nacionals es produeix en un context polític i socioeconòmic complex, tant a escala europea, amb el rerefons de la Primera Guerra Mundial i la Revolució Russa, com estatal, amb les grans vagues. Pidal creu que els assumptes ecològics no han d'esperar davant de qüestions més importants (Fernández, 1998). Les línies fonamentals de la seva política proteccionista, basada en paisatges d'alta muntanya i boscos, són la funció turística —font de divises— i la recreativa per al gaudi dels ciutadans.

Puig i Valls i Pedro Pidal comparteixen els plantejaments regeneracionistes; ambdós creuen que l'educació en el respecte al medi i la recuperació del medi natural són l'única sortida per a un país enfonsat pel fracàs colonial del 98.

Catalunya: primeres denúncies i les respostes de la societat catalana a les agressions del medi natural

Al marge del context forestalista de Puig i Valls, la presa de consciència sobre la destrucció dels paisatges a Catalunya troba l'escenari d'arrencada durant la Renaixença, moviment que impulsa l'interès per les ciències, les lletres, l'art i el coneixement de país, i que es projecta a través de diverses associacions i institucions, i de manera molt particular a l'entorn d'una nova forma d'aproximació a la natura: l'excursionisme. La fundació l'any 1876 de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, precursora d'aquest moviment i més endavant, l'any 1891, convertida en el Centre Excursionista de Catalunya, marca una nova etapa en el coneixement naturalista del país i potencia un nou ús social dels paisatges a través de l'excursionisme.

La primera denúncia documentada la trobem el 1879 amb Antoni Massó, considerat un pioner de l'excursionisme, fundador de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques. Va advertir que al Montseny «s'ha d'evitar la destrucció d'aquests magnífics boscos de faig colossals, gegants de la vegetació, tan poètics com útils».

Aquests primerencs defensors de la natura amb tota probabilitat estaven assaonats per les aportacions dels «primers naturalistes» catalans, un dels quals era Joan Salvador i Boscà, el primer membre d'una nissaga d'apotecaris que van iniciar els estudis sistemàtics de la flora del país

1. Aquest primer servei de parcs nacionals va gestionar els cinc primers: Covadonga (juliol de 1918, 16.925 ha), Ordesa (agost de 1918, 2.046 ha), Teide (gener de 1954, 11.866 ha); Caldera de Taburiente (octubre de 1954, 3.500 ha) i Aigües Tortes i Llac de Sant Maurici (novembre de 1955, 9.851 ha). Font i Majoral, 2000.

a començaments del segle XVII. Aquesta recerca continuaria al llarg de tot el segle XVII i part del XVIII amb el seu fill Jaume i els seus néts Joan i Josep. L'interès pel coneixement del medi natural va conduir a la creació, l'any 1899, de la Institució Catalana d'Història Natural, fundada per Salvador Maluquer, Josep Mas de Xaxars i Antoni Novellas. Entitat pionera de l'estudi i defensa de la natura, afortunadament ben activa i renovada actualment, amb cent anys de feina continuada, ha fet un paper d'aglutinadora dels estudiosos de les diverses disciplines del coneixement del medi natural.

L'any 1894 el meteoròleg Dionís Puig fa una conferència en el Centre Excursionista de Catalunya que va més enllà de la simple proclama. Apunta una hipòtesi de canvi global i exposa la seva teoria de com el règim meteorològic ha canviat, i que aquest canvi global s'ha manifestat en un descens de temperatures i de les precipitacions com a conseqüència de la desforestació dels boscos. Defensa que la desforestació a escala local és la responsable de causar inundacions a la plana de Barcelona. En aquest context, Dionís Puig demana que s'actui per frenar les tales abusives a què estan sotmesos els boscos del país i defensa la iniciativa de Puig i Valls d'implantar la festa de l'arbre (Boada, 1996).

Al tombant del segle XX es produeix un fet que constituirà un antecedent històric en la política de conservació a Catalunya. Es tracta d'una proposta que la societat cívica La Ciutat Jardí² de Barcelona porta al III Congrés Excursionista Català, celebrat a Tarragona l'abril de 1914, on demana a la Diputació un Pla de Reserves Forestals i de Parcs Nacionals a Catalunya (Fernández, 1998).

L'any 1921 apareix al butlletí del Centre Excursionista de Catalunya un crit d'alerta sobre la venda del bosc del Gresolet, a l'Alt Berguedà. S'hi reivindica un parc natural per protegir la bellesa i riquesa del bosc enfront d'una amenaça de tallada, al·legant una devastació dels camps conreuats ribera avall per la no retenció del material rocós enfront d'unes pluges torrencials. La intensa campanya de salvació que du a terme el Centre Excursionista de Catalunya aconsegueix amb èxit el manteniment de la massa forestal.

El Montseny, un paradigma del proteccionisme

El Montseny, primer espai natural protegit a Catalunya

El massís del Montseny ha estat un exemple paradigmàtic de la sensibilitat popular defensora d'uns valors paisatgístics singulars i de les intervencions públiques en el camp de la conservació. La història de la seva conservació té el valor d'un indicador extrapolable i no d'una anàlisi local; és per això que hi posem una atenció especial, ja que la seva anàlisi ens mostra de manera significativa una fracció notòria de la història de la conservació des de la perspectiva dels diferents agents actuant.

Les demandes socials per a la seva protecció van estimular la participació dels poders públics per aconseguir un règim legal de protecció d'aquest espai. Es crea una tímida figura, el Patronat de Muntanya, que constitueix a Catalunya la primera entitat legal de protecció d'una fracció de

- Entitat fundada l'any 1912 a Barcelona que es preocupava per l'urbanisme i la qualitat de vida dels ciutadans. Un dels objectius era «preservar i augmentar les reserves higièniques dels centres de les poblacions, particularment a través de la conservació i creació de boscos perifèrics, zones rurals o silvestres, parcs i jardins urbans i espais lliures interiors de tota classe» (Castelló, 1990).

territori pels seus valors paisatgístics. A finals dels anys setanta el Montseny va esdevenir parc natural i quasi simultàniament (1978), a través del programa Home & Biosfera de la Unesco, va passar a formar part de la Xarxa Mundial de Reserves de la Biosfera, la primera a Catalunya.

Molt abans, però, a finals del segle XVIII, les reserves forestals del Montseny, integrades bàsicament per avets, faigs, roures, pi silvestre, alzines i castanyers, van quedar sotmeses a la jurisdicció de l'Estat, juntament amb els boscos de Tortosa, la Selva i l'Empordà (Aragó, 1964), seguint el corrent il·lustrat iniciat per la dinastia borbònica, concretat en una política de protecció i foment de la Marina Reial, per l'Ordenança de Monts de l'any 1748.

El primer intent seriós de dotar el Montseny d'una figura legal de protecció es deriva de l'estudi realitzat l'any 1922 pel botànic Pius Font i Quer, en el qual planteja que el massís sigui declarat parc nacional, proposta que es troba recollida a les Cròniques Oficials de la Mancomunitat de Catalunya. Aquesta institució havia posat de manifest el seu interès per la creació de parcs, amb motiu de la publicació de la Llei de 7 de desembre de 1916 i el Decret de 23 de febrer de 1917, que definien i creaven els parcs nacionals i llocs d'interès nacional a escala espanyola.

Perquè els espais fossin mereixedors d'una atenció especial, s'havien de donar a conèixer a la Direcció General d'Agricultura, Mines i Forests a través de l'enginyer en cap del Districte Forestal Provincial. En aquest context administratiu, diverses entitats i societats van fer algunes propostes i el Districte va proposar la creació de dos parcs: Montserrat i el Montseny. La Mancomunitat encarregaria la realització d'alguns estudis, que constitueixen el primer corpus de treballs interdisciplinaris per a la creació d'un espai natural protegit. Pel seu interès, vegem-ne alguns exemples:

Montseny, Parc Nacional, del botànic Dr. Pius Font i Quer:

«La finalitat del Parc Nacional del Montseny és la de conservar la vegetació i fauna actuals de la muntanya, evitant que puguin ser destruïdes o modificades per l'home [...] El Montseny, desgraciadament, ha estat molt sotmès a la intervenció de l'home; així el Parc Nacional no només hauria de conservar allò que existeix, sinó restituir tot el que s'ha destruït [...]»

Orientacions per al futur Parc Nacional, del zoòleg Ignasi de Segarra:

«[...] Aquest Montseny, que és terra de carboners i de ramats, de boscos densíssims i redós de relíquies molt preuades per a nosaltres, val la pena que fem tot el que calgui per conservar-lo [...]».

Aquest reconegut naturalista l'any 1927 va publicar a la revista *Ciència* l'excel·lent article «El Montseny (Glossa dels valors naturals de la contrada)», que esdevindria un referent obligat de cara a la futura protecció del massís.

Memòria, del secretari de l'Escola de Belles Arts, Llorenç i Artigues:

«Montseny és la representació més rica de la terra catalana [...] La seva posició geogràfica li dóna un emplaçament especial i únic que la fa centre de convergències [...] tots els terrenys contribueixen a l'alçament representatiu del Montseny, que és la transfiguració catalaníssima del Pirineu [...] La muntanya és cada dia més veïna de la ciutat. Dos factors determinen amb rapidesa aquest acostament: la major extensió urbana del nucli ciutadà i la major facilitat dels mitjans de comunicació que uneixen la ciutat de Barcelona amb la muntanya del Montseny. Barcelona no ha sigut intel·ligent en la construcció dels seus parcs ni en la urbanització de les muntanyes properes. La invasió ciutadana és per a la muntanya un perill [...] Sols un remei pot oposar-se a la disgraciosa invasió, i per una altra part, a la necessària invasió. Aquest remei és la intervenció. Cap laboratori

s'ofereix més magníficament a la vasta empresa com l'intent de portar la intervenció de la ciutat a la muntanya del Montseny, en l'intent de convertir el Montseny en parc nacional. La fusió de totes les nostres tècniques en l'obra comuna de civilitzar intel·ligentment tota una muntanya pot ésser un gran pas, pot senyalar una etapa venturosa en el curs del pensament català i de la vida social de Catalunya».

Montseny, Parc Nacional, de l'arquitecte Serafí Bassas:

«[...] Aquest monument de la naturalesa de Catalunya, cal conservar-lo intacte i guardar-lo [...]. Una vegada salvat, s'ha de fer d'ell una llar amable de la nostra cultura i la nostra ciència. Per aquesta raó, la solució més segura és la ràpida declaració d'organització del Montseny, parc nacional. Així s'ha convertit el nostre Montseny en la nostra muntanya nacional; Barcelona ha fet que fos una extensió ciutadana, el seu jardí de muntanya. L'aspecte més complet de la muntanya és indubtablement el botànic. També podem dir que cap aspecte perilla tant com el botànic. Els exemplars més antics de faigs fa poc que han caigut els més bells. El magnífic avet va caient al so tràgic del cant de la destralt.

»És una bona prova, l'haver estat impossible, trobar vàries de les espècies vistes pel botànic Costa a l'herbari famós de la família Salvador [...].»

Camins del Montseny, del diputat Lluís Duran i Ventosa:

«[...] S'imposa fer possible i fins i tot fàcil l'accés als punts pintorescos del nostre país. [...] Per aquest fi, és suficient amb la construcció de camins carreters, camins pels quals puguin passar els carros necessaris per als serveis dels masos i els passatgers que vulguin disfrutar la contemplació de les belleses [...] No obstant, per poc que l'acció del poder públic contribueixi, l'excursió al Montseny ha de poder ser una excursió de diumenge, fàcil per al bon ciutadà barceloní [...].»

Els animals superiors que podria haver-hi al Parc Nacional del Montseny, del professor de zootècnia de l'Escola Superior d'Agricultura M. Rosell i Vila:

«[...] Oh sí! Al Montseny hi ha d'haver animals. [...] Els animals superiors que hi ha d'haver al Montseny han de reunir la condició de no ser tan manyacs com els domèstics, ni ésser tan salvatges que abordin a les persones. [...] Els animals proposats per a habitar el Parc Nacional molts d'ells ja farien bonic des del primer dia; altres, com els domèstics, no ho serien del tot fins a la segona generació, quan la mà de l'home no els hagués tocat. [...].»

Una vegada realitzats els treballs dels experts, el pas definitiu fou la moció «El Montseny, Parc Nacional de Catalunya», presentada pel diputat de la Lliga Regionalista Jaume Bofill i Mates, conegut com a poeta amb el pseudònim de Guerau de Liost, a la Presidència i al Consell Permanent de la Mancomunitat de Catalunya, en la sessió del 8 de febrer de 1922:

«[...] A Espanya, amb l'esforç personal del marquès de Villaviciosa, s'ha dictat una llei de Parcs Nacionals i se n'han creat dos: Covadonga i Ordesa. [...] És el Montseny el que ara sembla exigir amb preferència una intervenció urgent per modesta que sigui. [...] La primacia del Montseny està acreditada amb les interessantíssimes memòries fetes per Font i Quer, Ignasi de Segarra, Rosell i Vila, Llorenç i Artigas, Serafí Bassas, Duran i Ventosa i Francesc Galí.[...].»

Però, qui havia de dir que la proposta de Bofill i Mates cristal·litzaria en una nova situació política d'involució durant la dictadura del general Primo de Rivera, que va fer una apropiació d'uns documents i d'unes propostes conservacionistes avançades en el temps, pel seu caràcter relativament innovador. El dictador va signar com a president del Consell de Ministres el docu-

ment informe, que va ser la base del Decret reial que el 1928 Alfons XIII signaria de manera inexplicable a Estocolm per a la creació del Patronat de la Muntanya del Montseny. El document en general parteix de la base hipocràtica del document científic de la Mancomunitat, però apareixen uns matisos de clara connotació reaccionària. La base hipocràtica és evident a l'inici de decret, en el qual diu: «La Diputació Provincial de Barcelona, gelosa d'acomplir el seu deure protector, atenta a millorar la riquesa de la província i de manera especial a completar les obres que més directament poden contribuir a la salut pública, així com facilitar amb l'admiració dels esplendors de la natura, les expansions físiques. Sol·licita que se li concedeixen les facultats necessàries perquè la gran muntanya del Montseny, vertader pulmó de Barcelona, pugui quedar convertida en parc natural, una part amb exclusius fins sanitaris, en la qual s'atengui especialment, i amb les formes i mitjans més en harmonia amb els procediments científics i pràctics, a alleujar i millorar les naturaleses dèbils i prevenir i enfortir la virilitat física de la raça [...]». Com es pot comprovar, els valors de protecció de la natura en aquest document presenten unes connotacions ideològiques preocupants.

El Patronat de la Muntanya, una vegada constituït, va tenir encomanades com a finalitats principals la funció sanitària, construint centres antituberculosos; turística i esportiva; de producció forestal; i de restauració i conservació. Com es pot veure, l'ordre o jerarquia de les funcions situa la conservació al darrere de tot. És evident que els aspectes naturalístics pesaven poc, però encara menys els aspectes relacionats amb la població local.

Des d'aquesta primera protecció efectiva, el Montseny sempre ha estat present en totes les catalogacions d'espais a protegir dels diferents plans d'ordenació del territori.

Inicis del planejament territorial i dels espais naturals protegits

L'any 1932 la Generalitat de Catalunya publica el Pla de Distribució en Zones del Territori Català o Regional Planning, obra dels germans Rubió i Tudurí. Es tracta d'un document de planejament molt avançat que proposa la creació d'un sistema d'espais naturals protegits i reserves forestals.

Així doncs, proposa la creació dels parcs nacionals de l'Artiga de Lin, de l'Alt Pirineu i de Sant Joan de L'Erm; i de parcs com a simples reserves de paisatge: serra del Cadí i l'Alt Ter-Núria, coma de Vaca, Fresser, Ull de Ter i Carboners; muntanyes dels voltants del castell de Requesens; la vall de Ridaura i la collada de Santigosa a Olot; el Montseny, el Montnegre, la serra de Gallifa, Sant Llorenç del Munt, Montserrat, la serra de Prades; la Mussara, el Montsant, les muntanyes del Cardó i les de Caro i ports de Besseit. A la Costa Brava també es proposa la creació de reserves importants de paisatge i per a la ciutat de Barcelona la reserva del massís del Tibidabo (Paluzié, 1990).

Malgrat que el Regional Planning només assoleix el nivell d'avantprojecte, condiciona alguns plans territorials posteriors (Gurri, 1997). Tanmateix, la involució històrica que representa la dictadura del general Franco afectarà òbviament en el camp la conservació del patrimoni natural. No serà fins a l'any 1953 que apareixerà un tímid pla d'ordenament territorial, el Pla Comarcal, que inclou la ciutat de Barcelona i vint-i-set municipis del seu voltant. El document preveu un gran parc natural per a Barcelona i la seva comarca, Collserola (Paluzié, 1990).

Paral·lelament a aquest pla, es formula el Pla Provincial sota el nom de Pla General d'Ordenació de la Província de Barcelona, la normativa del qual s'aprova l'any 1963. Aquest pla estableix un catàleg de possibles parcs naturals: el Corredor, el Montnegre, Montserrat, Sant Llorenç del Munt, el Montseny, les Guilleries, Bellmunt, els Rasos de Peguera, la Quar, Catllaràs, Falgars, la serra del Cadí i el Tibidabo (Collserola).

En aquest escenari, durant els anys setanta la Diputació de Barcelona desenvolupa les previsions del Pla Provincial mitjançant plans especials específics per a alguns dels parcs catalogats. L'any 1974 es crea el Servei de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona.

Per a l'àrea de Barcelona i la seva comarca s'aprova l'any 1976 el Pla General Metropolità d'Ordenació Urbana, que afecta la mateixa superfície que el Pla de 1953, en què el sistema d'espais lliures s'estructura en parcs urbans i parcs forestals (Paluzie, 1990).

Les dècades dels seixanta i setanta són bastant prolífiques en l'elaboració de treballs de planejament territorial que incidiran en la protecció de la natura i que constituïran la base sobre la qual s'ha bastit una part de la legislació catalana conservacionista. Els pares d'aquesta «lleva» de funcionaris compromesos, científics, estudiosos i líders socials és un grup de científics que tenen un rol decisiu en el coneixement i l'estudi del territori i del medi natural del país: els botànics Oriol de Bolòs i Creu Casas, l'ecòleg Ramon Margalef, el geòleg Solé Sabarís, els geògrafs Llobet, Casasses, Puchades, Gurri, etc.

Des de la Comissió d'Urbanisme de la Diputació s'utilitzaran els escassos recursos de la Llei sobre Règim del Sòl i Ordenació Urbana de 1956 i la reforma de 1975 per posar en marxa les primeres fórmules de protecció dels espais naturals sotmesos a més pressió, fonamentalment urbanística. Són un exemple d'aquests processos les aprovacions del Pla Especial de Protecció del Parc del Montseny (1977, Diputació de Barcelona – 1978, Diputació de Girona) i el Pla Especial de Sant Llorenç del Munt i Serra de l'Obac l'any 1982. En aquesta mateixa línia s'aproven posteriorment els plans especials de Montesquiú, Garraf, Montnegre-Corredor i Olèrdola, promoguts per la Diputació de Barcelona. Així mateix, l'any 1987 s'aprova el Parc de Collserola (Gurri, 1997).

La revolta ambiental dels anys setanta, clau de pas al proteccionisme actual

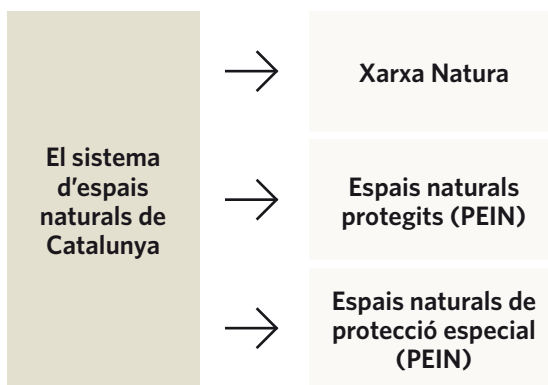
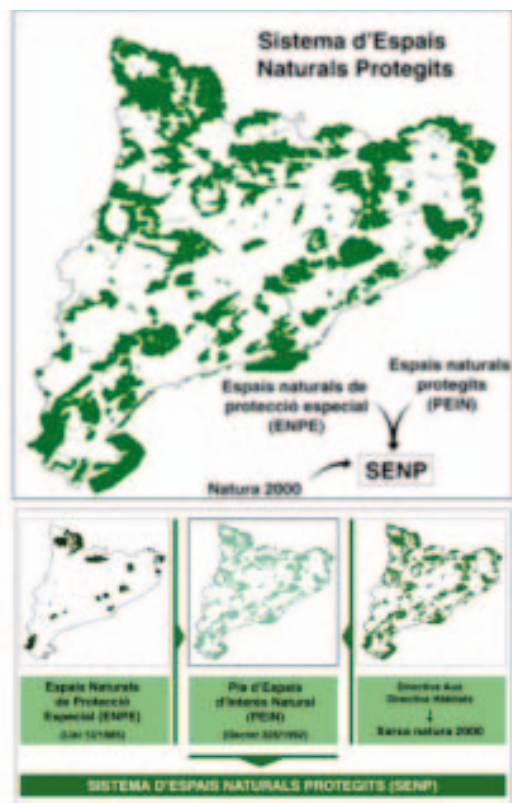
No es pot oblidar l'important paper que farà la societat civil, que a finals dels anys seixanta participa d'aquesta resposta proteccionista de diverses maneres. L'any 1975, dins del Congrés de Cultura Catalana, la Campanya de Salvaguarda del Patrimoni Natural actuarà com un element aglutinador i alhora dinamitzador de la munió de grups que arreu del país han anat apareixent en resposta a les fortes transformacions i als grans impactes en el medi natural. Aquest ampli moviment serà, en gran part, responsable de la salvaguarda i la posterior protecció definitiva d'alguns dels espais naturals protegits actualment. Els exemples més representatius són la zona volcànica de la Garrotxa, els aiguamolls de l'Empordà i el delta de l'Ebre.

L'any 1976 apareix un document cabdal que esdevé el referent obligat en la conservació del patrimoni natural del país: *Natura, ús o abús? Llibre blanc de la gestió de la natura als Països Catalans*, publicat per la Institució Catalana d'Història Natural. El mateix any, en plena eclosió del moviment conservacionista es constitueix la Lliga per a la Defensa del Patrimoni Natural - DEPANA, l'ONG capdavantera d'aquest moviment. Així mateix, es crea el primer equipament

d'educació ambiental: l'itinerari de natura de Santiga, elaborat pel Departament d'Ecologia de la Universitat Autònoma de Barcelona. A partir d'aquests processos s'escampa arreu del país el moviment conservacionista i proteccionista, així com les instal·lacions d'educació ambiental (Boada, 1999).

Amb l'arribada de les institucions democràtiques l'any 1978, s'inicia un procés de normalització política i social, a partir de la qual també es produeix una normalització en matèria d'espais naturals protegits.

Els espais naturals protegits de Catalunya

Font: Generalitat de Catalunya.

El Sistema d'Espais Naturals Protegits de Catalunya (SEN) se sustenta en una xarxa de 165 espais d'un valor ecològic especial, que estan inclosos al Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN) i que ocupen una superfície equivalent al 30% del territori català, aproximadament. Dins aquests espais, els anomenats espais naturals de protecció especial (ENPE) disposen d'un nivell de protecció superior.

Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN)

El 1992 Catalunya va fer un salt endavant, innovador dins el territori estatal i referent en molts llocs d'Europa, en aprovar el Pla d'Espais d'Interès Natural. Lògicament, tots els espais naturals de protecció especial declarats formen part del PEIN.

El PEIN va ser aprovat pel Decret 328/1992, de 14 de desembre, per bé que des d'aleshores el seu àmbit s'ha ampliat considerablement i les normes han estat modificades puntualment amb decrets successius. Jurídicament, el PEIN té els orígens en la determinació legal que fa la Llei 12/1985, de 13 de juny, d'espais naturals.

D'altra banda, el PEIN és un pla territorial sectorial i s'equipara a altres instruments d'aquest tipus que es deriven de la Llei 23/1983, de 21 de novembre, de política territorial. En el context de la planificació territorial, el PEIN esdevé un dels instruments de desplegament del Pla Territorial General de Catalunya (aprovat pel Parlament de Catalunya l'any 1995). D'aquesta manera, les seves determinacions tenen un caràcter vinculant per a tots els altres instruments de planificació física del territori.

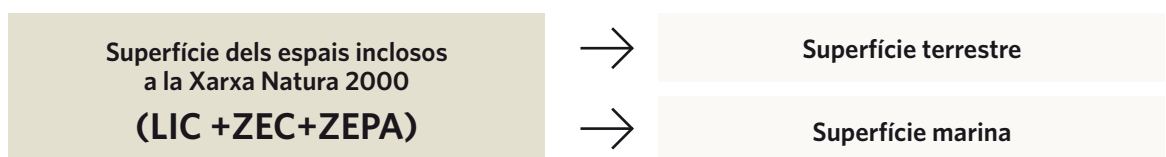
Les normes del PEIN estableixen un règim de protecció bàsic aplicable en la totalitat del seu àmbit. Aquest règim de protecció general es pot completar en cada espai o conjunt d'espais mitjançant dues vies:

1. La formulació de plans especials de protecció del medi natural i el paisatge, que proporcionen als espais una ordenació d'usos i normes de protecció específiques.
1. La declaració d'espais de protecció especial (parcs nacionals, paratges naturals d'interès nacional, reserves o parcs naturals), la qual cosa comporta que els espais passin a tenir una regulació jurídica pròpia i una gestió individualitzada per preservar i potenciar els seus valors.

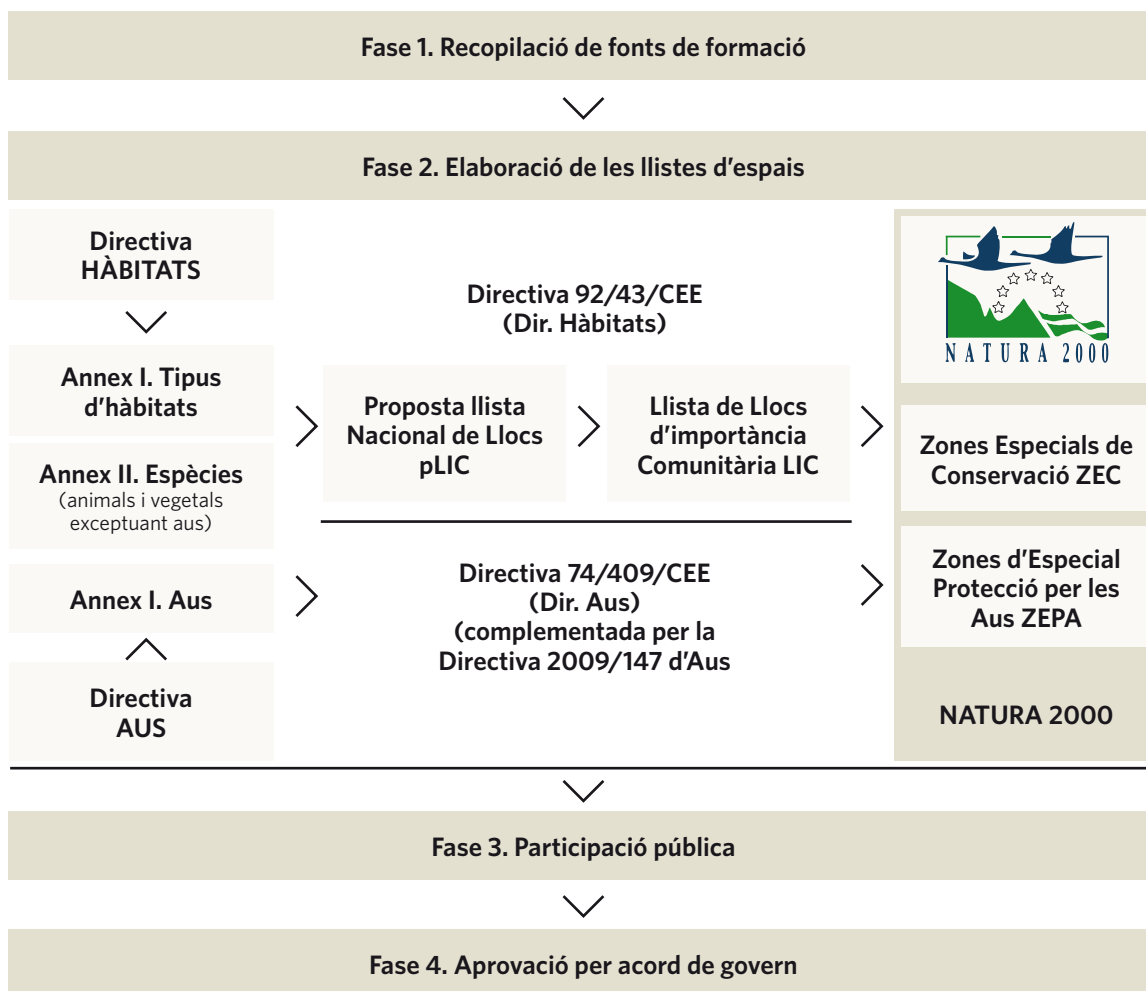

Xarxa Natura 2000

A escala europea, la creació de la Xarxa Natura 2000 esdevé una iniciativa cabdal per a la protecció de la natura. Natura 2000 és una xarxa ecològica europea coherent formada per les zones especials de conservació i les zones de protecció especial per a les aus, creada amb la finalitat de garantir el manteniment d'un estat de conservació favorable dels hàbitats d'interès comunitari, dels hàbitats de les espècies d'interès comunitari en la seva àrea de distribució natural i de les espècies de l'annex I de la Directiva 79/409/CEE, de 2 d'abril de 1979, relativa a la conservació dels ocells silvestres. Els espais catalans que en formen part s'integren dins la xarxa del PEIN.

Procés d'elaboració de la proposta catalana de la Xarxa Natura 2000:

La Generalitat de Catalunya, mitjançant els acords de Govern corresponents, ha aprovat diverses llistes d'espais a incorporar a la Xarxa Natura 2000. La primera, aprovada l'any 1997, incloïa exclusivament els espais del PEIN que complien amb els criteris de la normativa europea per ser declarats llocs d'importància comunitària (LIC) o zones de protecció especial per a les aus (ZEPA). Aquestes llistes van ser modificades diverses vegades fins que el 5 de setembre de 2006 el Govern de Catalunya, amb l'Acord de Govern 112/2006, va aprovar la llista definitiva de LIC i de ZEPA que configura la Xarxa Natura 2000 al nostre país. D'aquesta, les ZEPA van ser declarades directament per la Generalitat, mentre que els LIC van restar pendents de l'aprovació definitiva per part de la Comissió Europea, fet que no tindria lloc fins al mes de desembre de 2008. Posteriorment, a l'estiu de 2009 s'ha procedit a la modificació puntual dels límits de diversos espais, així com a l'ampliació de set ZEPA presents a la Plana de Lleida, per tal de donar compliment a dues sentències del Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees que reclamen major protecció per a les aus estepàries.

Finalment, el mes de desembre de 2013 s'ha procedit a la declaració de vint-i-nou LIC com a zones especials de conservació (ZEC), i d'aquesta manera s'ha culminat el procés de desplegament de la Xarxa Natura 2000. Es tracta dels set espais de la Plana de Lleida, així com dels vint-

i-dos espais situats al Pirineu i al Prepirineu; el que correspon a la regió biogeogràfica alpina. La declaració de la resta de LIC com a ZEC³ està prevista al llarg del 2014 per finalitzar definitivament aquest desplegament.

Espais naturals de protecció especial (ENPE)

Són espais definits amb un nivell de protecció elevat i dotats d'instruments jurídics i de gestió propi que permeten fer una gestió activa al territori. La seva normativa està establerta a partir de la Llei 12/1985, d'espais naturals, modificada posteriorment per la Llei 12/2006, de 27 de juliol, de mesures en matèria de medi ambient, i que en defineix les categories següents:

Parcs nacionals

Espais naturals d'una extensió relativament gran, no modificats essencialment per l'acció humana, que tenen interès científic, paisatgístic i educatiu. La finalitat de la declaració és preservar-los de totes les intervencions que poden alterar-ne la fisonomia, així com la integritat i l'evolució dels sistemes naturals. La declaració de parc nacional s'ha de fer per llei estatal (Llei 5/2007, de 3 d'abril, de la Xarxa de Parcs Nacionals).

L'únic parc nacional de Catalunya, Aigüestortes i Estany de Sant Maurici (amb una extensió de 14.119 ha), s'inclou dins la Xarxa Espanyola de Parcs Nacionals (REPN). La REPN està formada per quinze parcs nacionals d'àmbit estatal i és coordinada per l'Organisme Autònom de Parcs Nacionals (OAPN) del Ministeri d'Agricultura, Alimentació i Medi Ambient.

Paratges naturals d'interès nacional

Espais o elements naturals d'àmbit mitjà o reduït que presenten característiques singulars pel seu interès científic, paisatgístic i educatiu, amb l'objectiu de garantir la seva protecció i la de l'entorn. La declaració de paratge natural d'interès nacional es fa per llei.

Reserves naturals

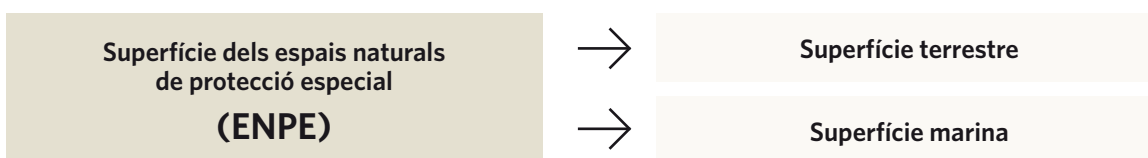
Espais naturals d'extensió reduïda i d'un interès científic considerable que són objecte d'aquesta declaració per aconseguir preservar íntegrament el conjunt d'ecosistemes naturals que contenen o alguna de les seves parts. La declaració de reserves naturals es fa per llei quan és reserva integral, i per decret del Consell Executiu quan és reserva parcial.

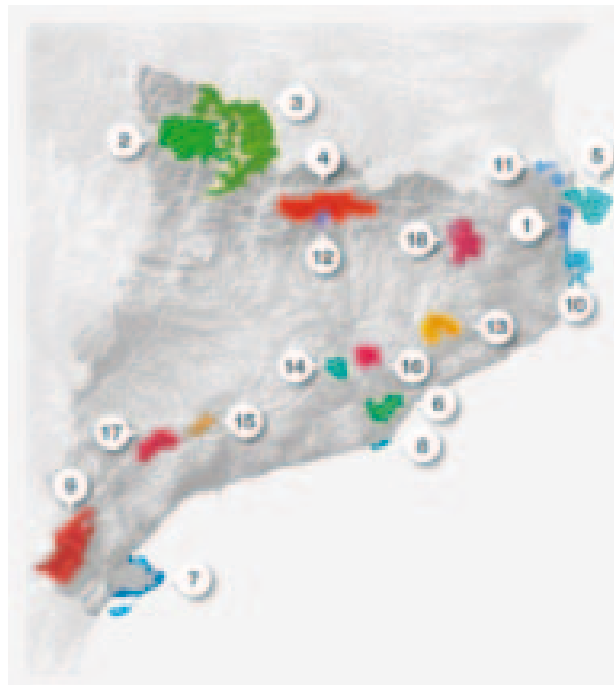
Parcs naturals

Espais naturals que presenten valors naturals qualificats la protecció dels quals es fa amb l'objectiu d'aconseguir-ne la conservació d'una manera compatible amb l'aprofitament ordenat dels seus recursos i l'activitat dels seus habitants. La declaració de parc natural es fa per decret del Govern.

3. La Directiva 92/43, d'hàbitats, determina que cal declarar com a zones especials de conservació (ZEC) tots els espais que ja han estat designats prèviament com a llocs d'importància comunitària (LIC).

Any de declaració	ENPE	Categoria	Administracions i entitats gestores
1955	Aigüestortes i Estany de Sant Maurici	Parc Nacional	Generalitat de Catalunya. DARPAM
1982	Zona Volcànica de la Garrotxa	Parc Natural	Generalitat de Catalunya. DARPAM
1982	Massís del Pedraforca	Paratge Natural d'Interès Nacional	Generalitat de Catalunya. DARPAM
1983	Cadí-Moixeró	Parc Natural	Generalitat de Catalunya. DARPAM
1983	Delta de l'Ebre	Parc Natural	Generalitat de Catalunya. DARPAM
1983	Aiguamolls de l'Empordà	Parc Natural	Generalitat de Catalunya. DARPAM
1984	Poblet	Paratge Natural d'Interès Nacional	Generalitat de Catalunya. DARPAM
1986	Albera	Paratge Natural d'Interès Nacional	Generalitat de Catalunya. DARPAM
1987	Muntanya de Montserrat	Parc Natural	Generalitat de Catalunya. Patronat de la Muntanya de Montserrat. Departament de la Presidència
1987	Montserrat	Parc Natural	Diputació de Barcelona i Diputació de Girona
1987	Sant Llorenç del Munt i l'Obac	Parc Natural	Diputació de Barcelona
1987	Delta del Llobregat	Reserves Naturals	Consorti per a la Protecció i la Gestió dels Espais Naturals del Delta del Llobregat
1998	Cap de Creus	Parc Natural	Generalitat de Catalunya. DARPAM
2001	Els Ports	Parc Natural	Generalitat de Catalunya. DARPAM
2002	Serra de Montsant	Parc Natural	Generalitat de Catalunya. DARPAM
2003	Pinya de Rosa	Paratge Natural d'Interès Nacional	Generalitat de Catalunya. DARPAM
2003	Alt Pirineu	Parc Natural	Generalitat de Catalunya. DARPAM
2010	Montgrí, Illes Medes i Baix Ter	Parc Natural	Generalitat de Catalunya. DARPAM
2010	Collserola	Parc Natural	Consorti del Parc de Collserola

1. Aiguamolls de l'Empordà
2. Aigüestortes i Estany de Sant Maurici
3. Alt Pirineu
4. Cadí-Moixeró
5. Cap de Creus
6. Collserola
7. Delta de l'Ebre
8. Delta del Llobregat
9. Els Ports
10. El Montgrí, Illes Medes i Baix Ter
11. L'Albera
12. Massís del Pedraforca
13. Montseny
14. Montserrat
15. Poblet
16. Sant Llorenç del Munt i l'Obac
17. Serra de Montsant
18. Zona Volcànica de la Garrotxa

Altres figures a escala internacional

Reserves de la biosfera

La Xarxa Mundial de Reserves de la Biosfera forma part del programa «L'home i la biosfera» (MAB) de la UNESCO, que actualment comprèn 631 reserves disseminades per 119 països.

Catalunya compta amb el reconeixement de dues reserves de la biosfera:

- Montseny, declarada el 1978.
- Terres de l'Ebre, declarada el 2013.

Zones humides incloses en el conveni de Ramsar

El conveni de Ramsar és un tractat intergovernamental que serveix de marc per a l'acció nacional i la cooperació internacional per la conservació i l'ús racional de les zones humides i els seus recursos. El van signar divuit països el 2 de febrer de 1971 a la ciutat de Ramsar (Iran) i Espanya el va ratificar el 1982. En aquest conveni s'entenen per zona humida les maresmes; els aiguamolls; les torberes o aigües rases, permanents o temporals d'aigües estancades o corrents, dolces, salabroses i salines, així com les zones d'aigües marines la profunditat de les quals no excedeixi els sis metres.

El 2010 la Xarxa Ramsar a Catalunya només incloïa quatre zones humides, que són les següents:

- El Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, reconegut el 2006 (xarxa de més de 200 llacs i estanys d'alta muntanya amb molleres i torberes associades).
- El Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà, reconegut el 1993.
- L'Estany de Banyoles, reconegut el 2002.
- El Delta de l'Ebre, reconegut el 1993.

En conclusió, tenim un país biodivers a un nivell elevat i una societat catalana compromesa amb el país i la cultura. I tenim una ciutat, una capital, amb una vocació sostenibilista clara, i amb un futur que encara amb la il·lusió d'un país que ve de lluny, però tendre i jove en la via emancipada de país. Tot plegat configura un caminar pregonament esperançador.

BIBLIOGRAFIA GENERAL

- BELLÉS, Xavier. «I què, la biodiversitat?». A: *Parcs naturals, més enllà dels límits*. Barcelona: Departament de la Presidència, Generalitat de Catalunya, 1999.
- BERTRAN, Jordi. «La ciutat i el medi natural». A: *Parcs naturals, més enllà dels límits*. Barcelona: Departament de la Presidència, Generalitat de Catalunya, 1999.
- BOADA, Martí. *Rafael Puig i Valls 1845-1920. Precursor de l'educació ambiental i dels espais naturals protegits*. Barcelona: Departament de Medi Ambient, Generalitat de Catalunya, 1995.
- BOADA, Martí. «Dinàmica, conservació i gestió del medi: peces clau d'un necessari futur durable». A: *Parcs naturals, més enllà dels límits*. Barcelona: Departament de la Presidència, Generalitat de Catalunya, 1999.
- BOADA, Martí, i CAPDEVILA, Laia. *Barcelona, biodiversitat urbana*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2000.
- BOADA, Martí, i SAURÍ, David. *Canvi global*. Barcelona: Ed. Rubes, 2002.
- CANALS, Puri. «La Unió Europea i la protecció dels espais naturals». A: *Parcs naturals, més enllà dels límits*. Barcelona: Departament de la Presidència, Generalitat de Catalunya, 1999.
- CARCELLER, Xavier. *L'ordenació urbanística i els Parcs naturals* [tesi doctoral]. Volums I i II. 1992.
- CARCELLER, Xavier. «Territori, espais naturals i biodiversitat». A: *Parcs naturals, més enllà dels límits*. Barcelona: Departament de la Presidència, Generalitat de Catalunya, 1999.
- GLACKEN, C.J. *Traces of Rhodian Shore*. Berkeley: University of California Press, 1967.
- GÓMEZ, Josefina. *Ciencia y política de los montes españoles (1848-1936)*. Madrid: ICONA, 1992.
- GOUDIE, A. *The human impact on the natural environment* (3a ed.). Oxford, 1990.
- GURRI, Francesc. *Els parcs naturals a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1997.
- MAGOC, Chris J. *Yellowstone: The creation and selling of an American Landscape, 1870-1903*. University of New Mexico, 1999.
- PALUZÍE, Lluís. «Els espais naturals. Evolució de les tipologies. Els parcs nacionals». A: *Parcs naturals, més enllà dels límits*. Barcelona: Departament de la Presidència, Generalitat de Catalunya, 1999.
- PARÉS, Eduard, i BORRÀS, Bartomeu. «Els espais naturals protegits». A: *Parcs naturals, més enllà dels límits*. Barcelona: Departament de la Presidència, Generalitat de Catalunya, 1999.
- RODÀ, Ferran. «Ecologia del paisatge: perspectives per a la conservació». A: *Parcs naturals, més enllà dels límits*. Barcelona: Departament de la Presidència, Generalitat de Catalunya, 1999.
- ROS, Joandomènec. «La biodiversitat del litoral mediterrani i les amenaces que el sotgen». A: *Parcs naturals, més enllà dels límits*. Barcelona: Departament de la Presidència, Generalitat de Catalunya, 1999.
- TOLEDO, Víctor. «Biodiversitat i cultura». A: *Parcs naturals, més enllà dels límits*. Barcelona, Departament de la Presidència, Generalitat de Catalunya, 1999.

Noves possibilitats per a Barcelona

Oriol Bohigas

Arquitecte

Penso que la ciutat de Barcelona, si la imaginéssim sensatament en una Catalunya independent —o en camí de ser-ho— amb capacitat d'exercir de capital d'estat, la veuríem molt diferent de com la veiem ara. Hi ha, per exemple, un canvi d'actitud que marcaria un canvi de relacions entre la capital —amb poder polític real— i la resta del país. Unes relacions que de vegades han estat difícils precisament perquè hi mancava un reconeixement de la jerarquia, les responsabilitats i el poder reconegut de la capital.

Durant molts anys hem sentit parlar els catalans d'àrees menys desenvolupades urbanament, amb actituds certament menyspreadores respecte a les prioritats de les necessitats de Barcelona. Aquesta nova actitud i l'organització que li correspondria faria molt més fluïda la relació tant política com econòmica entre Barcelona i els altres municipis. Aquesta nova relació jerarquitzada pot permetre plantejar solucions que semblen enquistades a la vida i als afers quotidians del país. Un d'aquests és el de l'Àrea Metropolitana de Barcelona. Avui dia una bona part de l'àrea funciona ja com a ciutat integrada a Barcelona, però aquesta integració no és acceptada com una realitat política. I, així, anem malmetent la coherència urbana i reduint la potència d'una entitat territorial i la seva capital.

Una altra possible característica dels ambients que crearia la independència és la por d'una Barcelona potser massa disposada a exercir un comandament massa centralitzat. Hi ha el perill que una part dels defectes que ara trobem en l'actitud política de Madrid els apliquem a la capital d'un nou estat. Vull dir que, malgrat els esforços per mantenir una democràcia oberta i igualitària, cal pensar que la jerarquia presidencial de Barcelona s'ha d'utilitzar adequadament per construir un nou país, mantenint, tanmateix, la potència de la capitalitat.

Barcelona: espais i política al segle XXI

El repte de la reterritorialització d'una capital

Josep Vicent Boira

Universitat de València

Introducció

Quina mena de relació s'estableix entre una ciutat i un territori? Quin subtil mecanisme de producció d'escala, de tensió conjunta, s'hi produeix? Quin és el futur que espera a una gran capital en relació amb un espai estatal al segle XXI? Aquest document pretén mostrar alguns dels profunds vincles que uneixen una ciutat amb la resta del territori, però dins de processos inserits en una fase global que ha alterat substancialment les bases de la geopolítica tradicional, jeràrquica, piramidal, sòlida. Barcelona ha estat visualitzada tradicionalment com un referent clau per a diferents escales espacials: l'àrea metropolitana, la regió urbana, Catalunya, Espanya, l'eix mediterrani, Europa... Ara es parla d'un estat propi. La reflexió que ens ocupa no és, doncs, cap novetat, però potser sí que ho són les propostes finals, perquè mai com fins ara els conceptes canviants sobre l'espai, els fluxos i les xarxes no havien tingut tanta importància en la nostra vida econòmica, social i política.

A diferència d'allò que alguns diuen, els processos de convergència econòmica i cultural, el desenvolupament dels mitjans de transport, el creixent pes del món digital o la velocitat dels missatges i l'Internet de les coses no significa l'aniquilació de l'espai pel temps. Ans al contrari: accelerar un *tempus* polític hauria d'implacar també ser conscient de les implicacions «cartogràfiques» que es generen i que es generaran amb aquesta acció. I viceversa. Nous mapes fan pensar en un nou polític. Per això, la reflexió geogràfica i política, geopolítica si es vol, està més d'actualitat que mai. Així, a més dels processos històrics i polítics (siguen de construcció nacional o d'estructures d'estat), cal fer una ullada a les dinàmiques espacials que s'hi associen. Cal una geopolítica renovada. Una geopolítica que ens parli del lloc que una gran capital com Barcelona pot jugar en un món dominat per les xarxes globals, la resposta de la dimensió local i el fet de la glocalització, el poder telemàtic, els perills i els riscos desterritorialitzats, la resposta àgil i flexible davant els reptes estratègics, la rellevància de les xarxes, la fallida dels estats tradicionals, del seu model, del seu poder i de la seua sobirania rígida i delimitada.

Tots els territoris, Catalunya també, contenen dins seu, agents d'allò que alguns diuen processos de desterritorialització i de reterritorialització, moviments dinàmics que tenen a veure amb l'espai i les relacions entre els seus elements, perquè, com diu el geògraf brasiler Rogério Haesbaert, el territori s'ha d'entendre d'una manera moderna i, per tant, més que no com una cosa o un objecte, com un acte i una acció, una relació, un moviment, un ritme... Seguint aquest mateix autor, «per simplificar, és possible afirmar que la desterritorialització és el moviment pel qual s'abandona el territori (...) i la reterritorialització consisteix en el moviment de construcció del territori». Avui, estem observant, d'alguna manera, un procés de desterritorialització que Barcelona i Catalunya estan protagonitzant des del punt de vista de la conformació geopolítica tradicional de l'Estat espanyol. Bé, doncs seguint la teoria, a aquesta fase no li succeirà, si és que s'hi arriba a completar, cap «buit» territorial, ni tampoc podem pensar en una fragmentació o parcel·lació territorial d'allò que formava part d'un conjunt major que talle dinàmiques com un ganivet calent talla la mantega. Ben al contrari, immediatament es produiria un procés de reterritorialització dinàmica que, en aquest cas, tenint com a punt d'atenció Barcelona, sí que té interès discutir com podria ser i sobre quines bases es construiria.

Com va dir Henri Lefebvre, desterritorialització com a «conquesta» o «anul·lació» de l'espai (*d'un espai*, diríem nosaltres) significa, també i en especial, una nova producció de l'espai (*d'un altre espai*). Aquest és el tema que volem discutir en aquest article.

Barcelona i la història dels espais

La capital catalana no ha estat mai tancada a ésser associada a territoris més amplis que el seu terme municipal. El professor Francesc Roca (2002) ha treballat sòlidament allò que ha denominat «els espais de la política catalana del segle xx», espais com a àmbits d'actuació, horitzons i perspectives. Si més no, Roca ha estat capaç d'identificar-ne fins a sis al llarg de la centúria passada: Espanya (des de les Corts de Cadis), la península Ibèrica (l'iberisme, des de la generació de 1901), Àfrica, Amèrica (el noucentisme), Europa (des de la Primera Guerra Mundial), l'expansionisme mediterrani i l'arc mediterrani (on podríem encabir, amb tots els ets i uts, la formulació política més reduïda, lingüística i cultural, dels Països Catalans). En tots aquests espais, Barcelona tenia un paper bé com a capital, bé com a referent, bé com a node o com a peça d'un sistema més ampli. Com a exemple, Roca cita Cebrià de Montoliu, el qual, en començar el segle xx, proposava una mena de lliga mundial de ciutats, amb una Barcelona seu d'un *Museu Social* que passaria a formar part d'una xarxa internacional de centres del mateix tipus. O les propostes de Francesc Cambó el 1910 d'un nou règim municipal i d'una Exposició definitiva «que dongués a Barcelona la capitalitat del Mediterrani» (citada per Costa, 2002, p. 106) i que permetera veure la ciutat com la «capital espiritual d'Espanya» i rivalitzar amb París en la captació de capital americà. Costa (2002) ens recorda també la important consciència geopolítica del noucentisme i el paper que hi tenia Barcelona, la projecció de la ciutat davant idees com la colonització del Magrib o el mediterranisme d'aquella generació i el factor clau que la capital catalana tenia. I novament Roca (2000) no s'està de recordar la relació directa entre les visions de la Mediterrània-ciutat amb les de la Catalunya-ciutat del noucentisme.

En altres paraules, la intersecció entre ciutat i territori (un territori o un altre, l'Estat espanyol o un altre estat o conjunt d'estats) ha estat consubstancial a la visió que el catalanisme com a visió política pròpia de Catalunya i el seu esdevenidor han tingut de Barcelona i del país sencer. Aquest «territori» de vegades no ha estat geogràfic, sinó mental: Cassasas (1990) ens ha mostrat com la institució municipal barcelonina ha estat fonamental dins l'estratègia regeneracionista del sector intel·lectual i professional català des de la Restauració; Roque (2001) no dubta a assenyalar el concepte de «poliidentitat» en la construcció de l'imaginari urbà de ciutats com Barcelona i la seua projecció mundial, i Ucelay-Da Cal (2003) ha escrit sobre com Barcelona va esdevenir «capital de los regionalistas hispanos» en la transició del segle XIX al XX. En resum, Barcelona ha estat sempre allò que el filòsof Félix Guattari defineix com un enorme «condensador semiòtic adjacent al poder de l'Estat». Aquest paper no l'ha de perdre en cap situació, amb estat propi o sense.

Aquesta brevíssima i incompleta relació d'alguns exemples que lliguen espai urbà i territori exemplifica d'alguna manera la perspectiva que volem emprar en les planes següents: l'íntima relació que es produeix entre poder i espai, entre política i territori.

Història dels espais, història dels poders

Per dir-ho ras i curt, en aquest capítol partim d'una lectura *foucaultiana*, si se'm permet la petulància, de la tesi de Carl Schmitt segons la qual «no existeixen idees polítiques sense un espai al qual siguen referibles, ni tampoc espais o principis espacials als quals no corresponguen idees

polítiques». Tot i que Schmitt fou un polèmic autor de la ciència política i del dret alemany, enaltit per alguns per la seua clarividència i criticat durament per altres, aquest punt de partida ens mostra dos principis, al nostre entendre, importants. El primer és que, com va dir Michel Foucault (1980): «Podria escriure's tota una història dels espais —que seria al mateix temps una història dels poders—, que comprendria des de les grans estratègies geopolítiques fins a les petites tàctiques de l'hàbitat, de l'arquitectura institucional, de la sala de classe o de l'organització hospitalària, passant per les implantacions economicopolítiques.» Aquest fragment és clarivident perquè mostra que l'espai (Barcelona, però també Catalunya, Espanya o Europa) ha de ser contemplat en realitat com un «problema historicopolític», abandonant la vella visió que lligava l'espai, bé «a la naturalesa —a allò donat, a les determinacions primeres, a la geografia física—, és a dir, a una mena de capa prehistòrica», bé que el concebia com a «lloc de residència o d'expansió d'un poble, d'una cultura, d'una llengua o d'un estat». Aquestes paraules de Foucault es completen amb una metàfora que les resumeix: «En definitiva, s'analitzava [l'espai] com a sòl o bé com a aire (...), allò que importava era el substrat o les fronteres.» Ja no és exactament així. Entre el sòl i l'aire hi ha molt més per descobrir.

Pel que fa al segon principi que derivem de les paraules de Schmitt, i que trobem desenvolupat a Cavalletti (2010), l'espai és un àmbit mòbil, les fronteres del qual es tornen més o menys permeables d'acord amb diferents gradacions, de tal manera que aquestes fronteres estarien sempre disposades a canviar la seua forma. Així, trobaríem un espai conformat per zones d'intensitat diferencial, segons els fluxos, fluxos que no són independents d'aquestes intensitats biopolítiques que els guien i els organitzen (Cavalletti, 2012).

Aquests dos punts de vista ens porten directament a dues conclusions: en primer lloc, una reconfiguració del poder, una nova disposició, una nova narrativa, una nova «història del poder» (en paraules de Foucault, i allò que està passant a Catalunya ho és indubtablement), conduirà necessàriament a una reconfiguració espacial de la societat on es troba (i també al contrari, no cal perdre-ho de vista). D'ací ve que tantes vegades haja defensat personalment la idea d'un eix mediterrani com a construcció «cartogràfica» i com a palanca per buscar un poder territorialitzat més eficaç no només contra la recentralització política, sinó també pel que fa a les infraestructures. En segon lloc, aquestes dinàmiques permeten afirmar la possibilitat de *construcció* de l'espai de relació entre Barcelona i el món, de la capital catalana amb la resta d'escales geopolítiques, lluny d'apriorístiques delimitacions.

Potser així entendrem millor la tercera part d'aquest paper, aquella que se centra en la relació dialèctica entre desterritorialització i reterritorialització.

Tot desfer comporta un fer

El llibre de Rogério Haesbaert *El mito de la desterritorialización. Del fin de los territorios a la multiterritorialidad* (2011) és de lectura imprescindible per entendre, des d'un punt de vista geopolític, allò que està passant a Catalunya. És innegable que, d'algun temps ençà, hi ha una crisi de la «territorialitat dominant» a Espanya, la de l'estat-nació clàssic de base unitària. Aquesta crisi no sols es manifesta en la decisió d'una part de la societat catalana (i podríem dir que també basca, a la llum dels resultats electorals respectius) d'assolir major grau de sobirania o de discutir fins i tot la sobirania tradicional, sinó que l'hauríem de considerar d'una manera més ampla amb l'anàlisi d'altres símptomes: la manca de coordinació dels poders territorials nascuts de la regi-

onalització encunyada a la Constitució del 1978, els problemes derivats de la gestió de recursos (hídrics, energètics), la particular política de construcció d'infraestructures que no responen a les necessitats econòmiques reals, la manca d'un criteri racional que alimente la construcció del pressupost a escala territorial, la superposició i duplicitat de nivells administratius, la manca d'un discurs narratiu potent que integre la plurinacionalitat consubstancial a Espanya, les resistències a assolir una governança integrada, la manca d'elements simbòlics plurals, la dificultat de repartiment equitatiu de despeses i inversions al marge de la component política, la fallida del municipi com a entitat política nascuda de la revolució liberal, etc. Aquesta mena de crisi de la territorialitat tradicional espanyola (de la qual, sostinc, que l'afer de Catalunya és una manifestació més, potser, això sí, la més evident i dramàtica), ha creat, per què no dir-ho, una línia tangent de desterritorialització emocional, política i econòmica a gran part de la societat catalana. Desterritorialització, en aquest cas i seguint R. Haesbaert, vol dir desmaterialització del domini de les relacions simbòliques tradicionals. Aquest fet és indubtable en el cas català: s'ha fet evident als darrers temps, però n'hi ha d'altres: l'acceleració del moviment de fluïdesa sobre l'estabilitat de relacions, el debilitament dels controls espacials a través del concepte intocable de frontera, l'augment de la hibridització cultural i de la multiplicació d'identitats territorials, la juxtaposició de territoris i dinàmiques polítiques, la desarticulació de la noció de dins/fora (com s'entén, doncs, cada cosa) i de pròxim/llunyà (com es relaciona cada cosa amb una altra)... Si repassem cadascuna d'aquestes afirmacions veurem que la relació Catalunya-Espanya presenta aspectes problemàtics en quasi totes elles i, per tant, l'agenda bilateral respon, doncs, a un procés de «crisi de la territorialització dominant». De la mateixa manera que res no està escrit, tampoc no hauríem d'acceptar necessàriament que la crisi d'una territorialitat dominant haja d'acabar amb la seua desaparició, tot i que sí que semblaria imprescindible introduir-hi reformes profundes per a evitar-ho.

En qualsevol cas, el procés de «desterritorialització» catalana respecte al model d'estat-nació espanyol no conduirà de cap manera a un «buit» territorial o a l'establiment de límits impermeables a funcions i dinàmiques (com la ració d'un pastís que se separa del conjunt), sinó que de manera immediata, consubstancial, inherent, es posarà en marxa un altre procés de reterritorialització dinàmica (aquesta és la tesi general de Rogério Haesbaert) que, en aquest cas sí, caldria completar.

La reterritorialització de Barcelona

Arribats a aquest punt, podem resumir algunes de les coses que hem comentat. En primer lloc, Barcelona va tenir un paper essencial en els imaginaris i en els espais de la política catalana del segle xx. Aquest paper passava per l'entrecruament, la convergència de dimensions de la capital amb realitats territorials més o menys delimitades (Catalunya, Europa, Espanya, l'eix mediterrani...). Avui, es tracta de reinterpretar aquesta tradició a la llum dels processos que lliguen espai i poder (una història dels poders és una història dels espais i viceversa, ja ho hem vist) i de la seqüència crisi territorial dominant-desterritorialització-reterritorialització. I, fins i tot, una altra fase, defensada per Haesbaert (2011: 29), quan diu que en realitat allò que alguns associen a la desterritorialització no és més que la intensificació de la territorialització en el sentit d'una multiterritorialitat que barreja diferents modalitats territorials, com ara els territoris-zona i els territoris-xarxa, en escales múltiples i noves maneres d'organització territorial.

Així doncs, la gran pregunta no és si Barcelona serà capaç de reterritorialitzar la seua vocació i el seu paper en un nou escenari espacial i de poder (al remat, la mateixa cosa), sinó com es produirà aquesta reterritorialització. I per respondre a aquesta qüestió és necessari fer una ullada a les visions espacials i territorials que avui mostren un món de fluxos, de xarxes, de ciutats globals, però també de «macroregionalització» de territoris. Construir una territorialitat urbana a partir dels esquemes tradicionals de la geopolítica clàssica seria, no sols poc recomanable, sinó pràcticament impossible, atesos el desenvolupament i la maduresa dels processos d'integració, coimplicació i regionalització d'Europa i, en general, del món. Com no pot ser d'altra manera. Perquè, en aquesta relació entre espai i poder que venim defensant, no sols Barcelona ha d'esforçar-se a pensar un nou espai, sinó a pensar una nova forma de govern, de desplegament del poder. El repte és espacial i polític alhora: superar la noció «exclusivista» de poder significa superar la idea clàssica de territori. I a l'inrevés.

Des d'aquest punt de vista, recerques recents (Pemberton and Morphet, 2014) mostren l'èmfasi del pensament europeu de base geogràfica en la manera d'assegurar la integració per sobre i entre divisions funcionals i territorials, mostrant exemples de governança multinivell, estructuració d'àrees funcionals, les conegudes *city-regions* o altres casos d'integració vertical i horitzontal de territoris per sobre dels límits administratius, fins i tot amb estratègies que no necessiten l'emparedament de l'estat (*non-state spatial strategies*, Harrison, 2014). Aquesta nova geografia econòmica basada en el *city-regionalism* ja és difícil de diferenciar de la construcció ideològica i geopolítica (Paasi, 2012). És més, de vegades, es reconeix fins i tot l'emergència d'una autèntica política d'aquest caire (*city-regionalism*, per exemple) com un projecte geopolític de primer nivell (Harrison, 2014). Les grans estratègies macroregionals europees de l'Adriàtic, del Bàltic o del Danubi (una nova fase en la política regional europea) aposten per dur a la pràctica geopolítica la construcció de nous espais emergents desconeguts fins ara, dels quals nosaltres podem aprendre.

Conclusions: els espais de la política catalana al segle XXI

Al nostre entendre, Barcelona no hauria d'apostar tan sols per mantenir i augmentar el seu estatus de capitalitat mitjançant els recursos i instruments habituals, sinó que hauria de tenir en compte també la necessitat d'explorar noves territorialitats. En primer lloc, procedir a imbricar-se amb altres ciutats i territoris seguint bé la lògica de la proximitat geogràfica (inclusió en xarxes de transport macroregionals), per semblança funcional i sense menystenir en absolut la capacitat de participació també en àmbits «desterritorialitzats» (aquests sí, positivament, és a dir, sense contigüitat física o integració econòmica). Aquesta integració hauria de combinar-se amb un profund esperit de policentrisme, característica ja considerada d'alguna manera en l'històric moviment català noucentista de base mediterrània i europea (Roque, 2001).

La teoria de les xarxes (Caldarelli i Catanzaro, 2014) ens mostra realitats fins ara poc analitzades que Barcelona hauria d'explorar: el concepte de «xarxa oculta» o subjacent, la importància dels «fenòmens emergents» (comportaments col·lectius que no es poden predir observant de manera individual cadascun dels elements que formen el sistema), la idea de «sistema complex», el fet que sovint l'existència d'una xarxa tan sols es pot deduir gràcies a les interaccions (apli-

quem aquest principi als territoris, per exemple, d'allò que hem denominat l'eix mediterrani, per exemple), la rellevància de la topologia (de les connexions) sobre la mètrica (la distància), la força dels «llaços dèbils» (aquells que connecten una persona amb altra gent allunyada i no vinculada amb l'entorn social del primer, però que justament per això li obrin tota una sèrie de nous grups que atresoren informació que d'altra manera seria inaccessible)... Pensem, doncs, en una Barcelona que explora la seua xarxa oculta, que està atenta als fenòmens emergents, a les dinàmiques que sols s'observen contemplant el sistema en la seua totalitat, que se sap situada en un entorn complex, que funciona mitjançant interaccions, que combina la connexió i la proximitat, que no menysté els llaços dèbils perquè sap, justament, que el contacte amb altres ciutats no vinculades al seu entorn social polític o territorial li obriran portes i informacions.

Pensem en una Barcelona que és capaç d'imaginar l'evolució des d'un sistema estatal jeràrquic, cartesià, geomètric, sòlid, hegemònic i espacialment rígid per a endinsar-se en un sistema espacial més flexible, mòbil, «llis» i fins i tot «nomàdic» (en el sentit dels filòsofs postmoderns Gilles Deleuze i Felix Guattari), un espai més semblant a una matriu. Barcelona necessita assajar una espacialitat i una capitalitat extrínseca, extravertida i centrífuga. Un apassionant repte que permet combinar territori i xarxa, dos conceptes que, ben tractats, no han d'entrar en oposició.

Com ens ha recordat Weizman, la guerra actual no consisteix ja en la destrucció de l'espai, sinó més aviat en la seua reorganització. Un altre apassionant treball de prospectiva per al segle XXI se'ns obri al davant. La gran qüestió d'aquest segle, com assenyala Haesbaert (2011: 308), no serà, doncs, el procés de desterritorialització (de trencament polític i espacial, indestruïbles), això sí, molt més vistós i atraient mediàticament, sinó la complexitat de les reterritorialitzacions (de la re-construcció política i espacial, indestruïbles). I ací, Barcelona té un ampli camp per davant.

BIBLIOGRAFIA

- CALDARELLI, G. i CATANZARO, M. *Redes: una breve introducción*. Alianza editorial, 2014, pàg. 179.
- CAVALLETTI. *Mitología de la seguridad. La ciudad biopolítica*. Adriana Hidalgo, 2010, pàg. 322.
- CAVALLETTI. «Toda la tristeza de la sociedad feliz. Entrevista a Andrea Cavalletti». *Clarín*, 5 de gener de 2012.
- COSTA, O. *L'imaginari imperial. El Noucentisme català i la política internacional*. Institut Cambó, 2002, pàg. 303.
- FOUCAULT, M. «El ojo del poder». Entrevista amb Michel Foucault, en Bentham, Jeremías *El Panóptico*. La Piqueta, 1980. (<http://www.philosophia.cl/biblioteca/Foucault/El%20ojo%20del%20poder.pdf>)
- HAESBAERT, R. *El mito de la desterritorialización. Del fin de los territorios a la multiterritorialidad*. Siglo XXI, 2011, pàg. 328.
- HARRISON, J. «Rethinking city-regionalism as the production of new non-state spatial strategies: the case of Peel Holdings Atlantic Gateway Strategy». *Urban Studies*, 51 (11), 2014, pàg. 2315-2335.
- PAASI, A. «Regional complexity, governance and the region: problematizing bounded regions». Article presentat a la *2011 Regional Studies Annual Winter Conference 2011. Contested Regions: Territorial Politics and Policy*. Londres, 2012.
- PEMBERTON, S. and MORPHET, J. «The rescaling of economic governance: insights into the transitional territories of England». *Urban Studies*, 51 (11), 2014, pàg. 2354-2370.
- ROCA, F. *Teories de Catalunya. Guia de la societat catalana contemporània*. Pòrtic, 2000, pàg. 607.

- ROCA, F. (2002) «Els espais de la política catalana del segle XX», p. 9-26. Pròleg a: COSTA, O. *L'imaginari imperial. El Noucentisme català i la política internacional*. Institut Cambó, 2002, pàg. 303.
- ROQUE, M. Àngels. «Europa i la Mediterrània», p. 351-382. A: *El món de Cambó. Permanència i canvi en el seu 125è aniversari*. Institut Cambó, 2001, pàg. 450.
- UCELAY-DA CAL, E. *El imperialismo catalán. Prat de la Riba, Cambó, D'Ors y la conquista moral de España*. Edhasa, 2003, pàg. 1097.
- WEIZMAN, E. *A través de los muros. Cómo el ejército israelí se apropió de la teoría crítica postmoderna y reinventó la guerra urbana*. Errata naturae, 2007, pàg. 109.

Barcelona: passat i futur dels tres espais de poder i de representació

Eduard Bru

Arquitecte

Introducció

Barcelona, com a capital d'un estat aviat recuperat —que no nou—, ha de repensar els seus mecanismes de localització i representació dels seus espais de poder.

Passaran —desitjablement— dels estàndards de la recerca del prestigi històric mitjançant l'evocació d'un passat de final traumàtic a la tasca exaltadora d'acollir les institucions clau del futur, ensems a la revitalització d'aquell passat segons una llum nova.

Ja no serem un poder delegat que pot conformar-se a mostrar les peculiaritats de la nostra personalitat i història, en la línia vagament costumista que se'n deriva de la consciència interioritzada de la manca de poder real sobre els mecanismes de representació del passat i dels projectes de futur.

Així, la capital de Catalunya ha de transitar d'expressar passat a fer palesa la força del present i el projecte col·lectiu de futur, un futur que ens correspon a tots i a cadascun crear, i a nosaltres arquitectes, doncs, a ajudar a formalitzar i representar.

Per construir físicament i simbòlica els espais del futur, hi ha dues eines fonamentals i inqüestionables: **el lloc i la forma**. Voldria parlar de les dues, en especial de la discussió del lloc, en concret de la situació i l'evolució dels centres de poder i de representació de la ciutat, ja que entenc que és pertinent en l'estadi històric que correspon al temps d'aquesta publicació.

No hi ha res més útil per entendre les possibilitats i decisions per prendre sobre el futur de Barcelona, en un marc de llibertat política, que repassar l'experiència pròpia. És a dir, quins centres de poder hem aixecat al llarg del temps, com eren, per a què servien i què significaven.

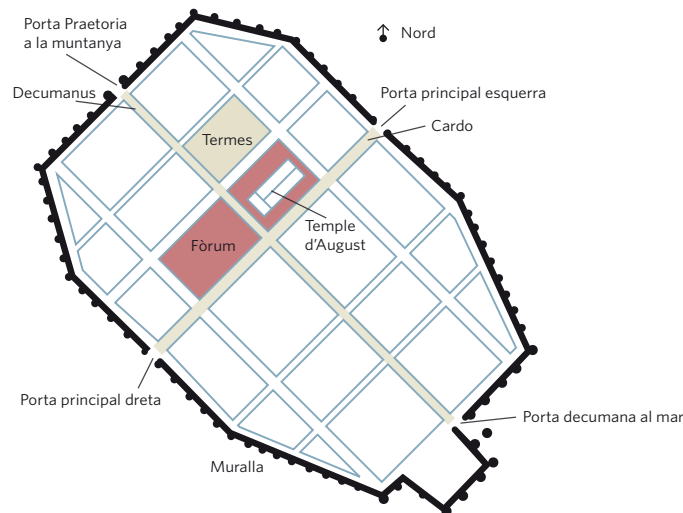
Els podem referenciar en funció d'unes vocacions molt concretes, que es relacionen amb una seqüència cronològicament ordenada, que serà revisada a mesura que es desenvolupa aquesta reflexió.

Els divideixo en espai **centre**, espai **mar** i espai **territori**: heus aquí que les perspectives emancipadores de la nostra nació reobren de bat a bat, al meu entendre, cada una de les discussions relatives als tres àmbits de centralitat que he assenyalat.

Els descriu en la seva condició actual i proposo criteris d'evolució en un marc polític de llibertat.

L'espai centre

Importa particularment fer llegible la peripècia del centre com a part notòria de la nostra història. Entendre-la és una eina per adequar el seu paper al futur.

F1. Barcelona Romana (Barcino)

Barcelona, parteix, sí, del **Fòrum Romà**. Materialitza allò tan propi de l'esperit de l'Imperi: un centre de referència de la contínua expansió desitjada.

Des d'aquest punt original, els eixos no neixen pensant en límits. Tot al contrari, en arribar a les muralles, les portes s'obren i albiren el territori a què aspiren, tot ell, i segons totes les direccions, a controlar.

El centre es constitueix com a tal a tots els efectes: és el centre polític, és el centre espiritual i és el centre comercial.

És significatiu com, desaparegut l'Imperi, esmicolada la seva estructura, aquest centre, afeblit, desdibuixat, sacsejat —tant que arriba a desplaçar-se unes desenes de metres en els dos eixos—, passa d'entendre's com el cor d'un dispositiu expansiu, origen i final dels camins, a constituir un cofre emmirallat, un espai de refugi.

F2. Barcelona medieval
Trames romanes i medievals.superposades

Tot atenent aquest espai centre, podem donar per consolidats l'espai del Consell de Cent —l'actual Ajuntament— i el Palau de la Generalitat.

F3. Palau Reial Major

Per contra, el Palau Reial Major, al carrer de la ciutat, mereix una sort millor, castigat que fou perquè representava el poder d'una nissaga nostrada i interrompuda.

La pena aplicada ha estat l'esmicolament no tant físic, sinó principalment semàntic.

El Palau, que va tenir com a darrer ocupant el rei Martí l'Humà, ha estat progressivament convertit —amb l'ajuda matiner de la Inquisició, que s'hi va instal·lar en un sector— en un seguit aleatori d'institucions amb els seus edificis-fragment que trenquen la unitat expressiva del conjunt original: Saló del Tinell, Església de Santa Àgata, Arxiu de la Corona d'Aragó, Palau del Lloctinent, Museu Marès... Qui pot parlar ara —reconèixer ara doncs— *tout en passant*, doncs, el Palau Reial Major sense ésser una intenció premeditada i estudiant?

No cal necessàriament fer una revolució amb els usos. Cal refer una seqüència formalment clara que acompanyi i faciliti el seu reconeixement físic i intel·lectual. Que expressi, ensems, passat i futur. Que mostri l'articulació entre períodes i la peripècia del centre.

La plaça del Rei podria, amb facilitat, emfatitzar el seu caràcter de cort central. Un major ús de la porta del Consell de Cent de l'Ajuntament vigoritzaria els fluids de pas, i també de significat entre les dues institucions.

No m'atreveixo a proposar la reconstrucció del pont que unia el Palau del Rei Martí amb la Catedral per sobre del carrer de la Ciutat, però manifesto que, efectivament, hi era: encara es veuen les restes de les mènsules de suport a la paret de la Seu.

L'espai mar

La peripècia de l'espai mar és enlluernadora. És aquell que pensa i propulsa, i es desenvolupa ensems a l'expansió marítima del país fins a arribar a l'extrem oposat del Mediterrani.

De la funció primera, l'intercanvi comercial entre el que ve del mar i de la terra ferma, neix la Llotja. Es consolida a través dels segles en una fenomenal i esplèndida arquitectura que és després meticulosament amagada com a conseqüència d'altres esdeveniments històrics.

Hi tornarem després.

F4. La Llotja de Mar, estat original.

Excepcionalment, el poble vol optar a tenir també presència en el joc de símbols d'aquest espai.

Santa Maria del Mar, aixecada sobre la sorra —i, com és notori, amb recursos econòmics del poble—, materialitza així la seva infreqüent presència als escenaris de representació.

La història extraordinària d'aquest àmbit ens mostra un segon episodi excepcional. El poder, quan deriva d'una nissaga nova, quan, al segle XVIII, vol reinventar-se en termes semàntics, d'imatge, abandona l'espai central i opta per aquest antic lloc de frontera.

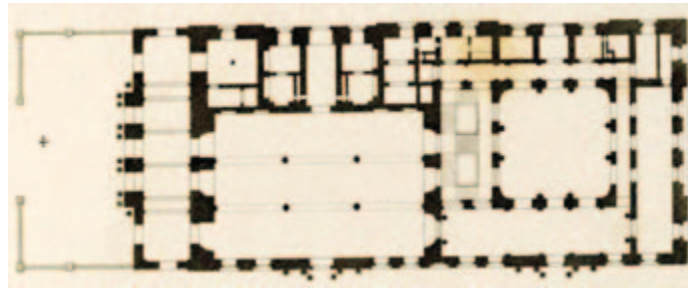
Es revela així que el mar es considera llavors també territori, i el que sí que és físicament frontera no ho era en termes d'ambició política i històrica. El portal del mar, així creat, és un centre, el centre de la trobada entre territoris sòlids i marítims.

L'espai de mar queda així constituït pels edificis que són conseqüència i motor del projecte de la ciutat i del país sencer:

- **La Llotja**, que és la mostra tangible de l'excepcional aventura mediterrània de la corona i, molt especialment, de la ciutat de Barcelona.(F3)
- **Santa Maria del Mar**, aixecada sobre la sorra de la platja —no ho oblidem— per la voluntat i l'esforç del poble, amb un resultat d'una puresa particularment emotiva per a qualsevol —i, si m'ho permeteu, especialment per a un arquitecte.
- **El Palau de Mar**, que des del nom i la posició mateixa, feia explícit el projecte polític, comercial i simbòlic de la Corona que fou vençuda el 1714.

Potser per causa d'aquesta extraordinària ambició de gran escala, tal vegada al màxim d'explícitament associable a la resistència de la ciutat a l'estat de coses que es volia imposar, és l'espai semànticament més desarticulat després del barri del Born, en el post 1714.

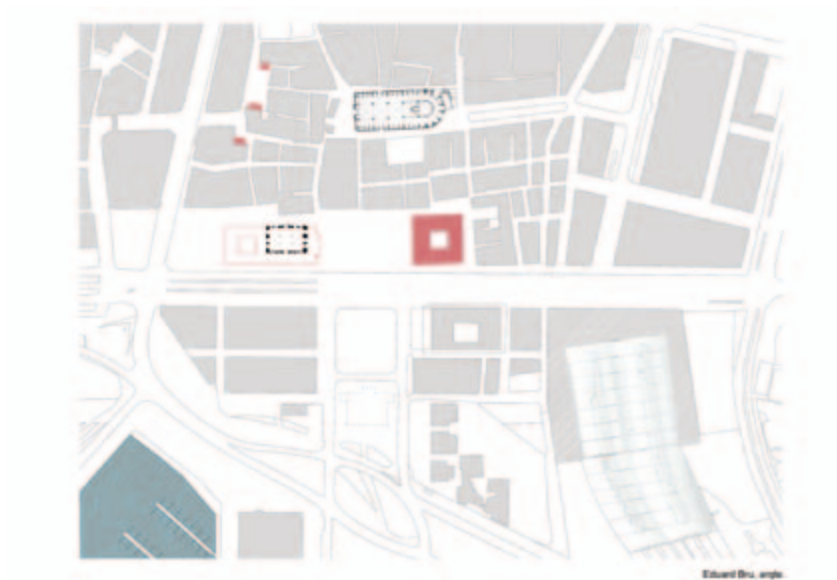
Així, la Llotja queda folrada per una funda neoclàssica genèrica: la seva imatge «neutral». Amb el temps, el Palau Reial és substituït per un edifici d'habitatges anònim. Només Santa Maria roman.

F5. La Llotja embolcallada per el folre neoclàssic.

Potser és per aquesta desfiguració brutal, aquest oblit radical imposat, que especulo públicament amb una idea també radical: eliminar l'embolcall neoclàssic i encarcarat que encercla les Drassanes gòtiques que, sepultades vives —com sepultada ha semblat estar, definitivament, la nostra història com a poble, com a país i com a ciutat—, ens esperen per ésser alliberades i recuperar la màgia amb Santa Maria del Mar.

Els metres construïts que es perdran es recuperarien tot ocupant el reguitzell d'espais immediats que ara, en la ciutat del disseny, estan deixats. Els difícils —en la mesura que són geometria—, però apassionants —pel que fa a dificultat geomètrica— solars lliures que s'escampen des de La Llotja fins a la Via Laietana. Fixeu-vos que, en el centre de Barcelona, la ciutat, tan sovint exemplar en termes urbans, és un fet insòlit només explicable per l'ombra allargada de la història traumàtica del lloc.

F6. Proposta per a La Llotja recuperada i el folre esdevingut una constel·lació de volums que salven els forats negres del barri, tot compensant el volum-pressó a substituir

En efecte, a més dels aspectes històrics i nacionals obvis, seria potentíssim simbòlicament i econòmicament disposar d'una llotja gòtica excepcional amb façana al front marítim i un barri de La

Llotja —el nivell general del qual sens dubte milloraria per inducció—, on es barrejarien els habitatges amb una **constel·lació d'espais associats a La Llotja** que podrien caracteritzar el barri, amb l'excelsa convivència d'ambició i empena, història, comerç, turisme i habitatge, refetes en un salt de gegant entre els segles XVIII i el XXI.

No cal dir que l'actual edifici que ocupa, amb una desconstrucció semàntica premeditada del seu ús original, el que fou l'Espai del Palau Reial, del Palau de Mar, convindria que fos substituït per un edifici de **caràcter simbòlic col·lectiu**.

L'edifici de l'actual Escola de Nàutica, per bé que almenys la seva posició podria relacionar-se amb fragments de la nostra història urbana, faria un gran favor si desaparegués, ja que alliberaria les vistes al mar de l'espai central del front, precisament de mar recuperat.

L'escenari Palau de Mar, La Llotja —Santa Maria del Mar al fons i a tocar— seria llavors el fons, o el començament, segons com us ho vulgueu mirar, d'una *vedutta* actualíssima plena de vida i potència urbana: el passeig de la Barceloneta i les làmines d'aigua interior, que lligarien el nucli de mar retrobat amb l'aigua i les perspectives del front oest de la Barceloneta, i l'actual revifalla (amb el Museu de l'Hermitage o sense) del sector del port que se li enfronta.

L'espai territori

Hi ha un simbolisme concurrent, i extraordinari, en la peripècia a **Bellesguard** del rei Martí l'Humà i, cinc segles més tard i al mateix lloc, en la de la intervenció de l'arquitecte l'Antoni Gaudí.

F7. Runes del Palau de Martí l'Humà a Bellesguard, abans de la intervenció de l'Antoni Gaudí
F8. Detall de Bellesguard amb la intervenció d'A. Gaudí recolzada en les restes medievals

L'anar del Palau Reial Major a fora muralles de l'Humà —extraordinari correlat físic d'una periècia política del rei mateix i de tot el país— té, sens dubte, les raons higièniques i salutíferes habitualment divulgades, però és difícil rebutjar la percepció d'una materialització d'un moviment històric, d'un exili interior.

També cal potser allunyar-se del centre per guanyar perspectiva, per inaugurar el pensament a una altra escala: per focalitzar el tot, ara lluny estant del Palau Major.

Bellesguard té distància i alçada respecte a Barcelona. Els posseeix ara, i és imaginable pensar que aquest caràcter s'agegantaria en una Barcelona radicalment menor a la que en el present veiem a aquelles cotes altes.

Gaudi, en reprendre el tema, insisteix en el tema de l'alçada, amb la torre mirador esveltíssima, en l'alteritat que l'alçada i la disposició del lloc aporten respecte al gran pla de la ciutat.

No sabrem mai quines haurien estat les conseqüències de la deriva de l'Humà si la seva nis-saga no hagués estat truncada. No sabrem si la distància respecte al territori era allunyament, refugi, o reformulació del projecte per assolir més escala.

Haurem d'esperar cinc segles per reprendre la discussió fins que Barcelona es doti d'espais que pensen, s'orienten, miren o es justifiquen en la gran escala del pla obert de la ciutat, en l'escala del territori.

L'espai físic del territori que envolta Barcelona entra en el joc urbà, lentament però poderosamente, amb la industrialització: els «vapors» de les fàbriques de teixits han d'estar per motius higiènics —tant pel que fa a la filatura com a la seva tinció— fora de la densíssima Barcelona intramurs.

El traçat romà —«tan recte!», com deia el mestre Manuel de Solà-Morales— de la **Travessera de Gràcia** és una de les grans bases (amb Sants, Hostafrancs, el Clot...) de l'assentament de les indústries i, molt properes, de les cases obreres dels seus treballadors.

L'Eixample colonitza l'*interland* creat entre els nuclis rurals antics ara industrialitzats i la Barcelona intramurs.

L'Eixample de Barcelona neix, a més de per l'estricta necessitat demogràfica i econòmica, com a resultat de pensar tres temes principals:

- la solució de la relació de la ciutat amb un element nou, exòtic: el tren.
- l'acollida de les masses que faran moure la industrialització i de les classes benestants corresponent
- l'articulació de les viles obreres del perímetre urbà, la de l'*interland* entre aquestes i la ciutat consolidada, i la del mateix territori en sentit més general, abstracte i de més escala, que la presència del tren apropa en tots els sentits.

Repassem, en les més notòries propostes del concurs de l'Eixample, l'articulació dels espais de representació de la trama urbana amb els espais relacionats amb l'arribada del ferrocarril:

En la proposta de **J. M. Planas**, res no va més enllà de la relació tancada, emmurallada; entre la Barcelona que roman dins les seves muralles i Gràcia.

La nova Barcelona s'organitza segons una curiosa majoració de la forma exacta que va fer créixer Gràcia precisament aquests anys: el mateix conjunt de parcel·les amb plaça central i el mateix esquematisme a les cantonades: la parcel·la no gira, i s'estableix així una diferència radical entre els carrers que tenen façanes i els que tenen mitgeres que donen al carrer. Exactament com està succeint llavors a la Gràcia que creix i exactament com ha arribat fins als temps presents.

El magnífic projecte de **Rovira i Trias** organitza un ventall de trames amb origen a la plaça de Catalunya, organitzades segons les direccions del Camí (passeig futur) de Gràcia, de la direcció de la línia del ferrocarril i de les traces simètriques a aquestes, prenent el passeig de Gràcia com a eix i convergint a la plaça de Catalunya mateix.

El gest del **Cerdà**, tan abstracte pel que fa al territori, és mínim però extraordinari: orienta la plaça de les Glòries no sobre les previsible Meridiana o Gran Via, o de la Diagonal que ell mateix inventa, sinó segons la direcció del tren. La nova plaça Central s'orienta sobre la directriu-**territori**, no sobre les traces urbanes interiors: és una operació metropolitana i, encara més, nacional.

En la majoria de les propostes, la nova plaça, que es dirà de Catalunya, té el paper estel·lar en la definició física, i, sobretot, simbòlica d'aquesta no relació d'escala.

Trobem des de la voluntat de recloure l'alteritat que el ferrocarril podia significar dins de l'imaginari del que s'esperava que fos una ciutat fins a l'acceptació entusiasta i visionària d'aquells que entenen que la Barcelona futura, la de l'Eixample, ha d'articular el seu centre en relació amb la nova accessibilitat adquirida del territori que l'introdueixi dins de la funcionalitat i de l'imaginari de la ciutat.

És l'hora, és urgent, que Barcelona assumeixi *de facto* una relació estructurada amb el seu territori, entès tant en termes físics —que impliquen necessàriament relacions de proximitat— com, permeteu-me dir-ho així, metafísics.

Cal expressar que Barcelona, cap i casal, se sent part d'un territori. És important fer-ho. És necessari, i més encara amb l'aventura històrica que ara ens ocupa i uneix, tot passant per aquest mateix llibre.

No tenim espai que expliqui convincentment això.

La plaça de Catalunya, tot i agraint-li el nom, podria dir-se, amb més versemblança, cal reconèixer-ho, plaça de Barcelona.

L'autèntic espai Catalunya ha de tenir a veure, òbviament, amb els nuclis centrals de comunicació. Ha d'estar lligat a la idea d'acollida i de partença que convidi al retorn a la ciutat. És a dir, ha de tenir relació amb l'àmbit Glòries-estació de la Sagrera.

Cal aprofitar la coincidència astral d'aquest nom i d'aquesta posició amb la proximitat de l'estació que vincularà Barcelona amb totes les escales i distàncies territorials.

Cal mantenir obert, expedit i urbà la relació Glòries-la Sagrera com la gran articulació —naturalment— funcional, però també simbòlica amb el territori, i entendre que no es tracta ja d'un espai només nacional, sinó que és part també de l'espai simbòlic de centralitat europeu.

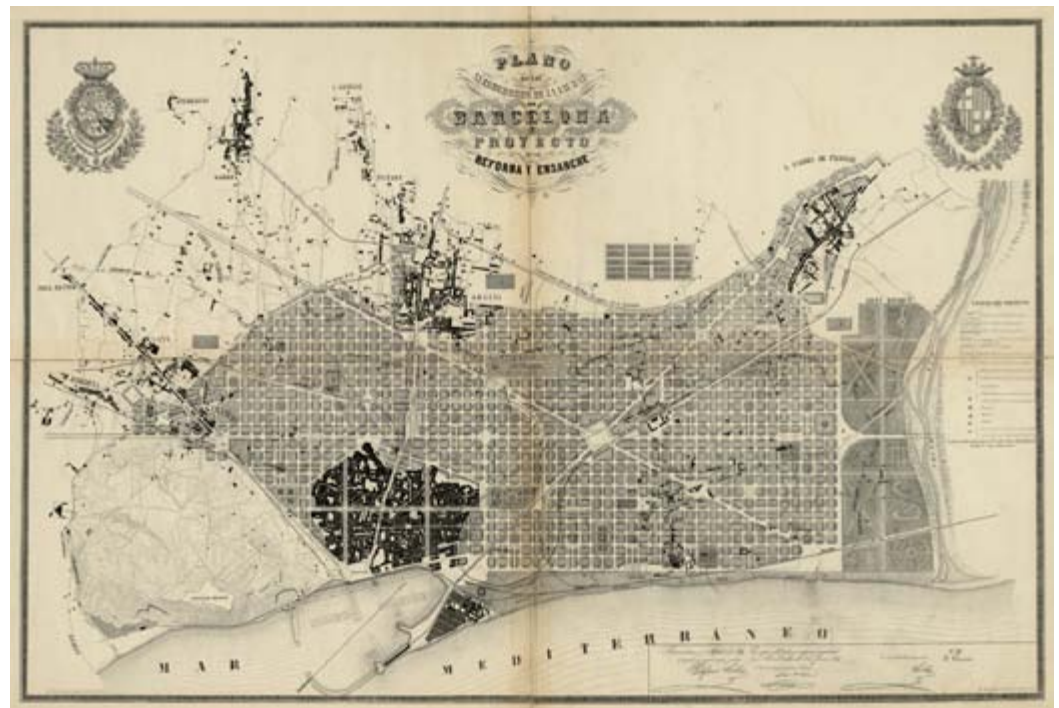
La plaça de les Glòries Catalanes serà, per projecte o *de facto*, la plaça de referència de Catalunya, o no serà.

F9. Concurs Eixample de Barcelona. Proposta

F10. Concurs Eixample de Barcelona. Proposta de Rovira i Trias

F11. Proposta Ildefons Cerdà

F12. Relació Glòries -Sagrera, com a Centre, ensem amb la Catalunya plena i de la seva capital, Barcelona

Per tant:

1. La relació amb l'estació de la Sagrera és essencial.
1. Cal reflexionar sobre el tipus d'espai que ens oferirà. Cap obstacle no ens ha d'impedir la dominància del verd, però és igualment essencial crear allò tan difícil com és l'espai simbòlic, comú, acollidor i també representatiu.

El lligam amb la Sagrada Família, que ens permetem dibuixar juntament amb el sistema urbà annex proposat per Gaudí —corregint lleugerament la relació amb l'Hospital de Sant Pau / avinguda Gaudí—, hauria de culminar una centralitat urbana com de país, en tots els sentits, de primer ordre.

La inspirada i inspiradora iniciativa de l'edició d'aquest llibre, el moment cronològic i històric en què se situa, m'ha permès reprendre la discussió sobre aquests tres tipus de centralitat, tres destins, tres vocacions, i em permet també acabar fent-ho en termes de país, amb l'autoritat, la inspiració i l'empenta que atorga aspirar a tenir-lo, ben aviat, a les nostres mans.

Conclusions

Un canvi d'estatus polític català, orientat a reprendre el nostre destí a les nostres mans, no seria, de cap manera, indiferent a l'estatus dels espais públics de representació de la nostra societat.

Per motius directament relacionats amb la repressió —explícita o larvada—, l'expressió de les imatges de país ha estat especialment focalitzada en Barcelona com a ciutat de *serveis*.

Si les perspectives polítiques es compleixen, Barcelona, sense renunciar —naturalment— a la seva expressió i presència com a ciutat internacional principal del Mediterrani, ans augmentant-les, podrà incorporar els elements simbòlics i també funcionals que li pertoquen com a capitalitat de l'Estat Català.

Aquesta assumpció funcional i simbòlica molt probablement reordenarà semànticament el seu sistema urbà com a mecanisme de representació d'una societat que reprendrà el control de la comunicació de la seva història.

La gran transformació de Barcelona, relativament recent, ho ha fet a partir d'incorporar noves àrees abans perifèriques —perifèries interiors incloses—, de transformar barris, de millorar el conjunt físic del seu espai urbà.

Barcelona ha evitat, per qüestions polítiques òbvies, operar sobre aspectes políticament simbòlics de primer nivell —amb les excepcions, possibles per excèntriques, del Fossar de les Morenes i del Fossar de Montjuïc—, és a dir, sobre espais lligats a la representació de poder o a l'alta història del país.

En un entorn de llibertat podrà fer-ho.

Podrem tornar a mirar així, arrencat el vel, els grans escenaris de la nostra història —he parlat aquí de tres de superlatius— tot recuperant la memòria, que és el millor instrument per inventar un futur digne i intens per a tots.

Impacte de la capitalitat d'un nou estat en l'evolució del mercat immobiliari a la ciutat de Barcelona i la seva àrea metropolitana

Adam Casals

Assessor estratègic, especialitzat en el mercat immobiliari en el context de les relacions internacionals, centrat en els països de parla alemanya i d'Europa Central. Es dedica a la construcció de ponts de comunicació més enllà de les barreres culturals i lingüístiques, tot ajudant a promoure el creixement i l'assoliment d'objectius per a empreses, institucions i organitzacions. Amb projectes recents relacionats amb enginyeria, infraestructures, política energètica i indústries creatives, ha estat involucrat en serveis de consultoria i contractació de projectes relacionats amb diverses institucions europees i multilaterals. També escriu articles d'opinió per al diari *Ara* i la revista *Catalan International View*, entre d'altres.

Introducció

La creació d'una nova capital d'Estat al voltant de Barcelona i la seva àrea metropolitana suposaria una sèrie de transformacions importants i de llarg abast. L'efecte crida de la capitalitat i el lideratge que podria exercir una Barcelona lliure de les servituds i les limitacions que comporta la situació actual, juntament amb el dinamisme en l'arc euromediterrani, podria comportar l'arribada de tota una sèrie de nous projectes d'inversió de caràcter públic, privat i publicoprivat. Sumat a les tendències que ja es manifesten avui dia en el sector, tot plegat tindria una incidència notable en l'evolució dels preus de *real estate* en els sectors terciari i residencial a la ciutat i en determinades zones de la seva àrea metropolitana.

Evolució del model hotelier i d'habitatges turístics a la ciutat i a l'àrea metropolitana

L'informe 2013 sobre la situació del sector hotelier de la ciutat de Barcelona, editat pel Gremi d'Hotels de Barcelona amb la col·laboració de Barcelona Turisme, posa de manifest que el sector hotelier de la ciutat es troba en un bon estat de salut. En el període 2009-2013, en paral·lel a la posada en marxa del procés de transició nacional, l'ocupació mitjana va pujar des del 66,9% fins al 75%, i el preu mitjà anual per habitació venuda va pujar vora un 10%, situant-se el 2013 en 109,57 euros. La tipologia d'hotel amb una major ocupació és el de quatre estrelles i quatre estrelles superior, amb un 77,65%. Aquests fets són remarcables, tenint en compte que l'oferta de places hoteleres continua pujant de manera sostinguda i en aquest període ho féu en més d'un 12%, amb un fort increment en la presència d'operadors internacionals, que mostren un interès creixent per la marca Barcelona i ja tenen una quota de mercat del 7,30% a la ciutat. Aquesta tendència continuarà en els propers temps, a causa de la reconversió d'edificis d'oficines per a un nou ús hotelier, com són els casos emblemàtics de l'antiga seu de Deutsche Bank o la Torre Agbar.

Un 80% de les pernoctacions a Barcelona són fetes per visitants estrangers i només un 15% es corresponen a ciutadans de la resta d'Espanya. Un 40% de les visites a la ciutat es fan per motius professionals.

El sector hotelier és optimista respecte al futur. Gairebé un 50% dels establiments enquestats veu millors perspectives en el negoci a curt termini i aquest percentatge puja al 67% en el mitjà termini. La Barcelona del futur, capital d'un nou país, tindria sens dubte una repercussió positiva en el model de desenvolupament del negoci hotelier i en les seves perspectives de creixement. Això també crea una sèrie de sinergies positives en l'evolució d'altres mercats, com per exemple el del sector *retail*.

La Catalunya amb estat propi no tindria cap dels llasts actuals en la gestió eficient de les seves infraestructures de transports de passatgers, i veuria augmentades sense cap mena de dubte la seva connectivitat quant a vols de llarg recorregut i la interoperabilitat entre ports, aeroports i xarxa ferroviària, així com una major eficiència en la connectivitat a escala europea de la xarxa de trens d'alta velocitat. Això suposaria un augment directe del nombre de passatgers amb destinació Barcelona. Les necessàries inversions en matèria d'infraestructures veurien incrementar l'atractiu de la ciutat com a destí de negocis, per exemple en relació amb l'organització de fires, congressos i esdeveniments de caire professional.

A això cal afegir-hi l'efecte crida d'una capitalitat per a Barcelona, que faria incrementar les pernoctacions a la ciutat i la seva àrea metropolitana. Les relacions bilaterals entre Catalunya i altres estats en diverses matèries sectorials; el rol de Catalunya en relació amb la Unió Europea i el marc europeu; la col·laboració entre Catalunya i les autoritats europees en l'organització d'actes, cimera, rondes de negociacions; les activitats associades a la capitalitat generarien un nombre important de visites de caràcter professional, emmarcades o derivades de l'activitat pròpia del sector públic.

L'increment de pernoctacions també es potenciaria per la capacitat d'atracció envers tota una sèrie d'agències i organismes internacionals, de caire multilateral, organitzacions no governamentals, fundacions i *think-tanks*. Així mateix, en l'àmbit corporatiu, una Barcelona i àrea d'influència que pogués competir en igualtat de condicions amb la resta de capitals europees, seria sens dubte capaç d'atraure una sèrie de seus corporatives i delegacions regionals, destinades per exemple als mercats del sud d'Europa o de la península Ibèrica.

Tot plegat tindria una influència positiva en l'àmbit de les pernoctacions hoteleres per motius de negocis. Només cal pensar quantes pernoctacions generen les reunions de coordinació dels diversos equips d'una empresa o organització, així com les seves activitats de formació, per esmentar-ne dos exemples.

La pressió que l'expansió del model hotelier continuarà causant en relació amb el canvi d'ús d'edificis als districtes més centrals i la consegüent disminució de superfície destinada a ús d'habitatge pot arribar a exercir una certa influència en la reactivació dels preus per a usos residencials en aquestes àrees. L'èxit del model Barcelona rau, entre d'altres, en la convivència d'usos en espais limítrofes i en la no especialització entre sectors d'activitat, fet que ajuda a garantir la preservació de la identitat dels barris. L'èxit turístic de la ciutat ha fet que alguns ciutadans hagin expressat en els darrers temps els seus temors respecte a la proliferació de pisos turístics o d'establiments hotelers.

En aquest sentit, cal destacar la iniciativa de l'Ajuntament de Barcelona d'establir una moratòria en la concessió de noves llicències per a apartaments turístics a la ciutat. Això se suma a la reacció per part del Govern de Catalunya davant de determinats models d'economia col·laborativa, com el lloguer d'habitacions per part de particulars mitjançant determinats portals d'Internet. Tot plegat posa damunt la taula la realització d'estudis de cost / benefici sobre el model turístic de la ciutat, centrat en l'aspecte de les pernoctacions i el *target* de públic objectiu al qual s'adreça cada segment i tipologia de servei. Noves propostes de regulació i plans específics d'usos i serveis poden complementar actuacions destinades a garantir la pervivència d'estructures veïnals i la convivència amb noves tipologies d'habitants de la ciutat, també en l'aspecte generacional, més propensos a nous models de gestió econòmica i d'optimització de la rendibilitat dels actius immobiliaris, sovint fruit de les necessitats immediates de liquiditat derivades de la situació de crisi econòmica.

Sobre l'evolució del mercat terciari d'oficines a la ciutat i a l'àrea metropolitana

Un dels sectors amb més possibilitats de creixement davant de l'escenari de capitalitat de la nova Barcelona és sens dubte el sector terciari i concretament el d'oficines. Tot i l'estancament dels

darrers anys, durant l'any 2014 el sector està mostrant signes de reactivació, amb una acceleració evident en el segon semestre de l'any, i totes les previsions indiquen que en acabar l'any s'haurà triplicat el volum d'inversió de l'any 2013, tal com es fa palès en els darrers informes de CB Richard Ellis (CBRE) i Jones Lang LaSalle (JLL), que descriuen que en l'acumulat de l'any s'han contractat 176.000 m² d'oficines, gairebé el doble que en el mateix període de 2013, la qual cosa suposa el segon millor registre d'ençà del començament de la crisi, tal com destaca el diari *Ara* citant fonts de BNP Paribas.

Una de les característiques diferenciadores en el cas de Barcelona és el gran atractiu que exerceix sobre els grans fons internacionals. En aquest sentit, el 2013 Ernst & Young ja situava Barcelona i Catalunya al tercer lloc en el rànquing de ciutats i regions europees en capacitat d'atracció d'inversió estrangera, a l'estudi *Coping with the crisis, the European way*. Aguirre Newman situa la inversió de grups estrangers a la ciutat en el 58% del total per al període de gener a setembre de 2014. Tant CBRE com JLL creuen que Barcelona se situarà entre els cinc primers mercats d'Europa en el sector d'oficines en els propers cinc anys. Aquest pronòstic destacat es produeix en paral·lel als diversos estudis apareguts recentment sobre l'impacte econòmic d'una hipotètica independència de Catalunya, per exemple per part de Credit Suisse, Moody's o Barclays. Un dels atractius indiscutibles de Barcelona és la força i la consolidació de la seva marca, tal com indiquen els estudis d'ESADE Brand Institute, i això, juntament amb el fort potencial de l'economia catalana, té un pes específic important a ulls dels inversors. Tot plegat dibuixa un escenari ben diferent del que les grans consultores del sector, com la mateixa CBRE o Savills, imaginaven per al futur d'Escòcia en cas de secessió, utilitzant precisament l'argument d'una hipotètica davallada de la inversió estrangera.

L'estudi del Cercle Català de Negocis (CCN) anomenat *El sector immobiliari i els efectes a Barcelona com a capital de l'Estat català*, publicat a l'octubre de 2014, se centra en la situació actual del mercat terciari a Barcelona, perjudicat per «l'efecte seu» de Madrid, i ho compara amb l'impacte que tindria un pic temporal en la demanda de superfície disponible en el sector d'oficines en cas d'una eventual independència de Catalunya, sobretot en relació amb l'obertura de noves ambaixades, delegacions i oficines relacionades. Barcelona compta en l'actualitat amb unes noranta delegacions consulars i és la tercera ciutat del món en aquest rànquing, després de Nova York i Hong Kong. El CCN calcula que s'establirien a Barcelona un mínim de 140 ambaixades, amb equipaments i dotació de personal sensiblement superiors als dels consolats actuals, i que tot plegat generaria una demanda a mitjà termini d'uns 400.000 m² de superfície de lloguer o de compra, dels quals aproximadament la meitat es correspondrien a habitatges de luxe i habitatges representatius a quatre vents. És de preveure que la majoria d'aquesta demanda es concentraria al centre de la ciutat, a les zones *premium* i a la zona alta, així com en zones residencials perifèriques d'alt *standing* a l'àrea metropolitana. A això caldria afegir-hi les necessitats d'espai d'altres representacions oficials com, per exemple, fundacions, corporacions públiques, institucions culturals, representacions de regions, oficines de turisme, oficines comercials, etc. El CCN calcula que amb tot plegat els preus en el sector podrien tornar als nivells de 2009, tot reactivant el sector residencial de luxe i corporatiu.

A aquest fet cal sumar-hi la superfície requerida en edificis destinats a nous usos governamentals i ministerials, o bé relacionats amb la governabilitat del nou país, en temàtiques com ara la hisenda pública, les autoritats financeres i monetàries, les autoritats i agències regulatòries en temàtiques diverses, les autoritats superiors de justícia i el tribunal constitucional, la política

exterior, de defensa, seguretat i lluita antiterrorista, la política de duanes i d'immigració, diversos registres públics, i un llarg etcètera.

D'altra banda, Catalunya hauria de ser capaç d'atraure tota una sèrie de delegacions d'agències i organismes internacionals, de caire multilateral, organitzacions no governamentals, fundacions, *think-tanks* i iniciatives acadèmiques publicoprivades de prestigi a escala global. Destaca en aquest sentit el bon exemple de l'ambiciosa iniciativa al voltant del recinte modernista de l'Hospital de Sant Pau. Barcelona és líder en la rehabilitació de patrimoni arquitectònic per a nous usos i aquest és un atractiu afegit en el cas d'organismes que cerquen seus representatives en edificis emblemàtics. La directora d'Aguirre Newman a Barcelona, Anna Gener, destacava en declaracions recents al diari *Ara* el fet que la ciutat «és un exemple en la reconversió d'edificis perquè siguin més productius».

A més, Barcelona hauria d'esdevenir una de les capitals més atractives de les del seu entorn, i en un context europeu i competint en igualtat de condicions no hauria de tenir dificultats per guanyar la presència d'importants seus i delegacions de companyies multinacionals, que actualment es troben ubicades per raons fonamentalment administratives a d'altres capitals europees. Aquesta tendència sens dubte es veuria reforçada mitjançant l'adopció per part d'un nou estat de les polítiques fiscals i estímuls adequats. Això també és vàlid en el cas de les àrees regionals que es configuren en el si del mercat interior europeu, per raons comercials, de distribució i logístiques, com és el cas d'Escandinàvia o el mercat que formen el Regne Unit i Irlanda. Tot sembla indicar que Portugal, Espanya i Catalunya podrien formar una àrea regional d'aquestes característiques. En aquest context, és probable que els atractius de Barcelona fessin decidir algunes multinacionals a establir la seva seu regional per a aquesta àrea a Catalunya, en detriment de Madrid o Lisboa.

En un estudi efectuat per la Cambra de Comerç de Barcelona i presentat el maig de 2014, es posava de manifest que Catalunya rep la meitat de la inversió estrangera que es fa a Espanya. Ramon Rovira, cap d'Estudis de la Cambra, destacava l'increment de la inversió estrangera a Catalunya, que va créixer un 13% durant el 2013, assolint la pujada més alta en tota la dècada. En xifres absolutes, aquesta és la segona millor dada de la història, amb més de 3.500 milions d'euros invertits, segons dades del Ministeri d'Economia publicades el març de 2014, que també destaquen que l'augment de captació d'inversions a Catalunya va triplicar el conjunt de les registrades a Espanya. Aquests excel·lents resultats també tenen a veure amb la molt bona feina que ja s'està exercint des de diversos àmbits, com per exemple des d'Invest in Catalonia, però queden lluny dels resultats que serien possibles si Catalunya estigués dotada de les corresponents estructures d'Estat. Aleshores, un Govern alliberat dels nivells de dèficit fiscal actuals i amb capacitat per prendre tot el ventall de mesures adequades, podria fomentar amb moltes més eines i d'una manera encara molt més efectiva l'emprenedoria, la captació de talent i la creació de nous projectes empresarials i dels llocs de treball d'alt valor afegit que hi van associats. Barcelona hauria de convertir-se llavors en un potent pol d'atracció imbricat amb el territori, i això també tindria un impacte en els mercats terciari i residencial de la ciutat, així com en diversos àmbits de l'àrea metropolitana i de la resta del país.

Finalment, Barcelona es configura com una gran capital europea en el terreny universitari. Més enllà de l'impacte positiu en termes econòmics de l'arribada anual d'estudiants d'intercanvi i practicants àvids de sol mediterrani, les potents escoles de negocis de la ciutat i el seu model universitari publicoprivat tenen un evident potencial de creixement, sobretot en relació amb la

creació de xarxes d'infraestructures universitàries de campus internacionals i amb programes de col·laboració amb d'altres universitats a l'estranger, així com quant a la captació d'estudiants estrangers que valoren l'oferta educativa i formativa de la ciutat, les capacitats de *networking* que els ofereixen les universitats catalanes i les seves associacions d'*alumni*, i els atractius de la ciutat i del país. La fidelització, a través de la bona experiència d'acollida i vivencial, dels visitants que es decideixen per Barcelona en edat universitària suposa l'inici d'una llarga relació professional i sentimental amb la ciutat i reforça la seva marca de cara al futur.

Evolució del mercat immobiliari residencial a la ciutat i a l'àrea metropolitana

El setmanari *L'Econòmic* destacava recentment a primera pàgina l'estancament en els preus del sector residencial a Catalunya. Tot i els anuncis optimistes del darrer saló immobiliari Barcelona Meeting Point, el director de la divisió residencial de CBRE a Espanya, Carlos Ferrer-Bonsoms, sentenciava en declaracions al rotatiu que «els preus no rebotaran». L'augment de vendes en el sector arriba sota l'auspici de la presència d'inversors estrangers, que es decideixen pel residencial tot i les baixes rendibilitats, a l'entorn del 3%, com destacava Ferrer-Bonsoms.

Però hi ha un fenomen que ja es fa palès a Barcelona i que s'agreuja substancialment en cas que la ciutat exercís una nova capitalitat: la manca d'espai al centre de la ciutat. El director general de l'Associació de Promotors i Constructors, Marc Torrent, reblava en el mateix reportatge que en alguns llocs l'estoc era quasi inexistent i que durant molts anys no s'hi ha construït res. Jorge Almagro, director comercial de residencial, sòl i urbanisme a CBRE, destacava que la recuperació se centrarà en zones on hi ha molt poca oferta i la demanda puja, sobretot en zones *premium* de les grans capitals. Doncs bé, precisament aquesta és la situació que ja es dibuixa a Barcelona i que s'accentuarà de manera molt destacada en cas que la ciutat esdevingués capital d'un nou Estat. Als barris centrals i a la zona alta de la ciutat es veuria incrementada de manera important la demanda per a usos terciaris i residencials de luxe, i això, a causa de les limitacions en l'oferta disponible, tindria una incidència clara en l'evolució dels preus.

En aquest escenari, la prioritat de Barcelona ha de ser els seus ciutadans. Per tal d'evitar que determinats barris de la ciutat puguin acabar alienats respecte dels seus habitants actuals, caldrà prendre la iniciativa en relació amb determinades polítiques d'habitatge i de foment del lloguer. En el mitjà termini, Catalunya podria seguir el camí de les pròsperes economies centreeuropees en el foment d'un mix més equilibrat que l'actual entre habitatges de propietat i de lloguer, fet que es veuria impulsat per l'adopció d'un marc legal més avançat i que donés més seguretat jurídica a propietaris i llogaters, i més avantatges fiscals a aquests darrers. Altres opcions, com les cooperatives d'habitatge, s'haurien de tenir en compte si tinguessin lloc en el si d'un marc regulador adequat. El foment de la cultura de la inversió en activitats empresarials i productives per a l'economia, més enllà de la inversió tradicional en el sector residencial per part de petits i mitjans estalviadors, seria una mesura complementària amb efectes col·laterals positius cap a una major estabilitat de preus, que contribueixi a la prevenció de futures bombolles immobiliàries. Això fomentaria l'emprenedoria i el dinamisme de l'economia, i contribuiria a una major flexibilitat en els models de societat i, en definitiva, a l'esforç particular i col·lectiu que comporta la creació de riquesa i de benestar.

La planificació urbanística de la barcelona capital – cap a una distribució harmònica dels nous pols de centralitat de la ciutat

Un plantejament atractiu i que busqui la complicitat per part de la ciutadania ajudaria a crear un projecte il·lusionant de construcció d'una nova realitat. Aquest desig col·lectiu es pot plasmar també mitjançant l'exercici de planificació urbanística d'una nova capital, en tant que la definició d'espais influeix en els seus futurs usos i la definició d'escenaris concrets en determina les possibilitats d'èxit, tal com planteja Hölscher en la seva teoria de la creació del futur.

En aquest exercici teòric, plantejem la planificació de nous espais, generats a partir de la idea del naixement d'un nou país i de la seva nova capital. El lema principal del qual partiria una gran iniciativa per a la transformació de la ciutat fóra la gestació d'un nou projecte col·lectiu, destinat a les tres tipologies principals d'usuaris de la ciutat. En primer lloc, els seus habitants i els de la seva àrea metropolitana, però també el conjunt dels ciutadans de Catalunya, als quals s'ofereix de fer-se seva la que serà una nova capital, i finalment, els visitants que hi vénen moguts per la projecció internacional d'una ciutat que, una vegada més, es reinventa per tal de prosperar i convertir-se en una capital de referència a escala global.

Tenint en compte les característiques específiques de Barcelona i la seva reduïda superfície disponible, caldrà ponderar una sèrie de factors abans de planificar i decidir la distribució dels nous pols de centralitat, així com dels nous grans centres administratius de treball de la nova capital. Això comportarà nous esquemes de mobilitat, basats en dinàmiques de foment de mètodes de transport col·lectiu i no contaminant, que hauran de preveure la distribució equilibrada d'aquests nous equipaments en el si de l'entramat urbanístic.

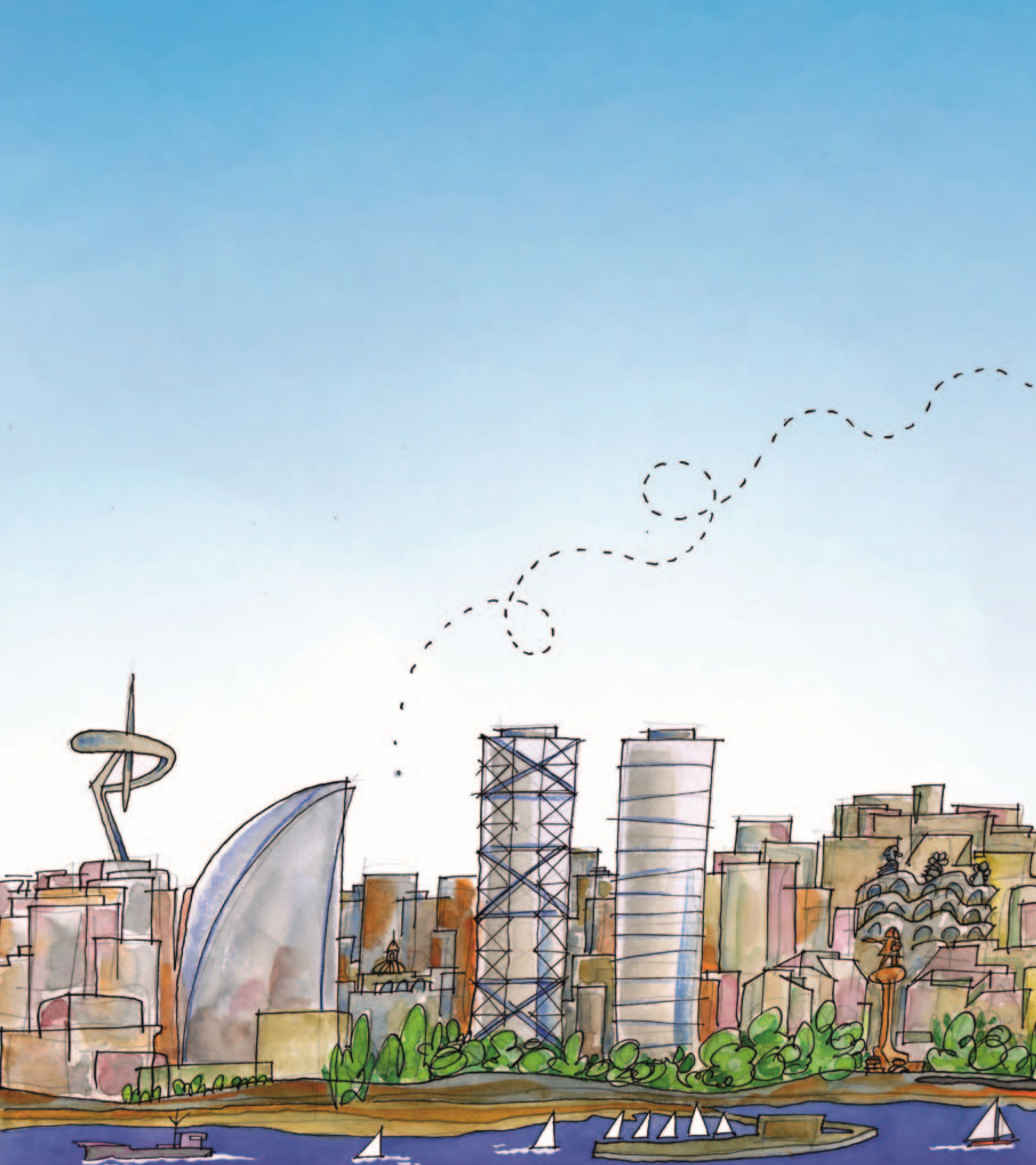
Des d'un punt de vista objectiu, en el mitjà i llarg termini la ciutat de Barcelona només podrà créixer en alçada i cap al mar. Propostes concretes de creixement urbanístic, sostenibles des del punt de vista dels models de societat que proposen i de la integració en l'entramat urbà preexistent, dels esquemes de mobilitat, de l'eficiència energètica i de la gestió mediambiental, podrien oferir alternatives viables que suposin per a Barcelona l'exercici d'un lideratge en la innovació urbanística i constructiva, sobretot en relació amb d'altres ciutats costaneres. Això li permetrà continuar guanyant en atractiu a escala global i fomentar la creació de noves indústries i llocs de treball d'alt valor afegit en sectors estratègics de creixement relacionats amb les noves tecnologies i amb un alt potencial d'exportació.

La Barcelona capital d'un nou país podria comptar, a través d'aquestes estratègies, amb projectes emblemàtics i capdavanters, finançats de manera sostenible i amb la participació de capital privat, que es convertissin en nous símbols a escala global i nous pols d'atracció de la ciutat per a les properes generacions.

Conclusions

- Una possible capitalitat de Barcelona incidiria positivament en el desenvolupament del mercat hotel·ler, del mercat terciari d'oficines i del mercat residencial de luxe a la ciutat i en determinades zones de la seva àrea metropolitana.

- Barcelona es perfila com una de les cinc ciutats més importants d'Europa per al mercat terciari en els propers cinc anys.
- És destacable la presència creixent d'inversors estrangers i la força de la marca Barcelona.
- La manca d'espai disponible al centre de la ciutat i a les seves àrees *premium* fa preveure un augment de preus en aquestes zones en el mitjà i llarg termini.
- Un nou marc legal permetria aportar una major seguretat jurídica que permetés implementar amb èxit noves polítiques de foment del lloguer, entre d'altres.
- L'efecte crida de la capitalitat de Barcelona permetria a la ciutat exercir un lideratge destacat en diversos àmbits en el marc europeu i global.
- El gran projecte de disseny i planificació de la nova Barcelona capital d'un nou estat pot ser una gran oportunitat de generació d'un projecte col·lectiu i il·lusionant per a la ciutadania, així com una magnífica ocasió per fomentar la innovació i la gestació de nous projectes que repercuteixin de manera positiva en el desenvolupament de la ciutat i el seu entorn.
- La realització d'estudis suplementaris serà necessària per fer possible un seguiment i una anàlisi exhaustiva de l'evolució d'un escenari avui desconegut, que permeti avançar-se i preveure les seves implicacions en les tendències de preus en el sector.

La representació simbòlica de la capitalitat en l'era de la postmodernitat política

Toni Comín i Oliveras

Professor de Filosofia Social d'ESADE (URL) i exdiputat al Parlament de Catalunya (2004-2010)

Introducció

La crisi de l'estat és un fet indiscutible del nostre moment històric. L'estat no desapareix, però el nou context tecnològic, econòmic, social i cultural està modificant de manera profunda la seva naturalesa, les seves funcions i les seves capacitats. Avui l'estat ja no mana de la manera com havia manat durant la modernitat: el final del segle xx i el principi del segle XXI aboquen l'estat a un exercici «postmodern» del poder polític. I en el cas dels estats embarcats en la construcció d'un subjecte polític supranacional com és la Unió Europea, aquest canvi de paradigma sembla encara més evident.

Si Catalunya esdevé independent, assolirà la categoria política d'estat justament en aquest moment de crisi, això és, de transformació de l'estat modern a l'estat postmodern. Com hem de veure aquesta circumstància: més aviat com una oportunitat o com un inconvenient? No suposa més aviat un avantatge que Catalunya esdevingui un estat postmodern sense haver estat mai, per si sola, un estat modern i, per tant, sense que hagi pogut incorporar els vicis i els tics propis d'aquesta forma política? No li serà més fàcil, a un eventual Estat català, fer la transició cap al nou paradigma?

En qualsevol cas, sigui quina sigui la resposta d'aquests interrogants, si Catalunya esdevé un estat, Barcelona serà la capital d'un estat d'aquesta mena: d'una forma política en crisi, en transició. Una capital és, entre d'altres coses, l'aparador de l'estat que representa: de la seva identitat, de la seva història i del seu projecte de futur. Barcelona ha de trobar la manera de representar el nou Estat català i els seus valors. Una representació simbòlica que, en el cas d'una capital, no hauria de deixar d'expressar-se físicament: per mitjà d'una arquitectura i un urbanisme que ens permetin identificar-la com a capital. I que expressi no només un nou estat, sinó una nova forma de ser estat —la que hauria de correspondre a qualsevol estat a l'Europa del segle XXI.

L'estat ja no és el que era

Què vol dir ser capital d'un estat a partir de la segona dècada del segle XXI? La resposta a aquesta qüestió no és gens evident, no tant perquè el concepte problemàtic sigui el de «capital», que també ho és, sinó pel d'«estat». En què consisteix ser un «estat» en el context històric, geopolític, econòmic i cultural en què avui se situa Catalunya? Quin tipus d'estat volem que sigui Catalunya, és a dir, de quina mena d'estat volem que sigui capital Barcelona?

Si Catalunya accedeix a la condició d'estat, ho farà en un moment en què aquesta «forma» política es troba en un profund procés de mutació. En l'esfera política, també estem transitant de la modernitat a la postmodernitat. La crisi de l'estat nació —aquest «animal artificial» que Hobbes teoritzava per primera vegada amb profunditat— ha estat en les darreres dècades un dels temes de debat més recurrents de la filosofia i de les ciències socials, des de la ciència política fins a la sociologia, passant per l'economia i el dret, sobretot al món occidental, tot i que no exclusivament.

L'estat ha aspirat, en la modernitat, a exercir el monopoli no només de la violència legítima, és a dir, de la seguretat interior i exterior, sinó també de l'administració pública, la moneda i la política econòmica (fiscal, monetària, industrial i laboral) i de la garantia dels drets en general, inclosos els drets socials. Tot això, no cal ni dir-ho, avui ha canviat radicalment. I en el cas dels estats europeus encara més. A Europa assistim a un procés de doble cessió de poder, cap amunt i cap avall, per part del que havia estat el nucli de la sobirania dels estats moderns tradicionals.

D'una banda, els vells estats nació europeus van cedint cada vegada més competències a les institucions centrals de la UE (Parlament, Consell, Comissió), per bé que sovint ho facin a contrarcor. La crisi econòmica del 2008 ha estat un nou episodi d'aquest procés pel qual, tot i que arrossegant els peus, la UE va transitant lentament d'un model cada vegada menys confederal cap a un model cada vegada més federal. D'altra banda, i en sentit invers, no són pocs els estats que traspassen competències des dels seus «governos centrals» cap a les seves instàncies de govern subcentrals. En el cas dels estats més extensos i poblats, el receptor d'aquesta descentralització político-administrativa tendeix a ser el nivell regional, i, en el cas dels estats petits, el nivell municipal.

De fet, aquesta doble cessió de poder en l'esfera juridicoadministrativa —és a dir, aquesta redefinició de l'estat com a «federació supraestatal», d'una banda, i com a govern «subestatal», de l'altra— és la resposta inevitable a una doble pressió que, des de fora de l'esfera política, pateixen les institucions de la democràcia representativa des de ja fa algunes dècades. L'esfera econòmica pressiona per dalt els governos i l'esfera social ho fa per baix. En efecte, els vells estats nació, que a l'Europa de postguerra havien aconseguit consolidar la seva legitimitat gràcies a la

seva conversió en estats del benestar raonablement equitatius i prou eficients, pateixen en aquests moments dos embats: els dels mercats en procés de globalització accelerada (sobretot els mercats financers) i el d'una societat civil pluriforme que disputa als actors polítics establerts (els partits tradicionals) el monopoli de la mediació entre ciutadans i institucions i, per tant, de la presa de decisions públiques.

Així, l'avenç de la UE cap a una unió política més plena —la seva conversió en unió federal o en federació supraestatal— apareix com una necessitat inevitable si volem que la democràcia pugui afrontar amb una mínima probabilitat d'èxit la globalització econòmica en general i els mercats financers globals en particular. (La prova més evident d'aquesta necessitat és que, davant la crisi econòmica del 2008, els EUA hagin tingut una capacitat de reacció molt superior a la dels països de la UE.) De manera similar, l'aplicació estricta del principi de subsidiarietat a l'organització vertical dels estats, amb l'objectiu d'acostar al màxim el poder político-administratiu al ciutadà, sembla imprescindible si es volen obrir les institucions democràtiques a la participació, que és, en primer lloc, la participació de la ciutadania organitzada. En una frase: no hi pot haver trànsit de la democràcia representativa a la democràcia participativa, no hi pot haver canvi de paradigma —com fou el pas de la democràcia censatària a la democràcia de sufragi universal— sense una profunda descentralització de les institucions de govern.

Sobren les cites dels intel·lectuals i científics socials que ens podrien ajudar a corroborar aquest breu resum de les característiques bàsiques de la crisi de l'estat o, dit d'una altra manera, de l'evolució des de la seva *forma moderna* fins a la seva nova *configuració postmoderna*. En reproduïrem dues, d'autors tots dos catalans, però de reconeguda projecció internacional. Escriu Manuel Castells ja el 1997:

«Aunque las formas del Estado nación persisten, su contenido y su práctica se han transformado ya profundamente. Al menos en el ámbito de la Unión Europea (y yo argumentaría que también en el resto del mundo), hemos pasado a vivir en una nueva forma política: el Estado red. Es un Estado hecho de Estados nación, de naciones sin Estado, de Gobiernos autónomos, de ayuntamientos, de instituciones europeas de todo orden —desde la Comisión Europea y sus comisarios al Parlamento Europeo o el Tribunal Europeo, la Auditoría Europea, los Consejos de Gobierno y las comisiones especializadas de la Unión Europea— y de instituciones multilaterales como la OTAN y las Naciones Unidas. Todas esas instituciones están además cada vez más articuladas en redes de organizaciones no gubernamentales u organismos intermedios como son la Asociación de Regiones Europeas o el Comité de Regiones y Municipios de Europa. La política real, es decir, la intervención desde la Administración pública sobre los procesos económicos, sociales y culturales que forman la trama de nuestras vidas, se desarrolla en esa red de Estados y trozos de Estado cuya capacidad de relación se instrumenta cada vez más en base a tecnologías de información. Por tanto, no estamos ante el fin del Estado, ni siquiera del Estado nación, sino ante el surgimiento de una forma superior y más flexible de Estado que engloba a las anteriores, agiliza a sus componentes y los hace operativos en el nuevo mundo a condición de que renuncien al ordeno y mando. Aquellos Gobiernos, o partidos, que no entiendan la nueva forma de hacer política y que se aferren a reflejos estatistas trasnochados serán simplemente superados por el poder de los flujos y borrados del mapa político por los ciudadanos tan pronto su ineficacia política y su

parasitismo social sea puesto de manifiesto por la experiencia cotidiana. O sea, regularán himnos nacionales para que sean obligatorios y luego añadirán “excepto cuando proceda”. No estamos en el fin del Estado superado por la economía, sino en el principio de un Estado anclado en la sociedad. Y como la sociedad informacional es variopinta, el Estado red es multiforme. En lugar de mandar, habrá que navegar.»

I explica Xavier Rubert de Ventós:

«Com la llengua o la religió, l'Estat és un dels “sistemes simbòlics” dins dels quals hem nascut i que vam experimentar d'antuvi com un medi o paisatge natural. Aquest “parc estatal” d'objectes i institucions és certament producte de la *praxis* dels nostres avant-passats, però actualment constitueix l'horitzó i la *hexis* de la nostra experiència. Un parc que mai no arriba a ser pur objecte d'observació perquè constitueix l'horitzó de la nostra consciència possible, l'esquema o marc mental des del qual mirem i judiquem. [...] L'estat forma part d'aquest horitzó o *estat de coses* en què vivim. Constitueix el nostre paisatge institucional d'igual manera com els rius i les muntanyes componen el natural, o els blocs de cases, el paisatge urbà. Com natural és avui anar en cotxe, parlar per telèfon o viure en un 3r 1a, és natural viure avui *en (un) Estat* —just com en altres llocs o en altre temps ho fou viure en un clan, una tribu, un comtat, un campament o un feu.

Aquest aiguabarreig de banderes i oficines, d'edificis neoclàssics i de partits, d'eleccions i corrupcions, de pòlisses i de paper timbrat, tot això forma el món en el qual físicament i mentalment hem nascut i viscut... fins ara. Però heus ací que és ara, ara justament que l'Estat nació ja havia arribat a fer-se la forma del poder normal, que a les forces dominants els agafa la dèria de *globalitzar-se* o *localitzar-se* tot dispersant el contingut tant de la sobirania estatal com de la identitat ciutadana. I l'Estat, com el rei del conte, comencem a veure'l nu. Nu i alhora feixuc com un vell temple ja només suportat per la superstició dels seus feligresos i el pes de la pròpia carcassa. L'Estat s'erigeix així com un monument d'arqueologia política en una època en què les identitats es fan *complexes*, els poders *dispersos*, les sobiranies *difoses* [...].

[...] Els estats democràtics que vulguin sobreviure al declivi de l'Estat nació hauran de deixar anar molt llast per fer-se menys rígids i enravenats: desenvolupar una nova capacitat d'adaptació a les situacions particulars amb les quals topen en el seu si o en el seu llindar. [...] Ara: igual com els exemples de flexibilitat política són en general *anteriors* a l'Estat modern, és possible que els nous exemples vagin apareixent *després* d'ell —a mesura que la ideologia de l'Estat nació va quedant arraconada.»

I en uns termes similars als que proposava el sociòleg quasi a tall de pronòstic, per al filòsof, Europa també apareix com l'exemple més expressiu de com seran les institucions polítiques postmodernes o, dit d'una altra manera, la Unió Europea és la clau que ens permet entendre quina hauria de ser la sortida *natural* a aquesta crisi de l'estat nació:

«Quedem doncs que Europa és “un procés sense disseny final preestabert”, que es va definint a mesura que es va fent [...] Calia, més aviat, una estructura plàstica i oberta, capaç d'anar introduint noves formes i nivells de participació, de vot ponderat, de velo-

citat i geometria variable, etc. Ara bé, si aquest marc europeu ha de ser tou, flexible i mutant, no menys han de fer-se'n les entitats polítiques que hi vagin accedint. [...] Si Europa és un OPNI (Objecte Polític No Identificat) és inevitable que els seus membres (Estats inclosos) vagin essent-ho cada dia una mica més. Que vagin “desconstruint-se”, com dèiem, a fi de poder mesclar-se i no només juxtaposar-se.»

La Catalunya independent: un laboratori (excepcional) per a la redefinició de la naturalesa de l'estat

L'estat entès com un node més d'un «estat xarxa» molt més ampli i multinivell (Castells), els estats en procés de desconstrucció per tal d'esdevenir entitats polítiques toves, flexibles i mutants (Rubert de Ventós)... Sigui quina sigui la metàfora emprada, la conclusió és prou clara: allò que fins ara anomenàvem estat nació s'haurà d'acostumar a formar part d'organitzacions polítiques més extenses que permetin globalitzar (regionalitzar) la democràcia; haurà d'obrir les portes a la societat civil com a actor i protagonista de les decisions, i no només com a destinatària o beneficiària de les seves polítiques; haurà d'aprendre a navegar enmig dels fluxos comercials, financers, tecnològics i migratoris que defineixen la globalització econòmica; i haurà de reconstruir-se des de la base com a poder màximament proper, que permeti als ciutadans percebre's a si mateixos com a veritables dipositaris de la sobirania.

S'ha repetit moltes vegades: la sobirania de l'estat ha deixat de ser única i monolítica per a convertir-se en una «sobirania compartida». Sí, però compartida en quatre direccions simultàniament, per dir-ho en poques paraules: cap a les institucions europees, cap al poder local, cap als mercats globals i cap a la societat civil. Totes aquestes forces es disputen, avui, aquell poder que l'estat nació europeu havia aconseguit exercir en un règim pràcticament de monopoli durant alguns segles.

Té sentit que Catalunya esdevingui estat —seria legítim preguntar-se— justament ara que l'estat deixa de ser el que era i es troba en ple procés de redefinició, just ara que canvia de naturalesa? És la mateixa qüestió que es formula Rubert de Ventós quan escriu: «¿De què serveix aleshores —em direu— pujar a aquest tren més aviat anacrònic i rovellat?» Una pregunta a la qual, de fet, respon unes quantes línies abans, quan afirma: «No és cap bestiesa, per a una nació o un poble políticament pobre (PPP), reclamar un estat propi amb sobirania nova de trinca. No és cap ximpleria, vistes com són les coses, tot i que ni l'Estat nació ni la sobirania són tampoc el que eren.»

Té tot el sentit que Catalunya esdevingui estat i que ho faci justament ara. És més: potser ara té més sentit que en cap altre moment. Perquè no es tracta pas de convertir-se en estat *malgrat* que l'estat modern estigui en crisi; es tracta de convertir-se en estat precisament *perquè* l'estat modern està en crisi. L'estat és aquest artefacte que se suposa que ja no serveix, però que tothom que en té en segueix volent. I a Catalunya aquest estat que ja no mana com ho feia abans (l'estat postmodern) li hauria d'interessar molt més que no pas l'estat «de tota la vida» (l'estat modern). Perquè, de fet, pot ser molt més interessant assumir unes capacitats en el moment en què aquestes capacitats s'han de redefinir, que no pas assumir-les quan són més clares i delimitades. Així, el que es disposa a fer Catalunya no hauria de ser vist com el fet d'incorporar-se a un tren que ja no val, que ja no té raó de ser (i ser l'últim a pujar-hi), sinó com aprofitar que som els últims

a pujar a aquest tren —i, per tant, que estem menys viciats pels seus viatges anteriors— per a reinventar-lo, proposar-hi nous destins, noves maneres de fer els trajectes i de relacionar-se amb els passatgers.

Catalunya, per les seves circumstàncies històriques, socials i fins i tot, m'atreuria a dir, per les seves característiques psicològiques, té molts de «trumfos» per a saber aprofitar de manera creativa aquesta etapa de redefinició de les funcions i la naturalesa de l'estat. Catalunya, al nostre entendre, és un laboratori bastant ideal per a «repensar l'estat» en clau postmoderna: perquè la seva relació amb l'estat modern ha estat molt particular. De fet, és un cas (força) únic a Europa de relació parcialment fallida, durant la modernitat, amb la forma política «estat». Catalunya no va fer el «seu» estat, un Estat català, i, al mateix temps, com a mínim des de 1714, mai no ha acabat de sentir com a «seu» l'estat que li corresponia, és a dir, l'estat espanyol. Catalunya, d'algun manera, ha tingut i no ha tingut estat durant la modernitat. En tenia un que no ha acabat mai de veure ben bé com el «seu» estat. Ha viscut en un estat, l'espanyol, amb el qual, excepte alguns períodes d'esperança —la Primera i la Segona República, les dues primeres dècades de la democràcia—, ha tingut una relació de baixa identificació o, dit d'una altra manera, de feble vinculació emocional.

No és gaire habitual que una societat tingui una relació d'aquesta mena amb la forma política «estat» a l'Europa moderna: una relació d'una certa distància amb l'aparell burocràtic i administratiu que caracteritza les institucions públiques modernes. A Catalunya ha estat la societat civil que, en moments clau de la seva història, ha liderat el ressorgiment col·lectiu. I és encara menys habitual que això passi en una societat amb una capital de la potència de Barcelona, que per si sola dotava Catalunya de moltes de les condicions necessàries per a bastir un estat propi. És a dir, Catalunya, al llarg de la modernitat, no ha tingut «estat» propi i ha viscut amb un cert grau d'alienació respecte de l'estat espanyol. En canvi, la capital de Catalunya reuneix moltes de les condicions (econòmiques, demogràfiques, culturals, etc.) que reuneixen la majoria de capitals d'estat europees. Barcelona, en aquest sentit, és de les poques ciutats europees que, sense ser-ne una, és comparable en molts de sentits a la majoria de capitals d'estat europees.

En síntesi, Catalunya té una «biografia» que li permet apropar-se a aquesta realitat que és l'estat modern amb prou llibertat perquè no la condicioni excessivament a l'hora de redefinir-lo. Pot modelar aquesta matèria primera que és l'estat d'una manera ben particular: d'una banda, coneix aquesta matèria primera —atès que ha «experimentat» un estat que és l'espanyol— i no li és del tot aliena; de l'altra, vist que mai s'ha acabat de produir una identificació unívoca, ni estreta, ni normalitzada entre la societat catalana i aquest estat, Catalunya es pot aproximar a aquesta matèria primera poc o gens coartada pels vells paradigmes i clixés que fins ara li han donat forma.

Com diu Manuel Castells, citat per Rubert de Ventós: «Els catalans han recorregut un cicle complet des dels seus orígens de poble d'identitat cultural, comerç sense fronteres i institucions de govern flexibles, trets tots ells que semblen caracteritzar l'era de la informació.» És en aquesta perspectiva que Catalunya hauria de ser capaç de construir un estat que basi els fonaments de la seva legitimitat (que és una condició indispensable del poder polític) en els principis següents:

- la capacitat per a promoure el benestar i garantir els drets socials,
- la capacitat per a activar les palanques de la prosperitat productiva,
- l'eficiència en la prestació dels serveis públics,
- la transparència i la integritat en l'administració dels recursos públics,

- la participació dels ciutadans en totes les esferes de l'estat,
- la pluralitat identitària.¹

Barcelona: capital d'un estat postmodern

Ara ja podem respondre en millors condicions la pregunta inicial. De quin tipus d'estat serà capital Barcelona, en cas que Catalunya esdevingui un estat independent? D'un estat que ja no podrà ser com els estats d'abans. D'un estat que ja no serà un estat modern —perquè els estats moderns han passat a millor vida—, sinó que serà un estat postmodern. Com ho seran tots els altres estats del seu entorn i, en general, de la major part del planeta. I creiem que està especialment dotada per a *representar* aquest paper: el paper de capital d'un estat postmodern. Barcelona —seguint amb l'argument del punt anterior— és una certa excepció en el mapa de ciutats de l'Europa moderna. No ha estat la capital d'un estat modern, per bé que sumava totes les condicions per a ser-ho. No ho ha estat perquè Catalunya, al llarg de la modernitat, no ha tingut el seu estat. I tampoc ha estat la cocapital de l'estat modern al qual pertanyia, és a dir, Espanya no l'ha acceptada mai com a cocapital en igualtat de condicions amb Madrid. Barcelona sap que és un estat modern, però no ha quedat gaire marcada per aquesta forma política. I, per aquesta raó, està especialment ben posicionada per a exercir el rol que a moltes capitals se'ls demanarà d'ara endavant —o més ben dit, que ja se'ls està demanant— en el marc del nou context polític europeu i global.

De la mateixa manera que l'estat postmodern no parteix de zero, sinó que es construeix sobre la crisi de l'estat modern, les capitals que l'hagin de representar tampoc no es podrien construir fàcilment des de la ignorància completa sobre el que ha estat la modernitat i la seva estructuració política. No ens trobem en un procés en què les societats puguin fer taula rasa de les institucions polítiques que les han regulades durant els darrers segles, sinó en un procés de *reinvenió*, de *redefinició*, de *recreació*. Construïm a partir del passat, d'un passat que va deixant de ser. Però, com ens ensenya aquesta gran mestra que és la història, el que és vell, per molt mort que sigui, no acaba de morir fins que el que és nou no està en condicions de substituir-lo.

Per això, defensem que hi ha dues experiències que dificulten a qualsevol gran ciutat, a qualsevol capital, la funció com a capital d'un estat postmodern amb un grau alt d'encert, de la manera més excel·lent possible. La primera dificultat és l'experiència de no tenir cap vincle amb la modernitat política. Les ciutats que no hagin participat de la història de l'estat modern, tin-

1. La llengua catalana en té prou amb ser cooficial per a garantir la seva salut. El futur Estat català no necessita establir un règim de monolingüisme oficial per a assegurar la supervivència del català, perquè es tracta d'una llengua prou forta i prou viva per a poder conviure amb el castellà (com a llengua cooficial del nou estat) sense riscos de veure's minoritzada. Ans al contrari, la convivència tant social com oficial de les dues llengües hauria de ser vista com una oportunitat per a l'enfortiment i l'enriquiment mutu. De fet, el català només necessita un estat que la reconegui com a cooficial (plenament cooficial) per a garantir els mínims que requereix per a estabilitzar-ne l'ús. Ens referim, amb aquesta darrera apreciació, al fet que, si Espanya l'hagués reconeguda com una llengua veritablement cooficial, el català no necessitaria un Estat propi per a assegurar el seu futur. En canvi, en un Estat català en tindria prou amb ser cooficial (i no l'única llengua oficial) per a assegurar-ne el futur. En aquest sentit, podem afirmar que, des del punt de vista lingüístic i cultural, es promet molt més plural (des del punt de vista dels reconeixements oficials) un futur Estat català independent que no pas l'actual Estat espanyol de les autonomies.

dran dificultats per a reinterpretar-lo, per manca de coneixement i de tradició. L'altre obstacle és l'experiència de la capitalitat plena de l'estat modern. Les grans capitals europees —capitals no només d'estats moderns, sinó que han intentat ser metròpolis, és a dir, el centre d'un imperi colonial— tenen un ADN ben marcat per les formes polítiques de la modernitat. Tan ben marcat que els serà difícil distanciar-se'n. Pensem en París, Londres, Roma, Brussel·les, Madrid o Viena. Cadascuna amb la seva història, però totes elles dipositàries de l'aparell burocràtic i administratiu que caracteritza ineluctablement l'estat modern. Un aparell que, en paraules de Weber, és la millor representació possible del «desencantament del món» que defineix la modernitat.

Massa distància no és bona, si es vol recrear una experiència —en aquest cas, recrear l'experiència de ser capital d'un estat modern, per tal de passar a ser capital d'un estat postmodern. Però massa poca, tampoc. Com es pot redefinir un paper, un rol, quan la vinculació amb aquest rol és tan congènita que no hi ha possibilitat de separar-se'n? Com s'ho farà París per a fer de capital d'un estat que ja no mana —o que no mana com ho feia abans—, si París, el París modern, va ser inventat per a fer de capital d'un estat que ho manava tot? Com podrà París, o Madrid, superar els tics que inevitablement es van incrustant quan fa dos o tres segles que s'exerceix un determinat paper, un paper que a poc a poc —o no tant— va perdent el seu sentit?

Aquesta és la dificultat respecte de la qual Barcelona, per la seva peculiar biografia política, està més ben preparada que la resta de ciutats que es trobaran davant el mateix repte. Barcelona parteix, m'atreviria a dir, en una situació d'avantatge respecte de la majoria de les seves «col·legues» europees —les altres capitals d'estats en fase de mutació. Barcelona no és completament verge respecte del que vol dir un estat i, al mateix temps, no té cap dels vicis «moderns» que a les velles capitals europees els costarà de superar.

Posem un exemple que ens permeti afermar aquesta idea. Ser capital d'un estat postmodern vol dir entendre que l'estat del qual s'és capital forma part d'un ordre polític superior, que té una naturalesa confederal però amb pretensions d'esdevenir federal, que es diu Unió Europea. Vol dir entendre que l'estat que representes no és la bola de billar del vell ordre westfalià, sinó una part d'una complexa teranyina en la qual les interaccions són múltiples i horitzontals, i no pas dirigides des d'un centre emissor al qual la resta de l'organisme social respon amb posterioritat. L'estat i, en el nucli de l'estat, la seva capital, era aquest centre emissor. La capital estava a dalt i actuava primer. Ara la capital ja no és a dalt, sinó al costat, i no actua primer, sinó simultàniament —simultàniament amb molts d'altres actors que interactuen entre si, en un joc en què tots són emissors i receptors.

I ara sí, l'exemple. Si la UE no és un *grup d'estats* —una taula de billar, amb les seves boles perfectament compactes—, sinó una xarxa multinivell, cal entendre que les capitals europees són els nodes d'aquesta xarxa. Ser capital d'un estat postmodern o, si es vol, ser una capital postmoderna, a l'Europa d'avui, vol dir reconèixer Europa sobretot com una *xarxa de ciutats*. El lector estarà d'acord amb mi que, per a una ciutat, per a una capital, és molt diferent percebre's com la cúspide d'una piràmide que com el node —un node més— d'una extensa xarxa. Que no està especialment ben preparada, Barcelona, per a exercir activament i amb total convicció aquest rol: el rol de node d'una xarxa, que desborda completament els paràmetres identitaris típics de la modernitat? No deu ser casual que Barcelona sigui la ciutat europea amb un percentatge més alt d'estudiants universitaris que es beneficien de la beca Erasmus. Que la UE és més una xarxa de ciutats que no pas una suma d'estats en procés d'integració ho hauran d'acabar entenent totes les capitals europees. Però Barcelona potser ho sabrà entendre abans i millor que ningú.

Representar la capitalitat: el «districte govern»

Barcelona, doncs, si és capital, ho serà d'això, d'un estat d'aquesta mena: postmodern. I ho pot fer molt bé. Perquè Catalunya és un laboratori especialment adequat del que pugui ser un estat postmodern en el marc de la Unió Europea, a principis del segle XXI. I perquè Barcelona està exempta dels vicis que destorben per a representar, des de la capitalitat, tots aquells conceptes que l'estat postmodern hauria d'encarnar.

Els polítics, filòsofs i arquitectes saben —probablement millor que cap altre gremi— que els valors i els conceptes requereixen símbols per tal de ser *representats*. I encara saben una altra cosa: que la millor representació dels símbols és física. És a través d'objectes que representem símbols, que, al seu torn, representen valors. En l'esfera política, la representació simbòlica es deleix per ser convertida en representació física. Un estat és les seves institucions. I les seves institucions són els edificis on aquestes institucions resideixen, viuen i funcionen. Si un estat és la seva capital, és perquè allà, a la capital, hi ha les seves institucions públiques. I les institucions són a un «lloc» i no pas a un altre perquè hi ha un edifici que les hi representa. És el fet que els edificis que acullen les institucions —i, acollint-les les representen, és a dir, les mostren públicament, les visualitzen als ulls dels ciutadans— siguin en una ciutat que converteix, automàticament, aquella ciutat en capital d'aquell estat.

Aquesta representació física, arquitectònica, de les institucions que simbolitzen el poder és una característica lligada exclusivament a la política moderna? No només. El Capitoli i la Casa Blanca representen el poder polític dels Estats Units. Però a l'edat mitjana, a la Roma republicana o als imperis antics, el poder polític també va necessitar «un edifici» (el castell, el senat, els palaus imperials) que expressés físicament la naturalesa del poder polític en aquell moment determinat de la història. Per tant, la necessitat de les institucions públiques de mostrar-se físicament en edificis que simbolitzen el poder polític no és un requisit estrictament modern. La qual cosa no vol dir que en l'era de l'estat postmodern aquest requisit no pugui deixar de tenir sentit o que no perdi la importància o la centralitat que ha tingut en la política fins al dia d'avui. La història ens ho dirà.

Ara mateix, però, una opció seria continuar representant físicament —és a dir, per mitjà d'edificis que acullen les principals institucions públiques— aquest nou tipus d'estat i els símbols i valors que el defineixen. Si l'estat està en transformació —des de la seva vella dinàmica moderna fins a la seva nova dinàmica postmoderna, encara en procés de definició—, una opció que cal considerar és que els edificis que *representen* aquest estat expressin aquest moment de canvi, aquesta evolució, aquesta crisi. Si un dels canvis que volem expressar, per exemple, és el pas d'un poder polític concentrat —i, per tant, ben localitzat físicament— i que actua verticalment, a un poder dispers, que és més eficient i més legítim com més sap adaptar-se a la lògica de la xarxa, és a dir, la lògica de la interacció horitzontal, tenim dues opcions. Una és passar d'una representació física, arquitectònica, de les institucions concentrada, en què la institució en qüestió resideix en *un* edifici, a una representació física de la dispersió, d'acord amb la qual la institució no estaria representada per *un* edifici concret. Aquesta opció, tanmateix, ens ofereix l'inconvenient que la representació mateixa del nou símbol queda en perill, per manca de potencial expressiu. L'altra opció, potser més eficaç des del punt de vista simbòlic, és que *l'edifici* que fins ara representava el poder modern (concentrat) ara representi, en si mateix, el nou poder: la idea que estem davant del node d'una xarxa.

Estem dient, en efecte, que Barcelona té davant seu una opció única de *reinterpretar* una sèrie d'edificis que fins ara estaven associats a l'estat en la seva fase moderna i *reconstruir-los* de tal manera que expressin aquest nou tipus d'estat. L'avantatge de simbolitzar físicament aquesta nova política a partir d'edificis que procedeixen del vell paradigma, el fet d'intervenir directament sobre l'arquitectura que ja existeix, és que permet expressar millor la dialèctica entre continuïtat i canvi en la qual ens situem en aquest moment històric. Les regles del joc de la política postmoderna es construeixen *a partir* i *en contra* de les regles del joc de la política moderna: partim, doncs, dels edificis que fins ara representaven les institucions modernes i intervinguem-hi, amb tota l'audàcia i tota la creativitat necessàries, per tal que, un cop *recreates*, simbolitzin les institucions tal com funcionen, o com voldrien que funcionessin, en la postmodernitat.

No es tracta tant de fer nous edificis que representin la nova manera d'entendre l'estat, com de, més aviat, modificar vells edificis —aquells que encarnen l'estat modern— per tal que representin fins a quin punt la nova manera (postmoderna) d'entendre l'estat és un canvi respecte de la manera anterior (moderna). Que un mateix edifici expliqui, per si sol, el canvi, la crisi: la continuïtat i la diferència entre aquests dos paradigmes. Això no es pot aconseguir fent residir les institucions del nou estat en edificis nous, *diferents* dels edificis on residien les institucions del vell estat. Això només es pot aconseguir fent que un mateix edifici, que originalment era modern i simbolitzava, per tant, els valors de la política tal com eren concebuts en la modernitat, sigui objecte d'una intervenció arquitectònica en la qual, els nous elements constructius simbolitzin el nou paradigma. Això només és possible fent que cada edifici sigui, en si mateix, una representació contrastada de l'evolució entre les dues etapes i dels conceptes que els corresponen a cadascuna.

Doncs bé, a Barcelona hi ha una sèrie d'edificis públics que van néixer conceptualment de la idea moderna de l'estat —entès com un aparell burocràtic i administratiu que troba la font última de la seva autoritat en el monopoli de la violència legítima; són edificis dels segles XVIII, XIX i principis del XX, uns segles en què principalment l'estil neoclàssic, però no només, es vol posar al servei de la representació de la idea moderna de l'estat. En el cas de Barcelona, aquests edificis tenen a més la característica de concentrar-se en una mateixa zona, un mateix barri, de la ciutat. Una zona que, per ella mateixa, ja acumula una forta càrrega simbòlica: la part central del front marítim. Ens referim a edificis que avui tenen usos molt diversos però que, en tot cas, acullen tots ells —o la majoria d'ells— institucions oficials o públiques de l'Estat espanyol (en farem una llista indicativa, no exhaustiva):

- a. Govern Militar
- b. Comandància Naval
- c. Duana
- d. Port
- e. Palau de la Mercè / Capitania General
- f. Correus
- g. Llotja
- h. Delegació del Govern

Aquest conjunt d'edificis, tots exempts —una condició bàsica per a disposar de la presència arquitectònica que requereix la dignitat de les institucions governamentals— i tot, insistim, construïts entre el s. XVIII i les primeres dècades del s. XX —a excepció del Palau de la Mercè,

que data de mitjans del s. XVII—, són des del nostre punt de vista prou dúctils per a ser objecte de reinterpretació. Per una banda, són prou referenciats als estils arquitectònics de la modernitat —bàsicament el barroc i el neoclàssic— perquè sigui fàcil donar a entendre quins són els vestigis (moderns) que permeten reinterpretar. Per l'altra, la identitat simbòlica de cadascun d'aquests edificis és prou borrosa, és prou indefinida, perquè es deixin reinterpretar sense que calgui exercir-hi cap violència excessiva des del punt de vista arquitectònic, ja sigui formal, estètica o constructiva. Aquesta identitat borrosa de cadascun d'aquests edificis en particular és, al nostre entendre, una conseqüència del vincle fallit de l'estat que representen en la seva majoria, l'espanyol, i la societat i la ciutat que l'acullen.

Aquest conjunt d'edificis constitueix, *de facto*, un districte governamental de la ciutat de Barcelona. Un districte governamental —o «districte govern»— que la ciutat mai no ha reconegut com a tal. Perquè no ho podia fer. Són moltes les capitals europees que tenen una zona, un barri o un districte de la ciutat, en la qual s'acumulen els edificis barrocs i neoclàssics on resideixen les principals institucions públiques: el govern, el parlament, els ministeris, etc. Tanmateix, Barcelona té un districte que, des del punt de vista de la seva configuració urbanística i arquitectònica, reuneix moltes de les característiques pròpies d'un típic districte governamental, però que no ha pogut integrar com a tal perquè les institucions que hi havia en aquells edificis eren les d'un estat que la ciutat mai no ha pogut acabar de sentir com a propi.

Es tracta, en efecte, d'edificis públics on s'instal·len institucions de l'Estat, d'un estat que no ens és aliè del tot, però que tampoc no ens és del tot propi. Des del nostre punt de vista, els edificis que hem llistat —insistim, sense voluntat d'exhaustivitat— expressen amb força exactitud aquesta idea d'un estat que ha intentat *ser* però que, en el cas de Catalunya, no ha pogut *acabar de ser*: perquè no ha *assimilat* identitàriament la societat catalana i ha fracassat en el seu monolitisme nacionalista espanyol, però mai no ha pogut ser reconegut tampoc per aquesta mateixa societat catalana com el seu estat, és a dir, com aquell estat que protegeix i projecta la seva identitat nacional diferenciada.

D'aquí que aquest «districte govern» es tracti, en alguna mesura, en el pla simbòlic, d'un districte *fantasma*: en efecte, no acabem de saber si aquest barri és nostre, de la ciutat, o és d'un estat que no ens acaba de fer pròpiament d'estat, sinó que durant tres-cents anys ens ha dut la contra en massa ocasions. De fet, moltes d'aquestes institucions han estat símbols, més aviat de la repressió que no pas de la democràcia —això també passava a la resta de l'estat espanyol— o de la identitat catalana. I, en aquest sentit, la principal necessitat d'intervenir en aquests edificis que s'ha materialitzat fins ara ha consistit a eliminar els escuts feixistes que, en alguns casos, encara en presidien les façanes.

Aquest districte governamental *fantasma* ocupa l'espai físic del govern realment propi —d'un estat independent— que la ciutat mai no va poder tenir. O, dit a la inversa, és l'espai d'un govern que, indiscutiblement, està físicament ubicat allà, al cor mateix de la ciutat, però que en veritat no és *el nostre*.

Barcelona, per tant, té una situació ideal a l'hora de plantejar-se la representació simbòlica de la seva nova capitalitat, vist que a la ciutat s'hi dona una sèrie excepcional de condicions que gairebé semblen una feliç cadena de coincidències. Vegem-les, a manera de resum d'algunes de les coses que hem explicat fins ara:

- a. Hi ha la necessitat d'expressar com és el nou estat postmodern, i la millor manera de fer-ho és per mitjà de la representació física.

- b. Una bona manera de fer-ho és —per raons generals i no només per raons particulars de Barcelona— intervenir en els edificis que fins ara han representat simbòlicament l'estat modern i recrear-los arquitectònicament, de manera que representin l'estat en la seva configuració postmoderna.
- c. A Barcelona hi ha un districte on abunden edificis oficials (majoritàriament neoclàssics, tot i que també barrocs) que representen un estat modern, l'espanyol, amb el qual Catalunya ha tingut una relació de baixa identificació durant l'era moderna.
- d. Són edificis que no han arrelat a la ciutat, en la mesura que les institucions que acullen hi han tingut una relació que ha impedit un vincle emocional positiu entre la ciutat i aquests edificis oficials. Uns edificis, per tant, que sembla que estiguin *pendents* de ser incorporats efectivament a l'imaginari de la ciutat.

Sembla, doncs, que hi ha una perfecta adequació entre les necessitats de representació simbòlica física d'una ciutat com Barcelona, que pot trobar-se en la tessitura d'esdevenir capital d'un estat postmodern —és a dir, la demanda—, i la realitat urbanística i arquitectònica que la ciutat mateixa presenta —és a dir, l'oferta—, si ens fixem en aquest «districte govern» fantasma que ens remet a un estat, l'espanyol, que, pensat des de Catalunya, pot ser vist com un estat fallit. La política i l'arquitectura poden, per tant, en aquest context històric, protagonitzar un matrimoni feliç. Concretament, es tractaria del següent:

- instal·lar en aquests edificis els diferents ministeris (avui conselleries) del govern del nou Estat català (vegeu l'Annex), i
- intervenir en aquests edificis —per què no per mitjà d'un concurs en què poguessin oferir la seva creativitat els millors arquitectes del panorama internacional?— de tal manera que la seva transformació representi físicament els principals valors de la nova administració catalana.

D'aquesta manera, Barcelona deixaria de tenir un districte govern» fantasma i passaria a tenir un veritable districte governamental. Com el de la majoria de capitals d'estat europees, estava a punt de dir, però no seria ben bé cert: perquè es tractaria justament que aquest «districte govern» fos d'una nova tipologia i no com els districtes governamentals que estem acostumats a veure quan visitem les capitals dels nostres estats veïns. Caldria representar un govern finalment *nostre*; d'aquesta manera, la ciutat es podria fer seus, finalment, una sèrie d'edificis que fins ara, forçada per la història, havia hagut d'ignorar. Però caldria, a més, representar un govern *diferent*, que representi el nou tipus d'estat que la postmodernitat prefigura. I la millor manera de fer-ho és intervenint en uns edificis que, originàriament, representaven l'estat modern. I mitjançant aquesta intervenció, per contrast, expressar els símbols de les noves configuracions polítiques.

Es tracta, en síntesi, que l'arquitectura —la de primer nivell internacional— ens permeti explicar la mutació de la naturalesa de l'estat que estan vivint, avui, les societats europees i del món en el seu conjunt. En la mesura que els edificis neoclàssics són la perfecta encarnació arquitectònica de l'estat modern en general, són la base ideal a partir de la qual expressar simbòlicament i físicament aquest adéu a la modernitat en l'esfera política. La intervenció de Norman Foster al Reichstag de Berlín (seu del parlament alemany) per mitjà d'una gran cúpula transparent —que vol representar simbòlicament els principis i els valors sobre els quals s'edifica la nova Alemanya reunificada— és un bon exemple o un bon antecedent del tipus d'intervenció que proposem en aquestes pàgines.

Fer les paus amb el passat, mirar el futur

L'accés de Catalunya a la forma política de l'estat té dos significats, que en realitat estan estretament vinculats l'un amb l'altre. Independitzant-se de l'Estat *espanyol*, s'acomiada també de l'estat *modern*. Com hem anat veient al llarg d'aquesta reflexió, en certa mesura hi ha una doble equivalència: d'una banda, entre l'Estat espanyol i la forma moderna de l'estat i, de l'altra, entre el futur Estat català —en cas que efectivament Catalunya accedeixi a la independència— i la forma postmoderna de l'estat. La qual cosa no vol dir que l'Estat espanyol —ja sigui amb Catalunya o sense— s'hagi de quedar ancorat en la forma moderna de l'estat: Espanya també haurà de fer la seva evolució per a adaptar-se al nou context postmodern. I segurament la prova més evident que Espanya va deixant de ser un estat modern i va esdevenint un estat postmodern és la «pèrdua» de Catalunya.

En tot cas, la independència hauria de ser una manera d'acomiadar-se del passat en dos sentits: en un sentit particular, és la manera de tancar definitivament un contenciós de tres-cents anys amb Espanya; en un sentit general, hauria de ser una manera de deixar enrere la modernitat. I la creació del «districte govern», en els termes amb què l'hem plantejada, hauria de ser capaç d'expressar aquesta doble significació.

En primer lloc, posar el govern de Catalunya —els seus ministeris o conselleries, com vulguem dir-ne— en edificis que fins ara havien representat la cara més poc amable de l'Estat espanyol amb Catalunya és una manera inequívoca de representar el primer d'aquests significats. Intervenir un edifici perquè deixi de ser la Delegació del Govern (de l'Estat espanyol) i esdevingui el nou Ministeri de Governació, posem per cas, o intervenir-hi perquè deixi de ser el Govern Militar i esdevingui el Ministeri de l'Interior, per posar un altre exemple, és un gest tan eloqüent que creiem que s'explica per si mateix.

A Barcelona ja tenim un gloriós precedent en aquest mateix sentit: l'edifici on avui s'ubica el Parlament de Catalunya. És de sobres sabut que originàriament fou l'arsenal de la ciutadella militar des de la qual la ciutat de Barcelona va ser reprimida després de la derrota del 1714. La potència simbòlica de posar la seu de la institució que millor representa les llibertats nacionals de Catalunya justament en l'edifici des del qual es van aniquilar —materialment parlant— aquelles llibertats és indiscutible. El renaixement nacional de Catalunya, el país que reneix de les seves cendres, les institucions que poc més de dos-cents anys després retornen i es reconstrueixen sobre les runes derivades de la seva repressió... Aquest era el símbol buscat pels homes de la II República que van tenir l'oportunitat d'establir el Parlament de Catalunya. I aquest és el simbolisme confirmat pels homes i les dones de la transició que van restablir aquella institució després de quaranta anys de dictadura franquista.

L'establiment del govern —dels seus diferents ministeris— en els edificis abans assenyalats tindria un simbolisme similar. Per bé que sense la càrrega dramàtica que va tenir l'establiment del Parlament a l'antic arsenal l'any 1932, amb l'arribada de la República i després d'uns quants anys de dictadura militar de Primo de Rivera, ni la que va tenir el seu restabliment el 1980, després de quaranta anys de dictadura franquista.

En segon lloc, intervenir arquitectònicament en qualsevol d'aquests edificis barrocs o neoclàssics hauria de servir per a explicar quines són les coordenades del nou paradigma polític postmodern, en què la integració europea i la globalització, per dalt, i la societat civil, per baix, determinen el terreny de joc del poder polític estatal. La qual cosa ens permet constatar una

altra diferència amb el precedent del Parlament, i és que instal·lar el poder legislatiu català a la Ciutadella era la manera de representar que Catalunya arribava, finalment, amb més d'un segle de retard, al poder polític que la història moderna li havia negat fins aquell moment. Recordi's que el Palau del Parlament era, a banda de l'antic arsenal, el nonat Palau Reial que la reina regent s'havia fet construir a Barcelona. Un edifici, doncs, carregat de la simbologia pròpia de la política moderna. Ara, en canvi, posar les conselleries en els edificis barrocs i neoclàssics ubicats a la part central del front marítim de la ciutat ens ha de servir per a representar que arribem —i que ho fem entre els primers, com aquell qui diu— a la nova era de la història política. Si aleshores arribàvem tard al passat, ara del que es tracta és d'arribar d'hora al futur.

Així, el «districte govern» en el qual Barcelona bolcaria una bona part de la representació simbòlica física de la seva condició de capital d'un nou estat ens ha de servir per a fer les paus amb el passat i per a orientar-nos de cara al futur amb tota la seguretat i tota la convicció que permet aquesta «era de la incertesa» que és la postmodernitat. Les paus amb el passat com a passat *espanyol* i les paus amb el passat com a passat *modern*. El «districte govern», si les intervencions arquitectòniques dels edificis assenyalats —i d'alguns altres— saben expressar el relat que intentem explicar, reconciliaria una part important de la ciutat amb si mateixa i Catalunya amb la seva història. Dotaria Barcelona d'allò que fins ara hi ha mancat, però que sembla que sempre hauria hagut de tenir. Ompliria un forat simbòlic que la ciutat de Barcelona, irònica i apassionada a la vegada, ha sabut suportar amb paciència —i, ens atrevim a dir, amb bon humor— durant els darrers segles de la seva història.

Conclusions

1. Els processos de globalització econòmica (per dalt) i l'emergència d'un nou tipus de societat civil (per baix) han posat en crisi l'estat tradicional. A Europa, els estats estan sotmesos a una doble cessió de sobirania: cap a les instàncies centrals de la UE i cap als nivells subestats de govern. Avui, l'estat s'ha de reconfigurar com a estat xarxa (Castells), com a entitat política «tova, flexible i mutant» (Rubert de Ventós). L'estat no desapareix, però es transforma profundament: estem assistint a l'adéu a l'estat modern i al naixement de l'estat postmodern.
2. Té tot el sentit del món que Catalunya esdevingui un estat just en aquest moment en què l'estat està en plena transformació. Perquè Catalunya, per la seva història, és un laboratori bastant excepcional a l'hora d'experimentar com ha de ser i funcionar aquesta nova tipologia d'estat postmodern. En efecte, Catalunya en els darrers segles ha format part d'un estat però no ha tingut el *seu* estat. La relació de la societat catalana amb l'estat del qual ha format part durant la modernitat, l'Estat espanyol, ha estat conflictiva: Catalunya no s'hi ha acabat d'identificar mai plenament, ja sigui perquè l'Estat espanyol no ha volgut defensar les seves nacions perifèriques, ja sigui perquè ha fracassat en els seus intents d'homogeneïtzació nacional. D'aquí que la relació de Catalunya amb l'estat modern hagi estat una mica particular: ha conegut aquesta forma política, però no n'ha quedat culturalment tan marcada com la majoria de societats europees. Aquesta mitja distància la converteix en una societat especialment ben posicionada a l'hora de «reinventar» l'estat.

3. Si Catalunya esdevé un estat independent, Barcelona haurà d'exercir el paper de capital d'un nou estat que, com tota la resta dels vells estats europeus, s'ha de veure a si mateix com un nou tipus d'estat. Barcelona serà la capital d'un estat postmodern i ha de ser capaç de representar-ho. I, per les mateixes raons que adduïem en el punt anterior, està especialment ben preparada per a fer-ho. Barcelona és de les poques grans ciutats europees que reuneix totes les condicions per a haver estat capital d'un estat sense haver-ho estat. Té capacitat —i, en certa mesura, vocació— per a fer de capital d'estat, però no té cap dels vicis adquirits durant segles per les grans capitals d'estat de l'Europa moderna. En una Europa postmoderna, entesa més com una xarxa de grans ciutats que com una agrupació d'estats, aquesta característica hauria de ser aprofitada com un indiscutible avantatge.
4. Barcelona ha de trobar la manera de «representar» el seu paper de capital. La representació simbòlica, en aquest cas, s'ha de traduir en representació física: arquitectònica i urbanística. La ciutat té una àrea que aplega totes les característiques per a convertir-se en el districte governamental de la nova capital. Ens referim a la part central del front marítim, on s'acumulen una sèrie important d'edificis oficials d'estil neoclàssic i barroc, construïts entre el segle XVII i principis del XX, tots edificats per a acollir institucions de l'Estat espanyol. Vista la dèbil vinculació de la societat catalana i de la ciutat de Barcelona amb aquest estat, aquesta zona de la ciutat simbolitza, de manera molt plàstica, «la capital que Barcelona no ha estat mai». Ocupen l'espai que hagués correspost a un veritable districte governamental si Barcelona hagués estat capital d'un estat independent —o hagués estat reconeguda com a cocapital d'un Estat espanyol reconciliat amb la seva plurinacionalitat. Són a la ciutat, fan el paper d'un districte governamental *fantasma*, que hi és, però que la ciutat mai no s'ha fet seu, en la mesura que no s'ha fet seu l'estat que representen aquests edificis. Es tractaria de reinventar —amb l'ajuda dels millors arquitectes internacionals, si pot ser— aquests edificis oficials per a instal·lar-hi les seus dels ministeris (o conselleries o departaments) del nou estat independent, creant així un veritable districte governamental, que hauria de ser, de manera natural, un dels emblemes de la nova capital.
5. La intervenció en edificis identificats, pel seu estil arquitectònic, amb la modernitat i amb les seves institucions polítiques és una bona manera, si no la millor, de representar el trànsit entre l'estat modern i l'estat postmodern. En efecte, per a explicar aquest canvi de paradigma sembla especialment indicat provocar el contrast entre les formes arquitectòniques barroques i neoclàssiques que expressaven els valors polítics moderns i els elements formals que haurien d'intentar simbolitzar la nova política postmoderna. Això només és possible intervenint —amb tanta empena com sigui necessària— en un edifici, per tal de reinventar-lo. La intervenció de Norman Foster a l'edifici del Reichstag de Berlín, per mitjà d'una gran cúpula transparent, és un bon exemple de com projectar un edifici des del passat cap al futur, de com aconseguir que un edifici públic i emblemàtic representi, gràcies a la màgia de l'arquitectura, un diàleg entre dues èpoques i els seus valors respectius. Els edificis oficials del front marítim semblen especialment propicis per a ser objecte d'intervencions d'aquesta mena, en la mesura que tots tenen connotacions estilístiques més que suficients per a repre-

sentar una determinada època i una determinada concepció de l'estat, i, al mateix temps, cap no té una identitat particular tan marcada que faci impossible, o sacrílega, qualsevol tipus d'intervenció.

6. En el cas de Barcelona, la intervenció en els edificis oficials de l'Estat espanyol, construïts durant els segles en què aquest estat ha tingut una relació més conflictiva amb la societat catalana, en general, i la barcelonina, en particular (és a dir, durant els s. XVIII, XIX i principis del XX), per tal que acullin el govern del nou estat, també és una manera de fer les paus amb el passat. Un brillant precedent, en aquest sentit, és la instal·lació, durant la II República i després amb l'actual democràcia, del Parlament de Catalunya —màxim símbol dels drets nacionals— a l'edifici de l'arsenal de l'antiga ciutadella militar, des de la qual s'havien reprimat les llibertats nacionals durant cent cinquanta anys. Per tant, la creació d'aquest districte governamental per mitjà de la recreació arquitectònica d'una sèrie d'edificis —edificis que avui *usurpen* un espai que la ciutat hauria de poder destinar a explicar, a qui hi passeja o la visita, quin és el seu estat i com és— té un doble valor. D'una banda ens serveix per a expressar que ens acomiadem d'un estat que mai no ha acabat de ser el nostre; de l'altra serveix per a simbolitzar que la modernitat política avui ja és, només, el passat a partir del qual intentem construir el futur. Si Espanya ha estat el nostre (fallit) estat modern, la Catalunya independent hauria de projectar-se com el nostre estat postmodern. I el nou districte governamental de Barcelona hauria de ser capaç de simbolitzar tot això.

Annex

Amb ànim estrictament indicatiu o, menys encara, simplement temptatiu, fem una proposta d'aparellament entre els edificis del «districte govern» i les institucions que les haurien d'ocupar. Ho exposem només amb la intenció d'exemplificar millor, mitjançant aquesta hipotètica distribució, el concepte general que hem mirat d'explicar al llarg d'aquestes pàgines.

Llotja — Conselleria d'Economia

Delegació del Govern — Conselleria de Governació

Correus — Conselleria de Treball, Comerç i Indústria (avui Empresa i Ocupació)

Capitania General — Conselleria de Justícia

Govern Militar — Consellera de l'Interior

Comandància de Marina — Conselleria de Defensa

Palauet del Port + Duana — Conselleria d'Afers Exteriors

No se'ns escapa que el govern de Catalunya hauria de tenir unes quantes conselleries (o ministeris) més. De fet, si seguim l'actual estructura del govern de la Generalitat —i hi sumem les dues conselleries que actualment no existeixen, a saber, Exteriors i Defensa—, faltaria determinar encara la ubicació de set conselleries més: Ensenyament, Salut, Agricultura, Cultura, Benestar Social, Política Territorial i Obres Públiques (PTOP) i Presidència.

La fortuna urbanística ha volgut que en aquella mateixa zona de la ciutat hi hagi altres edificis que, sense poder-se associar per tipologia o estil arquitectònic a l'estat modern, o sense

ser o haver estat mai edificis oficials de l'Estat espanyol, serien perfectament aptes per a acollir algunes d'aquestes Conselleries «pendents d'ubicació». Així, per seguir amb els aparellaments:

Edifici adjunt a l'Estació de França — Conselleria de PTOp

Palau de Mar — Educació

Palau de Mar (la seva actual ubicació) — Benestar Social

Sembla evident que la conselleria de Presidència té la seva seu natural al Palau de la Generalitat. I que conselleries com les de Cultura o Salut gaudeixen en aquests moments de seus perfectament adequades a la dignitat institucional que els correspondria com a ministeris d'un Estat català independent —el Palau Marc, en el primer cas, i el recinte modernista de la Maternitat, en el segon.

No s'escapa que diversos d'aquests aparellaments tenen un simbolisme deliberat, en la mesura que l'antiga institució té certa relació o afinitat temàtica amb la institució nova que, d'acord amb aquesta proposta, s'hi hauria d'instal·lar. Com ara la Llotja respecte a la Conselleria d'Economia, el Govern Militar respecte a la d'Interior, la Comandància Naval respecte a la de Defensa, i l'Estació de França respecte a la de PTOp. O, fins i tot, forçant una mica la interpretació de les afinitats, l'edifici del Port i el de la Duana respecte a la Conselleria d'Exteriors.

Així mateix, hi ha d'altres «casualitats» urbanístiques que tampoc no haurien de ser desaprovechades. N'assenyalem tres:

1. La proximitat física de la ubicació proposada per a la Consellera de Treball i Indústria amb les seus dels sindicats i les patronals (aquestes a la part mitjana o baixa de la Via Laietana, aquelles al final de tot).
2. L'existència de l'edifici de l'actual Facultat de Nàutica just davant de la Llotja, que oferiria l'oportunitat d'instal·lar-hi una institució que no és pròpiament una conselleria, però que està estretament vinculada a l'àrea econòmica: la Sindicatura de Comptes. No oblidem que en un estat del segle XXI realment eficient i orientat al benestar dels seus ciutadans, una institució com aquesta hauria de tenir un paper cabdal, si volem fer de la transparència un dels seus pilars bàsics.
3. L'existència d'un edifici com la Torre Colom just darrere de la Duana i la Comandància de Marina, que podria fornir l'espai d'oficines necessari que aquests dos edificis no ofereixen a dues conselleries tan necessitades de personal com són la de Defensa i la d'Exteriors. D'aquesta manera, l'edifici, no de representació, sinó d'oficines d'aquestes dues conselleries també seria un edifici singular, alhora que contemporani, amb els avantatges funcionals que això comporta.

Finalment, tampoc és difícil constatar que aquesta proposta té el propòsit d'ordenar el districte governamental d'un nou Estat català en dues grans àrees: l'àrea del final de les Rambles, on es concentrarien les conselleries que podríem anomenar «polítiques», és a dir, vinculades a la seguretat i la relació amb l'exterior (Interior, Defensa i Exteriors); i l'àrea del Pla de Palau i el final de la Via Laietana, on es concentrarien una part important de les conselleries «econòmiques» (Economia, Treball i Indústria, PTOp i la Sindicatura de Comptes).

L'aeroport de Barcelona en el context de Catalunya com a estat independent

Xavier Fageda

Professor titular de política econòmica de la Universitat de Barcelona

Introducció

L'aeroport de Barcelona és una infraestructura clau per al desenvolupament econòmic de Catalunya. Això explica que habitualment estigui present en el conflicte competencial entre l'Estat espanyol i la Generalitat de Catalunya. En aquest sentit, els aeroports a Europa són generalment gestionats de forma individualitzada, de manera que compten amb molta autonomia per prendre decisions financeres i de gestió. El model aeroportuari a l'Estat espanyol és un cas anòmal en el context internacional, ja que una empresa pública que és a càrrec del Ministeri de Foment (AENA) gestiona de forma conjunta tots els aeroports d'Espanya amb trànsit comercial (excepte el de Lleida).

A diferència d'altres aeroports comparables d'Europa, l'aeroport de Barcelona està subordinat a una empresa que segueix una lògica de sistema que sovint no el beneficia. En el cas que

Catalunya esdevingués un nou estat, l'aeroport de Barcelona passaria a comptar amb molts més instruments de gestió per influir en les companyies aèries, que al cap i la fi són les que determinen el trànsit i les destinacions que un aeroport pot oferir.

En aquest sentit, és oportú precisar que el canvi en el model de gestió cap a una major autonomia de l'aeroport del Prat respecte als altres aeroports espanyols és difícil que es pugui dur a terme mentre Catalunya continuï formant part de l'Estat espanyol. La reforma del model de gestió d'un model de gestió conjunta a un model de gestió individual sembla que no és en l'agenda de cap dels partits polítics amb possibilitats reals de governar a Espanya. De fet, el Ministeri de Foment recentment ha anunciat la privatització parcial d'AENA. La motivació principal d'aquesta privatització parcial és en la necessitat d'obtenir recursos financers per ajudar a eixugar l'elevat deute acumulat per aquesta entitat fruit de les importants inversions dutes a terme en diversos aeroports espanyols en els últims anys. En cap cas no es planteja una reforma del model cap a la individualització de la gestió.

En aquest article analitzo el model aeroportuari que representa AENA i quins són els instruments amb què podria comptar l'aeroport de Barcelona per ajudar a consolidar el gran potencial econòmic i demogràfic de la seva àrea geogràfica de referència. Tot seguit, faré referència a la situació actual de l'aeroport pel que fa al trànsit i particularment al trànsit intercontinental, que és el que ha rebut més atenció per part de la societat civil catalana. A continuació, explicaré les perspectives de futur de l'aeroport fent referència a les principals tendències del sector. Una breu conclusió tancarà l'article.

Model aeroportuari

El model aeroportuari que representa AENA té moltes limitacions: mostra ineficiència en la generació d'ingressos i en la reducció de costos en un context de caixa financera única, les taxes que els aeroports cobren a les companyies aèries no es basen en costos i l'assignació d'espais per a aquestes es basa en criteris burocràtics més que no pas de mercat. En aquest punt, vull centrar l'atenció en el paper que té la gestió dels aeroports per influir en les decisions que prenen les companyies aèries respecte als aeroports on presten serveis i el nombre i freqüències de vol que ofereixen des d'aquests aeroports.

Una de les grans reivindicacions històriques de la societat civil i empresarial catalana (i de la majoria de forces polítiques amb representació al Parlament de Catalunya) ha estat que l'aeroport de Barcelona pugui comptar amb una oferta millor de vols intercontinentals directes a les principals ciutats d'Amèrica i Àsia. En aquest sentit, és important fer una distinció entre les companyies aèries de xarxa i les companyies aèries de baix cost. Les companyies aèries de xarxa estan integrades en una de les aliances internacionals de companyies aèries (Oneworld, SkyTeam, Star Alliance) i basen el seu negoci en la llarga distància mitjançant l'explotació dels vols de connexió en els seus aeroports *hub*. En canvi, les companyies aèries de baix cost treballen principalment amb trànsit directe i centren el seu negoci en la curta i mitja distància. Per tant, si l'objectiu de qui gestioni l'aeroport de Barcelona en el context que Catalunya pugui esdevenir un nou estat és augmentar l'oferta de vols intercontinentals directes, aleshores els instruments de gestió haurien de ser utilitzats principalment per intentar atraure companyies aèries de xarxa.

És evident que la grandària del mercat local i la localització geogràfica tenen un paper crucial en les decisions de les companyies aèries, però això no implica que el paper de la gestió aero-

portuària no sigui rellevant. Els instruments de gestió més importants són els següents: 1) Les inversions en millora i ampliació de la capacitat disponible. 2) Les taxes per a l'ús de les pistes i terminals. 3) L'assignació dels drets d'ús del sistema de pistes i espais en la terminal (portes d'embarcament, mostradors de facturació). 4) La promoció comercial de l'aeroport i la ciutat.

En relació amb les inversions, el model aeroportuari espanyol implica l'existència de subsidis creuats d'una quantia notable, de manera que no hi ha una relació directa entre els recursos dels quals disposa per finançar noves inversions. Malgrat la important despesa que ha suposat la recent ampliació, els beneficis d'explotació de l'aeroport podrien permetre eixugar el deute actual en un període de temps raonable i, a mitjà termini, finançar noves inversions. Amb el model actual, no és gens estrany que part dels excedents financers de l'aeroport s'utilitzin per finançar inversions en altres aeroports. D'altra banda, en un context de plena autonomia els gestors de l'aeroport de Barcelona tindrien a la mà establir contractes amb grans companyies aèries de xarxa per crear lligams de llarg termini que garantissin vols de connexió o que fins i tot podrien implicar la inversió conjunta en noves instal·lacions.

Pel que fa a les taxes per a l'ús de pistes i terminals, és oportú precisar que poden representar entorn del 10% dels costos totals d'una companyia aèria i que tenen una gran influència en la seva elecció de la xarxa de rutes. A Espanya, les taxes aeroportuàries vénen fixades per llei i es determinen per categories d'aeroports segons els nivells de trànsit. Per tant, els aeroports d'una mateixa categoria fixen preus idèntics (encara que les seves condicions de trànsit i costos poden ser diferents) i les diferències de preus entre aeroports d'una mateixa categoria no són suficientment importants. Les actualitzacions de preus cada any apareixen en les lleis d'acompanyament dels pressupostos generals de l'Estat. No es justifica per què els augments poden ser de l'1%, el 5% o el 10%, per exemple.

A la pràctica, això implica que l'aeroport de Barcelona cobri els mateixos preus que l'aeroport de Madrid i que aquests preus no siguin prou alts respecte a aeroports propers, com el de Girona o el de Reus. Per tant, amb les condicions actuals l'aeroport de Barcelona no pot competir en preus amb el de Madrid per atreure companyies aèries de xarxa, que són les que poden aportar destinacions de llarga distància mitjançant l'explotació del trànsit de connexió. D'altra banda, companyies aèries de molt baix cost com Ryanair poden preferir operar des del Prat i no des d'altres aeroports catalans de menor grandària perquè els preus de l'aeroport de Barcelona no són prou alts. Cal tenir en compte que la presència de Ryanair al Prat pot dificultar la captació del trànsit intercontinental en la mesura que perjudica el trànsit de connexió que exploten les companyies aèries de xarxa.

En un context de plena autonomia, els gestors de l'aeroport de Barcelona podrien utilitzar els preus per competir amb altres aeroports comparables (sempre amb el benentès que aquests preus cobreixen costos) i també per incentivar l'arribada de més vols de companyies aèries de baix cost o de xarxa (segons quin sigui l'objectiu).

En relació amb l'assignació dels drets d'ús del sistema de pistes, hi ha menys marge per a un canvi en el model en tant que cal atendre al procediment administratiu que exigeix la legislació de la Unió Europea. Més discrecional és l'adjudicació dels espais en les terminals per a les companyies aèries, que és rellevant en aeroports de grans dimensions, com el de Barcelona. En efecte, el temps total de vol, incloent-hi el temps que passa entre que el passatger arriba a l'aeroport i s'embarca, i el temps al carrer de rodament, pot ser bastant diferent segons si la companyia aèria es troba en una terminal o una altra o en una zona o una altra de la terminal. En aquest

sentit, les companyies aèries integrades en l'aliança de Oneworld (principalment, Vueling i el pont aeri amb Madrid d'Iberia) gaudeixen dels millors espais a la nova terminal, la qual cosa els pot permetre estalviar entre deu i vint minuts en vols de connexió i en vols punt a punt si s'arriba a l'aeroport en transport privat.

Es dona la paradoxa que la nova terminal del Prat (T1) va ser dissenyada per minimitzar els temps de connexió, de manera que tindria sentit que els millors espais en aquesta terminal fossin assignats a aquelles companyies aèries que realment tinguin la intenció d'oferir vols de connexió. Iberia utilitza l'aeroport de Barcelona exclusivament per alimentar el trànsit del seu aeroport *hub*, Madrid-Barajas, i Vueling, que és una companyia subsidiària d'Iberia i IAG —la matriu que controla Iberia i British Airways—, és una companyia aèria de baix cost especialitzada en vols punt a punt (si més no, això era així en el moment en què es van assignar els espais de la T1).

En un context de plena autonomia, els gestors de l'aeroport de Barcelona podrien assignar els millors espais de la nova terminal a les companyies aèries que consideressin més convenient. Com explicàvem més amunt, en el cas que l'objectiu sigui augmentar el trànsit intercontinental des del Prat, aleshores aquestes companyies haurien de ser companyies aèries de xarxa integrades en alguna de les grans aliances internacionals de companyies aèries.

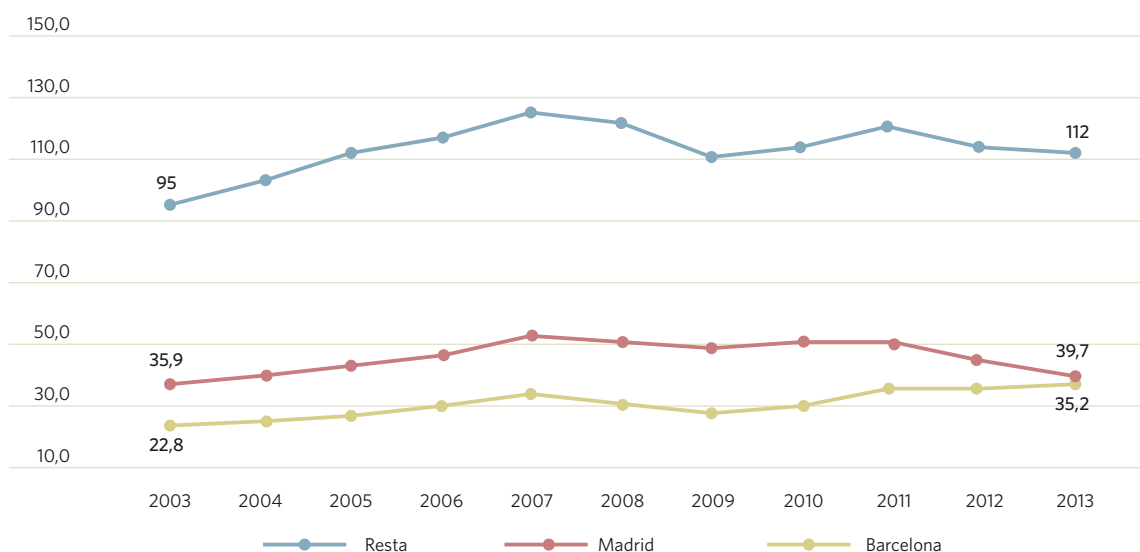
Finalment, l'efecte esperat d'un canvi a una gestió més autònoma seria menys important pel que fa a la promoció comercial de l'aeroport i la ciutat de Barcelona, ja que en aquest àmbit les institucions catalanes sí que hi han pogut tenir un paper actiu. En aquesta línia, el Comitè de Desenvolupament de Rutes de l'Aeroport de Barcelona, que és una entitat participada per AENA, la Cambra de Comerç de Barcelona, la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona, és un exemple d'èxit. Aquest Comitè va ser constituït l'any 2005 amb l'objectiu de promoure el desenvolupament de noves rutes intercontinentals des de l'aeroport de Barcelona. Gràcies a la tasca que ha dut a terme, juntament amb el fet de comptar amb unes instal·lacions menys congestionades, l'aeroport de Barcelona ha millorat de forma notable en els últims anys la seva oferta de vols intercontinentals directes.

Situació actual del trànsit

L'aeroport del Prat és un dels deu aeroports de la Unió Europea amb més trànsit de passatgers i és el segon aeroport amb més trànsit de l'Estat espanyol. El gràfic 1 mostra l'evolució del trànsit als aeroports de Barcelona, Madrid i la resta de l'Estat espanyol en els últims deu anys, que en el cas de l'aeroport de Barcelona - el Prat ha sigut molt positiva tant en termes absoluts com si fem la comparació amb altres aeroports de l'Estat espanyol. Més de trenta-cinc milions de passatgers han utilitzat les seves instal·lacions el 2013, de manera que ha experimentat un creixement en el trànsit de prop del 55% en els últims deu anys. En tots aquests anys, el trànsit a l'aeroport de Barcelona no ha deixat d'augmentar excepte en 2008 i 2009, que van ser els pitjors anys de la crisi, almenys des del punt de vista del trànsit aeri.

En contrast, l'aeroport de Madrid el 2013 es queda amb trenta-nou milions de passatgers després d'haver superat la xifra dels cinquanta milions en els anys 2007 i 2008. En el conjunt del període, la taxa del creixement del trànsit a l'aeroport de Madrid es queda molt per sota del de Barcelona, ja que es situa en l'11%. De manera similar, la taxa de creixement del trànsit a la resta d'aeroports de l'Estat espanyol en els últims deu anys és del 18%.

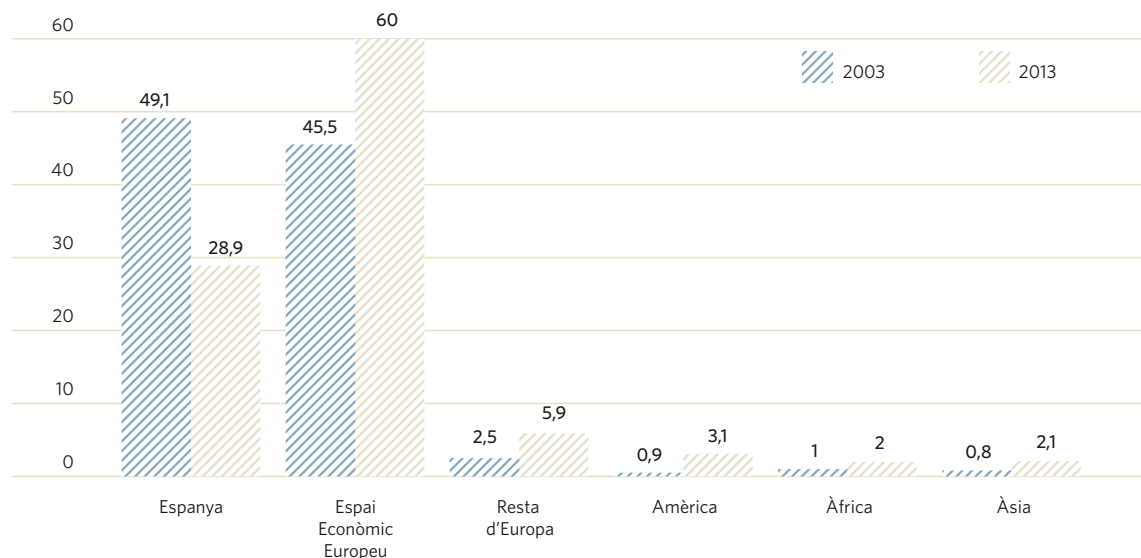
Gràfic 1. Evolució del trànsit als aeroports de Barcelona, Madrid i la resta de l'Estat espanyol (milions de passatgers)

Hi ha diverses raons que poden explicar el bon comportament del trànsit de l'aeroport de Barcelona en el context d'Espanya (i, de fet, d'Europa; si féssim la comparació entre l'aeroport de Barcelona i altres aeroports comparables de la resta d'Europa també sortiria molt ben parat). La dinàmica positiva del trànsit a l'aeroport de Barcelona ha tingut lloc en un context de manca d'autonomia financera i de gestió. Tanmateix, aquesta infraestructura s'ha beneficiat d'importantes inversions en els últims anys, per bé que aquestes s'acabaran finançant amb les taxes pagades pels passatgers. Per tant, el factor principal que explica el creixement del trànsit a l'aeroport del Prat és l'augment de la capacitat que va suposar l'entrada en funcionament de la tercera pista (segona pista paral·lela) l'any 2004 i de la nova terminal l'any 2009. A més, cal destacar que els preus que cobra l'aeroport de Barcelona a les companyies aèries no són gaire elevats, tot i que des del 2011 l'augment ha sigut molt significatiu. També és important tenir en compte que la companyia aèria amb més trànsit de passatgers a Barcelona, Vueling, ha tingut una evolució molt positiva en els últims anys tant pel que fa a l'increment del nombre de rutes i aeroports en els quals opera com a la seva situació financera (especialment si fem la comparació amb el seu principal accionista, Iberia). Finalment, la gran puixança de Barcelona com una de les ciutats a escala global amb més capacitat d'atreure turistes d'arreu també explica el bon comportament del trànsit.

A banda de l'evolució del trànsit total, també és important fer menció de l'evolució del trànsit intercontinental en la mesura que pot ajudar la ciutat a atreure empreses que operen en activitats intensives en coneixement i que sovint actuen a escala mundial. El gràfic 2 mostra la distribució del trànsit per països. El 2003 gairebé la meitat del trànsit anava dirigit a ciutats espanyoles, mentre que el 2013 aquesta xifra s'ha reduït fins al 28%. En contrast, hi ha hagut un augment important del trànsit a països de l'espai econòmic europeu (Unió Europea, Noruega, Islàndia i Suïssa) que actualment representen entorn del 60% del trànsit total al Prat. A més, és important destacar en aquest punt que el trànsit a Amèrica i Àsia cada cop té més pes en el total de trànsit de l'aeroport, que ha passat de l'1,7% el 2003 al 5,2% deu anys més tard.

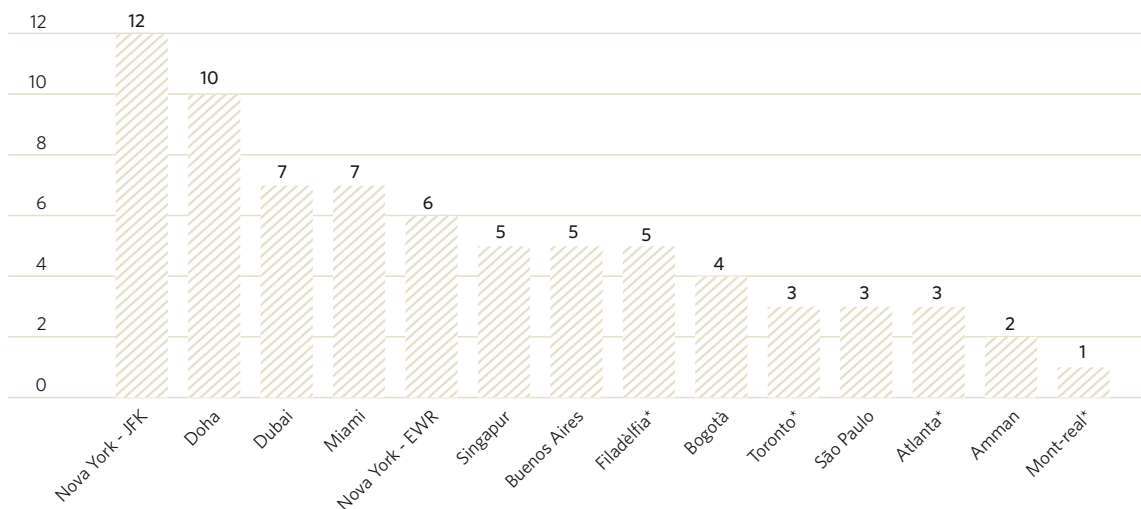
Gràfic 2. Distribució del trànsit per països (% sobre el trànsit total)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades obtingudes de la pàgina web d'AENA Aeropuertos.

El gràfic 3 mostra les destinacions intercontinentals amb més freqüència de vol des del Prat l'any 2013. Destaca el cas de Nova York, on la presència de grans aerolínies dels Estats Units com American Airlines, Delta o United permet comptar amb uns tres vols diaris. En les altres rutes que apareixen al gràfic 3, el trànsit està canalitzat per aquestes aerolínies americanes o per unes altres (Aerolíneas Argentinas, Air Canada, Avianca, US Airways) o asiàtiques (Emirates, Qatar Airways, Singapore Airlines, Royal Jordanian). Per tant, Barcelona ha augmentat de forma considerable la seva oferta de vols intercontinentals, la qual ha passat de ser pràcticament nul·la fa deu anys a poder oferir ara connexions directes a diverses ciutats d'Amèrica i Àsia.

Gràfic 3. Principals destinacions intercontinentals de llarga distància a l'aeroport de Barcelona (vols - sortides setmanals l'any 2013)

Nota: * No hi ha vols a la temporada d'hivern.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades obtingudes de la pàgina web d'AENA Aeropuertos.

En l'explicació de l'evolució positiva del trànsit intercontinental a l'aeroport de Barcelona (per bé que els percentatges sobre el trànsit total que aquest representa continuen sent baixos), cal destacar la tasca duta a terme pel Comitè de Desenvolupament de Rutes Aèries de Barcelona. Tot i que les seves funcions estan limitades a tasques de promoció comercial de l'aeroport, sens dubte ha tingut un paper molt positiu en la captació de vols intercontinentals.

Perspectives de futur

Per entendre les perspectives de futur del Prat, és important explicar algunes de les dinàmiques actuals del transport aeri. En primer lloc, cal destacar que totes les organitzacions internacionals del sector preveuen unes taxes de creixement positives del trànsit a escala global per als propers anys. Tanmateix, aquests creixements generals del trànsit no es distribuïran de forma equilibrada entre els grans aeroports, sinó que el trànsit tendirà a concentrar-se cada cop més en uns quants aeroports. En aquest context, la majoria de grans aeroports europeus hauran d'afrontar uns nivells de congestió molt elevats en la mesura que molts ja es troben al límit de les seves possibilitats d'expansió de la capacitat. En efecte, per poder créixer, la majoria haurien d'afrontar una sèrie de restriccions urbanístiques i mediambientals molt difícils de gestionar.

En segon lloc, les companyies aèries europees (sobretot les de xarxa) s'enfronten a una competència creixent de les companyies aèries americanes i asiàtiques, que cada cop utilitzen més els aeroports europeus per alimentar els seus *hubs*.

En tercer lloc, es tendeix a una certa convergència en els models de negoci de les companyies aèries. Fins ara, es podia fer una clara distinció entre les companyies aèries de xarxa i les de baix cost. Tanmateix, apareixen models híbrids de companyies aèries que tenen característiques tant de baix cost com de xarxa. Els models híbrids són companyies aèries de baix cost que han tendit a convergir amb el model de negoci de les de xarxa en el sentit que estan disposades a oferir connexions en cooperació amb altres companyies aèries i han començat a presentar diferents classes de tarifes per oferir serveis més adreçats a viatgers de negocis.

Aquestes tres tendències generals del transport d'aeroport beneficien de forma important l'aeroport de Barcelona. Aquest és un dels pocs grans aeroports europeus que disposen de molta capacitat per atendre creixements importants del trànsit. A més, els aeroports de Girona i Reus es troben suficientment a prop per poder exercir d'aeroports secundaris de l'àrea metropolitana de Barcelona canalitzant el trànsit de les companyies aèries de molt baix cost.

D'altra banda, la posició geogràfica de Barcelona és excel·lent per poder afrontar la presència creixent de companyies aèries asiàtiques i americanes a aeroports europeus. Així doncs, es troba massa lluny d'Àsia perquè les companyies aèries asiàtiques puguin fer ombra a les que ja estan establertes al Prat (a diferència del que els passa a les establertes a aeroports del centre i est d'Europa), però alhora es troba en un punt intermedi ideal per fer d'escala a vols d'Àsia cap a Amèrica (o al revés).

Finalment, Vueling és avui dia la companyia aèria líder a l'aeroport de Barcelona i concentra entorn del 35% del trànsit total. El futur de l'aeroport de Barcelona va inevitablement lligat a aquesta companyia aèria. Vueling mostra una situació financera envejable, amb plans ambiciosos d'expansió del trànsit. Si es confirma la tendència d'aquesta companyia aèria de girar el seu model de negoci des d'un concepte de baix cost pur cap a un model híbrid on es treballa amb vols de connexió i serveis complementaris adreçats a viatgers de negocis, això reforçarà les

possibilitats del Prat de continuar amb la dinàmica positiva de creixement del trànsit total i de l'intercontinental en particular.

Conclusions

En el marc actual, l'aeroport de Barcelona és gestionat per una empresa que té al seu càrrec més de quaranta aeroports amb trànsit comercial. És probable que hi hagi canvis en la propietat d'aquesta empresa gestora, però el que no canviarà és la gestió centralitzada dels aeroports a Espanya. En el cas que Catalunya esdevingués un nou estat independent, això canviaria de forma inevitable, de manera que el gestor de l'aeroport de Barcelona tindria molta més autonomia a l'hora d'utilitzar els instruments propis de la gestió aeroportuària per captar les companyies aèries que aquest gestor considerés més adient. Aquests instruments de gestió són l'ús dels recursos financers que generi l'aeroport per augmentar o millorar les seves instal·lacions, la fixació dels preus que es cobren a les companyies aèries per operar a l'aeroport, l'assignació dels drets d'ús de les pistes i els espais a les terminals i, finalment, la promoció comercial de l'aeroport i la seva ciutat. Amb tots aquests instruments a la seva disposició, l'aeroport de Barcelona comptaria amb més opcions per incentivar l'arribada (o consolidació) de companyies aèries de xarxa amb interès a expandir l'oferta de vols intercontinentals des del Prat.

Dit això, podem considerar que l'evolució del trànsit total i del trànsit intercontinental a l'aeroport de Barcelona ha sigut molt positiva en els últims anys, tant en termes absoluts com relatius. A més, la mateixa dinàmica del sector aeri fa pensar en unes bones perspectives de futur. Si, a més, es comptés amb una participació activa del gestor aeroportuari per atreure trànsit de les companyies aèries que es considerés més adient, les previsions podrien ser encara més optimistes. En qualsevol cas, l'aeroport de Barcelona continuarà tenint un paper cabdal i positiu en l'economia de l'àrea urbana de Barcelona, sigui quin sigui l'escenari de futur en què aquesta infraestructura hagi de desenvolupar la seva activitat.

El port de Barcelona: perspectives i reptes dins una Catalunya independent

Marta Gonzalez-Aregall¹

Universitat de Barcelona i GIM-IREA

1. Professora d'economia de la Universitat de Barcelona. Agraïxo la col·laboració del Dr. Daniel Albalade, del Dr. Germà Bel, del Dr. Xavier Fageda i, molt especialment, de l'Autoritat Portuària de Barcelona.

Introducció

El port de Barcelona va veure néixer la ciutat que coneixem avui en dia. La recuperació de la façana marítima per a l'ús ciutadà i la consolidació d'una estratègia comercial i logística única han suposat un pas endavant en el desenvolupament comercial i econòmic de la ciutat de Barcelona i en l'economia catalana. Actualment està considerat com un dels ports més avançats del sud d'Europa i té un paper fonamental en el comerç a través del mar Mediterrani.

Limitada per l'aeroport del Prat, la Zona Franca i la ciutat, l'àrea portuària té una extensió de més de 1.000 hectàrees distribuïdes en quatre àrees d'actuació: el port logístic, el port energètic, el port comercial i el port-ciutat. El seu objectiu principal és el de contribuir a la competitivitat, la qualitat i la productivitat dels seus usuaris a través de la integració del transport marítim i terrestre en l'engranatge logístic.

Per tal de prioritzar les necessitats de l'economia del seu entorn, és important plantejar un port diversificat. En aquest sentit, l'estratègia comercial del port de Barcelona ha estat centrada en la creació d'un *hub* logístic de referència al Mediterrani. Amb un tràfic de més de quaranta milions de tones l'any 2013, observem una forta activitat de contenidors —sobretot d'exportació—, així com un tràfic notable d'automòbils, de productes sòlids a granel (principalment, soja i cereals) i líquids (petroli refinat). Així mateix, el port de Barcelona s'ha consolidat com el primer port europeu i el quart port base del món en el trànsit de creuers, amb un total de 2,6 milions de creueristes l'any 2013.

En aquest sentit, les xifres positives actuals responen a un seguit de mesures dutes a terme en els últims anys. D'una banda, s'ha fet una forta inversió centrada en l'ampliació del port i de la Zona d'Activitats Logístiques (ZAL), i destinada a aconseguir augmentar la capacitat de mercaderies de consum domèstic i industrial. D'altra banda, ha estat necessari establir noves connexions viàries i ferroviàries per poder ampliar el *hinterland* (o àrea d'influència). Finalment, s'han intensificat els mecanismes per millorar les relacions amb els principals clients i usuaris del port.

Aquest article té com a objectiu analitzar quin paper tindria el port de Barcelona si la ciutat esdevingués capital d'un nou estat. En aquest sentit, s'analitzen els fets més remarcables que han incidit de manera directa en el desenvolupament econòmic del port de Barcelona durant els últims anys considerant factors externs i interns, amb la finalitat de definir les perspectives de futur i el seu paper dins d'una nova conjuntura estatal.

La dinàmica del mercat

El primer factor extern que influeix en l'evolució del creixement del port de Barcelona és el funcionament del mercat exterior.

Durant els últims trenta anys, s'ha produït un canvi en els fluxos del tràfic marítim mundial que ha generat l'aparició d'un nou panorama en el comerç internacional. La ruta transatlàntica entre Amèrica i Europa, d'una gran importància durant la revolució industrial, s'ha mantingut a uns nivells de tràfic estables de sis milions de TEU² plens anuals. Tanmateix, el creixement eco-

2. TEU: *twenty-foot equivalent unit* (unitat equivalent de vint peus). És una unitat de mesura que s'utilitza per comptabilitzar els contenidors. La dimensió estàndard d'un contenidor és d'un TEU, que equival a vint peus (6,1 metres, aproximadament).

nòmic d'Àsia ha suposat un canvi en el centre de comerç mundial i ha donat pas a l'increment de la importància de la ruta transpacífica (entre Àsia i Amèrica), amb un tràfic de vint milions de TEU plens anuals, i a la principal ruta en expansió, entre Àsia i Europa, a través del canal de Suez i el Mediterrani, que suposa un tràfic de vint milions de TEU plens anuals (font: *Review of Maritime Transport*, 2013, UNCTAD).

Aquesta nova situació implica un creixement del tràfic del transport marítim per la ruta entre Europa i Àsia a través del mar Mediterrani i, per tant, constitueix una oportunitat única per als ports del sud d'Europa. No obstant això, tot i els avantatges que presenten els ports del Mediterrani —estalvi de combustible, menors emissions de CO₂ i la reducció del temps de viatge—, a la pràctica el 75% del total del volum de mercaderies que entren pel canal de Suez es desvien als ports del nord d'Europa. Aquesta ineficiència respon a la debil —fins ara— connectivitat del transport intermodal en els ports del Mediterrani.

En aquest sentit, amb l'objectiu de guanyar quota de mercat i comptar amb un *hinterland* més potent, és fonamental establir serveis de connectivitat que permetin disposar d'una xarxa terrestre eficient i unes bones connexions de transport marítim de curta distància (TMCD). Considerant els costos de congestió terrestre que suposa el transport viari, a més de les limitacions que comporta el TMCD a l'hora de cobrir el desplaçament de mercaderies terrestre, podem concloure que el transport intermodal més competitiu, per a llargues distàncies i amb la infraestructura adequada, és el ferrocarril.

A banda de la conjuntura en el comerç internacional, durant els últims anys hi ha hagut una internacionalització creixent dels operadors logístics portuaris. Aquest nou panorama ha comportat una concentració més alta d'empreses multinacionals com a operadores de terminals i d'aliances de navilieres, fet que ha tingut una incidència en la competència entre ports.

La gestió portuària

Els diferents sistemes de regulació portuària tenen una incidència directa en el sistema de gestió.

En termes generals, la literatura acadèmica considera que el port està format per tres agents: l'autoritat portuària, la gestora de la terminal i les navilieres. En l'anàlisi teòrica del transport marítim s'estableixen dos grans models de gestió de les terminals: d'una banda, el model de propietat (*landlord port*) i, d'altra banda, el model de servei (*tool port*). En el primer cas, l'autoritat portuària és l'encarregada de proveir de la infraestructura bàsica i d'establir el contracte de concessió amb els operadors privats; per tant, hi ha una interacció dels tres agents principals. En el segon cas, l'autoritat portuària és la responsable de la provisió de la infraestructura, així com de la gestió directa de la càrrega i descàrrega a les terminals. En aquest cas, doncs, només interactuen dos agents: l'autoritat portuària i les navilieres.

El port de Barcelona opera amb un model de gestió de terminals de tipus «model de propietat» (*landlord port*) i forma part d'un sistema econòmic i financer autònom amb una gestió centralitzada i regulada per llei.

El sistema portuari espanyol, de titularitat estatal, està integrat per vint-i-vuit autoritats portuàries que gestionen quaranta-quatre ports d'interès general distribuïts per tot el territori de l'Estat espanyol. Segons dades oficials, el 60% de les exportacions i el 85% de les importacions espanyoles es canalitzen a través de la seva infraestructura portuària. D'acord amb la llei, tots els

ports del sistema portuari espanyol presenten un model de gestió de terminals de tipus «model de propietat» (*landlord port*).

La gestió del sistema portuari espanyol es regeix per un marc legislatiu comú i està coordinat i supervisat per l'organisme públic Puertos del Estado, que depèn del Ministeri de Foment. El principal objectiu d'aquest ens públic és el de coordinar la gestió dels ports, aprovar els seus plans d'inversió i supervisar les taxes portuàries. En aquest sentit, per tal de mantenir la seva estructura, aquest organisme es finança amb les aportacions del 4% del total d'ingressos de cada autoritat portuària (2% en el cas de les autoritats portuàries ubicades a les Illes Balears, les Illes Canàries, Ceuta i Melilla).

Si analitzem el mapa portuari europeu, observem que coexisteixen diferents models de gestió. Als ports del nord d'Europa és majoritària la gestió individual duta a terme pels governs locals (Rotterdam, Anvers, Hamburg), mentre que altres ports com Ålborg (Dinamarca) estan gestionats pel Govern regional i, finalment, els ports del Regne Unit són de gestió privada.

Pel que fa a les autoritats portuàries del sistema portuari espanyol, són institucions públiques amb personalitat legal que tenen com a objectiu contribuir a la competitivitat de les empreses exportadores i importadores mitjançant la construcció de la infraestructura portuària i altres mesures per millorar la seva competitivitat. Com ja s'ha comentat, l'Autoritat Portuària no gestiona directament les terminals, sinó que les cedeix en concessió a empreses privades a través d'un concurs públic. Cada autoritat portuària es finança a través de les rendes de les empreses concessionades i de les taxes portuàries (a càrrec dels usuaris finals del port).

D'una banda, les taxes portuàries estan regulades per llei i són revisades per Puertos del Estado. Amb l'objectiu de promoure la competència entre ports i d'incrementar la propietat i inversió privada, les autoritats portuàries poden aplicar una política de bonificacions a les empreses que operen les terminals i a les navilieres. Aquests descomptes a les taxes portuàries depenen, entre altres factors, del nivell d'inversió que hagi dut a terme l'operadora de la terminal i del tipus de tràfic quan es tracta de descomptes a les navilieres. D'altra banda, partint del principi de solidaritat com a instrument de redistribució de recursos, la regulació estableix que cada autoritat portuària ha de fer una aportació del 12% del total dels seus ingressos al Fons de Compensació Interportuari. Aquest subsidi creuat persegueix dos objectius: en primer lloc, transferir recursos a les autoritats portuàries el *hinterland* de les quals presenta limitacions a causa de les característiques específiques del seu territori (Ceuta i Melilla) o que estan situades en territori insular (Balears i Canàries) i, en segon lloc, finançar projectes a les autoritats portuàries més deficitàries.

La consolidació del model de gestió portuari espanyol actual és fruit d'un procés de reformes iniciat l'any 1992 conegut com de *descentralització* (Castillo-Manzano *et al.*, 2008). Prèviament a la primera reforma de l'any 1992, el sistema portuari espanyol era asimètric i coexistien dos models de gestió: quatre ports eren autònoms i la resta de ports estaven gestionats pel Govern central. La regulació de l'any 1992 va suposar l'establiment d'un nou sistema portuari, amb un marc regulatori comú, i la creació de les institucions, és a dir, les autoritats portuàries i l'organisme públic Puertos del Estado. Les reformes consegüents van permetre que el Govern regional pogués escollir el president de l'Autoritat Portuària (reforma del 1997), així com l'establiment d'una regulació de preus més flexible que afavorís una competència millor a través de la política de bonificacions (reformes del 2003 i el 2010). No obstant això, tot i les mesures dutes a terme, no hi ha hagut un traspàs de competències clar, sinó que s'ha optat per un model de gestió centralitzat.

El port de Barcelona: model de referència

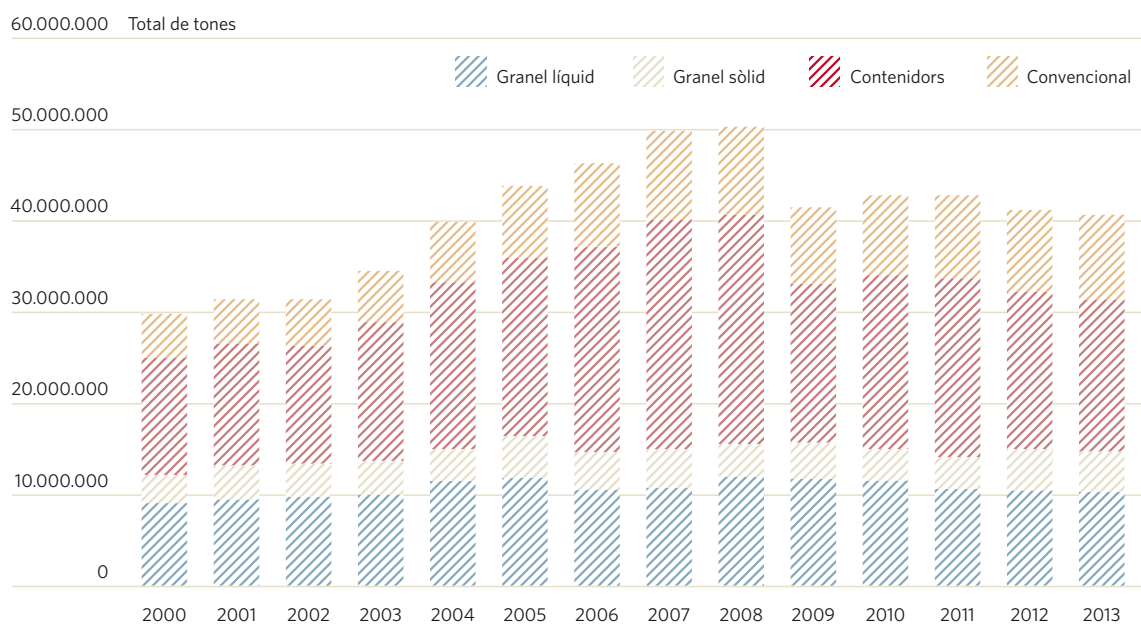
En termes generals, l'evolució del tràfic del port de Barcelona en els últims anys ha estat positiu. En termes econòmics, malgrat la necessitat d'endeutament per finançar les inversions, quan analitzem els valors econòmics de l'any 2013 observem que el resultat d'explotació mostrava uns resultats positius de cinquanta-set milions d'euros aproximadament, tot i que l'endeutament era d'uns 448 milions d'euros, amb una reducció del 5% respecte de l'any anterior.

En el gràfic 1 podem observar l'evolució dels principals tràfics de mercaderies en el període comprès entre 2000 i 2013. Durant tot el període, la mercaderia instal·lada en contenidors ha tingut un major pes, seguida dels productes líquids a granel, la mercaderia convencional i, finalment, els productes sòlids a granel. Tot i que l'any 2009 el total de tones es va reduir com a reacció de la crisi econòmica, el total del tràfic s'ha mantingut a uns nivells estables en els últims anys.

La classificació dels ports de contenidors (importació-exportació, buits i plens) és la mesura més utilitzada mundialment per descriure la posició en el rànquing portuari. Pel que fa al sistema portuari espanyol, seguint aquest sistema de càlcul, en primer lloc trobem Algesires, després València i, finalment, Barcelona. Quant al primer cas, a causa de la posició geogràfica d'Algesires, el 95% dels contenidors són de transbordament (trànsit) i es traspassen d'un vaixell de grans dimensions a un altre de més petit per ser distribuïts a altres destinacions. En el segon cas, València té un 60% de contenidors de trànsit; a més, com que és considerat el port de Madrid, és un port fonamental d'importació i, per tant, presenta un tràfic alt de contenidors buits. Finalment, en el cas de Barcelona, només el 25% de contenidors són de trànsit, ja que és un port exportador de contenidors més que no pas importador a causa de la disminució de consum intern. Per entendre aquesta heterogeneïtat en els resultats, s'ha de tenir en compte l'enfocament de les diferents estratègies comercials de les autoritats portuàries. En els dos primers casos, l'enfocament es basa a fomentar els ports de trànsit de mercaderies; en canvi, en el cas de Barcelona, l'estratègia ha estat consolidar-se com a *hub* logístic al Mediterrani en tràfic de mercaderies amb valor afegit.

En canvi, si analitzem les posicions segons la xifra de negocis i beneficis, observem que l'any 2013 Barcelona figurava com el port amb més beneficis de l'Estat espanyol, seguit d'Algesires, que ocupava la segona posició.

Gràfic 1: Evolució del tràfic del port de Barcelona durant el període de 2000 a 2013

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Puertos del Estado.

L'aposta del port de Barcelona per la competitivitat de les empreses usuàries d'aquest ha esdevingut un model de referència. Davant un augment creixent del tràfic de contenidors, va ser necessari definir un pla d'ampliació del port i les àrees logístiques a fi d'augmentar la capacitat portuària. Dues de les ampliacions més rellevants des del punt de vista comercial han estat la nova terminal de contenidors BEST, operada per TERCAT-Hutchison (l'empresa privada multinacional Hutchison Port Holdings i Terminal de Catalunya - TERCAT), i l'ampliació de la terminal de contenidors operada per l'empresa Terminal de Contenidors de Barcelona (TCB). Partint d'una capacitat anual de cinquanta milions de tones i 2,5 milions de TEU l'any 2013, el 2020 la capacitat del port serà de cent milions de tones i 5,6 milions de TEU (font: Autoritat Portuària de Barcelona).

No obstant això, aquestes noves inversions necessiten disposar d'unes bones connexions terrestres i marítimes per poder abastir el *hinterland* portuari i millorar la competència. Cal establir uns nous accessos ferroviaris i viaris amb la nova terminal BEST. En aquest sentit, el cost econòmic d'aquesta inversió ascendeix a cent milions d'euros, finançats en un 50% pel port de Barcelona i en un altre 50% pel Ministeri de Foment. Es preveu que aquestes inversions finalitzin l'any 2015.

A banda de la sortida de les mercaderies, el port de Barcelona s'ha d'assegurar una bona connectivitat amb la resta de regions.

En primer lloc, respecte del transport terrestre, el port de Barcelona forma part del tercer corredor de la xarxa europea de transport TEN-T, el qual té com a objectiu eliminar colls d'ampolla, establir unes connexions millors entre les fronteres de les diferents regions europees i promoure la intermodalitat. A més, aquest nou escenari suposaria una reducció d'emissions de CO₂ i, per tant, seria més eficient mediambientalment. D'altra banda, a escala peninsular, el port de Bar-

celona ha focalitzat els seus esforços en els corredors Barcelona-Saragossa-Madrid i nord-oest peninsular.

En segon lloc, és important fomentar el transport marítim com a mecanisme de distribució de mercaderies. D'una banda, per poder ser atractiu internacionalment, és fonamental disposar d'una bona connectivitat marítima. En aquest sentit, el port de Barcelona disposa de més de cent línies regulars operades per 163 navilieres que connecten el port de Barcelona amb 850 ports d'arreu del món (font: Autoritat Portuària de Barcelona). D'altra banda, els serveis de transport marítim de curta distància (TMCD) milloren la connectivitat amb les zones d'influència més properes al port i impliquen una reducció de congestió de trànsit rodat a les carreteres. Segons dades de l'Autoritat Portuària de Barcelona, l'any 2013 es van transportar uns 3,4 milions de tones a través del TMCD.

Finalment, per aconseguir un engranatge logístic eficient i respondre a la demanda de l'economia de l'entorn, és fonamental disposar de centres de serveis portuaris especialitzats i enfocats a millorar la competitivitat i l'eficiència dels clients, així com la millora de les relacions amb els agents que gestionen les operacions internes del port.

Conclusions

El port de Barcelona és un factor clau per al desenvolupament econòmic i comercial de l'economia del seu entorn. En termes absoluts, actualment el port representa l'1,4% del producte interior brut (PIB) de Catalunya i s'espera que després de la finalització de l'ampliació, a mitjà termini, aconseguixi generar el 5% del PIB de l'economia catalana.

Si analitzem el port comercial i logístic, observem que el tràfic portuari està correlacionat amb l'activitat industrial de Catalunya. Segons un estudi d'impacte econòmic i de dependència econòmica realitzat per l'Autoritat Portuària de Barcelona amb l'objectiu de mesurar la contribució del port de Barcelona a la competitivitat dels seus clients (infraestructura de serveis i indústria catalana), es conclou que el guany que reporta el port a la indústria catalana (dependència) és superior al valor econòmic que produeix el port com a infraestructura de serveis (impacte).

En aquest context, davant d'un nou escenari en què la ciutat de Barcelona esdevingués capital d'un nou estat, seria necessari redefinir el model de gestió portuària al qual actualment està subjecte el port tenint en compte diferents possibles escenaris, però sempre priorititzant un objectiu clar de competència del port de Barcelona amb la resta dels ports d'Europa.

Pel que fa a la regulació actual del sistema portuari espanyol, presenta certes limitacions, que a l'últim afecten negativament el port de Barcelona.

D'una banda, tal com s'ha comentat anteriorment, el sistema regulador actual estableix un subsidi creuat al qual totes les autoritats portuàries han d'aportar una part dels seus ingressos en el Fons de Compensació Interportuari a fi de finançar altres autoritats portuàries, a més de contribuir al finançament de l'organisme públic Puertos del Estado. Aquesta regulació no beneficia el port de Barcelona, ja que és el port amb més ingressos del sistema portuari espanyol.

D'altra banda, el fet que el sistema de fixació de taxes portuàries estigui establert per llei i hagi de ser aprovat i coordinat per Puertos del Estado provoca que aquestes no estiguin subjectes a les

forces del mercat. És a dir, tot i la política de descomptes, té com a objectiu l'increment d'un tipus de tràfic determinat; a la pràctica, aquesta situació acaba generant un augment del poder de mercat³ dels agents portuaris (principalment, les navilieres), a més de beneficiar els ports de trànsit (coneguts com a ports *hub*) i desfavorint els ports de porta d'entrada de mercaderies (coneguts com a ports *gateway*), que seria el cas del port de Barcelona (Fageda i Gonzalez-Aregall, 2014).

En definitiva, el context d'un nou estat suposaria la sortida del sistema portuari espanyol, fet que el podria beneficiar a l'hora de disposar dels recursos amb els quals contribueix actualment per al finançament del Fons de Compensació Interportuari de Puertos del Estado. En aquesta nova situació, davant d'una possible nova regulació, aquesta hauria de permetre una fixació de preus lliure, basant-se en un model de mercat, a més de prioritzar les inversions en els accessos terrestres per tal d'assegurar un desenvolupament estable del port a llarg termini.

Finalment, a banda d'una regulació més flexible, en aquest nou panorama s'hauria de debatre quin tipus de gestió podria ser el més adient per al cas concret del port de Barcelona. En la literatura acadèmica no hi ha cap conclusió clara sobre quin model de gestió (públic o privat) aporta una major eficiència portuària (Gong *et al.*, 2012); per tant, és interessant valorar els diferents escenaris possibles. En primer lloc, es podria parlar d'una gestió pública per part del Govern a través de l'organisme Ports de la Generalitat, el qual actualment gestiona els ports esportius i pesquers de Catalunya. En segon lloc, també es podria pensar en una gestió municipal, tal com passa en alguns dels ports del nord d'Europa, com Rotterdam o Anvers. En tercer lloc, una altra opció seria que l'Autoritat Portuària de Barcelona esdevingués una empresa privada. Així mateix, també es podria valorar una gestió conjunta entre el port de Barcelona i el port de Tarragona, especialitzat en tràfic de productes líquids a granel.

En conclusió, gràcies a una estratègia comercial sòlida i un sistema financer consistent, el paper del port de Barcelona en un nou marc estatal li oferiria l'oportunitat de millorar les limitacions de la regulació actual i definir una nova gestió que li permetés sostenir un desenvolupament estable.

REFERÈNCIES

- AUTORITAT PORTUÀRIA DE BARCELONA. *El port de Barcelona: Una perspectiva mediterrània*. 2014.
- CASTILLO-MANZANO, J. I.; LÓPEZ-VALPUESTA, L., i PÉREZ, J. «Economic analysis of the Spanish port sector reform during the 1990s». *Transportation Research, Part A*, 42, 1056-1063. 2008.
- FAGEDA, X., i GONZALEZ-AREGALL, M. «Port charges in Spain: the roles of regulation and market forces». *International Journal of Shipping and Transport Logistics*, 6(2), 152-171. 2014.
- GONG, S.; CULLINANE, K., i FIRTH, M. «The impact of airport and seaport privatization on efficiency and performance: A review of the International evidence and implications for developing countries». *Transport Policy*, 24, 37-47. 2012.
- Review of Maritime Transport*. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD 2013). 2013.

3. Capacitat que té un agent econòmic per influir en el preu de mercat, independentment dels seus competidors.

Barcelona capital d'un estat metropolità

Vicente Guallart

Arquitecte en Cap. Ajuntament de Barcelona

Introducció

Sempre que Barcelona ha afrontat un repte de gran escala ha triomfat, si aquest era un projecte de ciutat producte d'un somni social, desenvolupat a partir de l'empenta coordinada entre la societat civil i del govern de la ciutat. Ara, com en poques ocasions de la seva història, ser la capitat d'un nou estat europeu pot alliberar una gran quantitat d'energia continguda a la ciutat, limitada sistemàticament per la manca de capacitat de decidir sobre les seves grans infraestructures, la seva reindustrialització, la seva gestió energètica, en l'ús del sòl o en la política d'habitatges. Aquest article planteja la necessitat que Barcelona i Catalunya treballin per construir un estat metropolità en el qual qualsevol ciutadà de Catalunya pugui identificar Barcelona com la seva ciutat. Una construcció que, seguint els nostres orígens urbans, tindrà com a missió fonamental inventar la ciutat del futur, i construir-la en present, pel benestar dels seus ciutadans i per inspirar el món.

Text

Barcelona és una construcció social, una estructura de relacions físiques i humanes construïda durant generacions a la vora del Mediterrani. És la capital d'un país, que va ser un imperi medieval, amb una història llarga i complexa i que ara vol ser un nou estat europeu. Barcelona és la ciutat que va inventar l'urbanisme al segle XIX, quan era una ciutat europea que iniciava la seva industrialització i és per això que té com a missió permanent inventar la ciutat del futur; fer la millor ciutat del món per viure i treballar. La possibilitat d'esdevenir capital d'un estat planteja reptes i oportunitats que la ciutat ha d'abordar amb la mateixa ambició que ha afrontat tots els grans desafiaments al llarg de la seva història: el derrocament de les muralles al segle XIX, les exposicions universals o l'arribada de la democràcia i el desenvolupament, la celebració i èxit dels Jocs Olímpics. Totes les vegades que ha afrontat un repte de gran escala ha triomfat, si aquest era un projecte de ciutat i un projecte social que afrontava a partir de l'empenta coordinada de la societat civil i del govern de la ciutat.

Ara, com en poques ocasions de la seva història, ser la capitat d'un nou estat europeu pot alliberar una gran quantitat d'energia continguda a la ciutat, limitada sistemàticament per la manca de capacitat de decidir sobre les seves grans infraestructures, i la incapacitat de legislar en aspectes claus del seu projecte de ciutat.

Capital

Barcelona i Catalunya han de treballar per construir una unitat territorial en la qual qualsevol ciutadà de Catalunya pugui identificar Barcelona també com la seva ciutat. Barcelona és la seva capital, on s'assenten moltes de les institucions, organitzacions i equipaments de caràcter global que la projecten al món, i és Barcelona qui farà de Catalunya un país capaç de tenir veu pròpia en un món global. Barcelona, per la seva posició central geogràficament i econòmicament, ha d'impulsar i inspirar Catalunya i hauria d'aspirar que els seus estàndards de benestar, qualitat urbanística i principis constructors fossin compartits amb Catalunya en el seu conjunt.

Catalunya no hauria d'imaginar-se que construir un nou país físicament petit, significa utilitzar els mecanismes d'un país físicament gran, i aplicar-los en una escala més petita al seu territori. Catalunya no hauria de ser un país petit, si es mira des de Catalunya, o la ciutat global vista des de Barcelona. Hem de deixar de pensar que Catalunya té un problema de macrocefàlia amb Barcelona, l'àrea metropolitana de la qual crea el 90% del PIB del país. Catalunya és com és perquè Barcelona, la seva capital, ha estat impulsora de la construcció del país al llarg de la seva història, i que el territori s'ha construït amb l'esforç de moltes generacions de catalans. De fet, és molt difícil definir quins són els límits de Barcelona. La Barcelona municipal ha quedat superada, des de ja fa dècades, per una Barcelona real, que és la Barcelona metropolitana de trenta-set municipis i d'una superfície similar a la ciutat de Nova York o el Londres metropolità. Però, a la vegada, la Barcelona funcional s'apropa més a la regió metropolitana de Barcelona, que abasta 164 municipis, des de Malgrat fins a Vilanova i la Geltrú.

Si Cerdà fa cent cinquanta anys va proposar multiplicar l'extensió de Barcelona per deu vegades la seva superfície, sens dubte en aquest mateix període de temps Barcelona serà Catalunya, construïda amb infraestructures de xarxes de transports físics d'alta velocitat, però sobretot construïda amb xarxes d'informació que permetran que la producció física del món torni a ser local.

Barcelona, per tant, té com a missió inventar la ciutat del futur i construir-la en el present per al benestar dels seus ciutadans (que són els de tot Catalunya) i per inspirar el món. I, de fet, ja ho està fent.

Infraestructures

Per tal que Barcelona sigui veritablement la capital de Catalunya i sigui una ciutat global, necessita unes infraestructures que permetin al país funcionar com a una metròpolis discontinua, una metapolis construïda al voltant de ciutats i pobles de Catalunya ben connectats entre si i amb el món. Des d'aquest punt de vista, Barcelona és una ciutat limitada per la manca d'inversió en grans infraestructures. L'estació de La Sagrera serà l'estació central de Barcelona, a la qual es relacionaran les línies de rodalies, els autobusos i les línies d'alta velocitat. Si és important estar connectat mitjançant l'alta velocitat amb els països veïns i amb les capitals més importants del país, encara és més important que la xarxa de ferrocarrils del país funcioni com una xarxa de metro estesa. I per això connectar Barcelona a la velocitat d'un metro regional amb ciutats com Vic, Manresa o Tortosa, i aquestes ciutats i comarques entre si, és fonamental per impulsar aquest caràcter d'estat metropolità de Catalunya. A la vegada, l'eix de la Sagrera i Sant Andreu, des de les Glòries fins al Nus de la Trinitat i tot el seu entorn per construir, ofereix un terreny d'oportunitat per emplaçar aquelles infraestructures o centres administratius de gestió que impliquin tot el territori de Catalunya. Els llocs d'alta accessibilitat per al transport haurien d'estar dedicats a aquelles instal·lacions que requereixin de l'alta accessibilitat de tot el país, els equipaments de país. Perquè ací cabria un altre debat de fons en relació amb si és millor disseminar els equipaments del país per tot el territori, o fins i tot si cabria instal·lar la capital en una altra ciutat. Aquí cabria respondre que és tan important garantir l'accés de tots els habitants de Catalunya a aquelles infraestructures de capitalitat d'una forma eficaç i representativa, com garantir alhora que Barcelona i el seu territori siguin capaços de competir en el món com una ciutat global. Holanda, que cada vegada més actua com un estat metropolità, té la seva capital en

una ciutat menor, l'Haia, però té dues grans capitals globals, Amsterdam i Rotterdam, estructurades en xarxa de forma eficaç, i amb el seu centre funcional a l'aeroport de Schiphol, que és el seu gran *hub* vertebrador. De fet, Holanda va presentar la seva candidatura per a la celebració dels Jocs Olímpics de 2028 com si fos una única ciutat.

Des del punt de vista de la logística, Barcelona té un dels millors centres logístics del món per la seva posició geogràfica, per la potencial integració d'infraestructures internacionals com el port, l'aeroport, la Zona Franca i, per extensió, Mercabarna i la Fira. Per contra, Barcelona no compta amb una estació de mercaderies de ferrocarril d'amplada europea, tot i que aquesta és una de les prioritats de Barcelona com a ciutat i de Catalunya com a estat.

En moltes capitals del món les estacions de tren i altres grans infraestructures de l'estat es financen amb pressupost públic i, per contra, aquestes mateixes infraestructures en segones i terceres ciutats han d'enginyar-se mecanismes financers complexos que impliquen, en ocasions, la inversió privada o la invenció de sostre edificable per poder finançar les inversions necessàries i que, en època de crisi, fan inviable la seva construcció. Barcelona té pendent des de fa anys el metro ràpid a l'aeroport des de la ciutat, la connexió de les dues terminals de l'aeroport i aquestes amb el port, l'estació de l'AVE a l'aeroport (que ha de permetre la connexió amb les capitals catalanes en primer lloc i després amb les capitals de l'Euroregió), i el corredor mediterrani que connecti, entre d'altres, els ports de Barcelona i Tarragona que hauria de funcionar amb una major integració funcional. Així mateix, pel que fa a la gestió hauria de plantejar-se la creació d'una única autoritat per al port i l'aeroport, tal i com passa a altres grans ciutats del món. Les inversions en noves terminals de ferrocarril haurien de permetre un nou ús per a les infraestructures obsoletes com ara l'estació de França o la l'estació del Morrot, convertida en un espai urbà amb usos de valor estratègic per al port i la ciutat, que són nodes fonamentals situats al litoral de Barcelona, molt propers al seu centre geogràfic, reordenant així mateix el Moll de la Fusta.

Metròpolis de barris

La Barcelona del futur no serà un territori amb un centre ric i una perifèria pobre, sinó que serà una metròpolis de barris. Si al llarg de la història les ciutats s'assemblen a l'economia que les suporta i la societat que les construeix, la Barcelona del futur ha de ser una metròpolis en xarxa, molt més que una gran ciutat amb la voluntat d'annexionar municipis del voltant (tal com ha passat en altres moments de la història o en altres ciutats) i sense caure en la temptació de pensar que el territori ha d'estar al servei del seu motor econòmic.

La forma del territori ha de respondre a les relacions entre persones i organitzacions, a les relacions entre llocs de producció i el consum amb les quals ens organitzem per viure. I vivim en una societat en xarxa.

La ciutat la formen persones que viuen al carrer i en barris concrets. Els barris a Barcelona, o les poblacions mitjanes en el territori, són unitats funcionals que ofereixen els serveis bàsics que calen realment a les persones per viure. D'aquesta manera, Barcelona és una ciutat de barris, construïda al voltant dels seus mercats, biblioteques, escoles, poliesportius, casals o centres cívics que garanteixen l'accés de proximitat d'aquells serveis de què ens hem volgut dotar en les últimes dècades. Des d'aquest punt de vista Barcelona ha de continuar construint la seva estructura de barris per oferir els mateixos serveis i la mateixa qualitat d'espai públic, amb independència de les rendes dels diversos districtes de la ciutat. I ha de ser la seva missió estendre els estàndards

d'aquesta qualitat a les poblacions de tot Catalunya, treballant per un país construït al voltant dels seus barris, que és on realment viuen les persones.

L'espai públic ha esdevingut en les últimes dècades a Barcelona un dels eixos de la política de cohesió urbana. Pensant més enllà del fet que la ciutat està acabada (que no ho està), es necessiten inversions mantingudes en el temps per tal d'acabar construint la xarxa d'equipaments i els eixos cívics que hauria de connectar tots els barris a través del transport públic, el carril bici i dels espais per al vianant.

Des d'aquest punt de vista, la Barcelona que construeix la ciutat del futur en el present i inspira el món està desenvolupant una nova xarxa autobusos ortogonal que defineix una nova estructura urbana al voltant de superilles i que permet diferenciar àmbits de velocitat humana, orientats al vianant i eixos cívics que inclouen el transport públic. Aquesta transformació radical del sistema de mobilitat urbana, la qual ve acompanyada de l'impuls del vehicle elèctric o la bicicleta compartida, hauria de representar una transformació global de l'espai públic de la ciutat, ara construït a l'escala dels ciutadans. A Barcelona, l'espai públic de la ciutat reflecteix el progrés econòmic i social de la ciutat. I és per això que en els propers anys ens enfrontem al repte de transformar més del setanta per cent de l'espai viari de la ciutat, cap a un tipus d'espai construït a velocitat humana, per descansar i passejar enfront dels edificis, un espai pacificat, que no només abordi els nuclis històrics, sinó que també abordi l'Eixample i tots els districtes de la ciutat de manera massiva. Si al segle XXI és la informació la que ha de viatjar a alta velocitat molt més que la matèria o les persones, l'espai públic de la ciutat ha de ser construït des de la idea dels barris a velocitat humana.

Autosuficiència

Barcelona té un nou mantra per a la construcció del seu hàbitat urbà: Barcelona vol convertir-se en una ciutat autosuficient formada per barris productius a velocitat humana en el si d'una ciutat hiperconnectada i de zero emissions. És a dir, vol fusionar el millor de les *slow cities* i de les *smart cities*.

Barcelona, una ciutat que inventa la ciutat del futur i inspira el món, ha definit una visió per als propers quaranta anys al voltant de la idea de l'apoderament dels seus ciutadans i de la mateixa ciutat, a partir de la producció local de recursos mentre comparteix informació globalment. Una nova manera d'entendre el funcionament de les ciutats que impulsa la creació de treball local a partir de la seva reindustrialització. Si avui les ciutats importen productes i produeixen residus, l'objectiu és que les ciutats i els territoris siguin més ecològics i menys dependents dels recursos de l'exterior i produeixin localment energia, productes i aliments.

Perquè això sigui possible, les lleis, si no ho faciliten, com a mínim no ho han d'impedir. L'economia actual representa la fase terminal de l'era industrial, en transició cap a noves formes d'economia distribuïda i col·laborativa que s'han de construir sobre un nou contracte entre els ciutadans i l'estat que construeixen, utilitzant nous principis normatius amb els quals volen organitzar-se. Les persones i les idees són abans que els principis econòmics i socials estàtics, i abans que els procediments coneguts i que són la causa directa de la crisi econòmica actual. Per això, una Barcelona capital d'un estat nou s'hauria de poder construir sobre la voluntat i el govern de la seva ciutadania, més que els privilegis heretats o de l'extensió de processos i estructures econòmiques que afavoreixen a les grans empreses i que, sovint, actuen com a grans monopòlis.

El cas de l'energia a Catalunya, Espanya i en nombrosos llocs del món, és un dels àmbits més paradigmàtics en què els ciutadans no controlen el seu destí, en aquest cas el destí energètic. Bona part de la nostra llibertat està fonamentada en la llibertat per escollir i produir recursos, més que consumir-los seguint processos obsolets i que són causa directa de l'escalfament global de la terra. Per aquesta raó, una de les grans oportunitats de la construcció d'un nou estat hauria de ser desenvolupar una llei de balanç energètic zero, que permeti que els edificis produeixin energia sense primes ni taxes addicionals, de tal manera que es pugui desenvolupar un model distribuït de generar i consumir energia als habitatges, les oficines i els equipaments. I aquesta infraestructura estaria també al servei dels nous sistemes de transport elèctrics, com són ara els autobusos, els automòbils, les motocicletes o les bicicletes. En un economia distribuïda com la que construïm podem desenvolupar «la Internet de l'energia» i, per extensió, la Internet de les coses. Si la llei no impedeix la innovació, l'autosuficiència energètica a partir d'energies renovables de Barcelona i Catalunya (connectada indubtablement alhora a xarxes d'energia trans-europees) serà una qüestió de poques dècades. D'aquesta manera, més enllà del valor ecològic d'aquesta iniciativa, és una garantia de la nostra llibertat, perquè evitarà dependre de països rics amb petroli —i, de fet, enriquir-los—, però pobres en garanties democràtiques. La Barcelona del futur és una Barcelona autosuficient connectada al món que fonamenta el seu funcionament amb l'apoderament de la seva ciutadania i amb una nova economia de la innovació urbana.

Reindustrialització

En l'era de la informació, cal desenvolupar nous principis per a la producció en l'economia d'innovació. Una Barcelona capital ha d'afrontar el repte d'atraure, amb una major força estratègica, representació internacional i capacitat política, emprenedors i empreses de tot el món. De fet, un dels grans debats hauria de ser si Barcelona i Catalunya han de créixer quant a població, de la mateixa manera que Londres o Nova York treballen amb una política consistent de mig i llarg termini per atraure nova població. Barcelona ha de desenvolupar una política d'atracció de talent competint amb aquestes grans capitals, i amb ciutats com Boston, Berlín o Copenhagen, la mida de les quals és més petita, però tenen una elevada qualitat de vida. Aquest posicionament hauria d'estar basat en l'atracció d'empreses d'alt valor i en emprenedors, científics i creadors per fer créixer el seu teixit productiu. Així mateix, Barcelona hauria d'invertir de manera consistent en el reciclatge de moltes persones que van venir a treballar en unes circumstàncies molt diferents i a uns sectors que probablement no creixeran en els propers anys i per tant els seus llocs de treball ja no tornaran a existir mai més. Es tractaria, per tant, d'invertir de forma sistemàtica en l'educació dels seus infants i joves, però també dels seus adults, per construir un nou país on els joves no vulguin ser massivament funcionaris i els adults no vulguin ser treballadors passius. Es tindria que impulsar l'emprenedoria que faciliti la creació d'empreses i la construcció d'una societat cohesionada on totes les persones tinguin les mateixes oportunitats i, al mateix temps, es reconegui l'esforç i el talent. Des d'aquest punt de vista, la ciutat necessita crear àrees per a la reindustrialització distribuïdes en tots els districtes de la ciutat, que incloguin clústers per a emprenedors, barris mixtes que permetin la petita i mitjana indústria neta i fins i tot el desenvolupament de *free zones*, i incentius que permetin competir amb altres centres d'atracció de talent global amb una mescla del desenvolupament de nova indústria local, atracció d'emprenedors i implantació de multinacionals d'alt valor afegit. I tot això cal connectar-ho amb una formació

que inclogui la formació STEM (ciència, tecnologia, enginyeria i matemàtiques) i la construcció d'una xarxa d'ateneus de fabricació que garanteixi el dret universal a l'accés a les eines i als processos de fabricació digital i innovació social, de la mateixa manera que avui en dia és un dret reconegut l'accés a una biblioteca o a una escola.

El treball en la nova economia en sectors emergents com la biomedicina, la nanotecnologia, la mobilitat elèctrica, la fabricació digital, el desenvolupament de programari i l'economia verda es desenvoluparà inicialment al voltant de petites i mitjanes empreses, que es podran inserir en els barris on ja viuen les persones. Tota l'economia de la innovació és un fenomen netament urbà, produït per estímuls compartits, i per contagi emprenedor, com passa a les metròpolis més dinàmiques del món. I des de aquest punt de vista hem de fer que la ciutat sigui fèrtil i permeable a la generació de valor econòmic i social. La capital d'un nou estat podrà desenvolupar normatives per promoure l'economia col·laborativa i de finançament compartit (*crowdfunding*) que fomenti la llibertat dels individus per establir relacions i alhora garanteixi l'accés als serveis a tots els ciutadans. A escala metropolitana, cal procedir a la reforma dels polígons industrials, en molts casos obsolets i propis d'una època en què el territori es construïa mitjançant la segregació funcional. Aquest serà un procés lent però consistent, amb el qual es fomentarà la densificació d'aquests àmbits urbans, se'ls donarà un caràcter de ciutat, s'introduiran habitatges allà on es requereixi, es permetrà la construcció industrial en alçada com passa en països amb una superfície reduïda i es crearan corredors logístics que siguin realment eficaços per a la distribució de mercaderies.

Així mateix, la Zona Franca de Barcelona hauria de tenir una implicació més gran en la política industrial decidida des de la ciutat, i hauria de ser governada com un districte més de la ciutat, amb una coordinació estructural entre ella i el port i l'aeroport. Per a Barcelona, disposar d'un sòl industrial i logístic pot implicar atraure també a grans multinacionals vinculades amb la producció industrial de grans dimensions, seguint una estratègia de ciutat i una política executiva coordinada.

La clusterització

Barcelona és una ciutat construïda per la societat civil, perquè des de fa tres-cents anys no ha estat capital d'un estat. I, per això, el seu caràcter ve determinat, igual que a ciutats com Nova York, per una estructura urbana oberta i homogènia. L'arquitectura és la màxima representació d'aquesta societat que construeix els seus monuments de representació col·lectius en els centres culturals o en el seu espai públic. Si París, Washington o Madrid estan construïts al voltant de grans eixos urbans i grans monuments nacionals, Barcelona és una ciutat cívica, sense elements de representació d'un poder central, on els únics espais d'escenografia monumental es produeixen al voltant de les dues exposicions universals. Per això, caldria mantenir aquest caràcter «republicà» i no «imperial» de la ciutat, on es construeixen en pedres els valors d'equitat, d'innovació i de somni social que volem per a la capital d'aquest nou estat.

Barcelona, això no obstant, ha de guanyar en dimensió alguns dels seus equipaments organitzats com a clústers urbans. El cas de la Ciutat de la Justícia és paradigmàtic, en haver concentrat més de cent edificis de la ciutat en un sol complex eficient per a l'administració i per als ciutadans. Tanmateix, al voltant dels hospitals públics cal impulsar clústers que puguin enriquir els seus equipaments i serveis. De la mateixa manera, la Muntanya dels Museus de Montjuïc ha de permetre el desenvolupament d'un gran complex museístic nacional, similar als que hi ha a

Viena, París o Berlín. Així mateix, les universitats han de poder connectar-se encara més amb la tasca d'investigació, d'impuls a emprenedors i de creació d'*startups*, fomentant clústers de coneixement de caràcter urbà. També el clúster nàutic és una gran oportunitat per desenvolupar una indústria productiva i de serveis al voltant de l'activitat nàutica. Els projectes esportius, especialment aquells que tenen un caràcter global, han de transcendir més enllà del que és estrictament esportiu i aconseguir integrar tota la cadena de valor relacionada amb l'activitat esportiva, mèdica, educativa, cultural i d'oci, que sigui compatible amb la seva implantació urbana i que pugui desenvolupar tot el seu potencial social, cultural i econòmic. Així mateix, la pròpia administració del nou estat hauria de plantejar-se una major concentració física al voltant dels nodes de comunicacions que permetin l'accessibilitat a tots els ciutadans i que augmenti la seva eficàcia interna. I també, la Fira i les activitats vinculades a congressos són un important motor de la ciutat i permeten la projecció internacional de la nostra economia. Per tant, cal reconèixer amb precisió aquells equipaments que tenen un caràcter de barri, aquells que el tenen de metròpolis o de país i aquells que són globals i impulsar-ne el desenvolupament en tot el seu potencial, i aconseguir alhora la distribució de riquesa a tota la ciutat.

La creació d'un nou estat permetrà la transferència d'edificis i terrenys rellevants de l'Estat actual a la ciutat de Barcelona. D'aquesta manera, diversos edificis del final de la Rambla, el Banc d'Espanya de la plaça de Catalunya o les Casernes del Bruc haurien d'esdevenir de titularitat municipal amb voluntat d'acollir les institucions pròpies d'un país modern, o l'impuls de clúster vinculat a activitats que ja es desenvolupen a la ciutat.

Habitatge accessible

L'accés a un habitatge de qualitat és un dret bàsic de tots els ciutadans. Barcelona, com a capital d'un nou estat, ha de fomentar l'impuls de lleis noves i procediments que garanteixin que això és cert. Aquestes lleis han d'abastar àmbits com un règim nou per al sòl, especialment aquell de propietat pública, el finançament dels habitatges, el règim d'ús i la seva inserció als barris de la ciutat. Perquè una de les oportunitats que se'ns presenta és deixar d'aplicar-nos el qualificatiu de «país mediterrani» per referir-se al gust per l'especulació del sòl, que és, per definició, aquella activitat econòmica vinculada a la transformació urbana que no afegeix cap tipus de valor i únicament augmenta el preu de les coses a partir d'un acord de les parts que tenen capacitat per crear les normes. Aquesta situació inclou, en moltes ocasions, la subhasta pública de sòl obtingut per cessions en comptes de destinar-lo a habitatge protegit, o l'augment artificial de l'edificabilitat de certs sectors per afavorir la construcció d'infraestructures. La construcció d'un nou país ha de permetre una nova política de sòl, en el qual l'objectiu de l'administració ha de ser no vendre mai sòl i destinar aquell que té per a la construcció d'equipaments o d'habitatges protegits en els diferents formats de gestió que es poguessin definir. D'aquesta manera, i de forma progressiva, l'estat i la ciutat haurien d'intentar posseir el màxim de sòl possible i produir habitatges públics, especialment en règim de lloguer, o donar-lo a gestionar a entitats que augmenten el seu valor per les activitats que s'hi produeixen, de manera que reverteixi, després del període de concessió, a l'Administració, i, per tant, en tots els ciutadans. Disposar d'una quantitat àmplia d'habitatges accessibles en tots els barris de la ciutat, a partir de comprar-los o bé de nova construcció, hauria de permetre gestionar el valor de l'habitatge i garantir que ningú sigui expulsat del seu barri per la pressió urbanística o bé perquè els preus del lloguer no són accessibles.

D'altra banda, la realització de lleis pròpies de rehabilitació ha de permetre l'impuls de la regeneració de barris de forma integral, de manera que respongui a qüestions d'habitabilitat, d'accessibilitat i de sostenibilitat. Perquè la rehabilitació integral d'edificis de més del cinquanta per cent de la ciutat ha de ser una important activitat econòmica per a les pròximes dècades. I això ha de permetre que els edificis estalviïn energia alhora que en produeixen i així el concepte de pobresa energètica podrà abordar-se des de la pròpia autoproducció de l'edifici. A l'igual que els programes integrals de reforma de barris han de permetre la introducció de nous equips, de centres de producció d'energia local i d'un nou espai públic.

Implicació social

Barcelona és una construcció social. Per això és rellevant tant definir quins projectes de transformació urbana s'impulsen en cada moment la ciutat com els processos a partir dels quals es prenen les decisions per a la seva realització.

Perquè la construcció de la ciutat no es realitza des del govern cap a la ciutat, sinó que es fa amb la participació de tots els agents socials de la ciutat que puguin aportar valor als projectes. Des d'aquest punt de vista, la implicació ciutadana en el desenvolupament dels projectes i la participació d'organitzacions com els col·legis professionals o la universitat, i en especial les escoles d'arquitectura, permeten donar consistència social i científica als projectes urbans. D'aquesta manera, la definició de mecanismes sistemàtics de participació i consulta als ciutadans hauria de ser entesa com una oportunitat d'enriquir els processos de construcció de la ciutat. L'educació, l'anàlisi d'opcions basades en evidències i els processos de diàleg entre les diverses parts implicades en un projecte han de permetre arribar a la millor solució per a la ciutat, desenvolupar el procés d'una forma transparent i amb generositat per totes les parts. Per tant, paral·lelament al desenvolupament i la millora dels processos d'implicació ciutadana existents, el desenvolupament d'una llei de consultes ciutadanes i implicació social i la seva posada en marxa ha de permetre iniciar un nou model de desenvolupament de projectes urbans en els quals tots els agents socials se sentin representats i prevalgui sobretot l'interès de la ciutat. Des d'aquest punt de vista, cal definir amb claredat aquells projectes que són de barri o de districte i aquells que són d'àmbit de ciutat, per tal que hi participin els agents que puguin aportar valor al procés, de manera sistemàtica, considerant els aspectes socials, econòmics i urbans dels projectes.

També l'aprovació d'una llei de arquitectura i un nou codi del territori seran instruments fonamentals per construir el procés de transformació urbana a partir de la confiança entre els diversos agents implicats en la recerca de l'excel·lència de la construcció de la Barcelona capital de Catalunya, nou Estat d'Europa.

Conclusió

Barcelona vol renovar el seu compromís amb la seva tradició urbana innovadora, amb un nou projecte de ciutat que apoderi els seus ciutadans i ajudi a construir una ciutat basada en la nova economia de la innovació urbana. Serà una ciutat centrada en les persones, construïda amb noves atribucions amb el treball col·lectiu de la societat civil i el govern de la ciutat, que impulsarà un procés de reindustrialització, que serà autosuficient energèticament, que treballarà per la qualitat dels seus barris i pel transport públic i que impulsarà el lloguer d'habitatge accessible amb el compromís de no vendre el seu sòl públic. Serà també el *hub* de les infraestructures que connectin Catalunya, definida com un estat metropolità, entre si i amb el món, impulsant l'excel·lència en el disseny i la construcció de tots els seus projectes. Barcelona es Catalunya, tots els catalans l'han de sentir com la seva ciutat. D'aquesta manera, treballarà per a les generacions presents i futures amb l'objectiu de construir una de les millors ciutats del planeta per viure i treballar, definit col·lectivament com un somni social.

Quan Barcelona inquieta

Joan-Lluís Lluís

« h, ahir eres a Barcelona... Molt bé... Però, hi vas sovint?» I així, de nou, detecto, gairebé imperceptible, un lleu tremolor, un ritme una mica massa ràpid en la formulació de la pregunta. Aquest lleu tremolor em podria descoratjar si no fes anys que el percebés en l'entonació d'alguns interlocutors. No és ben bé un tremolor de por, però sí d'una vaga, i generalment inconscient, inquietud. Barcelona inquieta. Vull dir, passada la frontera septentrional de Catalunya, a Perpinyà i fins a Montpeller i Tolosa. Potser fins a Marsella i Bordeus. Aquest septentrió —que inclou un trosset de Catalunya i una porció d'Occitània, avui tan afrancesats i francesitzats— no s'acostuma a conviure amb una ciutat tan potent com Barcelona.

Aquest tremolor ve de la inquietud de pensar-se massa petit per poder entrar-hi i guanyar-hi res. «A Barcelona, no ens esperen», solen explicar els més sincers per justificar-se, fent gala d'un realisme que, en el fons, no és més que ingenuïtat i complex d'inferioritat. He anat sentint aquest discurs, al llarg dels anys, de gent diversa i amb responsabilitat: actors culturals, empresaris i sobretot responsables polítics. Uns responsables polítics que saben desplaçar-se a París, perquè de París vénen tots els regals, però que no acaben d'entendre com funciona Catalunya ni com pot disposar d'una capital d'una tal dimensió. I anar-hi, anar-hi com a polític, els espanta. I per això, en general, no hi van.

Si es tractés de turisme i prou, no hi hauria cap problema. Les destinacions turístiques tranquil·litzen, apaivaguen nervis, prejudicis i contradiccions. Barcelona, però, és molt més que un parc temàtic obert tot l'any; Barcelona és una capital. O, més aviat, té tot el potencial d'una capital d'un país independent. En té el potencial sense ser-ho, i per això inquieta. Poques ciutats del món que no són la capital del seu país són tan o més atractives que la capital oficial: Nova York, és clar, però també, al costat de Barcelona, ciutats com Amsterdam, Sydney, Ginebra i potser Milà... Aquestes ciutats inquieten perquè en la mentalitat jacobina que impregna els cervells arreu de França sols una capital d'estat té el dret de ser de debò atractiva i potent. Per tant, que una ciutat, sense tenir aquest rang de capital d'estat, aconsegueixi aquesta força d'atracció i aquesta potència sembla anormal. No és ben bé com si Barcelona, o Amsterdam o Sydney, fessin trampa, però sí que és com si fossin deslleials a l'únic model comprensible per a una ment francesa: el model de la capital com a lloc infinitament superior a la resta del territori.

I l'única manera de fer desaparèixer aquesta inquietud és que Barcelona esdevingui capital d'un país independent. Llavors, amb els contorns de Catalunya dibuixats als mapamundis, amb la senyera onejant a les Nacions Unides i el català com a llengua oficial de la Unió Europea, Barcelona esdevindrà legalment allò que ja és en els fets. I així, per fi, en aquestes estranyes ments jacobines, la potència de Barcelona, que haurà augmentat notablement, semblarà normal. I vindran.

La Plataforma Econòmica del Delta del Llobregat

**Realitat i futur.
Potencial estratègic
i de capitalitat
de Barcelona**

Ramon Massaguer i Meléndez

Llicenciat en Dret, funcionari, gestor públic i urbanista. Ajuntament de Barcelona

Introducció

El present article pretén mostrar un relat des d'una òptica multidisciplinària sobre la realitat actual del territori acotat entre Barcelona, el Prat de Llobregat, l'Hospitalet de Llobregat i Viladecans (però majoritàriament dins del terme municipal de Barcelona), tant des de la vessant de planificació urbanística, com de la mediambiental, la socioeconòmica i la infraestructural, detectant els seus punts forts i febles per tal de descobrir la gran possibilitat que té per acollir i promoure el pol econòmic, industrial i de serveis més important del sud d'Europa.

Es tracta, doncs, de forma molt sintètica, de fer un diagnòstic i una prognosi sobre el territori esmentat, amb la idea conclusiva principal que qualsevol plantejament de dotar Barcelona de la condició de capital de Catalunya hauria de passar simultàniament per executar i fer realitat les potencialitats d'aquest àmbit per tal que Barcelona i el seu entorn limítrof immediat assoleixin els paràmetres propis de les grans capitals europees, no només en el seu sentit geopolític, sinó de manera global.

Des de l'Ajuntament de Barcelona, en col·laboració amb l'Institut Cerdà i de Barcelona Regional, s'ha dut a terme darrerament una reflexió i una anàlisi global d'aquest territori per tal d'intentar propugnar una tesi coherent sobre les propostes de futur. Sobre aquesta base analítica, que sintèticament glossaré, passo a formular les propostes estratègiques que al meu criteri contribuirien a optimitzar i a fer realitat un dels pols tractors econòmics més grans d'Europa.

Equipaments, infraestructures i instal·lacions clau que defineixen l'àmbit de la Plataforma Econòmica del Delta del Llobregat de Barcelona (PEDL)

1. Aeroport de Barcelona - el Prat: passatgers i mercaderies.
2. Port de Barcelona - ZAL 1 i 2.
3. Polígon del Consorci de la Zona Franca.
4. Mercabarna
5. Biopol'H (l'Hospitalet de Llobregat).
6. Fira de Barcelona - Gran Via de l'Hospitalet de Llobregat.
7. Terminals ferroviàries de Can Tunis, Morrot i Prat.

No podem entrar a descriure amb detall els continguts paramètrics de cadascun d'aquests, però sí fer-ne un breu *flash* per tenir una idea base de la seva importància i magnitud.

Aeroport de Barcelona - el Prat

L'aeroport ha rebut més de trenta-cinc milions de passatgers l'any 2013. Ocupa la novena posició en trànsit de passatgers d'Europa. Esdevé un aeroport clau per al turisme i per als esdeveniments firals i professionals. A l'aeroport operen unes noranta companyies i comporta una localització d'uns 20.000 llocs de treball amb una activitat econòmica directa d'uns 450 milions d'euros l'any i un impacte econòmic global d'uns 1.600 milions d'euros l'any. Pel que fa al trànsit de mercaderies, en canvi, és un aeroport que té, a hores d'ara, uns índexs baixos en aquesta modalitat. La propera connexió ferroviària i de metro amb Barcelona contribuirà que es consolidi definitivament.

Port de Barcelona

És el primer port d'Espanya en valor de les mercaderies transportades (més de 77.000 milions d'euros). La seva oferta de serveis genera uns 32.000 llocs de treball entre directes i indirectes. Representa un element clau per a la internacionalització de l'economia: canalitza el 21% del comerç extern marítim d'Espanya i el 73% del de Catalunya. Mobilitza més de 3,5 milions de passatgers l'any entre creueristes i línies regulars i ferris. Concentra en les zones d'activitats logístiques (ZAL 1 i ZAL 2) més de cent-cinquanta empreses vinculades a la logística.

Polígon del Consorci de la Zona Franca

Acull en l'actualitat més de tres-centes empreses instal·lades. La proximitat del polígon de la Zona Franca a importants

Aeroport de Barcelona - visió general aèria

Port de Barcelona - visió general aèria

ConSORCI de la Zona Franca - visió general de terra a mar

infraestructures del transport i nusos de comunicacions el converteix en una de les àrees industrials més ben connectades del món (a menys de sis kilòmetres del centre urbà de Barcelona, línia 9 del metro, port, aeroport, connexió amb les rondes de circumval·lació...). Es tracta d'un polígon industrial amb característiques clarament urbanes. Acull uns 8.000 llocs de treball amb un impacte econòmic directe superior als 1.000 milions d'euros anuals.

Mercabarna

És el mercat central de Barcelona, però abasteix d'aliments també l'Àrea Metropolitana de Barcelona i gran part de Catalunya. Representa el gran clúster del sud-oest d'Europa de producte alimentari fresc.

Mercabarna - mercat de fruita i verdura

Configura amb els mercats municipals un dels sistemes de distribució alimentària més singulars, característics, eficients i preuats per la població.

Biopol'H (l'Hospitalet de Llobregat)

Com a prolongació del segon tram de la Gran Via es consolida com a propra concentració de parc científic, sanitari i tecnològic i d'activitats econòmiques, i constitueix una reserva de sòl molt important per a la instal·lació d'empreses biotecnològiques.

Fira de Barcelona - Gran Via de l'Hospitalet

La seva importància es xifra en una aportació a l'economia de la ciutat i del seu entorn de prop de 2.500 milions d'euros anuals. Constitueix un gran actiu associat a la projecció internacional de Barcelona i de Catalunya com a destinació turística i de negocis. La seva activitat congressual estableix un calendari que compta amb més de vuitanta salons i congressos que reuneixen 40.000 empreses i 3,5 milions de visitants. És una de les principals institucions que impulsen l'economia de la ciutat.

Fira de Barcelona - Gran Via de l'Hospitalet

Terminals ferroviàries de Barcelona Can Tunis, Morrot i el Prat

Representen uns factors clau en el transport de mercaderies del port. La reconfiguració ferroviària del port inclou una nova terminal ferroviària intermodal anomenada Terminal Prat, actualment en projecte i de propera construcció.

Entre Can Tunis i Morrot, el 2013 es van gestionar més d'un milió de tones de mercaderies.

Tots aquests equipaments, infraestructures i instal·lacions (de l'1 al 7) comparteixen certs trets identificatius i la seva mida, localització, singularitat funcional, però el que els relliga i els dóna una sinergia excepcional és la seva proximitat pel fet de compartir un mateix espai físic.

Consideracions generals

Per si sol, aquest àmbit territorial constitueix un pol econòmic de vital importància per a una ciutat com Barcelona, i ensems contribueix decisivament a poder fer-li assolir la condició de capital d'estat.

Un estudi comparatiu amb la realitat d'algunes ciutats europees com Amsterdam, Munic, Rotterdam, Hamburg, Le Havre i Marsella, que també representen grans pols econòmics vinculats a ports o aeroports i que podrien tenir, en aquest sentit, grans similituds amb l'àmbit de la Plataforma Econòmica del Delta del Llobregat (PEDL), ens ajuda a dibuixar una sèrie d'orientacions que en un futur immediat caldria començar a implementar.

En aquest sentit, una de les principals consideracions a tenir en compte és que aquesta PEDL s'està desenvolupant malgrat no tenir una bona i adequada arquitectura institucional i organitzativa que vetlli, coherentment i íntegrament, per aquest desenvolupament.

En efecte, avui podem llistar les administracions públiques i entitats de gestió que competencialment hi concorren en diferent grau, i podem dir que de ben segur, negativament sobtats (Administració de l'Estat, Generalitat de Catalunya, Consell Comarcal del Barcelonès, Ajuntament de Barcelona, el Prat del Llobregat, l'Hospitalet de Llobregat, Àrea Metropolitana de Barcelona, Diputació de Barcelona, Autoritat Portuària de Barcelona, Aena Aeroports, Adif, Mercabarna SA, Consorci de Fira de Barcelona, Consorci de la Zona Franca de Barcelona, Consorci del Biopol, Consorci del Parc Agrari...).

És evident que el risc d'error en la planificació, gestió i presa de decisions és molt elevat si no s'aconsegueix confluïr en una coordinació executiva de totes les competències, avui disperses i sovint superposades en nombroses i diverses entitats. Pensem que encara resten unes 800 hectàrees d'un total de 3.200 per desenvolupar.

Així, observem que en diferents ciutats europees com les analitzades, es constitueixen unes arquitectures institucionals i organitzatives que concentren, simplifiquen i optimitzen la gestió dels respectius àmbits.

De les ciutats europees analitzades, en podríem extreure algunes orientacions i referències, que mostrem tot seguit:

Amsterdam-Zuidas

Zuidas esdevé un projecte de centre de negocis i de localització d'activitats econòmiques dins el terme d'Amsterdam, molt proper a l'aeroport de Schiphol, de gestió conjunta entre el Govern neerlandès i els ajuntaments d'Amsterdam i Rotterdam, mitjançant un consorci. D'aquesta forma, les estratègies per al desenvolupament de Zuidas es dibuixen des de la perspectiva urbana a més de la pròpiament aeronàutica o aeroportuària. L'entorn proper a l'aeroport s'ha constituït en la plataforma de trànsit i en el parc empresarial més important dels Països Baixos, amb tota una sèrie de projectes infraestructurals en execució o previstos per tal d'incrementar i consolidar el potencial d'aquest pol.

Munic

Entre l'aeroport i la ciutat de Munic es troba un dels principals pols econòmics d'Alemanya. Aquest pol es configura a partir d'una potent connexió ferroviària multimodal que transcorre entre l'aeroport i la ciutat. No hi ha una estratègia conjunta específica per al seu desenvolupament, almenys a partir de l'existència de cap institució pública o privada encarregada formalment d'aquest objectiu. Hi ha instal·lades més de 550 empreses, tant tecnològiques com de serveis i també del sector logístic.

Rotterdam

El cas de Rotterdam és de gran interès per la seva singularitat. Al voltant del port marítim i fluvial es configura un pol d'indústria química i de grans terminals de distribució. El denominat Rotterdam City Ports Development Corporation (RCDC) és una mostra de sòlida col·laboració institucional port-ciutat. No només per part de les institucions públiques respectives, sinó per la participació dels sectors econòmics i agents que operen en l'àmbit.

El projecte City Ports, iniciat el 2002, ha traslladat les activitats portuàries de major impacte ambiental i que requereixen més accessibilitat per mar cap a la part més occidental marítima, i ensems es proposen cinc perspectives de desenvolupament per a cinc àrees específiques i diferenciades dins de l'àmbit del City Ports. La característica principal d'aquesta proposta, les *wild cards*, és que es tracta d'un instrument de planificació urbana altament flexible i que preveu una diversitat «d'escenaris» que es poden anar succeint.

Hamburg

En el supòsit de la ciutat d'Hamburg podem descobrir també una fórmula de desenvolupament del binomi ciutat-port a partir d'un model en el qual la planificació autònoma del port incideix directament en la planificació urbana de la ciutat, però que malgrat això s'aconsegueix una bona interacció.

La preeminència del port sobre la ciutat és quasi una característica «natural» atès l'enorme pes específic del port pel seu volum d'operacions i importància a escala europea. En aquest cas, podríem parlar d'un pol industrial «per se» constituït pel mateix port i que no resulta d'una estratègia específica port-ciutat.

Port d'Hamburg - visió general

Le Havre

La menció a Le Havre vindria obligada només per ser la ciutat que l'any 1988 crea i acull Le Réseau Mondial des Villes Portuaires («xarxa mundial de ciutats portuàries») amb l'objectiu de solucionar els problemes relacionats amb el desenvolupament port-ciutat. Mantenen des de llavors una gran sensibilitat per totes les temàtiques relacionades amb els ports i la seva «convivència» amb les ciutats, tot fomentant una xarxa de col·laboració.

El cas concret de Le Havre ho és a escala regional, en competència amb Rouen, i es caracteritza per la promoció d'un pol d'alta competitivitat dedicat a la logística en tots els seus aspectes, inclosos la recerca i la innovació.

Port de Le Havre - visió general

Marsella

L'exemple de Marsella l'hauríem d'emmarcar en un cas de transformació urbana de gran escala. Les principals operacions del port de Marsella s'han concebut vinculades a la renovació dels barris obsolets que són contigus al port.

La remodelació d'un port actiu i dinàmic com el de Marsella (Fos) ha servit de palanca per afrontar profundes i necessàries transformacions en els barris més desfavorits i perifèrics de Marsella, dotant-los del nivell de qualitat urbana propi de l'estàndard general de Marsella, alhora que millora l'accessibilitat i promou el transport multimodal i sostenible per a la connexió amb la ciutat.

Visió del port de Marsella

Creiem sincerament que en aquest aspecte Barcelona i Catalunya tenen davant un repte fonamental ineludible: dotar aquest territori de l'organització institucional adequada per tal d'aprofitar i fer efectives les potencialitats de desenvolupament que té.

Únicament d'aquesta manera es podrà corregir i fer front a les circumstàncies limitatives que avui llastren i dificulten un desenvolupament coherent, planificat i sostenible d'aquest territori (dèficits infraestructurals de connexió ferroviària del port i de l'aeroport: Corredor Mediterrani, transport públic insuficient, descoordinació entre els processos de planificació urbanística i els de planificació sectorial d'infraestructures, ineficiències en la promoció internacional i en la captació d'inversions, etc...).

Tots aquests trets deficitaris únicament poden ser afrontats amb un model de governança del territori configurat *ad hoc*.

Conclusions

1. Es constata la gran importància econòmica i estratègica per a Barcelona i per a Catalunya, així com l'enorme potencial de desenvolupament que té la Plataforma Econòmica del Delta del Llobregat.
2. No obstant això, l'actual multiplicitat d'agents institucionals i d'operadors que té aquest àmbit territorial dificulta enormement la seva correcta gestió i planificació integral, fet que constitueix una seriosa amenaça per al seu desenvolupament i la seva viabilitat sostenible.
3. Caldrà definir i executar una política adequada en matèria de planificació, d'infraestructures i d'encaix territorial a fi de poder obtenir el màxim desenvolupament d'aquest àmbit, que contribuirà decisivament a enfortir els paràmetres de capitalitat de la conurbació de Barcelona.
4. En aquest sentit caldrà dotar Barcelona ciutat d'un «apoderament» especial per liderar l'impuls definitiu per a aquest territori.

BIBLIOGRAFIA

Anuari Estadístic de la ciutat de Barcelona. Ajuntament de Barcelona (2013).

Atles de Barcelona. Ajuntament de Barcelona (2011).

Plataforma Econòmica del Delta del Llobregat. Institut Cerdà (2013).

Estadístiques de Turisme a Barcelona i Comarques. Barcelona Turisme, 2013.

Informes de Gestió 2012-2013 de les entitats: aeroport, port, CZE, Fira de Barcelona i Mercabarna.

Plans Urbanístics: Pla Territorial Metropolità de Barcelona. Pla General Metropolità de Barcelona (1976).

Barcelona, capital metropolitana: ciutat-regió o ciutat-land?

Ferran Armengol Ferrer

Doctor en dret. Professor associat del Departament de dret i economia internacionals de la Universitat de Barcelona

Josep Pagès Massó

Professor associat de dret constitucional de la Universitat Autònoma de Barcelona.
Lletrat de l'Ajuntament de Barcelona

Resum

El present text, en primer lloc, planteja des d'un punt de vista jurídic la qüestió de la capitalitat de Barcelona en un Estat català independent. En segon lloc, partint de l'estudi comparat de les ciutats de Londres, Viena i Berlín, exposa els diferents sistemes de govern a què Barcelona i la seva àrea metropolitana podrien optar: un govern regional amb poder legislatiu propi, o bé un règim d'autonomia administrativa reforçat.

Introducció

Ha estat una constant en la història de Barcelona la seva voluntat de projectar-se entre les grans metròpolis del món sense tenir al darrere un estat que li donés suport. En aquest sentit, no li han mancat ni recursos ni idees, i és un fet que actualment està en el rànquing de grans ciutats, i supera fins i tot algunes que són capitals d'estat. Però no és menys cert que s'ha hagut d'enfrontar a dues forces antagòniques com són, d'una banda, la desconfiança de les elits de Madrid cap a una Barcelona amb massa iniciativa, i de l'altra, la recança dins del mateix territori català a allò que es percep com a centralisme barceloní. L'acció d'aquestes dues forces ha estat el que ha impedit donar una satisfacció plena a les aspiracions econòmiques i polítiques de Barcelona. Aquesta problemàtica, que té al darrere un llarg recorregut històric, no s'ha pogut resoldre en el procés de descentralització emprès a partir de la Constitució de 1978. D'una banda, i malgrat el reconeixement d'autonomia a Catalunya i Barcelona, l'estat ha mantingut els seus poders en àmbits com el judicial o la hisenda pública i ha retingut la titularitat d'infraestructures com el port, l'aeroport o els ferrocarrils. De l'altra, la Generalitat de Catalunya ha esdevingut en la pràctica un poder regional de difícil encaix amb la realitat metropolitana de Barcelona, alhora que s'ha organitzat d'una manera fortament centralitzada en el municipi barceloní, la qual cosa manté vives les reticències en el territori.

Si Catalunya esdevé un estat independent, aquest context es transformarà radicalment. La capitalitat del nou estat portarà, sens dubte, un canvi en l'estatus polític i jurídic de la ciutat. Però també serà una oportunitat per oferir als ciutadans un govern més eficaç i proper, en el qual la ciutat pugui tenir un poder efectiu de decisió sobre tots aquells aspectes que més directament l'afecten, com són les infraestructures, els serveis i, en definitiva, la determinació del model socioeconòmic que més li escaigui.

Tot seguit, fem una reflexió sobre les conseqüències que la independència de Catalunya pot comportar per a Barcelona, tant des de la perspectiva de la capitalitat com des d'allò que afecta la gestió de la ciutat pròpiament dita, a partir de la comparació amb altres metròpolis europees que són capitals d'estat.

La capitalitat

Un cop d'ull a la història del nostre país i a la dels que ens envolten evidencia que la capitalitat no és un fenomen permanent. Si ens fixem en les diferents formes d'organització política veiem que tampoc no és universal. Les ciutats-capital, de fet, són un fenomen relativament recent, que apareix alhora i està estretament relacionat amb la voluntat d'afirmar el centralisme i la unitat

del poder de la forma d'organització política avui predominant, que no és altra que l'estat. En definitiva, l'existència de les ciutats-capital és una conseqüència de la normació dels estats.

Pel que fa al tema que ens ocupa —una reflexió sobre la capitalitat de Barcelona en un Estat català independent—, des d'una perspectiva jurídica se'ns plantegen una sèrie de qüestions.

Primera: quina forma jurídica ha de revestir el reconeixement de la capitalitat? I més concretament, cal una expressa previsió constitucional? Si ens fixem en el cas espanyol (llegim a l'article 5 de la Constitució espanyola que «La capital de l'estat és la vila de Madrid») semblaria que sí. No obstant això, es tracta d'una decisió no necessària des d'un punt de vista constitucional. De fet, la majoria de constitucions no acostumen a tenir una previsió semblant i la decisió sobre la capitalitat es remet a la llei.

Segona: què significa capitalitat des d'un punt de vista jurídic? En aquest sentit, hi ha un cert consens a identificar el contingut jurídic de la capitalitat d'un estat amb la ubicació de les institucions supremes de l'estat en una ciutat. Entre aquestes institucions s'hi inclourien els òrgans constitucionals que encarnen els poders legislatiu, executiu i judicial, més les altres que cada constitució pugui preveure (tribunal constitucional, defensor del poble, tribunal de comptes, etc.).

Tanmateix, tornem a trobar que un superficial estudi comparatiu demostra que, si bé a la majoria d'estats la seu de les principals institucions s'ubica a la capital, no són estranys tampoc els casos en què no és així. Un bon exemple el constitueix Alemanya, on la capitalitat de Berlín no impedeix que el Tribunal Constitucional Alemany Federal tingui la seu a la ciutat de Karlsruhe. I fins i tot, sense sortir del cas espanyol, un estudi atent de l'article 5 de la Constitució («La capital de l'estat és la vila de Madrid») permet fer unes consideracions que van en direcció contrària a la seva taxativa literalitat: la primera, que l'avantprojecte de Constitució obria la possibilitat, ignorada a la redacció final, d'establir, per llei, serveis centrals de l'estat a altres localitats d'Espanya. I la segona, que malgrat el redactat finalment adoptat, una interpretació constitucional flexible permetria emplaçar la seu d'institucions estatals en d'altres ciutats espanyoles que no fossin Madrid.

Més enllà de les organitzacions estatals trobem molts supòsits que no responen a aquest patró. En l'àmbit internacional, la Unió Europea és un bon exemple de desconcentració en la ubicació dels seus organismes. I en l'àmbit autonòmic també trobem variacions interessants: l'Estatut de Canàries preveu la capitalitat compartida entre les ciutats de Santa Cruz de Tenerife i Las Palmas de Gran Canaria —amb alternança de la seu del president del Govern entre ambdues ciutats—; l'Estatut de Múrcia fixa la capital a la ciutat de Múrcia, però el Parlament té la seu a Cartagena.

Tot i amb això, resulta evident que, centrant-nos en els estats, en termes comparats hi ha una clara opció per identificar la capital de l'estat amb la ciutat on s'ubica la seu de les més altes institucions d'aquest i, almenys, la seu del cap de l'estat —o, per ser més precisos, del poder executiu.

Tercera: com encaixa Barcelona en la definició jurídica de capitalitat? És evident que Barcelona, per la seva història, per la seva preeminència poblacional, econòmica, cultural, etc., però també pels immediats antecedents legals, és la capital de Catalunya. L'article 10 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya preveu que la capital de Catalunya és la ciutat de Barcelona, que és la seu permanent del Parlament, de la Presidència de la Generalitat i del Govern, sens perjudici que el Parlament i el Govern es puguin reunir en altres llocs de Catalunya. L'article 1 de la Llei 22/1998, de 30 de desembre, de la Carta Municipal de Barcelona, diu: «La ciutat de Barcelona és la capital de Catalunya».

Com s'observa, l'Estatut no només segueix el patró de la Constitució espanyola d'explicitar la capitalitat —en aquest cas, de la comunitat autònoma—, sinó que seguint la definició que hem

donat més amunt, relaciona directament capitalitat amb la ciutat on tenen la seu les principals institucions autonòmiques. Aquesta opció, si bé raonable des de molts punts de vista, no hauria de ser necessàriament seguida en una futura constitució de l'Estat català, que podria, per exemple, limitar-se a anunciar la capitalitat (tal com fa la Carta Municipal) i optar per un major possibilisme pel que fa a la seu de les institucions estatals.

La carta municipal de Barcelona

Quant al lloc que ocupa el règim especial de Barcelona en l'ordenament, cal tenir en compte que l'entrada en vigor de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya l'any 2006 va operar una reordenació del sistema de govern local vigent a Catalunya que l'afecta directament. L'article 2 incorpora els municipis i la resta d'ens locals al «sistema institucional de la Generalitat, com a ens en els quals aquesta s'organitza territorialment, sens perjudici de llur autonomia». Pel que fa al règim especial de Barcelona, l'article 89 de l'Estatut l'empara expressament. La conseqüència ha estat que el seu encaix s'ha desplaçat de la legislació estatal bàsica (règim local) a l'ordenament autonòmic català. Avui, doncs, la Generalitat està investida —sense que això hagi suposat una limitació nova al legislador estatal— com a principal garant del règim especial de Barcelona, la qual cosa ha comportat, a la vegada, una major imbricació d'aquest en l'ordenament autonòmic català.

La intensitat d'aquesta interrelació s'expressa, significativament, en l'anomenat *procés de col·laboració legislativa a tres nivells* (Estatut d'Autonomia, legislador estatal i legislador autonòmic) en tot allò que afecti la Carta Municipal de Barcelona, i es tradueix en el reforçament de la posició subjectiva —única en l'àmbit local català— del municipi de Barcelona: Barcelona disposa d'una iniciativa per a la proposta de modificació del seu règim especial, i també participa i ha d'ésser consultada en la tramitació parlamentària de les iniciatives legislatives que l'afecten. Hi ha, doncs, un veritable dret de participació de Barcelona en les iniciatives normatives de la Generalitat de Catalunya que incideixen en el seu Règim Especial, que des de 2013 s'articula mitjançant la Comissió Mixta Generalitat de Catalunya-Ajuntament de Barcelona, la qual tendeix a una dinàmica participativa i de consens que caracteritza la formulació del règim especial vigent.

Considerem que en un futur Estat català independent, amb capital a la ciutat de Barcelona, seria profitós reivindicar la dinàmica participativa i de consens que s'expressa en la col·laboració legislativa i assumir el llegat marcadament municipalista i innovador que la ciutat de Barcelona ha aportat al règim local català. En aquest sentit, el *principi de diferenciació*, segons el qual les lleis que afecten els municipis han de tenir en compte les característiques específiques d'aquests, que ja regeix el vigent règim especial de Barcelona —i que ha estat elevat a un dels principis del règim local català gràcies a la seva inclusió a l'article 88 de l'Estatut—, hauria de gaudir, en el règim municipal de la Barcelona capital d'estat, d'una intensitat reforçada. D'altra manera, Barcelona difícilment podrà fer front als tres grans reptes que tota gran ciutat té: el fenomen de la capitalitat (que inclou, entre d'altres, la qüestió de la ubicació de les seus de les institucions de l'estat i la transcendental relació amb el conjunt del territori estatal), el fenomen poblacional, i molt especialment el fenomen metropolità, amb el seu brillant revers cosmopolita.

Les innovacions aportades per la Carta no s'han limitat, però, a aquesta nova dinàmica interinstitucional. També amb relació a l'organització mateixa del municipi de Barcelona, s'han fet tot un seguit d'aportacions rellevants. Pel que fa a l'organització política i administrativa del municipi, reforça les funcions executives de govern i d'administració (i, per tant, la posició de

l'alcalde i de la Comissió de Govern) davant les funcions d'ordenació, programació i control — funcions deliberants—, i introdueix una lògica de relacions «executiu-legislatiu» innovadora en el règim local. Pel que fa a l'organització territorial, la Carta preveu una àmplia descentralització i desconcentració en els districtes, encapçalats per un consell de districte presidit per un regidor proposat per aquest, i un regidor de districte, amb les funcions executives delegades de l'alcalde. La Carta Municipal també preveu mecanismes de participació ciutadana innovadors en l'àmbit local (audiències públiques, iniciatives ciutadanes, consultes ciutadanes, l'anomenada «gestió cívica» de competències municipals —que permet la implicació ciutadana també en la gestió de serveis i equipaments municipals), i concep el municipi com a lloc per a la integració cívica dels ciutadans estrangers, etc.

Les principals singularitats que aporta el règim especial de Barcelona quant a competències municipals les trobem més enllà de la llista competencial. Destaca l'especial cura en la fonamentació de les competències municipals en l'autonomia local, el règim de capitalitat de la ciutat i el compliment de les finalitats que li són pròpies. La Carta regula la participació municipal en la gestió dels serveis i equipaments de l'estat i de la Generalitat (una qüestió d'especial rellevància pel que fa a les grans infraestructures i xarxes de serveis —transports i comunicacions) i en la gestió consorciada de les competències amb la Generalitat mitjançant els consorcis legals.

En definitiva, el règim especial de Barcelona, tot i les limitacions en què s'ha desenvolupat (la rigidesa del marc imposat pel règim local espanyol, la superposició de fins a quatre administracions, la limitació de les eleccions a l'àmbit únicament municipal, etc.), ha aportat una sèrie de solucions gens negligibles que haurien d'ésser tingudes en compte en el futur.

Les formes de la diferenciació metropolitana en el dret comparat

En el dret comparat, el principi de diferenciació de les capitals metropolitanes adopta dues fórmules diferents: la ciutat-regió, en estats centralitzats, i la ciutat-estat, o ciutat-land, en estats d'estructura federal. Tot seguit, s'analitzen les característiques d'aquests models, a partir d'alguns exemples, que per les seves característiques, podrien adaptar-se a Barcelona: Londres com a ciutat-regió metropolitana, i Viena i Berlín com a ciutats-estat federat (Land).

La ciutat-regió: Londres

Una primera possibilitat d'organitzar el govern i l'administració de Barcelona com a capital del nou Estat català seria partir del sistema actualment vigent per establir un govern a dos nivells, el primer, d'àmbit regional o metropolità, i el segon, d'àmbit urbà. A aquests efectes, pot servir com a referent el règim politicoadministratiu existent actualment a Londres, on un òrgan d'abast regional o metropolità, el Greater London Authority, desenvolupa unes funcions de caràcter més estratègic i presta determinats serveis que abasten tota la regió, mentre que les competències que es podrien denominar municipals o locals les presten els anomenats Boroughs, dels quals hi ha 32, i als quals es podria afegir la City of London Corporation, el singular sistema de govern de la City de Londres, elegit per residents i empreses, que remunta els seus orígens a l'edat mitjana.

El Greater London Authority es regeix per la seva llei específica, la Greater London Law de 1999, modificada per la Greater London Law de 2007 i la Localism Act de 2011, en el marc de la

legislació de règim local aplicable a Anglaterra i Gal·les. Està format per dos òrgans, l'un unipersonal, el Mayor of London, i l'altre de caràcter assembleari, la London Assembly, formada per 25 membres, 14 dels quals representen les denominades Assembly Constituences, mentre que els 11 restants són els anomenats London Members. Les Assembly Constituences són agrupacions dels Boroughs a efectes electorals i tenen cadascuna un sol representant a la London Assembly. Els London Members, en canvi, representen tot Londres, són escollits directament entre les candidatures presentades pels diferents partits i estan representats de manera proporcional als resultats obtinguts en les eleccions. És important destacar que en cada elecció es vota de forma diferenciada el Mayor of London, el representant de l'Assembly Constituence corresponent i la llista dels London Members.

Les competències del Greater London Authority són de dos tipus, generals i específiques. Les competències generals es determinen en l'article 30 de la Greater London Law de 1999 i es defineixen com «qualsevol assumpte que hagi d'impulsar un o més dels seus objectius principals». Entre aquests objectius principals, hi ha la promoció del desenvolupament econòmic i la creació de riquesa, el desenvolupament social i la millora del medi ambient. L'exercici d'aquesta competència està, però, subjecta a la prèvia avaluació de la «practicabilitat raonable» de la mesura de què es tracti i en particular als seus efectes sobre la salut de les persones i el medi ambient, tant a Londres com a tot el Regne Unit. També s'ha de sotmetre a les directrius que li pugui donar el secretari d'estat, al respecte a les competències dels Boroughs i altres ens públics i a la consulta prèvia dels Borough Councils, associacions d'interès públic, representants de grups ètnics o religiosos i persones que desenvolupen activitats econòmiques a Londres.

Les competències específiques fan referència a aquells serveis que, per la seva naturalesa, tenen una dimensió metropolitana, com el transport (entès en el sentit més ampli: ferrocarrils, autobusos —Transport for London—, transport fluvial, regulació del trànsit, autopistes, aparcaments, lloguer de vehicles privats, etc.), la policia metropolitana, els bombers (London Fire Service), la planificació urbanística, la protecció del medi ambient (biodiversitat, residus, qualitat de l'aire i protecció contra el soroll ambiental) i la cultura (incloent-hi el turisme), l'esport i els mitjans de comunicació. Aquestes competències s'han vist ampliades per la Localism Act de 2011, que ha atribuït al Greater London Authority unes competències específiques en matèria d'habitatge i regeneració urbana i també les funcions de promoció del desenvolupament econòmic que anteriorment duia a terme la London Development Agency.

Els Boroughs, creats per la Local Government Act de 1963, tenen una població entre 150.000 i 300.000 habitants (correspondria a una ciutat anglesa mitjana) i es regeixen per un consell, els membres del qual són escollits per sufragi universal cada quatre anys, amb dues fórmules diferents, o bé l'elecció directa de l'alcalde (*Mayor*), que nomena els deu membres del seu govern (*cabinet*), o bé l'elecció de l'alcalde i el seu gabinet pel consell. Els Boroughs duen a terme la prestació de serveis de caràcter local, com l'educació (són autoritat local d'educació), la recollida d'escombraries i el reciclatge, l'atorgament de permisos i llicències o les biblioteques.

La ciutat-estat: Viena i Berlín

Viena

La situació de Viena respecte d'Àustria presenta una gran similitud amb la que Barcelona té respecte de Catalunya. En efecte, la població total de Viena és d'aproximadament 1.600.000

habitants, pràcticament la mateixa que el municipi de Barcelona (excloent-ne l'àrea metropolitana), i la població d'Àustria (8.214.160 h.) és només lleugerament superior a la de Catalunya (7.571.000 h.), tot i que l'extensió territorial d'aquest país triplica la de Catalunya (83.871 km² contra 32.114 km²). Barcelona i Viena són, així mateix, les aglomeracions urbanes més grans amb escreix en els seus territoris respectius, si bé en aquest sentit caldria afegir que, si es considera Barcelona com l'àrea metropolitana (més de 4 milions d'habitants), el seu impacte demogràfic sobre Catalunya supera de molt el que Viena té sobre Àustria.

Per les raons exposades, entenem que el model de Viena, tant en allò que fa a la seva organització interna com en la relació amb la República d'Àustria i els seus estats federats (länder), ofereix un referent prou interessant per al que podria ser l'estatut propi de Barcelona dins d'un Estat català, tant en l'àmbit organitzatiu com en el de relacions amb el govern de Catalunya i els altres ens territorials (vegueries, etc.), que s'hi poguessin crear.

Viena es regeix per la seva pròpia Constitució (Verfassung der Bundeshauptstadt Wien) que va entrar en vigor el 18 de novembre de 1920 i ha experimentat diverses modificacions amb posterioritat. La Constitució de Viena consta de 141 articles i s'estructura en tres parts, d'extensió desigual. La primera part, més desenvolupada (art. 1 a 112), fa referència a «Viena com a municipi i com a ciutat amb estatut propi» (Wien als Gemeinde und als Stadtmiteigenem Statut). La segona (art. 113 a 139), regula el que fa referència a «Viena com a estat federat» (Wien als Land). La tercera part, finalment, inclou només dos articles (140 i 141), referits a l'entrada en vigor de la llei i a l'autonomia del municipi en l'aplicació de les normes de la primera part de la Constitució mateixa.

El règim politicoadministratiu de Viena el defineix la Constitució en l'article 1. D'una banda, és la capital federal, incorporació territorial amb dret a l'autonomia, ciutat amb estatut propi i que assumeix les tasques de l'administració del municipi (Gemeinde) i dels districtes (Bezirke). De l'altra, és un land de la República federal d'Àustria. Aquesta complexa definició permet, tanmateix, entreveure els trets fonamentals del sistema. Es tracta, en suma, d'un sistema a tres nivells, en el qual el primer correspondria a la República Federal d'Àustria, el segon a la ciutat de Viena, que és alhora municipi i estat federat, i el tercer als Bezirke o districtes. Els districtes són vint-i-tres, els estableix la mateixa Constitució i, segons dades de 2013, tenen una població que oscil·la entre els 16.268 (Innere Stadt) i els 165.265 habitants (Donaustadt).

L'administració de Viena s'organitza en una complexa trama orgànica, que comprèn onze òrgans de gestió, dels quals cal destacar el Consell Municipal (Gemeinderat), el Senat de la Ciutat (Stadtsenat), l'alcalde (Bürgermeister), els regidors (amtsführende Stadträte), la representació dels districtes (Bezirksvertretungen), els directors de districte (Bezirksvorsteher) i l'Ajuntament (Magistrat), que actuen auxiliats per diversos comitès. A aquests òrgans de gestió s'afegeix un tribunal de comptes (Stadtrechnungshof) que du a terme el control econòmic, financer i de seguretat. A la vegada, l'alcalde, el Consell Municipal, el Senat i l'Ajuntament són òrgans del Land de Viena: l'alcalde n'és el president, el Consell Municipal, l'assemblea legislativa, el Senat, el govern del Land, i l'Ajuntament, l'administració. Completen l'organització les Unternehmungen, organismes sense personalitat jurídica que depenen del municipi, les empreses públiques (Betriebe) i l'Associació d'Hospitals (Krankenanstaltenverbund).

El Consell Municipal està format per cent membres, que són elegits per sufragi universal directe per la ciutadania de Viena per períodes de cinc anys. Té dos tipus de funcions, d'una banda representar el municipi i vetllar pels seus interessos, i de l'altra, actuar com a parlament

regional (Landtag) de l'estat de Viena. En la primera d'aquestes vessants, adopta les resolucions en matèria d'organització municipal, supervisa la gestió dels assumptes que són competència del municipi i n'aprova els pressupostos. Com a parlament regional, du a terme funcions de caràcter legislatiu i d'altres pròpies dels parlaments regionals, com per exemple l'elecció dels representants de Viena al Parlament federal austríac.

El Senat de la Ciutat (Stadtsenat) està format per un nombre que oscil·la entre nou i quinze membres, elegits pel Consell Municipal pel mateix període de durada de la seva legislatura (cinc anys) en proporció a la representativitat que hi tenen les diferents forces polítiques. En relació amb el Land de Viena actua com a poder executiu o govern regional (Landesregierung).

L'alcalde (Bürgermeister) encapçala l'administració municipal, presideix el Senat i representa el municipi de Viena davant de tercers. També és el president del Land de Viena.

L'Ajuntament (Magistrat) està format per l'alcalde, els regidors, el director de l'Ajuntament i l'equip directiu corresponent. Té la funció de vetllar pels assumptes del municipi i li corresponen, a més, totes aquelles funcions que no han estat atribuïdes expressament a altres òrgans. Les seves funcions s'estenen a la contractació del personal, la gestió del patrimoni, l'execució de les competències atribuïdes al municipi i determinats contractes administratius, entre d'altres.

Els Bezirke o districtes es regeixen per uns comitès (Bezirksvertretungen) integrats per un nombre entre 40 i 60 membres en funció de la població de cadascun. Els membres dels comitès són escollits per sufragi universal, directe, lliure i secret entre la ciutadania. Entre ells designen un director del districte (Bezirksvorsteher), a proposta del partit polític més votat.

Els districtes assumeixen la gestió d'aquelles competències que gràficament es denominen com a «administració del pressupost» i que es defineixen de forma exhaustiva en trenta apartats a l'article 103 de la mateixa Constitució. A tall d'exemple es poden esmentar la gestió de llars d'infants públiques, la inspecció i autorització d'instal·lacions industrials (calefacció central dels edificis, rentadores industrials, etc.), la inspecció de l'escolarització obligatòria, la planificació i el manteniment dels carrers principals, la instal·lació de senyals de circulació, el suport a les activitats culturals del districte, les escoles municipals de música, els albergs juvenils, els parcs infantils, les sales de ball, les llars de jubilats, la neteja de vehicles o la recollida d'escombraries.

La funció de control sobre els òrgans del municipi la desenvolupa el Tribunal de Comptes (Stadtrechnungshof), que està integrat per un director nomenat pel Consell Municipal a proposta de l'alcalde, que disposa dels mitjans personals i materials adients a la seva tasca. Desenvolupa funcions de control de la gestió financera del municipi en el seu conjunt i, en concret, dels òrgans, fons i entitats que en depenen. El control es fa des del punt de vista econòmic i d'oportunitat. Així mateix, ha de vetllar pel compliment de les obligacions dels òrgans del municipi relacionades amb la salut i la seguretat de les persones.

Berlín

L'exemple de Viena es pot completar amb el de Berlín, que si bé segueix un mateix patró, permet oferir uns interessants elements de contrast. L'actual Constitució berlinesa fou aprovada el 23 de novembre de 1995 i ha experimentat des de llavors diverses modificacions, la darrera de les quals ha tingut lloc per llei de 7 de febrer de 2014. Consta d'un preàmbul i 101 articles, ordenats en nou seccions, relatives, respectivament, als principis fonamentals (secció I), els drets fonamentals dels ciutadans i els objectius de la ciutat (secció II), la representació popular (Volksvertretung) (secció III), el govern (secció IV), la funció legislativa (Gesetzgebung) (secció V), l'administració

pública (secció VI), l'administració de justícia (secció VII), les finances (secció VIII) i les disposicions transitòries i finals (secció IX).

Els principis fonamentals (Grundlagen) de la Constitució berlinesa reflecteixen una concepció democràtica del poder a escala regional i local. L'article 1, de manera semblant a Viena, exposa que Berlín és alhora una ciutat i un land de la República Federal Alemanya, i proclama la subjecció de Berlín a la Constitució i les lleis alemanyes. L'article 4 determina els límits de Berlín i els districtes en els quals es divideix la ciutat i l'article 5 fa referència als símbols del municipi.

És, però, en els articles 2 i 3 on es revela la naturalesa plenament democràtica del govern berlinès. D'acord amb el primer dels preceptes esmentats, la titularitat del poder públic correspon als ciutadans alemanys que tenen la seva residència a Berlín, que expressen la seva voluntat de forma immediata mitjançant les eleccions al Parlament (Volksvertretung) i de forma mediata a través del Parlament. Es reconeix, tanmateix, el dret de participació en els assumptes de la ciutat als residents a Berlín que no tenen la nacionalitat alemanya.

L'article 3 estableix la divisió clàssica de poders amb relació a Berlín: el poder legislatiu es du a terme a través del Parlament i mitjançant referèndums i plebiscits; el poder executiu l'exerceix el govern i l'administració, i el poder judicial, per mitjà de tribunals independents. El Parlament, el govern i l'administració, juntament amb l'administració dels districtes, assumeixen la gestió de Berlín com a municipi i com a land.

La secció II recull els drets fonamentals de les persones, en la mateixa línia seguida per la tradició constitucional europea i els instruments internacionals sobre drets humans: dret a la dignitat humana, dret al lliure desenvolupament de la personalitat, dret a la vida i a la integritat corporal, *habeas corpus*, igualtat davant la llei, prohibició de tota discriminació o persecució per raó de raça, ideologies polítiques, creences religioses o orientació sexual, igualtat dona-home, protecció de les persones amb disminució, protecció del matrimoni i la família, llibertat d'expressió, tutela judicial efectiva, dret al treball, llibertat de circulació, dret a la formació i a la creació científica i tècnica, protecció de la propietat privada, dret a l'habitatge digne, etc. Per a la protecció de tots aquests drets hi ha constituït el Tribunal Constitucional de Berlín.

Les seccions restants detallen la regulació dels diferents poders del Berlín. El poder legislatiu està representat per la Casa dels Diputats (Abgeordnetenhaus), parlament unicameral que ha de constar com a mínim de 130 membres i es regeix per un sistema parlamentari clàssic. La Casa dels Diputats pot aprovar lleis per majoria simple en aquelles matèries en les quals el Land de Berlín té competències. També s'admet el dret d'iniciativa legislativa popular dels ciutadans de Berlín.

El poder executiu o govern l'exerceix el Senat, i està format per l'alcalde (Bürgermeister) i deu senadors. L'alcalde és escollit pel Parlament i se sotmet als mecanismes de moció de censura i de qüestió de confiança, presideix les reunions del Senat i és el representant exterior de Berlín. Pel que fa a l'administració, es distingeix entre les tasques que corresponen al Senat i les que corresponen als districtes. El Senat assumeix aquelles funcions que afecten la ciutat en el seu conjunt, com ara la planificació urbanística, la policia, la gestió dels tributs i l'administració de justícia, i totes aquelles altres que per la seva naturalesa hagin de ser de responsabilitat directa del govern. Les funcions administratives restants s'atribueixen als districtes, que són 12 i tenen una població que oscil·la entre 377.638 (Pankow) i 244.861 habitants (Reinickendorf). Els districtes es regeixen per una assemblea (Bezirksverordnetenversammlung) que consta de 55 membres escollits per

sufragi universal, lliure i secret entre els seus habitants. L'assemblea de districte designa el govern de districte (Bezirksamt) i l'alcalde de districte (Bezirksbürgermeister).

Berlín disposa també del seu propi poder judicial. Els jutges són designats pel Senat, i el president del Tribunal Superior de Justícia (Oberstes Landesgericht) el nomena el Parlament a proposta del Senat. La competència territorial s'estén a tot el Land de Berlín i es preveu també constituir tribunals conjunts entre Berlín i altres länder mitjançant un conveni (Staatsvertrag). A més de la jurisdicció ordinària, Berlín disposa també d'un Tribunal Constitucional, integrat per nou membres designats pel Parlament berlinès. Entre les competències d'aquest tribunal, es poden esmentar la interpretació de la Constitució berlinesa i els drets i deures que reconeix, l'adequació de les lleis del Land a la Constitució de Berlín, i la resolució dels conflictes de competències entre els districtes i els òrgans centrals de la ciutat.

Conclusions

Els sistemes de govern existents a Londres, Viena i Berlín proporcionen diversos elements que poden ser de gran utilitat a l'hora de redissenyar el govern de Barcelona com a capital d'un Estat català. D'entrada, tots tres tenen una característica comuna i és l'existència de dos nivells de govern, el regional o metropolità i el local. El nivell regional assumeix els serveis que, per les seves característiques, han d'abastar el territori en la seva totalitat, i porta a terme funcions més estratègiques, mentre que la gestió del dia a dia es fa a escala de districte. Així mateix, aquests nivells de govern coincideixen en el seu fonament democràtic: tant les assemblees legislatives d'àmbit regional (Abgeordnetehaus de Berlín, Gemeinderat de Viena, London Assembly de Londres) com les assemblees dels Bezirke de Berlín i Viena o dels Boroughs de Londres són escollides per sufragi universal i directe.

A partir d'aquí, les diferències són notables: Londres té una administració realment «regional» inserida dins el sistema anglès de règim local, mentre que Berlín reproduïx a escala metropolitana l'esquema de divisió de poders propi d'un estat —executiu, legislatiu i judicial— amb l'afegit d'un tribunal constitucional propi; el Bezirk de Viena més poblat té poc més de 160.000 habitants, mentre que el nombre mínim de residents a un Borough de Londres és de 150.000. El fet és que cada ciutat ha anat elaborant el seu sistema d'acord amb les seves condicions i la seva evolució històrica. No hi ha models en abstracte, però tots ells poden oferir elements d'interès.

En l'hipotètic cas d'una independència de Catalunya, Barcelona i la seva àrea metropolitana podrien reprendre la tradició d'autogovern que representava el Consell de Cent, brutalment escapçada ara fa tres-cents anys, a partir del seu llegat municipalista i de la dinàmica participativa i de consens entre instàncies politicoadministratives, que caracteritza l'actual règim de Carta. Aquest replantejament s'hauria de basar en un model de govern on confluïssin els nivells local i regional, que donés solució al fenomen metropolità i, alhora, garantís una intensa participació democràtica de la ciutadania a tots nivells. A partir d'aquí, es podria debatre la fórmula amb què Barcelona seria reconeguda: un districte federal o «estat dins de l'estat», amb un govern regional, poder legislatiu i, fins i tot, sistema judicial propis, o bé un règim d'autonomia administrativa reforçat que desenvolupi el que actualment s'ha fixat a la Carta.

Barcelona, la capital de la Catalunya global

Vicent Partal

L'aparició del nou Estat català arriba en un moment en el qual Barcelona ha esdevingut una de les ciutats marca de la globalització. El diàleg entre una Barcelona convertida en una de les urbs globals de referència i la resta del país, conscient de l'avantatge que això significa, permetrà plantejar-nos la nova realitat de la capitalitat d'estat de Barcelona en uns termes molt ambiciosos, que donen força tant a la nova república com a la ciutat que en serà la capital.

L'aparició i la configuració de capitals nacionals arreu del món ha estat un fenomen marcat per la història. O particular en cada cas. Cada país ha creat la seua ciutat capital a partir d'una sèrie de circumstàncies i principis difícils de comparar. El resultat de tot plegat és que avui en tenim exemples de tot tipus. Amsterdam és la capital dels Països Baixos, però tanmateix cap ni una de les institucions oficials del país hi són. Totes són a La Haia. A Suïssa, tot i que Berna exerceix com a capital de fet del país, algunes de les institucions principals són a Lausana. O hi ha el cas d'Alemanya. Després de la reunificació Berlín va passar a ser la capital a tots els efectes, però Bonn va ser recompensada amb el títol de «ciutat federal» i va conservar alguns ministeris. I encara el poder judicial és a Karlsruhe.

Hi ha fins i tot casos més pintorescos. França no té cap capital de forma oficial tot i que és ben conegut que París és la seu de totes les institucions i ningú no en té cap dubte al respecte. Tanmateix quan el Parlament s'ha de reunir complet ho fa a Versalles i la constitució preveu que allà on està reunit el poder legislatiu allà és la capital política per França. O hi ha el cas de Finlàndia. Finlàndia té dues capitals, una d'hivern i una d'estiu i tot l'entramat governamental s'hi trasllada seguint les estacions. A Estònia, per raons polítiques, algunes de les institucions principals del país són situades a Narva, la ciutat on hi ha un tant per cent més alt de població de parla russa.

A Catalunya ningú no discuteix que la capital del país és i serà Barcelona. I de fet a Barcelona trobem, juntes, les característiques que fan capitals a la majoria de les ciutats que ho són el món. És la ciutat més poblada, fins i tot si tenim en compte l'àrea metropolitana podem dir és una part molt substancial del total demogràfic del país. És la ciutat on resideixen totes les institucions polítiques. És la ciutat amb un pes econòmic més determinant en el conjunt del país. I és el principal nus de connexió del país amb l'exterior.

Ningú no ha plantejat encara si Barcelona hauria de compartir amb altres ciutats del país els atributs de capital de la república. Una certa lògica urbanística, de la pressió urbanística, indica que tard o d'hora alguns dels ministeris grans, de les actuals conselleries, acabaran per instal·lar-se a l'àrea metropolitana. És una qüestió bàsicament relacionada amb el preu del sòl, que tanmateix amb una mica d'habilitat seria molt interessant d'aprofitar políticament. La descentralització metropolitana és també una manera de reclamar allò que fa anys es deia la «Barcelona real», la conurbació. El trasllat d'institucions importants a altres ciutats de Catalunya fora de l'àrea metropolitana fins on jo sé no ha estat plantejat mai, no com a mínim d'una forma clara. Tampoc no en va ser tema en els successius estatuts d'autonomia que han estat els formats que ha pres fins ara l'autogovern. Tot i això aquesta seria una hipòtesi que no caldria descartar i que marcaria un estil de país. És evident que l'Aran, per les seues circumstàncies especials, no només hauria d'ésser la seu de les institucions privatives de l'autogovern aranès, sinó que ho podria ser també d'alguna institució general catalana. A part d'això pensar en Tarragona, Girona, Lleida, Manresa, Vic o Tortosa com a seus d'alguna de les institucions de la república podria tenir un cert sentit. I de fet Lleida va arribar a ser, encara que de forma efímera i poc formal, la seu del departament d'agricultura ramaderia i pesca no fa pas tants anys.

En qualsevol cas ara mateix el cert és que ningú no discuteix que a Barcelona hi haurà les principals institucions republicanes. El parlament de Catalunya, la presidència de la república, la seu del govern i la seu del poder judicial. I és molt evident que la presència d'aquestes institucions, més la previsible presència d'ambaixades d'altres països serà un estímul important per a la ciutat, transcendental. La Generalitat de Catalunya té moltes institucions i departaments i es pot considerar d'alguna manera com un embrió d'estat. Però el caràcter independent d'un estat genera sempre necessitats que una autonomia no té. Pensem per exemple en les nombroses entitats reguladores que caldrà crear i que ara no existeixen perquè les seues competències són atributs de l'Estat espanyol.

Podem dir que amb la proclamació de la república catalana Barcelona s'aboca, doncs, a una nova etapa històrica on haurà de jugar un paper nou, gairebé inèdit. Serà un moment clau per al país però també ho serà per a la mateixa ciutat. Si és cert, com sostenen diversos historiadors, que el fet de no haver estat mai una capital d'estat és el que ha fabricat Barcelona, el que ha dibuixat el seu model de vida i l'activitat que té, ningú no pot tenir dubtes, doncs, que l'envit serà més que notable. Barcelona, en aquest sentit, ha d'acceptar el repte de ser la capital d'estat que el país necessita, sense perdre alhora tot això que l'ha fet ser una ciutat tan especial al món.

Barcelona com a ciutat global

Una característica diferenciadora de Barcelona és que és una ciutat global. Els seus habitants, els seus interessos, la seua cultura, la seua trama econòmica i social són en aquest sentit clarament singulars dins Catalunya —i ho han estat també clarament fins ara dins l'Estat espanyol. En

algun moment hi ha hagut qui ha volgut enfrontar Barcelona amb Catalunya. Hi ha hagut qui ha volgut fer veure la realitat sociològica de Barcelona i la resta de Catalunya no com a realitats complementàries, sinó com a realitats enfrontades. Com tantes altres coses aquesta imatge ha quedat destruïda pel procés polític actual. No hi ha una «Catalunya catalana» enfrontada a una «Barcelona mestissa». La ciutat i el país estan apareixent als nostres ulls com dos espais profundament complementaris que es reforcen l'un a l'altre, que estiren l'un de l'altre. No és una gran sorpresa això. El caràcter de ciutat estat del nostre país és ben acreditat en la història i possiblement siga un dels fils vermells que ara ens està ajudant a cosir la nova realitat. Una unitat territorial d'unes dimensions raonables com és la nostra, quan té una capital de la grandària, el pes i el prestigi de Barcelona, tendeix a barrejar de forma immediata l'una i l'altra. Quan els Jocs Olímpics del 1992 es va posar en circulació arreu aquell eslògan de «Catalunya: el país de Barcelona». Efectivament.

Ara bé: Catalunya ha d'entendre Barcelona i el seu paper i respectar-lo. Especialment ha d'entendre el seu caràcter de ciutat global i acceptar-ne les condicions que aquest fet imposa. Barcelona és i ha de seguir sent una ciutat oberta al món, extraordinàriament oberta al món. Barcelona necessita del món, tant com qualsevol altra ciutat catalana necessita de Barcelona. I això requereix practicar de forma constant la crida a l'altre, la inclusió, la voluntat d'acollir. Per a poder exercir de forma correcta el seu paper la Barcelona logística, turística, innovadora, atractiva, ho ha de seguir essent. No només ha de seguir essent, sinó que ha de créixer i les condicions són posades: la desaparició de les traves ben evidents que l'Estat espanyol posa a Barcelona pot multiplicar de forma gran la potencialitat, la centralitat, de la capital de Catalunya.

Només cal pensar en l'enorme diferència que representarà la gestió directa i sense traves dels grans equipaments de transport. Imaginar la possibilitat de crear i gestionar un corredor mediterrani real, especialment pel que fa al transport de mercaderies i la possibilitat de connectar-lo amb un port i un aeroport de Barcelona gestionats amb criteris de suport a la ciutat i al país i no pensats com a recursos subsidiaris de Madrid. La unió del port i l'aeroport de Barcelona i la seua potenciació en un sol àmbit de gestió pública, a l'estil del que representen Amsterdam o Rotterdam als Països Baixos o Nova York i Nova Jersey als Estats Units molt probablement significarà un canvi de dimensió molt gran en la capacitat logística i econòmica de Barcelona. Un salt endavant clar. Ningú no pot dubtar que gestionar l'aeroport de Barcelona amb AENA o sense AENA és un escenari incomparable. Els anys passats ens ho han aclarit a bastament.

El fet que Lleida, Tarragona o Girona estiguen, a més, unides en una trama d'alta velocitat, de transport d'alta velocitat, a Barcelona, oferint distàncies en temps gairebé de transport metropolitana o la complementarietat d'instal·lacions com el port de Tarragona o el mateix aeroport d'Alguaire amb les de la zona metropolitana dibuixa amb traços clars la hipòtesi d'una Catalunya ciutat situada en un espai geogràfic i geopolític privilegiat i amb un gran creixement a la vista. Si ho sabem aprofitar tot plegat, l'oportunitat serà fantàstica tant per al país com per a la seua capital.

I per això la resta del Principat ha de ser conscient del paper enorme, de locomotora de tracció, que Barcelona pot jugar i ha de jugar. Dit curt i ras: la visibilitat internacional de la capital de Catalunya és un dels principals actius que tenim tots plegats.

Els capricis de la història han volgut a més que Barcelona, i a través seu Catalunya, arriben a l'estat propi en un moment simplement ideal, únic. El fet que el comerç internacional s'haja desplaçat de les rutes de l'Atlàntic Nord a les rutes d'Àsia ens converteix ara en la porta d'Europa

que mai no havien pogut estar. Una porta que és complementària també pel que fa als fluxos nord-sud, per la relació entre Europa i el Magrib, entre Europa i Àfrica, relació reconeguda amb la seu permanent de la Unió per la Mediterrània. Amb aquests dos eixos degudament potenciats, Barcelona, i a través seu Catalunya, poden ser la gran intersecció geogràfica del segle XXI a Europa. Però per aconseguir-ho hem de deixar de perdre el temps en defensar les obvietats i és per això que ens cal un estat propi, capaç d'ordenar i treure'n fruit d'aquesta magnífica oportunitat. No podem tornar a quedar encallats pels interessos d'altri. No podem seguir hipotecant la nostra capacitat econòmica, política i social només per la voluntat política dels altres.

Per dur a terme aquesta tasca Barcelona necessita de forma imperiosa mantenir-se com una ciutat oberta, plural, acollidora, capaç d'oferir oportunitats a tothom vinga d'on vinga, capaç d'escoltar, capaç d'integrar i acollir, capaç de fer fàcil la vida de qualsevol persona que la vulga compartir amb nosaltres. I cal remarcar en aquest sentit i per tant les millors tradicions de la ciutat. Barcelona pot ser i ha de ser allò que ja va ser a l'edat mitjana. Allò que altres ciutats, com Alexandria, Esmirna o Beirut van ser fins no fa pas tant el Mediterrani oriental: ports oberts al món, respectuosos amb la diferència, atents a les novetats, fascinats pel progrés.

Com va passar en aquestes ciutats serà inevitable un cert xoc d'identitats. És inevitable. La relació entre una ciutat oberta i de barreja i un rerepaís que la necessita pròpia i sòlida en la seua referència de capital no sempre és una relació senzilla. Però ens és imprescindible que siga així.

Entre altres coses perquè com més internacional i més oberta és una ciutat més fàcil és que faça de delta per la pròpia cultura, d'espai on desemboquen totes les energies del seu àmbit cultural i des d'on penetren al mar de la globalitat. Al segle XXI cap cultura no pot sobreviure si no és global i si no té voluntat de ser global. I ser la cultura d'una de les ciutats globals és precisament una de les millors possibilitats que tenim de fer efectiu això. La cultura catalana, una cultura demogràficament reduïda però molt rica i moderna, necessita d'aparadors per a poder mostrar-se al món, que la facen ser competitiva. I no hi ha cap operador imaginable millor que el fet que la pròpia capital siga una de les ciutats universals de referència. En això tenim la sort que envegen països atractius i decents com Dinamarca, com Eslovènia, com Finlàndia. Descobrir Barcelona és un anhel que avui en dia és a les ments i els projectes de milions de persones d'arreu del món. I descobrint Barcelona aquesta gent té ara ja la possibilitat de descobrir Catalunya i la tindrà encara més quan siga la capital del seu propi estat.

Barcelona com a delta de la catalanitat

El vehicle, la forma més directa que la cultura catalana, l'economia catalana o qualsevol altre aspecte de la nostra societat pugua tenir per a ser present en la globalització és sens dubte la mateixa Barcelona. L'atracció global que Barcelona exerceix atreu les altres cultures i països cap a la catalanitat. Els escriptors catalans són presentats sovint quan es tradueixen a les altres llengües com escriptors de Barcelona. Vist de lluny què és Josep Pla traduït a Amèrica, sinó un autor de Barcelona? I de què parla «The Gray Notebook», sinó de les coses que fa la gent de Barcelona, a Barcelona o a l'Empordà? I quina és la millor forma de plantejar avui en dia el llançament d'una app, sinó llançar-la en el fòrum principal de la indústria de la mobilitat, que cada any té lloc a Barcelona? Les empreses tecnològiques catalanes, aquesta trama impressionant de petites empreses que omplen els pisos de l'Eixample i els baixos del Poble Nou, tenen al Mobile World Congress unes oportunitats que serien impensables des de qualsevol punt de vista si el certamen

no es fes a Barcelona. I què hem de dir de l'atracció turística evident de la ciutat? La Barcelona objecte turístic, amb tot i els maldecaps que provoca, crea atracció cap a totes les seues formes de vida, cap a tot el que passa dins seu. Ho hem vist a les pantalles de cinema i als camps de futbol.

Imaginem-ho al revés. Imaginem Catalunya sense cap ciutat global i copsarem de forma ràpida les dificultats que qualsevol manifestació de la vida del país haurien d'afrontar aleshores.

La brometa fàcil i l'acudit antropològic sembla que per sort han estat esborrats. Els darrers anys hem assistit a una recuperació evident de la confiança mútua entre Barcelona i Catalunya, entre Catalunya i Barcelona. Els intents d'enfrontar les dues realitats han fracassat estrepitosament. El fet que Barcelona, des de la consulta popular, s'haja convertit en la capital de la independència, en la capital del moviment independentista, ha estat un bàlsam per al rerepaís. I ningú, de forma sensata, podrà dir que això ha significat cap classe de tancament per a Barcelona.

Ben al contrari: tots els indicadors mostren una notable millora. Barcelona ha estat capaç d'assumir el seu paper de capital política del país sense que ni una sola dada porte a pensar que això ha tingut cap conseqüència negativa pel seu posicionament com a ciutat global. De l'augment vertiginós de destinacions des de l'aeroport del Prat al colossal increment de la inversió estrangera els darrers anys tot són bones notícies per al doble procés: Barcelona ha sabut ser la capital de la independència de Catalunya al mateix temps que reforçava el seu paper de ciutat global i ho feia compatible.

Però fins ara Barcelona d'alguna manera era una ciutat opaca. Per molts visitants estrangers la identificació dels topònims Barcelona i Espanya era molt més senzilla que no del topònim Catalunya. Tot això ha canviat ràpidament també. L'enorme quantitat de notícies als diaris i les televisions del món han aclarit conceptes amb una velocitat digne de ser remarcada. L'acció política de l'Ajuntament també ha significat un canvi notable en aquesta legislatura. La catalanitat ha estat reivindicada com un tret clau i amb normalitat. Cosa que de retop ens ha portat a veure com grans empreses multinacionals adoptaven símbols de la cultura popular catalana, com ara els castellers o els correfocs.

Barcelona ha de reforçar aquesta capacitat d'ensenyar Catalunya al món. Ningú no ho pot fer millor. Ningú no pot presentar-la d'una forma més atractiva. Per a fer-ho, a més, no cal tensar cap situació ni esquivar cap debat. Només cal normalitat. Totes les ciutats globals del món són globals des d'un cor profundament local. La ciutat neutra, seca, és una ciutat irrellevant. Les ciutats que triomfen en la globalització ho fan des de l'orgull del model propi i amb una notable càrrega de genuïtat. Barcelona ha de saber doncs potenciar tot el seu espai cultural i nacional propi. I això va més enllà del Principat per abraçar tot el conjunt dels Països Catalans. Les activitats culturals i econòmiques, les indústries, el transport, el lleure i en general tot allò del nostre país que es puga compartir ha de veure en Barcelona la seua gran plataforma de llançament global.

Un dibuix geopolític per a Barcelona

Finalment la dimensió europea. Després de la independència, durant anys, Barcelona tindrà encara una dimensió «espanyola» que no podem negligir. Contra el que és l'opinió habitual, cal aclarir que la independència no és un tall sobtat sinó una transició molt suau. Tan suau que si bé al cap de deu anys tot és clar no ho és ni de bon tros al cap de tres mesos. Per difícil d'entendre

que resulta, cal tenir clar que durant un període de temps serà possible viure a la Barcelona ja capital de la Catalunya independent i viure-hi «com si» estigueres visquent a Espanya.

Amb el pas del temps, però, aquesta frenada anirà sent cada cop menys visible i això permetrà a Catalunya i a Barcelona en particular obrir una mirada al seu entorn per a traçar un nou dibuix geopolític, l'espai i la dimensió del qual siga ja nítidament propi. I a parer meu hi haurà quatre grans espais que es sobreposaran l'un sobre l'altre i que caldrà començar a tenir en compte ja.

Hi haurà evidentment l'espai espanyol. El conjunt de relacions de tot tipus entre Catalunya i Espanya no s'esvairà de la nit al matí. Ni mai. Potser passarà com va passar entre Txèquia i Eslovàquia, que hi haurà una interrupció momentània per a recuperar-se després. En aquest espai de relació amb Espanya, Barcelona haurà de tenir un interès especial com a capital cultural dels Països Catalans, atés que la major part dels quals seguiran formant part de l'Estat espanyol. L'espai espanyol podria ampliar-se amb Portugal, aprofitant-se de la cordialitat històrica entre les nacions dels dos costats marítims de la Península.

Al costat d'aquest espai hi haurà, però, allò que als anys trenta s'anomenava l'«espai meridional», bàsicament les terres occitanes i el nord d'Itàlia. Avui entre Madrid, París i Roma hi ha un espai vastíssim sense capitals que de sobte serà subvertit per la presència de Barcelona. Durant segles aquestes terres i aquests poblacions s'han acostumat a tenir estats absents o llunyans i Barcelona podria treure'n un gran profit d'això, si sap jugar bé les seues cartes.

Un tercer espai geopolític que des de Barcelona caldria tenir en compte és el de les illes, l'espai del mar català, amb les Balears i Pitiüses, amb Còrsega, Sardenya i fins i tot Sicília. El mar ha perdut bona part del seu paper central en les nostres vides, però hi ha indicis evidents que s'està recuperant. I si això és així, Barcelona ha de pensar en el seu mar i aquest, naturalment, sempre ha inclòs aquests territoris. Bastir relacions comercials, culturals, socials i institucionals des del respecte i la cooperació serà sens dubte en interès de tots.

Finalment, per acabar de dibuixar els eixos geopolítics de Barcelona com a capital de la Catalunya global, cal referir-se a l'espai nord-africà. I fer-ho des d'una percepció nova. No només des de la geografia del trànsit, indiscutible. Sinó també des del pont social i cultural que poden bastir els ciutadans catalans d'origen magrebí i africà. Els amazics, els àrabs, els senegalesos o els gambians, poden aportar i aporten molt a Catalunya, també el coneixement i la comprensió real i immediata d'una regió capital per al nostre futur. I com a ciutadans de la república catalana podrien ser uns agents clau per a obrir el nostre país als seus i a l'inrevés. Àfrica és un continent en creixement que espera iniciatives que l'esperonen i el facen avançar. Una mirada catalana en aquest sentit podria ser una aposta de molt profit per a tots.

Conclusió

Barcelona és una ciutat global i serà alhora la capital de la república catalana. El seu futur està molt en el fet que sàpiga harmonitzar les dues condicions. En la mesura que el país assumisca la seua singularitat i en la mesura que Barcelona sàpiga exercir de delta de la catalanitat. Sense perdre de vista en cap cas els grans eixos geopolítics que ens envolten i sobre els quals ens caldrà tenir mirada i pensament propi.

Es fa capital caminant

Isabel Sucunza

Propietària de la Llibreria Calders

*On faig un repàs de la Barcelona que vaig conèixer
entrant per la Diagonal
i que després he anat coneixent a peu.*

Això, ja ho veuran, són una espècie de notes d'un passejant. D'un o de diversos, perquè els passejos es fan en primera persona o escoltant, llegint o observant els dels altres. L'àrea del passeig és Barcelona, el punt de vista és l'altura dels ulls (encara que de vegades miro cap amunt o pujo per mirar des d'allà). Això està explicat a escala 1:1 perquè el passejant mesura les distàncies en passos o en recorreguts visuals si fa el passeig en cotxe o en autobús. Això està explicat en present i en passat, perquè crec que la Barcelona que serà vindrà de la d'ara i de la d'abans. D'això no se'n pot dir un exercici d'imaginació, perquè la ciutat que seguirà aquesta, arribi o no a ser capital, serà simplement una projecció.

De la introducció (que sempre és en passat)

A Barcelona, el que era capital era venir-hi.

Teníem vint anys i érem de províncies. D'una, en concret: Navarra. Acabàvem de sortir de la universitat; estàvem en aquest punt de la vida en què se t'acaba el pla predeterminat; aquell que diu «col·legi-institut-universitat» i que acaba amb «treballar», sent treballar la indefinició; val a dir que eren els anys en què començava a acabar-se la lògica nominativa, la dels títols que donaven nom a les professions que acabaven donant, al seu torn, nom a la vida. Un podia haver anat reduint la cosa, tallant les branques dels camins —si tiraves cap a lletres, reduïes a la meitat les opcions que tenies al davant a l'EGB; si et ficaves a pures, una altra vegada a la meitat les opcions del curs anterior i, quan arribaves a la carrera, et ficaves a periodisme i ja està: tot fora, excepte el que eres a partir d'aleshores: periodista. Allò s'acabava, dic, i començava el temps en què, un cop al final —periodista, advocat, traductor—, se't tornava a ramificar tot: cambrer, monitor d'escola infantil, venedor d'assegurances... Per tant, venir a Barcelona o a Madrid era capital perquè semblava que eren els llocs on més possibilitats hi havia de ser només una cosa, de ser només tu.

Teníem vint anys i els de la província érem els que havíem de triar cap on marxàvem, perquè quedar-se no era una opció. Guanyava Madrid de llarg: si érem cinquanta, quaranta tiraven cap allà: era la capital, nosaltres érem periodistes i aquella era l'època de proliferació de mitjans de comunicació privats, quan els mitjans privats encara semblaven voler dir una mica «llibertat» i tots tenien la central allà. Si Madrid era anar a treballar, Barcelona era emigrar. Si Madrid era «Busquem un pis junts?», Barcelona era «Ens vindràs a veure a la capital?», primer perquè tothom seria a Madrid i sempre visita qui està en minoria, i segon perquè Barcelona era només província.

Catalunya, quatre: Lleida, Girona, Tarragona i Barcelona.

Madrid, en canvi: Madrid.

I veníem de Pamplona.

Navarra: Pamplona.

I Pamplona, aleshores, no passava de poble.

Un poble, Pamplona

Pamplona és xovinista. Tota Navarra és la França de Europa; la Pèrsia d'Àsia. Hi ha els Furs i hi ha el camp de futbol al qual van canviar el nom: es deia com el riu que passa pel costat, però, com que era massa petit, van decidir que passés a tenir un nom gran: Reyno de Navarra, amb

y, que és com allà, i només allà, s'escriuen Leyre i Josemary. Navarra té, ara no diré res de nou, un govern de merda, de robatori i de corrupció; encara que sembla que mai no ho serà tant perquè l'avantatge fiscal d'allà no deixa de ser una cosa compartida —si em senten els navarrestes com cal, em vindran amb la llei foral a la mà com qui et vindria amb l'Estatut. Navarra té una manera molt peculiar de marcar frontera: Navarra és Euskadi? No, perdona: Euskadi és Navarra; l'euskera ve d'aquí, de les muntanyes navarrestes i d'enlloc més; però te'l regalem, veí, perquè no volem saber res de vosaltres; i totes aquestes *ikastoles* que veus, les vam muntar per recordar-te que era nostre, d'aquí, de la capital.

La capital que ara hem quedat que és poble.

L'exercici de qui marxava de Pamplona era el de baixar del burro. No era com anar-se'n del poble, no era com haver-se criat en una ciutat de províncies per anar a la capital. La capital ja era Pamplona. De capitals, capitals, geogràficament, en solitari, si ho miren, n'hi ha sis: Pamplona, Oviedo, Santander, Múrcia, Logronyo i Madrid, que en són dues: Pamplona i Madrid, una pels Furs i l'altra pel país. Barcelona, no. O sigui que, tornant a allò d'abans: «Te'n vas a Barcelona? Ens vindràs a veure a la capital? ».

Així doncs, vam venir a Barcelona

Entrant per la Diagonal en cotxe, un se sent petit. Potser no tant com entrant a Bucarest. Quan Ceausescu va decidir que una capital europea, per ser-ho, havia de tenir, entre altres coses, una gran avinguda, va ampliar la de la seva —el bulevard de la Unificació— fins a fer-la un metre més ampla que els Camps Elisis, és a dir, una altra gran avinguda d'una altra gran capital. Com que també necessitava un riu important que travessés la ciutat, Ceausescu va pensar que bé, per proximitat, era el Danubi: el va canalitzar per desviar-lo pel centre mateix de la ciutat.

A l'època de Ceausescu, ser capital era ser París.

Barcelona no és París

A Barcelona no hi ha una avinguda que regeixi; fins i tot la Diagonal té la seva resposta geogràfica al Paral·lel, la seva resposta palatina al passeig de Gràcia. Les rondes —Litoral, del Mig i de Dalt— s'han encarregat de fer que allò que és ample no sigui de vianants, és a dir, que no sigui de les persones. Tampoc no hi ha un riu que banyi el centre. Sí que n'hi ha, en canvi, dos que *parentesitzen* (de parèntesi) la ciutat a banda i banda, però un que la travessi pel centre, no. Per tant, el que marca en un primer moment la gran avinguda de la ciutat no és ni amplada ni cabal hidrogràfic: són les torres de “la Caixa”.

Bé: de comunista, aquesta capital, no en deu ser. D'acord que és un anacronisme, això del comunisme, però se suposa que he de projectar aquí una imatge d'aquesta ciutat sent capital i, si abans hi entrava des de Pamplona, ara hi entro des d'Europa i fent una mica d'història dels tòpics continentals. Ja hi arribaré.

Les torres de “la Caixa”, deia. I el Palau de Congressos. I l'edifici de l'Editorial Planeta. I el Palau Reial dels reis d'Espanya. Tot això marca l'entrada per la Diagonal, que serà l'avinguda de la capital. Amb aquests referents, és difícil imaginar una Barcelona capital catalana. Tenim banc, negoci, palau i fins i tot, sabent-ho (que no queda a primera vista), camp de futbol també entrant

per la Diagonal; però de catalana, catalana, aquesta quarteta de conceptes, d'edificis, diguem que no n'és. De capital, sí: sumin-li alguna seu de conselleria i ja ho tenen. La de Medi Ambient, per exemple, és a Diagonal, 523. Ho sé perquè fa molts anys, amb un xicot ecologista que vaig tenir, hi vaig anar una nit a cridar consignes que demanaven la dimissió de Felip Puig, que era llavors el conseller. (Incís: som uns quants els que podríem recitar de memòria la biografia política de Puig fent la llista de manifestacions en contra seu a què hem assistit). Per tant, tenim ministeri i ministre. Catalans. Anem bé.

Anem bé? No sé si en contra d'alguna cosa es fa capitalitat, però de país, sí que se'n fa, per molt que ara vulguin disfressar-ho tot de cosa només positiva —que també ho és—, perquè reconeguem-ho: sense enemic, un no arriba a ser ni la meitat del que pot ser. Hi ha llargs estudis sobre el tema, hi ha fins i tot vides de grans homes que corroboren aquesta asseveració que acabo de fer. I, ara que ho penso, hem cridat bastant per la Diagonal. Sumin-li, a aquell dia de la Conselleria de Medi Ambient, el dia de l'«encerclem “la Caixa”» de fa uns mesos, un Catalunya-Euskadi al Nou Camp a què vaig anar fa uns anys vestida de verd, blanc i vermell, i el grapat de queixes i laments que m'han sortit de la boca davant la salvatge concentració editorial, potser no físicament davant de l'edifici de Planeta, però sí a les xarxes socials i en innumerables terrasses, prenent cerveses amb amics del sector quan la llonganissa de piuladors havia arribat a ser tan llarga que algú havia acabat convocant una reunió no virtual. Per tant, sí que ens hem definit força com a poble entrant, sortint o simplement movent-nos o quedant-nos quiets a la Diagonal. I m'havia promès a mi mateixa no posar-me populista, però no ho podré evitar. Perquè vaig donant voltes, amb tanta geografia, urbanisme, història i política, però és que per a mi, capital o no, la Barcelona de debò, la que tinc al cap, és la del ciutadà del carrer. Perquè, què fa ciutat? El ciutadà. Doncs som-hi.

Barcelona a peu de carrer

Caminant se'n manifesten un, cinc mil o cinquanta mil segons qui ho expliqui. I veient qui ho explica o com ho explica, que si helicòpters, que si fotos, sempre sembla que els del carrer ho han vist millor. De veure Barcelona des del carrer, a mi, me'n va ensenyar Fernando Atienza, per exemple, el protagonista de la trilogia watusiana de Francisco Casavella, que començava el dia al Tibidabo envoltat de la flor i nata de la política i l'empresa local i l'acabava a la Barceloneta, havent passat abans per Montjuïc quan aquell vessant que ara és el Poble-sec eren barraques, pel Gòtic quan era dels veïns, per aquella zona de l'Eixample (esquerre) que eren tot *puticlubs* més o menys de luxe, això sí. Me'n van ensenyar també tants altres protagonistes igualment casavellians: aquells que travessaven el Raval de terrat en terrat, quan a l'alcalde de torn encara no li havia donat per fer un Ceaucescu a escala inventant aquesta altra rambla que és una rèplica paral·lela geogràfica de la de sempre; tan poca és la imaginació urbanística a Barcelona que sembla que tot ha d'anar en paral·lel o en perpendicular a allò que ja hi ha. Parlo de la rambla del Raval, que ara, a més, també vol ser una còpia paral·lela turística de l'altra. Des del carrer veuen també Barcelona els personatges de Vázquez Montalbán i els d'Eduardo Mendoza, quan es posa vazquezmontalbanià i es decideix a baixar al barri Xino; des del carrer, des de la finestra d'un autobús i baixant també a la part vella, ens explica Barcelona Marc, el protagonista de *Míster Evasió*, de Blai Bonet; pujant a peu borratxo per Muntaner ens l'explica el de *Dies feliços a la presó*, de Martí Sales; i caminant en perpendicular a tots ells —des del Poble-sec que ja no és barraques fins a la Barceloneta, per acabar a Fort Pienc, ens l'explica Adrià Pujol en el seu *Picadura de Barcelona*,

que també fa paral·lelismes però s'atreveix a disparar més lluny en dibuixar-los amb referència a l'Empordà abans que amb referència a solament tres carrers més enllà. Rodoreda també ens fa una Barcelona a peu de carrer en la pell de la Colometa, quan la fa baixar per aquell Gran de Gràcia de coloms, envelats i tramvies; i Marsé, quan no baixa del Carmel; i Pérez Andújar, quan va llegint còmics durant tot el viatge també en autobús, des del centre, des de la universitat, fins a Sant Adrià de Besòs; en autobús, sí, igual que Marc —el de Blai Bonet, el de *Mr. Evasió*. Pla ens ensenya també la Rambla des del punt de vista del passejant, igual que Enric Vila; i Sagarra ens passeja a bon ritme des del palauet familiar del Born fins al col·legi, que és a tocar d'Urquinaona. Totes aquestes són les barcelones que hi haurà sota del punt gros que pintaran al mapa per situar-la i identificar-la com a capital. Perquè Barcelona és la ciutat que fa Atienza corrent pel Born, la que fa Pujol comprant al pakistanès de torn dues cerveses i enterrant-ne una a la sorra de la Barceloneta perquè no s'escalfi gaire fins que se la prengui després. També és Barcelona la de les rumbes que es canten als terrats les nits d'estiu, la de les reunions de peixos grossos camuflades de festa infantil a la porta del Tibidabo, la de les perruqueries de vés a saber què o qui que no tanquen mai a la nit al Raval i la de les batudes sense previ avís als bars del carrer d'En Robador. També la de la Filmoteca nova. I la de la guerra perquè el Bread and Butter i la passarel·la no sé-què no se'n vagin d'aquí, si és que encara no se n'han anat. La de la lluita sense quarter per aconseguir que totes les companyies aèries decideixin que aquest i no un altre és el millor destí o que és el millor lloc per fer escala abans o després de volar els milers de quilòmetres que els seus avions hagin de volar per anar a qualsevol altre lloc. S'han fixat alguna vegada en els mapes de vols de les companyies que surten, arriben o simplement passen per les ciutats d'Europa? Totes les capitals semblen el puntet d'un d'aquells focs artificials que ja ha acabat de pujar i de sobte esclata i es ramifica: alguns fan palmeres de colors i altres, simplement, una mena de cua de cavall, cap amunt i només cap a un costat si són just a l'extrem d'allà on no interessa anar.

Són més fiables per saber què és capital o no aquests mapes de trànsit aeri que les fotografies nocturnes preses des de l'espai, per exemple, amb aquestes concentracions de llum que indiquen ben fort que és de nit, però no tant, a Londres o París, però també a Las Vegas o a Nova York, i de capitals, aquestes dues últimes, res. O sí? Perquè, què és capital? Capital administrativa és aquella on vas a fer-te el DNI, aquella on es reuneixen els peixos grossos (com en el *Watusi* de Casavella) i on se signen els negocis a gran escala; eren aquelles on arribaven els vaixells o els trens amb el millor peix (com al Madrid de Franco), amb la millor carn, amb la millor fruita que mai, mai es fabrica a la capital. La capital és el quilòmetre zero que no té al mercat res a oferir que sigui de quilòmetre zero, només números que sota cap concepte poden ser el zero, perquè a la capital desapareixes si ets un zero. O sigui que mirin, aquesta cosa de capital ja la té, Barcelona: es diu Fira de Barcelona, es diu hotel Hilton Diagonal Mar, es diu Port de Barcelona i es diu Mercadona. Es diu també Aeroport del Prat, ho veuen? Els llums del mapa aeri brillant pertot arreu. Anem bé.

Anem bé?

El Port de Barcelona i les llums del mapa aeri. Els creuers de deu pisos d'altura. L'Aerobús, caríssim; de metro a l'aeroport, no n'hi ha. Una vegada, un amic que m'acostava en cotxe a casa, mentre estàvem aturats en un semàfor gairebé a l'altura de Colom, em va dir: «Veus aquest vaixell d'aquí? Doncs té ascensors i casa teva, no». Jo li vaig dir que segur que també tenia piscina i cap de les nostres cases tampoc, però que, fet i fet, per a què. La capital del turisme. Han provat

vostès de muntar un negoci aquí no sent una cadena d'hotels, no sent una botigueta de records? Benvinguts al malson dels permisos, els horaris restrictius i els jocs d'endevinalles amb el funcionari de torn de l'Ajuntament del barri. Puc posar una terrassa? Puc muntar un bar? No i no. Doncs què puc muntar? Aquesta informació no la puc donar perquè no la tinc, però si vol obrir aquest diumenge, endavant, que arriba un creuer amb cinquanta mil alemanys a la ciutat. Barcelona, la capital on un va a fer-se el DNI i uns altres a ensenyar el passaport. Una capital que és molt capital del turisme. Destinació turística en què ja no cal adaptar-se a un canvi de moneda si véns de fora, però sí adaptar-se als nous preus si no véns d'enlloc. I a una nova estètica i a un nou horari de son si tens un *irish pub* sota de casa i a una nova concentració de gent per una vorera que sempre acaba sent massa estreta. Massa estreta per a cinquanta japonesos —els que caben en un autobús— i un guia amb carpeta, un paraigua tancat alçat i un micro enganxat a la galta. Les voreres ja les estan eixamplant al Paral·lel perquè a la Rambla ja no els cap el que hi ha dins dels autobusos. I què veuran tots aquests al Paral·lel? Bé, per descomptat, la Bella Dorita, que també és Barcelona i també era una artista del carrer, no? A la Bella Dorita caldrà fer-li una disfressa; caldrà fer-ne una a tot el Paral·lel: vinga a omplir-lo de places, perquè ara, al Paral·lel, puc muntar-hi una terrassa? Puc muntar-hi un bar? Sí i sí. I podrà obrir cada diumenge, també. I pensi a més que hi ha poques botigues de records, pocs hotels. És vostè una gran cadena hotelera internacional? Doncs passi per aquí, que aquest edifici se'ns ha quedat buit des que ens està vencent el termini aquell que es va inventar Boyer, aquell ministre de l'altra capital, la capital de quan nosaltres ni ens imaginàvem sent capital.

No és broma, tot això: a la Ronda de Sant Pau han sortit senyals de circulació per a vianants. Indiquen on hi ha el Mercat de Sant Antoni, com si ja no ho sabés tot el barri, i estan posades just davant del nou Burger King, a la cantonada on es reuneixen cada nit els gitanos de la Cera, els de Peret. També fa capital un Burger King, i en aquest barri encara no n'hi havia cap. A Bucarest (una altra vegada) sí que n'hi ha: aquell no se'l inventar Ceausescu, però sí que el van posar quan per fi es va morir ell, al final de l'avinguda aquella que els explicava —la que fa un metre més d'amplada que els Elisis. Bé, són diferents maneres de fer capital: eixamplar avingudes (*tengui* a Barcelona) i obrir locals de *fast food* (*tengui* ara també). I els gitanos? Els gitanos també feien capital i ara, a més, sopen al Burguer King. Què més vols? *Ça marche*.

Potser les capitals comencen a néixer d'aquesta manera que els explicaré ara: els gitanos arribaven a la capital des de diferents pobles i s'instal·laven en diferents barris, per famílies, per amics; i estaven barallats entre ells: els de Gràcia per una banda i els de la Cera per una altra. Això feia molt capital: gent de diferents llocs o del mateix que arriba i es baralla: és com tenir dos pobles dins d'un de més gran. I a Barcelona n'hi ha uns quants més: el dels andalusos emigrats, el dels d'aquí de tota la vida, però els rics, el dels d'aquí de tota la vida, però els pobres. Ara segueixen els rics d'aquí, segueixen els gitanos d'allà, segueixen els que han vingut de fora d'allà o els d'aquell altre allà. I els turistes pertot. I tots, abans o després, ja ho hem dit, acaben fixant al Burger King. I el mercat (el de Sant Antoni, el de Santa Caterina, el de la Boqueria...) també s'acaba *burgerkingitzant*: sucs preparats, macedònies en *tupper* ... tot *ready to go*, tot *fast food*. Gran gresol, la capital.

I ara penso que potser m'estic embolicant amb qüestions *micro*, que potser no era aquesta la idea d'aquesta mirada al futur de Barcelona que m'havien encarregat escriure, però és que, com gairebé cada dia, acabo d'esmorzar amb la notícia d'un altre lloc de responsabilitat al capdavant d'un equipament cultural de la ciutat atorgat altre cop a un altre dels de sempre, d'aquells qui

sempre guanyen els premis, dels qui sempre surten a la foto. Mirin: m'han demanat que escrigui sobre un punt gros dibuixat en un mapa a escala 1:100.000 i jo sempre escric a escala 1:1, no ho puc evitar. Visc a dos carrers del Mercat de Sant Antoni, treballo també a dos del Paral·lel a les tardes i a un de la Pedrera als matins, entro amb cotxe per la Diagonal quan vinc de Pamplona i, quan vaig a l'aeroport, evito agafar l'Aerobús. I, a sobre, la Barcelona que escric, l'escric des de tota aquesta quotidianitat que els acabo d'apuntar. I passa que això d'aquests nomenaments entre veïns, en petit comitè, em semblen sempre tan a escala 1:1, però tant, que em costa de creure que això faci capitalitat. Em semblen de tendència general cap al petitisme, a no mirar més enllà, a aprofitar la gent que tenim a mà sense tenir en compte que, si volem que aquest llibre blanc que tenim aquí no es quedi en un exercici de mera ficció, Barcelona haurà de ser capital i, per tant, els seus centres culturals hauran de ser els d'una capital, no pas del poble dels de sempre, el dels que van acabar seguint barallats quan van arribar aquí, aquests que ara sopen al Burger King.

Concloguem, que ja és hora

Barcelona, capital o no, s'aprèn a peu.

El terme «capital» és una denominació geopolítica més que qualsevol altra cosa: comporta unes connotacions, unes pressuposicions, una consideració fins i tot de cert nivell internacional. Que Barcelona ara aspiri a ser-ho és una raresa, igual que és una raresa —per molt coherent que sigui— que Catalunya aspiri a ser país; sense parar-se a pensar gaire, quantes ciutats podríem enumerar que recentment hagin «ascendit», diguem-ne, al ritme de capital? Es pot arribar a ser seu dels Jocs Olímpics, seu d'un Mundial de futbol, seu del Fòrum de les Cultures, seu de la pròxima passarel·la de moda radical *extreme* acabada d'arribar de Berlín (una altra no-capital que juga a ser-ho) o seu de la final del campionat de velocitat fent el cub de Rubik; tot això amb més o menys acceptació ciutadana. Es pot fer aquest o aquell mèrit per tal d'aconseguir tot allò que suposi un canvi de ritme, un canvi dels temes dels quals es parla al carrer; ens creuarem, passejant, amb gent que abans no era aquí, resultarà que avui no podrem creuar aquell carrer perquè l'han tallat perquè hi passi una cursa, perquè han muntat una carpa aquí, perquè tindrem el barri col·lapsat perquè s'ha acabat un partit o qualsevol cosa semblant. Tot això a què sol aspirar una ciutat, però, dura sempre tan sols uns dies perquè, dins de la normalitat, les ciutats aspiren conscientment només a coses peremptòries.

No és això el que passarà quan Barcelona sigui capital. Parlarem d'aquests temes quan ens creuem amb els mateixos veïns, seguirem passejant per la nostra ruta habitual, ens costarà el mateix anar a treballar els dilluns, ens seguirem queixant quan ens apugin els impostos i alegrant-nos (uns més que altres) quan ens encarreguin ser seu d'un Mundial.

Per això els he explicat, ja no sé si per aquest ordre, com s'arriba a Barcelona des de Pamplona, com sortim a manifestar-nos per la Diagonal, com arriben els turistes, com per a ells, si cal, s'amplia el Paral·lel, com és de difícil muntar un negoci, com es passejaven per aquí els personatges que es van inventar escriptors que ja no hi són o que comencen a ser-hi ara: perquè ens manifestarem igual, arribaran igual, s'ampliaran igual, muntarem els negocis igual i sobretot ens passejarem: ens passejarem exactament igual, per la Barcelona capital.

Els efectes de capitalitat de Barcelona sobre les infraestructures i el seu finançament

Mateu Turró

Catedràtic de Transport, Universitat Politècnica de Catalunya, i director honorari del Banc Europeu d'Inversions

Una ciutat no pot funcionar sense infraestructures de tota mena vinculades al transport, el medi ambient, l'energia o les telecomunicacions, ni sense grans equipaments d'ús públic (escolars, sanitaris, esportius, etc.). La pregunta que ens podem fer sobre les infraestructures de Barcelona és quantes en calen, quina qualitat han de tenir i, en el nostre cas, si el fet d'esdevenir capital d'un nou estat pot implicar exigències addicionals. Si fos així, hauríem de determinar quines noves línies d'actuació cal adoptar i, en particular, com es podrien finançar.

Els efectes de capitalitat són múltiples, com es pot veure en aquest *Llibre blanc*, i n'hi ha que poden exigir actuacions en infraestructures. En el cas de Barcelona, que és ja un gran pol d'atracció tant de ciutadans catalans com de milions de visitants forans, no sembla que aquestes actuacions hagin d'anar molt més enllà de les que caldria preveure per mantenir la seva posició actual com a ciutat de referència a Europa. No es pot esperar que, pel fet d'esdevenir capital estatal, la diferència en la demanda d'infraestructures sigui gaire gran; les exigències de canvi raurien més aviat en la qualitat que en la quantitat de l'oferta. El port, l'aeroport i la xarxa viària bàsica haurien de poder atendre sense gaires problemes l'increment marginal de demanda derivat de la capitalitat. Possiblement ens trobarem amb més moviment de tipus *business* a l'aeroport, amb més exigències de qualitat de les xarxes de transport públic, de sanejament (per millorar, sobretot, el problema de les pudors) i de TIC, però els altres elements, des del subministrament d'aigua i energia fins als equipaments sanitaris, actualment tenen, en general, el nivell desitjable per a una capital, encara que lògicament s'hauran d'anar adaptant a les necessitats creixents i a l'evolució tecnològica. En aquest sentit, per exemple, l'electrificació del parc de vehicles portarà a modificacions de la xarxa elèctrica que ara són difícils de preveure.

Per part del sector públic, el repte inversor més important per al futur, reforçat per la capitalitat, provindrà de la necessitat de millorar la qualitat del transport públic. Les inversions s'hauran d'estendre, però, a tota l'àrea metropolitana. El sistema ferroviari de rodalies, gestionat avui per ADIF, i el material rodant que hi circula són impropis d'una gran ciutat europea i serien inacceptables per a una capital. En aquest sentit, la comparació amb Madrid és ben il·lustrativa. Pel que fa a la implementació de noves tecnologies, gairebé totes tenen vincles amb les TIC. El concepte de *smart city* ja està plenament integrat en els plantejaments de futur per a Barcelona de tots els grups municipals i, amb la capitalitat, caldrà simplement anar avançant en els diversos àmbits. Un gran repte és la reducció de la contaminació atmosfèrica i de la producció de CO₂; un repte que s'haurà d'abordar, tant en cas d'estat propi com no, amb la impulsió del vehicle elèctric, el cotxe compartit, l'aparcament intel·ligent, etc., d'una banda, i amb una política energètica recolzada en la producció descentralitzada de renovables, de l'altra. En aquest sentit, ja que l'Estat espanyol té una política catastròfica en el sector energètic, l'Estat català haurà de canviar totalment de paradigma i adoptar uns mecanismes de gestió energètica molt més eficients.

Tots aquests canvis comportaran inversions que són difícils d'estimar en aquests moments, però que, essent importants, haurien de ser perfectament assumibles per a la societat barcelonina i, en part, per a tota la catalana. Cal tenir en compte, però, que moltes inversions, en temes energètics i de les *smart cities* en particular, són necessàriament disperses i hauran de procedir de les empreses privades i dels mateixos ciutadans. Certament caldrà una acció pública per tal de planificar, regular i, en alguns casos, gestionar les infraestructures per assegurar la utilització millor dels recursos de la societat. El canvi del model de governança hauria d'influir sobre totes aquestes funcions, que ara vénen molt condicionades per una legislació rígida i poc adaptada a

la societat actual, però no hauria d'incidir gaire en les necessitats d'inversió de Barcelona, que romandrien similars a les que tindria en qualsevol cas.

En definitiva, l'estat propi, més que exigir noves infraestructures per a Barcelona que impliquin grans inversions públiques, el que hauria de permetre és planificar-les, programar-les i gestionar-les millor.

- Dit això, la nova situació obligaria a replantejar-se unes qüestions que tenen també vigència ara:
- Quines infraestructures corresponen al municipi de Barcelona i quines a l'Estat català? La distinció per a les capitals entre caràcter local i nacional és difícil. Caldrà replantejar les relacions del municipi amb la Generalitat, tenint en compte que el tema delicat del potencial centralisme barceloní, que ara queda diluït amb la confrontació amb Madrid, agafarà amplitud en el nou context. Ara bé, el tema va més enllà de les infraestructures perquè en qüestions com el transport públic, que rep subvencions molt fortes de la Generalitat (i avui de l'Estat espanyol, encara que hagin minvat molt), el finançament de la seva explotació haurà de ser un tema consensuat amb el conjunt del país.
 - Cal un estatut especial per a Barcelona, o haurà de ser per a l'àrea metropolitana? I quina àrea metropolitana? Segons quina sigui l'extensió de la «nova capital» poden augmentar molt les necessitats d'infraestructures perquè la dotació de les àrees perifèriques és molt inferior a la del municipi de Barcelona. Sense entrar en el tema polític, que és de gran profunditat, és evident que les implicacions de les decisions administratives afectaran el plantejament que es faci sobre la dotació d'infraestructures.
 - El model d'estat del benestar actual és sostenible en el nou entorn? Els equipaments de capitalitat, com per exemple hospitals centrals o d'alta especialització, hauran de concentrar-se en la capital? El servei de transport públic, que, inevitablement, ha de tenir una qualitat més elevada a Barcelona, haurà de continuar essent subvencionat com fins ara, canviarà el servei per reduir-ne el cost o els usuaris hauran de pagar més? El nou estat s'haurà de replantejar a fons les obligacions de servei públic en tots els sectors implicats i veure com aplica els principis de la UE que estableixen que «l'usuari paga» i que «qui contamina paga». La política tarifària té una repercussió immediata sobre la demanda i, per tant, sobre les necessitats d'infraestructures, però també sobre la sostenibilitat financera del sistema. Per exemple, la tarifa integrada fa que les inversions de millora de la xarxa de transport públic, com la línia 9, representin molt pocs ingressos addicionals, mentre que els costos d'inversió i explotació augmenten molt.
 - En una perspectiva de mitjà termini caldrà adoptar una política tarifària i fiscal ajustada a les noves circumstàncies. Caldrà plantejar-se, en particular, com es regularan els nous serveis públics que s'aniran desenvolupant a mesura que Barcelona es converteixi en una *smart city*. Fer de Barcelona una capital a la punta de la tecnologia exigirà inversions importants. Per tal de limitar la despesa pública, però, sobretot, per assegurar l'eficiència de les actuacions, caldrà atraure capital privat, ja que el sector públic no té la flexibilitat necessària per adaptar-se a un entorn tecnològic i social gaire dinàmic.

La situació de les finances municipals és força bona, amb un endeutament assumible, però que convindria continuar rebaixant. Això suposa que els ingressos es mantinguin en una línia ascendent, en particular si cal abordar noves inversions. Cal tenir en compte, en aquest sentit, que la transició pot representar un període difícil. En tot cas, l'atractiu de Barcelona, si hi ha una evolució raonable, permet esperar una recuperació ràpida i fins i tot una millora de la situació de

les finances municipals. La capitalitat i la disponibilitat de més recursos per a Catalunya haurien d'accelerar les inversions productives i l'activitat econòmica, que contribuirien a incrementar els ingressos del municipi.

La independència permetrà obrir noves possibilitats de gestió de la cosa pública. En particular hauria d'afavorir el desenvolupament de noves fórmules de col·laboració públicoprivada que ara estan condicionades per la legislació espanyola, que les entén com a concessions i no com a autèntiques associacions en les quals es comparteixen de manera eficient riscos i beneficis. En el cas, per exemple, de les operacions de renovació urbana, es pot pensar en la utilització de mecanismes com els fons de desenvolupament urbà, promoguts per la UE i el Banc Europeu d'Inversions (BEI), on els actors privats obtenen suport financer i de gestió del sector públic, però actuen en un marc molt concret que evita l'especulació. Les experiències espanyoles d'aquests mecanismes mostren les dificultats d'adaptació del sistema administratiu sota el qual s'han de generar.

Un dels temes que hauran de ser clarificats ràpidament durant la transició és el del finançament europeu. Barcelona s'ha beneficiat d'algunes subvencions comunitàries, però sobretot de préstecs del BEI, que haurien de poder-se mantenir en el futur per tal de finançar les grans inversions en infraestructures, en material mòbil ferroviari, en equipaments, en grans operacions de renovació urbana, etc., que caldrà endegar. L'Ajuntament té ara una garantia implícita de l'Estat espanyol per als crèdits del BEI, que s'haurà de reconvertir i que dependrà de la situació de Catalunya en relació amb la UE. No és imaginable que hi hagi una exclusió o, en tot cas, que sigui llarga, de la Unió Europea; de manera que, com a molt, es pot esperar un període curt en què no es pugui comptar amb el suport financer de la UE. El que sí que es pot assegurar és que, quan Catalunya pugui negociar directament amb Brussel·les, es podrà beneficiar millor que ara dels instruments financers comunitaris que permeten reduir els costos de les grans inversions d'interès comú, com el Corredor Mediterrani, però també de les inversions urbanes, en particular aquelles que són favorables a la preservació del medi ambient, a l'estalvi energètic i a la innovació.

Barcelona es reconeix a través de l'urbanisme, l'arquitectura i el patrimoni

Antoni Vilanova i Omedas

Arquitecte i president de l'Agrupació d'Arquitectes per a la Defensa i la Intervenció en el Patrimoni Arquitectònic (AADIPA). Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya (COAC)

Més que altres ciutats del món, Barcelona viu de l'atractiu cultural d'una capital que, tot i no disposar encara d'aquest reconeixement «oficial», s'ha sabut projectar internacionalment com una gran metròpoli. Un dels factors que més han incidit en aquesta universalització ha estat l'interès que desperta la morfologia de la ciutat amb una situació privilegiada, un clima benigne, un gran dinamisme i, sobretot, els valors d'un cosmopolitisme que, en sintonia amb les seves pròpies arrels, ha esdevingut capdavantera en els processos de transformació urbana. La ciutat participa i s'implica, decididament, en els discursos sobre la modernitat, i promou un important canvi d'escala, a finals del segle XIX, així com en el desenvolupament de les avantguardes culturals, al llarg dels diferents períodes creatius del segle XX.

En la seva dimensió cultural, Barcelona es reconeix a partir de la influència expressada, en major o menor mesura, en els diversos períodes creatius que han esdevingut al llarg de la història. A diferència de les grans capitals imperials europees com Viena o Sant Petersburg, desenvolupades a partir d'un model concèntric, amb un únic centre històric i cultural on han estat disposats els edificis representatius de les estructures de poder, la Barcelona actual simbolitza el policentrisme, amb una Ciutat Vella clarament identificada a partir de la seva riquesa patrimonial —reconeguda a partir de les traces i les edificacions dels períodes antic i medieval, fonamentalment— en convivència amb altres punts nodals —els barris— que, de forma conscient i volguda, encara mantenen la seva identitat, especialment en el desenvolupament de fets històrics i culturals autòctons.

La identitat barcelonina en la seva dinàmica urbana s'ha anat forjant a través dels canvis i les transformacions associats als grans esdeveniments que ha acollit la ciutat. Així, des de l'Exposició Universal de 1888, que assenyalava els orígens de la ciutat moderna, fins als Jocs Olímpics de 1992, que possibiliten, com un fet estratègic, l'obertura de la ciutat al mar, i passant per l'Exposició Internacional de 1929, amb un disseny concebut a partir de la introducció, com a novetat, dels principis del paisatgisme a la muntanya de Montjuïc, tot això ha donat lloc i forma a una configuració urbana singular, capaç d'incorporar bona part dels referents arquitectònics, molts d'aquests innovadors, que donen personalitat a la ciutat d'avui. En tots els casos, l'arquitectura representativa, present en edificis públics i privats, evoca els corrents artístics de cada època, aflorant vigor i personalitat expressada segons notables aportacions vernacles, derivades de la utilització de tècniques constructives tradicionals com, per exemple, la volta catalana.

Urbanisme i arquitectura són dos termes inseparables en l'establiment dels valors culturals i patrimonials de la ciutat i representen un dels màxims referents en la projecció exterior de Barcelona. Noms com el d'Ildefons Cerdà, Antoni Rovira i Trias, Léon Jaussely o el mateix Le Corbusier —amb el pla Macià—, juntament amb figures de la talla d'Antoni Gaudí, Lluís Domènech i Montaner, Josep Puig i Cadafalch, Josep Lluís Sert, Josep Antoni Coderch, Oriol Bohigas o Enric Miralles, entre d'altres, són uns magnífics referents que, des de les seves aportacions teòriques i pràctiques, han contribuït a donar relleu i prestigi arreu.

Barcelona, capital cultural

Europa s'ha de reforçar en el futur assumint el dinamisme de les seves grans capitals. Les ciutats tenen un paper central, especialment en la difusió de les seves particularitats i essències culturals que les identifiquen. Cal, doncs, impulsar aquest nou repte, en estreta col·laboració entre les administracions i el teixit cultural i associatiu per expressar el valor del nostre patrimoni divers.

Barcelona ha de ser una ciutat pionera i font d'inspiració que mostri un paper actiu en la difusió dels valors de l'urbanisme, l'arquitectura i el patrimoni cultural. Així, des del reconeixement de la pròpia identitat, ha d'interactuar, de forma decidida, en el marc de les altres ciutats europees capdavanteres en el desenvolupament de polítiques culturals. Contràriament a altres ciutats, com Berlín, on l'estructura urbana i els principals referents de l'arquitectura han estat durament castigats o fins i tot han desaparegut a causa de les guerres i la divisió segons dos models antagònics, Barcelona ofereix una lectura lineal de la seva història, des de les ruïnes romanes fins a la consolidació de l'Eixample i els planejaments més recents. Aquest és un valor essencial que permet visionar i entendre, avui, les estructures urbanes diverses i les tipologies arquitectòniques que originàriament s'hi van instal·lar.

Per què no pensem en gran sense perdre les arrels?

La formació de la ciutat del futur, amb un nou pes polític i administratiu, s'ha de portar a terme des del reconeixement del passat, identificant els valors constitutius que l'han feta singular. Afortunadament, l'estructura morfològica derivada dels diversos planejaments urbanístics és present i reconeguda internacionalment, fins i tot per les persones que no són expertes en temes de geografia urbana. No cal, doncs, fer grans invents. El sentit de «capitalitat nacional» sempre ha estat assumit entre nosaltres i és ara quan hem de fer evident aquesta realitat arreu. Ningú entendria que es desmuntés el que ha estat considerat com a model Barcelona: adaptar la necessària transformació i modernització de cada període amb respecte per les estructures essencials, que permeten fer la «lectura lineal» que abans esmentava.

Certament, no entendríem la formació de la ciutat moderna, forjada a la segona meitat del segle XIX, si no fos per l'impuls de la industrialització que permet portar a terme el desenvolupament urbà, ple de canvis i transformacions, sense suprimir ni negar la posició preeminent de la ciutat històrica. Gràcies a aquest model de creixement, des de la ciutat medieval fins a l'enderroc de les muralles de la Ciutadella, ha quedat una infinitat d'edificacions, espais arqueològics i altres restes de gran relleu cultural que són, alhora, testimonis de les diverses etapes històriques, socials i econòmiques que significaren l'evolució i la transformació de la ciutat. En l'arquitectura podem trobar una correspondència directa entre les diferents expressions artístiques, vinculades estretament amb els models de societat, des dels valors artesanals associats als oficis i el món dels gremis fins als productes sorgits de la fabricació seriada. En ambdós casos les construccions arquitectòniques reflecteixen les característiques de la utilització dels diversos materials i es reconeixen en els estils imperants en l'època. Realment són escasses les ciutats europees que puguin oferir aquesta continuïtat en la seva evolució a través d'exemples singulars.

Les afectacions derivades de grans desastres, com guerres, incendis, terratrèmols, etc., han portat moltes vegades a la desaparició d'estructures urbanes antigues en ciutats que avui són capitals d'estat. Per exemple, a Berlín, és difícil reconèixer avui, damunt del terreny, els orígens en la formació de la ciutat. No hi ha, pràcticament, restes arqueològiques identificatives. A Barcelona, però, la riquesa del seu patrimoni arqueològic s'ha vist ampliada, recentment, amb la recuperació de l'estructura d'una part de la ciutat del segle XVIII, en el marc d'un excel·lent contenidor com és el Mercat del Born.

En la mirada de futur cal acceptar, un cop més, nous models de transformació. Caldrà treballar en el seu disseny tot reconeixent, però, que són aportacions que han de mantenir un diàleg,

integrador o diferenciador, que no ha d'oblidar, com un valor essencial, la diversitat forjada al llarg dels anys.

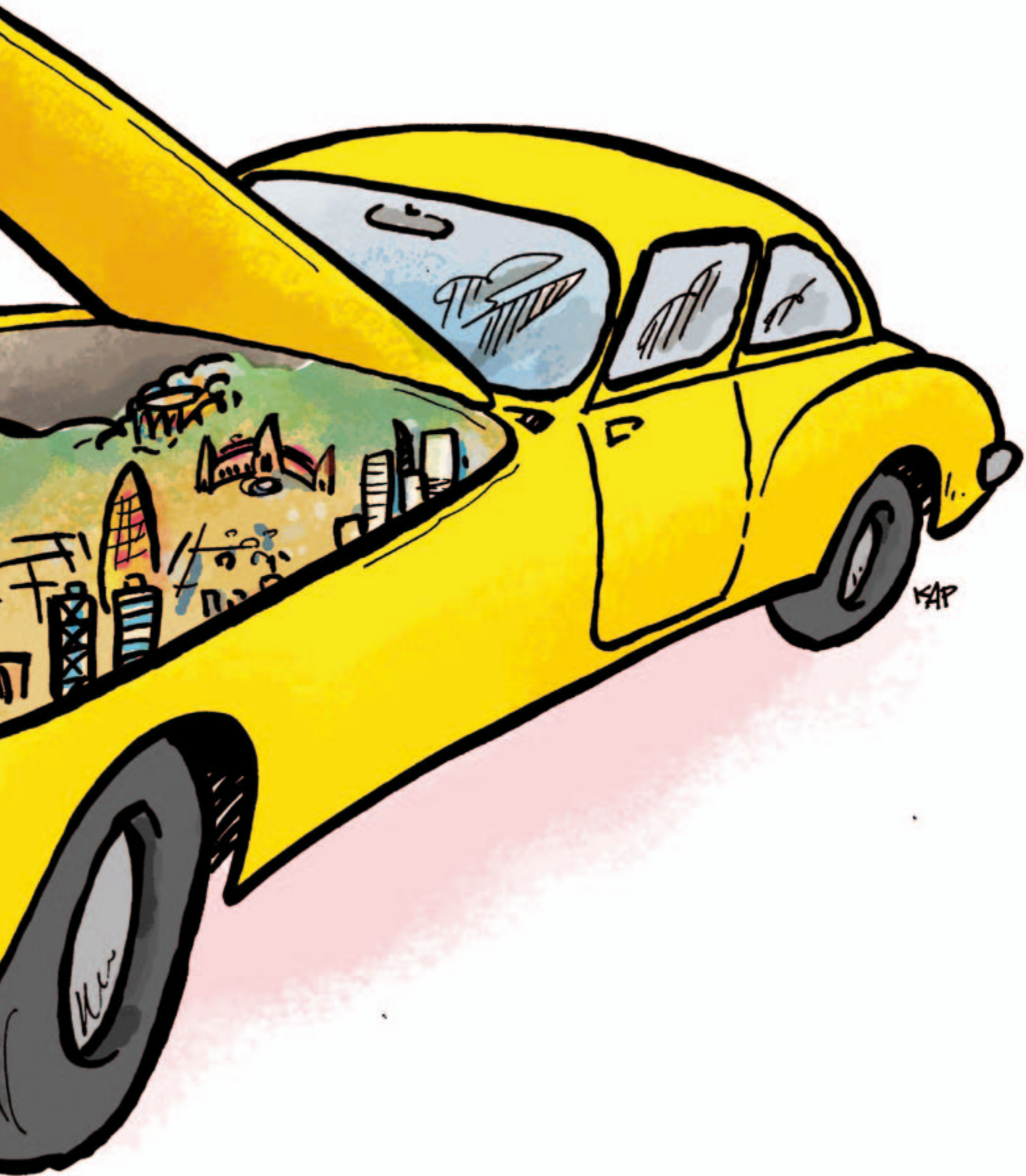
De la mateixa manera que hem acceptat que l'Eixample Cerdà (1859) s'ha anat consolidant al llarg de tres segles i ningú dubta que la seva imatge gràfica sintetitza, d'una manera abstracta, la identitat global i els referents arquitectònics més coneguts de Barcelona, també és cert que cal potenciar, com a valor cultural, els diversos centres històrics derivats dels antics municipis del pla que foren annexionats, majoritàriament, l'any 1897. Tots ells han preservat la seva identitat, a través dels planejaments respectius, de l'arquitectura representativa o, en la personalitat i la diversitat cultural i social.

Sota aquestes premisses Barcelona ha de mantenir, en el terreny cultural, una posició de lideratge i un referent per a tothom que vulgui conèixer, de manera singular, els models de transformació urbana, així com l'arrelament de les diverses formes de l'arquitectura al llarg dels anys. No és estrany, doncs, que la indústria creativa, vinculada a la *marca Barcelona*, ja s'hagi convertit en un dels principals pilars on recolzen les bases del desenvolupament futur, en el camp econòmic i cultural.

Gairebé ningú, però, creu que el nou Berlín, Londres o París existissin sense un passat reconegut en la seva pròpia història. Davant l'homogeneïtzació que s'està imposant en la pràctica totalitat de les capitals mundials, especialment en aspectes econòmics, comercials i fins i tot en les dinàmiques culturals, Barcelona ha de mostrar la seva capitalitat, sense renunciar als aspectes que l'han feta singular i que la personalitzen en el panorama mundial. Potser la nostra metròpoli no esdevindrà mai un gran centre bancari; per contra, però, disposa d'un valor essencial, especialment en l'expressió de la configuració urbana policèntrica: la qualitat de la seva arquitectura i la singularitat en el seu patrimoni divers com a projecció i referent del civisme, la cultura i l'educació.

BARCELONA
MOTOR DE CATALUNYA!

La inversió estrangera a Barcelona

Oriol Amat

Catedràtic d'Economia Financera i Comptabilitat de la Universitat Pompeu Fabra

Introducció

Barcelona és una de les zones urbanes més atractives del món per a la inversió estrangera. Ha estat des de molt antic terra d'arribada per a persones i empreses d'altres països interessades a comerciar i també a instal·lar-s'hi per desenvolupar activitats econòmiques. Avui dia, la presència a Barcelona de multinacionals d'altres països és molt important i és un dels principals motors de la seva economia. En aquest treball es descriuen, en primer lloc, els factors que impulsen la inversió estrangera. A continuació, s'analitza la situació actual de Barcelona i, finalment, s'apunten previsions sobre la seva evolució en els propers anys en cas que Catalunya esdevingui independent.

Factors que impulsen la inversió estrangera

Són molts els factors que contribueixen a incrementar la inversió estrangera. Quan una multinacional es planteja invertir en una determinada localització ho fa, essencialment, per rendibilitzar les seves inversions i, normalment, això depèn de dos elements principals:

- **Estar més a prop dels clients i augmentar els ingressos.** Això implica tenir en compte la demanda dels seus productes que hi pot haver a la zona i que pot explicar l'interès d'atendre millor els clients. En aquests sentit, podem recordar que moltes multinacionals tracten de ser locals, a tot el món. Això explica el fenomen de la *glocalització* (terme compost per les paraules *global* i *local*).
- **Millorar l'eficiència i reduir costos.** La possibilitat de reduir costos és un altra motivació clau a l'hora de decidir on localitzar una filial. En ser més a prop dels clients es poden reduir determinats costos, com el transport o els aranzels, per exemple. Però, en altres casos, les raons de pes poden ser factors com trobar-se a prop de les matèries primeres, l'existència de mà d'obra menys costosa, la disponibilitat de sòl a un preu adequat, l'existència de centres d'R+D o la reducció dels costos de transport. En molts sectors econòmics també és rellevant l'existència d'empreses auxiliars que garanteixin el subministrament de productes i serveis amb terminis, qualitat i costos adequats. Les infraestructures de transport també són clau. Això vol dir: existència de port, connexions ferroviàries, vols internacionals directes, autovies, etc. I també infraestructures logístiques, de telecomunicacions, energètiques, per exemple.

A part dels aspectes indicats, n'hi ha d'altres que poden fer més o menys atractiva una determinada localització. Així, un factor que contribueix a atraure empreses estrangeres és l'**existència prèvia d'altres empreses** que procedeixen del mateix país. L'existència d'una comunitat important de persones d'un país determinat fomenta l'existència de serveis (col·legis del país d'origen, associacions de directius d'empreses del país, etc.) que poden atraure més empreses de la mateixa procedència.

També són decisius factors d'entorn com l'estabilitat política, la conjuntura i les perspectives econòmiques, i la legislació (fiscal, mercantil, laboral, mediambiental, etc.), que poden afavorir la seguretat jurídica i un **ambient *business friendly***. I, finalment, cada cop més poden influir aspectes relacionats amb la **qualitat de vida**, com la climatologia, les condicions relacionades amb l'habitatge, la cultura o la gastronomia, per citar-ne alguns.

La internacionalització de Barcelona: una història d'èxit

Catalunya, i concretament l'àrea de Barcelona, compta amb una economia molt internacionalitzada. Com a mostra podem recordar que, amb dades del 2013, l'àrea de Barcelona té 40.483 empreses exportadores, és a dir, més del 30% del total d'Espanya. Aquestes empreses aconseguen una quota del 20% de les exportacions espanyoles. En el total de Catalunya el pes és del 26% del total de les exportacions espanyoles. Entre les empreses catalanes amb més pes exterior podem esmentar companyies com Gas Natural, Puig, Grifols i Mango. D'altra banda, al voltant del 50% de les exportacions catalanes són realitzades per empreses de capital estranger (Seat, Nissan, etc.), que tenen a Barcelona centres de fabricació.

La internacionalització de l'economia catalana ha augmentat molt en els darrers anys. D'acord amb dades del CTEESC (2014), entre els anys 1995 i 2000 les vendes de Catalunya a l'estranger equivalien a un 26% del total de les vendes de les empreses catalanes, mentre que en el període 2008-2013 es van elevar fins al 36,1%. En canvi, les vendes a la resta d'Espanya es van reduir en els mateixos períodes del 38,3% al 31,4%.

També podem recordar l'impacte en el sector turístic. Així, Barcelona rep anualment 7,6 milions de turistes. El port de Barcelona és el més important del món, després del port del Carib, en trànsit de creuers —amb 2,6 passatgers l'any. És líder a Europa en trànsit de vehicles i contenidors de mercaderies d'alt valor afegit. La localització és determinant ja que les mercaderies procedents de l'Àsia, si arriben a Barcelona, guanyen tres dies de travessia si hi desembarquen en comparació amb els ports del nord d'Europa.

En relació amb el trànsit aeri, l'aeroport de Barcelona compta amb unes instal·lacions preparades per absorbir fins a 55 milions de passatgers anuals. L'aeroport rep més de 35 milions de passatgers i connecta amb 190 destinacions domèstiques i internacionals. El 2013 i el 2014, l'aeroport del Prat és el que més rutes està posant en marxa al món.

Però a part de la intensitat exportadora i el turisme, Barcelona és molt atractiva per als inversors estrangers, com es posa de manifest amb informes com l'*Attractiveness Survey Europe*, d'Ernst & Young (2013), que indica que Barcelona/Catalunya és la tercera regió europea en recepció de projectes d'inversió estrangera, només per darrere de Londres i París. Segons el *Global Cities Investment Monitor*, de KPMG (2013), Barcelona és la desena àrea urbana de tot el món més atractiva per a la inversió estrangera. Segons el *Financial Times* (2014), Barcelona és la ciutat del sud d'Europa amb més potencial de cara al futur de la inversió estrangera.

Aquest atractiu explica que Catalunya sigui la tercera regió europea, després de Londres i Irlanda, en volum d'inversió estrangera. Actualment, a Catalunya hi ha prop de 6.000 empreses amb capital estranger. Fins avui, moltes multinacionals industrials han preferit Catalunya quan han hagut d'escollir localització a Espanya. En canvi, les multinacionals de l'àmbit financer han preferit Madrid. Però Barcelona no només atrau la indústria, sinó també sectors com els serveis i les noves tecnologies. Com a exemple, podem recordar que Barcelona ha estat escollida per seguir essent la seu del Mobile World Congress així com la Mobile World Capital fins a l'any 2018. És un fet important que està esdevenint un dinamitzador de molts projectes empresarials relacionats amb les noves tecnologies mòbils.

La bona imatge de Barcelona/Catalunya explica que l'any 2013 s'hagin captat 79 projectes d'empreses internacionals, que han suposat una inversió de 1.800 milions d'euros i la creació de 5.664 llocs de treball directes.

Totes aquestes evidències posen de manifest el poder de la marca Barcelona, que fa de la ciutat un important pol d'atracció per a les empreses d'altres països.

Fortaleses i febleses de Barcelona en matèria d'inversió estrangera

A part de la **marca Barcelona** i d'altres elements que acabem d'exposar, l'èxit de Barcelona s'explica per tot un seguit de fortaleses. Un atractiu de Barcelona és que la ciutat té 1,6 milions d'habitants, que passen a ser **4,8 milions** si es considera tota la regió metropolitana. Més del 17% dels residents són de nacionalitat estrangera.

Tot i que Barcelona no té matèries primeres, sí que ofereix **mà d'obra qualificada a costos competitius** comparat amb molts altres països europeus. Així, un altre atractiu rellevant de Barcelona és el capital humà, que està ben format en camps molt diversos. L'àrea de Barcelona compta amb vuit universitats públiques i privades, així com escoles de negocis d'alt prestigi amb una bona oferta en qualitat i quantitat en la majoria de disciplines. IESE i ESADE estan considerades entre les millors del món segons els rànquings internacionals més prestigiosos. Diverses de les seves universitats són les millors d'Espanya tant en recerca com en docència. Barcelona també atrau talent, i així és una de les àrees d'Europa que rep més estudiants universitaris estrangers en el Programa Erasmus. L'existència d'una concentració important de mà d'obra i d'empreses auxiliars qualificades explica que Barcelona sigui especialment atractiva per a sectors com l'agroalimentari, el tèxtil, el metal·lúrgic, la indústria editorial i la indústria química. La província de Barcelona tenia, a principis de 2014, 434.914 empreses (segons el DIRCE de l'INE). Altres atractius són la ubicació de Barcelona tocant a França (amb tren d'alta velocitat i autopista) i un port marítim per on entren a Europa moltes de les mercaderies que vénen de la Xina, com ja hem indicat. D'altra banda, més del 70% de les mercaderies que Espanya envia a Europa per carretera passen per Barcelona.

Un altre factor que contribueix a atraure empreses estrangeres és l'**existència d'altres empreses que procedeixen del mateix país**. Per exemple, a Catalunya hi tenen filials 192 empreses japoneses, que són el 80% de les empreses japoneses que hi ha a Espanya. Són empreses amb forta presència en sectors com l'electrònic, el maquinari, el químic i les TIC. Això també passa amb molts altres països: Itàlia, EUA, França, Àustria i Suïssa.

També són decisius aspectes que incideixen en la **qualitat de vida**. En això (climatologia, cultura, gastronomia, disponibilitat d'habitatges, transport públic, etc.) Barcelona té avantatges molt clars en relació amb altres localitzacions competidores. El clima mediterrani — amb més de 2.400 hores de sol a l'any— i 4 kilòmetres de platges, són elements diferencials importants.

Però també hi ha **febleses** importants, entre les quals podem destacar les que s'expliquen a continuació. Per començar, el **nivell d'atur**, que tot i ser bastant menor que el de la mitjana espanyola és encara molt important. Una altra feblesa, que és també una amenaça de cara al futur, és la política de l'Estat espanyol, que discrimina positivament Madrid en molts aspectes que

afecten el potencial per atraure inversió estrangera; un exemple serien les polítiques estatals que afavoreixen l'aeroport de Barajas i que discriminen altres destinacions com Barcelona. La Unió Europea fa pocs mesos va criticar l'existència de convenis d'Espanya amb altres països que posen traves als vols de determinats països amb Barcelona, ja que obliguen a les línies aèries d'aquests països a aterrar a Madrid.

Un altre aspecte negatiu té a veure amb l'efecte **capitalitat**. Al llarg dels darrers anys s'ha produït a Espanya, com en altres països, un moviment de seus cap a la capital. Alguns exemples en aquest sentit serien els trasllats de seus d'empreses com Merck, Abbott, Deutsche Bank o Cobega, per citar-ne alguns. Per tant, no ser capital d'estat té inconvenients quan les empreses escullen la seva localització intentant estar a prop dels centres de poder polític i econòmic.

També és una feblesa important l'**ambient no business friendly**. L'Estat espanyol té avaluacions molt negatives en temes relacionats amb l'ambient per fer negocis. Així, en la facilitat per fer negocis ocupa el lloc 142 d'un total de 189 països de tot el món. Aquest problema té a veure amb l'excés de tràmits burocràtics per crear o desenvolupar una empresa, obtenir llicències de construcció, termini de pagament de les administracions públiques, etc. En aquest sentit, ajuntaments com el de Barcelona han aconseguit millores importants en els terminis de pagament a proveïdors (pagant a menys de trenta dies) o en els terminis de tramitació de llicències, però la legislació estatal i autonòmica, així com la lentitud de la justícia i els canvis continus en el marc legal del país, dificulten la potenciació d'un ambient més amigable per a l'activitat empresarial.

Impactes del procés sobiranista en la inversió internacional

El procés independentista pot afectar el teixit empresarial de diferents maneres. A banda dels boicots comercials, es poden produir moviments empresarials en diverses direccions, ja que poden haver-hi deslocalitzacions, però l'efecte capitalitat pot atraure altres empreses. A la figura següent es pot visualitzar la llista de les principals empreses presents a Barcelona, segmentades en funció de la localització de la seva seu central. El procés sobiranista i una eventual independència de Catalunya pot ser el motor de canvis significatius en la localització de les empreses.

Figura. Algunes de les principals empreses presents a Barcelona i província classificades en funció de la ubicació de la seu central

Empreses amb seu central a Barcelona	Empreses amb seu central a la resta d'Espanya (fora de Catalunya)	Empreses amb seu central fora d'Espanya
"la Caixa"	Endesa	Seat
Banc Sabadell	Caprabo (Eroski)	Volkswagen Audi España, SA
Gas Natural	Cobega, SA	Nissan
FCC, SA	Cepsa, SA (Ferrovial)	LIDL Supermercados, SA
Mango		Nestlé España, SA
Compañía Española de Laminación, SL		Cargill, SLU
Antonio Puig, SA		Danone, SA
Meroil, SA		BASF
Mediproducción, SL		Novartis
Abertis Autopistas España, SA		Schneider Electric España, SA
Torraspapel, SA		Media Planning Group, SA
Petromiralles 3, SL		Tech Data España, SL
Gescat Vivendes en Comercialització, SL		Alpiq Energía España, SA
Casa Tarradellas, SA		Unilever España, SA
Ercros, SA		Global Steel Wire, SA
Nexus Energía, SA		Hennes and Mauritz, SL
La Farga ROD, SL		Euromadi Ibérica, SA
Federación Farmacéutica, SCCL		Sanofi Aventis, SA
SA Damm		Ingram Micro, SL
La Farga Lacambra, SA		
Condis Supermercats, SA		
Lípidos Santiga, SA		
Almirall, SA		
Comsa, SA		
Quimidroga, SA		
Grupo General Cable Sistemas, SL		
Grifols, SA		

Deslocalització d'empreses

Tot i que hi ha hagut alguns casos puntuals d'empreses que han anunciat que marxarien si Catalunya esdevenia independent (el Grup Planeta, per exemple), la majoria d'empreses que s'han manifestat han indicat que no tenen cap intenció de marxar passi el que passi. Aquest és el cas de moltes multinacionals (BASF, Dow, Panasonic...). D'altra banda, moltes de les empreses multinacionals que han invertit a Catalunya ho han fet amb instal·lacions productives que són més difícils de traslladar que una seu social. De tota manera, seria previsible que aquelles empreses catalanes que tenen una part important del seu negoci a la resta de l'Estat espanyol s'escindeixin en dues empreses mantenint la seu a Catalunya de la unitat de negoci que gestioni l'activitat a

Catalunya, i potser també la multinacional; i posant la seu a Madrid o en una altra ciutat de l'Estat espanyol de la unitat que gestioni l'activitat a la resta d'Espanya. El mateix podrien fer filials d'empreses multinacionals. Per tant, la previsió és que es gestioni des d'una nova seu l'activitat que es fa amb la resta d'Espanya.

Atracció de noves empreses

En sentit contrari poden actuar moltes empreses de capital espanyol o internacional que actualment tenen la seu a Madrid o en altres llocs de l'Estat espanyol però que tenen a Catalunya una part molt important dels seus clients. Per raons comercials, poden produir-se escissions de manera que s'instal·li a Catalunya una seu que gestioni l'activitat i la clientela catalana. Podria ser el cas d'empreses elèctriques, entitats de crèdit, assegurances, grans magatzems, etc., amb un volum important de clients a Catalunya. Moltes empreses espanyoles tenen al voltant del 20% dels seus clients a Catalunya.

Efecte capitalitat

També cal comptar que un estat independent pot atreure seus de multinacionals que en aquests moments tenen la seu espanyola fora de Catalunya però que podrien estar interessades a obrir una seu en aquest nou estat. Això s'ha produït en estats de nova creació com Eslovènia, Eslovàquia o Lituània, per exemple. La capital d'un estat pot atraure seus de multinacionals per diversos motius, com els següents:

- **Centre de poder:** Les empreses poden estar interessades a estar a prop del centre de poder polític i econòmic.
- **Estructures d'estat:** La creació d'estructures d'estat genera ocupació i demanda de productes i serveis nous. Estem parlant d'Hisenda, ambaixades, etc. En el cas de Catalunya es calcula que l'increment d'ocupació que generaran les noves estructures d'estat estarien entre 51.000 i 71.000 persones (segons el Col·legi d'Economistes de Catalunya, 2014). El cost d'aquestes estructures d'estat és molt inferior al dèficit fiscal que té Catalunya actualment i generaria un important impacte en l'economia (llocs de treball nous, capacitat de consum, etc.). Això també pot atreure empreses multinacionals per atendre la demanda de productes i serveis addicionals.
- **Infraestructures:** La millora de les infraestructures de transport també pot ser molt beneficiosa. Temes com el Corredor Mediterrani, les connexions del port de Barcelona o els vols internacionals de l'aeroport del Prat ja fa anys que estarien solucionats si Barcelona gaudís d'un estat que no tingués les prioritats lluny de Catalunya.

Un nou marc legal i una nova governança

Una de les principals febleses que hem assenyalat és l'ambient poc amigable per als negocis. Un dels reptes d'un nou estat seria posar en marxa un marc legislatiu, financer i judicial que no posi tantes traves i tants costos a la posada en marxa i al desenvolupament de les empreses. Catalunya podria guanyar molt en competitivitat per captar inversió estrangera amb un marc que s'inspi

en les millors pràctiques internacionals. Exemples de països com Finlàndia poden ser inspiradors en aquest sentit. Quan Finlàndia es va independitzar de Rússia l'any 1918 era un dels països més pobres d'Europa. Actualment, és un dels països més rics del món i ho ha aconseguit amb lleis de consens de temes cabdals com l'educació i la investigació; i també amb polítiques que han apostat de manera consistent per la col·laboració publicoprivada

Conclusions

En matèria d'inversió estrangera i internacionalització, Barcelona compta amb fortaleeses molt importants (marca Barcelona, ubicació, qualitat de vida, presència de milers de multinacionals, interès turístic, etc.), però també amb febleses que condicionen negativament (atur, absència d'un estat que hi jugui a favor, marc legal poc amigable per als negocis, etc.). Si Catalunya esdevé independent i Barcelona és la capital d'aquest nou estat, es poden produir importants canvis en el teixit empresarial. Poden haver-hi empreses que segreguin la part d'activitat que fan a la resta d'Espanya i traslladin la seu d'aquesta unitat de negoci a Madrid o en altres ciutats de l'Estat espanyol. Però també poden haver-hi empreses de capital espanyol o d'altres països que decideixin posar una seu a Catalunya per atendre millor la seva clientela catalana. Un altre pol d'atracció important és l'efecte capitalitat que pot fer interessant tenir una seu a prop del nou poder polític i econòmic. Això ja ha passat en altres estats creats en els darrers anys.

El resultat final depèn molt de com actuïn a partir d'avui les empreses, ja que poden adoptar estratègies (obertura de filials en altres ciutats, potenciació de noves marques, etc.) per protegir-se davant d'impactes negatius i beneficiar-se dels impactes positius. De tota manera, és fonamental aconseguir un nivell de diàleg que permeti organitzar d'una manera adequada el procés que dugui a una solució dels problemes existents, tant si Catalunya continua a Espanya com si s'acaba independitzant.

Un factor que pot jugar negativament en el curt termini és l'elevat grau d'incertesa sobre com evolucionarà el procés sobiranista. En la mesura que aquest procés sigui llarg —com s'espera—, hi poden haver més multinacionals que congelin les seves decisions d'inversió a Catalunya, i també a la resta d'Espanya, en espera que tot es vegi més clar. En la mesura que tot evolucioni de manera pacífica i negociada, aquest risc es pot minimitzar.

BIBLIOGRAFIA

- COMISSIÓ D'ECONOMIA CATALANA. *Economia de Catalunya. Preguntes i respostes sobre l'impacte econòmic de la independència*. Barcelona: Col·legi d'Economistes de Catalunya, 2014.
- CTESC. *Informe sobre les balances comercials de Catalunya amb la resta de l'Estat i l'estranger*. Barcelona: Consell de Treball Econòmic i Social de Catalunya, 2014.
- ERNST & YOUNG. *Attractiveness Survey Europe*. Londres, 2013.
- FINANCIAL TIMES. *European cities and regions of the future (2012-2013)*. FDI: Financial Times, 2014.
- KPMG. *Global Cities Investment Monitor*. París, 2012.
- WORLD BANK GROUP. *Doing Business 2014*. Washington, 2013.

Barcelona, capital referent de la inversió publicitària

Joan Angulo i Arrese

Gerent de Recursos
Ajuntament de Barcelona

Barcelona és reconeguda internacionalment, entre d'altres aspectes, per la seva capacitat emprenedora, innovadora i tecnològica, així com per la seva tolerància i vocació integradora. És clarament una ciutat moderna, avançada i amb unes infraestructures homologables a les de la resta de grans ciutats del món, que la posicionen en un lloc de privilegi en el context internacional.

Són aquestes bases les que permeten, com en altres àmbits econòmics, que la ciutat sigui generadora i receptora de publicitat d'empreses i institucions de qualsevol país.

La ciutat disposa d'un conjunt de suports de superfície molt importants que la converteixen en altament atractiva pel posicionament dels anunciants. Podem trobar ubicats en llocs de màxima notorietat, entre d'altres suports, 1.158 marquesines de autobús, 818 plataformes, 1.158 suports informatius (Mupis), 386 pantalles d'informació a l'usuari (Piu's), etc. Aquests equipaments són d'alta tecnologia i permeten als anunciants assolir els seus objectius.

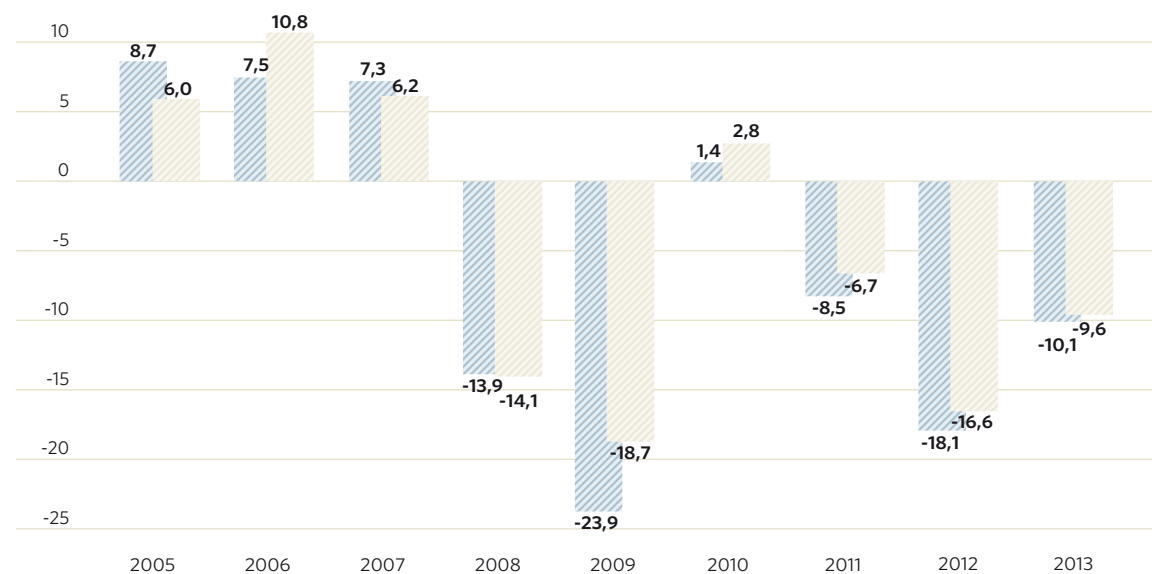
A Barcelona els espais publicitaris de superfície són gestionats per una empresa multinacional, líder a nivell internacional, que també realitza el manteniment de les marquesines i a més, abona a l'Ajuntament de Barcelona un cànon anual.

Una de les variables que més directament impacta en el mercat publicitari exterior és l'evolució de l'economia, que guarda una correlació directa amb les inversions publicitàries que realitzen empreses i institucions.

Des de l'inici de la crisi l'any 2008 el mercat ha estat caient de forma molt notable, en línia amb la crisi del consum i de l'activitat econòmica. Barcelona no ha estat aliena a aquesta situació.

No obstant això, la ciutat sempre ha estat un macroespai publicitari que els diversos anunciants no han pogut obviar. Com es pot observar a la següent gràfica, el comportament de la inversió publicitària a Catalunya i Espanya presenta algunes diferències.

% variació anual de la inversió publicitària: anunciants amb seu a Catalunya enfront Espanya

Aquesta disminució de la inversió publicitària és remarcable a l'Estat i també a Catalunya. S'explica, bàsicament, per la desaparició del nombre de marques inversores (-8,6% en el darrer any) i per la reducció de la inversió que han fet aquestes marques (-10,1% en l'any 2013). Un element

addicional a la pèrdua d'inversió és la caiguda del preu mitjà de l'espai publicitari (-5% en el 2013).

Barcelona s'ha vist afectada, com el conjunt de les ciutats europees, per aquesta tendència negativa. No obstant això, com ha succeït al llarg de la història recent de la publicitat, es recupera de forma molt ràpida, beneficiant a tots els mitjans de la ciutat: premsa, televisió, internet, revistes, publicitat exterior, cinema i també els suports no convencionals.

És molt destacable la bona sintonia de la ciutat amb la publicitat. Barcelona ha estat i és una magnífica pantalla publicitària, on la creativitat en tots els seus àmbits està al màxim nivell. Genera tendències en la moda, arquitectura, disseny, etc... i també en la creativitat publicitària. Per tant, es dona un binomi excel·lent entre la creativitat i la seva posada en escena.

Les dades demostren l'impuls publicitari de Barcelona. Respecte a la seva distribució, hem de considerar que els ingressos provinents dels mitjans de superfície representen un 15% del total, mentre que la resta de suports addicionals, com la premsa i la televisió, se'n porten el 65% dels ingressos totals. Aquesta inversió representa el 95% de la inversió total a Catalunya i el 22% de la inversió a Espanya.

En aquest context, les empreses i les agències de publicitat que cerquen la forma més eficient d'arribar al seu públic potencial, utilitzen entre d'altres elements, eines de recerca com l'*EGM*, *COMSCORE* o *KANTAR MEDIA*, imprescindibles per planificar les campanyes on es decideix el volum de la inversió publicitària, tant des del punt de vista global com en cada un dels diferents suports. A l'entorn de la ciutat de Barcelona hi podem trobar instituts de recerca especialitzats en la mesura i anàlisi de l'eficàcia publicitària.

El resultat d'aquesta realitat és que les empreses líders que gestionen el mercat de publicitat mundial han competit des de fa anys per posicionar-se en la nostra ciutat.

A l'entorn del debat sobre el comportament de la publicitat en una Barcelona, capital d'un país, hem de ser optimistes i estem convençuts que la inversió de les empreses no deixarà escapar un mercat tan important en nombre d'habitants i empreses, compradors i consumidors, així com d'obertura internacional.

Com s'ha dit, la inversió a la ciutat no és aliena a la crisi del sector, però hi ha una sèrie de factors que la situen en una posició avantatjosa, entre els quals destacarem:

1. Les empreses inversores en publicitat volen arribar als mercats importants i no renunciaran a un mercat com Barcelona. Una ciutat densament poblada (1.620.943 habitants) amb una àrea d'influència de més de 4 milions de persones, nucli central d'una àrea que se situa entre les 10 primeres aglomeracions urbanes europees en termes de població i ocupació.
2. Una ciutat reconeguda al món, amb més de 7,5 milions de turistes l'any i 16 milions de pernoctacions hoteleres, que la situen en la tercera posició d'Europa, i que rep més de 600.000 delegats en congressos i convencions, que la situen entre les primeres del món.
3. La correlació entre la inversió publicitària, el PIB i el consum a les llars. La importància del PIB català (205,315 milions d'euros) i el que s'ha generat a la ciutat (61,915 milions d'euros), amb una renda familiar disponible per càpita a la ciutat de 19.300 euros, superior a quasi un 30% de la mitjana estatal (dades 2010).
4. La marca Barcelona com a tractor de la inversió publicitària. És un aspecte especialment rellevant en la seva captació.
5. Arribats a aquest punt, també és important considerar la capacitat competitiva de Barcelona respecte a altres ciutats europees com Londres, París, Madrid, Milà, Amsterdam, Berlín,

Estocolm, etc. Ciutats on la publicitat de superfície és important quantitativa i qualitativa-ment. La capitalitat faria més competitiva la ciutat davant d'aquests rivals tan potents.

6. Les empreses multinacionals de capital espanyol probablement continuaran apostant per un mercat de més de 7 milions de persones, amb una renda per càpita significativa. Inicialment podria ser de forma experimental però, amb el temps, la inversió es consolidaria.
7. Les estratègies d'inversió de les grans empreses poden passar per la decisió d'on localitzar les seus corporatives. És probable que algunes, donada la importància del mercat català, decideixin localitzar a Barcelona la seu central. També és possible que excepcionalment alguna es deslocalitzi. Al final el saldo serà positiu, donat que la singularitat del mercat català exigirà estratègies diferenciades i també globals.
8. Una de les preocupacions del sector és saber que passarà amb la publicitat institucional. És bastant evident que la provinent de l'estat espanyol es perdria, però seria substituïda per accions de major intensitat endegades per les institucions del nostre país.

La conclusió final després de les reflexions exposades sobre el sector publicitari, ens permet ser optimistes sobre el seu futur. L'impacte inicial de la transformació del país, l'adaptació de l'economia i la del món empresarial podria generar durant un temps una certa caiguda de la inversió, però aquesta tornaria a créixer amb força a mig i llarg termini d'acord al potencial real del nostre país.

Barcelona, capital de l'economia del coneixement

Miquel Barceló Roca

Doctor enginyer industrial
President d'Innopro Consulting
Octubre de 2014

Barcelona és una gran ciutat europea, capital de la mediterrània i del sud d'Europa, amb una gran dinàmica creativa i innovadora, reconeguda avui arreu d'Europa i a molts països del món.

Només per esmentar un exemple recent, el mes de març passat la Comissió Europea va concedir el premi de la Capital Europea de la innovació («iCapital») a Barcelona per a la «introducció de l'ús de les noves tecnologies per acostar la ciutat als ciutadans». Barcelona va ser seleccionada per un comitè d'experts independents en competència amb altres ciutats europees de països com Finlàndia, França i Països Baixos, entre d'altres.

Aquesta gran ciutat europea, capital de Catalunya, es planteja ara què vol ser quan sigui capital d'un nou estat europeu. Vol reflexionar sobre les oportunitats que ens ofereix el futur proper i la manera en què les podem aprofitar, així com de quina manera podem fer front als reptes que de ben segur es presentaran en un futur més o menys proper. Aquest article se centra en les oportunitats i els reptes de Barcelona des de la perspectiva de l'economia del coneixement.

Abans d'entrar en matèria, però, voldria plantejar dues qüestions prèvies.

La primera qüestió és que, per una part del que s'ha de fer, no cal esperar a ser capital d'estat. És evident que, com veurem, una capital d'un estat europeu té unes oportunitats que avui Barcelona no té, però també és cert que es poden fer moltes coses sense esperar a aquest moment

històric que no sabem quan ni com es produirà. Penso que cal que siguem molt exigents amb nosaltres mateixos i que assumim les pròpies responsabilitats. Tom Peters deia fa uns anys que un té el poder que vol tenir, i això que és cert per a les persones també ho és per als països. Hem de fer les coses millor i hem de ser autocrítics amb les coses que fem, que són clarament millorables. En parlarem més endavant.

La segona qüestió prèvia es refereix a la Barcelona de què estem parlant, quina és la ciutat real. La Barcelona municipi d'1,6 milions d'habitants o els 36 municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona amb 4,5 milions d'habitants o la Regió Metropolitana de més de 5 milions? Quina és la Barcelona real capital de Catalunya? Avui i aquí, a Europa, les relacions econòmiques i personals no entenen de límits administratius. Amb unes infraestructures que vertebrin millor el territori català, la marca Barcelona s'estén a tot aquest territori que es pot beneficiar de la força de la seva capital. Per posar un exemple, avui amb el túnel de Bracons els ciutadans d'Olot i la Garrotxa van a Barcelona i vénen de Barcelona com abans anaven a Vic. Parlarem, doncs, de Barcelona ciutat xarxa que connecta (i connectarà cada vegada més) amb totes les viles i ciutats de Catalunya. No entrarem en els evidents problemes de governança que planteja l'actual diversitat d'administracions i d'agències públiques implicades en aquesta Barcelona capital. Seria un dels problemes a resoldre.

Dividirem aquest article en quatre apartats. En el primer, farem una perspectiva històrica que ens permeti entendre algunes de les nostres capacitats i les oportunitats que ens ofereix el nou marc Europa 2020. En el segon, presentarem el nou model d'ecosistema innovador urbà i ens preguntarem sobre la situació de Barcelona. En el tercer, analitzarem algunes de les noves oportunitats que podria tenir Barcelona com a capital d'un nou estat català. Finalment, ens referirem a algunes coses a millorar ara mateix. Durant els propers anys, passi el que passi, hauríem de ser capaços d'obrir un cert període constituent català que ens porti una nova il·lusió col·lectiva per fer les coses millor del que les hem fet fins avui.

Una breu perspectiva històrica

La Barcelona actual és resultat de la primera i la segona revolució industrial. Sense la revolució del vapor del segle XIX no hauria existit ni la Renaixença ni el nou urbanisme de l'Eixample, ni el creixement econòmic i demogràfic corresponents. Aquest canvi radical del segle XIX és possible gràcies al naixement de la indústria moderna, basat en les noves tecnologies de l'època, implantada i desenvolupada per empresaris i treballadors. En definitiva, gràcies a l'esperit emprenedor de les persones.

De la segona revolució industrial del segle XX, en podríem dir el mateix. L'esperit emprenedor de les persones fan possible la transformació econòmica, amb un nucli central basat en l'electricitat, l'automòbil, la química i altres sectors industrials que encara avui conformen la base del nostre teixit productiu. Voldria aquí destacar dos elements nous sobre la primera revolució, a part del canvi de nucli tecnològic que la fa possible. El primer és el paper determinant de la inversió i de la presència de persones vingudes d'altres països. El cas del Dr. Pearson i el seu paper decisiu en l'electrificació del país és prou conegut, però molts altres enginyers i empresaris d'origen sobretot europeu (Pearson era americà) juguen un paper fonamental en el desenvolupament de la majoria de sectors industrials durant la primera part del segle XX.

El segon element diferencial de la segona revolució industrial és el paper que hi comença a jugar l'administració pública. La Mancomunitat de Catalunya, de la qual aquest any celebrem els 100 anys, i la Generalitat republicana inicien una incipient política pública en favor del desenvolupament de la indústria, sobretot en el terreny de la formació de tècnics i personal especialitzat en el servei del creixement industrial.

Què està passant en la tercera revolució industrial, la del segle XXI, aquesta que molts anomenen la revolució del coneixement pel paper decisiu que el coneixement de les persones està tenint en el seu desenvolupament? Penso que la cultura industrial que ens han deixat les dues primeres revolucions industrials hi estan jugant un paper fonamental, però també és cert que algunes característiques han canviat radicalment i ens obliguen a pensar en nous models que ens permetin entendre millor el que està passant i com podem aprofitar el seu enorme potencial de transformació.

La nova ciutat del coneixement

Les noves condicions per al desenvolupament econòmic que planteja la revolució del coneixement en el marc d'una economia global són de molts tipus i han estat presentades per diversos autors durant els darrers anys. Les podríem resumir en: un nou model de ciutat creativa i del coneixement connectada amb el món a través de xarxes de ciutats, el paper essencial de la col·laboració publicoprivada formulada en models de triple o de quàdruple hèlix, el paper fonamental de la recerca i de la transferència a les empreses i la importància dels clústers com a instrument per al desenvolupament d'activitats econòmiques innovadores.

Aquests quatre elements essencials de tota política de promoció econòmica actual integren les noves polítiques de les ciutats que competeixen a escala mundial. La nova ciutat del coneixement és capaç d'atraure i de fixar talent creatiu de tot el món, mitjançant la definició i l'aplicació eficient de polítiques basades en la complicitat i la participació dels agents de la quàdruple hèlix (Administració-empresa-centres de coneixement-societat civil), i ho pot fer perquè compta amb un sistema de coneixement fortament imbricat amb un teixit productiu innovador on es desenvolupen clústers formats per empreses competitives en els mercats globals.

Tot aquest conjunt d'institucions, empreses, activitats i persones l'anomenem **ecosistema innovador urbà**. I de la seva complexitat i intensitat de les seves interrelacions en dependrà el seu potencial de desenvolupament econòmic i, en definitiva, el benestar dels ciutadans.

Des dels anys 90 del segle passat, es comença a obrir pas una nova forma de territori innovador basat en el fenomen urbà. És un nou model de ciutat compacta, ciutat sostenible, amb un nou urbanisme basat en la barreja d'usos, que s'oposa al model de ciutat industrial tradicional que especialitza el territori en zones residencials, àrees productives, grans superfícies comercials.

És la nova ciutat del coneixement on es poden desenvolupar processos col·laboratius publicoprivats com els de la triple o la quàdruple hèlix, o models de ciutat creativa (Florida) o clústers urbans (Porter), entre altres models propis de la nova ciutat del coneixement.

Aquest nou model va servir ara fa uns anys com a base per al disseny i el desenvolupament del districte 22 @ Barcelona. Per a un millor coneixement de la seva gènesi i desenvolupament, remeto a dues publicacions: Barceló, M. i Oliva, A. *La ciutat digital*, 2002 / Barceló, Miquel i Guillot, Sergi. *Gestión de proyectos complejos*, 2013.

Es pot definir aquest ecosistema innovador urbà com un entorn estructural i funcional constituït per diversos organismes i funcions interrelacionats que tenen per finalitat la innovació i el creixement econòmic d'un territori. Es tracta d'ecosistemes innovadors avui existents al món que incorporen, de manera més o menys formalitzada o espontània, els models abans referits.

L'ecosistema innovador representa una síntesi dinàmica dels anteriors models, amb característiques relacionades amb la història i les cultures locals i alguns elements comuns. És necessari anar a casos reals ara existents al món per, d'aquesta manera, intentar fer una síntesi dels factors d'èxit o característiques comunes que ens permeten entendre la seva dinàmica i definir les polítiques i estratègies que n'afavoreixen el desenvolupament en un territori concret.

Actualment, les ciutats més dinàmiques des d'un punt de vista econòmic, social i cultural són aquelles capaces de desenvolupar entorns urbans que es configuren com a ecosistemes innovadors en els quals, de manera natural, s'afavoreix la transferència de coneixement al sistema econòmic. El resultat és el desenvolupament d'empreses intensives en coneixement, amb visió global i fort potencial de creixement, que afecta favorablement l'economia de les regions implicades. Seria el cas, entre molts d'altres, de l'ecosistema innovador format al voltant de l'Institut Tecnològic de Massachusetts (MIT), de gran interès per a la nostra realitat tant per la seva complexitat com pels seus resultats econòmics.

Segons un estudi publicat per la prestigiosa Fundació Kauffman el febrer del 2009, gràcies a aquest ecosistema innovador s'haurien creat 25.800 empreses actualment actives fundades per antics alumnes d'aquest Institut. Aquestes empreses donen feina a uns 3,3 milions de treballadors i generen vendes anuals de 2 bilions de dòlars (bilions europeus), més que tot el PIB espanyol. Produeixen l'equivalent a l'onzena potència econòmica del món.

Sembla que una anàlisi comparativa d'aquest i d'altres rics ecosistemes pot ser d'interès per a Barcelona per tal de poder definir possibles accions que permetin avançar en la configuració d'un autèntic ecosistema innovador.

Avui, Catalunya i Barcelona disposen d'una bona base productiva, resultat de les dues revolucions industrials, format per empreses competitives que exporten a tot el món. Per altra banda, el govern català ha desenvolupat una potent base científica en forma de centres de recerca d'excel·lència internacional amb un model de governança propi que els ha donat estabilitat i n'ha incentivat la millora contínua.

La pregunta que ara caldria fer-nos seria: disposem avui a Barcelona d'un autèntic ecosistema innovador urbà? O aquí tenim algunes mancances que caldria corregir en el futur? Segurament aquest seria l'element clau que una Barcelona, capital d'estat o durant un procés de capitalitat progressiva, s'hauria de preguntar i hauria de ser capaç de contestar en forma de polítiques i de plans d'acció concrets a desenvolupar durant els propers anys.

I la mancança més important és que tenim un deficient sistema de transferència que fa que les empreses no disposin de l'entorn innovador que les ajudi a ser més competitives als mercats internacionals. I aquest és el principal dèficit que hem de saber superar, ja des d'ara, i que la capitalitat d'estat, quan arribi, ens pot ajudar a consolidar.

En aquest sentit, cal dir que el nou marc europeu definit pels objectius Europa 2020 pot representar una gran oportunitat per la ciutat de Barcelona, entesa com una gran metròpoli europea de més de cinc milions d'habitants on la gent més creativa del món desitja anar a viure i a treballar. I no solament a una fira anual o a estudiar un màster, sinó a desenvolupar la seva creativitat professional formant part dels diferents elements de l'ecosistema innovador urbà barceloní.

Europa 2020, el programa de promoció de l'R+D Horizon 2020, la Nova Política de Cohesió i el desenvolupament de l'Estratègia RIS3 (Research and Innovation Strategy for Smart Specialization), així com l'adaptació a Catalunya aprovada pel govern RIS3CAT, representen el marc de referència obligat per a les polítiques públiques i les estratègies empresarials necessàries per reforçar el sistema innovador de la metròpoli barcelonina. I per poder aprofitar aquesta oportunitat, cal una reforma en les polítiques i en els instruments actuals de Barcelona, i també cal un canvi cultural profund en els diferents agents participants, públics i privats. En parlarem al darrer apartat.

Possibles beneficis de capitalitat d'estat

Des de la perspectiva de Barcelona ciutat metropolitana, la capitalitat d'estat representaria de ben segur un conjunt de potencialitats que avui tenen totes les capitals dels estats europeus i que caldria saber aprofitar. En diré algunes.

Efecte seu: està demostrat que les capitals d'estat atrauen grans empreses nacionals i seus de multinacionals que generen activitat i noves oportunitats per al desenvolupament econòmic. Què faran les empreses multinacionals que avui tenen la seu central a Madrid i a Barcelona una delegació regional? Continuaran igual o crearan aquí una nova seu nacional? Elles decidiran, però també dependrà de les nostres polítiques públiques.

Nous reguladors: una Catalunya independent haurà de crear nous organismes reguladors dels sectors regulats. Bàsicament energia, telecomunicacions i competència. Els dos primers, sectors estratègics per al desenvolupament econòmic del país. Què faran les empreses de telecomunicacions i les del sector energètic? Crec que Barcelona ja ha fet polítiques en aquests sectors, sobretot en el de les telecomunicacions, però les oportunitats són tan grans que s'hauria de definir una nova política de col·laboració positiva dirigida a aquests dos sectors.

Capacitat d'inversió: una Catalunya independent se suposa que disposarà de recursos públics addicionals, a mitjà i llarg termini, i que Barcelona podrà acordar inversions bàsiques amb el govern català que no han estat possibles durant aquests anys de dèficits crònics en les inversions de l'Estat espanyol. I estic pensant no només, ni principalment, en infraestructures físiques. Caldrà pensar sobretot en infraestructures del coneixement a les universitats, la formació professional, la recerca i la transferència tecnològica i, en general i fonamentalment, a potenciar un ecosistema innovador urbà com el que abans hem caracteritzat.

Capacitat de nous marcs legals impulsors del coneixement: en una Catalunya independent, el Parlament català podrà legislar en matèria de ciència, d'innovació, de política industrial, d'emprenedoria, de patrocini i mecenatge, d'universitats, etc. Barcelona ha de ser actor important en la definició d'aquest nou marc legal i sobretot en la seva execució. El futur de la ciutat pot dependre en bona mesura d'aquest nou marc legal.

Infraestructures bàsiques: autonomia en la gestió d'infraestructures portuàries i aeroportuàries, noves capacitats en les energètiques i de telecomunicacions, nou model de mobilitat, etc. No cal insistir en la importància estratègica d'aquestes infraestructures.

Altres: Política cultural, política educativa, impuls als sectors de la cultura, etc.

Amb tot, penso que la principal dificultat que es pot plantejar és en nosaltres mateixos. Un canvi d'aquesta naturalesa requerirà governants i ciutadans amb una gran capacitat per fer front a noves responsabilitats. Caldrà el que avui anomenem un «canvi de xip», un canvi no menor. Caldrà ser molt més rigorosos i donar responsabilitats a les persones més preparades per a les diferents responsabilitats, amb independència de si tenen o no un determinat carnet. Caldrà, doncs, un canvi polític profund, dels partits i dels ciutadans i de la manera que uns i altres es relacionen.

Amb una Catalunya independent, tindrem l'oportunitat de prestigiar la funció pública, de manera que resulti atractiva a les persones més preparades. I això no és fàcil perquè durant molts anys no s'ha anat per aquest camí. Aquest serà un dels principals reptes de la ciutat i del país i, alhora, una gran oportunitat.

Altres oportunitats de millora

Tenim la necessitat de definir i aplicar un model de promoció econòmica basat en un nou model d'administració local. Els reptes que ens planteja la globalització i l'economia del coneixement fan necessari i urgent una reforma en profunditat de l'administració local i de les agències públiques corresponents en la seva estructura i organització, així com en els seus continguts. Amb un estat propi, el nou marc legal hi podria ajudar, però el repte és de tal magnitud que no ens podem esperar.

En el context actual de crisi econòmica, dos fenòmens es produeixen simultàniament:

- Augment de les necessitats de la població en els àmbits social, econòmic i d'ocupació.
- Reducció de recursos públics per als programes que financen les activitats de promoció del desenvolupament econòmic i els serveis socials.

Això posa en crisi el model actual de desenvolupament econòmic local basat en agències creades a la dècada de 1980, perquè:

1. El model actual no és sostenible per:
 - Estructura de costos.
 - Model massa tancat en si mateix, més reactiu que proactiu.
 - Poc generador d'iniciatives i projectes innovadors.
1. No aprofita prou els recursos de la societat i dels ecosistemes locals. En general, és un model endogàmic que no lidera processos de transformació amb altres agents públics i privats potencialment implicats. Pocs processos de quàdruple hèlix com els recomanats per la UE.
1. Té una baixa capacitat per liderar processos de transformació territorial radicals, actualment necessaris. En general, gestiona serveis poc innovadors.
1. Tendeix a basar la seva actuació en objectius d'activitat (quants cursos hem fet) i no en els resultats de creixement econòmic en el seu territori.

En primer lloc, davant de la crisi econòmica i de model de promoció econòmica, és necessari posar la reforma en el nucli de l'agenda política municipal. Una nova política econòmica és possible i necessària com a base per a una nova política social. La millor política social és la que permet la creació de llocs de treball. La política de promoció econòmica local no és el que fa el

regidor corresponent i el seu equip, és la política del territori i, per tant, han de dependre del màxim nivell, l'alcalde o president del consorci o agència territorial corresponent.

En segon lloc, a la manca de recursos públics s'ha de respondre amb models d'acord publico-privat i amb fórmules d'apalancament a tots els àmbits territorials (Catalunya-Europa) i estructurals (quàdruple hèlix). Això només és possible amb un canvi de política en la qual l'agència local no és «la meua agència», sinó un instrument de la societat per fomentar l'economia d'un territori, independentment de qui condueix o qui executa cada una de les accions resultat del consens social de la ciutat metropolitana.

En tercer lloc, com podem fer aquest canvi? En aquest punt, m'agradaria destacar tres aspectes clau del nou model:

a. **Una nova estratègia:** centrada en l'assoliment de resultats en forma de nous llocs de treball i de consolidació dels ja existents, amb la participació i el compromís real de tots els interessats, sector públic i privat. Participació i compromisos reals, no solament reunions.

Definició d'una estratègia d'especialització intel·ligent de la ciutat metropolitana, basat en els principis de l'estratègia RIS3 de la UE. Promoció de la cultura emprenedora (en tots els àmbits), la cultura del projecte, l'enfocament sistèmic dels projectes (la realitat és un sistema complex) i de comprensió sobre com podem avançar en la configuració d'un ecosistema d'innovació urbà a Barcelona. Recomano la lectura del clàssic *La reinvençió del gobierno* (David Osborne i Ted Gaebler, 1994).

En definitiva, projectes concrets amb objectius clars, quantificables i realistes i, sobretot, control i seguiment precís dels seus resultats.

b. **Nous instruments:** necessitat urgent de reformar en profunditat les actuals agències públiques de promoció econòmica de la metròpoli de Barcelona, en el sentit de ser capaces d'implementar la nova estratègia definida en el punt anterior. Aquestes agències renovades haurien de ser capaces de liderar la identificació i el disseny d'estratègies i projectes de promoció econòmica, perseguir noves oportunitats (no repetir sempre els mateixos serveis), definir i assolir objectius mesurables (no activitats) i compartir aquests objectius amb els agents públics i privats de la ciutat metropolitana.

Cal pensar en un model organitzatiu en xarxa que impliqui una àmplia base de col·laboradors externs, institucions i empreses de la ciutat. En altres paraules, posant els usuaris i ciutadans en el centre de l'activitat de les agències. També caldria establir una governança metropolitana que asseguri la coordinació de les agències i del conjunt del sistema.

Es tracta d'una profunda reestructuració que cal portar a terme amb urgència i partint de l'anàlisi de cada situació particular. És certament més fàcil de mantenir l'*statu quo* actual, però el canvi és necessari i urgent.

c. **Nous objectius:** es tracta d'expandir l'àmbit d'actuació de la promoció econòmica local, transformant-la en un element dinamitzador de projectes de la ciutat, sense necessitat de gestionar-los de forma directa. Els objectius del nou model de promoció econòmica de la ciutat de Barcelona es podrien aplicar a àmbits com els de la formació i el talent (que no vol dir organitzar cursos), els plans d'ocupació (connectats amb el sistema de formació i amb les empreses), el foment de l'emprenedoria entès com a sistema emprenedor (no com la gestió d'una incubadora), el foment del teixit productiu (d'acord amb l'estratègia RIS3 de la ciutat) i la identificació i el lideratge de projectes estratègics de ciutat (amb models de gestió sistemàtica de la innovació, com els que avui apliquen les empreses més innovadores).

En definitiva, es tracta de transformar el model actual de desenvolupament econòmic local en la seva filosofia, els instruments, en els seus programes, els recursos i el seu finançament perquè Barcelona sigui capital de l'economia del coneixement.

Algunes conclusions provisionals: que Barcelona arribi a ser capital d'un nou estat català dependrà de la voluntat dels catalans manifestada democràticament en un referèndum que, tard o d'hora, s'acabarà fent. Però mentre això arriba, haurem de continuar treballant per fer de Barcelona una capital internacional reconeguda arreu. Voldria acabar aquest article fent un resum en forma de conclusions sobre el que hem de fer els propers anys si volem que la Barcelona metropolitana sigui capital de l'economia del coneixement.

Primer, la Barcelona actual és resultat de la primera i la segona revolució industrial que ens ha deixat un pòsit de cultura industrial que és la base del present i del futur de la ciutat metropolitana. El foment de la nova indústria serà un dels objectius fonamentals.

Segon, avui les ciutats més dinàmiques del món es configuren en forma d'ecosistemes innovadors urbans, on es poden desenvolupar processos col·laboratius publicoprivats com els de la triple o la quàdruple hèlix, models de ciutat creativa (Florida) o clústers urbans (Porter), entre altres models propis de la nova ciutat del coneixement.

Tercer, el nostre ecosistema innovador urbà té algunes mancances que s'haurien de corregir en el futur. La més important és la falta d'un sistema de transferència, que fa que les empreses no disposin de l'entorn innovador que les ajudi a ser més competitives als mercats internacionals. I aquest és el principal dèficit que hem de saber superar, ja des d'ara, i que la capitalitat d'estat, quan arribi, podrà ajudar a consolidar.

Quart, el nou marc europeu definit pels objectius Europa 2020 pot representar una gran oportunitat per la ciutat de Barcelona, entesa com una gran metròpoli europea de més de cinc milions d'habitants on la gent més creativa del món desitgi venir a desenvolupar la seva creativitat professional i formi part dels diferents elements de l'ecosistema innovador urbà barceloní.

Cinquè, Barcelona capital d'estat podria reforçar molt el seu ecosistema innovador urbà, entre altres mecanismes, mitjançant els beneficis de l'efecte seu o la presència de nous reguladors en sectors estratègics. Una major capacitat d'inversió en infraestructures de coneixement. La capacitat per desenvolupar un marc legal molt més proper a les nostres necessitats. L'autonomia en la gestió de les infraestructures bàsiques o el disseny i aplicació de polítiques culturals pròpies, entre d'altres. El canvi de perspectiva seria radical i el potencial de transformació, extraordinari. Caldrà saber-ho aprofitar.

Sisè, mentrestant cal seguir treballant per millorar l'ecosistema innovador de la Barcelona metropolitana. I, en aquest sentit, s'hauria de definir i aplicar un model de promoció econòmica basat en un nou model d'administració local. Els reptes que ens planteja la globalització i l'economia del coneixement fan necessari i urgent una reforma en profunditat de l'administració local i de les agències públiques de promoció econòmica corresponents tant en la seva estructura i organització com en els seus continguts. Amb un estat propi, el nou marc legal hi podria ajudar, però el repte és de tal magnitud que no ens podem esperar.

Barcelona, ciutat referència en cultura i art

Lluís Cabrera Sánchez

President de la Fundació Taller de Músics

Ja fa anys que Barcelona figura al mapa del món com una de les ciutats de referència en camps que van des de la ciència fins a la gastronomia i el turisme. La cultura i les arts disposen d'una indústria diversificada i d'un munt de professionals autònoms que, amb la nova energia d'una Barcelona capital d'estat, augmentarien la capacitat d'expansió a escala mundial.

Si Catalunya es convertís en capital d'un nou estat, tindriem la millor oportunitat per a una projecció sense cap tipus de complexos ni entrebancs i, a més, que sabéssim fer-ho o no seria conseqüència directa de la nostra pròpia responsabilitat i de la fermesa que poséssim en la tasca.

L'alliberament que suposaria no dependre de l'Estat espanyol ens permetria pensar, a partir de la nostra voluntat, en un nou relat que exercís de motor per aglutinar sensibilitats al voltant d'un projecte engrescador. Després de l'empenta que va suposar l'assoliment dels Jocs Olímpics, Barcelona no ha sabut o no ha volgut posar en l'horitzó una altra cita que li servís de revulsiu. L'intent del Fòrum de les Cultures no va reeixir, potser per voler abastar-ho tot, i després va deixar un pòsit de fracàs. La meva opinió és que en aquells moments va faltar discurs, va faltar un relat comunitari i la capacitat d'unir voluntats internes.

Actualment, el que es desenvolupa a Barcelona en relació amb la cultura i l'art indica que si ens avinguéssim a donar-hi una empenta i a consensuar que, en esdevenir capital d'un estat, al marge de l'espanyol, un dels pilars que la sostindrien seria l'eix cultural i artístic, el resultat seria una ciutat capdavantera del globus terraqüi. Enfortir els trets de Barcelona com a ciutat intercultural, que ja ho és ara, requeriria una avantsala bàsica: cohesionar socialment el seu teixit urbà. En aquests moments, el desequilibri entre barris avisa que aquest camí no és l'adequat per fer el salt i aparèixer al món com el territori on la cultura i l'art són els fonaments del vaivé i el contacte pràctic entre tota la ciutadania sense exclusions de cap tipus. El pilar proposat i el seu eix contindrien la vivència d'allò presencial i l'experiència d'allò virtual.

Si algú esperés que, des del primer dia en què Barcelona abanderés la capitalitat d'un estat català, l'esdevenir diari hagués de ser nou de trinca, s'equivocaria. Hem de discernir els encerts i els errors per construir així els fonaments en relació amb el pilar que, segons la meva opinió, ens distingiria a escala mundial: art i cultura. No és una idea que neixi del caprici; al contrari, és fruit d'analitzar quin segell distintiu i de connexió podria produir, dins de la globalització, posar de manifest les peculiaritats i la singularitat que Barcelona pot oferir per història, per conformació de caràcter i per l'amalgama cultural compacta i diversa d'un territori hispànic i mediterrani. En aquest sentit, cal tenir en compte que en aquests moments ja hi ha una xarxa distribuïda al mapa català en què, a manera de balança, es desenvolupa una bona oferta cultural i artística, un tret que assegura que el cabal es reparteixi i no estigui exclusivament concentrat a Barcelona. Capital motor que impulsa, no capital que embussa.

Dit això, la capital de Catalunya, en un escenari polític lliure de dependències, està obligada a donar a llum un punt de mira amb molta intensitat, que projecti, que atregui, que sedueixi. Barcelona, capital d'una nació, ha d'actuar amb valentia i remoure alguns assumptes per així ser el far que, amb llum pròpia, sembri i llauri el camp com fins ara però que incorpori, també, el de les cultures populars contemporànies. Una acció que comportaria un replantejament en el model de l'ensenyament de les diferents branques de l'art.

Quan una ciutat aposta per disposar d'un segell distintiu en matèria cultural i artística, abans s'ho ha de creure, abans ha hagut d'assumir que aquesta aposta no és conjuntural sinó estructural. Hi ha un estadi anterior: superar la dicotomia Espanya-Catalunya. I en aquest procés, que jo m'atreveria a anomenar de retrobament, cal posar en pràctica amb afany el que és pura naturali-

tat, és a dir, acollir com a pròpies les essències hispàniques i mediterrànies que són intrínseques a la cultura catalana i a la creació que neix per i des de Barcelona.

La desafecció política cap a l'Estat espanyol ha anat en ocasions acompanyada de cert menyspreu a una cultura que és compartida, i per tant pròpia de Catalunya. I si ho és de la nació també ho és de la seva capital. Aquesta disfunció, en part, ens ha aïllat i no ha permès l'intercanvi, l'anada i la tornada, aquest gronxador profitós, aquesta mobilitat que han de tenir les cultures permeables. Seria un gravíssim error que en un escenari de construcció d'un estat català s'imposés l'autarquia cultural i artística.

Barcelona, capital d'estat, està obligada a liderar amb coratge un canvi radical, el de l'entesa i la col·laboració amb altres realitats semblants d'altres ciutats espanyoles que es miren i admi- ren el que passa i es produeix a l'urbs barcelonina. Per afirmar-se és obligat compartir i poten- ciar amb afany els vincles culturals i artístics que brollen a la Península i a les Illes, una base composta per entusiastes en la branca *amateur* i per descomptat amb la substància dels artistes professionals, els d'aquí i els d'allà. Aquesta actitud ha de ser clara, nítida, sense embuts i sense falsedats. Barcelona hauria d'actuar així també en el supòsit que l'Estat espanyol tingués una actitud hostil cap al nou Estat català.

Barcelona —i per extensió Catalunya— hauria d'establir a més ponts amb les cultures i l'art dels països llatinoamericans, llunyans en la distància però tan propers emocionalment. Caldria prendre la mateixa mesura amb els territoris de la ribera mediterrània, tan nostra i a vegades tan oblidada. Aquesta exposició significaria que en el nostre imaginari col·lectiu desaparegués Europa? És evident que no. El que passa és que aquesta reflexió pretén emfatitzar les cultures de caire popular que han configurat, al costat de l'europea, la cultura catalana, des de la intuïció que la intel·lectualitat oficial les ha relegat a un segon pla. Per a mi, la plasmació d'aquest fet ha estat un error que s'hauria de solucionar amb la il·lusió i l'esperança de palpar que Barcelona pot comptar en el panorama internacional com a capital d'estat.

Barcelona, seu de l'Estat català, ha d'actuar de locomotora, posar sobre la taula les seves essències, fer olor de singularitat cultural i artística en aquest món, el de la globalització. Cal una manera d'exercir la capitalitat perquè els seus trets no es dilueixin en els intents dels poderosos per homogeneïtzar a escala mundial la cultura i l'art. Si des de Barcelona no mostréssim una acció enèrgica davant del model propugnat per l'homogeneïtzació, seríem col·laboradors d'un mercat que s'acostaria a la barbàrie per nociu, pernicios i per entrar en col·lisió amb un desenvolupament harmònic dels éssers humans.

Fins ara, potser m'he estès exposant la meva visió sobre la projecció exterior d'una Barcelona capital d'un nou estat. Arribant a aquesta estació, el tren hauria d'aturar-se i analitzar aspectes interiors de Barcelona paral·lelament al conjunt de la nació, Catalunya.

Barcelona ja exerceix el lideratge en matèria cultural i artística, si tenim en compte que, dins de la seva delimitació geogràfica, les institucions principals (les suportades en un bon percentatge per diners públics, els de tots), les emblemàtiques, es troben a la capital i des d'ella es projecten. El que passa és que aquesta concentració amaga altres realitats, les engendrades per una pluja fina del dia a dia, la que no fa mal; al contrari, adoba iniciatives culturals i artístiques de risc, creatives, d'innovació i desenvolupament que, en la majoria dels casos, passen gairebé desapercebudes per manca d'inversió econòmica i per la invisibilitat d'una ciutat excessivament contenta d'haver-se conegut. Ens hem de reconèixer i virar la brúixola. Ni tot comença i acaba en els grans contenidors, ni tot l'invisible és garantia d'excel·lència. La distància entre els dos pols

invalida la inquietud i la curiositat d'una població, la barcelonina, amb tendència al tret segur, el que segellen els artistes d'èxit, els mateixos que, com la ciutat, també estan encantats d'haver-se conegut.

Barcelona, capital d'Estat, posarà en marxa el mecanisme que trenqui els lligams d'uns convencionalismes que empararien uns comportaments de caire conservador. Una constatació dolorosa que ens conduiria a pensar que, culturalment i artística, els ciutadans de Barcelona viuen atemorits per moure's en unes coordenades molt estretes. Potser la forma d'exercir l'acció cultural de la ciutadania sigui el reflex d'allò que perceben dels seus dirigents polítics, intel·lectuals i acadèmics, o bé a l'inrevés, els ciutadans no donen un pas i, per aquesta actitud, els líders d'opinió i els que decideixen on s'inverteix l'escassetat econòmica en l'àmbit cultural i artístic es queden quietes.

El component social i els orígens del conjunt de barcelonins que compartim el mateix espai, el que va del mar a la muntanya i del Besòs al Llobregat, un territori interconnectat i que, per proximitat a la capital, incloem en el replantejament que descriu aquest escrit, hauria de ser motiu rellevant en el canvi de relat. Caldria matisar bastant el discurs dual que l'argot dominant utilitza encara quan s'atreveix a distingir entre els autòctons i els vinguts de fora. Encara avui es dibuixa en el paper o es verbalitza a través de les ones la paraula immigrant quan es refereix a les persones que, entre 1950 i 1970, ens vam desplaçar d'altres punts d'Espanya fins a Barcelona. O bandegem del llenguatge aquesta estigmatització o la dualitat ens debilitarà. Iniciat el segle XXI, encara és habitual en conferències, debats i proclames utilitzar la denominació d'espanyols (o el que és el mateix, els no catalanitzats) en referir-se a les persones que habiten en els barris de Barcelona amb menys renda i major percentatge d'atur. En assenyalar com a espanyols els uns, els altres s'autoafirmen des d'una suposada diferència, la del català que posseeix pedigrí.

El relat de la immigració, a causa de les convulsions i la repressió duta a terme pel franquisme, època en què s'efectua el major nombre de trasllats cap a Catalunya, amb un tant per cent elevat d'establerts a Barcelona, cadascú l'ha manipulat segons els seus interessos. Deu ser per això que ha desaparegut de la narrativa, suposo que per por, afirmar que determinats barris estan compostos majoritàriament per treballadors. Les diferències socials s'han substituït per les (imaginàries) diferències culturals. Això, paral·lelament al desprestigi de la política professional (no cal enumerar, per òbvies, les raons) i al fet d'haver d'adaptar-nos a viure en temps de vaques magres (no cal enumerar, per òbvies, les raons), converteix el lloc de naixement i la cultura en un dispositiu que frega l'obscuritat dels que, en massa ocasions, fan ús del llenguatge per maquillar i fer anar l'aigua al seu molí.

Un molí que, tal com he argumentat, està fonamentat per un canemàs similar, un molí que gira gràcies a ribassos amb joncs fruit de la mediterraneïtat i unes cistelles trenades amb vímet de caràcter hispànic. Ni el flamenc, ni la sarsuela, ni la cançó, ni la música culta d'arrel hispànica, ni la rumba (catalana, llatina o meridional) són formes d'expressió alienes a la cultura catalana. Però no perquè les transportessin els vinguts de fora amb la voluntat de distorsionar allò propi i amb el temps s'amalgamessin amb altres formes pròpies d'aquí, sinó perquè són presents a Barcelona des de mitjans del segle XIX, igual que en altres ciutats espanyoles.

En el procés per la consecució de l'estat propi, amb capital a Barcelona, s'ha de posar per davant la política, la llibertat i la dignitat, en comptes de qualsevol altre element que pogués produir friccions. Si s'insisteix fins a l'exasperació que el procés està lligat a la cultura (la que alguns propugnen), la identitat (la dels que es parapeten en el púlpit per pontificar) i la llengua (la dels

que es creuen propietaris del llegat), enteses com a compartiments estancs, com a matèries pures alienes a l'osmosi o la simultaneïtat, estem abocats al precipici.

I la Barcelona de les mixtures? Aquí rau el fonament d'apostar i posar el pilar al centre, en l'eix vertebrador de la seducció i projecció universal d'una capital d'estat amb voluntat de créixer com a ciutat i d'alimentar la personalitat i l'esperit de l'ànima de la seva gent. A algunes consciències benpensants ja els va bé una Barcelona segmentada quant a cultura (multiculturalitat), una apreciació mancada d'energia i d'ambició. El manteniment de guetos separats de la pulsio central de la Barcelona amb força d'atracció ens abocaria a la marginalitat i a ser una capital menystinguda. Els vasos comunicants, els que encomanin la tensió d'un pol que premiï la creació en els diferents àmbits de la cultura i les arts, ens aportaran cohesió i ens acostaran a un model de ciutat més igualitària i amb menys desequilibris de caràcter social. Aquesta és la premissa per lubricar un territori compost per persones d'orígens diversos. Si som capaços d'irradiar accions conjuntes, les que proporciona el contacte (interculturalitat), estarem en condicions de tendir cap a un model més d'acord amb la nostra idiosincràsia. *Multi* igual a segmentació; *inter* igual a coneixement mutu.

Segons la meva opinió, la idea de ciutat capital d'un estat que opta per ser intercultural no és intranscendent. La responsabilitat de Barcelona en aquest sentit és molta: la capital irradiarà cap a la resta del país. Al districte de Nou Barris hi ha dos exemples que animen a seguir aquesta ruta: un el lidera Pablo González, Veus per a la Integració, motivat per l'interès en la creació de corals on participen centenars de nens sense mirar si les seves cares són diferents ni preguntar d'on són els seus pares. Es completa amb un altre bon grapat de nens que aprenen música tocant en banda, bàsicament instruments de corda. L'altre l'organitza el conjunt d'entitats que incideixen a Nou Barris i que s'agrupen al voltant de l'Ateneu Popular, Sopes del Món. Una jornada per compartir gastronomia a partir d'un brou que adquireix en cada territori d'origen el seu propi gust i que s'assaboreix a l'espai públic. Un exponent del paper que han de tenir la festa, la tradició i la cultura popular en la unió de l'entramat del poble català, el que fixa les seves aliances a la capital, la Barcelona on es donen cita les lògiques ànsies de progrés de tots els seus habitants.

Si m'he atrevit a plantejar dues experiències de caire positiu, no seria just que almenys no n'aparegués com a mínim una altra en sentit contrari. Així com el Carnaval ha arrelat a altres ciutats catalanes, i fins i tot es va mantenir al temps del franquisme, a Barcelona treu el cap com un artefacte ortopèdic que no ha arrelat entre el conjunt del veïnat. Una rua amb poca participació en la disfressa, passejant per rambles o passeigs, i uns observadors a les voreres amb els peus junts i sense remenada de cintura diuen molt poc del grau de transgressió que ha de tenir un carnaval com cal. Si hi afegim que les carrosses són camions sense decoració imaginativa, és a dir, amb poc art i transportant música enllaunada d'estils dispars i contradictoris entre si, el sentit comú ens aconsella que el repensem o l'anul·lem. Si volem que el Carnaval de Barcelona sigui una font on vinguin a beure persones de llocs recòndits, com passa amb els de Vilanova i Sitges (per posar només dos exemples, encara que n'hi ha més), cal fer una aturada, pensar el model i decidir quina música, quina cantarella, quin gènere és l'encarregat de fer que el personal s'impliqui, participi, jugui i es diverteixi. Hi ha d'haver una música que identifiqui el Carnaval de Barcelona. Aquest ritme, que viatjaria en carrosses dissenyades amb gust i categoria d'acord amb la capital d'una nació, ha de ser la rumba catalana. No s'hi val a simular el Brasil. La seva música popular enganxa, però copiar sense solta ni volta una cosa que ens ve donada no té cap ni

peus. Si Barcelona disposa d'una música picardiosa, ballable, alegre i que pot provocar la transgressió pròpia del Carnaval, aquesta és la rumba catalana. Així de clar i així de rotund.

Pot fer la sensació que m'he desviat del tronc. Si és així, reprendrem el viarany. A Barcelona s'ha de lluitar perquè els xavals, fills de famílies d'orígens diferents, es barregin a les escoles d'ensenyament obligatori. Si abaixem la guàrdia en aquest sentit estarem potenciant els guetos. És una premissa que s'ha d'assegurar a partir de l'ensenyament públic i també al privat concertat. Ni la religió ni la llengua que usin o practiquin en l'entorn familiar hauria de ser un escull perquè, a través de l'aprenentatge, anem muntant les bastides que sostinguin la docència d'una ciutat que propugna la decència. En els nivells superiors, la universitat o la formació professional, la premissa abans exposada ha de ser d'obligat compliment (difícil perquè la desestructuració i la manca de recursos de les famílies produeix una selecció antinatural en els nivells obligatoris), una bona opció per curtcircuitar la fragmentació social.

Però no n'hi ha prou amb consolidar la base educativa, en el cas que ens prenguem aquesta tasca com a prioritària i tallem de soca-rel les anomalies que els diagnòstics pronostiquen. Paral·lelament, han de ser els oficis relacionats amb l'art i conseqüentment amb la cultura —música, literatura, cinema, patrimoni, teatre, disseny, teatre, arts plàstiques, escultura, dansa, circ, etc.— els que fabriquin l'argamassa col·lectiva, tant si l'interès és de caire *amateur* com si és professional. La formació artística comprèn tècnica, personalitat, gust i creativitat. En aquesta forja, el subconscient, l'abstracció i els sentiments formulen una química que ens fa oblidar d'on venim i ens llança a la recerca de la veritat i la bellesa. En aquest trajecte han de trobar-se els joves d'avui, els de les centralitats i els dels barris. Si pugem en l'escalafó de la formació artística, els barris i les centralitats s'entrecreuaran. Cal jugar a fons aquesta carta; ens hi va el present i el futur. La tessitura creativa ens faculta a ser iguals perquè som diferents. La frase tindria el mateix valor si la formuléssim a l'inrevés.

Els responsables polítics, els líders d'opinió i els dirigents institucionals que han de gestionar els recursos públics en una Barcelona capital d'un nou estat tenen la urgència de creure's la carta cultural i artística, sense dilació i sense ambigüitats. Han de connectar urgentment amb els centres d'ensenyament dels oficis lligats a les arts, sense distingir si són de titularitat pública o privada, des dels nivells elementals fins als de rang superior universitari, passant pels mitjans i professionals. No oblidem les activitats que, sense perspectives de professionalització, realitzen les corals, els orfeons, els ateneus, els centres cívics, els casals de joves, les agrupacions de la sardana, els esbarts, els centres de suport al folklore, la història, el patrimoni i un llarg etcètera. És urgent un gran pacte entre tots els agents que intervenen en aquest camp. S'imposa aparcar les desconfiances, pujar al carro del consens i que Barcelona es beneficiï d'un potencial innegable però dispers. Barcelona, capital de l'excel·lència artística, un pol de referència en el món, una aposta que arrossegarà altres sectors empresarials interessats a posar a prova la seva responsabilitat social corporativa.

Un acord que reculli la importància de les escoles d'art en la seva vida interior, en la incidència en el seu entorn més immediat i en l'agitació que contaminin tota la ciutat. Assegurem que no es congelin guetos, que no es consolidin comunitats purificades. Una Barcelona parcialitzada, on la seva gent no es barregi en la vida diària i no doni a llum nous plançons, podria ser una ciutat amb un territori ferit. A vegades les ferides cicatritzen; altres vegades, si s'hi aboquen líquids inflamables, provoquen zones pantanoses amb excés de llot.

No pretenc que anem tots a una sense crítica i sense dissidència. Dues accepcions que són el millor antídote contra els que pretenen controlar una ciutadania submissa, composta per ramats conduïts pels pastors de la redempció. Al model de la no dissidència i de la manca d'autocrítica s'hi sumarien els que s'afanyen amb rapidesa a ser els dedicats a lladrar a alguna ànima que s'atreveixi a desviar-se del camí traçat.

No voldria acabar l'article sense fer cap comentari respecte a les llengües. I voldria fer-ho sense embuts i sense por. A qui firma li és indiferent ser blanc dels ferotges. En no situar-me en el cubicle del pensament únic no estic tenallat per la covardia. La meua vida ha tingut continuïtat per haver-me enfrontat, en la mesura de les meves possibilitats, a aquells que es dirigeixen a la resta des del púlpit, a aquells que pontifiquen, a aquells que estan segurs de posseir la veritat, a aquells que lloen la supremacia, a aquells que utilitzen la seva pretensiosa superioritat moral per amagar els seus complexos i falta de coratge.

La festa de les llengües deixem-la en pau. Perquè les llengües són matèria molt sensible i no mereixen que les espatllem. Les llengües cal deixar-les tranquil·les perquè puguin complir la seva funció. Les llengües s'assemblen als rius: neixen en serres, disposen d'afluents i desemboquen a la mar. A bon entenedor, poques paraules basten. Barcelona, capital de l'Estat català; Barcelona, capital de la llengua catalana; Barcelona, capital de la llengua castellana.

En conclusió, Barcelona, capital d'estat, no es pot permetre el luxe de no comptar amb el bagatge cultural i artístic acumulat per les empreses, institucions i creadors que, amb el seu esforç, ajuden a la cohesió social i a una mobilitat de cultures que amplia la nostra mirada. Els projectes culturals i artístics que es generin a Barcelona, en un escenari nou, no només cal mantenir-los en contacte amb el que passi en altres ciutats d'Espanya i de latituds llatinoamericanes, sinó que també els hauríem d'enfortir a partir de la confraternització. Per a la realització del que s'ha exposat, és evident que cal una forta inversió econòmica pública i privada.

La construcció social de Barcelona, i per extensió de tot Catalunya, ha de comptar amb totes les opinions i matisos. En aquest punt, la dissidència i els posicionaments crítics són fonamentals. El gregarisme conduiria a un estat tancat, inflexible i poc adaptat als reptes del segle XXI. El relat sobre els orígens culturals dels barcelonins ha de girar cap al reconeixement mutu, mai des de la superioritat moral d'uns respecte als altres.

L'educació artística, element clau per al desenvolupament cultural, també ha de pertànyer al pilar que aguanti la nostra projecció com a ciutat capital d'estat. La piràmide social i el castell han de ser generoses a la base, la pinya. Per ancorar bé els fonaments i accedir al vèrtex hem de llaurar les parts mitjanes. L'excel·lència de la formació artística és obligada en els centres superiors, però també hauria de ser una divisa que haurien de practicar altres models no reglats. Diuen que el saber no ocupa lloc. Un lema que podem discutir. Aprendre, saber i progressar sí que costen esforç, entrega i paciència. Per tant, lloc i temps són necessaris per irradiar el que es cogui a Barcelona.

El català i el castellà són patrimoni propi d'una capital que vol licitar en l'entramat internacional, sobretot sent la principal ciutat d'un estat nou.

Barcelona plaça financera

Montserrat Casanovas Ramon

Catedràtica d'economia financera de la Universitat de Barcelona
Secretària de la Comissió Gestora del Col·legi d'Economistes de Catalunya unificat

Introducció

L'objectiu d'aquest article és analitzar la situació actual de Barcelona com a plaça financera. Barcelona ha estat, és i serà una ciutat molt important en l'àmbit financer. Ja va destacar a l'edat mitjana creant la Borsa de Barcelona.

Una ciutat s'anomena «plaça financera» per la rellevància de les institucions financeres i els mercats financers que hi estan establerts, així com per la importància de l'activitat financera que desenvolupen tant les entitats de crèdit i d'assegurances que hi tenen la seu social domiciliada, com aquelles altres que tenen la seu fora del seu territori d'origen però que desenvolupen un volum molt gran d'activitat financera i/o asseguradora en ella. En aquest sentit, a continuació farem referència als antecedents de Barcelona com a plaça financera, a la situació actual i a la seva potencialitat futura. Per tant, s'analitzarà tant el mercat borsari com les entitats de crèdit i dipòsit establertes a Barcelona, que ofereixen alternatives de finançament a les empreses i als particulars, així com les possibilitats d'inversió dels seus estalvis. També s'estudiarà l'entitat de crèdit públic Institut Català de Finances (ICF) i les empreses de serveis financers. Destacarem el paper de l'Associació Barcelona Centre Financer, ja que totes les entitats esmentades, juntament amb les societats gestores d'institucions d'inversió col·lectiva i de fons de pensions, societats de *leasing*, de *renting*, de *forfaiting* i de *confirming*, agències de *rating* i empreses emissores (d'accions o de deute), així com els particulars —ja sigui en el seu paper d'inversors en actius financers o subscriptors de dipòsits—, conformen Barcelona en l'actualitat com la segona plaça financera espanyola i la primera a Catalunya.

Antecedents de la Borsa de Barcelona

Els orígens de la Borsa de Barcelona els trobem a l'edat mitjana amb la creació de les llotges de mercaderies, com a conseqüència de la revolució comercial que es produeix a Catalunya. L'any 1721 es promulguen les «Ordinacions» de Jaume I, les quals constitueixen el text antic més complet de regulació de la figura del «mediador comercial».

A mitjans del segle XIX, amb el naixement de les primeres societats anònimes catalanes, s'inicia la contractació de títols de valors, i a Barcelona es desenvolupa un mercat molt actiu en el qual feien de mediadors els «corredors reals», predecessors dels agents de canvi i borsa.

L'any 1915 es va crear la Borsa Oficial de Comerç de Barcelona, governada i administrada fins el 29 de juliol de 1989 pel Col·legi d'Agents de Canvi i Borsa de Barcelona.

La Llei de reforma del mercat de valors de l'any 1988 promou que la Borsa de Barcelona, a l'igual que les altres tres borses espanyoles (Madrid, València i Bilbao) estiguin regides cadascuna d'elles per una societat rectora, sense operativitat financera; així neix la Societat Rectora de la Borsa de Valors de Barcelona.

Les borses, com a conseqüència de la Llei de reforma del mercat de valors, es transformen en societats anònimes, en les quals el seu capital estarà subscrit pels membres del mercat (societats de valors i agències de valors, també amb la forma jurídica de societats anònimes i, més tard, s'incorporaran les entitats financeres).

Per tant, una altra de les novetats a destacar d'aquesta llei va ser la desaparició de l'agent mediador individual, anomenat «agent de canvi i borsa».

L'arribada de les noves tecnologies a les borses va desencadenar una progressiva substitució de la contractació verbal, és a dir, del sistema anomenat de «viva veu», per un nou sistema de contractació electrònica. En aquest sentit, cal destacar que un dels altres pilars fonamentals de la reforma del mercat de valors va ser la implantació d'un sistema d'interconnexió borsari informatitzat, dirigit per ordres i regit per una societat de borses, constituïda per les quatre societats rectores de cadascuna de les borses. I es va crear el «mercat continu», que és un mercat dirigit per les ordres que s'envien a un ordinador central i són rebudes a través de terminals informàtics amb informació en temps reals. Potser una de les característiques més importants d'aquest mercat continu, fent un símil, és que es tracta d'un mercat amb quatre portes virtuals d'entrada (les borses de Madrid, Barcelona, Bilbao i València) i que per a cada valor i cada moment es forma un únic preu, independentment de la plaça borsària a través de la qual s'hagi cursat.

El dia 4 de maig de 1994 s'inaugura a la Borsa de Barcelona el nou «parquet electrònic». Els membres de la Borsa de Barcelona disposen en aquest «parquet» de «boxes» de contractació, equipats amb les tecnologies més avançades que els permeten accedir a tots els mercats globals.

A finals de l'any 2002 la Borsa de Barcelona juntament amb IBERCLEAR (Societat de Compensació i de Liquidació de les operacions borsàries) i la resta de mercats borsaris espanyols constitueixen el grup Bolsa y Mercados Españoles (BME), que integrarà els mercats de renda fixa, renda variable, derivats, i sistemes de compensació i liquidació a Espanya. La finalitat de la creació d'aquest *holding* va ser desenvolupar una estratègia unificada dirigida a aconseguir la màxima competitivitat dels mercats espanyols, per poder afrontar millor els reptes del futur.

També cal esmentar que Barcelona va ser pionera en els mercats de derivats espanyols, ja que gràcies a la Resolució de la Dirección General del Tesoro de 21 de març de 1989 s'introdueix la possibilitat de contractació de Deute de l'Estat Anotat entre dues parts que no siguin «titulars de compte» i la dita resolució detalla els condicionants que exigeix el desenvolupament d'un mercat d'aquest tipus. I el dia 16 de maig de 1990 el mercat de futurs financers (MEFF) comença la contractació de futurs financers a Barcelona. S'entenen per futurs financers aquells contractes que obliguen el comprador i el venedor a comprar o vendre actius financers, en una data futura, prèviament determinada i a un preu fixat en el moment de la signatura del contracte.

Situació actual de la Borsa de Barcelona

La Borsa de Barcelona actualment continua format part del holding BME i participa amb un 25% en la Societat de Borses, a l'igual que les altres tres borses espanyoles, les quals també tenen el mateix percentatge de participació. La Societat de Borses és la que gestiona el sistema d'interconnexió borsari espanyol (SIBE).

El volum de contractació de la Borsa de Barcelona, l'any 2013, va ser de 192.400 milions d'euros. Aquest volum de negociació es desglossa en 44.078 milions d'euros corresponents a la renda fixa i en 148.322 milions d'euros de contractació de renda variable. Aquest volum de negociació de renda variable representa un 21,08% del total negociat en el sistema espanyol d'interconnexió borsària.

El nombre d'empreses amb seu social a Barcelona que negocien en el mercat continu representa aproximadament un 10% del total d'empreses que hi cotitzen. Aquestes empreses són: Abertis, Applus, Banc Sabadell, CaixaBank, Catalana Occidente, Damm, Dogi, eDreams Odi-geo, Ercros, FCC, Fersa, Fluidra, Gas Natural, Grifols, Inmobiliària Colonial, Laboratoris Almi-

rall, Miquel i Costas, Molins, Renta Corporación. El fet que el nombre d'empreses catalanes cotitzades no sigui més elevat es deu al fet que la majoria de les grans empreses espanyoles tenen la seu social a Madrid.

La Borsa de Barcelona també participa en el mercat alternatiu borsari (MAB). Es tracta d'un mercat promogut per BME que es va crear l'any 2005 com un sistema organitzat de negociació de valors i instruments financers de reduïda capitalització: accions, valors emesos per institucions d'inversió col·lectiva com les SICAV (societats d'inversió de capital variable) i altres valors que requereixin un règim singularitzat com les SOCIMIS (Societats cotitzades d'inversió en el mercat immobiliari). La participació d'empreses catalanes en aquest mercat és aproximadament de l'ordre d'un 25% del total.

També cal destacar el paper prolífic de la Borsa de Barcelona en l'elaboració d'índexs borsaris. El més antic és l'anomenat BCNGLOBAL-100, que és un índex general de la Borsa de Barcelona que comença l'1 de gener de 1986 i continua fins a l'actualitat. El seu valor base és 100 i va tancar l'any 2013 amb un valor de 809,14 punts. Està format pels 100 valors que tenen un volum de contractació i una freqüència de cotització més gran.

L'any 1994 es va crear l'índex BCN MID-50, que indica l'evolució de les cotitzacions de les 50 mitjanes empreses espanyoles que tenen un volum de contractació més gran i una major freqüència de cotització. En aquest cas el valor base era 4.000 punts i la data base 01-01-94. El valor de tancament del 2013 va ser 16.544,40.

L'any 2001 es van posar en marxa quatre nous índexs: el BCN ROE-30, el BCN PROFIT-30, el BCN PER-30 i el BCN INDEXCAT, tots amb un valor base de 10.000 punts i data base 01-01-2001.

El BCN ROE-30 indica l'evolució de la cotització de les empreses de l'IBEX 35 (índex borsari del mercat espanyol) amb una rendibilitat financera més gran.

El BCN PROFIT-30 representa l'evolució de les cotitzacions de les empreses de l'IBEX 35 que tenen més beneficis.

El BCN PER-30 mostra l'evolució de les empreses de l'IBEX 35 amb un PER més petit (on el PER indica la relació entre el preu de l'acció i el benefici per acció de l'empresa).

El BCN INDEXCAT mostra l'evolució de les cotitzacions de les empreses amb seu social a Catalunya. En aquest cas el criteri de selecció és diferent que en els anteriors índexs, ja que s'utilitza la capitalització borsària ajustada pel *free float* (capital que circula lliurement per borsa).

Antecedents de les entitats de crèdit privades

En aquest apartat ens referirem especialment als antecedents d'aquelles entitats de crèdit que existeixen en el moment actual i que tenen la seu social a Barcelona. Per aquest motiu, a continuació analitzarem els orígens de CaixaBank i de Banc Sabadell, i també farem menció de la Caixa de Catalunya, encara que en aquests moments s'hagi fusionat amb el BBVA, per la seva trajectòria durant pràcticament noranta anys.

L'antecedent de les caixes d'estalvis van ser els anomenats monts de pietat, el primer dels quals a Barcelona es va crear l'any 1740. La instauració de les caixes d'estalvis no va arribar fins a principis del segle XIX i es van crear amb la voluntat d'emparar les classes més necessitades i millorar-ne la situació, des del principi es van vincular a la beneficència i a la filantropia i sempre han estat molt arrelades al territori.

La primera caixa d'estalvis a Barcelona es va crear l'any 1844, amb el nom de Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona, coneguda com la Caixa de Barcelona.

El mes d'abril de l'any 1904 es va fundar la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvi de Catalunya i Balears, amb seu social també a Barcelona, entitat que desapareix com a tal l'any 1990 per fusionar-se amb la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Barcelona i constituir la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, coneguda com "la Caixa".

L'any 1992 va crear el Grup Caifor juntament amb FORTIS per gestionar les assegurances i comprar el Banco de las Islas Canarias. Continuant amb la seva política d'expansió bancària, l'any 1994 va comprar el Banco de Europa, amb seu a Barcelona, i li va canviar el nom pel de MicroBank amb la finalitat que fos una entitat especialitzada en la concessió de microcrèdits.

Posteriorment, l'any 2000 va crear Caixa Holding per aglutinar les participacions industrials i el grup assegurador. Una altra fita de l'entitat va ser l'any 2007, quan va canviar la denominació social per Criteria Caixa Corp i va sortir a borsa.

Una altra entitat que ha estat un referent a Catalunya i a Barcelona ha estat la Caixa d'Estalvis de Catalunya, que va ser creada a principis del segle xx, l'any 1926, per la Diputació Provincial de Barcelona.

El procés de concentració del sector va fer que el desembre de l'any 2009, la Caixa d'Estalvis de Catalunya es fusionés amb la Caixa d'Estalvis de Manresa i la Caixa d'Estalvis de Tarragona i formés Catalunya Caixa, amb la qual cosa va esdevenir en aquell moment la quarta caixa espanyola per volum d'actius i la segona de Catalunya.

La tradició bancària a Catalunya es fa palesa amb la creació del Banc de Sabadell l'any 1881, una iniciativa de 127 empresaris i comerciants de Sabadell amb l'objectiu principal de finançar la indústria local i proveir-la de matèries primeres (llana i carbó) en condicions més favorables. Però va ser l'any 1907 quan el Banc de Sabadell va començar una nova etapa, va liquidar els negocis no bancaris i va enfocar la seva activitat cap a la banca comercial.

Després d'un llarg període de creixement orgànic, el Banc de Sabadell inicia en el segle XXI un procés molt important de creixement extern, de manera que l'any 2003 el Banc de Sabadell presenta una OPA per comprar el 100% del capital del Banco Atlántico S.A., i el 2004 crea la marca comercial Sabadell Atlántico.

L'expansió del Banc Sabadell continua el 2006 amb la compra del Banco Urquijo, la qual cosa el situarà com a segon banc d'Espanya en el negoci de banca privada. I en l'àmbit internacional, l'any 2007 compra el TransAtlantic Bank de Miami.

L'any 2008 fa una aliança estratègica amb el grup d'assegurances Zurich. I un any després continua la seva expansió internacional amb la compra del Mellon United National Bank.

Situació actual de les entitats de crèdit privades

El creixement del Banc de Sabadell, esmentat anteriorment, continua l'any 2010 amb l'adquisició del Banco Guipuzcoano. I l'any 2012 amb la compra de la CAM (Caja de Ahorros del Mediterráneo) i la xarxa territorial i el negoci del Banc Mare Nostrum (BMN) a Catalunya i a Aragó es posiciona entre els quatre primers grups bancaris privats d'Espanya.

L'any 2013 compra el Banco Gallego i el negoci espanyol de Lloyds Banking Group. En data 30 de juny de 2014 el volum d'actius del Banc de Sabadell era de 161.557,1 milions d'euros, el nombre d'oficines és de 2.336 i el nombre d'empleats és de 17.698.

A Catalunya, a l'igual que a Espanya, com a conseqüència de la reconversió del sistema financer, s'ha produït un procés de transformació de les caixes en bancs. Aquest procés de *bancarització* ha estat encapçalat a Catalunya per "la Caixa", que l'any 2011 va traspasar al seu negoci financer a Criteria Caixa Corp i va esdevenir un grup bancari denominat CaixaBank.

Prèviament, l'any anterior havia absorbit Caixa Girona.

La política de creixement extern de CaixaBank continua l'any 2011 amb l'adquisició del negoci bancari de Bankpime i el 2012 amb la compra de Banca Cívica, que estava integrada per Caja Navarra, Cajasol, Caja Canarias i Caja Burgos, i va esdevenir amb aquesta operació la principal entitat financera de Catalunya i d'Espanya.

CaixaBank continua la seva expansió amb l'adquisició l'any 2013 del Banco de Valencia, i a finals d'agost d'aquest any 2014, del Barclays Bank, S.A.U. Amb aquesta operació es posiciona com el grup financer líder del mercat català i del mercat espanyol, tant pel que fa al sector bancari com a l'assegurador.

En data 30 de juny d'aquest any 2014 el volum d'actius de CaixaBank era de 336.849 milions d'euros, el nombre d'oficines era de 5.695 i el nombre d'empleats era de 31.574, amb la qual cosa s'ha convertit en l'entitat financera líder a Catalunya i la tercera entitat espanyola per volum d'actius.

Pel que fa a Catalunya Caixa, cal dir que ha estat comprada aquest mes de juliol de 2014 pel BBVA, que l'any 2012 ja havia adquirit UNIM, integrada per les caixes de Sabadell, Terrassa i Manlleu. L'adquisició de Catalunya Banc ha suposat al BBVA un fort increment en la quota de mercat a Catalunya, que ha passat del 12,3% al 24,9% i es posiciona com la segona entitat financera a Catalunya, després de CaixaBank i per davant del Banc de Sabadell.

A fi de no fer una enumeració exhaustiva de totes i cadascuna de les entitats financeres espanyoles que tenen oficines a Barcelona capital, a part de les explicades anteriorment, així com el nombre de sucursals d'entitats de crèdit estrangeres tant comunitàries com extracomunitàries, a 31 de desembre del 2013, a manera de resum direm que són, respectivament, de 674, 21 i 2, és a dir, un total de 697 sucursals, malgrat el procés de reducció d'oficines que s'ha produït en els últims anys, fruit del procés de concentració bancària.

El volum total de dipòsits a 31 de març de 2014 a Barcelona província era de 154.710 milions d'euros, és a dir, un 79,3% del volum de dipòsits de Catalunya i un 13,6 % del volum total de dipòsits d'Espanya.

El volum total de crèdits concedits en la mateixa data va ser de 244.519 milions d'euros, és a dir, un 83,7% del volum de crèdits de Catalunya i un 16,6% del volum total de crèdits d'Espanya.

La importància de les entitats bancàries també es posa de manifest en el nombre d'empleats que treballen en el sector bancari, que a 31 de desembre del 2013 a la província de Barcelona era de 15.757, és a dir un 14,45% del total d'empleats del sector de tot l'Estat espanyol.

Una part menys important del sistema financer a Barcelona està constituïda per les cooperatives de crèdit: la Caixa de Crèdit d'Enginyers i la Caixa d'Arquitectes, ambdues amb seu a Barcelona.

Una característica principal de les societats cooperatives de crèdit és que el soci és a la vegada client i propietari de l'entitat.

La Caixa d'Enginyers Societat Cooperativa de Crèdit es va crear l'any 1967 amb l'objectiu de prestar serveis financers globals als seus socis i avui és un grup financer i assegurador que

desenvolupa un model de banca personal, comercial i institucional al territori espanyol. A finals de l'any 2013 tenia 121.911 socis i el seu volum d'actius totals era de 2.368 milions d'euros.

La Caixa d'Arquitectes Societat Cooperativa de Crèdit es va constituir l'any 1983, a iniciativa dels òrgans rectors dels col·legis d'arquitectes que volien disposar d'una entitat financera pròpia. El nombre de socis, a finals de l'any passat era de 26.210 i el volum d'actius totals era de 1.443 milions d'euros.

L'entitat de crèdit públic

La banca pública a Catalunya està constituïda per l'Institut Català de Finances (ICF). L'ICF es va crear l'any 1985 amb un accionista únic, que és la Generalitat de Catalunya. La finalitat amb la qual es va crear va ser impulsar el creixement de l'economia catalana, facilitant l'accés al finançament a les empreses amb seu a Catalunya, principalment petites i mitjanes empreses, com a complement del sector financer privat, mitjançant préstecs, avals, capital de risc i préstecs participatius (alguns en règim de coinversió amb *business angels*).

Per poder portar a terme la seva activitat, l'ICF es finança actualment amb els recursos que li aporta la Generalitat i els que obté en els mercats nacionals i internacionals. I el seu màxim òrgan de govern és la Junta de Govern.

Cal dir que la Generalitat va aprovar l'any passat un reial decret per transformar l'ICF en una societat anònima sotmesa a la normativa d'entitats de crèdit i sota el control dels reguladors estatal i europeu, amb independència del govern de la Generalitat.

Durant l'any 2013, l'ICF va concedir préstecs i avals a unes 1.200 empreses, per un import global de 620 milions d'euros, que ha permès la creació i/o el manteniment de 61.000 llocs de treball. El 50% de les operacions eren per finançar noves inversions i actius circulants, i el 50% restant estaven dirigides a refinançaments, per tal de facilitar la viabilitat d'empreses en una situació financera complicada. La seva plantilla era de 93 treballadors.

En el primer semestre de 2014 l'ICF ha incrementat la seva activitat, i ha concedit préstecs i avals a 801 empreses per valor de 377 milions d'euros.

El grup té dues filials: IFEM (Instrument Financers per Empreses Innovadores) i ICF Capital. La primera d'elles es dedica a gestionar els fons europeus per a les empreses de nova creació o que estiguin en la fase inicial de posada en marxa (capital llavor).

ICF Capital és una societat gestora d'entitats de capital de risc que com a tal assessora, gestiona i impulsa fons o societats de capital de risc, públiques o privades, que aporten capital a empreses catalanes.

A més a més, d'aquestes dues societats filials esmentades, l'ICF participa, juntament amb altres entitats financeres, en el capital d'Avalis de Catalunya, SGR.

Avalis és una societat de garantia recíproca de capital mixt (públic i privat) que va promoure la Generalitat de Catalunya l'any 2003 amb l'objectiu de facilitar l'accés al crèdit de les pimes i autònoms mitjançant la concessió d'avalis financers, tècnics i econòmics.

Les empreses de serveis financers

Les empreses de serveis financers (ESIS) són entitats financeres que es dediquen a donar serveis d'inversió amb caràcter professional a tercers, i estan subjectes a la supervisió, la inspecció i el control de la Comissió del Mercat de Valors (CNMV).

Hi ha diferents tipus d'ESIS. Les societats de valors i borsa (SVB), les agències de valors i borsa (AVB), les entitats de crèdit mateixes, les societats de cartera i, des de l'any 2008, també les EAFIS.

Les SVB reben, trameten i executen ordres borsàries per compte de tercers i per compte propi. Així mateix, poden gestionar carteres, fer d'intermediari en la col·locació d'una oferta pública de venda d'accions (OPV), etc. El nombre de SVB de la Borsa de Barcelona és de catorze. Algunes d'elles són a la vegada membres de la Borsa de Madrid.

Les AVB també actuen com a intermediaris del mercat, trametent ordres de compra i venda borsàries, però, a diferència de les SVB, només poden actuar per compte aliè. El nombre d'AVB i de la Borsa de Barcelona és de dues.

Les entitats de crèdit també poden actuar com a intermediàries. Així mateix, s'encarreguen de la custòdia i administració de valors dels seus clients, a la vegada que els assessoren i els concedeixen crèdits per facilitar les inversions dels seus clients. El nombre d'entitats de crèdit que són membres de la Borsa de Barcelona és de nou.

Les societats gestores de carteres (SGC) es dediquen quasi de manera exclusiva a la gestió de les carteres d'inversió dels seus clients. El nombre de SGC amb seu social a Barcelona només és de dues, si bé el nombre d'aquestes amb seu a Madrid també és molt reduït, ja que les SVB i les AVB també poden gestionar carteres.

Les EAFIS són les ESIS d'última creació. Es tracta d'empreses dedicades a l'assessorament financer independent i, per tant, fan recomanacions personalitzades en matèria d'inversió als seus clients. El nombre d'EAFIS amb seu a Barcelona és de 24 i representen un 17,4% del total d'aquestes a Espanya.

Les entitats d'assegurances

Les entitats d'assegurances tenen com a finalitat la cobertura d'un determinat risc (malaltia, mort, incendi, sinistres d'automòbils, de la llar, etc.). Dins de les entitats asseguradores, cal distingir tres tipus: les companyies d'assegurances, les entitats de crèdit que realitzen operacions d'assegurances i les mutualitats de previsió social (MPS).

Les MPS són entitats sense ànim de lucre, constituïdes sota els principis de solidaritat i ajuda mútua, amb la funció de cobrir riscos vinculats a les persones en relació amb el món laboral, com ara l'atur, la malaltia, la invalidesa, etc.

El negoci assegurador a Catalunya, a l'igual que a la resta d'Espanya, ha crescut molt en els últims anys, però no ha estat aliè al procés de reconversió del sector financer en general, i com a conseqüència, s'ha produït una concentració de les entitats d'assegurances i de les MPS. Així mateix, podem constatar un gran desenvolupament de les entitats de crèdit que ofereixen productes d'assegurances. De manera que, ja sigui com a entitats que formen part del seu grup bancari, o sota la figura de *joint ventures* amb empreses *leaders* mundials en el camp de les asse-

gurances, han crescut de manera notable. L'exemple del primer cas el trobem a CaixaBank amb VidaCaixa, SegurCaixa i Adeslas, les quals aglutinen entre les tres la cobertura dels diferents riscos. El segon cas és el Banc de Sabadell, que l'any 2008 va fer una aliança amb Zurich mitjançant la qual Banc Sabadell-Vida, Banc Sabadell Assegurances Generals i Banc Sabadell Pensions seran proveïdores exclusives de les assegurances de vida, les assegurances generals i els plans de pensions per a tota la xarxa d'oficines del Banc de Sabadell.

Pel que fa a les companyies d'assegurances pròpiament dites instal·lades a Barcelona, destacarem Catalana Occidente, tant per la seva trajectòria com pel fet que té la seu social a Barcelona (primer al Passeig de Gràcia i després a Sant Cugat).

Els inicis del Grup Catalana Occidente es remunten a l'any 1864 amb la constitució de la societat «Catalana de Seguros Contra incendios a Prima Fija», coneguda com La Catalana, impulsada per Fernando de Delás i de Gelpí.

L'any 1947 es produeix la fusió de la cartera de La Catalana amb la cartera d'«Occidente» i es crea el Grup d'Assegurances Catalana Occidente.

Durant el segle xx la companyia s'expansiona territorialment i també pel que fa a la cobertura dels diferents riscos. I l'any 1991 forma una *joint venture* amb el grup assegurador austríac Uniqa, és a dir, col·laboren conjuntament amb la finalitat de crear la filial Cosalud.

Des de principis del segle xx la companyia cotitzava a la Borsa de Barcelona, però l'any 1997 va fer una OPV (Oferta pública de venda d'accions) i va passar a cotitzar al mercat continu.

A finals de l'any 1999 va comprar a la Caixa de Catalunya la companyia Multinacional Aseguradora (MNA), incrementant el seu volum de negoci.

L'any 2001 culmina amb èxit l'OPA (Oferta pública d'adquisició d'accions) que va fer sobre Lepanto S. A., i de la seva filial Norte Hispana, especialitzada en el ram de decessos.

També l'any 2004 compra Seguros Bilbao al grup Fortis. I l'any 2006 esdevé el primer accionista de Crédito y Caución amb una participació del 43,18% en el seu capital. El procés de creixement extern continua l'any 2012 amb la compra de la filial espanyola de la companyia francesa Groupama (que passa a anomenar-se Plus Ultra Seguros).

Tot aquest procés continuat de compres ha convertit el Grup Catalana Occidente en un dels grups asseguradors més grans d'Espanya i de Catalunya.

Cal dir que els principals grups asseguradors multinacionals tenen oficina a Barcelona.

Aquest procés de concentració d'entitats asseguradores comentat anteriorment també s'ha produït en el cas de les MPS, les quals el 31 de desembre del 2012 eren 39 a Catalunya, 18 d'elles amb seu social a Barcelona capital.

Altres entitats i participants del sector financer

La llista d'altres entitats participants en el sector financer és llarga. Destacarem les societats gestores d'inversió col·lectiva i les societats gestores de fons de pensions, les quals en aquest moment amb seu a Barcelona són una dotzena.

Així mateix, cal fer referència a les societats de *leasing* (arrendament de béns amb opció de compra) i les societats de *renting*, amb oficines a Barcelona; ambdues sumen actualment 247 entitats. El nombre de societats de *factoring* i de societats de *confirming* és més reduït i, en general, estan vinculades als principals grups bancaris.

A Barcelona també tenen la seu 35 societats de capital risc i l'agència de *rating* Fitch Rating España S.A.U.

Finalment, en l'àmbit de participants en el sector financer cal destacar el paper de l'Associació Barcelona Centre Financer Europeu (BCFE), creada l'any 1991 per empreses del sector financer i administracions. La finalitat del BCFE és promocionar Barcelona com a plataforma financera internacional.

Conclusions

Al llarg d'aquest article es fa palès que Barcelona és una plaça financera rellevant, tant per l'existència de la Borsa de Barcelona com per la importància de les entitats financeres que hi tenen la seu social, així com totes aquelles amb seu social en un altre lloc d'Espanya i les estrangeres comunitàries i estrangeres no comunitàries instal·lades a Barcelona.

Un dels escenaris possibles de futur, en el cas d'una Catalunya independent, seria que Barcelona es convertiria en la capital del futur estat i en l'àmbit financer esdevindria la primera plaça financera del país.

L'ICF es podria convertir en el Banc Central Català i fer les funcions que desenvolupa el Banc d'Espanya a l'estat espanyol, i, per tant, dependria directament del Banc Central Europeu com a regulador i supervisor únic, en el marc de la Unió Bancària.

La Borsa de Barcelona, atès que estem inserits en un context de mercats borsaris internacionals, caracteritzats per la tendència a la globalització, hauria de mantenir la seva situació actual en BME potenciant en la mesura del possible les aliances amb els grans mercats internacionals.

Pel que fa a les entitats de crèdit i dipòsit catalanes, un dels efectes a curt termini podria ser lleugerament negatiu, amb la fugida d'alguns clients cap a altres entitats no catalanes i amb un encariment del seu refinançament en els mercats financers internacionals. També la seva cotització, a l'igual que la de la resta de empreses cotitzades catalanes, podria veure's afectada negativament, ja que la incertesa del procés podria contribuir de manera desfavorable. Però a llarg termini els efectes serien positius, atès el gran potencial de les entitats financeres i empreses catalanes i la seva capacitat d'adaptació als canvis, partint del supòsit que Catalunya continués dins del marc de la Unió Europea i de la Unió Monetària Europea.

BIBLIOGRAFIA

AEB: *Anuario Estadístico* 2014

Banco de España: Boletín Estadístico, agosto, 2014.

Bolsa de Madrid: Memorias 2013.

Borsa de Barcelona: Memòria 2013.

CNMV: Estadísticas 2013

ICF: Memòria 2013.

Barcelona, competitivitat i capitalitat

Albert Castellanos Maduell

Professor associat d'economia aplicada de la Universitat Pompeu Fabra (UPF)

Introducció

L'actual conjuntura política planteja un escenari proper i factible per a la ciutat de Barcelona fins no fa gaires anys inimaginable: esdevenir capital d'estat. Com pot afectar aquest canvi d'estatus a la seva competitivitat? Quin és el punt de partida des del qual hauríem d'afrontar aquest repte? L'anàlisi dels principals índexs i els rànquings de competitivitat urbans a escala internacional ens poden oferir una visió global i sintètica per començar a abordar la resposta a aquestes preguntes. Així mateix, alguns antecedents de com l'adopció de la condició de capital d'estat ha afectat el desenvolupament econòmic d'algunes ciutats, ens poden aportar perspectives interessants. Què entenem exactament, però, per competitivitat? I per què aquest concepte té una rellevància especial en l'àmbit urbà?

La competitivitat de les ciutats

És casual que el 40% de la producció mundial es concentri en les cent ciutats més grans del món? És casual que el 85% de les activitats innovadores es concentri en les àrees d'influència de les quaranta ciutats més grans? La creació de grans aglomeracions urbanes i el desenvolupament de les seves àrees d'influència —el que autors com Richard Florida (2007) van batejar com «megaregions»— és consubstancial amb la intensificació de la globalització econòmica en els darrers dos segles. Les dinàmiques d'especialització productiva, les economies d'aglomeració o la generació d'entorns innovadors amb capacitat d'atraure els professionals més qualificats són alguns dels factors que expliquen el rol creixent de les grans ciutats en la determinació de la competitivitat d'un territori. Un rol que, en unitats polítiques en transició com pot ser la Unió Europea, pot arribar a fer replantejar el sentit que fins ara han tingut els estats nació.

Aquest pes creixent de les ciutats en l'activitat econòmica mundial no ens explica, però, què és el que entenem exactament per competitivitat. El World Economic Forum (2014) defineix la competitivitat d'una ciutat com «aquell conjunt de factors que determinen quin és el nivell de productivitat sostenible en una ciutat»; per tant, no únicament produir béns i serveis de més valor a un menor cost (productivitat), sinó també la capacitat de fer-ho de forma continuada al llarg del temps (sostenible). Un concepte de competitivitat ampli, doncs, que engloba criteris ambientals o socials que poden acabar determinant la viabilitat de certes activitats econòmiques en un territori. Tant els factors institucionals —com la capacitat de visió estratègica o l'autonomia de gestió del consistori—, com l'encert en el disseny de polítiques econòmiques i la capacitat de connectar la ciutat al món a través d'una bona xarxa de comunicacions i d'un alt dinamisme cultural i creatiu, esdevenen igualment importants a l'hora de convertir una ciutat en un pol prou atractiu per a l'atracció de talent, projectes i capital.

Índexs de competitivitat: el posicionament de Barcelona

En bona mesura, tots aquests factors apareixen en tres dels principals índexs de competitivitat de les ciutats més importants del món. Quin és el posicionament competitiu de Barcelona?

Global City Competitiveness Index of the Economist Intelligence Unit (2013)

Aquest índex mesura i classifica les 120 ciutats més grans del món, que representen actualment al voltant del 29% del PIB mundial. Es parteix del concepte de competitivitat de les ciutats com l'habilitat contrastada d'atraure capitals, negocis, talent i visitants i es prenen dues perspectives temporals: el posicionament actual (2012) i el posicionament esperat a llarg termini (2025). Sobre la base d'aquest concepte, aquest índex sintètic es defineix a partir de 32 indicadors (21 qualitatius i 10 quantitius) agrupats en vuit categories (amb la corresponent ponderació percentual): potencial econòmic (30%), capital humà (15%), eficiència institucional (15%), capital físic (10%), desenvolupament del sistema financer (10%), atractivitat global (10%), riscos naturals i ambientals (5%) i característiques socials i culturals (5%).

Barcelona es posiciona actualment al lloc 41è com a ciutat més competitiva, tot i que el seu posicionament relatiu empitjora de cara al 2025 (55è). Aquest repositionament es deu a l'auge competitiu esperat de noves metròpolis emergents, ja que l'índex de competitivitat de Barce-

lona es manté pràcticament constant. Les categories en les quals destaca relativament més són característiques socials i culturals (en la 9a posició, on destaca la bona valoració del dinamisme cultural, la diversitat i la llibertat d'expressió) i l'atractivitat internacional (en la 9a posició, on l'activitat congressual i l'oferta d'educació superior juga un paper destacat).

AT Kearney's Global Cities Index (2014)

Aquest índex analitza 84 ciutats internacionals estimant un índex de competitivitat a partir de 26 indicadors classificats en cinc dimensions diferents (amb la corresponent ponderació percentual): dinamisme econòmic (30%), capital humà (30%), lliure circulació d'informació (15%), atractivitat cultural (15%) i influència política internacional (10%). En comparació amb l'índex anterior, la competitivitat es vincula més amb la intensitat en la circulació d'idees, persones, béns i capitals que no pas amb els registres macroeconòmics de la ciutat en qüestió; unes variables en les quals s'esperaria que Barcelona presentés millors registres. En efecte, Barcelona se situa en la posició 24 d'aquest rànquing, on la contribució més destacable correspon al dinamisme econòmic, la lliure circulació d'informació i, a una certa distància, l'atractivitat cultural. El capital humà i la influència política internacional, per contra, són les categories que presenten una aportació més discreta.

Mori Memorial Foundation's Global Power City Index (2013)

Aquest indicador procura sintetitzar la competitivitat d'una selecció de quaranta ciutats del món a partir de setanta indicadors en sis aspectes diferents: economia, recerca i desenvolupament, interacció cultural, qualitat de vida, medi ambient i accessibilitat. Les principals novetats que ofereix no les trobem en el *mix* d'indicadors utilitzats, sinó en les dues noves perspectives que ofereix. En primer lloc, presenta el rànquing segons cinc diferents perfils d'actor: el directiu, l'investigador, l'artista, el visitant i el resident. El *mix* d'indicadors és diferent en cadascun dels perfils i ens ofereix una perspectiva múltiple enriquidora sobre el grau d'atractivitat de les diverses ciutats. D'altra banda, també incorpora una metodologia d'avaluació complementària a la dels clàssics índexs de competitivitat: el valor urbà intangible (*intangible urban value*). Aquest indicador procura capturar variables més lligades a la percepció personal de les ciutats que no a indicadors quantitius suposadament lligats a la competitivitat.

Dels tres, aquest és l'índex que atorga un posicionament internacional més favorable a Barcelona, que se situa com la 19a ciutat més competitiva d'entre les analitzades. Aquells aspectes en els quals està més ben posicionada són la qualitat de vida (4a posició) i la interacció cultural (12a posició). Són precisament aquestes fortaleces les que la fan una ciutat especialment atractiva per al perfil dels visitants (6a ciutat més ben valorada) i els visitants (7a ciutat més ben valorada). Pel que fa als valors urbans intangibles, diferencialment respecte als indicadors objectius, destaca especialment la bona percepció dels visitants de la diversitat d'oferta d'entreteniment, així com la puntualitat en els vols que connecten amb la ciutat (en contrast amb el nivell relativament baix de connectivitat internacional).

Els diversos indicadors coincideixen a situar la qualitat de vida i la interacció o dinamisme cultural com els principals actius de la Barcelona actual. L'únic indicador que fa una projecció del nivell de competitivitat futura no preveu gaires variacions en valors absoluts (no en posicionament relatiu al rànquing), i en part és perquè aquestes estimacions no contemplen canvis

estructurals com els que es podrien derivar de l'eventual independència de Catalunya i una conseqüent nova capitalitat.

Els possibles efectes de la independència

L'escenari d'una Barcelona capital d'estat ens situaria en un escenari substancialment diferent: Quina incidència tindria en el seu posicionament competitiu? La complexitat de simular quin seria el reposicionament als rànquings no ens impedeix valorar qualitativament quin pot ser l'impacte de la independència, tot identificant quins són els principals vectors de canvi estructural associats a un procés de secessió. D'aquests seria especialment interessant destacar-ne tres: els efectes de convertir-se en capital d'estat, l'ampliació de la capacitat inversora del sector públic i les millores esperades en el marc institucional.

Els efectes de convertir-se en capital d'estat

Institucions com l'OECD (2006) o el NBER (2011) enumeren quins són els principals avantatges competitius de ser capital d'estat: les bones comunicacions internacionals, la concentració d'infraestructura cultural i de lleure, així com de l'estructura administrativa i governamental de l'Estat deriven en una sobreacumulació de capital humà qualificat. La concentració de l'estructura de l'Administració central de l'Estat a Madrid, així com una política espanyola en la gestió dels transports i les comunicacions fortament centralitzada, situen Barcelona força lluny dels avantatges dels quals podria gaudir com a capital. Una condició per la qual sembla esperable que reforçés la seva capacitat d'atraure personal qualificat. Si més no, la literatura recent en economia urbana ens indica la presència de fortes dinàmiques d'aglomeració a les grans ciutats a l'hora d'atraure personal qualificat (Glaeser i Resseger, 2009) (Moretti, 2014). Així mateix, també podem trobar evidències internacionals que ens impedeixen rebutjar la hipòtesi de l'impacte positiu de l'efecte de la capitalitat sobre el comportament de l'ocupació a les ciutats (Dascher, 2000).

Cal remarcar que el rol de la bona connectivitat internacional de les ciutats esdevé clau, també, a l'hora d'atraure noves inversions i activitat econòmica. Stauss-Khan i Vives (2009), per exemple, posen de relleu que l'accessibilitat a un aeroport amb bones connexions internacionals és un dels factors clau per determinar la localització de les seus de les companyies nord-americanes.

Quin seria l'efecte esperat, doncs, entre els índexs de competitivitat analitzats? Els indicadors que es veurien positivament afectats de manera directa per aquesta nova capitalitat, serien una major influència política internacional de la ciutat per una presència diplomàtica nova —només explícitament present a l'AT Kearney's Global Cities Index—, una més que probable millor connectivitat internacional i una esperable intensificació del dinamisme cultural i l'oferta d'oci —ambdues variables presents en tots tres índexs.

L'ampliació de la capacitat inversora del sector públic

Una de les constants que ha hagut de suportar la ciutat de Barcelona és un baix estoc de capital públic, fruit d'una inversió pública històricament molt inferior al seu potencial econòmic. Si ens fixem en les dades més actuals de distribució territorial de l'estoc de capital públic a l'Estat espa-

nyol (Mas i Cucarella, 2009), podem constatar que la província de Barcelona n'acumula el 8,3% del total de l'Estat i és responsable de la generació del 13,5% del PIB.

Autors de referència de l'economia urbana com ara Chesire, Nathan i Overman (2014) ens recorden l'impacte positiu de la inversió pública i de les infraestructures en el desenvolupament econòmic de les ciutats, la qual cosa ens ajuda a evidenciar l'alt cost d'oportunitat assumit fins al moment. No obstant, val la pena assenyalar que els mateixos autors apunten la necessitat de matisar la visió que situa la inversió en infraestructures com un dels possibles motors de reactivació econòmica. La inversió en infraestructures de transport se sol considerar com un factor impulsor de la productivitat, però aquesta relació causal no és ni de bon tros universal; són diversos els exemples que ens indiquen que els costos de provisió poden superar els guanys esperats.

Així doncs, no és casual que dos dels tres índexs de competitivitat analitzats incorporin la dotació de capital físic de les ciutats —principalment infraestructures de transport— com un dels indicadors més importants de competitivitat. És impossible inferir quin seria el nivell d'inversió pública a Barcelona en una Catalunya independent, però és més que raonable esperar que part de la plena capacitat fiscal es destinés a la correcció del dèficit inversor en infraestructures de transport.

Millores potencials en el marc institucional

La literatura econòmica recent ha situat la qualitat institucional, entesa com el conjunt de condicions que determinen un marc econòmic estable, com un factor rellevant per determinar el desenvolupament d'un territori. És raonable esperar que la qualitat institucional de Barcelona variï com a conseqüència de pertànyer a un nou estat? Un estudi recent del Credit Suisse Research Institute (2014) ha mirat de vincular la mida dels estats amb el que ells anomenen «infraestructura intangible», un indicador sintètic que s'assimila força al concepte de capital social. L'anàlisi d'aquest indicador per al conjunt de països revela que els països petits mostren un millor comportament. La major eficiència institucional de les polítiques públiques, per un rendiment de comptes més proper i una homogeneïtat social més gran, en són algunes de les possibles explicacions. Unes explicacions que, de fet, es deriven de les tesis d'Alberto Alesina i Enrico Spolaore sobre quina és la mida òptima de les nacions.

Els tres índexs de competitivitat analitzats incorporen diversos indicadors que fan referència a aquesta dotació de capital social: la qualitat dels serveis educatius i sanitaris, el nivell educatiu, la qualitat dels serveis financers o la facilitat de realització de gestions quotidianes. Un nou marc institucional català capaç de generar rèdits positius per al país i la seva capital es pot convertir, sens dubte, en un nou factor de diferenciació competitiva.

Una perspectiva complementària podria ser analitzar alguns precedents històrics recents similars al que pot viure Barcelona en els pròxims anys. Com ha afectat la nova condició de capital d'estat altres ciutats? Ens poden aportar algunes lliçons rellevants?

Noves capitals d'estat: tres antecedents rellevants

El desenvolupament urbà de qualsevol capital obeeix a circumstàncies històriques, culturals, econòmiques i socials molt diverses i particulars. Aquesta heterogeneïtat ens ha de fer ser molt

prudents a l'hora d'establir paral·lelismes, però ens pot aportar una mica de llum sobre quins poden ser els efectes d'un canvi polític estructural i incert sobre els vectors de competitivitat d'una ciutat com Barcelona.

El cas de Berlín: l'impacte econòmic de ser capital d'estat

Parar atenció al cas de Berlín, la ciutat més gran d'Alemanya amb 3.499.879 habitants, ens pot ser útil per conèixer l'abast de l'impacte econòmic per a una gran ciutat de convertir-se en una capital d'estat, una condició que va recuperar el 1990 amb la reunificació d'Alemanya. Tot i que enguany ha registrat la taxa d'atur més baixa en els últims anys (11%), encara més que duplica la taxa d'atur alemanya. Aquest mal comportament de l'ocupació és força contradictori amb l'actual dinamisme de la ciutat, amb un creixement econòmic superior al del conjunt del país i una de les capitals de la innovació europea, i només s'explica per l'herència provinent de la dràstica desindustrialització de Berlín Est arran de la reunificació.

Vincular l'actual bona marxa de Berlín únicament a la seva nova condició de capital seria, com a mínim, discutible. Els efectes d'aglomeració i de relocalització empresarial van ser, de fet, menys importants que els esperats en els primers anys. El trasllat de la capital des de Bonn *només* va suposar la creació d'uns 10.000 nous llocs de treball directes i 42.000 d'indirectes, els quals es calcula que es van generar pels efectes multiplicadors, principalment en el sector serveis (Kulke, 2003). D'altra banda, és cert que moltes empreses van obrir delegacions a Berlín, però a principis del 2000 només dotze de les cinc-centes empreses alemanyes més grans tenien la seu a la capital. El motiu ens remet a Stauss-Khan i Vives (2006): l'absència d'un aeroport internacional a principis del segle.

L'experiència dels primers anys de capitalitat recuperada de Berlín ens recorden el que potser és un obvietat: l'assumpció de la capitalitat administrativa d'estat no comporta necessàriament la consolidació d'una capitalitat internacional ni fixa els seus avantatges competitius. Que Berlín sigui una regió europea líder en innovació o una de les seves principals destinacions turístiques és el fruit d'una aposta estratègica de ciutat. La capitalitat ajuda al fet que es reuneixin certes condicions (connectivitat, atractivitat, acumulació de talent, etc.), però en cap cas esdevé una condició suficient.

El cas de Bratislava. El potencial d'un «genius loci»

Bratislava, ciutat centreeuropea que actualment concentra 659.578 habitants en tota la seva àrea metropolitana, ha experimentat canvis polítics de gran abast a finals del segle xx. D'una banda, va haver d'adoptar noves funcions bàsiques com va succeir a totes les ciutats postcomunistes a partir del 1989: 1) el retorn de la importància de les rendes del sòl i el creixent nombre d'actors competint per l'espai, 2) el retorn de l'autogovern, amb una radical descentralització del poder sobre l'espai cap a les institucions locals i 3) l'increment de diferenciació social i espacial amb unes normes de distribució que passen de ser polítiques a ser econòmiques. Una de les característiques de Bratislava és que, al cap de pocs anys, el 1993, va assumir una quarta funció: esdevenir la capital d'Eslovàquia.

Si la condició de ciutat postcomunista la situa en un pla molt diferent del de Barcelona, hi ha altres característiques que ens la poden fer una mica més propera: el potencial de la seva posició geoestratègica. Si Barcelona se situa a una de les vies d'entrada d'Europa, Bratislava se situa en

una posició de privilegi (*genius loci*) al centre d'Europa i a la llera del Danubi. La desaparició de la barreres entre el bloc capitalista i el comunista a partir de 1989 revitalitzen econòmicament aquesta àrea i, després de molts anys, Bratislava com a capital d'estat té la capacitat de treure'n tot el profit competint en igualtat de condicions amb ciutats com Viena o Budapest.

Aquestes noves oportunitats i canvis estructurals es reflecteixen en el canvi de composició de l'ocupació (Korec, 2002): una forta terciarització a través d'economies d'aglomeració focalitzades en els sectors de la comunicació i del transport, la intermediació financera, la recerca i el desenvolupament i l'administració pública.

El cas de les noves capitals bàltiques. Capitalitat i equilibri territorial

Canvis polítics molt similars als de Bratislava són els que han succeït a les capitals dels nous estats bàltics: Víliaus (Lituània), Riga (Letònia) i Tallinn (Estònia) des del 1990 esdevenen noves capitals d'estat europees que a la vegada s'adapten a l'economia de mercat. Els tres països bàltics, malgrat patir una recessió transitòria durant la primera meitat de la dècada dels noranta, han registrat altes taxes de creixement des de principis de segle gràcies a una forta inversió i una evolució molt positiva de la productivitat.

Malgrat aquest bon comportament econòmic, hi ha un perill que amenaça de forma similar aquests tres països: des de principis del 2000 les disparitats regionals no han parat de créixer i el bon comportament de les capitals en termes de creixement i generació d'ocupació són poc homologables amb el desenvolupament d'altres parts del territori. Aquesta polarització probablement és més matisada a Lituània, on la localització dels tres principals nuclis urbans (Víliaus a l'oest, Kaunas al centre i el port de Klaipéda a l'est) aporta un equilibri territorial més gran. La debilitat de les administracions regionals i locals bàltiques, relativament joves i encara amb poc grau d'autonomia (OECD, 2007), no són comparables amb el món local català ni amb les competències metropolitanas de Barcelona, però ens recorden la necessitat de compatibilitzar la descentralització i l'autonomia en la gestió de capitals globals amb el també necessari desenvolupament de la resta del país per fer possibles patrons de desenvolupament sostenibles.

Conclusions

La competitivitat internacional de les grans ciutats és un factor d'una importància creixent per al desenvolupament territorial i nacional. Barcelona, d'acord amb els índexs de competitivitat analitzats, ocupa una posició destacada en l'escenari internacional que pot ser reforçada si adopta el nou estatus de capital d'estat. No obstant això, la revisió d'antecedents internacionals és útil per recordar-nos que aquesta nova condició administrativa és una finestra d'oportunitats —gens menyspreable si tenim en compte que partim d'un estat amb una clara vocació recentralitzadora—, però que no suposa necessàriament cap garantia d'èxit. L'habilitat a l'hora de saber aprofitar aquest possible nou estatut per reforçar els seus actuals avantatges competitius —com la seva posició geoestratègica, la qualitat de vida o la diversitat cultural— serà el factor crucial per al posicionament de Barcelona com a capital internacional.

BIBLIOGRAFIA

- AT KEARNEY. *Global Cities, present and future. 2014 Global Index and Emerging Cities Outlook*. AT Kearney, 2014.
- CHESIRE, P. C.; NATHAN, M. i OVERMAN, H. G. *Urban Economics and Urban Policy. Challenging conventional Policy Wisdom*. Edward Elgar Publishing Limited, 2014.
- CREDIT SUISSE RESEARCH INSTITUTE. *The Success of Small Countries*. Credit Suisse. Juliol, 2014.
- DASCHER, K. *Are politics and geography related?: Evidence from a cross-section of capital cities*. *Public Choice* 105: 373-392, 2000.
- ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT. *Hot spots 2025. Benchmarking the future competitiveness of cities*. The Economist Intelligence Unit Hot Spots, commissioned by Citigroup, 2013.
- FLORIDA, R. *The Rise of the Mega Region*. The Martin Prosperity Institute, University of Toronto, 2007.
- GLAESER, E. L. i RESSEGER, M. G. *The Complementarity between Cities and Skills*. NBER Working Paper, núm. 15103, juny, 2009.
- INSTITUTE FOR URBAN STRATEGIES. *Global Power City Index 2013*. The Mori Memorial Foundation, octubre, 2013.
- KOREC, P. «The transformation of basic functions of Bratislava after 1989: trends and spatial consequences». *Geographica*, núm. 2, pàg. 85-103, 2002.
- KULKE, E. *Berlin – German Capital and Global City?* *DIE ERDE* 134 2003 (3), 2003.
- MAS, M. i CUCARELLA, V. *Series históricas de capital público en España y su distribución territorial (1990-2005)*. Fundación BBVA, juny, 2009.
- MORETTI, E. *Are Cities the New Growth Escalator?*. Policy Research Working Paper no. WPS 6881. The World Bank - Sustainable Development Network - Urban and Disaster Risk Management Department, maig, 2014.
- NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH. *Understanding Long-Run Economic Growth: Geography, Institutions, and the Knowledge Economy*. Conference held November 7-8, 2008. Published in August 2011 by University of Chicago Press. Dora L. Costa and Naomi R. Lamoreaux, editors, 2011.
- OECD. *OECD Territorial reviews: Competitive cities in the global economy*. OECD, 2006.
- OECD. *Baltic partnerships. Integration, growth and local governance in the Baltic region*. Editat per Sylvain Guiguère, 2007.
- STRAUSS-KHAN, V. i VIVES, X. *Why and Where do Headquarters Move?* *Regional Science and Urban Economics*, Elsevier, vol. 39(2), 168-186, març, 2009.
- WORLD ECONOMIC FORUM. *The competitiveness of cities. A report of the Global Agenda Council on Competitiveness*. World Economic Forum, agost, 2014.

Ser capital és capital

Albert Castellón

Economista i especialista en màrqueting

Des d'una perspectiva de màrqueting, ser capital d'un estat augmentaria la notorietat de la marca Barcelona de manera immediata. Els avantatges de millorar la notorietat (*brand awareness* en anglès) és allò perquè lluiten les grans marques del món invertint milers de milions d'euros en màrqueting, comunicació i publicitat. Augmentar la notorietat (el coneixement espontani de la marca Barcelona a nivell internacional) és bàsic i previ a la consolidació de quelcom que és encara més necessari per a l'èxit de qualsevol estratègia de *branding*: construir valors de marca que posicionin Barcelona (i el país del qual és capital) en la ment dels consumidors potencials (particulars en forma de turisme, empreses capaces de generar inversions, iniciatives empresarials que atreguin fires i esdeveniments, a més d'institucions que tinguin la influència necessària per aconseguir seus d'organismes no governamentals que generin riquesa per a la ciutat). Ser *top of mind*, en màrqueting, és capital. És la garantia de ser la marca escollida i la possibilitat de ser la marca més estimada.

La construcció de valors de marca, que posicionin Barcelona com una marca internacional, cosmopolita, innovadora i viva, que sap combinar oci i negoci com cap altra ciutat del món, és molt més difícil si, prèviament, no hem aconseguit una notorietat màxima de la marca (reconeixement espontani). Si les Olimpíades van ser el disparador de la notorietat de Barcelona, la consecució de la capitalitat d'un nou estat seria extremadament més potent. Tots coneixem els beneficis que els Jocs van representar per a Barcelona (encara avui, vint-i-dos anys després, vivim dels seus rèdits). Imaginem-nos, doncs, quins serien els beneficis, en termes de comunicació i de màrqueting, d'una possibilitat com aquesta.

La capitalitat d'un nou estat seria equivalent a una inversió monstruosa en comunicació a cost zero que si s'hagués de pagar amb GRP la faria impracticable. D'aquí ve l'afirmació, rotunda, que ser capital és capital.

Els beneficis d'aconseguir la capitalitat d'un estat per a Barcelona són indubtables des de molts punts de vista. Però només un d'aquests és objectivable: la perspectiva econòmica. No vull analitzar en aquest article tots els avantatges econòmics que aquesta possible capitalitat podria reportar. Vull cenyir-me estrictament a les repercussions econòmiques que poden justificar-se des d'un prisma de màrqueting, que, com veureu, en són moltes.

A la introducció de l'article mencionava el concepte de notorietat com un dels factors clau que requereixen les marques per triomfar en el mercat. És impossible ser líder de mercat, en cap categoria de productes i/o serveis, sense una altíssima notorietat. Penseu en la indústria de les telecomunicacions, en la dels refrescos, en la de les cerveses o en la dels ordinadors. En totes elles, la primera i la segona empresa, com a mínim, tenen una notorietat propera al 100%. Hi ha algú que desconegui la marca Movistar, la marca Coca-Cola, la marca Heineken o la marca Apple? No. Tothom les coneix. I les coneix per dos motius: perquè inverteixen milions d'euros cada any en publicitat i comunicació i perquè, en moltes altres ocasions, els seus productes parlen per elles, les seves respectives marques. És evident que aquest és el cas d'Apple. Heu vist últimament cap anunci televisiu d'aquesta marca? No li cal. La seva notorietat és infinita perquè surt mencionada a la premsa un dia sí i l'altre també. Perquè anualment llança productes que revolucionen el mercat tecnològic. Perquè no podem passar per davant de la seva botiga al passeig de Gràcia sense fixar-nos-hi. I per moltes raons més.

La notorietat és capital. Però com es construeix en el món de les marques? Abans ho anticipava: amb milions d'euros de publicitat i amb accions notòries que parlin per elles. I amb una cosa més, prou important: amb temps. Efectivament, tots coneixem Coca-Cola, Heineken

o Apple perquè fa molt de temps que formen part del nostre paisatge. Apperol no és una marca tan coneguda en el mercat de les begudes alcohòliques perquè, tot i fer mesos que inverteix moltíssims euros en publicitat a Catalunya, encara no ha passat prou temps perquè la marca sigui altament recordada. Molts la coneixem, però d'altres no.

Veiem, doncs, que diners, accions i temps són les claus per construir notorietat de marca. Hem explicat perquè el temps és important. Però no hem detallat perquè els diners invertits en publicitat són tan crítics. Qualsevol marca, quan apareix al mercat, ha de fer un primer esforç, un gran esforç: crear l'espai mental. La marca Benetton, avui coneguda per tothom, era una completa desconeguda a Catalunya a principis dels anys vuitanta. Els més espavilats sabien que era una marca italiana de moda i els més informats sabien que era una marca derivada dels cognoms dels fundadors, els *Veneto*. Però Benetton encara no havia pogut crear un espai mental per a la seva marca de manera massiva. Un espai mental imprescindible per posicionar-se en el mercat saturadíssim de la moda *prêt-à-porter*. Benetton havia de comunicar que era una marca de roba unisex. No era el temps encara de comunicar el seu famós eslògan de United Colors of Benetton. Això vindria després i correspon a una fase del procés de *branding* de la qual parlarem a continuació. I fou aleshores quan la maquinària de la notorietat es va posar en marxa. Inicialment amb l'eina més senzilla, els diners invertits en GRP publicitaris.

Més tard, quan Benetton ja era prou reconeguda, va iniciar un altre tipus de comunicació del qual tots recordem algun flaix. El mateix va passar amb el Vodka Absolut i les seves cèlebres campanyes per reconèixer-lo. Però ara això no toca. El que toca és trobar el punt de connexió entre aquestes primeres reflexions i la notorietat de la marca Barcelona.

Que la marca Barcelona és una marca amb notorietat internacional és indiscutible. És una marca amb història i amb un *storytelling* singular. No ha estat mai capital d'un estat modern i, malgrat formar part en l'actualitat d'un país modest de la Unió Europea, té un reconeixement altíssim a nivell internacional. Justificar-ho només per la celebració de les Olimpíades de l'any 1992 és enganyós. No és mentida, però tampoc és una veritat indiscutible. Barcelona ja era coneguda (recordeu que, en aquest punt, notorietat i coneixement de marca són paraules sinònimes) abans de les Olimpíades. Es pot afirmar sense gaire marge d'error que, si Barcelona va ser escollida com a seu olímpica l'any 1986, això implicava que la significació de Barcelona com a ciutat i com a marca reconeguda era prou estesa. No n'hi havia prou que Samaranch fos de la ciutat. Però el que és indiscutible és que es va aconseguir potenciar i disparar una notorietat que prèviament ja era prou alta.

En el moment que la notorietat espontània (la notorietat espontània es diferencia de la notorietat suggerida en el fet que la primera la mencionen els consumidors sense rebre cap ajuda) arriba a quotes de més del 90% (que vol dir que més del 90% del teu *target* et reconeix com a marca/producte), parlem d'una cosa molt més important encara: ser *top of mind*. Ser el primer de la llista és clau. Quan dubtem en comprar-nos una pasta de dents, dubtem entre Colgate i Signal. No dubtem entre Colgate, Signal, Binaca, OralB, Licor del Polo i Close-up. No ho fem perquè els humans utilitzem el recurs del *top of mind* a l'hora de fer la tria. Ens recordem de l'anunci, ens recordem del seu logo, ens recordem dels seus colors i escollim. Penseu quantes decisions d'aquesta mena pren qualsevol persona normal diàriament. Si no funcionéssim amb aquest tipus de recursos ens passaríem el dia al supermercat. Dubtant i analitzant els pros i els contres de cada marca, llegint les etiquetes i revisant els ingredients. Les marques ens ajuden en això. A simplificar els processos de presa de decisions. I per això les marques *top of mind* són sempre les més comprades.

Malgrat tot el que acabo d'explicar, formar part del selecte *top of mind* és el mateix que ser la primera cançó dels 40 Principals. Si no t'espaviles, caus de la llista. I quina és la tècnica per no caure de la llista? Invertir milions i milions d'euros en comunicació i publicitat. Ara som al cap del carrer. Per això marques ultraconsolidades com Coca-Cola o Movistar segueixen fent publicitat: per no caure de la llista. A alguns encara els sorprèn aquest fet. A Coca-Cola li cal publicitat? És evident que sí: per mantenir la seva altíssima quota de notorietat que, com mencionava, és bàsica per liderar qualsevol mercat.

Reflexionem sobre aquest tema amb el de la capitalitat de Barcelona. Quantes vegades es menciona Madrid internacionalment i quantes Barcelona? Si fem cas de Google, la paraula Barcelona surt mencionada aproximadament en 360 milions de pàgines. Madrid, la capital del nostre actual estat, és mencionada 418 milions de vegades. València, la tercera en discòrdia, només se cita 195 milions de vegades. A una distància molt considerable i més si tenim en compte que València et torna a Google resultats que no es refereixen estrictament al nom de la ciutat: la valència química també juga dins dels 195 milions. València, doncs, és molt menys *top of mind* que Barcelona o Madrid (deu tenir alguna cosa a veure la manca de notorietat amb el fet que perdés la prova del mundial de F1?).

Però, més enllà d'aquestes anècdotes, el que ens convé reflexionar és perquè Madrid ens guanya en notorietat. Per les seves increïbles campanyes de comunicació? Per tenir un Madrid *Convention Bureau* millor que el de Barcelona? Per gastar molts més diners en promoció turística? Cap d'aquestes respostes és vàlida quan parlem de notorietat. Madrid surt més ben parada a Google perquè, com a capital d'un Estat com l'espanyol, per força és mencionada en innumerable documents d'institucions, ambaixades, ministeris i organismes com la Unió Europea. Perquè a Madrid hi ha la seu de les principals multinacionals espanyoles i estrangeres. Perquè a Madrid resideixen els corresponents dels principals mitjans de comunicació. De l'estat i de fora de l'estat. En definitiva, la notorietat de Madrid segueix sent més gran que la de Barcelona perquè Madrid és capital. I no importa que Barcelona hagi fet més mundials, més curses automobilístiques i més olimpíades. Convé dir, però, que utilitzar les mencions de Google per mesurar la notorietat de qualsevol marca és un procediment molt rudimentari i, probablement, amb un biaix molt considerable. Però si en parlo en aquest article és per la facilitat de comprovar com les marques més reconegudes del planeta, i en general les marques líders en les seves respectives categories a nivell mundial, solen encapçalar les mencions a través d'aquest mètode tan casolà.

Malgrat tot, la notorietat de Barcelona és altíssima tot i patir la circumstància negativa de ser una capital sense estat. Per això, per escalar en el rànquing, per ser la líder, per ser la marca més recordada, necessitem un estat. No m'equivocaré: d'aquí a un temps, quan aquesta capitalitat sigui efectiva, el «sorpasso» a Madrid serà fulgurant.

Però tornem-hi: per a què ens serveix ser una marca amb una altíssima notorietat que ens permeti ser *top of mind*? Per ser la marca escollida en primer lloc. La marca escollida per celebrar una fira, la marca escollida per rebre una inversió estrangera, la marca escollida a l'hora de fer vacances i la marca escollida per organitzar un esdeveniment. Això ja ens passa en alguns sectors molt concrets. Ens passa en el mercat de congressos. Només Viena, a tota Europa, ens supera en nombre de congressistes a l'any. Ningú no deu dubtar dels beneficis de rebre milers i milers de congressistes amb la butxaca plena i la Visa calenta. Quan una empresa es planteja fer un congrés multitudinari, ràpidament pensa en Barcelona. Hi pensa perquè és una marca coneguda i perquè és una marca amb significat dins del sector: té infraestructures per fer congressos, té un bon

clima i garanteix un oci i una gastronomia més que notables. No cal dubtar ni un instant que, si Barcelona disposés d'un *hub* aeroportuari com el de Madrid, Viena no seria mai més líder en aquest sector. Barcelona, doncs, té tangibilitats, a més de notorietat, que la fan ser *top of mind* en l'elecció com a seu on celebrar congressos internacionals.

Amb l'última frase faig l'entradeta del segon gran repte del *branding*: el de construir valors tangibles i emocionals darrere de la marca que la facin especialment atractiva. Efectivament, Coca-Cola no és tan sols una marca recordada: és una marca estimada (en general, no em mal interpreteu). La gent, els consumidors, no tan sols reconeixen el logo, el *lettering* i els colors de la marca Coca-Cola: recorden el seu *claim*, recorden allò de la «chispa de la vida», igual que també recordem el «Just do it» de Nike. Uns eslògans que ens informen de moltes coses. En el cas de Nike, de la rivalitat esportiva portada a l'extrem, de la importància del repte, de l'autosuperació, de la competència i de l'excel·lència esportiva. El «Fes-ho» de Nike és el resum del dossier de significats de la marca Nike. Igualment, en el cas de Coca-Cola, el seu eslògan transmet il·lusió, família, fantasia... tota una sèrie de significats que, en un dossier molt diferent al de Nike, identifiquen la personalitat de marca Coca-Cola molt més enllà de la seva simple notorietat.

Si en màrqueting tan sols fos important la notorietat i no la construcció de valors de marca, mitjançant eines de *branding*, el spots televisius podrien ser molt avorrits: amb una cartella de Coca-Cola durant vint segons i una altra de Nike emprant el mateix temps n'hi hauria prou per mantenir la notorietat. Les marques no fan això: ens expliquen històries, ens venen valors, ens transmeten propietats tangibles i realitats (irrealitats?) intangibles. Aquesta tècnica ja té més de seixanta anys, la d'emetre anuncis que ens venen qualsevol cosa menys el producte tangible que es pretén comercialitzar (recordeu aquella imatge un punt caduca de la dona de bandera al costat d'un cotxe?). I exactament igual que les persones, és una tècnica i un recurs, el de la publicitat convencional, que comença a entrar en la fase de la tercera edat. Li queden cinc anys per jubilar-se. És per aquest motiu, la falta d'eficàcia de la publicitat convencional, que les marques i les empreses que les sostenen estan desenvolupant noves eines, nous canals i nous territoris que conformen alhora nous models de comunicació: la comunicació digital, la comunicació *street*, les relacions públiques, la comunicació de guerrilla, el *branded content* i el *storytelling* (entre d'altres). Uns nous models que, lluny de recolzar-se en la notorietat de les marques, es fixen com a objectiu dotar-les de valors, carregar-les d'atributs i de significats que siguin rellevants i aspiracionals per als consumidors que pretenen conquerir.

Sense cap ànim d'exhaustivitat, definiré el que és més característic d'aquests nous models. El primer, el de la comunicació digital, és el més conegut: pràcticament tothom sap què és el Twitter, el Facebook i l'Instagram, per mencionar tan sols tres de les xarxes socials més esteses. Les empreses empen aquestes xarxes, amb milions de seguidors que hi entren diàriament, per llançar missatges i projectes (més o menys subliminals) que posicionin les seves marques en la ment del consumidor digital. Un consumidor que quan s'oblida de l'*smartphone* deixa de ser un consumidor digital per passar a ser un consumidor convencional. També, doncs, va al supermercat a fer la compra. La comunicació *street* s'explica ella mateixa en anglès: és aquella que utilitza els carrers de les grans ciutats com a escenaris on realitzar accions notòries que apassionin els seus consumidors més evangelistes. Les relacions públiques no cal ni definir-les, però segurament sí que cal fer-ho amb el *branded content*: traduït literalment, és el contingut amb marca. El contingut d'una revista, d'un diari o d'un programa de televisió on, més enllà del *product placement*, que significa l'aparició del producte a la pel·lícula o al programa de televisió sense més explica-

ció, la marca és la protagonista principal. Si recordeu moltes de les accions comunicatives de la marca Red Bull entendreu millor el concepte. Finalment, el *storytelling* podria semblar el mateix que ha anat fent la publicitat convencional els últims seixanta anys, però d'una manera molt més sistemàtica i estudiada: els consumidors volen que les marques els expliquin les històries que hi ha al darrere dels productes, quins processos utilitzen, quines causes defensen (les marques, no els productes). D'això se'n diu *storytelling* i està agafant una rellevància molt important en el màrqueting més avançat.

De nou, què té a veure tot plegat amb la capitalitat de Barcelona? Recordeu, per no perdre el fil, que el màrqueting potencial que es deriva de la capitalitat de Barcelona és la suma de la notorietat més la construcció de valors de marca. Ja hem exposat com la capitalitat ajuda a fomentar i multiplicar la notorietat. Ens toca, doncs, demostrar com aquesta capitalitat també ens ajudarà a construir valors de marca molt potents que aconseguixin que Barcelona sigui una *Love Brand*, el *súmmum* que persegueix qualsevol home de màrqueting.

La capitalitat d'un estat t'ofereix una visibilitat que et permet augmentar la teva quota de pantalla: pots explicar més coses i durant més temps. Quan abans us parlava del *storytelling* ometia, expressament, que el que realment importa cada vegada més al consumidor més experimentat (aquell que normalment més ens interessa) és el *storydoing*. Passar d'explicar una història a fer coses que expliquin la seva història i les «històries» que defensen. Del xerrar al fer. Fets i no paraules. Aquest canvi de paradigma l'hem pogut contemplar, de manera brillant, amb les dues darreres Vies Catalanes. En aquest cas Catalunya (i de retruc també Barcelona), fent la concentració més gran, més organitzada i més civilitzada de la història d'Europa, ha explicat al món sencer com som els catalans. Ha explicat per la via dels fets que els catalans som gent pacífica que s'estima la democràcia, que som un poble resilient que s'organitza de manera mil·limètrica obviant tots els obstacles, que som un poble alegre que desitja la llibertat i que vol ser membre de ple dret de la Unió Europea. Cap campanya televisiva, per desmesurada que fos, hauria impactat tant com ho ha fet un acte de comunicació *street*, per aprofitar l'argot del qual abans us parlava.

La capitalitat d'un estat com Catalunya ens permet fer un *cobranding* en dues direccions: Barcelona podrà aprofitar els valors de Catalunya (últimament molt més reconeguts de manera internacional) i Catalunya aprofitarà els de Barcelona, establerts des de fa més temps. La capitalitat ens permetrà, alhora, dirigir l'estratègia d'un país, equivalent a l'execució de l'estratègia de comunicació d'una grandíssima empresa multinacional. Ens permetrà, conseqüentment, dissenyar les accions de màrqueting que avui vénen dictades des de l'altra capital.

Ser capital és capital per ser una *Love Brand*. Les *Love Brand*, ho mencionava fa poc, són la cirereta del pastís de qualsevol empresa. Són aquelles marques que enamoren pràcticament a tothom. Marques que enamoren pel servei tècnic que presten però sobretot pels valors que defensen. Apple és una *Love Brand* per tecnologia, per disseny i per la mentalitat revolucionària del seu fundador. És una marca estimada perquè representa la innovació aplicada de la manera més senzilla i democràtica possible. Apple enamora perquè fins i tot el seu *packaging* és espectacular. Aconseguir tot això és molt més difícil des de la posició de segona capital. Les capitals atrauen talent perquè les capitals atrauen les seus de les filials de les multinacionals. Les capitals atrauen inversions perquè les empreses es deleixen per sentir-se a prop dels centres de decisió. Les capitals atrauen turistes perquè la gran majoria disposen d'un *hub* aeroportuari de la seva línia de bandera.

I tan sols amb talent, recursos i inversions es poden desplegar grans campanyes de màrqueting que ens facin entrar en el famós cercle virtuós. Més talent dóna lloc a més inversions i més inversions donen lloc a més recursos, uns recursos imprescindibles per desplegar estratègies molt properes al màrqueting del qual us he parlat fins ara.

Sense capitalitat t'has d'esforçar el doble. Has de lluitar contra un antagonista enlloc d'afavorir relacions de cooperació, t'has de barallar per assolir uns recursos que només les institucions governamentals que se situen molt al voltant de la capital, la teva rival, són responsables de donar-te. Sense capitalitat és més difícil excel·lir. No és impossible, que quedi clar.

És el moment de recapitular les idees força que hi ha al darrere dels avantatges de màrqueting que la capitalitat implica. La capitalitat ens permet augmentar la notorietat, ens permet dotar-nos dels instruments i els recursos necessaris per definir una estratègia de *branding* que, per sobre de la imatge i la notorietat (que sol donar el seu principal rèdit en el turisme), ajudi a crear valor darrere de la marca. Uns valors, en forma d'atributs i dossiers de significats, imprescindibles per competir en el mercat internacional de capitals. Ens permet també definir el nostre posicionament i tenir els recursos per definir-lo. Ens permet dissenyar l'estratègia i executar-la. Ens permet, en definitiva, executar una política de *branding* en estat pur.

Madrid, per boca d'un alt representant, va preferir oferir relaxants cafès amb llet a «la Plaza Mayor» per vendre la seva proposta de valor. Una proposta amb tant poc valor que, per enèsima vegada, els ha impedit celebrar uns Jocs Olímpics. Tenir la capitalitat, doncs, no implica, parafrasejant el filòsof català Francesc Pujols, arribar a un dia en què els catalans i els barcelonins ho tindrem tot pagat. No serà així. Tenir la capitalitat és una condició necessària però no suficient. Ens exigirà, a tots els barcelonins, donar el bo i millor del nostre talent. Ens caldrà dissenyar una estratègia de màrqueting competitiva a nivell internacional. Ens implicarà posicionar-nos, cosa que implica, valgui la redundància, renunciar a moltes coses. Barcelona, com Apple, no podrà ser la millor en tot. Barcelona haurà de triar i, fent la tria, es posicionarà. Caldrà veure si aquest posicionament és atractiu o no.

Barcelona haurà de fomentar el Barcelona World? Barcelona haurà d'hostatjar unes Olimpíades d'hivern? Barcelona haurà d'apostar per la biomedicina? Barcelona haurà de ser el referent en el concepte de *smart city*? Barcelona haurà de ser la capital mundial del mòbil? Barcelona haurà de ser el referent mundial en fabricació digital? Massa propostes de posicionament hi ha al darrere d'aquesta curta llista voluntarista. Dic curta perquè Barcelona, des d'una perspectiva una mica ingènua, vol liderar massa coses al món. Potser haurem de renunciar per posicionar-nos. I potser també, com que el que menys necessitem és visibilitat i notorietat, hauríem de triar allò que més ens convingués a l'hora de donar-nos rellevància mundial com una marca-ciutat amb uns valors de posicionament forts i arrelats. Valors que siguin únics, personals i intransferibles, com el carnet del Barça (parlant de notorietat, ara recordo aquella famosa frase de Josep Lluís Núñez quan, quasi premonitòriament, va dir allò que Barcelona és la ciutat que porta el nom del Barça. Probablement, des d'una estricta anàlisi de notorietat, tenia tota la raó).

Però el que és cert és que des de la consecució de la capitalitat, moltes d'aquestes estratègies serien més fàcils. Ja he explicat el perquè. Em queda només concloure amb el com. Un com que exigeix valentia, decisió i compromís: exercint i liderant la consecució d'un estat propi per a Catalunya. Perquè sense Catalunya-Estat no hi ha Barcelona-capital. Fins i tot en això Barcelona haurà d'agafar la iniciativa.

Barcelona

Antoni Castells

Catedràtic d'Hisenda Pública de la UB

Barcelona no és la capital d'un estat, però és una capital. Com recorda el professor Jordi Nadal, és l'única ciutat del sud d'Europa que ha estat en primera línia tant en la revolució comercial (als segles XII i XIII) com en la Revolució Industrial (al segle XIX). Aquesta Barcelona burgesa i obrera, cosmopolita, centre d'irradiació cultural, és en l'origen del catalanisme polític. Catalunya no seria el que és sense Barcelona. Com no ho seria Barcelona sense Catalunya. Barcelona no ha estat mai una ciutat hanseàtica.

Les conseqüències de no ser la capital d'un estat depenen d'una manera crucial del model d'estat. No són el mateix Nova York, Chicago, Toronto o Sydney, que Marsella, Bordeus, Manchester o Leeds. En els primers casos, no hi ha una supeditació, o una jerarquització. Hi ha una rivalitat relativament lliure. Als Estats Units, Nova York, Chicago, Los Angeles o Boston poden competir per la capitalitat cultural, econòmica i social, sense que el govern federal prengui partit per una d'elles, en contra de les altres. A França i al Regne Unit, en canvi, París i Londres són a la vegada capitals econòmiques i polítiques. Les altres ciutats formen part d'una retícula clarament jerarquitzada entorn seu, i la política del Govern central està al servei d'aquest model econòmic, que ningú no discuteix i, en general, es pensa que és bo per al país.

La característica peculiar del nostre cas és la bicapitalitat, *de facto*, Barcelona-Madrid, mai no acceptada pel nacionalisme espanyol. Ara bé, a Espanya (i a diferència del que succeeix als països federals), l'Estat no és un àrbitre neutral en aquesta competició, i d'altra banda la història no ha volgut (a diferència del que va succeir a França o al Regne Unit) que Madrid esdevingués, pel curs natural dels esdeveniments, aquesta capital. Per això, el disseny de l'Estat espanyol ha estat tradicionalment voler fer de Madrid (capital política i militar) també la capital econòmica. I, per això, la política del poder central està normalment no al servei de l'economia espanyola, sinó del que convé a Madrid, que no és exactament el mateix.

De manera que Barcelona pot estar orgullosa del que és, gràcies a les successives capes que hi ha anat dipositant la història, des dels cartaginesos, els romans, la Barcelona gòtica i comercial, el geni de Cerdà, la Barcelona obrera i burgesa, el modernisme, fins a les transformacions al llarg del segle XX, amb el projecte de canvi encapçalat per Pasqual Maragall. S'ha arribat força lluny, malgrat no ser la capital d'un estat. S'hi ha arribat perquè en tots aquests moments hi ha hagut un grup dirigent que sabia el que volia i tenia la intel·ligència de saber-ho fer, i un país al darrere. Els instruments polítics són, certament, indispensables per competir en igualtat de condicions. Però la reconstrucció d'aquest grup dirigent, d'un projecte de país i d'una àmplia majoria social que li doni suport, són tant o més necessaris.

Barcelona, capital d'un estat emprenedor i sostenible

Marcel Coderch i Collell

Enginyer, exvicepresident de la CMT

L'oportunitat de construir un nou estat és, sobretot, l'oportunitat de construir un estat diferent; un estat que respongui millor a les necessitats d'una societat moderna i avançada com la nostra. La capital del nou estat ha de respondre, també, a aquestes exigències, i ha de ser la materialització més evident del que ens ha de diferenciar de les velles polítiques estatals i municipals.

Uns dels eixos diferenciadors del procés que ara iniciem ha de ser el paper que tingui l'estat i, per tant, la seva capital, en l'economia del nou país. Enrere queden aquells plantejaments ideològics que durant dècades han considerat l'economia com una cosa d'àmbit superior i diferent de la política; que han dibuixat l'estat i les administracions locals com una maquinària pesada, burocràtica i intervencionista, i que, en virtut d'aquesta caracterització, són considerades un

impediment per al desenvolupament de l'economia oberta, dinàmica, competitiva i innovadora que tots volem. Tot plegat per justificar polítiques de reducció de les administracions públiques, ara incentivades per la crisi de deute en què ens trobem entrampats.

Mariana Mazzucato, en el seu recent llibre *L'estat emprenedor*, tot i reconeixent els límits que té la intervenció pública en l'economia, explica a bastament com, en alguns països, l'Estat ha demostrat històricament el caràcter dinàmic i el potencial innovador que pot tenir, si el fem jugar d'acord amb un nou paradigma que, de retruc, serà la millor defensa proactiva que es pugui fer de l'existència i la raó de ser de les administracions públiques, estatals o locals.

A partir d'aquestes consideracions de caire general, voldria proposar que Barcelona, com a cap i casal, contribuís de forma decisiva a la configuració d'un nou Estat català emprenedor i sostenible.

La governança d'una gran ciutat com Barcelona està i estarà sotmesa a dues pressions que fins ara s'han considerat de difícil conjuminació en el marc d'una economia capitalista avançada. D'una banda, l'anomenada «nova política urbanística» al voltant de la qual s'han agrupat diversos interessos i coalicions locals amb l'objectiu de revaloritzar l'espai urbà i atraure així capital per entrar en el circuit global de creació i acumulació de riquesa. D'aquí han sorgit tendències i estils de govern municipal que posen l'èmfasi en el creixement econòmic i urbà com a principi rector bàsic de la funció municipal. És des d'aquest punt de vista, per exemple, que s'ha buscat limitar l'impacte dels controls i les regulacions estatals, i s'ha reclamat al mateix temps una major autonomia fiscal i una menor implicació de l'àmbit municipal en la funció de redistribució social. Una estratègia, en el nostre cas, fins ara justificada, en la mesura que l'Estat espanyol no sempre ha actuat a favor dels nostres interessos i benestar, però que no tindria raó de ser enfront d'un Estat català.

D'altra banda, augmenten les demandes de millora i protecció de l'entorn natural, no necessàriament allunyades d'altres reivindicacions socials al voltant de la qualitat de vida a les ciutats. Tot plegat planteja preguntes bàsiques sobre com incorporar la gestió ambiental a la governança municipal en els diferents contextos urbans i, sobretot, com situem les estructures territorials associades a la modernització ecològica envers aquelles que promouen el desenvolupament urbanístic i la redistribució territorial.

A primera vista, ambdues pressions a què està sotmesa la ciutat semblen estar en un conflicte continuat i irresoluble. I, tanmateix, Barcelona podria demostrar que és possible resoldre aquest conflicte en el marc d'un nou Estat català, que esdevingui un estat emprenedor i que es plantegi ser capdavanter en la combinació de dues línies tecnològiques clau per assolir una sostenibilitat intel·ligent: les tecnologies de la informació i la comunicació, d'una banda, i les noves tecnologies energètiques netes, de l'altre. Barcelona podria esdevenir així un model de ciutat postindustrial amb capacitat per oferir un entorn urbà amb una elevada qualitat de vida, econòmica i ambiental; i contribuiria, al mateix temps, que Catalunya assolís els objectius internacionals de reducció de consums energètics i de millora general del medi ambient. Només cal que Barcelona vulgui ser la capital d'un estat emprenedor i sostenible. És a les nostres mans.

Factors de competitivitat de Barcelona: una visió comparativa a escala internacional

Xavier Cuadras Morató

Departament d'Economia i Empresa, Universitat Pompeu Fabra

Introducció

Més de la meitat de la població mundial resideix actualment en entorns urbans, on es genera ja més del 80% del PIB global. En aquest context no té res d'estrany que moltes empreses internacionalitzades dissenyin les seves estratègies globals amb els ulls més pendents de les àrees metropolitanes que no dels països. El creixement accelerat de moltes ciutats, especialment als països emergents com l'Índia i la Xina, implica que la competència per atraure empreses, inversions, coneixement, idees i, en definitiva, talent, és i serà cada cop més disputada. Per tant, les ciutats necessiten ser competitives per tenir una forta capacitat d'atracció d'activitats productives de valor afegit elevat i garantir la prosperitat futura dels seus habitants.

Així doncs, en el context de la globalització econòmica que ens ha tocat viure, el repte cabdal de qualsevol ciutat és la competitivitat. Tot i que hi ha moltes possibles definicions de competitivitat, a mi m'agrada dir que una ciutat competitiva és una ciutat amb un alt nivell de productivitat, però també amb un alt nivell de cohesió social i d'oportunitats econòmiques i socials per a tots els seus habitants (educació, accés a l'habitatge, possibilitat de crear empreses, etc.). En definitiva, una ciutat amb capacitat de prosperar.

A l'ombra d'aquesta necessitat estratègica de mantenir i millorar la capacitat d'atracció d'activitats econòmiques, han proliferat els estudis de mesurament de la competitivitat de les ciutats i l'elaboració de llistes i classificacions a escala internacional.¹ L'objectiu del capítol és examinar alguns d'aquests estudis més rellevants i, d'aquesta manera, fer una avaluació de la posició de la ciutat de Barcelona en el panorama internacional, tot destacant quines són les seves principals fortaleses i febleses en relació amb la resta de les ciutats del món. Addicionalment, em referiré breument a quins canvis es podrien produir en aquesta situació el dia que Catalunya esdevingui un país independent.

Alguns índexs internacionals de competitivitat de les ciutats

Els treballs seleccionats ho han estat per la diversitat dels factors que s'hi consideren i pel rigor metodològic emprat en l'elaboració dels índexs. L'ordre en el qual es presenten és arbitrari i no pressuposa cap mena de valoració d'aquests en cap sentit.

Global Power City Index (GPCI) (www.mori-m-foundation.or.jp)

L'objectiu d'aquest índex, que elabora des de l'any 2008 l'Institute for Urban Strategies de The Mori Memorial Foundation —amb seu a Tòquio—, és explorar la capacitat de les ciutats per «atraure persones creatives i empreses excel·lents de tot el món». L'índex està construït a partir de setanta indicadors que s'agrupen en sis funcions (economia, R+D, interacció cultural, qualitat

1. El lector interessat pot consultar Moonen i Clark (2013), on trobarà referències a més de 150 treballs que desenvolupen índexs, classificacions, etc. sobre diferents aspectes de la competitivitat de les ciutats, que inclouen, entre d'altres, l'avaluació de la qualitat de vida, el grau d'adopció de les novetats tecnològiques o les variables macroeconòmiques que caracteritzen les diferents àrees metropolitanes.

de vida, medi ambient i accessibilitat) i l'edició de 2013 inclou quaranta ciutats, entre les quals es compten Barcelona i unes altres quinze poblacions europees.

Les cinc ciutats més ben valorades són, en aquest ordre, Londres, Nova York, París, Tòquio i Singapur, tant per a l'edició de 2013 com a la de l'any anterior. Barcelona ocupa el lloc 19è (i el 10è entre les ciutats europees), avançant des de la 13a posició (la 7a entre les ciutats europees) que ocupava en l'edició de 2012, quan va ser inclosa a l'índex per primer cop. A la taula 1 tenim el detall de com està situada Barcelona en les diferents classificacions per funcions de l'índex, i s'especifica també la seva posició relativa dins del subconjunt de les ciutats europees.

Taula 1. Posició relativa de Barcelona al GPCI 2013 (funcions)

Global	Economia	R+D	Interacció cultural	Qualitat de vida	Medi ambient	Accessibilitat
19 / 40	34 / 40	32 / 40	12 / 40	4 / 40	19 / 40	15 / 40
10 / 16	15 / 16	14 / 16	6 / 16	4 / 16	12 / 16	9 / 16

Una peculiaritat d'aquest estudi és que presenta els índexs des del punt de vista de quatre actors globals (directius d'empresa, artistes, investigadors i visitants) i un de local (residents). La taula 2 presenta la posició relativa de Barcelona, a escala global i europea, per a aquests cinc grups d'agents.

Taula 2. Posició relativa de Barcelona al GPCI 2013 (actors)

Global	Directiu	Investigador	Artista	Visitant	Resident
19 / 40	24 / 40	34 / 40	7 / 40	6 / 40	17 / 40
10 / 16	12 / 16	15 / 16	5 / 16	4 / 16	13 / 16

El retrat que emergeix de l'examen d'aquestes dades dibuixa algunes febleses importants, per bé que prou conegudes, de la ciutat de Barcelona pel que fa al seu potencial en l'àmbit de l'R+D (que inclou indicadors referents a la qualitat dels centres acadèmics i de recerca i els resultats que s'hi obtenen) i també en l'àmbit de l'economia (que inclou indicadors sobre l'entorn dels negocis, el capital humà, la dimensió del mercat, la qualitat de la regulació econòmica, el nivell de risc de les inversions i altres) i la valoració de la ciutat des del punt de vista dels directius d'empresa. És obvi que som lluny de poder dir que el posicionament desitjable a escala mundial de Barcelona en l'àmbit dels negocis i, més concretament, de l'economia del coneixement, està suficientment consolidat. L'atractiu econòmic internacional de Barcelona encara depèn de forma decisiva del seu atractiu turístic i de la valoració positiva que, en general, es fa del seu nivell de qualitat de vida.

Hot Spots (Benchmarking Global City Competitiveness)
http://www.citigroup.com/citi/citiforcities/pdfs/eiu_hotspots_2012.pdf

Hot Spots, publicat el gener de 2012, és el resultat d'un programa d'investigació dut a terme per l'Economist Intelligence Unit (EIU) per encàrrec del Citigroup i que té com a producte final l'elaboració del Global City Competitiveness Index (GCCCI), que compara, en termes de competitivitat, cent-vint ciutats de tot el món (les quals representen el 29% del total de l'activitat

econòmica mundial). L'índex està construït a partir de trenta-un indicadors que s'agrupen en vuit categories de competitivitat (fortalesa econòmica, capital físic, maduresa financera, efectivitat institucional, caràcter social i cultural, capital humà, medi ambient i riscos naturals i atractiu global). L'estudi inclou trenta-dues ciutats europees entre les quals, naturalment, hi ha Barcelona.

Les cinc ciutats més ben valorades són, en aquest ordre, Nova York, Londres, Singapur, Hong Kong i París. Barcelona ocupa el lloc 41è (i el 17è entre les ciutats europees). A la taula 3 tenim el detall de com està situada Barcelona en les diferents classificacions per categories de l'índex, especificant també la seva posició relativa dins del subconjunt de les ciutats europees.

Taula 3. Posició relativa de Barcelona al GCCI 2012

Global	Fortalesa econòmica	Capital físic	Maduresa financera	Efectivitat institucional	Caràcter social i cultural	Capital humà	Medi ambient i riscos naturals	Atractiu global
41 / 120	78 / 120	9 / 120	68 / 120	50 / 120	5 / 120	29 / 120	43 / 120	9 / 120
17 / 32	18 / 32	4 / 32	25 / 32	17 / 32	2 / 32	12 / 32	24 / 32	4 / 32

En aquest cas Barcelona torna a presentar un problema important pel que fa a la seva posició en les categories de «Fortalesa econòmica» (indicadors que, entre altres coses, analitzen la dimensió del mercat, la capacitat adquisitiva de la població i les perspectives de creixement) i «Maduresa financera» (que avalua la capacitat de les ciutats d'actuar com a centre financer de referència). La ciutat tampoc apareix en un lloc gaire preeminent en la categoria «Medi ambient i riscos naturals», tot i que la baixa ponderació que aquesta categoria té en l'elaboració de l'índex global fa que això no afecti gaire els resultats totals. En canvi Barcelona apareix en una posició molt reeixida en les categories de «Caràcter social i cultural» (que inclou indicadors sobre diversitat i obertura, llibertat d'expressió, vitalitat cultural i crim) i «Atractiu global» (una categoria més eclèctica que inclou indicadors com ara lideratge en educació superior, nombre de congressos i convencions internacionals, freqüència de vols internacionals, etc.). També és prou ben valorada en els aspectes de «Capital físic» (referida a la qualitat de les infraestructures i xarxes de transport i les telecomunicacions) i, de forma més esperançadora des del meu punt de vista, de «Capital humà», que inclou indicadors demogràfics, de qualitat de serveis públics com la salut i l'educació, actituds cap a l'emprenedoria, etc.

De nou, Barcelona se'ns mostra com una ciutat que basa el seu atractiu en una bona imatge internacional i un innegable atractiu des del punt de vista social i cultural. No obstant això, presenta mancances importants per ser considerada un centre de negocis de primer ordre (la seva reduïda capacitat en l'àmbit de les finances en seria una de molt considerable). La relativament elevada consideració que mereixen les categories referents al capital físic i, sobretot, al capital humà, ens permeten avaluar de manera lleugerament més optimista les potencialitats de futur de Barcelona com a nucli internacional de referència en l'àmbit de l'economia del coneixement.

En aquest sentit val la pena fer referència a un interessant exercici dut a terme pels mateixos autors a la publicació *Hot Spots 2025 —Benchmarking the future competitiveness of the cities* (publicada el 2013 i disponible a: www.citigroup.com/citi/.../hotspots2025.pdf), que pretén fer una predicció sobre quina forma prendria un rànquing de competitivitat corresponent a l'any

2025 que s'elaborés amb una metodologia idèntica. Barcelona, val a dir que com moltes altres ciutats europees, no surt gaire ben parada d'aquest exercici de prospectiva i experimenta una davallada de tretze posicions, probablement per algunes de les febleses que hem mencionat anteriorment i per la imparable puixança econòmica d'algunes ciutats de països emergents.

Global Cities Index (GCI)

(<http://www.atkearney.com/research-studies/global-cities-index>)

El *Global Cities Index* es publica bianualment des de l'any 2008 per part de l'empresa internacional de consultoria A. T. Kearney. La darrera edició de l'estudi correspon a l'any 2014. El GCI examina una extensa llista de vuitanta-quatre ciutats dels cinc continents i les compara i classifica en termes de cinc dimensions (activitat empresarial, capital humà, intercanvi d'informació, experiència cultural i interacció política), que agrupen un total de vint-i-sis indicadors. L'estudi inclou vint-i-dues ciutats europees entre les quals, naturalment, hi ha Barcelona.

Les cinc ciutats més ben valorades són, en aquest ordre, Nova York, Londres, París, Tòquio i Hong Kong. Barcelona ocupa el lloc 24è (i el 9è entre les ciutats europees). A la taula 4 tenim el detall de com està situada Barcelona en les diferents classificacions per categories de l'índex, especificant també la seva posició relativa dins del subconjunt de les ciutats europees.

Taula 4. Posició relativa de Barcelona al GCI 2014

Global	Activitat empresarial	Capital humà	Intercanvi d'informació	Experiència cultural	Interacció política
24 / 84	18 / 84	39 / 84	20 / 84	10 / 84	34 / 84
9 / 22	7 / 22	11 / 22	10 / 22	6 / 22	13 / 22

Els resultats que obté Barcelona en aquest cas són lleugerament diferents dels que hem vist per als dos treballs anteriors. Per començar, la ciutat surt notablement ben classificada en la categoria «Activitat empresarial» (que podríem assimilar a «Economia» al GPCI o «Fortalesa econòmica» al GCCI). Aquesta categoria recull indicadors relatius a la localització de les seues d'empreses internacionals i de serveis empresarials, els mercats de capitals, el nombre de congressos internacionals i els fluxos de mercaderies al port i l'aeroport, i ens presenta una visió del potencial econòmic de Barcelona molt més prometedora que els dos estudis anteriors. En canvi, la ciutat obté una nota relativament baixa en una categoria que es pot considerar clau des del punt de vista del seu desenvolupament futur, «Capital humà» (cosa que contrasta una mica amb els resultats del GCCI esmentats anteriorment).

En canvi, no són gens sorprenents els bons resultats que obté la ciutat en l'àmbit d'«Experiència cultural», fet que confirma el seu atractiu turístic i, en general, la seva bona imatge per als visitants. La posició relativament baixa en la dimensió «Interacció política» (que inclou indicadors com el nombre d'ambaixades i consolats, organitzacions internacionals, congressos polítics, etc.) es pot considerar una conseqüència bastant directa del fet que Barcelona és la capital d'una nació, Catalunya, que no té estat propi.

City Prosperity Index (CPI) (<http://unhabitat.org/>)

El *City Prosperity Index* (CPI) és un índex que es pot consultar al document d'UN-Habitat (el programa de les Nacions Unides per als assentaments humans) *State of the World Cities 2012-13 (Prosperity of Cities)*, publicat l'any 2013. El CPI mesura l'estat actual de les ciutats respecte a cinc dimensions de la prosperitat, tal com s'explicita al document citat anteriorment. L'índex també mesura les accions i polítiques en la recerca de la prosperitat i els resultats d'aquestes polítiques. L'índex proporciona una indicació de la solidesa o la feblesa dels factors de prosperitat disponibles per a cada ciutat individualment. Aquest índex de prosperitat és conceptualment diferent dels altres índexs que hem considerat, que ho eren de competitivitat, i això també explica els diferents resultats que veurem que s'obtenen de la seva anàlisi. El CPI examina una extensa llista de setanta-dues ciutats dels cinc continents i les compara i classifica en termes de cinc dimensions (productivitat, qualitat de vida, infraestructura, medi ambient i equitat). L'estudi inclou vint-i-dues ciutats europees entre les quals, naturalment, hi ha Barcelona.

Les cinc ciutats més ben valorades són, en aquest ordre, Viena, Hèlsinki, Oslo, Dublín i Copenhaguen (val a dir que totes són europees). De tota manera, aquests resultats, notablement diferents dels que hem vist per a altres estudis, vénen determinats en gran part per la influència de la dimensió d'«Equitat» de l'índex. Així, la mateixa publicació també dona les dades que corresponen a l'índex de prosperitat un cop s'exclou aquesta dimensió de l'anàlisi. Les ciutats millor considerades són en aquest cas Viena, Nova York, Toronto, Londres i Estocolm. Barcelona ocupa el lloc 17è (i el 12è entre les ciutats europees) en el primer cas. Quan s'exclou l'equitat, la capital catalana manté el 17è lloc global i passa a ocupar el 14è entre les ciutats europees. A la taula 5 tenim el detall de com està situada Barcelona en les diferents classificacions per categories de l'índex, especificant també la seva posició relativa dins del subconjunt de les ciutats europees.

Taula 5. Posició relativa de Barcelona al CPI 2012-13

Global (5 dimensions)	Global (4 dimensions)	Productivitat	Qualitat de vida	Infraestructures	Medi ambient	Equitat
17 / 72	17 / 72	20 / 72	5 / 72	14 / 72	22 / 72	28 / 72
12 / 22	14 / 22	15 / 22	4 / 22	12 / 22	15 / 22	18 / 22

Un aspecte destacable dels resultats de la taula 5 té a veure amb la dimensió d'«Equitat», la qual els altres índexs que s'han examinat no tenien en compte de forma directa. Tot i que Barcelona és una ciutat relativament pròspera segons els resultats del CPI, queda un llarg camí per recórrer a l'hora de millorar com es reparteixen els beneficis d'aquesta prosperitat, categoria en la qual la capital de Catalunya es veu situada a la cua de les ciutats europees incloses en l'estudi. Tampoc els resultats en un aspecte tan important com és la categoria de «Productivitat», especialment quan ens ho mirem des de la perspectiva europea, són especialment destacables, el mateix que succeeix amb el corresponent a «Medi ambient». En canvi, els resultats del CPI semblen indicar de nou que Barcelona té un nivell d'infraestructures raonable (encara que millorable, per descomptat). Així mateix, un altre cop Barcelona presenta uns resultats quasi immillorables en la categoria de «Qualitat de vida» (que inclou aspectes tan cabdals com l'educació, la salut, la seguretat, el capital social i els espais públics), fet que és coherent amb el que ja s'ha observat amb anterioritat.

Conclusions

En opinió meva, el retrat de Barcelona que emergeix d'aquesta col·lecció d'estudis (en cap cas exhaustiva) que hem presentat és el d'una gran ciutat europea que gaudeix d'un elevat nivell de qualitat de vida i molt bona imatge internacional. Ara bé, també sorgeixen dubtes molt raonables sobre fins a quin punt, en les actuals condicions, aquest nivell de vida serà sostenible en els propers anys. Barcelona no és un gran centre internacional de negocis i va una mica mancada de musculatura econòmica i financera per aconseguir-ho. En el moment actual, la ciutat hauria d'especialitzar-se en aspectes relacionats amb l'economia del coneixement i per aquí és on caldria centrar els esforços de tothom. També es pot fer molt per millorar els nivells de sostenibilitat ambiental i social, amb una gestió millor del medi ambient i, sobretot, amb una reducció dels elevats nivells de desocupació que, sens dubte, són en bona part responsables de la manca d'equitat i la desigualtat del repartiment de renda a la ciutat.

Com afectarà la independència de Catalunya a totes aquestes consideracions? A parer meu, el canvi polític que s'està produint a Catalunya, de naturalesa netament democràtica i pacífica, contribuirà a una millora de la imatge de la ciutat al món. Catalunya tindrà finalment el control sobre tots els seus recursos i podrà crear totes les estructures d'estat que es considerin necessàries i que segurament inclouran algunes millores en les infraestructures de transport i, per tant, de la connectivitat de Barcelona amb el món. Aquest factor també contribuirà a una major disponibilitat de recursos públics destinats a l'R+D, que avui dia estan molt centralitzats cap a la capital de l'Estat espanyol, Madrid. No obstant això, cap d'aquests dos aspectes és tan transcendental com el fet que els catalans deixaran de dependre dels governs espanyols i podran triar la seva pròpia política econòmica. Si ho sabran aprofitar per avançar cap a la creació d'una economia més competitiva, un país i una ciutat més pròspers i una societat més cohesionada i igualitària, és una cosa que resta per veure.

REFERÈNCIES

MOONEN, T.; CLARK, G. *The Business of Cities 2013*. Jones Lang LaSalle, 2013 (disponible a: www.jll.com/Research/jll-city-indices-november-2013.pdf).

El sector audiovisual davant la perspectiva d'un país nou

Francesc Escibano

Periodista, director de la productora Minoria Absoluta i vicepresident de PROA

Aquest article analitza la situació actual del sector audiovisual, reflexiona sobre el seu valor estratègic i fa un repàs a les raons històriques que confereixen a aquest sector unes característiques tan peculiars. Al mateix temps, formula algunes de les preguntes que són clau davant la perspectiva d'una hipotètica independència o d'una situació de més sobirania pel país. En aquesta línia, es pregunta sobre quin seria l'encaix amb el sector audiovisual espanyol, quin grau d'intervenció i de regulació pública hauria d'existir, quin nivell de proteccionisme s'hauria d'aplicar i quin hauria de ser, en el futur, l'equilibri desitjable entre els àmbits públic i privat.

Fa uns mesos, un grup de professionals i empresaris en representació del Clúster Audiovisual i de PROA, la federació que agrupa les associacions de productors catalans, vam fer una trobada amb el president de la Generalitat, Artur Mas, amb l'objectiu d'exposar-li la situació general del sector. La idea que portàvem era analitzar amb el màxim representant de l'Administració del nostre país quins són els problemes del present i els reptes de futur que té el sector. Cal tenir en compte, per entendre la raó de ser d'una trobada d'aquestes característiques, que el nivell d'intervenció de les administracions públiques en el sector audiovisual, especialment a Europa, acostuma a ser clau i determinant, tant pel que fa als processos de regulació com al disseny i el manteniment de l'equilibri entre els àmbits públic i privat. Però més enllà d'això, la raó concreta per la qual vam sol·licitar la reunió és perquè el sector audiovisual és un dels més afectats per la crisi i, per més que totes les escoles de negocis i els llibres d'autoajuda recomanin desafiar les amenaces i entomar les crisis com un territori d'oportunitats, la dura realitat del dia a dia fa que la majoria de les empreses que treballen en aquest àmbit estiguin contra les cordes. Per fer-nos una idea de la gravetat del moment, en aquests últims anys la Generalitat ha reduït més d'un 70% les seves aportacions al sector i TV3, més d'un 50%.

El fet que tots siguem molt conscients de quines són les competències i les limitacions que té la Generalitat en aquest terreny no pot ser una excusa per a l'immobilisme. Per tant, donat que la situació actual és insostenible, necessitem, i així ho vam manifestar al president, no solament trobar idees noves que serveixin per redreçar i recuperar el sector, sinó que ens cal, fonamentalment, trobar un nou marc que superi l'actual.

Si el sector audiovisual català vol tenir futur, com suposo que també passa en molts altres àmbits, necessita canviar urgentment les regles de joc. O bé redefineix el seu encaix en el marc del sector audiovisual espanyol, cosa difícil, o bé posa una espelmeta a Santa Clara, patrona de la televisió, per esperar que un nou estatus polític de Catalunya ens doni el perfil propi que necessitem i ens garanteixi un futur alternatiu i diferent.

En un article d'aquestes dimensions i característiques, és del tot impossible definir, d'una manera mínimament científica i fonamentada, com hauria de ser aquest futur alternatiu del sector audiovisual català davant la hipòtesi d'un país amb un nivell molt més elevat de sobirania o, fins i tot, davant la possibilitat d'un país independent. De tota manera, el que sí que puc fer és plantejar algunes de les preguntes que ens hauríem de formular per començar a pensar adequadament un escenari d'aquesta envergadura.

El sector audiovisual és un sector estratègic?

D'entrada, tornant a la reunió amb el president, el principal argument que vam posar sobre la taula, per marcar territori, va ser dir-li que el nostre era un sector estratègic per al país. Ho vam dir perquè ens ho creiem i també perquè això justificaria una atenció màxima i prioritària de

l'Administració. La resposta del president, del tot evident també, però no gaire esperada per part nostra —digueu-nos ingenus— va ser advertir-nos que això és el que li repeteixen tots i cadascun dels diferents sectors econòmics i culturals que es reuneixen amb ell amb la intenció de buscar suport o qualsevol mena d'acord amb l'Administració. Tots afirmen ser estratègics i tots es vanten de ser imprescindibles. Segurament tots, des del seu particular punt de vista, tenen raó. Però com que els recursos i els esforços són escassos i finits, un país no pot apostar per tot a la vegada. Ha de triar. Ha d'establir prioritats i ha de tenir molt clar quins són aquells sectors econòmics i culturals que li garanteixen la supervivència, el benestar social i li donen un lloc al món i un perfil de país. En aquest sentit, per raons tant industrials com culturals, de projecció internacional i identitàries, no tinc cap mena de dubte que el sector audiovisual és estratègic i vital per al futur de Catalunya. Ho és perquè, com diu una dita etiòp, «tribu que no somnia és tribu morta», i els somnis, en el segle XXI, ens els hem de fabricar nosaltres. Vivim en el segle XXI i en el temps de la imatge i de la comunicació. Un país que no tingui capacitat de construir-se el seu propi relat, que no controli el procés de creació de la seva imatge, no és ningú, i una comunitat que no sàpiga comunicar-se i aprofitar les noves oportunitats que dona la tecnologia al servei de la comunicació no té futur.

Per exemple, si volguéssim, a través d'una imatge, representar una família de finals del segle XIX, probablement la dibuixaríem a la cuina, amb tots els membres al voltant de la llar de foc. Si avancéssim en el temps i viatgéssim als inicis del segle XX, mantindríem la imatge de la família reunida a la cuina, però canviariem l'objecte al voltant del qual s'apleguen; en lloc del foc, seria una ràdio. Avançant cap a la segona meitat del segle XX traslladaríem la família a la sala d'estar o al menjador, mantindríem tots els membres de la unitat familiar units, i aquesta vegada s'aplegarien tots al voltant d'una televisió. Però aquestes imatges no ens servirien si volguéssim representar una família de principis del segle XXI. Per representar-la, els disgregariem i els repartiríem per les diferents estances de la casa. Un seria a la cuina, un altre a l'habitació, un altre al menjador i un altre a la terrassa. No estarien junts, però tots estarien connectats? Un, home o dona, miraria la televisió estirat al sofà; l'altre, home o dona, la miraria a la cuina mentre fa el sopar; l'altre estaria a l'habitació amb l'ordinador i el telèfon, i el que es troba a la terrassa potser estaria amb el telèfon o amb la tauleta fent un Skype o fent una foto per penjar-la al Twitter. Ah, i el que és més que probable és que per avisar que el sopar està a punt potser s'envien un WhatsApp.

El món d'avui és el de la hipercomunicació i el de la hipertelevisió. A través de telèfons, tauletes i ordinadors ens mantenim permanentment informats i estem en comunicació i en connexió amb el món. Dominar aquestes noves vies de comunicació vol dir tenir capacitat per generar continguts que viatgen a través dels mitjans tradicionals, de les noves xarxes i que arriben a tot-hom i a tot arreu. Si en el món d'ahir la informació era el poder, en el món d'avui qui té el poder és qui sap comunicar-se amb èxit.

És per això que sostinc que el sector audiovisual és estratègic, perquè un país no és un país si no té l'habilitat per comunicar-se amb el món, i la capacitat de construir el relat de la seva identitat pròpia a través de l'idioma universal de la imatge. La manera com Barcelona ha creat la seva marca és un bon exemple de com aconseguir amb èxit fer-se un lloc al món actual.

Potser puc estar donant la impressió de ser massa genèric o filosòfic amb aquest seguit de raons amb les quals intento defensar el valor estratègic del sector... Intentaré ser més prosaic. Només cal mirar i prendre com a referència països com Dinamarca, Holanda o Israel per prendre consciència de la capacitat de creació industrial, de generació de riquesa, de canalització de talent, de creació de llocs de treball i de potencial d'exportació que té el sector audiovisual.

Aquests països són un bon exemple, a més, de com superar les limitacions geogràfiques i demogràfiques i projectar-se al món gràcies a la seva inversió prioritària en el sector.

Per què estem com estem?

Potser abans de continuar endavant i abans d'imaginar i especular amb escenaris de futur, valdria la pena fer un cop d'ull al passat, que serà, segurament, la millor manera d'entendre per què estem com estem.

El sector audiovisual català, tot i que sempre ha tingut, i té actualment, una especificitat i una personalitat molt marcada, està molt subordinat al sector audiovisual espanyol. Per tant, a l'hora de mirar d'on venim, hem de ser molt conscients que venim de la peculiar i poc exemplar història de la televisió i del cinema a Espanya. Dic poc exemplar perquè la història del cinema i, sobretot, la de la televisió a Espanya, que és la matèria que jo més conec, està molt marcada per l'acusada tendència al centralisme que caracteritza Espanya i també per una tradició de manca de llibertat que ens ha influït de manera molt negativa. Quan parlo de manca de llibertat em refereixo al fet que el naixement de la televisió a Espanya es produís quan el règim dominant en aquell moment era una dictadura. Aquesta circumstància va suposar un condicionant que ens va distanciar d'Europa, ja que aquells primers anys van ser clau en la majoria de països del nostre entorn per a la formació de les estructures bàsiques i per assentar les bases teòriques de quina havia de ser la funció social de la televisió en particular i del sector en general.

A tot això, que explica part dels nostres mals i dels nostres problemes, cal sumar-hi la cultura del «pelotazo» d'aquests últims anys que també ha afectat, i molt, el sector audiovisual. Revisant l'altre dia un clàssic de Sergio Leone em va semblar que, per entendre la lògica del negoci audiovisual i la del comportament dels seus principals protagonistes, ho hem de fer en clau de *western*. Igual que en les velles pel·lícules del gènere, l'èpica i la grandesa de la nostra història recent resideix en el fet que el duel ha estat a vida o mort, que l'imperi de la llei ha estat molt difús i que els principals actors de la nostra història semblaven imbuïts de l'esperit del pioner conqueridor que ha lluitat sense treva per arribar on és i que, per tant, ha defensat i defensarà a sang i foc tot el que té, sigui poc o molt.

En el Far West del panorama televisiu espanyol, on continua imperant la llei del més fort, la televisió pública va néixer com a televisió del règim i així va continuar durant molts anys, fins i tot després que el règim s'hagués acabat. A diferència dels nostres veïns europeus, l'aparició de la televisió no va anar acompanyada d'un debat públic sobre quina havia de ser la seva funció social i sobre quina era la base del seu servei públic, un debat que hauria de resultar imprescindible a l'hora de determinar, després, els límits que haurien de separar l'oferta pública i la privada. Per això, a Espanya els territoris han estat sempre confusos i coincidents. I el que és més important, per aquest motiu, quan va arribar el moment de trencar el monopoli públic per obrir-lo a l'oferta privada, es va fer sense establir cap de les contrapartides ni de les obligacions que sí que es van establir a la majoria de països del nostre entorn. Això, sumat a l'absència d'una entitat reguladora, ha fet que les televisions privades hagin gaudit històricament d'uns marges i d'unes prerrogatives inèdites a Europa. Determinades lleis no les han complert mai —protecció a la infància, inversió en cinema espanyol...— i, quan ha estat necessari, han fet que es modifiqués la legislació per permetre ampliar les llicències, fusionar les titularitats dels canals o suprimir la publicitat de

TVE. Per això dic que és com si la llei del més fort, com passava en el Far West, hagi estat i sigui encara la llei preponderant.

Per posar un exemple concret més, quan van aparèixer les televisions privades es va intentar —potser ho deia una llei o va ser fruit d'un acord, tant se val— que totes tinguessin una delegació a Barcelona. Ho van fer tímidament durant els primers mesos, o van dir que ho farien... Però tots sabem perfectament quina és la realitat històrica i actual. A pesar de la importància industrial i de la tradició de Barcelona, el sector audiovisual espanyol és molt centralista i la capitalitat de Madrid sembla que sigui inamovible.

Per això va ser tan important i determinant per al sector audiovisual català l'aparició de Televisió de Catalunya l'any 1983. Va ser una conquesta bàsica que ha resultat fonamental per a la indústria, per a la cultura i per a la identitat d'aquest país. De tota manera, una vegada més, el naixement de TV3 també posa en evidència la peculiaritat, per no dir l'anormalitat, de com s'han fet les coses a Espanya en matèria audiovisual. D'entrada TV3, que tenia i té tota la raó de ser, va néixer lluitant contra els elements i contra el govern central, va haver de construir-se la seva xarxa de repetidors, va haver de suar la cansalada per fer-se un lloc en el panorama internacional i va haver de forçar la legalitat per poder existir. TV3 és la història d'un èxit, però també, des de la perspectiva del nostre entorn, dels nostres veïns europeus, no deixa de ser la història d'una certa anormalitat que diu molt de com s'han fet les coses en aquest país i del perquè estem com estem. Per exemple, i per veure com es fan les coses en altres països que poden tenir situacions més o menys similars a la nostra en matèria de llengua, de geografia i de finançament de la televisió pública, podem fixar-nos en Finlàndia, un país de set milions d'habitants amb dues llengües oficials: el finlandès, que el coneix tothom, i el suec, que el parlen prop d'un milió de ciutadans. Doncs bé, la televisió finlandesa, des dels seus inicis, com la cosa més normal del món, té un canal íntegrament en llengua sueca. És un canal de televisió que, a diferència del que passa aquí, no el paguen només els ciutadans que parlen suec, sinó que el paguen tots els finlandesos. Es tracta d'un cas més que evident que demostra que potser estem tan acostumats a les coses tal com són que sovint oblidem com haurien de ser.

Sovint, quan parlem de l'èxit en el procés de normalització de la llengua catalana que hem aconseguit gràcies als mitjans de comunicació, hem de ser conscients que, més enllà de la progressió positiva que hi ha hagut en els últims anys a la premsa amb la doble edició d'*El Periódico* i *La Vanguardia*, l'aparició de *l'Ara* i la bona salut que té la ràdio en català, el panorama del cinema i la televisió no ha tingut una evolució comparable. De les estrenes de cinema a Catalunya, el cinema en català suposa no gaire més d'un 3% del total. I pel que fa a la televisió, l'oferta en la nostra llengua, que es redueix als canals de Televisió de Catalunya, als canals privats encapçalats per 8TV i als canals locals, representa entre un 20 i un 25% del consum televisiu total dels catalans.

Aquesta radiografia de la realitat catalana que ens ve donada pel comportament dels ciutadans com a consumidors dels mitjans de comunicació posa sobre la taula una qüestió fonamental a l'hora de plantejar-nos un futur diferent per al país i per al sector fruit d'un nou encaix polític entre Catalunya i Espanya.

Quin paper jugarà la llengua?

Quin serà l'idioma o els idiomes oficials d'una Catalunya hipotèticament independent? No ho sé i no és aquesta la meua matèria, però en el món audiovisual, digui el que digui l'oficialitat,

hi haurà tantes llengües com comunitats de ciutadans les parlin. El que determina el consum televisiu és, fonamentalment, la llengua que es parla a la llar. Per exemple, si una família parla xinès a casa, per més que entengui i pugui seguir de tant en tant les emissores locals, buscarà a través d'Internet, del satèl·lit o allà on sigui una oferta en la seva llengua. La televisió és un mitjà tan domèstic, tan integrat en la nostra vida quotidiana, que es podria considerar com un membre més de la família. Per tant, si la família parla català a casa voldran que la televisió els parli en català, i si ho fan en castellà, doncs en castellà. A Catalunya, la majoria de la població és perfectament bilingüe o trilingüe, en el cas de la immigració recent, i això vol dir que podrien, teòricament, triar entre l'àmplia oferta televisiva en funció del contingut. La realitat pràctica del dia a dia, que ve corroborada pels estudis d'audiència, demostra que la televisió és un hàbit de consum, que la gent quan arriba a casa engega preferentment uns canals amb els quals s'identifica i que la llengua acostuma a ser un element determinant de la tria.

Per tant, l'oficialitat dirà el que dirà, però el mapa de la televisió d'una hipotètica Catalunya independent, o amb molt més nivell de sobirania en aquest àmbit, serà fonamentalment bilingüe. Amb presència d'altres llengües, però amb dues que tindran un consum molt més destacat, el català i el castellà. O, per ser més exactes, el castellà i el català. Perquè un desequilibri com l'actual en matèria de consum televisiu, entre un 20% i un 80%, no es corregeix en poc temps. Mirar la televisió és un hàbit que no es pot modificar per llei. Els catalans que cada dia segueixen *Sálvame*, per posar un exemple, no es passaran a *La Riera* i al *Divendres* a TV3, o a *Aruscitay* a 8TV l'endemà d'un hipotètic nou estatus polític de Catalunya com a país. No, continuaran veient *Sálvame* perquè és el que els agrada i el que estan acostumats a mirar cada tarda. Per tant, aquesta és una realitat que s'ha de tenir molt present a l'hora de pensar la hipòtesi de futur de quin hauria de ser el sistema audiovisual d'una Catalunya independent.

Una referència que pot ser útil per a Catalunya és l'experiència que es va viure a Ucraïna. La realitat lingüística d'aquest país, que es va independitzar l'any 1991, té algunes similituds interessants amb el nostre. Abans de la independència, el rus, que és la llengua materna d'un 30% de la població, era la llengua oficial i, per tant, també la llengua a l'escola. La independència va comportar l'oficialitat de l'ucraïnès, la creació de diferents estructures d'estat i la creació de la televisió pública i d'algunes privades que utilitzen l'ucraïnès com a llengua d'ús. El fet que el rus es mantingués com a llengua cooficial en algunes regions i els hàbits existents entre la població del nou país van fer que la majoria de les televisions russes que emetien al país abans de la independència continuessin també després. Aquestes emissores han tingut i continuaven tenint una forta presència en el territori ucraïnès abans del conflicte actual —ignoro com la guerra que allà es viu des de fa uns mesos ha afectat la realitat televisiva— i, a pesar dels més de vint anys que han passat des que Ucraïna és independent, les televisions en llengua russa continuen tenint un ampli seguiment entre la població per raons d'oferta, d'hàbit de consum i també, especialment, per la major potència de la indústria de continguts audiovisuals en llengua russa.

Aquest exemple pot ser útil per mantenir, en matèria de llengua, la perspectiva oberta d'un futur en què el fet que els canals i les produccions catalanes siguin majoritàries a Catalunya no vulgui dir, necessàriament, que aquests renunciïn al castellà. De la mateixa manera com tampoc no seria recomanable que renunciessin a altres llengües presents en el nostre territori ni renunciessin a l'anglès com a llengua de màxima projecció internacional.

Quin hauria de ser l'encaix amb el sector audiovisual espanyol?

Tornant al nostre país, davant la possibilitat d'un nou estatus polític per a Catalunya s'obre la possibilitat de la creació d'un sistema audiovisual que també sigui nou. De tota manera, si tenim en compte el que he exposat anteriorment, no partim de zero, La realitat actual pesa molt i, per tant, qualsevol escenari de futur lligat a una major sobirania de Catalunya, per raons lingüístiques i d'hàbit de consum, haurà de partir de la base que ofereix el sistema actual. Això vol dir, ineludiblement, un pacte amb les empreses i les institucions que actualment conformen el sistema audiovisual espanyol. Una negociació amb les televisions privades per definir quines són les contrapartides i els retorns que van associats al seu accés al mercat català i una negociació també amb les televisions públiques espanyoles que hauran de redefinir el seu paper i la seva presència a Catalunya.

Evidentment, donaria per tot un altre article l'exercici de definir com hauria de ser aquest nou encaix entre el sector audiovisual espanyol existent i un futur sector audiovisual català amb entitat pròpia. Només per apuntar alguns dels elements clau del que podria ser un nou escenari, encara que sigui només per fer volar coloms, parlant de la televisió pública, caldria decidir el destí del Centre de Producció de Sant Cugat, molt important per a l'actual RTVE i molt rellevant pel que fa a la seva aportació històrica a la televisió en català. També, seguint amb les públiques, caldria definir la reciprocitat en les emissions. Potser d'aquesta manera s'aconseguiria que, mentre les emissions de les televisions públiques espanyoles es veiessin a Catalunya, la Televisió pública catalana es pogués veure a tot Espanya.

Pel que fa a les televisions privades, imagino que les negociacions serien encara més complicades. Com a compradores de continguts a productores catalanes tenen una gran influència en la realitat industrial del sector audiovisual català i, com a emissores, la seva participació en el mercat del consum televisiu català i, en conseqüència, en el mercat publicitari, s'hauria de redefinir. Depenent de quin fos l'estatus legal que el nou marc regulador establís per a aquestes televisions d'àmbit espanyol, sigui en forma de filials catalanes o en la mateixa forma que tenen ara, caldria establir quines contrapartides han de pagar per accedir a una xarxa que els dóna accés a un mercat de set milions i mig de persones, que són potencials espectadors dels seus programes i, per tant, també potencials consumidors dels anuncis que emeten. Probablement, en el cas més que lògic del manteniment de la seva oferta, s'haurien d'establir contrapartides econòmiques, obligacions relacionades amb la llengua i, per descomptat, s'hauria també d'establir un compromís d'inversió industrial en continguts produïts des de Catalunya. Com deia, aquest és un tema de complicada resolució que dependrà de com sigui el marc regulador que estableixi les normes i els límits del futur sistema audiovisual català.

Com s'haurà de regular el sector?

El sector audiovisual, com passa a Europa i arreu, és un sector completament regulat. Les normes de regulació defineixen des del marc jurídic fins a la majoria de pautes d'actuació. A través de la intervenció pública, sigui a través del Govern o a través del Parlament, es determina des de l'ordenació i la distribució de les xarxes fins al control dels continguts. Així doncs, en un futur on

la sobirania en aquesta matèria sigui total o molt superior a l'actual, caldria establir unes noves bases per al repartiment de l'espai radioelèctric, per al repartiment de llicències, per a la gestió dels continguts i, sobretot, caldria definir quines són les bases del servei públic i els límits de la iniciativa privada. És bàsic que aquests dos territoris, el públic i el privat, quedin perfectament delimitats tant pel que fa a les responsabilitats com a les obligacions que haurien de complir.

En aquest sentit, l'existència de Televisió de Catalunya és un element extraordinàriament positiu, ja que podem considerar que és gairebé una estructura d'estat ja consolidada. A més, TV3 és una televisió d'èxit, amb una programació de qualitat i amb una consciència de servei públic molt marcada. Per completar la valoració del que representa la seva aportació, des de la perspectiva industrial, TV3 ha estat sempre motor del sector audiovisual, tal com ha de ser i com és pràctica habitual entre la majoria de televisions públiques europees.

Aquest paper exemplar ha trontollat aquests últims anys per culpa de la crisi econòmica. La davallada de la inversió publicitària i la reducció de les aportacions del Govern han posat en perill aquest paper fundacional que, de manera constant, havia desenvolupat TV3. La crisi també ha accentuat el desequilibri existent entre la realitat que es viu a l'empresa pública i la que viuen la majoria d'empreses i productores privades del sector. Aquest escenari es corregiria o es paliaria, de ben segur, amb més per a Catalunya en matèria audiovisual que procurés un sistema de finançament adequat i que racionalitzés l'oferta pública i privada. TV3 ha estat molts anys molt sola i, davant la debilitat de l'oferta privada en català, ha hagut de suplir i d'acumular funcions, i durant molt temps ha estat fent de pública i privada alhora. Evidentment, aquesta situació hauria de normalitzar-se en el futur i l'oferta privada en català hauria de ser més potent per aconseguir equilibrar la desproporció existent en relació amb la pública.

Finalment, un altre aspecte clau que hauria de ser regulat és el nivell de protecció que s'ha de donar al sector. Parlo de nivell de protecció perquè dono per descomptat que tots els països, començant per l'imperi en matèria audiovisual que són els Estats Units i acabant pel país més petit, tenen polítiques pensades per protegir la indústria de creació de continguts audiovisuals. Les tenen perquè consideren estratègic aquest sector des dels punts de vista econòmic, cultural i identitari, i pel paper que juga en la projecció internacional del país. Així doncs, caldria definir, en aquest futur que estem imaginant, com es concretaria i es dimensionaria aquest nivell de protecció. Caldria començar a pensar i a buscar exemples legislatius que ens puguin ser útils i que servissin per afavorir la producció local i per facilitar el finançament a través de lleis d'incentius fiscals o de mecenatge. També caldria valorar quina mena de mesures i normatives de protecció de l'emissió i de la distribució establiríem per tal de discriminar de manera positiva els continguts produïts al nostre país. La manera com els francesos defensen la seva indústria i la seva oferta cultural pot ser un referent molt útil i perfectament imitable. Finalment, parlant de protecció al sector, caldria disposar d'un marc legislatiu que aconseguís fer disminuir la pràctica molt estesa i poc perseguida de la pirateria en el nostre país.

Quins beneficis tindria Barcelona com a capital?

Des del punt de vista industrial —d'aquí la justificació de parlar de polítiques proteccionistes—, el sector audiovisual es caracteritza per la seva capacitat de generar riquesa i llocs de treball. Per això, el fet que no hi hagi cap televisió privada que tingui un centre de producció potent a Catalunya podríem dir que és un exemple de tot el que podríem tenir i no tenim. Val a dir que

en aquest terreny, quan parlem de Catalunya, parlem sobretot de Barcelona i de la seva àrea d'influència. Només cal anar a Madrid i veure els beneficis i l'enorme retorn que li proporciona el fet de ser la capital audiovisual d'Espanya. Però posats a imaginar les possibilitats que tindria Barcelona com a capital d'un sector audiovisual potent, més que Madrid, les referències les hauríem d'anar buscar a Califòrnia. Pot semblar una exageració, però no ho és. Deixant de banda les distàncies, si tenim en compte les condicions naturals del nostre entorn sumades a l'enorme talent professional que aquí existeix, podem arribar a la conclusió que Barcelona, si la legislació ho permetés i tingués un país al darrere, podria esdevenir el gran centre de producció i de noves tecnologies del sud d'Europa. Pot semblar un somni molt ambiciós, però si establíssim les condicions adequades no és, ni de bon tros, un objectiu inabastable.

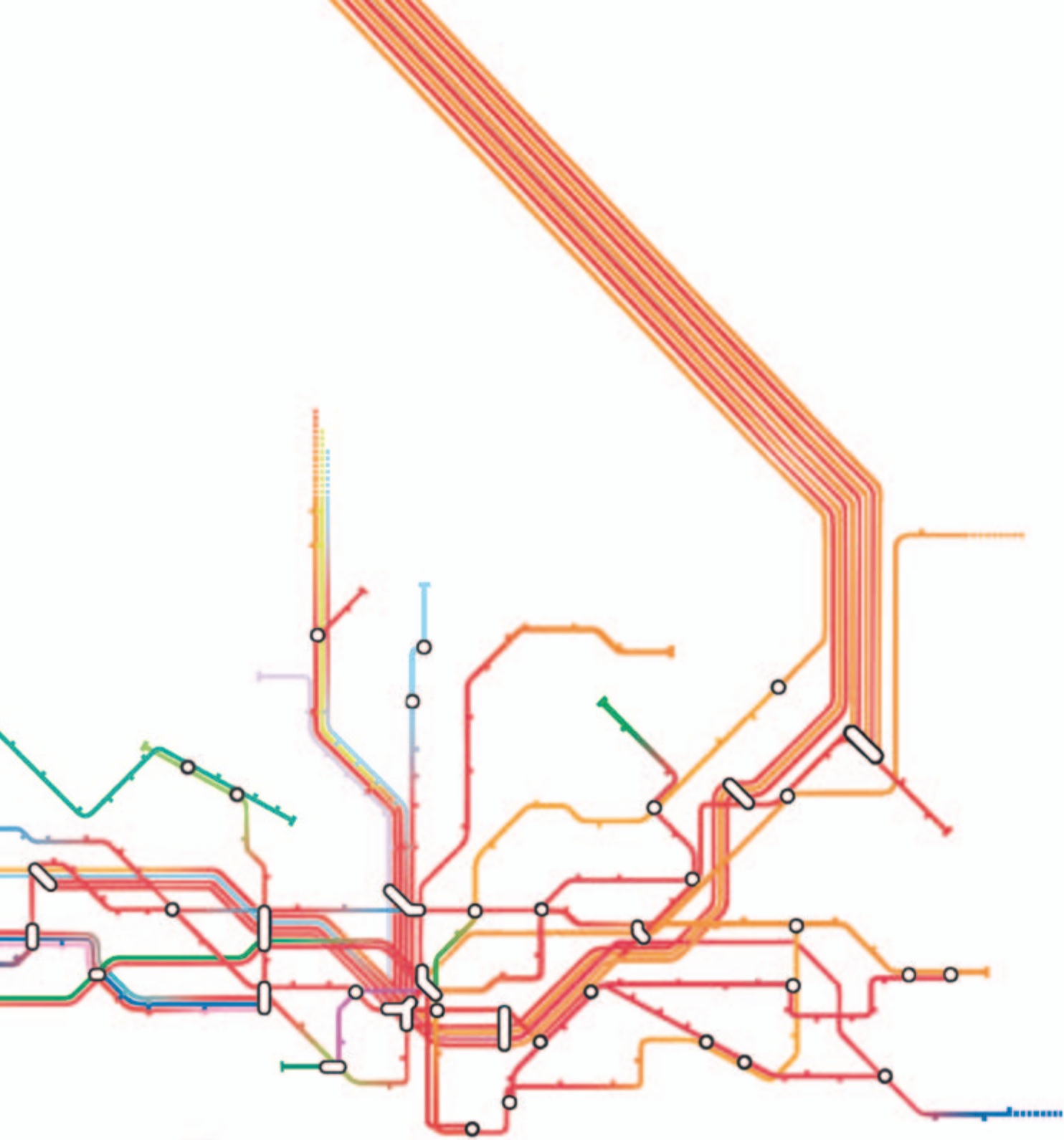
Finalment, més enllà dels factors industrials, des de la perspectiva dels continguts i del control en la generació d'aquests, Barcelona és una marca mundial i tenir més capacitat a l'hora de decidir les polítiques i les lleis que determinen el terreny de joc on s'ha de desenvolupar el sector no fa altra cosa que reforçar la marca, generar més riquesa i potenciar la imatge de la ciutat i del país. Per tant, és indubtable que des de la perspectiva de Barcelona qualsevol escenari de futur que millori i amplii el nivell de sobirania de Catalunya en matèria audiovisual podria comportar importants avantatges econòmics i culturals per a la ciutat.

Conclusions

- El sector audiovisual és un sector estratègic per a un país de la situació i de les dimensions de Catalunya. Un país que no és capaç de comunicar-se, de projectar-se internacionalment ni de construir el seu propi relat a través de la imatge, no és un país.
- Cal trencar amb la tradició centralista i amb el difús imperi de la llei que caracteritza el sector a Espanya.
- Cal preservar el patrimoni de servei públic que significa Televisió de Catalunya i potenciar la iniciativa privada perquè l'equilibri entre els sectors públic i privat sigui més harmònic.
- Cal potenciar la presència del català com a llengua d'ús sense renunciar al castellà.
- S'ha de trobar un nou encaix amb el sector audiovisual espanyol que posi en valor l'accés al mercat català.
- Cal regular el sector d'una manera nova que estableixi un equilibri més proporcionat entre l'oferta pública i privada, que potenciï les empreses catalanes, que les ajudi a projectar-se internacionalment i que defensi els drets dels ciutadans i dels consumidors a través del control dels continguts.
- Cal establir mesures de protecció del sector, de control de la pirateria i de defensa de la producció de continguts.
- Podem aspirar a fer de Barcelona un Media Hub que l'ajudi a posicionar-se com a capital audiovisual del sud d'Europa.

BARCELONA, 2014

Barcelona, capital empresarial

Joan Font

Empresari

Catalunya va fer la revolució industrial pràcticament de forma simultània amb els altres països europeus i des de llavors els seus índexs de creació d'empreses, de competitivitat, d'obertura i d'internacionalització han estat semblants als d'aquests països. El talent i la iniciativa empresarial, la capacitat d'arriscar i d'innovar empresarialment, s'han mogut des de llavors entre les més dinàmiques d'Europa.

Tots els estats europeus han fet el que ha convingut per tenir i no perdre les seves grans empreses, conscients de la transcendència que els centres de decisió —la intel·ligència— es quedin als seus països. Per exemple l'Estat francès amb Danone i amb el sector de l'aeronàutica, l'italià amb el de l'automòbil o l'alemany amb el de la banca.

A Catalunya el sector empresarial sempre ha estat fonamental en l'estructuració i la cohesió de la societat, i la permeabilitat i l'ascensor social en el món empresarial sempre s'ha mogut amb agilitat.

Un país que vulgui potenciar les seves fortaleces en el camp empresarial necessita una capital que s'ho cregui i que faci tots els esforços per acollir noves seves socials empresarials. Ha de crear un entorn favorable a les iniciatives empresarials, tant en l'àmbit administratiu —agilitzar la tramitació i la concessió de permisos, repensar el model de fiscalitat o millorar les infraestructures— com en l'àmbit social, amb una aposta clara per l'educació i la recerca, prestigiant l'assumpció de riscos o facilitant l'entesa entre el sector públic i el privat. Segur que el país i la seva capital s'enriquiran mútuament d'aquesta situació i no només per les rendes derivades de l'establiment de delegacions d'altres països, de les seves socials empresarials o científiques, sinó perquè s'afavorirà el naixement de més empreses, més competitives, més grans.

Naturalment, ser la capital d'un estat comporta tallar en sec el dèficit fiscal, amb les conseqüències que això té tant per a la capital com per al país.

Així mateix, la fiscalitat societària es pot construir facilitant l'externalització de resultats de les empreses o facilitant la reinversió a la mateixa empresa dels resultats que genera. Fer una cosa o l'altra té conseqüències fonamentals per a la fortalesa financera de les empreses i per a la seva capacitat de creixement.

Que la legislació laboral, la gestió de les administracions públiques o la gestió de la recerca es dirigeixin a enfortir la xarxa científica i empresarial, i que s'orientin d'acord amb les fortaleces del propi país, ajudaria a tenir un sector empresarial més dinàmic.

Cal adequar també el model comercial a les nostres demandes socials fent-lo el més competitiu possible. Ho hem de fer des de la proximitat i el coneixement de la nostra realitat i amb totes les atribucions per ajustar-lo a les normes de la Unió Europea i a la voluntat política definida pel nostre Parlament. Les infraestructures de la capital han de tenir la capacitat adequada per donar servei al país que té al darrere i s'han de prioritzar les inversions necessàries, en les quals, evidentment, no hauria d'intervenir qui actua més com a competidor que no pas com a planificador.

És evident que la capital d'un estat, pel sol fer de ser-ho, té uns rèdits molt importants, que corresponen a l'administració general de l'estat i a la seva organització, com els que li donen les delegacions representatives oficials dels altres estats.

Barcelona, amb la condició de capital d'estat, incrementarà segur i àmpliament la seva potència i tindrà més opcions per jugar a la Champions League de les ciutats amb més projecció internacional.

Estimació dels canvis en l'oferta en una Barcelona capital d'estat

Modest Guinjoan

Economista. Soci i director de l'empresa Barcelona Economia, SL

Introducció

El nomenament d'una ciutat com a capital d'un país porta associat un bon grapat de conseqüències, entre les quals noves activitats econòmiques. Si Catalunya esdevé un nou estat i Barcelona n'és la capital, la ciutat augmentarà la seva oferta de serveis en alguns àmbits d'activitat com l'Administració pública o els serveis a les empreses. Altres activitats es podrien veure impulsades de manera indirecta per la capitalitat, com ara la logística o la captació de talent, en funció de les polítiques de l'Estat català i de les polítiques municipals. La imatge i la marca de Barcelona amb molta probabilitat tindria la necessitat —l'oportunitat— de repensar-se.

Abast de l'article i contingut

Partim de la idea que, en una Catalunya independent, Barcelona donaria una certa continuïtat a la seva condició de capital actual d'una autonomia de l'Estat espanyol, amb els afegits associats a la nova condició de capital d'estat.

El nou Estat català requeriria exercir funcions que ara exerceix l'Estat espanyol, sigui a través de l'Administració de l'Estat, sigui a través d'un estol d'organismes que conformen les estructures d'Estat. En aquest article he suposat que Barcelona és no només la capital oficial, sinó que a la pràctica també és:

- la capital legislativa (el Parlament, igual que ara), amb els diferents serveis i organismes associats;
- la capital judicial, la seu dels òrgans de la cúpula del sistema, amb els serveis i organismes associats, i
- la capital que acull els serveis centrals del Govern català, l'executiu, la qual cosa significa acollir les unitats centrals de gestió dels diferents serveis de l'Estat, des dels més bàsics (seguretat, justícia, defensa, recaptació d'impostos...) fins als que corresponen a l'estat del benestar (salut, serveis socials, sistemes de pensions...), passant pels organismes de regulació i control de mercats (del sector financer, de les assegurances, de l'energia, de la competència...).

De la ciutat de Barcelona com a subjecte, en aquest article ens n'interessa una dimensió molt específica: la seva oferta econòmica, és a dir, allò que el seu territori acull en termes productius. Interpretem la ciutat com un centre d'oferta, de producció de béns i de serveis, alguns dels quals van destinats als residents; d'altres tenen abast català, i d'altres es destinen a mercats més amplis.

El contingut de l'article s'estructura en tres punts clarament diferenciats. En el primer fem una visió a vista d'ocell de l'activitat productiva actual a Barcelona i la caracteritzem; en el segon punt fem una breu reflexió al voltant de la Barcelona capital actual i del seu entorn, i com això pot condicionar l'adscripció de noves funcionalitats derivades d'esdevenir capital d'estat; en el tercer, identifiquem quines poden ser les transformacions en l'oferta de ciutat que pot comportar el fet d'esdevenir capital.

Com a totes les àrees metropolitanes del món, es fa difícil destriar amb nitidesa els papers dels diferents municipis i ciutats implicats en una oferta tan interrelacionada. L'aeroport del Prat és l'aeroport de la ciutat de Barcelona, però també ho és del seu dens entorn metropolità, i algunes fàbriques que hi ha al Prat no són una realitat independent de la ciutat de Barcelona. En un entorn tan interdependent com el metropolità, parlar d'una ciutat concreta té les seves limi-

tacions, però ho farem convençuts, d'altra banda, del paper crucial que ha tingut Barcelona no només com a motor, sinó també com a aglutinadora de l'energia productiva del país.

L'oferta de la ciutat de Barcelona a vista d'ocell

En els seus 102 km² de superfície, a la ciutat de Barcelona hi viuen 1,6 milions d'habitants. L'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB), amb 636 km², n'acull 3,2 milions. En total, doncs, a la capital i a la seva regió hi viuen prop de dues terceres parts de la població de Catalunya, i el conjunt s'erigeix com una de les aglomeracions urbanes més importants de tot Europa.

Tenint present aquest context, posarem el focus en la ciutat en qüestió, on hauríem d'esperar que es produïssin algunes especialitzacions productives de caràcter territorial, encara més si es té en compte l'espai físic tan limitat i alhora inserit en un espai econòmic tan integrat.

A Barcelona hi treballen 972.211 persones (darrer any disponible).¹ Aquesta ocupació, per bé que és un 11,6% inferior a la de l'any de màxima ocupació d'aquest segle (el 2007), és més estable que no pas la de l'àmbit metropolità i la del conjunt de Catalunya, que en el mateix període va disminuir al voltant d'un 15%.

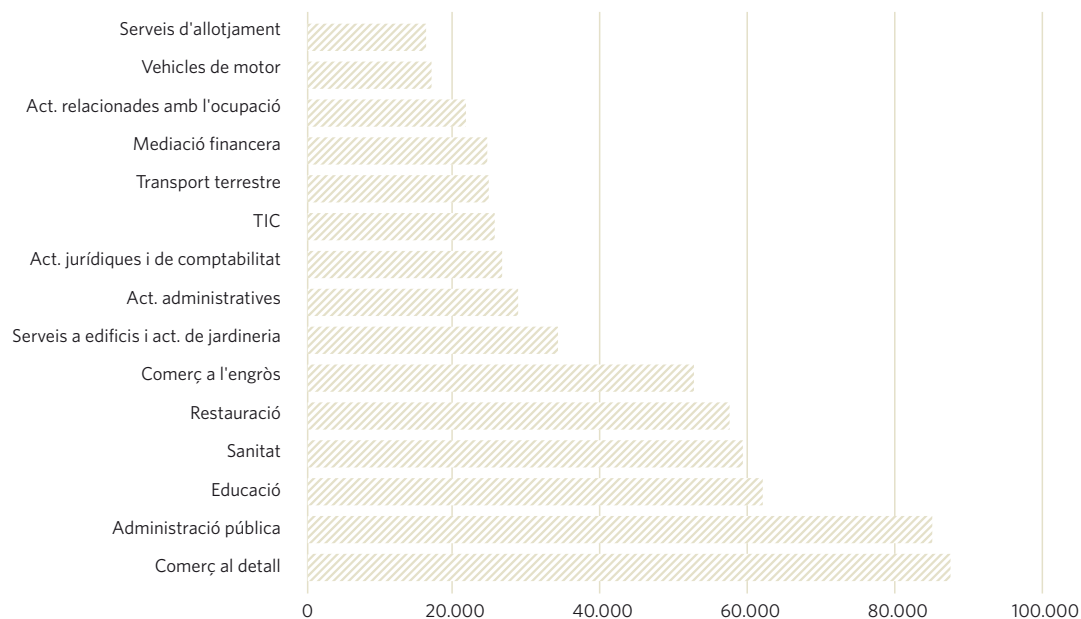
A la ciutat de Barcelona hi treballen actualment el 33,6% dels ocupats de Catalunya, és a dir, un de cada tres, una proporció que deu anys enrere era de 32,1% i que ha crescut una mica fonamentalment pel millor comportament de la ciutat en els darrers anys de crisi. Per tant, en una ciutat que ocupa el 0,3% del territori català hi viu el 21% de la població catalana i hi treballa una tercera part dels ocupats del país. És obvi que som davant d'una unitat geogràfica i econòmica de concentració.

En aquest context, Barcelona és una ciutat de serveis. El sector industrial té un pes del 8% (la meitat del català); la construcció, del 3% (també la meitat del català), i, en canvi, els serveis, del 89% dels ocupats (pràcticament dotze punts percentuals més que al conjunt de Catalunya).

Amb informació una mica més detallada, es constata que la ciutat té una oferta molt diversificada (el primer subsector dóna feina al 16% dels ocupats, el segon a l'11%, i la resta són tots inferiors al 10%) i que hi ha subsectors que a Barcelona tenen un pes considerablement superior al que té el conjunt de Catalunya, com ara informació i comunicacions, activitats financeres i d'assegurances, activitats professionals i tècniques, Administració pública i educació.

1. Mitjana dels afiliats a la Seguretat Social al tercer i quart trimestres de 2013 i al primer i al segon de 2014.

Gràfic 1. Activitats amb més afiliats a la Seguretat Social a Barcelona

Font: Elaboració pròpia a partir del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

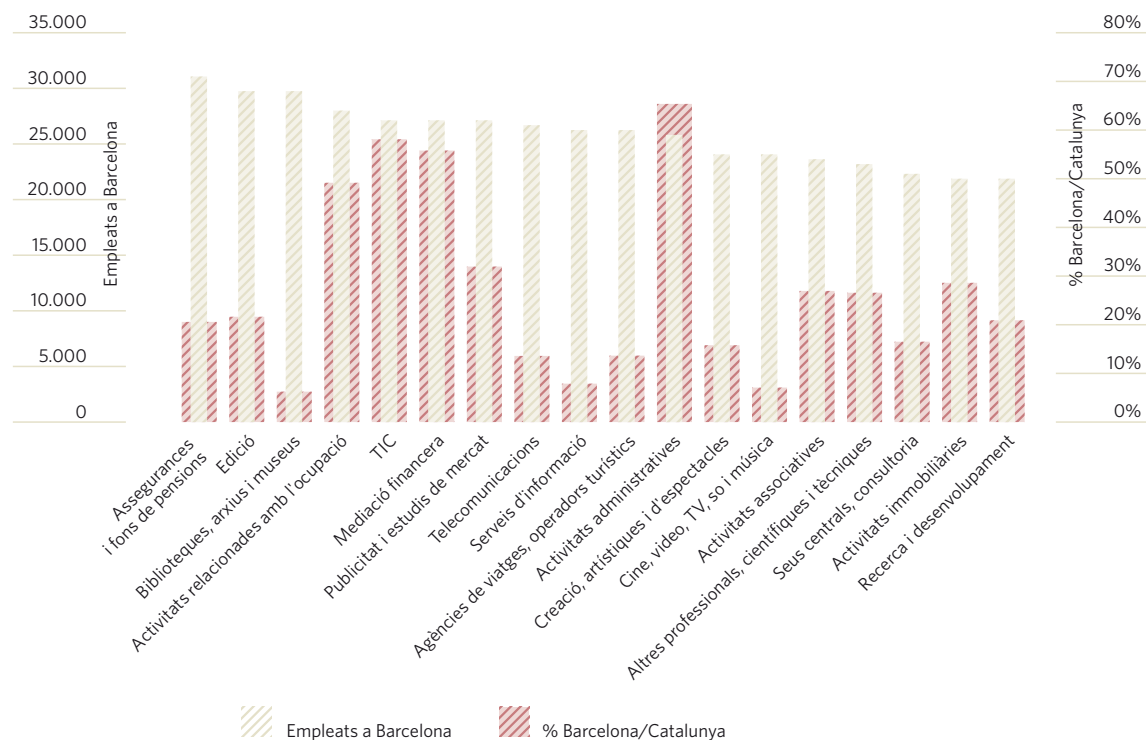
Vegem amb una mica més de detall aquests aspectes, operant amb una desagregació de l'ocupació en noranta-nou activitats diferenciades.² Les activitats amb més empleats, és a dir, l'especialització interna de la ciutat de Barcelona, es presenten al gràfic 1, on figuren les que compten amb un mínim de 15.000 afiliats a la Seguretat Social. Com es pot observar, les dues activitats dominants són el comerç al detall (amb 87.000 ocupats) i l'Administració pública (amb 85.000). Unes altres quatre activitats tenen una importància absoluta també molt gran: l'educació, la sanitat, la restauració i el comerç a l'engròs, cada una d'aquestes amb més de 50.000 empleats.

Per entendre la funció de la ciutat en un context econòmic més ampli (català i més gran), vegem quines activitats es troben especialment concentrades a la ciutat de Barcelona. Al gràfic 2 es recullen les activitats que tenen a Barcelona el 50% o més dels empleats de tot Catalunya. En són divuit, amb diferents importàncies absolutes d'ocupats (vegeu l'eix de la dreta) i totes de serveis: assegurances, finances, publicitat, telecomunicacions, serveis d'informació, creació artística, recerca i desenvolupament, seus centrals d'empreses i consultoria, etcètera.

Tal com hem apuntat, el fet que més de la meitat dels qui treballen en una activitat concreta ho facin en el 0,3% del territori indica com a mínim que aquesta part del territori té centralitat, o dit d'una altra manera, que aquesta aglomeració actua de capitalitat, com a mínim econòmica.

2. Per parlar amb propietat, en comptes d'empleats caldria operar amb el valor afegit brut generat per les diferents activitats, però aquesta informació no s'elabora amb el nivell de detall amb què treballem.

Gràfic 2. Empleats i pes de les activitats amb una concentració més gran a Barcelona

Font: Elaboració pròpia a partir del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

De capitaleta a capital

Al llarg de la història la ciutat ha rebut diferents adjectius o sobrenoms que permeten entendre la percepció que se'n tenia en cada moment de la història.³ La denominació més antiga és la de «cap i casal», durant l'edat mitjana, quan era seu del comtat de Barcelona. D'aquesta mateixa època ve l'encara utilitzada «Ciutat Comtal». La intensa activitat industrial que es va desenvolupar a Barcelona al segle XIX va donar lloc a referir-s'hi com la «fàbrica d'Espanya», alhora que aquella represa econòmica i cultural va fer que alguns parlessin d'un pretensions «París del sud». Per al franquisme, Barcelona va ser «ciutat de fires i congressos» durant un llarg període de temps. Ja en democràcia, més enllà dels missatges lligats als Jocs Olímpics de 1992, la ciutat s'ha aplicat apel·latius com ara «Bar Cel Ona», «Barcelona, posa't guapa», «la millor botiga del món», «Barcelona inspira», com a més recordats. Canvien de tant en tant, s'associen a dimensions concretes de la ciutat o fins i tot a un conjunt ampli de conceptes (com el «Barcelona inspira» actual) però, vist amb perspectiva, se succeeixen en el temps sense un fil conductor estable, sense transmetre quina és la vocació de la ciutat, què vol ser quan sigui gran.

És evident que la condició de capital de Catalunya afegiria un atribut molt rellevant a Barcelona. Caldria veure com encaixaria en la forma habitual que té la ciutat de transmetre la seva oferta; o si

3. El repàs de denominacions el fem seguint l'article de Jaume Subirana «Imaginar una ciutat», a *Barcelona Metròpolis*, núm. 90, tardor 2013.

se li donaria el màxim protagonisme en el futur. El que és cert és que, en termes d'imatge política, Barcelona jugaria a la mateixa lliga que París, Estocolm, Roma, Madrid o Londres.

Con ja hem dit anteriorment, la incidència econòmica de la nova capitalitat podria beneficiar l'entorn metropolità. De la mateixa manera que un equipament públic tan important com la Ciutat de la Justícia es troba ubicada a cavall dels termes de Barcelona i de l'Hospitalet de Llobregat, també es podria pensar que la Comissió de Telecomunicacions de Catalunya, o el Consell Regulador de l'Energia o el Departament d'Empresa i Ocupació, s'ubiquessin a Cornellà, per posar un exemple.

I, en la mateixa línia anterior, suposar que Barcelona com a capital oficial de Catalunya comportaria la concentració de tots els serveis associats (tota l'oferta) a aquesta condició a la ciutat no deixa de ser una hipòtesi. També podria ser que els representants polítics decidissin repartir l'efecte capitalitat pel territori català, i així, que el Ministeri d'Agricultura s'instal·lés a Lleida, el de Medi Ambient a Vic, el de Benestar Social a Girona, o el de Territori a Reus, per exemple. Sense pistes sobre aquesta possibilitat i a remolc del que ha fet la Generalitat al llarg dels més de trenta anys de governs autònoms, suposarem que els serveis centrals de l'Estat català continuen majoritàriament optant per la capital del país.

Principals canvis en l'oferta de la ciutat

Podem agrupar els canvis en l'oferta de serveis de la ciutat que generaria la capitalitat en dos blocs: els que rebrien una afectació directa, on goso fer alguna aproximació quantitativa, i els que quedarien afectats indirectament, sobre els quals em permeto apuntar algunes línies d'incidència, però sense quantificar.

Activitats amb afectació directa

Administració pública

La independència de Catalunya comportaria la creació d'estructures administratives d'estat que ara no té. La nova oferta de serveis tindria tres orígens: l'assumpció *ex novo* de les activitats que actualment desenvolupa l'Estat espanyol, la creació dels serveis centrals de les activitats que ara té transferides la Generalitat, i la millora o la creació de serveis propis que es podrien derivar del fet de disposar de majors competències i, previsiblement, de més recursos econòmics.

Ens referim, a tall d'exemple, als següents:

- Àrees de servei de l'Estat completament noves per a la Generalitat, com ara Defensa i Afers Exteriors.
- Serveis centrals dels ministeris amb competències transferides a Catalunya, com ara Educació, Sanitat, Ocupació, Indústria, Immigració, Serveis Socials, etc...
- Òrgans judicials de l'Estat.
- Ens públics i organismes de regulació i de control propis d'un estat: banc central i òrgans reguladors de mercats (de valors, d'energia, de telecomunicacions, de la competència, ...).
- Serveis existents que haurien de créixer, com l'Agència Tributària.
- Serveis de la Seguretat Social.

- Serveis de seguretat de l'Estat:
 - de nova creació (com ara els serveis d'informació);
 - assumpció de competències no transferides als mossos d'esquadra.
- Ens públics específics de nova creació.

L'assumpció d'aquestes tasques generaria llocs de treball i augmentaria l'oferta de serveis de Barcelona, que he suposat que concentraria una part considerable dels serveis centrals (ministerials i d'organismes). Per tal de fer una aproximació al nou personal necessari, he efectuat una comparació d'afiliats a la Seguretat Social a la Comunitat de Madrid i a Catalunya amb l'objecte de detectar-ne les diferències, que he assignat a l'efecte capitalitat d'estat. Un cop identificades, les he traslladat a la dimensió de l'economia catalana, molt inferior a la de l'Estat espanyol.

D'acord amb el càlcul efectuat, el nombre d'empleats addicionals que comportaria l'Estat català seria d'uns 43.000.⁴ Aquesta xifra no inclou els empleats de l'Administració de l'Estat que ara treballen a Catalunya, els quals he suposat que passarien a integrar-se a l'Administració de l'Estat català.

Anticipar quants d'aquests s'ubicarien a la ciutat de Barcelona té un cert risc, però no resulta gaire aventurat suposar que, dels serveis de perfil administratiu, fossin la meitat, i que també hi haguessin a la ciutat els serveis centrals de defensa. En total, la meua estimació és d'uns 11.000 empleats més, que reforçarien així el pes important que ja té aquest sector en l'oferta de la ciutat (vegeu apartat «L'oferta de la ciutat de Barcelona a vista d'ocell»).

Serveis a les empreses

En aquest bloc hi ha inclosos els serveis relacionats amb l'activitat empresarial, com ara consultoria, publicitat, seus centrals d'empreses, arquitectura i enginyeria, activitats jurídiques i similars. Seguint el mateix criteri que la meitat del dèficit d'empleats a Catalunya comparat amb Madrid s'ubica a la ciutat de Barcelona, el nombre de llocs de treball addicionals en aquest tipus d'activitats seria una mica superior a 13.000.

En aquest punt cal fer un esment específic a les seus centrals d'empreses, atès que la independència podria generar-ne moviments de sortida i d'entrada. Per bé que aquest és un tema que excedeix l'abast de l'article, el més probable és que almenys les grans empreses tindran necessitat de disposar d'oficines centrals de govern i de gestió per al mercat català, per petites que siguin aquestes seus. Això és especialment cert per a les empreses que estarien subjectes a regulació catalana, ja fos financera, sanitària, mediambiental, etcètera.⁵

Telecomunicacions

La gran majoria de seus centrals de les empreses que operen en aquest sector regulat són actualment a Madrid. La independència de Catalunya comportaria a les empreses operant a Catalunya la subjecció a la regulació catalana i la creació d'unes infraestructures de comunicacions pròpies

4. Una quantificació recent de les necessitats de nou personal de l'Administració d'una Catalunya independent les xifra entre 51.000 i 71.000 llocs nous de treball. Vegeu: PEDROL, J. «Estructures d'Estat i impacte en l'ocupació.» A: Comissió d'Economia Catalana del Col·legi d'Economistes de Catalunya. *Economia de Catalunya. Preguntes i respostes sobre l'impacte econòmic de la independència*. Barcelona: Editorial Profit, 2014.

5. GUINJOAN, M.; CUADRAS, X. *Sense Espanya*. Barcelona: Editorial Pòrtic, 2011, capítol 16.

del país. D'acord amb la meva estimació, l'efecte capitalitat sobre la creació de llocs de treball a la ciutat de Barcelona en aquest sector es xifra en unes 3.500 persones.

Serveis financers

La majoria de bancs que operen a l'Estat tenen la seu a Madrid, i alguns bancs amb seu a Catalunya tenen destacats a la mateixa capital unitats específiques per beneficiar-se de l'efecte centrofinancer i de l'efecte capitalitat. En una Catalunya independent els bancs que operessin al nou estat estarien en algun grau subjectes a la regulació i el control del banc central català i haurien de disposar de seus pròpies de país. El mateix es pot aplicar a les assegurances. A remolc dels dos sectors, també una sèrie de serveis especialitzats. Segons les meves estimacions, aquest sector generaria a Barcelona, per l'efecte capitalitat, al voltant de 5.000 llocs de treball, que reforçarien la importància de la ciutat com a plaça d'oferta financera.

Transport aeri

La independència de Catalunya atorgaria al seu principal aeroport, el del Prat, una autonomia de gestió que ara no té. De fet, la principal aportació seria deslliurar la gestió de l'aeroport català dels interessos de Barajas i guanyar així l'oportunitat de connectar directament Catalunya amb el món.⁶ El dèficit català en aquest sector amb els criteris aplicats supera les 4.000 persones, de les quals he suposat també que la meitat (2.000) s'afegirien a l'oferta de serveis de la ciutat de Barcelona.

Altres

Es tracta d'un conjunt d'activitats heterogènies (seguretat, investigació, edició, cine, etcètera). Aplicant-los els mateixos criteris anteriors, en resulta un dèficit d'oferta assignable a l'efecte capitalitat d'estat, i segons la meva estimació, podrien afegir a l'oferta de serveis de la ciutat de Barcelona més de 5.500 llocs de treball nous.

Activitats amb afectació indirecta

La capitalitat d'estat barcelonina comportaria també conseqüències sobre la dinàmica d'altres activitats importants de l'oferta de la ciutat, tant les que ja estan consolidades com algunes que podrien sorgir o veure's impulsades. Vegem-ne petits apunts individualitzats de caràcter qualitatiu, la concreció dels quals dependria en bona mesura de la gestió que en fessin els responsables polítics:

Turisme

La capitalitat accentuaria la necessitat de definir per quin model de turisme s'opta en uns temps en què s'ha posat seriosament en dubte el model actual. La ciutat podria i hauria d'aspirar a dimensionar millor l'activitat turística en relació amb les exigències mínimes de coexistència entre turisme i residència, i hauria de posar més en valor els nombrosos recursos diferencials que ara té. Això comportaria també oferir serveis de qualitat i atraure turisme disposat a pagar per aquests serveis. Qualitat en detriment de quantitat. La capitalitat política de la ciutat podria acompanyar molt a l'hora de fer aquest canvi. Dit en negatiu i amb un exemple: difícilment pot ser una destinació de turisme de borratxera i alhora una capital d'estat que acull esdeveniments

6. GUINJOAN, CUADRAS i PUIG, *op. cit.* capítol 18.

polítics amb projecció internacional, que atrau talent, que és emprenedora, que vol ser capdavantera en recerca i que és un lloc ideal per al món dels negocis. Ser capital d'un estat en sintonia amb aquests atributs requeriria repensar el model turístic barceloní.

Grans esdeveniments

L'atractiu de Barcelona en l'àmbit de les fires, congressos, grans esdeveniments esportius i similars no hauria de sofrir canvis gaire substancials amb la capitalitat. La capacitat de prestació de serveis en aquest sector és molt alta i està molt ocupada, com ho mostra el fet que la ciutat ocupa llocs de lideratge a escala internacional. Ser capital d'estat en un àmbit tan mercantil com aquest difícilment afegiria atractiu a una ciutat que, per altres motius, ja en té molt. En canvi, la llibertat d'organitzar o de captar esdeveniments que fossin d'interès estratègic des de la perspectiva catalana o de ciutat seria una aportació gens menyspreable de la independència, que beneficiaria Barcelona.

Logística

El potencial logístic de Barcelona i de Catalunya no ha estat explotat fins al moment, bàsicament perquè no hi ha hagut voluntat política de fer-ho. Els grans ports del país, amb Barcelona al capdavant, tenen una capacitat logística aprofitada només en una petita fracció, perquè ni l'una ni l'altra tenen bones sortides per a ferrocarril i en general perquè el sector no compta amb les infraestructures preparades (eix mediterrani, centres intermodals, etc.). La independència ajudaria molt a impulsar la logística per posar-la al servei de la indústria exportadora i per aprofitar el potencial de desenvolupar un sector de serveis a escala europea. Tenir un govern d'estat de cara, en aquest cas, beneficiaria Barcelona com a ciutat que acull un port totalment preparat per a exercir de porta del sud d'Europa.

Ciència i captació de talent

Barcelona acull importants centres d'investigació i compta amb universitats de primer nivell. Amb la independència, el Govern català disposaria de la possibilitat d'impulsar aquest sector (atraient talent, invertint-hi, cultivant la transferència de tecnologia...). Si la Generalitat, com caldria preveure, seguis apostant per la ciència, Barcelona en podria sortir clarament beneficiada amb més centres i amb més captació de talent. Només caldria que mantingués el mateix nivell d'implicació que ha mostrat fins ara en aquesta faceta tan crítica per al futur de la ciutat i del país.

Imatge / marca

El punt de partida de la marca Barcelona és confusa: té actius de gran valor turístic (arquitectura, art, clima, platja, gastronomia...), però no els rendibilitza quan atrau turisme de borratxera; vol mostrar potencial de producció tecnològica, però predomina l'estètica (capital del World Mobile Congress, que no deixa de ser un congrés que dura tres dies); es vanta d'allotjar bones escoles de negocis i facultats d'administració d'empreses, però l'emprenedoria és limitadíssima; la ciutat es projecta com la millor botiga del món mentre que als barris el comerç que acaba essent dominant és el dels basars de producte de baix preu i de baixa qualitat. La ciutat té grans actius en determinats àmbits de la recerca (biomèdica, per exemple), però no ha estat capaç de generar i d'atraure un sector productiu potent al darrere. Hi ha massa dicotomies i fa l'efecte que la ciutat no acaba de saber què vol ser.

La capitalitat serviria en safata a Barcelona una oportunitat de repensar-se, de definir com es vol projectar i quedar posicionada; una oportunitat amb beneficis mutus per part de l'altre gran

actor que entraria en escena: Catalunya. L'associació Barcelona-Catalunya. El *cobranding* repararia no només una mena de divorci històric, sinó que faria justícia a una realitat: Barcelona, que no s'explica sense el país que (amb independència o sense) ha tingut i tindrà al darrere.

Conclusions

La condició de capital d'estat per part de la ciutat de Barcelona en una Catalunya independent comportaria canvis en la seva oferta de serveis. Ser, a més a més de la capital política, la capital legislativa, judicial i la que acull bona part dels serveis centrals, introduiria no només nous serveis d'estat, sinó que faria créixer l'efecte capitalitat econòmica.

Actualment aquest efecte ja determina la concentració a Barcelona d'algunes activitats. En concret n'hi ha divuit que tenen més del 50% de tots els empleats catalans treballant a la ciutat (finances, assegurances, telecomunicacions, publicitat, entreteniment, etcètera). A la dimensió econòmica vigent de Barcelona s'hi afegiria ara la dimensió de ser el centre de l'Estat català. Guanyaria, per tant, un pes que actualment rau a Madrid.

Al prop d'un milió d'afiliats a la Seguretat Social que actualment treballa a Barcelona se n'hi afegirien, segons les meves estimacions, uns 40.000 més. D'aquests només 11.000 correspondrien a l'Administració pública, mentre que els 29.000 restants serien a causa del reforçament de l'efecte capitalitat econòmica derivat de la capitalitat política. Es tracta de serveis a les empreses (+13.000), telecomunicacions (+3.500), serveis financers (+5.000), transport aeri (2.000) i altres (5.500).

La capitalitat política també tindria impacte en l'oferta de Barcelona en altres àmbits com el turisme, els grans esdeveniments, la logística, la ciència i la captació de talent, i la imatge/marca. Aquesta darrera tindria una oportunitat única per repensar-se utilitzant l'associació Barcelona - Catalunya Estat, una nova dimensió de la ciutat que podria procurar beneficis mutus a una marca consolidada (Barcelona) i a una marca incipient (Catalunya).

La Borsa a Barcelona

Joan Hortalà

Catedràtic de Teoria Econòmica (UB)
i president de la Borsa de Barcelona

L'activitat borsària, en el sentit modern del terme, va començar a manifestar-se a Espanya a començaments del segle XIX. Després de la guerra del Francès, eren freqüents les transaccions sobre efectes públics i operacions canviàries dutes a terme per mediadors mercantils que, des de l'època del rei Jaume I, tenien la seu a la Casa Llotja de Mar. De fet, els primers registres de cotitzacions van començar a publicar-se al *Diari de Barcelona* a partir de la segona meitat dels anys vint d'aquell segle.

A Madrid s'estableix una borsa oficial l'any 1831, competint des de llavors amb el mercat lliure de Barcelona fins a l'any 1915, en què també es decreta una borsa oficial a la Ciutat Comtal. En l'endemig i arran de la publicació del Segon Codi de Comerç, neix la Borsa de Bilbao l'any 1890. Molt més tard i en compliment d'una promesa electoral de l'UCD, l'any 1980 s'inaugura la Borsa de València. Avui, els quatre establiments estan integrats dins del *holding* Bolsas y Mercados Españoles (BME), que constitueix un mercat unificat i interconnectat, per bé que cadascun d'aquests manté la personalitat jurídica pròpia.

Al llarg de la història, han estat moltes les vicissituds que han caracteritzat el mercat borsari barceloní. Durant el segle XIX, Barcelona va tenir un paper destacat en la contractació de renda variable. Anecdòticament, és l'única borsa que en aquells moments (cosa ara freqüent tant a la literatura com al cinema) va provocar l'aparició d'una celebrada novel·la, *La febre d'or*, de Narcís Oller, que posava de manifest la rellevància que el mercat de capitals desenvolupava en el país i també en els altres països europeus.

En l'actualitat, la situació no és la mateixa, en particular després de la Llei de reforma del mercat de valors de 1988, una llei singularment centralista i centralitzadora. Desapareix la figura de l'agent de borsa a favor de persones jurídiques tipificades ordinàriament com a societats anònimes, la qual cosa propicia la bancarització del mercat; les borses no tenen potestat de compensació i liquidació de les operacions, activitat aplegada per una societat única localitzada a Madrid; tampoc les borses tenen capacitat reguladora, atès que les tasques de regulació i supervisió les realitza la Comissió Nacional del Mercat de Valors, igualment localitzada a Madrid.

Malgrat tot, la Borsa de Barcelona, representativa de l'activitat financera catalana, resisteix. En concret, representa al voltant del 25% del negoci borsari espanyol (participació superior a la que el PIB català representa sobre el PIB espanyol) i ocupa un lloc prominent en la contractació minorista i, per descomptat, en la contractació del deute de la Generalitat.

En qualsevol cas, la funció de la borsa és indispensable per a la vehiculació de l'estalvi a la inversió en el context d'un sistema financer propi. El seu reforçament equival a reforçar l'eficiència de l'economia i, en aquest sentit, és obvi que la borsa és estructura d'estat.

Barcelona, motor de competitivitat

Gestió i finances públiques al servei d'un model de futur

Jordi Joly i Lena

Economista. Soci i director de l'empresa Barcelona Economia, SL

EMBA per Esade i diplomat en Finances Públiques per la JFK School of Government, Harvard University, llicenciat en Ciències Polítiques per la UNED i diplomat en Funció Gerencial. Ha estat emprenedor, empresari i directiu, i també ha exercit en càrrecs polítics de govern.

Una capital com Barcelona és un actiu extraordinari per a la competitivitat i el desenvolupament del continent europeu. Una Barcelona capital d'una Catalunya estat, de fet, es converteix en una ciutat estat, una metròpolis amb una capacitat competitiva de gran abast al servei del desenvolupament del sud d'Europa i del conjunt del continent.

El model de Barcelona, tecnologia i qualitat de vida, sostenibilitat de les finances públiques vinculades de manera estricta a la gestió i l'estratègia, tot plegat conforma un marc de rigor i professionalitat que consolida una base molt robusta per actuar com a autèntic motor de canvi al servei de la millora institucional, política i econòmica.

En definitiva, una Barcelona capital d'una Catalunya estat assumiria el rol i la responsabilitat de construir nous marcs d'acord amb les dinàmiques i necessitats del món actual. Un gran repte i una gran oportunitat.

No voldria començar sense determinar abans quina és la intenció i l'abast d'aquest escrit relacionat amb la ciutat de Barcelona com a possible capital d'estat. Aquest text tracta de fer una mirada de futur a partir de la situació conjuntural que viuen la nostra ciutat i el nostre país.

He mirat de combinar el coneixement filosòfic, històric, estratègic, conceptual i en definitiva teòric amb la dura tasca de fer-ho convergir en la practicitat i executivitat que demana el dia a dia. El passat i la nostra història formen part del nostre codi genètic; sóc un ferm defensor del pes que té la història en el nostre ésser i la nostra responsabilitat com a hereus d'aquesta: sense la història i el passat no hi ha *cultura social* i sense aquesta cultura no es pot avançar. En definitiva, sense el passat no es pot construir el futur. A nosaltres, però, ens toca la construcció social i les decisions en una conjuntura i moments determinats, no podem afrontar la solució del nostre context amb arguments ni motivacions pròpies d'altres èpoques; ens toca, doncs, preveure el futur i decidir en funció del nostre context actual.

Els efectes, l'impacte i les conseqüències de la construcció d'un nou estat com és el cas de Catalunya i amb una capital com Barcelona fan que aquest procés tingui múltiples variables que depenen del comportament i les accions d'un gran nombre d'actors, públics i privats. Cap veritat no està escrita amb antelació, ja que l'única veritat és aquella que escriuran el poble i la societat en el seu conjunt amb la seva ferma voluntat de construcció d'escenaris de futur nous i millors atesos la conjuntura i els reptes propis del segle que vivim. Així es construeix el progrés, així es construeixen les societats i així els pobles avancen cap a millors escenaris de justícia, equitat i prosperitat.

Com ha dit recentment el president de la Generalitat de Catalunya, cal afrontar les situacions conjunturals i les realitats de cara, cal mirar a la realitat de tu a tu, la política més virtuosa ha de ser precisament aquella que sàpiga llegir i conduir la voluntat popular i social, tocant de peus a terra, però assumint la responsabilitat sense por. Només sabent quina és la voluntat d'un poble es pot gestionar al nivell més alt; no podem navegar a màxim rendiment si no sabem quin és el rumb i port de destí.

Els que cada dia ens llevem per mirar de progressar i millorar, els que som conscients de les dificultats personals i col·lectives que comporten les exigències dels entorns actuals, els que ens estimem la nostra ciutat i el nostre país, no podem voler una altra cosa que el millor per a aquests en un món competitiu com el que ens presenta l'escenari global actual.

És a partir d'acceptar i tractar d'entendre el món en el seu conjunt que a continuació farà referència a alguns dels components que fan de la combinació Barcelona-Catalunya un estat

potencialment molt competitiu i que, a la vegada, poden ajudar a construir nous models i polítiques democràtiques de futur a escala internacional.

Una dimensió òptima per al creixement econòmic

Els canvis i la ràpida adaptació a una realitat social absolutament nova i d'abast global és una realitat indiscutible. L'última revolució digital i tecnològica ha comportat impactes sobre el comportament social i polític de tot tipus; uns impactes que afecten el territori, la seva organització i la seva gent, uns impactes que demanen una readaptació de les estructures d'estat i institucionals pròpies d'altres moments contextuais.

No és pas una moda o una casualitat el poder creixent de les grans ciutats; les metròpolis esdevenen actors cada vegada més rellevants i aquest és el resultat d'una convergència natural, l'adaptació a una velocitat diferent. El rol del temps dins les relacions socials i econòmiques ha canviat, la mobilitat física i les tecnologies digitals han comportat la necessitat de disposar de territoris i ecosistemes capaços de competir en un entorn global on res no espera.

Els millors ecosistemes s'estan construint al voltant de la gran ciutat perquè aquesta és un tipus d'actor social, polític i institucional de gran proximitat a la realitat. Les administracions locals de les grans ciutats esdevenen institucions politicogestores de primer nivell al servei de la construcció dels millors entorns.

La política amb capacitat real d'execució és aquella que és creïble en un món on la rapidesa de resposta i l'accés a la informació són fonamentals. No podrem aconseguir confiança pública en les nostres institucions si no deixem que aquestes realitzin els canvis necessaris perquè adaptin les seves estructures a aquesta necessitat.

Parteixo, doncs, de la base que el nou pas per a una democràcia de qualitat al segle XXI és aquell que correspon a l'apropament entre dos pols que no s'han trobat mai abans convergint dins la filosofia política: l'acció i orientació política amb la capacitat executiva, els pols de la política i l'administració, la clàssica dicotomia, sovint malentesa, entre política i tecnocràcia. L'administració sempre ha estat entesa com un element burocraticoadministratiu, aliè a l'essència politicoideològica; al segle XXI aquests dos pols ja no poden estar separats, la política sense capacitat executiva no és creïble.

La política, els territoris i les societats que no sàpiguen correlacionar amb eficàcia i eficiència la ideologia amb la capacitat de convertir les idees en realitats tangibles no podran assolir la confiança exigida per la societat del segle XXI, la societat digital, la societat de la democratització de la informació; en definitiva, la societat de la transparència i de la resposta immediata.

Si els territoris amb més possibilitats de competir i facilitar un marc d'oportunitats socials de qualitat són els que presenten aquesta correlació òptima entre ideologia i capacitat executiva, és evident que la dimensió i l'abastament territorial hi tenen un paper clau. Cal repensar la cadena de subministrament institucional fins a arribar al ciutadà; em refereixo al subministrament de marcs politicolegals i de prestació de serveis. Si fem una anàlisi de la cadena d'actors que conformen aquests subministraments, veurem que molts actors —massa— en formen part i, per tant, la converteixen en ineficient i afecten de manera molt rellevant la capacitat de resposta davant els reptes constants del món actual.

La dimensió d'un estat com Catalunya amb una capitalitat com la de Barcelona presenta una potencialitat extraordinària dins un marc continental com l'europeu; el millor servei per a la

competitivitat del sud d'Europa i la península Ibèrica es pot donar fomentant el creixement dels seus principals actius, facilitant-ne el desplegament i projecció en tots els sentits. Els estats europeus més avançats i de més qualitat en les prestacions socials són precisament aquells que tenen unes dimensions més petites. La dimensió apropiada és una condició necessària, però no única ni suficient per garantir el millor model, això és evident.

La determinació de la millor estratègia competitiva

Barcelona és un actiu de primer nivell per a ella mateixa com a capital i ha de ser també un actiu de primer ordre per a la resta de pobles i ciutats de Catalunya; és una capital al servei d'una estratègia competitiva compartida amb tot el seu *hinterland*, cosa que no succeeix en estats on les estratègies competitives de les principals ciutats que els componen són clarament divergents o contràries.

És evident que Espanya com a estat busca el millor per al seu desenvolupament competitiu i amb aquesta finalitat troba en la seva capital el seu entorn de confort més immediat; això és absolutament legítim, però aquesta orientació genera una estratègia competitiva sovint contrària al potencial creixement de Barcelona i Catalunya. Aquest posicionament no hauria de limitar les potencialitats d'una Barcelona que, tot i les dificultats conjunturals, presenta un posicionament global de gran valor afegit, reconegut internacionalment.

Els interessos competitiu d'una part del territori són contraposats als interessos competitiu i oportunitats de l'altre i aquesta és una fallida estratègica, volguda o accidental, que d'una manera o d'una altra ha de trobar la sortida en un marc de llibertat i expressió democràtica evolucionat, com és afortunadament l'actual.

La gestió i execució de moltes de les polítiques públiques i serveis que pot prestar la ciutat de Barcelona es veurien clarament beneficiades en un marc de més simplicitat de la cadena d'institucions que formen part del subministrament legal i formal.

Disposar d'institucions àgils i modernes

El capital cultural de l'Administració pública de la ciutat de Barcelona té unes arrels històriques molt profundes i consolidades. La gran capacitat executiva de l'organització pública que presenta la ciutat és un tresor. Durant els darrers anys s'ha demostrat que es pot adaptar a entorns i necessitats molt exigents; entorns complexos i de dificultats extremes no han restat potencial al desplegament d'una organització que ara com ara no té res a envejar respecte a les organitzacions més excel·lents pròpies de les grans corporacions del sector privat.

La voluntat de servei i el sentiment de pertinença de les persones que formen el conjunt de l'organització pública de Barcelona són exemplars i, a la vegada, el model altament professionalitzat que s'ha implantat —no sense esforços, però sí sense les resistències extremes que sovint comporten els canvis culturals— és un referent ja consolidat. El model implantat per l'alcalde Xavier Trias accelera i extreu el màxim rendiment d'uns fonaments administratius i tècnics d'alt nivell i aplica estructures de direcció modernes i competitives, la qual cosa fa de Barcelona una ciutat europea líder en gestió. Una organització que demostra a la vegada el seu compromís amb

l'estabilitat i la sostenibilitat econòmica i financera, malgrat les dificultats extremes que ha comportat la conjuntura dels últims anys.

Tot això és un actiu de primer ordre de la ciutat de Barcelona, a disposició de tots els colors polítics; és un tresor que demostra que és possible alimentar una nova manera de fer política on la ideologia i l'orientació estratègica han d'anar acompanyades d'una alta capacitat executiva per fer possible que les coses es duguin a terme i generar un entorn de confiança.

Barcelona, doncs, ofereix una gran potencialitat per a la construcció d'un nou estat, el qual podria ser un estat que tingués l'oportunitat de construir estructures modernes, que responguessin a allò que és propi de la prosperitat del segle XXI i del conjunt del continent europeu i no a les motivacions que formen part d'altres contextos històrics on el rol de l'estat i la seva configuració responien a unes circumstàncies molt diferents.

Són moltes les preguntes sobre el tema de debat i la majoria no poden trobar una resposta precisa, però el que ha de ser del tot indiscutible és la fortalesa i potencialitat de futur d'un territori com el d'un estat català amb una capital com Barcelona, on els grans actors locals guanyen cada dia més pes globalment i on es reduiria el *gap* entre la legislació i la seva executivitat, on es possibilitaria una convergència total entre l'estratègia territorial i les necessitats reals dels seus ciutadans. En qualsevol cas, la seva viabilitat hauria d'estar fora de dubtes i potser a partir d'aquí es podria fer front a un diàleg diferent; si més no, se situarien el debat i les discrepàncies existents en un estadi propi d'una cultura política més avançada.

Barcelona pot, per tant, aportar un dels seus millors actius en una matèria com és la relacionada amb la gestió pública, de cara a la construcció d'un estat de dimensions òptimes, idoni per a la flexibilitat d'actuació que necessiten els entorns i reptes actuals.

Les millors eines per fomentar entorns de prosperitat

El rol de les ciutats és determinant, ja que aquestes conformen els escenaris que garanteixen entorns favorables al creixement econòmic, empresarial i del coneixement, indispensables per formar les bases i els recursos necessaris de l'estat del benestar. Disposar d'un entorn afavoridor del desenvolupament emprenedor i empresarial i alhora estar preparats per atendre les necessitats pròpies d'aquells que volen invertir al territori esdevé fonamental. Les infraestructures; la disponibilitat d'espais i amb baixos costos associats; la disponibilitat del capital humà; la capacitat per determinar taxes, incentius i marcs fiscals; la internacionalització, tot plegat són elements que determinen la capacitat d'una ciutat que vulgui ser considerada com un entorn afavoridor del creixement econòmic i, en conseqüència, que presenti oportunitats laborals i de desenvolupament personal.

Si Barcelona esdevingués capital d'estat, disposaria d'una proximitat als marcs legals i fiscals que li permetrien una adaptació a la mida de les seves necessitats; d'aquesta manera, totes les seves potencialitats podrien ser optimitzades i assolides amb èxit construint els marcs que li fossin més apropiats i necessaris.

Apareix, però, un repte principal per fer possible aquesta dinàmica de nou estat flexible i àgil amb una capital tan forta com Barcelona: cal construir un marc institucional i administratiu que ho faci possible. Barcelona i Catalunya no han de reproduir en cap cas les institucions pròpies d'uns estats forjats en altres contextos i moments històrics, d'uns estats que tenen unes dimensions diferents. El repte és construir un estat modern amb una nova manera de fer política i amb

unes institucions i organitzacions públiques pensades per donar resposta a l'orientació del món actual i futur dins un territori de les dimensions com les que corresponen a Catalunya.

Barcelona com a capital i Catalunya com a estat haurien de refundar i fusionar totes aquelles administracions que convertissin la gestió pública a Catalunya en la més eficaç i eficient d'acord amb el seu territori, fent possible una administració àgil i flexible, amb capacitat de resposta i adaptació al canvi. Les dimensions del nou estat amb una capital com Barcelona permeten perfectament una clara aproximació a una ciutat estat. De fet, ens serà molt difícil trobar cap estat de dimensions similars amb una capital que presenti una fortalesa i un posicionament global similars als que corresponen a la metròpolis de Barcelona, i aquest és un actiu intangible en aquests moments, però de primer ordre de cara a les potencialitats futures en el marc d'un possible nou estat.

Un estat com Catalunya es pot considerar de dimensions petites, si més no com ho són Dinamarca, Finlàndia, Suècia i Àustria, per esmentar alguns exemples, però molt adaptades a les necessitats de gestió del canvi, amb forta capacitat de resposta a les novetats que es produeixen en una societat que ja es distingeix per la seva volatilitat quant a les tendències i necessitats a les quals ha de fer front.

És evident que les estructures públiques que aconseguen reduir la distància entre els fets reals i la legislació, entre la legislació i l'organització executiva, esdevenen organitzacions on les capacitats de resposta i d'adaptació a situacions imprevistes són molt més altes que no pas aquelles estructures burocràtiques en les quals la simple localització dels nuclis decisoris esdevé un autèntic malson.

Barcelona, com a capital d'estat, disposaria, doncs, d'una enorme possibilitat d'autonomia per desenvolupar totes les seves potencialitats, un nou model d'estat i capitalitat, un model on la competitivitat i la generació d'entorns de confiança i possibilitats tindrien un paper determinant.

És evident que un procés de creació d'estructures d'estat implica costos puntuals en una fase inicial, fase que quedaria superada amb la realització dels ingressos addicionals que obtindrien les finances públiques de Catalunya pel fet de superar les diferències en despeses i ingressos que presentaria una Catalunya independent (diferència xifrada en 11.198 milions si agafem com a valor la mitjana del període entre els anys 2006 i 2011 d'acord amb l'estudi de Núria Bosch i Marta Espasa de la Universitat de Barcelona i d'acord amb l'informe número 18 sobre la viabilitat fiscal i financera d'una Catalunya independent elaborat pel Consell Assessor per a la Transició Nacional). Cal afegir a aquesta previsió, la qual és purament descriptiva respecte als comptes públics dels darrers anys, les noves i grans potencialitats d'ingrés, creixement i benestar social que es poden produir a partir de disposar de les eines legislatives pròpies d'un estat i amb una capital com la ciutat de Barcelona.

La capital i el nou estat disposarien de plena capacitat per configurar amb total autonomia i efectivitat el millor model per al creixement econòmic i social de Barcelona en camps com ara el coneixement, el comerç, la recerca, el desenvolupament empresarial, el turisme, les xarxes d'atenció social i de salut, les infraestructures i la tecnologia. Barcelona ja és un referent en totes aquestes matèries, i disposar, a més a més, de la capacitat pròpia i autònoma que implica ser capital d'estat és un valor afegit indiscutible de cara a uns resultats nous i millors.

La capital i el seu context metropolità podrien determinar les millors estratègies, a escala europea i internacional, i Barcelona podria formar part, amb el Govern de Catalunya, dels centres de decisió més rellevants en polítiques internacionals i en múltiples matèries. Barcelona

podria incidir de forma més directa allà on es configuri i determini el futur i en tantes decisions que afecten la vida dels nostres ciutadans i el desenvolupament econòmic i empresarial.

Per la seva localització estratègica, una Barcelona capital d'estat guanya força i posicionament com a gran capital de la Mediterrània i del sud d'Europa amb els efectes que això pot implicar a mitjà i llarg termini.

Quant al desenvolupament econòmic, la pràctica totalitat d'estudis situen la marca Barcelona i el seu posicionament respecte del concepte *business-friendly* en una posició de clar impuls en la matèria; per descomptat molt millorable, però tenint en compte l'entorn, la marca Barcelona ha aguantat una investida contextual de gran intensitat i es presenta al món amb una fortalesa molt notable. Ara bé, tots els estudis posen de manifest una clara debilitat: Barcelona no disposa del marc institucional per configurar una política fiscal atractiva per a la inversió i el creixement empresarial. Disposa de grans valors potencials, l'entorn, el posicionament estratègic, la qualitat de vida, les xarxes relacionals, les comunicacions i un llarg etcètera d'actius, els quals, malauradament, no poden anar acompanyats d'una necessària política fiscal que permeti complementar les polítiques públiques a través dels incentius i la fiscalitat apropiats per dinamitzar i afavorir l'estratègia de desenvolupament econòmic i social que es consideri més oportuna.

Més possibilitats per a la responsabilitat social i les col·laboracions publicoprivades

Els reptes vinculats amb el benestar social ja no són una responsabilitat única i exclusiva del sector públic; la responsabilitat social és cosa de tots, forma part de la qualitat de vida de les persones i aquestes han de desenvolupar la seva tasca i responsabilitat professional allà on correspongui i d'acord amb els millors estàndards de benestar social que siguin possibles, senzillament perquè treball i qualitat de vida han d'estar directament correlacionats.

Barcelona treballa i demostra dia a dia la seva clara vocació de confluència a l'hora de construir xarxes de creixement econòmic, d'innovació i de creativitat estretament vinculades amb la millor atenció a la persona. El fort posicionament de Barcelona com a ciutat intel·ligent ho és en la mesura que aplica i orienta els desenvolupaments i aplicacions tecnològiques a la millora de la qualitat de vida dels seus ciutadans. El món és digital i ho serà molt més en un futur proper; tot queda vinculat a processos informàtics, tot és identificable i mesurable, això té unes fortes implicacions en tots els sectors productius i de serveis, públics i privats.

En definitiva, cada dia més, les societats necessiten la implicació de les empreses, el compromís entre el sector públic i el sector privat. Aquest últim agafa cada dia noves responsabilitats que abans potser només consideràvem responsabilitat del sector públic; sense aquesta dimensió de l'àmbit empresarial, els mercats i els consumidors no valoraran de la mateixa manera els seus productes i serveis.

Els nous partenariats publicoprivats de futur han d'anar en aquesta direcció. Barcelona és una capital que s'ha identificat plenament per la seva capacitat d'obertura, per la seva capacitat en el desenvolupament de xarxes compartides, de marcs d'entesa i de confluència de diferents interessos tot identificant objectius comuns.

La col·laboració publicoprivada de qualitat i útil és possible allà on el sector privat està realment compromès amb el territori i on també existeix un sector públic preparat i capacitat per

portar a terme aquests partenariats. Un partenariat publicoprivat no pot funcionar amb una administració clàssica i burocràtica que no sàpiga fer d'interlocutora, negociar i construir escenaris de futur amb el sector privat d'una manera eficaç i competitiva; es tracta de sumar esforços i de complir amb la responsabilitat encomanada a cadascuna de les parts. Barcelona presenta aquest potencial i aquestes capacitats al servei dels partenariats de futur i el fet d'esdevenir capital d'estat faria més curta la distància entre les capacitats legislatives, reglamentàries i executives, la qual cosa posaria més fàcil l'escenari per a la construcció de nous models amb un clar benefici per al conjunt del país.

Un ecosistema per a la innovació, el creixement i les oportunitats de treball

Barcelona esdevindria capital d'un estat competitiu per la seva agilitat i capacitat d'adaptació; un estat com Catalunya ha de ser competitiu per la seva obertura al món i per la seva internacionalització. En el cas concret de la seva capital, és terra d'innovació i creativitat, cultura, empreudoria, coneixement, etc. Barcelona actualment no té un posicionament basat en l'existència de grans corporacions multinacionals, segurament al contrari; en aquest aspecte hi té molt a guanyar i poc a perdre com a capital d'estat. Barcelona podria, però, potenciar encara més la construcció d'un ecosistema favorable al coneixement, als nous projectes, a l'empreudoria i a la nova i petita empresa.

Si a aquesta realitat ja existent hi afegim l'autonomia regulatòria pròpia que possibilitaria el marc d'una capital d'estat, es potenciarà aquest entorn de la ciutat de Barcelona, únic al món. No hi ha gaires llocs on conflueixin tants actius de valor, capital humà, qualitat de vida, ciència, tecnologia, coneixement, cultura, gastronomia, esport, clima, mar, sol i neu, obertura i facilitat per a la construcció de xarxes interrelacionals; tot això existeix a Barcelona i pot ser un gran motor de captació d'inversions i recursos econòmics. La nova economia necessita tots aquests actius i entorns per créixer i desenvolupar-se; aquest és, doncs, un clar avantatge competitiu de la ciutat de Barcelona enfront d'altres ciutats del món.

Per tant, exercir de capital d'estat pot significar una potenciació rellevant d'un entorn ideal per a la petita empresa i l'empreudoria. De fet, la cultura de Catalunya sempre ha estat vinculada amb la petita i mitjana empresa, però quan aquesta guanya força avui en dia i es converteix en l'autèntic motor de nous projectes i innovació, arrossega amb ella les grans multinacionals i corporacions. Aquestes necessiten les xarxes empreudores; allà on hi ha el coneixement i la innovació és terreny de futur per a les grans corporacions i també objectiu dels inversors i el capital d'arreu del món.

L'escenari idoni per a les grans corporacions productives i no especuladores és aquell on conflueix l'existència de projectes, el coneixement i l'empreudoria i a la vegada hi ha un marc institucional que permet el diàleg i proximitat amb els centres de decisió legal, regulatori i administratiu. De nou, reduir la cadena de subministrament legal i institucional possibilita un diàleg més directe i eficaç entre les parts interessades.

La gran empresa amb ADN global no es mou per sentiments, per nacions o per estats, sinó que es mou pel pragmatisme propi d'aquell que vol fer d'interlocutor amb qui realment pot incidir en les decisions que l'afecten i vol poder complir amb els objectius que té establerts. La ciutat

de Barcelona com a capital d'estat pot tenir moltes cartes d'interès per a moltes corporacions que potser ara per ara ens queden molt distants.

Barcelona, Europa i el compromís amb la sostenibilitat de les finances públiques

A la base dels entorns de confiança que he esmentat hi trobem la necessària garantia de la sostenibilitat de les finances públiques. El rigor en la gestió dels diners públics és del tot fonamental.

Una Europa forta es construeix des de les grans ciutats, i el seu rol esdevé absolutament clau; la ciutat de Barcelona treballa en aquesta direcció de forma intensa i la seva activitat internacional és molt rellevant, en molts terrenys i polítiques, i també en aquelles que fins ara eren més pròpies d'altres països, com ara les relacionades amb la gestió econòmica i financera i les vinculades amb la sostenibilitat de les finances públiques.

L'administració de la ciutat de Barcelona fusiona un model d'entesa entre la política i la gestió, un model on l'orientació política i estratègica es combina amb un clar alineament amb una organització executiva i professional. La sostenibilitat financera és al cor de la gestió pública mateixa; si no es pot garantir l'equilibri present i futur, no es pot garantir l'estat del benestar ni el sosteniment de les diferents polítiques públiques.

Barcelona ha aprovat diferents mesures de govern amb les quals ha establert un posicionament clar i per davant de molts països i ciutats en matèria de política financera. Una política financera orientada a la gestió, que garanteix l'estabilitat, i on la realitat més estricta sigui la que es veu reflectida en els seus comptes públics.

El principi de meritació en la despesa és indefugible, mentre que el principi que preval en l'ingrés és el de caixa evitant despeses que no tinguin les corresponents fonts de finançament assegurades. En definitiva, es tracta d'aplicar criteris estrictes, prudents i ortodoxos amb els quals es consolidi l'accés a la liquiditat en tot moment.

Barcelona, sense ser capital d'estat, promou els mateixos criteris de gestió que els principals actors europeus en matèria d'ortodòxia financera, i és per això que ha liderat i posat en funcionament el European City Economic and Financial Governance Group (CEFG), conjuntament amb l'Institut Europeu de Gestió Pública i amb el suport de la Comissió Europea, Eurostat, el Lisbon Council i el European Centre for Government Transformation. Componen el grup, a més de Barcelona, les ciutats d'Hamburg, Milà, Londres, Viena i Dublín.

Barcelona és conscient que els processos d'harmonització de les finances públiques a Europa s'han de construir *bottom-up*: els estats no poden consolidar cap informació de qualitat si els subministradors d'aquesta no segueixen criteris homogenis i d'acord amb el European System of Accounts. La Comissió Europea vol implantar de cara al 2020 un sistema comptable homogeni per a tot el sector públic, basat en criteris de meritació, per poder, d'aquesta manera, harmonitzar i comparar els comptes públics de totes les administracions, organismes i empreses públiques que conformen el conjunt del sector públic europeu.

Les afirmacions de la Direcció General d'Eurostat, principal organisme estadístic de la comissió, deixen clar el suport i la importància del projecte de Barcelona: *«Eurostat very much welcomes the initiative of Barcelona to create the CEFG Group. Eurostat understands that the strategic orientation of this group seeks to improve the comparability of financial data and financial*

reporting among European cities and to contribute to improve effectiveness, efficiency and accountability of public sector management».

Dins els objectius de la comissió envers aquesta matèria podem llegir: «*The job and responsibility done by local governments on this issue is a precondition for the high quality of aggregated debt and deficit data at state level.*»

Barcelona projecta a l'exterior una imatge de qualitat i responsabilitat pública molt rellevant en aquesta matèria.

Aquestes polítiques i accions que impulsa la ciutat de Barcelona són absolutament necessàries per garantir la sostenibilitat futura de les nostres institucions i per assegurar el funcionament del sistema econòmic en el seu conjunt; allà on hi ha una fallida de les finances públiques es produeix un arrossegament en cascada de l'activitat del sector privat i s'entra en un cercle molt perillós i de solució molt traumàtica i costosa, que afecta sobretot els més desfavorits.

La cultura financera de Barcelona és clara i rigorosa, i és per això que com a capital d'estat ha deixat clar on té les prioritats i com vol configurar el futur de la seva gestió pública i financera convergint amb els propòsits i objectius europeus.

Política i *management* públics es converteixen en els dos pilars bàsics per construir un entorn europeu que garanteixi la productivitat, la competitivitat, la confiança necessària per a la inversió, la indústria i el creixement.

Conclusions

Barcelona, davant un possible escenari en el qual esdevingui capital d'estat, pot tenir l'extraordinària oportunitat d'escriure una pàgina important del progrés democràtic i social.

Barcelona està perfectament preparada per afrontar el repte i construir nous escenaris, nous models socials, nous models de fer política i gestió pública d'acord amb allò que és necessari davant un entorn global, tecnificat i competitiu, en benefici dels seus ciutadans i del conjunt de la societat.

Les opinions sobre la construcció d'un nou estat poden ser moltes i diferents, però no és discutible el fet que Barcelona pot exercir com la millor de les capitals mundials en nom del molt bon estat que pot ser Catalunya.

Barcelona al capdavant

Guillem López i Casasnovas

Universitat Pompeu Fabra

El futur necessita referents, especialment en contexts d'incertesa. Barcelona, capital de Catalunya, és el nostre referent: de solvència contrastada, és una màquina que funciona i que es visualitza arreu del món. Ja escollida sense ser capital per contenir ubicacions de capitalitat, és referent de coneixement, noves tecnologies, indústria alimentària i de les bios més sanitàries.

De cara a l'exterior, Barcelona és la nostra primera ambaixada ambulat del país. Un privilegi de retícula urbana ordenada que desperta admiració per la combinació que suposen els seus carrers: història i modernitat, cultura i oci, ciutat per veure i per tocar, no pas de cartró pedra sinó una urbs viva, on es pot arribar arreu caminant o amb un transport públic de qualitat. Com una gran paella que combina mar i muntanya i que encara permet degustar ingredients naturals. Barcelona, malgrat ser composta per quatre síl·labes que no són fàcils de dir en tots els idiomes, avui es troba, des dels Jocs Olímpics, en els imaginaris del món.

Certament no tot són llums, a la nostra capital, però hi ha agenda de millora.

No serà difícil que la resta d'estats visualitzin una Barcelona esdevinguda nova capital: situable en el mapa, coneguda a la xarxa, amb algunes empreses prou capdavanteres malgrat no comptar amb l'ombra del regulador estatal, situada en els nusos incipients del transport aeri, ancorada en una de les portes més potents de la Mediterrània i seu d'un Barça que és «més que un club». No ha de ser difícil ubicar, doncs, noves seus a la seva geografia: les muntanyes que l'envolten són màgiques, d'espai privilegiat, i la ciutat té una mirada entorn de la ronda de Dalt bonica i ben comunicada.

La permeabilitat del litoral ha de fer que Barcelona sigui amable amb la resta de ciutats catalanes, ja siguin de costa o d'interior: tots anem a parar al cap i casal. La disjuntiva ciutat - fora ciutat, urbà - rural, ha de ser gestionable, sense males avinences polítiques. El país és petit, es contempla des de l'alçada d'un campanar, però neix amb un clúster de sentiments compartits, d'il·lusions envers una nova etapa, els quals l'han de fer tolerant amb els errors que es puguin cometre a l'hora de fer coses que exigeixen una certa agilitat fora de parsimònies administratives.

La despesa d'instal·lacions que pugui representar la nova capital l'ha de poder amortir l'entrada de l'altre capital —el financer—, procedent de fora i que es localitzi aquí, i els arrossegaments interns que suposi la construcció de les facilitats que requereixin les noves seus. Caldrà nova construcció, manteniment, seguretat, nous serveis, formació, ocupació, activitats que de ben segur han de millorar l'economia per sobre de la productivitat mitjana general, atesa la qualificació que en el sistema comparat comporta l'entorn d'una capital.

Posar-se al capdavant és, sens dubte, un privilegi, però és alhora un repte: obliga a fer les coses bé, molt bé, ja que es visualitzen en un gran aparador de ressonàncies múltiples. Implica donar garanties d'una bona operativa i saber mantenir un bon capital social malgrat la internacionalització —encara més gran— del país. Exigeix una millora generalitzada del coneixement d'idiomes amb major tolerància interestatal respecte de les cultures veïnes, *quid pro quo*. Força a estar atents a l'amortiment de la capitalització que, també a la capital, focalitza les insatisfaccions i protestes d'arreu del país: seguretat al carrer, trànsit fluid, logística impecable de consums intermedis que siguin una palanca i no pas un llast per a la comoditat dels qui col·loquin entre nosaltres els seus pavellons. I actua com a element facilitador una assistència sanitària i social impecable que marqui el benestar de tots. Tocarà posar-se les piles contra el petit robatori, les potencials legionel·les, les cues malgirbades, la brutícia als carrers, i oferir «seguretat» de bon funcionament.

Ho sabrem fer? Certament pot semblar incert. Però el que és segur és que, depenent d'un mateix, els factors que conflueixen en aquella inseguretat ens treuen excuses alienes i ens fan més responsables del futur col·lectiu.

La intel·ligència econòmica i competitiva és capital

Ramon J. Moles

Professor universitari i analista

Introducció

L'anàlisi de la importància de la intel·ligència econòmica i competitiva (IEC) en el paper de la capitalitat de les ciutats és tan rellevant com sovint oblidat —o camuflat. El concepte de capitalitat urbana al segle XXI ens ha de situar per força en un àmbit que ultrapassa de llarg la mera capitalitat administrativa o política per tres raons. La primera perquè, essent aquesta capitalitat administrativa rellevant, ho és molt més encara la capitalitat derivada del posicionament geoeconòmic de la ciutat en el seu context immediat, regional i mundial. La segona perquè les ciutats, avui, són ciutats en xarxa, i en conseqüència les capitalitats són «distribuïdes» i alhora connectades i especialitzades. La tercera perquè les capitalitats d'antuvi —essencialment públiques o politicoadministratives— avui són capitalitats prenyades de factors públics i privats en un aiguabarreig pràcticament indestriable i enriquidor.

El paper de la intel·ligència econòmica i competitiva (IEC) en un concepte de capitalitat com l'exposat esdevé cabdal en un context d'accelerada internacionalització de l'economia catalana: en un entorn de ferotge competència caldrà defensar una capitalitat econòmica distribuïda —en clau interna i externa— a partir d'elements de cooperació publicoprivats. En altres paraules: en un context mundial de protagonisme creixent de les ciutats, Barcelona haurà de liderar de portes endins un reequilibri econòmic en relació amb les altres ciutats catalanes (la seva xarxa interna), i de portes enfora haurà de «coopetir» (cooperar i competir alhora) amb altres ciutats (la seva xarxa externa) per ocupar un lloc al món que afavoreixi la seva capitalitat. I tot això entenent la capitalitat no com una mera unitat o característica administrativa, sinó sobretot com una dinàmica socioeconòmica.

La intel·ligència econòmica i competitiva com a suport de la capitalitat

L'exercici de la capitalitat, tant des d'una posició defensiva del posicionament de la ciutat com ofensiva per tal d'ocupar espais de les seves competidores, requereix coneixement estratègic, de capacitat de gestió i de capacitat de lideratge. Altrament, la ciutat esdevindrà només una capital formal, sense capacitat d'incidir *ad intra* ni *ad extra* del país: serà una capitalitat burocràtica sense possibilitat de perdurar si no és per un mer ancoratge administratiu avui ja del tot insuficient.

L'activitat de la IEC ofereix suport a la capitalitat en tres nivells: en l'estratègic per la seva capacitat per donar suport a la presa de decisions estratègiques dels seus dirigents minimitzant riscos i perills i maximitzant oportunitats d'alt valor afegit; en el nivell de gestió, per la seva visió holística, que entén la capitalitat com un tot publicoprivat, que facilita la gestió del talent i les habilitats de l'organització i de les persones implicades en aquesta, i, finalment, en el nivell del lideratge perquè contribueix a identificar les necessitats reals de la capitalitat, tant *ad intra* com *ad extra*.

Si bé ens referim a la IEC en el pla teòric com un conjunt atesa la configuració alhora pública i privada de la capitalitat, en un àmbit més pràctic hem de distingir intel·ligència econòmica i intel·ligència competitiva, encara que els dos conceptes formen part d'un tot sovint indestriable. La intel·ligència econòmica (IE) és una activitat a càrrec de les administracions públiques i es basa en l'obtenció i el processament d'informació financera, econòmica i empresarial des del sector públic per tal de garantir la protecció dels interessos públics tant a l'interior com a l'exterior, atès que el concepte de seguretat integra també els assumptes econòmics. La IE abasta també la sensibilització de les empreses sobre la necessitat d'adoptar mesures preventives de protecció dels seus interessos, la realització d'anàlisis macroeconòmiques dels estats en què es pretén invertir, o efectivament s'inverteix, la protecció interna i la promoció i protecció externa de les empreses, el control del tràfic de material de defensa o de doble ús civil i militar, i la promoció i divulgació d'una cultura d'intel·ligència especialment econòmica atès que l'eficàcia de la IE depèn també en gran mesura del nivell d'implicació de les empreses en aquest camp. De manera ben diferent, la intel·ligència competitiva (IC) aplega un conjunt de capacitats i tècniques al servei de les empreses i dels seus directius per comprendre les dinàmiques dels mercats i de la competència i induir

a la innovació. És, per tant, el tipus d'intel·ligència que desenvolupen les empreses sobre el seu entorn més o menys immediat a fi de defensar la seva competitivitat.

En ambdós àmbits, a l'hora de pensar en IEC cal tenir molt present que la seguretat econòmica no és solament un element central de la seguretat pública i privada, sinó també la peça cabdal d'un model econòmic sostenible que pugui garantir l'estabilitat social. D'aquesta manera, la protecció del sistema financer, dels mercats o la seguretat del comerç, que són responsabilitat tant del sector públic com del privat, requereixen, en àmbits molt concrets, recursos que només el sector públic pot disposar pel seu paper de protector de l'interès general, sense que això obsti a un objectiu d'eficient coordinació entre intel·ligència econòmica i intel·ligència competitiva. De fet, com veurem, alguns dels models d'IEC més exitosos arreu del món són presidits per la màxima de la plena col·laboració entre àmbit públic i àmbit privat. En resum, si pensem en una capitalitat amb capacitats de futur, per força haurà de preveure uns elevats nivells de cooperació entre IE i IC.

Com hem avançat unes línies abans, existeixen diversos models d'IEC integrada, entre els quals, per les seves especificitats i casos d'èxit, convé remarcar el francès i el japonès perquè suposen una clara visió de la IEC com a instrument integrat publicoprivat de protecció de l'economia. En ambdós casos, la IEC esdevé un element més de la seva política econòmica en la mesura que serveix de suport al seu creixement econòmic, competitivitat i seguretat.

El cas francès és el d'una visió territorial integrada de la IEC. De manera molt particular, França ha fet de la IEC una política publicoprivada de competitivitat. Per a això, ha desenvolupat un model d'organització territorial que combina l'estratègia política i la implantació de models de gestió de processos d'intel·ligència econòmica a les administracions públiques i competitiva a les empreses.

Els objectius de l'Estat francès en matèria d'IEC s'organitzen al voltant de tres eixos: la vigilància estratègica, la millora de la competitivitat i de la transferència de tecnologia per al profit de les empreses franceses, i, finalment, la seguretat de les empreses i dels centres de recerca.

Mitjançant la persecució d'aquests objectius, es pretén afavorir la influència de França i la seva propagació en els fòrums econòmics internacionals assegurant la presència francesa a les institucions internacionals amb vocació econòmica, principalment els comitès o organismes de normalització i les accions d'influència cap a futurs decisors estrangers, en particular en els sectors econòmics prioritaris per a l'Estat francès. Quant a la seguretat de les empreses, l'Estat francès ha d'identificar i prevenir els riscos d'ingerència cap a empreses franceses i centres de recerca per tal d'assegurar la protecció de la seva economia.

Per tal d'implementar aquestes polítiques, França disposa d'una estructura organitzativa inserida en les seves administracions territorials i coordinada amb el sector privat i el seu aparell diplomàtic, que vetlla per la consecució dels objectius exposats. Com a resultats d'aquestes polítiques d'IEC de caràcter territorial, podem destacar la creació de pols de competitivitat, o el paper del govern francès i les organitzacions professionals en el desenvolupament de la IEC al servei de les indústries agroalimentàries, o la diplomàcia d'influència de la imatge francesa en la competència entre estats.

Contra el que podria semblar d'entrada, aquesta gestió de la IEC no és una gestió centralitzada a la capital administrativa burocràtica (París). La capitalitat s'escampa al conjunt del territori de l'estat, incloent-hi ultramar, a partir d'una sèrie de nodes publicoprivats ubicats en el territori de manera eficient. Així, Tolosa s'esdevé la capital aeroespacial, o Toló, de la recerca

en tecnologia marina. La lliçó francesa que Barcelona pot aprendre en IEC en la seva vocació de capitalitat és, paradoxalment, la de la IEC publicoprivada estesa en xarxa sobre el conjunt del territori de manera no centralitzada.

El cas japonès aporta una visió proactiva de la IEC en el sentit que aquesta s'empra essencialment per construir el futur i no solament per descriure'l. Aquesta proactivitat arrenca quan els oficials d'intel·ligència de l'exèrcit japonès, dissolt després de la II Guerra Mundial, van ser adscrits a partir d'aquell moment al Ministeri d'Economia. D'aquesta manera, el Japó va posar en marxa mecanismes de «guerra econòmica» per a la seva reconstrucció que es van traduir en l'existència d'organismes administratius més o menys específicament dedicats a intel·ligència econòmica, MITI, i a partir de 2001 METI (Ministeri de Comerç Exterior), JETRO, (Organització del Comerç Exterior del Japó, organisme governamental amb funcions també d'anàlisi de la competència), JST (Agència Japonesa de Ciència i Tecnologia, amb funcions també en la pràctica de servei de vigilància de patents estrangeres) o, finalment, Chui Joho Kyodu (organisme d'informació a les empreses sobre política internacional dependent del Ministre d'Afers Exteriors). Aquests organismes es coordinen estretament amb els ministeris d'Interior, Defensa, Finances, Investigació, Desenvolupament i Afers Estrangers mitjançant un grup permanent de la intel·ligència econòmica, que es reuneix quinzenalment.

Una observació detallada de les estructures japoneses de l'IEC porta a concloure que la seva activitat està pautaada per una sèrie de mètodes entre els quals destaquen la vigilància de patents, el seguiment d'exposicions, col·loquis i seminaris, les missions industrials, l'examen de productes de la competència o la utilització de nombrosos científics o professors expatriats i de personal en pràctiques en nombrosos països. En resum, un compromís de proactivitat que implica tant el sector públic com el privat. La lliçó japonesa que Barcelona pot aprendre en la seva vocació de capitalitat és l'exercici proactiu de la IEC, és a dir, no solament passiva davant l'esdevenidor i obsessionada amb visions parcials i unívokes de la realitat (ignorant dels canvis), reactiva (motivada per canvis ja succeïts) o preactiva (de preparació al canvi). La IEC japonesa és proactiva i es dedica de fet a construir els canvis també des d'una xarxa de ciutats i empreses que exerceixen de fet totes elles, en conjunt, formes diverses de la capitalitat.

Intel·ligència econòmica i competitiva com a producte

Entenem per intel·ligència (tant econòmica com competitiva, atès que el que les diferencia són els seus actors, no la resultant) el producte que sorgeix d'una eina anomenada «cicle d'intel·ligència», és a dir, de l'avaluació, la integració, l'anàlisi i la interpretació de la informació. Intel·ligència no és informació encara que aquesta és la base de la primera. Així doncs, el cicle d'intel·ligència és una seqüència d'activitats mitjançant les quals la informació es converteix en intel·ligència a disposició d'un usuari, en aquest cas la capitalitat. Qüestió rellevant serà, per tant, qui produeix IEC al servei de la capitalitat. La resposta és clara: les administracions públiques en el cas de la intel·ligència econòmica, i les empreses i la societat civil en el cas de la intel·ligència competitiva; i això, de manera coordinada. Aquest plantejament requereix l'existència d'unitats d'anàlisi d'intel·ligència (UAI) tant a les administracions (especialment l'Ajuntament de Barcelona si parlem de capitalitat) com a les empreses. Aquestes UAI han de subministrar IEC als decisors i, en conseqüència, han d'estar ubicades en el lloc de l'organigrama més proper als decisors atès que

no són mers gabinets d'estudis o de planificació, sinó autèntiques antenes capaces de detectar els senyals que emet l'entorn de la capitalitat, per dèbils que siguin.

Se solen establir quatre fases del cicle: direcció o planificació, obtenció, elaboració i difusió. A aquestes fases, s'hi pot incorporar una posterior d'avaluació de la qualitat del producte obtingut i del procés seguit per a la seva elaboració, d'acord amb la seva capacitat per satisfer, de manera adequada i eficient, les necessitats d'intel·ligència que van propiciar la seva producció.

El procés de producció d'intel·ligència se sol visualitzar a efectes pedagògics com un cicle perquè les activitats prèvies són la base de les posteriors i perquè el consum d'intel·ligència genera noves necessitats que retroalimenten el cicle. Tot i això, la realitat de la producció d'intel·ligència es manifesta comunament trencant l'ordre convencional establert: així, la captació d'informació sol ser contínua; l'anàlisi, que depèn de replantejaments generats per noves dades, i la urgència, el principal condicionant. En la fase de direcció i planificació, s'identifiquen les necessitats i es planifica l'obtenció d'informació, que es realitzarà en la segona fase per mitjans tècnics o humans. En la tercera fase, d'elaboració, se n'estudia el valor, rendiment i rellevància mitjançant l'avaluació de les dades, la integració dels de diversa procedència i la interpretació d'aquests. Finalment, l'últim pas del cicle és la difusió de la intel·ligència obtinguda a qui la va sol·licitar.

La IEC subministrada als decisors ha de permetre millorar, com indicàvem més amunt, el posicionament estratègic, la gestió i el lideratge de la capitalitat. Des del punt de vista estratègic, la IEC és una arma no solament ofensiva per a la «guerra econòmica» pel que fa a la captació d'inversions i atracció de talents, sinó també defensiva pel que fa a la protecció de la competitivitat de les infraestructures (ports, aeroports, infraestructures crítiques d'energia o telecomunicacions, transports), dels sectors estratègics (turisme o biotecnologia). Des del punt de vista de gestió, la IEC ha de permetre disposar d'intel·ligència per exemple per desenvolupar models de gestió publicoprivats en els sectors estratègics identificats (per exemple, turisme o sostenibilitat urbana). Finalment, en l'àmbit del lideratge, la IEC ha de permetre identificar proactivament els senyals dèbils del context de la capitalitat que permetin bastir, enllà de la lectura d'aquests, elements que permetin mantenir el lideratge intern i extern de la capitalitat.

En un nivell més concret, podem entreveure alguns exemples d'utilitats derivades de les activitats d'IEC. Primer: una capital amb voluntat de ser-ho ha d'establir clares polítiques de «coopetició» (col·laboració i competició simultànies) amb altres ciutats d'arreu del món que pels seus perfils, estratègies i posicionament puguin convenir. Òbviament, aquesta tasca es pot fer de manera «artesanal» i, a partir de coneixements individuals o grupals no sistematitzats, però evidentment serà molt més eficient un treball sistemàtic emprant eines d'IEC com el que empen altres capitals del món.

Segon: la definició d'estratègies anticipatòries en els mercats turístics emissors requereix eines que superen les habituals del mercat turístic o la bonhomia dels actors econòmics bolcada en fires sectorials. Conèixer amb detall les dinàmiques geopolítiques dels mercats receptors que competeixen amb la capitalitat pot contribuir a bastir estratègies guanyadores en la mesura que s'anticipin als competidors.

Tercer: el posicionament de la capitalitat en fires, congressos i grans esdeveniments obliga a mantenir estructures permanents de monitorització dels competidors i de detecció de demandes futures que ultrapassin els habituals plans estratègics.

Quart: la definició de polítiques sectorials estratègiques, per exemple sobre captació i retenció de talent, sobre economia sostenible o sobre desenvolupament de noves oportunitats en àmbits

concrets exigeix capacitats de lideratge i decisió difícils de disposar si no es poden emparar en un coneixement estratègic com el que les eines d'IEC poden aportar.

Cinquè: en un paper de clara capitalitat, alguns aspectes com la protecció d'infraestructures crítiques (transport, energia, aigua) requereix també recursos d'IEC en connexió amb els d'intel·ligència estratègica i de seguretat.

Sisè: si la capitalitat vol ser eficient haurà d'emprar eines eficients, també en l'adquisició i dotació de recursos. Comprar de manera eficient vol dir que l'administració local haurà necessàriament d'emprar recursos de compra pública innovadora (CPI), que al seu torn demanen necessàriament disposar de capacitats d'IEC en la mesura que la CPI es basa essencialment en la necessitat de comprar quelcom que encara no existeix, però que respon a una necessitat de futur que hem detectat.

Veiem, per tant, que un conjunt d'àmbits de la gestió de la capitalitat ben diversos poden ser —de fet, ho són en altres capitals del món— demandants de serveis d'IEC, serveis que, necessàriament, hauran de ser ubicats al costat de qui ha de prendre les decisions i que no poden ser atomitzats en el conjunt de l'organització si no es vol dissoldre la seva eficiència.

Conclusions

La IEC al servei de la capitalitat és una tasca que implica tant el sector públic com el sector privat i la societat civil en el seu conjunt. No obstant això, en l'àmbit econòmic recau de manera principal en el sector públic i les empreses mitjançant tècniques d'IE en el primer cas i d'IC en el segon.

El desenvolupament de la IEC requereix una estreta col·laboració de les administracions públiques i empreses mitjançant la posada en marxa d'unitats d'anàlisi d'IEC que puguin integrar-se en una lectura territorial de la capitalitat que permeti integrar els diferents actors del sistema en un esquema coordinat basat en la proactivitat i enfocat principalment a l'acció exterior i la protecció interior. D'aquesta manera, la IEC al servei de la capitalitat s'ocuparà de la protecció i la millora de la competitivitat i el posicionament d'aquesta mitjançant una visió global, proactiva i panoràmica del seu entorn, que permeti analitzar el seu ecosistema d'interessos i el dels seus competidors per tal de construir el futur.

D'aquesta manera, àmbits com la prestació de serveis públics, la contractació pública, la captació de talent, el posicionament envers els competidors, la lluita en la guerra econòmica global o la definició de noves àrees d'activitat requereixen o poden requerir de recursos d'IEC que facilitin la tasca dels decisors públics. Així, la IEC ofereix un suport rellevant a la capitalitat en el pla estratègic —donant suport a la presa de decisions en aquest camp—, en el pla executiu —facilitant la gestió del talent i de les habilitats de l'organització— i en el pla del lideratge —contribuint a identificar les necessitats de les organitzacions implicades.

Barcelona, empori mediterrani, atlàntic i asiàtic (?), successivament

Jordi Nadal

Catedratic emèrit de la Universitat de Barcelona

La història està feta d'avanços i retrocessos. Dels primers, al llarg dels dos últims mil·lennis, en destaquen dos: el primer fou la revolució comercial, que, a partir del segle XII i fins al XV, es desenvolupà a l'entorn de la Mediterrània, l'antic Mare Nostrum dels romans. El segon fou la Revolució Industrial, iniciada al Regne Unit a mitjan segle XVIII i estesa a la resta del món d'aleshores ençà. En el període interposat, la descoberta i la colonització d'Amèrica havia proporcionat a la segona el marc geogràfic que li faria falta. En tots dos episodis, la ciutat de Barcelona hi tingué un paper destacat. La multitud de turistes que avui hi fan cap segueixen devotament els itineraris i els testimonis artístics que hi fan referència. La suma del Gòtic i el Modernisme fa l'originalitat de la nostra ciutat. Aquestes manifestacions de l'esperit no són ni casuals ni gratuïtes. La primera és l'expressió de l'èxit comercial de la ciutat a la baixa edat mitjana. La segona constitueix l'exponent de l'auge fabril al cap del segle XIX. De la fi del segle X fins a inicis del segle XV, la capital catalana va disputar el control del Mare Nostrum als emporis marítims

italians. Del darrer terç del segle XVIII al començament del xx, ha pres com a model els centres manufacturadors anglesos.

Actualment, quan la globalització es proposa integrar en una de sola totes les economies mundials, Barcelona torna a treure pit amb la voluntat d'aportar-hi el seu granet de sorra. Es tracta d'habilitar dins el seu recinte portuari uns molls especials equipats de la manera més moderna amb vista a permetre la conversió de la nostra ciutat en el final de l'etapa marítima i el començament de l'etapa terrestre, destinades a distribuir per Europa un flux considerable de les mercaderies que els anomenats «tigres asiàtics», començant per la Xina —finalment desperta—, es disposen a vessar sobre el Vell Continent. L'envit és de la màxima importància. A veure si els aborígens ens mostrem a la seva altura.

Barcelona, empori mediterrani a la baixa edat mitja

La invasió per part dels pobles bàrbars, primer, i dels islàmics, més tard, dels territoris pertanyents a l'imperi Romà havia romput, a partir del segle v de la nostra era, la unitat de l'àmbit marítim —el Mare Nostrum— aconseguida per Roma. L'antiga bassa esdevingué, a partir de llavors, un mar de tots, és a dir, de ningú, sense autoritat hegemònica, sotmès a les escames dels més agosarats, sense altra norma que la força i la violència. En tornar-se altament perillosa, la navegació s'hi féu fonedissa. Replegades sobre si mateixes, les societats riberenques empergueren el retorn a les formes més retrògrades de l'organització econòmica, com l'autarquia productiva i el simple troc de mercaderies. El sistema monetari s'hi hagué d'ajustar. En els temps d'esplendor, els romans havien adoptat un patró bimetàl·lic (moneda d'or per a les transaccions més valuoses, i moneda de plata per a les que ho eren menys). En els temps de declivi que estem definint, l'encunyació quedà reduïda a monedes de plata, suficients per a les necessitats, tan minses, de l'època.

Les maltempsades no duren sempre. En el decurs dels anys, la situació tendí a millorar. Superioritat progressiva dels musulmans, que mai havien deixat de comerciar entre ells, substituint l'antic domini romà; treves cada cop més freqüents entre els adeptes de les dues religions enfrontades; reaparició de les naus dels dos antagonistes; nou intercanvi a l'engròs de mercaderies... Algunes ciutats nord-italianes (Florència, Gènova i Venècia) passen per haver estat capdavanteres de la recuperació mercantil iniciada a mitjan segle XII. Avui hi ha prou arguments per afegir la ciutat de Barcelona a l'estol. Les unes i l'altra es disputaren el monopoli de les espècies orientals, els condiments imprescindibles per encobrir les males olors i el mal gust dels aliments avariats. Els mercaders italians en foren els grans distribuïdors des de Constantinoble; els barcelonins els imitaren a Alexandria i Alep. L'èxit d'uns i altres impulsà la represa del bimetallisme monetari, signe dels bons temps. De fet, Barcelona s'havia anticipat a les seves rivals en aquest punt.

Barcelona, empori atlàntic: la Revolució Industrial

La industrialització catalana destaca, en el context hispànic, pels seus inicis primerencs. La regió s'ha erigit aviat en un cas a part dins l'Espanya, «eminente agrària». A partir de la segona mitat del segle XVIII, els seus habitants s'han esforçat a mirar Pirineus enllà, en cerca de models

que els servissin de pauta. Encara avui, els catalans mantenim un esperit especialment obert a les novetats de fora.

Per bé que molt influïda des de l'exterior, la industrialització catalana presenta uns elements constitutius singulars, que em sembla oportú de resumir així: el comerç de l'aiguarent i la sortida a l'Atlàntic des de finals del segle XVII; la derrota política i el canvi de mentalitat a la centúria posterior; la participació decisiva dels botiguers de teles de Barcelona i algunes localitats del Camp de Tarragona en la implantació de la manufactura cotonera, cridada a ser la locomotora de tot el procés. Vegem-ho per parts.

El segon tancament de la conca mediterrània pels musulmans, en el decurs del segle XVI, coincidint amb la descoberta i colonització d'Amèrica, havien deixat la capital catalana en una posició poc galdosa. L'ocasió del redreç li arribà, una centúria més tard, de manera fortuïta i improvisada. El factor desencadenant en fou la producció i el comerç de l'aiguarent, un producte que els vitivinicultors autòctons havien negligit fins llavors. En aquell temps l'*eau de vie* ('aigua que retorna la vida', la denominació francesa no pot ser més expressiva) era el calefactor personal preferit pels habitants dels països freds. La Gascunya n'havia estat el proveïdor tradicional fins que las guerres francobritàniques de l'època de Lluís XIV n'havien tallat el comerç. Un grup de destil·ladors holandesos i britànics s'instal·laren al Penedès amb vista a trobar-hi un substitut. El seu èxit fou espectacular. Els nadius no tardarien gaire a imitar-los. En poc temps els alambins senyorejaren la comarca. L'aiguarent de vi convertit en el penó de l'exportació nostrada. Més encara que en els vinyaters i destil·ladors pròpiament dits, el mèrit de la sortida recaigué damunt de dos grups de botiguers de teles —barceloní l'un, reusenc i vallenc l'altre— entestats a obtenir amb les vendes exteriors dels alcohols els diners necessaris per al finançament de les seves importacions llaneres, llenceres i cotoneres. La complementarietat dels fluxos comercials ha esdevingut un tret distintiu del sistema mercantil català.

Al començament del segle XVIII, la fi de la guerra de Successió ha estat desastrosa per a la identitat catalana: enderroc del barri barceloní de la Ribera, el més viu de la ciutat; trasllat de la universitat a Cervera (la «quinta forca»); imposició de la Nova Planta borbònica que, entre altres coses, es carregà el dret públic tradicional. Els pobladors n'han sortit molt afectats. La seva reacció, tanmateix, no fou la previsible. En lloc de refugiar-se en les lamentacions i el ressentiment, els nous catalans, desenganyats de la *res pública*, es refugiaren en el conreu dels interessos particulars, més gratificants. Els resultats del canvi foren extremadament positius. A partir de 1778, la concessió de la llibertat de comerç amb Amèrica, un continent que fins aleshores els havia estat prohibit, els proporcionaria un escenari d'actuació inèdit. Un text de 1791, de la ploma de Don Angel Puyade, vocal presumiblement valencià del Tribunal de Comercio de México, emprà les següents paraules per referir-se a la ràpida imposició dels nouvinguts entre els seus compatriotes a la Nueva España:

Les causes de la seva preeminència són dues: «*Una es su excesiva frugalidad. El catalán es sórdidamente sobrio en la comida y en el vestir; él mismo se lava, se hace de comer y carga con todas las demás servidumbres sin necesitar de criados. A parte de esta economía, su industria [per treball] es sin igual y llega hasta lo vil y ridículo. De este modo, el resto de los españoles quedan arruinados en la misma negociación que a él le es útil. En concurrencia de ellos no puede adelantar el valenciano, vizcaíno, castellano ni andaluz; no pueden mejorar sus fortunas los demás infelices provincianos.*» Beneïdes la gasiveria i l'autoexplotació, culpables d'haver enlairat els catalans per damunt dels altres espanyols.

Com a retorn de les seves exportacions d'aiguardent, els catalans s'han acostumat als teixits provinents de països avançats. Un cop establert aquest consum, s'aplicaren a produir-los a casa mateix. La branca preferida fou la de cotó, gran novetat de l'època. Amb l'ajut de la protecció aranzelària, els productors metropolitans n'assoliren gradualment la substitució d'importacions. Els nostres avantpassats han acabat fent del tèxtil cotoner el pinyol d'una industrialització força més àmplia, llastada tanmateix per la feblesa de les branques representatives de la indústria pesant.

No obstant l'evolució general d'Espanya, negativa per no dir catastròfica, al llarg de la primera meitat del XIX, Barcelona i Catalunya ensem han continuat progressant en el seu avenç. L'apreciació del cònsol britànic a la nostra urbs, datada el 1852, és molt clara en aquest sentit: «Si la ciutat tingués un govern honest i una constitució com la britànica, Catalunya potser no igualaria, però sí que podria competir amb el comerç de Liverpool i les fàbriques de Manchester.» Avançant per aquest camí, Barcelona arribaria a hostatjar el 8è Congrés Internacional de la Federació d'Associacions Patronals de Filadors i Teixidors de Cotó, que aplegava més del noranta per cent de les pues i telers actius al món. A partir del primer, la ciutats designades havien estat Zuric (1904), Manchester-Liverpool (1905), Bremen (1906), Viena (1907), París (1908), Milà (1909), Brussel·les (1910) i Barcelona (1911). Barcelona, Cottonopolis! Els barcelonins no s'ho podien creure.

Barcelona, aspirant a empori asiàtic

L'aposta per Barcelona com a cap de pont de les exportacions xineses, en particular, i asiàtiques, en general, es deu a Mr. Hutchinson, un xinès de Hong Kong poc inquiet per la doctrina capitalista vigent al Vell Continent. Apuntant al cor d'uns països rics, el trajecte haurà de tenir dos trams: un de marítim, Mediterrània endins, venint de Suez, i l'altre ferroviari, a partir de la ciutat portuària escollida. Eliminada Gènova per manca d'espai vital, la competència per l'elecció s'establí entre Barcelona i Marsella. Objectivament, el port francès reunia millors condicions. A l'hora de la veritat, el triomf ha estat per al port català, no per raons objectives sinó subjectives. Mr. Hutchinson pensa que el tracte amb el personal portuari català li resultarà menys conflictiu que el que hauria tingut amb el francès. El seu raonament no té en compte la possibilitat que, de sobte, les relacions entre patrons i obrers o empleats canviïn de signe: els estibadors i afins marselesos poden amansir-se, i els barcelonins endurir-se.

És prou sabut que l'ample de via espanyol és major que l'internacional. Arribat a la frontera francesa, els combois ibèrics no la poden traspasar, i es veuen obligats a una doble operació de descàrrega i càrrega (canvi de vagons), lenta, perillosa i onerosa. Com és natural, Mr. Hutchinson ha exigit la supressió de l'obstacle. De moment, la solució ha consistit a fer viatjar les mercaderies per la via de l'AVE, d'ample europeu, aquesta sí. La manera presenta greus inconvenients: com a tren de viatgers, els vagons de l'AVE ofereixen una lleugeresa inadequada per a mercaderies, sovint pesants. D'altra banda, l'ús d'una mateixa via per a les dues classes de combois, un de ràpid i l'altre lent, dóna lloc a la formació de taps contradictoris amb l'alta velocitat proclamada per un d'aquests. També sembla estranya i cara la construcció del túnel transpirinenc, de la Jonquera a Le Boulou, construït no pels dos estats sobirans, sinó per un consorci privat (hispanofrancès) que, per rescabalar-se de la despesa, ha imposat el cobrament de peatges. Les coses importants s'han de fer ben fetes. Caldrà revisar-ne unes quantes.

La globalització, la independència de Catalunya i la ciutat de Barcelona

Elisenda Paluzie

Professora titular d'economia de la Universitat de Barcelona

En aquest article analitzem si el context econòmic actual afavoreix o perjudica la independència de Catalunya. Aquest context és el de la globalització, que ha estat un dels termes més utilitzats en el debat polític, econòmic i social en les darreres dècades, i també un dels més controvertits. Un dels problemes principals que ha presentat és el de definició. De fet, es tracta d'un concepte molt ampli, amb una dimensió econòmica, social i política, i que es refereix a l'increment de la interconnexió i la interdependència entre diferents països i societats. Ens centrarem, però, en el seu vessant econòmic, que es pot definir com l'increment dels fluxos de béns, capitals i serveis intercanviats internacionalment, i la desaparició o reducció de les restriccions que s'hi imposen (aranzels, controls de capitals...). Un cop analitzada la relació entre globalització i processos d'independència, estudiarem quin és el grau d'internacionalització de l'economia catalana i quin és el paper de Barcelona, la capital del país, en aquest marc.

La tendència política dominant de la fi del segle xx ha estat la creació de nous estats. L'any 1945 hi havia 74 estats reconeguts al món, mentre que el 2014 n'hi ha gairebé 200, dels quals 193 són estats membres de les Nacions Unides. En els darrers seixanta-nou anys s'han creat 119 estats al món. La mitjana de creació de nous estats seria la d'un nou estat independent cada set mesos. Molts d'aquests estats són a Europa i avui formen part de la Unió Europea o en formaran part en el futur pròxim. Pel que fa a la mida, val la pena remarcar que 91 d'aquests estats tenen menys de set milions d'habitants, 55 en tenen menys de tres milions i 29, menys de cinc-cents mil habitants. Amb set milions i mig d'habitants, Catalunya no seria, doncs, un estat petit en el concert de les nacions independents del món, sinó que se situaria al mig del rànquing poblacional d'estats.

Dins de la Unió Europea dels vint-i-set, Catalunya seria la dotzena economia en termes de renda econòmica absoluta, mesurada pel producte interior brut (PIB). Així, el PIB de Catalunya el 2012 fou de 207.762 milions d'euros, similar al de Dinamarca (244.535 milions d'euros) o al de Finlàndia (194.469 milions d'euros). L'indicador del PIB *per capita*, que és l'indicador utilitzat habitualment per a mesurar la prosperitat econòmica d'un país, situa Catalunya en una posició encara millor. Així, com es pot veure al Quadre 1, en termes de PIB *per capita*, Catalunya es troba per sobre de la mitjana de la Unió Europea, i en una posició similar a la de la zona euro. El PIB per habitant de Catalunya el 2012 fou de 27.698 euros, mentre que el de l'Estat espanyol en el seu conjunt (incloent Catalunya) era de 22.700 euros. El PIB per habitant català fou doncs un 22% superior al de la mitjana estatal. La posició relativa de Catalunya dins l'estat hauria millorat lleugerament els darrers anys, coincidint amb la crisi; així, el 2010 el PIB per habitant català era un 21,4 % superior a l'espanyol.

Quadre 1. PIB per habitant i PIB per habitant en paritat de poder de compra, 2012

	PIB per habitant	PIB per habitant (PPC)
Catalunya	27.698	117
Estat espanyol	22.700	97
Zona euro	28.500	108
Unió Europea	25.600	100

Font: Idescat i Eurostat

Quan, a més, es tenen en compte les diferències de nivells de preus entre països i es calcula el PIB en paritat de poder de compra, Catalunya se situa fins i tot per sobre de la mitjana de la zona euro, atès que el seu PIB *per capita* en paritat de poder de compra és un 16% superior a la mitjana de la UE-27 i un 8% superior a la mitjana de la zona euro. Segons aquest indicador, Catalunya seria el novè país més ric de la Unió Europea, amb una renda *per capita* molt semblant a la de Finlàndia, i per sobre de la de França o Itàlia.

La creació d'estats en les darreres dècades, i la reducció de la seva mida mitjana, ha donat lloc a tota una línia de recerca de la «nova economia política». Aquests estudis, sintetitzats el 2003 en el llibre *La mida de les nacions* d'Alberto Alesina i Enrico Spolaore, mostren que la globalització i la liberalització del comerç internacional afavoreixen les tendències independentistes, atès que formar part d'un estat gran resulta menys necessari i les unitats polítiques més petites esdevenen més viables.

Aquests autors analitzen la formació dels estats com a resultat d'un equilibri entre dues forces contraposades. D'una banda, hi hauria forces centrípetes favorables a la constitució de grans estats, per a aprofitar les economies d'escala en la provisió de determinats béns i serveis públics (com la defensa) i l'accés a mercats interiors amplis que permetin a les empreses produir a un cost unitari menor. D'altra banda, una major dimensió dels estats comporta també costos derivats de l'heterogeneïtat. Així, els ciutadans que han de compartir els béns públics són més nombrosos i més diversos, i és més difícil que les polítiques públiques els satisfacin. Els costos de l'heterogeneïtat constituïrien les forces centrífugues, favorables a la constitució d'estats més petits i homogenis.

En una situació de proteccionisme comercial, les forces centrípetes són més importants que les centrífugues, perquè cal aprofitar la dimensió del mercat nacional i l'accés al mercat internacional es veu restringit per les barreres comercials. Això explicaria la consolidació dels estats nació europeus als segles XVII i XVIII a partir de l'agregació de realitats regionals i nacionals molt heterogènies. En canvi, en un context d'obertura internacional, les regions petites es poden permetre el luxe de convertir-se en estats independents. No cal que les seves empreses pertanyin a un estat més gran per a aprofitar-ne el mercat, perquè poden accedir a mercats més enllà de les seves fronteres sense límits.

En aquestes circumstàncies, el cas de Catalunya és paradigmàtic. De fet, Catalunya va perdre les seves institucions d'estat, les Corts, i el seu poder fiscal el 1714, amb la derrota a la guerra de Successió.¹ Més endavant, a la segona meitat del segle XIX, esdevé la «fàbrica d'Espanya», en un context d'integració del mercat espanyol. Les economies d'escala i la reducció dels costos de transport, amb la construcció del ferrocarril, van consolidar l'avantatge inicial de Catalunya.² Però la situació actual, caracteritzada per la liberalització comercial tant a escala global (amb el desarmament aranzelari en el marc de l'Organització Mundial del Comerç) com a escala euro-

-
1. Per a una anàlisi de la hisenda i fiscalitat de Catalunya abans del 1714, vegeu Paluzie (2014).
 2. Tirado, Paluzie i Pons (2002) analitzen els determinants de la localització de la indústria a Espanya durant la segona meitat del segle XIX i els efectes del procés d'integració econòmica interna (creació del ferrocarril i unificació monetària amb la creació de la pesseta). Mostren que Catalunya acabà concentrant una gran part de la indústria perquè els seus avantatges comparatius inicials es van fixar gràcies a l'aprofitament de les economies d'escala, en un moment en què els costos de transport interns es reduïen.

pea (amb el procés d'integració europea), hauria disminuït els beneficis econòmics de la unió i augmentat els costos de la pertinença a l'Estat espanyol.

Pel que fa a la principal força centrípeta (la necessitat d'un mercat domèstic gran per a aprofitar millor les economies d'escala), un senzill exemple ens permetrà veure que aquesta força s'ha afeblit amb els processos d'integració econòmica. Així, pensem en el cas de l'empresa automobilitàtica SEAT, fundada l'any 1950. Inaugura la primera fàbrica a la Zona Franca de Barcelona l'any 1953 i els primers anys ven exclusivament al mercat espanyol. Actualment, en canvi, des dels seus centres de producció a Barcelona, el Prat i Martorell, ven arreu del món, principalment a Europa occidental. Quan l'Estat espanyol no pertanyia a la Comunitat Europea i, a més, aquest bloc internacional es trobava en una fase molt incipient d'integració econòmica, per a aquesta empresa era rellevant que el mercat protegit on se situaven les seves fàbriques fos relativament gran: una Catalunya independent, amb barreres comercials amb l'Estat espanyol i amb la resta d'Europa, li hauria suposat una reducció de les seves vendes. En canvi, en l'actualitat, que l'indret on té localitzades les seves fàbriques, Catalunya, pertanyi o no a l'Estat espanyol li és irrellevant. Les barreres comercials amb la resta del món s'han reduït a nivells molt baixos, i són inexistents a tot Europa, fins i tot amb els estats que no pertanyen a la Unió Europea, com Noruega o Sèrbia. El mercat de SEAT ja no és domèstic, sinó que des de Barcelona ven a tot el món els models de cotxes que fabrica. Per tant, la pertinença de Catalunya a l'Estat espanyol no és el factor que permet a SEAT vendre el nombre de vehicles suficient per a aprofitar les economies d'escala, sinó que ho és la seva inserció en l'economia global.

La principal força centrífuga és el cost de l'heterogeneïtat de les preferències. Aquest cost es dona quan en un país gran i divers més ciutadans han de compartir les mateixes polítiques i els mateixos béns públics. Com més gran i més diversa sigui la població, més lluny es trobarà el ciutadà mitjà de la seva política pública ideal. En el cas de Catalunya, les diferències culturals no es basen en l'ètnicitat, però sí en la història, la cultura i la llengua. Una part important de les polítiques públiques que afecten el votant català mitjà estan relacionades, doncs, amb la cultura, l'educació i la llengua. El fet que les principals lleis en aquest àmbit s'estableixin a les Corts espanyoles, o se'n fixi la interpretació al Tribunal Constitucional, implica un risc d'allunyament de les preferències dels ciutadans catalans, que en els darrers anys s'ha materialitzat amb lleis que modifiquen substancialment la política que havia estat decidida pel Parlament de Catalunya. Aquesta distància de l'elector mitjà respecte a les polítiques del govern central actua, segons el model d'Alesina i Spolaore (2003), com a força centrífuga, favorable a la secessió.³

Ara bé, l'heterogeneïtat en les preferències respecte a les polítiques públiques no només pot venir de les diferències culturals, sinó també de les diferències en l'estructura econòmica dels territoris. Així, Catalunya, una economia exportadora, requereix una inversió pública que complementi les necessitats de la seva indústria exportadora i que afavoreixi la competitivitat de les seves empreses en el món global. En canvi, el govern espanyol ha discriminat de manera sistemàtica projectes com el corredor del Mediterrani, per al transport de mercaderies cap a Europa, en favor de projectes que interessin a les elits dominants del govern central i de regions menys dinàmiques. L'exemple més rellevant en aquest àmbit és el de la construcció d'una xarxa radial

3. A Paluzie (2010) s'analitzava el cas català a la llum del model d'Alesina i Spolaore, i s'anticipava que la sentència del Tribunal Constitucional, que encara no s'havia produït, seria decisiva per al creixement de l'independentisme.

de trens d'alta velocitat que ha de connectar Madrid amb totes les capitals de província. El model de gestió dels aeroports espanyols també constitueix un altre cas de política pública que afavoreix l'aeroport de Madrid en detriment de la formació d'un aeroport de connexió a Barcelona.

Així, doncs, el context econòmic actual es caracteritzaria per la desaparició dels incentius a la integració de Catalunya dins d'Espanya i l'exacerbació dels costos d'aquesta integració. Catalunya, que en el segle XIX esdevé la «fàbrica d'Espanya», ha obert progressivament la seva economia als intercanvis amb la resta del món, i molt especialment amb la resta de països europeus. Avui, Catalunya és una economia de dimensió mitjana en el marc europeu, relativament rica en termes de renda *per capita* i considerablement oberta.

El grau d'obertura de Catalunya, si no considerem la compra i venda de mercaderies a la resta de l'estat com a importacions i exportacions, hauria estat del 63% el 2012. I suposant que una Catalunya independent mantingués els intercanvis comercials amb la resta de l'estat (les quals passarien a ser importacions i exportacions), el grau d'obertura de Catalunya el 2012 hauria estat del 102%. Aquest nivell d'obertura és superior al del conjunt de l'Estat espanyol el mateix any (48%) i també és superior al de països de dimensió econòmica similar a Catalunya, com ara Finlàndia, on el 2012 la taxa d'obertura va ser del 60,5%, o Dinamarca, amb una taxa del 63%. Catalunya encara seria lluny, però, de les economies més obertes de la Unió Europea, com Bèlgica, que té una taxa d'obertura comercial del 183%.⁴ Les exportacions de mercaderies de Catalunya van representar el 26,17% de les exportacions totals de l'estat el 2012.

El 1995, les exportacions de Catalunya a la resta del món només representaven el 23% del total de vendes de les empreses catalanes, mentre que el mercat de la resta de l'estat suposava un 40% del total i el mercat interior català un 36%. El 2010, per primer cop des de la industrialització de Catalunya, les exportacions a la resta del món (que superaven els 48.000 milions d'euros) van superar les vendes a la resta de l'estat (45.000 milions d'euros). El 2012, la progressió en les exportacions ha continuat i ja superen els 58.000 milions d'euros, la qual cosa representa un augment del valor de les exportacions en termes absoluts del 19,2% en dos anys. Així, el 2012, les vendes a la resta del món (les exportacions) ja representen més del 40% del total de vendes de les empreses catalanes. En concret, es va exportar per valor de més de 58.000 milions d'euros, mentre que les vendes al mercat català estaven al voltant dels 43.000 milions d'euros i les vendes a la resta de l'estat superaven els 44.000 milions d'euros.

El 2012, el 61% de les exportacions catalanes a la resta del món es van dirigir a la Unió Europea dels vint-i-set, que representava l'origen del 54% de les nostres importacions totals. Quin és el nostre principal client a Europa? França, seguida d'Alemanya, Itàlia i Portugal. I quin és el nostre principal proveïdor, a qui comprem més béns? Alemanya, seguida de França, Itàlia i els Països Baixos. Val a dir que en el rànquing global, sense centrar-se en la UE, la Xina ja ocupa el tercer lloc en els proveïdors de Catalunya i el comerç bilateral amb els Estats Units no és menyspreable (és el vuitè client de Catalunya).

En aquest context de globalització, Catalunya parteix, a més, amb un avantatge, i és que la seva capital, Barcelona, és una ciutat creativa i diversificada amb pes en l'economia mundial. La globalització es caracteritza per l'existència d'aglomeracions que concentren l'activitat econòmica i per la fragmentació del procés productiu, cosa que genera desigualtats territorials. Hi ha

4. Les taxes d'obertura dels estats europeus han estat calculades a partir de les dades d'exportacions, importacions i PIB de l'Eurostat. Les catalanes, a partir de les dades de C-intereng i Duanes, AEAT.

regions i països guanyadors, i regions i països perdedors. Disposar d'una aglomeració econòmica dinàmica com Barcelona i la seva àrea metropolitana és important per a poder ser un dels guanyadors de la globalització. En aquest sentit, la independència de Catalunya, la prosperitat de Barcelona i la de Catalunya es retroalimenten. Amb la independència, Catalunya podrà desenvolupar les seves pròpies polítiques econòmiques i disposarà dels recursos per a finançar-les. Algunes d'aquestes polítiques, com el control de les infraestructures (port, aeroport, ferrocarril) són clau per a garantir la productivitat de l'economia barcelonina, i tindran un impacte positiu en el conjunt de l'economia catalana.

En definitiva, les circumstàncies econòmiques actuals són més favorables que mai a la independència de Catalunya. Els arguments econòmics que tradicionalment s'havien emprat per a defensar el manteniment de Catalunya dins d'Espanya han perdut sentit i, en canvi, n'han guanyat els que en justifiquen l'emancipació. A més, en aquest context, la ciutat de Barcelona, una capital global, actua en dos sentits. D'una banda, la seva potència facilita l'èxit d'una Catalunya independent en una economia global i, de l'altra, amb la independència, la ciutat es veurà afavorida per la recuperació de les institucions catalanes i el control de polítiques i recursos econòmics fonamentals per al seu teixit productiu i comercial.

BIBLIOGRAFIA

- ALESINA, Alberto; ENRICO SPOLAORE (2003): *The Size of Nations*. Cambridge (Massachusetts): MIT Press. Edició catalana: *La mida de les nacions*, Madrid: LID Editorial Empresarial, 2008.
- PALUZIE, Elisenda (2010): «The costs and benefits of staying together: the Catalan case in Spain». A: Núria Bosch, Marta Espasa, Albert Solé-Ollé (eds.), *The political economy of inter-regional fiscal flows: measurement, determinants and effects on country stability*, London: Edward Elgar.
- PALUZIE, Elisenda (2014): «La fiscalitat abans i després de 1714». A: Agustí Alcoberro (dir.), *Catalunya 1714-2014. La pervivència de la nació*, Barcelona: Generalitat de Catalunya, Ara llibres.
- TIRADO, Daniel A.; ELISENDA PALUZIE; JORDI PONS (2002): «Economic integration and industrial location. The case of Spain before World War I», *Journal of Economic Geography*, vol 2 (3), pàg. 343-363.

Barcelona i el repte de l'energia

Antonio Turiel Martínez

Científic Titular del CSIC i President de l'*Oil Crash Observatory*.
Editor i autor principal del blog *The Oil Crash*.

Introducció

La mobilització popular en favor de la independència de Catalunya està portant una oportunitat al replantejament del model polític, econòmic i social de la nostra societat. Si acceptem que el procés culminarà amb èxit, Catalunya haurà d'assumir la seva pròpia representació internacional. Dins del marc d'un nou Estat, les principals ciutats de Catalunya hauran de plantejar-se noves responsabilitats administratives, públiques i internacionals. De la plètor de factors que configuraran el futur de les ciutats de Catalunya, hi ha dos que val la pena destacar: el caràcter popular del procés independentista, i la confluència de les actuals crisis econòmica, financera, institucional, energètica, climàtica i de recursos naturals.

S'ha de dir amb claredat: avui en dia al món Occidental es dóna per fet que sempre es gaudirà d'una gran disponibilitat de recursos i energia, quan la realitat és que hem començat ja un procés de davallada que cap tecnologia actual ni previsible pot parar. Aquest problema, que és global, tindrà que encarar-se també des del nou Estat català i les seves ciutats. Afegint-hi un nivell addicional de complexitat, les conseqüències de la degradació ambiental, inclosa la climàtica, faran necessari destinar recursos creixents a àrees crítiques com l'abastiment d'aigua potable o la protecció contra esdeveniments climàtics extrems. Per tant, els centres urbans hauran de revisar les seves relacions amb el seu entorn, a nivell d'insums, de residus i d'adaptació a un medi més hostil. No hi ha prou, però, amb això. Són els seus ciutadans els que estan portant sobre la seva esquena i amb el seu entusiasme el nou estat que vol néixer; són els ciutadans els que estan demanant canvis radicals, perquè aspiren a gaudir d'una nova governança, amb maneres de fer més participatives i respectuoses amb el sentir ciutadà, d'índole més social i més transparent, més sincera davant dels problemes. L'adopció de noves competències per part de les ciutats catalanes serà una oportunitat única en l'Europa moderna per a replantejar el paper de la ciutat en un món de recursos minvants i desafiaments creixents. La planificació per a enfrontar-se d'una manera democràtica i transparent a aquests desafiaments podria fer de Barcelona la capital del decreixement.

Aquest breu assaig pretén contribuir a posar en context els reptes que en matèria de recursos hem d'enfrontar, i obrir el debat ciutadà sobre aquestes qüestions que, al nostre entendre, cal tenir em compte al dissenyar la Barcelona del futur. No podem donar rutes precises de les adaptacions concretes i particulars que haurà de fer Barcelona, atès que això requereix d'un estudi més llarg i aprofundit sobre les peculiaritats de la ciutat, però com a mínim volem definir un marc raonable d'on som a escala global i cap a on podem anar a escala local.

L'energia al món

La primera cosa a entendre és que, malgrat els repetits càntics de sirena que s'escolten de vegades a alguns mitjans de comunicació, tenim ja un sever problema d'insuficiència de recursos naturals per mantenir un sistema econòmic, el nostre, que es basa en i necessita de creixement. El problema és particularment greu en el cas de l'energia, i més concretament amb el petroli. Segons reconeixia l'Agència Internacional de l'Energia (AIE) al seu informe anual (*World Energy Outlook*) de 2010, la producció de petroli cru —el petroli que surt del subsòl, extret amb els típics pous que tantes vegades hems vist al cinema— va tocar sostre entre 2005 i 2006; l'AIE, però,

es va afanyar a enviar un missatge tranquil·litzador, dient que aquest serà un problema menor gràcies a la pujada de la producció de «petrolis no convencionals» (en realitat, aquest «petrolis no convencionals» són d'hidrocarburs líquids cars i difícils de produir, amb producció màxima limitada per molts factors, i que en molts casos no poden substituir plenament al petroli, com ara per produir dièsel). A l'informe de 2012, l'AIE reconeixia que en realitat la producció de cru ja estava davallant; però aquesta part de l'informe va passar amb sordina enmig de la gran fanfàrria mediàtica que, emfatitzant exageradament una altra part d'aquest informe, anunciava que els EUA serien autosuficients energèticament cap al 2025 gràcies al *fracking* (malgrat que la pròpia AIE mostrava que la producció de líquids del *fracking* durarà poc més d'una dècada). Però les coses estan empitjorant ràpid: a l'informe de 2013 l'AIE alertava que la producció total d'hidrocarburs líquids (petroli cru convencional i no convencional) davallarà ràpidament si la indústria no fa un gran esforç d'inversió en un entorn al qual les explotacions que queden són cada cop menys rendibles i més arriscades; i un recent informe (juliol 2014) del Departament d'Energia dels EUA mostra que la gran indústria del petroli va perdre entre 2013 i 2014 110.000 milions de dòlars i que ha començat una agressiva política de desinversió. Tot apunta a que la bombolla financera del *fracking* està a punt d'esclatar, i amb ella caurà radicalment la producció de petroli no convencional, i també la del convencional. Els propers anys podrien estar marcats per problemes d'abastiment de combustibles líquids cada cop més importants i estesos a escala global.

Cal confiar, doncs, amb els altres combustibles no renovables? Rotundament no. La producció de gas natural convencional està tocant sostre arreu al món, en tant que el gas dels *shales* americans, explotat per *fracking*, ha resultat un negoci encara més ruïnós que el petroli de *fracking* (Dave Hughes, mostrava a *Nature*, el febrer de 2013, que només en 2012 la indústria del *shale* gas va perdre com a mínim 13.000 milions de dòlars). El carbó, del qual existeixen grans reserves, també tocarà sostre durant els propers anys, probablement durant la propera dècada. I en quant a l'urani, està mostrant símptomes d'haver arribat ja a la seva producció màxima, amb l'agreujant de que la finalització, el passat desembre de 2013, de l'acord *Megatons to Megawatts* entre els EUA i Rússia està creant ja problemes d'abastiment, amagats de problemes tècnics de seguretat que forcen la parada d'algunes centrals a Europa.

Tot semblaria indicar que els problemes indicats més amunt haurien d'afavorir el desplegament renovable; però al marge dels excessos regulatoris a Espanya, molt nocius pel sector a tot l'Estat, s'està produint certa contestació en diversos països. Fins i tot a Alemanya hi ha cada vegada més veus que protesten contra els alts preus de l'electricitat nacional, segons ells fruit de la bonificació a la generació renovable, mentre que el país teutó fa recurs cada cop més al carbó (font d'energia molt contaminant però que és la que més creix a Alemanya en termes absoluts, que no relatius). Hi ha una barreja de problemes que afecten als sistemes de generació renovable, i discutir-los amb profunditat ocuparia tota i més de l'extensió del present text; indicarem aquí les més importants, confiant que el lector busqui referències més detallades i, sobretot, que en faci una lectura crítica de les mateixes, perquè aquest és un tema propens a la controvèrsia tot i que alguns fets bàsics són indiscutibles.

La primera qüestió és la que es refereix a l'energia neta extraïble amb sistemes d'explotació d'energia renovable. La majoria dels estudis sobre la rendibilitat dels sistemes renovables prenen com a referència costos monetaris, que són variables amb el temps i que no inclouen necessàriament tots les costos implícits, com ara els de la mà d'obra o els de manteniment de les instal·lacions. Per fer-se una idea més cabdal del rendiment dels sistemes d'explotació renovable cal

mirar l'anomenada Taxa de Retorn Energètic, o TRE. La TRE és el resultat d'una simple divisió: es calcula tota l'energia que una certa font pot produir durant la seva vida útil i es divideix per la quantitat d'energia que ha calgut consumir per tenir aquesta producció (comptant-ho tot: fabricació, instal·lació, manteniment i, eventualment, desmantellament). Bàsicament, la TRE és un multiplicador, que ens diu quants kilowatts-hora obtindrem per cada kilowatt-hora que invertim en una determinada font. Doncs bé: alguns sistemes d'explotació renovable, como ara la fotovoltaica, tenen rendiments energètics molt baixos, amb TREs d'aproximadament 2,5. Aquest número podria semblar més que adient (estem dient, al cap i a la fi, que la fotovoltaica produeix dues vegades i mitja l'energia que cal invertir en ella!), però el cert és que no hi ha prou per mantenir una societat estructurada. I és que a una societat estructurada com la nostra produir energia no és la principal ocupació de la gent; la gent necessita que hi hagi prou energia sobrant com per poder tenir cura de la mainada o de la gent gran, com per poder construir i mantenir carreteres, hospitals, escoles, ajuntament, temples... De manera grollera, a partir del valor de la TRE podem estimar (amb molts matisos, és només una primera aproximació) el percentatge del PIB que correspon a la producció d'energia; la fórmula és $\%PIB=100/TRE$. Estudis antropològics estimen que la TRE mitjana de les fonts utilitzades per civilitzacions anteriors a la nostra estan al voltant de 10 (és a dir, el 10% del PIB estava destinat a la producció d'energia) i que aquest és el número requerit per a que una societat sigui viable. Fonts amb una TRE de 2,5 com la fotovoltaica implicarien dedicar a la seva producció i manteniment el 40% del PIB, que és massa, i per tant la fotovoltaica no podria ser mai la font principal d'una societat semblant a la nostra, sinó una font d'acompanyament d'altres amb més TRE.

La segona qüestió que afecta a les renovables és l'existència de límits a la producció. Els proponents de l'opció renovable tendeixen a pensar que algú pot extreure tanta energia del l'ambient com li vingui de gust, atès que el Sol envia cap a la Terra a l'any 10.000 vegades més del que la Humanitat consumeix durant el mateix període, i que uns quants milions d'aerogeneradors i centenars de milions de plaques fotovoltaïques cobriran de llarg les necessitats actuals. Deixant al marge les qüestions financeres (si hi hagués prou materials per construir tot això, el cost seria immens a escala global degut a l'escassetat de primeres matèries: seríem ingenus si penséssim que els altres països no competirien amb nosaltres per tal d'assegurar-se el seu propi subministrament) i ambientals (instal·lacions a tal escala induirien canvis significatius en el clima regional i fins i tot global), hi ha una quantitat màxima d'energia que es pot extreure. En el cas de l'energia eòlica, cal que els aerogeneradors estiguin prou separats perquè en assoleixin el màxim rendiment, i no totes les zones són econòmicament rendibles: un estudi de la Universitat de Valladolid xifra el potencial màxim de l'energia eòlica en prop del 5% del consum energètic global actual. En el cas de l'energia solar, moltes consideracions tècniques sobre ubicacions, necessitats de manteniment i aprofitament indiquen que el seu potencial màxim està entre el 8 i el 23% del consum energètic global actual. Tenint en compte que l'hidroelèctric, l'altre gran sistema d'aprofitament renovable, també està limitat al 10% del consum actual, i que tots els altres sistemes són aprofitables només en zones molt reduïdes i són negligibles a escala global, en el millor dels casos podríem assolir, amb la combinació de tots els sistemes renovables actuals, menys del 40% del consum energètic actual, i no es fàcil superar aquesta marca amb millores tecnològiques. No oblidem, a més a més, que un cop assolit aquest sostre, el consum ja no podria pujar mai més, fet completament nociu per a un sistema econòmic com el nostre, que necessita créixer per no morir.

La tercera qüestió que afecta a les renovables és que els sistemes actuals estan orientats a la producció d'electricitat. Electricitat és energia, però energia no és electricitat. A Espanya l'any 2011 l'electricitat representava el 21% de tota l'energia final consumida (10% a nivell de tot el món), i el 79% restant dels usos de l'energia, contràriament al que se sol dir, no és gens fàcil d'electrificar. El cotxe elèctric està lluny de ser una realitat comercial a gran escala, ni imminent ni a mig termini, per raons tècniques que són ben conegudes, i no és possible fer maquinària pesada elèctrica autònoma (que funcioni amb bateries). El gas que es fa servir als forns industrials i el carbó que s'utilitza als alts forns tampoc no són gens fàcils de substituir. El fet és que d'electricitat a Espanya en sobra: al 2013 hi havia a l'Estat 108 Gw de potència instal·lada, quantitat a totes llums excessiva tot i la necessària redundància per assegurar un consum mitjà que ja està per sota dels 32 Gw i per sobre, el juliol de 2008, de 45 Gw. No necessitem instal·lar més capacitat productiva elèctrica si ja no sabem què fer amb la que tenim (que a un Estat, on sobra capacitat de generació, el preu de l'electricitat pugui i pugui donaria per fer una llarga dissertació, tot i que l'explicació és en realitat senzilla: oligopoli).

Però, per què ens capfiquem tant amb l'energia? Doncs perquè l'energia és veritablement el combustible amb el que funciona l'economia: sabem, i institucions com l'AIE ens ho recorden constantment, que el creixement econòmic necessita del creixement de la disponibilitat d'energia. També necessita disposar de quantitats creixents de materials, cosa també molt complicada atès que també són finits i el reciclatge és limitat. Pensin, per exemple, que s'espera arribar al pic de l'extracció de coure abans de 2025; i com ens ho farem per tenir una societat 100% renovable sense posar més cables de coure per reforçar la xarxa elèctrica?

L'energia a Barcelona

La ciutat de Barcelona té una població censada al municipi de més de 1.600.000 habitants, i que supera amb escreix els 3 milions a l'àrea metropolitana. Com tota gran ciutat, té una sèrie de reptes específics en matèria de mobilitat, subministrament d'aigua potable i d'aliments, urbanisme, etc. L'energia està darrere de cada petita activitat del dia a dia. Si vostè obre l'aixeta a casa seva, està emprant molta energia: la que ha calgut per transportar aquesta aigua fins als dipòsits que nodreixen la ciutat, la que ha calgut per potabilitzar-la, i la que caldrà després per netejar-la a la planta de tractament. Si menja una tomata, s'ha emprat una gran quantitat d'energia per cultivar-la (amb els pesticides, adobs artificials, tractors, recol·lectores, camions, la cadena de fred i la distribució als mercats majoristes i als minoristes; i això sense comptar el cotxe si el fa vostè servir per anar a la compra). David Pimentel, professor de la Universitat de Cornell, estima que per cada caloría d'aliment que arriba al plat d'un occidental s'han consumit almenys 10 calories de combustibles fòssils. L'energia l'envolta, i en grans quantitats, i més si viu vostè a una gran ciutat com Barcelona.

Quan es parla d'energia a Barcelona, les xifres normalment es refereixen al consum elèctric. I no és que aquest sigui petit: segons el propi Ajuntament l'any 2008 el consum d'electricitat de la ciutat va ser de 7.536 Gw·h (uns 4,66 Mw·h per habitant). Pensant en la necessitat de l'estalvi, el primer en donar exemple de contenció és l'Ajuntament, i sobretot allà on es pensa que és més fàcil estalviar: a la despesa elèctrica de l'Ajuntament. L'Ajuntament de Barcelona, a més a més, ha promogut diverses campanyes de sensibilització adreçades a aconseguir la reducció del consum energètic i d'aigua dels ciutadans particulars, algunes com a part de la implementació de

l'Agenda 21 i algunes més específiques (com la campanya d'estalvi d'aigua durant la sequera de 2005). Passa, però, que l'estructura del consum energètic real d'una ciutat com Barcelona és mal conegut. Ja hem comentat que la majoria del nostre consum energètic (unes quatre cinquenes parts) és no elèctric, però mesurar el consum implicat per una gran urbs com Barcelona no és senzill. Podem fer-nos una certa idea pel volum de carburants que es venen a la província: d'acord amb la Comissió Nacional de l'Energia, l'any 2012 es van vendre a Barcelona 2.883 tones mètriques per estació de servei; d'acord amb la mateixa font la província tenia una cobertura de 12 estacions per cada 100.000 habitants. Això ens porta a estimar que l'any 2012 es van vendre aproximadament 1,9 milions de tones de carburants; assumint una densitat energètica mitjana de 47 Mj/Kg (donada la preeminència del dièsel sobre la gasolina) això resulta en 24.841 Gw-h d'energia de carburants només per a automoció (i una petita part de calefacció) a tota la província. Tot i que la ciutat representa només el 30% de tota la població de la província, és la mera existència de la capital la que comporta la majoria d'aquesta despesa per tot el flux de persones i mercaderies que comporta. Així doncs, el consum d'energia en forma de combustibles d'automoció associat al trànsit de persones i mercaderies de la ciutat és aproximadament tres vegades més gran que el consum d'energia elèctrica a la ciutat. I això és només la punta de l'iceberg. No tenim idea de quants *convois* de llarga distància no es proveeixen a l'àrea metropolitana. L'estadística de les estacions de servei tampoc ens informa de la despesa associada a avions i vaixells. Per una altra banda, la despesa energètica associada a la maquinària agrícola que produeix els aliments que es consumeixen a Barcelona tampoc no està contemplada. Per últim, les matèries primeres i elaborades que es fan servir per a la construcció i el manteniment de les infraestructures i en l'activitat fabril han implicat, en la seva extracció i processament, grans quantitats d'energia difícils de comptabilitzar.

L'exercici de traçar totes les rutes de l'energia a Barcelona és, en certa manera, fútil. Barcelona no és una illa energètica, ni pel que fa al seu consum directe d'energia ni encara menys si atenem al consum indirecte, és a dir, el que ve embegut als productes que importa. Lògicament també hi ha un flux sortint d'energia, principalment als productes que Barcelona elabora i ven fora dels seus límits, la qual cosa inclou quelcom tan intangible com són els serveis. La indústria turística és un dels puntals econòmics de la ciutat (més de 7,4 milions de turistes ens van visitar durant 2012) pel seu impacte directe i indirecte (el 34% de la despesa turística es genera als comerços), i tota aquesta gent de trànsit per la ciutat consumeix molta energia per arribar-hi, per moure-s, per comprar-hi, per viure-hi els pocs dies que són els nostres conciutadans.

En realitat, seguir els fluxos d'energia és seguir els fluxos econòmics, i, de nou, Barcelona no és una illa econòmica, com tampoc no ho és Catalunya, ni Europa. I aquí ve el principal problema per plantejar el futur energètic, que ve a ser el futur econòmic, que acaba redundant en el futur social de Barcelona: quina estructura econòmica tindrà la Barcelona dels propers anys? Per quants anys més el turisme continuarà sent una indústria principal a la ciutat; continuaran venint milions de turistes si als seus països hi haurà problemes semblants d'abastiment de béns essencials com tindrà Catalunya? Seguiran les fàbriques barcelonines exportant els seus productes quan el transport d'un container sigui prohibitiu, quan ni tan sols arribin les matèries primeres indispensables per què puguin funcionar? Com que Catalunya no és una potència militar i té un pes comercial limitat, un repte que tindria el nou Estat en un termini breu és la necessitat d'adaptar-se a la situació de mancança de recursos. Aquest repte serà particularment exigent per a Barcelona, en tant que gran ciutat, centre d'una gran conurbanització i capital d'un petit però

dinàmic nou Estat, volent situar-se enmig d'un món ràpidament canviant. Les repercussions del problema global de l'energia que exposàvem al començament no poden eludir-se en absolut; qualsevol projecte de futur ha de basar-se en un escenari al qual el decreixement serà forçat per raons físiques (la falta de recursos) i vindrà imposat des de l'exterior. Per això diem que si Barcelona ha de ser la capital d'un projecte d'Estat, aleshores ha de començar per ser la capital del decreixement.

Un pla de decreixement per a Barcelona

Segons l'anàlisi econòmica clàssica, sense creixement no es pot crear ocupació, l'endeutament empitjora i s'entra en una espiral destructiva que pot acabar per dinamitar tota l'activitat econòmica. Això és així perquè la base del nostre sistema són els interessos al capital (cosa lògica atès que el nostre és el sistema capitalista); i sense una creació contínua, creixent i exponencial de riquesa no es poden pagar aquests interessos. Per tant, el nostre sistema econòmic necessita del creixement per a no col·lapsar (aquest problema no és privatiu del capitalisme; qualsevol sistema productivista — com ara, el comunisme de tall soviètic— té el mateix problema). Per tant, donat que inevitablement decreixerem per raons ben físiques, si no sortim de les premisses econòmiques clàssiques semblaria que el nostre destí inevitable és el col·lapse.

Barcelona té la gran oportunitat, i la gran responsabilitat, de pilotar aquest decreixement. Cal organitzar-se d'una manera diferent, i aquesta transformació no es podrà operar només des de l'àmbit personal dels ciutadans, ja que hi ha grans capítols pels quals es precisa una estreta col·laboració entre les administracions públiques i els agents econòmics: abastament d'aigua potable i aliments, mobilitat, ocupació... Tot s'ha de repensar en un món magre en recursos, on els processos no es podran fer com es feien abans amb una gran abundància de tot, on s'ha d'ocupar la gent malgrat que la grandària de l'economia disminueixi i disminueixi. Continuar per la via actual, la que només funciona amb creixement, en un món en decreixement forçat només garanteix el creixement de l'exclusió social i que acabem amb un esclat social que pot destruir moltes de les coses essencials per dur a terme una transició equilibrada i sostenible. Doncs seríem molt ingenus si ens pensem que la sortida de Catalunya d'Espanya solucionarà tots els problemes econòmics del país; aquesta és una visió miop que no posa en perspectiva els canvis que s'estan produint a escala global.

Barcelona no pot passar de la nit al dia de ser una gran urbs cosmopolita i de gran dinamisme empresarial a ser la ciutat del decreixement que inevitablement haurà de ser en uns anys si no vol desaparèixer. Per això, cal definir un programa de decreixement d'acord amb un conjunt d'escenaris. Un programa que tingui elements reactius (si passa un cert esdeveniment, tenir preparat un pla de contingència per reaccionar-hi) i proactius (prendre ja mesures que no destorbin les activitats actuals i que assentin les bases de transformacions ulteriors). Entre aquests últims hi ha certes iniciatives que poden ser útils: intentar acostar la producció d'aliments a la ciutat (horts urbans inclosos), donar alternatives d'ocupació als aturats de llarga durada (per exemple, que se'ls permeti cultivar aquests horts sense pagar ni cobrar, a canvi de quedar-se amb el fruit de la terra), millorar el condicionament dels edificis per estalviar més, emprendre campanyes per sensibilitzar a la ciutadania, no incrementar les apostes per models de mobilitat que estan condemnats a desaparèixer en un termini gens llarg... Les mesures reactives, pel contrari, tenen més d'actuacions d'emergència: tenir previst què fer si sobtadament el subministrament de car-

burants disminueix radicalment, com reaccionar a una pujada del preu dels aliments o de l'electricitat, com canalitzar el descontentament popular evitant la retroalimentació del mateix amb mesures repressives... I sempre tenint en ment un model de ciutat a llarg termini que es pugui sostenir amb el temps.

Ningú ha dit que dissenyar un pla de transició, d'adaptació a aquest decreixement imposat, fos fàcil; però cal començar a imaginar-se'l per poder donar una resposta adequada a aquest procés que ja està en marxa i que canviarà la cara del nostre país tant o més que l'actual procés sobiranista.

Conclusió

No són pas pocs els reptes que se li presenten a Barcelona en aquesta època convulsa que tenim al davant. La implacable rotunditat de les dades sobre la disponibilitat de recursos llença una gerra d'aigua freda sobre aquells que assumien que el nou estat independent tindria garantit un creixement econòmic vigorós, via de sortida natural a l'actual greu crisi econòmica. El caràcter popular del procés independentista pot afavorir que el camí per a assegurar el benestar dels seus ciutadans, en un marc de crisi energètica i de recursos permanent, passi per escometre profundes reformes, i així reconduir una situació de decreixement que es produirà tant si Catalunya esdevé independent com si no. Assolir un nou marc institucional i una redefinició dels objectius de la societat serien una manera molt eficaç de començar aquestes reformes. Barcelona, que afegiria la problemàtica del canvi institucional de Catalunya a la d'afrontar les seves pròpies necessitats de gran ciutat en un món en decreixement, serà necessàriament un espai obert on haurem d'aprendre, amb l'ajut de tothom, a construir una nova ciutat i una nova societat més humanes.

BIBLIOGRAFIA

Les dades esmentades al llarg d'aquest article han estat obtingudes d'informes públics d'organismes diversos, com ara l'Agència Internacional de l'Energia, l'Anuari Estadístic de BP, el Departament d'Energia del EUA, l'Ajuntament de Barcelona, l'Institut Nacional d'Estadística espanyol, etc; així com d'informes de grups de recerca com l'*Energy Watch Group* alemany. Explicar-les en tot detall excediria els límits d'aquest breu article; el lector interessat podrà trobar discussions molt més detallades als articles del meu blog, *The Oil Crash*, <http://crashoil.blogspot.com>

Els col·lectius de professionals: els col·legis professionals. Representació.

Joan Vallvé i Ribera

Enginyer industrial

Exdegà del Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya

Els professionals d'una determinada matèria per arribar a obtenir la qualificació adequada per exercir la professió han hagut d'adquirir coneixements mitjançant uns estudis i acreditar-los davant d'un tribunal, constituït per persones expertes en la mateixa professió.

Esmentem que els primers candidats a enginyers industrials iniciaren els seus estudis a l'Escola Industrial de Barcelona l'any 1851. L'Escola estava situada a l'antic convent de Sant Sebastià, al costat de la Llotja de Mar. Dotze anys més tard es va constituir l'Associació d'Enginyers Industrials de Barcelona. Les finalitats de l'Associació eren, en primer lloc, ampliar coneixements i intercanviar experiències sobre l'exercici de la professió, en segon lloc, era contribuir i afavorir el creixement industrial del país i, en tercer lloc, assessorar els governants sobre qüestions tècniques.

Aquest exemple dels enginyers industrials té una equivalència en moltes altres professions. Els professionals s'associen per exercir millor la professió, per garantir un servei de qualitat, evitar i denunciar l'intrusisme i també, si escau, sancionar els que fan un ús fraudulent de la professió. La forma jurídica pot ser la d'una associació privada o bé la d'una corporació de dret públic, com són els col·legis professionals. En aquest cas la institució, el Col·legi Professional, du també a terme funcions delegades directament de l'Administració pública.

A Catalunya hi ha col·legis professionals amb molts anys d'història: el de Notaris data de 1395, el d'Advocats de 1832, el de Titulats Mercantils de 1871, el de Metges de 1894, el d'Arquitectes de 1931, el d'Enginyers Industrials de 1950 i el de Bibliotecaris-Documentalistes de 1985.

La legislació sobre col·legis professionals ha estat fins avui una legislació que, d'una banda, ha atorgat àmplies competències a les comunitats autònomes però, d'altra banda, l'Estat s'ha reservat importants prerrogatives pel que fa a la seva aplicació.

Els col·legis professionals de cada comunitat autònoma o d'agrupacions de províncies integren el que s'anomena Consell General de Col·legis Professionals de l'Especialitat, amb seu a Madrid. De fet, és l'interlocutor dels professionals de la matèria amb els poders públics de l'Estat.

Els consells generals de col·legis són també corporacions de dret públic, i entre les seves funcions hi ha la d'informar sobre tots els projectes de modificació de la legislació que afecti els col·legis i els professionals. Els consells generals assumeixen també la representació dels professionals de l'Estat davant d'entitats paral·leles que existeixin a altres països.

De quina manera s'establiran els consells generals de col·legis en una Catalunya independent? Si d'una determinada professió hi ha un sol col·legi professional a Catalunya que comprèn tot el territori, aquest col·legi podrà assumir les funcions del Consell General, per bé que haurà de crear els instruments necessaris per dur-les a terme. És el cas dels enginyers industrials i dels arquitectes, entre d'altres. En el cas que d'una determinada professió hi hagi diversos col·legis professionals territorials a Catalunya —com és el cas dels advocats, enginyers tècnics industrials o metges—, serà necessari que l'actual Consell Català de Col·legis s'adapti per desenvolupar les tasques esmentades més amunt del Consell General de la Professió.

Barcelona, com a capital de l'Estat, haurà de ser la seu dels consells generals de col·legis professionals, que seran els òrgans de relació amb l'Administració pública, amb el Govern de Catalunya. També des de Barcelona, mitjançant els consells generals esmentats, s'establiran les relacions amb les associacions de professionals existents a altres països.

Capital de l'economia verda del sud d'Europa i la Mediterrània

Frederic Ximeno

Biòleg i tècnic urbanista, soci-director d'ERF

L'oportunitat de l'economia verda

Tenim una gran oportunitat per preparar el país per a la resiliència al canvi climàtic, per definir un nou model energètic i un nou model de serveis i de producció. Podríem liderar —les capacitats les tenim— la revolució tecnològica i la reorientació de les inversions cap a la sostenibilitat per generar ocupació, optimisme i confiança. Tenim pressa per definir i impulsar un model productiu que doni expectatives per reabsorbir 770.000 persones aturades i per generar riquesa real, tangible i reformadora. Per decidir amb intel·ligència en què invertim els recursos limitats —públics i privats, dineraris i naturals— per generar una economia solvent en un planeta finit.

Tenim oportunitats immenses en sectors com ara les energies renovables i l'eficiència energètica; l'ecodisseny i els productes durables; el reciclatge, la reutilització i la substitució de materials; l'agricultura ecològica i de proximitat; el transport públic i la mobilitat sostenible; la conservació del territori i la biodiversitat; l'ecoturisme..., així com la tecnologia al servei d'aquests sectors. Invertir-hi vol dir canviar prioritats i compensar la desinversió que ja s'ha produït per col·lapse del model insostenible.

L'Agència Internacional de l'Energia (AIE) afirma en el seu informe del 2011 que, si no hi ha canvis significatius en la manera de produir i consumir energia, el 2017 arribarem a un punt d'inflexió irreversible en termes d'escalfament global. Altrament, valora que cada euro que es deixa d'invertir en energia més neta i eficiència energètica ens costarà 4,3 euros en el futur. Ens cal impulsar un nou model productiu i liderar l'aplicació de tecnologies i serveis en l'àmbit de les energies renovables, l'eficiència energètica i la gestió eficient dels recursos.

Mentre no ens han preocupat gens ni mica ni els límits ni el preu del proveïment energètic i de materials, ni les conseqüències del seu malbaratament, hem anat acumulant deute ambiental, social i monetari. Ara haurem de ser precisos en el consum, estenent els usos de cada producte i reciclant-los al final de les seves vides útils i reintroduir tots els materials al mercat altre cop. Ni una despesa energètica supèrflua. L'oferta s'adaptarà a aquesta perspectiva i incorporarà mecanismes intel·ligents per a l'eficiència dels productes i serveis, però mentrestant haurem de ser consumidors informats i extremament exigents. Haurem d'estar proveïts d'informació permanentment sobre els nostres consums i sobre la situació exacta dels nostres serveis, per prendre la millor decisió a cada moment. Les xarxes intel·ligents de transport i d'informació seran elements necessaris. Haurem de viure en *smart cities* on tinguem informació permanent sobre com es comporta la ciutat i sobre les conseqüències de les nostres decisions quotidianes, per prendre-les afinadament. Haurem de transportar l'energia i la informació a través de xarxes intel·ligents (*smart grids*), per generar-la arreu on es pugui i consumir-la on calgui.

Si canviem la comptabilitat i hi incorporem els segons usos, valorem nous serveis, incorporem les externalitats... generem una nova perspectiva econòmica. Per això, ens cal un nou model que connecti els sectors productius i tecnològics amb consumidors informats, exigents i organitzats. Ens pot donar resultats immediats: nous llocs de treball i estalvi sense perdre benestar. Per fer-ho, calen els instruments d'estat que ho promoguin. Els tres nous paradigmes són l'eficiència, la suficiència i la precisió informada.

Per exemple, a Catalunya tenim una demanda elèctrica anual d'uns 50.000 Gwh que ens costen, fent números a l'engròs, uns 6.000 milions d'euros. També importem petroli equivalent

a més de 100 milions de barrils l'any, que a preu de 2011 ultrapassen els 7.000 milions d'euros. Podem reduir-ne la demanda?

Barcelona és una peça clau per impulsar aquest canvi. Per molts motius. Perquè ha iniciat molts processos en la bona direcció, fent un salt qualitatiu en els darrers trenta anys en la seva gestió ambiental. Perquè s'ha posat en marxa per liderar un canvi d'orientació on la gestió de la informació i la integració de les noves tecnologies millorin la qualitat de vida. Altrament, perquè encara té molts reptes socioambientals per resoldre i l'impuls de l'economia verda permetria empènyer per resoldre'ls.

Les llars barcelonines consumeixen 108 litres d'aigua i generen 1,2 kg de residus per habitant i dia; reciclen el 38% d'aquests residus; el 41,6% dels desplaçaments amb origen o destí a la ciutat es fan a peu o transport no motoritzat i el 35,9% en transport públic; el consum domèstic d'electricitat per habitant és de 1.487 kWh a l'any. Si ho comparem amb altres ciutats, són bones xifres per afrontar el lideratge d'un model productiu verd. Unes xifres que no ens han de fer apartar el focus dels reptes locals, que els tenim, però que situen la ciutat en una bona posició per assumir el lideratge de capital verda del sud d'Europa i la Mediterrània. Per això, les innovacions ambientals de Barcelona són observades amb atenció.

Estem en un procés obert de construcció d'una economia baixa en carboni. Els instruments d'estat, com queda palès als països del centre i el nord d'Europa que hi estan abocats, són fonamentals. La comunitat internacional, malgrat la manca d'instruments, les dificultats i els reptes pendents, coneix Catalunya i reconeix Barcelona com a actors implicats en aquest procés i, sovint, com a model.

Per impulsar l'economia verda, ens caldrà també una reforma radical dels subjectes impositius. Gravar el treball i el consum com a úniques fonts d'ingrés és una perspectiva del segle xx. Cal generar una nova lògica fiscal vinculada als principis de «qui contamina paga» (i si contamina massa, no pot operar), i el principi de «qui participa poc en l'economia productiva paga molt» (i si participa massa poc, no juga). I qui estalvia paga menys (incentius per l'eficiència). Es podria modificar la fiscalitat per incrementar ingressos de manera justa i potenciar un model econòmic de futur que ofereixi llocs de treball? Sí, a través de la fiscalitat verda. Ara seria el moment oportú per a un replantejament profund del model fiscal que canviés els subjectes impositius. Ens permetria resoldre vells problemes que afecten la nostra competitivitat: mala qualitat de l'aire, consum de sòl productiu, excés de residus, alta intensitat energètica, minva de la biodiversitat... Alhora, ens preparariem per fer front als reptes del present i del futur obrint els nínxols de treball que ens convenen: incentivació de l'eficiència energètica, de la mitigació del canvi climàtic, del transport eficient, del turisme cultural, del canvi de model territorial i de generació energètica...

Per impulsar aquest model econòmic calen instruments d'estat i lideratge per impulsar la creació i la innovació. Ens calen per abandonar definitivament l'oportunisme com a eix del progrés per manca d'aquests instruments. Podem fer realitat un projecte col·lectiu del model de país que volem i sabem construir: un territori resilient, eficient, inclusiu i transformador que sigui referència per importar inversions i exportar coneixement i producció. Barcelona pot exercir i ha d'exercir un rol principal de capitalitat perquè, tot i els reptes pendents, és una ciutat reconeguda internacionalment també pels seus processos de millora i innovació socioambiental.

L'energia i el clima

No podem continuar mantenint una dependència energètica del 94%, una intensitat energètica (KWh necessari per produir un euro) pitjor que la mitjana europea i no reduir intensament les nostres emissions de gasos d'efecte hivernacle. Hem fet avanços significatius, però hem de prémer l'accelerador. Les centrals nuclears catalanes estan al límit de la seva vida útil. La congelació de les primes a les renovables i el retard sobre la regulació de l'autoconsum en el marc legal espanyol fan inviablés el Pla de l'Energia i el Canvi Climàtic de Catalunya i el Pla de l'Energia i la qualitat de l'aire de Barcelona, si no es dissenya una política pròpia. La rehabilitació energètica d'edificis, a més d'un mandat de la UE, és un àmbit per a l'estalvi i l'ocupació urgentíssim. La manca de finançament en aquest camp és crítica. Resoldre l'impuls de les empreses de serveis energètics, un banc d'inversions, un model propi de remuneració de les renovables i un pacte territorial per a la seva implantació ambientalment responsable són qüestions imprescindibles.

Després de la crisi financera vindrà la crisi de preus de l'energia (i de les matèries primeres). El marc energètic espanyol posa en risc, entre d'altres, 2.472 milions d'euros d'inversió i 4.780 llocs de treball segons un estudi encarregat per EolicCat en l'àmbit de les renovables. Caldria sumar-hi el cop a les iniciatives emergents d'economia social i empenedoria vinculades a les renovables, com la cooperativa Som Energia, nascuda el 2010 i que té més de 16.000 socis i una inversió de més de 2,5 milions d'euros. Si som estat, haurem d'assolir objectius de generació amb renovables i reducció d'emissions de CO₂ com a part del nostre compromís europeu. D'entrada, el 40% de reducció per al 2030.

La reducció de la dependència energètica requereix la diversificació del *mix* a partir de fonts disponibles a casa. Les renovables ho són. Això augmenta els llocs de treball locals i la nova indústria. Altrament, s'espera que l'eficiència energètica generi 500.000 llocs de treball a la UE. Generar ocupació reduint costos a través de la reducció de la intensitat energètica és l'equació de síntesi que ofereix aquesta perspectiva sostenibilista. L'impuls de les renovables i l'eficiència energètica ja no és —solament— un compromís amb el món, és un dels eixos per a la represa econòmica.

No és, a més, un mercat emergent, sinó una indústria consolidada. L'any 2011, la UE disposava de 96 GW eòlics i 50 GWp fotovoltaics (el 40% mundial). 32 GW han estat instal·lats de nou el 2011, el 71% de totes les noves fonts energètiques instal·lades. Però la Xina es desperta, i ja ha instal·lat 65 GW eòlics (un creixement del 40% en un any) i els EUA arriben als 47 GW, amb un creixement del 16% en un any. A Europa, les renovables cobreixen el 12,5% del consum final d'energia. L'objectiu del 20% és lluny. A Catalunya, tenim encara més camp per córrer, la generació renovable local no arriba al 6%. Per tant, l'intens ritme de desenvolupament dels últims anys només pot augmentar i ho farà amb l'eòlica i la fotovoltaica fonamentalment, amb un nou marc regulatori. L'autoconsum i la generació distribuïda hauran de ser també un motor d'aquest nou model. En un any (2013), s'han instal·lat 23 MWp fotovoltaics a Europa, sobretot a Alemanya i a Itàlia; per tant, el marc regulatori nacional és un factor clau.

El transport és el sector amb més camí per recórrer. El 33% del consum d'energia final a Europa, fonamentalment d'origen fòssil, és per al transport. S'anuncien canvis tecnològics que poden reduir a la meitat el consum per quilòmetre. Però caldrà desenvolupar models territorials i de mobilitat assenyats i electrificar el transport. Això implicarà necessàriament un impuls radical al ritme de penetració de les renovables al *mix* elèctric per fer front a aquesta nova demanda.

El Pla de Mobilitat de Barcelona i el que elabora l'Àrea Metropolitana seran eines imprescindibles, tant per reduir la demanda gràcies a la reducció de la mobilitat en transport privat com per impulsar l'electrificació.

Barcelona tindria l'oportunitat de liderar la revolució energètica si avança decididament en les línies encetades de contenció de la demanda a través de la rehabilitació energètica eficient; una profunda transformació del model de mobilitat, desenvolupant infraestructura lleugera, transport públic de proximitat eficient, àrees industrials connectades i barris productius. També pot seguir impulsant, amb més intensitat, la generació renovable urbana. Els 15 km de la xarxa de calor i fred de Districlima, amb 52MW contractats de calor i 74MW de fred per a 81 edificis, són un exemple de valor internacional. En tot cas, el país haurà de fer un gran esforç per a la generació renovable, que alhora serà un motor econòmic per al nou estat en la línia que dibuixa la UE.

El desacoblament entre la creació de riquesa i les emissions de CO₂ i el consum energètic és un objectiu socioambiental i econòmic central a Europa. I és on acabaran les altres economies del món perquè el repte climàtic no es podrà menystenir gaire més temps. Per tant, és també una estratègia d'internacionalització i d'innovació. Hi ha lloc per a la reorientació de les empreses tradicionals i el naixement de noves empreses. Barcelona té la capacitat de liderar el país en aquesta direcció.

L'increment de producció energètica renovable ha d'anar de la mà de l'eficiència energètica. Els edificis són responsables del 40% del consum d'energia i del 36% de les emissions de CO₂ a la UE. Segons el Pla d'Eficiència Energètica de la Unió (2011), això vol dir que haurà d'aconseguir un estalvi de 60 a 80 Mtep el 2020 i una reducció neta de consum del 5,6% en el conjunt de la UE. En el full de ruta cap a una economia baixa en carboni competitiva el 2050, la Comissió estableix clarament que l'eficiència energètica és la forma més efectiva en termes de cost-benefici per a la reducció d'emissions. I la que crea més ocupació.

Un informe d'ERF per al Pla Estratègic Metropolità de Barcelona mostra com abordant estrictament la rehabilitació d'un 6% del parc residencial i el 7% del parc terciari (els de màxim rendiment en termes de costos marginals i, per tant, amb millor relació cost-benefici) es pot evitar l'emissió de 30.450 tCO₂eq/any. En edificis nous, encara és més evident. Ja n'hi ha de construïts a l'Àrea Metropolitana de Barcelona que redueixen la demanda energètica un 50%. Només gestionant millor a través de la telemesura i canvis operacionals es poden obtenir reduccions de consum de fins al 20%. A Catalunya, hi ha 3.554 equipaments culturals i 35.000 espais esportius, així com 300 edificis de la Generalitat, amb un alt consum energètic. Barcelona i la seva àrea metropolitana són l'àmbit per marcar tendència tant en la gestió i la rehabilitació com en la construcció dels nous equipaments.

Si estenem l'eficiència dels edificis públics als edificis privats, les oportunitats s'incrementen exponencialment. I no cal dir si ho prenem com un dels eixos centrals de les polítiques de mobilitat. Amb mesures ben senzilles, com la intensificació de la implantació d'autobusos exprés, fariem estalvis significatius en el transport.

Per sorpresa d'alguns, a més, el sector empresarial i d'innovació en aquest àmbit és robust a Catalunya. Només cal fer un cop d'ull a les empreses i centres de recerca del Clúster de l'Eficiència Energètica de Catalunya.

La reindustrialització intel·ligent

Catalunya sap produir béns. En el passat, el declivi del tèxtil no va ser impediment per al manteniment del tremp industrial. Actualment a Catalunya la metal·lúrgia, la química i l'alimentació són els sectors més importants, per bé que amb proporcions inferiors al 10% cadascuna. Als anys vuitanta, la indústria fornava el 40% dels llocs de treball; a principis dels noranta, el 30%, i abans de la crisi, el 22%. Els darrers trenta anys ens hem terciaritzat i ens hem convertit en un país de serveis i constructors. Malgrat la davallada relativa, fins al 2008 es creaven llocs de treball i gairebé 800.000 persones hi trobaven feina. Del 2007 ençà, s'han destruït 270.000 llocs de treball industrials. L'exportació s'ha incrementat poc: del 20% a principis dels noranta al 28% ara. Als anys vuitanta, l'exportació va arribar al 41%. Avui la indústria encara genera 40.000 milions d'euros del PIB. No solament no podem renunciar-hi, sinó que hem de trobar el camí per a la reindustrialització. No n'hi ha prou a incorporar objectius ambientals amb la intenció d'alentir tant com sigui possible la lenta desaparició de la indústria més convencional, una desaparició inevitable ateses les disfuncions ambientals, la ineficiència de la maquinària financera i la inequitat del model de producció i consum.

Hem de recuperar la nostra capacitat de produir béns a partir d'un model basat en la descentralització, la producció en xarxa, la integració de la producció de béns i serveis, l'economia circular, el repartiment equitatiu dels recursos limitats, la valorització de la qualitat de vida, la tecnologia a l'abast d'una societat culta, que genera un cercle permanent d'innovació que permet augmentar el bé comú. Hem de trobar la fórmula per abordar la revolució postindustrial, que no serà sense indústria, sinó amb processos productius i productes molt diferents, d'ús massiu i ambientalment competitiu, observant atentament les noves demandes arreu. Barcelona està farcida de centres de recerca, capacitat emprenedora i capital expectant per recuperar el seu tremp productiu amb aquestes noves premisses.

Per això, cal intensificar la prioritització de la logística ferroviària per a les mercaderies. Donar suport a l'activitat exterior d'empreses i centres tecnològics. Intensificar la cooperació pública i privada. Impulsar el treball en xarxa de les PIMES per competir al mercat internacional. Prestar atenció a la demanda europea de productes amb baixa petjada de carboni, eficients, durables. Lideratge mediterrani en la producció neta i una política pública decidida de cooperació per impulsar noves fórmules per assolir nivells de vida dignes als països en desenvolupament. A la ciutat, hi ha iniciatives en tots aquests sentits, està preparada per al lideratge.

La recuperació de la qualitat ambiental i territorial

El territori i els recursos naturals són un capital de primer ordre; no es pot plantejar línies de recuperació econòmica que el malbaratin o el malmetin, que redueixin el patrimoni col·lectiu, la qualitat de vida i la salut de les persones. Per això, la recuperació de la qualitat ambiental (aire net, sòls lliures de contaminació, espais fluvials funcionals, residu zero, aigua neta...) serà també un factor essencial per al nou estat. Caldrà incorporar el paisatge com a element dinàmic que cal compatibilitzar amb els processos de desenvolupament. Serà necessària la valorització del patrimoni natural i cultural, de la biodiversitat i dels serveis ambientals dels ecosistemes, la producció i el consum de proximitat.

Catalunya és un territori biodivers. Hi ha, per exemple, 3.100 espècies de moltes, falgueres i plantes superiors, més que a la Gran Bretanya (2.000) o a Alemanya (3.075). Un capital que es perd si no hi ha conservació, inversió i gestió. Un capital ben visible, que estructura i dona caràcter al nostre territori, però que massa sovint passem per alt. La biodiversitat és vital per motius culturals, econòmics i territorials.

Barcelona és una ciutat densa, que té solament 6,82 m² de verd/habitant en trama urbana. Tot i això, disposa de 82 parcs i jardins públics (1.102 ha) i 740 ha de jardins privats; 30 ha de platges i 30 ha de conreus; 103 espècies de vertebrats; 160.000 arbres viaris i 75.000 a parcs i jardins de 200 espècies... Barcelona treballa per millorar la seva infraestructura ecològica i els serveis ecosistèmics i, a més, és font de demanda d'aquests serveis, els vitals i els de lleure. Una bona fórmula per promoure el gran patrimoni del país.

Compromisos d'estat

Una Catalunya Estat hauria de subscriure compromisos ambientals internacionals. Barcelona està preparada per fer de motor d'una posició de lideratge. Altrament, les capacitats desenvolupades al país per fer front als reptes socioambientals del segle XXI són una excel·lent llavor per generar noves perspectives econòmiques i socials que, al seu torn, millorarien la qualitat de vida dels ciutadans de la capital i del país.

El conveni de Barcelona de protecció de la Mediterrània fou signat a la ciutat el 1976. Un conveni renovat el 1995 i ampliat amb visió estratègica amb la creació de la Unió per la Mediterrània. L'objectiu inicial de millora de la qualitat del mar i les seves àrees costaneres segueix vigent. La Unió per la Mediterrània és un procés que no acaba d'emergir. En un nou escenari, aquest instrument és cabdal per reprendre el lideratge del país, ròtula entre la UE i la conca sud. L'ús racional de l'aigua, la descontaminació i la producció neta són tres eixos clau on Barcelona i Catalunya tenen capacitats i instruments per liderar.

Barcelona és també la seu de la Xarxa Mundial de Governos Locals i Regionals (UCLG, segons les sigles en anglès). La gran associació mundial de ciutats té una agenda diversa, però amb una clara orientació cap al desenvolupament sostenible (canvi climàtic, agenda urbana sostenible, aigua i sanejament, reducció del risc de desastres...). El lideratge de Barcelona en el concert internacional de ciutats és cabdal per posicionar Catalunya. Ho és en tots els sentits, però en l'àmbit de l'economia verda i la sostenibilitat, Barcelona té un alt grau de reconeixement. La seva participació activa en altres organitzacions, com l'ICLEI-Local Governments for Sustainability, el G40 i moltes altres, serveix de carta de presentació per a Catalunya i obre la porta a situar el país a l'escena internacional, mentre pren decisions en la seva incorporació progressiva al Protocol de Mont-real, el de Cartagena, el de Berna, Ramsar, Estocolm, la Convenció Marc de Nacions Unides pel Canvi Climàtic i molts altres convenis i protocols internacionals de caire ambiental.

En definitiva, l'anomenada economia verda, que potser hauríem d'anomenar el model econòmic del segle XXI, ens ofereix l'oportunitat de la recuperació, la millora de la qualitat de vida i la restauració del patrimoni i els serveis ecosistèmics, si disposem dels instruments necessaris. Barcelona està preparada per liderar el país en aquesta direcció i és reconeguda internacionalment. És una bona opció, no l'hem de deixar escapar.

CANT

C

EL

O

N

A

Handwritten signature

Una nova (i millor) comunicació institucional per a una Barcelona capital d'estat

Dr. Toni Aira Foix

Professor de Màrqueting i Comunicació Institucional, Social i Política a la Universitat Pompeu Fabra (UPF)

La comunicació no és un complement. No ho és per a les vides d'uns ciutadans que neixen i creixen des de fa anys en un context de societats hipermediàtiques. No és complementària, en absolut, per a les institucions que encara avui (i malgrat el desgast evident) es reivindiquen com a representatives. Un ajuntament, en aquest sentit, és el nivell institucional més proper (i a la vegada el més exposat) al ciutadà i al seu escrutini. El nivell d'exigència, per tant, és màxim, i allò que comunica descriu la institució, però també els qui en formen part a banda i banda de les parets de la seu de govern. I això obliga.

Si a més atenem al fet que aquest context social molt condicionat pel llenguatge dels mitjans ens influeix en la nostra descodificació i lectura d'allò que ens envolta, és evident que la simplificació dels missatges augmenta. Menys paraules, més imatge, més impacte emocional. En la línia del que ha descrit Milan Kundera, som, en un moment en què tenim com mai accés a la formació i a la informació, més susceptibles potser al llenguatge de les emocions, al llenguatge que ens entra pels ulls via imatges. Ell parla, en aquest sentit, de l'*Homo sentimental*, molt susceptible, en general, al llenguatge dels mitjans, que busca la fiblada i que va de cara a barraca, que busca el missatge directe. I és en aquest sentit, en aquesta línia de simplificació, que sovint una capital (i la seva institució de referència, l'Ajuntament) pot esdevenir la icona d'un país, d'un estat. Passa amb els més consolidats i, per tant, podria passar perfectament amb una Catalunya independent on, en conseqüència, a les institucions barcelonines i a la seva comunicació se'ls exigiria molt més. En aquesta direcció apuntaré certes propostes de millora que suposarien una oportunitat de cara a fer un salt quant a imatge internacional i també quant a servei als ciutadans.

D'acord amb la ciutadania

La comunicació, els mitjans i la imatge són elements que tenen un gran pes en la vida de milions de ciutadans. Les institucions públiques, en aquest sentit, cal que s'adaptin a aquest context i que siguin capaces d'interactuar de manera eficaç amb els seus públics. Barcelona, per exemple, és evident que a data d'avui ja és important internacionalment. És una ciutat de referència que segons mants estudis es troba als nivells més alts de coneixement i de projecció, per exemple en els rànquings de turisme o de ciutat de negocis. Però això no treu reptes, sobretot per a una possible Barcelona capital d'estat, perquè des del seu Ajuntament es podria projectar com una ciutat internacional més enllà de com ho està essent ara com a capital d'una comunitat autònoma. I això vol dir, per exemple, que la institució pública (perquè quan parlem de reptes en comunicació institucional, evidentment els posem a l'Ajuntament, no a la ciutat) ha de fer encara més esforços per posar-se d'acord amb la ciutadania i (per què no?) amb el sector privat, per fer que conjuntament Barcelona a escala global sigui encara millor de com hi és representada ara. Però tot comença amb la projecció i la implicació de públics a casa. Com? Amb tres fases, si seguim l'esquema d'un dels grans referents del present en l'estudi i el treball del concepte de marca ciutat, Mihalis Kavaratzis, professor de la Universitat de Leicester.

La comunicació primària, segons Kavaratzis, consisteix a aprofitar tots els recursos propis (no inventats, ni el valor de les persones, sinó aquells que ja tenim, com la geografia, en el cas de Barcelona amb Montjuïc i amb el mar). Tot això, per aprofitar-ho al màxim, cal visibilitzar-ho, posar-ho en relleu. En aquest sentit, caldria comunicar i explotar millor aquests recursos, comunicant-los per exemple mitjançant les clàssiques tècniques marquetinianes, però sobretot perquè

la gent els conegui millor en tota la seva dimensió i oferta de possibilitats. Els públics tant interns com externs. Però sobretot els de fora, en aquest punt.

La comunicació secundària posaria en relleu el valor publicoprivat dels missatges que controlem. És a dir, si tenim un circuit com el de Barcelona-Catalunya de Montmeló, aquí hi ha uns esforços tant del sector públic com del privat per tirar això endavant i per mirar de situar el nom del país i de la seva capital al món. Aquests espais, amb una Barcelona capital d'estat, ja no a l'ombra de la capital de l'Estat espanyol, han de ser convertits en primera marca i no en segona, com passa ara. Ara tenim Madrid per davant, perquè té un estat al darrere que aposta per la seva capitalitat, en fronts com els de les infraestructures, amb aeroports o connexions. Però, en un nou context, caldria aconseguir, des del màrqueting de ciutat, donar valor, amb una Barcelona capital d'estat, al fet que aquesta sigui la «primera ciutat». Hem de creure-ho i comunicar que és així en clau de procés de connexió amb una ciutadania que es pot animar a viure-ho d'aquesta manera, amb totes les seves conseqüències, la major part d'aquestes positives. Hem de treballar —a part del ser, un cop s'esdevingui— en el posicionament d'aquesta nova realitat per fer possible que això ens posicioni i que repercuteixi en un servei i un retorn millors als públics interns i als externs, com a la gent que ve a fer negocis i en general a tots els públics. Aquí, en aquest sentit, es tractarà de pensar i aconseguir controlar des de la comunicació els missatges que la institució emet sobre la ciutat en la línia de ser coherents amb la idea de Barcelona capital d'estat.

I la comunicació terciària. Ja no és allò que els altres diuen de tu com a ciutat, que és allò que compta i condiona especialment pel que fa als freds rànquings de valoració. Perquè existeix, i preocupa i ocupa molt el que diuen els turistes, la gent de negocis. Però sobretot en l'àmbit institucional, molt vinculat a allò que toca de ple el món de la comunicació de les institucions públiques, ens interessa el que diuen de nosaltres (de la nostra ciutat) aquells que hi viuen, els seus habitants. I pot quallar, en una època generalment de desconexió o de malfiança en molts casos per part de la ciutadania respecte de les seves institucions de referència en general, que un gran ajuntament projecti la idea de l'abandonament dels qui hi viuen i d'unes institucions municipals molt centrades en el turisme. Si identifiquem els ciutadans, en clau comunicativa, com a públic intern, cal tenir present que un públic intern ben tractat és sempre qui millor parla de tu. També passa així a l'inrevés, en negatiu.

Amb la comunicació institucional, i aprofitant una nova conjuntura per a Barcelona, caldria potenciar el treball de la comunicació per si sola juntament amb més esforços (com els que calen a les capitals de tots els estats) per fer que la institució es cregui que Barcelona és una marca que es treballa des del màrqueting, des de la comunicació i des de tots els recursos que calguin localment. Hauria de ser, en aquest sentit, una dinàmica en la línia d'un equip multidisciplinar que treballa una marca. Així no es generaria el prejudici negatiu que pertot diu que una marca o la reivindicació d'una ciutat com a tal exclou l'atenció en el dia a dia de les persones que hi viuen. Perquè una marca ben treballada són moltes coses, i pot repercutir en positiu en el conjunt de la ciutadania, no només en aquells que s'hi han de veure atrets a l'hora de visitar-lo o d'apostar-hi per fer negocis. S'imaginem la potència de les conseqüències (primer per als ciutadans) del treball d'aquesta marca amb una Barcelona capital d'estat?

Hi haurà gent que dirà que Barcelona no és una marca sinó simplement una ciutat on viuen persones. Molt bé, doncs precisament a aquest públic intern li haurem de transmetre la importància del factor marca potent (i com a capital d'estat hi ha més opcions d'esdevenir-ne). Com

més s'entengui i es gestioni des de les institucions municipals, fent que el públic intern se senti satisfet, s'identifiqui i se senti part del projecte, millor retorn per a tots.

El món privat ens dóna un punt de referència en aquest cas vàlid. I és que les empreses que més rutllen són en els casos més significatius aquelles que tenen un nombre important de treballadors molt motivats, i ells construeixen la marca. Amb una ciutat passa igual amb els seus ciutadans. I la institució ha de començar a construir la marca, sigui una ciutat o no, des de dins. I a partir d'aquí, cal projectar-se cap enfora. Evidentment, Barcelona, si esdevingués capital d'estat, no començaria de zero, comptaria amb un recorregut important, però el canvi seria una oportunitat interessant i que caldria no desapropitar per reformular també el que està passant a dins.

Fronts per cobrir

És per això que en aquest front, en el comunicatiu, l'atenció ciutadana és bàsica. En aquest sentit, la Barcelona capital d'estat podria ser una excusa perfecta per replantejar-la i millorar-la, i facilitar als ciutadans l'accés i el retorn a aquesta via. Actualment hi ha molts canals, però el retorn dels ciutadans sovint, com a mínim, ens generen el dubte de saber si funcionen o no del tot. A Barcelona i arreu, però amb l'oportunitat de recomençar que oferiria una Barcelona capital d'estat, una aposta per la professionalització dels rols implicats en aquesta gestió (més enllà dels típics càrrecs de confiança) seria una gran suma en la direcció de combatre l'antipolítica que s'estén arreu i que debilita el vincle de confiança entre ciutadans i institucions de tots els colors i dimensions. Barcelona, capital d'estat i punta de llançament contra la desconexió ciutadana respecte de la política. Seria una gran fita. Aprofitar la redimensió estructural de les institucions i la seva distància (escurçada) amb els ciutadans. Els canvis de *status quo*, en aquest sentit, acostumen a ser conjuntures perfectes per recomençar en molts fronts. Aquest podria ser-ne un.

Plans de comunicació reals i accessibles

Un polític d'un partit que ha accedit al poder té tot el dret de formar part de l'equip que piloti la institució, però des d'un punt de vista comunicatiu, de la comunicació de la institució pública, és evident que actualment (arreu) això no sempre va de la mà de professionals del ram o dels millors professionals d'aquest àmbit. Si s'inicia una nova etapa com a ciutat, seria òptim, en aquest sentit, aprofitar-ho per intentar millorar en tots els fronts, també en aquest. Caldria apostar, doncs, per professionalitzar aquests espais, i per elaborar des de la institució de la nova capital d'estat plans de comunicació que puguin ser accessibles per a tothom. Que ens diguin cap a on anem i que els gestors de la cosa pública els tenen al cap i els mostrin amb claredat. Important, perquè en aquests plans es marquen unes pautes per seguir, per anar-se produint, que en cas de no assolir-se poden aconsellar una correcció del rumb. El pla de comunicació, en aquest sentit, també ens marca petites fites que cal anar-se replantejant o no en funció de resultats. Cal, per tant, un pla de comunicació global, que tingui en compte tots els públics, i amb fites que es refereixin a cada àrea o departament, en l'àmbit de la cultura, de la neteja, de la seguretat... Amb un paraguai global però amb els objectius pertot ben fixats. Això ajuda a tenir una mirada comunicativa estratègica, de construcció d'una imatge i d'una identitat com a ciutat, a anys vista, treballant així més estratègicament.

A partir d'aquí, el pla de la comunicació haurà de ser executat per professionals amb un comandament centralitzat que a la vegada sàpiga delegar, i que sempre estigui molt vinculat amb qui governa al màxim nivell la ciutat. Ha de ser bo en relacions públiques i a la vegada mantenir molt bones relacions amb el sector privat, que ha d'anar de la mà de la institució per treballar plegats per la ciutat sempre que calgui, fet que aporta un valor més gran que si anessin per separat. Junts, públic i privat, poden aportar molt més, i en l'àmbit de la comunicació institucional, per exemple pel que fa a la cultura, es poden impulsar projectes d'èxit com ho ha estat el Sónar, iniciativa privada amb suport públic. Això ha internacionalitzat el nom de la ciutat. I els vincles publicoprivats hi han ajudat, i amb una mirada estratègica i amb una Barcelona capital d'estat tindrien moltes més opcions obertes.

I si es vol impulsar la comunicació d'una institució potent en conjunt, més amb la condició de capital d'estat, cal treballar-la amb equips experts en el ram i que al màxim nivell estiguin en contacte directe amb el líder institucional, per així fer possible una acció més decidida, a la una, de la cúpula a una base diversa. Cal una aposta per fixar esquemes de treball i equips que superin les típiques afinitats personals o contingències lligades als responsables de torn per dibuixar equips més eficients, als districtes i a la direcció de comunicació. Caldrien responsables de comunicació al capdavant de l'àrea de cada districte, fet que no n'exclouria la carrera pública necessàriament, ja que es podrien convocar places de funcionaris que requereixin estudis en comunicació. I igual amb els tècnics que treballen en aquesta àrea sobre el terreny. La formació en comunicació (i més específicament en comunicació institucional) no hauria de ser concebuda com un plus, sinó com una base necessària.

El gran objectiu és que tothom vagi a la una a l'hora de comunicar la ciutat des de la institució. Combatre la dispersió. Amb l'objectiu de la coherència, sempre al servei del ciutadà, mirant de transcendir la política de comunicació tàctica, efectista, de «la foto», però sense aportar un servei real al ciutadà, un mal molt dels nostres dies (de fa llargues dècades). Perquè el que dóna sentit a la institució és el ciutadà. Per tant, cal servei al ciutadà, i comunicar-lo, però no només en clau de valorar-ho amb la voluntat de rebre'n rèdit electoral, sinó per apropar la institució i la seva capacitat de suma al ciutadà. La idea és comunicar coses que funcionin, tenir una institució sinònim de solucions. En la línia del tan esmentat concepte del «Govern obert» (que sovint es queda en mer eslògan buit de contingut), cal apostar per la transparència, la participació i l'escolta activa des de la institució. Fins ara, el que passava dins una institució com l'Ajuntament de Barcelona era molt fosc per a la majoria de la ciutadania. No sabíem què hi passava. I, certament, no es pot explicar sempre tot, però s'hi ha fet més. Prou? Sempre es podrà millorar, en aquest terreny. Això també sumaria a la participació. Al front estètic cal sumar espais per recepcionar les propostes dels ciutadans, informar per exemple de totes les despeses, i ha de ser un canal real per escoltar la veu del ciutadà. S'hi va anant, i el canvi de *status quo* podria ser determinant per fer el salt definitiu.

En recomençar com a capital d'estat, doncs, es tindria una oportunitat ideal al davant per obrir canals on poder escoltar propostes, generar espais de recollida d'aquestes propostes, però no només a tall de compilació, sinó generant-ne fruits. I és que si promouem que la gent parli, digui la seva, i això després no es tradueix en res, es trenca un vincle de confiança. Això no és una qüestió que es resolgui només amb el front d'imatge.

Les moltíssimes dades que té el Govern, a més, poden sumar de moltes maneres. Poden ser una gran suma per a la gent, per a la promoció i la generació de projectes particulars, per exem-

ple al voltant del món del comerç. Per exemple sobre circulació de vianants en diferents zones de la ciutat. Això pot sumar a particulars sobre la viabilitat de projectes oberts al públic. O, posats a apuntar exemples concrets a escala *micro*, es pot situar quantes cafeteries hi ha en una àrea delimitada. Això són dades que haurien de poder estar al servei dels ciutadans, obertes. Per exemple per muntar aplicacions o nous serveis, si l'Ajuntament té una sèrie de dades, les pot cedir per crear nou material i nou valor a la ciutat. Als Estats Units, l'any 2009, Barack Obama va impulsar el projecte «Memoràndum per a la Transparència», apostant per ser oberts, transparents i participatius, com a institució del Govern nord-americà, però a escala global, no només comunicativa, per afavorir tothom. Certament, això busca un impuls comunicatiu, però vessa sobre tota la resta. La comunicació com a base d'un projecte de ciutat millor, podem extraure d'aquell exemple, observant les possibilitats que en aquest sentit s'obririen per a una Barcelona capital d'estat. Mirar de ser una institució social, que impliqui els diferents públics, i als quals s'impliqui per treballar conjuntament.

Estalviar clics

En aquest sentit, més coses que no són el tot però sí botó de mostra de canvis possibles que poden sumar, especialment si són impulsats decididament i en conjunt i en coherència amb un pla de comunicació global: les xarxes socials. Cal estalviar clics al ciutadà. Cal posar fàcil al ciutadà la interacció. Via aplicacions, via les mateixes xarxes socials o tot allò que s'escaigui per promoure l'intercanvi i la bona valoració amb el públic intern, posant al seu abast vies reals de solució.

Cada xarxa social és diferent i ofereix els seus reptes i oportunitats. Twitter, per exemple, no és només un aparador on mostrar com de bonica és la ciutat. Significatiu, perquè allò que passa a la institució és important tant per dins com per fora, i més si la idea és transformar la ciutat en una capital d'estat amb projecció internacional, perquè allò que hi passa i s'hi impulsa també ha de ser important al món i ha de marcar agenda. Centralització o multidispersió? Hi ha diferents models possibles, però pel que fa a la ciutat fóra òptim un únic compte genèric que parlés de les bondats de la ciutat, de les activitats que s'hi fan, però també de la seva vessant politicoinstitucional. Això a banda, se'n pot obrir un d'específic sobre «Govern obert», sumant-hi dades, però en essència la reivindicació a fer en aquest àmbit comunicatiu en línia és que allò que passa a la ciutat (també institucionalment) és important i mereix difusió a màxima escala. I això exigeix plataformes digitals més intuïtives i funcionals.

Ajuntament Google

Caldria crear, en aquest context, un web estil Google, fet que requereix una gran inversió en programació i indexació de continguts. Així, el ciutadà, en entrar a la web de l'Ajuntament, en comptes de topar-se amb una allau d'informació sovint impracticable (*infoxicació*, en diuen d'això els teòrics), que es trobés amb una pregunta de l'estil «Què estàs buscant?» o «Què vols?». A partir d'aquí, via paraules clau com ja fem tots a Google, es podria obtenir accés a continguts que podrien ser d'interès. Al final, tot al servei no de més sinó d'una millor informació i intercanvi. Utilitat. Com quan la institució vol realçar les seves campanyes institucionals via espots (que sufraguen tots els ciutadans). Per què no tenir un espai específic dedicat a la publicitat? No,

ara hem d'estar atents a les banderoles o als anuncis que es passen per la televisió, per buscar i memoritzar l'adreça electrònica, si és que hi tens un interès especial. Per a tot plegat, cal un gran motor de cerca molt ben posicionat pel que fa al SEO (*Search Engine Optimization*, 'optimització del motor de cerca'). Una Barcelona capital d'estat pot fer un salt en aquesta direcció, ja que té un web des del 1995 que des de llavors ha anat creixent però que mai no s'ha replantejat globalment, creixent a pedaços però sense arreglar-ne els problemes d'arrel.

En aquest front *online*, en aquest món virtual tan real per a tanta i tanta gent, es podria començar de zero, per tant, en l'àmbit web marcant un arbre de continguts amb una pregunta central i dedicant molt de temps, no perquè es visibilitzi aquesta informació a través de la web, sinó perquè aquesta informació pugui ser realment "interès per al ciutadà. Per tant, a part de tenir un arbre, amb quatre continguts bàsics, aquesta pregunta seria important tenir-la a partir d'un treball intens del seu contingut, no pujant una nota de premsa al web, sense indexar-la ni aportar-hi res més, sinó annexant-hi metatags i tags que els incorporin professionals programadors que treballin en equips multidisciplinaris amb els comunicadors de la institució.

Corporació de Mitjans de Barcelona

I, en aquesta direcció, bo i sabent que hi ha mitjans online que sota el paraigua de l'Ajuntament també cobreixen l'actualitat de la ciutat, en paral·lel a com ho fa BTV, pensant la comunicació de la institució en global davant la possibilitat d'una Barcelona capital d'estat, és evident que el grau d'ambició i d'abast dels mitjans de comunicació públics que en depenen (no només els *online*) podrien fer un gran salt quant a audiències i abast. Per què no plantejar-se la creació, a l'estil de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA), d'uns ens que dotessin realment de coherència i de potència uns mitjans actualment poc rellevants i sovint dispersos i desconeguts? Uns mitjans que per exemple poguessin ser vistos arreu del país, eixamplant-ne la influència i el pes, estereotips típics a banda dels que pesen sobre la ciutat o els seus barris. Això últim, per cert, podria sumar quant a la valoració dels ciutadans dels diferents barris a l'hora de sentir-se'n part visible, més enllà dels quatre racons més emblemàtics i icònics de la ciutat que són referència al món però també a la resta del país. Seria una manera d'estrènyer el vincle entre la capital i la resta del nou estat.

Conclusions

Una Barcelona capital d'estat seria una oportunitat per a l'impuls de la connexió de la ciutat, no només amb la resta del món, sinó també amb els seus habitants i amb la resta del país. En això la comunicació hi hauria de poder tenir un paper clau. I aquí el repte és de la institució, no del conjunt de la ciutadania. Perquè aquí parlem de comunicació institucional. És en aquesta direcció que he volgut apuntar unes senzilles propostes de millora que en l'àmbit de la comunicació d'institucions públiques podrien marcar un punt d'inflexió, i que si bé podrien ser en molts casos de possible aplicació ja en l'actualitat (aquí i arreu), amb l'impuls que la capitalitat d'un estat sumaria a la ciutat cobrarien rang de necessitat per estar als nivells d'altres capitals referents en la connexió i en la bona valoració per part dels ciutadans. Això passaria per dotar de més

gruix, ambició i visibilitat fronts tan diferents com els equips de professionals implicats en l'àmbit de comunicació, la presència virtual de l'Ajuntament a la xarxa i l'ens que dotés de coherència i potència els mitjans públics vinculats amb la ciutat. Caldria passar a ser «marca primera», també en el front comunicatiu, amb tot allò que això implicaria en el camp de projecció interna i externa, fet que passaria, primer de tot, per una atenció ciutadana millor, fase primera a resoldre en el flanc de les relacions de la institució amb els seus públics referencials.

BIBLIOGRAFIA

- GUTIÉRREZ GARCÍA, E.; LA PORTE FERNÁNDEZ-ALFARO, M. T. (ed.). *Tendencias emergentes en la comunicación de instituciones*. UOC: Press Comunicació, 2013.
- KAVARATZIS, M.; WARNABY, G.; ASHWORTH, G.J. (ed.). *Rethinking Place Branding: Comprehensive Brand Development for Cities and Regions*. Springer, 2014.
- XIFRA, J. *Manual de relaciones públicas e institucionales*. Tecnos, 2011.

Barcelona: els dos reptes de la capitalitat cultural

Xavier Antich

Doctor en Filosofia i professor de Teoria de l'art de la Universitat de Girona

Alguns dels grans reptes culturals que, al meu entendre, s'obren a la ciutat de Barcelona davant la possibilitat d'esdevenir capital d'estat poden concentrar-se en dos: l'un cap a l'exterior, dirigit al nou sentit que hauria de tenir la seva dimensió internacional, i l'altre, orientat cap a l'interior del país i la totalitat del territori de Catalunya, concentrat en una nova funció de lideratge i representació, així com de la seva nova responsabilitat.

Pel que fa a la dimensió internacional, la Barcelona del futur immediat compta amb els seus actius indiscutibles de ciutat cultural de referència global, consolidada, de manera molt especial, en les dues darreres dècades, tot i que des de finals de segle XIX la ciutat ja apareix com un pol europeu i mediterrani de cosmopolitisme, creativitat i cultura innovadora i d'avantguarda en tots els àmbits de la cultura, entesa en un sentit molt ampli. Barcelona va participar del corrent de renovació pedagògica internacional amb una posició destacada, va ser una de les capitals de l'art modern a finals de segle XIX i principis de segle XX, ha desplegat un sistema cultural molt equilibrat en la tensió entre potencial patrimonial i noves formes de creació (del modernisme i el noucentisme al Sónar, per entendre'ns), i ha esdevingut un espai d'exportació i importació contínues de talent. La seva capitalitat cultural en el món global ha assolit nivells d'excel·lència i referència indiscutibles en l'arquitectura i el teatre, la música i el cinema, l'art i els museus, la dansa, el teatre i el còmic, les universitats i la recerca científica, entre molts altres. Una Barcelona capital d'estat hauria de mantenir i incrementar la seva projecció internacional no només com una via de difusió a l'exterior de la molt rica vida cultural de la ciutat, sinó també com a espai d'intercanvi amb els fluxos culturals internacionals. Però sobretot hauria de convertir-se en el far de projecció, no ja només de la vida i la producció cultural de la ciutat, sinó de la riquesa cultural, patrimonial i creativa, del país: aquesta, al meu entendre, és la correcció fonamental que, en la dimensió internacional de Barcelona, hauria de produir-se, de manera molt generosa, amb una Barcelona que, com a capital d'estat, assumís la representació de la totalitat del país.

Pel que fa a la dimensió interior, també una Barcelona capital d'estat tindria la nova responsabilitat, mai no assumida fins ara, d'esdevenir líder i portaveu de la riquesa cultural de la totalitat del territori de Catalunya. Les relacions entre la ciutat i el territori no han estat mai normalitzades del tot, ja que Barcelona, tot i exercir la capitalitat *nominal* del país, mai no ha estat una capital *real*, a causa de l'absència de normalització institucional de Catalunya per la seva consideració com una regió o autonomia de l'Estat espanyol, situació que ha impedit que pogués exercir un lideratge explícit i que pogués acomplir amb la responsabilitat que l'estatus de capitalitat, per força, exigiria. Una Barcelona capital d'estat tindria una responsabilitat respecte del territori català que ara no se li reclama. Ara per ara, en la situació de subalternança institucional del país, és una capitalitat podria dir-se que representativa, simbòlica o honorífica. En un futur de capitalitat institucional, la responsabilitat seria explícita i hauria de ser real. Les institucions culturals en tots els seus àmbits ja no podrien ser pensades en termes de ciutat, sinó en termes de país, cosa que obligaria a replantejar els seus objectius, la seva dimensió, la seva escala i la seva responsabilitat social respecte a tot el país, que hauria de sentir-se la ciutat de Barcelona, també en això, com a pròpia i, en els pobles i ciutats de Catalunya, com a present en la seva realitat quotidiana.

Pensar i explicar Europa i el món des de Barcelona

Ignasi Aragay

Periodista

Una capital de la comunicació? Del periodisme del segle XXI? És pensable? És possible? Barcelona ha d'aspirar a representar i explicar Catalunya, però a més, si vol fer un servei extra al país i a la seva cultura, per enfortir-la ha d'aspirar a anar més enllà: ha de treballar per convertir-se en un pol mundial de continguts comunicatius i culturals. Ha d'irradiar discurs. Una capital del futur només ho serà si és viva a la xarxa, si produeix imatge i lletra per a un públic universal. Barcelona ja és una icona de referència, ja estem situats al món, ja tenim una imatge: ara n'hem de tenir cura i l'hem de renovar constantment. Però no ens podem quedar quietes i cofois, ni amb el que som ni amb la possibilitat de ser capital d'estat. No n'hi ha prou.

Ara que ens reinventem com a país, tenim una oportunitat immensa. Per començar, estem habituats al multilingüisme. Som bilingües i fa dècades, per no dir segles, que acollim poblacions amb idiomes molt diversos. El tòpic de terra d'acollida és veritat, i el tòpic de terra de pas encara més, sobretot des que hem esdevingut un destí turístic que compta els visitants per milions. Aquí es parlen molts idiomes amb naturalitat, en convivència. Aprofitem aquesta condició de ciutat babèlica i cosmopolita per fer-nos sentir al món. No des de l'utilitarisme, sinó des de la convicció. No perquè sí, sinó per dir coses. De Catalunya al món. De Barcelona al món.

Algú hauria de començar a pensar seriosament a crear un mitjà de comunicació multilingüe amb mirada europea i vocació global, fet i pensat des de Barcelona. Som la ciutat ideal per fer-ho. Som una ciutat amable, europeista, oberta, creativa. Una ciutat que mira al nord però que és mediterrània, que és porta d'entrada del sud. Una cruïlla. Si esdevenim capital d'un petit estat, tindrem les eines i la posició institucional per provar-ho, i tanmateix Barcelona no entrarà en competència amb cap de les grans capitals d'estat occidentals. Berlín, Londres o París no la veuen, ni la veuran, com una competidora política. El rol de Barcelona ha de ser el de ciutat de continguts, d'idees, d'art, de pensament, d'experimentació. Un lloc prou central però alhora prou llunyà dels grans poders on es pugui repensar amb llibertat Europa, la democràcia i el món.

Hem de tenir vocació de petita gran capital europea. No ens podem conformar amb rebre molts turistes i amb ser vistos amb simpatia, hem d'aportar matèria grisa, relat, projectes de futur. I per fer tot això ens cal invertir en ensenyament en tots els nivells, en cultura... i en comunicació. En aquest darrer terreny, seria estratègic crear un mitjà multiplataforma (paper, web, xarxes, TV...), petit però influent, de molta qualitat, que marqui la pauta en les grans qüestions: economia, política i cultura. Amb opinadors de primeríssim nivell. L'idioma original hauria de ser l'anglès, amb la possibilitat de tenir versions ('abstracts') en les diverses llengües europees. No imagino un mitjà pagat per la UE, sinó un mitjà independent, gens oficialista, de fons, i amb capital transnacional. Amb una plantilla jove, molt formada i viatjada, catalans i de fora: la generació de periodistes Erasmus. Per què ens hem de conformar amb el periodisme global de la BBC, la CNN o Al-Jazeera? Per què no podem crear un mitjà que es digui, per exemple, Erasmus?

Des de Barcelona ja s'han fet experiències molt diverses en la producció de continguts editorials en anglès des del món privat. Per dir-ne dues d'exòtiques, tenim des del *Handbook of the Birds of the World* —una feina de trenta anys d'èxit internacional (19.000 subscriptors de 160 països)—, publicat i realitzat des d'aquí per Lynx Edicions sota la direcció de Josep del Hoyo Calduch, fins als productes didàctics en anglès al voltant de la Bíblia que realitza i distribueix el segell Barcelona Multimèdia, que també produeix els seus continguts en formats audiovisuals i que té com a dibuixant de referència Picanyol; sí, el d'*Ot el Bruixot*. En són només dues petites mostres.

El nostre món és el món. La comunicació no té fronteres. El futur nou Estat català i la seva capital no són per posar barreres, sinó per alliberar-nos de límits mentals, per obrir-nos més portes. Sovint s'ha dit que l'edició en castellà ha estat i és imprescindible per fer possible l'edició en català. Doncs bé, per enfortir el nostre periodisme, per fer que millori la seva qualitat i viabilitat, també hem de mirar enfora, també hem de pensar en un públic més ampli. És possible i necessari imaginar on són les necessitats comunicatives d'una Europa que, al marge dels estirai-arronses de la seva construcció política, cada dia és una realitat ciutadana més forta. Si no ho fem des d'aquí, algú ho farà des d'un altre lloc. Què, ens hi posem?

Barcelona, els reptes d'una capital de la música

Jaume Ayats

Joaquim Garrigosa

Joan Oller

La vida musical d'un país contribueix de manera important a articular la vida social. Per assolir una capitalitat plena dins d'un ideal de país europeu, la ciutat de Barcelona ha de disposar de diversos elements consolidats pel que fa a les activitats musicals dels ciutadans. El text que segueix analitza tres aspectes que, al nostre entendre, cal millorar per tal d'assolir uns nivells més òptims i adequats: el desplegament o la consolidació d'espais socials de participació musical activa, la dotació i consolidació de les estructures de producció musical, i l'orientació adequada de l'educació musical, tant per al conjunt de la població com per als que n'han d'esdevenir professionals.

La música, espai de participació i de construcció social

Fer música és, abans que res, participar en una activitat social d'alt valor en la construcció de les interaccions socials i, també, en l'expressió i el desplegament de la vida personal dels ciutadans que hi participen. Les activitats musicals són, doncs, un espai important en la construcció dels valors personals a partir del diàleg que es produeix entre persones. Ara bé, això es realitza

fora de les argumentacions verbalitzades o abstractes, i, en canvi, amb un grau alt d'efecte en la vida personal dels individus que hi intervenen. Podríem arribar a dir que les activitats musicals construeixen i articulen molts elements de la vida social «sense que es noti» de manera evident o pública (i molt sovint dins de la creença que només es tracta de gustos personals).

Si ens entretenim a explicitar aquesta realitat, prou estudiada pels investigadors, és perquè en les polítiques públiques referents a la música sovint queda esvaïda o oblidada, com quan oblidem que ens movem dins de l'aire que ens cal respirar perquè no el tenim davant de la vista. Això ha conduït a anàlisis i orientacions errònies o a desencontres dolorosos, com ara el fet de considerar que l'activitat musical és una simple indústria de producció d'un bé superflu, que actuaria al marge de les qüestions més importants de la vida d'una societat. Dins de les activitats denominades artístiques, cal precisar que la música (com també passa amb el món escènic i audiovisual, en el qual participa) és decisiva tant en intensitat com en resultats a l'hora d'articular les interaccions i els valors dels individus.

En la perspectiva d'una ciutat de Barcelona capital de Catalunya, cal que els agents socials (públics i privats) reflexionin i contribueixin a desplegar i assegurar els marcs de participació dels ciutadans pel que fa a activitat musical. A l'hora de planificar una política envers la música, creiem que s'ha de partir d'aquesta força d'articulació social i de creació de valors per tal que la capitalitat musical es fonamenti en un veritable desplegament d'acció musical dels ciutadans que ho triïn. Les estructures musicals, l'educació musical i les indústries musicals, és a dir, tota la producció s'ha de pensar dins d'aquests principis més generals i útils a la vida social dels ciutadans (i mai a l'inversa), i encara més atenent a la consolidada vida associativa musical que des de segles enrere ha participat decisivament a bastir i desplegar la vida pública i cívica del nostre país.

Les activitats musicals proposen espais on es despleguen valors altament preuats en el món actual, com són l'associacionisme i el voluntariat, l'espai d'acció compartida entre persones amb diversitat d'orígens, de gènere, de nivell econòmic o professional, d'edat, de capacitats físiques i psicològiques, de creences polítiques i religioses. L'energia construïda conjuntament que fa possible un grup de rock, les veus unides d'un cor, l'espai d'intercanvi que crea un cantant o l'espai d'acció dels grallers d'un grup casteller, o encara la capacitat de compartir i fins i tot de millorar la vida personal a través de la música poden ser exemples d'aquests espais de diàleg i d'emoció que participen en el nucli d'allò que considerem qualitat de vida i estat del benestar.

Quan es parla de música, sovint es pensa en els creadors i en les productores amb vocació industrial imaginant-los deslligats d'aquesta realitat més social i compartida. L'experiència d'anys i de geografies molt variades del món occidental fa veure clarament que l'acció musical és més el fruit de la voluntat d'individus apassionats que no d'un simple afer comercial. La indústria i la creativitat són possibles quan el conjunt de la societat té consolidats els espais musicals i creatius amb participacions escampades per tot el cos social i l'àmbit territorial. Altrament, tenen poca consistència en la vida col·lectiva i un retorn de menys qualitat.

Per tot això, volem posar en primer pla la necessitat de pensar la capitalitat musical de Barcelona des d'aquest fonament, que ha estat el fonament musical d'altres capitals musicalment envejades. L'assistència —tan desitjada— dels públics a les programacions musicals, la innovació creativa i l'atorgament de valor i interès social a la música i als professionals d'aquest ram tenen molt a veure amb la consolidació i l'ampliació d'aquests espais participatius.

En comparació amb altres èpoques històriques de la nostra ciutat (amb centenars de cors un segle enrere, per exemple) i en comparació amb altres ciutats equivalents, el panorama actual permet millorar molt en aquest aspecte. Circumstàncies socials i també legislacions no adequades han afeblit, probablement, els espais d'activitat musical i el nombre de ciutadans que hi assisteixen. L'oportunitat que se'ns obre de crear i de rearticular els aspectes legislatius i, també, els mecanismes de reestructuració de la participació, cal aprofitar-la de manera decidida i cal coordinar-la de manera còmplice amb els aspectes d'infraestructures i de propostes musicals tant públiques com privades.

Estructures musicals i programació

Barcelona és una ciutat que ha demostrat reiteradament la capacitat creativa, innovadora i productiva dels músics i de les institucions i empreses productores d'activitats musicals. Pel que fa a allò que genèricament denominem «talent», la força de la ciutat sembla assegurada i en els darrers anys es fa evident una capacitat d'un nivell més que notable. Institucions relativament noves, com l'Escola Superior de Música de Catalunya, han impulsat en els darrers anys encara més el nivell interpretatiu i creatiu dels nous professionals. Així doncs, per aquesta banda, creiem que s'està en una bona etapa i res fa pensar que això hagi de canviar, malgrat que hi ha alguns músics que es desplacen a treballar a altres ciutats empesos, en part, per les limitacions pressupostàries d'aquests anys de crisi.

Barcelona també disposa, actualment, de la majoria de les institucions i dels esdeveniments musicals (programacions, producció, imatge internacional, etc.) que li correspondrien com a capital d'estat. Però cal explicitar que els té tots greument infradotats econòmicament. En l'àmbit de la música clàssica, per partir d'un sector, hi ha un important teatre d'òpera, una destacada orquestra simfònica que representa tant la ciutat com el país, dos auditoris de notable nivell i diverses agrupacions professionals dedicades a les especialitats de música antiga, música contemporània i coral, a més de les prou destacades programacions i festivals arreu del territori. Ara bé, cadascuna d'aquestes institucions i cadascuna d'aquestes programacions han d'actuar amb un finançament que està clarament situat per sota dels finançaments de què disposen les institucions equivalents en les altres capitals europees (un cop equilibrades les diferències de nivell de renda per països). El resultat de les especials circumstàncies històriques, institucionals, legislatives i pressupostàries ha provocat que, de manera crònica, s'hagi establert aquesta infradotació evident. Es pot fer la mateixa anàlisi, amb lleugeres variacions o matisos, del conjunt de sectors de producció i programació musical —des de les més comercials fins al jazz, les músiques tradicionals, la música electrònica, la cançó d'autor— i de les produccions discogràfiques, l'acció dels quals es veu llastada, fet que provoca a la llarga una notable disminució de la presència de la creativitat catalana (i també de la llengua catalana) dins del panorama europeu.

El resultat, ben poc discutible al nostre entendre, és que no disposen, cap d'elles, dels recursos econòmics suficients per tal de desenvolupar les missions que tenen encomanades amb la normalitat i el rigor desitjables.

L'oportunitat de reformular la capitalitat musical de Barcelona ha de permetre revisar els models de funcionament —no només la infradotació del finançament— de totes aquestes institucions públiques i, incidint-hi en el grau desitjable, privades, per tal d'aconseguir més eficiència i més excel·lència en els resultats, d'acord amb l'exigència dels temps contemporanis i d'un nou

país que s'ha de projectar culturalment al món. En definitiva, la fossilització en una infradotació crònica ha alentit de manera evident els imprescindibles processos de renovació en l'eficiència i en l'excel·lència, i el disseny de noves propostes de país i de ciutat ha d'afectar de manera conjunta i coordinada els dos aspectes.

Pel que fa a programacions estables, molt probablement sí que en manca una per identificar de manera evident la capitalitat musical de Barcelona com a capital d'estat: dins de l'àmbit de la música clàssica convé organitzar un festival internacional de ciutat, potent i amb prestigi. Sens dubte, això contribuirà a una bona imatge del nou estat i a atraure el turisme de qualitat.

D'altra banda, les programacions de la ciutat de Barcelona pateixen d'una certa manca de quantitat de públic (aplicant una comparativa amb altres ciutats europees) per a les propostes culturals en general i per a la música en particular. Aquesta mancança es cobreix, en part, amb públic de fora. Està bé que els visitants facin activitats culturals en la seva estada a la ciutat, però, alhora, s'han de generar dinàmiques per tal de prestigiar i de posar en valor les diverses propostes musicals: el desplegament de l'apartat precedent (amb més espais i més expansió de les accions envers una participació continuada de la ciutadania en la vida musical) serà decisiu a l'hora de consolidar i ampliar la complicitat de més sectors socials amb la programació i l'assistència a espectacles. Cal disposar d'un teixit sòlid i creatiu d'activitat musical associativa i de voluntarisme participatiu que, degudament coordinat i còmplice de les programacions de la ciutat, augmentaria sens dubte el denominat «consum cultural» en els diversos àmbits musicals. Cal preveure, doncs, l'articulació i la mediació entre aquestes dues realitats musicals, com ja s'està desenvolupant des de diverses institucions públiques: el camp per córrer és molt gran. Tot això, és clar, sense oblidar l'efecte negatiu que la crisi econòmica ha tingut i està tenint en l'assistència als espectacles musicals.

L'educació en la música

Estem convençuts que l'educació artística —i dins d'aquesta l'ensenyament de la música— constitueix un dels àmbits de formació essencials per a l'educació integral de la persona. Des dels inicis del segle xx —malgrat algunes interrupcions que han intentat trencar aquestes propostes—, l'aposta del sistema educatiu a Catalunya ha estat la d'un ensenyament global que pretén donar eines per tal de fer possible el creixement personal. Pensem que, en realitat, l'educació ha de ser una plataforma per educar la sensibilitat, la intel·ligència, l'afectivitat, la relació amb els altres i determinades destreses que ens han de permetre afrontar l'aprenentatge amb majúscules al llarg de la vida.

Els àmbits educatius relacionats amb la creativitat i l'expressivitat aporten la possibilitat de realitzar activitats de grup i d'experimentar individualment la participació i la interacció social que hem proposat en la part inicial d'aquest text. En l'àmbit musical basem gran part de l'activitat educativa en el cant i en la interpretació de conjunt, la realització d'una «obra d'art» col·lectiva. És una de les possibilitats que s'ofereixen als infants i adolescents quan afronten l'activitat musical, tant si estudien música en l'àmbit de l'educació general com en estudis específics de música. Els nens i les nenes prenen consciència de la necessària implicació en el grup per aconseguir crear col·lectivament i transmetre en col·lectivitat la seva expressió, ja sigui una transmissió dins del propi grup o destinada a uns espectadors externs o al públic. Això facilitarà l'exclusió

d'actituds individualistes davant del treball i en millorarà el rendiment, alhora que educarà una millor actitud davant de l'acció en societat.

L'educació musical, per la seva mateixa naturalesa, proporciona aspectes molt beneficiosos als infants. L'educació de la sensibilitat a través de la música ajudarà els nens i les nenes a percebre les emocions, a poder-les exterioritzar i canalitzar adequadament i de manera controlada, a construir-les i reflexionar-les dins de l'experimentació en marcs socials adequats. El desenvolupament d'una expressió social que desplega un codi diferent i molt complementari del llenguatge oral, i que permet una millor integració de les diversitats socials, tant les de cultura o origen, com les de gènere, de capacitats individuals, o de nivell econòmic. L'adquisició d'unes destreses i disposicions motrius quan relacionem l'escolta musical o la interpretació musical amb el moviment corporal. La millora de les capacitats intel·lectuals a partir de l'experiència, que afecten habilitats i coneixements que van des de les capacitats de representació matemàtica fins a les habilitats lingüístiques, des del domini del control corporal dins de l'espai social (gimnàstica i ball) fins a l'experimentació i la reflexió dels processos socials i històrics. A més dels aspectes més precisament relacionats amb l'observació i l'escolta atenta dels «sons humanament organitzats», és a dir, el fonament d'allò que permet la vida social.

Si tot això és cert per a l'educació general de tots els ciutadans, també ho és per a aquells que, d'acord amb les pròpies habilitats personals, podran triar de desenvolupar un talent específic en la interpretació de la música com a afeccionats i, potser, com a professionals en l'àmbit instrumental i vocal, sigui quin sigui l'estil musical que practiquin. L'àmbit específic d'ensenyament musical, a través de centres especialitzats —escoles que integren de manera destacada la música al currículum dels nois i noies, escoles de música, conservatoris i centres superiors universitaris— ha de tenir l'excel·lència corresponent al nivell creatiu del país. Han de ser uns centres que, en clara analogia amb els països més desenvolupats d'arreu del món, permetin una formació tècnica, artística i intel·lectual de primer ordre.

En la realitat actual de l'educació musical a Catalunya encara no s'ha assolit prou el pas d'una concepció de producte (o de «productivitat en els resultats», hereva de les pedagogies dels conservatoris romàntics) en el desplegament nuclear del desenvolupament creatiu, d'intel·ligència i emocional a través de l'exploració de l'activitat musical. La ciutat de Barcelona, pionera en tants camps de la pedagogia, pot potenciar en les seves escoles d'educació general aquesta orientació de l'aprenentatge de la música (tal i com ja ho té en procés en els centres especialitzats, on caldrà aprofundir-hi). En el sistema educatiu s'ha d'integrar sense discontinuïtat el món intel·lectual i especulatiu (que sovint imaginem en relació amb la formació universitària) amb l'àmbit d'acció experimental, és a dir, l'àmbit interpretatiu i creador. Els alumnes hi han de trobar els professors de referència que els permetin créixer i evolucionar cap a la interpretació, la creació o la recerca amb totes les eines que necessitaran en el futur. Amb una visió que permeti el seu desenvolupament en l'àmbit de la interpretació col·lectiva (cor, orquestra, cambra, combo, conjunt, banda, etc.) sense concessions a l'exigència d'un món cada vegada més competitiu. I amb la idea clara que els talents poden sorgir quan el terreny està ben abonat. En aquest cas, la mirada a l'àmbit internacional més exigent és molt necessària per poder proporcionar, a aquells pocs que mostrin les aptituds adequades el camí cap a l'àmbit de la recerca o la interpretació com a solistes, directors o creadors musicals de tota mena de música. Per tot això, també considerem imprescindible la figura del mestre especialista en música a totes les escoles.

Síntesi

Per assolir una capitalitat plena dins d'un ideal de país europeu, la ciutat de Barcelona ha de disposar de diversos elements consolidats dins de l'àmbit de les activitats musicals dels ciutadans, els quals resumim en tres punts:

1. El desplegament i la consolidació d'espais socials de participació musical:
 - Els agents socials (públics i privats) han de desplegar i garantir marcs més amplis de participació dels ciutadans pel que fa a l'activitat musical. La capitalitat musical es fonamentarà en l'acció dels ciutadans que triïn aquesta via d'expressió.
 - Les estructures musicals, l'educació musical i les indústries musicals, és a dir, tota la producció s'ha de pensar des dels principis i valors generals i útils a la vida social dels ciutadans (i mai a l'inversa). La indústria i la creativitat són possibles quan el conjunt de la societat té consolidats els espais musicals i creatius amb participació de sectors socials amplis.
 - Cal crear i rearticular els aspectes legislatius i els mecanismes de reestructuració de la participació, alhora que cal coordinar la participació de manera còmplice amb la gestió d'infraestructures i de propostes musicals tant públiques com privades.
2. La dotació i consolidació de les estructures de producció musical:
 - Barcelona disposa de la majoria de les institucions i dels esdeveniments musicals que li correspondrien com a capital d'estat, però tots greument infradotats econòmicament. L'oportunitat de reformular la capitalitat permet revisar els models de funcionament de totes les institucions públiques i privades: la infradotació del finançament al mateix temps que l'eficiència i l'excel·lència en els resultats, d'acord amb les exigències dels temps contemporanis.
 - Cal disposar d'un teixit sòlid i creatiu d'activitat musical associativa i participativa que, degudament coordinat i còmplice de les programacions, augmenti el «consum cultural». Cal preveure, per tant, l'articulació i la mediació entre aquestes dues realitats, com ja s'està començant a desenvolupar en diverses institucions.
 - Dins de l'àmbit de la música clàssica, convé organitzar un festival internacional de ciutat, potent i amb prestigi.
3. L'orientació adequada de l'educació musical:
 - Cal potenciar en les escoles d'educació general de la ciutat l'orientació de l'aprenentatge de la música que es fonamenti en el desenvolupament creatiu, d'intel·ligència i emocional a través de la integració sense discontinuïtat del món intel·lectual i especulatiu en l'àmbit de l'acció experimental.
 - Cal assegurar que els alumnes trobin en els centres especialitzats en l'aprenentatge musical els professors de referència que els permetin créixer i evolucionar cap a la interpretació, la creació o la recerca.
 - Considerem imprescindible que a totes les escoles hi hagi la figura del mestre especialista en música.

Una capital per a la pròxima mutació del 'hipster'

Antoni Bassas Onieva

Periodista.

Quaranta-nou anys vivint a Barcelona i quatre a Washington

Pot saber-se si una ciutat és la capital política d'un estat només trepitjant el seu centre i els seus barris?

La monumentalitat és la pista més clara, i la de Barcelona no enganya. No està dotada dels altars de la pàtria, de les tombes als soldats desconeguts i dels ministeris usuals, almenys en l'escala que s'acostuma a tenir a Europa. Els palaus des d'on es va administrar el màxim poder polític parlen en gòtic i estaven protegits per una muralla. L'Arc de Triomf de la ciutat va ser aixecat amb motiu d'una Exposició, igual que les fonts de Bohigas a Montjuïc, situades a mig aire d'una de les escasses perspectives pensades expressament per *épater* el visitant dins la ciutat densa. La *memorabilia* contemporània de Barcelona no s'ha fet a còpia de batalles sinó a cop d'esdeveniments civils. Fires i congressos. I modernitat: el primer diari del continent europeu és de Barcelona, i també d'aquí són la primera ràdio i les primeres proves de televisió d'Espanya. Tres estrelles olímpiques brillen al sud d'Europa: Atenes, Roma i Barcelona.

L'urbanisme sempre parla clar: la trama de l'Eixample amb els xamfrans ha permès que la ciutat vagi per feina. La Diagonal no és més que la línia més llarga dins un rectangle i el passeig de Gràcia ja era una via entre viles abans de ser l'actual *mall* de les franquícies. A Barcelona no hi ha decorats. Tot ha de ser útil.

L'altra pista és l'ambient: les capitals d'estat respiren una severitat que es tradueix en un vestir més clàssic i una classe funcional que plega a les cinc, circumstàncies que als Estats Units es resumeixen amb la frase: «Washington és per a casats i Nova York és per a solters.»

Barcelona, com Londres o París, no és un ciutat creada a partir de la decisió administrativa, sinó partint d'un emplaçament ideal per a la supervivència primer i per a l'intercanvi després. El mar i el port, que han estat l'autopista i el peatge dels primers vint segles després de Crist, han fet una ciutat de veritat, apta per al comerç de béns i d'idees. Barcelona agrada al món («Què fas vivint a Washington si pots viure a Barcelona?»), perquè a part d'haver estat beneïda per la naturalesa —en expressió d'Oriol Bohigas— i d'haver-se portat relativament bé amb el seu passat arquitectònic i urbanístic, és una ciutat de debò, descodificable a partir de paràmetres convencionalment admesos: una situació geogràfica accessible, un espai habitable, una posició cèntrica al mapa de comunicacions, un estoig natural per a una joia humana. Que després disposi d'unes infraestructures de simbologia capitalina supraregionals però subestatsals mai ha tret la son dels barcelonins.

En el supòsit que esdevingués capital del nou Estat de Catalunya, Barcelona seria la ciutat completa, definitiva. Ja no li faltaria res. Però ja només li faltaria això. Li caurien al damunt els atributs físics i psíquics de l'Estat, que és allò que sempre s'ha mirat de lluny, allò que ha hagut de substituir per incompareixença i, per tant, se li produiria una mutació espiritual difícilment imaginable.

Hi ha avantatges associats a l'Estat, és clar. Acabar amb la ignomínia d'un aeroport controlat a distància. No haver de discutir sobre la llengua ni la cultura, perquè la política és més potent que la cultura i, si tens un estat, existeixes, quedes normalitzat. Barcelona procrearia més projectes com Creapolis o el 22@. Seria encara més oberta a projectes emprenedors. Podria convertir-se en una Silicon Valley mediterrània. No tindria les seves universitats, és cert, però segur que no els costaria canviar els futbolins, les sales megacreatives de Skype i anar amb mitjons i sandàlies a la feina per inspirar-se amb unes bombes de romesco i un Camins del Priorat a la Barceloneta o amb brises de l'Empordà. Trobaríem la manera de potenciar els punts forts de la ciutat perquè les empreses els considerin com a valor afegit per al desenvolupament dels seus projectes.

La població jove, oberta i creativa creixeria, molt en la línia «*Stay hungry, stay foolish*». La següent mutació del *hipster* podria començar a Barcelona en lloc de Williamsburg.

La capitalitat política comporta unes obvietats tan simples que no concilien amb el poder subtil de l'urbs feta a si mateixa, «de riu a riu ja estesa», i ara estesa a les pantalles de la globalitat. Però si en algun moment de la història els esdeveniments humans s'han accelerat i si en algun moment Barcelona està a punt per afegir a la corona de l'autoritat el pes de la corona del poder, és aquest, sense dubte.

Barcelona, una Altra per a ella mateixa

Miquel Àngels Bassols

Psicoanalista, membre de l'École Lacaniana de Psicoanàlisi i de l'École de la Cause freudienne.
President actual de l'Association Mondiale de Psychanalyse

En aquest nou segle, moltes ciutats capitals d'estat estan deixant de ser el que eren: centre únic del seu poder polític, administratiu, econòmic i cultural, «cap i casal», «metròpolis i mare del regne», com va ser qualificada la mateixa Barcelona ja fa molt de temps.¹ És una transformació que l'anomenada globalització va imposant en una diversificació dels llocs de poder cada cop més difusa, en una estructura que tendeix a la forma d'una xarxa més que no pas a la d'una piràmide jeràrquica. La xarxa, amb les seves formes diverses que van des d'Internet fins a les noves cultures, basades en la mobilitat del món virtual, desplaça els centres únics cap a focus multipolars. I això afecta la vida de les ciutats de manera cada cop més manifesta.²

-
1. Tal com ens informa la *Gran Enciclopèdia Catalana* (en línia) a l'entrada «Cap i casal».
 2. Aquí, ha estat sobretot Manuel Castells qui ha insistit des de fa temps en aquesta condició de les nostres formes actuals de vida. Vegeu, per exemple, el seu llibre titulat *La societat xarxa* (Editorial UOC, Barcelona, 2003).

Davant de l'extensió d'aquest fenomen, podem constatar dues reaccions, dues «respostes clíniques» possibles —si se'm permet l'expressió—, dos símptomes que a voltes es poden donar simultàniament en les ciutats preses com un subjecte de ple dret.

Algunes capitals reaccionen amb certa malenconia, per dir-ho amb un terme que la psicoanàlisi ha interpretat com una identificació amb l'objecte perdut. Hi ha ciutats que es resisteixen a separar-se de l'objecte que han perdut i aleshores queden atrapades a l'ombra del que van ser. L'ombra de l'objecte ha caigut sobre el «Jo», escrivia Freud en una cèlebre fórmula per definir la posició melancòlica. A voltes, algunes antigues capitals fan d'això també el seu encant —oh, estimada Venècia!—, però sempre amb el preu del seu declivi imparable.

Altres capitals responen a aquest fenomen amb una mena de sentiment maníac, d'inflació narcisista de la pròpia imatge que ja no es correspon amb la seva vida real i efectiva. El «Jo» ha pres, aleshores, el lloc de l'alteritat, que és una altra manera de negar qualsevol pèrdua possible. S'aferren a un centralisme exclusiu i excloent que va contracorrent del moviment general menat per la lògica de xarxa. El primer símptoma d'aquest pendent maníac és la queixa, habitual i creixent, d'una megacefàlia de la ciutat capital, és a dir, del pes mortífer que el seu ésser de cap i casal imposa a un cos social cada cop més afeblit. En tenim exemples prou a prop.

Tant en la malenconia com en la mania, es tracta de dos efectes mortificants produïts pel pes i per l'ús del poder sense alteritat possible, el poder que podem simbolitzar amb l'escriptura d'un significant primer, S_1 , el significant *amo*. Són dues maneres de negar l'Altre, l'exterioritat necessària per fer suportable l'ús i el poder del significant *amo*. Cal, en efecte, una estructura mínima de dos significants per sortir de la patologia maniacomelancòlica, perill de tota capitalitat sense Altre.

Escrivim, per fixar les idees, aquests dos pols o focus amb dues lletres indexades: S_1 i S_2 . És la manera com el psicoanalista Jacques Lacan va formalitzar l'estructura mínima de tot discurs. El lligam estructural entre els dos significants ($S_1 \rightarrow S_2$) en forma de xarxa ens ofereix un model molt més interessant que el model centrat en la S_1 quan funciona tot sol, sense un S_2 que hi faci d'alteritat, d'exterioritat en el seu propi si.

Seguint aquesta lògica, existeixen altres símptomes que ens poden ensenyar els reptes actuals de convertir-se en ciutat capital d'un estat, encara que no sigui necessàriament per seguir-ne el model. De fet, en el cas de Catalunya estem veient que no hi ha model possible, que està gairebé tot per inventar.

Hi ha, per exemple, cada vegada més estats en els quals la capital —en el sentit clàssic de lloc central i jeràrquic del poder administratiu i polític— no és la ciutat més gran o més poblada, ni la de més pes específic en els moviments socials i culturals del conjunt de l'estat. La figura geomètrica de la circumferència amb un centre únic (S_1) dóna pas aquí a la figura de l'el·lipse amb dos focus ($S_1 \rightarrow S_2$), que fan de contrapès l'un per a l'altre. És una figura que inclou l'alteritat en el si del propi moviment gravitatori. Els exemples dels Estats Units (Washington DC - Nova York), del Canadà (Ottawa - Toronto) o del Brasil (Brasília - São Paulo) ens mostren que aquesta condició va més enllà de l'anomenada bicapitalitat en alguns estats. Curiosament, a Europa són estats petits, els que tenen aquesta condició. Per exemple Suïssa, on la capital, Berna, té la meitat de població que Zuric, però també Liechtenstein, San Marino o Malta, són microestats europeus que fan present aquesta lògica de l'alteritat en una estructura d'el·lipse. No volem dir amb això que ens calgui prendre'ls com a model per a una bicapitalitat, però sí com a signe d'una forma de fer amb el pes a voltes mortificant de la capitalitat. Cal dir, d'altra banda, que en el cas de

Barcelona i la capitalitat de Catalunya ja hi ha hagut urbanistes que han obert el debat sobre la bicapitalitat o el sistema de ciutat de ciutats.³

Des d'aquesta perspectiva, cal subratllar que Barcelona té una experiència acumulada que pot ser-li molt útil a l'hora de considerar la possibilitat d'esdevenir capital d'un nou estat. De fet, podem dir ben bé que Barcelona ha estat ja una cocapital de fet de l'Estat espanyol en moltes èpoques i durant molt de temps. Ha estat focus de connexió i de difusió de corrents culturals, científics i de pensament d'Europa i d'arreu del món, ha estat lloc privilegiat d'encreuament de poblacions i corrents, tant interiors com exteriors de l'Estat espanyol. La seva vocació d'exterioritat l'ha fet lloc permanent de trànsits i de migracions, de transmissora en una estructura de xarxa, més propera a la lògica S_1 a S_2 que a la del significant *amo* funcionant tot sol. Dit amb els termes que hem fet servir abans: la ciutat de Barcelona ha fet present de manera especialment marcada l'existència d'una exterioritat i d'una alteritat en l'interior de la unitat sempre incerta de l'Estat espanyol, ha fet present la S_2 en relació amb la S_1 de la capitalitat, fins i tot quan aquesta cocapitalitat de fet no li ha estat reconeguda com a tal.

Diguem, doncs, que Barcelona té ja una experiència acumulada de vocació d'exterioritat, que va des de la integració de diverses immigracions fins a la seva sensibilitat per la mobilitat deslocalitzada.

Quan es tracta de passar d'aquesta cocapitalitat de fet a una capitalitat de dret en un nou estat, Barcelona pot aprendre, doncs, del que ella mateixa ha estat en la seva història, seguint la llei psicoanalítica segons la qual és millor recordar per no repetir. I Barcelona ha estat sempre l'Altra per excel·lència, l'Altra capital en molts casos. Ara cal que sigui també una Altra per a ella mateixa, com ho ha estat per als altres.⁴ També una capital que no es miri tant a si mateixa com a voltes creu que la miren els altres (turistes o no). Una capital, doncs, ni melancòlica ni narcisista.

Dit d'una altra manera: la Barcelona capital d'un nou estat haurà de reinventar-se fent present aquesta vocació d'exterioritat que ha estat el seu tret fonamental, haurà de saber fer present aquesta alteritat per a ella mateixa i per al conjunt del nou estat. Només així tindrà les millors possibilitats de sobreviure a mitjà i a llarg termini als efectes sempre mortificants de la capitalitat.

3. Per exemple: Jaume Masip Tresserra i Josep Roca Cladera, «Repensant el territori català: cap a una bicapitalitat catalana i metropolitana?», ACE: Architecture, City and Environment = Arquitectura, Ciudad y Entorno [en línia]. 2011, any 6, núm. 18, febrer. P. 325-360.

4. És una fórmula que manllevem a Jacques Lacan quan definia la posició femenina: «La dona esdevé aquest Altre per a ella mateixa, tal com ho és per a ell.» *Écrits*, Éditions du Seuil, París 1966, p. 732.

La Barcelona del futur: capital literària, capital de cultura

Dra. Laura Borràs Castanyer

Professora de literatura, Universitat de Barcelona
Directora d'HERMENEIA (www.hermeneia.net), Estudis literaris i tecnologies digitals

Introducció: La importància d'imaginar el futur

Paul Valéry pensava que el futur mai no acaba essent com se'ns havia dit que seria. Però perquè ho sigui, abans cal haver imaginat el futur, cal atrevir-se a pensar-lo, i la millor manera de predir el futur és inventar-lo. Construir un país és sempre una tasca difícil i quan, a més, s'ha de fer des d'una situació d'anormalitat, de subordinació, de pressió cultural i lingüística com la nostra, llavors es converteix en una empresa quasi titànica. Els escriptors construeixen mons possibles amb un material ben fràgil i virtual: les paraules. Amb elles teixim la nostra realitat, l'ordinària i l'extraordinària. Amb les paraules creem el món, i l'ordenem i ens dotem de representacions simbòliques que van més enllà de nosaltres mateixos i la nostra condició de mortals. Les paraules, els textos en la seva dimensió artística més àmplia, conjuren la mort i donen sentit a la vida, ens permeten construir-la, habitar-la, compartir-la i llegar-la. En darrera instància, les paraules ens permeten defensar-nos de la intempèrie de la vida. Per això, literatura, pintura,

música, cinema..., les diverses cares d'aquest gran text que anomenem «cultura», són formes de la comunicació i potents màquines de producció de símbols. Barcelona ha estat la capital del món editorial, però a més de continuar-ho essent, la capital catalana encara ha d'aspirar a ser més, ha de voler ser la capital de la producció de continguts que alimentin les diverses cares d'aquest trencaclosques amb nous llenguatges i amb nous dispositius. De la ficció cap al transmèdia, als videojocs, de la música al cinema tenint un ancoratge ferm en la literatura que amara els carrers de la ciutat des de temps immemorials.

La traducció, la cultura

Atribueixen a Stendhal la frase: «cultura és el que queda quan ja s'ha oblidat tot» en el sentit que la cultura és allò que és ben nostre, que ens fa ser qui som, diferents dels animals. La cultura ens humanitza perquè ens permet viure plenament, i no solament sobreviure. La cultura és una forma de la llibertat. I de la mateixa manera que sense llibertat no hi ha cultura, sense cultura tampoc no hi ha llibertat. Parlar des d'una cultura, des d'un determinat bagatge cultural, implica veure i entendre i comunicar la realitat que ens envolta i fer-ho a través del llenguatge. Les llengües comporten una mirada sobre el món, una determinada manera de veure'l, de dir-lo i, per tant, de pensar-lo. I tots heretem mitjançant la llengua una determinada concepció del món. Per això, la traducció representa una transacció no únicament lingüística, sinó cultural de primera magnitud. Avui en dia és urgent traduir la cultura en tots els formats i cap a tots els públics possibles. Traduir a altres llengües i traduir d'altres llengües, però sobretot traduir a altres formats, suports, maneres d'entendre la cultura, avui, en plena era digital. Les traduccions exporten la nostra cultura a cultures alienes: ho demostra l'èxit de *Pa negre*, per exemple, si parlem de traspàs de la literatura al cinema, però també cal pensar en l'èxit de les traduccions del català a altres llengües, des de Rodoreda o Pla fins a Quim Monzó o Jaume Cabré. Les traduccions al català incorporen altres cultures a la nostra, ens les fan sentir com a pròpies perquè sonen en la nostra llengua.

Voldria insistir en l'acte de gran llibertat que significa llegir els clàssics en la teva llengua. Ho ha dit, en els seus versos, Joan Margarit: «De Txèkhov i de Tolstoi hem après que la salvació és explicar-se: Èsquil i Sòfocles ens van mostrar que és en la culpa on ens deixem la vida» (Margarit, 2012: 82), i d'això els catalans en sabem força. I tot i que Jaume Vallcorba, recentment traspasat, digués sempre que enlloc no havia vist una cultura tan autodestructiva com a Catalunya, «hem de desfer-nos del complex d'inferioritat perquè la cultura catalana és important, és la primera que produeix filosofia, tractats de dret internacional i textos en cirurgia en llengua romànica. Viu una època de decadència, certament, a partir del xv, però al xx hi ha una recuperació increïble perquè Verdaguer o Maragall eren esperables, però Carner i d'Ors són un miracle».

Els clàssics no són part del passat, una forma de despulla arqueològica, no. Els clàssics són vius i ens parlen de vida. El *Prometeu* encadenat d'Èsquil perviu en el *Frankenstein* de Mary Shelley, que porta com a subtítol *El Prometeu modern*, però també en el *Faust* de Llorenç Villalonga o en el *Poema de l'home* d'Agustí Bartra. Els clàssics són el germen per a la continuació creativa, el gresol on es manté la flama perpètua del coneixement, també del sentit de la vida. Les cultures sòlides ho saben bé. I a Catalunya hem tingut polítiques culturals que han fet de la traducció un dels pilars de la projecció internacional i un dels elements de culturalització bàsics del país. Perquè encara que els modernistes volguessin europeïtzar Catalunya i els noucentistes catalanit-

zar Europa, tots dos projectes descansaven en la pedra de toc de la traducció com a intercanvi. En el pont intercultural que representa. En aquest sentit, la Col·lecció Bernat Metge, impulsada per Francesc Cambó l'any 1922, representa una fita especialment lluminosa. És un dels tresors més universals de la cultura catalana i constitueix un exemple paradigmàtic de la necessitat de la transmissió del llegat humanístic i de la seva contribució a la transformació del pensament i de les institucions. I tot plegat impulsat per un dels pilars de la cultura a casa nostra: la iniciativa de la societat civil. La Col·lecció Bernat Metge aplega els autors més rellevants de la literatura i el pensament grecollatí, i constitueix un exemple de translació al català del saber de la civilització occidental. I va ser una iniciativa impulsada de manera valenta per la força de la societat civil i el seu pes en les xarxes de producció i distribució cultural a Catalunya. Gent que, per fortuna, no es va qüestionar la utilitat o inutilitat d'una tal empresa. Tampoc se la van qüestionar els seus subscriptors, que són els que, de fet, la mantenien: més de vuit mil a començaments del segle xx, una dada que permet prendre el pols a la vida cultural del país i que avui en dia pot trobar un correlat en les operacions de *crowdfunding* que han contribuït a desplegar iniciatives culturals basades en l'interès dels consumidors.

Relats simbòlics per irradiar cultura

Traduir per importar, per adquirir, però traduir també per exportar, per projectar-nos enfora. Traduir, al capdavant, per unir. Cal que socialment ens adonem de la importància de preservar la memòria i l'empatia, els principis i els valors. A això contribueix la cultura i per a això serveix, que no és poc. La cultura desenvolupa el pensament crític, l'anàlisi i la comprensió dels fets a partir de la reflexió i l'argumentació. Tenir cultura, fer cultura, llegar cultura significa formar en valors, és una aposta per la forja de ciutadans informats, capaços de pensar per ells mateixos, empàtics, cívics, dignes i democràtics. *Cultus atque humanitas*, és a dir, cultes i civilitzats. Que sapiguem d'on venim per emprendre millor el camí cap on hàgim d'anar. Les diverses branques de la cultura (música, pintura, televisió, escultura, literatura, ràdio, cinema, dansa, còmic...), com a discursos socials que són, serveixen per teoritzar la realitat social i ens ajuden a buscar metàfores, a construir relats que parlin de nosaltres i ens expliquin qui som, com a col·lectiu, en funció del que fem. En el millor dels casos, aquestes imatges seran incorporades a la constel·lació de símbols i valors que representen una cultura i esdevindran un relat social. Perquè per tal de generar relats socials forts, col·lectius, en tots els formats possibles i en català hem de ser conscients de quin és el nostre context educatiu, econòmic i lingüístic. Per això, avui en dia parlar de traducció em sembla una metàfora crucial perquè traduir significa sempre expandir el significat. Traduir, insisteixo, en un sentit ampli, a altres gèneres, a altres suports. Traduir el món analògic cap al món digital on, perquè no hi ha fronteres, el català pot ser de les principals llengües de la xarxa. I avui sabem positivament que fer xarxa és una manera sòlida de fer país i de projectar el país. Catalunya, com a país innovador, emprenedor, capdavanter, ha de ser un país en xarxa i a la xarxa. I aquí la cultura té un formidable camp per recórrer, i totes les àrees han de quedar-hi implicades: d'editorials a biblioteques passant per indústries culturals, cinema, televisió, ràdio, teatre, etc.

Vivim una època que ha estat batejada per cèlebres assagistes com «l'era del buit» (Lipovetsky), la «societat del risc» (Zizek) o la «societat líquida» (Baumann). El nostre és un context de trivialització del que en altres moments es va considerar important, de relaxació generalitzada

de responsabilitats, d'abandonament de la idea de rigor i d'impostura màxima. I, és clar, tenim una societat resultant d'aquest còctel Molotov que conformen la frivolitat, la pèrdua de valors, la lògica de l'aparença i la indiferència cap als altres mentre que s'elevan impúdicament els altars del jo. La cultura, com diria Gadamer en una afirmació que comparteixo totalment, «com l'àmbit de tot allò que és més quan ho compartim» (2000: 12). Per això, la cultura no ha de ser mai un luxe, com la considera qui la grava de manera desmesurada. La cultura no ha de ser (només) l'ocupació del temps lliure —una formulació que, per cert, irritava Gadamer que afirmava, esperançat: «La cultura és el que els humans poden impedir per precipitar-se els uns sobre els altres i ser pitjors que algun animal.» I, tanmateix, això no s'ha pogut impedir. Hem estat pitjor que els animals. Molt pitjor perquè coneixem la perversió i la crueltat. L'experiència del mal no és immune a la cultura i, alhora, també necessita la cultura. I contra la barbàrie, formació. Un binomi a considerar: cultura i ensenyament. És important que ens adonem de la importància de l'ensenyament en el seu paper de transmissor cultural i, alhora, siguem conscients de la fragilitat i la inconsistència de les polítiques educatives al nostre país. Més encara en moments com el que estem vivint, per tal com l'ensenyament passa per la tecnologia de manera irreversible. Amb el rebuig que això encara comporta i que cal vèncer amb plans específics de digitalització i amb una educació integral que, com la cultura, també pensi en digital. Ara bé, per parlar d'un veritable pla de digitalització escolar calen molt més que ordinadors. Fa falta una bona estructura de xarxa Wi-Fi, punts d'alimentació a les aules, canons de projecció i, lògicament, un canvi en la concepció del tipus de docència que cal impartir; saber amb quins materials i amb quina finalitat fem ús de la tecnologia i com ens pot servir per connectar amb els nostres estudiants. Avui més que mai cal replantejar com ha de ser aquesta acció docent integral i integradora que passarà per dispositius tecnològics (continents), materials didàctics digitals que es caracteritzin per aportar valor afegit i que explotin totes les potencialitats que la xarxa ofereix a l'ensenyament (continguts). Un entorn tecnològicament assistit no assegura una bona acció docent perquè qui ensenya en darrer terme és el professor, i obviar aquest punt i no atendre el professorat i les seves necessitats formatives, prestigiant socialment la seva feina, formant-lo en l'ús de les TIC, valorant els processos d'innovació i creativitat, etc., significa fer esforços que probablement seran inútils.

Diem que la civilització comença quan tenim consciència de la memòria. Els nostres enfocaments pedagògics són deutors d'aquest plantejament, però la problemàtica de substituir l'historicisme, una mirada sobre la cultura com a text col·lectiu en clau de passat, a fer-ho (només) en clau de present ens passa una factura important: el culte a la informació i la seva immediatesa, que porta associada una determinada substitució de la memòria i de la producció de sentit que neix del diàleg amb el passat. Jo ho tinc clar: la lectura té aquí un paper decisiu. Llegir significa descodificar, pensar, associar, combinar, dialogar, comprendre. I llegir literatura és la millor manera d'aprendre a fer-ho en el seu nivell més complex, més elevat. Cal, doncs, recuperar la cultura de l'esforç del treball i establir una estratègia global en termes educatius que permeti la recuperació d'una alfabetització de qualitat, també digital, de la cultura humanística, en definitiva, i del paper fonamental que té la lectura (amb independència del suport en què es llegeixi o fins i tot fent servir els nous suports com a aliats!) com a estratègia crítica fonamental. Schopenhauer deia que llegir és pensar en un cervell aliè. Confio profundament en el paper formador i transformador de la literatura. Crec en l'ensenyament i en els seus professionals, en la seva importància en termes de societat, de país; però també en termes epocals, és a dir, tecnològics; per això, penso que encara som a temps d'abordar una reforma ambiciosa, recuperar el rumb i

sortir de la desorientació per esdevenir guia i far. Cal vèncer la desorientació que han produït els nous llenguatges digitals i abordar el nou paradigma amb valentia i intel·ligència, sense paratar-se darrere del que s'ha fet sempre, com s'ha fet sempre. Si Barcelona vol continuar essent líder de les indústries culturals, capital de la publicació, caldrà emprendre reformes radicals, especialment en l'àmbit literari i en els processos que tenen a veure amb la irrupció del digital i les modificacions que això comporta en la cadena de producció de continguts. Perquè, no ho oblidem, un llibre és un receptacle i el que cal saber potenciar és el seu contingut.

Barcelona, capital del llibre; Sant Jordi, una festa de la lectura

Barcelona és la capital del món del llibre (escriptors, editors, llibreters i lectors), i una festa com Sant Jordi és tot un esdeveniment en la professió. Però per als catalans, Sant Jordi és la festa de l'amor i de la literatura. La diada de la rosa i del llibre: el nostre dia dels enamorats. Una celebració que, malgrat ser laborable, sempre es viu festivament, tant a la feina com al carrer. És també el dia en què la lectura sembla una activitat prestigiada, en què els escriptors són aclamats i reclamats, en què hi ha un contacte directe entre autors i lectors. Una jornada de felicitat i envejada normalitat cultural. M'agrada que celebrem de manera conjunta el dia dels enamorats i la gran festa de la literatura que, per cert, ja hem aconseguit exportar al Japó, a Tunis i fins i tot a llibreries com la Barnes & Noble de Nova York! Perquè la lectura és, també, una forma de l'amor. Perquè llegir és inscriure's, projectar-se irremeiablement en els textos, llegir és exposar-se al coneixement (amb xarxa, d'acord, tampoc no direm ara que llegir és una operació de risc, tot i que pot arribar-ho a ser en determinades circumstàncies!). Llegir, en qualsevol cas, és una operació que deixa marques, que deixa rastre, que deixa seqüeles, que ens modela. Ben igual que l'amor. M'agrada molt la imatge del tatuatge i de la pell perquè en les meves lectures hi ha molta pell, en general, però també perquè és una imatge que em permet vincular lectura i escriptura: la imatge, el text, el cos. Hi ha lectures que fins i tot et tatuen l'ànima! I acabem, al capdavant, essent un mapa de significats, de la mateixa manera que les vivències amoroses van configurant el que som per com hem estat estimats.

La literatura arrossega cap a la vida perquè ens permet viure vides —i també amors— d'altri. La debilitat dels límits entre la realitat i la ficció es posa especialment de manifest en el moment de la lectura. Per dir-ho amb els versos de Gabriel Ferrater: «Aquesta insistent aigua de paraules, sempre creixent, va ensulsiant els marges de la vida que vaig creure real.» Certament, en temps de contingències, de liquacions, en l'ocàs d'un món que fa aigües pel que fa a valors, referents, institucions, etc., en un moment en què quasi tot és sotmès a una lògica de la caducitat, la lectura es presenta com un dels àmbits de la vida humana que vertebra la nostra existència per la seva capacitat de transformar les nostres vides i les nostres identitats. Encara més, la lectura, que avui dia és una activitat complexa, múltiple i global, ens ofereix —com en un calidoscopi— diverses imatges de qui som per com llegim, també per com estimem. Una mica, evocant el vers de T. S. Eliot a «La cançó d'amor de J. Alfred Prufrock», les nostres lectures ens preparen «un rostre per rebre els rostres que vas trobant».

Espais de comprensió i gestió de la diferència

En un llibre de títol fascinant (*La pasión del presente. Breve léxico de la modernidad-mundo*, Gedisa 2011) però de digestió lenta, Giacomo Marramao, catedràtic de filosofia política, dibuixa amb tiralínies una esfera pública global pensada per a la comprensió i la gestió de la diferència —una qüestió de màxima actualitat, perquè la sociologia i la filosofia, també la història, com a discursos socials que són, han de teoritzar la realitat social i buscar metàfores, construir relats que parlin de nosaltres i ens expliquin qui som, com a col·lectiu, en funció del que fem, de vegades individualment. En el millor dels casos, aquestes imatges seran incorporades a la constel·lació de símbols i valors que representen una cultura i esdevindran un relat social. La lectora de narratives que sóc troba una frase en aquesta carta de navegació col·lectiva que diu així: «Una de les més tossudes divisions en l'àmbit de la moderna teoria de la societat està representada —segons les agudes observacions de John Elster— pel contrast paradigmàtic entre l'*homo oeconomicus* i l'*homo sociologicus*.» Simplificant molt, el primer seria aproximadament un individu autònom, estratègicament guiat per la racionalitat instrumental i la perspectiva «de futur», o sigui, atret per la perspectiva de trobar una recompensa; mentre que el segon seria una part del tot, un membre d'una comunitat governada per determinades normes socials ja establertes. Dessacralitzant-los una mica més, podríem parlar d'aquest binomi com una metàfora dels qui controlen el sistema i han causat la crisi econòmica per la qual avui hi ha corrents d'indignació col·lectiva, i dels qui, de manera social, mostren el seu rebuig i tracten de modificar l'*status quo*.

Amb un comportament mimètic respecte d'a. C. (abans de Crist), si fa poc parlàvem d'a. G. per referir-nos a l'era abans de Google —tal com es dedueix de la lectura de *Googled. The End of the World as We Know It*, de Ken Auletta—, ara haurem de fer servir a. F. per parlar d'abans de Facebook o a. T., per abans de Twitter. L'abast de la mobilització ciutadana viscuda durant el procés no pot ser analitzat sense tenir en compte l'efecte dinamitzador de les xarxes socials, igual com després de l'11-M els SMS van ser el factor tecnològic que va determinar la indignació ciutadana que va exiliar Aznar de la Moncloa. En deu anys (2004-2014), hem passat dels SMS a les xarxes socials sense moure'ns, en termes de *hardware*, dels dispositius mòbils. Efectivament, sembla que vivim l'era post-PC —faig servir aquí el prefix en un sentit estrictament temporal. Hem passat de tenir perifèrics *wired*, connectats mitjançant cables (pensem en ratolins, mòdems, càmeres web, micròfons, altaveus, teclats, DVD, etc.) a tenir-los o bé integrats o bé *wireless*, sense fils. Hem fet un camí cap a la compactació, que també ha estat un camí cap a la miniaturització del suport (portàtils, *netbooks*, *tablets*, telèfons), cap a la mobilitat. «Estic connectat, *ergo* existeixo», aquesta podria ser la nova reformulació de la màxima cartesiana adaptada al nostre temps. Mobilitat i connexió, amb els telèfons al capdavant dels nous dispositius portàtils multifunció (notablement *iPhone*, *Blackberry* i *Android*) són peces fonamentals del nou ordre social. Al matí, encara des del llit, ens connectem per donar un cop d'ull als correus electrònics de la nit, a les darreres piulades de les persones que seguim o els darrers *posts* i comentaris al nostre mur de Facebook. És la realitat multiconnectada, més enllà d'horaris: la realitat 2.0 que no és aliena a Barcelona, que des de fa anys es postula com una *smart city* que pot fer la ciutat més propera a les persones.

Conclusió: cinc dificultats i set recompenses

Per tots aquests vèrtexs de la geometria variable de la cultura que hem enumerat, bé hem de concloure que la cultura és una forma de civilització. I si la literatura, com s'ha dit, fa llum en algun racó de les persones (Sala, 2012: 287), la cultura il·lumina també algun racó de la humanitat. Estraferent Bertold Brecht, podríem dir que «en aquest temps de les decisions, la cultura [ell parla de l'art en la divisa de *Cinc dificultats per a escriure la veritat i altres textos d'exili*, traduït per Feliu Formosa] també s'ha de decidir». Pot convertir-se en l'instrument d'uns pocs, els quals fan de déus: decideixen el destí dels «molts» i exigeixen una fe que ha de ser cega davant totes les coses. O bé, com apunta Brecht, «es pot situar al costat dels “molts” i posar-ne el destí a les pròpies mans. Pot lliurar els homes a estats d'embriaguesa, a il·lusions, a meravelles, i pot lliurar als homes el món. Pot augmentar la ignorància i pot augmentar la ciència. Pot apel·lar als poders que manifesten llur força en la destrucció, i als poders que manifesten llur força en l'ajuda». Hem de vèncer «almenys cinc dificultats»: ens cal «el coratge d'escriure la veritat quan arreu l'ofeguen; la intel·ligència de descobrir-la, quan arreu l'amaguen; l'art de fer-la manejable [com una arma]; el judici per triar aquells dins les mans dels quals serà eficaç, i l'astúcia per propagar-la entre ells».

En moments com els que estem vivint, podem preguntar-nos —com feia Gramsci—, si és preferible «pensar» sense tenir consciència crítica, de manera disgregada i ocasional, és a dir, «participar» en una concepció del món «imposada» mecànicament per l'ambient extern (...) o bé elaborar la pròpia concepció del món, conscient i críticament i en connexió amb aquesta activitat mental, escollir la pròpia esfera d'activitat, participar activament en la producció de la història del món, ser guia d'un mateix i no acceptar passivament i servil que la nostra personalitat sigui modelada des de fora? Jo tinc clara la resposta: aposto per pensar col·lectivament i de manera integradora el nostre futur. Siguem capaços d'imaginar-lo per fer de casa nostra un món millor: més just, més igualitari, més savi, més ric, més participatiu, més culte i més humà.

BIBLIOGRAFIA

- AULETTA, Ken. *Googled. The End of the World as We Know It*. Penguin Press, 2009.
- BRECHT, Bertold. *Cinc dificultats per a escriure la veritat i altres textos d'exili*, traduït per Feliu Formosa. Barcelona: Edicions 62, 1972.
- MARGARIT, Joan. *Es perd el senyal*. Barcelona: Proa, 2012.
- MARRAMAIO, Giacomo. *La pasión del presente. Breve léxico de la modernidad-mundo*. Barcelona: Gedisa, 2011.
- SALA, Toni. *Notes sobre literatura*. Barcelona: Empúries, 2012.
- STEINER, George. *Errata*. Madrid: Siruela, 2000.

Barcelona, capital del coneixement i la cultura

L'Arxiu de la Ciutat, una peça clau

Joaquim Borràs Gómez

Arxiver en cap
Ajuntament de Barcelona

Introducció

En l'actualitat, els governs més democràtics i avançats han apostat per la transparència, l'accés a la informació i el bon govern, com a resultat del reconeixement d'una societat cada vegada més participativa, en un entorn digital i globalitzador. La necessitat de ser més transparents en el procés de presa de decisions i de les actuacions dutes a terme, tant per al compliment de la legalitat, però encara més per respondre a les expectatives de la ciutadania, és tot un desafiament i una oportunitat per als diferents arxius públics del nostre país. Per contribuir a fer efectiu aquest principi, és clau implantar un programa de gestió documental que n'asseguri

la recuperació i l'autenticitat de la informació, i el compromís amb la millora dels processos i l'estalvi de recursos documentals.

Igualment, les ciutats amb un nivell cultural i educatiu superior han estructurat programes de coneixement del passat i de memòria històrica vinculats a l'estudi de les fonts documentals, que s'atresoren als diferents arxius públics i privats. En aquest sentit, l'Arxiu de la capital catalana ha d'esdevenir un motor important d'iniciatives de memòria històrica amb aliances amb altres centres i agents de la cultura i, sobretot, amb la implicació dels programes educatius. La funció social i cultural ha de ser una aposta forta de la institució arxivística del nostre país, la història i les arrels sempre han estat un fonament de la cultura i de la identitat catalanes. Així doncs, el govern de la capital té l'obligació de donar accés i difondre el patrimoni documental als ciutadans, per contribuir al dret de saber i al deure de recordar. Aquesta afirmació es fa, també, des del convenciment que el coneixement del passat ens permet construir una societat més lliure i justa.

Un nou centre de gestió de la informació i del patrimoni

Barcelona sempre ha destacat pel seu patrimoni documental ric i divers, que ha merescut el reconeixement científic i internacional. Al costat de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, l'Arxiu Diocesà de Barcelona, l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona, l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona i arxius d'entitats privades, destaca l'Arxiu Municipal de Barcelona per la seva antiguitat i valor documental.

L'Arxiu Municipal de Barcelona neix amb la constitució de l'incipient govern de la ciutat al segle XIII per conservar i custodiar els privilegis que els comtes-reis atorgaven a la ciutat amb un règim polític especial. Tot i això, els primers intents per organitzar l'arxiu no sorgeixen fins al segle XX, més concretament el 1917, quan es decidí reorganitzar-lo amb la separació dels fons documentals històrics i administratius. Aquesta divisió va donar lloc a la creació de dos centres: l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i l'Arxiu Municipal Administratiu.

Amb la instauració dels primers governs municipals de la democràcia, sorgeixen diverses veus que insten el consistori a reorganitzar els arxius municipals, amb especial preocupació per l'estat de les instal·lacions de l'Arxiu Municipal Administratiu i la saturació de les oficines amb molta documentació administrativa i històrica.

El punt d'inflexió va ser l'aprovació del Projecte d'ordenació d'arxius (1986), amb una anàlisi exhaustiva de la situació i un primer pla d'actuació vers un model arxivístic homogeni. Al costat dels dos grans centres esmentats, naixia el 1988 la xarxa dels arxius municipals de districte com a expressió de la descentralització administrativa i la recuperació de la memòria històrica dels antics territoris del pla de Barcelona, annexionats a final del segle XIX i principi del segle XX. En els darrers anys, s'han creat nous centres, com l'Arxiu fotogràfic de Barcelona o els arxius centrals de les àrees municipals. Actualment, el Sistema Municipal d'Arxius està dirigit i coordinat per la Direcció del Sistema Municipal d'Arxius.

Avui, en el context de les ciutats europees, es tendeix a la simplificació i competitivitat de les estructures administratives; consegüentment, es proposa un nou model d'Arxiu de la Ciutat de Barcelona unificat i cohesionat pel que fa als recursos, les infraestructures i el marc normatiu. Així, d'una banda, es reforçaria la imatge de Barcelona com a ciutat dels arxius i del patrimoni

cultural i, de l'altra, es potenciaria un veritable sistema d'accés obert al coneixement i a la informació municipal.

Per això, Barcelona necessita un nou centre arxivístic on concentrar tots els fons, com a equipament cultural de primer ordre i un servei modern obert als negocis i als interessos de la ciutadania. L'Arxiu de la Ciutat de Barcelona s'ha de posar al mateix nivell d'altres ciutats europees —com Amsterdam, Viena i Marsella— o internacionals —com Nova York, Toronto i Montreal—, que han situat l'arxiu municipal al centre neuràlgic de la vida administrativa i cultural.

En aquest nou marc, l'Arxiu de la Ciutat de Barcelona ha d'assolir els objectius a través d'una direcció compacta amb un lideratge polític que impulsi els plans i projectes estratègics de gestió documental i de difusió del seu ric patrimoni. Així doncs, el desplegament d'aquest model duria implícits els propòsits següents:

- Reunir tots els fons i col·leccions documentals en un centre, tant els ingressos actuals com els nous, que s'haurien d'integrar amb les condicions de conservació i seguretat adients.
- Reorganitzar els serveis que es presten als ciutadans, a les empreses i als investigadors per ser més eficaços i competitius.
- Dotar d'un servei més eficient l'Administració municipal, afavorint la governança de la informació, l'accés a la documentació i la reproducció dels documents amb processos digitals.
- Mitigar els riscos de pèrdua d'informació o de fuga de patrimoni històric essencial del passat de la nostra ciutat.
- Bastir un edifici emblemàtic destinat a la conservació i difusió del patrimoni documental, que associï la marca Barcelona a la cultura i també a l'Arxiu de la capital.
- Millorar el finançament dels programes i estalviar despeses de serveis duplicats o innecessaris.
- Esdevenir un centre referent a escala internacional per la innovació i la qualitat dels programes i els serveis al públic en general.

El nou arxiu de la capital catalana ha de ser modèlic i eficaç en tots els aspectes, per això cal situar-lo a un nivell central de l'organització i donar-li un reconeixement polític, organitzatiu i normatiu singular. Igualment, s'ha de preveure un pla estructurat d'actuacions i d'inversions necessàries per dotar-lo dels serveis adients. Algunes d'aquestes actuacions s'han emmarcat en els programes que es descriuen a continuació.

Programa de gestió documental i innovació

En els darrers anys, la gestió dels documents i evidències a les organitzacions ha experimentat una gran transformació a causa de la implantació progressiva de l'entorn electrònic. L'Ajuntament de Barcelona ha regulat polítiques i procediments per assegurar l'autenticitat, la integritat i la conservació dels documents i arxius, tant en suport físic com electrònic. El sistema corporatiu de l'Ajuntament (AIDA: Administració Integral de Documents i Arxius) estableix les responsabilitats i regula la gestió dels documents des de la seva creació als òrgans de l'Administració fins a la seva conservació definitiva o destrucció en compliment de la vigència legal.

En els propers anys, s'ha de fer efectiva la implantació de la gestió documental a tota l'Administració municipal. D'aquesta manera, es compliran els principis de la política de gestió documental següents: conservar de forma completa i exacta els documents que testimonien les decisions municipals; gestionar els documents d'acord amb la legislació catalana i amb els principis

d'eficàcia i d'eficiència; procedir a la modernització i la competència tecnològica amb procediments electrònics i la substitució del paper; vincular tots els documents i evidències amb els instruments del sistema i estendre aquesta metodologia a tots els sistemes d'informació; garantir la seguretat i la protecció de les dades; assegurar la transparència, l'accessibilitat i la usabilitat de la informació per a tots els ciutadans amb els mitjans electrònics i presencials a l'abast, i procedir a la racionalització i la sostenibilitat per aplicar criteris d'avaluació i tria de la documentació.

La gestió documental es basa en els estàndards i les normes internacionals més àmpliament acceptats. Els documents i els expedients electrònics, així com les aplicacions que els gestionen, han de complir els estàndards d'interoperabilitat, de manera que puguin ser intercanviats amb altres organitzacions i formar part dels programes de cooperació a escala local, nacional i internacional.

Programa d'ingressos, tractament i preservació

El nou centre d'arxiu ha d'estar dotat d'un programa complet d'ingressos, tractament i preservació de documents textuais, audiovisuals, gràfics i electrònics amb els espais condicionats i suficients per als propers anys, tant de dipòsits documentals com d'espais tècnics i públics per a la consulta.

Qualsevol arxiu municipal d'una gran capital ha de poder ingressar grans volums documentals de naturalesa municipal i privada. Una política d'ingressos planificada inclouria tota la documentació pendent de l'Administració municipal i les possibles donacions, compres o cessions de fons i documents d'interès per a la ciutat. D'aquesta manera, en primer lloc, es donaria compliment al principi de dotar de seguretat i condicions de conservació la mateixa documentació municipal i, en segon lloc, s'evitaria la pèrdua de patrimoni privat rellevant per a la nostra ciutat.

Aquest programa hauria d'afavorir les donacions de fons privats de persones, famílies, empreses i entitats, com a manera més justa de preservar la memòria de tots els barcelonins. Malgrat que la donació de fons privats ha de ser el procediment preferent d'ingrés, per no contribuir a l'especulació del mercat de la compravenda de patrimoni, cal preveure, també, una certa capacitat d'inversió per a l'adquisició d'aquells fons i col·leccions d'interès que es puguin incorporar amb criteris tècnics clarament definits i transparents. Això només es pot aconseguir si a tots els àmbits —el primer, a escala nacional— s'aproven polítiques d'ingressos de fons a diferents centres públics amb mecanismes de coordinació de totes les administracions implicades.

Complementàriament, l'Arxiu de la Ciutat de Barcelona hauria de tenir un programa amb objectius molt ben estructurats sobre tractament i descripció dels fons documentals. Avui és essencial bastir aquest programa de tractament de fons a partir de les demandes i peticions dels usuaris, d'acord amb els interessos professionals de tots els àmbits.

Amb el transcurs dels anys, els documents s'han anat acumulant sense que s'hagin pogut organitzar i descriure des de l'origen, la qual cosa fa que sigui necessari posar tot l'esforç a crear els instruments adients per tal que es puguin recuperar i consultar fàcilment.

Actualment, la implementació de les TIC i les noves eines ens han de permetre la consulta directa dels documents, prèviament digitalitzats. De la mateixa manera, els usuaris han de trobar tots els recursos d'informació al seu abast per mitjà dels canals d'informació. Amb el mateix esperit de servei, l'Arxiu de la Ciutat ha de treballar per donar aquest suport d'informació i

reproducció de la documentació a les dependències municipals, fins i tot amb noves estratègies perquè siguin cada vegada més àgils i ràpids per donar respostes al ciutadà.

És essencial aprovar, periòdicament, el pla de digitalització de la documentació, que ha de disposar de finançament i màxima prioritat al nou centre, tant per a la consulta en formats digitals que facilitin la preservació dels originals, com per fer més fàcil la consulta del patrimoni digital a través de plataformes web.

Igualment, s'ha de preveure un pla estable de restauració i conservació preventiva de la documentació, tant per assegurar la seva integritat física com per avançar en criteris de preservació digital del patrimoni. Per això, s'hauria de potenciar el departament de restauració i conservació, que coordini i tingui cura de les intervencions i de l'estat de la documentació, amb participació mixta d'empreses i professionals especialitzats.

Actualment, l'Ajuntament de Barcelona està treballant per implementar l'arxiu electrònic que asseguri la integritat, l'autenticitat i la conservació de la documentació produïda i emmagatzemada en suports digitals. Aquest projecte millorarà en els propers anys i caldrà garantir l'actualització de les plataformes i tots els mòduls del sistema, perquè el present i el futur de la nostra societat és digital.

Servei a la ciutat i a les persones

La prestació dels serveis a la ciutadania és, sens dubte, una de les principals funcions de qualsevol arxiu públic que ha de facilitar la consulta i la reproducció de la documentació a tots els nivells; ara bé, ha de ser sempre compatible amb el respecte a la privacitat i a les dades de caràcter personal. Per tot això, caldria oferir un bon servei de referència i orientació al ciutadà amb noves eines i recursos tecnològics (estacions de consulta, instruments d'orientació, etc.) i personal especialitzat. En aquest sentit, la concentració de fons i col·leccions documentals en un equipament és un element indispensable. La proposta ha d'incloure estratègies de suport als professionals i als negocis que tenen en la documentació de l'Arxiu Municipal una de les seves fonts principals de treball.

La finalitat d'aquest nou servei és complir els estàndards i establir un catàleg de serveis exemplar que doni resposta a les necessitats de tota la ciutadania, perquè cal proporcionar informació de qualitat dels tràmits i de les gestions diàries. Com ja s'ha esmentat, cal potenciar tot l'accés en línia als fons documentals i fer un salt important en el nombre de documents digitalitzats que el ciutadà pot consultar des de casa seva.

La reutilització de la informació i la reproducció de la documentació han esdevingut condicions fonamentals dels arxius més oberts a la ciutadania i al món de les empreses. Caldria incloure, doncs, serveis de reproducció i digitalització que afavorissin el treball dels investigadors, els professionals o els ciutadans en general. Un equipament nou ha de tenir espais i recursos per facilitar les reproduccions o la digitalització a demanda o amb dispositius personals (tauletes, càmeres fotogràfiques, mòbils, ordinadors personals, etc.). En aquest sentit, el salt qualitatiu és fonamental per tal de respondre als nous temps i a les necessitats reals de les persones que demanen més facilitats d'accés i utilització de la informació pública.

Programa de memòria i educació

Al costat d'aquest servei d'informació administrativa, cal incrementar la participació ciutadana per a la construcció de la memòria col·lectiva, mitjançant serveis educatius i culturals de la ciutat. Oferir un programa sòlid i cohesionat d'exposicions, jornades, visites i publicacions és un repte essencial per contribuir a la memòria històrica. Cal un programa de ciutat potent que canalitzi i doni consistència a moltes iniciatives científiques i culturals que actualment estan disperses. Així mateix, per tenir més consistència i visibilitat d'oferta, es proposa un programa cultural que inclogui propostes per a públics nous, com per exemple els joves i la gent gran.

L'Arxiu de la nostra ciutat sempre ha estat un referent de la recerca i difusió de la història, amb programes d'activitats de difusió; caldria, però, aprofundir amb noves estratègies més properes a la ciutadania, sobretot amb més presència dels serveis educatius i d'activitats per a nous públics. Preferentment, aquest programa hauria d'incloure noves activitats associades als plans d'estudis i als programes de recerca de les universitats catalanes. Repensar conjuntament amb el món universitari la recerca sobre la història de Barcelona és encara una assignatura pendent.

Aquest equipament cultural ha de ser també un centre de prestigi i referència de la memòria històrica que s'acosti als districtes i als barris de la ciutat, com ho ha fet moltes vegades l'Arxiu Municipal de Barcelona. Cal atreure l'interès de la ciutadania a l'entorn del patrimoni documental amb exposicions, conferències, publicacions, visites, entre altres activitats, tant a la seva seu (on s'hauria de disposar de sales d'exposicions, aules, sales de reunions, etc.), així com la possibilitat de fer activitats als diferents territoris sobre aspectes concrets de la història local.

Consideracions finals

En el context actual, i més encara mirant cap al futur, l'Arxiu de la Ciutat de Barcelona evoluciona cap a un model més cohesionat dels seus serveis i molt compromès amb les noves tecnologies, i l'era digital que ha revolucionat l'accés i la participació de la societat en el coneixement. Al costat d'aquest món apassionant, cal refermar que estem compromesos amb la recuperació, la protecció i la difusió del patrimoni documental.

Ara i en el futur immediat, és aconsellable concentrar i simplificar centres en benefici de l'estalvi, l'eficiència i la qualitat dels serveis al ciutadà. En general, es pot afirmar que ara és l'hora de repensar aquests serveis que ofereixen la majoria dels arxius públics del nostre país.

Aquesta proposta és coherent i compatible amb el fet de projectar l'Arxiu com un equipament emblemàtic de la ciutat i de prestigi sobre la memòria històrica, la conservació del patrimoni i la difusió del coneixement.

En aquesta projecció de l'Arxiu de la Ciutat cap al futur, en volem un que sigui de tothom, obert a l'accés dels ciutadans i que contribueixi a la transparència de les administracions; un arxiu com a font bàsica de coneixement del patrimoni i de la nostra història, que reconegui la identitat mil·lenària dels barcelonins, i un arxiu que faciliti l'exercici de les responsabilitats de la ciutadania com a mostra de la trajectòria democràtica i lliure de la capital del nostre país.

Cultura i identitat a la capital d'una nació estat

Jordi Cabré

Advocat, escriptor i assessor en gestió pública

1. Introducció

Una declaració de sobirania implica algun xoc més que el polític o el jurídic: també és un xoc emocional, cultural i psicològic. Demana capacitat d'adaptació administrativa, eines de transició i força política, però també resiliència i flexibilitat mental. No es pot ignorar el canvi segur d'hàbits que comporta, la creació de models i estructures noves, no només des del prisma administratiu, sinó també dins mateix del sentiment i el pensament dels ciutadans..., allò que col·loquialment s'anomena un «canvi de xip» o «salt de pantalla».

Què vol dir ser capital de l'Estat català, quan fa tres-cents anys que ja no se n'és? Quines implicacions té aquest pas en el model cultural i en l'imaginari col·lectiu, en la identitat d'una ciutat tan complexa, quan durant tres-cents anys l'autoafirmació catalana s'ha manifestat en clau de reivindicació, o en contraposició a l'uniformisme polític i cultural de l'Estat espanyol? Com es crea un model propi de cultura, de capitalitat i d'identitat estatal sense la síndrome «Barça-Madrid» (per entendre'ns)? Com afectarà la sobirania catalana a la capital del cosmopolitisme, de l'obertura, de la barreja i de la creativitat?

2. Antecedents. Experiència passada com a capital d'estat

Per tal de mirar de projectar els principals aspectes a tenir en compte per al futur, abans cal partir d'algunes bases o antecedents:

2.1. Podem dir que l'última experiència de Barcelona com a capital d'un estat propi, de forma perdurable, va ser el 10 de setembre del 1714. Aquell sistema administratiu dels Àustries implicava la regència d'una sola corona, però l'existència de dos sistemes que podríem qualificar de «confederats»: el de Castellà i el d'Aragó.

Per tant, partim de la premissa que Barcelona té **una experiència llarga com a capital d'un estat propi: en va ser capital durant ben bé sis segles.** Aquesta experiència de Barcelona com a capital d'un estat propi es circumscriu principalment a l'època medieval, i si bé perdura durant el Renaixement sota la corona espanyola (a partir del Compromís de Casp) però mantenint constitucions i llibertats, s'acaba esfondrant totalment durant el barroc de les monarquies absolutes.

No és estrany, per tant, que durant els primers anys del catalanisme polític s'invoquessin — compartint els costums del romanticisme europeu— les arrels medievals: tota la Renaixença i tot el modernisme (inclòs el de Gaudí), així com el nomenclàtor i els principals monuments històrics de la ciutat, estan plens de referències expressives o subtils a l'època de més puixança de la corona catalanoaragonesa. És a dir, als segles en què Barcelona era capital d'un estat diferenciat.

2.2. Els altres antecedents en el paper de Barcelona com a capital d'un estat català són molt breus:

a) La proclamació feta per Pau Claris el 1641, que va durar només una setmana, però que era una reacció a les tendències centralitzadores de Felip IV i el comte duc d'Olivares.

b) Proclamació de l'Estat català dins la Federació Espanyola l'any 1873 (amb el suport de l'aleshores alcalde de Barcelona Miquel González i Sugranyes), si bé es tractava d'un estat federal i també va durar pocs dies.

c) El 1931, quan Francesc Macià va proclamar la República Catalana dins la Federació Ibèrica. Va haver de conformar-se amb una autonomia pocs mesos després, arran de les negociacions amb el Madrid de la Segona República.

d) El 1934, el president Lluís Companys va proclamar l'Estat català dins la República Federal Espanyola, la qual cosa va comportar el seu empresonament.

Per tant, amb posterioritat al 1714, les vegades puntuals en què Barcelona ha exercit com a capital d'un estat han estat breus i normalment provocades per un context republicà a nivell espanyol.

El republicanisme, per tant, forma part de la base cultural catalana a l'hora de formar un estat propi en la modernitat. Aquest apunt és important perquè té a veure amb la previsible forma de construcció d'un model d'estat propi, també des de la seva capital. Un model ciutadà, participatiu, democràtic i majoritàriament progressista o «avançat».

2.3. Curiosament, però, l'autonomia de Catalunya (entesa com a règim d'autogovern previ o menor al d'un estat) ha tingut viabilitat sobretot amb règims de monarquia parlamentària. És amb monarquies parlamentàries que es creen la Mancomunitat del 1914 o els projectes de primera autonomia (amb l'excepció del 1931: ja hem dit que Macià no aconsegueix fer un estat federal, sinó una autonomia). I l'últim exemple d'autonomia el tenim el 1978, amb l'aprovació de la Constitució espanyola i els estatuts d'autonomia.

És a dir, després del 1714 l'Estat català ha acostumat històricament a prendre forma sota el prisma del republicanisme, mentre que l'autonomia s'ha fet possible quasi sempre sota règims de monarquia parlamentària.

2.4. Els períodes de monarquies absolutistes o de dictadures uniformitzadores són els més extensos a Espanya des del 1714: **de Felip V a Franco podem comptar aproximadament 146 anys (com a mínim) de sistemes de monarquia absoluta o de dictadura.**

En contraposició, els períodes d'Estat català dins d'un règim republicà espanyol podem comptar-los en uns **tres anys** (inclòs el de Companys). I els períodes d'autonomia es compten en **quaranta-set anys** (incloent-hi la Mancomunitat, l'autonomia de Macià i l'autonomia actual).

L'experiència de Barcelona com a capital d'un estat modern (post Revolució Francesa) es concentra, per tant, en tres anys. La resta han estat períodes autonòmics, de dictadura o de sistemes fortament centralitzats.

3. Radiografia del moment cultural/identitari actual

El que té de nou la idea d'un estat català l'any 2014 es basa sobretot en aquesta inexperiència: ni Catalunya ni Espanya no estan gens acostumades a contemplar aquesta eventualitat. Barcelona, per descomptat, tampoc. Si bé l'extensa autonomia actual (trenta-sis anys) ha servit com a «banc de proves» sobre la capacitat d'autogovern catalana, ser un estat és tota una altra cosa. Tant des del punt de vista administratiu com des del punt de vista de cultura, d'identitat i d'imaginari.

3.1. Aquest resum històric sobre l'experiència de Barcelona com a capital d'estat ens porta a deduir un **pòsit cultural** semblant al següent:

- a. La forta càrrega que té la forja **medieval** d'aquesta capitalitat d'estat. Les màximes expressions d'això serien el barri Gòtic, les sales romànica i gòtica del MNAC, el nomenclàtor (Diputació, Consell de Cent, Aragó, València, Mallorca, etc.), el folklore i la cultura tradicional (gegants, diables, santoral...), els usos lingüístics, les estàtues d'època romàntica (Rafael Casanova, el Saló de Sant Joan, Colom...), les mateixes seus de l'Ajuntament i la Generalitat, etcètera.
- b. L'empremta innegable que hi té el **catalanisme** i, simultàniament, els seus dos corrents artístics i filosòfics contemporanis: el **modernisme** (Gaudí, Domènech i Muntaner, Puig i Cadafalch, l'Exposició Universal del 1888...) i el **noucentisme** (Exposició del 29, Mancomunitat, biblioteques, escoles, teatres, museus...). Caldria afegir-hi la **puixança econòmica** de principis del segle xx, l'Eixample... Barcelona entra tard en la modernitat, a partir de la industrialització, però a partir d'aleshores n'és pionera i punta de llança.
- c. La força dels **moviments obrer, socialista i anarquista**, sens dubte a causa de les grans crisis econòmiques i polítiques, però també a aquest sentiment republicà/democràtic en contraposició a un sistema tradicionalment absolutista/dictatorial de 146 anys. En són exemples les fàbriques, el Paral·lel, els sindicats, els serveis socials (dels més primitius al modern estat del benestar), les agitats als carrers i la **tradicional desconfiança barcelonina cap a qualsevol forma d'estat** en què els ciutadans no se sentin profundament protagonistes.
- d. La **convivència actual de dues generacions**: la que va sobreviure els últims anys del franquisme i la que ha nascut en democràcia, la qual cosa significa que el record d'èpoques dictatorials o de guerra civil, si bé es va difuminant, encara és **prou recent com per condicionar tant el debat polític com l'imaginari cultural.**

e. La tradició catalana (i barcelonina) d'**autogovernar-se i autoafirmar-se amb models alternatius als de l'estat tradicional**: autonomia, Mancomunitat, associacionisme, empresariat, concertació, convenis i consorcis, expressió cultural i artística o a través d'esdeveniments populars com a alternativa a la falta d'un autogovern amb potència d'estat (modernisme, avantguardes, exposicions internacionals, Jocs Olímpics...).

3.2. Prenent com a base aquest pòsit cultural inherent a la història de Barcelona, enfoquem la lupa una mica més a prop: com s'ha desenvolupat culturalment la capital de Catalunya durant **aquests trenta-sis anys d'autonomia i de democràcia**? Podem resumir-ho de la manera següent:

- a. Ha estat una ciutat que venia d'una intensa tradició de **contestació al franquisme**, tant des del punt de vista **identitari** i de reivindicació cultural, com de punta de llança dels **valors democràtics**.
- b. Ja el 1978 Barcelona era identificada amb els **moviments socialdemòcrates europeus**, amb la **democràcia**, amb l'**avantguarda artística**, amb el **progressisme** ideològic (feminisme, laïcitat, llibertat sexual...) i amb l'**associacionisme civil** (fundacions i entitats culturals, esportives, socials, educatives...).
- c. Durant dècades pren relleu la figura de Pasqual Maragall, qui, més enllà de ser l'alcalde dels Jocs Olímpics, va crear un cert «contrapoder urbà» al nacionalisme de la Generalitat i va ser qui més va defensar públicament i argumentadament la idea mai realitzada d'una **Barcelona cocapital de l'Estat espanyol**.
- d. La manca d'estat propi (i la manca d'èxit de la proposta de cocapitalitat espanyola) ha dut Barcelona a apostar per models de creixement a través de **grans esdeveniments** com els **Jocs Olímpics del 92** o el Fòrum de les Cultures del 2004.
- e. Des del prisma cultural, Barcelona destaca durant els anys vuitanta-noranta (a banda de fer-ho pel seu eficient sistema de **xarxa de biblioteques i centres civico culturals**) i desenvolupa un paper de **capital cultural de Catalunya**, tot acollint infraestructures «nacionals» (TNC, Biblioteca de Catalunya, Auditori, MNAC...). Especialment cap als anys noranta, Barcelona es consolida culturalment en l'àmbit del **disseny**, i també fa una important aposta per les **fàbriques de creació**. Podem dir que són uns anys de **forta intervenció administrativa** en el dinamisme cultural de la ciutat.
- f. La polèmica organització del Fòrum de les Cultures de 2004 ja va indicar un **canvi de paradigma** per al qual ja no valdran ni els codis ideològics de la transició democràtica, ni la utopia d'un senat espanyol a Barcelona, ni l'èxit esclatant dels Jocs Olímpics, ni l'intervencionisme sense límits. Cal crear un model nou.

3.3. La Barcelona actual, o la Barcelona «precapital d'estat», apunta bàsicament cap a un model cultural en el qual:

- a. Les noves generacions nascudes en democràcia demanen més protagonisme en termes de **participació ciutadana**, també en l'àmbit cultural: s'ha creat el debat dels «centres d'**autogestió**» com el polèmic Can Vies. Tot això està, segurament, en una certa sintonia amb la tradició «republicana» que comentàvem més amunt: el ciutadà de Barcelona que aposta per un estat propi, malgrat tot, no vol que se li limitin artificialment els canals de participació i expressió (política, social o cultural).

- b. El **turisme** hi té una importància cabdal: l'atractiu del modernisme, però també el benestar i el dinamisme propis de la ciutat, fan que aquest veritable fenomen de masses sigui un dels reptes més importants en gestió pública (també cultural) a Barcelona.
- c. Hi ha símptomes d'**esgotament del sistema «infraestructural»**: existeixen els equipaments culturals, però hi ha un dèficit de racionalització i optimització del seu ús, així com dels hàbits culturals (consum i creació) dels ciutadans.
- d. Això ha de compaginar-se amb una nova cultura, que és la de l'**era digital**: ja no ens comportem, ni pel que fa al consum cultural ni quant a la comunicació humana, com fa tan sols cinc anys.
- e. Hi ha una **desvinculació** preocupant del consum cultural ciutadà envers la **contemporaneïtat**; hi ha una certa desconexió amb l'art d'avui, amb el fet d'arriscar-se amb la novetat i l'experimentació, que hauria de ser salvable.
- f. Han adquirit una vigència creixent **valors i causes** com ara: la protecció del medi ambient, la igualtat d'oportunitats, l'eliminació de discriminacions per gènere, raça i orientació sexual, la preocupació per la corrupció a escala local i global, l'aprofundiment democràtic, la transparència, la protecció dels animals, el civisme (dret al descans, neteja urbana...), l'autodeterminació dels pobles, etc.
- g. La creació del **Born Centre Cultural** respon a alguna cosa més que la commemoració del Tricentenari: existeix un corrent evident d'autoafirmació nacional que també necessita ser vehiculat, d'alguna manera, a través de les polítiques culturals tot vinculant passat i present.
- h. S'han creat dos grans debats interessants en l'àmbit cultural: el de «**cultura de l'espectacle contra alta cultura**» i el d'«**aposta pels autors nacionals o locals contra obertura i cosmopolitisme**». En cap dels dos casos és cert que no hi hagi un punt mig, però és evident que depèn d'on es posi l'accent marcarà la identificació d'un model cultural o un altre.

El segon debat, en un moment de transició nacional cap a un estat català, pren una **rellevància especial**.

4. El canvi cultural en la capitalitat d'un estat propi

Esdevenir la capital d'un estat no significa imitar al detall fórmules d'altres capitals, però sí que hi ha uns trets bàsics i indispensables a tenir en compte.

La capital d'un estat, des del prisma cultural/identitari, és una ciutat que presenta les següents diferències amb l'experiència que ha tingut Barcelona durant els últims tres-cents anys:

- a. Una capital d'estat acull ministeris, ambaixades, seus oficials, administracions d'hisenda, parlament i/o senat, banc central, serveis de seguretat i defensa... Tot això indica un canvi cultural obvi: a banda de fer-se visible això en els carrers (amb seus administratives, protocols i simbologia), també suposa un canvi d'actitud que obliga a oblidar el «resistencialisme» o la cultura de la reivindicació. **Barcelona deixa de ser la ciutat del greuge.**
- b. Una capital d'estat pren automàticament una responsabilitat implícita de «**representativitat**» de la seva cultura, més del que ja ho fa ara. Barcelona esdevé —molt més del que ho és ara— símbol o resum de la «catalanitat». Ja no es presentarà al món com a complement a una

cultura general espanyola, sinó com a entitat independent i amb sentit de la unitat pròpia (que no uniformitat).

- c. **Madrid deixarà progressivament de ser un referent amb qui comparar-se**, o una veïna avantatjada històricament per un estat compartit, i esdevindrà una capital que compartirà protagonisme comparatiu amb d'altres. Així mateix, Barcelona tindrà un nou pla de comparació: abans es comparava sobretot amb les ciutats industrials o comercials (Milà, Marsella, València...), i ara també es **compararà amb capitals** (amb París, Roma, Lisboa...)
- d. Una capital d'estat presenta normalment més eines d'obertura, d'internacionalització, d'intercanvi cultural, de **capacitat d'enviament i recepció de productes i idees de qualsevol indret del món**. Una capital d'estat és un imant d'atracció (encara més que ara) dels diversos pols de capitalitat cultural, administrativa o econòmica del planeta.

5. Propostes d'actuació en la hipòtesi d'una Barcelona capital d'estat

Tenint en compte tots els antecedents esmentats, la contextualització del moment cultural a Barcelona i les característiques enumerades pel que fa al canvi que suposa l'evolució cap a una capital d'estat, es formulen les següents propostes:

5.1. Relacions amb l'Estat espanyol i amb la cultura castellana

La relació amb Espanya pot fer-se difícil o incòmoda durant els primers anys, com sembla prou obvi. Barcelona hauria d'aprofitar tant la seva marca, com el seu atractiu i el seu tradicional caràcter d'obertura i cosmopolitisme per fer de **pont directe, permanent i fraternal amb la cultura (les cultures) i els ciutadans d'Espanya**.

Caldrà gestionar de manera pacient i generosa el «dol» que necessàriament s'haurà de viure en certes parts de la població, si no en tota: les persones de matriu cultural catalana també tindran el seu dol, ja que estem parlant de tres-cents anys amb intercanvis de tot tipus (demogràfic, cultural, comercial...), que continuaran, però amb canvis segurs.

Segons diu el recent *Llibre Blanc de la Transició Nacional* editat per la Generalitat de Catalunya, en el punt 3.1., «serà decisiu trobar les millors fórmules de respecte a les minories nacionals, culturals i lingüístiques que determinarien la hipotètica realitat d'una Catalunya independent». En aquest sentit, Barcelona pot jugar un paper fonamental.

Barcelona pot impulsar un **òrgan cooperatiu entre ciutats d'arreu de la Península** per a l'intercanvi en matèria cultural. Barcelona podria ser, fins i tot, impulsora d'una cultura que ja va tenir els seus antecedents, l'«*iberisme*», amb el qual van simpatitzar tant Joan Maragall com Miguel de Unamuno, o els mateixos Prat de la Riba i Cambó. També José Saramago o Lobo Antunes hi han manifestat aproximacions.

Barcelona ha estat molt proactiva en la promoció d'aquest esperit, conscientment o inconscient: places de toros, el Poble Espanyol de l'Exposició del 1929, la Feria de Abril, les tradicions religioses peninsulars, els casals regionals espanyols, la tradició flamenca i rumbera, la sarsuela, la programació cultural d'arrel compartida (des de les *Goyescas* de Granados fins a les varietats del Paral·lel...).

Es tractaria d'institucionalitzar aquest pòsit cooperatiu cultural en col·laboració amb altres ciutats de la Península, creant consciència d'«identitat ibèrica» o fins i tot creant festivals i fires amb aquesta temàtica, de manera que se subratlli la riquesa de la diversitat cultural i nacional peninsular.

Si Barcelona no ha pogut ser cocapital política d'Espanya, sí que, com a capital d'un estat independent, pot esdevenir capital de l'iberisme.

Des del punt de vista lingüístic, una capital d'estat on conviuen dues cultures o llengües no té per què modificar la seva política pel fet d'haver esdevingut capital d'estat. El fet d'esdevenir capital d'estat no hauria de suposar canvis en una gestió, la lingüística, que, llevat d'algunes polèmiques, tant Catalunya com Barcelona tenen prou ben resolta en termes de convivència.

5.2. Model de capitalitat d'una «nació estat» (contra «estat nació»)

- a. El model «estat nació» com a ens omnipotent i de forta sobirania ha quedat superat per les dinàmiques de globalització i cessió de sobirania a organismes supraestats. Els estats independents d'avui són tan interdependents i comparteixen tant les sobiranies que podria resumir-se la identificació d'un estat modern només amb tres elements indelegables: un és l'ordre públic o la defensa, el segon és la política exterior i **el tercer, sens dubte, és la cultura, l'imaginari i la simbologia col·lectiva.**
- b. Però és que, a més a més, a Catalunya l'«estat nació» propi no ha existit mai. Per això tant Catalunya com Barcelona han mantingut de sempre la tradició de «nació estat»: la **participació privada, associativa o concertada** d'on sorgeixen realitats com els ateneus, el Liceu, el Palau de la Música, festivals com el Sònar o el Primavera Sound, el Teatre Romea, etcètera. Això s'ha hagut de combinar amb el necessari model d'**intervenció pública bàsica** (serveis de biblioteques, xarxes i sistemes, teatres públics, auditoris...).
- c. Així doncs, a aquests dos models caldrà afegir-ne un tercer: el de «capitalitat». A Barcelona això es coneix popularment en relació amb les despeses del Museo del Prado de Madrid: fan falta **uns referents propis, uns imaginaris comuns i uns equipaments importants** en què es pugui emmirallar tota la «nova» col·lectivitat. Aplicat a Barcelona, tot i que ja s'han desenvolupat grans equipaments culturals nacionals durant l'autonomia (MNAC, Biblioteca de Catalunya, TNC, Auditori...), quan una ciutat esdevé capital d'estat no només s'han d'enfortir i projectar aquests elements existents, sinó que a més necessita equiparar la seva inversió en cultura a la d'altres ciutats de la mateixa envergadura: **una capital d'estat europea ha de ser una capital amb una inversió cultural no menyspreable.** Tot això es pot fer englobant-ho dins del model «autòcton» abans esmentat: el model «nació estat» en contraposició a la tradició jacobina, intervencionista o centralista. Barcelona no ha de perdre la seva tradició en aquest sentit (model de mesura humana, participatiu, realista), malgrat el grau considerable de *grandeur* pública que tota capital d'estat ha d'assumir.
- d. Un model així, a més, podria vehicular millor les propostes aportades per la «cultura alternativa», «autogestionada» o fins i tot «antisistema», sorgides en diversos barris de la ciutat. Barcelona pot ser pionera en un model mixt de participació cultural, on espontaneïtat i promoció pública convisquin en un punt de trobada. El paper dels centres cívics i ateneus, públics o populars, seria clau en aquest objectiu.

- e. Aquesta «nació estat» **no segueix un model centralista**, sinó que disposa de xarxes territorials ben distribuïdes, connectades i cooperatives. Per tant, cal que Barcelona pensi també en la realitat conjunta del país i que com a capital d'estat no ofegui, sinó que **oxigeni els altres pols de creativitat del país**.
- f. Per últim, ser capital d'una «nació estat» comporta exercir de cocapital dels **territoris de cultura i parla catalanes**, tot establint forts lligams de cooperació amb ciutats com València, Palma de Mallorca, Perpinyà o l'Alguer. Si París és capital de la francofonia i Madrid de la hispanitat, Barcelona ho ha de ser (de forma compartida però proactiva) de la **nació cultural d'arrel catalana**.

5.4. Continuació i impuls dels potencials actuals

En el recent informe «Estat de la ciutat» de l'Ajuntament de Barcelona s'esmenta que en l'enquesta *Survey on the Barcelona City Brand*, del Barcelona Centre de Disseny, apareix la ciutat com a **quarta ciutat més creativa del món**, després de San Francisco, Londres i Nova York.

Si sense ser capital d'estat Barcelona ja aspira a ser capital de la creativitat (marca «Barcelona inspira»), amb l'assumpció de la seva nova condició aquest paper pot incrementar-se en possibilitats i en projecció.

Això ha de suposar, però, no només invertir en serveis i infraestructures, sinó també en **actitud creativa**. Era Dalí qui als anys trenta proposava la creació a Barcelona d'un Consorci de la Imaginació Pública, amb seu a la Pedrera, dirigit a ensenyar o orientar els ciutadans a desenvolupar les seves habilitats creatives i la seva inquietud cultural. Sense haver de calcar aquesta idea fil per randa, una ciutat que acull tanta genialitat patrimonial i artística no pot ser una ciutat on els seus habitants no siguin **veritables agents dinàmics en consum i en creació**.

I pel que fa al debat «identitat-cosmopolitisme», Dalí també seria l'exemple: no cal escollir entre ambdós conceptes perquè, si es fa bé, ambdues coses es retroalimenten. La promoció del llegat patrimonial (material o immaterial) ha de compaginar-se, com ja es fa, amb ser referència, expositor i promotor de les noves aportacions culturals del món. Barcelona ha de ser tan identitària com moderna, experimental, oberta i cosmopolita: cal tornar al punt en què autors com Mario Vargas Llosa **no puguin veure mai la posada en valor de la identitat catalana (inevitable quan s'esdevé capital d'estat) com un fre, sinó justament com un estímul, per a l'obertura als corrents i cultures del planeta**. Justament perquè Barcelona haurà acabat de discutir sobre política competencial, financera o administrativa en termes de greuge.

Entenem que altres aspectes relacionats amb la gestió de l'èxit turístic, les noves tecnologies, la promoció de valors universals contemporanis o el debat espectacle-cultura, si bé podrien enriquir molt l'anàlisi general, ho farien de forma massa extensa i no toquen prou directament el fons de la temàtica d'aquest informe.

6. Conclusions

7. **Barcelona té una tradició com a capital d'estat en època medieval, i posteriorment al 1714 només ha estat capital d'estat modern durant un total de tres anys (amb arrel sempre republicana). La resta del temps ha estat capital d'autonomia o bé sota règims no descentralitzats.**

8. En termes històrics de cultura i identitat, Barcelona és la suma de forja medieval, industrialització, catalanisme, moviments socials, desconfiança cap a les formes d'estat, cooperació, consorci, associacionisme... Més recentment, ha estat referent d'avantguarda creativa, de progressisme ideològic, de sentit de la modernitat, de cosmopolitisme, tot compaginant la reclamació de cocapitalitat espanyola i l'exercici de la «capitalitat nacional-autonòmica».
9. Barcelona com a capital d'estat deixarà de ser la ciutat del greuge envers Madrid, accentuarà tant la seva identitat pròpia (catalana) com la seva capacitat d'obertura i acollirà organismes i costums propis d'un estat als quals no està acostumada. S'enfrontarà, doncs, a una certament difícil (però sana) «solitud».
10. Barcelona pot i ha d'aspirar a ser capital de l'«iberisme», tot creant fórmules de cooperació permanent amb ciutats representatives de les altres cultures de la Península, especialment l'espanyola.
11. Barcelona haurà de sumar, a la seva tradició de participació privada, associativa o concertada, el paper de capitalitat d'estat: això s'haurà de notar en inversió i en adaptació a un nou model, que combini elements d'«estat» (o de *grandeur*) amb elements de participació (política i cultural) ciutadana; un model, per tant, autòcton de capitalitat d'estat.
12. Barcelona com a capital d'estat haurà d'evitar tendències centralistes envers la resta de Catalunya i, així mateix, obrir un espai de capitalitat cultural en relació amb tots els territoris d'arrel cultural catalana. El seu paper com a nexa principal de l'Arc Mediterrani li dóna una gran força en aquest sentit.
13. Barcelona tindrà l'oportunitat de destacar com a capital de la creativitat (de manera encara més decidida i proactiva que ara) i, així mateix, demostrar que la posada en valor de la nova identitat de capital d'estat reforça, més que frena, l'obertura als corrents i les cultures del planeta. Justament perquè haurà acabat de discutir sobre política competencial, financera o administrativa en termes de greuge.

Barcelona, la capital del talent

Esther Casademont

Psicòloga industrial i màster en Direcció de Recursos Humans.
Experta en gestió de talent i recerca de perfils professionals.
Sòcia directora de la consultoria Hunivers

Vivim un moment històric i complex per al futur de Catalunya, on els ciutadans hem de prendre la responsabilitat de definir i construir com volem que sigui Barcelona, la nova capital del nou Estat català, europeu i independent.

Estem immersos en un procés de debat i reflexió sobre el futur de la nostra ciutat i el nostre país i tot i que no tenim cap seguretat d'on serem demà, sí que tenim l'esperança que tot serà millor. I ara és quan, en aquest context d'incertesa, hem d'aprofitar per somniar i imaginar com ens agradaria que fos reconeguda Barcelona.

Hem de donar a conèixer els avantatges de viure, estudiar, fer negocis, innovar i fer créixer la nostra ciutat. Hem de continuar treballant per gestionar i potenciar la marca Barcelona i fer-la encara més atractiva, no només per als mateixos ciutadans, sinó també per a la resta d'estats i visitants.

Som un referent europeu —i fins i tot internacional— d'una de les ciutats amb més qualitat de vida, un fet que atrau estrangers, estudiants, empreses i inversors d'arreu del món.

La crisi econòmica ha generat que una part de la població, principalment joves i immigrants, hagin hagut de marxar per buscar noves sortides professionals més adequades a les seves necessitats i formació. Però, alhora, Barcelona segueix essent un pol d'atracció de talent per les seves escoles de negoci i els clústers biomèdic i tecnològic que ens situen al capdavant d'aquests sectors a escala internacional.

Per formar un nou estat necessitem un capital humà motivat i competent, i no és només una qüestió d'actitud sinó d'aptitud i voluntat d'esdevenir els millors en àrees de coneixement i d'especialització.

Els professionals de l'àrea de recursos humans ens dediquem a cercar, seleccionar, formar i retenir el talent dels equips de les organitzacions. Persones motivades, preparades, professionals i compromeses, que són el que realment fan moure les organitzacions.

El repte de Barcelona és aconseguir formar, atraure i retenir el talent per permetre a la ciutat afrontar els reptes de futur amb més força. Hem de ser una capital cosmopolita sòlida que ofereixi el màxim nivell de formació personal, professional i cultural a ciutadans i visitants.

Barcelona disposa d'una àmplia oferta universitària, escoles de negocis i màsters reconeguts internacionalment: cinc universitats públiques, tres de privades, 205.000 alumnes universitaris, i el reconeixement d'ESADE (3a) i l'IESE (6a) com les millors escoles de negocis europees, segons el *Financial Times*. Som un referent europeu en formació empresarial.

També som una de les principals destinacions de turisme urbà a Europa i un focus d'atracció de visitants per motiu de negocis, amb 7,6 milions de visitants i 16,5 milions de pernoctacions en hotels el 2013.

La ciutat promou el desenvolupament de sectors tan estratègics com les TIC, la logística, el comerç i el turisme. Barcelona és la quarta ciutat del món pel que fa a organització de reunions internacionals. Un clar exemple és la celebració de la fira Mobile World Congress, que ens ha convertit en la Capital Mundial del Mòbil, amb 72.000 visitants el 2013, un 8% més que l'any anterior, a més de generar grans oportunitats de negoci i inversions a la ciutat. Dins el sector de les TIC, Barcelona és capdavantera en l'àrea digital i dels videojocs, un altre dels actius de la ciutat.

Barcelona és una de les millors ciutats del món en l'àrea de producció científica. En les darreres tres dècades, Barcelona ha col·laborat amb centres i científics d'altíssim nivell que han convertit la ciutat en un dels clústers biomèdics més avançats del món en recerca i investigació. Una nova font d'atracció de talent, tant intern com extern.

En l'àrea del disseny —la creativitat i les noves tendències—, Barcelona és la cinquena capital mundial de la moda, després de Nova York, París, Londres i Los Angeles, segons el Global Language Monitor. Empreses internacionals com Mango i Desigual, dissenyadors com Custo Dalmau i la Passarel·la o8o, han contribuït a posicionar-nos com una de les ciutats capdavanteres i més competitives a escala global en aquest sector.

Un estat és una forma d'organització política, social i econòmica, comparable a una empresa on el capital humà, la seva direcció, estructura, funcionament i operativitat, són clau per al seu èxit i bon desenvolupament. El repte de Barcelona com a nova capital de nou Estat català és crear, atraure i mantenir el talent, perquè el talent és intel·ligència, capacitat i creixement. La clau i el motor de l'èxit de la nostra ciutat.

Barcelona i l'avenir de la universitat

Jaume Casals

Rector de la UPF

En un text tan suggestiu com hermètic, que serveix de prefaci a un llibre excel·lent de filosofia, *Les maîtres de vérité dans la Grèce archaïque*, de Marcel Detienne (París, Maspéro, 1967¹), Pierre Vidal-Naquet explica com la noció de ciutat, i la ciutat mateix, comença a partir de la substitució del combat homèric, desordenat i ple d'exhibicions individuals, per l'uniforme militar. En el si de l'exèrcit, igualment homèric, es van dibuixant les formes que prefiguren procediments propis de la vida ciutadana. Per exemple, al voltant de la vasta assemblea (*agôn*, en grec) que Aquil·les convoca per al dol del seu amic Pàtrocle, reunió en què s'ajunten els jocs i la competició esportiva amb els rituals de la mort i de l'ordre de les multituds, Vidal-Naquet esbossa sense gaire més elements l'embrió de l'objecte formidable que trobem designat per la família semàntica de «política» i «ciutat».

L'objecte és més formidable com més ens col·loquem en la ignorància d'allò que avui considerem trivial: que la humanitat s'organitza en nacions i que no concebem una nació sense afegir a una geografia determinada i a certa multitud humana una estructura que només pot fonamentar-se en el model d'una ciutat i d'una cultura ciutadana. La textura d'aquell origen singular de la ciutat li garantia probablement cert èxit al llarg de la història del món. Perquè, per molt gran que en pugui ser el rebuig, o precisament per aquest motiu, l'organització militar i les celebracions de la mort són tòpics encara intel·ligibles a tot arreu, idees que ens semblen atemporals.

Per mirar d'establir la naturalesa i el grau de necessitat dels vincles més profunds que lliguen una ciutat universal com és avui Barcelona amb la institució cultural per antonomàsia, la universitat, cal intentar situar-se en la perspectiva epistemològica zero, la d'un sistema de prejudicis en blanc, que se suposa en una reflexió com la de Vidal-Naquet sobre la literatura homèrica i el caràcter fundacional de la civilització europea contingut en la idea de la Grècia antiga.

Acabo d'escriure «ciutat universal» per referir-me a Barcelona. La universitat s'ocupa en primer lloc de la condició i el concepte d'universalitat: allò que és vàlid per a tots i que podria difondre's sense subordinació a les determinacions locals (allò que val tant aquí com a la lluna, segons la fórmula clàssica), això és la ciència, i la universitat és la institució que hi corre al darrere. Dic amb molta cura «sense subordinació» i no pas «sense atenció» a les singularitats locals. Ara, si acceptem el joc mental de Vidal-Naquet, com no ha de resultar-li vital, a una universitat, certa proximitat íntima i lògica a la seva ciutat? La ciutat hauria de ser el seu primer objecte, la universalitat mateixa encarnada i representada en un lloc concret.

Aquest vincle entre ciutat universal i saber universal és tanmateix massa directe. Conté una mena de curtcircuit. En el nostre cas, posa en un contacte simple i potser només lingüístic la fama de Barcelona al món (sobretot després dels jocs olímpics, que no evoquen només casualment l'antiga Grècia) i la necessitat de pertànyer a tot el món que tenen la ciència i la universitat.

Aquest contacte fàcil guanya profunditat amb l'exemple de l'experiència derivada d'una història comuna, no antiga sinó plenament contemporània. No és la història d'una ciutat que acull tal o tal institució entre les seves muralles reals o ideals. És, ben al contrari, la història d'una pertinença mútua en què l'escala de les mesures acaba perdent importància. Podria recórrer a altres exemples, però ningú no podria censurar-me de centrar-me un moment en la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona, que és la meua.

Segurament, la història de la UPF i Barcelona no té les dimensions numèriques que la Universitat Johns Hopkins, una de les nostres principals aliades nord-americanes, fa notar respecte al seu pes a Baltimore. El fulletó *Johns Hopkins Lives in Baltimore* explica, amb la mateixa eloqüència que s'endevina en el títol, com la universitat hi gasta 4.000 milions cada any i dona feina

a 50.000 persones. Ben cert que Nova York ja no seria la mateixa ciutat sense la presència estructurant, presència urbanística pura, de la NYU. Fins i tot, encara que no es tracti d'una de les primeres universitats australianes, Melbourne deu bona part del seu reconeixement internacional a les activitats del RMIT (Royal Melbourne Institute of Technology). A Barcelona ho sabem prou bé, perquè l'hem vist instal·lar-se amicalment fa un any entre nosaltres.

La història de la UPF a Barcelona és més modesta, i no estic gens segur que, durant aquests vint-i-quatre anys de convivència, la universitat hagi aconseguit fer comprendre fins a quin punt la seva integració urbana, seguint els projectes municipals des de l'Eixample i Ciutat Vella fins a la Ciutatella i el Poble Nou, era alhora la imatge material d'un ascens fins a les primeres posicions en els rànquings de les millors universitats joves del món. El magnífic llibre d'un antic alumne, Daniel Venteo, *Universitat Pompeu Fabra, història d'un campus urbà* (2010), mostra que aquesta integració material de la UPF en la seva ciutat ofereix un mosaic i una mena de mirall particular de tota la ciutat i de la seva història contemporània.

Això que explica i il·lustra Venteo són fets. En falta un, que ja s'està començant a perfilar. Barcelona és una de les ciutats del món que irradien amb més incandescència la naturalesa del fenomen ciutat; el fenomen grec antic que he evocat al començament, que ajunta política, art, vida quotidiana i ciència. Aquests quatre elements són la química que fa reaccionar conjuntament la singularitat local intransferible amb la universalitat dels models exportables. Li falta, a la nostra ciutat, que satisfà meravellosament els tres primers conceptes, acabar d'articular les seves relacions amb la ciència. Necessita travar-se amb la universitat i la Universitat Pompeu Fabra voldria fer honor al seu nom en un esforç inèdit per abraçar aquest fonament.

L'assoliment d'una plena reconciliació de Barcelona amb el saber demana una altra cota d'inversió econòmica en un àmbit que no és el de les primeres necessitats, però que conté la pedra de toc d'una bona resposta futura a aquestes primeres necessitats. Un canvi de perspectiva d'aquest ordre en la política financera sembla impossible sense un marc polític d'autogovern inqüestionable. Hem estat dels primers a declarar que, després d'aquests darrers anys, passi el que passi, ja no viuríem mai més en un país minoritzat. Entre les moltes raons del clamor popular per a un nou Estat català, s'hi ha de comptar Barcelona i l'avenir de la universitat. La pertinença mútua entre ciutat i universitat, amb prou feines encetada com a tema en aquestes poques pàgines, assenyala, però, amb claredat la direcció d'unes pràctiques que són impensables en la subordinació a un altre estat que es mantingui, com es manté l'Estat espanyol, extern i estranyat respecte a aquesta pertinença.

Reptes i oportunitats per al sector musical en una capital d'estat d'un món globalitzat

Sergi Casanelles Abella

Compositor i professor de Música de Cinema i Composició a la New York University (NYU)

En aquest article discutiré els reptes i oportunitats que afronta el sector musical avui en dia en relació amb el remarcable procés de transformació que estem experimentant. Discutiré sobre música en un sentit ampli i general del terme, incloent-hi el procés d'escolta, de producció, d'ensenyament i de recerca. Els reptes estan focalitzats en l'anàlisi de l'impacte de les noves formes d'accés, consum i producció musical generades gràcies a les noves tecnologies. A partir d'aquí, descriuré un marc d'oportunitats i defensaré els avantatges que un nou estat pot generar per poder aprofitar d'aquestes oportunitats.

Reptes

El filòsof canadenc Marshall McLuhan ha esdevingut una figura clau per a l'anàlisi de la cultura contemporània gràcies a la seva particular definició del terme «mitjà» (*media*). Per a McLuhan, un mitjà és tot allò que estén els sentits i les capacitats humanes. Per exemple, el martell és un mitjà que estengué el braç humà en fer-lo més fort i resistent. El filòsof emfasitza la importància d'analitzar i entendre els mitjans en funció del canvis que generen a la societat. Continuant amb l'exemple anterior, un tipus rudimentari de martell serví al paleolític com a mitjà per tallar pedres. Tot i això, McLuhan ens alerta que la importància del mitjà no és tant en el contingut que genera (les pedres tallades) com en la seva capacitat de generar canvis (en el cas del martell, de permetre que els homes, en clar desavantatge físic envers els altres animals, poguessin desenvolupar una civilització). Amb la seva famosa frase «el mitjà és el missatge», McLuhan ressalta la necessitat de focalitzar l'anàlisi en les transformacions generades pel mitjà (en el cas del martell, haver fet possible la civilització humana) en lloc dels continguts generats gràcies al mitjà (en el cas del martell, una pedra afilada per a la caça).

En el cas de l'enregistrament sonor de música, una anàlisi en els termes establerts per McLuhan elucida el seu efecte transformador a la societat contemporània. L'enregistrament de música suposa estendre els límits físics d'accés a la música. Per exemple, quan els Beatles vingueren a Barcelona l'any 1965, la seva música ja era coneguda gràcies als enregistraments. Els enregistraments globalitzaren la música, almenys a Occident, i transcendiren la capacitat de les ciutats de monopolitzar el consum musical dels seus habitants, des d'una època en què les ciutats no es plantejaven el procés globalitzador com un repte estructural. Un cop d'ull a la llista de les cançons més escoltades a Spotify ens permet veure la profunda globalització de la música. Seguint aquest precepte, el rol de les ciutats en termes de política musical esdevé complex i restringit, ja que la immensa majoria de l'escolta musical es produeix dins de l'esfera privada utilitzant unes eines d'abast global.

D'una forma similar però més recent, l'educació universitària viu un procés de globalització. La universitat on treballa, la New York University (NYU), ha obert recentment un campus a Abu Dhabi i un campus a Shanghai, al mateix temps que amplia els seus centres (per a estades semestrals dels seus estudiants) a ciutats com París, Praga, Berlín o Madrid. Més enllà d'això, l'oferta *online* de cursos ja sigui a través dels Cursos Massius Oberts Online (MOOC) o a través d'una oferta clàssica a distància va en creixement. Les principals universitats mundials ofereixen cada cop més una oferta destacada d'aquests MOOC, al mateix temps que duen a terme recerca per a les noves possibilitats d'educació en aquest mitjà. El Dr. Alex Ruthmann, professor d'Educació Musical i Tecnologia Musical a la NYU, ha creat, en col·laboració amb la P2P University i el MIT, un curs *online* de producció musical (PlayWithYourMusic.org). Dins del seu procés de

recerca, el Dr. Ruthmann ha virat el model tradicional del curs *online* (amb dates d'inici i de fi, emulant els cursos tradicionals) cap a un model de comunitat d'aprenentatge, redefinint la «C» del MOOC de «curs» a «comunitat». En un marc com aquest, el procés educatiu en general es transformarà de forma radical, incidint especialment en l'educació postobligatòria. Avui en dia, ja és una realitat que un adolescent pugui aprendre a fer música amb una utilització simultània de les tecnologies al seu abast i els vídeos i cursos *online* gratuïts.

Aquest últim fet ens porta a la pràctica musical. Com hem vist, el procés d'escolta musical s'ha virtualitzat, i s'ha evitat la necessitat d'interpretacions físiques per gaudir de la música que escoltem reproduïda digitalment. En el cas de la creació musical, la virtualització és també un element rellevant per analitzar els processos creatius contemporanis. Només cal disposar d'un ordinador portàtil i, opcionalment, uns pocs aparells més, per disposar d'un estudi de creació musical a casa, en el qual és possible de crear música sense la necessitat de disposar d'un local per interpretar-la. Aquesta música pot ser enviada directament al web i ser escoltada per milers de persones d'arreu del món, sense que la localització del músic hagi estat rellevant.

Els reptes plantejats són tots globals i aplicables a qualsevol ciutat o societat d'avui en dia. A més a més, cal afegir que el procés transformador de la societat s'accelera al ritme del progrés tecnològic. En aquests moments, som en un punt decisiu on aquesta acceleració es manifesta cada cop de manera més diàfana. No he escrit cap referència específica a Espanya o Catalunya ja que, al meu parer, els grans reptes de la nostra societat transcendeixen no només els límits geogràfics, sinó la geografia com a model físic d'organització humana. El món que estem construint no és un món amb menys barreres geogràfiques sinó un món on la geografia perd una part del seu sentit. El fet que un jove músic canadenc anomenat Justin Bieber fos descobert per un productor d'Estats Units i sigui escoltat per adolescents de Barcelona no denota un desmantellament de les barreres geogràfiques sinó una implosió del concepte de geografia com a eina per descriure els processos socials. Similarment, que una jove pianista i compositora com Emily Bear, nascuda a Rockford (Illinois, EUA), a 100 km de Chicago, toqués amb deu anys al festival del Castell de Peralada estrenant una obra anomenada *Peralada*, amb clares influències de la música de Granados i d'Albéniz, és un producte d'una virtualització del panorama musical. Emily, a qui conec personalment i a qui dono classes, va escriure l'obra *Peralada* escoltant només música al YouTube. Tot i això, aquests reptes globals requereixen una resposta concreta en l'àmbit de la societat, al mateix temps que possibiliten l'accés a noves oportunitats per a les societats preparades per aprofitar-les. És des d'aquesta perspectiva que analitzaré seguidament aquestes respostes i oportunitats en clau de Barcelona, discernint els avantatges o desavantatges d'esdevenir una capital d'estat en lloc d'una ciutat secundària d'un altre estat.

Respostes i oportunitats

El primer que cal preguntar-se dins d'aquest procés de transformació descrit fins ara és què pot fer una ciutat com Barcelona en termes de polítiques i iniciatives musicals. Un dels elements més rellevants és la producció, promoció i regulació de la música en viu, mitjançant unes polítiques que s'adaptin als canvis de la societat i siguin efectives pel que fa a l'impacte social. Un element clau de la música en viu és la presencialitat: l'espectador s'ha de desplaçar al lloc on es duu a terme l'activitat. Aquest fet és especialment important si considerem l'efecte dels enregistraments, que permet gaudir de la música també sense la necessitat de desplaçar-se. Com a

conseqüència, el desplaçament cal que esdevingui practicable. Per exemple, un concert a Madrid de l'Orquestra Nacional d'Espanya no és un esdeveniment que, a la pràctica, pugui ser gaudit pel públic barceloní. Des d'aquest punt de vista, sigui quina sigui l'organització estatal a la qual Barcelona pertanyi, les polítiques culturals relacionades amb la generació de concerts en viu cal que siguin creades dins d'un radi d'actuació a escala humana. Les dimensions de Catalunya com a estat són més properes a la dimensió humana (en termes de comunicacions i cohesió) que no pas l'Estat espanyol. Tot i això, cal destacar que si bé és cert que la dimensió catalana és més apropiada, això no implica que tot el territori tingui un accés pràctic als esdeveniments culturals de la ciutat. D'altra banda, en termes de massa de públic, Barcelona i la seva àrea metropolitana tenen unes dimensions suficientment raonables de cara a poder rendibilitzar grans instal·lacions culturals pròpies d'una capital occidental. Posar en pràctica un principi en el qual els usuaris pràctics siguin els qui contribueixin al finançament dels equipaments que utilitzen no requereix un estat propi, sinó una política racional i pràctica. De la mateixa manera, el fet que Barcelona esdevingués la capital d'un Estat català no garantiria una política apropiada, tot i que en termes de dimensions en facilitaria la tasca.

De cara als reptes plantejats anteriorment, emmarcats dins d'un procés global de virtualització, es requereixen un seguit de respostes orientades a fer encaixar Barcelona en aquest nou model social, al mateix temps que sorgeixen interessants i noves oportunitats per explotar. En primer lloc, cal destacar la necessitat de constituir un sistema suficientment flexible adaptable als canvis accelerats del món en què vivim. En quinze anys hem vist la introducció del format mp3, dels iPods, la crisi del sector musical per la pirateria a causa de l'intercanvi de cançons *online*, la pràctica desaparició dels CD, la introducció del model d'iTunes de compra individual de cançons *online* a baix cost i, finalment, l'aparició de serveis de subscripció com Spotify, que han deixat obsolets tots els models anteriors. Cadascun d'aquests canvis ha generat grans oportunitats d'innovació tecnològica i ha redefinit els models del sector. Aquestes oportunitats d'innovació van més enllà del desenvolupament d'una plataforma. Per exemple, Spotify és una companyia sueca. Tot i això, Spotify ha adquirit recentment una companyia de Boston, The Echo Nest, que els proporciona els algorismes de cerca personalitzada de cançons basat en el concepte de similitud, entre altres possibilitats. De cara a poder reaccionar a aquests canvis a la velocitat necessària, un model d'estat massa gran, massa divers i poc flexible esdevé ineficaç. De fet, l'Estat no va ser capaç de regular ni d'intervenir eficaçment per solucionar la problemàtica generada per les descàrregues d'mp3, durant el temps relativament curt que va durar la situació. Al mateix temps, els ciutadans formen ja part d'aquesta gran «aldea global» —per utilitzar un concepte de McLuhan—, i ràpidament s'adapten i incorporen els canvis globals. Ja no hi ha possibilitat de crear un Spotify català o espanyol, com passava en l'era industrial. Spotify és un producte global, que existeix ja en el pla virtual on la geografia ja no compta. Un estat gran ja no ens protegeix ni pot posar aranzels a un seguit de processos que actuen en una esfera virtual. Des d'aquest punt de vista, un estat gran no només esdevé inútil sinó que pot actuar com un impediment a una adaptació més ràpida a les noves circumstàncies. La necessitat de flexibilitat és un fet essencial. És per això que vull dedicar les següents línies a exemplificar algunes situacions en què una adaptació ràpida a les circumstàncies podria generar uns beneficis molt importants en el sector musical de Barcelona.

El primer exemple té relació amb el fet de ser la seu del Mobile World Congress. Gràcies a això, Barcelona té l'oportunitat de crear un *hub* de les tecnologies mòbils. Em vull centrar

en un camp molt concret: la música de videojocs. En primer lloc, cal remarcar que a l'Escola Superior de Música de Catalunya (ESMUC) no s'ensenya actualment com escriure música per a videojocs. Aquest fet en si sol ja reflecteix la problemàtica derivada d'un model educatiu basat en una llei d'àmbit estatal. No obstant això, el problema no acaba aquí. Imaginem que gràcies a aquesta situació privilegiada en el món del mòbil, Barcelona decideix adoptar unes polítiques per potenciar aquesta indústria. En el cas de l'educació de professionals musicals, això comporta generar els mecanismes perquè els nous graduats de composició o sonologia a l'ESMUC adquireixin el nivell de competència necessària per desenvolupar la música per a videojocs. Aquest procés pot ser complex si tenim en compte que la immensa majoria dels grans especialistes viuen a San Francisco. Un model flexible avui en dia hauria de ser capaç, en qüestió de setmanes o mesos, d'implementar canvis al currículum acadèmic que poguessin satisfer les noves necessitats generades, que inclouria la possible contractació de professionals de l'estranger com a mentors. Addicionalment, cal considerar que la música de videojocs involucra un gran nivell de coneixements tècnics de plataformes molt específiques, que necessàriament implicaria un canvi considerable pel que fa al currículum. Aquest canvi curricular s'ha de poder fer sense que hagi d'afectar el currículum de programes similars a Espanya, ja que cada població té les seves necessitats específiques.

El segon exemple involucra la música de cinema. Per diferents raons, de les quals destaquen les econòmiques, cada cop s'enregistra menys música a Los Angeles per a les diverses produccions de Hollywood. Una part és a causa de la utilització de les noves tecnologies musicals que fan innecessari l'enregistrament. L'altra part és a causa del fet que surt molt més econòmic enregistrar música, ja sigui a Londres o a ciutats de països de l'Est com Praga o Bratislava. No hauria de ser descartable que Barcelona hi veiés una oportunitat per poder oferir uns serveis similars. Això podria suposar crear una sèrie d'incentius (com els de Los Angeles o Nova York a la producció cinematogràfica) de cara a esdevenir més competitius. Addicionalment, el procés d'enregistrament de música de cinema incorpora un seguit de competències instrumentals que són, en certa manera, específiques. Els músics han de ser capaços de llegir a primera vista el material musical (ja que no hi ha assaigs) i han de sentir-se còmodes enregistrent amb una claqueta. De fet, aquest era un dels grans avantatges dels músics de Los Angeles: eren els grans professionals en l'enregistrament de música de cinema. Avui en dia, altres ciutats (inclosa Seattle) han començat a disposar d'intèrprets amb talents similars. Similarment a l'exemple anterior, apostar per aquest sector significa, avui en dia, introduir tot un seguit de modificacions que haurien de ser específiques a escala local i no part d'un pla general d'abast espanyol. De fet, si totes les ciutats espanyoles intentessin d'atraure enregistraments musicals cinematogràfics el resultat seria, probablement, desastrós.

El tercer exemple es mou en el camp de la música antiga. Gràcies al lideratge de Jordi Savall i d'un excel·lent disseny de l'equip de professorat dels estudis en aquest camp a l'ESMUC, Barcelona ha esdevingut un referent d'aquest tipus de música. Contràriament, als Estats Units la música antiga és encara un camp per desenvolupar. El violinista català Joan Plana, a qui conec personalment, n'és un exemple molt interessant. Tot i que a Catalunya es va formar principalment com a intèrpret clàssic, el seu contacte amb el departament i el professorat de música antiga li han facilitat d'assolir una posició molt destacada en el panorama musical dels Estats Units en aquest sector. Va ser un dels dos violinistes acceptats a la primera edició del màster en música antiga a la Juilliard School of Music. Ara, viatja constantment pels Estats Units i els països asiàtics ja

sigui com a intèrpret o com a professor de classes de màster. Si bé és cert que el Joan va ser capaç de veure una gran oportunitat i hi va posar tot l'esforç i dedicació necessaris, és molt rellevant el fet que això ho aconseguís també gràcies al que va aprendre a Catalunya sense haver-s'hi dedicat, llavors, plenament. De la mateixa manera que per desenvolupar una indústria de videojocs potser necessitaríem contactar algun expert americà que pogués ensenyar-ne les tècniques, els Estats Units poden veure una oportunitat semblant a la inversa. En un model d'universitats globals, Barcelona podria tenir l'oportunitat d'arribar a acords amb alguna de les grans universitats nord-americanes per oferir la seva alta capacitat de formar intèrprets de música antiga a partir d'estades semestrals. Altre cop, els canvis que requeriria una aposta així esdevenen molt més pràctics des d'un marc català, ja que això esdevindria una política específica del model educatiu de la nostra nació.

El quart i últim exemple està vinculat amb l'àmbit de la recerca i innovació artística, en el marc de l'Internet 2. L'institut i2CAT ha estat el responsable de grans innovacions en el camp de la recerca de nous models artístics utilitzant Internet. L'i2CAT ha esdevingut un dels pioners en la promoció de la utilització d'Internet en el món de les arts. Aquest lideratge podria ser utilitzat per Barcelona per esdevenir un centre d'innovació artística. Això podria comportar incloure aquesta recerca com un dels elements a destacar de la marca Barcelona.

Dels quatre exemples plantejats anteriorment se'n pot extreure que, en un món com en el que vivim, els estats grans no són una garantia d'estabilitat i poden ser un fre a la innovació, al progrés social i al desenvolupament cultural. Els quatre exemples reflecteixen diferents oportunitats en el món musical que serien més senzilles d'implementar en un estat més petit, dinàmic i cohesionat, especialment si ho comparem amb la mida de l'Estat espanyol. A més a més, el contacte directe amb altres cultures, gràcies a la virtualització, possibiliten un accés a la diversitat molt superior del que podria oferir l'Estat.

Finalment, no s'ha d'oblidar que en un món virtualitzat, la pertinença a una localitat i comunitat física i palpable esdevé important per a una gran part de la societat. Les cançons són escrites i cantades en una llengua. En el cas de la catalana, aquesta llengua esdevé específica del territori. El simple fet de disposar d'un estat que no maltracti el català, ja suposa un gran avantatge. Personalment, crec que un món com l'actual necessita més que mai la proximitat i la interacció que suposa un concert o actuació musical. Tot i això, crec que aquesta necessitat de contacte i comunicació no desapareixerà si la societat no vol, i que això és independent de l'estat o de l'estatus polític en què vivim.

Conclusió

El procés que viu Catalunya cap a l'estat propi no es pot desvincular de les transformacions del món en què vivim. Ens hem integrat en una societat global unida dins de l'esfera virtual, un espai on els límits propis del món físic queden superats. Amb nostre telèfon mòbil tenim accés a tota la música que la humanitat ha enregistrat sense haver de preocupar-nos ni tan sols de saber que cal emmagatzemar-la. En aquest sentit, la música ja no l'associem amb un suport físic. A causa d'això, els models d'estat dissenyats des d'un punt de vista industrial de producció de béns palpables per a la seva població han quedat obsolets. És per aquesta raó que imaginar un nou estat

avui en dia implica també la possibilitat de dissenyar-ne un que estigui adaptat a les necessitats, reptes i oportunitats contemporànies.

En aquest article, he plantejat els enormes canvis que el món de la música ha experimentat en els últims anys connectant-los a un procés global de virtualització que supera la dimensió física del món. Com que la nostra societat habita i es desenvolupa en part en aquest món virtual, les estructures d'organització purament físiques s'han de replantejar depenent de la seva utilitat. Qualsevol persona a Occident té accés a tota la música que desitja, al mateix temps que crear-ne de nova ha esdevingut increïblement senzill. Una capital ja no és el lloc on es pot tenir accés i descobrir les músiques més rellevants del moment, ja que això ho podem fer des de qualsevol lloc. D'altra banda, una capital esdevé atractiva si té la capacitat d'innovar i aprofitar-se de les contínues oportunitats que ofereix un món virtualitzat. En aquest article he esmentat uns pocs exemples que Barcelona podria aprofitar avui en dia i els avantatges que oferiria tenir una organització estatal més propera per reaccionar-hi de manera ràpida i flexible.

Voler un estat nou i pensar en Barcelona com una gran capital d'estat no és només una conseqüència d'una relació trencada amb Espanya, sinó un procés natural per adaptar-nos a les enormes complexitats d'una societat que canvia exponencialment i que cada cop està menys vinculada a una geografia determinada. Barcelona pot esdevenir veïna de San Francisco si ho vol, si s'ho proposa i emprèn les mesures necessàries. Aquest és el gran repte i la gran oportunitat d'avui en dia. Si afegim la importància de l'audiovisual, aquestes possibilitats esdevenen oportunitats enormes per a la creació musical.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

MCLUHAN, Marshall. *Understanding Media*. Massachusetts, EUA: MIT Press, 1964.

RUTHMAN, Alex [en línia]. *Redefining the «C» in MOOC from «Course» to «Community»: The Design, Implementation, and Evolution of PlayWithYourMusic.org*. URL: www.alexruthmann.com/blog1/?p=791 (2014).

Barcelona, capital cultural

Marta Clari

Gerent de l'Àrea de Cultura, Coneixement, Creativitat i Innovació

Introducció

El caràcter de capital cultural de Barcelona és avui una realitat reconeguda internacionalment. Barcelona ha fet de la cultura un projecte central de ciutat, un eix estratègic de desenvolupament. Cultura i transformació urbana han anat de la mà. La capitalitat de la cultura catalana a Barcelona és un projecte de llarga tradició històrica per a la ciutat, alhora que ha estat complementari al fet de l'exercici de la cocapitalitat cultural a escala de tot l'estat. Barcelona ha estat implicada en el conjunt de l'ecosistema cultural de caire nacional; un canvi al país de ben segur pot ser una oportunitat per repensar les polítiques culturals nacionals, així com les de la ciutat, i per ser referents d'innovació i creativitat amb polítiques de proximitat. És una ciutat clau per a l'atracció de talent i creativitat. Catalunya té en el nou horitzó l'oportunitat de convertir-se en un referent al sud d'Europa i ser agent proactiu en la projecció internacional de tot el país.

El caràcter de capital cultural de Barcelona és avui una realitat reconeguda internacionalment. El seu patrimoni cultural, la creativitat dels seus artistes i la capacitat d'atracció de talent de molts dels seus projectes emblemàtics l'han fet mereixedora de ser considerada avui com una capital cultural a escala internacional.

Tot i que la condició de capital cultural és un concepte ampli i de difícil definició, en el cas de Barcelona es fonamenta en unes bases sòlides que han forjat el projecte de capital cultural que avui es reconeix a Barcelona. Aquestes són, en primer lloc, l'exercici de la capitalitat de la cultura catalana, un espai cultural per demografia i capacitat productiva perfectament homologables amb altres espais culturals europeus. Ho és també el desenvolupament a la ciutat d'un sistema cultural, d'equipaments i projectes culturals, que depassa llargament l'àmbit local, que tenen per definició un caràcter nacional, i que tenen, de fet, una ambició i una escala molt més àmplia. I ho és en tercer lloc, i segurament com a fet més destacat, perquè Barcelona ha fet de la cultura **un projecte central de ciutat, un eix estratègic de desenvolupament**. Les polítiques culturals a Barcelona han estat des de fa molts anys determinades per un consens ampli, per una voluntat d'incidir en el desenvolupament urbà, econòmic i social de tota la ciutat, i per una vocació irrenunciable de ser capital cultural.

El canvi d'estatut polític de Catalunya pot tenir, sens dubte, una incidència en el sistema cultural local de la seva capital, que hauria d'adaptar-se al nou context polític i legal. Aquest canvi, però, no hauria de tenir incidència en la capacitat creativa i el perfil cultural de la ciutat, plenament avui consolidat. Al contrari, ha de ser **una oportunitat per repensar les polítiques culturals que la ciutat** ha de promoure en un context global canviant i altament competitiu.

L'exercici de la capitalitat de la cultura catalana

El nivell de producció cultural i la seva capacitat de projecció internacional han convertit Barcelona en la capital —*de facto*— de la cultura catalana. Una capitalitat sobre un espai cultural d'aproximadament nou milions de persones, una llarga tradició patrimonial i creativa, que ha marcat els eixos fonamentals de la política cultural de la ciutat des de fa més de 150 anys.

La capitalitat de la cultura catalana a Barcelona és un projecte de llarga tradició històrica per a la ciutat que s'origina en la segona meitat del segle XIX a partir de la Renaixença, creix i es desenvolupa durant el Noucentisme, que va definir un ambiciós programa cultural per a la ciutat —molts dels equipaments municipals i de les col·leccions patrimonials que avui coneixem es creen en aquell període—, i es consolida plenament en els darrers quaranta anys, moment en què la ciutat ha consolidat una indústria cultural pròpia i un sistema d'equipaments culturals de caire nacional.

De fet, sense la condició de capitalitat cultural de Barcelona seria difícil entendre la realitat de la cultura catalana durant el darrer segle. Una creativitat que sorgeix arreu del país, però que té un perfil fonamentalment urbà, molt estretament vinculada al patrimoni arquitectònic i artístic de la ciutat, i profundament assentada en el teixit creatiu d'orfeons, ateneus, museus, teatres i auditoris barcelonins. No és casualitat que els grans noms de la cultura catalana del darrer segle estiguin majoritàriament vinculats a Barcelona, i que Barcelona hagi estat l'escenari protagonista de la cultura catalana en tot aquest període.

No obstant això, la capitalitat de la cultura catalana no ha impedit a Barcelona **exercir la cocapitalitat cultural a escala de tot l'Estat** amb la ciutat de Madrid. Amb la notable excepció de

les grans pinacoteques madrilenyes, fruit de l'herència rebuda a Madrid per part de l'estat, Barcelona és i ha estat una referència en la capacitat de promoció de talent, en la construcció d'una indústria cultural de gran projecció (particularment en el sector de l'edició) i, en definitiva, en l'elaboració dels cànons culturals de tot l'Estat del darrer segle. El diàleg creatiu entre totes dues ciutats és i ha estat permanent, i forma part també de la tradició que ha permès a Barcelona ser la capital cultural que és avui.

De la mateixa manera, seria un error també desvincular la condició de capital cultural i l'efervescència creativa de Barcelona de l'enorme teixit d'associacions i entitats culturals de la cultura popular i d'arrel tradicional. Tot al contrari, ja voldrien altres grans metròpolis culturals disposar d'una xarxa de participació cultural com la que representa avui a Barcelona el món associatiu vinculat a la cultura popular i tradicional. S'estima que prop de 90.000 persones hi participen d'una manera activa i quotidiana, i representen el més evident nexa d'unió amb el dinamisme cultural que avui s'estén per tot el país. Barcelona és avui capital cultural precisament perquè ha sabut combinar la promoció de la creativitat contemporània amb la renovació d'un patrimoni cultural propi i profundament arrelat en molts barris de la ciutat.

Un ecosistema cultural de caire nacional

La condició de capitalitat cultural s'evidencia en la gestació, des de Barcelona, d'un sistema de grans equipaments culturals amb el concurs de la ciutat i el seu Ajuntament. Sense aquesta vinculació de la ciutat amb la resta del país i amb el projecte de capitalitat cultural, seria difícil de concebre l'actual mapa d'equipaments de Barcelona.

Aquest compromís s'ha traduït en la creació dels consorcis culturals, els òrgans de govern dels grans equipaments culturals de la ciutat on les diverses administracions públiques hi comparteixen responsabilitats. Actualment, l'Ajuntament participa en el finançament de fins a 11 grans equipaments culturals de caire nacional: L'Auditori, el Museu Nacional d'Art, el Macba, el CCCB, les Reials Drassanes–Museu Marítim, el Museu Nacional de Ciències Naturals, el Mercat de les Flors, el Gran Teatre del Liceu, el Teatre Lliure, la Fundació Miró i la Fundació Tàpies. Per participar en el finançament d'aquests equipaments, l'Ajuntament de Barcelona hi destina més del 45% del seu pressupost anual en cultura (funcionament i inversions), una xifra que marca la decisió de la ciutat i el seu Ajuntament com a capital cultural.

De fet, la contribució que la ciutat realitza per fer possible el funcionament d'uns equipaments culturals que ultrapassaven l'escala local va ser reconeguda per la Llei 1/2006 de la Carta Municipal de Barcelona. Aquesta llei, d'àmbit estatal, estableix un conveni anual entre l'estat i l'Ajuntament de Barcelona per donar suport, per mitjà dels Pressupostos Generals de l'estat, a aquesta contribució extraordinària de la ciutat com a capital cultural. Malgrat això, l'any 2012 l'estat va reduir la seva contribució a aquest conveni de 9,5 milions d'euros a 1 milió d'euros, i d'ençà l'any 2013 l'ha suprimit. Aquest fet ha obligat l'Ajuntament de Barcelona a dedicar una partida extraordinària de prop de 5 milions d'euros anuals per cobrir les despeses extraordinàries de capitalitat cultural que aquests equipaments representen en els pressupostos municipals dels tres darrers anys.

Barcelona no solament és, però, **capital cultural pel nombre de grans equipaments culturals, sinó que també ho és per la seva capacitat per atraure la indústria cultural del país.** Segons les dades del Departament de Cultura, Barcelona concentra el 44% dels treballadors de tot Cata-

lunya en activitats intensives de coneixement, el 54% dels empleats TIC i el 52% dels dedicats a activitats creatives. La meitat de l'ocupació en un sector que representa aproximadament un 5% del PIB de tot el país, una xifra variable en funció de la determinació d'indústria cultural i creativa. La indústria cultural a Barcelona és sinònim de capital d'edició en llengua catalana i llengua castellana, i d'una indústria audiovisual i de les TIC al voltant de les àrees del Poblenou i l'Eixample. Són totes dues apostes estratègiques de ciutat que han permès posicionar-nos com una capital cultural de referència.

La cultura, un projecte de ciutat

Si bé és cert que les xifres i la història recent donen fe del caràcter de capital cultural avui consolidat a Barcelona, és, probablement, la voluntat de la ciutat en les darreres dècades de situar la cultura en el centre del seu projecte de desenvolupament de ciutat el que ha determinat el caràcter de capital cultural que ja té avui Barcelona.

Les polítiques culturals barcelonines han estat, i encara avui ho són, al bell mig del projecte de transformació de la ciutat. A través de la cultura, Barcelona ha forjat creixement econòmic i nous jaciments d'ocupació, la ciutat ha enfortit la cohesió social en els seus barris, i n'ha fet l'eix vertebrador de projectes urbans com ara l'eix del barri del Raval, els entorns de la plaça de les Glòries i també la muntanya de Montjuïc o el barri de Poblenou.

La prioritat que per a Barcelona tenen les polítiques culturals és fruit d'un ampli consens sobre la necessitat de tirar endavant els grans projectes culturals per la ciutat. **Cultura i desenvolupament urbà han anat de la mà a Barcelona** en les tres últimes dècades, i és gràcies a això que avui tothom reconeix a la ciutat el seu caràcter de capital cultural.

La cultura és també motor de creixement per a Catalunya, i establir un consens polític i social davant la necessitat de donar prioritat a les polítiques culturals de país és una decisió estratègica en la qual Barcelona pot contribuir de manera determinant. **Catalunya té l'oportunitat de convertir-se en un referent al sud d'Europa** com a país de cultura, coneixement, creativitat i innovació de la mà de la seva capital.

Això és particularment **rellevant en la projecció internacional de tot el país**. Barcelona és peça clau en la projecció de la cultura catalana. De la mà de Barcelona, la cultura catalana ha tingut l'oportunitat d'estar present en les més importants fires i festivals culturals d'arreu. Barcelona és l'actiu cultural més important que en aquests moments té Catalunya i que ha permès estar presents a la Beijing Design Week, la Biennal de Venècia, la Fira del Llibre de París o el Metropolitan Museum de Nova York, per esmentar alguns dels exemples recents més rellevants.

La ciutat és clau per a l'atracció de talent i creativitat a tot el país. Més enllà dels set milions de visitants que anualment té la ciutat, Barcelona és avui focus d'atenció en els fòrums culturals d'escala global. Els més de 150 festivals que cada any tenen lloc a la ciutat, 17 dels quals amb una xifra superior als 20.000 visitants, centren sobre Barcelona i tot Catalunya la mirada de professionals, artistes i públic en general interessat per la capacitat de producció cultural a tot el país. Es tracta d'una realitat particularment interessant en un context de creixement global, on les ciutats i els territoris competeixen cada cop més entre ells per atraure talent i creativitat.

En aquest sentit, i tot i que la condició de capital d'estat no és un requeriment necessari per ser capital cultural, la possibilitat d'esdevenir-ho representa uns efectes positius que cal tenir presents. A través dels instruments propis de la diplomàcia cultural (itinerància de grans exposi-

cions, grans coproduccions, presència en mercats culturals internacionals), els estats promouen les seves ciutats capital com a aparador principal de la projecció internacional de les seves cultures nacionals. Les relacions internacionals entre estats tenen cada cop més una dimensió cultural, i tenir la possibilitat de prendre part en aquests intercanvis representa un valor afegit molt important per a ciutats com la nostra. Esdevenir capital permetria a Barcelona participar també en aquest tipus de fòrums, i reforçar així la seva condició de capital cultural a escala global.

Nous temps, noves idees, noves polítiques

La cultura i els paradigmes que la defineixen es troben actualment en un moment de canvi accelerat. La capacitat de produir, transmetre i atraure continguts i missatges culturalment rellevants és avui major; la cultura no és ja només un bé de consum i entreteniment, sinó que s'hi reconeix la promoció de l'expressivitat artística i la capacitat de participar en la vida cultural com a criteris fonamentals, i els principis del respecte i la promoció de la diversitat cultural esdevenen claus a escala global. És fonamental, doncs, repensar les nostres polítiques culturals per fer-les compatibles amb els nous paradigmes que les defineixen.

En aquest sentit, el canvi d'estatut polític de Barcelona i Catalunya ha de ser entès, precisament, com una **oportunitat no tan sols per reformular les nostres polítiques culturals, sinó per convertir-les en un referent d'innovació i qualitat a escala global**. Barcelona serà capital cultural no solament en funció del seu estatus polític, sinó principalment per la seva capacitat de liderar la innovació en el camp de les polítiques culturals al segle XXI.

Avui Barcelona és un dels més grans actius amb què compta la cultura catalana. Repensar les polítiques culturals a escala nacional passa necessàriament per posar en valor la feina que la ciutat de Barcelona ha desenvolupat al llarg de tots aquests anys. Implica, per tant, convertir la política cultural en una «política d'estat», **un eix prioritari que incideix sobre les polítiques econòmiques i socials de tot el país**. Implica, per tant, dotar-la suficientment per permetre el creixement d'un ecosistema cultural potent, igual que ha fet la ciutat de Barcelona, que inverteix gairebé el 5% del seu pressupost a la cultura, un percentatge similar al que destinen els països que fixen la cultura com una prioritat estratègica. Implica també promoure la internacionalització de tot el sector cultural. I implica, per tant també, garantir-ne una autonomia d'acció que, més enllà dels cicles polítics, permeti als agents culturals del país pilotar un canvi en les nostres polítiques culturals. Aquesta és, de fet, la realitat que s'esdevé en els països de l'entorn que han de ser el nostre referent en aquesta matèria. Els països que avui són culturalment més potents són precisament els que posen el nord en la innovació i la creativitat sota aquests paràmetres.

No hi ha dubte també que un canvi en l'estatut polític ens hauria de permetre reformular la distribució competencial en matèria cultural avui a Catalunya. Sense menystenir el seu suport als grans equipaments de caire nacional que donen rellevància i projecció a la ciutat, és aquesta una competència que hauria de correspondre principalment a la Generalitat de Catalunya, i que l'Ajuntament de Barcelona assumeix pel seu compromís en una situació anòmala per a una gran ciutat europea que no és capital d'estat, però que vol ser capital cultural.

Seria aquesta també una nova oportunitat perquè la ciutat **reformulés les seves estratègies i polítiques culturals**, i deixés de banda les funcions de suplència a què Barcelona s'ha vist abocada a fer en els darrers 150 anys. Promoure la participació cultural en tots els àmbits (polítiques d'accés a la cultura, suport a la cultura de base, equipaments culturals territorials), donar suport

a la formació artística, invertir en R+D cultural de la ciutat, facilitar l'aparició de nous projectes culturals públics o privats o fomentar l'expressió de la diversitat cultural a la ciutat són també compromisos que el govern de la ciutat, **com a govern de proximitat**, ha de poder impulsar per continuar projectant Barcelona com una capital cultural en uns nous temps. Tan important és donar suport als equipaments culturals de caire nacional com desenvolupar aquest tipus d'estratègies.

És en aquest context canviant on Barcelona ha de tenir la capacitat de mantenir la cocapitalitat cultural amb Madrid. Un nou estatus polític no exclou continuar promovent el marc de cooperació cultural entre la indústria cultural de totes dues ciutats. Els nous temps exigeixen cooperació i transversalitat, i l'experiència ens ha mostrat que els projectes i les empreses culturals es beneficien de la complementarietat entre totes dues ciutats. Aquesta mena de tandems, de ponts culturals, són cada cop més freqüents en entorns culturals pròxims. Més enllà de les fronteres i els estatuts polítics, les ciutats i els seus sectors culturals han de saber trobar les maneres per cooperar i fer créixer el fet cultural tant a escala local com global.

Finalment, en un nou context, la capitalitat de Barcelona en cultura també ha de passar pel creixement de les relacions i els acords de la ciutat i els seus centres culturals amb altres ciutats (com per exemple amb projectes de creixent projecció com el de la Ciutat Convidada de La Mercè, exposicions coorganitzades per centres d'art o espectacles coproduïts). Això permetrà la posada en marxa de nous programes de cooperació i intercanvi amb les grans ciutats culturals dels diversos continents i la vinculació, **com a iguals, de Barcelona amb altres ciutats del món que creuen i aposten per la cultura com a eix central de les seves polítiques urbanes.**

Conclusions

El caràcter de capital cultural de Barcelona és avui una realitat reconeguda internacionalment. Cal tenir en compte que Barcelona ha fet de la cultura un projecte central de ciutat, un eix estratègic de desenvolupament en amplis sentits —transformació urbana, social, econòmica i turística—, així com d'atracció de talent. Barcelona ha estat implicada en el conjunt de l'ecosistema cultural de caire nacional, un canvi al país ben segur que pot ser una oportunitat per repensar les polítiques culturals nacionals, així com les de la ciutat. Catalunya té en el nou horitzó l'oportunitat de convertir-se en un referent al sud d'Europa i ser agent proactiu en la projecció internacional de tot el país. Així mateix, apareix l'oportunitat de vincular-se, com a iguals, amb altres ciutats del món que creuen i aposten per la cultura com a eix central de les seves polítiques urbanes.

Proposta per a una recerca d'excel·lència a Catalunya

Bonaventura Clotet

Investigador de la sida i malalties relacionades. Professor de la UAB. UVIC-UCC
Membre del CASost

Manel Balcells

Comissionat de salut de LEITAT (Centre Tecnològic)
Membre del CASost

Antoni Bayés de Luna

Catedràtic emèrit de la UAB. Investigador sènior de l'ICCC
Membre del CASost

Pere-Joan Cardona

Investigador biomèdic de l'IGTP. Professor de la UAB
Membre del CASost

Manel Esteller

Investigador biomèdic de ICREA-IDIBELL i professor de la UB
Membre del CASost

Roger Paredes

Metge i investigador del VIH/sida
Membre del CASost

Introducció

La recerca científica en general, i dintre seu la biomèdica, ha estat sempre possible a través de col·laboracions multicèntriques tant en l'àmbit de l'Estat espanyol com també en l'internacional. En la transició cap a un nou estat, aquests aspectes no han de canviar, perquè els investigadors catalans tenen un gran prestigi i basen la seva recerca en aquestes col·laboracions.

Catalunya presenta una producció científica elevada. Si ens fixem en les publicacions indexades en el camp biomèdic, veiem que representen el 2,35% del total mundial en salut, gairebé el 8% d'Europa i el 30% de l'Estat espanyol. Més del 55% dels articles es publiquen en revistes d'alt impacte (primer quartil). No obstant això, a aquesta recerca li cal millorar la capacitat de generació d'activitat econòmica. Es publica molt, però encara hi ha poques patents llicenciades comercialment i poca transferència de la recerca a empreses. Es necessita formar personal especialitzat en transferència tecnològica i oferir facilitats en l'arrendament d'espais i crear «diner llavor» per a la creació de noves empreses basades en coneixement derivat del món acadèmic. Ens manca la capacitat de generació d'activitat econòmica.

En els darrers anys, en el context de la crisi econòmica tan important que estem sofrint, la qualitat de la recerca a Catalunya s'ha vist molt afectada. La reducció dels ajuts oficials de l'Estat espanyol en l'apartat de la biomedicina, també per part de la indústria farmacèutica, ha ocasionat una pèrdua del ritme excel·lent de producció científica d'alt nivell que s'havia assolit en els darrers anys.

Nogensmenys, hi ha diferents indicadors que permeten identificar un esforç notable al nostre país en el suport a la recerca i el desenvolupament, tot i que encara no estem situats al nivell dels països capdavaners. En percentatge de PIB, Catalunya destina un 1,68%, mentre que Espanya en el seu conjunt es situa en l'1,35%. La mitjana a Europa es troba a l'1,84%, i a França es situa al 2,11%. Hi ha la fita del 3%, que és la que es planteja de forma general a Europa per al 2020.

Cal indicar que en general es considera que l'esforç en recerca i desenvolupament s'ha d'aportar en un terç pel sector públic i en dos terços pel sector privat (a Europa va ser del 63,9% el 2008). A Espanya, atès l'important esforç efectuat des del sector públic en els darrers anys, aquestes proporcions són prou diferents, en què la inversió en R+D del sector privat és un 43,34% del total i, per tant, s'hauria de poder aconseguir un augment de l'esforç des del sector empresarial. Cal assenyalar que el 40% de les empreses que realitzen despeses d'R+D a Espanya pertanyen al sector farmàcia i biotecnologia.

En xifres absolutes, la inversió directa en centres de recerca des del sector públic a Catalunya el 2011, per exemple, se situava en 170 milions d'euros des de la Direcció General de Recerca (DGR), 32 milions d'euros des del Departament de Salut i 15 milions d'euros des d'altres departaments. Tenint en compte que, del total d'inversió de la DGR, 31 milions són en el camp de la biomedicina, la inversió directa total del sector públic en centres de recerca del camp de la salut està al voltant de 63 milions d'euros anuals. L'aportació de fundacions i mecenatge en recerca biomèdica es pot estimar en uns 30-40 milions, tot i que és més difícil d'avaluar.¹

1. Dades obtingudes de l'informe BIOCAT (2011), de la Direcció General de Recerca i la Delegació del CSIC a Catalunya.

No hi ha dubte que per solucionar els problemes que tenim ara en la recerca és necessari poder decidir des de Catalunya, com a país, quants diners s'hi destinen. Cal disposar d'un fons per atorgar ajuts a la recerca. Calen, en resum, recursos deu cop més grans que els disponibles actualment.

La recerca necessita investigadors, centres qualificats, un registre centralitzat de tota la recerca, recursos suficients (inventariable i fungible), auditories econòmiques i científiques de tots els projectes (per a investigadors internacionals de prestigi sense conflictes d'interès), una difusió adequada, un reconeixement (premis), transferència tecnològica, creació d'empreses i una llei de mecenatge actual i molt favorable per als qui vulguin contribuir a donar diners a la recerca. Finalment, i pel que fa referència a la recerca biomèdica, ens cal disposar d'una Agència Catalana del Medicament i Productes Sanitaris per tal que els assaigs amb nous fàrmacs o vacunes s'accelerïn i també es puguin sotmetre a aprovació a l'Agència Europea de Medicaments (EMA) sense necessitat de passar per l'Estat espanyol.

Investigadors

Cal disposar de recursos humans per a la recerca i per això cal disposar de moltes beques predoctorals i dotar molt més l'actual i excel·lent sistema ICREA en un doble sentit: per usar-lo com a eina de contractació d'investigadors postdoctorals per part de la Generalitat de Catalunya i com a plataforma d'atracció de talent internacional de prestigi d'investigadors sèniors (caps de grups-tutors) perquè vinguin a investigar al nostre país. Cal poder atraure el talent d'arreu del món a Catalunya. Les beques han de proporcionar una retribució molt correcta per als investigadors. S'ha d'acabar amb el concepte que l'investigador cobra poc.

S'han de dignificar els salaris actuals tant dels *predocs* com dels *postdocs*, i fer-los competitiu amb països del nostre entorn, mida i qualitat de vida per poder atreure investigadors qualificats d'altres països i reconèixer els investigadors propis.

Caldria incloure també el concepte de treballar per assolir una mena de carrera professional per als investigadors en biomedicina, semblant al *tenure track* americà, no funcional i basat en la meritocràcia. Periòdicament (cada 5-10 anys), caldria avaluar els mèrits assolits i, d'acord amb aquests, renovar el contracte. S'haurien d'incloure tant professionals de la medicina com de la universitat, i també els provinents de les empreses.

Centres de recerca

Amb l'excepció de centres dirigits per investigadors extraordinàriament pioners en els seus camps i que es comprometen a exercir la seva tasca plenament a Catalunya, no caldria, a curt o mitjà termini, construir més centres dels planejats actualment o en construcció. Sí que és necessari, d'acord amb l'expertesa dels ja existents, determinar quins són els centres de referència per a les diferents malalties o àrees de recerca específiques i establir xarxes de col·laboració i coordinació entre si. Actualment hi continuen havent plantes i edificis buits i desaprofitats i es paguen lloguers entre institucions o centres dependents de la mateixa àrea del Govern. Cal optimitzar al màxim tots els espais ja construïts.

La institució CERCA (Centres de Recerca de Catalunya) hauria de continuar desenvolupant l'excel·lent tasca que duu a terme en el camp de la recerca. Tots els centres del sistema CERCA

estan organitzats seguint un model de governança i de funcionament que permet assegurar l'eficiència, la flexibilitat de gestió, la captació i promoció del talent, la planificació estratègica i la capacitat executiva tant en coordinació com en estimulació i avaluació.

Les característiques que defineixen el model de centre CERCA² són les següents:

- Són **organismes independents** amb personalitat jurídica pròpia, participats per la Generalitat de Catalunya, que tenen per objecte principal la **investigació científica d'excel·lència**.
- Apliquen un **model de gestió privada** amb màxima flexibilitat i màxima autoexigència, sobre la base d'una programació pluriennal de l'activitat, plasmada en un **pla estratègic** i una **supervisió *ex post*** que respecta l'autonomia de cada centre.
- Tenen una governança eficaç, jerarquitzada, basada en una **direcció amb amplis poders** que deriven de l'òrgan de govern del centre davant el qual responen.
- Han estat dissenyats per tenir una **plantilla de personal investigador dimensionada per tenir impacte internacional**; estructura en grups de recerca dirigits per **científics de prestigi internacional** contrastat i amb gran rotació d'investigadors postdoctorals.
- Desenvolupen una **recerca de frontera** orientada a l'impacte científic i econòmic i a millorar el benestar social i individual.
- Disposen de **finançament estructural significatiu i estable** a través de contractes programa amb la Generalitat de Catalunya i apliquen una **política de captació de talent** sobre la base d'una definició de la carrera científica del seu personal investigador, d'acord amb les peculiaritats de cada camp i les estratègies de contractació escollides per cada centre.
- Compten, de forma indispensable, amb l'assessorament i l'avaluació periòdica d'un **comitè científic internacional** d'alt nivell. Aquest comitè garanteix l'aplicació de pràctiques i criteris d'acord amb els estàndards internacionals d'excel·lència en la recerca.

Registre centralitzat

S'ha de disposar d'un registre català dels diferents projectes de recerca que es volen endegar per tal de facilitar sinergies i evitar duplicitats. No s'ha de veure en absolut com un mecanisme fiscalitzador de la recerca dels diferents grups, sinó com una via per millorar-la. En cap cas bloquejarà projectes, però sí que farà que es formin aliances per ajudar a dinamitzar la nostra recerca.

Recursos per a la recerca (inventariable i fungible)

Pel que fa a l'aspecte inventariable, és molt important censar tots els equipaments disponibles i establir un ús optimitzat dels aparells existents dintre de les diferents xarxes d'acord amb les temàtiques. Cal fer-ho principalment amb els aparells d'elevat cost i sofisticació. Cal, també, disposar d'ajuts a la recerca que permetin aconseguir amb facilitat material fungible i reactius, kits, etc.

Auditories

Tots els projectes que aconseguixin diners públics han de passar una auditoria independent que controli la despesa efectuada d'acord amb el projecte aprovat.

² Informació extreta de la web del CERCA.

Difusió acurada dels avenços

Cal difondre adequadament en els mitjans de difusió la recerca que es fa, tant en l'àmbit de Catalunya com en el d'Europa i de la resta del món. És necessari explicar-la molt bé i saber fer arribar el missatge acurat del que representa per al ciutadà.

No tots els centres disposen d'unitats de comunicació capaces de fer-ho.

És també molt important recollir anualment tota la recerca que es fa a Catalunya i comparar-la dintre del país entre els diferents grups, així com arreu del món amb els grups més importants.

Tota aquesta difusió ajudarà que millori la competitivitat i que els grups inversors internacionals i la indústria farmacèutica fixin més la seva atenció en el nostre país. Catalunya necessita tenir una oficina de *lobby* científic plenament activa a Brussel·les per exposar les seves necessitats i la bona recerca que s'hi duu a terme.

Reconeixement (premis)

Anualment s'atorgaran premis als grups que més publiquin i també als que més transferència tecnològica i creació d'empreses ocasionin. Seran premis atorgats pel Govern del país, que comportaran un reconeixement públic i una quantitat en metàl·lic que es destinarà a la recerca que es faci en el centre premiat.

Transferència tecnològica

És necessari valorar bé el coneixement generat en el marc del sistema sanitari i de recerca en salut a Catalunya. Darrerament s'han creat unitats de gestió de projectes i transferència tecnològica a molts centres de recerca biomèdica, però cal poder valoritzar bé el coneixement generat. En el decurs dels anys 2014 i 2015, una de les prioritats a Europa a través de l'Horizon 2020, la reorientació dels fons europeus de desenvolupament territorial i la creació de noves comunitats de coneixement i innovació de l'Institut Europeu d'Innovació i Tecnologia, serà la consolidació dels resultats de recerca i la promoció i transferència de coneixement.

S'hauria de crear un ens que fos l'eina que permetés que la innovació generada en el marc del sistema sanitari i de recerca en salut pogués passar de ser bàsicament dominada per la innovació incremental i amb impacte local a ser dominada per la innovació disruptiva i amb impacte global, amb tot el que això suposarà per a l'economia catalana.

Aquest ens hauria de tenir com a característiques:

- Capacitat de generació de subestructures fiscals que permetin la diversificació d'estratègies de transferència i inversions (generació de *spin-off*, fons d'inversió, etc.).
- Perfils professionals caracteritzats per l'alt nivell d'expertesa, contacte amb els sectors industrial i financer, tant de l'Estat espanyol com internacional.
- En cap cas l'ens coordinarà les unitats d'innovació existents als centres ni representarà cap amenaça per al seu funcionament, sinó que en serà un complement.

- Avaluació dels projectes realitzada per un equip d'avaluadors integrat per experts en inversió i professionals procedents de la indústria, tenint en compte criteris de transparència i rendibilitat econòmica.
- Aquest ens estarà format per uns líders amb moltes ganes de saltar a la comercialització de manera general. Se'ls exigirà molta energia, flexibilitat, voluntat i capacitat de prendre riscos.
- El finançament podria passar per la creació d'un programa d'ajut a l'acceleració de projectes en fases molt inicials, per la creació d'un fons d'inversió per donar suport a la formació de *spin-offs* en projectes més avançats.
- S'han de fomentar les aliances estratègiques amb les grans empreses de cada sector, com les alimentàries o de la indústria farmacèutica, i proposar, si és necessari, la creació de centres mixtos publicoprivats.
- Hem d'estar atents a les oportunitats de negocis, especialment amb els països de ciència i economia emergents com la Xina i l'Índia. Internacionalment, hem d'enfortir el vincle amb països d'excel·lent desenvolupament biotecnològic, com Israel.

Llei de mecenatge

Catalunya com a nou estat podrà decidir la seva llei de mecenatge i l'ha de poder fer molt atractiva. La recerca és crucial per a un país i poder-la finançar a bastament seria un factor decisiu per al nostre futur. Cal poder estimular que les persones amb diners els destinin a recerca a l'hora de fer la declaració de renda. Una llei de mecenatge ha de preveure un compensació engrescadora al possible mecenes tant en l'àmbit fiscal com en el social amb un reconeixement públic que permeti engrescar d'altres a ser-ho. Hauria d'ésser una llei molt capdavantera. Caldria fer un escalat i, a més, donació més desgravació. S'hauria de començar amb una deducció elevada, del 65% per a quantitats inferiors a 25.000 euros i del 70% per a quantitats superiors a 25.000 euros però inferiors a 100.000 euros i anar augmentant un 5% per cada aportació dintre dels 100.000 euros addicionals als primers cent mil fins a arribar al 100%. Un altre esquema seria que tots els diners aportats a la recerca desgravessin per la quantitat aportada fins que arribessin a la quantitat que s'hauria de pagar a Hisenda. A tall d'exemple, si es donen 100.000 euros i se n'haurien de pagar 120.000, només caldrà tributar per 20.000. A més de les mesures fiscals i econòmiques esmentades, el mecenatge científic s'ha de veure reconegut socialment a tots els àmbits, i estimular-ne així la difusió per generar nous micromecenes i macromecenes.

Finalment, quan parlem de mecenatge sempre és adient recordar que cal introduir aquest hàbit a les escoles i a les universitats. Seria desitjable que s'eduqués els joves sobre la necessitat d'esdevenir mecenes sempre que els sigui possible. La filantropia designa la capacitat d'ajudar de manera constructiva i desinteressada. És bo que els joves aprenguin que en cas de triomfar cal retornar a la societat el que la societat els ha permès de generar. Una manera de fer-ho és ajudar a la recerca.

Agència del Medicament i Productes Sanitaris de Catalunya (AMEPROSA.CAT)

En la recerca biomèdica, quan s'assaja un nou medicament o una vacuna, cal l'aprovació, fins ara, de l'Agencia Española de Medicamentos y Productos Sanitarios (AEMPS). Aquesta agència alenteix molt el temps d'inici de qualsevol estudi i això fa perdre molta competitivitat al sector sanitari implicat en aquest tipus de recerca. Sovint cal també l'acceptació de l'EMA, però també en aquest cas cal passar per l'AEMPS. Un altre avantatge de poder decidir des de Catalunya seria disposar d'un ens propi que pogués contribuir a accelerar tot el procés. Per aquest motiu, caldrà constituir l'Agència de Medicaments i Productes Sanitaris de Catalunya (AMEPROSA.CAT).

Conclusions

Catalunya és un país amb una gran capacitat de recerca. Els seus investigadors han assolit un gran reconeixement internacional, però és necessari i urgent un augment molt considerable dels recursos disponibles per a la recerca en qüestió. Si no ho aconseguim, no podrem millorar l'excel·lència de la recerca assolida fins ara i perdrem competitivitat. Cal poder disposar d'una llei de mecenatge pròpia que ens permeti aconseguir molts més diners per a la recerca. Ens cal poder decidir quins recursos volem destinar a la investigació. Es publica molt, però encara hi ha poques patents llicenciades comercialment i poca transferència de la recerca a empreses. Es necessita formar personal especialitzat en transferència tecnològica i oferir facilitats en l'arrendament d'espais i crear «diner llavor» per a la creació de noves empreses basades en coneixement derivat del món acadèmic. Ens manca la capacitat de generació d'activitat econòmica. La recerca és crucial per a un país i poder-la finançar a bastament seria un factor decisiu per al nostre futur.

La publicitat institucional de Barcelona com a eina i actiu de país: èxits i reptes

Dr. Víctor Curto

Professor de Publicitat Institucional a la Facultat de Comunicació i Relacions Internacionals Blanquerna, Universitat Ramon Llull

The most difficult question for public policy is concerned with the broad significance of advertising as an enormously versatile and attractive genre of social communication, and with its overall relation to culture and society¹

En el procés de transició cap a un nou estat, la publicitat institucional (i, per extensió, la comunicació institucional en un sentit ampli) de l'Ajuntament de Barcelona estarà preparada per portar a terme eficientment la seva missió. Com a activitat comunicativa de l'Administració pública es troba a un nivell equiparable a la dels països europeus capdavanters en la matèria. Estem, per tant, en un punt de partida força prometedor.

Aquesta posició d'avantatge es deu, en gran manera, a la visió estratègica que la ciutat ha donat sempre a la seva comunicació, més enllà del signe polític que l'hagi governada. És, per tant, aquesta continuïtat en la consideració de la publicitat institucional com a eina valuosa i un

1. LEISS, W.; KLINE, S.; JHALLY, S. *Social Communication in Advertising*. Londres: Routledge, 1990. p 386.

actiu de primer ordre per a la ciutat el primer esglaó que hem de considerar, valorar i mantenir en el camí cap a la capitalitat d'un nou estat.

La trajectòria comunicativa de l'Ajuntament com a institució, des de l'òptica de la publicitat institucional, haurà de fer un salt qualitatiu i quantitatiu en funció del seu rol dintre d'un nou estat. Però, sortosament, els fonaments han estat sòlidament construïts, la qual cosa permet un treball sinèrgic, sense dispersions conceptuals i amb un *know-how* envejable.

Aquest punt de partida positiu ve marcat per una triple conjunció de factors:

- un marc normatiu adient —que ha evitat confrontacions partidistes i excessos—;
- una gestió professionalitzada amb resultats contrastats i
- un actiu de país d'una dimensió incommensurable: la marca Barcelona.

Aquest tercer factor, que sobresurt poderosament, no hauria estat possible sense un treball continuat, metòdic, consistent, encertat i amb amplitud de mires del segon factor: el seus creadors, estratègics i gestors en l'àmbit públic.

Marca Barcelona: un gran actiu de país

La marca Barcelona és un motor de significació que construeix, explica, aglutina i projecta els atributs i valors compartits de la ciutat. I ho fa en un doble sentit: cohesiona una visió de la ciutat que pertany als ciutadans de Barcelona i crea un relat de ciutat —poderós, diferenciat i atractiu— arreu del món. Barcelona, avui, és una marca admirada, un veritable referent mundial per la seva ascensió meteòrica en els rànquings de referència de tot tipus, per la seva visió estratègica unívoca i coherent, per la seva capacitat de projectar apassionadament uns atributs il·lusionants, i per assolir l'èxit amb el *handicap* de la no-capitalitat d'estat.

En funció d'aquesta dualitat, l'Ajuntament de Barcelona articula un doble discurs, situat en dos extrems gairebé oposats: el de l'àmbit més proper al ciutadà i el de la projecció internacional de la ciutat. Ara bé, en el context de la creació d'un nou estat, i amb Barcelona com a «cap i casal», caldrà afegir una nova dimensió en el relat de ciutat: el de la capitalitat. I, un cop més, caldrà encaminar aquest relat en dues dimensions oposades: la d'ús intern i la del discurs internacional. Als ulls del món, el relat de Barcelona serà en bona mesura el relat de Catalunya. Per tant, ens podem trobar amb tres relats superposats:

- L'institucional
- El ciutadà
- El de la capitalitat d'un nou estat

Una gran part de l'èxit de la publicitat institucional de l'Ajuntament de Barcelona rau en la forma harmònica i coherent amb què conjuntaran aquests tres relats dins del context de capital de país, al mateix temps que esdevindrà el nou gran repte comunicatiu de la ciutat.

La construcció de significats i atributs del nou estat estarà fortament condicionada pel discurs de Barcelona com a capital, especialment en l'àmbit internacional. I aquí tenim ja un avantatge competitiu important. La nostra ciutat ha evolucionat en el seu relat perquè ja té consolidat un discurs propi de ciutat turística i ha entrat en una nova etapa de reivindicació d'altres àmbits d'interès: l'atracció del talent i de les inversions cap a una ciutat que es posiciona com a creativa, innovadora, oberta i vibrant, on el civisme és un requisit i un tret distintiu. Una ciutat intel·ligent

que sap viure i que sap treballar, i ho vol fer en una economia moderna, de valor afegit. Aquest nou eix comunicatiu es constitueix com la locomotora que ens ha de portar a una nova etapa de Barcelona en la seva consideració internacional, alhora que ens posiciona òptimament amb un discurs de capitalitat d'un país modern, atractiu i il·lusionant.

La marca Barcelona s'ha treballat conjuntament amb la societat civil i els diversos sectors econòmics i professionals que hi estan vinculats. Aquests sectors perfilen, donen suport i amplifiquen el discurs de ciutat, que ha de ser pilotat des de l'àmbit públic com a garantia del «bé comú». Aquest model de gestió, obert a la iniciativa privada però dirigit des de l'Administració pública, sembla un model assenyat i integrador que altres ciutats de primer nivell estan portant a terme amb resultats interessants. El partenariat publicoprivat (PPP) és una tendència de futur que alleugereix la inversió de recursos públics, incorpora actors de valor afegit i pot enriquir la visió estratègica de la marca ciutat, però que cal manejar amb criteris clars i dintre d'una lògica de servei al ciutadà i a la ciutat.

Renovant l'energia de la publicitat institucional de Barcelona

Des de la seva sòlida realitat actual, podem fer un pas endavant que proporcioni embranzida a la publicitat institucional de Barcelona i fer-ne una eina útil en la construcció d'un nou país? La resposta és «sí» i «sí». Caldrà continuar-hi creient amb convicció, aprofundir en la seva gestió estratègica, atribuir-hi noves funcions i competències, i dotar-la de l'entitat econòmica suficient per tal d'assumir els rols propis de la publicitat institucional de la capital d'un país (i, per extensió, *flagship* de tot aquest país).

Anem a pams. A la publicitat institucional se li atribueixen, en principi, dues grans funcions:

- la informació d'interès públic i
- la promoció dels valors i actituds cíviques.

En el context de creació d'un nou país, aquestes dues missions seran més necessàries que mai. Quan és necessari conscienciar amb rapidesa, efectivitat i abast ampli el conjunt de la societat sobre un tema específic —i un nou estat necessitarà fer-ho de forma continuada—, es fa ineludible la corresponent campanya institucional. La publicitat institucional guiarà els ciutadans en els nous procediments i qüestions de caire pràctic que, en canviar les estructures d'estat, hauran de modificar-se. Per tant, la funció d'educació social eficient de la publicitat institucional adquirirà una nova dimensió, i més des de l'àmbit municipal, abocat a ser la primera línia d'atenció al ciutadà. D'altra banda, la publicitat institucional esdevindrà un amplificador mediàtic de primer ordre en els temes relatius a l'esperit d'aquest nou estat, en la construcció del seu nou relat, dels seus principis fundacionals i metes cíviques.

La publicitat institucional, en una visió contemporània, forma part d'un principi bàsic de la democràcia: l'obligació i necessitat del gestor públic de retre comptes i explicar-se davant els ciutadans. Si es vol un estat que posi de nou les bases d'una democràcia real i més propera al ciutadà, s'hauria de tenir ben present aquesta nova concepció de l'activitat comunicativa de les administracions públiques.

Ara bé, quins criteris ha de tenir una publicitat institucional que s'adeqüi als nous temps i escenaris polítics i socials? En proposem sis:

- **Necessitat** (que manifestament calgui fer-la, per la transcendència i oportunitat del tema)
- **Consens** (que el màxim nombre d'actors socials i polítics la considerin necessària en cada cas)
- **Proporcionalitat** (correlació entre els esforços comunicatius i pressupostaris i la magnitud del tema publicitat)
- **Adequació temporal** (realitzar-la dintre dels terminis legals i quan pertoqui)
- **Contextualització** (tenir en compte la sensibilitat social, el moment polític i econòmic en la gestió, i l'oportunitat del tema publicitat)
- **Coresponsabilitat** (implicar el ciutadà com a copartícip i col·laborador necessari en temes d'abast social i cívic. Tenim l'exemple proper de la campanya «Tan net és qui neteja com qui no embruta» del mateix Ajuntament)

Com es pot veure, no s'està gaire lluny d'aquests principis en l'actual pràctica quotidiana de la publicitat institucional. Tot i que val la pena començar bé —i recordar aquests criteris treballa en aquesta direcció—, com s'afirmava al principi d'aquest escrit, ja som en una dinàmica més que raonable, professional i capdavantera.

Què cal més? La resposta és doble

- Assumir decididament els diversos rols de la capitalitat, també en l'àmbit de la comunicació: discurs i temes de país.
- Redoblar els esforços i potenciar encara més la marca Barcelona. Interessa a la ciutat i, en el nou context, interessa també al país. D'una banda, el seu magnetisme atrau talent, capital, innovació, persones que —directament o indirectament— revertiran en el conjunt del nou estat. D'altra banda, és la millor ambaixadora possible en l'escena internacional. L'articulació del relat de Catalunya als ulls del món passa, en bona mesura, per la del relat de Barcelona. Una gran responsabilitat en tots els sentits.

La capitalitat de Barcelona portarà, en termes de publicitat institucional, una munió de temes tècnics que, en el seu conjunt, són de caire positiu: no tan sols un mesurament més acurat de l'activitat publicitària i, per tant, un coneixement més intens (amb un nou focus d'atenció, més concret), sinó també l'ajustament del discurs informatiu i persuasiu a una audiència més específica, amb consums culturals que marquen un perfil propi a la ciutat de Barcelona. Millorarà la segmentació i precisió en la definició del *targets* i és lògic pensar en un nou pas endavant cap a la capacitat d'interacció i la coresponsabilitat amb els ciutadans. També podem esperar una proliferació i intensificació de l'activitat dels mitjans de comunicació, les agències de publicitat i les centrals de compres locals. En definitiva: una nova dimensió en l'àmbit comunicatiu, un nou focus per a una anàlisi més acurada, una nova vitalitat en el sector.

Des de l'àmbit de la publicitat institucional, el nou estat esdevé un repte comunicatiu apassionant per a la ciutat de Barcelona. Un repte que la ciutat pot afrontar amb la tranquil·litat de la feina ben feta i de la visió estratègica i encetada a llarg termini. Tenint en compte, però, que també cal afrontar des de la il·lusió i l'esforç que requereix el salt qualitatiu que necessàriament ha de comportar el nou escenari polític i el nou paper de la ciutat.

Barcelona, capital del coneixement

Gabriel Ferraté i Pascual

President de l'Institut Cerdà
Exrector de la UPC i de la UOC

Tots imaginem —i desitgem— per a Catalunya un futur amb nous estàndards de qualitat de vida, un futur que ofereixi un ampli ventall de possibilitats vitals per a un major nombre de ciutadans, un futur que ens permeti un ple desenvolupament cultural i social immediat, alhora que en plena harmonia i col·laboració amb la diversitat de comunitats polítiques i socials que ens envolten. Un futur que encaixi amb l'actual i previsible context d'evolució europeu i internacional, immersit en un món complex, multidimensional i canviant, un món en una evolució singular per l'impacte de la anomenada «societat del coneixement».

La societat del coneixement, tal com la coneixem, genera, processa, transforma i fa accessible a tots els ciutadans el coneixement o coneixements que poden ser usats per millorar la condició humana. Hem de ser conscients, així mateix, que la simple capacitat de produir i utilitzar dades en una escala global no ens condueix necessàriament a la creació de coneixement si no comporta consciència, significat i comprensió.

La teoria social de la societat del coneixement explica com és de fonamental aquest concepte per a la política, l'economia i la cultura de la societat moderna. Tal com afirma la UNESCO, una societat del coneixement promou els drets humans i ofereix un accés igualitari, inclusiu i universal a tota la creació de coneixement.

El coneixement no és tan sols un conjunt de dades, conceptes i pràctiques al voltant d'una matèria o un assumpte, un sinònim de *saber*; sinó que és també el conjunt de coneixements que produeixen un pensament continu de records dels coneixements adquirits al llarg del temps i en un entorn cultural i social concret.

El nostre país té al davant un desafiament crucial: atrevir-se decisivament a endegar el procés de canvi global del present, començant per l'empenta tecnològica i de la innovació, atenent també a nous problemes com una millor gestió i integració de la ciència i la tecnologia per tal d'adequar-les a les demandes socials en augment.

Amb un món de bones intencions no n'hi ha prou... Les idees s'han d'executar i, per executar-les i portar-les a la pràctica, calen unes eines, unes infraestructures i un entorn social, material i polític que les facin possibles. Cal un símbol, una imatge, un promotor que porti l'estendard —i si convé la maça— per empènyer el procés: Barcelona.

Barcelona ha tingut històricament una gran identitat, reconeguda des de temps remots, i una molt llarga tradició de creativitat, esforç i capacitat de lluita i d'adaptació a entorns polítics, socials i econòmics canviants.

Després de més de dos-cents anys de ser un referent com a ciutat eminentment comercial i manufacturera, Barcelona —Mobile World Capital— ha iniciat un pas important vers el concepte *smart city*, preocupant-se progressivament per la qualitat de vida dels seus ciutadans i promovent la innovació i la formació. Els exemples poden ser molts i molt diversos i no és l'objectiu d'aquest escrit enumerar-los. Els projectes 22@ i Sant Andreu - Sagrera, l'expansió universitària, la creació de centres i instituts de recerca avançada, el paper pioner en l'àmbit de l'ensenyament virtual, la celebració de congressos i reunions científiques d'alt nivell, etc., són alguns dels camps d'activitat que serveixen per exemplificar el que s'ha exposat.

Barcelona, per la seva dimensió, la seva trajectòria i el seu reconeixement global, està òptimament situada per abanderar —en nom de tot Catalunya i al servei i amb la participació d'aquesta— la tasca de promoció i impuls de la recerca, la formació i, en general, tot el que es vincula a l'àmbit del coneixement.

Cal emfatitzar, a més, que per poder-nos responsabilitzar de l'esmentada tasca és del tot necessari estar immersos en un sistema polític i de governança que ens permeti prendre les decisions oportunes en el moment pertinent i en funció dels interessos dels nostres ciutadans.

Si en el nostre món en canvi permanent, el coneixement és un factor capital per al desenvolupament i el progrés, esdevenir la Capital del Coneixement és, i serà, doblement capital. Parafrasejant una dita força coneguda, «Barcelona serà capital o no serà» —o no serem...

La universitat més enllà de fronteres

La universitat explica l'evolució moderna de Barcelona i pot indicar els camins per on completar l'ambició d'una ciutat capital

Enric Fossas Colet

Rector de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)

Breu resum

Pensar Barcelona com a capital no és quelcom nou en la nostra història moderna. L'antecedent més conegut se situa al voltant de la Barcelona d'ara fa un segle amb les expectatives generades per la irrupció del catalanisme polític a la ciutat de Barcelona. Però en realitat les bases d'una ambició superior, la de ser ciutat capital, per a la ciutat de Barcelona, són molt profundes, anteriors i quasi permanents. Es podria dir que la vocació de domini territorial és un anhel constant en la història d'aquesta ciutat des dels temps en què esdevingué seu comtal i, de fet, *cap i casal* del que coneixem avui com a Catalunya.

Però en aquest breu apunt el que potser tindria més interès és comprendre com l'ambició de ser ciutat capital està lligada a molts trets definitoris i un d'aquests és precisament la condició universitària. La capitalitat té una dimensió política, quasi la més evident, però sovint també expressa una condició demogràfica o econòmica, de força cultural o de concentració d'especificitats; és un assumpte de rang.

La intensificació de l'activitat universitària en el si de la ciutat hauria de ser la propera parada del desenvolupament universitari en la Barcelona capital. Una intensificació de la presència del fenomen universitari en determinats indrets de la ciutat i que experts com l'arquitecte i urbanista Josep Parcerisa defensen com l'etapa següent de la relació de Barcelona amb les seves universitats, una nova etapa per a una nova capitalitat que ha de tenir present altres condicionants en la universitat d'aquest principi de segle: la universitat catalana de l'Espai Europeu d'Educació Superior no col·loca ja l'horitzó d'acció en un context de 7 milions de ciutadans, ni de 46 milions, sinó més aviat en un de 300 milions de persones.

.....

Moltes són les maneres de ser i d'esdevenir capital que podem trobar en el nostre entorn i més encara quan políticament la capitalitat ha investit al llarg del segle xx multitud de ciutats que abans no ho eren. Tanmateix, un dels trets que identifica la capitalitat d'una ciutat és el fet de ser seu d'universitat. En el cas de Barcelona, aquest binomi ciutat-universitat és una història llarga i difícil, ja que la universitat ha viscut sovint les mateixes atzagaiades que la ciutat. Aquest text no s'endinsarà en els episodis de la història llunyana, sinó que repassarà la mútua relació en els temps moderns per tal de donar perspectiva a la condició de capitalitat de Barcelona des del punt de vista universitari com a fet institucional entenent com a tals els que arranquen des de la revolució industrial.

Barcelona reprèn la seva història com a ciutat universitària fundant-la amb un nou edifici tot just quan comença a construir-se l'Eixample. La seu del que avui coneixem com la Universitat de Barcelona roman allí mateix on es va fundar l'any 1874 segons el projecte de l'arquitecte Elies Rogent. Només havien passat 15 anys després que s'aprovés el Pla d'Eixample de l'enginyer de camins Ildefons Cerdà (1859) i 32 anys des del restabliment dels estudis universitaris a Barcelona.

La universitat es col·locava a la frontissa entre la ciutat murada i la nova expansió pel pla, a la vora de la porta de Tallers, però ben bé al defora dels carrers i places. Es funda sobre els erms, quan els primers carrers nous despuntaven, a la perifèria de la ciutat real, en condició de frontera. L'edifici de la universitat s'implanta respectant la pauta de les illes de cases de l'Eixample, regulars, encara que n'ocupen dues, atesa la dimensió que tindrà la institució, i permeten que l'edifici s'envolti de jardins sobre un recinte no gaire més gran de dues hectàrees i mitja.

Ara fa un segle, Catalunya va desplegar tots els atributs d'una societat industrial, entre els quals hi ha els ensenyaments tècnics, les arts aplicades i els oficis artístics. Els anys de la Mancomunitat van ser els d'un impuls decisiu a totes aquestes disciplines i van trobar ocasions d'entesa tan formidables com l'agrupació de les escoles industrials a l'antiga fàbrica de Can Batlló, adquirida el 1907 per la Diputació de Barcelona que presidia Enric Prat de la Riba. Però les iniciatives en el camp de la docència no sols havien arrelat a Barcelona, també ho van fer a altres ciutats com Terrassa o Vilanova i la Geltrú, on la base industrial va ser potent i va derivar en estudis tècnics propis.

La veritable eclosió de la universitat tal com la coneixem avui va tenir lloc ara fa poc més de cinquanta anys amb la decisió de crear nous establiments específics per a facultats i escoles. D'aquesta manera, l'estructuració dels estudis universitaris en un edifici genèric amb un interior simètric segons un pati de ciències i un pati de lletres va canviar. És el temps de la formació de l'anomenada Zona Universitària a partir de mitjan anys cinquanta.

Va ser una decisió de localització en forma *telescòpica*, aprofitant la incerta caracterització de la part més alta de la Diagonal entre el Palau Reial de Pedralbes i les pistes dels clubs esportius més exclusius, a mig camí d'Esplugues. Novament, la universitat anava a ocupar un lloc excèntric, una veritable nova frontera de la gran ciutat. Allí es va construir en pocs anys un catàleg d'edificis per facultats, cadascun amb la seva fesomia, alguns de molt notables, corresponent en cada cas a estudis definits i títols propis.

A la primera línia de l'avinguda Diagonal i més a prop de la ciutat, es van aixecar les facultats de Farmàcia, Dret i després les de ciències, Física i Química i les grans escoles, d'Enginyers Industrials i d'Arquitectura (obres de Robert Terrades), que feien costat a la dels Arquitectes

Tècnics i a noves disciplines com Ciències Econòmiques; o altres de reformulades com els Estudis Mercantils (de Javier Carvajal) o les Belles Arts, les quals, per cert, ja no van cabre a primera línia de l'avinguda.

Més tard van trobar la seu els biòlegs i mentrestant es va decidir el trasllat massiu de molts estudis encara aferrats a la plaça Universitat. Va ser en aquest moment, els primers anys de la dècada dels setanta, que s'intentava crear una certa idea de campus al sud de la Diagonal i a mig camí de les instal·lacions del FC Barcelona i del cementiri de Les Corts, una idea mai aconseguida del tot, per bé que la Zona Universitària va estar a punt de produir el quasi buidat total de l'edifici històric de la plaça Universitat.

La consolidació de la Zona Universitària va coincidir amb la primera gran reestructuració del sistema universitari, que va consistir a crear dues universitats més.

La idea d'universitat-campus entesa com un lloc relativament excèntric dels teixits urbans va estar a l'origen de la creació de la segona gran universitat també generalista el 1968, la Universitat Autònoma de Barcelona, que porta el nom de la ciutat però està establerta al terme municipal de Cerdanyola del Vallès.

La universitat expressa així que la ciutat real apunta ja cap a l'àrea metropolitana. Aleshores, els plans urbanístics imaginaven que el futur de la conurbació de Barcelona s'hauria de desplegar a l'altra banda de la serralada de Collserola. Era, doncs, una nova frontera de la Barcelona metropolitana vessant al Vallès.

La UAB va suposar un moviment de duplicitat dels centres que impartien una mateixa disciplina universitària, a l'interior d'un mateix territori. La metròpoli de Barcelona es va situar entre aquelles ciutats que tenien prou base econòmica, demogràfica i social per desplegar les activitats universitàries en diverses seus, assumint els beneficis d'una oferta plural i amb alternatives.

La seva organització territorial i espacial es basa en una idea de gran estructura, inconfusible. És obra, novament, de l'equip d'arquitectes Subies, Giráldez i López Iñigo. Es tractava d'ocupar una vall de pendents suaus, de manera que els edificis simulesin ponts ancorats, i deixant lliure i diàfan el llit del riu. L'efecte d'aquesta idea monumental, servida per una arquitectura del formigó armat vist, és molt potent, *brutalista*, i lliga fil per randa amb el sobrenom d'aquesta arquitectura que aleshores moltes institucions adoptaven per a les seves seus arreu d'occident. Encara avui, quan s'ha desplegat un nombre ingent d'instal·lacions que més que doblen el sostre construït a l'inici, la UAB es reconeix per la disposició dels seus edificis-estructures en el paisatge i ofereix un exemple notable d'un temps i un pensament poderosos i característics.

La tercera universitat, fundada el 1971, tenia per missió reunir les grans escoles i les escoles tècniques i esdevenir plataforma per al desplegament de nous coneixements en camps punta a l'època com les telecomunicacions o la informàtica. També va servir per fundar escoles que fins aleshores només havien existit a Madrid, com és el cas dels Enginyers de Camins, Canals i Ports. La nova universitat es va anomenar inicialment Universitat Politècnica de Barcelona (UPB) i va fer una aposta decidida per crear un campus a la Diagonal aprofitant l'empenta de les expropiacions el 1975 a la banda nord de l'avinguda.

La seu definitiva de la nova universitat es va instal·lar, anys més tard, a Torre Girona, una antiga finca de Pedralbes situada just al darrere del Palau Reial. La UPC esdevé, per tant, la universitat amb seu a la Zona Universitària. Es va fundar segons un projecte de campus compacte a partir d'un projecte urbà del 1984 de l'equip Cantallops, Torres i Martínez Lapeña, format per un teixit d'edificis modulars, bàsicament pavellons, que expressaven una idea organitzativa

centrada en els departaments com a unitats d'impuls de la ciència i de les noves fronteres en les tecnologies.

Aquesta nova universitat *temàtica* va reunir des de l'inici en una unitat orgànica els ensenyaments de matriu tecnològica existents al país i d'aquí ve el canvi de nom, el 1984, de Politècnica de Barcelona, a Universitat Politècnica de Catalunya (UPC). La UPC és l'única universitat catalana que porta a les sigles el nom de Catalunya, i d'aquesta manera evidencia que incorpora centres a Terrassa, Vilanova i la Geltrú, Sant Cugat del Vallès, Castelldefels, Manresa i Igualada. Expressa novament una altra frontera per a la universitat: ser capaços d'integrar ensenyaments i d'articular centres localitzats a una distància més gran, una autèntica universitat metropolitana.

El fenomen de la multiplicació de seus i instal·lacions universitàries a Barcelona no ha fet altra cosa que multiplicar-se dels anys vuitanta ençà. En plena política democràtica i de govern autonòmic amb àmplies competències, sembla que es pot observar una doble direcció. D'una banda, s'ha creat la quarta universitat catalana de les que tenen la seu a l'àrea de Barcelona: la Universitat Pompeu Fabra el 1990. De l'altra, han proliferat nous campus a la manera de noves *antenes telescòpiques* que han anat escampant noves localitzacions conservant el mateix esperit de frontera. Així, la UB va obrir una nova seu al campus Mundet i va colonitzar les valls d'Horta sobre un recinte que havia esdevingut obsolet (d'orfenat inaugurat el 1957 a campus universitari el 1995); la UPC va obrir-ne un a l'extrem sud de l'àrea metropolitana, a Castelldefels, i també la UPC implementarà un nou campus a l'altre extrem de la Diagonal, d'acord amb l'estratègia urbanística desplegada per la ciutat de Barcelona conjuntament amb Sant Adrià de Besòs.

No tot han estat moviments de descentralització i expansió: la UPF es va fundar amb una idea diversa a la que havia guiat les altres tres universitats. D'acord amb les orientacions de política urbana vigents a l'Ajuntament de Barcelona dels anys 80, el mot d'ordre va ser utilitzar la vitalitat de la universitat i de les externalitats positives associades a la seva localització per ajudar a la recomposició de les activitats en els teixits urbans de la ciutat central. El primer signe emblemàtic d'aquesta decisió va ser la seva irrupció a la rambla de Santa Mònica de Barcelona. Després, la UPF ha donat suport a l'estratègia olímpica consistent a transformar els teixits al Poblenou reutilitzant edificis al darrere de la Ciutadella. Finalment, està acompanyant el desplegament del canvi d'usos al Poblenou d'acord amb l'estratègia que va orientar l'Ajuntament durant la primera dècada del segle XXI: el Pla 22@.

Aquest moviment invers a favor de la reestructuració de la ciutat central també l'ha seguit la UB, que ha abandonat posicions a la Zona Universitària per reforçar amb les facultats clàssiques l'operació de nova àrea de cultura a l'entorn de la Casa de Caritat i el MACBA, al Raval. Aquesta és també una nova frontera que hem viscut al sistema català, però present també aquestes darreres dècades a moltes altres ciutats universitàries.

Des d'una perspectiva general, aquests canvis en el sistema universitari, ara ja sí utilitzant amb propietat la paraula *sistema*, han adquirit una complexitat molt més gran si s'observa des de la perspectiva del país sencer. Dos altres fenòmens estan sent definitoris del paisatge universitari actual: el desplegament d'universitats amb seus a Girona, Lleida Vic i Tarragona-Reus i l'eclosió de les universitats privades. Aquest doble fenomen permet assegurar que avui moltes disciplines es poden cursar a més de dues universitats. Cap de les ciutats que té seus o campus (Igualada, Terrassa, Mataró, Manresa, Vilanova i la Geltrú, Sant Cugat del Vallès, etc) ni s'imagina perdre aquesta condició de ciutat universitària. La universitat ha demostrat ser un servei amb clars avantatges i tothom ho llegeix com una font d'oportunitats. Però també és cert que aquest des-

plegament no pot avançar indefinidament, tal com el moviment de descentralització i expansió no va ser un moviment indefinit, i així hem intentat explicar-ho. Per tant, la qüestió de quins siguin els nous reptes i com caldrà afrontar-los és vigent i pot esdevenir, en certa manera, una nova frontera conceptual.

Intensificació i cooperació

Vist el panorama universitari català i encara més específicament el que pivota sobre la realitat de Barcelona, quin és el futur possible i desitjable? Quines són les idees força sobre la ciutat i la política urbana de les universitats en la cruïlla de la Barcelona capital política de Catalunya? Potser la pregunta avui sigui demanar-se com en conjunt el sistema podria ser cada cop millor sense fiar-ho tot al creixement expansiu. Potser vivim temps de reestructuració que ens obliguen a aprofitar la immensa energia i recursos humans i materials desplegats procurant incrementar la utilitat de la capacitat desplegada. Ens cal una mirada reflexiva, una lectura *endoscòpica* que proposi l'optimització del que disposem i el creixement per intensificació.

Intensificar pot voler dir fixar-se que, molt sovint, els nostres campus podrien ser més densos i també més multifuncionals. Menys monotemàtics i hivernats. Haurien de guanyar compacitat i diversitat interna. I, en general, és possible. Sovint els recintes universitaris estan entotsolats. La idea de construir *cordons sanitaris* no és precisament una opció saludable per a la vida universitària. Es pot incrementar l'activitat i es pot girar l'esguard per buscar sinergies amb les ciutats i els grups socials que acullen la universitat.

Els alcaldes i altres responsables locals senten la universitat com a pròpia, però són també els responsables últims de moltes normatives que l'encotillen. Potser podrien fer-se plans especials urbanístics que facilitessin resoldre els nous reptes universitaris. Per exemple, quant es podria avançar si es pogués lluitar contra el monocultiu funcional? Per què no es reconeix que l'habitatge és perfectament compatible amb moltes de les activitats dels campus? Per què no s'arrisca en operacions d'habitatge incardinades i/o pròximes als edificis universitaris, amb locals comercials a la menuda, al pla de terra? Per què no es reconeix que uns multicinemes, un gran aparcament, un auditori, un hotel, una sala de concerts, un teatre de butxaca o un ateneu ofereixen activitats que poden crear sinergies? Aleshores, potser es podria entrar en un diàleg de guanys a moltes bandes.

Potser les nostres instal·lacions podrien aprendre dels grans hospitals que, al costat de les funcions tradicionals, acumulen la funció clínica en formes diverses (consultes externes, hospitals de dia), aules de les facultats de medicina i infermeria, delegacions d'empreses tecnològiques, centres de recerca, àrees de serveis, residències, etc. Quantes de les instal·lacions que tenim podrien intensificar-ne l'ús? En aquest punt, s'obre un nou interrogant: poden les universitats públiques, sovint sense domini jurídic dels terrenys que ocupen, adquirir la condició d'administracions proactives, autònomes i responsables del seu futur? Té sentit el tracte tutelar lligat curt amb el qual tantes vegades l'administració ha tractat el govern de les universitats?

La nova frontera de la universitat serà també producte d'una mirada cap enfora. Si tenim construït un sistema, públic i privat, ampli, divers, escampat per les ciutats i alhora pivotant sobre la capital, i si tot això és un segell que llegim positivament de cara al futur, la pregunta següent no és si obrir més llocs o tancar-los, sinó fer possible la seva cooperació. Fer possible que

la distància no sigui una impedància dura, un factor decisivament limitador del progrés de la cooperació.

El factor essencial per donar sentit de cooperació entre centres i campus és millorar el transport públic. Facilitar que la població tingui realment accés als serveis universitaris sense traumes ni decisions dràstiques. En aquest punt, la nostra experiència no presenta gaires bons precedents. Sistemàticament, la *colonització de nous territoris* s'ha fet des de la precarietat més gran. Alguns exemples: la Zona Universitària encara ara està situada a l'extrem d'una línia de metro com si la seva disposició fos excèntrica d'igual manera que fa 45 anys! La UAB va trigar anys a aconseguir tenir una estació de ferrocarrils en condicions. Va caldre fer una desviació de la línia de Sabadell que va arribar amb més de deu anys de retard respecte a la posada en marxa real de la UAB. La comunicació entre la Zona Universitària i la UAB en transport públic massiu és difícil encara avui. La línia 9 del metro ha quedat aturada amb la crisi i no té data de continuació. I, tanmateix, en el context europeu, la mida i la localització dels centres a l'àrea metropolitana de Barcelona són relativament compactes tant que la distància mesurada entre les universitats del sistema català respecte a la metròpoli és, en tots els casos, inferior a l'hora.

Les bases per a un funcionament més cooperatiu estan descrites en l'organització de l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES) a través dels itineraris de grau i màster, més diagonals i variables. La recerca, la necessitat d'obrir-se a la formació permanent, a les titulacions impartides per més d'una universitat, la necessitat de facilitar l'accessibilitat generalitzada per a la població, sigui quina sigui la seva capacitat i situació, demanen una atenció renovada sobre la localització i les xarxes de transport públic.

Igualment, la ciutat capital faria bé de reorganitzar-se des d'una generositat capaç de ressituar la gran Barcelona en un nou marc de relació territorial, el d'una ciutat que no pot tornar a ser vista mai com una intrusa en el seu propi país. Des d'una universitat com és la Universitat Politècnica de Catalunya, fortament arrelada al territori i amb presència a l'Anoia, al Bages, al Baix Llobregat, al Barcelonès, al Garraf i al Vallès Occidental, veiem en l'equilibri territorial la gran aposta de la ciutat, el seu gran valor.

La marca Barcelona és un imant molt potent, una marca global que proporciona un gran nombre d'oportunitats per posicionar-se en l'entorn internacional; la qual cosa permet a les universitats barcelonines beneficiar-se d'un millor posicionament per a la captació de talent i, especialment, d'estudiants internacionals, de professorat i d'investigadors, col·lectius aquests dos darrers que ja ara, sovint, decideixen optar per venir a Barcelona davant d'ofertes econòmiques fins i tot molt més atractives. Tot i així, per tal de disposar d'un país més homogeni en termes de riquesa i d'oportunitats, em permeto insistir en el valor de compartir, des de Barcelona, instal·lacions i projectes acadèmics en el sentit més ampli de la paraula. Només a tall d'exemple, ja hi ha relacions entre el clúster nàutic de la ciutat i el port de Vilanova i la Geltrú.

Un nou paradigma polític implicaria la necessitat de respondre a la pregunta de si cal endegar noves titulacions o nous centres de recerca per donar resposta a les necessitats d'un nou estat. En qualsevol cas, i per concloure, la resposta s'hauria d'emmarcar en un mapa d'estudis equilibrat, flexible i atent a les necessitats de l'entorn a mitjà i a llarg termini, imprescindibles localment, però des d'una perspectiva global. La universitat vinculada a la Barcelona capital d'un estat propi ja no es pot tornar a pensar en un context de 7 milions de ciutadans, ni de 46 milions, sinó més aviat de 300 milions de persones..., com a mínim.

Cultura: l'eclosió del cosmopolitisme arrelat

Patricia Gabancho

Periodista i escriptora

El debat sobre el cosmopolitisme ha estat sempre present en la cultura catalana, perquè en el fons és un debat tàcit sobre el projecte de país. Barcelona ha generat, en les últimes dècades, un model de cosmopolitisme desarrelat, però això desapareix si ens plantejem la capital d'un país independent. Aleshores no cal construir una cultura cosmopolita, sinó una cultura que contribueixi a definir el paradigma del segle XXI a partir de la manera catalana d'estar en el món.

El cosmopolitisme és una actitud que té a veure amb la relació que s'estableix amb el món, no pas amb el lloc concret on es posin els peus. No és una qüestió que depengui de quina és la cultura d'origen, sinó de com veiem les cultures d'arreu. De fet, el cosmopolitisme —que en els pobles de vida comercial, costaners, ha existit des de sempre— es teoritza i es defineix a partir del moment en què les classes dirigents, que controlen la formulació de la cultura moderna, viatgen i s'encurioseixen pels prodigis que troben en el món. Quan en una ciutat qualsevol troben gent que són «dels seus» —estrangers amb diners— diuen que la ciutat és cosmopolita. Això vol dir que cal una certa sofisticació, un cert nivell cultural, per definir-se com a cosmopolita. Actualment seria cosmopolita una classe mitjana professional, que viatja regularment, que freqüenta productes selectes d'altres cultures —aquí no val la cultura de masses global—, que parla llengües, que s'interessa pel món des d'una perspectiva més o menys intel·lectual. I és cosmopolita una ciutat barrejada, necessàriament multicultural però on la presència estrangera és més aviat d'estudiants i creadors i directius que no pas d'immigrants a seques. És cosmopolita Barcelona, però no pot ser-ho Guissona, on el percentatge d'immigració és altíssim.

Tot plegat ens indica que el concepte de cosmopolitisme té trampa perquè no deixa de ser una actitud autocomplaent i definida a partir d'una imatge sòlida d'un mateix. És com un trofeu. En aquest sentit, és un apel·latiu cobejat en qualsevol situació on hi ha una disputa d'hegemonia entre dues cultures, dues tradicions, dues llengües, perquè és un trofeu a cobrar per assentar el prestigi d'una cultura contra l'altra. Cosmopolitisme i prestigi es donen la mà des del moment que el primer és un atribut de la classe dirigent o, si es vol, de la classe «intel·ligent», la que domina, projecta i protagonitza la cultura. Al costat d'això, hem de tenir en compte que la ciutat és l'artefacte cultural més potent que hi ha en el món modern. La ciutat com a construcció cultural en primer lloc i com a aparador de la cultura en segona instància. És impossible, avui, projectar al món una identitat sense arrelar-la en una ciutat que li faci d'altaveu, que li doni imatge. Els cosmopolites representen una ciutat i, com és lògic, una cultura: la impregnen, la potencien i l'encarnen.

Fins aquí, l'aproximació teòrica. Aquest esquema ha funcionat a mitges en el cas de Barcelona, clarament la capital de la cultura catalana i la seva porta de sortida cap al món. Ha funcionat amb carències perquè no hi ha hagut una clara vinculació del cosmopolitisme oficial contemporani amb la cultura catalana per raons polítiques. I qui diu política diu projecte. Barcelona va entrar en el mapa de la mà d'un esdeveniment extraordinari i extraordinàriament ben resolt: els Jocs Olímpics del 1992, però llavors la relació de la capital amb la seva cultura era feble. Per un d'aquests atzars que marquen la història de Catalunya, el projecte de la ciutat era antagònic al projecte del país, governat cadascun per opcions rivals. Si la rivalitat hagués pivotat sobre una sola cultura sòlida, no hauria tingut efectes: hauria estat una batalla de modernitat. Però a Catalunya les coses sempre són més complexes, i hi havia en joc un enfrontament tàcit entre ciutat i país. Per entendre'ns, en una banda de la plaça de Sant Jaume es construïa un país sense capital i a l'altra banda una capital sense país.

L'etiqueta d'èxit que va assumir la construcció de la ciutat va ser la modernitat. Era un emblema imbatible, entre altres coses perquè la cultura generada a Barcelona era molt reeixida en aquelles arts que estaven de moda, des del disseny fins a l'arquitectura; unes arts que no necessitaven fer bandera de la identitat malgrat el compromís que els seus oficants poguessin tenir (o no) amb la construcció del país. A l'altra banda, la del projecte nacional, es va assumir una cultura més tradicional, amb un format més institucional, precisament perquè calia recupear les bases formals d'una cultura que havia estat escombrada del mercat. Per força, aquest projecte, comandat per un partit conservador, havia de semblar més convencional i menys atractiu: amb menys capacitat d'atreure complicitats en un món, el de la cultura, tendent a la iconoclàstia.

Ara no és el moment d'analitzar fil per randa els antecedents i les conseqüències d'aquest divorci, però sí que és important recordar que es va establir —i segons com encara dura— la «barcelonitat» de moltes manifestacions culturals: artistes «de Barcelona», com si el paraigua de catalanitat s'hagués esvaït. El problema és que les manifestacions modernes van quedar atribuïdes a la ciutat, com si fos un menyspreu recordar que eren manifestacions pròpies de la cultura catalana produïdes a la capital. El discurs de catalanitat simplement no va existir. Alhora, per diverses circumstàncies, el prestigi inherent a la modernitat va quedar associat a allò que no podia ser identificat com a «cultura catalana» estricta, és a dir, a aquells productes expressats en castellà, des de la literatura fins a la música de fort arrelament espanyol com ara el flamenc. El prestigi de la cultura espanyola feta a Catalunya s'havia assentat durant el llarg període de silenci imposat a la cultura catalana i es va consolidar durant els anys en què Catalunya i Barcelona competien com a projectes divergents.

Com no podia ser altrament, la intel·lectualitat es va adscriure majoritàriament al projecte més atractiu, més defensable públicament, el més modern: el barceloní. D'aquesta manera, l'actitud cosmopolita va quedar en mans dels barcelonins, sense espai per acollir una cultura catalana ara titllada de «rural», de carrinclona, de carca: de tot allò que Barcelona se suposava que no era. La petita finestra d'hegemonia que la cultura catalana —de forma molt unànime— havia tingut en els anys de la Transició es va tancar perquè aquests creadors i *opinion-makers* es van desentendre d'un projecte de país que estava controlat per un partit conservador. Va ser paradigmàtica la denúncia que a partir dels anys vuitanta una espessa boira de mediocritat havia caigut sobre Catalunya. Només ens en vam salvar, via Barcelona, gràcies a l'esclat dels Jocs Olímpics. Però vam perdre el cosmopolitisme per la cultura del país. No es podia ser cosmopolita i català, perquè el fet d'ésser català havia quedat segrestat pel nacionalisme, ai, ecs. De passada, es trencava amb la tradició republicana d'una capital oberta al món i arrelada en la cultura del país, però aquesta és una altra història: ja durant el franquisme es va descobrir la força del barcelonisme com a alternativa al catalanisme.

La tradició catalana i una disputa històrica

La cultura catalana té una forta tradició cosmopolita des del moment que els seus protagonistes es plantegen tutejar-se amb les cultures europees, grans i petites. Això és una convicció que es gesta al llarg d'un procés de maduració que va de la Renaixença (1833) a l'Exposició Universal del 1888. No és un procés casual. És la consolidació d'un projecte econòmic i social de la classe dirigent, la burgesia industrial, que incorpora alhora el projecte d'institucionalització i enfortiment de la cultura per fer un projecte de país. Com sempre que en una societat apareix un projecte

dirigent fort, tot de gent que no pertany a la classe que mana s'hi apunta i hi aporta crítica, talent i gruix social. El que fa Catalunya és assentar una revolució burgesa que havia començat el segle XVIII i que va quedar frustrada pel tràgic desenllaç de la guerra de Successió, perllongada en una guerra d'independència fins al 1714. Per tant, la construcció cultural que arriba a una primera plenitud amb el modernisme, una plenitud encara desendreçada, es consolida amb el noucentisme, que coincideix amb les primeres espurnes de poder a través de la Diputació —presidida per Prat de la Riba— i immediatament amb la Mancomunitat.

Una cultura magmàtica arriba a ser una cultura amb presència institucional —el Museu, l'Acadèmia i la Biblioteca, que deia Josep Pijoan—, però amb una enorme projecció en la societat. Ni és un artifici creat per aquella burgesia hegemònica, ni és un folklorisme típic de les cultures sense Estat: la cultura catalana sempre ha estat en aquest sentit una excepció. Per dir-ho curt: és una cultura amb cinc anys d'Universitat. La societat, en tots els seus registres, produeix i consumeix cultura catalana, i les institucions, febles com són, li asseguren l'ordre, la jerarquia i la projecció. És cert que la cultura d'expressió castellana ja hi és molt present, però el prestigi comença a decantar-se, i no és pas una batalla lleugera, perquè requereix una estratègia d'ocupació de les institucions culturals, començant per l'Ateneu Barcelonès a finals del XIX i continuant per les acadèmies i les càtedres. La primera batalla conceptual és a favor de la llengua, i retorna al català la condició de normalitat, de dignitat, que culmina amb la reforma ortogràfica de Pompeu Fabra. La segona batalla és precisament la del cosmopolitisme.

Com és normal per l'època i pel marc estatal, la introducció del català en una literatura de bon nivell va ser contestada per la intel·lectualitat espanyola, molesta de veure que el talent local servia una causa que els inquietava. Perquè, en paral·lel a aquesta consolidació, el catalanisme polític plantejava una alternativa a l'Espanya governada «per la classe dels cacics», com deia Joan Maragall. Era una ofensiva global, completa: cultura, política, economia; en definitiva, una proposta de redistribució del poder, projecte en el qual la burgesia catalana i el catalanisme al capdavant van fracassar, perquè va acabar amb l'intent de destrucció de les bases del país el 1939. En aquesta primera disputa entre Espanya i Catalunya, l'argument esgrimit des de l'altiplà és que no val la pena esmerçar esforços literaris en una llengua local, sense capacitat de sortir al món, malgrat que és comprensible i simpàtic que un escriptor de segona vulgui expressar-se en la llengua íntima i bla-bla-bla.

La polèmica arrela a Catalunya transformada en un intens debat sobre l'universalisme de la cultura, entès com el fet de formar part o no de la «cultura europea», i la relació que l'universalisme pot tenir, o no, amb les arrels, el quid de la qüestió. Joan Maragall escriu: *«Este extranjerismo, muy provechoso hasta cierto punto en el sentido de armonizar nuestro sentimiento estético con el general de los tiempos, y de europeizar nuestra expresión, no debe, sin embargo, conducirnos a un cosmopolitismo literario y artístico que nos descaracterice, pues entonces, a fuerza de querer ser mucho, nos convertiríamos en algo insignificante, es decir, en nada»*. Ahir com avui, el rerefons de la polèmica era polític, o sigui, de projecte nacional. Els joves intel·lectuals d'esquerres, especialment Jaume Brossa i Gabriel Alomar, volen construir un projecte alternatiu al de la Lliga i senten que no tenen altre remei que atacar la concepció cultural del partit hegemònic. Exactament com passarà als anys vuitanta amb el projecte pujolià. *«Es verdad que el arte no tiene patria»*, especifica Maragall en el mateix article que hem citat abans, *«pero la tiene el artista»*. Maragall està fora del marc polític: defensa l'arrel nacional.

La polèmica —genuïna— d'una cultura tutelada a curta distància pel bisbe Torras i Bages davant una proposta de ruptura acaba disfressada de cosmopolitisme sí o no, perquè per alguna raó els intel·lectuals catalans no parlen mai del fons del problema, que és, ja ho hem dit, el projecte nacional. Jaume Brossa, des de la tribuna de l'Ateneu, es proclama contrari al «nacionalisme artístic», com si l'arrelament fos un estil, una moda, un patró. Hi defensa un art europeu; però, és que no tenen arrel nacional els artistes d'Europa? Com sempre, es veu el nacionalisme en el propi ull, perquè de fet es mira a través d'un prejudici: que la cultura catalana arrelada és pairal, folklòrica i premoderna, com si la mateixa intel·lectualitat que pugna no fos una expressió de la inquietud cultural del país. Hi torna Joan Maragall: «Enfortint la nacionalitat s'arriba a la mundialitat, però d'una vaga mundialitat, abstracta, mai s'ha arribat ni s'arribarà mai a fer-ne cap nació». I més endavant, en la mateixa pàgina: «Vulguem el nostre art penetrat contínuament de totes les influències que pugui assimilar, però sempre fort en el seu terror, en el que mai enfonsarà prou les arrels en busca de l'ànima pròpia, perquè aquesta busca de la seva ànima és l'únic camí de lo mundial veritable». Que és una veritat difícil de contradir, que s'aplica a totes les cultures englobades en el paraigua protector de l'Estat propi: «Després hi ha l'altre camí d'Europa, molt més planer: n'hi ha prou amb agafar el tren amb bitllet per a qualsevulla estació de més enllà de Portbou. I ara tria, jovent». Era l'any 1906, un any especialment brillant per a la cultura catalana i especialment actiu i esperançador per al catalanisme.

La creació d'un nou paradigma

Les cultures amb estat no es plantegen mai el seu cosmopolitisme, el donen per descomptat. Simplement són. Desenvolupen els seus registres, interactuen amb el món i beuen de les cultures universalitzades com tothom, sense preguntes, assumint influències i mirant de projectar-ne les pròpies. Es diu que la llengua franca del món cultural d'avui és la traducció. També podríem dir que la cultura de massa universal és avui la indústria audiovisual, inclosos els videojocs i les aplicacions de petita pantalla, que comparteix un mateix llenguatge malgrat tenir escenaris dispersos arreu del món. En un univers globalitzat és molt difícil mantenir la creació cultural i el pensament fora dels circuits compartits. Fins i tot manifestacions ultraarrelades, com són les pròpies de la cultura popular, viatgen i intercanvien a través de fires i festivals, com ara el que se celebra cada any a Manresa.

De manera que a la cultura catalana no li manca universalisme, sinó consciència. I això és el que es resol de forma automàtica amb la independència. La inseguretat del creador que se sap part d'una cultura petita i invisible al món —entre altres coses perquè la poderosa «marca» Barcelona no ha fet res per promocionar-la— desapareix quan al Parc de la Ciutadella un Parlament constituent obre sessions. Barcelona esdevé capital natural d'una cultura com les altres, una cultura a més a més pletòrica de noms universals, que podem imaginar fent campanya amb adhesius de «jo també sóc català/ana». És fàcil imaginar els titulars d'arreu dient: descobrim una nova cultura i resulta que té mil anys d'edat! Per tant, l'Estat fa desaparèixer alhora la por de semblar pairal i l'equívoc del fals cosmopolitisme, perquè ja no hi ha horitzó alternatiu al projecte de construcció nacional. Matisos sí: opcions polítiques molt diverses, que cada cop menys seran de política convencional, perquè és obvi que la societat ja no és el que era. Hi haurà, espontani, un orgull de cultura pròpia, perquè és la que millor reflecteix i interpel·la la societat, que vol dir que haurà de mantenir despert el sentit crític.

Aquí hi ha la clau del paper de Barcelona en un país independent: caldrà construir el futur en un moment en què cal revisar el paradigma que ha regulat les relacions personals, econòmiques i socials des de les dècades dels seixanta i setanta, i que ara ha col·lapsat. Des de la relació de parella fins a la relació amb el planeta, de les relacions laborals a les jerarquies socials, tot està en entredit i tot requereix un fort contingut filosòfic, d'interpretació del món, que és tant com dir de cultura. Això dona un protagonisme extraordinari a les noves generacions, perquè és obvi que la intel·lectualitat que ja està pròxima a la jubilació, si no és que n'ha superat la data, no té possibilitat d'imaginar un món nou amb plena potència transformadora. Cal saba nova i cal un marc mental d'estrena, que és el que aporta la independència: la certesa fundacional. I és aquesta l'aportació cultural —entenent la cultura com la interpretació del món i de la realitat— que farà Catalunya des de Barcelona a partir de la independència. És evident que serà una aportació cosmopolita, que traduirà la manera catalana d'estar en el món. Serà, doncs, cosmopolitisme arreglat. S'haurà arreglat l'anomalia de tenir una actitud cosmopolita d'esquena a la realitat del país.

Un esquema cultural potent

Hem afirmat abans que la ciutat és l'artefacte cultural de màxima potència. Ho és com a generador, com a escenari i com a instrument de projecció. Per tant, la ciutat ha d'aportar força a quatre elements: l'aparador, la indústria, la creació i el mercat, amb el benentès que tot plegat serà objecte d'una política de govern, amb un pressupost que voldrem incrementat fins a barems europeus pel cap baix. Pel que fa al patrimoni, Barcelona té estructures culturals correctes, malgrat l'escassetat de recursos. Els grans equipaments, en proporció a les dimensions de la ciutat, excel·leixen. El gruix cultural i patrimonial és notable. Per tant, només s'haurà d'incrementar la dotació dels grans museus i centres d'investigació, també acadèmica, confiant que la gestió que se'n faci sigui d'un nivell més que correcte. La rectificació en la trajectòria d'un museu central com el MNAC, refent el discurs central amb una nova proposta de modernitat, ja va en la bona direcció. Si els museus catalans tinguessin capacitat de compra, podrien plantejar relacions culturals que avui són impensables. A partir d'aquí, serà benvingut tot el que s'hi afegeixi, però no cal córrer a omplir buits.

Un segon nivell de la cultura és el de la indústria. Aquí sí que cal multiplicar a l'engròs, i segurament Barcelona haurà de plantejar-se un «barri cultural» com a extensió del 22@, en el qual les noves tecnologies i les tecnologies virtuals i visuals, que seran expressió creativa principal en el futur, hi tinguin cabuda i sinergia. Per contra, cal que la ciutat actuï com a capital i no pretengui arreplegar-ho tot: Terrassa està destinada a ser el pol creatiu de l'univers cinematogràfic, com Sitges n'és l'aparador. Que pocs anys enrere Barcelona es plantegés crear un espai de producció cinematogràfic a la Zona Franca revela com es negava a si mateixa la condició de capital del país. L'enfortiment d'una televisió nacional, sense les pegues que avui posa la tutela espanyola, multiplicarà el potencial del sistema audiovisual i la generació de continguts universals. Això també serà cert per a la indústria editorial, avui en plena reconversió quant a les dimensions de les firmes i el model de negoci. És a dir: la llibertat i el gruix en les inversions beneficiarà tots els sectors.

Som, doncs, al tercer nivell, el de la creació. El nivell de talent de la cultura catalana és innegable i el desequilibri entre una forma d'expressió o una altra s'anirà ajustant. Hi ha una nova generació de creadors molt ben formada i Barcelona continuarà tenint un fort atractiu com a

escenari. El món tindrà curiositat per conèixer la realitat del nou Estat i el turisme es farà unes preguntes que avui no es fa. El paisatge barceloní, d'altra banda, també podrà normalitzar-se, eliminant a poc a poc uns referents que tenen poc a veure amb l'arrel cultural del país, afirmant a través de la banalitat la pròpia cultura popular, que és el que fan totes les capitals. És important que els visitants, sobretot els visitants cultes, no tornin a dir que Barcelona els encanta perquè és «molt espanyola», com va dir Woody Allen després de filmar-hi la seva postal. Barcelona aporta una estructura estranya a la planta urbana espanyola, perquè té el seu centre de poder en la intersecció del *cardus* i el *decumanus* romans i no pas en la plaça major, sovint presidida per la Catedral, que defineix la ciutat espanyola. Les ciutats catalanes tenen rambla i mercadal: és un altre món. Però això cal explicar-ho. L'explicitació de la memòria hi fa un paper central, tot i que Barcelona no en té un dèficit important, perquè en els últims anys s'hi ha treballat bé, malgrat que s'ha posat l'accent en la memòria històrica, que sempre és la memòria de la víctima —del patiment— i no tant en la memòria simbòlica, que és memòria de la continuïtat, de la identitat.

Feta aquesta digressió, Barcelona ha de ser una ciutat que aculli i protegeixi la creativitat sense tutelar-la en excés. Hem viscut llargues etapes, molt pròximes, de dirigisme cultural tendent a assentar aquest cosmopolitisme teòricament apàtrida, però que en el fons consolidava un projecte determinat. Aquest dirigisme serà innecessari i prescindible; encara més, seria contraproductiu, antipàtic i embafador. La creació de base és l'element més desprotegit de l'estructura cultural de la ciutat, tot i que Barcelona és molt atractiva per a creadors d'arreu, per a estudiants, per a visitants joves que s'atarden setmanes o mesos en una pensió o en un pis compartit. Li falten circuits d'exhibició. Les «fàbriques de creació» no poden ser gestionades des de l'Administració, que els ha fixat fins i tot el tema sobre el qual han de treballar, quan la cultura actual és interdisciplinària per definició. Tenim una ciutat de bars i terrasses, però no tenim una ciutat d'espais creatius i d'escenaris: això és el que canviarà, perquè Barcelona estarà obligada a presentar una cultura urbana universal amb arrel catalana. El món ho reclamarà.

Finalment, cal un últim nivell d'expansió cultural, que és el mercat. Deixo de banda —i és deixar molt— la protecció futura envers el mercat dels Països Catalans, que serà un tema crucial. El mercat català s'enfortirà amb la normalització progressiva, començant per la normalització lingüística, que vol dir que —sense vulnerar els drets lingüístics de ningú— el català ha d'assolir el paper de llengua de la comunitat. El cosmopolitisme arrelat parlarà en català, sense que la ciutat deixi de ser un escenari multilingüe i sense que determinats barris tinguin predomini del castellà o de l'urdú, perquè el barri el configuren aquells que hi viuen. El mercat cultural té una base lingüística, però també té una base... cultural. El consum cultural s'enforteix des de l'escola. Barcelona haurà d'impulsar una nova tendència en l'educació, que és el retorn de les humanitats al punt central de l'ensenyament. Hem passat massa anys reclamant anglès i tecnologia a l'escola, quan el que fa falta, avui més que mai, és més pensament, més base cultural, més coneixement humanístic. No es pot formular un món nou des de la tecnologia i, si Barcelona vol encapçalar la construcció del paradigma del món occidental del segle XXI, haurà de tornar als clàssics.

Avui està emergint una nova generació de creadors que seran els autèntics protagonistes de la Barcelona capital de la Catalunya independent, però aquells que hauran d'omplir de contingut el país, més enllà de les primeres i desconcertades provatures, són els qui ara mateix debuten a l'escola bressol. Una part d'ells serà creadora, una part serà només consumidora, però en qual-sevol cas cal una actitud crítica, un pòsit cultural, unes antenes obertes al món, unes arrels ben

plantades a terra. I és això el que ha de donar l'escola de demà mateix, en un marc d'equitat i d'oportunitats ben repartides. Uns models de cultura cosmopolita ben entesa: el que sempre s'ha negat a la cultura catalana, perquè qüestionar-ho era una manera de frustrar el projecte de llibertat, plenitud i sobirania. El que sempre ha volgut tenir la cultura catalana sense arribar-hi del tot, perquè sense llibertat l'arrel malviu i en definitiva es panseix.

Conclusió

Barcelona es troba en una posició immillorable, com a ciutat amb una forta projecció internacional, per servir d'aparador a una cultura catalana renovada, protagonitzada per les noves generacions, que sigui una aportació interessant al món de demà. Les energies fins ara esmerçades a competir en prestigi amb la cultura d'arrel castellana les podrà utilitzar per projectar un nou diàleg amb les cultures del món. Això consolidarà els quatre eixos principals de la cultura a Barcelona: l'aparador, la indústria, la creació i el mercat. En definitiva, l'orgull de ser allò que som representat per la nostra ciutat capital.

La ciutat de les idees

Miquel Giménez Gómez

Periodista, escriptor i comunicador. Premi Ciutat de Barcelona de Ràdio i Televisió

Introducció

Barcelona està considerada la quarta ciutat més creativa del món, segons l'enquesta Survey on the Barcelona City Brand. Sols hi ha davant nostre autèntics epicentres de la creativitat com ara San Francisco, Londres i Nova York. No és pas casualitat. La tradició barcelonina com a lloc on s'aixopluguen artistes plàstics, escriptors, pensadors i tota la mena d'activistes creatius que puguem imaginar, és secular.

Aquest és un dels grans trets diferencials del nostre cap i casal, ser terreny prest a l'adob del pensament, de la creativitat, del profitós bescanvi d'opinions que genera un moviment de pensament i de creació constant, imparabile. Les idees formen part de l'ADN de Barcelona, com a ciutat i com a laboratori de la innovació, de la cultura i de l'art, però també de l'economia i dels aspectes socials.

Tot plegat, és un valor afegit a les moltes altres possibilitats que ofereix la capital catalana a la resta del món. Una oportunitat que Barcelona ofereix amb la generositat que li és pròpia.

D'on venim

Abans que existissin les enquestes, que tant i tant neguitegen avui en dia els líders d'opinió, la gent havia d'orientar-se, forçosament, pel boca-orella. Si hom volia trobar una ciutat per fincar-s'hi, com diuen al País Valencià, no hi havia més remei que anar a petar als amics, als coneguts i als saludats. Vet aquí, doncs, el mèrit de Barcelona, de bell antuvi considerada com a destinació perfecta per a totes les persones que volien fer alguna cosa, que tenien un somni, que desitjaven millorar la seva situació, bé sigui econòmica, bé sigui professional. Personalitats de totes les èpoques han honorat la nostra ciutat triant-la com a lloc de destí, com a refugi, com a esperó.

És normal. Atesa la seva ubicació geogràfica, Barcelona és una cruïlla perfecta per a viatgers i, tanmateix, per a cultures. Oberta a invasions bèl·liques, però també culturals i de pensament, Barcelona atresora dins seu les influències de tot el que ha estat important a la Mediterrània al llarg dels segles: el bo i millor dels fenicis, dels grecs, dels romans, dels gots i dels francs, dels sarraïns i dels jueus, de la civilització cristina i del bonapartisme més aferrissat; carlins i lliberals, federalistes i autonomistes, gent de la Lliga i d'Esquerra, tot i tothom ha deixat petjada en els carrers d'aquesta vella i, a la vegada, jove ciutat, i tot figura dins del seu immens llibre de caixa. Un llibre de caixa que podria haver estat perfectament el del venerable senyor Esteve, del nostre Santiago Rusiñol, o d'aquell fabulós barrilaire que fou Peius Gener. Un llibre de nombres on comptabilitzar quines facècies s'escampaven a les penyes de l'Ateneu Barcelonès, o a la de l'Hotel Colón, alternant-ho amb les paraules precises i carregades d'ironia d'un Sagarra o d'un Pla, d'un Cases o d'un Utrillo. Taules per les quals desfilava el bo i millor de l'intel·lectualitat i l'art, d'Einstein a Valle-Inclán, de Sada Yacco a Picasso, de Rubén Darío a Keyserling.

Una Barcelona, una Catalunya, un país, al cap i a la fi, golut de coneixements, d'explicar-se i de conèixer, d'acollir a tothom amb els braços oberts, a taula parada, sense recances, amb aquell esperit tan fi i selecte de les velles senyores que passejaven pel passeig de Gràcia al llindar del canvi del segle XIX al XX i que en Carner lloava tot dedicant-los aquells versos que deien: «Ara digueu si no és poesia, ara digueu...»

Aquella Barcelona que descobriren els primers fondistes italians, que obriren restaurants tan i tan venerables com El Suís, que acolliren els pregonament famosos «sopars de duro», dits així perquè aquest era el seu preu, i que han acabat convertint-se en una frase col·loquial de la nostra parla. Hotelers, industrials, espies, lletraferits com en Mason, l'autor de *Les quatre plomes*, que fa sortir en una de les seves novel·les una escena ambientada a Barcelona, al mateix Hotel Continental. La Barcelona d'Els Quatre Gats, on el més trencador de l'art es reunia al voltant del seu amo, Pere Romeu, per conrear el modernisme i fer història, sense saber-ho. O la penya La Punyalada, amb un Rusiñol rialler i de cabells blancs, que rebia els convidats com si fos a casa seva. De fet, quan va morir la seva sogra, obligà la seva dona a instal·lar el lloc de vetlla al bar, perquè ho trobava d'allò més normal. La Barcelona de l'Ateneu, la docta casa, la del setmanari *Papitu* —dirigit pel filòsof Francesc Pujols— o la de *La Veu de Catalunya*, o la de *L'Esquella de la Torratxa*, la de Guimerà i la de Pitarra, la del Teatre Romea i la dels cabarets del Paral·lel, que no tenien portes, perquè no tancaven mai de la vida; la de Josep Santpere —el rei del vodevil burlesc— i la d'Enric Borràs —l'actor que va fer el millor Manelic, segons ens diuen les cròniques.

És la Barcelona del Liceu i el seu públic distingit, el dels abrics de pell i barrets de copa, la que acudeix a veure la primera representació de *Parsifal* després de Bayreuth, fet únic a la història del wagnerisme i que a Barcelona tingué la seva màxima representació, a banda d'Alemanya, amb un moviment sense parió que cristal·litza en les traduccions al català de l'obra wagneriana, fruit del treball i de la passió de Joaquim Pena; serà també, ai las!, la Barcelona de la bomba Orsini que un anarquista va fer esclatar a la platea del nostre coliseu líric, tot just quan l'orquestra interpretava l'òpera de Rossini *Guillem Tell*, l'heroi suís que va lluitar contra la tirania austríaca. La Barcelona que és la Rosa de Foc anarquista per a uns i la ciutat amb dues santes com a patrones, santa Eulàlia i la verge de la Mercè, per a d'altres. El Barri Xino i la Bonanova, la Sagrada Família i temples maçònics, Gaudí i la Bella Chelito.

Una Barcelona i un país, Catalunya, que definí Josep Pla de manera concisa i lacònica: «Aquí, qui té una idea més o menys enraonada, no triga gaire a tenir a la seva butxaca un petit feix de bitllets.»

Ho hem dit, una ciutat curulla d'idees.

Catalunya i Barcelona, potències econòmiques, àdhuc creatives, de primer ordre

Bo i essent fabricants de mena —el català és un ésser que manufactura el que sigui, gairebé per un imperatiu interior difícil d'explicar—, el tret que ens caracteritza com a societat és el del comerç. Conseqüència lògica: si un fabrica un producte, el millor que pot fer és vendre'l ell mateix. Ara bé, de portes enfora —a Espanya, principalment, diguem-ho tot— s'identifica el català exclusivament sota el prisma de comerciant, fins i tot de comerciant pèrfid, sibil·lí, astut, trampós: ras i curt, veuen el català com algú gasiu i aprofitat. Aquest vell clixé no recull l'autèntic sentit del comerç català i el que hi ha al darrere, és a dir, la idea, el concepte. Perquè a Catalunya arrelaren les idees socials i econòmiques necessàries per fer la Revolució Industrial, per exemple, quan tocava, al segle XIX. A la resta de l'Estat no va produir-se fins a la dècada dels seixanta del segle XX, i encara; a Catalunya, amb Barcelona com a punta de llança, és on van sorgir les idees de revolució social, el socialisme i l'anarquisme —hi ha un anarquisme purament català del qual

algun dia caldrà escriure la història, amb tot el moviment cooperativista, naturista, esperantista i maçònic al seu darrere— i també la idea de la patronal com a òrgan coordinador dels interessos dels empresaris. No debades el Foment del Treball és la patronal més antiga de tot Europa. Amb l'antecedent de la Reial Companyia de Filats de Cotó del Principat de Catalunya, de l'any 1771, en plena postguerra de Successió, amb tot el que allò comportava per al país i per a la seva economia, el sector empresarial va tenir la idea —sí, la idea— d'agrupar-se, de fer confluïr interessos, de treballar plegats.

Idees sempre per anar endavant i millorar, idees que sovint són pioneres arreu d'Europa i que en molts moments de la història ho han estat també d'Occident. Ja no parlem de tenir el parlament més antic del món, o de la magnífica invenció dels consolats de mar, perquè els catalans conqueríem, efectivament, com tota potència que al llarg dels temps ho hagi estat, però també comerciàvem i establíem lligams fruit de parlar, de negociar, de seure plegats. Aquest «parlem-ne», tan nostre, que és el pas previ i indispensable per al bescanvi profitós d'opinions, de pensaments, d'idees, al cap i a la fi.

El que Barcelona i Catalunya han estat en el terreny de generar idees que han transformat la seva realitat i la realitat europea, encara no s'ha explicat amb prou extensió i solvència. Parlem d'institucions de govern, com ara la Generalitat, que va permetre a un Pau Claris proclamar la República Catalana en ple segle XVII. Som, doncs, capdavanters en moltes coses, també en infraestructures primerenques arreu de tot l'Estat. En el tèxtil, en tenir el primer ferrocarril, en les fàbriques d'automòbils, d'avions, en la indústria química... Sempre els primers, sempre avançant-nos, sempre innovant, sempre a l'aguait de quina és la darrera invenció, el darrer sistema, la tendència que s'imposa. Sempre alertes. Aquesta definició, «sempre alertes», que ens escau més que a cap altra ciutat d'aquestes ribes, conforma i defineix l'esperit de Barcelona com a futura capital d'una República Catalana. Els estats no són res si al darrere no hi ha una societat ben travada i una xarxa de ciutats potents, amb força, capaces de generar sinergies i d'exportar el seu talent de portes enllà. A Barcelona fa temps que van enderrocar-se les muralles de pedra, així com les mentals, molt més perilloses! Rius i Tauler començà un procés de transformació urbanística que s'ha perllongat en els segles i en l'espai, però ben bé podríem dir que aquesta modernització, aquesta posada al dia permanent que viu Barcelona, conviu indissolublement en el terreny de les idees.

No podem explicar, d'altra banda, que a la mateixa ciutat convisquin amicalment el modernisme amb la Fundació Miró o les obres avantguardistes d'un Tàpies amb les escultures serenes i clàssiques d'un Llimona o d'un Clarà. Els edificis serens i carregats de raons històriques, com el Tinell, no tenen embuts en ser-hi arrengrats amb els novíssims com el Col·legi d'Arquitectes o les Torres Mapfre. Una ciutat que pot tenir grans botigues de marques internacionals al costat de la botiga de barri —que hauríem de fomentar més i més, tot sigui dit, perquè al barceloní el complau extraordinàriament el comerç de proximitat i saber com es diu el qui l'atén i com li va la vida— hi té molt de guanyat.

Aquesta oferta no passa desapercebuda als ulls de qui ens visita, que sap copsar a la primera llambregada el pa que es dona a la Ciutat Comtal, més enllà dels fulletons turístics de coloraines i dels reclams de paelles de plàstic i sangries destructives de l'aparell intestinal. Saben que la nostra ciutat va organitzar els millors jocs olímpics de la història i que el nostre patrimoni cultural és immens. Des del Japó fins a Austràlia, des de Suècia fins a l'Argentina, hom experimenta l'atractiu d'aquest poderós imant que és Barcelona. Arquitectes d'arreu del món ens visiten per

estudiar el Palau Sant Jordi i la seva agosarada estructura, de la mateixa manera que vénen savis d'aquells que no se'n perden ni una, i furguen dins els nostres fons museístics de la ciutat, capbussant-se en arxius polsosos i paperots groguencs per tal de descobrir una nova tonada del segle XVII o un manuscrit inèdit de les èpoques del bon rei Jaume I.

Tothom vol trobar inspiració en els nostres carrers, tothom vol fruit d'aquest alè barceloní que, a despit de la vulgarització que pateixen les grans ciutats, encara mantenim viu i fresc, joiosament etern i jove. No pot ser fruit de l'atzar que l'antiga vila de Gràcia, avui un dels barris més dinàmics de Barcelona, culturalment parlant, sigui destí d'un estol gegant de joves estudiants, d'artistes, d'intel·lectuals. El nostre Montparnasse gracienc gaudeix ara per ara d'una vida intensíssima, amb bars i locals a petar de gent que parla, que projecta, que realitza, que fa servir les neurones a cor què vols. La simfonia d'una ciutat com la nostra té un accent especial en aquest Greenwich Village en què s'ha convertit Gràcia, on pots escoltar el batec de la creativitat a cada cantonada, des de la plaça del Diamant, on la Colometa somriu eternament als pintors que porten els seus originals sota el braç i als escriptors que baden i ensopeguen a cada pas tot pensant quin ha de ser el final de la seva novel·la, fins a la plaça de la Vila de Gràcia, bé, de Rius i Taulet, però és que al barri ningú l'ha anomenat mai així; un barri que no pot fer res més que gaudir del Teatre Lliure, al carrer del Montseny, que potser hauria de ser rebatejat com a carrer de Fabià Puigserver, un creatiu de primera fila juntament amb Anna Lizaran, ambdós dissortadament desapareguts, i amb el no menys genial Lluís Pasqual, aquest ben viu i al front del timó teatral com ningú més que ell sap portar-lo.

Gràcia, fanal que atreu un eixam de persones provinents d'Alemanya, d'Itàlia —sembla que són els qui més ens visiten i s'hi queden—, de França, de molts països sud-americans, però també d'Àfrica —del Magrib i de la central. Estudiants amb la beca Erasmus, dissenyadors de renom, actors de cinema i músics avantguardistes, onades de talent de fora que acaben convertint-se, forçosament, en talent nostre. I s'hi creen noves llibreries, que són el pulmó d'oxigen de la ciutat, de qualsevol ciutat, i restaurants on els joves i els no tan joves desenvolupen el seu talent, que no és perquè sí que a Catalunya tinguem el rècord en nombre d'estrelles Michelin i que cuiners com els germans Roca o Ferran Adrià siguin catalans i exerceixin la seva benèfica i enriolada influència en els fogons de casa nostra.

Tot suma i tot millora, perquè la capital de Catalunya esdevé el millor exemple del nostre plat nacional, l'escudella i la carn d'olla, on apreciem de la mateixa manera la col que la botifarra, el sagí que la pilota, la gallina que la vedella. El plat de les «quatre ordres mendicants», que deien els nostres besavis, germà de la sopa de rap —«a les tres, sopa de rap», vella dita barcelonina que defineix el moment en el qual hem pres un determini exacte i sense retop— que tant agradava a les generacions passades i que ara trobem, per dissort, una mica desuet. Però és igual, perquè aquest popurri barceloní no té aturador i la barreja profitosa d'idees és desvergonyida, alegre i útil. No ens encaterinem a voler separar la contundent sarsuela de la popular Barceloneta dels subtils matisos dels restaurants de la Diagonal en amunt. No paga la pena. Tot forma part d'aquest laboratori de sabors, d'olors, d'idees, de paraules, al cap i a la fi, de la nostra Barcelona, una autèntica Babel amb un desordre organitzat, amb una caòtica partitura brillantment i exemplarment conduïda. Som una ciutat que manté un perfil creatiu propi, geniüt, autèntic, ample i abundós, un perfil al qual no li cal explicar-se ni justificar-se, perquè ho hem estat tot i volem ser encara més.

Ciutat pionera en matèria editorial —aquí van fer-se un nom García Márquez i Vargas Llosa, malgrat que a aquest segon ara li faci arrufar el nas el nom de la nostra ciutat—, aquí es lliuren premis a dojo, alguns de discutibles, què hi farem!, i es basteixen de bell nou editorials, i si el gran mossèn Cinto Verdaguier escrigué la seva *Oda a Barcelona*, i el no menys gran Joan Maragall també hi digué la seva amb aquells versos que fan: «Vinc del mar i t'estimo, i he pujat aquí dalt per mirar-lo millor, i me'n vaig i no em moc: sols estenc els meus braços perquè vull Catalunya tota a dintre el meu cor. Altra mar veus enllà, encrespada i immòbil, de les serres que riuen al sol dolçament, per copsar tanta terra i tanta mar, Barcelona, ja et caldrà un pit ben gran amb uns braços ben fermes», nosaltres pensem que estem salvats, perquè quan els poetes canten a una ciutat, és senyal que no ha de morir, no pas com al regne perdut de Tebes, que desaparegué el dia en què cap dels seus literats va dedicar-li una misera ratlla.

Una ciutat d'homenots

El mot és, originalment, atribuït al mestre Josep Pla; *homenots*, volem dir, però la veritat és que fou pronunciat per aquell gran periodista figuerenc, Manuel Brunet, amb motiu d'una sobre-taula després d'un dinar a Ca la Neus, a l'Escala. Joan B. Solervicens recitava uns versos de *La Divina Comèdia*, de l'immortal poeta Dant, i així ens ho explica aquell barceloní mestre de mestres que fou l'enyorat Nèstor Luján.

«Després li demanàrem que recités el cant cinquè del *Purgatori*, que era el que més emocionava Solervicens... Josep Pla plorava, ja que tenia la llàgrima fàcil davant l'efusió lírica. Brunet, alçant la seva còrpora, abraçà Solervicens, que era feliç i ventripotent, dient-li: “Soler, Soler, quin homenot sou.” El mot estava trobat, Pla l'immortalitzaria.» Val a dir que la paraula *homenot*, en el sentit que el solitari de Palafrugell li lliurà, vol dir una ‘persona de pes, important, interessant’. No debades la sèrie dels homenots planians recull el bo i millor de la gent que passà sota l'escrutini, per bé o per mal, de l'escriptor.

Tot aquest vaivé al voltant d'un sol mot és necessari per justificar que bategem Barcelona, des del punt de vista creatiu, com una ciutat d'homenots. És, efectivament, una terra en la qual tothom pot desenvolupar les seves idees, perquè aquí acostumem a valorar-les, malgrat les traves oficials i la paperassa burocràtica. Hi ha entre els barcelonins una mena de ganes de fer, de pujar persianes noves, d'estrenar barret cada primavera. Exemples? N'hi ha un tou, com el del pastisser Massana, rei del tortell del segle XIX, que deixà com a llegat per a la ciutat l'Escola Massana, autèntica forja d'artistes que perviu avui dia, sortosament. O el patrici Rossend Arús, francmaçó, catalanista i amic d'Agustí Almirall, que llegà al poble de Barcelona, textualment, la seva biblioteca, l'actual Biblioteca Arús del passeig de Sant Joan, el primer fons de tot l'Estat en texts maçònics —després del sinistre arxiu de Salamanca— i que acull les actes de la Primera Internacional o la correspondència entre Karl Marx i Bakunin.

Dels tortells a les arts, dels diners als llibres. O de l'enllustrador al prestidigitador, com és el cas de Fructuós Canonge, el Merlí català, que passà de netejar sabates a la plaça Reial a ser el mag més conegut del país, el qual va arribar a fer un parell de trucs a Isabel II, Amadeu de Savoia o Alfons XII, tot i que ell va viure sempre aferrat a les seves idees republicanes. Rics i pobres, pastissers i enllustradors de sabates, a Barcelona poden ser, i de fet ho són, artífexs de la ciutat, la recreen amb aquella voluntat i aquell sentiment que hom coneix com a barcelonisme, que va més enllà d'ideologies i de modes, d'èpoques i de classes socials. Persones que ens honren com

a conciutadans, com són els casos dels tristament desapareguts Antoni Escribà i Miquel Pagès, pastisser l'un, florista l'altre, ambdós ramblistes de ferro picat, que han deixat una fructífera nissaga entre nosaltres, perquè aquest és un altre tret dels homenots barcelonins, el de no voler ser pas una flor d'estiu.

Homenots que no baden a crear associacions i institucions de tota mena, car el moviment associatiu barceloní ha estat des de sempre molt viu i no ha afluixat mai. De l'Institut d'Estudis Catalans a l'Orfeó Català, passant pels ateneus populars, fins a arribar a societats divertides com l'Arca de Noè o els Nariguts, anant-hi a petar societats esportives com el mateix Barça o el Club Natació Barceloneta, les associacions de veïns amb tant de protagonisme a l'hora de reivindicar el més important per als barris de la ciutat, o les societats de caramelles, o les colles de Sant Medir de Gràcia, o els equips de futbol de barri, com ara l'Europa o el Sant Andreu, que sovint esdevenen l'avantsala de carreres futbolístiques d'upa.

Al barceloní no el deturen ni barreres físiques ni mentals, crea constantment instruments socials, polítics i econòmics, els que li calen, els que li abelleixen, els que considera millors per a ell i per a la seva ciutat. Perquè el barceloní és gregari, sí, però també és individualista. És una combinació que pot semblar, d'entrada, un xic complicada, però esdevé harmoniosa i perfecta a la pràctica. Vivim en societat, en som conscients, ens agrada anar a veure castells i a escoltar sardanes, però a l'hora de dinar tothom a casa seva i Déu a la de tots. Aquesta condició potser és la que ens fa tan i tan atractius de cara a la gent de fora, aquesta barreja de festa popular i de seminari; és, de la mateixa manera, el que també ens fa ser allò que en un eslògan casernari dels anys seixanta ens definí com a ciutat de fires i congressos. Ho som, certament, perquè la gent vol venir a passar uns quants dies a Barcelona amb el pretext escadusser d'assistir a un simposium de cardiologia o a un congrés de fabricants d'armilles, és igual. Però reflexionem-hi una mica: als congressos hi ha ponències, segurament aproximades i vagues, però n'hi ha. I també hi ha les seves oportunes conclusions. Conclusions que aporten idees, i ja som a l'inici un altre cop. Les idees sembla que tenen un niu propi a la capital catalana, que, encara que marxin com les orenetes a fer l'estiu a altres paratges potser més càlids, acaben tornant ineludiblement. Aquesta és la millor qualitat que podem oferir als qui volen acollir-se a una metròpoli creadora, més enllà dels tòpics. «Qui beu de l'aigua de la Font de Canaletes, torna a Barcelona.» Potser no n'hi ha per a tant, però el que podem dir sense por d'equivocar-nos és que qui ens visita amb la intenció de voler trobar un rusc d'idees, s'hi queda. Alguns per a tota la vida. Barcelona és així.

Cloenda sense final

Una Barcelona cada vegada més retrobada dins el seu rol de capital nacional, despullada de robes pretesament cosmopolites i embafadores, autènticament catalana i oberta al món, una Barcelona capital d'estat, no pot fer altra cosa que aprofundir en les seves arrels més autèntiques. La Barcelona de Pau Casals, que sortí dels cafès amb el seu violoncel per conquerir el món, o la de George Orwell, que va deixar la seva penyora d'amor pel nostre país en la seva obra *Homenatge a Catalunya*, païda mentre ell sojornava a la nostra ciutat, ferit, en plena guerra civil, és universal i deliciosament local a la vegada. Si les fonts de Buïgas a Montjuïc són úniques al món, perquè el geni va negar-se a reproduir-les a altres indrets malgrat les sucoses quantitats que li oferiren, ho són també les condicions de microclima intel·lectual que conreem aquí. No pas les úniques, segurament, però són nostres i ben nostres i, com diuen les àvies fadrines, «alguna cosa deu portar l'aigua quan els capellans la beneeixen».

Barcelona és i ha estat històricament una ciutat feta a la mida de les persones, no com altres capitals que s'han fet a cop de megalomania i de fredor de tiralínies. Aquí tot és proper, tots podem fer-ho nostre, som una capital mundial amb aires de província, si ens és permès de dir-ho. Quina delícia escriure, encara avui, sota la palmera de l'Ateneu Barcelonès, al mateix pati que va veure escriure a cremadent Josep Maria de Sagarra! Quin goig passejar pel Montjuïc de l'Exposició i badar amb els seus jardins i els seus monuments! Quina lliçó d'art seguir la petjada del geni gaudinià, que ha deixat a Barcelona un solc profund, meravellós, admirable!

Som un poble pràctic, però també un poble d'idees, un poble que sap mirar els estels amb els peus a terra. Barcelona és, encara avui, una ciutat que deixa que intentis seduir-la, bo i essent de ben segur ella la que acabarà seduïnt-te a tu. Tant li fa. Quan parlem d'idees, parlem d'esperit, de l'*élan vital*, de la matèria amb la qual construïm els somnis. I si somiem, estarem vius per a tota l'eternitat.

Com Barcelona.

Barcelona pot i ha de ser una *global multi-media city*

Juan Antonio Giner

(Barcelona 1947).

Fundador i president d'INNOVATION International Media Consulting Group, Londres (Regne Unit), la principal consultora de mitjans del món, amb clients en els cinc continents. Editor dels informes *Innovations in Newspapers* i *Innovations in Media Magazines*. Antic Senior Research Fellow del Program on Information Policy de la Universitat de Harvard.

Ho vaig sentir dir en persona a Ithiel de Sola Pool, professor de Ciència Política del MIT i autor de *Technologies of Freedom*. La història del món civilitzat, deia ell, es pot dividir en tres grans tipus de societats.

- La **societat agrària**, en què la matèria primera de tots els negocis era l'**aigua**, i els **aqüeductes** la xarxa que els irrigava i feia créixer.
- La **societat industrial**, en què el motor que alimentava el desenvolupament era el petroli, amb oleoductes com a sistema de distribució.
- I la **societat postindustrial**, en què la **informació** és la clau dels nous negocis, i els *informa-ductes* o **autopistes de la informació**, la xarxa nerviosa de la **societat digital**.

En aquest context s'ha d'enquadrar allò que hauria de ser Barcelona en un futur pròxim. Una capital que atregui ocupació i generi riquesa cultivant talent mediàtic, creativitat multimèdia, per ser una *global multi-media city*.

Ciutats amb cognoms

Les grans ciutats sempre han sabut apadrinar, conrear i afavorir les indústries, arts i activitats dominants en cada època de la història: París ho va fer amb la moda i l'alta costura, Gant amb els diamants, Milà amb el disseny, Manchester amb els seus telers; Wall Street a Nova York, la City de Londres i Hong Kong són les capitals financeres de tres continents; Frankfurt, Zuric i Ginebra són centres neuràlgics de la banca europea; el tennis es diu Wimbledon a Londres i Roland Garros a París; la música i l'òpera es diuen Viena, Berlín, París, Milà, Londres o Nova York; Boston té les millors universitats del planeta, com al seu dia les van tenir París, Oxford, Cambridge o Salamanca; Liverpool i Hamburg van ser capitals marítimes de l'emigració i el comerç europeu, com ho va ser el Port de Barcelona després de la liberalització del comerç amb les Amèriques fins a arribar a ser el gran «pont» d'Espanya amb el Carib i l'Amèrica del Sud.

De la mateixa manera, avui les noves *media cities* de les indústries de la cultura i de la comunicació atreuen talent i creativitat, generen innovació tecnològica i són fonts de riquesa econòmica: generen ocupació, desenvolupen nous espais urbans, atreuen inversions, són gresols cosmopolites d'investigació i de talent, i es connecten amb *hubs* semblants a tot el món.

La gran diferència és que en el passat aquestes caracteritzacions ciutadanes feien referència a indústries, negocis i professions molt específiques que van generar els «clústers» que Michael Porter ha descrit millor que ningú.

Ciutats mediàtiques

El mateix va passar amb les indústries de la informació i la comunicació, que en el passat van ser operacions monomèdia: la publicitat es va instal·lar a Nova York i Madison Avenue va ser i continua sent la seva seu mundial; Fleet Street a Londres o Park Row van ser al començament del segle passat les artèries dels grans diaris; els estudis de cinema es van instal·lar a Hollywood, i Los Angeles es va convertir en la meca del cel·luloide; Stanford a Califòrnia i el MIT a Massachusetts van ser i continuen sent les principals escoles d'emprenedors; Silicon Valley als Estats Units o Bangalore a l'Índia lideren el *know-how* en noves tecnologies; CBS, NBC i ABC van fer de Nova York la capital televisiva del món; Atlanta va veure néixer la CNN, la primera cadena de

notícies *non-stop*; a Manhattan, molts dels grans gratacels tenen avui noms d'empreses periodístiques, com ara els edificis de Time/Life, McGraw-Hill, Bloomberg, Condé Nast, Hearst o The New York Times; a París hi ha la seu de l'Associació Mundial de Diaris (WAN-IFRA) i a Londres la de la Federació Internacional d'Editors de Publicacions Periòdiques (FIPP); el teatre continua regnant al Broadway novaiorquès i al West End londinenc; Frankfurt és la capital de la indústria editora de llibres; Pamplona és la meca de la infografia amb els Premis Malofiej; els fabricants de maquinària d'impressió es donen cita a Dusseldorf... i Barcelona s'ha convertit des de fa uns anys en la seu planetària de la telefonia cel·lular.

El repte que Barcelona hauria de plantejar-se ara és ser un *hub* mediàtic global, però no monomèdia, sinó multimèdia.

La cultura, els negocis, les tecnologies i les indústries digitals ja ho són.

Per tant, les noves *media cities* també ho hauran de ser.

La diversificació de mitjans va ser un primer pas d'un procés de convergència accelerat per les tecnologies digitals que ara culmina en integracions en què les noves narratives combinen els tres llenguatges tradicionals que abans identificaven i diferenciaven els mitjans: textos, imatges i sons.

Ciutats com a *news-hubs*

A *The Invention of News*, Andrew Pettegree, historiador de la Universitat de St. Andrews, explica com va néixer la indústria de les notícies i parla de les primeres xarxes de missatgeries que van dominar famílies italianes al servei del Papat, els emperadors i els comerciants.

El 1357, diu per exemple, unes disset companyies florentines de correus privats es van unir per competir amb els seus rivals genovesos que dominaven les rutes que travessaven Europa, amb missatges que unien Florència i Gènova amb Barcelona i Bruges.

Amb l'arribada de la impremta, Nuremberg es va convertir, va dir Martí Luter, en «les orelles i els ulls d'Alemanya» per ser el lloc de pas de les dotze rutes principals de comunicació a Europa, una de les quals connectava amb Barcelona.

El professor Pettegree destaca també que el 1493 Cristòfor Colom, acabat d'arribar d'Amèrica, va enviar, primer des de Lisboa i després des de Palos, sengles missatges donant compte del descobriment als Reis Catòlics, que eren a Barcelona. Aquesta *Epistola de insulis nuper inventis* amb la «notícia del segle» s'imprimiria immediatament a Barcelona i aviat es difondria en moltes llengües des dels que l'historiador escocès considera ja aleshores com els principals *news hubs* d'Europa.

La premsa escrita florirà més tard també a les grans ciutats portuàries d'Europa, i molt aviat, el 1641, Barcelona s'uneix a aquesta tradició quan l'impressor Jaume Romeu publica en català la *Gazeta* i després les *Relaciones* amb les «Noticias venidas a Barcelona».

Recordem que Barcelona va tenir durant segles l'honor de publicar el diari imprès més antic de l'Europa continental, el *Diari de Barcelona* (1792-1994) i, anys més tard, *Avui* i *El Periódico de Catalunya* serien també els primers diaris espanyols amb versions digitals, mentre que *VilaWeb* va ser la primera web nadiua de notícies de tot el país i una de les pioneres a Europa.

Ningú no pot ignorar que a Barcelona radiquen empreses periodístiques que són veritables «institucions socials», com és el cas de *La Vanguardia*, probablement el diari del món amb la xarxa més gran de corresponsals a l'estranger, només superada en nombre per la de *The New*

York Times; diari dissenyat per Milton Glaser i Walter Bernard que continua sent un referent a nivell internacional.

Barcelona compta, a més, amb TV3, la televisió autonòmica més important d'Espanya; la seva indústria editorial de llibres continua florint des d'una ciutat que fa anys va ser el bressol del *boom* de la millor literatura llatinoamericana; on vam celebrar el primer congrés mundial fora dels Estats Units de la Society of Newspaper Design (SND); aquí es van fundar: una de les empreses líders en la compravenda de drets de retransmissions esportives, escoles de periodisme i disseny gràfic de gran prestigi, noves capçaleres periodístiques en català com *Avui* i el diari *Ara*, en una Catalunya que compta amb una vigorosa premsa regional i comarcal en plena transició digital, i una explosió de nous mitjans nadius en línia que cada dia tindran més importància i audiència dins i fora de les xarxes socials.

I tot això sense oblidar el Futbol Club Barcelona, que és una altra de les grans entitats mediàtiques d'una ciutat que, amb les olimpíades de 1992, es va transformar en una marca mundial i una urbs que avui atreu milions de turistes i que, més enllà de platges, gastronomia, monuments i museus, es reconeix també per noms i cognoms igualment mediàtics i globals com els d'Antoni Gaudí, Salvador Dalí, Joan Miró, Pau Casals, Antoni Tàpies o Ferran Adrià.

Dit això, què hauria de fer Barcelona per constituir-se i liderar definitivament aquest nou *hub* multimediàtic mundial?

Dotze propostes

Al meu parer, i sense cap ordre de prioritat, se m'acut que hi podria haver, entre moltes altres, aquestes dotze propostes:

1. Integrar, ampliar i consolidar totes les iniciatives ja en marxa, des del Mobile World Capital Barcelona (MWCB) fins a parcs tecnològics, clústers com l'Audiovisual de Catalunya i projectes per a emprenedors com BarcelonaNetActiva, el districte@22 i Poble Nou Urban District, per aconseguir un equivalent al LondonTech. Aquí la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona han de ser grans impulsors perquè es desenvolupi i consolidi aquest teixit d'empreses innovadores que promouran desenes de milers de nous llocs de treball. Telefónica pot i ha de fer molt més, igual que altres grans operadores de telecomunicacions espanyoles i estrangeres. Barcelona ha de pretendre que les grans marques d'Internet instal·lin aquí centres i laboratoris de recerca i incubadores d'*startups* que atreguin talent internacional i proveïdors de serveis, a l'estil del que passa amb la indústria automobilística. En síntesi: crear una infraestructura permanent que capitalitzi l'impacte inicial del MWCB i l'estengui a moltes iniciatives de negocis digitals.
2. Desenvolupar molt més els estudis d'enginyeria i telecomunicacions perquè, com passa amb Stanford a Califòrnia o a Boston amb el MIT, les universitats de Barcelona siguin un pol d'atracció per als millors estudiants i professors del món. I el mateix pel que fa als centres universitaris de periodisme, de manera que, per exemple, es pogués crear en col·laboració amb la London School of Economics un màster global sobre direcció i gestió d'empreses multimèdia.

3. Fer de Barcelona la primera ciutat del món amb accés Wi-Fi complet, lliure i gratuït a Internet en banda ampla. Dit de manera simbòlica: cal una altra torre de telecomunicacions digitals com la construïda per Norman Foster per a les olimpíades de 1992. Perquè Barcelona serà digital o no serà.
4. Instal·lar la primera xarxa pública hiperlocal de centres d'impressió digital del món que faciliti massivament el *printing on demand* i faci viables publicacions impreses d'àmbit nacional, internacional, regional o comunitari amb edicions personalitzades a no més de cent metres d'habitatges, mercats, clubs, associacions, quioscos de premsa, dependències oficials, espais públics i una infinitat de punts d'impressió. Una cosa que l'enginyer britànic Michael Fairhead, consultor d'INNOVATION i antic cap de tallers de Rupert Murdoch a Londres, anuncia i repeteix des de fa molts anys. Dit d'una altra manera: que hi hagi a Barcelona tants terminals d'impressió digital com caixers automàtics.
5. Donar facilitats perquè Barcelona pugui convertir-se en la seu mundial d'organitzacions com l'Associació Mundial de Diaris (WAN-IFRA), la Federació Internacional d'Editors de Premsa Periòdica (FIPP), l'International News Media Marketing Association (INMA), la Global Editors Network (GEN), la Society of News Design (SND), i també els seus equivalents en publicitat, relacions públiques, TV, ràdio i mitjans en línia, o de premis de periodisme com els de Gabriel García Márquez.
6. Incentivar la celebració de grans congressos i fires mundials relacionats amb la indústria dels mitjans (premsa, ràdio i televisió), les telecomunicacions, la informàtica, els nous negocis digitals o el mercat dels drets de propietat i venda de produccions multimèdia. Amb el gran avantatge competitiu d'una ciutat cada vegada més trilingüe en què català, castellà i anglès són una força de comunicació formidable per arribar arreu de Catalunya, als països hispanoamericans i a la gran comunitat de cultura i de negocis en llengua anglesa.
7. Promoure una versió catalana del que és el National Press Club Building a Washington DC com a *hub* per a corresponsals de premsa nacional i estrangera a Barcelona, habilitant també espais de *co-working* oberts a professionals i estudiants.
8. Crear una versió europea del Newsseum de Washington DC que sigui el principal museu sobre la història del periodisme i els mitjans de comunicació *on* i *offline* fora dels Estats Units.
9. Facilitar un acord que permeti implantar a Barcelona una extensió europea del MIT Media Lab, que ha de ser també un aparador d'innovacions que atreguin inversors de capital de risc i altres entitats financeres interessades a dotar de mitjans i recursos els projectes de nous emprenedors.
10. Fomentar un Laboratori Mundial de Noves Narratives Digitals, associat a alguna de les actuals facultats de periodisme, de manera que totes aquestes iniciatives no perdin de vista que els mitjans sense continguts rellevants i de qualitat no milloraran la qualitat de vida dels ciutadans del món.
11. Fundar el que podria ser un Premi Nobel de Periodisme.
12. I —per què no?— encarregar al dissenyador Milton Glaser, conegut fan de Barcelona, el logotip d'aquesta ciutat mediàtica.

En resum: Barcelona ha de ser una ciutat mediàtica i cosmopolita que sigui un motor d'ocupació digital multimèdia i de desenvolupament econòmic i cultural de primer ordre, en què els *informatives* i les noves «autopistes de la informació» contribueixin decisivament al benestar de les condicions de vida dels seus ciutadans.

En aquest sentit, la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament estan cridats a galvanitzar moltes més iniciatives en col·laboració amb les empreses periodístiques, els centres universitaris i les empreses líders del món tecnològic.

I per això caldrà predicar amb l'exemple, de manera que la Generalitat i l'Ajuntament de Barcelona siguin cada vegada més exemples de servei, comunicació, transparència i proximitat als ciutadans amb una presència massiva a les xarxes socials i mitjançant l'ús proactiu de noves plataformes multimèdia que facilitin el diàleg i la interacció 24/7 dins i fora d'una ciutat que pot i ha de ser una capital mediàtica global.

Ithiel de Sola Pool, *Technologies of Freedom*, Harvard University Press, 1983

Andrew Pettegree, *The Invention of News*, Yale University Press, 2014

Michael Porter, *On Competition*, Harvard Business School Press, 1998

La retenció i captació de talent científic a Catalunya

Reflexions i propostes per al futur

Pere Ginès

Hepatòleg, investigador i professor universitari

Marta Aymerich

Metgessa, investigadora i professora universitari

Antoni Bayés-Genís

Cardiòleg, investigador i professor universitari

Antonio Dávalos

Neuròleg, investigador i professor universitari

David Garcia-Dorado

Cardiòleg, investigador i professor universitari

Jaume Kulisevsky

Neuròleg, investigador i professor universitari

Josep Maria Grinyó

Nefròleg, investigador i professor universitari

Joan Montaner

Neuròleg i investigador

«Col·lectiu Recerca i Talent a Catalunya»

Introducció

En el moment actual la recerca científica constitueix un dels pilars fonamentals de les societats modernes, no només pel que representa respecte a la millora del coneixement en els diferents àmbits de la ciència, sinó també pel fet que constitueix un motor econòmic de primer ordre a través del desenvolupament industrial. La recerca científica es fonamenta en tres pilars bàsics: recursos econòmics (a través de fons públics, però també privats), centres de recerca i recursos humans, en especial els investigadors. La major part dels recursos econòmics de la recerca provenen de finançament públic a través dels pressupostos generals dels estats i constitueixen el primer pilar de la recerca científica. La qualitat de la recerca d'un país i la seva rellevància en el context internacional tenen una relació directa amb el percentatge del producte interior brut (PIB) que cada país inverteix en recerca. De fet, un estudi de l'OCDE va posar de manifest que un 1% de l'increment de la despesa pública en recerca i desenvolupament (R+D) té un efecte global sobre el creixement de la productivitat del 0,17% a llarg termini (el de la despesa privada en R+D té un creixement de la productivitat del 0,13%).¹

Tot i que en els anys anteriors a la crisi es va fer un esforç molt important per augmentar progressivament la inversió en recerca, en els darrers anys, marcats per una gran crisi econòmica, s'ha produït un marcat retrocés en la inversió en recerca, sobretot de la procedent del Govern espanyol. És clar que els recursos econòmics són el factor més important per a la recerca d'un país i sense una inversió pública suficient no és possible fer recerca de qualitat. Com es comentarà més endavant, la inversió pública en recerca no només depèn de la disponibilitat econòmica d'un país, sinó que depèn també d'una decisió política que està en funció de l'interès que el partit —o partits— polític en el govern té en el tema. En aquest context cal fer esment que Espanya és un estat d'escassa tradició investigadora i científica. El segon pilar de la recerca científica són els centres de recerca, estructures essencials per al funcionament científic d'un país, atès que no només proporcionen el suport logístic necessari per als investigadors a través de facilitar espais, grans equips i suport administratiu, sinó que fan possible l'existència d'una massa crítica que promou i millora les col·laboracions i els intercanvis d'idees. Els centres de recerca estan finançats a través dels *overheads* dels projectes que reben els seus investigadors, de fons públics i també de donacions privades. El tercer pilar fonamental de la recerca són els investigadors i tot l'altre personal relacionat amb la recerca. Aquí s'hi inclouen tant els investigadors sèniors com els investigadors que es troben en les diferents etapes de formació. La selecció acurada dels candidats a entrar a la carrera investigadora, una bona formació i la possibilitat de promoció professional dins del sistema de recerca, són aspectes fonamentals per tenir una recerca d'excel·lència. Cal assegurar la captació de les persones amb millor talent per a la recerca, formar-les d'una manera adequada i mantenir-les dins la carrera investigadora. D'altra banda, cal tenir present que la captació de talent no s'ha de fer només en el context nacional, sinó també en el global, tal com passa en tants altres aspectes de la vida actualment.

En els darrers anys Catalunya ha avançat de manera molt important en l'àmbit de la ciència. La seva producció científica ha sortit de posicions mediocres i ha augmentat de manera

1. Dominique Guellec i Bruno van Pottelsberghe de la Potterie. *R&D and Productivity Growth: Panel Data Analysis of 16 OECD Countries*, OECD Economic Studies, OECD Publishing, vol. 2001(2), pàgines 103-126.

molt considerable, i s'ha situat en posicions pròximes a les dels països avançats. No obstant això, aquesta situació pot capgirar-se si no es fan actuacions decidides en el sentit d'incrementar els fons destinats a R+D i especialment els destinats al finançament de talent científic, aspecte extraordinàriament rellevant en els resultats de la recerca. Catalunya havia passat d'una situació de ser exportadora de talent en els anys 1980 i 1990 a una de ser importadora de talent en anys més recents. Aquesta situació té el risc de revertir-se, si és que ja no ha passat, si no es prenen les mesures adequades. La població d'investigadors sèniors del nostre país està envellint i cal una renovació generacional ràpida i efectiva per millorar el rendiment de la recerca. Aquest article conté una sèrie de reflexions i propostes sobre la retenció i captació de talent científic al nostre país fetes per uns quants investigadors preocupats per aquest tema. Tot i que aquests investigadors formem part de l'àmbit de la biomedicina, és probable que la majoria de reflexions i propostes es puguin aplicar igualment als altres àmbits de la ciència. Pensem que és imprescindible obrir un debat ampli sobre com ha de ser la recerca al nostre país que inclogui l'Administració, els investigadors, els partits polítics i la societat en general. Aquestes reflexions volen ser una modesta contribució inicial a aquest debat.

Problemes fonamentals respecte de la retenció de talent científic al nostre país

A continuació s'exposen alguns dels problemes que creiem que són més importants en relació amb la dificultat per retenir el talent científic a Catalunya.

Inversió insuficient en recerca

Tal com hem comentat en la introducció, una inversió adequada és una condició *sine qua non* per assolir una recerca científica d'excel·lència. I si els fons són públics, l'impacte en el PIB és fins i tot superior que el dels fons privats. En aquest sentit caldria arribar a les xifres respecte del PIB similars a les dels països amb excel·lència científica. És més, tenint en compte que el nivell de riquesa del nostre país és inferior al de la majoria dels països excel·lents en recerca, caldria fer un esforç econòmic addicional. Una part significativa d'aquests recursos s'hauria d'invertir en la retenció i captació de talent científic. Tenint en compte que Catalunya destina un 1,51% del seu PIB (2.991 milions d'euros el 2012)² a R+D, un augment de només una dècima en aquest percentatge representaria un increment de molts milions d'euros amb els quals es podrien implementar programes potents per al talent científic, especialment amb els fons públics. Aquest tipus d'inversió, que reconeixem que és difícil en el context actual, caldria fer-la sigui quin sigui el context polític del nostre país. No obstant això, cal que els dirigents polítics, i al seu torn la societat, siguin conscients de la rellevància de la recerca científica i el seu impacte en la productivitat i, per tant, s'incrementin de manera decidida les inversions públiques en aquest camp.

Escassos recursos destinats a beques de formació predoctoral i postdoctoral

En el context d'una baixa inversió en R+D, la quantitat de recursos públics destinats a programes tant de formació (beques predoctorals) com de consolidació d'investigadors (beques postdocto-

2. <http://www.idescat.cat/economia/inec?tc=3&id=6110>.

rals) són insuficients. Hi ha una proporció significativa, tot i que està no quantificada, de bons estudiants que en finalitzar els estudis de grau a les nostres universitats no poden entrar a la carrera científica malgrat tenir aptituds i interès per fer-ho. Aquesta manca d'assimilació de futurs investigadors per part del sistema no és a causa del fet que no hi hagi prou grups en els nostres centres de recerca i universitats capaços de formar-los d'una manera adequada, sinó del fet que el nombre de beques predoctorals disponibles és del tot insuficient. Molts grups de recerca de prestigi internacional tenen moltes dificultats per finançar la incorporació i formació de becaris predoctorals. Una cosa semblant passa amb els investigadors postdoctorals, que són una figura clau en els grups de recerca i representen el planter per als investigadors sèniors del futur. Això determina que un cop finalitzada la tesi doctoral molts investigadors marxin per fer un *postdoc* a països amb un nivell científic més elevat i que fan una inversió més gran que la nostra en aquest àmbit. Fer un *postdoc* a l'estranger no només és bo, sinó que és desitjable per a la formació dels nostres investigadors. No obstant això, el nostre sistema de recerca hauria de ser capaç d'oferir la possibilitat de reincorporació a aquests investigadors un cop finalitzada la seva formació a l'exterior. Tot i que a Catalunya s'estan fent esforços en aquest sentit, les condicions dels programes de tornada són subòptimes, cosa que fa que hi hagi *postdocs* que no tornin al nostre país malgrat que voldrien fer-ho. El cost que això representa no només des del punt de vista de perdre part de la gent amb millor formació, sinó des del punt de vista de la inversió econòmica que el país ha fet en aquests investigadors, és enorme.

Retribució econòmica baixa de la carrera investigadora

Els salaris dels investigadors del sistema públic al nostre país són molt baixos comparats amb els dels països amb els quals volem competir en excel·lència científica. D'altra banda, el cost de la vida a Barcelona i la seva àrea metropolitana, on hi ha la majoria dels millors centres de recerca del país, és similar o superior al d'altres grans ciutats europees. Aquesta combinació és perversa i explica una part molt important de les dificultats que té el nostre sistema científic per retenir o importar el talent científic en el moment actual. En aquest sentit és convenient fer esment que la reducció salarial que s'ha produït durant els anys de la crisi econòmica, tot i que ha millorat la competitivitat de les empreses a escala internacional en reduir els preus dels seus productes, ha pogut tenir un efecte contrari de reducció de la competitivitat científica dels nostres centres de recerca en dificultar la captació dels investigadors més qualificats i posar en perill la renovació generacional de científics. Cal tenir present que els treballs científics no es publiquen a millors revistes pel fet que el seu cost de producció disminueixi. La insuficiència de recursos públics destinats a la recerca ha fet que una part significativa d'investigadors postdoctorals no hagin pogut continuar la seva carrera científica per manca de renovació dels seus contractes i s'hagin vist obligats a buscar altres ocupacions en el nostre país o a marxar a l'estranger. No s'ha posat en marxa una carrera científica atractiva amb possibilitats de promoció professional, sigui per manca de recursos econòmics o per la voluntat dels «decision makers».

Dificultat per a la captació de talent científic de l'exterior

Una de les aportacions més importants a la recerca científica que ha fet la Generalitat de Catalunya ha estat la creació del programa ICREA (Institució Catalana de Recerca i Estudis Avançats). En els seus tretze anys de vida, aquesta institució ha captat uns 250 investigadors en

diferents àmbits de la ciència i les humanitats. Aquests investigadors, que són de diferents nacionalitats, estan fent una gran tasca en àmbits molt diversos de la ciència en el nostre país i en general són investigadors d'un gran nivell científic. No obstant això, caldria incrementar la dotació pressupostària del programa ICREA, tant d'investigadors sèniors com d'investigadors postdoctorals.

Algunes propostes específiques per millorar el talent científic en el nostre país

A continuació s'exposen algunes propostes específiques per millorar la incorporació de talent científic als centres de recerca del nostre país. Són propostes de tipus general i no pretenen ser exhaustives a causa de les limitacions d'espai del present article, sinó que volen constituir un primer pas per a la reflexió en aquest àmbit.

Estimular l'interès per la ciència i la recerca científica en l'educació preuniversitària

La majoria de científics no surten per generació espontània, sinó que es creen a partir de joves a qui s'ha despertat l'interès per la ciència. L'educació dels infants i els joves hauria d'incloure programes que estimulessin la seva imaginació i creativitat, de forma que preparessin les seves ments no només per a l'acumulació de coneixements, sinó per a la creació de coneixements. Tal com va dir Einstein, «el veritable signe d'intel·ligència no és el coneixement sinó la imaginació».

Màsters específicament destinats a la formació en recerca associats a beques predoctorals

Les universitats haurien de tenir un paper important en la identificació i formació dels futurs investigadors. Això es podria fer a través de programes específics durant els graus i amb màsters específics de recerca. En aquest sentit seria molt important la col·laboració entre les universitats i els centres de recerca per oferir màsters per a la formació dels investigadors. Les dues institucions haurien de col·laborar no només en la definició dels programes, sinó també en el finançament. Aquests màsters haurien d'anar associats a beques predoctorals que fossin competitives des del punt de vista salarial amb les quals s'ofereixen als països de la Unió Europea per intentar captar els millors estudiants. Els màsters que assolissin nivells predeterminats d'excel·lència haurien de poder finançar-se a través de fons públics específics o a través de mecenatge.

Incrementar els recursos en programes de beques predoctorals i postdoctorals

La majoria de grups de recerca, fins i tot els de prestigi internacional reconegut, tenen dificultats per incorporar becaris predoctorals i també *postdocs*, tot i disposar de candidats, a causa de les limitacions pressupostàries dels programes existents. Cal, doncs, incrementar els recursos en aquest apartat. Com s'ha dit anteriorment, els programes de beques predoctorals haurien d'anar lligats a màsters amb l'objectiu de millorar la formació dels becaris predoctorals. La selecció dels

candidats caldria fer-la per criteris estrictes de mèrit del candidat i del grup sense que s'apliqués cap tipus de restricció en funció de criteris geogràfics, de pertinença a determinats centres de recerca o d'altres. Els programes de beques predoctorals i de *postdocs* haurien d'estar impulsats per l'Administració pública o pels mateixos centres de recerca en el cas que disposessin dels recursos necessaris per destinar-los a aquest apartat.

Programes de reincorporació de *postdocs* un cop finalitzades les estades a països estrangers

Una de les causes més importants de la fuga de talent que pateix el nostre país és la manca de reincorporació d'investigadors que han fet un *postdoc* a altres països. És clar que sempre existirà un percentatge de persones que prefereixen quedar-se a l'estranger per diferents motius, per tant sempre hi haurà una «fuga de talent no evitable» relacionada amb la mobilitat desitjable d'investigadors. Amb tot, el que el país no es pot permetre és que hi hagi molts *postdocs* que no puguin tornar, sigui perquè no hi ha possibilitats o sigui perquè les opcions existents són poc atractives. En aquest sentit, com hem comentat abans, caldria incrementar la dotació pressupostària dels programes de reincorporació i captació de *postdocs* i que tinguessin un salari competitiu en relació amb els de països europeus amb llarga tradició de recerca. Les posicions d'investigadors provinents del *postdoc* s'haurien de complementar amb *start-ups* suficientment finançats que permetessin el seu desenvolupament científic. Els centres de recerca haurien de facilitar la incorporació d'un cert nombre de *postdocs* de manera periòdica. D'altra banda, les empreses potents en R+D haurien de fer també un esforç d'inversió per a la captació de talent en l'àmbit privat.

Salari competitiu dels investigadors amb funció de criteris objectius de productivitat

El tema dels salaris dels investigadors s'hauria d'afrontar d'una manera decidida i audaç. No és factible voler que el nostre país tingui una investigació de primer nivell amb uns salaris no competitiu a escala internacional, atès que la lliga de la recerca es juga mundialment. Ja hem comentat abans que la reducció de costos en l'àmbit de la recerca no necessàriament millora la productivitat científica. Més aviat té l'efecte contrari, sobretot quan es redueixen els costos de personal. Per millorar els salaris existeixen dues opcions: la primera és establir un sistema de carrera professional amb diferents nivells salarials, que variïn en funció de la productivitat acumulada i no de l'antiguitat en la carrera, i la segona, tal com es fa en l'àmbit de l'empresa privada, és lligar els sous dels investigadors a criteris de productivitat. S'han fet intents molt tímids d'establir aquesta relació, com ara el pagament per trams de recerca als professors d'universitat. No obstant això, caldria una aposta més valenta i aplicable a tots els investigadors. Una possibilitat seria la utilització d'una part dels fons que els investigadors reben d'organismes governamentals de recerca per desenvolupar projectes científics. Aquestes assignacions caldria fer-les amb criteris objectius i sota control de comitès que validessin la productivitat científica. D'altra banda, caldria també la implicació de la ciutat de Barcelona per a l'adopció de mesures que donessin suport al retorn i a la integració d'investigadors en les diferents etapes de la vida professional, com ara ajudes a la conciliació familiar, escoles, lloguers econòmics per a visitants, etc.

Estimular l'excel·lència investigadora en els grans hospitals públics

La recerca biomèdica va lligada no només als centres de recerca, sinó als grans hospitals públics. No es pot concebre una recerca d'excel·lència sense uns hospitals públics que tinguin un compromís màxim amb la recerca biomèdica. En aquest sentit, la recerca hauria de ser una de les prioritats dels grans hospitals, juntament amb una assistència i docències d'excel·lència. Els gerents i directors dels hospitals haurien no només de facilitar i estimular, sinó també premiar la recerca en els seus centres amb l'objectiu de millorar-ne la qualitat i evitar la fuga de talent.

Estimular el mecenatge en la formació i captació de talent

En els darrers anys s'han anat posant les bases perquè la nostra societat entengui no només el significat de la ciència, sinó també la importància que el nostre país sigui un actor important en el context global. En aquest fet hi han tingut importància les accions d'alguns mitjans de comunicació, com ara diaris, emissores de ràdio i televisions, a través de programes especials dedicats a la ciència, el paper de les escoles, i d'alguns museus emblemàtics. La nostra societat comença a entendre el «mecenatge» de la ciència. Cal, doncs, una llei moderna de mecenatge a través de la qual es puguin impulsar programes per a la formació i captació de talent científic.

Conclusions

En els darrers anys el nostre país ha avançat molt en el desenvolupament de tots els àmbits de la recerca, en particular en la biomèdica. No obstant això, seria perillós caure en l'autocomplaença i pensar que ja hem fet el més important. Fa falta un esforç continuat dels investigadors, però cal també una inversió pública i privada més decidida per situar-nos a un nivell similar al dels països més avançats. Cal que els polítics de tots els partits entenguin la importància de la inversió en R+D i que la societat la reclami. En aquest context, la retenció i captació de talent científic és una de les peces clau del sistema de recerca. Sense una aposta política i econòmica decidida pel talent científic, tot el que s'ha fet en els darrers anys es pot posar en perill.

Quatre aportacions del món de la cultura al ‘Llibre blanc’ de Barcelona

Isona Passola

Directora, productora i guionista de cinema

La diversitat com a imatge de marca. Barcelona, quan passi a ser capital d'estat, ha de tenir molt clar com articularà la seva capitalitat cultural, perquè una capital no és rica i després és culta, sinó que primer és culta i després és rica. Tradicionalment la cultura catalana ha begut de dues grans tradicions: la mediterrània i la centreeuropea. Avui, però, hem entrat en la societat global i, per tant, el marc s'ha fet més gran. Si haguéssim de definir el paper de Barcelona en relació amb la resta del país, hauríem d'admetre que on millor s'han sintetitzat, acomodats i florits aquestes influències ha estat aquí a la capital, justament perquè Barcelona, enmig del corredor llevantí de la Península que connecta Àfrica amb Europa i amb una baixa demografia, ha necessitat incorporar població i ha entès la diversitat —sense perdre els orígens— no pas com una nosa, sinó que l'ha convertida en una mostra importantíssima de la seva identitat. Això podria dir-se d'algunes altres grans capitals del món, que Barcelona ho ha aconseguit per adhesió aspiracional de la població que l'ha triada i que ho ha fet sense tenir les eines que té qualsevol capital d'estat per fomentar la cohesió social a través de la cultura. Pel fet de no tenir un estat, Catalunya

ha forjat una cultura associativa riquíssima, modèlica i enormement creativa que, amb la connectivitat d'Internet, ha obtingut un potencial integrador digne de fer-se valer. Quan Catalunya tingui un estat, aquestes característiques tan idiosincràtiques no les hauríem de perdre perquè són part d'aquesta força oberta i lliure sorgida de baix a dalt, per la qual se'ns coneix al món. I aquesta marca, indiscutiblement, porta el nom de Barcelona.

La capital en la nova estructura cultural del territori. A Catalunya que, culturalment, per ser equitativa i equilibrada, haurà de ser forçosament descentralitzada, no s'haurà de veure el fons de comerç i el prestigi de Barcelona com un impediment, com sovint ha passat fins ara, sinó que tot el país s'haurà de beneficiar d'aquesta imatge de marca tan potent. Si ara fa cent anys l'ideal era la Catalunya ciutat, perquè la ciutat era el *súmmum*, Barcelona ha de saber també que amb internet i les noves formes de transport i de comunicació, Catalunya es construirà més en xarxa, i això no tan sols no li treu valor a la seva capitalitat, sinó que la potencia i li permet fer sinergies enormement enriquidores. Un exemple clar d'això és l'èxit de la mostra de teatre de la Temporada Alta de Girona, que no ha malmès gens ni mica l'enorme prestigi nacional i internacional que té el teatre barceloní i que hauria de ser un exemple que nodrís de cultura la totalitat del territori. Si Catalunya és més culta, la capital esdevé referent.

L'audiovisual. Pel que fa al món audiovisual, és absolutament habitual que la indústria se centri en les grans capitals europees, perquè és allà on es concentren les empreses de subministrament de materials tècnics i les de postproducció. Barcelona ha estat creativament un centre productor de publicitat de primer ordre, però darrerament s'ha perdut una hegemonia que s'ha desplaçat a Madrid i que s'ha de recuperar amb urgència. En l'audiovisual tenim excel·lents creatius i un talent reconegut arreu que s'ha enriquit amb l'eclosió de les escoles i les universitats de cinema. Aquest talent està emigrant en massa a l'estranger amb la caiguda de les ajudes al cinema, els impostos desorbitats a les sales, la pirateria campiona mundial... Barcelona ha de posar tots els mitjans —encara més— per ser un plató que, per les hores de sol i la diversitat paisatgística que l'envolta, faciliti els rodatges nacionals i internacionals a la ciutat com fan la majoria de capitals europees, perquè fer de ciutat logística crea llocs de treball i despeses importantíssimes d'alt valor afegit al voltant dels rodatges que beneficien l'economia ciutadana. Això ha d'anar acompanyat de les ajudes que l'Estat haurà de facilitar al món audiovisual, habituals en tots els estats europeus, per mantenir la diversitat cultural enfront del monopoli de l'audiovisual americà. El cinema, sobretot, i l'audiovisual, en general, són una estructura d'estat, perquè no només són l'eina més cohesiva de la qual disposa una col·lectivitat, sinó que són el mitjà artístic amb més difusió i més eficàcia per mostrar al món la imatge d'un país. Això serà enormement necessari per ensenyar-nos al món des de Barcelona i des de la nostra riquíssima diversitat de llengües i d'estils, un món que, si ens percep més cultes, ens haurà d'obrir forçosament els braços.

La llengua. En un estat propi, hi haurà d'haver una llengua oficial, cooficial o bé una de comuna com a Anglaterra o als EUA, els quals ni tan sols s'ho plantegen? Això ho hauran de decidir les urnes, però hem de considerar el castellà com un patrimoni lingüístic al qual no volem renunciar. Partir de dues llengües ens fa més rics, més cultes i més oberts al món; però el català només es parla als territoris que ens envolten: el País Valencià, les Illes Balears, la Catalunya del Nord... i, per tant, Barcelona haurà de posar tots els recursos perquè sobrevisqui, i també fer-ne l'aparador i l'orgull de la nostra especificitat en la diversitat, tot facilitant que sigui una eina de comunicació institucional, d'ús cultural normalitzat i també una llengua de comunicació habitual massivament i feliçment compartida.

Modernitat és una paraula femenina

Eva Peruga Sales

Directora de Perugae. Periodista experta en política internacional y temes de gènere. Ara, *wocoach*

Esdevenir la capital d'un nou estat representa, per a una ciutat, disposar d'un efecte multiplicador pel qual la seva acció local es projecta a l'espai global sense intermediaris. Tot i el benefici d'aquest efecte, la nova capital adquireix unes responsabilitats el compliment de les quals la poden fer mereixedora d'estar, com a ciutat, al capdavant de les seves veïnes i, pel que fa a la petita mida de Catalunya, de ser-ne el motor determinant. Resulta difícil contemplar aquest canvi sense abraçar la definició i l'articulació de les metròpolis dinàmiques marcades per una tendència global que fa de les dones protagonistes de ple dret. Amb fer una radiografia dels supòsits i de les inversions no n'hi ha prou, encara que fóra convenient sumar-se a la filosofia

del que ara s'anomena *impact investing*. Perquè l'ocasió d'augmentar la capacitat decisòria de la ciutat té una transcendència màxima pel que fa al control i a la gestió dels recursos. El salt qualitatiu, polític, no pot fer-se sense l'assumpció d'una governança amb perspectiva de gènere i d'una cultura de la igualtat. El desenvolupament de la Barcelona capitalina pot quedar limitat si no s'aposta perquè sigui una font de progrés, entès com el de les persones, i un canvi de llenguatge respecte a dones i homes. És possible, això, sense modificar-ne la posició actual? No ho sembla. El nou espai haurà d'alimentar-se inevitablement de l'organització i dels vincles de les persones. I aquest és un punt per treballar si Barcelona vol situar-se en una posició global destacada. L'escena urbana serà, per excel·lència, la del futur. I aquesta realitat ve carregada de desafiaments pel que fa al model social i econòmic. Quan s'ha parlat de dones, el més habitual ha estat la pràctica d'un tancament en les anomenades «polítiques de dones». Des de l'àmbit local s'han fomentat accions socials en forma d'ajuts, d'habitatges, de beques menjador, que s'han destinat a les persones més desfavorides. En un pas més s'haurà d'admetre que aquestes són dones i que són, a més, caps de família. La igualtat en el desenvolupament i el reconeixement econòmic resulta cabdal, com també aprendre a ser una gran capital mirant arreu els models d'èxit que han superat les fronteres dels estereotips que llastren l'acció col·lectiva. A tall d'exemple, tenim un estudi nord-americà segons el qual la bretxa salarial entre homes i dones a les grans ciutats estudiades és inferior en aquelles on hi ha una natalitat més elevada.

L'èxit d'ocupar la quarta posició de la classificació de Smart City a Europa ens interpel·la per donar un impuls més enllà de la mobilitat, l'energia o la comunicació, que faci de la ciutat un model en l'aprofitament de tot el talent i la captació d'inversions d'acord amb la governança i la cultura abans esmentades. Un pacte, si cal, de bones pràctiques que assegurí l'emmira llament de les dones amb la ciutat. Per això la dinamització econòmica i financera també té a veure amb la creació d'un espai *friendly* amb les emprenedores i les empresàries locals i estrangeres. Ascendir en la taula d'activitat emprenedora pot passar per aquí. I aquesta és una riquesa estratègica que, paral·lelament, dissemina uns valors que poden marcar la diferència amb altres ciutats. Posar la ciutat al servei de les persones és posar-la al servei de les dones. Així, conjugar en femení la densitat de la ciutat és un repte, que apunta als espais públics. Un dels avantatges de ser la primera ciutat rau precisament en la capacitat de forjar un espai públic amb noves protagonistes. No només s'ha d'eixamplar la participació de les dones a la política, sinó que s'ha de fer des dels llocs de decisió, al mateix temps que s'estén la seva presència a la base i a la cúpula de les organitzacions cíviques. Reconèixer les dones com a protagonistes de la presa de decisions és clau si, com es deia al principi, el camí porta cap a la disposició plena dels recursos i dels projectes. És d'aquesta manera que el paper impulsor femení es fa visible i es reconeix, i s'equilibra així la balança en la tasca prioritària de construir una capital. No es tracta d'una qüestió de dones, sinó d'aprofitar les oportunitats per elaborar un model a l'altura dels reptes actuals. Barcelona sempre s'ha identificat amb un model de modernitat. Aquesta és una paraula femenina.

Barcelona

Josep A. Planell

Rector de la UOC

L'historiador britànic Eric J. Hobsbawm va teoritzar, ja fa unes quantes dècades, sobre la puixança, a partir del segle XIX, d'una sèrie de segones ciutats europees —que no secundàries. En no ser metròpolis imperials o capitals de grans estats, aquestes urbs no s'havien vist beneficiades pels avantatges inherents a la capitalitat, però tampoc limitades per les seves servituds. Moltes d'aquestes van ser escenaris privilegiats del sorgiment d'una burgesia industrial i comercial, i de la consolidació d'unes primeres classes mitjanes i col·lectius de professionals liberals. Seria en aquestes, per exemple, on resplendiria el modernisme o *art nouveau*, on la societat civil esdevindria promotora d'entitats i mecenes de les arts —especialment de l'arquitectura, les arts aplicades (el futur disseny) i la música— i on, finalment, sorgirien comunitats ansioses per expressar la seva pròpia identitat cultural i, en alguns casos, també lingüística.

Hobsbawm mencionava explícitament Brussel·les, Glasgow, Hèlsinki, Praga i la seva estimada Barcelona en aquest llistat de ciutats capaces de brillar amb llum pròpia. Ciutats conegudes i reconegudes pels seus mèrits i no per designació o gràcies atorgades per tercers. Aquestes urbs haurien exercit una capitalitat oficiosa en diferents camps, beneficiades i, alhora, condicionades pel seu dinamisme intern. Entre aquestes sobresurt el cas barceloní per la seva continuïtat en el temps, per estendre la seva influència més enllà de la seva regió estricta i per la seva capacitat per reinventar-se com a sinònim de fires i congressos, de disseny, de telefonia mòbil, de recerca biomèdica... i de qualitat de vida, entre molts altres camps.

Des del meu punt de vista, una futura capitalitat d'estat hauria de ser capaç de sumar les potencialitats del reconeixement oficial sense desatendre les fortaleces d'aquesta preeminència oficiosa. Lluny de distreure esforços en vanes pompositats, es tractaria de multiplicar l'eficiència d'allò contrastat i consolidat. Com ja advertia el 2013 l'escriptor i professor de la UOC Jaume Subirana en un article a *Barcelona metròpolis*, potser no és tan necessari buscar una nova marca, l'enèsim sobrenom o una imatge unívoca. Perquè, qui necessita nous adjectius quan disposa d'un substantiu tan valuós com Barcelona?

Esdevingui o no capital d'un nou estat, avui Barcelona és una capital europea de referència. I és a partir d'aquesta constatació que la ciutat ha d'actuar com a tal. Evidentment, aquesta conservació no pot ser estàtica, sinó que necessita un enriquiment constant per mantenir i millorar el seu posicionament. En altres paraules, necessitem una autoexigència intel·ligent que fugi tant de la inútil flagel·lació com de la paralitzant autosatisfacció.

Un dels possibles camins, avançat per Richard Florida en el seu influent *Les ciutats creatives* i en part ja assumit per la capital catalana, passa per les famoses tres «t»: talent, tecnologia i tolerància. Qualsevol urbs que es vulgui rellevant en el futur, no les pot menystenir. Aquest triplet, però, ha d'estar ancorat amb força, ha de comptar amb arrels sòlides. Perquè ser global no es redueix a estar oberts al món, sinó que demana sumar i aportar des d'allò propi per esdevenir significants. En expressió afortunada de Joan Miró, barceloní il·lustre i català universal: «Amb els peus arrelats a terra per saltar ben amunt cap al cel.»

Al meu parer, és precisament en els centres de recerca i universitats —entre altres actors— radicats a la capital catalana i la seva àrea d'influència entre els quals Barcelona ha de trobar els socis per aquesta nova etapa. Institucions falcades a la història i al territori, però amb els ulls posats en el món global. Institucions que han fet del talent, la tecnologia i la tolerància les seves eines de treball. Institucions com la UOC, amb la qual la ciutat sempre podrà comptar per encarar aquest futur.

Barcelona, impulsora de la cultura catalana de tot el territori lingüístic

Damià Pons

Professor de la Universitat de les Illes Balears i escriptor

La ciutat de Barcelona, dels inicis de la Renaixença a l'actualitat, ha exercit una funció evident de capitalitat cultural per a tots els territoris de llengua catalana, i ha completat les limitacions que València i Palma tenien a l'hora d'assumir plenament aquesta funció en l'àmbit del seu propi territori. Barcelona va exercir-la primer amb els Jocs Florals; després, amb les revistes i les editorials, des de l'època modernista fins ara mateix, que donaren acollida als autors valencians i balears. Amb referència a Mallorca, en diferents moments del segle xx, un bon nombre d'escriptors (Miquel S. Oliver, Gabriel Alomar, Joan Estelrich, Llorenç Riber, Baltasar Porcel...) i d'artistes de diferents disciplines (Maria del Mar Bonet, Toni Catany, Agustí Villarronga...) van trobar a Barcelona oportunitats de professionalització, de nivell desigual, i també la possibilitat de veure reconeguts, culturalment i socialment, els mèrits de les seves obres. Tanmateix, en fer-ne el balanç, la percepció objectiva és que Barcelona i les institucions polítiques que hi tenen la seu —l'Ajuntament i la Generalitat— mai no han acabat de tenir un disseny gaire perfilat de quin hauria de ser el seu paper en l'articulació i la potenciació de tota la cultura feta als territoris de llengua catalana. Més aviat han estat les iniciatives privades i individuals les que han anat traçant el camí.

En el futur immediat, Barcelona, en la seva condició de capital d'una Catalunya estat, ha de plantejar-se l'objectiu de fer possible que la nació cultural que formen els diferents països de llengua catalana funcioni de fet, amb continuïtat i intensitat, com una nació cultural. De la mateixa manera que les delimitacions politicoadministratives autonòmiques que han estat vigents els darrers trenta anys no han impedit que entre Barcelona i les Illes Balears i el País Valencià hi hagués fluxos permanents d'intercanvi cultural, quan les «fronteres» siguin de naturalesa estatal els fluxos d'intercanvi s'han de continuar produint. Això, a més de desitjable, ha de ser possible amb naturalitat en la mesura que la Unió Europea té establert com un dels seus principis constituents el foment de la cooperació entre les diferents unitats politicoadministratives (ciutats, regions, estats) que la integren, o que tenen una situació geogràfica de veïnatge. És impensable que l'Europa que defensa el diàleg i la cooperació entre les llengües i les cultures a través dels seus organismes i dictàmens pogués veure amb mals ulls que les diferents parts d'una mateixa llengua i cultura—repartida en dos estats contigus— mantinguin lligams de col·laboració basats en la reciprocitat i el benefici mutu. Aquest plantejament deu ser molt raonable si tenim en compte que fins i tot s'explicita a l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears vigent (2007), aprovat amb una majoria parlamentària absoluta del Partit Popular: «El Govern ha de promoure la comunicació, l'intercanvi cultural i la cooperació amb les comunitats i territoris, pertanyents o no a l'Estat espanyol, que tenen vincles lingüístics i culturals amb les Illes Balears. A aquests efectes, el Govern de les Illes Balears i de l'Estat, d'acord amb les seves respectives competències, podran subscriure convenis, tractats i altres instruments de col·laboració» (article 5). O sigui, tant la filosofia cooperativa de la UE com la llei orgànica que és l'Estatut balear vigent avalen l'existència política de línies de comunicació cultural entre Barcelona/Catalunya i la resta de les terres de llengua catalana.

Tot i això, cal preveure que la Barcelona capital d'estat potenciarà al màxim, tant políticament com pressupostàriament, el foment de la cultura en tots els nivells. La cultura servirà per generar cohesió social, autoidentificació comunitària, oportunitats de professionalització i també una projecció positiva de Catalunya al món mitjançant la creativitat dels seus artistes i dels seus científics. En aquest nou context —sense condicionaments polítics externs i amb una dotació de recursos clarament superior—, Catalunya i Barcelona han de donar suport i impuls a tota la cultura elaborada en llengua catalana, encara que tenguí origin en un territori no inclòs dins el seu àmbit administratiu. La Generalitat i l'Ajuntament de Barcelona han de tenir polítiques definides per promoure la circulació per l'interior de Catalunya, i especialment de Barcelona, de les millors manifestacions culturals que s'originin o es produeixin a terres balears i valencianes, siguin els grups teatrals i musicals de qualitat, les publicacions periòdiques d'interès general, la producció fonogràfica o audiovisual, el món del llibre i l'obra dels escriptors, els artistes plàstics... La cultura catalana que neix a les Illes Balears i al País Valencià necessita, per poder assolir la professionalitat i la plenitud, la totalitat de les terres de llengua catalana, i sobretot de Catalunya, com a mercat disponible. En paral·lel, des de Barcelona s'ha de facilitar que la producció cultural realitzada a Catalunya pugui arribar, amb naturalitat i continuïtat, al públic valencià i balear. La seva arribada és imprescindible perquè els ciutadans illencs i valencians puguin disposar d'una oferta cultural àmplia i de qualitat en llengua catalana.

Una darrera qüestió a tenir en compte: el que és desitjable és que les relacions culturals entre Catalunya/Barcelona, d'una banda, i les Illes Balears i el País Valencià, de l'altra —siguin institucionals o no—, sempre s'estableixin sobre les bases de la reciprocitat, del pragmatisme, de la formalitat intel·ligent i de l'interès compartit.

Barcelona, capital d'un país, aparador de la literatura catalana

Albert Pujol

Director de Litterarum, fira d'espectacles literaris
Móra d'Ebre (Ribera d'Ebre)
@albertpujolm @firalitterarum

Antecedents

Si fa només uns quants anys m'haguessin dit que el meu país faria plantejaments sobiranes tan seriosos, meditats i assenyats, probablement no m'ho hauria pogut creure, de la mateixa manera que molts altres que ja teníem conviccions en aquest sentit. Per això, d'entrada, és un autèntic honor poder exposar la meua visió personal del que haurà de ser la capital del meu país, Barcelona, i des d'una perspectiva de ciutadà no resident però admirador i visitant habitual. Tenim al davant una oportunitat única d'aprofitar les novetats que aquest procés comportarà i, en el meu cas, centraré la reflexió en el fet d'aconseguir que la literatura catalana sigui també una acció de benestar per a les persones, de referència social en un camí d'ambdós sentits, Barcelona-Catalunya i Catalunya-Barcelona.

En primer lloc, vull deixar ben clara la meua excel·lent opinió sobre la feina ben feta al voltant de la literatura catalana, tant des del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, en especial de la Institució de les Lletres Catalanes, com des de l'Àrea del Llibre de l'Institut Català de les Empreses Culturals i des del Servei de Biblioteques, entre altres, així com destacar les iniciatives de l'Àrea de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona i de molts altres serveis i àrees, que es fan des de fa temps en clau de país. En segon lloc, cal destacar també el gran paper de referència en el sector cultural nacional i, en concret, en el literari, que fa el Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, la filosofia de treball del qual és una de les grans bases d'aquest text. En

tercer lloc, cal remarcar la tasca important i necessària d'entitats com són Espais Escrits, l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, Òmnium Cultural, entre moltes altres, que fan del treball per a la sociabilització de la literatura en llengua catalana entre la ciutadania en general el seu eix central. I, en darrer lloc, vull recordar el gran treball que es fa des de la iniciativa privada, sovint perdent-hi recursos i esmerçant-hi molts esforços, que duen a terme editorials, llibreries, festivals literaris, associacions, etc., donant suport a la producció literària en la nostra llengua a Catalunya i a tots els territoris de parla catalana.

Fets aquests primers aclariments, dividiré aquest text en diverses reflexions, totes amb l'enfocament clar i la idea d'ajudar a marcar aspectes que penso que la capital del país hauria de tenir en compte a l'hora de planificar la promoció de la que hauria de ser la seua literatura principal, la qual abraça deu milions de parlants i per a la qual Barcelona és el gran referent: la literatura feta en llengua catalana.

Mentre escric aquestes línies lleigeixo satisfet que l'Ajuntament de Barcelona vol demanar a la Unesco ser capital de la literatura, i lleigeixo opinions sobres aquest fet que em fan reflexionar en diversos sentits.

Penso que tenim tots, no només la ciutat de Barcelona, una excel·lent oportunitat de situar la literatura en llengua catalana definitivament al màxim nivell socialment parlant. Ser ciutat de la literatura, segons diu la Unesco, no és només tenir en compte les dades del sector editorial, del sector llibreter, la quantitat de biblioteques, el nombre total de festivals i activitats que es realitzen a Barcelona al voltant de la literatura, és una cosa més profunda.

Per sort, la literatura uns quants la veiem com un element aglutinador, dinamitzador, catalitzador d'accions concretes a realitzar amb la gent i que, en definitiva, faci la vida millor a les persones, les ajudi en les seues decisions diàries, les faci millors. Per aquesta raó caldrà pensar una ciutat de la literatura que no té dos milions de beneficiaris, sinó deu milions d'usuaris d'aquesta nominació de Barcelona com a capital de Catalunya. Jo no entraré a valorar si literatures d'altres llengües amb més o menys parlants que el català i a les quals Barcelona ha contribuït molt en el camp del món del llibre a grans nivells també han de tenir aquest paper predominant que penso que correspon a la literatura catalana, sempre dic que tot el que sumi és sempre benvingut, però aquest text vol centrar-se en algunes de les accions que pot aprofitar aquesta nominació i que estic segur que Barcelona i els seus governants tindran en compte, atès que no sóc el primer que reivindica aquest paper de capital d'un país amb una literatura i una llengua pròpies.

Les meues idees, concretades en diverses accions per mirar de ser tan clar i pràctic com sigui possible, parteixen, com no podria ser d'una altra manera, del llibre com a element físic principal que uneix escriptors i lectors, i que obligatòriament ens porta a analitzar com s'està produint aquesta relació en els darrers anys i els canvis que s'albiren a mitjà termini pel que fa al seu format. Cal remarcar, també, que la lectura, sigui en el format que sigui, ha de ser sempre l'objectiu principal. Parlant de llegir, no m'agrada establir mínims o màxims, penso que el que és important és que la lectura, en més o menys quantitat, sigui present diàriament en la vida de les persones. Per aquesta raó penso que la relació entre lectors i escriptors ja no dependrà únicament del mitjà físic, sinó de com els creadors i els consumidors d'obres literàries continuaran mantenint el seu enllaç. Cal pensar, també, que en una societat com la nostra, plena de missatges promocionals potents tothora i pertot arreu, que ens animen a consumir i ens donen a més lliçons de com fer-ho, val la pena reflexionar sobre si per llegir literatura cal seguir aquests cànons o cal fer quelcom més que no pas el que es fa actualment. Si encara hi ha por de canviar de format, llibres

en format digital o electrònic, com vulgueu, si encara fa por l'aposta per noves formes de fer arribar la literatura (xarxes socials, blogs, etc.) per culpa del desconeixement d'algunes generacions o perquè no existeixen referents anteriors que ens ajudin a veure-ho, és que som clarament en un punt d'inflexió, per ampliar o modificar els hàbits de lectura. La tecnologia està present en gairebé tots els àmbits de la nostra vida i, si volem que l'hàbit de llegir continuï o millori sensiblement, també hem de tenir-la present. Vull deixar clar que sóc un gran defensor dels mitjans electrònics, i sobretot d'aquells que ens ajudin a gaudir d'allò que ens doni més felicitat i ens aportin coses bones a la vida, però tampoc no vull carregar a la tecnologia i als tecnòlegs tot el pes del futur de l'estat del consum de la lectura o de la literatura catalana en el futur.

Accions que cal dur a terme

Barcelona, capital de la lectura en formats digitals o tecnològics

Per començar, en aquesta primera acció, vull insistir en el fet que, si Barcelona és capital mundial del mòbil, per què no ho pot ser també pel fet de tenir la literatura catalana com a eix? Fem servir el país, fem servir els lectors en la nostra llengua com a testejadors excel·lents de la dinamització de la lectura lligada a la tecnologia. Enfoquem clarament els esforços que cal analitzar si la nostra literatura pot augmentar la seua lectura i repercussió social gràcies a la tecnologia. Grans experts tant en tecnologia com en literatura catalana ens avalen, i la capitalitat mundial del mòbil ens posa un aparador excepcional a escala mundial que estic convençut que val la pena aprofitar. Aquest punt hauria de figurar entre els principals a l'hora de fer una capital de la literatura com cal.

Barcelona, paisatge literari

També hem de pensar en diversos camps on Barcelona té la possibilitat de treballar, millorar i canviar aspectes que situïn la literatura i la lectura com a eix important dins del dia a dia de la seua ciutadania i sobretot també com a referent de la resta del país i dels parlants de la llengua catalana. Parlo de camps com el turístic, en què Barcelona té la gran capacitat de ser captadora de grans xifres de visitants. No entraré, ja que no en sóc expert, en quin ha de ser el turisme que visita Barcelona i per extensió Catalunya, però sí que vincularé clarament el futur del turisme a la literatura de la llengua del nostre país, perquè si es parla de turisme de qualitat, de turisme cultural, de turisme que porti coses als visitants, com és que no aprofitem la literatura per aconseguir aquestes fites com qualsevol altre país d'Europa?

Barcelona té molts espais esplèndids que porten el nom d'il·lustres escriptors i escriptores de la nostra literatura. No en faré la llista perquè limitaria molt l'espai d'aquest escrit, però sí que podem dir que n'hi ha de tot tipus: carrers, places, parcs i jardins, etc. Doncs bé, actualment són molt pocs, per no dir cap, els espais amb noms de literats que quan els visites tenen per exemple un petit fragment de l'obra de la persona que dona nom a la plaça. Això, d'una banda, ajudaria a entendre molt millor quin és el motiu principal del nom d'aquell espai públic, i aquest no és cap altre que el valor literari, i, de l'altra, aportaria un missatge, un sentiment o una reflexió, per petita que fos, a aquelles persones que el llegissin. Probablement podria ser un fragment que a més ajudés a explicar i a entendre aquell lloc de la ciutat on està ubicat, que potser seria la zona de naixement del mateix escriptor, per exemple, o que el fragment indiqués elements significa-

tius o destacats de l'indret i, ahora, els fes valer encara més. Aquesta acció podria aparèixer en tres llengües (català, castellà i anglès, per exemple), per ajudar els visitants forans a entendre també la vàlua literària del nom que porta l'espai, i dinamitzaria fins i tot a cercar després més literatura sobre l'autor/a. Això podria provocar traduccions a altres idiomes que potser fins ara ningú s'havia imaginat gràcies al nombre elevat de turisme d'un país concret que es comptabilitzi anualment. Aquesta acció també tindria un fort impacte entre la nostra societat. D'entrada per als veïns d'aquella zona, que visitant el lloc amb nens petits, per exemple, els podrien llegir els fragments i podrien jugar a fer entendre a les noves generacions la importància de les lletres i la lectura. Permetria també crear rutes de record dels espais que la gran Barcelona té dedicats als diversos escriptors, nascuts o no a la ciutat, i que són referència dins de la literatura escrita en català.

Cal pensar que la resta del país també podria gaudir d'aquests textos en les visites, molt sovintejades, que es fan durant l'any sols o en grup per gaudir de l'oferta cultural que té la capital catalana. Això també ajudaria a reforçar el vincle entre els municipis i la capital, sobretot en aquelles poblacions que tenen entre els seus vilatans il·lustres un literat que ahora té un espai a Barcelona, i que sovint ha escrit també sobre la ciutat. En una capital de la literatura no poden faltar accions que facin sortir la gent de casa, que impactin directament en el dia a dia, que facin que la lectura sigui el principal motiu del seu consum cultural. Faig també la proposta clara des d'aquí per iniciar un procés participatiu per posar a Barcelona un espai (carrer, plaça o jardí) amb el nom genèric de Lletres Catalanes, on cada any es pogués fer un petit acte públic dedicat als nostres literats.

Barcelona, capital de l'escena literària

Per fomentar la lectura i solidificar-la entre la societat cal aprofitar tots els elements que el món cultural ens posa a l'abast i en aquest apartat penso que hem de situar els espectacles literaris. En un àmbit cultural de deu milions de persones, amb una riquesa creativa tan i tan important en l'àmbit escènic, cal impulsar més el fet literari dalt dels escenaris. Potser no en quantitat, ja que les dades ens fan veure clarament que tenim un nombre molt important de companyies i grups artístics de diverses disciplines que ens fan ser optimistes, ahora que comptem amb una llista extensa de festivals i cicles literaris, sinó en qualitat de la seua atenció per part de la societat. Parlo de fer arribar els espectacles al voltant de la literatura catalana arreu dels municipis de tot l'àmbit lingüístic. Amb això, Barcelona hi té un gran paper perquè tot el que es fa a la ciutat té un gran impacte als mitjans nacionals, que marca un referent de com fer moltes de les coses en l'àmbit cultural arreu del país. Poso per exemple una iniciativa de foment de la literatura que barreja els espectacles literaris directament amb el consum de literatura a través de la venda de llibres. L'objectiu és que els assistents a un espectacle literari en llengua catalana, amb la seua entrada, tinguin un descompte important en l'adquisició d'un llibre de l'autor d'aquell espectacle que han vist, per exemple, a consumir en un o dos dies. L'impacte molt important en l'estat anímic i vital en una persona que pot provocar un excel·lent espectacle basat en literatura és tan gran que poques vegades el deixarà indiferent. Això s'ha d'aprofitar per mirar que el seguiment en el consum i la lectura tingui una continuïtat i tanqui un cercle que els creadors, tant de la literatura com de l'espectacle escènic, han tingut conjuntament en l'elaboració d'aquella proposta cultural doble (literatura + arts escèniques). Molts sabem que si centrem, doncs, el format llibre

com a únic camí perquè arribi la literatura a la gent estem tancant altres possibilitats que, poc explorades encara, estan donant nous lectors, noves maneres de consum literari i amb resultats molt bons en el creixement personal de les persones.

Cal, doncs, fer que la capital de la literatura tingui molt present que pot ser l'eix on tots els seus teatres tinguin espectacles literaris anualment, i parlo no només dels més grans i amb més pressupost per a grans produccions, sinó també evidentment d'aquells més petits, de formats diferents, situats en altres zones no tan centrals i amb captació de públic molt divers. Però alhora cal pensar en els teatres i petits espais escènics que hi ha a la resta del país, on també es fan produccions de molta qualitat que poden nodrir clarament el nombrós grup d'espais barcelonins. Una altra oportunitat de fer un camí d'ambdós sentits, de Barcelona cap a la resta del domini lingüístic i viceversa. Per què no una proposta d'estructura anual i pauta de diversos llocs on es fan espectacles literaris en llengua catalana amb la intenció de fer més visible tant les propostes escèniques com els escriptors i les escriptores que es tracten? Sempre d'igual a igual en la promoció tant de la creació artística com de la creació literària. Pensem, també, d'apostar per nous formats escènics diferents, innovadors, etc., que sumin als que ja tenim associats al fet literari que ens permetin arribar a nous públics, a noves generacions, a nous futurs lectors de la literatura que representaran. Cal pensar que poden també fer gira per altres països a través de festivals o fires escèniques temàtiques, a través de commemoracions especials, sempre amb el missatge transmès pels literats com a eix central.

Tenim exemples de sociabilització del llibre amb un alt resultat com és la diada de Sant Jordi, i no només a Barcelona, perquè cada vegada més els municipis hi aposten de forma clara amb una diversitat d'activitats, però ens calen altres moments durant l'any. Una molt bona tasca en aquest sentit és la Setmana del Llibre en Català i la seua definitiva data de referència com és la diada de l'Onze de Setembre. Aquesta cita està aconseguint que d'arreu del país es visiti Barcelona per veure com està el sector del llibre en la nostra llengua i amb una clara visió d'allò que passa a tot el país en forma d'editorials i llibreries. Doncs bé, tenim dos molt bons exemples situats l'un a la primavera i l'altre a l'estiu, però què passa amb l'hivern i la tardor? Penso que calen dues activitats més per tancar un cicle anual. Es podria fer una gran setmana de l'espectacle literari en llengua catalana a Barcelona al febrer. És un mes que dona peu a fer coses en espais tancats, i Barcelona en aquest aspecte penso que està més que preparada. Podria anar lligada a la programació que fan ja els teatres però que durant aquella setmana concreta tots es possessin d'acord per programar espectacles de qualsevol disciplina però al voltant de la literatura catalana. Com diem, hi ha producció de sobres i activitats que ja estem treballant en aquest sentit. Si situem una petita parada de llibres a cada sortida de cada teatre que permetés descomptes en la compra del llibre físic o digital amb l'entrada, quina repercussió tindria, això, en el món del llibre?

La capital de la literatura ha de tenir un calendari d'activitats durant tot l'any que sigui atractiu en un sentit intern i extern, nou i diferent, que la situï com a referència mundial gràcies al gran impacte que tingui socialment, com és el cas del dia de Sant Jordi. La imatge interna i externa de la ciutat i del país cap a la seua llengua pot ser un element clau. També es podria aprofitar la benevolència del temps i fer alguna activitat en les zones més centrals i turístiques. Per exemple, fer una acció d'atracció dels turistes cap a les llibreries a partir de descompte en espectacles, o de la representació d'espectacles concrets en versió bilingüe? Una capital de la literatura hauria de pensar en el gran nombre de visitants estrangers que té i programar també accions de promoció de la lectura per a ells. Les excel·lents traduccions de la nostra literatura a

tantes llengües en són un bon aval de qualitat, alhora que són un molt bon enllaç de la literatura catalana cap a altres cultures, i penso que cal aprofitar-ho. En aquest sentit, fer que les empreses que gestionen aquest turisme i la seua visita a la ciutat tinguin una data de referència a la tardor en què els seus clients tindran un tracte especial lligat al fet literari seria molt interessant. També estaria adreçada als ciutadans de la mateixa ciutat i de la resta del país que vulguin veure com els escriptors i les escriptores en la seua llengua tenen també edicions en altres llengües que potser desconeixien i que els poden ajudar fins i tot a practicar-ne i millorar-ne l'ús.

Conclusions

En conclusió, som davant d'una oportunitat que ens brindarà Barcelona si aconseguim —estic segur que així serà— ser capital de la literatura per la Unesco. Tenim tota una oportunitat de fer grans accions que apostin per la nostra literatura i que ens facin veure que juguem a la primera divisió en molts aspectes qualitatius i no només si mirem els quantitius. En conjunt, tot això farà millors les persones que consumeixen literatura, augmentarà la valoració de la lectura i del plaer de llegir, ja que els apropirà més a la gent en el seu dia a dia. Cal tenir en compte que una societat és millor com més preparada en coneixements i en consciència està, i la literatura és la clau de volta per aconseguir-ho.

Les claus que he volgut donar tenen com a objectiu fer veure la varietat de possibilitats que hi ha per explotar en el sentit més ampli de la sociabilització de la literatura entre la gent. Barcelona és la ciutat ideal en aquest sentit per l'experiència, la quantitat de propostes en molts àmbits i com a aglutinadora de cultura. Es pot treballar a fons la literatura i el foment de la lectura en el camp del turisme, en el camp de l'acció cultural, en el camp dels serveis a la societat, etc. Sabem que som en un molt bon moment, però hem de tenir més clar que hem de prioritzar la literatura en llengua catalana per damunt de la resta. La situació social actual en l'àmbit nacional així ens ho ha de fer veure i, sobretot, ens ho ha de fer creure.

Fer-ho bé serà l'impuls definitiu per fer veure al món la feina que ha fet la ciutat, en els darrers trenta-cinc anys sobretot, d'aposta per la literatura catalana i la seua sociabilització. Una tasca que fa que, de tot el que la ciutat ofereix culturalment, la resta del país se'n beneficiï. Si Barcelona vol ser la capital d'un país aparador de la literatura catalana al món cal que pensi més enllà de Montjuïc, del Llobregat i del Besòs, que tingui una visió nacional i territorial de tot l'àmbit lingüístic perquè aquest fet l'enriquirà i la farà més gran en tots els sentits.

La Barcelona capital de la literatura ens donarà moltes satisfaccions, però cal treballar-la en equip, amb visions de gent de la mateixa ciutat però també de la resta del país. Barcelona és una ciutat que des de sempre ha tingut un aspecte aglutinador i integrador; espero, doncs, que ara no deixi de banda aquesta gran característica que la fa una ciutat excepcional. La resta del país volem ser també participants d'aquesta gran capital del nostre país. Penso que la raó principal que ens impulsa és que allò que ens ofereix Barcelona ens ajuda també a fer millors els nostres municipis i la societat que ens envolta, alhora que construïm una Catalunya més nostra, de tots i per a tothom.

Barcelona sense universitat

Dídac Ramírez Sarrió

Rector de la Universitat de Barcelona

Aquest any 2014 commemorem el 300è aniversari de la caiguda de Barcelona a mans de les tropes borbòniques. Cinc dies després de l'11 de setembre de 1714, el nou rei Felip V va decretar el tancament de la Universitat de Barcelona i la supressió immediata dels estudis que s'hi impartien, i s'instituí a Cervera una nova universitat, l'única de tot Catalunya. Aquest càstig va propiciar que la ciutat no recuperés la seva universitat fins a l'any 1837.

Aquest fet històric ens serveix per encapçalar la nostra contribució en aquest *Llibre blanc* de Barcelona com a potencial capital d'un nou estat. Actualment, és difícil imaginar-se la capital d'un país avançat sense una universitat sòlida i amb forta presència al territori. A Barcelona i, per descomptat, a Catalunya, disposem d'un sistema universitari de referència a escala estatal. La UB té un paper essencial en aquesta realitat, tal com demostra la seva preeminència als rànquings internacionals.

La Universitat, en el seu origen medieval, tenia una dimensió molt més petita que en l'actualitat i comptava amb una xifra que difícilment arribava al miler d'estudiants. No és fins al 1450 que Alfons V el Magnànim concedeix a Barcelona el permís de disposar d'una universitat que imparteixi estudis superiors. Des de llavors, excepte durant la interrupció de 120 anys de la Universitat de Cervera, la Universitat de Barcelona sempre s'ha identificat amb la ciutat i el país. Avui en dia, la UB és un tret distintiu de Barcelona i de Catalunya, ja que és sinònim d'un projecte acadèmic i de recerca de referència i un exemple d'integració amb el territori.

Quina universitat és possible amb la capitalitat de la ciutat? Una de les conseqüències seria una universitat més potent i internacional, perquè tindria més accés a les representacions ins-

titucionals. Però també el desenvolupament dependria amb qui ens volem emmirallar com a capital del nou país. Cal pensar en com ha de ser la societat barcelonina del futur si és capital d'estat, així com plantejar-nos quina llavor volem deixar a mitjà i llarg termini. I en això hi té un paper cabdal l'educació superior. Ningú no entendria que en un projecte de país ambiciós no es plantegés com un element essencial un model reeixit d'universitat pública. Dit d'una altra manera, semblaria contradictori propugnar una societat catalana del benestar o un estat potent (fos independent, associat o federat) sense dissenyar una política pròpia per a la universitat, amb una aposta nítida a favor d'un model d'universitat pública amb un finançament suficient.

Catalunya necessita institucions fortes, que responguin als seus objectius proclamats, que funcionin. I cal insistir a reforçar —no pas afeblir— les institucions que ja fa anys que rutllen, que tenen història, prestigi i que han respost a les exigències de cada moment. I la capital, per població, concentració d'institucions i internacionalització, és la que ha de servir d'exemple per a la resta del país. Una capital no es pot fer d'esquena a les seves institucions. No se m'acudiria un argument millor per defensar el paper de la universitat en la capitalitat de Barcelona d'un nou estat que el de ser una institució important, definitiva de la millor recerca, de la millor formació i dels valors de cohesió i llibertat que també representem. Actualment, Barcelona ja compta amb una representació universitària potent, amb prop de 200.000 estudiants, més de 20.000 entre professors i investigadors, més de 5.000 administratius i tècnics, que gestionen recursos per valor de més de mil milions d'euros, sempre en xifres conjuntes.

Una capital d'estat requereix també, per ser competitiva i estar al nivell dels estàndards internacionals, disposar, bàsicament, d'un dossier de recursos de qualitat de tot ordre, en el camp econòmic, social, cultural, esportiu o científic. La marca «Universitat» no s'amaga internacionalment darrere de la marca de la ciutat, sinó que la complementa i engrandeix, des del reconeixement en els millors rànquings internacionals, i pel seu patrimoni científic, bibliogràfic i cultural. La universitat a Barcelona, al llarg de la seva història, ha participat en els grans projectes de transformació territorial. Per tant, no és ni innòcua ni aliena a l'evolució de la ciutat.

Els principals recursos i oportunitats que sempre representa la capitalitat d'estat suposen una potencialitat de millora que permetria assolir objectius de país que la conjuntura ha alentit: accés universal, renovació competitiva d'equipaments, sinergies de les infraestructures, etc. A Escòcia, que fa poc consultava a la seva ciutadania sobre la independència, tenen un sistema de finançament propi que permet oferir l'accés gratuït a la població local amb mèrits i capacitat. A París, s'ha pogut constituir una nova universitat (Paris-Saclay) per integració d'unes quantes institucions existents gràcies als recursos i l'autonomia de decisió. La capitalitat de Barcelona ha de portar noves oportunitats, on la universitat és la institució més gran i més ben preparada per aprofitar-les i desenvolupar-les.

La universitat ha de guanyar encara més pes i, en el món globalitzat en què vivim, requereix una empenta ferma i decidida cap a la internacionalització, que ja representa la mateixa ciutat. Una ciutat que si és capital d'un nou estat entrarà a les associacions, lligues i altres trobades internacionals des d'un estatuts que li permetrà créixer i estar més present institucionalment. Una presència que, sense universitat, com al segle XVIII, trigarà molt de temps a consolidar-se.

Per a Barcelona, per a la ciutat i la seva universitat, la capitalitat estatal reconeguda en els organismes internacionals suposaria una oportunitat per millorar el seu benestar, futur i influència internacional.

Una gran oportunitat

Martí Sales

Escriptor

Una capital és una talaia: la portaveu d'un país, una institució internacional, un observatori privilegiat i un interlocutor legítim en els afers de la política mundial. S'hi pot veure lluny —si es mira enllà— i se't veu d'arreu. Dic *talaia* i no pas *torre de vori* perquè una capital ha d'exercir la funció embolca-que-fa-fort dels ports i dels centres d'irradiació, d'elevació i d'entusiasme. Hem d'aprofitar aquesta nova circumstància, aquestes noves capacitats, i alhora evitar la temptació d'entotsolament i l'estultícia congènites a una capital d'estat —hipertròfia de l'estructura pública, col·lapse burocràtic, inèrcia funcionarial. Se'ns presenta una ocasió magnífica per alçar la cultura catalana, oblidar la dèria taxidèrmica i aquesta mania de brunyir-nos el melic.

Per què Lió s'atreveix més, pel que fa a la cultura, que París, posem per cas? Pel que disposa o del que no una capital o per les inèrcies que genera? De què disposa una capital? De més estructura, calés i connectivitat —i de més mandarins i curtcircuits d'amiguismes, també. Lió contraresta aquestes mancances amb enginy i atreviment, no té la pressió ni les rèmores oficialistes d'una capital d'estat. Barcelona haurà de fer un esforç important per combatre aquesta falta de risc inherent a les estructures excessivament carregades de pompa i representativitat. D'altra banda, aquests recursos ens poden servir per apedaçar una mica l'ecosistema cultural català, devastat per anys de «visca la totxana» i de confondre el cul amb les tèmpestes, però encara és més important que l'assumpció d'aquest nou estatus ens serveixi per repensar-nos: si constituir-nos com a estat de ple dret no ens val precisament per a això, malament rai. Hem de deixar, primer de tot, d'aplicar criteris mercantils al món de la cultura, que ni se'n regeix ni se'l pot reduir al discurs del profit —prou d'apostar per noms i marques: la cultura no és un mercat, és un cultiu—, i fóra bo que no continuéssim imposant que les direccions i programes dels centres d'art, dels museus, dels teatres i festivals bateguin a cop de legislatura i no segons un camí propi traçat al marge del resultat de les darreres eleccions.

També haurem de tenir en compte que, legislativament parlant, tant la nostra llengua com la nostra cultura deixaran d'estar desprotegides, atacades i menystingudes per assolir un estatus de normalitat institucional que ens permetrà fer el pas següent: assumir la projecció, la contaminació i el risc i no tractar-la més com un tísic moribund. La podrem treure de la incubadora i que campi lliurement, la podrem portar a la plaça i que s'esbargeixi, que s'obri el cap, que plori, que cridi, que s'engamori i que procreï. Que sigui ella mateixa. Ens dedicarem a incentivar el contacte amb les altres cultures del món per aprendre'n, per empeltar-nos-en, per batre'ns-hi. Si l'Institut Ramon Llull és l'agent que exporta de la cultura catalana, els operadors culturals públics de Barcelona haurien d'ajudar a conrear-la: posar en dansa els mecanismes necessaris que permetin les condicions idònies per crear i alhora acostin els referents internacionals dels camps del pensament i de la creació. Barcelona ha de ser un tornaveu, una àgora, un espai de conxorxa. La capitalitat representa una gran oportunitat per aprofitar els nous recursos i desempallegar-nos dels antics vicis: no la malbaratem.

De BCN.CAT a BARCELONA.CT

Les Tecnologies de la Informació en un nou Estat d'Europa

Manel Sanromà

Gerent de l'Institut Municipal d'Informàtica

Jordi López Benasat

Director TIC. Barcelona Regional

Introducció

El món està immers en una revolució de tipus tecnològic només comparable amb les altres dues grans revolucions anteriors: l'agrícola i la industrial. La primera va crear, fa molts milers d'anys, les ciutats, els llocs on la humanitat, prèviament nòmada, es va començar a assentar; les tècniques agrícoles i ramaderes hi van permetre l'acumulació de riquesa i la creació de societats urbanes complexes. La segona revolució, iniciada fa uns dos segles i mig i en la qual encara ens trobem, va configurar les ciutats tal com les coneixem avui en dia: la màquina de vapor primer i el motor de combustió i la energia elèctrica més tard, van fer innecessària la força de tracció animal substituïda per tota mena de màquines. Fa poc més de mig segle va començar la revolució digital: la invenció del transistor va fer possible la presència dels microprocessadors més potents, que estan en el cor dels ordinadors, *smartphones* i tota mena d'estrís personals que en nombre creixent formen part de la nostra vida. Internet és el nou paradigma que ha canviat les nostres vides i l'economia mundial; però que encara no sabem com canviarà les nostres ciutats i les formes d'organització política. Al bell mig d'aquesta revolució, la perspectiva de construir un nou estat d'Europa, amb una capital puntera com Barcelona, obre un ventall de perspectives d'esperança per a una vella nació com és Catalunya. La Barcelona 1.0, petita ciutat romana agrícola de províncies, es va transformar en la Barcelona 2.0, capital d'un imperi comercial mediterrani. Aprofitant l'empenta de la Revolució Industrial apareix la Barcelona 3.0 (la de Cerdà), que es transforma en la darrera generació en la Barcelona 4.0, olímpica i turística, ciutat d'èxit. Immersos com estem en la creació d'una Barcelona 5.0 que aprofiti totes les oportunitats de la revolució digital, la història ofereix a Barcelona i a Catalunya una altra gran oportunitat: la capital d'un nou estat, la BARCELONA.CT.

BCN.CAT: una ciutat que lidera a Internet

La consecució del domini .CAT (Gordillo 2007) il·lustra els canvis que ha comportat internet en la societat mundial. Tothom utilitza internet (uns tres mil milions de persones segons les darreres estadístiques) però gairebé tothom ignora que la governança de la gran xarxa mundial no està en mans dels estats ni tampoc de les grans multinacionals que hi fan negoci, sinó de professionals voluntaris, hereus dels pioners que van crear internet fa poc més de trenta anys. Els populars dominis d'internet que ens permeten connectar-nos amb qualsevol ordinador del món, van ser dissenyats per aquests pioners que van establir que els estats formalment constituïts serien reconeguts per una terminació de dues lletres: .es, .fr, .it... A Catalunya no li corresponia doncs un identificador, com seria el .ct, per no tenir reconeixement polític d'estat. Però la iniciativa catalana en un entorn no controlat pels estats, va fer possible l'existència d'un domini de tres lletres, .cat, que identifica la comunitat que utilitza el català a internet. El domini .CAT va ser adoptat de forma massiva, per bé que no exclusiva, per particulars, organitzacions, empreses i administracions: l'Ajuntament de Barcelona ha estat utilitzant des d'aleshores l'identificador Bcn.cat.

Actualment, la presència del català a internet és singular en molts aspectes. És pel seu ús (i amb diferència) la primera llengua que no té al darrera un estat que la tingui com a oficial (si exceptuem Andorra que amb la seva petita població no dóna compte de la vitalitat del català a la

xarxa). Iniciatives de gran impacte mundial, com la popular Wikipedia, tenen el català com una de les llengües punteres (la 13ena entre 280, segons dades de wiccac.cat) i el seu ús (exceptuant alguns sectors de l'activitat empresarial) està perfectament normalitzat a internet.

La capital catalana ha jugat i juga un paper clau i capdavanter en l'ús de les Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC) que, com veurem, pot ser clau en el moment que Catalunya es plantegi un salt qualitatiu en el seu estatus polític. Efectivament, mentre que Catalunya i la seva llengua pròpia té, per pures raons demogràfiques, un paper de segon nivell en el concert internacional, la seva capital Barcelona és una ciutat que competeix i col·labora de tu a tu amb les principals urbs mundials. Veiem alguns exemples.

La vitalitat de la capital catalana actua com a focus d'atracció no solament de turistes sinó de professionals de tot el món: Barcelona ha estat de forma consistent en els darrers anys entre les cinc ciutats del món amb major nombre de congressos i congressistes. Singularment, pel tema que ens ocupa, des de 2006 acull el *Mobile World Congress*, el major esdeveniment mundial de la revolucionària indústria de les tecnologies mòbils. I encara més, el 2011 va ser anomenada per la GSMA (organitzadora del Congrés) com a *Mobile World Capital*, títol que ostentarà, com a mínim, fins el 2018 i que converteix a Barcelona en la capital de la tecnologia de més ràpida penetració social en tota la història. Les immenses oportunitats que això representa han dut a la constitució de la Fundació *Mobile World Capital*, formada per la GSMA, Fira de Barcelona, l'Ajuntament, la Generalitat i l'estat espanyol. Aquesta fundació pretén mobilitzar i capitalitzar la iniciativa pública i privada al voltant de les revolucionàries tecnologies mòbils en benefici de Barcelona i de Catalunya.

No és aquesta l'única capitalitat que Barcelona ostenta. En l'estat actual de la revolució digital, juntament amb el paradigma internet apareix una altra paraula clau que canalitza l'energia de les empreses i organitzacions: la innovació. Havent estat sempre una ciutat capdavantera i innovadora, Barcelona ha agafat també el lideratge en aquest àmbit dins el món TIC. Fruit d'això ha estat el reconeixement de la Comissió Europea a Barcelona com a Capital 2014, Capital Europea de la Innovació per «introduir l'ús de les noves tecnologies per apropar la ciutat als ciutadans». El posicionament internacional que aquesta distinció, amb el corresponent premi econòmic, confereix a Barcelona reforça la marca de la ciutat en el món de les TIC.

Per si el reconeixement de la Indústria TIC i de les Institucions Europees no fos suficient, recentment Barcelona ha obtingut un nou guardó mundial de la iniciativa privada que reconeix el seu paper capdavanter en l'aplicació social de les TIC. La fundació *Bloomberg Philantropies* va convocar el 2014 la segona edició del *Mayors Challenge*, una competició d'idees visionàries, innovadores i realitzables en l'àmbit de l'aplicació ciutadana de la tecnologia, adreçada a ciutats europees de més de cent mil habitants. 155 s'hi van presentar i Barcelona va obtenir el primer premi, dotat amb 5 milions d'euros, pel projecte «Vincles», adreçat a crear xarxes humanes i tecnològiques de protecció al voltant de les persones que viuen a les ciutats i estan aïllades.

Però no solament els premis i els títols reafirmen el lideratge mundial de Barcelona en les TIC ciutadanes. Barcelona és una de les poques ciutats del món que compta amb una xarxa de fibra òptica i de Wi-Fi públiques i competitives. Efectivament, al llarg dels anys, l'Ajuntament de Barcelona ha anat connectant centenars dels seus edificis municipals (oficines d'atenció ciutadana, centres cívics, biblioteques, etc.) amb fibra òptica. Igualment, gran part de la seva xarxa de mobilitat (semàfors, sobretot) està connectada a través de fibra. Al districte 22@ també es va fer un gran desplegament d'aquesta tecnologia. Finalment, i suportada sobre aquesta fibra pública,

l'Ajuntament ha anat desplegant una xarxa de més de mil punts d'accés Wi-Fi per tota la ciutat. En conjunt aquestes xarxes, coordinades per l'Institut Municipal d'Informàtica, constitueixen una infraestructura de comunicacions de propietat municipal que és pràcticament única entre les grans ciutats del món. Aquest avantatge competitiu té un valor molt més significatiu quan, en els darrers anys, la febre de les *SmartCities* (veure més avall) ha fet que totes les ciutats es plantejgin la connexió de tota mena d'objectes, sensors i generadors de dades per a la gestió intel·ligent.

Finalment, de manera molt significativa pel futur de Barcelona i de Catalunya, l'entorn metropolità concentra un pol important de la Indústria TIC. Aquest és un sector clau en l'economia de qualsevol país; són tecnologies transversals a tots els sectors i a totes les activitats humanes. Difícilment es pot excel·lir en qualsevol activitat econòmica sense el suport i desenvolupament de les TIC. A més, és un sector que ha resistit raonablement bé la forta crisi que patim i ningú dubta que n'és clau per sortir-ne. Les característiques del desenvolupament dels components, equips i sistemes TIC en els últims cinquanta anys (disminució de dimensions dels equips, costos i preus; increment de capacitat i velocitat de procés i emmagatzematge) segueixen estant vigents, i seguiran actuant amb creixements expansius, com a mínim, durant les dues generacions següents.

La Ciutat Intel·ligent: cap a la Barcelona 5.0

Potser el canvi més significatiu que s'ha produït en els darrers anys dins la revolució digital (una revolució dins la revolució) són els nous paradigmes de les *SmartCities* (Ciutats Intel·ligents) i de la Internet de les Coses (*IoT*, per *Internet of Things*). En el cas de les Ciutats Intel·ligents el leitmotiv és com la revolució digital afectarà a les ciutats i la vida dels seus ciutadans. En la Internet de les Coses (o més aviat de Tot: Persones, Objectes, Processos i Dades), la visió està basada en l'èxit aclaparador d'internet i la possibilitat d'estendre la connexió entre persones a la connexió entre tota mena d'objectes físics o virtuals. Són molts els analistes que consideren la *IoT* com la nova revolució industrial.

Barcelona també s'ha posicionat com a capdavantera en aquest àmbit en els darrers anys. Efectivament, l'aposta decidida per part de l'equip de l'alcalde Trias per tal que la tecnologia aplicada a la ciutat i al benestar de les persones sigui un dels eixos estratègics de la Barcelona del futur (5.0) ja ha començat a donar els seus fruits. Alguns exemples palpables en aquest sentit són els següents:

- Barcelona apareix en tots els rànquings europeus i mundials sobre *SmartCities* en les primeres posicions.
- Barcelona organitza des de 2012 el *Smart City Expo and World Congress*, un esdeveniment que només en dos anys ja s'ha posicionat com el més important del món en aquest àmbit: ha estat franquiciat a Kyoto, Bogotà i Montreal i més d'una ciutat del món esperen poder organitzar esdeveniments amb aquesta marca. En l'edició de 2014 s'espera la presència de representants de més de 600 ciutats de tot el món, la qual cosa el converteix en el major aparador mundial en la tecnologia aplicada a les ciutats.
- La Comissió Europea, per mitjà de tres dels seus comissaris (Energia, Mobilitat i TIC) va crear el 2012 l'*European Innovation Partnership on SmartCities and Communities*, una iniciativa destinada a coordinar la política dels tres comissaris en matèria de *SmartCities*. En el *HighLevel Group* que supervisa aquesta iniciativa s'hi inclou l'alcalde de Barcelona, i Barcelona és una de les tres ciutats europees escollides.

- El 2013 l'empresa Cisco, juntament amb dotzenes d'altres socis empresarials i institucionals entre els quals està l'Ajuntament de Barcelona, va posar en marxa el *IoT World Forum*, una iniciativa per canalitzar els esforços de la indústria i les institucions cap a l'estandardització en el desenvolupament del *IoT*. L'octubre de 2013 es llançava el primer Congrés Mundial d'aquesta iniciativa a Barcelona.
- Durant els tres anys del present mandat, Barcelona ha llançat un seguit d'iniciatives en l'àmbit de les *SmartCities* d'abast mundial. Així per exemple el *City Protocol*, que pretén aconseguir que ciutats, empreses, acadèmia i organitzacions socials de tot el món consensuïn solucions comunes a problemes comuns en l'aplicació de la Tecnologia a les Ciutats: la *City Protocol Society*, societat internacional constituïda l'octubre de 2013 per canalitzar aquesta iniciativa, està presidida per Barcelona. Igualment l'Ajuntament lidera la construcció d'un sistema operatiu de ciutat, l'anomenat City OS que pretén crear una plataforma utilitzada per moltes ciutats de tot el món. En general, els projectes i iniciatives en el camp de les *SmartCities* desenvolupades des de l'Ajuntament de Barcelona són considerades pioneres per moltes ciutats de tot el món que s'esforcen per aplicar la tecnologia a la millora de la vida dels seus ciutadans.

El sector TIC a Catalunya: el factor capital

Segons dades del baròmetre de les TIC a Catalunya, publicat per CTECNO (ctecno.cat) les grans xifres del sector a Catalunya són les següents (any 2013):

- Facturació: 14 mil milions €
- Nombre d'empreses: 4.700 de les quals dos terços realitzen negocis a l'estranger
- Persones ocupades: 82.000

Catalunya és la vuitena regió d'Europa amb major nombre d'ocupats en serveis de coneixement i tecnologia punta, la cinquena pel que fa a treballadors en ciència i tecnologia, i l'onzena quant a l'ocupació en manufactures d'intensitat tecnològica alta i mitjana-alta l'any 2012. El sector tecnològic català continua veient la marca Barcelona com una peça clau en la imatge exterior.

Dins d'Espanya, Catalunya representa aproximadament la quarta part del sector TIC, d'acord en línies generals amb la participació del nostre país en l'economia espanyola. Però és a Europa i al món on Catalunya s'ha d'emmirallar en aquest sector tan competitiu, i aquí les xifres no ens són tan favorables.

Efectivament, segons un informe de la Comissió Europea (veure bibliografia) només hi ha tres pols d'excel·lència en el sector TIC a Europa, centrats a Munich, Londres i París. Amb Catalunya dins d'Espanya la possibilitat d'aproximar-se als nivells d'aquestes regions és molt limitada. I en canvi, la Comissió Europea i els resultats de l'informe posen de relleu que per tenir èxit en el sector TIC no és necessari ser gran ni pertànyer a un país gran. La vicepresidenta de la Comissió Europea, Neelie Kroes, expressa en aquest informe: «This is proof that digital success comes through a willingness to invest, an open mindset for innovation and planning. Europe needs to build these values today to be a global leader in technology».

L'excel·lència en l'àmbit de les TIC d'una regió està vinculada a les activitats d'R+D, la capacitat d'aportar coneixement al mercat (innovació) i a la creació d'una intensa activitat empresarial

entorn a aquesta innovació. Les condicions que indica aquest estudi de la UE que han de tenir les regions on floreixen les TIC són les següents:

1. Són principalment zones industrials amb una llarga tradició.
2. Posseeixen centres educatius d'alt nivell i altres elements innovadors clau.
3. Tendeixen a agrupar-se amb regions veïnes (la meitat dels trenta-quatre pols d'excel·lència són regions veïnes). Aquest efecte s'observa també en llocs com Silicon Valley (EUA), Bangalore (Índia) o Changzhou (Xina).
4. Han tingut polítiques a llarg termini sobre investigació i innovació.
5. Han gaudit d'oportunitats històriques, como ser la capital política del país.

Veiem que la capitalitat d'un estat és identificada per la pròpia UE com un factor clau a l'hora d'esdevenir un pol d'excel·lència en el sector TIC i és, en tot cas, l'única cosa que li manca clarament a Catalunya.

Segons estimacions que hem fet en una primera aproximació gens agosarada, l'efecte que Barcelona esdevingui la capital d'un nou Estat d'Europa, només en el sector TIC, es podria quantificar en:

- 2.200 milions d'euros anuals d'increment de la facturació.
- 600 noves empreses.
- 10.000 llocs de treball.

Una primera comparació amb països europeus de grandària comparable a la de Catalunya ens indica que el nou estat estaria en una posició capdavantera entre aquests i amb molt bones possibilitats que el sector TIC esdevingués un dels motors de l'economia catalana.

Les capitals d'estat tenen poder d'atracció d'empreses. Alguns factors evidents que justifiquen aquest fet són que aquestes capitals són punts de:

- Decisió de grans projectes, inversions i regulació.
- Concentració de recursos econòmics i financers.
- Concentració de poder polític i legal.
- Relacions i *networking* amb tercers països i d'altres institucions.
- Concentració d'informació (que en el sector TIC és la base de la feina).

A més, en el sector TIC no sembla que es puguin identificar perills de deslocalització d'empreses TIC pel fet de ser capital. Ans al contrari, els punts anteriors fan preveure que les que hi ha augmentin activitats, o se'n creïn o en vinguin de noves, tal com es valora en les xifres quantitatives que es donen en aquest informe. També considerem que una nova capital pot ser un entorn impulsor o creador de noves empreses competitives i sostenibles pel fet d'oferir un nou marc de futur per a la recerca, innovació, creació i creixement d'empreses, sense els lligams amb sectors, activitats o empreses més especulatiu que productiu. Aquest nou marc per un model econòmic-productiu ha de permetre:

- una major eficiència en les actuacions;
- enfortir les posicions locals per incrementar la competitivitat global;
- l'impuls de les actuacions sostenibles;
- la transparència;
- la capacitat d'impulsar grans projectes;
- una dotació de recursos lligats al «bit», per una societat més justa i sostenible;

- la recerca constant de l'excel·lència.

Conclusions: cap a BARCELONA.CT

El dia que Catalunya esdevingui un estat reconegut per la comunitat internacional obtindrem, de manera pràcticament automàtica, el domini de primer nivell .ct que ens identificarà com a tal a internet. Això no voldrà dir de cap manera que abandonem el domini .cat sinó al contrari: la comunitat catalanoparlant va més enllà del Principat i caldrà seguir utilitzant una eina que ens identifiqui com a membres de la mateixa. Però el simbolisme que suposarà l'activació del domini .ct és prou significatiu de tots els efectes que hem discutit en aquesta petita contribució.

El punt de partida és molt alt: Barcelona ja és ara un pilot capdavanter de les ciutats que fan una aposta decidida per les TIC aplicades al seu desenvolupament. És una ciutat reconeguda per les seves pars (que són les ciutats més actives i innovadores del món), per les grans empreses del sector i per institucions públiques i privades d'arreu del món. Exceptuant la capitalitat d'un estat, té totes les condicions que els estudis determinen com a factors d'èxit per a ser pol d'excel·lència en TIC.

Podem generar més riquesa, més llocs de treball i ser líders mundials en el negoci de les TIC aplicades a la ciutat, negoci que la pròpia ciutat amb la força de les seves institucions municipals, metropolitanes i nacionals pot ajudar a generar un teixit potent de petites i mitjanes empreses que donin vida a un potent ecosistema amb les grans multinacionals del sector TIC i dels serveis de gestió de ciutat.

Però la força multiplicadora del sector TIC no acaba en ell mateix. Hi ha àrees de l'activitat humana i econòmica en les quals cada vegada tindrà més impacte i en les quals Catalunya ja és capdavantera en aquests moments a nivell mundial: el factor multiplicatiu que podem trobar aquí pot convertir-los en sectors bàsics de l'economia del futur estat. Hi ha tres casos singulars que volem destacar.

Al sector Salut Catalunya exerceix el lideratge tant des del punt de vista de la qualitat assistencial com del model de gestió. L'aplicació de les TIC genera el que es coneix com a *E-Health*: tothom espera una explosió d'aquest sector a nivell mundial en els propers anys. La popularització d'aparells individuals com els *smartphones* i tota mena dels anomenats «wearables» (rellotges, ulleres, anells, roba,...) facilitarà la monitorització i la prestació de serveis sanitaris a distància reduint la sempre cara presència. En un sector que representa el gruix de la despesa pública i/o privada en la majoria de les economies desenvolupades, s'espera que l'*E-Health* sigui un motor bàsic de l'economia. Si parlem, a més, en el sentit ampli de benestar i serveis socials ens trobem davant d'un sector on les TIC ofereixen potencialitats amplíssimes: Catalunya té aquí avantatges competitiu i una oportunitat claríssima de lideratge mundial.

El turisme és ja, en aquests moments, un dels pilars de la nostra economia i Catalunya és reconeguda mundialment com una potència turística. Les TIC estan suposant un canvi revolucionari en un sector en el qual la mobilitat i la individualització de l'oferta i la demanda juguen un paper

essencial. Una oportunitat d'or per convertir el nostre país en una potència mundial, ara en el camp de l'E-Turisme.

L'esport i el lleure són factors claus, i de gran impacte econòmic, en les societats avançades. El salt que va representar l'organització dels Jocs Olímpics del 92 així com la llarga tradició esportiva del nostre país, representada singularment en un club que té una marca d'una potència similar al de la ciutat que l'acull, el FC Barcelona, són un avantatge competitiu que ara, amb l'actual onada de tecnologies TIC en mobilitat, ofereixen una gran oportunitat a l'economia del nostre país.

Aquests són només tres exemples de sinergies i oportunitats per a un petit nou estat d'Europa que ha de trobar el seu lloc en el concert internacional. Altres sectors com el de l'educació o la seguretat són també bàsics per a un país que vulgui ser competitiu i hauran de ser especialment protegits pel nou estat: aquí les TIC tornaran a jugar un paper multiplicador.

Sens dubte la revolució política i democràtica, que a nivell mundial produirà la creació d'un nou estat en l'Europa mediterrània i llatina, es veurà potenciada per la gran revolució digital que sacseja les estructures econòmiques i socials del món actual. Una capital potent i reconeguda mundialment com és Barcelona serà el millor complement d'aquest nou estat i una font d'oportunitats que el retroalimenta: benvinguda BARCELONA.CT!

BIBLIOGRAFIA

GORDILLO, Saül. *Nació.cat*. Mina, 2007.

Mapping the European ICT Poles of Excellence: The Atlas of ICT Activity in Europe. JRC-IPTS / DG CONNECT. Joint Project nr. 31786-2010-06.

Barcelona: llengua i cultura en el context dels Països Catalans

Xavi Sarrià

Va nàixer a Barcelona l'any 1977, tot i que viu a València des de ben jove. Durant vint anys ha estat lletrista i cantant del grup Obrint Pas. L'any 2008 va publicar *Històries del paradís* i, el 2014, *Totes les cançons parlen de tu*. És llicenciat en Filologia Catalana, col·laborador habitual de *Vilaweb* i *L'Accent* i un dels impulsors de l'editorial cooperativa Sembra Llibres.

En aquesta contribució esbossaré algunes idees sobre l'objecte d'interès del present Llibre Blanc. Partiré des del convenciment que l'independentisme ha de servir per anar més enllà i, en l'àmbit que ens ocupa, capgirar el model actual de la ciutat en un altre que permeta revertir el procés desdemocratitzador que patim i que, al seu torn, radicalitze el protagonisme de la ciutadania en favor dels drets socials i dels interessos col·lectius per sobre de les polítiques d'aparadors i marques turístiques. Des d'aquest punt de vista, centraré l'aportació en l'àmbit en què he desenvolupat la meua experiència vital, el de la llengua i la cultura catalana. I particularment en el procés de recuperació i normalització d'aquestes en el context dels Països Catalans.

Una anàlisi diacrònica d'aquest procés iniciat a finals del segle XIX ens permet comprovar la importància de les sinergies conjuntes entre cada territori així com el pes de les iniciatives gestades a les seues ciutats en l'avenç cap als propòsits esmentats. En el cas de Barcelona, caldria que la ciutat assumira aquestes premisses per tal d'exercir el paper de primer ordre que li correspon un cop convertits els límits autonòmics actuals en un possible estat. Per començar, perquè la supervivència de la nostra llengua i cultura no està garantida amb unes estructures estatals. Com se sap, la nostra problemàtica no només deriva dels factors històrics originats arran del funest episodi de la guerra de Successió. Els condicionants socials vinculats a conceptes com ara «substitució lingüística» o «cultures minoritzades» són cabdals per entendre que ni tan sols un estat és capaç de dominar la regressió d'una llengua. Menys encara en el nou marc sorgit

dels canvis de paradigma iniciats als anys noranta en què les grans indústries transnacionals, emparades pel capitalisme global, imposen la seua hegemonia cultural i afecten les identitats, les preferències i les actituds lingüístiques de les generacions més joves. Dit d'una altra manera, per avançar en els propòsits pretesos ens cal seguir fomentant el compromís dels catalanoparlants, creant àmbits de convivència realment inclusius o potenciant la capacitat de prestigi i atracció de les expressions culturals en català. Les estructures d'estat hi podrien contribuir al respecte, però sempre des de la perspectiva de superar els reductes institucionalitzats i dinamitzar la implicació necessària de tothom.

Una altra condició bàsica és assumir definitivament que els límits estatals no es corresponen amb els límits nacionals i culturals, com ens succeeix amb la Catalunya del Nord des del 1659. Convé assenyalar que la independència del Principat podria suposar una nova ofensiva espanyolitzadora al País Valencià, les Illes Balears i la Franja de Ponent. No cal dir que qualsevol retrocés d'una llengua i cultura minoritzades com la nostra sempre afecta el seu conjunt. En aquest escenari, Barcelona no pot defugir la seua responsabilitat de pal·liar aquests efectes enfortint les xarxes culturals, les iniciatives populars i les expressions creatives i artístiques que la mantenen viva arreu de la nostra geografia.

Des d'aquesta perspectiva, Barcelona hauria de garantir l'ús del català entre la seua població en tots els àmbits i sectors socials, sense restriccions, amb l'objectiu d'assolir que la nostra llengua esdevinga no marcada. I, per tat, que el fet de parlar-la no comporte connotacions afegides a l'usuari. Al seu torn, també hauria de garantir el coneixement i la difusió de la literatura, la música, les arts plàstiques i escèniques així com la cultura popular dels Països Catalans. Sense paternalismes, perquè Barcelona no és el centre sinó una de les cruïlles; ni superficialitats, perquè la nostra realitat no es potencia només amb noms de carrers i places sinó amb desenvolupament cultural des dels barris, amb la participació del teixit associatiu i comptant amb la voluntat comunitària que esdevé imprescindible. L'articulació d'aquestes actuacions hauria de pivotar sempre sobre la base de la cultura com una eina al servei del poble.

Paral·lelament, també caldria trencar amb qualsevol aïllament en una bombolla de falsa modernitat. Així, de la mateixa manera que Barcelona hauria de protegir la seua diversitat única dinamitzant la convivència i la cohesió entre llengües, cultures i identitats, també hauria de ser conscient de la riquesa i la complexitat de la cultura catalana interrelacionat amb la resta de municipis dels Països Catalans. Aquest treball en xarxa hauria de perseguir una doble meta: contribuir a superar les problemàtiques d'aquests i aprendre de les seues experiències. Cal recordar que Barcelona, com València, fou nomenada cap i casal perquè la resta del territori així ho va considerar. Per vertebrar i esdevenir motors i actors protagonistes. Però per vertebrar, les nostres ciutats han de conèixer i aprendre de manera permanent en cada context. També cal remarcar que Barcelona és la suma de la migració històrica de les classes populars provinents de diferents territoris. Un llegat que basteix la identitat cultural de la ciutat.

Per acabar aquesta breu aportació, entenc que Barcelona hauria d'aprofitar una reforçada projecció internacional per convertir-se en focus d'irradiació de la llengua i la cultura dels Països Catalans. Enfortint-la i suplint les mancances cap a l'exterior de les expressions culturals que quedarien fora dels límits del nou estat. També considere que hauria d'aprofitar la nova condició de la ciutat per esdevenir altaveu mundial en defensa de la resta de llengües i cultures amenaçades. Per alertar de la dramàtica uniformització que s'està agreujant els darrers temps. I per conservar el patrimoni únic i irrepetible de totes les maneres d'entendre i explicar el món.

Barcelona, capital de la cultura i la memòria

Quim Torra

Editor i director del Born Centre Cultural

La política cultural de Barcelona dels propers anys estarà condicionada al futur de la independència de Catalunya.

D'una banda, Barcelona haurà de continuar essent una ciutat amb esdeveniments i activitats que involucrin a la població i que es basin en el principi de formació de ciutadans cultes, crítics i democràtics. S'ha de seguir sent una de les millors ciutats del món per viure i treballar i basant els eixos culturals fonamentals tant en el benestar i la qualitat de vida, com en la iniciativa i la creativitat.

Però tot canviarà amb la independència, i sobretot, per a la capital del nou estat. Barcelona es beneficiarà del fet de tenir, per primera vegada, veu pròpia i directa al món d'un país que «s'estrenarà» en el nou ordre internacional. Milions d'ulls es giraran vers aquell petit país del sud d'Europa amb la ciutat més important de la Mediterrània.

Les noves autoritats de les noves institucions hauran d'impulsar la cooperació dinàmica amb les associacions de ciutadans i les àrees de creixement creatives. Activitats culturals i de lleure s'hauran de desenvolupar a través de la ciutat, creant plataformes actives per als esports, les arts i el patrimoni cultural de la ciutat. Aquests esforços s'hauran de basar en la diversitat, la solidaritat i la pluralitat d'interessos.

Però on Barcelona assolirà una capacitat d'influència extraordinària és en disposar, finalment, d'interlocució directa amb el món. Barcelona podrà entrar decididament i sense els consrenyiments actuals, en la competència mundial per inversions, mercat de treball i el turisme. La llibertat amb la qual Barcelona podrà oferir-se al món, explicar-se, competir-hi, ho canviarà

tot. En conseqüència, també el desafiament serà planificar la ciutat perquè pugui donar cabuda a aquest immens esclat cultural, industrial i de serveis.

Sobre la base d'aquestes premisses, la independència de Catalunya pot transformar culturalment la ciutat de Barcelona en sis punts a tenir en compte:

Molt més que ciutadans, socis de la ciutat

Els barcelonins s'han de veure a si mateixos com a copropietaris de la ciutat a través de la seva participació i exercici de la seva responsabilitat en l'oferta cultural.

La cultura, en la Catalunya independent, ha de ser un component integral de formació de ciutadans, que serveixi tant per millorar el coneixement individual, com per a que de l'intercanvi mutu en neixi una societat millor, més crítica i més lliure.

El somni del moviment noucentista té l'oportunitat de reviure una altra vegada. Aquella ciutat culta i oberta al món pot ser realitat. Però caldrà la implicació decidida dels seus ciutadans.

Indústries culturals

L'entorn de negocis per a les empreses creatives i innovadores millorarà substancialment amb la independència. No només en recursos, sinó també per l'atractiu que despertarà en el món que ve. Amb tota probabilitat, el futur de Barcelona dependrà principalment de les persones amb mentalitat creativa i l'establiment de projectes empresarials innovadors. Les condicions que fan possibles els entorns on aquestes indústries poden desenvolupar-se, difícilment s'aconsegueixen sense els instruments de què disposen els estats. La independència oferirà als catalans i als barcelonins eines que no han disposat fins ara, que afegiran noves oportunitats i camins fins ara impossibles d'explorar.

És més, l'actual situació de residualitat i ofec que pateix Catalunya dins l'estat espanyol fa inviable per Barcelona projectes que només es poden plantejar, defensar i lluitar des de les pròpies estructures d'estat.

Patrimoni

La preservació i exhibició de la rica història cultural de Barcelona i la seva arquitectura urbana faran un pas al davant. Catalunya serà present al món com una cultura mil·lenària, amb un passat extraordinàriament ric que cobrarà valor i interès internacional en ell mateix, sense la subsidiarietat actual.

També internament, després del llast de la pertinença a Espanya, la història cultural pròpia adquirirà una major importància en els programes educatius. Ens coneixerem millor a nosaltres mateixos i ens valorarem més.

Capital d'un nou país

La posició cultural única de Barcelona millorarà també país endins.

Barcelona és la capital de Catalunya. Però cal tenir en compte que no s'és capital de res perquè ho posi en un paper. La història sempre ha fet igual: un país ha reconegut en una ciutat el seu lideratge quan aquesta l'ha exercit i l'ha defensat, quan ha sabut comprendre les palpitations

del temps, quan no ha dubtat en abraçar els anhels i els ideals del poble —i els ha estirat fins al límit—, quan s’ha fos amb l’esperit de la nació. Una capitalitat es guanya; però una capitalitat es pot perdre, també. No és una definició ni un article d’una llei, és una moral i una exigència, subjecta, doncs, a una ètica i a unes responsabilitats.

La capital de la República Catalana necessitarà tant el rerepaís, com aquest la seva capital. Els llaços es faran més estrets, proporcionant una estimulació vital. L’esclat creatiu que viurà el nou estat podrà circular de la capital al país i del país a la capital sense traves.

La nova posició internacional de Barcelona

L’oferta cultural de renom internacional haurà de ser un dels senyals de la nova identitat barcelonina, fent-la encara més atractiva, i de més qualitat.

Barcelona té una posició única dins d’Europa. Juga ja ara la lliga de les grans ciutats que disposen d’una gran espectre de possibilitats, tant patrimonials, de fires i festivals, com històric culturals. Barcelona lliga el seu urbanisme al seu estil de vida, on se la pot gaudir tant en família i amics, com al treball i per passar el temps d’oci.

Però la independència impulsarà la seva projecció internacional, fent-la encara més atractiva per a turistes, congressistes assistents, empreses internacionals i expatriats. Aquesta crida internacional, doncs, contribuirà significativament a la millora de la seva situació econòmica.

D’altra banda, tenir veu pròpia al món facilitarà la posició d’arribar a acords i intercanvis de Barcelona amb altres ciutats i permetrà forjar vincles estrets amb institucions internacionals i xarxes de ciutats. Catalunya esdevindrà estat membre de ple dret de desenes d’organismes internacionals, molts d’ells de caràcter cultural, que establiran les seves delegacions a la ciutat. Els llaços internacionals s’enfortiran. Per primera vegada en la seva història contemporània, Barcelona disposarà de les mateixes regles de joc que la resta de capitals del món.

La reputació cultural de Barcelona, com a capital d’estat, encara haurà de fer-nos sentir més responsables, en la qualitat de la programació. La veritable batalla a jugar en els propers anys serà la de la qualitat. Si Barcelona ha estat punta de llança de la projecció internacional de Catalunya —amb totes les enormes dificultats que ha suposat fins ara fer-ho dins de l’estat improp—, encara més ressò pot tenir i jugar en el nou escenari que es preveu. La independència pot facilitar un major protagonisme en el mercat internacional i ajudar a sortejar esculls que avui són impossibles de salvar. Però, en definitiva, dependrà de la qualitat, la creativitat i la innovació dels barcelonins.

Finalment, la capital cultural de la Mediterrània, ara sí, haurà de vincular el seu progrés a l’enfortiment dels plans socials, econòmics i espacials de la ciutat. Més cultura és més benestar.

Recuperació de la memòria històrica

La història contemporània de la memòria històrica dels pobles és una història marcada pel dolor. I és que la memòria no ha estat mai una concessió graciosa, sinó una conquesta durament assolida.

A tots els que la història —per la guerra, l’odi, el menyspreu— ha col·locat al marge d’un estat, d’una comunitat, d’una ciutat o d’una societat, pobles sense drets, sense paraules, sense identitat, han hagut de recórrer complexos i escarpats camins per a poder exercir el seu dret. Parlem de conquerir la memòria històrica, sí, que no és tan sols un dret, sinó també l’èpica d’assolir la

més gris de totes les normalitat, tornar a ésser, retornar a un lloc, al propi lloc. Per això, reconeixement i identitat van de la mà. I el reconeixement de la pròpia identitat és el primer pas per a assolir-la.

Catalunya, després de l'intent de genocidi franquista, era un poble privat d'una part de la seva història —d'una part essencialíssima, la seva raó d'ésser—. Una part transcendent de la seva història recent li havia estat negada, manipulada, substituïda. D'igual manera que els renaixentistes catalans del XIX i del XX, també aquestes darreres dècades del XX i inici del segle XXI han estat les de l'apassionant recerca de la història desapareguda. Ens hi jugàvem molt, molt més que l'essencial dret a saber, ens jugàvem tornar a reconèixer-nos poble, tornar a ésser. Sense història no hi ha identitat i sense identitat, aleshores qui som?

Un poble oprimat és un poble sense paraules. Un poble sense història, és un poble sense accés a la veritat. On no hi ha història, no hi pot haver veritat, sinó tan sols parcialitat i espoli, abús i falsedat. Deia Guimerà que el principal botí dels pobles conqueridors sobre els pobles oprimits eren la seva llengua i la seva història.

Per això, guanyar el dret a la memòria és guanyar el dret a tenir accés a la veritat. I per això també, a banda d'exercir-lo, cal saber-lo conservar. I avançar. Perquè cap dret no cau del cel, costa molt guanyar-lo, però encara costa més retenir-lo.

No n'hi ha mai prou de memòria, s'ha d'anar construint dia a dia. Com la nació, és un plebiscit diari. Perquè la memòria no és passat, sinó futur. No ens explica els temps antics, sinó que ens permet mirar endavant —en un futur crític, democràtic i lliure—. El seu destí, per tant, és anar creixent. El dia que deixi de fer-ho, l'oblit, expectant, traïdorament alerta, ocuparà el seu lloc.

I així com, des del punt de vista dels ciutadans, podem parlar del dret a la memòria, com la lluita col·lectiva per a formar part de la història. I d'assolir la veritat, i de ser, de reconstruir allò que no se'ns va explicar, que no se'ns va voler dir, al seu davant hi ha el deure de la memòria que pertoca a les institucions. Un dels més importants, perquè és en l'exercici rigorós i el compliment d'aquest deure quan es pot prevenir contra les deformacions i temptacions d'alguns dirigides a negar aquests drets: el del coneixement d'un poble de la història de la seva opressió. Un dret, doncs, el de la memòria, que pertany al patrimoni de tots, i com a tal ha de ser preservat.

Aquest tema, el del deure de la memòria, hauria de ser rellevant en un país on la culpa sovint es fa recaure en les pròpies víctimes, a través d'un pervers instrument xantatgista. A Espanya, per exemple, s'han impulsat polítiques d'oblit en associar la memòria de les víctimes amb la continuació d'una «guerra» —encara que només fos ideològica—, i, en canvi, insinuar i seduir amb l'oblit, aconseguint que signifiqués seguretat i pau. Conseqüentment, les víctimes, que van patir una dictadura, són ara excloses, de nou, en democràcia, de la justícia.

No hi ha memòria històrica possible sense les combinacions del dret i del deure. Si falla un, l'altre no se'n pot sortir, se'n acaba ressentint. Per això, ambdós, emparats plenament, críticament, ambiciosament, són la darrera garantia d'una societat democràtica.

La independència de Catalunya provocarà un salt qualitatiu colossal en la recuperació de la nostra identitat, la nostra veritat i la nostra cultura. Catalunya serà i Barcelona també. Ja no ens trobarem davant de la ciutat d'una província, sinó la capital d'un país que té en la seva llengua, la seva història i la seva cultura, la raó última d'ésser. Per primera vegada tindrem tots els instruments necessaris al nostre abast per conèixer-nos, analitzar-nos i jutjar-nos críticament, si cal. Catalunya i Barcelona podran enfrontar-se al seu passat, recuperar plenament la seva memòria, perquè ja només tindran un futur per davant.

Capital del pensament i del diàleg interreligiós

Francesc Torralba

Filòsof i teòleg, director de la Càtedra Ethos de la Universitat Ramon Llull

Introducció

L'objectiu d'aquesta aportació és reflexionar sobre els beneficis que podria tenir per al camp del pensament i del diàleg interreligiós i intercultural el reconeixement de Barcelona com a capital d'un futur estat europeu. Per aquest motiu està plantejat de manera hipotètica i mira d'esbrinar les conseqüències que podria tenir per promoure el desenvolupament i la projecció del pensament i del diàleg interreligiós i intercultural.

Exposició

No és fàcil imaginar els beneficis que comportaria per al camp del pensament i del diàleg interreligiós la capitalitat de Barcelona en el marc d'un nou estat legítimament i legalment reconegut per la comunitat internacional.

No hi ha dubte que, des de molts punts de vista, Barcelona ha exercit i exerceix des de fa segles aquesta capitalitat de Catalunya, però el reconeixement internacional d'aquesta capitalitat podria representar un canvi qualitatiu en la producció, en la difusió i en la internacionalització del pensament que, en les seves diferents facetes, es gesta i s'articula des de la Ciutat Comtal.

Tant per la seva situació geogràfica com per l'emprenedoria dels seus ciutadans, Barcelona ha estat i és un àmbit de recepció de corrents de pensament del centre i del nord d'Europa des de temps immemorials. Per la seva proximitat amb França i, de retruc, amb l'Europa continental, ha estat un lloc de recepció de corrents innovadors que, posteriorment, han penetrat al conjunt del país. La ciutat ha estat la caixa de ressonància de produccions filosòfiques, científiques, econòmiques, estètiques i literàries de tot tipus de modes i d'*ismes* innovadors que es gestaven més enllà dels Pirineus. Molt sovint ha estat el canal a través del qual aquests corrents han arribat al conjunt dels pobles de la península Ibèrica i també a l'àmbit sud-americà.

La capitalitat pot ser una ocasió per enfortir les pròpies institucions de pensament i els centres culturals que ja existeixen a la Ciutat Comtal per tal de fomentar aquesta acollida i recepció i, a la vegada, per difondre-la al conjunt del país i exportar-la a altres països de l'esfera mediterrània i de Llatinoamèrica. En aquest sentit, pot enrobustir una tendència que ja forma part de la manera de ser i de pensar dels ciutadans de Barcelona, però un marc institucional idoni podria ser efectiu a l'hora de divulgar-lo i potenciar-ne la recerca.

També pot ser una ocasió per establir vincles i compartir talent en el camp de la producció de pensament, en un pla de simetria, amb creadors intel·lectuals i productors culturals d'arreu del món, per tal que aquests creadors puguin trobar a la ciutat de Barcelona un espai per donar a conèixer les seves innovacions i propostes pioneres. Ja existeixen institucions que fan aquesta funció, però seria d'esperar que la capitalitat donés més impuls i solidesa a aquestes iniciatives que Barcelona desenvolupa des de fa decennis.

Tant en l'àmbit de les ciències pures com en el de les ciències experimentals, tant en l'àmbit del pensament, de l'ètica, de l'estètica com en el de les tradicions espirituals, Barcelona és i ha estat un lloc d'acollida, oberta a la «llum que ve del nord», per dir-ho amb la bella expressió del poeta i assagista Joan Maragall (1860-1911). També, però, ha estat terra d'acollida del pensament i dels corrents estètics del sud de la mediterrània, i això ha permès la creació d'híbrids culturals i de simbiosis molt innovadores.

Barcelona podria esdevenir un centre de referència del pensament teixit a la mediterrània, i enfortir així els ponts de diàleg entre les dues ribes del *Mare Nostrum* i fer possible la promoció d'una xarxa de pensament inspirada en els valors de la mediterraneïtat que pogués projectar-se més enllà de les nostres fronteres. Hi ha experiències en aquesta línia que ja existeixen i que podrien enfortir-se si Barcelona esdevingués capital i pogués ser tractada com un interlocutor vàlid amb altres capitals de la conca mediterrània.

La capitalitat pot ser decisiva per una altra raó, a saber, per projectar el pensament propi, el que es forja i es destil·la dins de la ciutat al conjunt del país i més enllà de les fronteres nacionals, de tal manera que aquesta exportació pugui planificar-se i desenvolupar-se amb equitat respecte d'altres capitals europees i que les novetats i les innovacions realitzades en el nostre àmbit trobin ressonància en altres capitals del món.

Massa sovint, en el camp del pensament es produeix el moviment de recepció, però hi manca una projecció internacional de la pròpia creativitat, una propagació *ad extra* de les pròpies produccions i se sucumbeix a un consum endogàmic. Solament alguns pensadors barcelonins excepcionals han aconseguit fer arribar les seves propostes i innovacions més enllà de l'esfera del país i ser traduïts, reconeguts i premiats fora de casa. En el camp del pensament, dos exemples paradigmàtics, i a la vegada molt diferents, d'aquesta projecció de la filosofia en el marc del segle xx són Raimon Panikkar (1918-2010), autor d'una obra en la qual es desplega un diàleg permanent entre Orient i Occident, i Eugenio Trias (1942-2013), el filòsof del límit, reconegut amb el premi internacional Friedrich Nietzsche, que correspon al Nobel de la filosofia.

La capitalitat pot afavorir, doncs, la difusió del pensament propi més enllà de les pròpies fronteres, fent possible la seva traducció i la seva promoció en tots els aspectes i també l'atracció d'estudiosos del nostre llegat filosòfic més valuós.

Hi ha encara un altre factor que podria ser decisiu amb l'adveniment de la capitalitat de Barcelona: el reconeixement i l'estima pels pensadors que ha donat la ciutat en múltiples moments de la història i en diferents camps disciplinaris, des de la *Barcino* romana fins a la gran metròpolis actual. Molt sovint, els barcelonins desconeixen aquest patrimoni immaterial, la riquesa de propostes i de corrents de pensament que s'han articulat en el marc de la Ciutat Comtal, ja sigui per deixadesa, per dificultat d'accedir a les seves obres o bé perquè no s'han divulgat mínimament en la ciutadania.

Disposar de les estructures pròpies d'una capital europea podria ser una bona ocasió per difondre els prohoms en el camp del pensament com fan altres grans ciutats del món: Praga amb Franz Kafka, Copenhaguen amb Søren Kierkegaard i Stuttgart amb Hegel, per citar tan sols tres exemples molt coneguts. És evident que no comptem amb una tradició de pensament filosòfic com la que s'ha teixit a Alemanya, a França o a Anglaterra, però la capitalitat pot ser una ocasió per difondre i donar a conèixer pensadors, creadors culturals, humanistes i savis que han reeixit i han estat creadors d'una obra singular i innovadora. Un exemple paradigmàtic del que estic dient és el cas de l'humanista i historiador de la cultura Miquel Batllori (1909-2003), un *homenot* —per dir-ho amb paraules de Josep Pla— nascut a Barcelona i molt desconegut de gran part dels ciutadans barcelonins.

Un altre aspecte que podria comportar la capitalitat de Barcelona és enfortir la seva potència editorial. Barcelona ja és, en el conjunt de ciutats europees, un espai reconegut per la seva gran producció i dinamisme editorial. La presència continuada d'editors barcelonins a la ciutat de Frankfurt i a altres fires internacionals com Guadalajara (Mèxic) evidencia aquest fet. El teixit

editorial barceloní és complex i ric, i inclou des de grans grups editorials fins a empreses familiars o microempreses editorials que emergeixen de l'esperit emprenedor dels seus ciutadans, que innoven en una determinada àrea i que donen a conèixer creadors i pensadors propis. Un exemple paradigmàtic d'aquest esperit editorial, reconegut unànimement pel seu prestigi i rigor, és el cas de l'editor Jaume Vallcorba i Plana (1949-2014), recentment traspassat.

La capitalitat hauria de ser una ocasió per enfortir i potenciar aquest teixit editorial perquè, en gran part, l'edició és la manera de difondre i de donar a conèixer el nostre pensament arreu del país i del món. Igualment, la capitalitat hauria de comportar una capacitat per identificar el talent al llarg del país i que aquest pogués trobar en la capital una ocasió per projectar-se internacionalment i difondre's.

A l'hora de reflexionar sobre l'efecte que podria tenir la capitalitat de Barcelona com a puntal d'un nou estat en el pla del pensament i de l'espiritualitat, hi ha dos àmbits als quals també cal prestar atenció: la promoció del diàleg interreligiós i intercultural i la cultura de la pau.

Tant per la seva història com pel fet de ser lloc de pas, Barcelona ha estat i és gresol de cultures, de tradicions religioses que han coexistit en el mateix espai i que han deixat múltiples manifestacions culturals en diferents camps, des de la gastronomia fins a l'alta especulació filosòfica. Per raons històriques, Barcelona ha estat un lloc de trobada de les tres grans religions bíbliques: judaisme, cristianisme i islam. Aquesta coexistència s'ha vist reflectida en nombroses manifestacions culturals, en obres de pensament i també en la toponímia i la cultura popular de la ciutat. En l'actualitat, la pluralitat religiosa i cultural, per diverses raons, s'ha multiplicat exponencialment i això obre noves possibilitats d'interacció i de creació en el camp del pensament, que degudament articulades poden donar grans fruits.

En el present hi coexisteixen pacíficament cultures i religions de diferents latituds, especialment en algunes àrees de la ciutat. El diàleg interreligiós i intercultural és una realitat que s'articula en la vida pública i que està promoguda i estimulada per diferents entitats i associacions, que tenen la seu a la ciutat, tant de caràcter civil com religiós.

La capitalitat pot ser una ocasió idònia per aprofundir i exportar el propi model de gestió de la diversitat religiosa, un motiu per aportar aquest valor al món, especialment en aquelles ciutats de la mediterrània que viuen de manera conflictiva la coexistència d'identitats culturals i religioses diferents.

La capitalitat pot ser una oportunitat per donar valor a aquestes experiències de diàleg i afavorir la trobada i l'intercanvi cultural i religiós entre grups distints a fi d'afavorir la cohesió social i l'harmonia entre els ciutadans. Hi ha molts exemples, en la història recent de la ciutat, d'aquesta cultura del diàleg: des de la celebració del Parlament Mundial de Religions durant el Fòrum de les Cultures del 2004 fins a l'Atri dels gentils, entès com un diàleg entre pensadors creients i no creients promogut per l'Església catòlica que va tenir lloc en el marc de la Sagrada Família.

No sempre som prou conscients d'aquest valor del diàleg i de la convivència pacífica entre maneres de pensar i de creure diferents, però és un actiu que ha estat reconegut per entitats independents i és un dels valors que la ciutat de Barcelona ha de saber protegir, promoure, i que pot aportar al conjunt del món.

En aquesta mateixa línia de reflexió hi ha, encara, un aspecte que també podria veure's afavorit per la capitalitat de Barcelona: la promoció i el desenvolupament de la cultura de la pau. Des del seu passat medieval fins al present, a Barcelona hi ha una tradició de pacte i de consens. Prova d'això són les nombroses entitats, associacions, moviments i grups humans nascuts de la

mateixa dinàmica de la societat civil que s'han dedicat a elaborar propostes de pacificació i de convivència i que amb la seva intervenció preveuen conflictes, pal·lien situacions difícils i realitzen una feina de mediació no sempre reconeguda institucionalment.

La cultura de pau té un gran ressò en la societat civil i la capitalitat de Barcelona podria ser una ocasió per aprofundir en el seu significat, una oportunitat per aplegar els millors pensadors de la pau del moment i per exportar aquestes propostes en les àrees del món més urgides de pau. Grans figures del diàleg i de la pau, encara no nascudes a Barcelona, han esdevingut referents de caràcter mundial. És el cas de personatges tan distants en la història com Ramon Llull, autor, entre altres obres, d'*El llibre del gentil i els tres savis*, i Pau Casals.

En els darrers anys, institucions de diferent signe han celebrat a la Ciutat Comtal congressos d'abast internacional, simposis, trobades, de naturalesa molt distinta, amb el focus de la pau com a epicentre.

Hi ha, finalment, un aspecte que podria comportar la capitalitat de Barcelona. L'hegemonia del pensament neoliberal té, molt sovint, un efecte negatiu sobre el pensament no instrumental, sobre les humanitats, les arts i la filosofia. Com en altres ciutats europees, la capitalitat pot ser una ocasió per potenciar la cultura de les humanitats, el desenvolupament de l'esperit i de la creativitat dels ciutadans, a través d'una xarxa d'institucions i de professionals que estimulin el pensament crític i les capacitats estètiques dels ciutadans.

Els pensadors més lúcids del planeta, des de Martha Nussbaum fins a Tzvetan Todorov, ens adverteixen de la necessitat de conrear les humanitats, de potenciar espais de silenci i de pensament en les grans urbs, de difondre la cultura de l'esperit i del pensament per tal d'enfortir els mateixos valors democràtics i la capacitat crítica dels ciutadans. La lògica del mercat exclou, molt sovint, aquesta àrea de la vida humana, per estèril, per poc o gens rendible i, no obstant això, el conreu de les humanitats, en les seves diferents branques, és essencial per construir civilitat i qualitat humana.

El manifest *Unes humanitats amb futur* (17 de gener de 2014), gestat a la ciutat de Barcelona i elaborat per professionals de la cultura, promogut per dues institucions de referència amb seu a la Ciutat Comtal com l'Institut d'Estudis Catalans i la Facultat de Teologia de Catalunya, és un exemple evident de la sensibilitat de creadors molt diversos per potenciar aquesta dimensió del saber en el conjunt de la ciutadania. La capitalitat hauria de ser una oportunitat per canalitzar aquest anhel i per estimular la cultura del pensament crític, de la reflexió i de la deliberació, en definitiva, per culminar el projecte d'il·lustració i potenciar els valors bàsics de les democràcies representatives que garanteixen la convivència pacífica dels ciutadans: la tolerància, el respecte, l'equitat, la dignitat i la responsabilitat.

El fet que Barcelona esdevingui la capital d'un nou estat podria ser una oportunitat per aprendre d'aquells estats que subratllen el valor del pensament i de la creativitat dels seus ciutadans, perquè entenen que quan creixen les persones, també creixen les ciutats i els pobles.

En definitiva, la capitalitat podria ser una ocasió per potenciar les condicions de possibilitat del pensament. La creació de pensament va molt lligada al geni individual, però també al talent social o compartit. Hi ha grans pensadors que han desenvolupat la seva obra en ciutats molt marginals en el conjunt d'Europa i del món i, no obstant això, aquell pensament s'ha obert camí i ha trobat un ressò mundial a través dels segles. Seria el cas, per exemple, d'Immanuel Kant, que va forjar el seu pensament des de la petita ciutat de Königsberg, sense haver estat mai a Berlín, la capital del pensament germànic en la segona meitat del vuit-cents i el primer terç del nou-cents.

També hi ha grans capitals que no han generat un pensament creatiu i innovador en el camp de les idees, sinó que, sobretot, han importat el pensament que han articulat creadors d'altres ciutats. Amb tot, el pensament necessita unes condicions de possibilitat, un marc per néixer, per créixer i per desenvolupar-se. Si Barcelona esdevingués una capital europea seria una ocasió per crear aquestes condicions favorables a la creació de pensament, però també per exportar les experiències reeixides en el diàleg intercultural i interreligiós.

No es pot dir que disposem d'una tradició de pensament que s'hagi articulat de manera continuada i persistent al llarg del temps. La història del pensament a Barcelona i, per extensió, al conjunt del país, es caracteritza per la seva discontinuïtat, per l'emergència de figures molt creatives que elaboren una obra i que, molt sovint, no generen escola ni deixebles. Moltes d'aquestes figures eminents en diferents camps (ètica, estètica, metafísica, epistemologia) han trobat tota mena d'obstacles i d'impediments per fer realitat les seves intuïcions i elaborar la seva obra, però gràcies al mecenatge cultural o a l'obstinació individual, han reeixit.

La capitalitat pot ser una ocasió per acollir el talent creatiu, els corrents de pensament alternatius i donar-los la rellevància i la vigència que han tingut històricament.

Barcelona és una ciutat de contrastos en el camp del pensament. Ha donat vida a pensadors molt distints, de sensibilitats religioses, socials i polítiques molt contrastades, des del pensament escolàstic de signe catòlic fins a l'anarquisme, passant per la filosofia llibertària i l'articulació de tota mena d'utopies de caràcter social. Ha estat, a la vegada, lloc d'eclosió del modernisme, però també del noucentisme, en les seves diferents formes. La Ciutat Comtal ha estat el focus de visions i de propostes que, partint de l'esperit mediterrani, són diametralment oposades, però que han trobat cabuda i recepció en el marc de la ciutat.

Aquesta diversitat, que es reflecteix en el camp del pensament però també de la vida quotidiana de la seva gent, és part de la seva riquesa. Barcelona ha estat la font de creació de pensament conservador i defensor de les tradicions més arrelades, però, a la vegada, el punt d'ebullició de pensament revolucionari que, molt sovint, la ciutadania ignora profundament.

En definitiva, la capitalitat podria posar valor a tota aquesta producció al llarg de la història i potenciar els joves pensadors i creadors culturals tot oferint-los un marc idoni per explorar les seves intuïcions i evitar que el talent marxi de la ciutat a la recerca d'altres àmbits on s'ofereixin millors condicions de possibilitat per acollir-lo i desenvolupar-lo. L'aposta per l'esperit emprendedor, tant en el camp econòmic com en el social i en el cultural, es podria veure reforçada per la capitalitat. Aquesta aposta és decisiva perquè una ciutat creixi en innovació, en recerca i en desenvolupament i, finalment, perquè millori, també, la qualitat de vida de les persones que hi viuen i hi treballen.

Conclusions

De les reflexions precedents és raonable arribar a la conclusió que la capitalitat de Barcelona tindria un efecte positiu per al camp del pensament i del diàleg interreligiós, sobretot, i la capitalitat comportaria l'articulació d'estructures i institucions que poguessin recollir la vitalitat del pensament i del diàleg interreligiós i intercultural que ja té lloc, actualment, a Barcelona.

Un país amb el coneixement com a motor de canvi

Montserrat Vendrell

Directora general de Biocat i del Parc Científic de Barcelona

Adela Farré

Directora de Comunicació i Relacions Institucionals de Biocat

Els països no fan recerca perquè són rics, sinó que són rics perquè fan recerca.

Aconseguir que el cercle virtuós coneixement-innovació-valor-riquesa sigui el puntal de la Catalunya independent involucra molts actors i requereix unes condicions d'entorn adequades: universitats competitives que formin professionals de prestigi, empreses innovadores, accés a capital, recerca d'excel·lència i un entorn regulador favorable.

La inversió pública és imprescindible per a la recerca bàsica, però per portar productes al mercat la inversió privada és essencial. Sovint, la clau és a la creació d'uns marcs normatius i fiscals adients per propiciar-la.

L'aposta per la creació de centres de recerca propis i regits per criteris d'excel·lència, rendiment de comptes i autonomia de gestió ha contribuït a fer que l'alt nivell de la recerca a Catalunya la situï entre les regions capdavanteres a Europa. Un bon indicador de la qualitat de la recerca que es fa a casa nostra és el volum de fons internacionals captats. Si agafem el nombre d'ajuts de l'European Research Council (ERC), els projectes més competitius i ben dotats d'Europa, Catalunya se situa en termes relatius (fons rebuts *versus* població) en la quarta posició de tots els països receptors, darrere de Suïssa, Israel i els Països Baixos —en tercer lloc, doncs, dels països de la UE. El bon funcionament de bona part dels centres de recerca catalans i del programa ICREA, que permet contractar investigadors amb el mèrit científic com a únic referent, hi tenen molt a veure. A tall d'exemple, el *Mapping Scientific Excellence* (www.excellencemapping.net) que elabora la Max Planck Society alemanya situava el 2013 l'ICFO en la primera posició mundial en el rànquing de centres d'investigació de ciències físiques.

Un dels sectors on aquest paradigma es posa més de manifest és el sector de la salut.

El desenvolupament d'un nou fàrmac, per exemple, necessita entre deu i quinze anys de recerca i pot arribar a requerir diversos centenars de milions d'euros d'inversió. Per afrontar un procés tan llarg, complex i costós, en un context de progrés científic i tecnològic accelerat, cal la intervenció de centres i companyies diverses i de dimensions molt diferents, amb una necessitat d'accés a capital per afrontar les fases de creixement. Al final de la cadena, hi ha un altre cop l'Administració com a responsable de la normativa reguladora i com a principal client, a través dels sistemes públics de salut.

A Catalunya hi ha 56 centres vinculats a les ciències de la vida, que ocupen 7.200 persones, 4.500 de les quals són investigadors. S'hi compten 512 empreses en l'àmbit de les ciències de la vida, amb una facturació d'11.527 milions d'euros (any 2011), més de 33.000 treballadors i un volum de negoci que contribueix al 5,8% del PIB de Catalunya. D'aquestes, 194 són empreses biotecnològiques, 40 són farmacèutiques, 54 de tecnologies mèdiques, i la resta inversors, proveïdors o empreses de serveis. Tot i que des de l'any 2000 el nombre d'empreses s'ha pràcticament doblat, més del 80% d'aquestes empreses són pimes i la majoria se situa a la franja de les microempreses. Barcelona concentra el 90% de tota l'activitat en l'àmbit de ciències de la vida de Catalunya.

El creixement del sector en el seu conjunt, però també centre a centre, empresa a empresa, és el repte que tenim al davant. Hem de ser capaços de dissenyar l'arquitectura que volem, i d'aixecar el finançament necessari per impulsar aquest procés. Això, en un moment de crisi, exigeix més que mai poder fer **política en majúscules, científica i industrial**.

És imprescindible també una **autonomia en l'àmbit legislatiu** per dissenyar un entorn regulador que faciliti la creació de valor, que incentivi la presa de decisions individuals per part dels emprenedors i empresaris, gestors, inversors i polítics. Ens cal **autonomia també en l'àmbit executiu** per gestionar pressupostos, per impulsar estratègies valentes que prioritzin sectors clau de la nostra economia i per tenir veu pròpia més enllà de les nostres fronteres. I, finalment, volem una **capital capdavantera i innovadora** com Barcelona, que lideri aquest procés i l'acosti als ciutadans, que obri fronteres i pugui afegir la seva marca a la d'un nou estat d'Europa.

Barcelona: capital de país, capital de cultura, capital al món

Vicenç Villatoro

Escriptor i periodista

Per a la ciutat de Barcelona, exercir plenament la seva capitalitat en l'àmbit de la cultura vol dir fonamentalment tres coses, diferents i complementàries, que són, al meu parer: ser la capital cultural d'un país, d'un territori, d'una societat plural; ser la capital també d'una llengua que es parla més enllà d'aquest territori administratiu i de la cultura que s'hi expressa, i ser una capital entre les capitals culturals del món.

Intento explicar aquestes tres capitalitats d'una manera més precisa. La primera, ser el punt de referència cultural de tot un territori, el català, que reconeix en Barcelona la seva capital, tant pel que fa a l'oferta com a la creació o com a lloc de formació, intercanvi i producció. Ser, per tant, el nòdul central de la xarxa de ciutats catalanes, que actuen com un espai únic i interrelacionat en l'aspecte cultural, dibuixant una veritable Catalunya-ciutat. La segona, exercir de capital d'una cultura, la que s'expressa en llengua catalana, amb un criteri no estrictament territorial i encara menys administratiu: Barcelona és la capital de la cultura feta en català, es faci allà on es faci i siguin on siguin els ciutadans que ho fan, des del punt de vista administratiu, més enllà de l'espai físic i de les fronteres. La tercera, i no pas la menor, participar amb totes les condicions i amb tota la força, sense estar condemnada a un paper subsidiari, en la xarxa de ciutats de tot el món, de capital real de la cultura, que vertebrava els circuits, la creació i el consum cultural: ser un nus important, reconegut i actiu d'aquesta xarxa de capital; ser una capital entre les capitals. Per exercir aquestes capitalitats, Barcelona necessita un important capital humà, unes polítiques públiques compromeses i decidides, uns equipaments competitiu i atractiu i una trama de creadors, empreses de la cultura i el coneixement i centres de formació, potents i vitals. No es pot fer només des de les institucions, però no es pot fer en cap cas sense les institucions.

Es dirà que aquestes capitalitats confluents Barcelona ja les exerceix a hores d'ara. O que les exerceix parcialment. O que pot exercir-les més o menys igual sense necessitat d'esdevenir una capital d'estat: precisament en l'àmbit de la cultura —a diferència d'altres àmbits administratius, polítics o financers— el valor afegit de ser la capital d'un estat sembla menys visible. En tot cas, hi ha àmbits on la demanda d'un estat propi sembla més urgent i amb més efectes a curt termini que en la cultura. I en part és cert. Però només en part: en alguns dels aspectes dels exercicis de la capitalitat, sobretot els que tenen a veure amb les grans infraestructures, i a través d'aquestes amb la pertinença a les grans xarxes mundials de referència, per a Barcelona serà fonamental comptar amb la complicitat d'un estat propi que aposti decididament per aquestes infraestructures, i sortir del mapa cultural d'un estat que ha fet aquesta aposta per una ciutat, Madrid, que en molts casos és competidora directa de Barcelona.

En el mapa d'infraestructures culturals de l'Estat espanyol, els grans equipaments barcelonins han ocupat un paper subsidiari, dins d'una estructura molt piramidal i centralitzada. Els recursos i les polítiques de l'Estat s'han repartit amb la idea que Madrid havia d'esdevenir la capital cultural en tots els àmbits i que Barcelona havia de pertànyer a una xarxa interna de segon nivell, alineada amb altres ciutats com Sevilla, València o Bilbao. Equipaments com el Liceu, el MNAC o el MACBA han patit els efectes d'aquest mapa polític jerarquitzat, en què pertanyien a un estat —no tan sols a través de la presència del Ministeri espanyol en els seus òrgans gestors, sinó sobretot pel que fa a l'esquema de finançament— que de fet no hi apostava com a elements de capitalitat, i en canvi apostava per equipaments de la mateixa naturalesa a Madrid, que en un cert sentit hi competien. Tenir un estat propi que aposta per tu és important. Deixar de tenir un estat que aposta, també amb els teus recursos, per la teva competència pot compor-

tar també un canvi qualitatiu important. Sobretot si l'aposta del nou estat per la seva capital és decidida, generosa i estratègica.

Una segona consideració prèvia. L'exercici de la capitalitat barcelonina en termes culturals respecte a un territori i a una identitat cultural no hauria de reproduir el model que han adoptat, amb èxit decreixent, els estats de concepció jacobina. És a dir, no hauria de ser una capitalitat basada en una visió piramidal o radial en la qual simplement Barcelona ocupés el mateix lloc i la mateixa funció que ocupen Madrid o París. La capitalitat en un model d'arrel més confederal, més participatiu, més igualitari, suposa ser el nus de referència en una xarxa que té nusos diversos. Això és especialment obvi en el cas català. La vitalitat cultural catalana, indubtable, tot i que construïda històricament al marge de les institucions i especialment de les institucions de l'Estat, i amb una força preponderant de la societat civil, es fonamenta en l'existència d'una xarxa efectiva de ciutats mitjanes que vertebrin el conjunt del territori. Garcia Espuche considera que l'existència d'aquesta xarxa ja en el segle XVI és el que explica la vitalitat econòmica i la persistència de la personalitat pròpia de Catalunya.

Ja avui, el territori català no actua, culturalment, com un sistema radial on tot condueix a Barcelona. Actua com un espai —especialment pel que fa a les dues corones de ciutats al voltant de Barcelona, però no tan sols en aquestes— on s'exerceixen capitalitats temàtiques diverses. No és un magma urbà, sinó un sistema compost, on han confluït ciutats i comarques amb una història i una tradició pròpies, que s'han concebut a si mateixes durant molts anys com un sistema complet —tot i que potser subsidiari de la capital—, però que ara actuen com una xarxa asimètrica, on tothom produeix i tothom consumeix, on tothom és a la vegada emissor per a tots i receptor del que fan tots. Dit d'una altra manera: ni el Festival de Jazz de Terrassa ni la Temporada Alta de Salt i Girona ni les fires de Tàrraga, Vic, Manresa, Figueres, Vilanova o Reus són esdeveniments de caràcter local pensats per al públic local de les respectives ciutats. Són esdeveniments que es fan des d'un lloc per a tot el territori i necessiten tot el territori com a àrea de recepció i d'influència. Certament, Barcelona acumula un nombre més alt d'aquests esdeveniments i d'aquests mercats de referència. Però la seva relació amb el territori ni és ni pot ser piramidal. Tampoc com a capital d'un estat.

Encara és més òbvia aquesta necessitat d'exercir una capitalitat ambiciosa, projectada a l'exterior, però no piramidal ni centralista, no radial, sinó en forma de xarxa, quan parlem de la capitalitat d'una cultura expressada en una llengua, més enllà d'un territori concret. Barcelona és, i encara ho serà més des de la capitalitat estatal, la capital de la cultura catalana, en el doble sentit del terme: la cultura que es fa a Catalunya en qualsevol llengua i la cultura que es fa en català a qualsevol lloc. La cultura feta en català serà una de les cultures fetes a Catalunya, potser la més important de totes, quantitativament, però no pas l'única. Les responsabilitats del nou estat respecte al català han de fer sens dubte que el seu estatus institucional, la seva presència en l'espai públic, sigui més gran i més sòlida que no pas ara. Tenir un estat a favor, en la seva vitalitat, en la seva força institucional, en la seva projecció exterior, li serà sens dubte útil i esdevindrà un factor positiu per a una major densitat i seguretat. Però a Catalunya hi haurà expressions culturals en altres llengües, que seran també responsabilitat de les institucions culturals catalanes (i, a Barcelona, de les institucions culturals barcelonines). I, al mateix temps, hi haurà una cultura feta en llengua catalana sorgida fora de l'àmbit administratiu de Catalunya, als altres territoris de parla catalana repartits entre estats diversos, en una diàspora catalana que existeix i que no es desvincula de la cultura pròpia, encara que participi també de la cultura dels seus respectius

llocs d'acollida. També sobre aquesta cultura tindrà alguna mena de responsabilitat l'administració d'una Catalunya-Estat. I també sobre aquesta cultura exercirà una capitalitat la ciutat de Barcelona, la gran ciutat del català, el seu punt de referència.

Però en tots dos casos, el de l'estat i el de la capital a la vegada d'un estat i d'una cultura, aquesta responsabilitat s'haurà d'exercir d'una forma no piramidal, lluny del model jacobí. No és que els altres territoris tinguin la nostra cultura, de la qual nosaltres som els propietaris, sinó que nosaltres tenim també la seva: tots tenim la de tots, tots en som propietaris d'una manera proporcional. Cadascú ha d'exercir les responsabilitats en funció de les seves forces i de les seves possibilitats, que no són en tots els casos iguals. Qui té més força i més possibilitats té més responsabilitat. I Barcelona és i serà la ciutat referent de la cultura en català. Però la capitalitat s'ha d'exercir, al meu parer, en un esquema diguem-ne confederal, en la qual les altres ciutats, els altres territoris, participen en termes d'igualtat, d'una manera proporcional. Hi ha una part de la capitalitat que s'exerceix d'una manera natural, producte de la pròpia centralitat i de la pròpia força. Però hi ha accions positives de capitalitat que s'han d'exercir amb un esperit cooperatiu, mancomunat, diguem-ne confederal. Barcelona, i encara més com a capital d'estat, no pot declinar la seva responsabilitat com a capital de la cultura en català sense un perjudici greu per a aquesta cultura. Però ha de saber exercir-la d'una manera diferent, oberta, comprensiva, inclusiva.

Això és especialment important, en opinió meua, pel que fa a un dels àmbits essencials de la política cultural i un dels que necessiten una acció pública més decidida: la projecció exterior. La Barcelona capital està compromesa amb la projecció exterior de la cultura catalana, en els dos sentits del terme, el territorial i el lingüístic. Hi ha de posar eines i recursos. Però ha de participar, liderant-los, en instruments compartits, on es puguin coordinar i donar rendiment a totes les responsabilitats, o si més no les d'aquells qui les vulguin exercir. La doble presència de l'Ajuntament de Barcelona en l'Institut Ramon Llull —actualment suportat només per les institucions catalanes— i en la Fundació Ramon Llull, on participen també, sota presidència andorrana, institucions balears, valencianes, nord-catalanes i alguereses, és ja una pista significativa i marca un camí per recórrer. De la mateixa manera, tant l'Estat com la ciutat de Barcelona haurien de poder col·laborar d'una manera activa i lleial amb altres institucions de projecció exterior de la cultura, amb base lingüística, per assegurar la projecció exterior dels creadors catalans i barcelonins que fan la seva obra de creació en altres llengües. Personalment, en àmbits de la cultura on la llengua és central, diria que té més lògica que la projecció exterior es faci a través d'institucions de base lingüística —tots els autors d'una llengua, escriguin on escriguin, si parlem per exemple de literatura— que no pas de base territorial —tots els autors d'un territori, escriguin en la llengua que escriguin—, però això demana que les institucions, que són necessàriament territorials, col·laborin a la vegada i de manera proporcionada amb les diverses institucions de projecció de les llengües presents en el seu territori.

La insistència en les qüestions de projecció internacional no és gens casual, ni producte només d'una dèria personal o biogràfica. Tradicionalment, hauríem pogut definir la capitalitat cultural com la capacitat d'una ciutat d'irradiar continguts i referències culturals al conjunt d'aquell territori sobre el qual actua. En un cert sentit, si aïlléssim aquell territori, si el contempléssim com una unitat completa, trobaríem amb facilitat qui hi fa de capital. Però avui probablement la capitalitat cultural d'una ciutat no es mesura tant en termes d'irradiació com en termes de projecció. Ser capital cultural no és tant vertebrar el propi territori —que ho és— com projectar-lo

cap enfora, participar en una xarxa d'abast mundial que està constituïda precisament per ciutats més que no pas per països o per cultures. La funció de Barcelona com a capital de Catalunya i de la llengua catalana no és tan sols actuar com a motor cap endins, sinó també actuar com a aparedador i connector cap enfora. La cultura catalana, en el sentit territorial i en el sentit lingüístic del terme, seran presents en el món, fonamentalment, a través de Barcelona.

Barcelona ha d'oferir Catalunya com a territori, i oferir a la cultura en llengua catalana allò que s'associa a la capitalitat: infraestructures, eines, mercats, centres de producció, espais de consum, llocs de formació... Però ha de pensar aquestes mateixes coses, també, com a participants en una xarxa de ciutats del món, on probablement no totes tindran de tot, o no ho tindran en un nivell màxim, però n'han de tenir algunes d'excepcionals, concebudes per a un escenari mundial o per a una fàbrica —totes dues expressions són metàfora i, per tant, imprecises—, que va més enllà del territori mateix, que en un cert sentit ja no té un territori, perquè els té tots. No parlem tan sols en termes de mercat i de producció, que també hi són. Parlem en termes de circulació de continguts i de coneixements, de cultura entesa com un debat polifònic on cadascú participa amb la seva pròpia veu.

En aquesta capitalitat cap endins i cap enfora alhora, hi ha tres fonaments que són propis, essencials, sobre els quals cal construir el teu lloc en el món: el talent, la tradició i el patrimoni material. El talent es pot donar en qualsevol lloc del món, però és possible multiplicar-lo creant-li les millors condicions objectives per a la formació, la creació i la difusió. La tradició és pròpia de cada lloc i de cada cultura i ofereix una visió diferent i específica del món, en diàleg amb totes les altres i en reinvenició permanent. I el patrimoni material és el component de la cultura de deslocalització més difícil, en un moment on gairebé tots els processos culturals són deslocalitzables. La capitalitat de Barcelona s'ha d'exercir llavors sobre la protecció i la promoció del talent, el coneixement i la renovació constant de la pròpia tradició i la cura i divulgació del patrimoni material, de la realitat física, del paisatge i l'arquitectura de la ciutat. En tots tres casos, el lloc de sortida, el lloc on som a hores d'ara, és prou ric i ple de possibilitats.

Estem davant, per tant, d'una idea de capitalitat —respecte al territori i a la llengua— de doble sentit, amb sistole i diàstole: irradiació des de Barcelona al conjunt del territori i al conjunt de la llengua, i recollida des de Barcelona d'allò que ve del territori i de la llengua per projectar-ho cap enfora i fer-ho participar en els debats universals. Amb un matís no del tot irrellevant: la projecció exterior d'una cultura, la seva presència en els debats universals, no és només —ni probablement, sobretot— una política d'allò que abans se'n deia atracció de forasters, ni des de la perspectiva turística ni des de la perspectiva creativa. Atreure forasters a la ciutat, visitants, turistes, però també creadors i públics culturals, és important i més que legítim. Però no és ni l'única ni la principal manera de situar la ciutat en les xarxes i els debats culturals. Deia que Barcelona té actius importantíssims per fer aquesta funció en el terreny del talent, de la tradició i del patrimoni. I una feina feta durant molt de temps de visibilització, amb un èxit inqüestionable, que té la màxima expressió no tan sols en el fet d'haver aconseguit celebrar uns jocs olímpics, sinó d'haver-ho fet bé i haver gestionat bé la seva empremta a mitjà termini sobre la ciutat. Però hi ha també aspectes en els quals l'exercici ple d'aquestes noves capitalitats obligaria a reforçar allò que tenim a hores d'ara. Resumiria aquests aspectes, d'una manera general, en tres grans àrees conceptuals. Una: el mapa de les grans infraestructures nacionals, que presenta algunes llacunes i algunes fragilitats, en part atribuïbles al paper subsidiari que aquestes infraestructures han tingut dins del mapa cultural espanyol. Dues: la funció d'àgora de la ciutat, entesa com a

espai de debat, però també com a lloc de trobada i espai d'intercanvi. Tres: el paper de Barcelona com a lloc de formació, vinculant cultura i ensenyament, però també com a planter d'experiències creatives i de producció cultural en la seva fase inicial.

Pel que fa a les infraestructures, la creació d'un nou estat i l'assumpció d'una nova capitalitat per a Barcelona seria l'ocasió per ordenar, repensar i en alguns casos reorientar el nostre mapa d'equipaments culturals i sobretot de grans equipaments, concentrats en gran part a Barcelona, tot i que aquest seria també un factor per reconsiderar en aquesta reflexió. També el mapa territorial. El mapa d'equipaments culturals realment existent i molt especialment la seva arquitectura institucional s'ha anat fent a batzegades i sota els efectes de lògiques polítiques i institucionals de conjuntura. En uns hi és el Ministeri espanyol, en d'altres no. Uns estan pensats en funció d'un sistema local, d'altres d'un sistema català, d'altres com a part (sovint subsidiària) d'un sistema espanyol. N'hi ha que són dels ajuntaments i no se sap ben bé si els toca. D'altres haurien de ser municipals o no ho són. Hi ha una mena de trama difusa de consorcis on la presència d'institucions diverses i de vegades amb interessos o punts de vista contradictoris fa que en la pràctica s'anul·lin les unes a les altres, fet que provoca no sols l'autonomia, sinó la soledat del gestor. Això es tradueix sovint en problemes de finançament i, en alguns casos, en problemes d'orientació i d'encaix en un mapa general.

Un cas paradigmàtic d'arquitectura institucional insòlita —però que en aquesta ocasió no ha impedit la bona qualitat del servei— és el de les biblioteques. Catalunya té una bona oferta de biblioteques, però l'arquitectura global del sistema bibliotecari és estranya i problemàtica, heterogènia. Caldria ordenar el sistema bibliotecari, amb un criteri conjunt. Caldria ordenar i jerarquitzar el sistema museístic, la xarxa d'espais escènics i artístics, els ensenyaments artístics. La idea rectora i endreçadora que va tenir la Mancomunitat fa cent anys s'hauria de tornar a aplicar, amb ambició i visió de futur, i l'estatalitat i la nova capitalitat barcelonina en serien l'ocasió. I en aquesta nova arquitectura institucional, que comportaria unes noves formes de finançament, les dues potes essencials serien el món local i la institució nacional catalana. L'estatalitat no hauria de significar un buidat de competències —i de recursos— al poder local, sinó probablement tot el contrari. Més competències i més recursos als municipis, més coordinació i direcció des del Govern català i formes de gestió, arquitectures institucionals i mapes globals per sectors que afavoreixin la bona governança i el finançament eficaç dels espais públics de la cultura.

Pel que fa a la funció de la ciutat com a àgora, com a gran plaça pública universal, on es debat, però on també es compra i es ven, la reflexió és més imprecisa, tot i que recull dues experiències significatives en la història cultural de la ciutat. El Fòrum de les Cultures de l'any 2004 va ser l'intent des de Barcelona de generar un espai de debat i un nou esdeveniment universal entorn de la cultura. No va sortir bé. Potser perquè, amb la memòria de l'experiència olímpica, l'objectiu cultura va esdevenir de fet l'ocasió per a un canvi físic de la ciutat, l'excusa —si es vol— d'un canvi urbanístic necessari. En tot cas va tenir problemes de definició. L'altra experiència de la ciutat ha estat durant molts anys l'interrogant sobre la capacitat barcelonina de generar un mercat d'art a la manera del que ha estat Arco a Madrid. El debat ha estat apassionant i al seu fil han aparegut moltes iniciatives valuoses, algunes potser fins i tot més valuoses que aquella que es volia emular. Però en qualsevol cas, en el debat sobre la possibilitat d'una mena d'Arco a Barcelona ha aparegut en algunes ocasions la qüestió de l'estatalitat: Madrid té un Arco perquè té un estat al darrere; Barcelona no el té perquè no té cap estat. Si canvia aquesta dada, canvia alguna cosa? Si el Fòrum no va acabar de sortir bé, hem de renunciar a aquesta vocació de ser àgora en

el món, de generar nous esdeveniments entorn de la cultura, o simplement hem de pensar en una altra mena d'esdeveniments, més ben orientats?

En qualsevol cas, a l'hora de fixar què significa una nova capitalitat per a Barcelona cal recordar que a hores d'ara la capitalitat no s'exerceix tan sols essent la seu dels grans equipaments culturals, d'arrel noucentista, inspirats —i tan necessaris— en els models culturals europeus. La capitalitat és també exercir un punt de referència de mercat, ser un lloc on entren en contacte creadors i públics, lloc on la gent es forma i fa les seves experiències culturals. París exercia abans de la Segona Guerra Mundial una capitalitat cultural planetària en el món de l'art perquè els pintors de tot el món, com Picasso, Miró o Dalí, hi anaven a fer-se i a consolidar-se. Nova York ha estat també una capital en aquest sentit. Berlín o São Paulo han seguit aquest camí. No és només gràcies als museus. És gràcies a les escoles, però també per les escoles. És perquè han esdevingut la gran plaça, el lloc de la trobada, l'intercanvi i la relació. Barcelona pot ser-ho, a escala? Ho pot deixar de ser, en una mesura o altra, si aspira a aquestes formes de capitalitat cultural? No hi ha fórmules, segurament. Però abans de les fórmules hi ha d'haver la voluntat, la consciència de la necessitat.

Acabo com he començat: l'exercici de la capitalitat cultural, avui, no es fa tant mirant cap endins de l'espai —físic, lingüístic o temàtic— del que ets capital, sinó també mirant cap enfora. És a dir, situant a través de la capital tot un territori i tota una cultura en el debat mundial, en les grans xarxes de discussió, de producció i de circulació de la cultura. En un determinat nivell, ni una llengua ni una cultura es poden considerar ja un sistema cultural complet. Formen part d'un sistema general. Un sistema fet de complementaris, una taula on has de ser assegut al costat dels altres amb les teves aportacions i atenent les aportacions dels altres. Una taula on vas a parlar i a escoltar, perquè tens coses a dir i perquè tens coses a aprendre. Certament, una cultura i un país han de garantir als seus creadors i als seus ciutadans un ventall ampli d'oportunitats. Però ni uns ni altres viuran reclosos només amb el que es fa i amb el que es rep des d'aquest país o des d'aquesta cultura. Per entendre'ns, un país i una llengua necessiten una cinematografia pròpia. Però no pot haver-hi un Hollywood (ni un Bollywood) a cada país i en cada llengua. Aquesta doble dimensió —que en el cas barceloní és triple, perquè és el país, la llengua i el món— dibuixa avui el significat profund de ser capital i de fer de capital. Barcelona ja n'és i ja en fa. Perquè un estat no ho és tot. Però des d'un estat ho hauria de fer amb més profunditat, amb més ambició i amb més instruments. Millor.

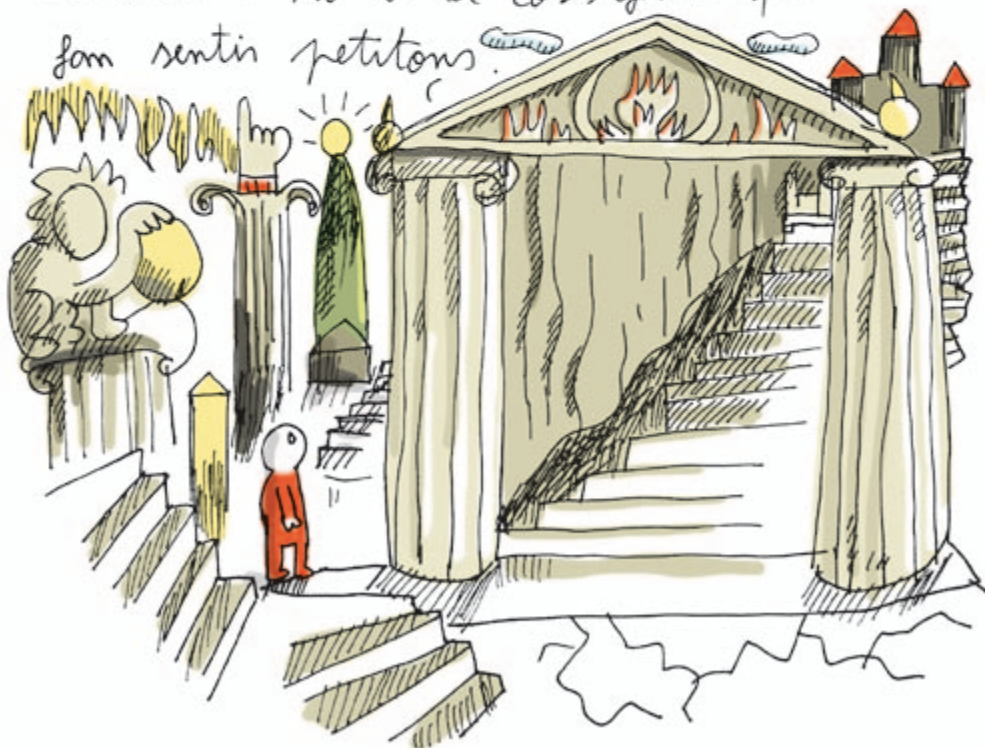

Juanjo
Sáez

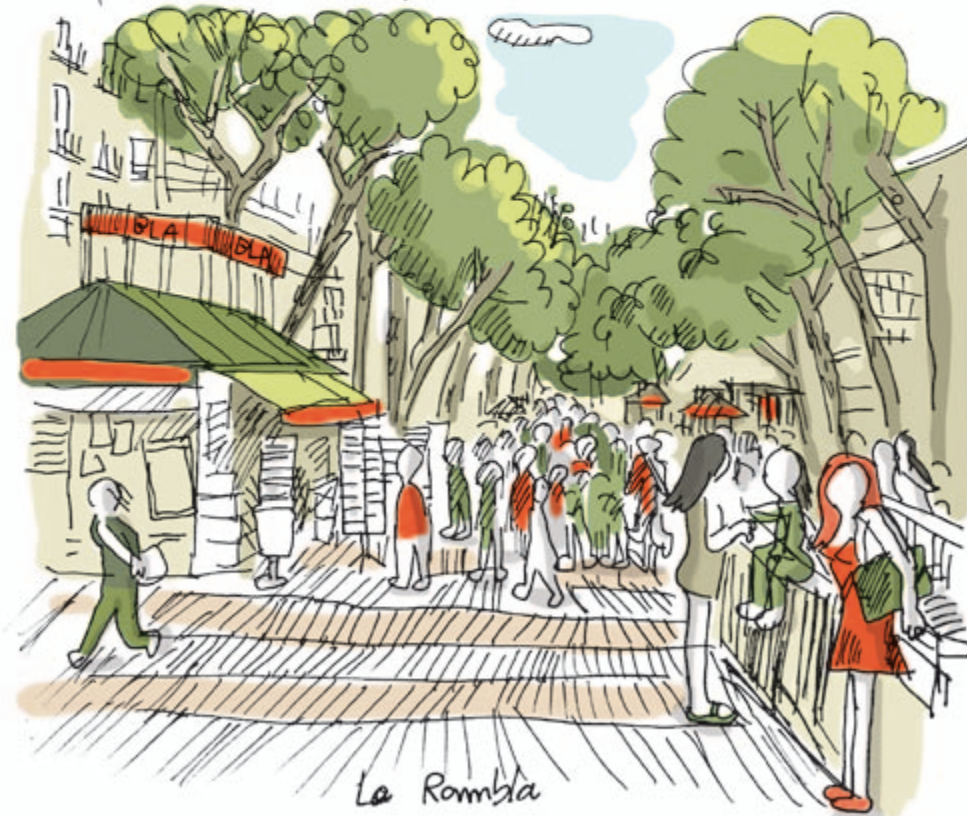
BARCELONA

La capital de les persones.

Barcelona ara no és la capital d'un país
i menys d'un IMPERI, no té grans
avingudes, ni grans edificis que simbolitzin
el poder. Com els tenen París, Madrid,
Londres... No hi ha coses grans que ens
fem sentir petits.

Tot té una localitat humana. Aquesta crec que pot ser la gran diferència i el més bonic d'una capital d'un país nou. No tenir aquesta herència tan llestja. No fer-nos sentir poca cosa, ni subdits de res, no estar sotmesos a una nació, si no formar-ne part. Una capital formada per persones que caminin pels seus carrers.

El voluntariat a Barcelona

Francina Alsina i Canudas

Voluntària des de fa vint-i-cinc anys d'una entitat social que atén persones sense llar

Eulàlia Mas i Conde

Professional vinculada a projectes socials d'entitats no lucratives de voluntariat

Barcelona és una ciutat amb una tradició de voluntariat lligada a l'associacionisme que comença al segle XIX.

Actualment és un privilegi ser voluntari o voluntària a Barcelona. La nostra ciutat és una ciutat porosa i permeable a les iniciatives socials, amb l'impuls personal i col·lectiu de tanta gent compromesa.

Sorprenentment encara hi ha un gran desconeixement entre la majoria de ciutadans de tot allò que el voluntariat aporta i de les causes que l'inspiren.

Coincidint amb el reconeixement de Barcelona com a Capital Europea del Voluntariat, cal fer esment de l'esforç de l'Ajuntament per tal que el coneixement del fet voluntari arribi a la ciutadania. El camí iniciat, caldrà seguir reforçant-lo amb noves vies de sensibilització perquè s'hi pugui implicar un nombre més gran de ciutadans.

Caldrà seguir treballant, tant des del mateix sector com des de les administracions local i estatal, en la línia de blindar més i millor el model d'associacionisme i voluntariat català. Un model que parteix del respecte cap a la voluntat dels ciutadans, i compta amb les seves iniciatives lliurement organitzades, tot fent possible que noves maneres de col·laborar entre sector públic, tercer sector i empresa donin fruit i siguin capdavanteres.

Caldrà mantenir i augmentar la sensibilitat política davant d'aquest teixit social que, en moments com els d'ara, ens està sostenint per sobre de les dificultats econòmiques. I que, sobretot, tant en temps bons com de malastrugança, cohesiona, acompanya, impulsa iniciatives i transforma realitats.

Caldrà vetllar perquè la presència del voluntariat es garanteixi en llocs de gestió i de presa de decisions. Que en les polítiques públiques d'aquesta ciutat la paraula raonada del voluntariat arribi a ser imprescindible. Que tingui veu pròpia, espais de debat i d'elaboració de discurs, i estabilitat en la seva formació continuada.

Perquè la seva força serà la força que portarà Catalunya a un nivell més alt de justícia social.

Després dels Jocs Olímpics del 92, que van transformar la nostra ciutat i on la ciutadania va escoltar la crida de l'Ajuntament i va contribuir que fossin els millors Jocs Olímpics de la història tot abocant-se al servei d'un esdeveniment esportiu de dimensió mundial, s'inicià un dilatat període de reflexió i debat entre l'Ajuntament i el sector associatiu sobre el que es va viure de manera excepcional aleshores. Fruit d'aquell debat en sortia reforçat el model català de què parlem: el moviment voluntari no pot dependre de cap administració, sinó que aquestes han de saber promoure'l i canalitzar-lo cap a la seva matriu natural, que és l'entitat. És allà on el voluntariat troba les eines i l'impuls per treballar a favor d'una causa.

Aquesta bona pràctica és una de les aportacions més importants que la capital del nou estat pot mostrar tant a la resta de municipis del nostre país com a les altres capitals europees.

Barcelona ha d'esdevenir el mirall on la totalitat dels municipis catalans, per menuts que siguin, vegin la manera idònia d'intervenir en l'àmbit social. Protegir i ajudar a enfortir el model d'associacionisme i voluntariat que ens distingeix com a nació és potser l'ensenyà amb què Barcelona pot liderar aquesta nova etapa.

Els reptes que es presenten per a Barcelona davant Europa són nombrosos, a causa, en bona mesura, de la diversitat de criteris sobre el voluntariat que conviuen simultàniament. No podem obviar, d'altra banda, que a la Unió Europea, potser com a mesura per pal·liar les grans bosses d'atur, hi ha un gran interès per validar les competències curriculars dels ciutadans adquirides a través de la pràctica del voluntariat per tal que tinguin validesa a l'hora d'entrar al mercat laboral.

En aquest context, Barcelona haurà de saber obrir-se a les noves propostes sense malmetre el model col·laboratiu propi de casa nostra. Un model que vetlla perquè no hi hagi excés d'intervencionisme de l'Estat en assumptes propis de la societat civil.

Torna la pana?

Salvador Alsius

Periodista i sociòleg

Sempre que algú estableix una comparació entre sistemes o situacions, surt algú altre que diu: «Aquestes són realitats de caràcter molt diferent, que no es poden comparar.» Ho hem vist o llegit molt sovint a propòsit de fets o de fenòmens polítics. I, tanmateix, el sol fet que la comparació sigui concebible significa que hi ha alguns elements que, com a mínim, hi donen peu. És cert que posar en relleu certes similituds pot ser una manera interessada d'explicar els estats de les coses. Però, inversament, remarcar-ne les diferències pot resultar igualment una via malèvola per defugir les evidències. I, en qualsevol cas, l'analogia és un concepte o un mètode sense el qual no haurien pogut avançar les ciències físiconaturals, i tampoc les ciències socials.

Els qui tenim una certa edat i vivíem i treballàvem a Barcelona els anys setanta recordem com eren i què van significar els moviments urbans de l'època, i de manera molt especial tota l'energia que es va concentrar al voltant de les associacions de veïns. Ja des d'uns anys abans de la mort del dictador, les lluites veïnals van ser clau per fomentar i per canalitzar la voluntat majoritària de una transformació política i social que —recordem-ho— en aquells moments estava més enfocada cap a una ruptura abrupta amb el sistema que no pas cap a la reforma pactada que es va acabar imposant. És cert que hi havia altres flancs des dels quals s'empenyia a la mateixa direcció, com ara les agitacions estudiantils, les reivindicacions sindicals o l'activitat sostinguda d'uns col·legis professionals que es van amarar de prestigi democràtic. Però on realment es covava el canvi radical era als barris. Un nyap urbanístic, una invasió de rates o un carrer negat eren pretext per a la protesta i per al seu reflex a uns diaris les redaccions dels quals començaven a ser poblades per periodistes ben predisposats a ser còmplices de l'activisme polític.

I ara ve allò de la comparació. Ens trobem en un moment en què han aflorat noves tensions socials, canalitzades ara per un associacionisme que és més fluid que el dels anys setanta, més líquid, si es vol fer servir el terme baumanà, però que està més escampat i que es va estenent com una taca d'oli, potser ja no tant amb el suport dels mitjans convencionals però sí amb l'ajut inestimable de les xarxes socials. Són moviments que, des de la perspectiva de les generacions en declivi, no tenen la mateixa consistència que els dels anys setanta, però que les actuals condicions de vida converteixen igualment en persistents.

Objecció previsible dels que consideren que totes les comparacions són odioses o, si més no, arriscades: fa quaranta anys s'estava sortint d'una dictadura que n'havia durat uns altres quaranta, i en canvi ara tot això que passa està succeint en democràcia. Obvi. Però això no treu que es visqui igualment una situació en què des de moltes perspectives, i especialment aquella dels qui per raons d'edat no van viure la tan invocada transició, existeixen unes immenses lloses que cal traure's del damunt: la corrupció, la voracitat bancària, l'erosió de l'estat del benestar, l'encarcarament de la democràcia formal...

En aquells temps els nous professionals de la política, amb la seva ja cèlebre indumentària de pana, varen canalitzar de forma prou reeixida moltes de les energies desplegades. El fruit d'això, en el cas de Barcelona i de moltes altres viles, va ser una transformació urbanística impressionant, una millora inimaginable dels serveis i, en definitiva, l'increment de la qualitat de vida dels ciutadans. Ben aviat els moviments veïnals es van desinflar i aquells gestors combatius varen canviar la pana pel lli i la seda natural. Ara cal recordar allò dels pobles que no assumeixen prou la seva història i que queden condemnats a repetir-la. I una pregunta que ens podem fer és si, per a bé o per a mal, tornarà la pana.

Barcelona, capital d'un estat compromès amb l'educació

Carles Armengol Siscars

Pedagog

Introducció

El procés de bastir un estat no és només una acció política, sinó que hauria de ser també un procés regenerador en què l'educació tingués un rol de primer ordre. Aquesta convicció encapçala tota la reflexió i propostes d'aquest capítol.

L'educació és un pilar fonamental dels estats moderns i ha esdevingut clau en el progrés i la cohesió social dels pobles. Per tot plegat, l'educació en general —i l'escola en particular— hauria de ser una prioritat d'aquest nou estat.

Barcelona, per la tradició que atresora i pels actius amb què ja compta, potenciats per la condició —que pot assolir— de capital d'aquest nou estat, no només pot liderar aquest compromís i aquesta prioritat educativa a Catalunya, sinó que pot esdevenir un referent educatiu i d'innovació, fins i tot més enllà del nostre propi país.

Bastir un estat com a procés regenerador

Més enllà dels avatars històrics que Catalunya ha patit com a nació, la seva voluntat de ser s'ha mantingut al llarg dels segles. L'arquitectura institucional espanyola —fruit de la transició, un cop mort el general Franco— i determinades polítiques dels sectors dominants de la societat espanyola han situat Catalunya en un atzucac jurídic, que és també polític i econòmic.

En aquesta conjuntura històrica s'ha anat consolidant la percepció que la creació d'un veritable estat, amb plenitud d'atributs i funcions, és l'única garantia de pervivència de la nació catalana.

La independència de Catalunya, que durant molts anys ha pogut semblar un ideal, una quimera o un somni, avui, sense deixar de ser un procés difícil, complex i incert, és l'única proposta mínimament articulada i coherent per sortir de l'atzucac general en què viu el país. La tasca que se'ns imposa és, doncs, bastir un estat homologable als del nostre context europeu.

El projecte d'un estat independent és, per tant, crucial per al futur del nostre país i una fita importantíssima que mereix tota la mobilització que ja està assolint i tota la determinació per culminar-la i assolir-la. Però també és important que esdevingui un moviment de regeneració de gran abast que ajudi a edificar aquesta Catalunya estat, lluny dels paràmetres d'estatismes caducs, ineficients, megalòmans, centralistes i fortament oligàrquics, com ho és l'espanyol.

Com en tants altres moments en la història del catalanisme, convé que tot aquest moviment de construcció de l'Estat català esdevingui un impuls regeneracionista, talment una nova Renaixença. Una inspiració i una força que mogui la societat catalana a la recuperació de les nostres virtuts cívi­ques i dels valors col·lectius. Una oportunitat per fer present i actualitzar el bo i millor de la tradició del catalanisme social, cultural i polític: vitalitat social, progrés, obertura al món, qualitat democràtica, innovació... Una ocasió, per tant, per promoure aquells trets que hem volgut que ens caracteritzessin individualment i com a poble: civilitat, iniciativa, treball, empre­ndoria, participació, compromís... Siguin trets reals o idealitzats, no deixen de ser una visió d'allò que podríem ser, la millor versió de nosaltres mateixos.

Tot això no és només una acció política; també demana una força moral esmerçada en la construcció de quelcom nou i millor, més enllà del nostre interès exclusivament personal. La força cívica, pacífica i democràtica d'un poble ha de posar-se al servei de l'obra col·lectiva que representa construir el nou Estat català. Una obra que demana el millor de nosaltres mateixos i tota la generositat de la qual siguem capaços. Una tasca molt exigent per a tots —feina, sacrifici, compromís, generositat, magnanimitat...—, però que pot tenir com a resultat un llegat magnífic.

Educació, regeneració i progrés

En tots els moviments regeneracionistes i de renaixença, el paper de la cultura i de l'educació, i particularment de l'escola, ha estat molt important. També en la història del nostre país.

Un moviment d'un abast com el que hem dibuixat més amunt necessita —i en part en neix— l'escola i l'educació. Catalunya, que no té especials riqueses naturals més enllà d'una ubicació geogràfica que la converteix en zona de pas, ha trobat sempre la força en el capital humà —que s'atresora gràcies a la valoració social de la formació i a un sistema educatiu suficientment eficient— i en el capital social que es crea a partir de la confiança en les relacions cara a cara, el compromís cívic i la vitalitat de grups formals o informals, les associacions i entitats que verte­bren la societat i el territori.

Si això ha estat sempre així, més ho és encara en el context d'un món globalitzat, amb poques fronteres per al lliure comerç i cada cop menys fronteres per al treball.

No és estrany, doncs, que l'any 2010 la Unió Europea, en consonància amb iniciatives prè­vies, en plantejar-se horitzons de futur presentés l'Estratègia Europa 2020 com una via per a un creixement intel·ligent, sostenible i integrador i per sortir de la crisi actual, que tenia com a primera prioritat el *creixement intel·ligent*, entès com una economia basada en el coneixement i la innovació; una economia que ha de pivotar sobre tres eixos: (1) la innovació, (2) l'educació, la formació i l'aprenentatge al llarg de la vida i (3) la societat digital.

Una estratègia que es fixa uns objectius majoritàriament educatius o relacionats amb la formació, com són:

- Assolir una taxa de població entre 20-64 anys ocupada del 75% (a Catalunya el 2012 la taxa era de 63,5%).
- Reduir la taxa de l'abandonament escolar prematur a menys d'un 10% (Catalunya actualment es troba entorn al 28%).
- Incrementar fins a un 40% la població d'entre 30 i 34 anys amb estudis superiors complets (a Catalunya ja estaríem assolint aquest percentatge).

L'educació és la gran esperança del nostre temps

Aquesta apel·lació a l'educació com a motor del progrés no és pas nova. Per a molts visionaris, inconformistes, reformadors de la societat i revolucionaris de tots els temps, l'educació ha estat la gran esperança de canvi, de transformació i d'emancipació.

La moderna sociologia, amb les teories de la reproducció, ha posat en qüestió la capacitat dels sistemes educatius en els processos de mobilitat social i ha emfasitzat el caràcter reproductor de les diferències de tot ordre, particularment de les socials.

Aquesta impugnació és important, ja que posa en relleu els límits o les dificultats inherents a tot procés de canvi i de mobilitat social, però no per això cal caure en el determinisme absolut segons el qual no hi ha res a fer. La història és viva, i les biografies personals també. Allò que a escala estadística pot semblar irrellevant amaga una realitat valuosa.

Així, doncs, sense il·lusionismes acrítics, cal seguir apostant per l'educació com a camí per avançar en determinats ideals personals i socials: emancipació, llibertat, igualtat. Tant en la dimensió personal com en la social.

L'educació és l'esperança d'esdevenir persones, de ser més. Sense necessitat d'arribar a afirmar que «l'escola és l'única diferència que hi ha entre l'home i els animals» —com sostenien els alumnes de l'escola de Milani a Barbiana en la cèlebre obra col·lectiva *Carta a un mestre*—, no podem oblidar que l'educació, sempre i en les tradicions més diverses, ha anat associada a l'ideal de perfecció, de desenvolupament de totes les potencialitats humanes: des de la *paideia* grega o els ideals de la virtut (com a acompliment perfecte d'una funció o finalitat) fins a la figura dels talents en la tradició bíblica, la santedat en els monoteismes, l'humanisme en el renaixement, les llums en la il·lustració, l'home nou del socialisme o la consideració contemporània d'un cert deure moral de ser intel·ligent.

L'educació és, per tant, l'impuls i la possibilitat que la persona no es conformi amb allò que és en un determinat moment, sinó que aspiri a desenvolupar tot el seu potencial, a esdevenir una (o la) millor versió de si mateixa. Valorar l'educació és apostar per l'excel·lència de tots.

Malgrat totes les dificultats, insuficiències i insatisfaccions, l'escola segueix essent —també en la dimensió social— l'esperança o el fonament d'una societat més justa, assolida per la igualtat d'oportunitats, per una major justícia de sortida i per la selecció a través del mèrit.

El desemmascarament dels mecanismes reproductors de la desigualtat no pot ser la coartada per abandonar un tal objectiu sinó, al contrari, la motivació per emprendre una acció conscient i sistemàtica per compensar les diferències d'origen i els elements de desigualtat en el context (social, familiar, cultural...) que pateixen els alumnes.

Per això, per aconseguir l'esperança de l'educació, ens cal construir una escola encara millor i més justa, que asseguri una equitat en les oportunitats, que atengui el desenvolupament de les capacitats primerenques, que ajudi els pares a desenvolupar i mantenir la seva relació educativa, incrementant quan calgui el temps d'ensenyament i d'aprenentatge i oferint suport addicional a qui ho necessiti.

Es tracta de disposar d'una escola de qualitat, començant i atenent preferentment els nivells més elementals del sistema i les edats més primerenques. Una escola que asseguri l'acompliment de la seva doble missió: assegurar una cultura comuna i un alt nivell de formació (funció democratitzadora de l'educació) i exercir una funció propedèutica de la formació superior (i seleccionar meritocràticament l'alumnat que continuarà estudiant).

L'escola, eix del nou estat

Regeneració, progrés, excel·lència, equitat, són fites de l'estat que ens cal construir. Juntament amb aquestes fites, una nació no pot avançar sense una estructura comunitària que li dona el substrat humà.

La comunitat no la construeix l'autoritat o el poder d'un Estat, sinó que l'Estat ha de vetllar per la continuïtat i el futur de la ciutadania comunitària. Aquest futur només es garanteix amb alts nivells de cohesió social.

Mantenir i millorar aquesta cohesió en el context actual i en el futur més immediat implica promoure i treballar —Estat i societat— per assegurar unes determinades condicions socioeconòmiques i socioculturals, com ara:

- La igualtat d'oportunitats en l'educació.
- Alts nivells d'ocupació qualificada que possibilitin el creixement i l'equitat des del treball i no des del subsidi.
- Una base cultural comuna que, en el nostre cas, inclou el català com a llengua pròpia que mereix una especial protecció atès el seu caràcter minoritari a escala mundial.
- El manteniment d'un sistema de benestar de garantia pública finançat per un sistema fiscal redistributiu que asseguri l'educació, la salut i la previsió social (dependència, jubilació...).
- La mobilitat social i la limitació de les desigualtats.

En aquest sentit, l'escola ha d'esdevenir l'eix del nou estat, ja que rau a la base de tots aquests elements clau per a la cohesió social. El nou estat necessita:

- L'escola com a servei essencial a la comunitat, de provisió plural, amb garantia pública i intervenció de la societat.
- Un sistema educatiu que equilibri control públic descentralitzat, llibertat d'ensenyament i autonomia de centres.

La formació dels ciutadans d'un país meritocràtic que sigui espai de llibertat i d'oportunitats personals implica un sistema educatiu que doni suport a aquesta dinàmica. Això és un sistema educatiu:

- que condueixi a l'excel·lència acadèmica tot mantenint l'equitat del sistema;
- que ofereixi alts nivells de qualificació al major nombre de la població, i
- que impulsi i valori, des de la mateixa escola, la iniciativa personal i l'emprenedoria, el treball i l'esforç sostingut i l'obra ben feta.

Barcelona, la ciutat i la capital

Barcelona és la capital política de Catalunya però, alhora, és també la gran capital del país i el centre d'una potent regió metropolitana que aplega prop del 50% de la població del país.

L'estructura territorial de Catalunya atorga una singularitat a Barcelona més enllà de la mera capitalitat política o administrativa. Per raons històriques i de tradició, aquesta capitalitat no només no és discutida, sinó que s'afegeix a una capitalitat econòmica, cultural, esportiva, logística, àdhuc turística, que Barcelona ha assolit per mèrits propis, fins i tot quan les seves funcions polítiques han estat minvades pel pes de l'estructura provincial i pel fort centralisme de l'Estat espanyol, especialment en els darrers tres-cents anys.

Per tant, les possibilitats i oportunitats de Barcelona com a capital d'un estat se sumen o es multipliquen a les de la seva capitalitat natural obrint-ne de noves o ampliant aquelles que ja ha exercit.

Tot i no tenir una població desorbitada —com alguna de les grans megalòpolis del planeta—, Barcelona és un municipi densament poblat i esdevé el nucli d'un continu urbà que, sense solució de continuïtat, s'estén per altres municipis. Aquesta densitat urbana ha actuat com a pol d'atracció, i ha dotat el territori d'una gran riquesa i diversitat humana, social i cultural, i ha esdevingut també un laboratori social de tota mena de fenòmens.

Per tot plegat, Barcelona ha tingut un pes determinant al llarg de la història de Catalunya i, sovint, la força del seu dinamisme i aquest pes específic, en un país de dimensions prou limitades, l'han portat a exercir funcions de suplència d'un Estat, particularment en el camp de la cultura i l'educació.

Tot això situa Barcelona en una magnífica posició per assumir la capitalitat d'un nou estat al servei de tot el país, a banda d'esdevenir una oportunitat per impulsar, encara més, el dinamisme que la ciutat mostra ja en molts sectors.

Barcelona i l'educació no universitària

Barcelona, des del segle xx, compta amb una tradició educativa pròpia, en part fruit d'aquella acció de suplència que els governs locals van haver d'exercir en molts moments de la història.

Avui, però, pel que fa a l'escola, Barcelona té una molt bona oferta escolar dels zero als divuit anys, en el marc del Servei d'Educació de Catalunya, configurat per a centres de titularitat pública (de la Generalitat o del mateix Ajuntament) i per centres de titularitat privada (que ofereixen a l'entorn del 50% de les places d'aquest Servei d'Educació a la ciutat), la qual cosa suposa una oferta rica i plural que permet a les famílies, tot i les limitacions habituals, exercir el dret d'elecció de centre escolar. Juntament amb aquesta oferta, també hi ha la de caràcter estrictament privat, sobretot en els nivells no obligatoris, amb ofertes singulars com poden ser els centres estrangers ubicats a la ciutat que segueixen els plans d'estudi d'altres països.

La presència de la iniciativa social en l'educació a Barcelona no és pas nova: té segles d'història i, en bona part, és anterior a la de la mateixa Administració local. Aquesta presència va tenir un especial creixement i expansió al segle XIX, a mesura que la demanda d'escola per a tothom anava prenent força i, fins i tot, caràcter legal amb la Llei Moyano. Malgrat el que la Llei pogués plantejar, la iniciativa estatal o dels ens públics era del tot insuficient, no tan sols en les zones més

rurals i aïllades, sinó a la mateixa Barcelona. La iniciativa social, plural en les seves motivacions, orientacions i agents, tan present en tants sectors de la vida catalana, també ho ha estat en l'àmbit escolar des de primera hora.

En l'àmbit dels ensenyaments no reglats, també és molta l'oferta educativa a la ciutat en tots els àmbits i sectors. La formació professional, tant la inicial i reglada com la de caràcter ocupacional o contínua, suposa una oferta àmplia i força revalorada en els darrers anys. Aquesta potenciació ha de continuar i consolidar-se.

El creixement de l'oferta educativa a tot el país ha comportat la possibilitat de tenir a l'abast una oferta de qualitat i de proximitat pràcticament arreu de Catalunya. Tot i això, Barcelona segueix atraient estudiants de zones properes en els ensenyaments obligatoris i, encara més, en els ensenyaments professionals i especialitzats.

Aquesta capacitat d'atracció —fins i tot internacional— en ensenyaments professionals i especialitzats no està prou explorada i desenvolupada com sí s'ha produït ja en l'àmbit universitari, especialment en les formacions de postgrau.

També en l'àmbit de l'educació no formal Barcelona té actius importants amb una característica que li confereix un valor especial pel que fa al seu capital social: bona part de la realitat educativa en l'àmbit no formal està promoguda per la iniciativa social i el moviment associatiu, amb una importantíssima participació de voluntariat. En aquest àmbit, cal destacar l'arrelament i fortlesa dels moviments d'esplai i d'escoltisme i d'altres associacions d'infant i joves. És un valor que cal preservar a la ciutat i al país.

Encara en aquesta línia de l'educació no formal, podem esmentar moltes altres iniciatives que se sumen a la dels moviments al·ludits, com l'oferta d'activitats de vacances per als infants i joves que es promou des de diverses instàncies; també l'oferta extraescolar d'activitats no curriculars (esportives, artístiques...) que organitzen les associacions de mares i pares d'alumnes de les escoles o d'altres entitats associatives o empreses de serveis, l'acció de les seccions infantils d'entitats culturals o esportives o l'oferta d'equipaments per al lleure (biblioteques infantils, ludoteques, espais de joc...). Cal vetllar perquè tots els nois i noies tinguin accés a aquests serveis i activitats.

La ciutat educadora, la ciutat compromesa amb l'educació

Però la ciutat educa més enllà dels «establiments» dedicats a aquesta finalitat. Aquesta intuïció, que la pedagogia fa temps que reconeix i explicita, és la que recull el moviment de les ciutats educadores, del qual Barcelona participa i en el qual exerceix un cert lideratge.

L'espai públic i els seus usos, el patrimoni cultural i artístic, les ordenances municipals, el lleure a la ciutat, els usos del temps, els transports i els serveis viaris..., són elements amb una forta càrrega educativa perquè influeixen en el creixement dels ciutadans i també en la configuració dels seus hàbits i valors. Per tant, és important que el component educatiu estigui present en la configuració i gestió de molts dels àmbits de la vida local.

Barcelona, tot i que no únicament —també la resta de Catalunya—, té possibilitats d'aprofundir en aquesta línia i incrementar-ne el compromís. Si bé hi ha altres ciutats que per les seves dimensions i complexitat també poden treballar-hi, la capital pot tenir aquí una capacitat de lideratge respecte de les altres ciutats i municipis del país.

Cap a un cercle virtuós: més formació, ocupació més qualificada

Tant en parlar de l'Estratègia Europea 2020 com de la cohesió i el manteniment d'un model social determinat en un nou estat, hi estem vinculant la millora del nivell educatiu i l'ocupació de més alta qualificació.

No són etapes successives en les quals calgui assolir-ne una per avançar en la següent. Sense una potent oferta laboral qualificada que tensi el sistema educatiu, es fa difícil frenar l'abandonament escolar o incrementar els nivells de qualificació. El que va succeir a la formació professional —o en el conjunt del sistema durant la bombolla de la construcció o el comportament dels joves en zones turístiques— és prou eloqüent.

Alhora, sense persones altament qualificades en els nostres sectors productius, aquests no faran el salt per produir amb més valor afegit. Es tracta d'un cercle viciós que cal transformar en cercle virtuós, actuant sobre els dos pols tot procurant promoure'ls alhora.

Barcelona, tal com es pot veure en altres capítols d'aquest llibre, és una capital universitària considerable que encara no ha perdut plenament la tradició industrial. D'altra banda, tot i no tenir una indústria pròpia potent en el sector, ha sabut posicionar-se en l'àmbit tecnològic i té alguns actius importants.

Que Catalunya pugui tenir una política pròpia en determinats àmbits —cosa que ara té molt limitada— i que Barcelona en sigui la capital hauria de permetre posar molt més en valor aquests actius apuntats. Cal una implicació mútua més gran entre el món universitari, la indústria i l'ensenyament per entrar en aquest cercle virtuós de creixement qualitatiu.

La innovació educativa com a oportunitat

Aquest cercle virtuós pot tenir un magnífic camp de proves a Barcelona en el sector educatiu, entès no sols com a ampli sector d'acció educativa, sinó també de serveis a l'educació i de continguts educatius.

A la capitalitat universitària de Barcelona, a la densitat de la xarxa educativa de la ciutat i al posicionament com a ciutat oberta a la tecnologia, cal sumar-hi la presència d'una potent indústria editorial, molt abocada al llibre de text i als continguts educatius en general, més enllà del format o del suport en paper, així com una presència del sector audiovisual cada cop més important en les aplicacions educatives i que hauria de rebre un impuls important amb la possibilitat de desenvolupar polítiques d'estat en aquest àmbit.

No tot està per fer. Hi ha experiències d'interacció entre sectors i institucions en benefici mutu i, particularment, a l'entorn de l'educació. Com a exemple, el treball de *Kid's cluster*, un col·lectiu nascut el 2010 fruit de destacades empreses que col·laboren i innoven per a la infància. Des d'aquest clúster s'impulsa l'activitat de les empreses dirigides a la infància a Catalunya, amb especial atenció a la dimensió educativa dels productes i serveis.

Més recentment, però específicament per unir educació i tecnologia, va néixer el Clúster Edu-tech amb la missió de treballar per transferir els avantatges de les noves tecnologies als centres educatius. Segons assenyala el mateix clúster, Catalunya disposa d'un conjunt d'empreses del

sector TIC Educació amb un alt potencial de creixement. El clúster en té identificades més de dues-centes que ofereixen a Catalunya productes i serveis TIC al sector educatiu.

Recordant que l'educació representa el quart sector econòmic del país en termes de PIB (amb un percentatge de més del 4% del total de població ocupada) i tenint present que la irrupció de les tecnologies a l'escola és encara recent, cal esperar que, malgrat la crisi i la contenció de la despesa, la inversió en tecnologia sigui cada vegada més elevada en els propers anys.

La incipient experiència d'aquests clústers és un exemple de les possibilitats de l'escola com a sector econòmic, més enllà de les parets de les aules. Barcelona, amb l'impuls de la capitalitat d'un nou estat, hauria d'afavorir i catalitzar aquestes dinàmiques, que ajuden a crear un potent cercle virtuós que pot impulsar molts d'aquests sectors i, de retruc, el mateix sector educatiu.

Conclusions i propostes

1. El moviment de construcció d'un Estat català hauria —i pot— d'esdevenir un impuls regeneracionista.
2. En tots els moviments regeneracionistes i de renaixença, el paper de la cultura i de l'educació, particularment de l'escola, ha estat —i ha de ser— important.
3. Cal seguir apostant per l'educació com a camí per avançar vers els grans ideals personals i socials.
4. Les estratègies per a un creixement intel·ligent, sostenible i integrador passen per assolir determinats objectius en l'educació.
5. Ens cal una escola de qualitat des de les edats més primerenques, que assegurï una cultura comuna i una formació general d'alt nivell i que, alhora, exerceixi una funció propedèutica de la formació superior.
6. Cal construir una escola encara millor i més justa que assegurï més equitat en les oportunitats.
7. Per assegurar les condicions socioeconòmiques i socioculturals que volem i la cohesió social desitjable, l'escola ha d'esdevenir l'eix i una prioritat fonamental del nou estat.
8. Barcelona es troba en una magnífica posició per assumir la capitalitat d'un nou estat i per tal que aquesta capitalitat impulsi el seu dinamisme en molts sectors.
9. Barcelona és rica i plural en iniciatives educatives escolars i no escolars. Cal estimular-les i donar-hi suport.
10. Barcelona pot amplificar el seu rol de ciutat educadora tot incrementant el seu lideratge en aquest moviment dins i fora de Catalunya.
11. Cal una major relació entre l'educació, els sectors econòmics i productius i el món universitari i la recerca. Barcelona pot propiciar-la.
12. La presència significativa a Barcelona de sectors editorials, audiovisuals, de tecnologia educativa, de serveis a la infància..., hauria de facilitar sinergies de tots amb el món educatiu en benefici de la innovació i el desenvolupament de tots els sectors. Les polítiques d'estat i la capitalitat haurien de promoure aquestes sinergies.

Què farem per l'equitat?

Enric Canet

Educador i biòleg. Director de Relacions Ciutadanes del Casal dels Infants, acció social als barris

La crisi ha impactat amb força a la ciutat de Barcelona. Moltes persones han perdut la feina, moltes famílies, l'habitatge. Aquestes són experiències conegudes de prop per bona part de la ciutadania. I malgrat la gran incidència mediàtica, és molt possible que una altra part de la població no se n'hagi assabentat gaire. La desigualtat econòmica entre barris s'ha fet encara més colpidora i la percepció de la realitat, igualment. Les dades ens diuen que la diferència entre la renda familiar disponible del barri més ric i el més pobre va passar de 3,9 vegades l'any 2008 a 6,4 el 2012. Així, hi ha zones de la ciutat que no han canviat gaire, que mantenen els ritmes de despesa d'abans de la crisi, i que difícilment són conscients del que han representat aquests anys. En altres barris on s'acumulen els problemes, sobretot de desnonaments i l'atur, s'han generat drames humans i familiars molt greus.

Cal preguntar-se si una capitalitat d'estat equilibraria els barris. Més aviat, si es deixa a les lleis del mercat la presència d'estructures d'estat, ambaixades, representacions, etc., aportarà uns recursos econòmics a un tipus de població i a unes zones determinades. Seran les polítiques socials les que reduiran la diferència, si fins ara ja hem estat víctimes de la pressió del mercat? Aquests darrers anys l'embranchada econòmica que s'ha generat gràcies a fires, a congressos i a turisme ha estat una de les causes de la diferència econòmica entre les famílies i els barris de la ciutat, cosa que ha fet que unes tinguin més i les altres aprofitin les engrunes. Quins seran els primers morts de l'èxit que tindrà la capital si encara té més projecció internacional?

A la vegada, s'ha incrementat la criminalització de la pobresa. En els temps de bonança es toleraven les polítiques socials a favor dels grups més vulnerables. La crisi les ha posat en dubte i les ha considerat causants i culpables de la seva situació. S'han eliminat polítiques educatives i socials per als infants i joves dels barris amb menys recursos, i s'han reduït les seves oportunitats per pujar a l'ascensor social. Solament preocupen les famílies que han perdut el seu estatus, no pas les que ja es trobaven en la precarietat. La capitalitat expulsarà aquestes poblacions més enllà de les fronteres cap a les *banlieues*, les ciutats dels voltants de la capital? O, per contra, serà un efecte crida que buscarà les engrunes que es puguin generar?

Des de l'inici de la crisi, s'ha generat una gran resposta per part de l'Ajuntament. Barcelona tenia marge econòmic i ha aportat recursos allà on no arribaven altres administracions. Però el municipi té poques eines davant dels grans problemes: la manca de treball i les lleis respecte a l'habitatge.

Igualment, com al llarg de la història de la ciutat, s'han generat respostes ciutadanes a favor dels col·lectius més vulnerables. Encapçalades pel teixit associatiu i els vincles de proximitat de veïns i comerciants, han actuat davant les necessitats més bàsiques de la gent afectada. Han impedit desnonaments, i d'altres han muntat economats i menjadors socials, moltes noves xarxes de suport i d'intercanvi. Són solucions d'emergència que han amortit les greus dificultats, des de la gran varietat d'entitats i de persones. Els barris han recuperat la mobilització i planten cara a la situació.

Però les respostes han de generar solucions que siguin sistèmiques, que incideixin en tots els factors socials, familiars, econòmics i personals i a llarg termini. Amb la bona fe, moltes persones i entitats han buscat respostes concretes esperant solucionar el problema ràpidament. Igualment, el mercat també utilitza aquests drames per promoure campanyes mediàtiques amb solucions fàcils jugant amb les històries dramàtiques. La pobresa ven sempre que tingui imatges i una resposta senzilla que sembli arreglar el problema. En una capital estatal amb gran èxit econòmic, no veurem incrementats aquests espectacles? No es mercantilitzarà encara més els qui viuen situacions vulnerables, mentre interressi, abans de condemnar-los?

Barcelona morirà d'èxit si no té en compte les seves persones i avancem tots a la mateixa velocitat en el creixement humà i de benestar. Barcelona morirà d'èxit si no torna a creure en el teixit social per trobar conjuntament solucions integrals i duradores a les persones i les famílies, prioritzant els barris més vulnerables. Barcelona morirà d'èxit si no té en compte tota la població del país, sense xuclar la riquesa dels pobles i ciutats en benefici de la capital. Tenim la voluntat per fer-ho?

Barcelona, una capital europea de referència per a la cooperació i l'educació per al desenvolupament

Francesc de Dalmaes i Thió

(Barcelona, 1970) és director de la revista *ONGC*, de pensament polític, cooperació, solidaritat i relacions internacionals. És director, també, de la publicació trimestral en anglès *Catalan International View*. Participa en qualitat d'expert en el Consell de Cooperació de la ciutat de Barcelona i del Consell de Cooperació de l'Agència Catalana de Cooperació

Introducció

L'objectiu d'aquest article és abordar el paper de la cooperació al desenvolupament (Cooperació, a partir d'ara) i de l'educació al desenvolupament (EpD) que es planifiquen, projecten i realitzen des de la ciutat de Barcelona atenent la capitalitat d'una hipotètica Catalunya independent.

Barcelona, amb dues dècades d'actuació en aquests camps, és un referent sòlid pel que fa a la planificació i execució de polítiques de Cooperació i EpD, per la qual cosa entenem que la proclamació d'una Catalunya independent variaria poc el rumb de la feina que es realitza actualment. En tot cas, n'augmentaria el ressò, la incidència i la capacitat de transformació social dins i fora de les nostres fronteres. És, per tant, des d'aquesta perspectiva que cal llegir i interpretar aquesta reflexió.

Així doncs, el document que teniu a les mans és el resultat de la voluntat d'aproximació a unes relacions exteriors de la ciutat de Barcelona tot comptant amb la Cooperació i l'EpD com a punta de llança de garantia de coherència, concepció holística, harmonització i sentit de capitalitat.

Aquests elements, imprescindibles en qualsevol política exterior d'una gran urbs, hauran d'amarar totes i cadascuna de les accions que Barcelona emprengui en l'àmbit internacional. És, per tant, una proposta transversal amb voluntat d'utilitat per a tots els departaments i tots els organismes vinculats a l'Ajuntament de Barcelona i que podria ser d'utilitat, també, per a totes aquelles institucions privades que hi vulguin participar i/o col·laborar.

Aquest document també pretén iniciar el procés d'identificació d'oportunitats per contribuir, des de les polítiques de Cooperació i EpD, a la construcció d'una acció exterior coherent i coordinada de Barcelona al final del procés de transició nacional, i plantejar propostes que permetin superar els reptes i aprofitar les oportunitats amb l'objectiu de reforçar la política d'acció exterior de la ciutat. Especialment en la missió que Barcelona cal que s'autoimposi, en tant que és una urbs europea de referència per a la comunitat internacional, com a ciutat responsable i compromesa amb el repte global de la reducció de les desigualtats i la pobresa, i per la promoció d'un desenvolupament humà sostenible i responsable arreu.

A partir d'una breu anàlisi de l'estat de situació de les polítiques de la cooperació actuals, es perfilarà una primera proposta d'orientació de la política de Cooperació i EpD barcelonines en el marc del procés de transició nacional, fonamentada en el coneixement i reconeixement de la dimensió col·lectiva dels drets humans. Finalment, la darrera part d'aquest escrit anirà adreçada a les conclusions i recomanacions.

Barcelona, una capital europea epicentre del procés de transició nacional de Catalunya

La societat barcelonina i el conjunt de la nació catalana som hereus de l'Europa que un dia van imaginar Monnet i Schuman, una Europa que van definir com la «unió voluntària de totes les ànimes europees». En un moment on la globalització tendeix a uniformitzar, les societats europees tenen l'opció d'optar per l'arrelament a les realitats concretes de cada llengua i cada cultura. Es reconeixen, doncs, en els ideals expressats per George Steiner a *La idea d'Europa* (2004, Arcadia/Atmarcadia): «Europa sens dubte morirà si no lluita per les seves llengües, les seves tradi-

cions i les seves autonomies socials». El lema europeu d'unitat en la diversitat pot ser promogut i Barcelona n'esdevé un referent de primer ordre.

Cal rebutjar, per tant, la concepció de Barcelona com la capital d'una Catalunya nació situada a la perifèria política d'Europa i situar, com pertoca, la nació catalana des d'una perspectiva política contemporània i moderna, com a element coincident i còmplice dels avenços i retrocessos europeus aconseguits i causats per la pertinença a la Unió Europea (UE).

Considerant la UE com un dels principals actors mundials en matèria de Cooperació i considerant, també, aquesta política com un compromís exprés per la defensa dels drets humans i els processos democràtics, entenem que entronca amb els valors que Barcelona defensa en cooperació al desenvolupament, i observem com s'alineen les polítiques municipals amb les polítiques europees més progressistes i transformadores. Així doncs, el marc europeu és adequat per a les capacitats expressades i demostrades des de Barcelona.

En l'informe *Internacionalització de la consulta i del procés d'autodeterminació de Catalunya*, el Consell Assessor per a la Transició Nacional defineix com projectar el procés cap al món amb la vista posada en tres objectius: legitimar el moviment sobiranista, obtenir el reconeixement de nou estat i assolir la integració de la Catalunya independent en les organitzacions internacionals pertinents. A la part final, el document identifica els països en què el procés té més possibilitats d'obrir-se pas —és a dir, de generar menys reticències— i aquells que hi poden posar objeccions des del primer moment.

Hi ha tres tipus d'argumentacions per justificar un procés com el català de portes enfora: principi democràtic, principi d'autodeterminació nacional i el remei o «últim recurs» (*remedial right*). Els experts recomanen una combinació de les tres justificacions, tot i que amb un pes relatiu més fort en el cas del *remedial right*.

L'informe dedica part de la seva redacció a analitzar el marc legal internacional de l'autodeterminació, i s'esforça a distingir les secessions pactades de les que són unilaterals i que, almenys de moment, només s'han validat en casos de descolonització. «El reconeixement del dret de secessió en aquests escenaris no equival a la seva prohibició en altres supòsits», sosté l'informe. «Considerant la flexibilitat del dret internacional, és a dir, la manca de prohibicions al dret d'autodeterminació, el debat polític vindrà determinat per la capacitat de justificar el seu exercici per part dels ciutadans de Catalunya i facilitar el seu posterior reconeixement», insisteix el Consell Assessor del Govern.

A Barcelona, observem una societat civil organitzada profundament compromesa no només amb l'opció independentista —que probablement també—, sinó i sobretot en el repte democràtic que implica el dret a decidir. Un repte assumit des de la societat civil organitzada que es sustenta, principalment, sobre dues organitzacions cíviques amb un suport social amplíssim, com som Òmnium Cultural (que el proppassat mes d'abril va assolir la xifra dels 40.000 associats) i l'Assemblea Nacional Catalana (entitat organitzadora de la V a Barcelona l'11 de setembre de 2014 responsable d'omplir els carrers de la ciutat amb prop de dos milions de persones).

La política exterior de Barcelona

La construcció política de Catalunya no només té una dimensió interna, sinó també externa. D'aquesta manera, sorgeix la necessitat de bastir una política exterior pròpia amb una clara

vocació europea i amb voluntat de participació internacional multilateral. En aquest repte, és clar, Barcelona és la punta de llança més evident.

L'acció exterior de Barcelona requereix, per ser eficaç, un alt grau de consens i de cooperació entre totes les institucions que formen part de la nostra ciutat. Així mateix, ha de facilitar una implicació elevada de tots els actors —públics i privats— que puguin desenvolupar un rol exterior.

En aquesta línia, els actors públics i privats barcelonins han de participar en els afers internacionals com un actor més que assumeix responsabilitats de tota condició, com la societat de la informació, la cooperació, el medi ambient, l'economia o la diversitat lingüística. Aquesta acció exterior ha de ser capaç, de forma desacomplexada, de plantejar internacionalment cadascuna de les seves polítiques, ha de corresponsabilitzar-se dels problemes del món i participar més activament en programes internacionals a la recerca de propostes globals de transformació social, política i econòmica.

Cal assenyalar, també, que, d'acord amb la nostra tradició, la nostra actuació en política exterior ha de seguir sempre unes prerrogatives equilibrades entre la legalitat establerta i el compromís amb principis ètics essencials com la pau, els valors i la legitimitat democràtica, la justícia social, la solidaritat entre els pobles, la igualtat i el respecte per la diversitat i els drets humans en la seva dimensió individual i col·lectiva.

La Cooperació, l'EpD i l'acció humanitària des de la ciutat de Barcelona

Tal com expressa el Pla Director de Cooperació al Desenvolupament, Solidaritat i Pau de l'Ajuntament de Barcelona 2013-2016, l'actual crisi econòmica i financera imposa reptes molt importants a la ciutadania barcelonina i catalana per complir el compromís fixat per la Llei 26/2001, de 31 de desembre, de cooperació al desenvolupament, aprovada unànimement pel Parlament de Catalunya, de contribuir a l'assoliment d'un ordre internacional més just i solidari. Així mateix, les fites marcades per al 2015 per la comunitat internacional a començaments d'aquest segle, articulades entorn dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM), han quedat fortament compromeses tant pels efectes directes de la crisi sobre les economies i els col·lectius més vulnerables com pels efectes indirectes de la reducció dels fluxos d'Ajut Oficial al Desenvolupament (AOD). En aquest context, la reflexió sobre l'impacte de la cooperació al desenvolupament, la pau i els drets humans i els resultats d'aquestes polítiques a Barcelona com a capital d'una Catalunya independent, ha adquirit una rellevància especial.

Actualment, malgrat aquest escenari complex, l'Ajuntament de Barcelona reafirma el seu compromís amb el que preveu la Llei catalana de cooperació al desenvolupament i assumeix el desafiament de situar l'acció de l'Ajuntament en aquest àmbit com a referent internacional en la millora de l'eficàcia de la Cooperació i l'EpD, i amb la construcció d'un model de governança global més democràtic i equitatiu.

La constatació de les dificultats d'assoliment dels ODM ha generat un debat internacional sobre l'eficàcia de l'ajut i sobre quins han de ser els nous reptes de l'Agenda del Desenvolupament. Aquest debat s'evidencia l'any 2011 amb la Declaració de Busan (Corea del Sud) —en el marc de la Cimera de l'Aliança Global per a l'Eficàcia de l'Ajut—, en què cristal·litza el concepte

de partenariat global, basat en les relacions horitzontals entre tots els actors implicats en els processos de desenvolupament. Aquí prenen una rellevància especial les ciutats.

Els governs de les ciutats, atesa la seva proximitat amb la ciutadania, tenen una major capacitat d'identificar les necessitats de la població i per tant, també, de dissenyar i acordar polítiques que responguin de manera efectiva i eficient a les necessitats dels seus habitants.

És en aquest context en què les ciutats tenen un espai de reconeixement en el debat actual sobre l'elaboració i determinació dels nous reptes del Desenvolupament Post 2015 liderat per Nacions Unides.¹

En el cas de Barcelona, aquest debat es beneficia de l'experiència acumulada durant quasi dues dècades en què l'acció de l'Ajuntament en matèria de Cooperació, pau i drets humans individuals i col·lectius, ha adquirit la naturalesa de política pública. Efectivament, l'Ajuntament va iniciar la seva trajectòria en aquest àmbit a principi de la dècada dels noranta, moment en què la ciutat en el seu conjunt, en plena efervescència de les olimpíades, es va solidaritzar amb la ciutat de Sarajevo, que vivia la cruesa del setge enmig de la guerra de Bòsnia. Aquesta expressió de mobilització ciutadana de principis dels anys noranta va tenir continuïtat poc després, el 1994, quan les organitzacions compromeses amb la Cooperació i l'EpD van impulsar la campanya que reclamava que es dediqués el 0,7% del PIB a l'AOD. En sintonia amb el parer de la ciutadania, un decret d'alcaldia establí el mateix any que es destinés un 0,7% de la despesa corrent a Cooperació. Aquest fet va marcar l'inici del programa Barcelona Solidària.

El Banc Mundial pronostica que el 2050 el 80% de la població mundial serà urbana. És per això que les ciutats han de preveure i projectar polítiques de Cooperació sòlides, ben articulades nacionalment i internacionalment, per a la promoció i la defensa dels drets humans i el desenvolupament sostenible (principal eix de debat de l'Agenda Post-2015).

El model que retrata el Pla Director 2013-2016 és exactament el model que ha de considerar i consolidar —tot mantenint el dinamisme amb què s'ha desenvolupat fins ara— la futura Barcelona capital d'una Catalunya independent. Proposem, per tant, una actuació coherent i holística de la cooperació barcelonina en el marc d'unes relacions exteriors també coherents i harmonitzades a través de les quals aportarem la visió determinada de la nostra cooperació. Una visió caracteritzada, també, per la promoció, el coneixement i el reconeixement dels drets humans col·lectius. Aquest valor afegit caracteritza d'una manera transversal les actuacions i els eixos de treball del conjunt de les polítiques de cooperació.

La Cooperació de Barcelona, d'acord amb els debats de desenvolupament internacionals, ha de preveure una dimensió mediambiental i ha de ser, per tant, respectuosa amb els impulsos i acords presos en aquesta direcció, entre els quals cal destacar el Protocol de Kyoto.²

1. L'Agenda de Desenvolupament Post 2015 és considerat un dels principals processos polítics endegats per Nacions Unides per a la informació, comprensió, recerca i consulta al major nombre de persones, experts, governs, empreses i ciutadania per situar en un focus especial els col·lectius més pobres i vulnerables del planeta. El procés de consulta s'inicià el 2012. L'UNDG (UN Development Group) és un dels principals organismes que han liderat aquest procés de consulta. *A decent life for all: from vision to collective action* és un dels eixos a partir dels quals s'han articulats i elaborat les consultes a partir de les quals s'han identificat els temes potencials sobre la futura agenda d'eficàcia de l'ajuda.
2. El Protocol de Kyoto és un conveni internacional per a la prevenció del canvi climàtic, patrocinat per l'ONU dins de la Convenció Marc de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic (CMNUCC) i signat el 2002 per la Unió Europea, que té com a objectiu que els països industrialitzats redueixin les seves emis-

La Cooperació de Barcelona, una cooperació amb identitat

La Cooperació feta des de la capital de Catalunya, Barcelona, ha d'observar el repte i incorporar el valor afegit de determinar la seva actuació a partir d'una sensibilitat pròpia i característica a l'hora d'entendre, conèixer i reconèixer la diversitat nacional, lingüística i cultural arreu del món. En aquest sentit, caldria treballar per projectar la cooperació barcelonina de manera que esdevingui una cooperació de referència en l'estudi, el coneixement, la interiorització i la promoció dels drets humans de tercera generació: els drets col·lectius.

Per tant, la cooperació de Barcelona no només ha de ser coneguda i reconeguda per la qualitat de les seves accions, sinó que caldria que fos identificada per la seva capacitat d'interpretar el món del segle XXI més enllà de les fronteres que delimiten els estats i a través del prisma que proposa una interpretació contemporània dels drets humans.

Hauria, doncs, de guanyar el reconeixement a partir de les bones pràctiques i de la coherència i ha de proposar el repte de la bidireccionalitat. És a dir, als actors internacionals que participin com a prescriptors, facilitadors o receptors de la cooperació barcelonina cal facilitar-los les eines perquè assumeixin, entenguin i reconeixin el fet nacional català i participin, per tant, en la tasca de coneixement i reconeixement internacional de la nació catalana. D'aquesta manera, la cooperació feta des de Barcelona, per la seva capacitat d'incidència i participació en processos de democratització i defensa de les identitats nacionals arreu, podrà ser valorada i distingida en l'àmbit internacional.

L'assumpció dels principis col·lectius dels drets humans genera unes capacitats que permeten tenir en compte drets fonamentals, com són l'accés a l'educació, la sanitat o l'aigua i, alhora, a un entorn democràtic i en pau on prosperi un teixit social ric, dens i compromès amb la transformació social. La cooperació barcelonina entén que l'assoliment d'aquests objectius és possible amb l'extensió i la consideració dels drets humans en la seva dimensió col·lectiva, i aquesta visió ha de caracteritzar, també, la seva actuació.

Educació per al Desenvolupament

Entre les actuacions vinculades a la cooperació al desenvolupament trobem el que s'anomena EpD, una eina imprescindible per a la transformació social al sud, però també al nord. És el fil conductor que uneix o hauria d'unir les polítiques que s'endeguen des del nord, dins i fora de les seves fronteres.

En aquest sentit, quan parlem de la Cooperació de la ciutat de Barcelona, han de prendre una rellevància especial la coherència de polítiques i la capacitat d'establir aliances estratègiques amb altres urbs del nord, elements essencials de l'EpD.

Entenem que la nostra societat, com qualsevol altra societat europea, ha d'assumir la necessitat d'un procés no traumàtic de transformació social. En aquest procés, les eines i els mitjans de l'EpD han d'esdevenir motors fonamentals per a la incorporació de nous actors i sectors tradicionalment aliens o poc involucrats en la Cooperació i l'EpD.

sions un 8% per sota del volum del 1990, ja que els que estan en vies de desenvolupament no tenen cap restricció, com és el cas de la Xina, l'Índia, o el Brasil, per citar els més contaminants. El seu nom formal en anglès és Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change.

Així doncs, cal que les accions al sud vagin acompanyades d'accions al nord per assumir i entendre els reptes socials, polítics i econòmics que tenim plantejats i afrontar d'una manera activa i realista la transformació social, a través de coherència de polítiques i la concreció de les actuacions.

Així mateix, en la mesura que Catalunya no ha comptat, fins ara, amb reconeixements oficials internacionals, es fa més necessari i més punyent que Barcelona assumeixi aquest rol per oferir i mostrar el nostre pensament i les nostres experiències, que al mateix temps siguin capaces de transmetre a la nostra pròpia societat informació i pensament intencional d'allò que passa arreu del planeta tot oferint claus i estratègies per millorar-ho.

L'Acció humanitària

Com a membre de la comunitat internacional compromesa amb la justícia i els drets humans, Barcelona hauria de ser capaç de poder oferir una reacció immediata en l'àmbit de l'Acció humanitària.

Amb tot, tenint en consideració les limitacions que pot tenir Barcelona a l'hora de fer un desplegament d'Acció humanitària, la definició d'aquest ha de ser d'acord amb la seva capitalitat. El Comitè Català d'Ajut Humanitari d'Emergència ja és un espai existent de dimensió nacional que treballa per poder donar resposta a les diferents crisis que es van succeint arreu del planeta, i entenem que és l'embrió en el qual caldria que es fonamentés una futura acció humanitària de la ciutat com a capital catalana.

A mode de conclusió

Entenem una acció exterior de Barcelona, capital de Catalunya, basada en assumpcions ètiques on la bona governança, el coneixement, el desenvolupament sostenible i l'expansió de l'educació i el reconeixement dels drets humans individuals i col·lectius, siguin actius inqüestionables i de valor afegit. Barcelona s'ha de convertir en un actor internacional referent en aquests àmbits, de forma significativa en els drets humans de tercera generació: els drets col·lectius.

Així doncs, la cooperació barcelonina ha d'emmarcar i harmonitzar la seves actuacions basant-se en tres principis fonamentals que fomenten i mantenen les cooperacions de referència del món occidental: la promoció del desenvolupament humà sostenible, l'eradicació de la pobresa i la lluita contra les desigualtats.

Caldrà, doncs, promoure polítiques i actuacions que promocionin la defensa i el reconeixement de la nostra identitat cultural i de tots aquells valors i elements que ens distingeixen com a capital d'una nació europea amb vocació universal. Una acció en paral·lel a la defensa, promoció i reconeixement de la diversitat nacional, cultural i lingüística del nostre continent i de tots.

El procés de transició nacional haurà de servir per incorporar l'acompanyament de processos democràtics i de governança a l'ADN de la cooperació barcelonina i hauria d'esdevenir l'embrió per garantir el reconeixement i valoració de la dimensió col·lectiva dels drets humans per part de la comunitat internacional.

El nom de Catalunya i el de la seva capital, Barcelona, haurien d'anar lligats —i se n'haurien d'amarar— a un concepte transformador de coneixement i reconeixement dels valors democràtics essencials a partir de la promoció i identificació dels drets humans en la seva dimensió col·lectiva.

Proposem, per tant, oferir la nostra veu al món. Una veu que promogui la capacitat d'interpretació de matisos més enllà d'apriorismes i fonamentalismes. La mateixa heterogeneïtat característica de la societat barcelonina esdevé, per tant, un prisma privilegiat per mirar i interpretar el món, però també i sobretot per fomentar el desenvolupament humà i sostenible i la defensa dels drets humans arreu.

És competència de la ciutat de Barcelona promocionar i acompanyar els actors, recursos i actius polítics, econòmics i socials per tal de dotar-los de més arguments, més força i més gruix en la política exterior. Així, els organismes responsables dels afers internacionals de Barcelona han de poder coordinar i fer tasques de prescripció en tots els àmbits que afectin l'acció exterior del govern de la ciutat.

D'altra banda, caldria oferir la ciutat de Barcelona com a seu estable i permanent d'organismes i programes de Nacions Unides, per tal de respondre a les inquietuds expressades per la ciutadania i la societat civil organitzada de la ciutat, i confirmar la seva capitalitat europea i internacional, així com el seu compromís amb la governança global.

Barcelona ha de preveure, planificar i executar una Cooperació i una EpD coherents amb el seu origen nacional i alhora acordades i coherents amb el pensament, tradició i cosmovisió de cada comunitat amb qui es relacioni.

Una ciutat d'immigrants

El paper de lesavingudes migratòries en el passat, el present i el futur de Barcelona

Manuel Delgado

Professor d'Antropologia Social a la Universitat de Barcelona

Resum

La ciutat de Barcelona ha obtingut dels fluxos migratoris que hi han desembocat no sols la matèria primera del seu creixement demogràfic i del seu impuls social, sinó també de totes les audàcies creatives que han fet d'aquesta un referent cultural arreu del món. Bé podríem dir que a Barcelona no n'hi ha, d'immigrants, perquè tots els seus habitants ho són o ho han estat, en la mesura que tots —ells o els seus antecessors més immediats— van arribar en algun moment a viure-hi. Amb un preu ben escàs en matèria de conflictivitat real, la diversificació humana que aplega i obliga a cooperar gent tan diferent ha estat motor del vitalisme que caracteritza i de segur caracteritzarà la capital catalana. Molts d'aquests nouvinguts s'han vist perjudicats, però, per legislacions alienes que han fet d'ells persones amb menys drets, cosa que no ha impedit que la ciutat els hagi considerat sempre amb el respecte i l'atenció que mereixien com el que eren: veïns.

La diversitat, matèria primera de la vida urbana

Tota gran ciutat —no per les seves dimensions, sinó per la seva força creativa— és heterogeneïtat generalitzada, amalgama de formes socials la coincidència de les quals no és sols possible, sinó que resulta estructuralment estratègica, en la mesura que permet cooperar i mantenir relacions d'interdependència a comunitats humanes que han desenvolupat qualitats i habilitats diferenciades. Aquest requeriment ve satisfet per la capacitat urbana de produir diversitat endògena de manera ininterrompuda, però també per moviments migratoris que han estat la matèria primera d'aquest cosmopolitisme en què les urbs troben la seva marca de singularitat i el combustible que les fa avançar.

I és que la història natural de les ciutats és com la de qualsevol altre sistema viu, és a dir, la d'un organisme que evoluciona a partir d'un procés constant de diferenciació i especialització vers una complexitat cada cop més gran, de la qual cada etapa ve marcada per l'arribada d'un nou contingent d'immigrants. Tota ciutat depèn, doncs, de la seva capacitat d'apropiar-se d'allò que durant un temps —però no per sempre— anomenarà *immigrants*, car són un ingredient indispensable per a la seva viabilitat, la seva renovació i àdhuc la seva simple continuïtat. Per això, en una gran ciutat, ningú no hauria de ser vist com un intrús. Tothom és immigrant o descendent d'immigrants. No cal dir que l'eventual conflictivitat que resulti d'aquest colossal fenomen de mestissatge que és tota metròpoli constitueix una quota que val la pena pagar, considerant els beneficis que se'n deriven.

Barcelona és un exemple d'aquesta realitat que acabem de descriure. Les dades sobre població al llarg de dècades ho demostren de forma inequívoca. La capital de Catalunya apareix demogràficament deficitària, poc fecunda, per sota del nivell de reemplaçament. El creixement de Barcelona ha estat la conseqüència de les dinàmiques migratòries, és a dir, de la diferència entre immigrants i emigrants, entre gent que arriba i gent que marxa. Si Barcelona ha mantingut un increment sostingut de població en el darrer segle i fins als anys noranta ha estat gràcies a la immigració provinent de la resta del país i de l'Estat espanyol, i si ha superat la pèrdua de població experimentada al llarg de les dècades de 1980 i 1990 ha estat com a conseqüència de les persones que han arribat provinents d'altres països, sovint ben llunyans.

En aquests moments Barcelona és una ciutat d'immigrants o de descendents d'immigrants; d'antics immigrants, nascuts al camp català o a altres terres d'Espanya, que conviuen amb nous immigrants que han recalat a la ciutat els darrers anys provinents d'arreu del món, parlant desenes d'idiomes distints i practicant tota mena de formes de pensar, sentir i fer. En iniciar-se el 2014, el 16,7% de barcelonins eren de nacionalitat estrangera: treballadors, professionals, empresaris, estudiants... Això comptant sols la població empadronada, és a dir, sense considerar la seva descendència nascuda a Barcelona o les persones en situació irregular o transitòria amb què vivim al barri o amb qui ens creuem pel carrer. Si es tinguessin en consideració, la percepció que podem tenir que el percentatge de persones d'altres nacionalitats que ens envolten és molt superior es veuria confirmada amb escreix. Tot plegat fa palès que Barcelona és una ciutat plenament globalitzada, és a dir, que participa de manera activa i contribueix a un món on la informació, les idees, els productes, els capitals i també els éssers humans flueixen i conflueixen constantment i que no deixa de produir una riquesa que sols pot ser resultat de la comunicació i l'intercanvi generalitzats entre diferents.

En definitiva, podem afirmar que Barcelona alberga avui una humanitat culturalment molt diversa, un tret que ha estat sovint centre de debats públics importants, la qual cosa contrasta amb el fet que la presència entre nosaltres dels portadors d'aquesta diversitat no hagi provocat importants conflictes de convivència. Podem dir que la incorporació successiva i sistemàtica d'allaus migratòries —intensíssimes en determinades fases històriques— s'ha produït de manera prou tranquil·la, la qual cosa posa de manifest que Barcelona ha estat històricament una ciutat no sols d'acollida, sinó també acollidora.

Una bona part dels barcelonins que han arribat a la ciutat en les darreres dècades provenen de països desenvolupats —Europa occidental, Amèrica del Nord, Japó...—, però moltíssims ho han fet des dels països més pobres d'Amèrica, d'Àsia, d'Àfrica, de la mateixa Europa, i en condicions moltes vegades de gran duresa. Com a conseqüència de regulacions legals alienes, un nombre importantíssim s'ha establert a la ciutat i ha sobreviscut entre enormes dificultats: amb menys drets que la resta o sense; a mercè d'un mercat de treball laboral i immobiliari que s'aprofitava de la seva fragilitat, i en un clima hostil, més com a conseqüència de l'assetjament governamental que no del rebuig dels seus veïns.

Moltíssims d'aquests nous barcelonins que han reclamat i han obtingut de Barcelona allò que Henri Lefebvre va anomenar «el dret a la ciutat» han arribat forçats per la situació dels seus països d'origen, però també pels requeriments de sectors econòmics àvids de mà d'obra barata i indefensa. Això darrer és important, ja que ens recorda que no són sols —com s'acostuma a afirmar— les catastròfiques condicions socials d'origen allò que força les persones a canviar de país, sinó també criteris de necessitat dels països receptors. Tant de bo Barcelona estigui en condicions d'aixoplugar un dia tan sols gent que hi ve perquè vol i no pas perquè ho necessita o ho necessitem, gent per a la qual l'adscripció a la nostra ciutat sigui el resultat d'una decisió lliure, responsable i vinculant.

Diferència no és desigualtat

Estem parlant d'immigrants, però aquestes persones a les quals ens permetem designar d'aquesta manera no seran immigrants eternament. Sabem bé —perquè ha passat i tornarà a passar— que un nouvingut que es queda esdevindrà un nadiu tard o d'hora. «Immigrant» no és una categoria

immutable, sinó una mena de denominació d'origen que s'aplica a persones que han vingut de fora —i no a totes, sols a les més pobres— per part d'altres persones que també van arribar de fora, només que hi van arribar abans. Ningú no és immigrant per sempre; ell i ella o els seus descendents deixaran de ser-ho un dia o altre. Amb aquesta finalitat, caldrà contribuir no tan sols a permetre el reagrupament familiar, sinó també a facilitar-lo.

A l'hora de subratllar la importància del fet migratori, no podem negar l'evidència que una part dels que han arribat darrerament —i no tots— han estat objecte d'una focalització especial i moltes vegades d'un estigma, conseqüència no, com se sol repetir, de la seva singularitat cultural, sinó de la seva pertinença a classes socials desfavorides a les quals la seva situació legal fa encara més vulnerables i el seu aspecte fenotípic o la seva vestimenta, més visibles a l'espai públic. En aquest ordre de coses, cal entendre i fer entendre que la diversitat cultural és un fet natural, és a dir, consubstancial al dinamisme vital de tota ciutat. No hi ha res de contradictori entre un elevat grau de pluralisme cultural i el màxim nivell possible d'homogeneïtat social, de la qual el suport bàsic no pot ser altre que el de la igualtat legal i política entre els individus. Per això serà prioritari distingir amb claredat entre unes diferències culturals que cal respectar i unes desigualtats socials que condemnen àmplies capes de la població a patir de mancances inacceptables.

El manteniment de trets culturals propis i, fins i tot, la generació d'altres de nous per part dels col·lectius arribats de fora són part del patrimoni vital d'una ciutat i fan que costums un dia exòtics per a nosaltres hagin acabat formant part de la nostra quotidianitat. En moltes oportunitats els marcatges culturals propis dels nouvinguts són un mecanisme clau —paradoxal, si es vol— per facilitar la seva integració, en la mesura que garanteix que el seu procés d'aclimatació a les condicions sovint dures de recepció es produirà de manera no traumàtica i sobre individus que no han perdut el seu sentit de pertinença comunitària. Ara bé, és obvi que hi ha pràctiques culturals que no poden ser tolerades en una societat que es vulgui garant de drets bàsics de les persones. Difícilment s'estarà en condicions morals d'instar un grup humà a respectar la llei, quan se li sostreu de manera sistemàtica la possibilitat de gaudir dels seus avantatges. Cal que hi hagi unanimitat a l'hora de denunciar comportaments intolerables en una societat democràtica, en la mesura que atemptin contra la integritat física o moral de les persones, però l'exigència que *tothom* obeeixi la llei ha d'anar acompanyada de l'imperatiu que també *tothom* se'n pugui beneficiar. El ple reconeixement del dret a la ciutadania —no com a designació retòrica, sinó com a estatus legal real— de tots aquells que viuen entre nosaltres i amb nosaltres és, doncs, un prerrequisit inexcusable a l'hora de fer extingir tradicions incompatibles amb els drets humans.

Ni «autòctons», ni «immigrants»

Barcelona ha de continuar oferint als que han arribat, i que de segur continuaran arribant, perspectives d'inserció social i de millora personal i col·lectiva. Per això, és indispensable que la ciutat pugui desenvolupar amb tota la intensitat possible un propòsit que és propi i de país, obert, estimulants, atractiu per contribuir-hi, els èxits del qual siguin èxits de tothom que hi viu. En aquesta direcció, caldrà fer una pedagogia que desactivi qualsevol insinuació que la immigració és un «problema» per al progrés de la ciutat i la mostri com el que és: el seu requisit. A Barcelona, els anomenats immigrants no s'integren a la societat: *la integren*.

Per això, cal insistir que la diferència entre autòctons i immigrants és làbil i provisional, i que els entrebancs amb què els barcelonins ens anem topant són realment *de tothom*. La gran majoria

ria de problemàtiques que perjudiquen aquells que classifiquem com a «immigrants» afecten també la resta de la població. Ho podem comprovar en tots els àmbits: educació, salut, serveis públics, habitatge... En aquest sentit, Barcelona ha de preservar, i tant de bo augmentar, els avantatges de l'estat del benestar i atendre les persones no en funció de *qui són*, sinó d'allò que els passa. Objectiu: assegurar que les necessitats essencials de cada individu quedin cobertes, sense aplicar una classificació basada en el fals binomi immigrants - no immigrants.

Si lleis que ni genera ni gestiona Barcelona han servit fins ara per sostreure el benestar i la justícia a milers de persones etiquetades com a «immigrants» —és a dir, als treballadors estrangers i llurs famílies—, la capital catalana, com tants altres pobles i ciutats del país, ha assumit l'objectiu de permetre'ls gaudir d'allò que els pertoca com a simples éssers humans. Els nous veïns han pogut veure reconeguda la seva condició humana, d'esquena a lleis que feien d'ells éssers «il·legals», perquè els ens locals catalans han vetllat per garantir per a ells no drets de ciutadania, que no estava a les seves mans atorgar, però sí drets com a usuaris d'atencions universals: a la salut, a l'educació, als serveis socials bàsics. En efecte, el padró i la tasca de les oficines d'atenció al ciutadà han estat instruments per regularitzar la situació d'aquestes persones i dignificar-la.

Cal ser ben conscients de la importància que té una educació de la qual ningú no ha de ser privat. En depèn la presa de consciència dels principis que fan possible la convivència entre tots aquells que accepten superar les seves diferències sense renunciar-hi. L'educació és igualment el vehicle que permet que cada individu assumeixi les arrels del seu passat comunitari i un present en què les trajectòries dels pobles tendeixen a encreuar-se, però també un futur compartit amb d'altres, un futur que hem de lluitar perquè sigui d'equitat. Aquesta és, així mateix, una de les vies indispensables per desactivar els prejudicis i les falsificacions en què se sustenten tant les ideologies —racisme, xenofòbia, estigmatització— com les conductes —marginació, segregació, discriminació— de i per l'exclusió social.

Una qüestió per resoldre serà, de ben segur, la ja existent de la concentració d'alumnes d'origen forà en determinades escoles, una problemàtica derivada de factors econòmics i urbanístics i sobretot de mancances econòmiques i d'impossibilitat d'elecció per part de moltes famílies. Les polítiques escolars impulsades des de l'Administració municipal han d'adreçar-se a atenuar en la mesura del possible els efectes negatius d'aquests factors i fer-ho reclamant a administracions superiors recursos suficients. En aquest àmbit, és igualment remarcable la manera com l'educació ha de prestar una atenció especial a les dones sotmeses a ideologies de gènere diferents de les acceptades al nostre país, que, d'altra banda, també presenten nombrosos aspectes millorables. El paper de l'escola per canviar les mentalitats —dels que arriben i dels que ja hi són— en un sentit igualitari ha estat i haurà de continuar essent fonamental.

El mateix pel que fa a un dret a la salut que el poder local ha de contribuir a garantir, la qual cosa implica no sols ajudar a fer accessible l'atenció sanitària, sinó també la informació perquè aquesta accessibilitat sigui coneguda i utilitzada. Idèntic objectiu en allò referent a uns serveis socials dependents directament o indirectament de la municipalitat, que han de preveure pressupostos suficients per atendre tota la població que ho necessiti, deixant de banda si és «immigrant» o «autòctona», de manera que ningú no pugui retreure a la gestió municipal un tracte preferent en favor de la primera.

La Barcelona que ens espera també haurà de continuar fent esforços ajudant una inserció laboral de la qual dependrà una plena integració social, entesa com les possibilitats que han de

tenir les persones per millorar la seva situació. La precarietat i la inseguretat en aquest camp afecten la població en general, però per als estrangers resulta especialment negativa, car els obliga a acceptar condicions d'indefensió i explotació que els ciutadans de ple dret rebutjarien. És clar que l'Ajuntament no té potestat per legislar en aquest àmbit, però caldrà que, dintre les seves possibilitats, se senti compromès en la lluita perquè les persones vingudes de fora siguin contractades legalment, amb els seus drets com a treballadors garantits, i que es resolgui amb la màxima diligència possible la tramitació dels corresponents permisos de residència, l'obtenció dels quals fóra bo que impliquessin la possibilitat automàtica de ser contractats.

Dret d'assentament digne

Les polítiques d'habitatge sí que cauen més plenament dins del camp d'actuació municipal, a la qual el nou quadre polític hauria de permetre millors pràctiques relatives a l'establiment territorial de les unitats domèstiques. Importa que aquesta Barcelona que ens espera s'entesti a garantir que tothom pugui gaudir del seu dret a la llar i ho faci en el context d'unes polítiques urbanístiques permanentment en guàrdia contra les arbitrarietats immobiliàries, que evitin la segregació espacial —és a dir, la generació de guetos— i assegurin que els habitatges compleixin les condicions que els facin llocs decents on viure.

Els anomenats immigrants pateixen les conseqüències de dinàmiques socials —vinculades en aquest cas, i fins ara, a la gestió pública i privada del sòl— de les quals les víctimes són també els joves, la gent gran i els sectors més desfavorits de la població considerada autòctona. Però, a més, els nouvinguts han de sofrir les condicions negatives d'una realitat territorial de què no poques vegades han estat mostrats com els causants. És el cas d'un supòsit que sovint es dona per bo, que mostra els vistos com a forasters com a culpables d'haver causat, amb la seva presència, una deterioració de certs barris que, en realitat, ja estaven en procés d'abandonament, és a dir, que no es devaluen perquè *ells* hagin arribat, sinó que ells hi han arribat perquè s'havien devaluat, la qual cosa permetia a propietaris sense escrúpols obtenir beneficis del lloguer abusiu d'habitatges en fase de demolició o rehabilitació. D'altra banda, sabem que un alt percentatge de víctimes d'atropellaments bancaris i de desnonaments judicials són persones vingudes de fora i que haurien de veure com la ciutat de Barcelona, a través de les seves institucions, els fan costat en la lluita per defensar el seu habitatge.

La negació del dret a sostre és un fenomen inacceptable i contra aquest serà urgent una actuació municipal enèrgica, en forma sobretot de fiscalització sobre un mercat immobiliari despietat i d'intervencions públiques radicals en matèria territorial. Aquesta política exigirà de les autoritats decisions importants i valentes, en la mesura que s'hauran d'enfrontar a interessos econòmics molt poderosos. En aquesta missió, serà indispensable que el nou estat atorgui a les instàncies de govern barcelonines molts més recursos i competències dels que gaudeixen ara.

El paper negatiu que tenen lleis elaborades fins ara per l'Estat espanyol —com les d'extranjería, màquines de generar exclusió social i il·legalitat— no ha de fer perdre de vista que són els barris més abandonats i més pobres on el multiculturalisme es realitza de debò, no com la xerrameca buida que sovint és, sinó com el resultat d'una copresència de vegades difícil, però sempre fèrtil. L'empresa de dignificar la vida de la gent provinent de la immigració és, doncs, idèntica a la que aspira a millorar la situació dels nostres barris, que han de viure l'actual procés polític en

marxa com una oportunitat per assolir millores de qualitat importants en tots els camps: l'urbànic, però també l'ensenyament, la sanitat, la seguretat, etc.

Així mateix, de les instàncies de poder polític més immediates depèn un espai públic que és el marc on es despleguen les formes més actives i fructíferes de convivència, a més de l'escenari per excel·lència de la integració democràtica. Totes les persones, sense excepció, pel simple fet de ser-ho, haurien de veure garantit el gaudi i l'accessibilitat sense traves d'aquest espai públic, entès per definició com a espai accessible a tots. El paper de les forces de seguretat —i entre aquestes les d'obediència municipal— hauria de ser el de garant darrer d'aquest dret, ben lluny de la imatge que les legislacions i les normatives actuals els han obligat a projectar com a font d'inquietud per a tantes persones de pell fosca.

És català tot aquell que viu i treballa a Barcelona

És el veïnatge civil i administratiu, acreditat pel padró, el que ha definit fins ara la catalanitat d'un individu. Avui, desenes de milers d'aquests catalans no són, paradoxalment, espanyols. És el nostre domicili estable el que ens fa catalans, però sense que això impliqui el dret a una ciutadania que ara per ara tan sols pot ser espanyola. Hem de desitjar que aquest dret de presència es mantingui i que cap dels nostres veïns no perdi la seva condició de català com a conseqüència de l'existència d'un nou estat a Europa. Per tal que els actuals catalans que ho són com a habitants puguin esdevenir també el que ara no són, és a dir ciutadans, cal que des de la gestió de la ciutat es faciliti que tots els estrangers residents que demanin la futura nacionalitat catalana l'obtinguin de manera immediata i que aquells que arribin de nou siguin atesos de manera àgil i eficient per tal de concedir-los un visat temporal que els permeti buscar feina, amb l'única demanda que disposin d'amfitrions en situació legal que assegurin el seu acolliment.

Barcelona ha de ser un instrument clau perquè una nació plenament sobirana acabada d'estrenar, Catalunya, estigui en condicions d'oferir als que vénen a instal·lar-s'hi un horitzó interessant i just que faci que el seu viatge hagi merescut la pena, per a ells, que han arribat, i també per a aquells altres que els rebem. Per això, és indispensable generar un projecte al mateix temps nacional i urbà comú, fonamentat en la convicció que no hi pot haver més prosperitat que la compartida, un projecte que dibuixi fites l'assoliment de les quals sigui atractiu per a tothom i que cadascú, en funció de les seves adscripcions culturals, pugui assumir en els seus propis termes.

Tinguem-ho ben present. Al nou estat li pertocaran, com aquell que deixarem enrere, les regulacions, però el terreny de les actuacions continuarà corresponent a les administracions locals, que cal esperar que siguin destinatàries de més competències i més recursos. A partir d'aquesta premissa, s'hauran de fer coses noves per gestionar bé els fluxos migratoris, que facilitin una integració social que de segur es produirà igualment, però també la plena integració legal dels estrangers i llurs famílies. Requisit: demostrar que es vol contribuir a la prosperitat del país. En aquest sentit, podríem parafrasejar la vella consigna del catalanisme popular per proclamar que hem d'assolir la fita que siguin catalans tots aquells que visquin i treballin a Barcelona, no sols, com fins ara, per raó de la seva condició de veïns, sinó també com a éssers humans als quals s'atorguen drets i deures de ciutadans complets.

Barcelona i Catalunya veuen com s'obre davant seu una gran finestra d'oportunitats. Una vella ciutat i un antic país poden tornar a néixer i reclamar per fer-hi arrels profundes, algunes de les quals s'ensorren en terres llunyanes. Amb la força que ens dóna la pluralitat humana de què formem part, ens podem permetre alguna cosa més que crear un nou estat. Podem i hem d'assolir un horitzó encara més ambiciós i audaç: el d'una nova societat, per a la qual Barcelona continuarà essent capital.

Conclusions

Constatat el paper estratègic de les avingudes migratòries per al dinamisme que anima Barcelona i la projecta al món, queda del tot justificada la missió fonamental de les seves institucions locals de garantir a tothom la satisfacció de les seves necessitats fonamentals, ignorant una distinció entre «autòctons», i «immigrants», al capdavant relativa i provisional. Barcelona, però, no ha pogut fins ara privilegiar tots els seus habitants amb el rang de ciutadania, car legislacions fetes ben lluny condemnaven milers dels seus veïns a no gaudir del dret a la igualtat i a moltíssims a la il·legalitat. És ara, amb la perspectiva que obre el procés d'emancipació que viu Catalunya, que Barcelona pot fer esforços positius per aconseguir per a tots els seus habitants —tots, sense excepció— una equitat política que ara se'ls nega. Serà aleshores que en una ciutat on fins ara tots érem immigrants, puguem ser tots, a més a més, també ciutadans.

L'esport d'alt nivell i els grans esdeveniments punta de llançà de Barcelona com a capital de l'esport

Joan Fontserè i Pujol

Introducció

Els diferents vectors que configuren l'esport en un àmbit local però alhora metropolità i de referència de país són molts i diversos. La universalitat de l'esport ens obre el ventall més ampli.

- La formació, amb l'esport escolar, els clubs i els valors que impregnen els més menuts.
- La salut, amb la prevenció de malalties com ens ha anat demostrant estudi rere estudi amb l'activitat físicoesportiva, en els diferents trams d'edat, sense oblidar mai la importància de l'activitat física en la gent gran.
- L'atenció a les persones, amb la cohesió social, ja sigui amb una pilota o dins d'un recinte esportiu on no té rellevància ni d'on venim ni on anem.
- L'economia, amb les múltiples plataformes generadores de producte interior brut i com a generador d'ocupació.

Però hi ha dos vectors que són especialment remarcables dins l'àmbit que tractem, no només per definició universal, sinó també per definició local, i més concretament quan parlem de Barcelona.

Aquests vectors als quals ens referim són els que s'erigeixen en el més alt dels estrats de la piràmide de l'esport. Van intrínsecament lligats, tot i que poden existir per separat; en la majoria dels casos que analitzem, són causa i conseqüència, conseqüència i causa.

Aquests dos vectors són : l'esport d'alt nivell i els grans esdeveniments.

Ambdós configuren per separat àmbits decisius de l'esport en les darreres dècades, però és quan es combinen que fan que l'esport sigui referència, fins i tot per a aquells que no en són practicants i, per tant, hi dona la màxima dimensió.

Antecedents

A principis del 1926 l'impulsor dels Jocs Olímpics en l'era moderna, el baró Pierre de Coubertin, va dir: «Abans de la meua visita a Barcelona, pensava que ja coneixia quina ciutat esportiva era.»

Ve de lluny, doncs, el reconeixement de Barcelona com a referència en la més gran de les expressions del que anomenem vectors de l'esport: alt nivell i grans esdeveniments.

Situem, doncs, una data com a origen de coordenades: Barcelona'92. Els XXV Jocs Olímpics van ser valorats pel president del COI, Joan Antoni Samaranch, com els millors Jocs de l'era moderna.

Per què prenem com a referència l'organització dels Jocs Olímpics?

Per diversos motius, però un d'aquests —i potser el principal—, perquè és referència no només d'una època, sinó d'un model.

Esport d'alt nivell. Alt rendiment per a la ciutat

El teixit associatiu de Catalunya és el viu reflex de la societat i, en aquest sentit, podem fer esment també del de la ciutat de Barcelona.

Són seixanta-nou federacions que organitzen al voltant de 5.000 competicions setmanals, que donen cobertura competitiva als més de 14.000 clubs esportius de Catalunya. Tots estan emmarcats dins de més de 35.000 instal·lacions esportives.

Als darrers anys, l'evolució de la pràctica esportiva a la ciutat ha fet que sigui més del 46 % de la població la que es consideri activa esportivament, d'edats compreses entre els 12 i els 70 anys, pel sol fet de practicar activitat físicoesportiva com a mínim dues vegades a la setmana de manera regular.

Segons l'indicador de pràctica físicoesportiva en l'enquesta d'hàbits esportius de la Diputació de Barcelona¹, tot apunta que els propers anys el percentatge superarà el 56 %, ja que les generacions han anat incorporant l'esport com a hàbit.

En les piràmides de població trobem que un 85 % dels practicants es troben en els perfils d'entre 14-34 anys i més de 35 anys. Són fills del fenomen Barcelona⁹².

És la conseqüència de la popularització de l'esport, de l'esport d'alt nivell i de l'enfocament de l'alt rendiment esportiu com a factòtum visible dels èxits esportius obtinguts, que la població incorpora l'esport com a hàbit en el dia a dia, fet que respon a l'establiment de referents locals amb dimensió i reconeixement internacional: Gemma Mengual en natació sincronitzada, Àlex Crivillé en motociclisme, Valentí Massana i Reyes Estévez en atletisme, Pep Guardiola en futbol...

Tots ells, i molts d'altres, han estat èxits internacionals que avui són referència esportiva i que eixamplen la base de l'esport a casa nostra.

Les competicions esportives d'alt nivell a Catalunya, i en concret a Barcelona, fan d'això el millor dels estímuls per als clubs i esportistes.

Als nostres dies s'està vivint la més refinada de les conseqüències d'aquesta inclusió de l'esport com a hàbit no només saludable, perquè el trobem en les activitats d'esport popular i amateur com les curses, curses de muntanya o triatlons fins al punt de categoritzar l'esport de lleure també com a activitat d'entreteniment.

La raó principal per la qual es motiva la pràctica físicoesportiva, segons les respostes de l'enquesta de la Diputació de Barcelona d'hàbits esportius,¹ és: «*m'agrada / em diverteix*», seguit de «*estar en forma*» i per «*fer salut*».

Pel que fa a la territorialització d'aquesta pràctica físicoesportiva, en l'enquesta veiem que no n'hi ha i que es reparteix per tot el país, fet que dona abast a la més ampla àrea d'influència.

Com a conclusió, podríem destacar, doncs, la influència que exerceixen en els hàbits esportius de la població els grans esdeveniments i competicions internacionals, ja que és a mitjà i a llarg termini que es recullen grans fruits i no només en el temps, sinó també en l'espai, amb Barcelona com a referent a tot el territori, exercint la seva capitalitat territorial en l'esport.

1. *La pràctica físicoesportiva a la província de Barcelona. Explotació i anàlisi de l'enquesta d'hàbits esportius*. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

Grans esdeveniments

Els grans esdeveniments estan formats per dos components necessaris i imprescindibles, i alhora vinculants al resultat final: el nivell organitzatiu i els èxits esportius.

No s'entén l'èxit d'un gran esdeveniment sense representants locals, ni tampoc sense una tradició local assentada. Els èxits esportius transcendeixen més enllà de l'esport quan van acompanyats d'un gran nivell i un èxit organitzatiu

L'organització del més gran dels esdeveniments esportius, en tots els nivells, es configura com un enzim, aglutinador de tot el que representa una oportunitat en l'esport.

Aquesta oportunitat i el mateix caràcter universal de l'esport no només en si, sinó també en la participació activa i passiva en l'esdeveniment, fa que sigui un focus universal. És, per tant, una obligació, pel sol fet que molts seran els «jutges», i seran molts els qui es fixin en l'organització merament per ser-ne partícips.

Un gran esdeveniment, en l'era moderna, en l'era actual, contràriament al que podríem pensar, aporta un llarg recorregut de l'esport en la seva expressió.

Tornem a prendre com a referent l'exemple de Barcelona'92 i comparem-lo amb un altre gran esdeveniment organitzat en part a la mateixa ciutat, deu anys abans: la Copa Mundial de Futbol de la FIFA.

El nivell organitzatiu, aleshores altíssim, just quan l'Estat estava immers en una transició política, pren com a referència Barcelona, però queda emmascarat pel fracàs de la participació esportiva de la Selecció Espanyola.

Tenint en consideració aquest fet, la candidatura de Barcelona'92 va considerar des dels inicis poder donar cobertura amb participació local i de manera notable, fet que va ser una realitat, amb el millor dels resultats mai obtinguts.

L'esdeveniment es construeix, en diferents fases, on la il·lusió més embrionària no deixa de ser la d'uns quants, per transformar-se en candidatura d'un col·lectiu i passar a ser una ambició d'un nodrit teixit i acabar essent l'èxit d'una societat.

És per això que Barcelona ha trobat els darrers anys en aquest format la millor de les opcions per deixar d'existir solament i passar a ser alguna cosa més.

Veiem com aquest enzim que comentàvem no només ens desperta inquietuds en l'àmbit estrictament esportiu, sinó que ens provoca també canvis en àmbits tan diferents com l'espectacle. Barcelona actua també com a capital de la creació i producció artística vinculada als grans esdeveniments, i fa de les companyies del país les més innovadores, creatives i sorprenents fins al punt de crear escola en aquest àmbit.

La ciutat passa de ser un simple «continent d'activitat» a ser «aparador al món». És aleshores quan l'excel·lència és buscada no només en els podis dels certàmens internacionals, sinó també en la posada en escena que emmarcarà la ciutat en uns valors i en la imatge amb què serà projectada.

Tal com apuntàvem amb anterioritat, i fent referència a l'esport de base, a Barcelona els més de 170.000 abonats a instal·lacions esportives municipals practiquen la seva disciplina als més de 1.700 espais esportius públics.

Aquesta xarxa d'instal·lacions, sumada als espais privats i als espais adaptats en ocasions per a la pràctica en entorns descontextualitzats (espai Fòrum, el nucli antic, Montjuïc, Fira Barcelona, la costa de Barcelona...), fa que Barcelona lideri internacionalment, gràcies també a la seva

climatologia i davant d'altres capitals mundials, l'interès dels organitzadors i de les companyies productores de continguts televisius esportius.

Com a objectiu de construir una xarxa d'infraestructures esportives, Barcelona'92 va ser la plataforma per al desenvolupament, no només dels hàbits esportius en els ciutadans catalans, sinó que va fer entendre la necessitat de tenir una àmplia xarxa d'instal·lacions esportives per acollir les competicions internacionals sota els estàndards que marcaven els diferents òrgans competents.

En aquells temps, s'obrien les portes d'instal·lacions de primer nivell que vint-i-dos anys després encara són plenament vigents en qualsevol plec de clàusules per a la sol·licitud de qualsevol candidatura de competició internacional.

Darrerament, els Campionats del Món de Natació de 2003, de 2013, així com el Campionat del Món Júnior i l'Europeu d'Atletisme, han tornat a tenir com a base les instal·lacions que van representar la candidatura.

Actualment, i amb la proposta de la candidatura dels Jocs d'Hivern, no només es prenen com a base algunes d'aquestes instal·lacions sinó que, a més de projectar-ne les més necessàries, Barcelona s'expansiona al territori connectant amb la xarxa dels Pirineus.

La proximitat de Barcelona amb els Pirineus fa que la proposta reforci i incorpori les instal·lacions de l'àrea metropolitana en el seu ideari, com per exemple el CAR de Sant Cugat del Vallès.

Així mateix, la forta aposta per l'estratègia de Barcelona en la pràctica esportiva a la platja fa que la ciutat amplii el seu ventall a grans esdeveniments com la Barcelona World RACE, 70.3 IronMan Barcelona, X Games, etc.

Una vegada més el model es repeteix. El gran esdeveniment com a gran generador d'emocions i com a incentivador d'inversions que repercuteixen directament a la pràctica esportiva.

Per tal de donar cabuda a aquestes emocions, les candidatures de grans esdeveniments inclouen les infraestructures que configuren l'esquelet físic de les propostes, però que alhora assenten les bases de l'esport de futur.

En aquest sentit, Barcelona també exerceix de capital, ja que inclou dins del catàleg d'estructures d'estat les infraestructures esportives de primer nivell internacional, que alhora donen servei a la població per a la pràctica esportiva, per a l'entreteniment o com a model de gestió d'espais públics, escalables a qualsevol capital de província o comarca.

Conclusions

Podem dir, doncs, que gràcies a tot aquest llarg recorregut Barcelona exerceix avui la seva capitalitat en el món de l'esport.

És capital a dins i a fora. Exerceix de capital en un concepte que és el motor, la il·lusió des de dins, per poder representar els ciutadans i el territori en l'àmbit de l'esport, sigui quina sigui la seva expressió.

L'esport d'alt nivell, l'alta competició, és la base per construir esportivament primer un somni, i després un país: el model Barcelona'92, que trobem avui corregit i augmentat en la candidatura Barcelona-Pirineus.

Un model que, a partir de la pràctica físicoesportiva de base, amb les seves entitats i clubs, genera oportunitats de creixement, oportunitats en la promoció de la ciutat i oportunitats de lideratge. És un model que reverteix en la societat, repartida per tot el territori, a curt termini. Un model que retorna a la base de l'esport, passant per l'alt nivell, construint candidatures, organitzant grans esdeveniments i deixant l'herència d'unes infraestructures de màxim nivell internacional.

Trenta-quatre anys després, els grans esdeveniments es converteixen en grans fets.

Barcelona és i exerceix de capital en l'esport i de l'esport, seguint el model que en el decurs de les darreres dècades ha anat configurant.

Barcelona i el nou benestar social

Àngels Guiteras i Mestre

Psicòloga clínica i experta en direcció del Tercer Sector Social

Barcelona i la seva àrea metropolitana són la base humana, social i econòmica de Catalunya. És una ciutat de referència en el sistema mundial de ciutats, i una de les ciutats nodals més importants sobre la qual es construeix Europa. Durant importants períodes de l'època moderna i contemporània, Catalunya no ha tingut cap estructura d'estat, cap forma de govern, però sempre ha tingut una capital que li ha fet de motor i de projecció internacional. En qualsevol dels escenaris de futur per al nostre país, Barcelona ha de ser sempre la gran capital de Catalunya, i una ciutat global. I molt especialment ha de ser l'avantguarda d'una Catalunya més cohesionada socialment, i una ciutat model del nou benestar que avui necessita Europa.

Barcelona, arrel de les olimpíades, és reconeguda per la seva transformació urbana, per la seva arquitectura, pels seus espais públics, per la seva diversitat. Avui Barcelona ha de fer un pas més i ser reconeguda com la ciutat del nou benestar social que necessita tot Europa, i molt especialment l'Europa mediterrània. El benestar social de futur tindrà un arrelament molt més urbà perquè és només en les ciutats, en la proximitat, des d'on es pot generar el gran acord entre la responsabilitat pública del Govern i l'articulació de la cooperació entre la societat civil —en especial les entitats del tercer sector social— i el compromís de la ciutadania per donar resposta als grans i complexos desafiaments socials que planteja l'era infoglobal.

Mentrestant, moltes ciutats del nostre entorn europeu s'estan trencant i desorganitzant socialment, Barcelona s'està fent forta en l'adversitat. Les raons les trobem en la resposta de la societat civil organitzada, en especial el tercer sector social, però també dels altres actors socials com el col·legis professionals, el desplegament del compromís social de la ciutadania per millorar la capacitat d'organització i resposta del conjunt de la ciutat.

El tercer sector social ha emergit com un renovat i potent sector que comptabilitza a la ciutat més de 2.400 entitats, que atenen 760.000 persones, disposen de 40.000 persones contractades i un nombre creixent de voluntaris. En el període de crisi 2007-2012, malgrat que el tercer sector social ha perdut a Catalunya un 9,3% d'entitats per problemes de finançament, a Barcelona ha incrementat el nombre de persones ateses un 20%, el nombre de persones voluntàries un 21% i el nombre de persones ocupades al tercer sector un 2%.¹ El compromís social de la ciutadania s'ha concretat, d'una banda, en l'increment del voluntariat social, actualment estimat en 100.000 persones.

A Barcelona s'estan creant els espais de cooperació i col·laboració entre l'Administració pública i la iniciativa social, que són la llavor d'un nou benestar social. Defensar els drets socials avui significa incorporar nous drets, en especial el dret social de ciutadania o el dret a la comunitat, és a dir, el dret i deure perquè els ciutadans i ciutadanes despleguin la seva dimensió social com a persones i es responsabilitzin i es comprometin com a ciutadans actius en el benestar social dels seus conciutadans.

Una ciutadania més compromesa beneficia la construcció d'una capital més cohesionada i amb més benestar i és més exigent amb els processos de transparència i rendició de comptes, és a dir, més exigent amb la qualitat d'una democràcia.

Barcelona ha de ser referent en la construcció del futur social de Catalunya. El nostre país ha de saber quin ha de ser el seu model i sobre quin sistema de ciutats ha d'assentar-se. Ens cal participar i gestionar un discurs global i integrador sobre les diferents visions de la Catalunya social, i que la complexitat i la multiplicitat d'eixos de la deliberació social i política del nostre país aflori i no quedi reduïda només a l'eix nacional per més important que sigui (i que és).

És evident que poder disposar de més competències, capacitats i recursos, ens pot permetre, en un futur, invertir més i millor en temes de lluita contra la pobresa i les desigualtats, millorar les oportunitats socials de totes les persones i col·lectius i facilitar la construcció d'un benestar social millor a Catalunya. Però no tenim cap garantia que això sigui així. Atès que la principal capacitat d'establir un sistema fiscal propi podria utilitzar-se per reduir la nostra capacitat impositiva, distanciar-nos encara més de la pressió fiscal europea, i reduir la contribució fiscal de les rendes més importants. Si s'utilitzen els nous instruments d'estat per reduir el dèficit públic mitjançant retallades en la despesa pública social, i si s'abdica de regular el mercat, i en especial el financer; si es fes tot això, el fet de disposar d'estructures d'estat més grans per reduir o contenir la inversió social no ens permetria crear un nou estat i una societat del benestar, sinó que serviria per abundar més en el malestar social. Els rics seran més rics, els pobres més pobres, i tindrem una Catalunya més desigual i descohesionada.

L'exemple de Barcelona demostra que cal superar la crisi econòmica combatent la crisi social, i en especial l'increment de les desigualtats i la pobresa, que es troben en el seu origen, i això es fa donant prioritat a la inversió social i multiplicant el seu impacte amb la cooperació i articulació de recursos amb un tercer sector fort, eficient i plural, i promovent junts el compromís actiu de la ciutadana amb la ciutat a través de les entitats de la societat civil no lucrativa. És essencial per tenir una Catalunya socialment forta, i és necessari per al nou benestar social a Europa.

1. *Anuari del Tercer Sector Social*. Taula del Tercer Sector Social i Observatori del Tercer Sector. Barcelona (2013).

Barcelona capital d'estat

Aposta compromesa al servei de l'autonomia personal i de la inclusió

Josep Maria Llop

Advocat, MBA per la Universitat de Pace NYC; ha estat campió d'Espanya d'esquí alpí de cecs (categoria B1), i ha estat elegit alcalde del municipi de la Palma de Cervelló i diputat al Parlament de Catalunya.

Actualment s'ocupa de les polítiques de discapacitat a la Diputació de Barcelona

Introducció

Aquest capítol presenta la discapacitat com a característica inherent al 10% de la població del nostre país i de la nostra ciutat. La superació total o parcial de les limitacions físiques, psíquiques o sensorials, gràcies als complements de naturalesa tècnica o personal, són elements moduladors del reconeixement d'aquesta discapacitat.

L'aposta que Barcelona ha de fer per les persones amb discapacitats, si esdevé la capital de l'Estat català, ha de partir de la dilatada experiència en la pràctica de polítiques públiques adreçades a l'autonomia personal, així com a la imprescindible cooperació amb els àmbits de coneixement tecnològic i financer, per tal que Barcelona esdevingui centre mundial de producció de polítiques i de marcs conceptuals a favor de la igualtat d'oportunitats. Actualment, Barcelona en particular i Catalunya en general, disposen d'àmbits de recerca tecnològica i d'espais d'interlocució, susceptibles de posar en valor econòmic, social i polític models d'atenció a les discapacitats que reajustin la redistribució de recursos envers aquells grups de persones que més ho necessiten.

A Europa, es calcula que hi ha uns 80 milions de persones amb una discapacitat que, per l'existència de barreres a l'entorn, no poden dur una vida normalitzada i es troben en situacions de desigualtat i de discriminació social.

Pel que fa a l'edat, cal tenir present que l'increment de l'esperança de vida per sobre dels vuitanta anys de mitjana i, per tant, l'envelliment de la població han comportat que Catalunya tingui al voltant del 17% de persones de més de sexanta-cinc anys i el 10% de més de setanta-cinc. També a Europa l'envelliment segueix patrons similars: 87 milions de persones més grans de sexanta-cinc anys, el 17,5% de la població (dades INE i UE). Estudis de l'ONU calculen, a més, que el 75% de les discapacitats sorgeixen en la vida adulta i que, a causa de l'envelliment, la prevalença de les discapacitats augmentarà significativament.

Pel que fa a Catalunya, el percentatge de persones amb discapacitat reconeguda se situa al voltant de mig milió de persones. Resta al marge la ciutadania que adquireix la seva discapacitat com a conseqüència del procés d'envelliment i que no n'han demanat el reconeixement públic.

L'evolució legislativa que a les darreres dècades s'ha dispensat al tractament de la discapacitat reflecteix el caràcter social de la nostra societat. Des de les aportacions decisives que la Llei Trias Fargas va suposar per a l'aprovació a escala de l'Estat espanyol de la LISMI, fins a l'actual avantprojecte de llei, en curs al Parlament de Catalunya, el compromís de l'Administració pública amb la discapacitat ha estat inequívoc i ens condueix vers la igualtat d'oportunitats.

Actualment, el marc de la discapacitat gaudeix de consens internacional (conveni de les Nacions Unides del 2006), així com d'una Carta Europea i d'una Estratègia de la Unió Europea per a la discapacitat que permetrà fins al 2020 l'harmonització de polítiques i, sobretot, el gaudi de drets per part de la ciutadania de la Unió Europea afectada per alguna situació de discapacitat.

El camí que ens cal recórrer encara és llarg. La possibilitat de constituir un nou estat ofereix l'oportunitat d'evitar les externalitats negatives d'algunes mesures que no han tingut un funcionament prou adequat. Alhora, també es pot fer un salt qualitatiu endavant per situar la persona a la cúspide de la piràmide, amb l'objectiu d'atendre adequadament les necessitats d'assistència tècnica i social de la ciutadania del nostre país.

El concepte de *smart city* o ciutat intel·ligent suposa l'aposta per la transversalitat administrativa, política, tècnica i econòmica per a la prestació de serveis de forma raonable. En aquest sentit, l'ús de la tecnologia al servei, en aquest cas, de les discapacitats, principalment físiques

i sensorials, aporta sovint solucions que incrementen de manera molt significativa l'autonomia personal i disminueixen de manera exponencial el cost de prestació dels serveis complementaris de naturalesa personal.

L'anella científica de les universitats catalanes, els espais de recerca biomèdica i física, la capitalitat del mòbil i els diversos congressos per a cada una de les disciplines que tenen lloc a Barcelona són una plataforma de coneixement, susceptible de grans sinergies al servei de la discapacitat. L'aposta de Barcelona i de Catalunya per l'atenció intel·ligent a la discapacitat suposa crear de manera específica les condicions perquè la recerca tecnològica en matèria de les discapacitats es produeixi al nostre país. Tenim les condicions perquè això pugui ser així, però cal que l'aposta per aquestes sinergies incorpori d'entrada l'interès econòmic i social per la discapacitat. En aquest sentit, els mecanismes de finançament d'iniciatives empresarials o tècniques en xarxa, així com la cooperació dels ens de recerca científica i tècnica per incorporar la perspectiva de discapacitat a la recerca, al disseny i a la comercialització de productes, són peces clau d'una oportunitat que ni Barcelona ni Catalunya han de menystenir.

La discapacitat és un concepte modulable que afectarà en algun moment de la vida una part molt significativa de la població mundial.

Visions actuals i compartides sobre la discapacitat

L'abordatge de la discapacitat a la societat occidental ha vingut marcat per denominacions representatives dels conceptes que, al llarg del segle passat, n'han definit l'àmbit i l'enfocament pràctic.

Persones deficientes; persones amb invalidesa o incapacitades (denominacions vigents a l'àmbit laboral); persones minusvàlides (denominació que es va iniciar arran de la Llei d'integració social del minusvàlid, LISMI, de 1982); persones discapacitades (denominació derivada de l'enfocament més universalista i participatiu encunyat al si de l'Organització Mundial de la Salut-OMS), i, actualment, la denominació de diversitat funcional (derivada de les reflexions nascudes al si del Fòrum de vida independent i que, malgrat les seves imprecisions, té un alt nivell d'acceptació acadèmica)... Aquest concepte parteix de la capacitat d'aportació de les persones a una societat que no ha de discriminar per raó de sexe, raça, característiques personals o altres factors que conformen les diferències entre les persones. Aquest corrent, que neix dels àmbits anglosaxons i que inclou una multiplicitat de contextos, requereix segurament d'aportacions més sòlides per tal d'esdevenir paradigmàtic i d'acceptació universal.

Per raons de simplicitat, el terme *persones discapacitades* inclou l'univers de les característiques i limitacions que afecten un percentatge significatiu de la població i que han de poder ser subjectes dels mateixos drets i de les mateixes obligacions. Aquesta perspectiva exigeix l'adopció de les mesures adients que conformin els entorns als criteris de l'accessibilitat.

Al llarg del temps, la consideració de la discapacitat va des de l'enfocament més segregacionista, que considera aquestes persones des de les seves limitacions, passant per l'enfocament medicorehabilitador, que vetlla pel desenvolupament funcional de les seves possibilitats (com a mitjà per a la millor qualitat de vida) fins a la consideració, a la dècada dels vuitanta del segle passat, de les persones amb discapacitats com a individus cridats a conduir els destins de la seva vida des de la discapacitat. Aquesta darrera perspectiva suposa abandonar el rol de pacients per esdevenir, amb plenitud, actors actius en la configuració de la seva vida, al si de la societat que les acull.

Autors com Rosato i Angelino (2009) suggereixen que el concepte de *deficiència* implica el de *normalitat*, i la producció social de la norma és concomitant amb la de dèficit. Les condicions socials modulen i expliquen els processos de desigualtat tant en l'àmbit de la salut com en la distribució de la renda, les condicions de treball o la participació ciutadana, la qual cosa implica la necessitat d'«introduir variables de naturalesa ecosocial», per explicar l'etiologia de les discapacitats.

La definició que l'OMS fa de la discapacitat (2001) n'amplia el concepte a qualsevol alteració en la condició de salut d'un individu que pot generar dolor, patiment o interferència amb les activitats diàries. El benestar inclou múltiples dominis, un dels quals és la salut, en la qual s'inscriuen els conceptes complementaris de funcionament i discapacitat. *Funcionament* és un terme genèric que inclou funcions i estructures corporals, activitats i participació. Indica els aspectes positius de la interacció entre un individu (amb una «condició de salut») i els seus factors contextuals (factors ambientals i personals). *Discapacitat* és un terme (també) genèric que inclou dèficits, limitacions en l'activitat i restriccions en la participació. Indica els aspectes negatius de la interacció entre un individu (amb una «condició de salut») i els seus factors contextuals (factors ambientals i personals). Aquesta classificació inclou, com dues cares de la mateixa moneda, tant els aspectes positius com els negatius en relació amb els estats de salut, i fa una referència explícita en tot moment als factors contextuals que influeixen en la realització de les persones, independentment de quines siguin les seves condicions de salut.

Les alteracions duradores de la salut, en termes de funcionament, es continuen anomenant *discapacitats* i abasten tres nivells que recorden la classificació ja esmentada: el *corporal* (deficiències en l'estructura corporal), l'*individual* (limitacions en l'activitat del subjecte) i el *social* (restriccions a la participació social en termes d'igualtat amb les persones de l'entorn). La gran novetat, però, és que els factors contextuals (ambientals i personals) hi són presents i són decisius per explicar el grau de funcionament o discapacitat de les persones a totes les etapes. S'introdueix una dialèctica entre aquestes dues perspectives, de manera que *si hi ha funcionament* (realització i participació en les activitats de la vida diària) *no hi ha discapacitat* (limitacions en l'activitat i restriccions en la participació). Se supera així l'antic plantejament que etiquetava les persones per a tota la vida en determinar que hi havia discapacitat al marge de si disposaven o no dels recursos, les tècniques i els suports necessaris per dur a terme l'activitat corresponent.

Els plantejaments actuals han de permetre vincular el reconeixement de la discapacitat als criteris objectivables de capacitació de les persones que ens permeten el gaudi dels drets i l'exigibilitat dels deures en igualtat de condicions.

La discapacitat i el seu reconeixement legal, doncs, no tenen per què ser permanents, sinó modulables a l'alça o a la baixa, a partir de factors mesurables d'acord amb les mesures que determinen el grau de superació de les limitacions individuals, dins de l'àmbit d'afectació de les discapacitats.

Raons de justícia social recomanen que Barcelona, com a capital de Catalunya, prengui en consideració aquest enfocament per tal que aquelles persones que més necessiten els recursos i les mesures complementàries de suport en puguin esdevenir beneficiàries. Així, es facilitaria que superessin els plantejaments vinculats a l'àmbit unifactorial de la limitació personal i acollissin els plantejaments multifactorials, que incorporen les dimensions tècniques, mèdiques, aptitudinals i de context, que poden modificar, de forma substancial i objectiva, els criteris de reconeixement de la discapacitat i, per tant, de l'atenció que pot haver de menester per part de la

societat. El concepte del retorn sobre la inversió social que l'Institut de Persones amb Disminució de Barcelona duu a terme en àmbits tan diversos com l'ocupació de persones discapacitades a l'àrea de parcs i jardins o en l'àmbit de l'assistent personal són un primer pas inequívoc vers aquesta direcció.

Barcelona: una gran ciutat amb ànima social al servei de les persones

Ja des de l'any 1932, quan el regidor Roc Boronat i Font obtingué la seva plaça com a comissari de beneficència a l'Ajuntament de Barcelona, es va iniciar un canvi de paradigma que va dotar de contingut real l'ànima social de Barcelona, en particular, i de la societat catalana, en general. El regidor Roc Boronat va emprendre les mesures que van permetre canviar el concepte social de la beneficència pel de l'assistència. La creació del Sindicat de Cecs de Catalunya i la creació del cupó procecs va donar la possibilitat a més de 500 persones que vivien de l'almoïna de tenir un treball digne. Aquesta idea progressista de l'autonomia personal fou manllevada per les autoritats espanyoles, després de la Guerra Civil del 1936 al 1939, i va donar lloc al naixement de l'ONCE (Organización Nacional de Ciegos Españoles). Actualment, aquesta organització és exemple al món pels seus coneixements tècnics i humans, que fan possible posar en valor les capacitats de les persones a favor de la màxima autonomia personal.

L'adveniment de la democràcia va encoratjar el renaixement i la posada al dia de l'ànima social del nostre país i, per tant, de Barcelona.

La Llei del minusvàlid de 1982 (de concepció catalana i aprovada pel Congrés de Diputats espanyol), així com els successius decrets de la Generalitat de Catalunya, la Llei per a la supressió de barreres arquitectòniques de 1991, el Codi d'accessibilitat de 1994, que s'equipara a tots els efectes al reglament que desplega la llei, així com altres lleis i reglaments de naturalesa més sectorial han fet que la nostra societat hagi tingut un desenvolupament especialment important i sensible en aquesta matèria.

La creació de l'Institut Municipal de Disminuïts ha estat l'instrument a través del qual Barcelona ha posat en pràctica els principis i els continguts de les lleis i reglaments i ha superat amb escreix els estàndards nacionals i internacionals en el tractament de la discapacitat com a diversitat social integrable a la societat.

L'aproximació de la nostra capital del país a la discapacitat s'ha produït des de la participació de tots els sectors socials, polítics, econòmics i tècnics, per posar en valor les capacitats de les persones i fer, en la mesura del possible, que la discapacitat esdevingui diversitat funcional. Les pràctiques inicialment assistencials han deixat pas a la formació per a l'autonomia personal i la dignificació, tant de les persones cuidadores i formadores com de les que són receptores dels serveis. La tasca que l'Institut Municipal de Disminuïts ha fet en l'àmbit de l'ocupació l'acredita com una de les institucions municipals amb més capacitat i experiència, susceptible de ser exportada i compartida a bona part dels països europeus.

Tant la formació per a l'ocupació com l'assistència social a les persones amb discapacitats s'analitzen actualment des de la perspectiva del retorn sobre la inversió social. Aquest principi (*return on social investment*) fa una anàlisi quantitativa dels costos i avantatges que un determinat grau d'assistència social produeix sobre les persones amb discapacitat. Les conclusions

principals d'aquesta tècnica, altament contrastada tant pels cercles acadèmics com de treball social en algunes ciutats nord-americanes i britàniques, conclou que, tal com estan concebudes i aplicades les polítiques d'assistència a Barcelona, hi ha dos grups d'interès especialment beneficiats per la política d'ocupació a favor de les persones amb discapacitats. En primer lloc, les persones amb discapacitat i, en segon lloc, l'Administració de l'Estat, atès que la contribució a la Seguretat Social, tant des de la quota patronal com del treballador, ajuden al sosteniment de la caixa única de l'Estat i, per tant, també de la Seguretat Social i del sistema de pensions. Val a dir que, en aquest cas, ni l'Administració municipal ni cap de les administracions catalanes reben cap impacte positiu.

Barcelona com a capital del nou estat de Catalunya podrà redistribuir els beneficis del retorn sobre la inversió social, és a dir, ingressos en concepte de la Seguretat Social a favor dels col·lectius més necessitats i vulnerables.

El nou estat i l'Administració pública al servei de les persones

El nou estat reordenarà les administracions, per tal que s'adeqüin a la nova realitat nacional. Actualment, el mapa administratiu en la canalització de polítiques i de serveis de naturalesa social s'estructura a l'entorn de les administracions següents: els municipis, els consells comarcals, les diputacions, la Generalitat de Catalunya i l'Estat espanyol. Si bé la competència de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya és exclusiva en matèria social, el finançament és en bona part provinent de l'Estat espanyol i, per tant, tot i que en sentit estricte no li correspon l'execució material de les polítiques socials, sí que li'n correspon el finançament.

Adicionalment als àmbits administratius esmentats, cal fer referència a l'Àrea Metropolitana, com a ens administratiu que consorcia diverses actuacions urbanístiques, econòmiques, de medi ambient, de transport i altres, a l'entorn dels grans municipis de la conurbació de la ciutat de Barcelona. La més que probable duplicació de serveis en alguns casos i de disparitat de criteris en altres requerirà un ajustament racional, tant dels àmbits d'administració com de la uniformització dels criteris.

Mentre això no passa, cal posar en relleu les possibilitats que cada una de les administracions aporta al sistema.

Les diputacions provincials tenen per missió assistir els ajuntaments de la seva demarcació perquè puguin prestar els serveis bàsics. Els programes de finançament d'actuacions municipals estan sotmesos actualment al filtre del control dels criteris d'accessibilitat que marca la legislació del nostre país. Així mateix, en el cas de la Diputació de Barcelona, hi ha programes *ad hoc*, adreçats a les persones amb discapacitats, com els de les residències Respir, la Mirada tàctil, Apropa cultura o l'accessibilitat als parcs naturals i platges, que han augmentat el grau d'accessibilitat del nostre territori i, per tant, n'han incrementat també el valor des del punt de vista turístic.

El finançament de les diputacions és estatal i, per tant, quan Catalunya esdevingui de ple un nou estat al món i Barcelona n'esdevingui la capital, haurà de ser el govern de la Generalitat el que aporti les quanties de finançament de les quals són beneficiàries les diputacions, molt especialment la Diputació de Barcelona.

Els consells comarcals són ens administratius intermedis entre els municipis i la Generalitat de Catalunya. La seva tasca principal, en matèria de discapacitat, rau en la mancomunitat de serveis per a la contractació de treballadors i treballadores socials i, de forma molt particular, la prestació del servei de transport adaptat. El finançament dels consells comarcals correspon íntegrament a la Generalitat i, per tant, aquests són l'embrió de la nova administració de l'estat de Catalunya, que caldrà ajustar a les noves necessitats del país.

Els municipis tenen fonts de finançament municipal, normalment limitades, i la majoria de les vegades la seva dimensió impedeix l'adopció de polítiques específiques en matèria social i d'atenció a la discapacitat. Els consells comarcals i les diputacions substitueixen en molt bona part, sigui de forma directa o indirecta, el cost econòmic i l'execució de la tasca social. Només aquells municipis de dimensions grans assumeixen part dels costos i de les polítiques específiques en matèria social. La Generalitat, com a titular de la competència exclusiva, aprova la legislació derivada específica, d'acord amb l'Estatut d'Autonomia; controla el compliment de les actuacions, d'acord amb el marc vigent; aplica les sancions per infraccions de les normes establertes, i emet els certificats de reconeixement del grau de discapacitat.

La Generalitat, en el nou escenari, continuarà essent l'administració principal des del punt de vista de la competència general, i no tindrà els inconvenients derivats de les actuals aportacions de l'estat al finançament de les polítiques socials per part de l'Estat espanyol.

En el procés de canvi que s'haurà de produir, tant en l'àmbit de la redistribució competencial de les administracions com en l'estructura territorial del nostre país, caldrà considerar el fet de la capitalitat de Barcelona com un actiu de projecció de Catalunya a l'exterior, així com del model de prestació d'assistència a les persones amb discapacitats. Igualment, Barcelona, com a gran ciutat i en la seva condició de capital d'estat, tindrà l'oportunitat d'atraure coneixement sobre experiències i models —tant a escala municipal i de grans ciutats com també de país—, susceptibles de millorar la posada en pràctica de l'efectiva igualtat d'oportunitats i de la justícia social redistributiva.

De manera especial, caldrà enfocar urgentment la relació de cooperació, en matèria social i de discapacitats, entre la ciutat de Barcelona i l'ens que agrupa els municipis metropolitans. Aquesta relació, de característiques normalment asimètriques, requereix una concepció de cooperació lleial entre administracions i de plantejaments que s'adrecin exclusivament a respondre a la realitat del nostre país i, en aquest cas, al servei de la igualtat d'oportunitats de les persones amb discapacitats.

En conclusió, tant pel fet que Barcelona acull més d'una cinquena part de la població del nostre país (1.600.000 habitants), com perquè la nostra ciutat pot esdevenir capital d'estat, caldrà considerar el reajustament de la Carta Municipal de Barcelona a les característiques i competències de la imprescindible estructura territorial del país. En aquest sentit, que Barcelona tingui polítiques socials pròpies en el marc de la legislació del país, ens situarà al lloc que ens correspon entre les grans ciutats del món.

Les entitats d'atenció a la discapacitat: un canal de participació i de partenariat amb l'Administració catalana

Cal esmentar que, en el sistema actual de prestació social i atenció a les persones amb discapacitat, les polítiques, especialment aplicades des de l'Institut Municipal de Disminuïts de Barcelona i des de la Diputació de Barcelona, gaudeixen d'una relació de gran cooperació amb entitats del tercer sector, que fan tasques d'assistència social, amb més qualitat i quantitat, i també amb costos més assumibles.

Les entitats d'atenció a les persones amb discapacitats són una eina de participació. És a través d'aquestes organitzacions que persones amb discapacitat, familiars i persones de suport i administració consensuen polítiques, criteris i objectius, des de les disponibilitats pressupostàries en cada moment.

Si bé històricament les nostres entitats van néixer principalment des de la preocupació de les famílies per ajudar les persones amb discapacitats i constituir-se així com a grup d'interès, avui són sens dubte l'actiu principal amb el qual compten les administracions per reflexionar, dissenyar i aplicar polítiques de discapacitat.

Aquest model de coresponsabilització s'ajusta a la conveniència dels partenariats publicoprivats, que condueixen a l'optimització de recursos en tots els ordres.

La consideració de les entitats com a grups de ciutadania i d'interès públic també haurà d'anar acompanyada d'una llei de mecenatge. Aquest instrument legal ha de permetre canals de finançament corporatiu —de forma transparent i pública— com a mètode d'incorporar els principis de la responsabilitat social corporativa a l'interès general. Ara bé, això no ha d'implacar la renúncia, per part dels agents econòmics, als beneficis d'imatge i comercials que puguin derivar de la seva cooperació en projectes d'interès general.

Cal evitar pràctiques de subvenció que, a través de certa complaença amb l'Administració pública, puguin renunciar eventualment a la defensa dels interessos de naturalesa pública pels quals van ser concebudes aquestes entitats. L'aposta per la fortalesa de la societat civil i de les nostres entitats és l'objectiu que ha de fer possible la coparticipació i la coresponsabilització en les polítiques de discapacitat.

Cal fer esment de l'ONCE, atès que la dimensió i les característiques d'aquesta entitat mereixen una consideració especial. La seva contribució en termes d'ocupabilitat i ocupació de persones amb discapacitats recomana que el nou estat de Catalunya la tingui molt especialment en compte en la prestació de serveis. Actualment, l'ONCE és una entitat de dret públic, amb la concessió administrativa per a l'explotació en exclusiva del cupó procecs. L'Administració catalana, per tant, a partir de les característiques pròpies i singulars d'aquesta entitat, haurà de definir els criteris de servei que l'organització durà a terme en nom de l'administració del nou estat. Criteris de racionalitat i de prudència aconsellen l'aplicació del principi jurídic del tracte successiu, de manera que el nou estat se subroga a les obligacions de l'antic estat matriu, és a dir, de l'Estat espanyol. El pes que Catalunya té en el conjunt de l'organització ajuda de forma inequívoca a relacions de cooperació beneficioses per a l'ONCE, per a l'Estat català i per a l'Estat espanyol.

Conclusions

Aquest capítol ha tractat la discapacitat com un element que afecta el 10% de la societat; per tant, n'és part inherent.

Els plantejaments actuals van en la línia de la modulació i de la temporalitat en els elements que la configuren. D'acord amb la definició actual de l'OMS, així com amb la realitat dels ajuts de tipus tècnic i personal disponibles, ni la discapacitat ni el seu grau són conceptes ni permanents ni estables. Per raons de justícia social redistributiva i de millor servei a les persones, caldrà plantejar-se els mecanismes de reconeixement i de revisió de la discapacitat per tal d'assolir, sempre que sigui possible, la condició de «funcionament normal».

D'acord amb aquests plantejaments, l'oportunitat que ofereix la constitució d'un nou estat permet repensar la política de pensions. El sistema de pensions, tal com passa en el cas de la determinació de les discapacitats i del seu grau, ha de ser modulable en funció del grau de «normalització» de la persona afectada per la discapacitat. En aquest sentit, la pensió ha de ser un ajut de dignitat per a aquelles persones que no podran formar part del món laboral, i en cap cas ha de poder arribar a ser un desincentiu perquè algun grup de persones amb capacitat de treballar deixi de pertànyer al mercat laboral.

Cal, en aquest sentit, destacar especialment la tasca que l'Institut Municipal de Disminuïts ha fet en l'àmbit de l'ocupació, que l'acredita com una de les institucions municipals amb més capacitat i experiència, susceptible d'ésser exportada i compartida a bona part dels països europeus.

D'acord amb els resultats de les tècniques més actuals d'anàlisi de l'acció social (*social return on investment*), a Barcelona hi ha dos grups d'interès especialment beneficiats per la política d'ocupació a favor de les persones amb discapacitats: en primer lloc, aquestes mateixes persones i, en segon lloc, l'Administració de l'estat, atès que la contribució a la Seguretat Social, tant des de la quota patronal com del treballador, ajuden al sosteniment de la caixa única de l'Estat i, per tant, també de la Seguretat Social i del sistema de pensions.

Tant pel fet que Barcelona acull més d'una setena part de la població del nostre país (1.600.000 habitants) com perquè pot esdevenir capital d'estat, caldrà considerar el reajustament de la Carta Municipal de Barcelona a les característiques i competències de la imprescindible estructura territorial del país. En aquest sentit, que Barcelona tingui polítiques socials pròpies, en el marc de la legislació del país, ens situarà al lloc que ens correspon entre les grans ciutats del món.

Cal que les organitzacions de persones amb discapacitats i les que s'hi dediquen enforteixin el seu paper en la reflexió dels models de servei, en el disseny i en l'aplicació de les polítiques de discapacitat. Aquest grau més elevat de coresponsabilització ha d'anar acompanyat d'una llei de mecenatge que permeti sumar els agents econòmics privats a la participació en entitats d'interès públic reconegut. L'Administració catalana serà la que aprovarà els criteris i condicions d'aquest interès públic que acreditaran les entitats.

Per tant, Barcelona, com a futura capital de Catalunya, nou estat al món, necessita posar en valor les capacitats de totes les persones que hi viuen, s'estimen la ciutat i esperen construir-hi el seu futur. La força motriu de la ciutat és la suma de múltiples factors que condueixen Barcelona

i Catalunya a tenir la responsabilitat d'esdevenir referent europeu, i també mundial, en el tractament integral que la societat dispensa a les persones amb discapacitat.

Quan Catalunya assoleixi la condició d'estat, haurà de redistribuir els retorns socials, derivats de les polítiques de discapacitat, a aquelles persones amb més necessitats de suport.

Barcelona, malgrat els seus grans potencials en l'àmbit tecnològic i de la recerca, necessita encara un impuls més seriós i compromès que permeti aprofitar les sinergies de la recerca universitària en l'àmbit de la robòtica i dels sistemes d'informació. De la mateixa manera, cal actuar amb les tecnologies vinculades al telèfon mòbil i a la geolocalització, per tal d'aspirar raonablement a poder esdevenir referent mundial en el tractament integral de la discapacitat. L'ajut al finançament d'iniciatives empresarials serioses i la seva capacitat de poder competir eficientment en un entorn globalitzat és encara una assignatura pendent que el nostre país ha d'abordar amb molta urgència.

L'objectiu de posar en valor les potències de la nostra ciutat i del seu entorn econòmic i acadèmic tenen, a més del vessant humanista, un valor econòmic al qual Barcelona i Catalunya no ha de renunciar. Ja actualment, l'aposta que s'ha fet en la supressió de barreres arquitectòniques, o en l'àmbit de l'accessibilitat de diversos museus o d'espais naturals, suposen un potencial turístic que complementa l'atractiu de la nostra ciutat i del nostre país.

La combinació de l'aposta social, la tecnològica i l'acadèmica donen lloc a un model en el tractament de la discapacitat, exportable tant pels seus valors humanistes com pels retorns socioeconòmics positius que formen part de l'experiència de la nostra ciutat.

El camí que cal recórrer és encara força llarg, però Barcelona té, en la matèria de la inclusió social i en l'aposta de l'autonomia personal de les persones amb discapacitats, una llarga i contrastada trajectòria que situa la nostra ciutat com a capdavantera a escala mundial.

La consolidació d'aquest model esdevé la promoció d'uns valors molt nostres i genuïns. Si s'adapten a la realitat d'altres països, poden ser desitjables tant per a les persones amb discapacitats com per a la societat.

Com a conclusió final, s'escau esmentar que la capitalitat de Barcelona del nou estat de Catalunya no partirà només dels ingressos derivats dels impostos que paga la ciutadania, sinó de la part alíquota que el govern de la Generalitat apliqui, sobre l'excedent pressupostari i financer, derivat de l'actual dèficit fiscal de Catalunya amb l'Estat espanyol i que se situa sobre el 8% del producte interior brut, és a dir, sobre uns 15.500 milions d'euros. Barcelona ja és actualment un model de ciutat en la seva atenció a les persones amb discapacitat.

La nostra ciutat reuneix condicions especialment idònies per al repte de transformar la discapacitat en diversitat funcional. Els avenços clínics, derivats de la recerca mèdica; el coneixement pràctic d'institucions tant prestigioses com l'hospital Guttmann o l'ONCE; la capitalitat del mòbil i els elements tècnics i de recerca que se'n deriven, així com la posada en pràctica d'un sistema assistencial i legislatiu molt avançat, generen a la nostra ciutat el clima propici perquè esdevingui centre de referència mundial i amb capacitat exportadora de solucions, de projectes i de conceptes que beneficiaran les persones amb discapacitats.

Barcelona, capital per a tothom

Jordi López Camps

Assessor del Comissionat d'Immigració i Acció Comunitària
Ajuntament de Barcelona

Esdevenir capital de l'Estat català

Des de fa temps donem per cert que si Catalunya és la nació dels catalans, Barcelona és la capital dels catalans. Ara fa tres-cents anys, els barcelonins, herois de la resistència a l'assetjament de la ciutat, consideraven que estaven defensant les llibertats de tots els catalans perquè pensaven que la ciutat era la «capital i mare» de la pàtria. La capitalitat barcelonina de l'Estat català ha d'emergir del consens forjat en un lideratge acceptat per la resta de realitats territorials, per la responsabilitat assumida pels seus ciutadans, i ha de mobilitzar sentiments i arrelar en les conviccions dels mateixos catalans. Ser capital és esdevenir lloc de trobada, de construcció d'identitat nacional i d'obertura de Catalunya al món. Gràcies a la capital, un país mostra el que és i el que vol ser integrant el seu passat.

Que Barcelona sigui capital suposa definir l'àmbit simbòlic, emocional i els valors que relliguen la ciutat. Tradició, present i futur han de confluir en la voluntat ciutadana a l'hora de definir l'ànima de la ciutat, allò que la identifica i li dóna singularitat en relació amb altres capitals. Fonamentalment, és una aposta per un futur diferent i millor del que ara som i tenim en el present. Ser i exercir la capitalitat exigeix un compromís de tots els barcelonins i barcelonines, sabent que no tothom comparteix la mateixa tradició en les seves identitats particulars.

Barcelona és el que són els homes i dones que fan ciutat. Al seu costat, hi ha institucions, entitats i relacions humanes que defineixen una realitat viva. Cadascun d'ells tenen identitats particulars que se sumen a l'hora de definir el perfil genuí de la ciutat. Res no és sobrer ni accidental a l'hora de pensar com ha de ser aquesta Barcelona capital de l'Estat català; aquesta Barcelona, Ciutat Ideal, expressió de la Catalunya sobirana. Aquest futur per construir es defineix per una voluntat de ser amb i per a les persones, en primer lloc, i després per ajudar a desenvolupar els projectes i el camí de les realitats associatives de la ciutat. Aquest propòsit no són camins incomunicats. Són itineraris plens d'interseccions i sempre orientats a un destí comú: fer de la Barcelona capital un espai de civilitat.

Barcelona, ciutat cosmopolita

Barcelona sempre ha estat una ciutat cosmopolita, cruïlla de persones i cultures. La singularitat de la ciutat és la seva diversitat cultural i un cosmopolitisme cruïlla d'experiències vitals i de cultures. La ciutat és plural i culturalment diversa. A Barcelona hi ha gent de tot arreu del món. Quasi la meitat de barcelonins han nascut fora de Barcelona i un 35% fora de Catalunya. La ciutat ha estat acollidora d'importants onades immigratòries, algunes de molt antigues i altres de molt recents. En poc més de dotze anys, la població estrangera de Barcelona ha augmentat el 285%. Avui el 17,7% dels barcelonins són estrangers i a la ciutat estan representades 175 nacionalitats. Aquesta diversitat ha enriquit la ciutat i envigorit el procés de construcció nacional de Catalunya.

El perfil de la ciutat ha canviat força en els darrers anys i la seva gent també. Barcelona s'ha transformat per la immigració recent. La ciutat ha crescut demogràficament, però també culturalment per l'arribada de persones que aporten noves visions força diferenciades de les presents a la ciutat. La modificació de la realitat social barcelonina ha exigint un esforç d'adaptació a la diversitat. Altres fets han contribuït també a fer més evident aquesta pluralitat de la ciutat. El turisme, la celebració d'importants esdeveniments culturals, esportius, comercials, religiosos,

etc., han fomentat la interacció dels barcelonins amb persones d'altres indrets de manera que s'ha facilitat el creixement del diàleg intercultural.

Bona part de les persones que han vingut a Barcelona com a immigrants ho han fet per motius econòmics amb l'objectiu de millorar les seves expectatives vitals i trobar les oportunitats que no tenien als seus països d'origen. Altres persones, però, han arribat a Barcelona atretes per altres raons més pròpies del cosmopolitisme de la ciutat. Tots ells, nous barcelonins i barcelonines, l'han fet seva i la fan créixer amb les seves il·lusions i esperances.

Nova ciutadania, nova ciutat

La relació de la ciutat amb els immigrants ha anat canviant al llarg del temps. En un primer moment, aquestes persones foren considerades simplement com uns nouvinguts i les autoritats de la ciutat desenvoluparen programes d'acollida i integració a fi d'assegurar la cohesió social. El pas del temps ha canviat substancialment aquest punt de vista. Molts dels immigrants del passat han començat a fer seu el paisatge de la ciutat, amb tots els seus matisos i variacions, i han esdevingut uns barcelonins més. Aquests són ara ciutadans que volen ser considerats com a tals, amb els seus drets reconeguts, especialment els polítics, i amb les responsabilitats assumides per construir a Barcelona un espai de convivència comuna.

L'accent de la política pública en relació amb el que fins ara es considerava política d'immigració no ha d'estar en la gestió dels nouvinguts, sinó en la gestió de la diversitat cultural de la ciutat. Això representa un canvi substancial de perspectiva. No obstant això, en cap moment aquest nou enfocament significa desatendre l'acolliment dels immigrants, sinó reorientar part dels esforços que abans es destinaven a les polítiques immigratòries cap a la gestió política de la diversitat cultural. Un dels debats polítics i socials de futur a la Barcelona capital de Catalunya és com viure i convida en la diversitat i des de la diversitat dels seus ciutadans. Cal fer-ho sense exclusions; tots els barcelonins s'han de sentir subjectes polítics de ple dret en la construcció de la ciutat. Un objectiu irrenunciable dels programes d'integració social, un cop superada la fase d'acolliment, és aconseguir el pas de la condició d'immigrants a la de ciutadans.

L'augment de la diversitat cultural de Barcelona és una gran oportunitat, però també introdueix importants qüestions que mostren la complexitat de la governabilitat d'aquesta realitat. La diversitat d'orígens, d'identitats expressades en costums, valors i creences vitals, i llengües, planteja noves qüestions a resoldre per assegurar la convivència i la cohesió social de la ciutat. La vivència amable d'aquestes diferències afavoreix la convivència. La civilitat de la ciutat s'expressa en la capacitat dels seus ciutadans de convida respectant la diversitat cultural, religiosa o de creences, així com la pluralitat de formes i estils de vida. Gràcies al respecte, la societat esdevé més humana i enforteix la cohesió social. Sense una ciutat cohesionada no hi pot haver civilitat.

La bona gestió de la diversitat cultural beneficia a tota la societat catalana, tant des del punt de vista de la construcció del projecte de civilitat com de la millora de la rellevància econòmica i social de l'Estat català. Aquesta nova realitat se superposa a un fenomen propi de les urbs modernes: la pèrdua de rellevància dels llocs habituals d'organització de l'espai social i l'aparició de múltiples xarxes de relacions socials que donen una nova fisonomia pròpia a la ciutat. És dins d'aquesta nova realitat on cal situar ara els diversos fenòmens associats al trànsit de la immigració a la nova ciutadania.

Ciutat i civilitat

A les ciutats es construeix civilitat. La Barcelona capital, prefiguració de la Ciutat Ideal, ha de ser una urbs cívica. La ciutat és civilització perquè els barcelonins transmeten a les seves relacions els valors i les virtuts que practiquen. La metròpoli barcelonina ha de ser llocs de trobada on viure el diàleg, la tolerància i el respecte. Gràcies a això les persones viuen i conviuen. Només cal observar amb atenció qualsevol esdeveniment urbà per apreciar-hi les diverses maneres de ser i de pensar, de viure i de conviure. Les avingudes, els carrers, els jardins, les places, són aparadors de la diversitat cultural. Allí es manifesten els valors, les tradicions, les esperances i les il·lusions que structuren l'ànima d'una ciutat. La mirada atenta mostra com l'harmonia i el diàleg articulen aquesta diversitat construint urbanitat.

La democràcia urbana es basa en interaccions obertes orientades a afirmar els valors de convivència. A les ciutats es proposen i es practiquen virtuts cíviques. Barcelona és una xarxa de persones que viuen i manifesten diferents comprensions de la vida fonamentades en diferents fonts de sentit. El diàleg intercultural ajuda a evidenciar els variats referents espirituals dels barcelonins, ja que també mostren uns aspectes concrets de les diferents identitats singulars dels barcelonins. A Barcelona, amb el seu caràcter plural i mestís, es destil·len els valors cívics universals a partir de la interacció d'una pluralitat de principis particulars viscuts en àmbits molt diversos, on les religions, creences i corrents de pensament tenen un paper destacat. Gràcies al diàleg sobre els valors, fet des de la pluralitat i diversitat, la ciutat s'humanitza.

Barcelona ofereix, a la cultura contemporània, el substrat idoni per construir conjuntament els principis i els valors universals que permeten una convivència civilitzada, font primària de felicitat i benestar. Per construir una Barcelona cívica, cal fer de la ciutat un espai d'integració de la diversitat en un projecte comú que respecti les particularitats i complexitats dels barcelonins. La identitat cívica compartida no pot ser mai una imposició, sinó la suma multiplicativa de les diferents singularitats dels barcelonins. Caminar en aquesta direcció crea harmonia i reconciliació.

Aquest ideal, entendre la ciutat com a font de civilitat, tan desitjat per generacions anteriors, a Barcelona i a tot Catalunya, avui és un fet dinàmic i viu. No es tracta de reivindicar només aquelles tradicions que ens identifiquen com a ciutat cívica. Hem d'entendre la civilitat com un ens viu que es construeix a partir del que són i volen ser els barcelonins d'avui. Barcelonins que són persones plurals i diverses; amb valors que poden ser compartits, però també que els singularitza; amb esperances que tenen sentit en el cor de cadascú, i il·lusions que esdevenen fites comunes perquè s'expressen amb voluntat de ser compartides. Aquesta diversitat viva de Barcelona ajuda a construir la seva civilitat perquè és la base del diàleg i trobada de punts de vista diferents i plurals. Virtuts necessàries a fi de construir sobre bases sòlides un sentiment de pertinença compartit sobre el reconeixement de la ciutadania per a tots els barcelonins. És essencial que els fills d'aquelles persones que en un moment foren immigrants també sentin i estimin aquesta ciutat, que percebin Barcelona com a casa seva, la casa de tothom, allí on poden viure i realitzar els somnis i anhels perquè es consideren part d'aquesta societat.

Construir capitalitat

El que pot ser Barcelona com a capital de l'Estat català és un capteniment que hauria de convocar els homes i les dones d'aquesta ciutat. És una invitació a treballar activament per fer de Barcelona la porta de Catalunya al món i entrada del món a Catalunya. Res està guanyat abans de jugar la partida de la capitalitat. Hi ha molta feina a fer, sobretot perquè aquesta capitalitat ha estat fins ara exercida de forma més nominal que real. S'ha anat molts cops actuant a batzegades, es promouen iniciatives assumint la transitorietat de la capitalitat sense tenir-ne els recursos. Ara, el plantejament és tot un altre. Cal saber aprofitar les fortaleses de la ciutat per esdevenir la metròpoli convençuda que ha de representar Catalunya al món. En això s'ha de basar també el lideratge de Barcelona com a capital de l'Estat català. La ciutat de Barcelona ha de seguir exercint com a metròpoli del catalanisme.

Barcelona hauria d'esdevenir un nou paradigma del que ha de ser la Catalunya nació, moderna i integradora de la pluralitat de les seves realitats. Però això no ho pot fer la metròpoli en solitari. La ciutat és metropolitana i a través de les xarxes es connecta amb les altres realitats territorials de Catalunya. En aquesta interacció, Barcelona esdevé capital perquè existeix un acord de concedir-li aquesta consideració. Conscients que, en tot cas, l'atorgament sempre està condicionat per la capacitat d'exercir el lideratge. Aquest ni pot ser una apropiació ni una imposició, sinó un reconeixement d'una voluntat i una actitud. En aquest esforç de consens i compromís, Barcelona ha de mostrar un rostre genuí a la resta de Catalunya, com al món, forjat a partir de la síntesi entre política i cultura, una proposta estètica singular i l'afirmació d'unes virtuts definitòries de la seva identitat. Política, ètica i estètica s'integren per la voluntat dels barcelonins de fer ciutat i civilització.

Esdevenir capital de l'Estat català hauria de ser el propòsit animós de tots els barcelonins. Aquesta circumstància s'ha d'entendre com una oportunitat per construir una societat diferent on tothom s'hi pugui identificar i sentir-se'n partícip. Cal progressar en aquest objectiu de sumar el màxim de ciutadans en la definició de la capitalitat de Barcelona com a espai de convivència i civilitat. És tot un repte, especialment útil per combatre els impulsos cap al tancament, l'individualisme i l'escepticisme que alguns cops s'abat sobre la ciutadania, especialment quan es tracta de definir els referents bàsics comuns de la societat. La definició de capitalitat proporciona a tots els barcelonins, sense exclusió, l'oportunitat de col·laborar, des de la seva diversitat, per definir les virtuts cíviqes que assegurin la convivència i permeten fer de Catalunya una nació sòlida, respectuosa amb aquells principis comunament acceptats com a civilitat. Principis de valors i virtuts que haurien de fecundar per igual la política, l'economia, la cultura i el comportament dels ciutadans.

Interacció i diàleg intercultural

Amb els nous barcelonins ha aparegut una nova ciutadania diversa i plural, i també una nova ciutat on la tradició es barreja amb noves sensibilitats i mirades. Totes aquestes s'han d'integrar en la construcció de la civilitat de la capital de l'Estat català. A Barcelona conviuen unes quantes ciutats que dialoguen i a vegades s'ignoren. Aquestes diferents ciutats s'han potenciat per la

incorporació dels nous, els quals han aportat nous referents simbòlics per definir la identitat de la societat barcelonina.

Per aconseguir una Barcelona oberta i respectuosa amb la diversitat dels seus ciutadans, cal prosseguir en la perspectiva de la interacció i el diàleg intercultural. La incapacitat de les vies d'integració dels immigrants basades en la multiculturalitat o en els models d'assimilació estimularen a pensar nous camins per gestionar la creixent heterogeneïtat de la societat. La ciutat de Barcelona fou capdavantera, a finals dels anys noranta del segle passat, a impulsar el diàleg intercultural com una manera de promoure un model nou d'integració basat en la interacció de les persones a l'hora de fer ciutat. Aquesta fou, en el seu moment, una de les grans aportacions de Barcelona al debat europeu sobre l'acolliment i la integració dels immigrants: la convivència només és possible a través de la interculturalitat.

El model intercultural per gestionar la diversitat es fonamenta en la integració de l'heterogeneïtat com un aspecte de la convivència cívica, en l'atorgament i la protecció dels drets ciutadans dels nous i el reconeixement dels aspectes positius d'aquesta diversitat. La gestió de la diversitat de la ciutat és interacció i diàleg cultural. Sense la interacció, difícilment sorgirà el sentiment de pertinença necessari per cohesionar socialment la ciutat.

Gràcies al diàleg intercultural, les persones integren les seves identitats particulars en un projecte compartit de fer ciutat. Les autoritats municipals d'aquesta Barcelona capital ideal han de transmetre als barcelonins la importància de la diversitat en la definició del projecte de ciutat. Això comporta permeabilitat de la ciutat a la importància de la diversitat i el compromís de fer participar els barcelonins, sense exclusió, en la construcció del projecte de ciutat. Forma part de la tradició de Barcelona considerar que els homes i les dones d'aquesta ciutat volen viure junts i en pla d'igualtat sense que això comporti anul·lar les diferències en benefici d'una falsa homogeneïtat. La gestió de la diversitat cultural necessita la participació ciutadana per tal de poder expressar el sentit del valor de la diferència. Participació ciutadana i gestió de la diversitat cultural es potencien i es necessiten.

La perspectiva intercultural entén la diversitat com una oportunitat per afavorir la creativitat i la innovació present a la ciutat, i orientar-les cap al seu desenvolupament humà, social, cultural i econòmic. La governança de Barcelona ha d'incorporar aquesta perspectiva. Les xarxes de participació ciutadana, les institucions de representació política i les estructures de govern de la ciutat han de recollir, amb tota claredat possible, que la ciutat és plural i diversa. No hi ha d'haver restriccions a l'hora de preveure que persones d'origen immigrant assumeixin responsabilitats polítiques i socials.

Ciutat d'oportunitats

Barcelona ha estat de sempre una ciutat generadora d'oportunitats. Avui, el repte és traduir les potencialitats presents en la diversitat com a factors de creativitat social, econòmica i cultural a fi d'afavorir el desenvolupament humà dels barcelonins i barcelonines. Mirant el passat més recent de Barcelona s'observa que la ciutat s'ha beneficiat i s'ha enriquit en molts aspectes per la seva diversitat. Això és evident en l'àmbit econòmic. L'empenta mercantil d'alguns dels nous barcelonins ha canviat la fesomia de bastants carrers dels barris de la ciutat. Aquesta nova realitat està tenint un notable pes en el desenvolupament econòmic de la ciutat. Cal avançar en aquesta direc-

ció. Barcelona, en exercici de la seva capitalitat, ha de saber aprofitar les aportacions creatives fetes pels diferents grups empresarials que expressen la seva diversitat intercultural de la ciutat.

La ciutat ha d'aprendre de les seves classes creatives i aprofitar l'oportunitat que representa disposar d'emprenedors, professionals i treballadors amb diferents patrons culturals de referència. La diversitat de formes de comprensió de la realitat i les diferents maneres de relacionar-s'hi aporten un canvi de perspectiva positiu que ajuda a desenvolupar la vitalitat urbana i potenciar l'encant cultural de la ciutat. Aquesta situació resulta atractiva per a persones interessades a gaudir de la diversitat i d'entorns personals i professionals oberts i dinàmics, millor adaptats a les àmplies transformacions del món global.

La perspectiva d'entendre la diversitat com una oportunitat per transformar la Barcelona capital s'ha de projectar als diversos àmbits de la política municipal. Un d'aquests és l'urbanisme. Barcelona és una ciutat d'alta densitat. Aquesta circumstància afavoreix que persones molt diverses convisquin en un espai molt limitat i comparteixin el mateix espai públic, equipaments, sistema de transport, etc. Els urbanistes indiquen que l'espai urbà s'està convertint només en un lloc de pas en detriment de la seva capacitat d'afavorir les relacions i la creació de vincles entre els ciutadans. L'urbanisme de Barcelona ha de trobar la manera de facilitar el diàleg de la diversitat cultural de la ciutat, les relacions entre els ciutadans i integrar la seva pluralitat en l'espai públic.

Per fomentar la convivència entre els barcelonins, la ciutat ha de disposar d'àmbits on les persones es puguin trobar i relacionar. Cal crear entorns urbans amb espais per a la comunicació, la trobada, el joc, el lleure, etc., d'acord amb la complexitat de la societat barcelonina. Els ciutadans de Barcelona han de poder compartir l'espai i el temps a fi de dialogar, confrontar les seves pràctiques socials i teixir la convivència.

Barcelona, capital oberta i inclusiva

En l'apartat de conclusions cal destacar la importància de la interculturalitat com una estratègia adequada per fer de Barcelona una ciutat oberta i inclusiva. Les oportunitats que es presenten a Barcelona com a capital de l'Estat català s'han d'emprar per enfortir-ne la cohesió social. Si el capteniment del bon govern de la ciutat és desterrar qualsevol exclusió i marginació en el progrés de les persones, cal estar amatent que la desitjada igualtat d'oportunitats no estigui tamisada per la diversitat cultural. Aquesta no ha de ser cap impediment perquè tothom pugui accedir als recursos de la ciutat amb igualtat d'oportunitats.

El diàleg intercultural ajuda a descobrir els valors compartits que defineixen la civilitat de la ciutat. Barcelona és una ciutat amable i educada en la convivència. La ciutat civilitzada fomenta la coexistència dels ciutadans en la pràctica de les virtuts cíviques; la cooperació amistosa dels seus membres; la reciprocitat en els intercanvis; la fortalesa de la justícia social; la generositat i confiança mútua, i el respecte. Totes són virtuts bàsiques per a la convivència a la ciutat i serveixen per consolidar la seva civilitat i donar tremp al seu esperit.

La interacció i el diàleg intercultural incrementen la inclusió social en promoure els vincles entre les persones. Barcelona ha demostrat al llarg de la seva història una important capacitat d'acollida i d'adaptació a les realitats socials canviants. Tot s'ha fet sense alterar la convivència ciutadana. La ciutat ofereix molts terrenys on desvetllar la interacció cultural. Els cicles festius de la ciutat són àmbits propicis per viure aquesta diversitat. El mateix es pot dir referent a les

arts escèniques i visuals, l'esport, les expressions creatives i literàries o musicals, i altres sectors culturals on la diversitat cultural de la ciutat es pot expressar de forma natural.

La condició de Barcelona com a ciutat diversa i plural culturalment és compartida per moltes altres ciutats, viles i pobles de dins i fora de Catalunya. Aquesta realitat, en un món globalitzat, afavoreix l'establiment d'una xarxa de ciutats on compartir experiències i establir polítiques comunes. Barcelona com a capital de l'Estat català hauria d'aspirar a ser un referent positiu en la gestió de la diversitat cultural. Especialment en uns moments polítics on les errades o imprevisions beneficien els populismes excloents i les demagògies xenòfobes.

Barcelona capital de l'Estat català ha de ser una ciutat oberta, acollidora i integradora de la diversitat. La ciutat s'ha de construir des de la singularitat i la diversitat dels seus ciutadans. Aquesta diversitat és un potencial extraordinari que permet construir la ciutat de tots i contribuir, alhora, a definir el sentiment de pertinença personal. En la construcció de la Barcelona cosmopolita, i ensems capital de Catalunya, tothom hi té cabuda. No hi poden haver exclusions.

La meva utopia escolar raonable

Gregorio Luri

Pedagog

Introducció

La societat catalana és una societat plural. Fins i tot morfològicament, Catalunya és heterogènia. Des d'un punt de vista educatiu, és evident que una escola rural té poc a veure amb una escola del Raval. Però, malgrat les moltes diferències, hi ha un fet indubtable: a Barcelona es concentren les mirades dels catalans amb un sentiment d'orgull anostrat. Barcelona és el gran aparador nacional i internacional de Catalunya. És alhora la nostra polis i la nostra cosmòpolis. Això és tan obvi que no necessita arguments. El que no és tan obvi és que la seva visibilitat porta afegida una responsabilitat. Sobre Barcelona, recau el doble repte de cohesionar Catalunya i d'obrir Catalunya al món i, òbviament, l'escola ha d'assumir la part alíquota d'aquest repte.

L'escola en una societat plural

L'escola es va crear en una societat que ja no existeix. Això no significa que les raons que van portar a la seva fundació s'hagin quedat caduques, sinó que, per realitzar-les, cal redissenyar l'escola. Les principals funcions de l'escola continuen sent avui les que eren al segle XIX:

1. Fer de pont entre la família i la societat.
1. Facilitar la transmissió del millor del llegat cultural comunitari, posant-lo a disposició de les noves generacions.
1. Contribuir a la creació d'una cultura comuna que permeti la comunicació de les diferències.
1. Afavorir consecució d'una societat internament dinàmica, socialment cohesionada, ideològicament plural i políticament unida.
1. Fer visible a cada alumne les seves possibilitats més altes.
1. Contribuir a la generació d'un clima col·lectiu de confiança.

Però encara que les funcions siguin les mateixes, les conviccions que les suporten han anat canviant a mesura que la societat es feia més complexa:

1. Ja no podem creure, de la manera ingènua que creien els nostres avis, que la cultura sigui la millor teràpia social. Malauradament no és cert que, com sostenia Victor Hugo, «cada escola que s'obre és una presó que es tanca». El progrés econòmic i cultural no garanteixen el progrés moral. A ser moral, cal començar sempre des de zero.
1. Les distàncies entre els interessos espontanis de l'infant i les demandes de formació de la vida adulta són cada vegada més grans. Per aquesta raó, la incidència de la formació obligatòria en el salari d'una persona s'ha anat reduint fins a ser avui gairebé irrellevant. Estudiar continua sent una bona inversió, però sempre que s'estudii prou.
1. L'increment de la inversió educativa no garanteix més creixement econòmic si no va acompanyat d'un increment de la qualitat de l'ensenyament.
1. Els estudis internacionals (PISA i altres) ens han posat clarament de manifest que la qualitat d'un sistema educatiu no pot ser superior a la qualitat dels seus mestres.
1. Les modernes societats són societats plurals. Les famílies tenen valors diferents que es manifesten en concepcions diferents del que significa tenir una bona educació. En aquest sentit, les propostes d'educació a la llar són coherents amb el nucli de les nostres conviccions: si ja no acceptem que els poders públics ens imposin unes creences religioses o morals, per què hem de deixar en mans de l'estat l'educació dels nostres fills?
1. Tot indica que cada vegada és més clara la diferència entre les famílies que trien escola segons el criteri de proximitat al domicili i les que demanen una escola pedagògicament ben definida.
1. L'escola és menys perspicaç que les famílies a l'hora de respondre a les demandes de la complexitat social. Per això, les famílies que s'ho poden permetre proporcionen als seus fills activitats complementàries fora de l'horari escolar. La demanda d'activitats extraescolars posa de manifest una reducció del pes específic de l'escola en la formació de les noves generacions. Un dels elements que expliquen l'èxit educatiu dels països que ocupen els primers llocs a les escales internacionals es troba en la qualitat dels seus serveis extraescolars.
1. Continua sent cert que cap país té futur sense un bon sistema educatiu i que sense un bon sistema educatiu no hi ha integració social. Si en el segle XIX l'escola era un instrument imprescindible per trencar amb la rigidesa de les classes socials i obrir el conjunt de la societat a

l'atracció del talent, avui aquest repte està adquirint una nova forma: si no som capaços de garantir una educació de qualitat per a tots, correm el risc de contribuir passivament a la formació d'una elit cognitiva com a resultat de la intel·lectualització de la meritocràcia.

Dit això, voldria plantejar un seguit de propostes educatives per a una societat alhora integrada i plural.

Propostes

Quins haurien de ser els reptes dels nostres centres educatius en la segona dècada del segle XXI? Al meu parer, els següents:

1. El principal, que condiciona tots els altres, és el de la valoració social i institucional de l'escola. Si l'escola —cada escola— no és considerada una institució valuosa, el que s'hi faci estarà inevitablement mancat de valor.
1. El valor d'una escola es posa de manifest, en la claredat dels seus fins, l'ambició per assolir-los, la transparència de la seva gestió, la coordinació interna i externa i la confiança dels docents, que saben per què fan en cada moment el que fan.
1. L'avaluació interna i externa d'acord amb els resultats. El gran vici pedagògic dels nostres centres educatius és que tendeixen a avaluar-se més d'acord amb els seus propòsits que amb els seus resultats. Les famílies tenen el dret a saber quina és la singularitat pedagògica de l'escola on porten els seus fills i quins resultats concrets s'obtenen amb la pràctica d'aquesta singularitat.
1. L'extensió de les pràctiques reflexives. La nostra tradició en la formació del docent que no ha sabut donar eines als docents per afavorir la reflexió crítica de l'acció pedagògica. Hem invertit grans sumes de diners en la formació dels docents que no han tingut cap repercussió clara en la millora dels resultats dels alumnes. El docent ha de pensar en l'aula com un laboratori en el qual cal portar les pràctiques a la reflexió. Solament d'aquesta manera podrem resoldre el repte d'aprendre de les nostres experiències.
1. Un sistema educatiu només es pot considerar d'èxit quan produeix més excel·lència que deficiència, és a dir, quan la diferència entre els alumnes excel·lents i els deficients és positiva. Només en aquest cas està contribuint a la formació del capital social del país. Aquest hauria de ser també el criteri bàsic d'avaluació de cada centre.
1. L'escola no és solament el lloc on s'imparteixen determinats coneixements, sinó un espai de convivència amb el saber rigorós i on es fomenten les virtuts intel·lectuals. El coneixement no és solament una eina que ens permet ser competents per desenvolupar-nos en la nostra vida d'adults; és, fonamentalment, un procés d'autoconstrucció personal. És impossible tenir un sistema escolar d'èxit si l'adquisició de coneixements està deslligada d'una percepció del propi creixement personal.
1. Una escola moderna ja no es pot veure a si mateixa exclusivament com l'escola d'un barri. Ni els seus alumnes procedeixen tots d'un mateix barri ni el seu destí està necessàriament associat a aquest barri. És imprescindible internacionalitzar els nostres centres educatius. Hem d'animar-los a crear xarxes internacionals de relació que permetin l'intercanvi d'estudiants, d'experiències i de professors. Una escola que és només l'escola del seu barri és una escola del segle passat.

1. Totes les famílies haurien d'estar convençudes que l'administració vetlla de manera rigorosa per la qualitat de l'educació dels seus fills (escolar i extraescolar) i que els garanteix uns mínims de qualitat.
1. Hauríem de diferenciar amb claredat entre les escoles de mitjans socials substractius i les de mitjans socials additius. A les primeres, hi ha una discontinuïtat entre l'activitat escolar i l'activitat familiar. L'ambient cultural que viu un nen a l'escola no té res a veure amb el de casa. A les segones, el nen viu en una continuïtat cultural a l'escola i a casa, de manera que les activitats familiars (començant per l'ús del llenguatge) reforcen i complementen les escolars. Hi ha nens que, paradoxalment, es troben culturalment alienats a les escoles perquè l'accés a la cultura els imposa un cert desarrelament del medi familiar. Mai no s'ha de menysprear aquest fet. Per aquesta raó, hem de gosar experimentar en els medis socials substractius nous models escolars, més coordinats amb els serveis socials del barri, de manera que l'escola sigui vista per tots com una institució de prestigi. La ciutat de Barcelona disposa d'un gran nombre d'entitats que treballen per a l'educació i la inserció social d'infants i adolescents a les quals, al meu parer, cal donar suport de manera decidida, perquè ens estan orientant cap a una escola dinamitzadora del barri, capaç d'oferir a la vegada educació i suport als infants, informació a les famílies, qualificació professional, activitats de lleure, serveis al barri que li proporcionen un valor afegit al centre (serveis informàtics, assessorament jurídic), etc.
1. La incidència de la pobresa és tan notable que fins i tot entre alumnes amb similar rendiment acadèmic la possibilitat de repetir curs és tres vegades més gran per als pobres. Els rics repeteixen els coneixements escolars a casa. Els pobres repeteixen curs.
1. Necessitem escoles que siguin tan sensibles al valor de la innovació com al valor de les permanències antropològiques. Es diu sovint que no sabem com serà la societat del futur i que, per tant, tampoc no sabem quin tipus de formació hem de donar als nostres alumnes. No és cert. Sabem perfectament que, sigui quina sigui la societat del futur, els ciutadans necessitaran un bon domini de les llengües i de les matemàtiques, capacitat de concentració, controlar la seva atenció, ser resistents a la fatiga i a la frustració, estimar la feina ben feta, tenir afany de superació personal, etc. Si l'economia té alguna cosa a veure amb els recursos escassos, precisament perquè la informació disponible és cada vegada més gran, la informació rellevant és cada vegada més valuosa. La productivitat depèn ja de la possibilitat de disposar de filtres d'informació valuosos.
1. Necessitem pensar les activitats extraescolars com a activitats educatives efectives i, per tant, exigir també transparència i qualitat.
1. Ens és imprescindible una escola que gosi mirar els seus problemes de front, sense intentar amagar les realitats que no s'adeqüen als seus prejudicis ideològics. Estic pensant en les diferències entre el fracàs escolar dels nens i de les nenes, en la progressiva desaparició de la figura masculina entre els docents o en l'abandonament d'un 20% dels nostres alumnes, el fracàs dels quals ja s'anuncia amb tota claredat als primers cursos de primària.

La capital de la igualtat d'oportunitats

Àlex Masllorens Escubós

Ajuntament de Barcelona

Assessor de la Gerència

Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports

Quina hauria de ser, per a mi, la clau de volta de les polítiques socials? Una aposta ferma i decidida per la igualtat d'oportunitats.

El nostre món no és just ni igualitari; les persones es troben, en néixer, amb circumstàncies molt poc equitatives i entorns de capacitats econòmiques i culturals ben poc equivalents. La igualtat no es pot aconseguir només a còpia d'ajuts ni subvencions. Calen algunes accions de discriminació positiva temporal i invertir més i oferir més recursos en aquells que tenen més mancances. L'objectiu prioritari de les polítiques públiques ha de ser ajudar a corregir les diferències i, sobretot, reequilibrar una *pole position* que faci possible iniciar la cursa des de punts de partida relativament comparables. En definitiva, l'ideal seria que qualsevol persona pogués desenvolupar de manera autònoma i amb plenitud el seu projecte de vida.

Com més a prop del bressol s'aconsegueixi i més reconeixement de dret se li doni, més efectives resultaran els esforços i més es podrà evitar que la despesa social s'hagi d'acabar materialitzant en forma de subsidi o d'ajuts puntuals.

Crec que Martine Aubry ho definia molt encertadament quan escrivia que «els serveis públics són el patrimoni dels qui no tenen cap altre patrimoni». Per això és tan decisiu, en clau de futur, l'accés a una educació i una sanitat de qualitat i a un habitatge digne.

El treball social, amb els seus defectes i les seves virtuts, i amb el major respecte pels professionals que s'hi dediquen, ve a ser com un cataplasma que la societat s'aplica a si mateixa per fer front a una malaltia greu que necessitaria un altre tipus d'intervenció molt més profunda.

Durant els anys de bonança econòmica i, sobretot, mentre hi havia una amenaça del bloc comunista, va existir un feble equilibri de poders i contrapoders a l'Europa Occidental que va aconseguir uns nivells de benestar remarcables en uns quants països. No pas al nostre, que té el mal costum d'arribar tard a totes les festes. Els sistemes democràtics i de benestar europeus de la segona meitat del segle xx van representar el paradigma més aproximat a l'ideal del socialisme democràtic que ha conegut la humanitat. D'aleshores ençà, ens n'hem anat allunyant en la pràctica amb precipitació, especialment en el terreny ideològic, on ja fa temps que el liberalisme més extrem ha esdevingut gairebé hegemònic.

Avui la igualtat d'oportunitats torna a tenir mala premsa, si és que mai va deixar de tenir-ne; els qui l'havien defensat sembla que se n'avergonyeixen i les noves generacions no estan per la labor. Salvant les distàncies, això mateix ha passat amb els impostos: als qui en tenien clara la bondat com a eina bàsica irrenunciable per a la redistribució de la riquesa els van narcotitzar els cants de sirena neoliberals, i els qui mai no n'han volgut saber res han aconseguit que es percebin per una gran part de la societat com una monstruositat que devora la iniciativa privada i fomenta la inoperància de la maquinària administrativa pública.

També la lluita contra el frau fiscal ha estat debades. No sembla que a Catalunya sigui menor que a la resta de l'Estat. Sempre a la cua d'Europa.

Per això em sembla que cal reivindicar la seqüència impostos/serveis públics de qualitat / justícia social, per fer possible el nivell màxim d'igualtat d'oportunitats. La resta, ja ho he dit, són pegats; potser són necessaris en moments de crisi profunda i nivells d'empobriment com l'actual, però cal que siguem conscients que les respostes d'emergència que estem oferint poden ser humanament imprescindibles però no ofereixen *la solució* al problema.

Ser campions també en justícia social

Barcelona és percebuda arreu com una ciutat d'èxit. S'ha d'aprofitar aquesta oportunitat en benefici de tots. A aquesta imatge hi han contribuït una sèrie de factors que tenen a veure no solament amb l'emplaçament o el clima o amb una suma d'actuacions arquitectòniques i urbanístiques.

L'atractiu de la ciutat li ve per haver sabut sumar elements de caràcter natural, que no són pròpiament mèrit de ningú, d'altres que ja hi eren però que no s'havien sabut explotar suficientment i també, d'una manera molt substancial, pel reconeixement d'un model de ciutat amable, cohesionada, integradora, cosmopolita, abastable..., una ciutat que s'ha volgut i s'ha dissenyat expressament equilibrada. S'ha explicat a bastament pels qui en foren responsables en altres èpoques: un objectiu clau va ser evitar una única centralitat; evitar que tots els esforços en la renovació i l'embelliment es destinessin a unes àrees centrals on s'ubiquessin els negocis, el turisme, el gran comerç. En definitiva, evitar que hi hagués una «ciutat per ensenyar» al costat, i, al marge, d'una realitat que hagués calgut amagar.

No només es van buscar i fomentar centralitats diverses, també hi va haver una aposta molt forta per la rehabilitació i la dignificació d'uns barris perifèrics que s'havien sentit injustament tractats pels ajuntaments anteriors a la democràcia. És comprensible, doncs, que una part molt important de la ciutadania hagi percebut durant anys que el barri i el conjunt de la ciutat eren per a ella millors que abans, que l'Administració local els feia costat, entenia els problemes i resolía una bona part de les necessitats materials de la gent. Tot això, a més, en un clima general de més riquesa i, en línies generals, de més bonança econòmica. Hi han hagut crisis periòdiques i algunes de molt severes, però fins ara sempre en un context de tendència cap al creixement que feia que se suportessin relativament bé, sempre en espera que, passada la tempesta, tornaria el bon temps.

Si algun retret seriós es pot fer als governs municipals és haver basat les seves polítiques en la reinversió de la riquesa, de manera més o menys equitativa segons la sensibilitat de cadascú, més que no pas en la cerca d'una major igualtat com a resultat de la redistribució de la riquesa. Van ser uns bons gestors, tenien un model clar (i, en algun sentit, fins i tot progressista) de ciutat, van fer molta feina i van deixar la ciutat molt més endreçada que no l'havien trobat. Però, des del meu punt de vista, van fallar en allò principal: trenta-cinc anys després del primer ajuntament democràtic, avui no hi ha més igualtat d'oportunitats; les diferències econòmiques entre els més rics i els més pobres no s'han reduït.

És cert que la crisi global dels darrers cinc anys hi ha tingut molt a veure i a ningú no se li escapa tampoc que, en termes d'impacte real sobre la vida de les persones, als ajuntaments se'ls exigeix molt perquè són més a prop de les persones, però se'ls donen poques eines, competències limitades i un finançament insuficient.

El que més hauria de capficar els responsables polítics, en qualsevol escenari de futur, hauria de ser dotar l'Administració local dels recursos necessaris per poder desenvolupar, des del nivell més proper a la ciutadania, les polítiques públiques imprescindibles per aconseguir una societat ben vertebrada, amb nervi i ganes de competir en el món global, però alhora integradora i capaç de promoure la màxima cohesió social. Aquesta seria una capital veritablement modèlica i un exemple per als països més moderns.

Barcelona capital social

Àngel Miret i Serra

Llicenciat en dret, funcionari del Cos Superior d'Administració de la Generalitat, i professor associat de ciències polítiques de la Universitat Pompeu Fabra

*«En el futur els homes no es dividiran
segons creguin o no en Déu, sinó segons la
posició que ocupin davant els sofrents del
planeta.»*

Emmanuel Mounier

Introducció

Afrontar el repte d'esbossar una Barcelona social que esdevingui capital de l'estat català ens situa en un debat introspectiu provocador —habitual, però, en tots els ordres de la vida si és que pretenem sentir-nos éssers vius— entre la imaginació i la il·lusió a què ens condueix el somni de la «ciutat ideal»¹ que tots hem projectat en algun moment (més verda, més justa, més humana...) i la realitat d'aquesta ciutat mil·lenària que, malgrat la seva provada capacitat transformadora, parteix de concrecions tangibles: d'una història, d'una geografia i d'unes fronteres, d'una arquitectura i d'uns barris i també d'una població que té singularitats ben consolidades: barreja cultural, lingüística i religiosa, tradició emprenedora i mercantil, esperit associatiu...

I en aquesta reflexió que ara ens proposem passarem d'un paradigma a un altre sense dificultats, perquè és del resultat de la mescla d'ambdós escenaris des d'on pretenem dibuixar el futur de la nostra ciutat; harmonia entre passió i raó, entre seny i rauxa.

En el decurs de la història, Barcelona ha fet seva una doble pulsíó: el desig permanent d'innovació i la recerca d'una major justícia social. La ciutat ha estat l'espai on han aparegut noves idees, de revolucions industrials, de creació artística d'avantguarda, de recuperació política..., amb una interrelació constant per assolir una societat més justa i equitativa. Són exemples d'aquesta especial tipologia de vitalitat associativa l'obra de Josep Anselm Clavé —músic autodidacta amb un fort compromís polític—, orientada a interessar els treballadors en activitats culturals i a facilitar-los-les, com ara el cant coral, el qual es va acabar escampant per tot Catalunya; l'escolarització de la població més pobre; el moviment arquitectònic del GATPAC², que va pensar en una ciutat més sana per a les persones necessitades; Roc Boronat, que va crear la primera organització d'ajut a les persones cegues; i, més recentment, la mobilització de tot el seu teixit associatiu per ajudar a les persones que pateixen més la crisi.

Hom podria dir que en aquest viatge no farem altra cosa que tornar a l'origen de les ciutats quan, superada l'època del nomadisme, van aparèixer a Mesopotàmia el IV mil·lenni a. de C. com espais de trobada, de seguretat i d'ajuda mútua. I les polis gregues (segle VIII a. de C.) es concebien fonamentalment com l'espai en el qual es desenvolupava l'ésser humà. Un diàleg, doncs, permanent encara avui entre la ciutat com a eina de desenvolupament multisectorial i la ciutat com a instrument facilitador de l'evolució integral de l'ésser humà.

Ens volem lliures perquè ens volem humans

Barcelona parteix avui, des de la perspectiva social, d'una situació perfectament equiparable i possiblement millor en alguns àmbits que la d'un nombre prou significatiu de capitals europees. Aquesta circumstància és fruit d'una història ben arrelada de treball col·laboratiu entre el sector públic —especialment de l'Administració municipal—, les xarxes associatives solidàries i el conjunt de la societat civil. Però l'àmbit social, com la democràcia, és perfectible indefinidament, i la crisi ha posat en evidència mancances estructurals que el nou escenari polític haurà d'afrontar

1. La «ciutat ideal» és una idea creada a l'antiguitat amb el propòsit de concretar les característiques que havia de tenir la ciutat per al desenvolupament de la persona, tant des de la perspectiva del benestar físic com de les seves necessitats socials.
2. Grup d'Arquitectes i Tècnics Catalans per al Progrés de l'Arquitectura Contemporània.

i que només es poden resoldre insistint en la fórmula de col·laboració assenyalada i amb la convicció que la despesa social és indispensable per compactar la ciutat perquè constitueix la base d'una ciutat equilibrada, a partir de la qual es poden desenvolupar totes les seves potencialitats. Sense una bona argamassa social que enforteixi els fonaments, la resta del complex edifici ciutadà correria el risc d'esfondrar-se amb qualsevol oscil·lació del terreny, per petita que sigui.

El concepte «àmbit social» és omnicomprensiu, perquè s'hi poden incloure temes de naturalesa molt diversa. D'altra banda, els diferents nivells competencials de les administracions públiques que operen a Barcelona fan molt difícil establir un diagnòstic i un tractament proporcional per a tots els seus continguts. No obstant això, com sigui que tots ells afecten a la ciutadania, ens referirem a tots els àmbits d'allò que considerarem «social» en sentit ampli, malgrat ser conscients que les possibilitats d'intervenció municipal són limitades en moltes situacions.

Les consideracions anteriors posen de manifest la necessitat d'aplicar amb més energia normativa el principi de subsidiarietat, necessitat que el nou Estat català hauria de tenir com una de les seves prioritats en la reorganització administrativa que, sens dubte, haurà de dur a terme³.

Dimensions de la ciutat

La ciutat es pot configurar des de moltes dimensions, però n'hi ha dues de fonamentals: la material i l'espiritual, ambdues fortament interrelacionades, sovint indestruïbles.

L'existència d'un espai urbà digne pot facilitar l'acostament envers una ciutat acollidora, on l'estranger, per exemple, no es percebi com un cos estrany o en la qual les persones grans o amb capacitats diferents de les que té la majoria s'hi sentin part respectada. Pot ajudar-hi certament; però una ciutat ben urbanitzada i neta, «agradable» si es vol, no és garantia que sigui humana, ni tampoc justa. I a l'inrevés. Vegem-ho amb un exemple: els membres de la tribu dels Nakulamene, situada a una illa del Pacífic Sud, coneguda per l'opinió pública mitjançant un programa televisiu, conviuen en pau i harmonia, amb una atenció als infants i a la gent gran exemplar per amorosa i generosa, enmig d'una situació material que, des de la nostra perspectiva occidental, seria penosa.

En sentit contrari, ens podríem referir a algunes ciutats occidentals on les relacions personals i comunitàries estan limitades per la desconfiança i l'individualisme. El subjecte tipus d'aquestes comunitats és el d'una persona marcada per la vivència i la valoració de l'autonomia individual i la subjectivitat. Un individualisme ontològic, moral i polític, aliè a un projecte de voluntat de pertinença a una comunitat.

I ben a prop nostre hem d'avaluar si també la nostra ciutat estaria ja afectada —i si fos així, en quina mesura i per quins motius— pels engranatges de la «ciutat deshumanitzada» on la persona hauria perdut el seu sentit vital —o existencial— perquè li mancava allò que necessita: afecte, sentit de pertinença, cultura i tradicions, alhora que una ànima i també el proïsme per poder viure amb plenitud.

Hem de dir que la Barcelona d'avui encara està compactada per una força vital col·laborativa i solidària i, per tant, els riscos semblen encara llunyans, però alguns símptomes ens obliguen a estar amatents i a no oblidar que la deshumanització tendeix naturalment a ser expansiva.

3. Vegeu el capítol 2.2 del *Llibre blanc de la Transició Nacional de Catalunya*.

Aquesta —per contraposició a l'anterior— «ciutat humana» que perseguim ha de ser finalment l'objectiu de la Barcelona capital europea. I també d'aquest nou estat que acolliria la nostra vella nació.

Si aquesta ciutat nova no fos el destí final del trajecte cap a la llibertat, res no tindria sentit.

La dimensió material

L'anterior paradoxa (material/espiritual) tendeix a ser oblidada, entre d'altres motius perquè la «materialitat» es pot resoldre sovint per l'economia. Construir més parcs públics o gaudir d'un millor servei de neteja als nostres carrers, per exemple, té molt a veure amb disposar de recursos econòmics. En part és així, però creiem que aquesta és una condició necessària però insuficient. En qualsevol cas, després de disposar dels recursos necessaris, cal determinar les prioritats —exercici discriminador d'alta responsabilitat política que comporta concretar què és allò que valorem especialment en el nostre espai convivència—, i finalment hem d'actuar amb coherència. Tornem als exemples: ens referirem ara a la major part dels països i les ciutats del Golf Pèrsic on no es respecten els drets humans més elementals malgrat disposar d'una riquesa enorme, i on uns quants viuen enmig d'un luxe escandalós i absurd mentre que d'altres —habitualment treballadors immigrants— malviuen en condicions d'explotació laboral i social.

La convicció que la dimensió material constitueix el principal factor transformador de la ciutat és majoritària en l'òrbita política i en bona part de la població. Un indicador d'aquesta materialitat creixent la dóna la utilització pràcticament exclusiva del PIB com a referent de creixement i benestar econòmic. Una manera de pensar diferent ens permetria determinar un indicador nou, addicional al del PIB: el de benestar de la persona o del desenvolupament.

Posant la mirada en aquesta dimensió, direm que és probable que una fiscalitat catalana plena —fiscalitat que avui es comparteix amb altres comunitats autònomes o amb el govern de l'estat a partir de criteris poc equitatius— incrementés també els recursos de Barcelona i, per tant, la ciutat podria invertir i gastar més. De quina manera? Respondre aquesta pregunta constitueix la qüestió fonamental, perquè, com ja hem assenyalat, disposar de més recursos no comporta necessàriament que s'inverteixin amb l'objectiu d'aproximar-nos a l'ideal de la «ciutat humanista» que proposem. Aquest és el repte que hem d'afrontar.

La dimensió espiritual

Els primers pensadors de la història de la civilització occidental que es van ocupar extensament de l'educació ètico-cívica van ser Plató i Aristòtil en el context de les antigues ciutats gregues dels segles v i iv a. de C., on van sistematitzar la idea de ciutadà i van anticipar el concepte de persona.

L'experiència ens demostra que no n'hi ha prou amb els recursos aportats des de la dimensió material per humanitzar les ciutats i superar les tensions socials. Calen ocupació, integració social i democràcia efectiva per crear un sentiment de pertinença i coresponsabilitat, dos ingredients de la ciutadania autèntica. L'elaboració i l'execució de polítiques públiques sistèmiques no haurien de tractar només de millorar la qualitat de vida de la gent, sinó també d'aportar estabilitat social i política a les nostres ciutats.

Vull insistir en que, des del meu punt de vista, aquesta nova capital europea s'omple de contingut —i fins i tot potser de sentit— quan el seu primer objectiu és el d'esdevenir una ciutat que

tingui en el seu cor una comunitat cohesionada, lliure i justa. La humanització es vincula, doncs, a l'emancipació i l'alliberament i, per tant a la llibertat i a les aspiracions de major fraternitat, dignitat i felicitat.

Projectem el futur

Algú podria definir les anteriors reflexions com a pessimistes. Aleshores ens defensariem argumentant que defugim el pessimisme desesperançat per refugiar-nos en la convicció que, malgrat tot, està encara al nostre abast fer alguna cosa, encara que sigui modesta, per millorar el món. I que val la pena.

Em proposo, doncs, exposar amb necessària concisió i a títol pràcticament enunciatiu quines haurien de ser les prioritats de l'acció del govern municipal —sigui per les seves pròpies competències o per la seva capacitat d'incidència política— en els àmbits convivència i social:

1.- *Ciutat on l'economia estigui al servei de les persones, i que, per tant, consideri inexcusable la relació entre economia i ètica.* L'actual sistema productiu tendeix a convertir la persona en un instrument al servei de fins aliens a ella mateixa, perquè la racionalitat dels sistemes econòmics moderns en els seus aspectes tècnics té com a contrapartida freqüent la irracionalitat social.

Per revertir o millorar aquesta situació, cal que:

- Es prioritzí l'economia real davant l'economia financera, sent coneixedors que ambdues tenen una forta interdependència. La crisi actual té el seu origen en l'economia financera que s'ha estès finalment a l'economia real. Aquelles economies que fonamenten el seu PIB en l'economia real són molt més estables i menys susceptibles de ser afectades per les crisis econòmiques.
- Es tingui com a eix una economia sostenible. Passar a una estratègia fonamentada en la qualitat, la informació i el coneixement. Elaborar estratègies urbanes ambientalment sostenibles que responguin a la diversitat dels ecosistemes, als seus recursos potencials i a les necessitats percebudes per la comunitat local exigeix apartar-se de l'ordenació ambiental correctiva a posteriori per passar a polítiques ambientals de prevenció activa. Per això, caldria promoure una explotació més racional dels recursos que augmenti l'eficiència de l'economia urbana: I) descobrint i eliminant el malbaratament dels recursos financers, físics i humans i alliberant així recursos per al desenvolupament; II) estenent la vida útil de la infraestructura, els edificis i els equips existents mitjançant un millor manteniment, i III) mobilitzant els recursos latents, infrautilitzats, mal utilitzats o desaprofitats: terrenys erms, edificis públics i privats desocupats, el potencial d'inversió no financera en construccions pel sistema d'autoajuda, el reciclatge de les deixalles, l'estalvi d'energia i aigua, etc. (Alberti *et al.*, 1994; Sachs, I. i Silk, 1991).
- Hi hagi el compromís d'eradicar la pobresa extrema, incrementant el percentatge del PIB dedicat a la protecció social i promocionant l'economia productiva i la plena ocupació.
- Es promocióni l'economia local: «El desenvolupament econòmic local és aquell procés reactivador i dinamitzador de l'economia local que, mitjançant l'aprofitament eficient dels recursos endògens existents d'una determinada zona, és capaç d'estimular el creixement econòmic, crear ocupació i millorar la qualitat de vida.» (*Manual de Desenvolupament Local*, ILPES, 1998)

- Es fomentin models alternatius: horts comunitaris, bancs dels temps, mercats d'intercanvi, botigues gratuïtes, monedes socials, economia col·laborativa 2.0..., en definitiva tot allò que configuri un sistema econòmic no fonamentat en el guany, i en el qual els sistemes relacionals cooperatius tinguin el seu fonament.
- Es promocionin les empreses socials i la banca ètica. Les empreses socials són organitzacions nascudes per resoldre un problema social o mediambiental. Amb aquesta finalitat utilitzen mètodes i tècniques de gestió empresarial (participen del mercat venent productes i serveis) per tal de fer a l'entitat financerament sostenible. L'objectiu d'una empresa social no és maximitzar el benefici econòmic, com és el cas de les empreses tradicionals —a les quals no pretenen substituir, sinó complementar—, sinó maximitzar el benefici social.
- Es fomenti el tercer sector, que comprèn les organitzacions que posen l'èmfasi en el concepte de «benefici públic». És a dir, de la seva activitat se'n beneficien terceres persones o la comunitat o el col·lectiu de ciutadans a qui van dirigits els seus serveis.
- Es promocionin les cooperatives de treball associat, el mutualisme i les societats laborals, entitats que es basen en el principi d'«un home, un vot» o, si més no, en el fet que el dret a vot no estigui només vinculat en funció de la participació en el capital social de l'empresa.
- Es promocionin les empreses d'inserció social pel treball, l'objectiu de les quals consisteix a intentar que les persones de difícil ocupabilitat la trobin en el mercat de treball ordinari.

2.- *Ciutat equilibrada*, en la qual hi hagi un repartiment equitatiu dels recursos públics de manera que tots els districtes i barris tendixin a gaudir de condicions econòmiques i de serveis públics similars.

3.- *Ciutat que garanteixi la igualtat d'oportunitats* en funció dels seus mèrits i esforços i on les classes socials i els diners no determinin el valor de les persones ni la seva capacitat de projectar-se.

4.- *Ciutat amb habitatge digne per a tothom*, on aquest bé indispensable no sigui tractat com un simple objecte del tràfic mercantil. Cal crear un parc d'habitatge social que faciliti l'accés a l'habitatge a les persones amb dificultats per assolir-ne, i perquè això sigui possible és imprescindible que tots els partits polítics es comprometin a que, sigui quin sigui el govern de la ciutat, un percentatge del 5% del pressupost anyal es dediqui a aquesta finalitat fins que l'habitatge social signifiqui com a mínim el 10% del total d'habitatges de la ciutat.

Alhora, cal explorar altres formes d'accés a l'habitatge més enllà de la pura propietat i del lloguer.

5.- *Ciutat amb una ciutadania socialment i políticament activa*. Per facilitar aquest objectiu, cal fomentar la participació ciutadana per tal de promoure una cultura de la coresponsabilitat. Els objectius de la política de participació han de ser tres:

- Informació i consulta a la ciutadania,
- Control ciutadà de l'acció de govern,
- Enfortiment de la societat civil,

La participació dels ciutadans és fonamental per assolir una plena governabilitat democràtica i es pot visualitzar com un dret i també com un deure. La democràcia directa enriqueix la democràcia perquè complementa —però no substitueix— la democràcia representativa.

6.- *Ciutat accessible per a tothom*, on els edificis, les places i els carrers tinguin possibilitats d'accés i utilització per part de tots els seus habitants. Una bona accessibilitat és aquella que passa desapercebuda als usuaris. Aquesta «accessibilitat desapercebuda» implica alguna cosa més que oferir una alternativa a l'esglaó d'accés: busca un disseny equivalent per a tothom, còmode, estètic i segur.

7.- *Ciutat segura*. La complexitat de factors que influeixen en la seguretat ciutadana en una ciutat comporta que la intervenció requereixi d'una actuació transversal, en el sentit que concorrin diferents polítiques: educativa, sanitària, urbanística, de benestar social, etc. Una política efectiva de seguretat ciutadana democràtica requereix governança democràtica.

8.- *Ciutat saludable, amb un sistema públic de salut equitatiu i excel·lent*. Fomentar i promoure els hàbits de vida saludable, la prevenció de la malaltia, la promoció de la salut dels ciutadans i ciutadanes; garantir la protecció de la salut pública, i fer que la salut estigui present de forma transversal a totes les polítiques de la ciutat.

9.- *Ciutat amb un nivell d'ocupació laboral alt i qualitatiu*. Qui està aturat o subempleat pateix les conseqüències profundament negatives que aquesta condició produeix en la seva personalitat i corre el risc de restar al marge de la societat i de convertir-se en víctima de l'exclusió social. A més dels joves, aquesta situació afecta, en general, les dones, els treballadors menys especialitzats, els discapacitats, els immigrants, els exreclusos...

La plena ocupació ha de ser un objectiu per a qualsevol sistema econòmic orientat a la justícia i al bé comú.

10.- *Ciutat amb un sistema educatiu estable i de qualitat per a tothom*, sigui quina sigui la situació econòmica i social familiar.

11.- *Ciutat que promou les famílies*, com a transmissora de valors. Calen polítiques de protecció familiar, abordant a fons la qüestió de la conciliació laboral i familiar.

12.- *Ciutat tolerant*, respectuosa amb qualsevol persona amb independència de les seves circumstàncies individuals.

13.- *Ciutat en la qual els serveis socials siguin el darrer recurs*. Avançar cap a la desaparició dels serveis socials tal com els entenem a hores d'ara, en el sentit que romandrien únicament els necessaris per fer un acompanyament d'aquelles persones que necessiten un suport.

Els aspectes econòmics haurien de quedar quasi bé tots coberts a partir de la posta en marxa d'una renda bàsica de garantia o d'una mesura similar que facilités el mínim vital per a viure a tothom.

L'orientació que s'ha de mantenir, en qualsevol cas, és que la persona, amb el suport que necessiti, és la que ha de prendre la iniciativa en el procés de recuperació de la pròpia autonomia.

14.- *Ciutat coordinada amb la resta d'administracions públiques*, per tal de millorar l'eficiència de les polítiques socials, de la mateixa manera que cal millorar la coordinació entre les entitats socials entre elles i entre aquestes i les administracions públiques.

Sabem que els ambiciosos objectius enumerats —i d'altres que la limitació d'espai no ens permet enumerar— van molt més enllà del que una ciutat, sigui o no sigui capital d'un estat, és

capaç d'afrontar i resoldre per si mateixa, coneixem els efectes de la mundialització de l'economia, de la globalització i de les dificultats que implica tot canvi estructural, però també estem convençuts que l'energia, la il·lusió i l'esforç són elements transformadors de la realitat, quan aquesta, a més a més, és percebuda per una majoria de ciutadans com a injusta.

Les possibilitats que la ciutat de Barcelona pugui influir de manera rellevant en el govern del nou Estat català són molt més elevades que davant l'actual Govern espanyol, situat físicament, políticament i emocionalment en el «Madrid oficial», distingint aquesta «ciutat il·lusòria» de la ciutadania madrilenya, que no té res a veure amb ella i per la qual sentim la més alta estima i consideració.

Fiscalitat

Res no seria, però, suficient sense una fiscalitat fonamentada en el bé comú i que, com a mínim, tingués com a base els aspectes següents:

- Impostos progressius
- Impostos suficients
- Administració en lluita permanent contra el frau fiscal: no és acceptable que les famílies suportin el 90% de la pressió fiscal i que a Catalunya, segons diferents fonts, el frau fiscal se situï en 16.000 milions d'euros.

Comunitat responsable

Transformar el món —el país, la ciutat, el barri— per fer-lo millor correspon a tothom, no solament als poders públics, sinó a tota la ciutadania. Cal començar per un mateix i no esperar que ho facin els altres.

Ens podem preguntar si per arribar a aquesta transformació, l'ésser humà hauria de ser un ésser orientat necessàriament a la rebel·lió. Segons Camus, un home rebel és un home que diu que no, però que encara que es nega, no renuncia. Des d'aquesta perspectiva, crec que qui pretengui aconseguir un avenç no solament formal sinó del contingut real de la democràcia ha de ser ineludiblement un rebel, entès com aquella persona que no es deixa dominar o vèncer. La rebel·lió significa avui cercar un camí personal de participació, en el marc d'un contracte social que tingui com a objectiu la millora de totes les persones i, per tant, de la societat.

A tots ens correspon, doncs, si pretenem millorar profundament la nostra democràcia —i el nou Estat català podria constituir un instrument formidable adreçat al canvi— impulsar la recerca d'una societat diferent i d'un sistema polític i econòmic més just. Una democràcia en la qual l'ésser humà pugui ser subjecte actiu de la seva emancipació i, per tant, progressivament capaç de cedir els poders originaris amb plena consciència, i reformular-los quan ho cregui necessari.

Tot plegat, però, fugint del que Àngel Gabilondo qualifica com «d'ànima bella hegeliana» per designar una actitud mandrosa i llepafils «la d'aquell que té una idea tan extraordinària del bé, que qualsevol acte li sembla que no està a l'altura del bé de veritat; té una idea tan extraordinària de la justícia que qualsevol cosa li sembla poca per a la justícia. I saben què fa?»

«Res. Res... Diuen: per a què? Si total, tant se val, si al final..., si el món..., si la globalització..... Sí, coartades per a no fer. Avorriment, tot és igual.»

La participació proposada és el contrari de la indiferència, l'apatia i el menfotisme. Per això, d'acord novament amb Gabilondo, cal reivindicar «la necessitat que cadascú tingui la seva pròpia paraula, la seva irrepetible paraula».

Conclusions

- Barcelona té un llarg historial de col·laboració entre les administracions públiques, les xarxes associatives solidàries i el conjunt de la societat civil, que Barcelona capital haurà de mantenir i potenciar.
- La inversió social és indispensable per compactar la ciutat i per desenvolupar les seves potencialitats. La possible millora dels recursos de la ciutat s'hauria d'adreçar prioritàriament en aquesta direcció.
- L'experiència ens demostra que no n'hi ha prou amb els recursos econòmics per humanitzar les ciutats i superar les tensions socials. Barcelona té l'oportunitat com a capital d'estat d'esdevenir una ciutat que tingui en el seu cor una comunitat cohesionada, lliure i justa.
- La intervenció municipal en l'àmbit social té limitacions competencials, i és per aquest motiu que cal impulsar el principi de subsidiarietat en l'àmbit normatiu de l'estat català.
- Cal potenciar una fiscalitat fonamentada en el bé comú.
- Transformar la ciutat per fer-la millor correspon a tota la ciutadania, no només als poders públics.
- El nou estat català pot ser un instrument formidable per al canvi, per iniciar el camí cap a una ciutat humana.

Barcelona, capital de la reforma horària

Fabián Mohedano

Treballòleg. Promotor de la Iniciativa per a la Reforma Horària - Ara és l'Hora.

Introducció

Catalunya té quatre reptes claus en relació amb l'organització del temps de vida quotidiana fruit de processos històrics que han generat desajustos importants. En primer lloc, l'horari del nostre país és inèdit i continua diferenciant-se de la resta d'Europa fonamentalment per la durada de la pausa del dinar i l'allargament de la jornada laboral fins tard al vespre. En segon lloc, disposem d'un calendari poc racional amb una distribució particular dels festius i les vacances al llarg de l'any. En tercer lloc, mantenim una forta vinculació al lloc de treball basada en el presencialisme i no en el rendiment. En quart lloc, ens acollim a un fus horari que no ens és propi.

Aquestes qüestions han modificat el nostre ritme de vida i això comporta disposar de menys hores de son i que augmenti l'estrès, especialment per a les dones; causa una reducció del rendiment escolar d'infants i adolescents; provoca un dèficit democràtic pel dèficit de temps de lliure disposició personal; i fa que baixi la productivitat i l'eficiència a les organitzacions, entre d'altres qüestions.

Cal, per tant, una reforma horària, que esdevingui una oportunitat per fomentar el benestar per millorar en qualitat de vida, combatre la desigualtat que origina aquest tipus d'organització, avançar cap a una economia sostenible per augmentar la competitivitat i productivitat laboral i empresarial, i millorar la participació democràtica, cultural i el compromís cívic.

Barcelona ha estat pionera en innovació de polítiques públiques, com és el cas dels usos del temps. Les característiques de la ciutat juntament amb la possibilitat que la ciutat esdevingui capital d'un nou estat obre un nou escenari per impulsar i assolir definitivament la reforma horària.

Barcelona, capital pionera en innovació de polítiques públiques

A Joves i Temps (2012) dèiem que any rere any, els estudis afirmen que la ciutadania barcelonina estima la seva ciutat, i que ho fa, principalment, perquè a Barcelona hi ha de tot, perquè hi ha tot tipus de gent i perquè passen moltes coses. Perquè és una ciutat on hom pot escapar-se i retrobar-se. Perquè es pot ser un ciutadà anònim, una mena de *flâneur* espectador, o un líder de barri, motor i protagonista de canvis. I res d'això passa per casualitat; en part és perquè Barcelona és pionera i referent innovadora en moltes qüestions de ciutadania i benestar.

Barcelona sempre s'ha preocupat per la qualitat de la vida de la seva gent, davant les serioses dificultats per compaginar el temps de la vida quotidiana i combinar amb èxit les diferents tasques que s'exigeix a la ciutadania en els àmbits laboral, personal, domèstic i relacional, l'any 2002 crea la primera regidoria dels usos del temps a l'estat. Els objectius són ben clars: situar el temps de les persones en el centre del debat polític, tot cercant nous models d'articulació social, treballar per equilibrar de forma sostenible el desenvolupament econòmic i social de la ciutat, i contribuir a harmonitzar els diferents temps urbans.

Aquest 2014, l'Ajuntament fa un pas més amb l'aprovació del Pacte del Temps, fruit del treball de consens de diversos anys. Els cinc objectius estratègics són: 1) Adaptar els horaris i usos dels equipaments i serveis a les necessitats de les persones. 2) Dissenyar l'espai urbà i planificar la

mobilitat prioritzant la millora del benestar quotidià. 3) Proporcionar informació d'una manera accessible i potenciar l'administració electrònica. 4) Treballar conjuntament amb les empreses i entitats de la ciutat per fer compatible el temps de treball amb el temps de la vida quotidiana. 5) Sensibilitzar sobre la necessitat de conciliar els temps per tal de millorar la qualitat de vida i la sostenibilitat.

A més, el plenari municipal aprova una moció a favor de la Iniciativa per a la Reforma Horària, mostrant el seu compromís amb el canvi horari.

Barcelona, capital *Slow*

Per a un ciutadà de Barcelona, ajuntar les paraules «ciutat» i «lentitud» ha de resultar necessàriament atractiu. Sobretot perquè el ciutadà barceloní valora la història i les tradicions de la seva ciutat, però també li agraden els avantatges que comporta l'arribada d'un món modern.

La millor manera d'administrar una ciutat és fer-ho amb la filosofia del moviment *Slow*: reduir el trànsit i el soroll, augmentar les zones verdes i les illes peatonals, donar suport a les botigues, els mercats i els restaurants locals, promoure la tecnologia que tingui cura del medi ambient, preservar l'estètica i les tradicions culinàries barcelonines i fomentar un esperit d'hospitalitat i bon veïnatge. En definitiva, la vella idea de Petrini: el plaer abans que el benefici.

El Bicing és un servei que podríem incorporar com a una bona pràctica *Slow*. Hi ha cent mil abonats i es fan 14 milions de viatges (2013). D'altra banda, l'emergència d'una quarantena de cooperatives agroecològiques de consum a la ciutat també cal emmarca-la en aquesta forma de vida més saludable.

La ciutat, però, té una realitat complexa que complica la consolidació d'aquesta forma de vida. D'una banda, els comerços s'adapten a l'horari laboral de la població i tanquen dues hores més tard que a la resta d'Europa, de mitjana. De l'altra, l'oci i entreteniment s'allarga de mitjana fins a les 11 o les 12 de la nit, amb el perjudici que suposa per a les hores necessàries de son i el rendiment posterior tant en l'àmbit laboral com l'educatiu.

Aquesta realitat permet a la ciutat ser competitiva de cara a l'oferta turística, si bé limita la convivència en determinats barris. Barcelona ha de ser una ciutat acollidora amb totes aquelles persones que la visiten, de la mateixa manera que per esdevenir capital *Slow* ha de saber combinar la convivència entre l'1,6 milions de barcelonins amb els 7,6 milions de visitants al llarg de l'any.

Barcelona, capital del treball del futur

La majoria de les empreses catalanes reconeixen la importància d'incorporar mesures per a la flexibilització horària, però només una tercera part les aplica. Les mesures laborals més aplicades són l'accés a permisos i excedències, així com la flexibilització de l'hora d'entrada i sortida de la feina. En segon terme, i a força distància, la compactació de jornada i la reducció horària durant els mesos d'estiu. El teletreball, en canvi, està en els nivells més baixos d'Europa (5% al nostre país enfront d'un 17% de mitjana a la resta d'Europa).

No obstant això, la deslocalització dels llocs de treball és una tendència que, dia a dia, està arrelant més en la societat. *Freelance*, creatius i emprenedors formen part d'un grup de professionals independents que estan originant un nou model laboral: el *coworking*.

D'altra banda, l'*e-treball* és una nova fórmula que supera al teletreball clàssic i que facilita la sostenibilitat en tres dimensions: l'econòmica, l'ambiental i la social.

Barcelona, la sisena millor ciutat europea per fer negocis (6,5% de taxa d'emprenedoria) i a més el 10% dels llocs de treball de la ciutat corresponen a indústries creatives. Aquestes són condicions molt favorables per construir horaris més flexibles, sobretot si tenim en compte que el 34% dels treballadors del país se situen a la ciutat i el 88% dels ocupats treballen al sector serveis. Amb aquestes condicions, Barcelona té una oportunitat d'esdevenir la capital del treball del futur. Cal destacar que se situa ja en el 29è lloc en nivell de qualitat del capital humà segons The Economist Intelligent Unit. Barcelona ha de ser capaç de valorar les bones pràctiques que ja existeixen, així com les dades que mostren els beneficis econòmics d'una millor organització horària.

Barcelona, capital Smart

Barcelona afronta els propers anys una estratègia orientada a garantir una millor qualitat de vida als seus habitants, així com una millora social i urbana i un valor afegit als barris. Així mateix, pretén fomentar el potencial en el desenvolupament sostenible i l'economia verda a favor d'una ciutat energèticament autosuficient i on la natura jugui un paper destacat.

Existeixen projectes estratègics de ciutat com la nova xarxa de telecomunicacions, el pla d'autosuficiència energètica o la xarxa intel·ligent d'autobusos. Això afecta tots els àmbits de Barcelona, des del medi ambient fins a la salut o l'educació. D'altra banda, també s'està donant molta importància al desenvolupament tecnològic, per tal de posar la tecnologia al servei de la ciutat i del ciutadà.

Alguns dels canvis a la ciutat que ja estan en desenvolupament són els semàfors intel·ligents, que afegeixen so per a les persones cegues; el control del trànsit optimitzat gràcies a uns sensors de control de flux; la instal·lació de fibra òptica a tota la ciutat; la instal·lació de sensors per facilitar la tasca de buscar aparcament; la instal·lació també de sensors en els contenidors d'escombraries, que detecten quan estan plens per permetre l'optimització de les rutes de recollida de residus i els comptadors intel·ligents, que permetran la lectura remota dels mateixos.

Tots aquests esforços són clau per millorar la qualitat de vida. Per exemple, els desplaçaments al lloc de treball són valorats per la ciutadania com un temps mort, buit, que es treu del temps personal. La proximitat apareix com un element clau: es considera un privilegi treballar a prop de casa, i les opinions són més negatives com més lluny és el lloc de treball.

L'aposta de Barcelona, doncs, per ser la primera ciutat *Smart* del sud de la mediterrània és també una oportunitat per a la concreció de la reforma horària, ja que l'objectiu és aconseguir una ciutat productiva i de creixement econòmic alhora que una ciutat amb un alt nivell de qualitat de vida.

Barcelona, capital del Govern obert

La reforma horària també es concreta en tots aquells mecanismes que milloren la participació ciutadana i posen l'administració a la ciutadania al centre de l'acció pública. El temps esmerçat en els afers públics ha de ser de qualitat i, per tant, reclama un nou model de relació entre ciutadania i l'administració, basada en la confiança mútua i recuperar la il·lusió en el projecte col·lectiu de treballar pel futur de la ciutat.

El Govern obert és un concepte al qual es vinculen els tres grans principis de transparència, participació i col·laboració que sovint es concreten en projectes al voltant de l'obertura de les dades de què disposa l'administració (dades obertes), i la democràcia electrònica (*e-democràcia*).

L'Ajuntament de Barcelona ha donat passes importants per assolir aquest model d'organització i de relació amb la ciutadania.

Cal convertir les administracions en agents actius, impulsors i exemplificadors de la reforma horària. Incorporar mesures de Govern obert també pot comportar implícitament una transformació de la funció pública que es reclama fa temps. Pot ser una bona oportunitat per impulsar el teletreball i l'*e-treball*, compactar les jornades, implementar plans d'usos horaris a les seves seus i avançar cap a la flexibilitat horària.

D'altra banda, també cal adaptar l'agenda política de tots els càrrecs electes i equips directius al marc horari que s'adopti en la línia de ser agents exemplificadors.

Barcelona, capital del temps compartit

L'ús del temps continua sent diferent per a homes i dones, ja que ells dediquen més hores al treball remunerat i elles més a les tasques domèstiques i de cura, amb les diferències que això implica de disposició de temps de lleure i dedicació a l'esport i activitats de participació comunitària i voluntàries (superior en els homes). La sensibilització sobre la necessitat de compaginar els temps per tal de millorar la qualitat de vida de les dones barcelonines és clau.

Un estudi europeu de 2012 assenyalava que les dones del nostre país són les més estressades d'Europa, circumstància que es deriva de tenir els horaris menys sostenibles de tot l'entorn. Aquesta dificultat per conciliar la vida personal i laboral és la responsable que moltes dones no puguin desenvolupar la seva carrera professional de manera satisfactòria, fet que comporta una important pèrdua econòmica per al nostre país.

Tal com recull el Pacte del Temps, Barcelona ha de donar suport i visibilitat a les iniciatives promogudes des de la ciutat de Barcelona que valorin el temps de les persones i la seva gestió de manera comunitària. Bancs del temps, xarxes de suport social, veïnal i comunitari, xarxes d'intercanvi, iniciatives de consum col·laboratiu i xarxes P2P. El pacte diu que cal aprofitar les sinèrgies de col·laboració entre Ajuntament, entitats, sector privat i ciutadania, per aprofitar el potencial humà com a recurs de la comunitat.

Barcelona, capital de l'èxit escolar

Sovint se centren les crítiques del fracàs escolar en el sistema educatiu i en el professorat, però en poques ocasions s'analitza que els llargs i rígids horaris laborals catalans, que premien la presencialitat a la feina, dificulten la convivència amb els infants, als quals se'ls allarguen els seus horaris amb la realització d'activitats extraescolars, fet que suposa una càrrega total superior a les indicades per a la seva salut i benestar.

D'altra banda, una qüestió que no és menor és que el total d'hores lectives a les escoles és similar a l'europeu si bé es diferencia fonamentalment en la distribució de festius (excessiva concentració en determinats períodes) que dificulta la conciliació amb la vida laboral de les famílies.

A Barcelona hi ha 230.000 alumnes d'educació no universitària i la ciutat podria ser pionera en la promoció d'una jornada similar a la francesa, que inclogui el dinar en horari saludable (al voltant de les 12.00 h), que divideixi les classes en sessions de matí i tarda amb activitat de lleure en horari escolar, de manera que garanteixi l'estada de l'alumnat al centre fins almenys les 15.30 h i que, per aquelles famílies que ho necessitin, també es garanteixi accés a altres activitats a la tarda fins a les 18.00 h.

D'altra banda, la universitat pot ser clau. A Barcelona se situen cinc universitats públiques, tres privades i més de 200.000 estudiants. Cal adaptar els horaris de la universitat catalana als de la resta d'universitats europees.

Barcelona, capital de l'activisme

Des de temps llunyans —des d'Aristòtil—, filòsofs i pensadors han reflexionat sobre la recerca de la felicitat com una de les raons que donen sentit a la vida de les persones. D'un temps ençà, n'ha proliferat l'estudi per part d'economistes i científics —des de la psicologia i les neurociències. Una dels principals conclusions al llarg dels segles és que el poder o els diners —entre d'altres qüestions materials— no donen la felicitat, que hi ha factors com l'emoció, l'atenció al detall, el gaudi de la recerca, l'expectativa i les relacions personals que contribueixen decididament a iniciar el camí que pot portar a qualsevol individu cap a la felicitat. És evident, doncs, que la «conquesta de la felicitat» —tant personal com pública— comença per un mateix, en detectar els elements que contribueixen a ser infeliços i a ser feliços. Entre els elements que contribueixen a ser feliços, se sap que hi ha la participació comunitària i la implicació en l'espai públic.

Barcelona demostra un gran potencial associatiu i participatiu. Ara bé, el dèficit en temps de lliure disposició personal té conseqüències greus tant en la reducció de les pràctiques culturals com en l'àmbit de la participació social. En aquest sentit, l'actual desorganització horària que pateix específicament el nostre país impedeix que moltes persones —especialment en determinades franges d'edat i segments poblacionals com les dones o adults amb càrregues familiars— puguin implicar-se en projectes comunitaris o desenvolupar activitats cíviques i/o polítiques. La manca de temps reverteix, doncs, en darrer extrem, en un dèficit de participació que cal corregir. Per tant, cal fer tots els esforços necessaris per millorar el compromís cívic i la participació democràtica i cultural.

Barcelona, capital d'un nou estat. Conclusions

1. Catalunya es troba en un context de ràpides transformacions socials, econòmiques i polítiques motivat per l'onada sobiranista. La creativitat i la innovació que ha portat el procés fa que la reforma horària encaixi en aquesta nova etapa. La por al canvi i les resistències que pot originar un eventual canvi horari es poden reduir si es canalitza en el marc de l'impuls de la Catalunya que ve. Clarament, cal desfer-se de la rèmora que representen els horaris actuals que tenen el seu origen en el *desarrollismo* franquista i associar la reforma a l'impuls del nou estat.
2. La reforma horària va més enllà d'una estricta racionalització dels horaris. En aquest sentit, el fet que Barcelona hagi estat una ciutat pionera en innovació de polítiques públiques afavoreix el canvi de paradigma cap a una ciutat més humana i més cívica. Els paradigmes de Govern obert, *Smart Cities* o *Città Slow* poden contribuir a que Barcelona esdevingui motor del canvi horari i pugui ajudar d'una manera definitiva a assolir els reptes que planteja aquesta revolució humanista.
3. Barcelona, en el marc d'un estat amb sobirania horària, pot arribar a gaudir de les decisions que es podrien prendre sobre qüestions claus per impulsar la reforma horària com ara a quin fus es vol acollir, una eventual reorganització del calendari anual, un marc de relacions laborals propi o un model d'horaris comercials català, entre d'altres.
4. Es detecta la necessitat d'una intervenció global (no n'hi ha prou amb actuacions parcials o segmentades, ja que el desajust d'una peça influeix a tota la resta), així com pactes per al canvi d'horaris. Cal un «moment zero» per impulsar la reforma horària. La possibilitat d'esdevenir capital d'un nou estat i adquirir noves competències podria ser clau per impulsar els horaris desitjats per al nou país.

BIBLIOGRAFIA

Assaigs, estudis i articles

- AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Congreso internacional del tiempo, ciudadanía y municipio. 24, 25 y 26 de mayo de 2006. Conclusiones generales*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Regidoria dels Usos del Temps. Diputació de Barcelona, 2006.
- BERBEL, S. *Temps de vida, temps de mercat: conciliació o prioritació?* Cornellà de Llobregat: Universitat d'Estiu de les Dones. Recull de ponències, 2009.
- BUQUERAS, I. *Tiempo al tiempo. Un nuevo método de organización y utilización del tiempo*. Barcelona: Planeta prácticos, 2006.
- CARDÚS, S. *Propostes d'intervenció per a la conciliació d'horaris familiars, escolars i laborals*. Barcelona: Departament de Benestar Social. Generalitat de Catalunya, 2003.
- DURAN, A. *El valor del tiempo. ¿Cuántas horas le faltan al día?* Madrid: Espasa Calpe, DL, 2007.
- HONORÉ, K. *Elogio a la lentitud. Un movimiento al alcance mundial cuestiona el culto a la velocidad*. Barcelona: RBA Bolsillo. 2008.
- LAYARD, R. *La felicidad. Lecciones de una nueva ciencia*. Madrid: Taurus. Santillana, 2005.
- MIGUÉLEZ, F., i TORNS, T. (dir.). *Temps i ciutat*. Barcelona: Consell Econòmic i Social de Barcelona (CESB), 2000.
- MOHEDANO, F. *Joves i temps*. Barcelona: Regidoria dels Usos Socials del Temps. Ajuntament de Barcelona, 2012.
- MOHEDANO, F. *Estudio sobre usos del tiempo y percepción de felicidad. El horario flexible en el trabajo y la práctica de voluntariado influyen en la percepción de felicidad de las personas?* Universidad de Cádiz, 2011.
- MOHEDANO, F.; OJEDA, J.; i PERALTA, X. *La Reforma Horària per a l'enfortiment de l'associacionisme i el tercer sector social a Catalunya*. Departament de Benestar Social i Família, 2014.
- MORENO, S. *El tiempo de trabajo: de la jaula dorada a la libertad azarosa*. Cuadernos de Relaciones Laborales. Vol. 28, 2009.
- PIGEM, J. *Buena crisis. Hacia un mundo postmaterialista*. Barcelona: Editorial Kairós, 2009.
- PUNSET, E. *El viaje a la felicidad. Las nuevas claves científicas*. Barcelona: Divulgación científica. Destino, 2005.
- RUSSELL, B. *La conquista de la felicidad*. Barcelona: DeBolsillo, 1930.
- TORNS, T. *Les polítiques del temps: un debat obert*. Barcelona. Barcelona: Regidoria dels Usos Socials del Temps. Ajuntament de Barcelona, 2006.

Pàgines web i recursos a la xarxa

- Ajuntament de Barcelona. <http://www.bcn.cat>
- Àrea d'Igualtat i Ciutadania. Diputació de Barcelona. <http://www.diba.cat>
- Città Slow. <http://www.cittaslow.net>
- Congrés del Temps. <http://www.congresdeltemps.cat>
- Consell d'Associacions de Barcelona (CAB). <http://www.cab.cat>
- Consell de la Joventut de Barcelona (CJB). <http://www.cjb.cat>
- Eurofound. <http://www.eurofound.europa.eu>
- Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal>
- Generalitat de Catalunya. <http://www.gencat.cat>
- Iniciativa per a la Reforma Horària – Ara és l'hora. <http://www.reformahoraria.cat> Observatori Barcelona. <http://observatoribarcelona.org>

La Barcelona capital d'un nou estat, la qual somio

M. Victòria Molins

Teresiana

Sóc filla de Barcelona, vaig viure els meus primers vint anys en una època en la qual parlar d'independència era inconcebible, almenys en veu alta. Després, la meva vida de teresiana em va portar per altres indrets de l'Estat espanyol i, durant temporades esporàdiques, per Amèrica llatina i Àfrica. Però el meu retorn a Barcelona l'any 1982 m'ha fet sentir encara amb més força i orgull les meves arrels, tot vivint i convivint pels carrers que em van veure créixer.

Actualment, visc i m'estimo una Barcelona multicultural que obre les portes a tothom, però la meva opció personal i comunitària ha fet que m'acosti molt més a tots aquells homes i dones, infants i joves que estan necessitats d'una societat acollidora i serena que els ajudi a viure amb dignitat. Són els nostres germans «exclosos» que, per diferents causes, n'estan al marge...

La situació política i social dels últims anys no ha ajudat gaire a viure en una situació com la que m'agradaria per a tots els qui estimo. Fer un model de país i de ciutat on les condicions de vida ens agermanessin més a tots seria el meu ideal. Que això seria molt més fàcil en una Barcelona capital d'un nou estat? No sóc una especialista en el tema, però tinc esperances fonamentades per creure que seria el més probable. Els esdeveniments dels últims temps, la resposta ciutadana pacífica, seriosa, compromesa i serena en els actes públics que hem viscut donen fe d'aquesta disposició.

D'una altra banda, hem vist iniciatives —en especial de dones— que han mogut masses de gent amb l'ànim de fer una Catalunya i una Barcelona millors.

Crec que Barcelona hauria de ser oberta a tothom i, si tingués la capitalitat de Catalunya, hauria de procurar no caure en la mateixa centralització que ens vol dominar des de la capital de l'Estat espanyol. Ser capital vol dir ser «cap» —segons la seva etimologia—, però el cap deixa obrar la resta del cos. Des del punt de vista polític, deixo la paraula als entesos en aquesta matèria. Però en el camp social i cívic penso que Barcelona hauria de ser un model de civisme de solidaritat i de responsabilitat.

Això, com a teoria, és fàcil, però des de la vida diària requereix un treball conjunt i de cadascú. No té cap més secret que el d'una responsabilitat personal que esdevingui comunitària. Valgui un exemple que se'm permeti des de la meva condició... Quan Teresa de Jesús —de la qual enguany celebrem el V Centenari del naixement— va veure la situació de l'Església i de la societat del seu temps, es va preocupar molt. I explica que, com que no sabia què fer, va pensar que l'única cosa era «allò poquet que estava al seu abast i procurar que les seves companyes fessin el mateix...». I va començar així, senzillament, la Reforma, o més ben dit, la Contrareforma.

Hi ha molta gent a Barcelona i arreu de Catalunya que vol un canvi i que està disposada a fer un pas. Un país petit és més governable i el seu futur més factible. Fem-ho!

Crec que Barcelona —en cas d'esdevenir capital d'un nou estat— hauria de treballar per fer justícia i lluitar per tornar de nou a un estat de benestar, que no necessités tant la beneficència. Sempre que un país la necessita massa vol dir que hi manca justícia.

Hauria de procurar que tornés a ser aquella ciutat industrial, laboriosa i responsable que donava feina a tanta gent i que evités les desigualtats desorbitades que provenen de l'abús del poder o de qualsevol manifestació de corrupció.

Hauria de fomentar els valors —humans i fins i tot religiosos— que poguessin fer del nostre país un lloc no només habitable per a alguns, sinó per a tots els qui estiguessin formant part de la nostra cultura.

Hauria de treballar per la conservació de les nostres tradicions i la nostra llengua, que és una riquesa que no ens poden arrabassar des de fora.

Somio una Barcelona així, aquella que el meu pare ens va fer estimar i admirar, quan des de ben petits ens portava al Barri Gòtic per mostrar-nos la riquesa de la nostra història i del nostre art.

I sé que entre tots, d'una manera pacífica i amb el seny que ens ha caracteritzat sempre, podem arribar a ser.

Barcelona, ciutat orientadora

Montserrat Oliveras i Bagués

Sòcia cofundadora d'Educaonline SL i directora dels portals Educaweb; sòcia cofundadora de DEP Institut SL, institut d'estudis i consultoria estratègica; llicenciada en psicologia per la Universitat de Barcelona

En el marc de l'Estratègia Europea 2020 en educació i formació, el paper de l'orientació és clau a l'hora d'assolir els principals reptes plantejats pels estats: disminuir l'abandonament escolar prematur; fomentar la participació de la població en processos de formació, qualificació i actualització professional (aprenentatge al llarg de la vida), i millorar l'ocupabilitat actual i futura de la ciutadania.

Barcelona és una ciutat amb un dinamisme extraordinari en molts sentits. Pol d'atracció per a moltes persones, organitzacions i també d'altres municipis als quals serveix de referent, bressol de bones pràctiques i motor d'innovació.

Barcelona té la voluntat de ser, ja avui, en el camp de l'orientació, activa, emprenedora i eficaç.

En aquest sentit, la ciutat compta amb una llarga trajectòria que ha despuntat amb programes innovadors i agosarats i actualment acull nombroses iniciatives de referència, públiques i privades, que treballen per l'orientació professional al llarg de la vida de les persones. Una oferta de serveis i recursos d'orientació adreçats a la ciutadania que s'impulsen des dels diferents àmbits (joventut, ocupació, educació, serveis socials...) i institucions, i que ambicionen acompanyar des dels infants fins a les persones adultes, amb formats diversos que contempen l'atenció individual i també grupal, així com canals que van des del presencial i el telefònic fins al virtual. A Barcelona comptem, doncs, amb un entorn sensible a l'orientació, actiu i decidit a portar la bandera de l'orientació.

Per tot això, Barcelona té el potencial per esdevenir motor, en l'àmbit polític i social, d'un nou estat d'Europa on l'orientació es concebi com un eix estratègic de país.

Una capital capaç de:

- Consolidar un model d'orientació, entès com a sistema integrat d'informació i orientació que enxarxi els serveis d'orientació públics i privats, identificant i valorant les pràctiques de referència existents en el territori.
- Capacitar i apoderar la ciutadania en un major grau d'autonomia per a la presa de decisions acadèmiques i professionals, per orientar els seus aprenentatges i maximitzar així les seves oportunitats per aconseguir, mantenir-se, prosperar i progressar en la seva feina.
- Fer realitat l'orientació al llarg de la vida (tenint en compte les edats, les transicions formatives i laborals, les etapes i seqüències de la trajectòria vital de cada persona...).

En base a quatre grans reptes:

- Establir mecanismes de cooperació i coordinació entre els diferents agents implicats per tal de construir un ventall de serveis ampli i adaptable a les necessitats canviants.
- Millorar l'accés de la ciutadania posant especial èmfasi en la comunicació i interacció amb la ciutadania així com les oportunitats tecnològiques que poden contribuir a apropar continguts, serveis i usuaris (persones i col·lectius), i garantir la qualitat de la provisió dels serveis d'orientació.
- Explotar el potencial de la ciutat en matèria d'orientació i mobilitat, tant pel que fa al desvetllament i la captació de talent com a la seva exportació i formació: intercanvis d'estudiants, acords amb universitats i centres de formació a l'estranger, convenis amb empreses de sectors estratègics, etc.
- Fomentar la recerca en l'àmbit de l'orientació per tal de generar les evidències necessàries per emprendre polítiques d'orientació acadèmica i professional eficaçes, per a la ciutadania en general i per al desenvolupament del model.

Amb tot, Barcelona, ciutat orientadora, és sens dubte una oportunitat de país per construir un sistema d'orientació referent per a la ciutadania del nou estat, i també a escala internacional: per ambiciosa, compromesa, innovadora i per estar al servei dels principals reptes que tenim com a país en matèria d'educació, formació i treball.

Educació, el foment del futur i de les persones

Josep Oriol Pujol i Humet

És director general de la Fundació Pere Tarrés. Membre del Consell Executiu de la Universitat Ramon Llull, del Patronat de la Fundació Escola Vicenciana i del Consell Municipal de Benestar Social de Barcelona. Psicòleg, diplomad en Direcció i Administració d'Empreses per ESADE i Programa d'Alta Direcció d'Empreses per IESE.

Introducció

Entenem aquestes planes com un exercici lliure en el qual formularem propostes per a la millora de l'educació. Ho farem en sentit ampli, centrant-nos, però, en la principal responsabilitat pública en l'educació que és l'escola. I procurarem fer-ho des de la distància de qui no està en el sistema educatiu però en percepció dels resultats, des del desconeixement específic del marc legal i des del fet agosarat que suposa opinar d'un món tan complex, tot i fer-ho amb una certa perspectiva de conjunt. L'espai limitat, en contraposició a com n'és de divers el tema a tractar i a l'extensa bibliografia educativa, fa que necessàriament hi hagi aspectes que no podrem abordar o que necessitarien més matisos a l'hora de ser formulats. Considerem que molts dels plantejaments que podem exposar, escoltats sovint des del món dels mestres i professors o argumentats per experts qualificats, tenen la particularitat que majoritàriament poden ser aplicats des del marc vigent i en processos progressius que en permetin el desenvolupament. Si bé hi ha camí per recórrer, es pot fer en bona part sense esperar que Barcelona esdevingui la capital d'un nou estat.

Començarem reflexionant sobre la missió de l'educació avui, continuarem amb alguna consideració sobre la pedagogia i procurarem abordar el rol central de mestres i professors. Amb aquestes premisses analitzarem la influència del marc normatiu de l'Estat espanyol i com fer canvis des d'una nova perspectiva, i ens endinsarem en algunes qüestions fonamentals com l'ensenyament postobligatori i l'educació en el lleure. Acabarem amb algunes aportacions al rol de la ciutat de Barcelona i dels municipis en l'educació.

Com a criteri general, considerem que el més raonable és un mateix model formatiu per a tot Catalunya, probablement no gaire diferent de l'actual, homologat en el marc europeu al qual la ciutat dona suport. No es tracta de fer grans canvis en el sistema vigent, sinó d'una millora contínua del nostre ensenyament. Gregorio Luri (2008) explica l'èxit del model bavarès «perquè el seu sistema educatiu ha estat protegit de manera molt conscient per part de les autoritats polítiques de les febrades innovadores que han patit els altres *lands* alemanys». Barcelona, amb una llarga sensibilitat per la innovació educativa, pot fer de motor, pot aportar complements al marc general i pot atendre amb excel·lència aquelles competències que té atribuïdes.

Pedagogia activa per a una missió i uns principis permanents

En un entorn social tremendament dinàmic, amb uns requeriments constants sobre l'escola, aquesta i els ensenyants tenen per damunt de tot una missió educativa, òbviament socialitzadora, i de transmissió de coneixements que fonamenten l'aprenentatge. I fer-ho requereix per part de l'alumne un marc de disciplina mínima i uns hàbits de treball, ordre i respecte. Una anàlisi rigorosa de per on ha d'anar el futur no pot obviar que en alguns casos —i justificant-se amb arguments teòrics— alguns centres i mestres no han estat capaços d'establir uns costums mínims a l'aula ni de transmetre uns coneixements bàsics sobre els quals s'estructurarà l'aprenentatge al llarg de la vida.

Tant les proves internes de la Conselleria, com les internacionals (PISA), totes elles força assequibles pel que fa a continguts, avalen la tesi que hi ha camí a recórrer fins que la mitjana dels alumnes incorpori uns aprenentatges bàsics esperats. La greu problemàtica de l'atur juvenil

és conseqüència del cicle econòmic, però amb una actitud més emprenedora i uns coneixements més sòlids, la incidència hauria estat menor. Per què els països de l'OCDE tenen una mitjana del 4,1% d'alumnes amb resultats excel·lents i Catalunya només en té un 1,3%? Sense pretendre fer una anàlisi exhaustiva, creiem que podem afirmar que l'escola no està responant a la missió que té encomanda, com convindria en una societat avançada.

Una política educativa realista ha d'acceptar i abordar els problemes reals de l'ensenyament sense voler negar-los. En aquest sentit, el Departament d'Ensenyament (2013) promou un pla per reduir el fracàs escolar. Probablement és una bona eina que no necessita cap més replantejament que la millora continuada del que proposa. És funció de l'Administració posar en valor l'escola i que els educands hi creguin, perquè com a principal institució d'integració social fa una gran aportació a la societat. L'escola ha de tenir els mitjans per poder contrarestar aquests dèficits al nivell de cada alumne. Els mestres han de suscitar l'interès per l'hàbit de la lectura, demostrar la utilitat pràctica dels ensenyaments, reforçar en positiu els èxits i motivar, però educant en l'exigència i fent tolerants els alumnes a la frustració. I tot això, en el context actual, no és senzill. Com diu Innerarity (2010), «actuar en un món en el qual la informació és escassa no té res a veure amb fer-ho en un món en el qual allò que escasseja és, per contrast, l'atenció»; «la riquesa de la informació —TIC— i la pobresa d'atenció són dues cares de la mateixa moneda».

La transició democràtica i l'obertura a Europa van suposar una transformació de l'escola, recuperant metodologies de l'escola nova de la República, incorporant tallers i altres tècniques fins llavors exclusives de l'educació en el lleure. Elements de les propostes educatives de Maria Montessori, Carl Rogers, Freinet, Decroly, Neil..., en les quals s'havien format els mestres, van entrar a les aules. També ho va fer el constructivisme, tan finament descrit per Gregorio Luri (2012) com a fonament de la darrera reforma educativa. El període viscut des d'aquell moment ha afavorit un estil propi, una adequació de metodologies a la realitat actual i un dinamisme sense el qual no es concep l'escola catalana actual. Amb tot, com afirma Cardús (2000), «s'ha demostrat que determinades teories pedagògiques no poden tenir una aplicació universal» i continua conclouent que «s'ha fet palès un excés de teories».

Per fer-ho més complex, la incorporació de les TIC, que han revolucionat el món, ha obligat l'escola a fer inversions, formació i canvis metodològics..., amb la consciència que encara queda molt per fer en aquest camí. Pel que fa a les TIC, estem convençuts que hi ha experts i força experiències reeixides, però volem afirmar que l'eix central de l'escola és l'educació de la persona. Les noves tecnologies poden esdevenir, en aquest moment, un objectiu per reforçar el procés educatiu, però en cap cas són una finalitat en si mateixes.

Centres de recursos, facultats universitàries, fundacions centrades en l'educació, mestres i professors inquiets, identifiquen àrees de millora i aspectes en els quals és bo que l'escola intervingui, reflexionen sobre algunes qüestions i formulen propostes innovadores. Convindria que els professors universitaris i els tècnics d'aquests organismes fessin estades cada cert temps a les escoles per conèixer de primera mà i fins i tot abordar personalment algunes de les dificultats amb què es troba el mestre quotidianament. Cal prudència i responsabilitat en les aportacions que hi puguin fer.

Si bé la immensa reflexió pedagògica ha enriquit els nostres centres, quan s'observen els resultats i algunes decisions polítiques es constaten els límits i la necessitat d'alguns valors permanents. Una de les accepcions d'intel·ligència clàssiques és aquella que la defineix com a capacitat de raciocini, i aquest parteix dels coneixements incorporats per l'individu que es relacionen

entre si i amb els nous aprenentatges. Per reflexionar i opinar ens calen coneixements dels quals partir. L'escola té la finalitat de formar alumnes intel·ligents i potenciar aquesta capacitat en tots. Ha de fer creïble el deure moral de ser intel·ligent (Luri, 2012). Altres principis en què l'escola ha d'educar són el necessari respecte interindividual i en especial pel mestre, l'esforç, la constància, el gust pel treball ben fet... I ho ha de fer en tot supòsit.

La realitat pot posar en evidència determinats plantejaments educatius com, per exemple, la desitjada escola inclusiva si no hi ha prou mitjans. A més, es corre el risc d'homologar per una mitjana massa baixa. No qüestionem l'escola inclusiva —analitzar-ne els límits seria un treball important i extens—, sinó que reivindicuem un cop més que a l'aula també es promogui l'excel·lència. Per fer-ho, cal el nombre suficient d'ensenyants per atendre la diversitat, tant si és per carència com per excés de capacitats. El model finlandès, sovint mostrat com a exemple, a més de captar i formar els alumnes més preparats per a l'ensenyament, contracta els mestres necessaris i quan convé en posa dos a l'aula per atendre la diferència.

Cal, sobretot, invertir en l'ensenyament de l'anglès amb la mateixa energia amb la qual ens ho vam proposar amb el català. I s'ha de resoldre, des del consens i la despolitització, una formació en la dimensió religiosa tant pel que suposa culturalment com per desvetllar la dimensió transcendent de l'infant.

Cal entendre l'educació en el sentit més ampli possible. L'ensenyament n'és fonamental, però la influència familiar és encara més important. Convé reflexionar sobre els valors que mouen la societat, que viuen els pares i que arriben a l'infant i l'adolescent des de l'entorn. Cal fer creïble l'ideal meritocràtic (Luri, 2012): arribarà més enllà aquell que s'esforça i val més. Cal pensar en els models per a la gent jove i en com presentar-ne de positius.

Mestres i professors

A mesura que la societat ha deixat de compartir uns valors i unes pautes de comportament únics sobre la infància, a mesura que mares i pares arriben a casa exhausts d'intensives jornades professionals, a mesura que, per a les famílies extenses, els infants han passat a ser «els reis de la casa», s'ha anat demanant més a mestres i professors. Les famílies han tendit a externalitzar cada cop més en l'escola, a la qual s'atribueixen, amb exigència, unes responsabilitats sovint inassumibles. Si a aquesta responsabilització excessiva, hi sumem poques complicitats amb el mestre per part d'una majoria de famílies i una valoració social insuficient, a partir de tòpics com la durada de les vacances, la resultant és la desmotivació de l'ensenyant. José Antonio Marina, en articles i conferències diversos, afirma que «per educar cal tota la tribu». Actualment «la tribu» —el conjunt de la societat— no comparteix els mateixos criteris educatius i alhora ha fet un desistiment de responsabilitats a favor de l'escola, que òbviament no ho pot fer tot. La societat ha de fer una reflexió sobre uns valors educatius compartits, en la mateixa línia en què ho fa pactant una ètica social de mínims. Compartir uns valors ha de permetre uns consensos des dels quals actuar i educar, especialment per a l'escola pública, on sembla que l'únic valor, en majúscules, sigui el pluralisme. No es tracta de definir una antropologia o axiologies monolítiques, però sí uns mínims bàsics compartits que fonamentin les decisions educatives.

Cal reforçar la formació de mestres i professors i ho diem alhora que en valorem i reconeixem la funció, que no és gens fàcil. Són fonamentals uns nivells acadèmics previs més que suficients, com s'ha demostrat en països nòrdics, on l'escola és valorada com a reeixida. Cal reclutar els

millors! Per aconseguir-ho, pot ser convenient incrementar l'exigència en l'accés a la universitat, però també sobre les facultats, a les quals s'han d'exigir resultats excel·lents. El primer any en què s'ha limitat l'accés als estudis de grau en Magisteri als alumnes que no tinguessin un cinc en català i castellà a les proves d'accés a la universitat, han aparegut informacions als mitjans que parlen d'una disminució d'entre un 21 i un 42 % d'alumnes. Aquest fet diu molt d'alguns dels estudiants que accedien a Magisteri. Aquesta exigència en la selecció i manteniment del claustre s'ha de donar també en centres concertats i privats, alguns dels quals no han vetllat prou perquè així sigui. Quan allò públic valora veritablement una funció, incrementa l'exigència sobre els professionals que la presten. Pensem, si no, en la complexitat de les oposicions a registrador de la propietat, advocats de l'estat, inspectors d'hisenda o a través del MIR als metges que es formen en els hospitals universitaris.

Els mestres necessiten formació permanent instrumental i recursos per transmetre els coneixements continguts en un context canviant. També es podria oferir a l'educand coneixements continuats en les seves àrees d'interès perquè sigui «una persona de cultura», cosa que el motivaria, li donaria més eines per interpretar el món, així com una certa reflexió sobre la praxi docent. Convertir l'ensenyament en un punt de referència cultural, tal com han fet altres països, afavoriria la seva presència als mitjans i socialment seria vist com a positiu. L'autoritat i el prestigi de mestres i professors hi sortirien guanyant i també ells mateixos com a persones. El mestre ben format s'enriqueix amb el treball a l'aula. Un bon model és el de les pràctiques reflexives al Japó. El professor és avaluat de forma periòdica pels seus companys, que entren a l'aula, prenen notes i li fan, després, suggeriments constructius. Cal reforçar també la formació amb criteris sobre les funcions del mestre i professor, sobre qüestions d'ordre social en les quals cada cop han d'intervenir més, atenent infants en situació de risc, sobre qüestions d'autoritat, gestió i direcció. Cal donar criteris clars, més que no pas semblar el dubte, a partir de plantejaments relativistes i teories sense un marc amb un sentit prou definit. No és sostenible un sistema on una majoria de mestres i professors necessiten els primers deu minuts de cada classe per posar ordre a l'aula i fer silenci o el 20% de l'horari lectiu a intentar mantenir un ambient de treball. Luri (2012) afirma que la diferència entre un bon mestre i un de dolent pot suposar que l'aprenentatge dels alumnes del mal mestre sigui només d'un terç per a la mitjana dels alumnes en comparació amb l'aprenentatge dels alumnes del bon mestre.

Al mestre, com a qualsevol professional, se l'ha d'avaluar pels resultats oferint-li, com en altres organitzacions, reconeixement, formació i suport per reciclar-se. Moltes de les metodologies d'avaluació docent que es plantegen són tan manipulables com poc efectives. Com en altres qüestions en l'ensenyament, caldria un consens previ social i amb els docents per trobar eines de mesura i indicadors que facin de l'avaluació un instrument útil. És bàsic mesurar el valor afegit que aporta l'escola a cada infant. Si el gran predictor del nivell d'èxit escolar és la situació socioeconòmica de la família o el seu nivell cultural —els llibres que hi ha a casa—, quina és l'aportació diferencial de l'escola? Cal avaluar i fer pública aquesta aportació diferencial mitjana del centre als seus alumnes. I cal donar-li els mitjans suficients: ràtios, suport especialitzat, formació, bones direccions..., perquè pugui exercir la seva funció en un entorn complex. Més enllà d'altres professions, la d'ensenyant requereix vocació i motivació, que òbviament ha de sortir d'un mateix, però que només és possible quan l'entorn fa assumible la responsabilitat adjudicada. Com afirmen Civis i d'altres (2009), al mestre se l'ha d'escoltar, especialment per a la millora continuada de l'ensenyament que el nostre país es proposa.

També cal una formació sòlida quan han d'assumir responsabilitats directives i de gestió dels centres. El sistema ha d'aconseguir universalitzar criteris sobre les riques i alhora complexes relacions amb les associacions de mares i pares d'alumnes (AMPA), sobre l'administració del centre, les convenients colònies escolars, reclamacions de les famílies, transport escolar... I això només és possible amb una formació continuada del col·lectiu implicat, ja que una tendència molt humana és que les pautes d'actuació donades es perdin i es dilueixen amb el temps. Darre-rament s'ha constatat la necessitat de reformar la figura dels directors. S'han formulat propostes que convindria consolidar per poder formar necessaris equips docents estables, qualificats i amb un projecte comú. Una veritable autonomia pedagògica de centre, supervisada per una inspecció rigorosa i qualificada, milloraria el sistema. S'han iniciat formacions de postgrau buscant una formació específica, com ja feia l'escola concertada. S'apunta la necessitat d'un cos de directors, líders pedagògics i administratius del centre. És una qüestió que s'ha de debatre, però el que és segur és que al voltant del 50% dels directors a l'escola pública són nomenats. Cal estudiar el marge real de maniobra de les direccions davant d'un cos de funcionaris on, si no hi ha la voluntat d'implicar-se, poc s'hi pot fer. El sistema ha de permetre la correcció fins a l'amonestació i la sanció si no s'actua amb el rigor professional requerit, alhora que la direcció ha de poder garantir la qualitat de l'ensenyament d'un centre malgrat que la classe tingui un tutor feble. Les inspeccions no poden menysvalorar la gravetat que un cap d'estudis no sigui capaç de fer un horari dels professors sense solapaments, en el qual no quedin hores sense cap ensenyant en un grup, on la durada de les assignatures sigui la mateixa per a les diferents aules d'un mateix nivell i on l'únic indicador de qualitat no sigui haver respectat les demandes d'alguns mestres de tenir una tarda determinada lliure a la setmana. Es podria pensar d'establir, per a centres grans, la figura d'un administrador professional, sota l'autoritat del director, que assumís la funció dels secretaris actuals.

Marc normatiu d'estat

Probablement el principal condicionant del marc normatiu espanyol per a l'escola catalana és la intromissió en el model educatiu de la immersió lingüística. Aquest, a més de garantir l'aprenentatge de la llengua pròpia del país, el català, també assegura un aprenentatge correcte del castellà i, fet més important, la cohesió social. Preservar-lo, com s'havia mantingut des del restabliment de les institucions catalanes, suposa preservar un bé col·lectiu de gran rellevància. Estudis comparats de resultats acadèmics entre comunitats autònomes demostren un nivell semblant en les proves de castellà entre Catalunya i altres comunitats monolingües en castellà; per tant, cap argument no justificaria un increment del castellà a les aules o, cosa que seria més greu, la diferenciació en dues comunitats lingüístiques. L'ascensor social que ha funcionat durant anys en una societat emprenedora té en el domini de la llengua un dels elements facilitadors i d'integració.

En la mateixa direcció es troben els dissenys curriculars de la recent llei estatal d'educació —la LOMCE— per al batxillerat, on el català pot quedar en un pla d'optativitat. Un alumne pot cursar tot el batxillerat sense haver fet cap assignatura de llengua catalana. Decisions associades a aquesta norma utilitzen el pretext de la crisi i consoliden retallades que només podríem acceptar si són conjunturals.

Certament, hi ha altres «riscos legals» fruit de l'ordenament legislatiu espanyol. Un de recent el suposa la Llei de racionalització i sostenibilitat de l'Administració local, que no permet el

finançament de certs serveis, amb la voluntat de delimitar la despesa pública. Aquesta norma, si bé no implica una ciutat gran com Barcelona, suposaria un retrocés en els serveis socials i complementaris a l'ensenyament finançats per una majoria d'ajuntaments catalans. De ben segur que experts en el sistema educatiu en trobarien d'altres.

Un element essencial a preservar de l'ensenyament català és haver aconseguit una legislació «de país», pactada entre les principals forces polítiques. Evitar els canvis legislatius cada cop que hi ha un relleu en la majoria parlamentària és un element d'estabilitat de primer ordre que afavoreix el bon clima, el rendiment i l'acumulació de bones pràctiques als centres escolars. Mantenir-lo i dotar-lo suficientment és un signe de maduresa i qualitat democràtica dels responsables polítics. Hom pensa, fins i tot, que les lleis, especialment quan canvien molt ràpidament, tenen menys repercussió a l'escola del que creuen els legisladors. Despolititzar els debats educatius faria un favor a l'escola. Quan es planteja un canvi normatiu, el poder polític hauria de partir d'un diagnòstic rigorós de la situació present de la nostra educació analitzant què preocupa els docents, quins problemes i quines demandes tenen i el perquè de les diferències interterritorials existents. A partir d'aquí, caldria explicar amb quins objectius es vol introduir el canvi, alhora que s'avalua públicament per què es retira, es manté o es modifica el que calgui de les normes vigents.

Com amb la llengua, convé evitar tota demagògia. Per tant, és necessari superar consideracions com ara que l'escola concertada minva els recursos de la pública, quan de fet escolaritza a un cost menor per a l'Administració. És signe de maduresa social respectar-ne la identitat amb un nivell d'exigència homòleg per part de les autoritats educatives. L'escola concertada ha d'atendre igual que la pública la diversitat d'alumnes amb els recursos suficients i, de fet és el que fa avui la gran majoria d'escoles de titularitat social, amb un ofec econòmic notable. Convé fins i tot mantenir el concert a tots els centres privats, encara que només sigui per autoritat davant d'aquests, per mantenir el model lingüístic d'immersió. És important respectar la llibertat d'elecció de centre per part de les famílies i evitar en qualsevol cas la formació de «guetos» en cap escola. És des d'aquesta igualtat d'oportunitats, afavorint una competitivitat sana entre totes les escoles, compensant els infants amb necessitats especials, com també s'afavorirà un increment del nivell mitjà de l'ensenyament. La llibertat d'elecció de centres ha de ser la conseqüència directa de l'autonomia escolar, del projecte educatiu i de la transparència en els resultats de cada centre, així com l'expressió d'un dret civil de les famílies.

L'ensenyament postobligatori

Si un país vol excel·lir en un context de competitivitat global, ha de procurar formar bé el talent i retenir-lo. En els punts anteriors hem apuntat pistes per incrementar el nivell acadèmic i educatiu en l'ensenyament obligatori, fins als setze anys. Ara farem unes pinzellades sobre el batxillerat, la formació professional i la universitat. Habitualment, són considerades unes formacions centrades en les disciplines, però no es pot obviar en absolut la funció educativa de professors. La seva concepció antropològica, transferida a partir d'una forma de ser i actuar, a partir de comentaris aparentment irrelevants, a partir del seu nivell d'exigència, el seu ordre i disciplina a l'aula, influiran en uns educands joves. La funció preventiva dels claustres gràcies a les seves relacions amb l'alumnat i les intervencions a l'aula respecte al consum de tòxics és, probablement, una de les funcions principals amb què compta una societat. Atenció, doncs, a la seva formació com a

docents, que va molt més enllà de l'excel·lència en la didàctica de les assignatures que puguin impartir i que, en bona part, seria homòloga a la que atribuïem als mestres.

És fonamental l'orientació escolar i professional de nois i noies a quart d'ESO abans de l'accés a l'ensenyament postobligatori. Cal vetllar perquè no es redueixi a una traducció de les aspiracions socials familiars, que podria perjudicar la igualtat d'oportunitats, sinó perquè sigui un procés adequat a les competències i motivacions de cada alumne. És convenient un diàleg entre l'alumne, el tutor i la família, i si és possible, amb el suport d'un orientador.

El batxillerat ha de possibilitar un nivell d'aprenentatge significatiu fins a assolir una cultura general per al desenvolupament normal en una societat avançada. Alhora ha de fonamentar en general aprenentatges necessaris per cursar estudis superiors. Ha de motivar el voler aprendre i l'esperit crític, formar l'hàbit de la constància en el treball intel·lectual, fonamentar les opinions i suscitar una ètica individual amb conseqüències socials significatives. L'alumne no pot superar el batxillerat amb faltes d'ortografia en català i castellà o sense un domini de l'anglès, de les matemàtiques a nivell conceptual i instrumental i sense uns continguts bàsics d'història, literatura, filosofia i ciències naturals. O se senten unes bases durant aquests dos anys de la seva formació o, malauradament, en molts casos no tindrà altres oportunitats de fer-ho al llarg de la vida.

La formació professional, els cicles formatius de grau mitjà o superior, han de formar veritables professionals i en absolut es pot admetre com a «aparcament» dels qui han acabat superant l'ESO de qualsevol manera i no troben ocupació. Aquí es planteja un dels principals problemes que es troben avui els professors de cicles: treballar amb aquells alumnes que no tenen assolits els continguts mínims de l'ESO ni desenvolupades competències com la iniciativa, l'orientació a la consecució, la gestió del fracàs, l'automotivació o la comprensió interpersonal. Caldrà incloure en la formació bàsica i secundària l'atenció a aquestes competències i assegurar-ne l'assoliment mínim. La societat valorarà la formació professional en la mesura que els alumnes surtin qualificats per a l'empresa amb uns aprenentatges tècnics de nivell, però amb unes competències professionals tan importants com els coneixements: ordre, constància, responsabilitat, sentit del deure, disciplina, respecte... És necessari vincular els ensenyaments amb el sistema productiu, amb les necessitats de qui ofereix ocupació. S'aboquen centenars de nois i noies a l'atur per manca de planificació de les necessitats professionals. Cal una ordenació clara dels ensenyaments lligada a la demanda i en col·laboració amb els diferents sectors econòmics. Aquesta ha de partir necessàriament d'estudis de mercat rigorosos. Experiències com la formació dual propera a la pràctica de l'ofici i la selecció i preparació dels millors professors han de ser una prioritat de país. Compatibilitzar la formació i l'exercici de les seves professions, per part dels membres del claustre, és una opció a afavorir.

És important mantenir, tot fent-ne una avaluació per millorar-los, els sistemes d'ensenyament d'adults, inclosos els batxillerats nocturns i a distància, i adaptar-los, si cal, a les necessitats canviants de la societat i a la tipologia d'aquesta mena d'estudiants. Per complementar l'ESO calen les aules d'escolarització externa on, a més de «re-motivar» per als aprenentatges, es poden transmetre a l'alumne les competències necessàries que apuntàvem per formar-los com a professionals.

La universitat és una de les palanques per al desenvolupament d'un país. Ha de conrear l'excel·lència en tots els ordres, des de la formació per a la qual prepara, com la dels professors i la recerca, sense obviar una motivació per la cultura i el creixement intel·lectual. Cal conservar

la necessària especialització per a l'avenç científic, però simultaniejant-la amb la lectura de la premsa, el conreu de les humanitats, la responsabilitat social, la reflexió ètica sobre les professions... Cal dotar-la, amb exigència de resultats, dels mitjans suficients per a una formació de nivell i per a una recerca científica de qualitat. I cal fer-ho sense discriminacions per raó de titularitat pública o social sense afany de lucre. Com altres capítols abordaran, és imprescindible invertir en recerca, prioritzant aquelles disciplines en les quals el nostre país excel·leix, sense oblidar les humanitats i altres àmbits en els quals es té una oportunitat en el context internacional.

L'educació en el lleure

Catalunya és una de les regions d'Europa on l'escoltisme i els centres d'esplai promoguts des del voluntariat tenen un paper més destacat. Es tracta d'un petit «tesor» social que cal preservar i promoure. No comporta costos econòmics ni socials, que la seva pèrdua sí que suposaria. Exerceix una funció de promoció de la persona i preventiva socialment, de primer ordre. La participació regular en les seves activitats suposa formar part d'una veritable escola de ciutadania, on es viu el compromís en grup i social. El compromís dels joves monitors en aquestes entitats suposa una forma de foment de l'associacionisme i, per tant, de participació social que vertebrava tota col·lectivitat. Les seves activitats —club d'esplai setmanal, casals d'estiu, colònies, campaments i travesses de muntanya— suposen per als infants unes vivències extraordinàries, alhora que afavoreixen la seva autonomia. La proximitat generacional entre els monitors i els infants facilita la transmissió de valors positius des de models de persona abastables i experiències quotidianes que ho afavoreixen. La socialització en el marc del centre d'esplai porta associats aprenentatges com parlar en públic, l'escolta activa, la negociació i el lideratge, que seran útils a la persona al llarg de tota la vida. La nostra proposta educativa gosa recomanar l'adscripció del màxim nombre possible d'infants a un centre d'esplai o agrupament escolta.

L'estiu va associat actualment a una gran oferta d'activitats. De ben segur que la majoria són positives per a l'infant, però si aquesta activitat suposa la continuïtat del que s'ha fet durant el curs, l'enriquiment és més gran. Cal fer veure als pares que l'educació en el lleure pot anar més enllà de la compra d'un producte quasi-turístic. Si bé l'aprenentatge de l'anglès sempre és necessari i les activitats de risc esportiu poden ser atractives, alguns creiem que la participació ordinària en una entitat de lleure afavorirà més el creixement integral dels nostres fills.

Com pot l'Administració donar suport a aquesta realitat? Evitant legislacions que «complicuin la vida» al voluntariat, assegurant-los espais on poder reunir-se i desenvolupar les activitats, subvencionant mínimament de manera equitativa el volum d'activitat que realitzen i confiant-hi. El seu rol, per exemple, en la integració i el suport a la infància amb risc social és importantíssim, a un cost gairebé zero per al pressupost públic. El món del lleure habitualment no requereix gaire més que facilitar-los l'accés a les beques municipals per a activitats d'estiu. El bon governant només ha d'estar atent als seus requeriments i reconèixer-los quan es doni l'oportunitat. Ha de tenir el cap prou fred per entendre que cada nova norma per garantir la seguretat, exercir un control, promoure la formació, etc., li pot fer més difícil la continuïtat. Les normes han de ser clares, fàcils d'aplicar i sempre consensuades amb les federacions i els moviments de centres d'esplai i escoltisme. Mai no poden ser reactives a un fet.

Pot semblar obvi tot el que s'ha exposat fins ara, però no resulta gens fàcil la funció ordinària de les entitats, ni dels centres d'esplai i agrupaments, ni per a les fundacions que els donem

suport. Entenem que són organitzacions que, per a la rendibilitat social de la seva funció, haurien de gaudir d'una certa discriminació positiva per part de les administracions públiques. I això passa per fer-los les coses senzilles, coneixedors de la seva fragilitat organitzativa. Un exemple d'això a la ciutat de Barcelona seria el fet de reduir la complexitat administrativa per poder facilitar l'accés a beques municipals a aquelles famílies que no poden pagar les activitats de vacances. Aquesta complexitat dificulta que molts centres no hi puguin accedir i acabin buscant els recursos per altres vies, mentre les beques arriben a infants que participen en activitats puntuals d'estiu promogudes per organitzacions, fins i tot mercantils, molt més professionalitzades en la gestió.

Altres recursos educatius propers al lleure, menys reconeguts però també importants, són, per exemple, els anomenats «patis oberts», que han permès l'ús dels patis fora de l'horari escolar en una ciutat densament poblada. L'ús alternatiu i ben organitzat d'equipaments escolars pot donar sortida a la carència d'equipaments socials.

El suport de Barcelona i els ajuntaments

La ciutat de Barcelona, en democràcia, sempre ha prioritzat donar suport a l'ensenyament. La xarxa d'escoles bressol de titularitat municipal, amb una estabilitat important dels mestres, seria un bon exemple a mantenir. El manteniment correcte d'uns edificis escolars que afavoreixen la formació és una competència municipal ineludible. Les biblioteques públiques, un tipus d'equipament molt valorat i utilitzat, seria un segon exemple a estendre, i en major mesura, pel conjunt del país. L'espai de contacte amb la cultura, el clima de treball que afavoreixen i l'exemple de socialització del llibre són positius per als alumnes i per al conjunt de la societat. L'oferiment de recursos per als mestres i professors suposa formació i alhora reconeixement a la seva funció. Els «camins escolars» per facilitar un desplaçament segur i autònom és una aportació de la municipalitat força interessant, també per la implicació social que afavoreix. Iniciatives d'aquestes característiques estenen la idea de ciutat educadora, ja que promouen que els veïns es responsabilitzin dels infants i aquests rebin missatges positius de civisme. L'educació és una responsabilitat social compartida també amb els missatges procedents dels mitjans de comunicació.

La ciutat és un espai educatiu i cal afavorir-ne el coneixement. Mestres i professors aprofiten els seus recursos, com ara museus, parcs, activitats culturals, mercats i, fins i tot, els recursos privats. Formar el personal que atindrà les visites escolars i elaborar materials didàctics per als diferents nivells d'edat enriqueix el treball formatiu per als alumnes. La ciutat pot proposar «agermanaments» entre centres afavorint intercanvis puntuals de mestres, alumnes i experiències. I ho pot fer amb infants provinents d'altres escoles del país o de l'estranger.

L'Ajuntament incideix directament sobre espais d'educació no formal, com el menjador escolar, les permanències o recursos com els serveis socials i els centres oberts i diaris. De la seva acció, promoguda pels diferents nivells d'administració o amb el suport d'aquests, en sorgiran oportunitats educatives per als infants. De l'assignació de beques, complementàriament al Departament d'Ensenyament, en dependrà l'equilibri en la nutrició de força infants.

Pel que fa a la família, és bo que l'Ajuntament posi a disposició de l'escola, probablement a través de les associacions de mares i pares d'alumnes (AMPA), el finançament de conferències i programes de formació i escoles de pares. Es tracta d'un recurs imprescindible en una època de tant relativisme, on la transmissió de valors, hàbits i actituds positives no està assegurada pel

canal familiar. Convé escoltar psicòlegs i educadors que, des del sentit comú, orientin les famílies en qüestions quotidianes: transmissió d'hàbits, disciplina, horaris, diàleg amb els fills i en el si de la família.

Un país que es planteja la millora del sistema educatiu no pot obviar aspectes com l'horari, en consonància amb una desitjada conciliació de la vida laboral de les famílies. Tenint en compte el nostre clima, poc podem fer pel que fa a la durada i la distribució de les vacances, però són qüestions sobre les quals la ciutat pot intervenir. Des de fa temps, Barcelona hi mostra el seu interès i promou algunes accions, com les colònies de vacances, casals d'estiu i campus esportius. També seria bo que, com a coneixedors de la realitat, hi hagués encara un ventall més ampli d'ofertes per part d'equipaments esportius, gimnasos, acadèmies, etc., pensant sempre en el major bé per a l'infant.

Barcelona és un referent per al país i òbviament també en l'educació. És positiu que aprofiti les oportunitats que té per innovar i que ho presenti al conjunt del país i internacionalment. Com a criteri, suggerim evitar la intromissió de la política municipal en la vida ordinària de l'escola. Sovint la presència de representants municipals als consells escolars no va fer cap favor a la comunitat educativa. Al nostre entendre, malgrat la lícita legitimitat dels regidors electes o dels tècnics en qui deleguen, cal respectar l'autonomia dels centres i la responsabilitat dels seus equips directius.

Una de les responsabilitats municipals, en concomitància amb l'escola, són els centres oberts i diaris per a l'atenció de la infància en risc social, especialment a la tarda. Aquests centres, en algun cas de titularitat municipal, però sobretot d'entitats socials, han de ser promoguts i suficientment dotats per tal d'atendre aquells infants, les famílies dels quals no ho poden fer, des del migdia en el cas de l'ESO o des de quarts de cinc de la tarda a primària. La possibilitat de fer els deures amb ordre, de tenir reforç escolar, de poder berenar i el fet d'estar acompanyats són qüestions determinants per al seu procés educatiu i un element de prevenció de primer ordre. El treball conjunt amb escoles i serveis socials dels professionals de l'educació social que hi treballen és el complement imprescindible per garantir la igualtat d'oportunitats, i amb ella, la cohesió social i la promoció de les capacitats de cadascú. Cal dotar-los econòmicament perquè puguin treballar de forma digna, així com donar suport, com ja es fa, a la rehabilitació dels espais des d'on s'intervé.

Conclusió

Barcelona, com a capital d'un país, ha d'assumir les funcions que la legislació nacional li atorgui i les ha d'exercir cercant l'excel·lència. Serà bo mantenir el seu rol educatiu a través de les escoles bressol, el suport als menjadors escolars, les beques menjador i per a activitats de lleure durant l'estiu, i les biblioteques. El concepte de ciutat educadora es deriva de serveis com els esmentats, alhora que implica la ciutadania en els «camins escolars», mostrant els recursos urbans a la infància, formant les famílies en el marc de les AMPA, afavorint la conciliació entre la vida laboral i la familiar, etc.

L'educació no és només l'escola, sinó també els centres d'esplai i els agrupaments escolta, als quals cal donar suport, i els recursos socials com els centres oberts i diaris que atenen la infància en risc, en acabar l'horari escolar. Catalunya està en una posició excessivament mitjana en el posicionament del rendiment escolar respecte al context internacional. Cal combatre el fracàs escolar i formar per a l'emprenedoria fent possible una atenció correcta a la diversitat. Aquesta s'ha de fonamentar en una legislació educativa estable en el temps, fruit del consens social i polític, que incorpora la innovació sense oblidar ni la visió ni aquells aspectes permanents en tot procés educatiu. Una millora en l'educació comença per reconèixer els docents, procurar la millora continuada de la seva formació i donar-los suport perquè puguin treballar en les millors condicions possibles. Cal un consens social sobre els valors en els quals s'ha d'educar i des dels quals l'escola ha d'intervenir.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- CARDÚS, Salvador. *El desconcert en l'educació*. Barcelona: Edicions La Campana, p. 47. 2000.
- CIVIS, Mireia; RIERA, Jordi; FONTANET, Annabel; OJANDO, Elena S. *L'escola del segle XXI. Una mirada des de la societat civil*. Informes Breus, 19. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, 2009.
- INNERARITY, Daniel. *Incertesa i creativitat. Educar per a la societat del coneixement*. Col·lecció Debats d'Educació, 10. Ed. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, p. 22-23. 2010.
- LURI, Gregorio. *L'escola contra el món*. Barcelona: Edicions La Campana, p. 74. 2008.
- LURI, Gregorio. *Per una educació republicana. Escola i valors*. Col·lecció Observatori dels Valors. Barcelona: Editorial Barcino, p. 62, 35, 87 i 28. 2012.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT. *Ofensiva de país a favor de l'èxit escolar. Pla per a la reducció del fracàs escolar a Catalunya 2012-2018*. Barcelona, 2013.

Una capital mediterrània

Lluís Rabell

El futur de Barcelona és una metàfora i, en certa manera, condensa el destí del país en un moment en què la seva societat pugna per agafar-ne les regnes. De nou, el model de ciutat es troba en disputa sota els impactes d'una crisi polièdrica i multiforme. La Barcelona que deixava enrere el seu passat industrial per esdevenir una urbs de serveis i alhora «la millor botiga del món» està tocada. Molt més del que, a hores d'ara, les elits dirigents de la ciutat tenen capacitat i voluntat de reconèixer.

El col·lapse del miratge generat pels anys de la bombolla immobiliària i el malbaratament de recursos públics ha obert esquerdes profundes, socials i territorials. La petja reivindicativa dels moviments veïnals, fàcil de reconèixer en les polítiques dels primers ajuntaments democràtics, es va anar difuminant a mesura que Barcelona ocupava el lloc que li assignava la globalització. La crisi ha agreujat unes diferències socials que, si bé mai no havien desaparegut, ans al contrari, veien continguda la seva percepció i els seus impactes pel desenvolupament d'una nova xarxa de serveis, per un urbanisme capaç de dignificar els barris, pel retrobament de la ciutat i el mar... Ara, vuit anys separen ja l'esperança de vida dels habitants de la zona «alta» i benestant de Barcelona respecte de la població dels carrers més empobrits de Nou Barris o Ciutat Vella. La diferència entre les rendes familiars s'accentua i fa cròniques les desigualtats. Com en els anys del crepuscle del franquisme i la transició, la ciutat i el país s'encaminen cap a una bifurcació de la seva història.

La disjuntiva es planteja avui amb una tremenda cruesa. Una massa ingent de capitals financers, a la recerca de rendibilitats que no troben en una economia productiva en recessió, plana sobre les ciutats, a la recerca d'inversions especulatives profitoses. El rumb seguit els últims anys fa de Barcelona una cobejada pista d'aterratge..., que els intermediaris locals s'afanyen a facilitar. L'actual model turístic, de creixement il·limitat, actua com a vector d'una profunda transformació. Les reformes urbanístiques de grans artèries —des del Paral·lel a la Diagonal—, les noves realitzacions com la Marina de luxe del Port Vell, però igualment l'expansió de la indústria hotelera o el fenomen dels apartaments turístics, incideixen en un mateix sentit, cosa que afavoreix l'emergència d'una ciutat dual. La fractura social deriva en un canvi de la morfologia urbana: les trames del comerç tradicional, afavoridores de cohesió, cedeixen el pas a les franquícies; la pressió a l'alça dels preus expulsa els habitants amb menys poder adquisitiu dels seus barris de tota la vida i els «gentrifica». La ciutat neoliberal, invertebrada i injusta, amb els seus barris i zones exclusives ben diferenciades, capaç de convertir l'accés al mar en un privilegi, es perfila a l'horitzó.

Però, ahora, els mateixos factors que plantegen aquesta amenaçadora hipòtesi han desfermat un autèntic moviment de les plaques tectòniques que sustenten la nostra societat. Fenòmens de contestació social, de crítica del sistema i del règim polític heretat de la transició, explosió de les aspiracions sobiranistes... Caixa de ressonància i particip del que succeeix arreu, la ciutat es tenyeix de conflictes i traspuja una forta aspiració a la participació ciutadana en la seva governança efectiva. Dia rere dia, s'acumulen els factors d'una —possible— revolució democràtica, d'una irrupció transformadora de la ciutadania en l'arena política. Una irrupció que haurà de canviar el paradigma de Barcelona, pensar-la de nou.

El repte serà passar del paper que alguns poderosos centres de decisió ens han assignat —el d'una bella destinació turística— a la plaça volguda i necessària: la d'una urbs novament industrialitzada dins d'uns paràmetres de sostenibilitat mediambiental, afavoridora del cooperativisme i els circuits de proximitat. El repte serà el de retrobar el camí d'una ciutat articulada per una potent xarxa de benestar, amb una gestió de l'espai públic com a lloc de construcció de la ciutadania i un desenvolupament urbanístic presidit pels interessos de la majoria social. El repte serà, en fi, el d'una profunda renovació institucional en el govern de la ciutat. Pel que fa a la participació i a la transparència, certament; però també pel que fa al disseny dels mateixos àmbits de decisió. No és possible gestionar la transformació de la façana litoral, ni frenar l'especulació, sense posar un feu com el que representa el Port de Barcelona sota l'autoritat democràtica de la ciutat. Només es poden dur a terme decidides polítiques de desenvolupament, iniciatives mediambientals o de mobilitat efectives des d'una dimensió metropolitana; un àmbit avui mediatitzat per tot un ventall d'organismes que hi actuen, però sobre els quals la ciutadania no té pràcticament cap incidència.

Barcelona ha fet bandera de la reclamació del dret a decidir. L'hora s'acosta d'exercir-lo en tots els terrenys i de triar allò que realment vol ser: una «marca», cotitzada en un mercat de negocis tan ràpids com assoladors..., o bé, fidel a les gestes col·lectives que al llarg de la història l'han situada realment en el mapa del món, esdevenir una capital lliure i oberta de la Mediterrània.

Capital d'una ciutadania somiadora

Suso de Toro

Escriptor

Barcelona s'explica per si mateixa, però crec que es comprèn millor si es compara amb aquella altra ciutat tan diferent però amb la qual manté una relació tensa: Madrid. Madrid existeix per ser la seu de la cort reial i posteriorment capital d'un estat des del 1931, és una ciutat que neix al voltant del poder de la monarquia i de l'estat i és aquest poder el que l'explica; en conseqüència, està construïda pel poder de la monarquia i de l'estat. Les seves institucions i edificis, els seus museus reials, les seves infraestructures, la seva cultura ciutadana, el seu creixement demogràfic i econòmic..., són conseqüències d'aquest caràcter.

Barcelona, no. A Barcelona les institucions, els edificis, el port, les fàbriques o les empreses que la van fer, van néixer de la ciutat mateixa. La ciutat va conservar institucions de Catalunya fins no fa gaire, al segle XX el Palau de la Generalitat va hibernar durant dècades fins a la tornada de l'exili, però el seu caràcter no s'esdevé de ser cort ni capital d'estat; per contra, va créixer i es va fer suplir les institucions i instruments que no tenia. La història de la ciutat, com tothom sap, és la d'una gran empresa comercial i industrial lligada al país; això segurament n'explica les virtuts i les limitacions, però no n'hi ha prou per explicar-ne l'ambició, els somnis i els temors.

Barcelona fins ara s'ha mantingut com una ciutat jove que somiava de regnar, però que estava aturada en una adolescència forçada, i ara es presenta davant el país i el món. Va ser la ciutat qui va guardar la memòria del país i qui va alimentar el somni de Catalunya i ara es posa a prova per fer-se càrrec d'aquella responsabilitat. La ciutadania li donarà la legitimitat, però haurà de posar a prova les seves capacitats i totes vénen precisament de no haver estat abans capital d'estat.

Curiosament, a Espanya no hi ha una visió clara del que és Barcelona a Europa i al món; si traspassem les sòlides fronteres de la política i la comunicació espanyoles, es pot comprovar que és un èxit de lluita per l'existència. Barcelona és una de les capitals europees i del món; a la major part del planeta és més coneguda —i per tant valorada— que moltes capitals d'estat. Si va aconseguir això, va ser precisament perquè va haver de sobreposar-se a les dificultats i carències, que van ser suplides amb un esperit comunitari fortíssim, generacions de ciutadans que silenciosament aportaven cadascun la seva pedra per aixecar un país.

L'experiència professional de qui s'apropi a Barcelona és trobar-se amb un eixam de persones molt capaces professionalment, ambicioses i creatives, interrelacionant-se constantment. Hom troba ambients socials i mons professionals tan arrelats com competitius, i sempre amb un caràcter català. Realment Barcelona, Catalunya, fa molt de temps que és qui es mostra ara. Crec que ja es pot dir el secret: es preparava en silenci tot aquest temps per a aquest moment.

Catalunya és un esforç continuat en la història d'imaginació col·lectiva. I Barcelona és aquell cap que somia.

La capital que Barcelona sigui ha de ser lleial a la seva memòria, no imitar el caràcter burocràtic i parasitari, sinó ser cap creador. Que els càlculs no li matin la fantasia. Una fantasia que amara la ciutat, no només aquella arquitectura delirant que cap altra ciutat s'atreviria a tenir com a insígnia, sinó la mateixa fantasia dels seus veïns, una fantasia que no s'aplaca i que passa de segle a segle. L'estampa de la ciutat burgesa, sibarita i *snob* oculta un cert esbojarrament de la ciutat, les constants irrupcions d'allò irracional de la ciutat, explosions nacionals, socials o deliris artístics. No carregar la responsabilitat de ser capital va donar llibertat a la ciutat per ser una urbs fantàsica i somiadora; que en el trànsit de fer-se capital no ho perdi. En la seva llibertat hi ha la seva creativitat.

I si vol ser lleial al seu passat, per força haurà de pretendre la tolerància, acceptar la dissidència i viure en l'horitzontalitat. Davant la verticalitat del poder autoritari, Barcelona hauria de ser sempre capital dels seus carrers, aquells amb tanta memòria de lluita democràtica i de somnis alliberadors. Si Barcelona no és una capital que continua sacsejada als seus carrers per les tradicions democràtiques, fracassarà.

El país i la ciutat tenen plans, són somnis que s'acaricien des de fa temps. Per poder ser capital d'estat haurà de continuar essent capital industrial i financera. I hi ha el somni de ser la capital del Mediterrani, el record d'aquell petit imperi marítim de la Corona d'Aragó alimenta la imaginació (els països sense estat continuen ajustant comptes amb la seva història). Però el que no podrà deixar de ser Barcelona és una capital cultural: és en el caràcter de la ciutat i és el tret de la seva identitat que es veu més i millor des de fora.

Ara o més tard, d'un manera o d'una altra serà la ciutadania qui decideixi el futur dels catalans, però moltes persones per a les quals Catalunya i Barcelona han format part de les nostres vides desitgem que no ens resultin mai alienes. Barcelona hauria de ser també una ciutat nostra. Sempre que es guanya alguna cosa, també se'n paga un preu, però seria un preu inestimable que desaparegués de les nostres vides o se'ns tornés tan llunyana. En aquest procés d'assumir la responsabilitat de ser capital d'un estat s'hauria de preveure una estratègia de diàleg i apropament directe a gran part de la població espanyola. Moltes persones que, per sota del soroll de les disputes entre Madrid i Barcelona, encara esperen coses de Catalunya.

Barcelona, capital sanitària de Catalunya

Antoni Trilla

Metge de l'Hospital Clínic i professor de Salut Pública de la UB

La sanitat catalana és una de les millors de la Unió Europea. El prestigi de la sanitat catalana es fonamenta en el prestigi dels professionals i dels centres de Barcelona, que atensem un volum important de la població de Catalunya i en molts casos específics de la resta d'Espanya. És fruit de molts anys de feina ben feta en els àmbits que defineixen una medicina moderna de qualitat: assistència, recerca, docència i gestió clínica.

La majoria dels grans hospitals de Catalunya es concentren a Barcelona i la seva àrea metropolitana: l'Hospital Universitari Vall d'Hebron i el de Bellvitge (titularitat de l'ICS); l'Hospital Clínic, de Sant Pau, Mar i de Sant Joan de Déu (centres concertats); l'Hospital Quirón Teknon, l'Institut Barraquer o el Sagrat Cor (centres privats), per exemple. A Barcelona hi ha una oferta excel·lent de centres d'assistència primària pública, tant de l'ICS com en règim d'entitat de base associativa (EBA), que cobreixen perfectament l'assistència bàsica a la població.

En docència, les dues grans universitats de la ciutat, la Universitat de Barcelona (UB) i la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), destaquen especialment en l'àrea de biomedicina. La UB ocupa un lloc entre les cent primeres universitats del món en les classificacions internacionals de l'àrea de medicina i ciències de la salut. Els millors alumnes, any rere any, competeixen per entrar a les nostres universitats i cursar estudis de medicina o altres estudis de l'àmbit sanitari com infermeria, o graus nous com enginyeria biomèdica, entre d'altres. L'oferta de formació professional en l'àrea sanitària a Barcelona és variada i de gran qualitat.

La recerca biomèdica és del tot essencial i ha d'anar lligada estretament a l'activitat clínica: no hi ha recerca de qualitat sense una assistència de qualitat i a l'inrevés. Alhora, tota la recerca biomèdica ha de ser finalista: el seu objectiu és intentar tenir sempre aplicació pràctica per millorar la salut dels ciutadans. La proximitat i els lligams entre els grans centres de recerca biomèdica i els hospitals és una realitat a Barcelona que cal enfortir i consolidar.

Es donen, doncs, prou condicions perquè Barcelona —ara i encara més si esdevingués la capital de Catalunya com a país independent dins de la UE— pugui jugar la carta de la salut i la sanitat com un dels valors bàsics que la podrien identificar al món i ser font d'ocupació i de desenvolupament tecnològic.

També és evident que encara ens falten algunes coses i cal millorar-ne d'altres. Per exemple: essent el turisme una font d'ingressos per a la ciutat, Barcelona ha de poder oferir serveis sanitaris de qualitat per als visitants: ha de millorar l'atenció a urgències en els nostres centres (actualment massificats i amb instal·lacions força inadequades) i s'ha de potenciar l'atracció de pacients de la UE i d'arreu del món perquè vinguin a tractar-se a Barcelona. Pel que fa a la UE, és important que Barcelona jugui en la «Champions» de la sanitat pública europea. La nova directiva que permet la lliure circulació dels ciutadans de la UE per rebre determinats tipus d'assistència sanitària no urgent és una oportunitat que no podem deixar passar. També cal (assignatura molt pendent) que la indústria biomèdica faci una aposta decidida per aprofitar els avantatges que Barcelona pot oferir en tots els sentits. Si millorem i modernitzem el nostre sistema de salut, ens en beneficiarem tots, tant pacients públics com pacients privats. Hem de pensar-ho molt bé i saber fer un bon negoci, amb tota la transparència i el control necessaris. També en la formació sanitària tant de grau (atracció d'estudiants internacionals) com de postgrau (formació continuada i formació especialitzada internacional). És important que estiguem presents molt activament com a país en organitzacions sanitàries internacionals (OMS, Centre Europeu de Control de Malalties) i siguem candidats a allotjar —si Barcelona esdevé capital de Catalunya— alguna de les seves oficines, i així fer palesa la nostra vocació envers la millora de la salut global.

Tots els aspectes comentats són complementaris: el nostre objectiu és potenciar Barcelona com una de les grans capitals europees en salut i atenció sanitària, que sap integrar una oferta de qualitat i de prestigi internacional en assistència, docència i recerca en biomedicina, tant pública com privada.

Una ciutat saludable i una ciutat «sanitària». Ens convé a tots.

Barcelona: capital de la justícia del nou Estat català

Santiago Vidal i Marsal

Magistrat

Introducció

El procés de transició nacional endegat a Catalunya des que l'any 2010 el Tribunal Constitucional espanyol va manllevar la voluntat del Parlament, en anul·lar una part substancial del nou Estatut d'Autonomia aprovat per una gran majoria parlamentària l'any 2006, ha esdevingut un fenomen social d'un nivell i una força mai vistos al nostre país, i cal no oblidar que ara ja té unes arrels que van molt més enllà de l'estratègia conjuntural dels partits polítics que representen la ciutadania. Amb altres paraules, ha vingut per quedar-se, i cal començar a planificar quines en seran les conseqüències a mitjà i llarg termini.

En els darrers quatre anys hem viscut un fet gairebé inèdit en les actuals societats occidentals democràtiques. Un moviment nascut de la mateixa societat civil ha generat una il·lusió col·lectiva que, ara sí, està convençuda que podem construir un país nou i molt millor del que tenim.

L'arrel del greuge que va significar la sentència 31/2010 dictada pel Tribunal Constitucional, dissortat exemple de decisió judicial clarament política allunyada del que ha de ser una resolució jurídica imparcial, no era altra que fer inviable l'últim intent dels catalans de trobar un encaix nacional satisfactori dins l'Estat espanyol.

La celebració de la consulta convocada pel president Artur Mas per al 9N, amb l'acord unitari dels cinc partits polítics catalans que representen més de 2/3 parts del Parlament de Catalunya i amb l'ajut del 91,7% dels ajuntaments catalans, és —en el moment d'escriure aquestes línies— l'últim pas que ens ha permès arribar fins aquí.

Justament per això, amb independència que finalment la consulta s'hagi pogut celebrar, amb el vistiplau o amb l'oposició de l'Estat central, també ha arribat l'hora que comencem a reflexionar quines hauran de ser les estructures de l'Estat català que haurem de construir per tal d'assolir el noble objectiu del nostre alliberament com a poble. Sens dubte, una d'elles serà el nou sistema judicial republicà i, per tant, escau analitzar quin serà el paper de Barcelona atesa la seva futura capitalitat estatal.

Aquest treball té la humil pretensió de contribuir a dissenyar aquest projecte judicial i a explicar als ciutadans en què influirà el futur model, de ben segur més just, més garantista i més proper a la comunitat.

- Principis rectors clau: proximitat, agilitat, garantista, servei públic i en català.

Per a qualsevol persona que hagi trepitjat un jutjat, sigui a la Ciutat Comtal o a comarques, no és cap novetat que la justícia espanyola té molts dèficits acumulats i que no respon als paràmetres exigibles a tota administració pública al servei dels ciutadans.

La imatge que hom s'endú val més que mil paraules. Una administració judicial obsoleta, burocràtica, desorganitzada i en castellà. Molt lluny del model que cal esperar d'un estat democràtic modern, és a dir, un servei públic eficient, amable amb l'usuari i que treballa en l'idioma natural i propi del país.

Si volem que el futur sistema judicial català respongui de veritat a les necessitats de la societat catalana actual, esdevé imprescindible diagnosticar de manera urgent els principals dèficits vigents i adoptar les solucions adients amb urgència. No cal dir que moltes coses podran aprofitar-se, i que en determinades àrees només caldrà optimitzar millor els recursos humans i materials ja existents, a l'ensems que organitzar amb seny el nou model. Però n'hi ha d'altres que han de ser canviades de soca-rel.

Una d'elles és la distribució territorial de les oficines judicials (jutjats) per tal d'adaptar-les a la justícia ciutadana de proximitat que proposo i en el cas de les grans ciutats la seva implementació en els districtes o barris corresponents. Barcelona n'ha de ser l'exemple cabdal.

La idea no és pas nova, ja ho sé. En el decurs de la legislatura del primer tripartit (2000-2003), sota la presidència de Pascual Maragall, es va començar a dissenyar un model sota la clau de volta de l'apropament dels tribunals a la ciutadania. Malauradament, tots els intents per avançar en aquella línia van topar amb l'oposició frontal del Govern espanyol, que hi veia un atac a la sagrada unitat del poder judicial que consagra la Constitució de 1978, malgrat que el Tribunal Constitucional mateix sempre ha matisat que tota proposta de reforma del sistema normatiu que afecti la Carta Magna és lícita si compleix els requisits democràtics de legitimitat, competència, legalitat i respecte pels drets fonamentals (STC 247/2007, de 12 de desembre, i 31/2009, de 29 de gener), d'acord amb el que recullen els articles 87.2 i 166 CE.

El context polític i social ja no és el mateix que fa una dècada i, per tant, no hem de tenir por de tornar a posar sobre la taula un model que, lluny de perdre actualitat, n'ha adquirit molta més.

Un poder judicial català al servei de la ciutadania

El nou estat haurà de resoldre una prioritat ineludible: com adaptar la planta judicial a les necessitats reals de la Catalunya del 2017, sens perjudici de preveure les mesures que caldrà anar adoptant durant el període transitori a fi de garantir el principi de seguretat jurídica. I en concret, com organitzar el nou sistema a la capital de la república per tal de fer-lo operatiu i eficient tan bon punt sigui necessari. Aquesta previsió s'haurà d'estendre a totes les poblacions de més de 10.000 habitants, on s'ubicaran els futurs jutjats de proximitat.

Comencem pels anomenats recursos humans. Catalunya actualment té uns 750 jutges, 340 fiscals i 480 secretaris judicials. D'acord amb l'índex de litigis de la darrera dècada, en caldrien uns 250 més en cada un d'aquests col·lectius, si volem tenir una mitjana similar a la de la Unió Europea, és a dir, uns catorze o quinze professionals per cada 100.000 habitants. La ràtio vigent és de 10 i està congelada des de fa gairebé una dècada. Som, dissortadament, la penúltima de tota la Unió Europea; només tenim Romania pel darrere. Potser no caldrà que arribem als nivells d'Alemanya (23) o de Noruega (19), però sí als del Regne Unit (15), Holanda (16) o Dinamarca (17).

A la ciutat de Barcelona, aquesta planta judicial haurà d'estar concentrada en la Ciutat de la Justícia, ubicada a la Gran Via, just al llindar amb el terme municipal de l'Hospitalet. Com és prou conegut, allí s'hi van desplaçar a partir de l'any 2007 els jutjats civils, penals, d'instrucció i una part dels socials. Des de l'any 2010 també s'hi han traslladat els mercantils i contenciosos administratius. Està previst que durant l'any 2015 s'hi afegixin els jutjats socials que encara romanen a la ronda Sant Pere.

Si tenim en compte que el Tribunal Suprem de la república tindrà la seu en el palau de justícia modernista del passeig de Sant Joan, davant de l'Arc de Triomf, la ubicació actual de les sales civils i penals de l'Audiència Provincial de Barcelona, juntament amb el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, és evident que totes les seccions de les audiències provincials (incloses les futures sales socials i contencioses administratives) també hauran de ser traslladades abans de 2017 a l'esmentada ciutat judicial.

Aquesta reordenació no ha de suposar cap dificultat d'espai, atès que molts dels jutjats d'instància actuals es reconvertiran en jutjats de proximitat i, en conseqüència, seran ubicats en edificis municipals arreu dels districtes.

Barcelona avui dia té una població de poc més d'un milió i mig d'habitants, però cal tenir en compte que la seva distribució demogràfica no és homogènia. Als districtes de Ciutat Vella, Sants-Montjuïc i Sant Martí s'hi concentra una densitat de ciutadans força més alta que a l'Eixample, Pedralbes o Sant Gervasi. Tampoc no hem d'oblidar que el nivell de conflictivitat social és irregular en el territori municipal, ja que a les zones més densament poblades i amb major nombre de residents de nacionalitat estrangera extracomunitària, el volum d'incidents administratius i penals registrat supera amb escreix al d'aquells barris més tranquils.

Totes aquestes dades demogràfiques i socials caldrà tenir-les en compte a l'hora de distribuir els nous jutjats de primera instància, i no necessàriament el nombre de jutjats civils o penals —per posar un exemple—, el qual ha de ser idèntic en cada districte. La clau ens la donarà l'índex de litigiositat de cada barri, factor en el qual intervenen una pluralitat de dades transversals, com són el sector productiu o de serveis majoritari, el nivell d'ocupació residencial, el volum anyal de turistes que s'hi mouen, etc. Tenim tres anys per dur a terme un acurat treball de camp que ens permeti gaudir de totes aquestes dades abans de posar en marxa la nova distribució judicial urbana en el territori.

En l'àmbit penal, per exemple, el factor turisme (gairebé vuit milions de visitants l'any amb més de quinze milions de pernотacions en el sector hotel·ler) sens dubte serà un element cabdal, atès que l'índex de criminalitat associada —volum de persones delinqüents estacionals— té una relació directa amb el flux turístic. Els atestats policials i denúncies que mensualment es tramiten al districte de Ciutat Vella i que generen l'obertura de procediments penals són quantitativa-ment molt més elevats —i similars als de Nou Barris o Sants— que no pas a les Corts o Gràcia, atès que a l'esmentada incidència del turisme de pas (potencials subjectes passius de delictes de furt o robatori) cal afegir-hi la manca de cohesió social i/o interètnica, amb nivells de renda econòmica *per capita* molt més baixos.

Afortunadament, l'índex de victimització real i seguretat ciutadana ja fa uns anys que s'ha estancat i en algunes zones urbanes fins i tot disminueix moderadament. Tanmateix, continua oscil·lant entre el 17% i el 26%, i no és pas previsible a curt termini que variï gaire. Quant als litigis civils o socials, si la millora progressiva de l'economia no s'atura, podem albirar que el quinquenni 2017-2021 la taxa de plets tornarà als nivells anteriors a l'any 2008, lluny de la saturació soferta en aquests darrers cinc anys. Pel que fa a la jurisdicció contenciosa administrativa, el volum de processos en tràmit no s'ha vist alterat excessivament per la crisi i, per tant, no caldrà fer gaires canvis per poder garantir als ciutadans una tramitació àgil i sense dilacions indegudes, sempre que es duguin a terme les reformes processals que el nou sistema comporta, amb un escurçament generalitzat de terminis i l'eliminació de períodes «morts» de tramitació.

Però no n'hi ha prou amb augmentar el nombre de jutjats i les plantilles de jutges, fiscals i secretaris per assolir l'objectiu de gaudir d'una justícia àgil i de proximitat, sinó que caldrà optimitzar al màxim la capacitat de treball. En aquest sentit, caldria fixar uns terminis mínims de permanència en la plaça judicial assignada per garantir una peça clau de tot el sistema: l'estabilitat.

A Catalunya, el nivell de vacants és crònic, al voltant d'un 25%, atès que el mètode d'accés és per oposició estatal, i molts dels jutges, fiscals i secretaris que guanyen la plaça procedeixen de

fora del nostre país, a l'ensem que hi romanen només un o dos anys, just el temps mínim legal fins que poden concursar a un altre destí arreu de l'Estat espanyol, més proper al seu lloc d'origen i que volen que es converteixi en casa seva permanent. No hem d'oblidar que actualment el 78% de la plantilla que exerceix la funció jurisdiccional a Catalunya és forana, entre altres motius perquè sempre ha existit poca tradició en els llicenciats universitaris de dret a optar per fer oposicions estatals, i atès que l'alternativa de guanyar-se bé la vida amb l'exercici professional de l'advocacia estava garantit.

Òbviament, aquesta situació ha anat canviant en aquesta darrera dècada, però encara avui dia el nombre d'operadors jurídics que treballen en el sistema judicial continua essent minoritari.

Caldria, per tant, que hom assolís el deure de romandre en la seva destinació un mínim de cinc anys i així, encara que els esmentats professionals siguin nascuts fora de Catalunya, seran els primers interessats que el seu jutjat tingui el mínim d'expedients endarrerits possible. En la nova Catalunya, aquest arrelament serà essencial i l'haurem d'exigir a tots aquells que avui treballen com a funcionaris de l'Estat espanyol i que, quan arribi l'hora, optin lliurement per quedar-se —amb conservació de tots els drets adquirits—, de manera que passaran a formar part del poder judicial català.

Actualment una simple reforma de la Llei Orgànica del Poder Judicial faria possible aquesta estabilitat, però des de l'Estat central no ho volen fer. Totes les iniciatives adreçades a aquest objectiu han topat sistemàticament amb la negativa del Ministeri de Justícia. Caldrà que el Parlament de Catalunya —tan bon punt tingui les competències exclusives en aquest àmbit— aprovi una nova llei en aquesta direcció.

Si finalment Catalunya assoleix la fita de ser un estat nou dins d'Europa, perspectiva plenament factible l'any 2017, ens trobarem que alguns dels actuals professionals jurídics marxaran. A la ciutat de Barcelona, aquesta opció personal es calcula que la prendran un 26% dels jutges, fiscals i secretaris. Llavors serà el moment de reconstruir la Planta Judicial i garantir que els nous experts jurídics contractats assoleixen el compromís d'estabilitat imprescindible per construir un poder judicial com cal.

Hom es preguntarà d'on traurem les persones adients amb prou capacitat per desenvolupar les funcions amb el nivell d'eficàcia i qualitat exigibles, ja que és evident que no es pot formar tanta gent amb tan poc temps. La resposta és senzilla i ja està prevista en el darrer informe del Consell Assessor per a la Transició Nacional el mes de juliol de 2014:

- a. D'una banda, recuperant els centenars de jutges, fiscals i secretaris interins —uns 250— als quals el Ministeri de Justícia va rescindir el contracte laboral per motius suposadament pressupostaris el mes de març de 2013, atès que molts d'ells viuen a Catalunya i han demostrat amb escreix la seva vàlua.
- b. D'una altra banda, oferint via concurs de mèrits restringit la resta de places vacants a juristes de prestigi reconegut que actualment exerceixen d'advocats, professors universitaris o procuradors de tribunals. Si el procés de selecció és transparent i acurat, no tinc cap dubte que molts juristes valuosos estaran interessats a entrar dins la carrera judicial. El gran avantatge és que tots ells ja estaran especialitzats en la matèria concreta (civil, penal, social, administrativa, mercantil, etc.) assignada al jutjat on aniran a treballar.
- c. A la ciutat de Barcelona, l'ICAB (Col·legi d'Advocats) té inscrits i en actiu més de 15.000 professionals; tan sols que un 1% decidís entrar a la judicatura per aquesta via, ja seria suficient per cobrir totes les places.

La nova estructura funcional i geogràfica

Un segon element que caldrà renovar a fons és l'organització de l'oficina judicial en cada districte. Ja fa anys que tothom està d'acord que l'estructura actual és inidònia per eradicar la lentitud dels processos i duplicitat de tasques perfectament prescindibles. No tan sols la plena informatització dels jutjats i la digitalització del procés permetria avançar molt en aquest punt, sinó que l'actual plantilla de funcionaris administratius hauria de rebre una formació especialitzada millor que l'actual, alhora que caldria organitzar totes les tasques administratives de suport en equips de treball, lluny del sistema actual d'oficines compartimentades amb una plantilla de deu/dotze funcionaris. La flexibilitat, especialització i mobilitat interna en funció de les necessitats han de ser els pilars d'aquesta nova estructura.

Cal tenir clar que l'Administració de justícia com a servei públic no s'ha de confondre pas amb el poder judicial. Una cosa és la funció jurisdiccional independent que han d'exercir els jutges i fiscals, i una altra un organigrama administratiu de suport tècnic format per funcionaris de carrera amb la preparació tècnica adient, sota el comandament d'un cap de personal competent com són els secretaris judicials.

No crec, sincerament, que calgui augmentar el nombre de personal assignat a aquesta tasca de suport processal. Amb la plantilla actual n'hi ha prou per assumir la càrrega de treball (al voltant d'un milió de plets anyals). Al meu modest entendre, insisteixo, només caldria reorganitzar millor els serveis i convertir les actuals plantilles individualitzades per jutjat en equips de treball comú a tots els jutjats i tribunals d'una mateixa jurisdicció i territori.

Sens dubte, les noves lleis de procediment que s'hauran d'aprovar pel nou Parlament constituent i la distribució territorial d'un nou sistema de justícia de proximitat seran cabdals. Es tracta de fer realitat el vell desig d'una justícia amable i propera al ciutadà, tan llargament reclamada pels operadors jurídics com rebutjada pel Govern central espanyol.

Barcelona actualment té deu districtes i, per tant, caldrà ubicar en cada un d'ells un nombre adient de jutjats de proximitat en funció de l'índex de litigiositat previsible.

Podem partir d'un nombre mínim d'un jutjat per a cada un dels àmbits jurisdiccionals i cada 25.000 residents, és a dir, uns cinc jutjats civils, cinc penals, cinc socials i cinc contenciosos administratius, als quals caldria afegir un jutjat especialitzat en matèria de menors, família, mercantil, vigilància penitenciària i incapacitacions legals. Aquest disseny ens situaria en la necessitat d'ubicar en un mateix edifici entre vint-i-cinc i trenta oficines judicials, amb els conseqüents serveis comuns de tramitació i atenció al ciutadà. La concentració per barris o districtes és imprescindible, atès que facilita l'atenció als justiciables, facilita la feina dels advocats i procuradors, i permet optimitzar recursos, tant humans com materials.

Quant a la seva posada en funcionament, el principi de seguretat jurídica essencial en tot estat democràtic de dret ens obligarà a tenir en compte que, en el moment de la transició nacional, a Catalunya hi haurà en curs aproximadament uns dos milions de plets (un en fase d'instrucció o judici i un en fase d'execució de sentència). Per tant, caldrà continuar els tràmits processals amb les degudes garanties per a tots els afectats en aquests plets. Una conseqüència d'aquesta transitorietat normativa serà la llei que regularà la vigència temporal del dret processal respecte d'aquells processos en curs, i la substitució per les noves normes de tramitació en relació amb les demandes i denúncies que es presentin en els jutjats a partir de llavors.

Sembla prou raonable fixar un termini de tres anys perquè tots els processos en tramitació en el moment de la constitució del nou estat tinguin la sentència ferma ja executada, i així es pugui enviar l'expedient a l'arxiu. D'aquesta manera es garantiria als ciutadans i als seus advocats que el cas s'ha resolt d'acord amb les expectatives jurídiques existents en el moment d'iniciar el plet, alhora que es dona un termini màxim als responsables d'administrar justícia a fi i efecte que agilitin al màxim la finalització de l'afer.

En relació amb els nous expedients, un dels requisits procedimentals que més ajudaran a assolir aquesta fita serà la nova normativa que ha de fixar un termini de caducitat en cada fase del procés. Amb les lògiques excepcions en funció de la classe i la complexitat del plet concret, la norma general hauria d'obligar el jutge a resoldre la fase de 1a instància (des de la demanda fins al judici) en un termini màxim de sis mesos i al tribunal de 2a instància (recurs d'apel·lació contra la sentència) en un termini màxim de tres mesos. Al servei comú d'executòries se li pot atorgar un altre període de tres mesos per donar compliment efectiu a la sentència definitiva.

És a dir, la regla general comuna ha de ser que el 90% dels plets, civils, penals, administratius i socials, han d'estar resolts i arxivats en un termini aproximat d'un any, sota advertiment que, si no es compleixen els terminis corresponents, el jutge i el secretari judicial hauran de justificar de forma motivada en un informe al Servei d'Inspecció de Tribunals les raons per les quals aquell cas, com a excepció, s'ha endarrerit més del previsible, amb proposta de les mesures adients per resoldre el retard.

No cal dir que, si les explicacions són considerades injustificades, caldrà incoar un expedient disciplinari al responsable del retard, expedient que podrà comportar una sanció lleu (amonestació) la primera vegada, greu (multa amb suspensió temporal de sou i feina) la segona i molt greu (trasllat forçós o fins i tot separació del servei) en cas de reincidència.

Sigui per convicció —la majoria— o per l'efecte dissuasori —els més reticents—, el nou sistema segur que funcionarà, sobretot tenint en compte que en cas que el retard arribés a provocar perjudicis econòmics a alguna de les parts litigants, el jutge o secretari culpable podria ser condemnat d'afegitó a indemnitzar per negligència professional els afectats.

Es tracta, doncs, d'implementar una nova estructura judicial, completament diferent de la que existeix en el sistema espanyol, cosa que sens dubte ajudarà a assolir l'objectiu d'eficàcia i celeritat, sens menystenir les garanties.

Per aconseguir-ho, proposo confegir tres nivells jurisdiccionals successius d'acord amb el principi de proximitat ciutadana que ha de guiar tota la legislació processal.

1. En un primer estadi, els jutjats locals o de districte (en funció de si la població té més o menys de 10.000 habitants) s'encarreguen de la tramitació del procés —sigui quina sigui la matèria del conflicte a resoldre— fins a sentència, sempre que la complexitat jurídica del cas estigui classificada en la llei com a menor. És a dir, en l'àmbit civil, tots aquells afers (més del 50%) en què la quantia econòmica de la reclamació no superi els 6.000 euros seran assignats a aquests jutjats d'àmbit municipal. Si el plet és penal, la línia competencial la determinarà el fet que la infracció comesa tingui una pena privativa de llibertat o no. En l'àmbit contenciós administratiu i en el social, la frontera es delimitarà en funció d'un catàleg de tipus de demanda; les classificades com a abreujades es tramitaran davant del jutjat local, i la resta, en el tribunal d'instància. Al seu torn, les ciutats de més de 50.000 habitants tindran un jutjat de districte assignat, fins al punt que a la capital Barcelona n'hi hauria un total de vint-i-cinc.

1. El segon nivell estaria format per tribunals d'instància especialistes en dret penal, civil, social i administratiu. A diferència dels jutjats, el cas el tramita i jutja una sala integrada per tres magistrats, és a dir, un òrgan col·legiat que decideix prèvia deliberació i per majoria simple. La seva competència inclou tots els afers que excedeixen l'àmbit esmentat abans dels jutjats locals, i alhora són responsables de resoldre els recursos d'apel·lació (2a instància) que les parts litigants presentin contra les sentències del jutjat de primer nivell territorial. Aquesta segona sentència és ferma i executiva; ja no pot ser objecte de cap més recurs, llevat de supòsits excepcionals previstos en la mateixa llei.
1. El darrer nivell és el Tribunal Suprem de Catalunya, amb tasques exclusives de cassació i emparament. Tindria quatre sales especialitzades per la matèria, formades per cinc magistrats cada una, i la seva competència es limitaria a: A) unificar la jurisprudència; B) resoldre els recursos de cassació interposats contra les sentències dictades pels tribunals d'instància quan han resolt el cas com a òrgan judicial col·legiat de primer nivell, i C) estimar o denegar els recursos d'emparament per hipotètica vulneració de drets fonamentals reconeguts en la Constitució catalana.

La república de Catalunya es configuraria així com un veritable règim democràtic amb clara separació de poders: el legislatiu, l'executiu i el judicial, que han de funcionar coordinadament sense interferències fent de legítims contrapesos l'un amb l'altre, en benefici sempre dels ciutadans.

La seu del Tribunal Suprem hauria de ser el palau on actualment hi ha el Tribunal Superior de Justícia espanyol a Catalunya. L'edifici, construït entre els anys 1887 i 1908 —ja fa més de cent anys— per l'arquitecte Domènech i Estapà, ha estat restaurat fa poc (de 2007 a 2014) amb unes reformes que han permès recuperar la seva millor imatge i alhora millorar la funcionalitat dels espais. La seva impressionant façana i la no menys espectacular escala ubicada davant l'entrada pel passeig de Lluís Companys són el símbol del poder judicial d'una nació que fins ara no ha estat reconeguda com a tal, llevat del curt període republicà dels anys trenta, quan va ser la seu del Tribunal de Cassació.

Barcelona, futura capital del nou Estat català, podrà així ensenyar al món sencer una seu digna, exemple del modernisme de finals del segle XIX i començaments del XX.

La separació de poders i el nou Tribunal Suprem de la república amb seu a Barcelona

Precisament, un dels principals problemes del sistema actual que han generat més descrèdit de totes tres institucions és la contínua confusió i intromissions entre elles. L'exemple més evident és el Tribunal Constitucional espanyol, configurat com una cambra mixta politicojurídica i no com un veritable tribunal, raó per la qual els seus magistrats són designats per terços pel Congrés dels Diputats i el Senat, pel Govern i pel Consell General del Poder Judicial. Això provoca que el tràfic d'influències en els nomenaments estigui a l'ordre del dia. No volem caure en el mateix error, ja que la confiança dels ciutadans en el màxim òrgan constitucional d'un estat és essencial.

Al seu torn, cal tenir en compte que aquest darrer organisme de selecció i control de la judicatura està format per juristes nomenats pel mateix Congrés i Senat, junt amb una terna minoritària designada per la carrera judicial. No cal dir que tothom reconeix i lamenta la minsa

independència i imparcialitat d'ambdues institucions, sempre amatents a les pressions més o menys indirectes dels poders legislatiu i executiu, sovint dominats pel mateix partit polític que ha obtingut la majoria absoluta en les últimes eleccions. El resultat és esfereïdor: qui guanya les eleccions domina tots tres poders de l'Estat, sense cap límit.

La composició de la Sala del Tribunal Suprem de la república en funcions de garanties constitucionals serà cabdal i per això caldrà decidir que cada un dels seus cinc membres sigui escollit per majories qualificades transversals, completament alienes les unes a les altres.

Així doncs, un dels magistrats haurà de ser elegit almenys per dues terceres parts del Parlament, cosa que obliga a un acord —com a mínim— de dues o fins i tot tres de les forces polítiques amb més diputats electes. El segon ha de ser escollit per una majoria qualificada del Consell de Col·legis d'Advocats de Catalunya, entre els més de 24.000 juristes que integren el cens. El tercer l'hauria d'elegir la mateixa carrera judicial (mil jutges) entre els seus membres, fet que obliga totes les associacions judicials a posar-se d'acord en el nom de l'escollit pels seus mèrits professionals i trajectòria impecable. El quart ha de sortir de la proposta elevada pels síndics locals i defensors de la ciutadania, ens municipal de representació directa, i el cinquè hauria de ser un jurista de prestigi escollit pel poble en eleccions celebrades sota sufragi universal.

Considero que d'aquesta manera es garanteix la pluralitat ideològica de les cinc persones que han d'assumir la feixuga tasca de ser l'últim baluard jurídic en la interpretació dels drets fonamentals. I caldria reblar el clau establint que el seu mandat duri només cinc anys, una vegada superats els quals s'inicia de nou la roda democràtica dels magistrats a escollir.

Finalment, cal dir que la ciutat de Barcelona no pot romandre aliena a la qüestió de l'idioma oficial en què es tramiten els processos judicials. Tot i la seva multiculturalitat, cosa que fa que s'hi parlin habitualment més de trenta llengües diferents, l'ús del castellà en l'àmbit judicial continua essent molt majoritari.

Per redreçar aquesta qüestió, no cal inventar res, sinó complir únicament la Carta Europea de les Llengües Minoritàries, en el sentit de garantir que tots els ciutadans puguin emprar l'idioma que vulguin davant dels tribunals, tant oralment com per escrit. Com que la futura Constitució de Catalunya reconeixerà el català com a única llengua oficial de l'Estat, alhora que atorgarà al castellà —per raons sociològiques evidents— un règim de cooficialitat, haurem de garantir que tots els barcelonins, amb independència del seu origen i llengua materna, puguin exercir aquell dret d'opció lingüística personal.

Afortunadament, gairebé la totalitat dels ciutadans de Catalunya ja dominem prou bé el català i el castellà. Insisteixo: ambdues llengües serien cooficials en règim d'igualtat davant dels tribunals, en funció de l'opció personal escollida pel ciutadà, si bé caldria fixar clarament que, en cas de no fer-se aquesta opció específica i personal, per defecte l'idioma d'ús preferent serà el propi del país, és a dir, el català.

Les dades estadístiques més recents ens demostren que l'ús oral i escrit de la nostra llengua en l'àmbit judicial va passar d'un simbòlic 2,5% l'any 1995 al 19% l'any 2004. Des de llavors, la situació ha estat cada vegada més decebedora, atès que, malgrat que una immensa majoria de professionals jurídics gaudeixen d'un nivell de domini del català prou satisfactori, cada vegada s'utilitza menys, fins al punt que l'última dada (2013) del Departament de Justícia de la Generalitat recull la xifra del 14%. No tant sols no avancem, sinó que el retrocés és evident.

La solució és també força fàcil: cal exigir com a requisit de capacitat el nivell C de la nostra llengua i vetllar perquè tots els implicats en la cadena processal (des del jutge fins a l'auxiliar administratiu) la utilitzin en la seva respectiva feina.

Conclusió

Barcelona, cap i casal històric de Catalunya, té una oportunitat única de ser no tan sols la capital del nou estat, sinó també un mirall on el món jurídic vegi reflectida la seva il·lusió de fer realitat el desig d'una justícia propera territorialment als seus habitants, amable en les formes, respectuosa amb els seus drets i ràpida en les respostes. Aconseguir-ho és al nostre abast.

BBB

FAA

Índex onomàstic d'autors

Aira Foix, Toni

Una nova (i millor) comunicació institucional per a una Barcelona capital d'estat
544

Albalate del Sol, Daniel

Situació i reptes del transport ferroviari a la Regió Metropolitana de Barcelona
214

Alsina i Canudas, Francina

El voluntariat a Barcelona
712

Alsius, Salvador

Torna la pana?
714

Amat, Oriol

La inversió estrangera a Barcelona
404

Angulo i Arrese, Joan

Barcelona, capital referent de la inversió publicitària
412

Antich, Xavier

Barcelona: els dos reptes de la capitalitat cultural
552

Aragay, Ignasi

Pensar i explicar Europa i el món des de Barcelona
554

Armengol Ferrer, Ferran

Barcelona, capital metropolitana: ciutat-regió o ciutat-land
370

Armengol Siscars, Carles

Barcelona, capital d'un estat compromès amb l'educació
716

Arola, Antoni

Il·lustració
480

Ayats, Jaume

Barcelona, els reptes d'una capital de la música
556

Aymerich, Marta

La retenció i captació de talent científic a Catalunya. Reflexions i propostes per al futur
654

Balcells, Manel

Proposta per a una recerca d'excel·lència a Catalunya
612

Barceló Roca, Miquel

Barcelona, capital de l'economia del coneixement
416

Batlloori, Toni

Il·lustració
542

Bassas Onieva, Antoni

Una capital per a la pròxima mutació del «hipster»
562

Bassols Puig, Miquel

Barcelona, una Altra per a ella mateixa
564

Bayés de Luna, Antoni

Proposta per a una recerca d'excel·lència a Catalunya
612

Bayés-Genís, Antoni

La retenció i captació de talent científic a Catalunya. Reflexions i propostes per al futur
654

Beard, Leonard

Il·lustració
4

Bel, Germà

Infraestructures i mobilitat en una capital europea del segle XXI
222

Boada, Martí

Barcelona, capital de Catalunya. Reflexions a l'entorn de la ciutat, la biodiversitat, els boscos i la sostenibilitat
232

Bohigas, Oriol

Noves possibilitats per a Barcelona
284

Boira, Josep Vicent

Barcelona: espais i política al segle XXI. El repte de la reterritorialització d'una capital
286

Borràs Castanyer, Laura

La Barcelona del futur: capital literària, capital de cultura
568

Borràs Gómez, Joaquim

Barcelona, capital del coneixement i la cultura. L'Arxiu de la Ciutat, una peça clau
576

Bosch, Núria

Grau de descentralització i organització territorial d'una Catalunya independent. El paper de la ciutat de Barcelona
60

Les finances de l'Ajuntament de Barcelona com a capital d'un nou Estat
224

Bru, Eduard

Barcelona: Passat i futur dels tres espais de poder i de representació.
294

Cabré, Jordi

Cultura i identitat a la capital d'una nació estat
582

Cabrera i Sánchez, Lluís

Barcelona, ciutat referència en cultura i art
424

Calvís Burgués, Jordi

Il·lustració
212

Canet, Enric

Què farem per l'equitat?
724

Canosa Farran, Francesc

Barcelunyes: la relació Barcelona-Catalunya
70

Capdevila, Jaume (Kap)

Il·lustració
402

Cardona, Pere-Joan

Proposta per a una recerca d'excel·lència a Catalunya
612

Casademont, Esther

Barcelona, la capital del talent
592

Casals, Adam

Impacte de la capitalitat d'un nou estat en l'evolució del mercat immobiliari a la ciutat de Barcelona i la seva àrea metropolitana
306

Casals, Jaume

Barcelona i l'avenir de la universitat
594

Casanelles Abella, Sergi

Reptes i oportunitats per al sector musical en una capital d'estat d'un món globalitzat
598

Casanovas Ramon, Montserrat

Barcelona, plaça financera
432

Castellanos Maduell, Albert

Barcelona, competitivitat i capitalitat
442

Castellón, Albert

Ser capital és capital
450

Castells, Antoni

Barcelona
458

Castiñeira, Àngel

La capitalitat de Barcelona: els valors
78

Clari, Marta

Barcelona, capital cultural
606

Clotet, Bonaventura

Proposta per a una recerca d'excel·lència a Catalunya
612

Coderch i Collell, Marcel

Barcelona, capital d'un estat emprenedor i sostenible
460

Comín i Oliveras, Toni

La representació simbòlica de la capitalitat en l'era de la postmodernitat política
316

- Costa i Font, Joan**
Barcelona: la capital europea d'un estat propi?
84
- Cuadras Morató, Xavier**
Factors de competitivitat de Barcelona: una visió comparativa a escala internacional
462
- Culla i Clarà, Joan B.**
Després de suplir un estat, encapçalar-lo
90
- Curto, Víctor**
La publicitat institucional de Barcelona com a eina i actiu de país: èxits i reptes
620
- Dalmases i Thió, Francesc de**
Barcelona, una capital europea de referència per a la cooperació i l'educació per al desenvolupament
726
- Dávalos, Antonio**
La retenció i captació de talent científic a Catalunya. Reflexions i propostes per al futur
654
- Delgado, Manuel**
Una ciutat d'immigrants. El paper de les avingudes migratòries en el passat, el present i el futur de Barcelona
734
- Delort, Joan**
De la seguretat pública a la seguretat de l'estat: un nou model
92
- Durán-Pich, Alfons**
Recuperar la capitalitat
100
- Duró, Jordi**
Il·lustració
826
- Escribano, Francesc**
El sector audiovisual davant la perspectiva d'un país nou
470
- Espasa, Marta**
Grau de descentralització i organització territorial d'una Catalunya independent. El paper de la ciutat de Barcelona
60
- Les finances de l'Ajuntament de Barcelona com a capital d'un nou Estat
224
- Esteller, Manel**
Proposta per a una recerca d'excel·lència a Catalunya
612
- Estruch Axmacher, Martí**
Barcelona: de capital europea a capital de país
102
- Fageda, Xavier**
L'aeroport de Barcelona en el context de Catalunya com a estat independent
334
- Farré, Adela**
Un país amb el coneixement com a motor de canvi
700
- Ferreres**
Il·lustració
58
- Ferraté i Pascual, Gabriel**
Barcelona, capital del coneixement
624
- Folch, Ramon**
La mitjana gran capital d'un petit gran territori
108
- Font, Joan**
Barcelona, capital empresarial
482
- Fontserè i Pujol, Joan**
L'esport d'alt nivell i els grans esdeveniments: punta de llança de Barcelona com a capital de l'esport
742
- Fossas Colet, Enric**
La universitat més enllà de les fronteres
626
- Gabancho, Patrícia**
Cultura: l'eclosió del cosmopolitisme arrelat
632
- Garcia-Dorado, David**
La retenció i captació de talent científic a Catalunya. Reflexions i propostes per al futur
654
- Garrigosa, Joaquim**
Barcelona, els reptes d'una capital de la música
556
- Giménez Gómez, Miquel**
La ciutat de les idees
640
- Giner, Juan Antonio**
Barcelona pot i ha de ser una *global multi-media city*
648
- Ginès, Pere**
La retenció i captació de talent científic a Catalunya. Reflexions i propostes per al futur
654
- Gomis, Ramon**
Barcelona, capital d'una Catalunya ciutat
110
- Gonzalez-Aregall, Marta**
El port de Barcelona: perspectives i reptes dins una Catalunya independent
342
- Grinyó, Josep Maria**
La retenció i captació de talent científic a Catalunya. Reflexions i propostes per al futur
654
- Guallart, Vicente**
Barcelona, capital d'un estat metropolità
350
- Guinjoan, Marc**
Barcelona i la macrocefàlia urbana: Reptes i amenaces de la nova capital
112
- Guinjoan, Modest**
Estimació dels canvis en l'oferta en una Barcelona capital d'estat
484
- Guiot i Rocamora, Miquel**
Una capital amb una governança del coneixement al servei del país
124
- Guiteras i Mestres, Àngels**
Barcelona i el nou benestar social
748
- Hortalà, Joan**
La borsa a Barcelona
494
- Jaén, Javier**
Il·lustració
832
- Joly i Lena, Jordi**
Barcelona, motor de competitivitat. Gestió i finances públiques al servei d'un model de futur
496
- Kulisevsky, Jaume**
La retenció i captació de talent científic a Catalunya. Reflexions i propostes per al futur
654
- Lacasa Tribó, Alfred**
El règim jurídic de la ciutat de Barcelona en el nou Estat català
134
- Llop, Josep Maria**
Aposta compromesa al servei de l'autonomia personal i de la inclusió
750
- Lluís, Joan-Lluís**
Quan Barcelona inquieta
360
- López Benasat, Jordi**
De BCN.CAT a BARCELONA.CT: Les Tecnologies de la Informació en un nou Estat d'Europa
680
- López Camps, Jordi**
Barcelona, capital per a tothom
760
- López i Casasnovas, Guillem**
Barcelona al capdavant
506
- Luri, Gregorio**
La meua utopia escolar raonable
768
- Martí, Fèlix**
Diplomàcia culta, extravertida i lleugera
142
- Mas i Conde, Eulàlia**
El voluntariat a Barcelona
712
- Mas Vilella, Montserrat**
Barcelona, capital d'un nou estat, líder esportiu
144
- Masllorens, Àlex**
La capital de la igualtat d'oportunitats
772

Massaguer i Meléndez, Ramon

La plataforma econòmica del Delta del Llobregat. Realitat i futur. Potencial estratègic i de capitalitat de Barcelona
362

Miret i Serra, Àngel

Barcelona, capital social
776

Mohedano, Fabián

Barcelona, capital de la reforma horària
786

Moles Plaza, Ramon J.

La intel·ligència econòmica i competitiva és capital
508

Molins, M. Victòria

La Barcelona capital d'un nou estat, la qual somio
794

Montaner, Joan

La retenció i captació de talent científic a Catalunya. Reflexions i propostes per al futur
654

Nadal, Jordi

Barcelona, empori mediterrani, atlàntic, asiàtic (?), successivament
514

Oliveras i Bagués, Montserrat

Barcelona, ciutat orientadora
796

Oller, Joan

Barcelona, els reptes d'una capital de la música
556

Pagès Massó, Josep

Barcelona, capital metropolitana: ciutat-regió o ciutat-land
370

Paluzie, Elisenda

La globalització, la independència de Catalunya i la ciutat de Barcelona
518

Paredes, Roger

Proposta per a una recerca d'excel·lència a Catalunya
612

Partal, Vicent

Barcelona, la capital de la Catalunya global
380

Passola, Isona

Quatre aportacions del món de la cultura al 'Llibre Blanc' de Barcelona
662

Peruga Sales, Eva

Modernitat és una paraula femenina
664

Planell, Josep A.

Barcelona
666

Poch, Joan Antoni

Il·lustració
314

Pons, Damià

Barcelona, impulsora de la cultura catalana de tot el territori lingüístic
668

Puig Raposo, Miquel

Catalunya, capital Manresa
152

Pujol i Humet, Josep Oriol

Educació, el foment del futur i de les persones
798

Pujol, Albert

Barcelona, capital d'un país, aparador de la literatura catalana
670

Rabell, Lluís

Una capital mediterrània
810

Ramírez Sarrió, Dídac

Barcelona sense universitat
676

Ramoneda, Josep

Barcelona, sempre capital
160

Rosanas i Martí, Josep Maria

Capitalitat i govern: alguns condicionants des del punt de vista organitzatiu
162

Royo, Javier (Javirroyo)

Il·lustració
16

Sabata, Mònica

Barcelona: futura capital de la Catalunya estat
170

Sáez, Juanjo

Il·lustració
710

Sales, Martí

Una gran oportunitat
678

Sanromà, Manel

De BCN.CAT a BARCELONA.CT: Les Tecnologies de la Informació en un nou Estat d'Europa
680

Sarrià, Xavi

Barcelona: llengua i cultura en el context dels Països Catalans
688

Segura i Mas, Antoni

Barcelona cap i casal
176

Serés, Francesc

La Catalunya ciutat i la Barcelona nació. Notes sobre interseccions i divergències culturals
186

Sucunza, Isabel

Es fa capital caminant
386

Toro, Suso de

Capital d'una ciutadania somiadora
812

Torra, Quim

Barcelona, capital de la cultura i la memòria
690

Torralba, Francesc

Capital del pensament i del diàleg interreligiós
694

Trilla, Antoni

Barcelona, capital sanitària de Catalunya
814

Turiel Martínez, Antonio

Barcelona i el repte de l'energia
524

Turró, Mateu

Els efectes de capitalitat de Barcelona sobre les infraestructures i el seu finançament
394

Ulled, Andreu

L'imperatiu cosmopolita
194

Vallvé i Ribera, Joan

Els col·lectius de professionals: els col·legis professionals. Representació
532

Vendrell, Montserrat

Un país amb el coneixement com a motor de canvi
700

Vidal Marsal, Santiago

Barcelona: capital de la justícia del nou Estat català
816

Vila, Enric

Barcelona i la decadència d'Occident
204

Vilanova i Omedas, Antoni

Barcelona es reconeix a través de l'urbanisme, l'arquitectura i el patrimoni
398

Villatoro, Vicenç

Barcelona: capital de país, capital de cultura, capital al món
702

Ximeno, Frederic

Capital de l'economia verda del sud d'Europa i la Mediterrània
534

TOT

HOW

**Ajuntament
de Barcelona**